TÁRSALKODÓ

TUDOMÁNYOS

MŰVÉSZETI 's MESTERSÉGI

TEKINTETBEN.

SZERKESZTI 's KIADJA

HELMECZY MIHÁLY.

Negyedik évi folyamat' első fele.

PESTEN,

ESZTERGAMI K. BEIMEL JÓZSEF INTÉZETÉBEN.

(A' papi nevendékháznak ellenében.)

1835.

304258

A' „HON“ szent nevezet; fő észfogat emberi agyban;
Tudd az apák' nyelvét — 's lesz szived a' hon iránt.

M. ACADEMIA'
KÖNYVTÁRA

TÁRSALKODÓ.

1 és 2 szám — Pest, január' 3kán — 1835.

HELMECZY MIHÁLY URNAK,
a' Jelenkor és Társalkodó Szerkesztőjének — Pesten.

Tisztelt Szerkesztő Ur!

Ujságlevele felől, noha az csak néhány év óta divatoz, a' megjegyzéseknek még is olly nagy számát hallottam már, mellyel jó darabig folyvást el lehetne untatni a' józanabb közönséget. 'S miután e' tárgy körülti szinte minden mendemonda egy kis helyet nyert jegyzékimben, ollyast tenni némileg hatalmamban is van, de ezzel élni nem akarok, nehogy másoknak vegyem kenyerét, 's magam is e' szabadságot tul ne gyakoroljam, mellyet tán ugy is annyiszor kicsapongólag bitorlottam. Az ellenfél legközönségesb gáncsait hírlapja iránt azonban még sem hallgathatom egészen el.

Nem érti azt része; része pedig csudálkozik: miért nincs minden benne; része végre azért neheztel: miért van benne olly igen is sok. — "Én csak tudok magyarul, mert magyar vagyok, 's mit tudnék egyebet, ha magyarul nem; de a' Jelenkort, azt én nem értem" — "Eleinte jól indult meg, 's tudta az ember, legalább mi történik; de most éppen a' legérdeklőbbeket hagyja-ki; már látszik, megváltozott 's udvariskodni kezd" — "Olly veszedelmes principiumokat állít-fel ez az ujság, hogy soknak csupa méreg; bizony el kellene tiltani." Illyesek az észrevételek.

Már az "értés és nem-értés" körül kiben a' hiba, az olvasóban é vagy a' jelenkorban; a' "mindent ki nem mondás" körül a' jelenkorban é vagy valami másban; az "időszellemi elvek" kérdési körül az ébresztőben é vagy a' tovább is alunni akarókban, nem vizsgálom, mert illyesekbe avatkozni nem szokásom; de általjában örülök a' Jelenkornak, melly előttem felette kellemes tünemény, 's olly ív, mellynek hol szelidebb hol csipősb kiröppentei leghathatósban folynak be szabad elmék szelid kifejtésére, a' trón javára, a' hon diszére.

Én sem értem ugyan minden szavát a' jelenkornak. De miután velem együtt sokan mások, uj tudományi tárgyak körül is forgolódunk, 's nem csak a' hazai multkornak kicséplett szalmáiban keresünk magot, 's nem csak pangó törvénytudósokkal vagy egyedül a' házi pesztonkával kivánunk conversálni, banem azt is szeretnők kitapogatni 'mi volna szebb társaságba illő', igen jól esik valamint azoknak, ugy nekem is némellykori ezelőtt nem hallott kitétel; mellyet azonban vak szófogadással soha nem fogadok-el; de ugy tekintem, mint vásárra kiállított árut, mellyet kiki ott hagyhat, ha nem tetszik, ha pedig tetszik, magáévá is tehet, azon kellemes különbséggel mindazáltal, hogy amazért senki nem fizet, sőt sok nem ritkán még mint öncsinálmányt odébb is adja. Mi okbul a' jelenkorra 's annak szerkesztőjére mint az uj szavak bányászára, gyártójára és kalmárjára én legalább neheztelni nem tudok, sőt fáradozásaiért inkább hálát érzek, 's a' nem-értési hibát előbb magamban keresem, mint lapjainak érthetetlenségében. — Én sem szeretem mind annak belőle kihagyását, mik az egész világ' láttára és hallatára történnek a' jelenkorban, és miket mint színpadi titkot kiki tud, 's ha nem tud, olvashat; de fájdalom, rendszerint tejes tintáju, igen rossz és szemrontó irásbul. — Én sem vigadok annak végre, hogy az általa elhintett hasznos magvakat tán mások szedik-fel, kiket nem illet, 's nem azok, kiknek parlagaira igen igen hasznosak volnának. — De azért, mint mondám, a' jelenkoron általjában örülök, és sokkal jobban mint a' multon, valamint a' mai napon és azt követőkön is sokkal erősebben, mint a' tegnapokon. Ujságlevele ellen mind ezek mellett, tisztelt Szerkesztő Ur, még is nekem is van kifogásom.

Én azonban — mert illyesekbe avatkozni nem szokásom — egy cseppet sem szólok hirlapjának belbecsérül, sem ellene, se mellette, de egyedül csak külseje iránt teszek észrevételt.

Soha nem volt ugyan politikai vallásomnak egyik elve ezen sor "Forma dat esse rei", mert mindig nagyobb sympathiát érzettem valaminek lelkével mint boritékával; de azért a' szép formáknak sem valék soha is ellensége; 's jól emlékezem, ifju koromban igen sokszor közel állék a' fenidézett latin sort a' lehető legnagyobb igazságnak tartani; 's most is, jóllehet Isten segitségével 's némi kis tapasztalásim után már bátorságosabban andalgok a' józan principiumok' ösvényin, még sem védelmezhetem magamat eléggé a' szép formák csábjaitul 's veszélyitül.

És mivel én érzek igy, azt hiszem, mások is igy éreznek, több vagy kevésb különbséggel. És ez okbul azt ohajtnám "Ujsága ne negyedrétben mint most, de másod- vagy folioréthen és két vagy három oszlopban nyomatnék."

Még mikor kevésbé foglalatoskodám ujságokkal, 's nem igen vettem fontolóra, milly formákban legjózanabb azokat a' közönséggel közleni, nem felejtem soha, milly jó izűt nevettem az első angol ujság' megláttára. Azt gondoltam, lepedő 's olly nagy ujsághoz semmi kedvem nem volt. Midőn azonban idő halad-

távál a' betük iránt irtózásimat lassanként meggyőztem, és e' győzedelem után azon lapoktul 's boritékoktul kezdtem irtózni, mellyeken 's mellyek homlokán semmi sincs irva, 's kezdém tapasztalni, hogy mivel az ujság nagy, tehát azért nem csak felette sok jó ujság lehet benne, de számnélküli felfrisitett igen érdekes és hasznos régiség is — az angol ujságokkal végre némileg megbarátkoztam. Csak a' forma iránt nem tudtam azokkal összebékülni; mert sokszor rútul kifáradtak karjaim, midőn két vég sarkát tartván a' szinte öt láb szélességü ujságnak, ugy valék kifeszülve mint a' két lator; 's tán mindennap elolvastam volna mái napig egy illy ujságot a' lehető legkellemetlenebb állásban, ha egy reggel nem terem előttem jó barátim' egyike, kín-veritékemen bámulva. "Mit csinál Istenért, mi baja van?" — 'Angol ujságot olvasok, de még csak felén tudtam átmenni, aligha ma elvégzem.' — "Ha ha ha ha ha." — ''S mit nevet?' — "Hát nem tudja, ezen ujság azért olly nagy, hogy ne kelljen sok ringyrongyhoz hasonló papiros-foltot metélgetni, rendelgetni, keresgélni, de kiki egy lapon megtalálhassa mind azt, mit tudni vágy. Ez oszlopok pedig választó jelekül szolgálnak, mellyeknél fogva mindenki könnyen fellelheti az őt érintő vagy érdeklő hírt vagy jelentést. E' két oszlop például mindig csak eladási jelentéseket tárgyaz; ezen négy pedig külpolitikát; e' kettő belviszonyokat; e' négy szép társasági pletykákat" — 'Éppen itt voltam.' "Ha ha ha! E' három kereskedési tárgyakat 's ugy tovább; 's ki látta, mint falra szegezett denevér tartani ujságot kézben; hiszen azt össze kell nyolczrétre hajtogatni, mi tán legkellemesb minősége, mert ez által olly merőséget nyer, hogy kün, kocsin, hajón, legnagyobb szélvészben is bátran használhatni azt.

Milly benyomást tett azon időkben még egészen be nem nőtt fejemre ezen látogatás, könnyen elgondolhatni. ''S hát az ujságokban nem kell mindent tekintetbe venni, de csak azt, mi mindenkit legközelebbrül érdekel, és hasznos is, 's a' kellemes veleélés legfőkép attul függ, azzal bánni is tudni, 's miatta nem helyezni a' legkinosb 's egyszersmind legnevetségesb állásokba magát' így szóltam magamhoz, és sokáig nem tudtam kiverni fejembül azt is, 'milly szerencse vala barátomnak még jó időbeni látogatása; mert olly ujságszerető ember mint én, ki annyit jár és kel, hajón, csolnakon, az ujságnak olly oktalan 's ugy szólván vitorlai kiterjengetésivel bizonyosan még szélvész nélkül is, már régóta, csak egy kissé szelesebb időkben, hajótörést szenvedék.

Mind e' mellett sokáig még sem figyelmeztem eléggé, vagy jobban mondva 'nem analysáltam' melyik lehetne az ujságok lehető legjobb formája; és szinte ujabb időkig mindig kellemetlen, noha magamnak soha tisztán nem magyarázhatott érzéssel vágtam-fel, szedegettem-össze és rendelgettem-el ollyféle összevissza hajtogatott ujságokat, mint például az Allgemeine, 's ekkép némileg Önnek hírlapjai is. És nem ritkán — mindigi nyughatlan természetem 's ollykor tán egy kissé igen is egymásra halmozott foglalatosságimnál fogva — nem kis tűzre lobbantam, ha nem volt kés vagy valami más hasító erőmű a' kéznél! és görbe ujaim ügyetlenül vitték végbe a' szükségest; sőt sokszor ha egy lapot elvitt a' szél vagy tudja mi, 's nem ötlött tüstént elé, keresésében minden holmimet is felzavartam, mi soha nem volt kellemes, minthogy se zavarba hozás, se abba hozatal, mint átaljában zavar soha nem lehet az.

Körülményim 's tán jó szerencsém eddigelé egyébiránt illy eseteket fölötte ritkáztak, mert vagy mindig olly ujsághoz volt alkalmam nyulni, melly egy össze nem vágott íven mindent előadott, vagy ha illyes nem vala, könnyen elmondhatta a' szomszéd vagy más ujságtartó, mi volt a' netalán félrekerült vagy elveszett lapján az eldarabolt ujságnak. Ugy hogy e' tárgy végképi kinyomozására 's valami systemába hozatalára csak néhány héttel ezelőtt történt eset ébresztett 's határzott tökéletesen, jóllehet több hónap óta kezdettem már a' felvágási kellemetlen érzések' okát világosban sejdíteni, minthogy mindig olly nehezen esett Önnek magyar lapjait még török késekkel is szabdalni — mert éppen Törökországban tartózkodtam — ha nem volt más a' kéznél.

Az érintett véletlen eset pedig fölötte egyszerű, 's ollyas, milly mindennap történhetik, hanem tán éppen azon okbul nem ébresztett eddig kellő figyelmet, mint sok egyéb a' világon, mert a' legegyszerübb dolgok veleje is mindig rejtezkedni szokott előttünk, 's így a' valót bizonyos körülményektül elősegítve rendszerint csak valami szerencsés véletlen tünteti-fel, de akkor azt mint önmagától ajánlkozót igen könnyen felszedhetni.

Kifáradtan 's egész nap, jóllehet rövid de éppen azért hideg nap szünetlen esőtül verve, velem együtt többen megérkeztünk végre ellankadt gabancsinkon Szerbiának valami fejletlenebb falujába, messze a' hazától 's még messzebb a' civilisationak minden kényelmitül, minthogy csak az van közel, mihez könnyen juthatni. Legelső, éppen nem szenvedelmink szerinti, de ember-létünkbül eredő szükségink kielégítését valami fél lak fél istálóban vagy inkább ólban kerestük; de már többször próbálván illyest, mint jól elrendelt gyárban, meglehetős kedvvel egyik a' helytisztításhoz, másik tűzrakáshoz, mindnyájan pedig magunk szárítgatásához fogtunk, 's aztán egy kis főzés és

sütésben, lakhelyünk szakadásinak betapasztgatásiban, valamelly szárazbacska alom-szerzésben 's illyesekben osztozgatánk, mig több kevesebb sikerrel munkáskodván, türhető belső megelégedéssel azt mondhatók 'hála Isten'! megvagyunk.'

A' rövid napnak hátra maradt unalmit, illy körülmények közt, felette keserves annak átélni, ki nem mester alvó és nem mester dohányzó; mert irni nem igen lehet, közönséges könyvek olvasása pedig éppen nem esik jól; de illy helyzetben egy kis könnyü, jó ujság minden, a' legcsekélyebb talentumnak is felette kedves.

'S éppen midőn illyesrül beszélgetünk, philemoni vacsoránkat, melly kacsábul 's mustbul állott, megkezdvén, betoppan egyszerre egy tetőtül talpig besárzott tatár *), nekem valami sürgönyt (dépeche) átnyujtó; 's e' váratlan eseten olly örömriadásra fakadunk mindnyájan, melly minden bajt, még a' félig sült ruczának elröptét is felejtette volna; 's kisérőim egyike, fiatal franczia, örvendtében annyira tuloz, (ultráskodik) hogy illyest is mond "Csak ujság, ujság! ha bár rossz is", min egyébiránt velem együtt a' többi magyar részint egy kissé megbotránkozik, részint pedig kaczag; mig azalatt, mint legdrágább kincs, nagy vigyázattal felbontatik a' sürgöny, 's több levéllel, háromhéti ujság nélküli mindennapiság után Önnek egy jelenkora is mutatkozik; de gondolja csak el mindnyájunk kétségbeestét! ujságának csak fele, 's éppen azon érdekes helynél szakítva ketté, melly Európát 's minden gondolkozó embert most annyira érdekel, — 's helyette Duna-balparti levelezőmnek apologiája: bocsátnám-meg tudni-viszketegét, melly vele az ujságot felnyittatá, 's azon szerencsétlenséget, hogy részéből, nem tudván mi, fiának instructora sárkányt csinált. És a' milly türhető volt ezen eset előtt szerény kalibánk, olly türhetetlen lön annakutána; mert nincs tantalusi kínnál égetőbb, hanemha az mi a' 'fél'-ből ered, minthogy az emberiségre semmi nem hoz annyi rosszat, mint félszegség, félelem, félénkség, legyen tudományban, előmenetelben, viseletben vagy akármiben is, 's nincs szomorúbb mint a' fél, például: fél-oroszlán, fél-teve, fél-ember, fél-öszvér, fél-magyar, fél-kakas 's a' t. Mibül ott hely szinén tüstént azt következtettük, hogy tatár egykor sem hozott soha is jót a' magyarnak, 's mint látszik most sem mozdítja igen elő jóllétét fél ujságival. Itt pedig ez eset — már most nem a' tatár de a' jelenkor' közelében — miután kimelegedtem, jól ebédeltem, jól aluttam, 's reggelimet mindenféle nagy, kicsi, jó és rossz de mindig 'egész ujságok fűszerezék, azon kérést tészteti velem' Méltóztassék a' Társalkodót ezentul is éppen azon alakban adni, millyenben eddig jelent-meg; Jelenkorába azonban se többet se kevesebt, se mást se ujabb szavakat nem tenni, de mindig olly színüt a' millyen eddig volt, hanem csak azon változást eszközleni, hogy az ennekutána a' quarto és összevissza helyett foliorétben 's minden lapon két vagy három oszloppal rendesen sajtoltassék.' Mi után, reméllem, sem én se mások, kiknek az egész ujság legsürgetőbb szükség, fél ujságot többé kapni nem fogunk, 's azon esetben, ha netalán ismét valami instructor véletlen elidegenítne tőlünk egy ívet, legalább minden esetre derekabb sárkány válhatik belőle.

Nem fog tán Ön vagy mások Önre némi befolyást eszközlők illy eseteket elég fontosságuaknak tartani, hírlapja formájának megváltoztatására. De sem Önnek sem azoknak igazuk nincs. Mit minden bizonyít.

"Adde parum modico", 's végre még Báró Rotschild is lesz belőle. "Gutta cavat lapidem", 's ha mint hihető, homoeopathia által egy kissé jobban megvénülünk mint az előttünki alloeopathák, brownisták és somnambulisták — még éltünkben látandjuk, mint sodorja-el maga magától a' Duna még a' Vaskaput is. Vagy ha ezeket nem hiszi, üljön pharaohoz, 's előbb utóbb bizonyosan elveszti pénzét; vagy tegyen csak sokszor loteriába, hamarébb később, de okvetetlen törtelre — akarám mondani tönkre jut.

'S miért? mert a' garasok nemzik a' forintokat, ezek az ezreseket, ezek pedig az előkelő nemzetségeket. A' cseppekbül forrás lesz, ezekbül folyam, 's mind ezekbül végre tenger. 'S ha nem nyerhet a' tisztelt Szerkesztő Ur pharaoban vagy loteriában, de mind a' kettőért mint felette jutányos vállalatért némi országlások tetemes gyakorlatbért húznak, azt csak azon egyedüli kis ok határozza, mert ha nem csalatkozom, a' pharaobanktartónak mathematikai nyer-hihetőségei a' játék elhatárzott csinyai 's fordulati által ugy állnak a' játszó nyer-hihetőségei ellen, mint 100:95; a' loteriázónak nyer-hihetőségei pedig a' loteriázottakéi ellen mint 100:90; mibül — közbevetve legyen mondva — az sül ki, hogy éppen öt percenttel hasznosabb pharaózni mint loteriázni.

Milly parányiak, 's még is milly roppantaknak okozói! Koránsem megvetésre méltó tehát a' legkisebb siker-percentnek is megnyerése, kivált fejledező tárgyak, és ujságok körül. Hiszen Montesquieu és Gibbon szerint még a' római legiók győzhetetlenségét is főkép az tette, hogy azok bölcs ellátás, és szünetleni idomítás következésiben egy kissé jobb fegyverekkel birtak, azokkal egy kissé jobban tudtak bán

*) A' lovas török hirnökök neveztetnek így, kik e' vidékeken a' posta hordozóji.

ni, 's egy kissé jobban tudtak gyalogolni, mint ellenségeik, 's bennük egy kissé több katonai rendszer és egy kissé több szellem is volt, mint imezekben. 'S mint valóban láttuk, egy kissé kissé mindig előbbre is haladtak, valamint illy percentek becsmérlése után, ismét egy kissé kissé olvadoztak, míg végre egészen elolvadtak.

'S így barátságos tanácsom oda járul 'A' jelenkort is efféle kis ártatlan percentecskékkel segítni elő, 's azt külsejére nézve olly formába önteni, mint a' millyenben Europának igen sok ujsága — 's még a' török és szerb is — jelenik-meg, 's egy cseppet sem vak utánozási okbul, hanem mert a' jó csak jó, de a' jobb mindig jobb.'

Lélekismeretem szerint, legalább is tiz percenttel nagyobb becsünek merem igérni illyforma javítás után a' jelenkort. 'S pedig, mert magam után itélvén lehetetlen csalatkoznom. Életkorom 's gyengélkedő egészségem szinte minden örömekbül kizárt már', 's ezentul csak az olvasásban lelek némieket, ugy hogy midőn amazokban csak kóstolgatnom szabad, ebben con amore dúlok. Más részrül csak fölötte kevés réginek vagyok barátja, 's majd majd magamat is kezdem gyülölni, ha régiségtül constitutiom még rosszabb lesz, de viszont fölötte sokban szeretem az ujat, megujultat, 's ujságot. Már ha illy dispositiók közt még én is restelem — most minekutánna Szerbiában már analysáltam e' dolgot — az olly ujságokat, mellyeket compactor hajtogatott össze 's mellyeket felmetélni kell, és ha már a' jelenkor egybebonyolított léte reám is kedvetlen benyomást tesz: még millyet tehet azokra, kik az élet' tavaszában vagy nyarában, egészséggel megáldva még minden örömöknek teljes urai, 's kik az olvasást csak mellesleg gyakorolják, más részrül pedig mindenben a' régit 's vénet szeretik — némieket mindazáltal kivéve, mikről szólni nem merek — 's ekkép' minden ujságtól rettegnek, 's azokba csak kénytelenségbül avatkoznak? legtermészetesebben más könnyebb ujságokhoz nyulnak, és soha sem vesződnek a' jelenkor kibontakozásával. Minek következése a' honi nyelv megcsökkente és szorosb korlátok közé szorítása.

Mig az olvasók' száma valamelly országban parányi, mindaddig mindent el kell követni, és a' siker-lehetőségnek egyetlen egy, de még fél percentét se becsmérleni, mi csak az olvasást könnyebbé, kellemesbé tehetné; mi csak az olvasókat édesgethetné.

Minek zárkövetkezménye az, hogy a' magyar közönségnek mostani kevés olvasói mellett nem az egybebonyolított, de természeti létében, azaz: egész folio kiterjedésében szerkesztett jelenkor hasznos, szükséges és illendő.

Messze vagyok mindazáltal, igen tisztelt Szerkesztő Úr! őszinte tanácsomát, mellyet hasonló őszinteséggal méltóztassék fogadni, a' mondottakkal már kimerítni, de ahoz még a' legfontosbakat kell ragasztnom.

Az emberi nem felette különös és nagyobb része — nem mint én, ki illyesekrül már visszatért — a' formát szinte mindenben a' dolog elibe teszi, 's a' megszokotthoz annyira ragad, bár legrosszabb legyen is, hogy abbul sőt sokszor nem csak a' legjózanabb ok, de még a' horatiusi furca (o!) sem veheti-ki, 's ekkép nem ritkán még az ujságban is óságot szeret.

Példája illyeseknek számnélküli. A' bajor például — mint alkalmam volt tapasztalni — nem innámeg serét kávé-findzsábul, vagy legalább nem esnék neki jól; ugy viszont a' töröknek nem kell kávé pohárbul, palaczkbul, jóllehet hasonló ser és kávé, bizonyos ideig 's miségére nézve, mindig ugyanaz, mibe és mibül töltsék is azt. Sokan igen szeretik levesben a' haluskát, de nem szenvedhetik a' metéltet; mások megint ezt kedvelik 's amazt becsmérlik, noha mind a' kettő tészta, csakhogy az egyik hosszú tészta, a' másik gömbölyü tészta. A' magyar, karimás kalapot visel, a' tót czukorsüveget, 's egyik neveti a' másikat, ámbár mind a' kettő egy szőrbül van. A' muszka furiába jön, ha megkardlapozzák, de kancsukkal szívesen vereti magát. A' gallus békanyúzóval döfi át mindennapi bajtársát, 's az angolt barbárnak nevezi, ki fogadásban isméretlennek, öklével horpasztja be orrát. Puskával kettőst vivni carricatura, pistollyal lehető leguriásb. 'S ki kételkedhetik csak ezen utféliek után is a' formának iszonyu hatásárul?

A' kérdésben forgó tárgy' felvilágosítására mind ez azonban még semmi. De tudok én az életbül egyenesen ujság dolgában is felhozni olly esetet, melly a' jelenkorra nézve legérdekesb.

Még mikor Corsica szülöttje a' gallusnak szabadsági ittasságát ügyesen használva, mindent lerontott maga előtt fegyverrel, 's ekkép mindig egyenesen szembeszállni vele se tanácsos se rendszerint igen nagy sikert szülő nem vala, akkor a' bölcseség mellék utakon javaslá eszközleni az óriás' gyengítését 's hitelének lejebb szállítását. Bámulandókat vittek ugyan a' francz hadak végbe, de még bámulandóbbakat irtak, hirdettek magukról. "Az ellenség ezer embert vesztett, náluk pedig csak egy dobost lőttek térdbe." "Rakva volt a' csatatér holt tetemekkel, ők csak egy lovat vesztettek". Illy 's illy színű hirek voltak igen sokszor az akkori Moniteur vezérsorai. 'S ezt a' bölcseség — mint hyperbolét mindig lehet — bizonyos udvarnál a' corcz-bálvány nem

kis lealacsonyittatására illy módon használta: Szerkesztetik hírlap, mellynek czíme 'Hazug ujság', 's mind az beburkolva, módositva, 's a' meg nem szünő kétértelem szeszélyivel adatik benne elő, száz meg száz hasonló 's éppen olly hihetetlen ivadékival a' legnagyobb elmésségnek, mit a' nagy vezér de csekély szerző, mint mondják, maga kezével irogat, 's maga tétet ujságba. 'S ez annyira boszontja az illyes fulánkok ellen magát védni nem tudót, mint mesében oroszlánt a' darázs.

Mi pedig legkülönösb, soha nem járattak az előtt sehol is annyian valamelly hírlapot, mint ezen 'Hazug ujságot.' 'S haszna kimondhatlan volt, mert hitelét a' sokaktul tulmagasztaltnak mind lejebb szállítá a' gyarlóságtul soha meg nem szabadult emberiség sorára. Valamint azonban a' leghasznosbnak is vannak árnyékoldalai, ugy ezen ujságnak is az volt hiánya, hogy sokan néha néha igazságnak vették a' benne előforduló híreket, mibül nem ritkán az elmék' felháborodása, gyász, 's még olly lépések is vevék eredetüket, mellyekre szerencsétlenségekben részesültek szoktak határozódni - - - jóllehet — 's itt figyelmet kérek — minden fél, vagy ha nem csalatkozom, minden negyed évben rendesen illy 'Tudnivaló' czégérkedék az érintett hírlapon" Ezen hírlevél egyedül 's kirekesztőleg csak hazugságokat közöl, 's benne egyetlen egy igaz szó vagy igaz sor sincs, azokon és azon kivül, mellyek és mi ezen most elolvasott Tudnivalót képezik."

Mind e' mellett, mint érintém, még is felette számosan néha igazságoknak vevék a' hazugságokat, mi természet szerint sokszori zavarra 's kellemetlenségekre nyujtott alkalmat, 's ezeket végre alig birta már elrendelgetni 's felvilágosítni a' rendőrség; mig végre egy bizonyos czikkely miatt, melly valamelly város valamelly részének elsülyedtérül hazudozott, egy tiszteletes öreg gombkötő, felette számos családnak feje, egy hosszu fahidrul vízbe ugrott, honnan kihuzták ugyan őt, de sem a' rendőrség főnöke sem a' 'Hazug' ujság szerkesztője többé ki nem tudta verni fejébül felfogott hiedelmét — annyival erősebben hatott rá a' hazugság mint az igazság! 'S illy eset természet szerint a' felsőbbségnek komolyabb figyelmét vonta magára, 's hasonló tévedések elhárítása végett a' 'Hazug ujságnak' utóbbi megjelenése kék papiroson rendeltetett.

'S a' mi megint igen különös: noha minden megmaradt benne, 's a' legszebb, legnagyobb hazugságokkal szolgált a' közönségnek, szerkesztője utóbb is szünetlen, még is rögtön minden hitelét annyira veszté, hogy elpusztult. Nyakát kék színe törte, mellyben ujságot a' közönség elfogadni teljességgel nem akart.

Milly útmutatás, milly leczke ez a' jelenkornak, kedves Szerkesztő Ur!

És ez okbul tanácsom' sarkalatja az: 'sondirozza előbb a' közönséget egy kissé, milly formában szereti inkább az ujságot, a' régiben, tudniillik összehajtogatott quartoban, vagy az általam javaslott elv szerint egy íven egész kiterjedésben e?

Hogy jobb az én módom, kétséget nem szenved; mert azt a' világ minden ujságinak időhozta kifejlése bizonyitja, 's még a' bécsi ujság is, ha nem többel, legalább húsz percenttel nyert külsejének javítása által. Azonban valamint a' kék papiros rendeltetése a' 'Hazug ujság' alá is felette bölcs volt, 's még sem lőn sikere, úgy az általam javaslott formája is az ujságnak, jóllehet sokkal józanabb, a' jelenkorra nézve még is felette könnyen czélt veszthetne.

Időt kell tehát adni a' közönségnek megfontolásra, 's azért vetém e' néhány sort 1835ik év legelső napján papirosra, hogy Önnek egy egész esztendeje legyen a' magyar közönség' véleménye kitapogatására; mire senkinek jobb alkalma nincs mint Önnek, saját jelenkora által.

Ön pedig a' bejövendő votumok szerint semmi egyebet nem tehet, de szükségkép a' többségnek kénytelen hajtani térdet fejet, minthogy Ön mint a' jelenkor szerkesztője egyenesen a' közönség embere; mi okbul Önnek hon- és előmenet-szeretetbül, nehogy minden fáradságinak díját veszítse 's ez által tán a' jelenkor is megcsökkenjen, legalább is 10,000 elő- és pontos fizetőre kell iparkodnia szert tenni, mi 10,000,000 lakosra nem sok, 's minek elérésére ha inkább szolgál a' régi ujság, maradjon annál; ha az általam javaslott, fogadja-el azt; ha pedig fejér tinta fekete papiroson szerezne legtöbb praenumeranst, fogadja-el ezen ujságot, csakhogy az uj divat 1836iki január 1sője előtt semmi esetre életbe ne lépjen.

Mik után egészséget, szerencsét, 's mindenben jó sikert kivánok Önnek — a' jelenkorban

Január 1jén 1835

kész szolgája
Gróf SZÉCHENYI ISTVÁN.

☞ Ezen nagybecsü javaslat illő méltatása végett ezennel egész tiszteletü bizodalommal felszólítjuk két testvér hazabeli minden rendü előfizető Pártfogóinkat, méltóztassanak az iránt szándékjokat: hogy t. i. a' JELENKOR 1836 január 1jétől kezdve másod azaz folio-rétben nyomassék e, vagy pedig eddigi negyedrétü alakjában hagyassék e meg? folyó 1835 decembere fogytaig kinyilatkoztatni, hogy igy, minden érdek-koczkáztatás nélkül, a' kijelentendő kivánat többségének hódolhasson 's ezzel is kedveskedhessék

a' Jelenkor intézete.

A' BENARESZI UTCZÁK

Benareszről, az indusoknak szent városáról, Heber püspök, kelet-indiai utazásában, imez alkalmatlan körülményeket írja. A' Sivának (hindus istenségnek) szentelt mindenféle-koru bikák, tunyán mint ebek, fel 's alá járdalnak e' város' szoros utcáiban; vagy pedig keresztül fekszik azokat, 's alig mozdithatni őket odébb lábrugással, hogy a' gyalog-hintók' (donjons) számára tért adjanak. Ha őket fölkelésre kényszerítik, rájok ütni nem szabad; mert máskép az ember a' fanatikus köznépet mód nélkül felbőszítené. Majmokat, — mellyek Hunimannak, (amaz isteni majomnak, melly Ceylont Brma számára elfoglalta) szentelvék, — szint olly gyakran vehetni észre. Szerteszétt ülnek a' házfödeleken, templomokon; szemtelen fejöket 's vakmerő kezeiket tartózkodás nélkül tolják-be a' gyümölcs- és csemegeárusok' boltjaiba 's a' gyermekektől, mit ezek esznek, bántatlanul elkapkodják.

KÜLÖNFÉLÉK TÁRA.

Török igazság. Dr. Clarke az ő utazás-iratiban beszéli, hogy a' nagy ur' fregatja egykor Szamos szigetén hajótörést szenvedett. A' kapudán basa a' görög előljáróktól kárpotlást kívánt, „mert — ugymond — ha szigetetek utban nem áll, hajónk el nem törik." A' görög hatóság bármi józan okokat hozott is fel e' követelés ellen, semmit sem használt, neki fizetni kellett.

Az utólsó ezer év' három legéltesb embere csaknem 200 esztendős életkort ért. Az egyik skótziai 's a' másik magyar születés volt, mindegyik 185 esztendős. A' magyar még néhány nappal halála előtt mankón járt koldulgatni 's egy 96 esztendős szegény árvát hagyott maga után. A' harmadik egy halász volt Angliában; ő még 100 éves korában is olly fürge legény vala, hogy csuda könnyűséggel úszta keresztül a' legszélesebb folyókat.

Egy gyermek az utczán siránkozva álldogált. Midőn kérdeznék tőle: mi baja? ezt adá válaszul: „Nagyon fázik a' kezem; de **ugy kell az atyámnak**, miért nem vesz nekem keztyüt."

Valaki azt állítá, hogy e' világon egy szóval sem élnek olly nagy mértékben vissza, mint ezzel: „az ur", mivel azt még a' **házas** férfiaknak is szokás osztogatni.

Bizonyos gyógyász kővel rakatá-ki udvarát, de azután nem akará a' kövezőt kifizetni 's így szólt hozzá: „Te rosz munkát tevél 's azután földdel takartad-be." — A' kövező így válaszolt: „Óh ezt az úr már többször cselekedte, mint én."

Rosz, ügyetlen szinészek' számára szindarabot írni valóban igen nehéz feladás: mert a' szerző nem, képes annyi **bakot csinálni**, mennyit illy szinészek **lőnek**.

A' házasság hasonlít a' gyermekhez: két vagy nyolcz hét mulva már a' fogak előbúnak, 's a' parányi újakon a' körmöcskék már karmolni tudnak.

UJ-ÉVI KESERGÉS.

Éltem' egyik éve ismét
Semmiségbe távozott,
Tőlem egy gyönyört se vitt-el,
Minthogy eggyet sem hozott.

Nem ragadta-el barátim'
Mert barátim nincsenek;
Létem árva és magányos —
ég el hagytak mindenek.

Kínomat nem súlyosítá,
Súlyosabb az nem lehet,
A' kit a' sors így lesujta,
Többet annak nem tehet.

Könnyem' árját nem nevelte,
Könnyem' árja bédugúl,
És kiszárad 's szűk mellembe'
A' sohajtás ben szorúl. —

Zsibbadás foglalja már el
Összeroncsolt szívemet,
Hogy ne érdekelje semmi
Eltompúlt érzésemet. —

Ah de egy keserves érzés
Új reményt önt énbelém,
A' halálnak hír-adója
Mert közelget énfelém. —

Hogyha új évünknek engem
Nyögni látott kezdete,
Hold világ süt a' síromra,
Majdha eljő végzete.

Létem' alkotója szánd-meg
Kínos átkos létemet,
Oltsd-el életem' világát —
'S végy magadhoz engemet!

....ó.

REJTETTSZÓ

Állok hét betüből, gyászos tért keblez egészem,
Hol fejedelmével sírt lele annyi Magyar.
Vesztve fejem 's lábom': hódítok bűvös erővel —
Ész 's az erény ha velem küzd: enyim a' diadal.
Fossz-meg szívemtől: 's mint agglant állok elődbe,
Így ha csapod fejemet: már vagyok élet-adód.

A' 104dik számu rejtettszó: **Bútor.**

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

3dik szám — Pest, január' 10kén — 1835.

BÚCSU AZ EST-MAGÁNYBAN. —

Gyöngyök húllnak! — Ti tündöklő
Szövétnekek oda fent! —
Köztetek én, hajh! csak eggyet
Vigyáztam; — 's az már lement!! —
Áldott remény! — Mit a' földön
Az idő 's tér megtagad —
Nem de egy jobb birodalom
Azokon túl viszszaad? —

Z.

HÁROM AZ IGAZSÁG.
(Bohózat. Kovács Páltól.)

Vérben húnyt-le a' borongó nap, mordul kele-föl éjszak' fanyar szele, 's épen hold-fogyta vala, 's azért szabad kalandjuk a' fekete éj' rémszelleminek. Uristen, mire viradunk holnap?! 'S im! Istók a' hitben gyenge még most is ott áll a' rongyos sövénykerítés mellett, mellyen belől Boris pattoga szerelmi hűsége' magas érzetében. Istók nem szólt, de annál többet sohajtott, 's az érzelgő párra, szinte tudta nélkül sötétüle a' komor éj, — sötét fátyolával hősünk' kétségit ábrázolva, melly Boris' viruló reményit, halálos szemfödélként leborítandó vala. 'S miért mind ez? kérded nyájas olvasó. Oh hagyj-fel a' kandisággal, lesz-e majd szíved a' borzadalmas helyekhöz, a' fejszédítő örvényekhez, hol, 's mellyeknek szélén hősünk álland? Ha igen-t dobban mindenre kész szived, ám, hogy titkolódással ne vádolhass — halld!

Istók szereté Borist, és Boris reménylé e' frigyből, farsangra a' kivánt kontyot. Azonban, ha két boldog szív imígy rokonul, ritka eset, hogy az alvilág magát kajánul közbe ne vesse, kivánt végét a' boldog kezdetnek fekete frigyesi által feldulandó. 'S ez átok kezdé szerelmesink' tiszta egét borítani. Ángy és néne, koma és sógor, fölkelének, hogy Istókunk' szivében meggyujtsák a' gyanu' fojtó kén-fáklyáját, mellynek lángjánál mindent látna, a' mi nem is történt. Egyik gondolá, másik hallá, harmadik meglesé, negyedik látá — midőn az ártatlan mátkához gyanus személy jár estenkint posztó-ruhában a' kastély felől, 's végre is oda vivék a' dolgot, hogy hősünk egyik estén ama' sövénykerités mellett maga akará megtudni Boristól a' valót. 'S ezért az ő néma keserve, 's azért Borisnak pattogó siralmas panasza, mellyel Istókunknak, férfiságánál fogva már hiszékeny jó szivét annyira meglágyítá, hogy utóbb maga is átlátván hibáját, tökéletesen letett helytelen gyanujáról, a' fondorgó irigység ellen egykét sulyosabb észrevételt röppentveki száján. — Ez eddig igen természetes; most következnek a' megfoghatlanok. Ezek közül első az, hogy Boris szereté Istókot, már mátkája, sőt farsangra bizonyosan felesége neki; 's mégis, mindeddig csak kerítésen át beszélt vele, 's midőn végre kibékült szerelmesének sokat jelentő mozdulatiból észrevenné, hogy már-már bekivánkoznék a' szobába: tetemesen elijedt. Azonban csak most 's csak nagy nehezen szabadulva a' gyanu alul, nem gátolhatá a' lépést, 's Istók csakugyan bejutott a' tornáczba. Ez eddig egy. Másik az, hogy a' konyhaajtón, bár Boris, hűségére állítá senki' nem-létét a' szobában — épen most tüntki egy fekete rém-alak. — „Ki volt az Boris?" kérdé meredt szemekkel a' kis-hitű Istók, — 's erősen fogódzék a' hüledező mátka' szinte izmos karjába. — „Uram irgalmazz! tán kisértet ..." felel rémülést tettetve a' leány. — „Istenemre! kisértet nem lehet, mert az éjfélkor szok járni, 's még olly nagy idő nincs —" mond nagyra tökélt merész lélekkel Istók; — „de legyen bár mi, ha isten' teremtése, kezemet el nem kerüli ma!" Szólt, 's jóra gonoszra készen a' kis ajtó felé tart. — „Csak az ólak felé ne e' sötétben — mond féltő hangon az ijedt leány — ott verem van, könnyen bele bukhatnál." — De Istók, kiben a' gyanut új lángra lobbantá ez eset — csak azért is az ólak felé tart. „Jer leány — kiált onnét — nyomán vagyok a' gonosznak, jer, hogy szemtanu légy, 's szörnyedj bünödtől hitetlen!" 's a' már semmitől nem tartó Boris könnyült lélekkel mellette terem. — „Itt vagyok — felelt — 's nem tudom, mi bünömtől szörnyednék; de te szégyenülni fogsz kis hitedben." — „Nézzd, mint forgatja szemeit — mond Istók, nem ügyelve a' beszédre — de szenteimre fogadom, nem szabadul-ki kezeim közül, míg tettéről vallást nem tesz, hogy tisztúltan szállhasson az örök biró' elibe!" — Most neki rohan a' vélt ellennek, de egy hatalmas döfés visszatántorítja. Új erőre 's boszúra lobbanva a' vállalat' sikeretlenségén, második próbára türkődzik Istók, 's szerencsés lőn megkapni a' sötétben lappangó — fekete borju' lábát. — „Lám itt az első igazság! — mond nehezen fojthatva-el nevetését az aggodalmokból oldódzott Boris — igy jár 's járjon is, ki minden kákán ok nélkül csomót keres." — Istók szégyenülten hallgatott, de fejét vakará a' megfoghatlan eseten. Ő ugyan két lábot látott, de négy lábú akadt kezébe, 's azért pöre vesztve lőn. Most már uj hitet 's bizodalmat esküdve mátkájának, andalgó gondolatok közt bement vele a' szobába.

Nincs semmi mulandóbb, mint féltékenynek nyugalma, 's bár állhatlansággal vádolja ez gyakran a' leányt, állhatatosb az hozzá mégis, mint ő — fogadásához. Mi csuda hát, ha Istókunk is más nap újra a' régi lőn, 's bánta, miért nem inkább a' kis ajtó, mint az ólak körül kotonozott? — Támadtak ollyak is élesztésére a' szikrának, kik azon este a' kis ajtón csak ugyan láttak egy fekete-ruhás alakot kisuhanni, melly a' kastély felé tartott, 's hogy kisértet nem volt, bizonyitá az, hogy a' nagyságos úr is épen azon időben tért haza, még sem látott ollyast, 's csak említést sem tett róla. Új fogadást tőn hát Istók, nyomosabban járni a' dolog' végére, 's nem nyugonni, míg mátkájával, 's ama fekete rém-alakkal tisztába nem jő. — Alig sötétüle más nap, tábori őrszem-ként andalga fel 's alá a' ház előtt, de nem láta semmit; mert figyelme egy pontra levén függesztve, a' hátulsó kis ajtóról egészen megfelejtkezett. Végre az ablakra is merészkedék, mellyen a' belátás ugyan nem vala legtisztább, de Boris' fejér kötényén is, melly függönyül szolgált— átsötétűlt a' borzasztó feketeség, mellynek keményebb nézés után keze, feje, még bajusza is kivehető vala. „Aha! itt a' kisértet„ — mond fogait vicsorítva Istók, 's bőszülten rohan az ajtóra, hogy nyomban kitekerje nyakát, ha kézbe kerülhet a' gonosz. Azonban szegénnyel, ez uttal varázs-játékot üzének az alvilágiak ismét; mert alig nyit ajtót, alig pillantja-meg Borist 's mellette a' fekete-ruhás idegent, a' mint egyszerre elsötétülnek szemei, a' szobában sír-csend, 's ő alig eszmélt, égen-e vagy földön jár? Végre felriad lelke ámultából, 's fenhangon, a' megérkezett bosszúállás' rettentő hangján, kéri-elő Boristól a' látott idegent. — „Ki az, ki az? — ijedez álmából a' leány — te vagy Istók? mingyárt világot hozok, csak nyugton állj addig, kivált a' kályha felé ne menj, mert ott állnak a' tejes fazekak....“ De Istók csak azért is arra tapogatott, 's ez alatt Boris világért kisuhant az ajtón, olly kényelmesen, hogy ezt akár másod-magával megteheti vala. Istóknak posztó ruha-uj akadt motozó ujaiba, — 's „megvagy, 's nem szabadulsz, míg számot nem adsz“ kiálta bőszülten, 's átöleli mohón, görcsös vonaglások közt a' kivánt prédát. Boris most tértvissza gyüjtott mécsével, 's hámulva 's felkaczagva látja, miként hasalt egész erejével tetemes Istók a' sütő teknőnek, mellyen öreg anyja' hosszu mentéje borítá a' kelendő kovászt. Istók nem tudja, mit gondoljon, de az összegyúrt liszt meggyőzi lelketlenségéről annak, a' mit ölelt, 's szégyenülve hallgatott. Boris félpongyolán állt előtte, állitván, hogy ő már alutt, 's a' bárány-engedelmességű Istóknak egy kis hideg vizzel meglocsolá fejét, mert a' mit ő beszélt, hogy előbb látott világított szobát, idegent, 's őt — ez nem lehet más Istók' fejében, mint az irigységtől ujra felbujtott tüzes gondolatok' csapongó lángjai. — 'S mit volt Istóknak is mást tennie, mint elhinni, hogy ő előbb álmodott, vagy holdas volt. Boris ezen el is pityeredett, 's jó Istók kérlelé, igérvén, hogy máskor jobban eszén jár, csak most bocsásson-meg mátkája, — 's Boris sokkal gyengédebb szivű volt, hogy sem ezt megtagadhatta volna. „Ez a' *második igazság* — mond elváltakor mégis panaszos síró hangon Boris — de ha még egyszer másra hallgatsz, 's bennem 's hűségemben kételkedel, ugy — ugy —“ tovább nem szólhatott az erőszakos zokogás miatt. Istók' szivét is átjárá az érzékeny jelenet 's nehezen zöpögheté-ki, hogy ezentul megjobbuland, 's nem kínozza mátkáját hasztalan gyanúskodásival. Igy meglőn a' béke, 's Boris, hogy a' holnapi sütés' idejét el ne alugya — haza inté Istókot, ki férfi természete szerint engedelmes levén mint bárány — eltávozott 's utjában Tamás' hitetlenségéről elmélkedett. —

Ez utóbbi eset vigyázóvá tette a' cseles Borist is, 's szinte egy hétig semmit sem vehet vala észre a' bámész Istók. A' rágalom ugyan ez uttal sem nyugodott elkövetni 's kifecsegni mindent, mi egy ártatlan leány' becsületének árthat; de Istók egy hétig süket vala, szemével pedig csakugyan nem látott semmit. Azonban a' sokát megint nem állhatá már. Volt ember, ki ráesküdt, hogy minap este Istók' berohantakor szemeivel látta, hogy Boris másod-magával ült a' padon, de az ajtó' nyiltakor tüstént eloltá a' mécset, hogy Istók előtt alvást tettethessen, 's hogy midőn világért ment, — vele suhant-ki vendége, 's igy kerülheté csak az ki, haragos Istók' bosszuálló karjait. Azóta ugyan nem vesznek észre a' ház körül semmit, de most meg magát Borist látják estenként holdvilágon a' kastély-kertben sétálgatni, először egyedül, aztán párosan. — No csak vegye az ember, 's tegye magát Istókunk' helyébe, ugyan lehet-e olly hideg vér, melly illyekre fel ne lobbanjon? ugyan kivánhatjuk-e szegény türelmes jó Istókunktól, hogy mikor illyeket hall, a' régi szokott gyanu zajongó szivében föl ne ébredjen, 's magának világosságot a' dologban ne ohajtson?! Lehet vala sok olly szeleburdi, ki illyek' hallatára egyenesen neki rohant volna a' szegény leánynak 's eltépve a' szerelmi frígy' kölcsönös lánczait, — gyalázva hagyta volna ott a' faképnél: 's ím jó Istók ezt nem tevé, minden heves vére mellett sem, ő előbb meg akart a' valórul győződni, 's ki tilthatná ezt, a' lelki nyugtalannak?! — Belopódzék jókor még a' gyanús kertbe, hol alkonylatig a' sürübb fák közt rejtve tartá magát, egész miségében meglesendő az esti jelenetet. A' hold felbútt a' fák megül 's vele eggyütt kibuvék a' fák közül egy leány-alak is,

mellyben Istók mingyárt megösmerte a' testes Borist. Kevés vártatva elibe jő a' fekete rém-alak, mellytől mégis a' leány semmiképmeg nem ijedt, sőt legbizonyosabb öleléssel füződvén eggyé, sétált vele egy terebély almafa alá, mellynek padjára nyájas csevegés közt telepedének-le; de a' vastag fa védé őket Istók' kandi szemei elől. Képzelheted nyájas olvasó, hősünk' kinos helyzetét 's bámulhatod lelkében egyszer-'smind a' hideg elhatározást. Most már nem álmodott, sem szemeit az éj' sötéte nem fékezé, most üres a' kert, 's kezében a' bosszu' eszköze, a' döngetésben hatalmas furkó; — és ő ez uttal nem heveskedett, hanem hűlt vérrel fordult-ki a' kertből, nyugalma' gyászos vérmezejéről. Hányadik asszony állta volna meg szó nélkül illy közel az illy nyilványos hitszegést, mégis miket nem beszélnek a' jámbor férfiakra?! Istók okos volt, ő ugyan csak meg akart győződni a' gonoszságrul, tőrbe fogni mind a' két bünöst, 's egy mozdulatával megsemmitni akkor mentséget és kifogást, leányt és szerelmet. A' terv magas, a' kivitel nehéz, 's hősünk ennek mégis kulcsára akadt. Ez pedig következőleg történik vala. — Másnap jókor ismét belopódzék a' kertbe, 's ez uttal őrszem-pontul a' kijelölt almafát választá, mellyet megmászván, leveles ágai közt vevé fő hadiszállását. Kisütött-főzött terve pedig ez vala: bevárni a' szerelmeseket ismét a' fa alá, akkor közéjük alázuhanni a' magasról, nyakon kapni egyszerre mindkettőt 's ekkor se mécsoltás, se lisztes teknő, se borjú többé mentségül nem szolgálhatnak. Nemde ez fínomul volt kigondolva? senki hát hősünket butaságról ne vádolja, ha a' dolog ellenkezőleg ütött-ki, mert itt már a' sors dolgozott, 's hol azon véges halandó, kit ennek kereke rútul el nem járna — ha akarja? !

Már beestvéledék, 's a' fák közt mutatkozék Boris, de mutatkozának ám egyebek is, a' kertész-legények t. i. botokkal gyülöngve az almafa alá. „Itt a' tolvaj! huzzd-le! kötözd-meg!“ e' fülhasító egyveleg riasztá-fel Istókot méla andalgásiból az almafán, 's már lába kapva lőn az ágon, 's azt sem tudá, hogyan jutott-le egyszerre ennyi botos ember közé. A' nagyságos ur is történetesen oda vetődik a' zajra, 's lába előtt hű Boris, Istókjának kegyelmet rimánykodva! A' kertészek előadák a' dolgot. Néhány nap óta tolvajságot vőnek észre a' kertben, tegnap Istókot látták későn kisuhanni, ma meglesték 's kézbe keríték az almafáról. Istóknak elállt gondolatja 's nyelve. Boris beszélé, miként a' faluban meghallá, mint járogatna estenként Istók az urasági kertbe, meg akart róla győződni 's egy uttal meginteni 's elvonni a' hibás lépésről. Az uraság felette kegyes szivű volt, — kivált ha olly szép szemek, mint Boriséi, előtte könyeztek, halálos ellenének is megbocsájtott volna. Feloldá hát Istókot is büne alul, mellynek különben szegény se tudója, se látója nem volt, hozzá tevén, hogy az illy hű leány mint Boris, méltó volna rá, hogy feleségül vegye. „Lám három az igazság! — panaszlá Boris, — háromszor győztelek-meg ártatlanságom felől, 's te még is gyanakszol!“ Most sirva fakad 's olly hangosan, hogy gyenge szivű Istókban ez minden érzést fölébreszte. — „Nem Boris, többé nem vétkezem ellened! — mond ő is megindulva — három az igazság — csak ezt akartam kivárni, már most feleségül veszlek, áldjon-meg veled Istenem!“ A' hang, mellyel ezt mondá, ünnepélyes vala, — kedvezőn dördült rá az ég is bal felől borongó felhői közül, 's Istók és Boris következett vasárnap csakugyan eggyé levének! — Istókunk ez idő óta nyugott vala, mert felhagya haszontalan kandiságával.

SZÉP SZAVAK.

Az volna még csak hátra, hogy szép szavakat is irjunk, miután a' sokféle cseppekből bevettünk. Már csak ugyan jobban kellene ösmernem embereim' ingerlékenységét, vagy inkább, akarám mondani, izgékonyságukhoz kellene jobban szabnom magamat. De most az egyszer álsimogatással érem-be. Junó is igy tőn hajdan Jupiterrel, midőn nála be akará magát hizelegni.

Szándékom' a' maga valójában ugyan ki nem jelentem. És hogy a' férfiak ki nem találandják, arrul jót állok, — valamint fejemet teszem rá, hogy száz olvasóném közül nyolczvankilencz egészen behat titkaimba. Oh! ha a' mi asszonyaink olly gonddal olvasnának magyarul, mint a' csomókat fejtegetik, akkor Magyarország az irók' paradicsoma volna.

Mi férfiak sem vadásszuk ugyan a' keserűt, hanem nőink majd meghalnak az édesért. Meglehet, hogy elem-rokonság uralkodik közöttük 's a' darázsok, sőt még méhek között. Angyalkák, meg merjem-e mondani, hogy bennem csupa mézgondolatok és édes szavak laknak? — Nem, én azt meg nem mondom, mert a' méhek fulánkkal járnak a' méz után! — Sokan vannak romlott száj-izüek, 's ezeknél minden fanyar, a' mit szájukba vesznek. Ez pedig legkönnyebben megtörténik olly tartományban, hol a' hatalmas Hasurnak füstölög és ég, Zeüsz, Minerva 's Bachusz' oltárán is az áldozat. Igy szegény fejemnek is van mitől tartani!... Vagy inkább nincs, mert iró csak irótúl tarthat; más jól tápláikozottak, könnyen mosolyognak a' szép szavakon!

Azonban a' ki előtt fanyarok gondolatim, ne bennem keresse a' hibát. Mert ha engem száz sajtóval sajtolnának is,... — oh bár egészen lesajtóztathatnám! — akkor lennének igazi kisértet-méz-szavak

ajakimon, és kiki az igazi ízt érezné-meg rajtam. De igy sok helyen csak be kell czukroznom magamat, mint betegnek szokták a' keserű orvosságot.

Mi Magyarok keveset megyünk-ki szülőfalunk' határából 's legfölebb azon városba rándulunk-be néha, a' hol philosophiát, akademiát 's több illyesmit akaránk tanulni, — 's a' mi nevezetesebb, — szív-cserejátékokat üzénk, — és talán néha Pestre, megnézni, nem vert-e lábakat 's gyökereket a' hajóhid. Ezekből pedig könnyen következtethető, hogy jobban ösmerjük házi állatink' izlését, mint embertársinkét, kivált pedig azokét, kik nem egy kenyeren vannak velünk. A' mibül én azt huzom-ki, hogy nem vétkeznék, ki néhány beczukrozott izléspilulát adna-be némelly olvasónknak, olly pilulát, melly meg is foganhatnék 's gyümölcsöket teremne! — Hanem a' mienknél aligha jobb föld nem kivántatnék alája.

Az irók' izlését nem látszanak eléggé ösmerni az olvasók, vagy inkább a' nagy publicum' tagjai. Azon vélemény uralkodik ugyan is, hogy az irók egy föntebb világ' lényei, finomabb levegőt lélekzők, 's az örök igazságok' szellemével lakozók, innét a' közönség dicséretet akar szállongtatni feléjök az Olymposzra 's tömjént gyujtani, mint Nagy Sándor az ő orvosának. Pedig ez nagy járatlanság a' természet-leirásban. — Uraim! hogy az iró könnyebb, légiesebb az olvasónál, annak földi, anyagos, materialis oka van.

Az iró' izlésének semmi sem hizelkedik jobban, mint az irat' megvevése,... igen, igen, az irat' megvevése.... No, de mondhatom-e magyarábban? Uramfia, el akarnak küldeni a' háztól, mivel rosz tanító vagyok, semmit sem tudok az elmés fiunak fejébe verni. — No, de mondja-meg a' keresztyén világ, magyarázhatok-e világosabban? „Egy kis türödelmet kérek, még csak két napig!.... „Nem, két nap nagy veszteség." — Ugy e, Magyaraim, nincs igaza a' házi urnak? két nap veszteség!... Nekünk az időt ingyen adják.

Kérem, tessék kivételt tenni; nálam legalább egymagamnál. Nekem az időmben fele tőkepénzem fekszik! — „Ha ha, be rosz tőkepénze van az urnak!" kérem uraim, még eldöntendő dolog, nem ez é a' jobbik fél?

A' dohánytul, azt mondják, akarva sem tud többé megválni az ember, mint a' kulancstól. Nem tartozik-e némelly tőke is ide? Én szabadon tudnám mozgatni tőkémet, ha a' dicsőség-vágy nem háborgatna. A' dicsőség pedig nálam ollyan kis phlegmaticus állat, mint a' csiga, és pedig ezer szarvat is ereszthető csiga, melly rosz időben laptává gömbölyödik, jóban pedig több több sugarat bocsát-ki. Óh ha mind az ezeret kibocsáthatná! — Attól pedig őrizkednem kell, hogy két szarvat eresszen, mert akkor ugy rajzolhatnák-le, mint Atillát szokás, — a' hatalom' két sugarával.

De félek, hogy nem eléggé szépek szavaim, azért őket tovább csak fölkéretve folytatandom.

Vajda.

FÁY-CSEPPEK.

Fájdalmasan panaszkodék a' kies tavasz' kezdetével megérkezett föcske a' verébnek, hogy az új házigazda, azon fészkét, mellyet több év óta a' házfödél alatt honosított, lepusztította; — pedig a' széplelkű háziasszonyság milly nagy gyönyörét lelé lelkes dalaimban—igy sopánykodék többek között — 's a' megboldogúlt, szelid férj is örömest hallá concertimet." — „Hja barátom! különféle a' természet, — ez az új férj nem kedveli a' házi barátot" — válaszolá a' veréb, 's elrepült. —

A' majorosnak csillogó fejérségig hízott komondora szemközt jő egy falubeli gubanczos sovány ebbel, 's igy szól hozzá: „bizony pajtás nagy inségben lehetsz te, tán kenyérhéjból sem eszel hasaddal egyest. — Nosza állj uram' szolgálatjába, fogadom hogy nem koplalsz; — folytatá örömmel — tegnap előtt is egy angol lova, ma is egy borjas tehene döglött meg." Azt mondják hogy amaz igy dorgálta volna meg emezt: „Hűségtelen cseléd te, ki uradnak kárán örülsz, sorsomra is érdemetlen vagy." — Szép szavak egy kutyától, de aligha igaz. —

A' bodzafára futott indárul hegykén fityegett le és nézett alá földszint heverő testvérire egy tök, 's minthogy sárga volt, jótova ellátszott. „Nemde, kérdé több izben, azt vélik, hogy én valami nemes gyümölcs vagyok?" — „Te mondád — felele egy másik — hisz tudják, hogy a' bodzafa nem terem narancsot" — 's épen ihol jő Marczi a' csintalan, 's őt czinkefogónak szánván, egy rúddal lesujtja, 's koez! kétfelé reped. „Ne neked — szegény tök"! — több testvére ezt kiáltá titkon.

Kocsrúl Endreffy.

REJTETTSZÓ.

Egy tagu szó 's ollyan fegyver,
Melly hegyével vérbe kever;
Vedd fejét 's éjjel nem hever,
Hanem kiált, ha óra ver.

(P. M. Meszlenből.)

Az 1-sö és 2-dik számu rejtettszó: Baranya.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

4dik szám — Pest, január' 14kén — 1835.

URALKODÓ MARHADÖG, ÉS SIKERREL HASZNÁLT ORVOSLÁSMÓD.

Én a' külfölden több akademiát látogatván-meg, épen Würtembergiában mulaték, midőn ugyanezen marhadögvész (Pestis bovilla) ott kiütött. E' nyavalyának a' németeknél különféle neve van, ugymint: Löserdürre, Hornvieh-seuche, Uibergelle, Grossgalle, Magenseuche, Rindvieh-staube; a' magyarok pedig azt százrétü-paczal, vagy harmadik-gyomor száradásnak, néhol pedig nagy epének híják. — E' nyavalyát Würtembergben tanulám 1785ben ismerni, hol is mindent elkövettek annak elháritására; többek közt az oltást is használák, 's mind a'mellett e' kis országban több mint 26,000 darab marha hullott-el. — 1795ben, hazajövetem után e' dögvész Magyarországban is kiterjeszté pusztító hatalmát, 's nekem — minthogy sokan megkértek — ujolag kellett e' szerencsétlen nyavalyával megvínom; de minden élénk szorgalmam 's ügyekezetem' daczára is alig valék képes, általában véve, 10 darab közül kettőt életben megtartani. — 1800dik év' vége felé e' dögnyavalya ujolag kitört a' magyar földön, 's én ekkor is hasonlóan orvosi segélyért kérettetém-meg; 's ezen alkalommal, hogy a' nyavalyának ragadós erejét, kezdetét, folyását 's végét kitanuljam 's az orvoslást ahoz-képest tegyem, jónak gondoltam, előbb a' marhán a' beoltást vinni véghez. Kiválaszték tehát a' — véleményem szerint — legegészségesbek közül 6 ökröt, 6 tehenet, 6 harmadfü tinót vagy üszőt 's hat borjút; négyet u. m. 1 ökröt, 1 tehenet, 1 harmadfüvet 's egy borjut sorba egymás mellé állíték jó istállóba, 's igy a' többit is mind; mindegyik sort szám alá vettem, u. m. 1. 2. 3. 4. 5. 6; azután hat embert rendelék, kik azokra felvigyázzanak 's őket etessék. Ez meglevén, mind a' 24 darab marhán egymásután véghez vivém az oltást. — A' beoltott marhák negyednapig legkisebb változást sem mutattak, de a' negyedik napon, ugyan azon időtájban, mellyen a' beoltás történt, már 14 darab egy kis borzadást kapott, mintegy félóra mulva azután nagy forróságba estek, nem ettek semmit, mindazáltal e' paroxismus egy óra mulva megszünt, ujolag kezdének enni, sőt kérődzeni is; a' még hátravolt 10 darabon semmi változást sem lehete még tapasztalni; de már az ötödik napnak reggelén e' 10 közül 6 kapta-meg a' fen-említett paroxismust, a' többi négyen pedig épen semmit sem vevénk észre, 's igy azt gondolám, hogy rajtok a' paroxismus éjszakán ment keresztül. A' 14 első darabon nagyobb betegség látszott, midőn a' másik 10nek állapotja csak ollyan volt, mint amaz elsőbbeké a' negyedik napon. — 6dik nap még vizeltek, 's ittak, sőt a' 10 közül némellyik kérődzött is; de 7dik nap már a' paroxismus mindnyáján nagyobb mértékben látszott, szőrük borzas lőn, reszkedtek, fejöket rázták, egyik fekütt másik állott, szarvuk' töve 's fülük hol hideg hol ismét meleg volt, 's horpaszikat nézegeték. Ekkor kezdém-el az orvoslást, mivel ezt tartám a' nyavalya' első fokának (gradus). — 8dik napon a' betegség még nagyobbnak látszott; a' marha hátulsó lábaival tipegni kezde, fogait csikorítá, lehelete nehezült, köhögése tompa-hangú, mintha üres hordóbul jött volna; ki elnyult, ki összehúzta magát 's valamennyi nyögött. Ezt tartám a' betegség' második fokának. — 9dik napon a' föntebbi symptomák még nagyobb mértékben mutatkoztak: némellyiken hasmenés jelenkezett, mások ismét szorulásban szenvedtek, orrukból sürü genyetség (materia) folyt, szemök' gödreit hasonló sürü 's ragadós genyetség fogá-be; véghurkájok feldagadt, erőködtek a' hasmenésnél. Ez volt itéletem szerint a' betegség' harmadik foka. — 10dik napon már az egész test ellankadt, a' fentebbi symptomák még nagyobbak 's a' marha sínylik, míg páráját ki nem adja. Tart pedig ezen állapot, az oltástól számítva, 11 egész 16, vagy is az első foktul kezdve 10—11 napig. Ezt itélém a' nyavalya' 4dik vagy utólsó fokának.

Következik az orvoslás.

Az első szám alatt levőket 7ed napra az oltás után kezdém orvoslás alá venni. Naponkint kénsavas hamagból (arcanum duplicatum), enyhe sósavas higacsból (mercurius dulcis, Calomel) 's angyalgyökér-főzetből 3 adagot adék nekik be, míg rajtok a' hasmenés megindult; azután angyalgyökér-és gyökönkeport (pulv. rad. angel. et valerianae) vegyítve angyalgyökér-főzettel (decoctum) napjában kétszer, 's ezt folyvást, míg vagy fellábbadtak, vagy elvesztek. Ezek közül megmaradt 1 ökör és 1 tehén. — A' második szám-alattiakon eret vágtam 's naponkint kétszer bűz-aszagból (assa foetida) 's kámforral vegyitett gyökönke-főzetet adék-be; ezt folytatám, míg éltek. Azonban ezek mind elhullottak. — A' 3dik számbelieket orvoslás nélkül hagytam, csupán az oltást tevém-meg. Ezek már negyed napra mind eldöglöttek. — A' 4dik szám-alattiakat orvoslám hánytató borkővel, (tartar. emet.) 's, földepe-fü-főzettel

(decoct. centaur.) háromszor napjában, míg a' hasmenés bekövetkezett; a' marha' jobb oldalát kőrösbogár-irral (ungvent. cantharid.) kenetém-be, míg hólyagot húzott. Ezek közül életben maradt 1 ökör, 1 tehén 's a' borjú. — Az 5dik szám-alattiaknak adtam-be tömény-sósavat (acid. sal muriaticum concentr), és pedig az ökörnek óránkint 1 ½ latot 1 icze tiszta vizben, 's ezt folytatám 12 óraig egymás után; a' tehénnek egy latot 1 icze vizben; a' 3adfűnek ¾ latot 1 icze vizben 's a' borjunak ½ latot 1 meszely vizben, hasonlag 12 óraig egymás után. Ezek mind életben maradtak. — A' 6dik számbelieket is a' fölebbi tömény-sósavval orvoslám. Ezek közül az ökör, tehén 's 3adfű megmaradt, de a' borjú eldöglött.

Következik a' felbontás.

Az 1ső számalatti dögmarha felbontatván, benne a' százrétü paczal száraznak találtaték, epéje nagy, mája puffadt, de tüdeje ép volt, csak a' 3adfünek tüdején mutatkozott rothadás. — A' 2dik számbeli dögnél a' százrétü hasonlag száraz volt, az epe nagy, a' máj puffadt, a' tüdő ép ugyan, de a' belek és tejgyomor fenés (brandig). — A' 3dik szám alattiaknál, minthogy ezek orvosságot nem kaptak, a' nagy bendő, a' második gyomor, 's a' százrétü kemény volt, a' negyedik gyomor és tüdő fenés, az epe nagy, máj suffadt, mintha oltás nélkül jött volna rájok a' betegpég. — A' 4dik szám alatt dögbe ment 3adfünek belső része egészen ollyan volt, mint az 1ső 's 2dik szám alattiaknál, 's tüdeje is ép. — A' 6dik szám alatt eldöglött borjúnak százrétü paczalja híg volt, epehólyagja ránczos, 's benne kevesebb epe; mája lankadt 's tüdejének jobb részén rothadás' jelei mutatkoztak.

Imigy 17 napi élénk vizsgálatom 's fáradságom után épen 12 darab marhát valék képes életben tartani. Én azóta ugyan ezen acidum sal muriat. concentratumot már számos izben u. m. 1805, 1809, 1813, 1829, 1830 és 1831dik években használtam, és pedig olly szerencsés foganattal, hogy — ha az emberek szómat fogadták — 10 beteg marha közül legfölebb 1 vagy 2 került dögrovásra. Most 1834nek végén is kiütött a' marhák közt e' pusztító dögvész, 's én folyvást a' föntebb leirt orvoslásmódot használom; jóllehet Bihar vármegyében nemcsak ezen nyavalya uralkodik, hanem itt ott az ugynevezett Typhus és tüdőrohadás (Pleuropneumonia) is gyakorolja kártékony erejét. — A' százrétü-aszálynál tehát saját tapasztalásom után jó lélekismérettel ajánlhatom gyógyszerül a' tömény-sósavat; és ha a' marhának jó tüdeje van, csaknem bizonyos, hogy életben marad. A' többiről később fogok értekezni. Irám Bihar városában dec. 26kán 1834.

BRÜNDLY JÓZSEF.
Sebész és baromorvos.

HOMOEOPATHIAI ADAGOK AZ ÉLET' OCZEÁNJÁBÓL.

ELSŐ ADAG.

(Dessewffy Aurel barátomnak ajánlva.)

Könyvet elkezdeni 's irni nem tréfa. — Könnyű annak, a' ki tud. — Tudás. — Múlt, jelen, Jövő. — Állitás, János Pál felől — A' magyar nyelv' Psychologiája. — Nevezetes statistikai kérdés. — G. Dessewffy Aurel' levele. — Ál-compliment. — Banquo' lelke. — Evictio. — A' Könyv; neki türkődzés. — Általányosan megjegyezni valók. —

Valljon hogy kezdjem? — Leültem asztalom mellé, könyvet csinálni... 's lett belőle az, mellyett látsz; de én még nem; 's valóban nem tudom: meglátok-e valaha. Semmiből valamit teremteni nagyobb mesterseg ám, mint az ember gondolná. Noha, úgy hiszem, könnyü annak, a' ki tud. És ime: 'there is the rub', mint mondja nagy okosan a' dán philosoph Hamlet amaz olly popularis 'lenni vagy nem lenni' kérdés' bölcs fejtegetése' sorában. — Tudni, vagy nem tudni? Ez tehát a' kérdés!

Éjfél vagyon. Néma körültem a' lég; síri csendet hallok.. Megütköztél kitételemen?. Sajnálnálak kedves barátom, ha tán a' körültedi csendet soha sem hallottad volna. Mert van olly csend, mellyet az ember hall; 's pedig be szívesen.. be szivdobogva! — Éjfél vagyon; asztalomon 's körűlte, sőt alatta is vannak elszórva ama tarka-szinű kincsek, mellyek virasztásink' jutalmazzák 's táplálni szokták, kivált a' fiatal kor' hagymáz álmait. Ama' forró vágy gerjeszte szomjat.. azon vad, eszelős — 's mégis istensugalta reszketést .. a' Tudás után! —

A' Múlt Jelen és Jövő az, mellynek titkos lepleit utána rántja a' Tudás; 's ettől csiklándoztatva, magát szárnyokra emelni szeretné a' por' fia, 's a' mennynek édes aetherét patakonként inni!

Mire tanit bennünket a' Múlt? A' dics', bűn' és nyomor' örökre egyarányu, unalmas, utálatos folyamára .. A' Jelennek tűkre a' Múlt: az ősz idő' karczai által kénesőjétől megkoppasztott tűkre a' belétekintőt meztelen fekete foltokkal undokító.. 'S a' Jövő?.. Megállj! — Minő csudás suhogás hallatszik e' síri csendben? Mintha repűlne valami nagy — nagy sötét szárnyakon; 's aztán beleütköznék egy még nagyobb fejér gömölyébe!.. Úgy-e?. Egy mohlepte kis szürke pillangó. Szegény! Kicsalta őt sötét fészkéből szobám' melegítő heve... mécsem' világa elcsábítá ... tüze fél szárnyát leperzselé .. 's szédűlve ütközött a' gömölyébe, 's.. elesett. — Fölemelém egy pillanatra szemem': 's a' boldogtalan pillangó' sírja felé tekintve, anda nézésem a' nagy — fejér gömölyébe ütközött. Kendeffi Ádám' agyagba öntött mellképe volt az.. olly fejér mint isten' hava .. 's még is olly komoly .. olly hallgató!! — —

Éj! mi hasznot hoz az éji mécs? — mit a' lélek-

nek észt-zavaró erőködései; mit a' felhevült velőnek pajkos viszketege, mit a' szivtelen fej' agyafúrt okoskodása? — Félre a porlepte tarka kincshalmokkal! 'S be kár a' sok hiú reményekért — a' hasztalan fáradozásokért 's az álmatlan éjekért!.. Avagy szerzettél-e magadnak egyébmit általok, mint: sápadt arczot, akadozó ér-ütést, korelőtti aléltságot — 's egy ön felröbbenésiben silányan összerogyó lelket! — — —

De ugyan hogy jövék én mind ezekhez? Azt kérded tán tőlem kedves barátom! Igazad van. — Mi közöm nekem az éji méccsel, a' síri csenddel, a' múlt, jelen és jövővel? — Hát tartozik-e tudni minden könyvíró minden ostoba történetet, melly valaha történt? — A' mi a' Jelent illeti: abban erős volnék; avagy nem épen téged kértelek-meg kedves barátom, hogy nevem' a' Jelenkor' előfizetői sorába igtattasd? — A' Jövő?.. No hiszen ezt hagyjuk annyiban. Mint a' mult korok' irói irni tudtak, a' nélkül hogy egy mákszemnyit is tudtak volna a' jelenről: úgy mi-is iíhatunk a'nélkül hogy begyünkben kellessék hordozni a' jövendőt. —

Csak azt akarám neked megmutatni kedves barátom, hogy ugy is tudok, ha megvetem magam'. Aztán nagyon is be van fűtve szobámban. Hallottad-e, hogy János Pál *) bátyánk, mikor ugy-gyan csak bolondot akart irni, kegyetlenül befűttetett előbb a' kályhába; 's hogy ugyan azt, mit ekkép befűtött szobában irt, kelletinél mérséklettebb temperaturában önmaga sem értette? — Furcsa, ha igaz. Minden esetre: ben trovato. — Némelly bombastizáló magyar iróink valljon nem fűttetnek-e magoknak be, vagy kell, vagy nem? — Látod barátom, ez egy ollyan érdekes kérdés, mellynek helyes felfogása és kifejtése nem volna tán méltatlan még a' tudós Társaságnak-is magára vonni figyelmét. Mennyi subtilitásokra, mennyi új ideákra nem adna ez alkalmat — 's tán még egy új könyvre is, mellynek nem volna ám kevesbet igérő neve, mint ez: „A' magyar nyelv' Psychologiája. Pálya-munka. Irta ez vagy amaz; kiadta a' T. T.!“ —

Tegyük félre a' tréfát. — Én tehát könyvet írok; noha nekem úgy tetszik, hogy mingyárt mingyárt félrebeszélek, mint Bodóné, mikor a' bor' árát kérik. — Nem tudom, ismeretes-e előtted e' példabeszéd? Dugonicséi között, nem emlékezem, hogy olvastam volna; én vastag tanítómtól tanultam gyerek-koromban; — azonban a' szív-emelő sensu moralét nem kétlem, felfogta villám-sebességű eszed. A' náladnál lassúbb felfogásu olvasók' kedveért fejtem itt fel tehát: hogy Bodóné bizonyosan azért beszélt félre, mikor a' bor' árát kérték, mert fizetni nem akart; nem levén — hihetőleg — pénze. — Az érzékenyítő kép' alkalmazásában Bodóné vagyok én a' könyviró; pénz pedig: a' szükséges tudomány. — Inni hitelben lehet. Igaz. De irni? valljon lehet e azt is? — Mert hogy potomban könyvet irni lehet, azt csakugyan tudom. Sőt hogy be is lehet inni — azt is képzelem; noha nem igen hiszem, hogy borkereskedőink — még Lenkeyt sem veszem-ki — néhány icze szeszesnél többet ceditiroznának a' legszeszélyesb kéziratra is. — 'S im ez már megint egy más és épen nem érdektelen kérdés' fejtegetésére vezethetne, melly, ha hiteles adatokon alapulna, mennyi világot nem terjesztene honi statistikánkra!

Gondolkozzál-vissza kedves barátom — ugyan szoktál-e valaha visszagondolni arra, mit egyszer mondottál vagy irtál?.. Én részemről soha sem. — Nem ezt irtad-e szórul szóra nem rég (nov. 6. 1834.) hozzám intézett leveledben: "Ad vocem Széchenyi — legigazabb örömmel olvastam felőle irt czikkelyedet a' Társalkodóban. Ezen nemre neked tagadhatlan talentomod **) van; 's mivel azt hiszem, hogy minden embernek a' szerzésnek azon nemében kell munkálódnia, mellyben a' lehető tökélyt legelébb érheti-el: feltéte szeretném, ha te továbbá is a' szeszélyes nem mellett maradnál leginkább. Ezen sokkal elébb nyerhetnél pálya-koszorút, mint a' komolyabb költés' pályáján". —

Hiszed, hogy van olly ember elég, ki most azt gondolja magában, hogy az iró csak azért idézte-föl levelednek e' sorait, hogy magát dicsértesse általok? — Oh halandó! halandó! be hajlandó halandó vagy te hirtelen elitélni felebarátidat! —

Pedig említett kis czikkecském' minden érdemfeletti méltánylása mellett is, hogy ezen utólsó koszorús állításod complimentnek csak ollyan vala, millyen Catalaninak Vig Bencze: azt reméllem még Rossbachi hős Rummelpuffnál ostobább olvasó is által fogná látni, ha neki levelednek közvetlenül következő többi sorát is orrára kötni akarnók. — A' mit csakugyan — minthogy bármint forgassam is azokat, arany pereczneknek még sem tarthatom — épen nem látom-át, miért ne tehetnénk? Ha tehette igen kényelmesen Aristides: hogy ön kezével irja-fel a' szomszédjától kapott cserépre tulajdon elitéltetését. —

Leveled igy hangzik tovább: „Byronod iránt nem adtuk még be véleményinket; mivel azonban

*) Csupa purismus. Lelke a' megboldogultnak! bocsánat e' magyar Witz-ért.

**) Majd egyszer, ha időm és jó kedvem lesz, bebizonyítandom neked logice, hogy ide: talentom szó helyett zseni szó competált volna. — Szerény igéret úgy-e bár?

csalni nem szeretek, főképen pedig régi barátomat csalni nem is tudnám, előre mondhatom, hogy azt elfogadni nem fogjuk. Mit hímezzek hámozzak? Verseidben hibázik azon csin, azon correctség, mellyet nyelvünk' művéltségének jelen állapotja, a' költésnek kivált ezen nemétől, előleges föltétel gyanánt kívánmeg. Most, míg ezen tulajdonokkal nem bír valamelly dolgozat, annak belső becse iránt szó sem tétethetik. Ha nem tudnám is ten-szájadból, 's leveledből, de dolgozásidon is meglátszik, hogy felette sebesen dolgozol; ez Lord Byronnál nem megyen; az illyen fordítást 'nocturna versate manu, versate diurna'; 's a' 'nonum prematur in annum' is érdemel egy kis tekintetet. Ha pedig te ahoz nem tudsz: újra feldolgozni, a' mit egyszer irtál; ha, a' mi nem lehetlen, nálad a' sebes dolgozás a' jó dolgozás' 'sine qua non föltétele, úgy, a' mint már feljebb mondám, nincs más hátra, hanem hogy azon ágaira vessed magadat a' literaturának, mellyben inkább szeszélyről 's a' szempillantás' meleg sugallásárul van szó, mint a' kivitel' tökéletességéről". 's a' t.

Emlékedbe visszaidézve tehát e' levelednek velős foglalatját, abból nem szándékom kevesebbet kihozni mint azt: hogy te, és csupán csak te vagy annak oka, hogy e' könyvecske létez.

Nagy szó! — Az általa netalán okoztatandó minden unalmas órának ásítozó kisértetei — a' szemben vagy hátul maró korpázók' minden csipkedései — a' kritikai lapok' legsujtóbb villámcsapásai a' te szegény lelkeden fognak ám megfenekleni; 's jaj! jaj! hármas jaj neked, ha az nem tetszendő! — Mint ama' kaptányba esett boldogtalan pocz-egérnek — a' derék Banquo-nak véres lelke vesztőjét: úgy fog az én irói szellemem téged úton útfélen, reggelid, ebéded, ozsonnád és vacsorádnál üldözni.

Hát még a' könyváros! *) — Mert megeshetik, hogy könyvemet megveszi — — 's tán még ki is fizeti a' mernitudóbb könyvárusok' valamellyike! — Ugyan fel mernéd-e vállalni az evictiót?

Miután tehát leültem könyvet irni; — miután szerényen és bizodalmasan tevém azon önvallomást, hogy ahhoz több — jóval több tudás kellene, mint az, mellyel csekély barátod bír; — miután őszintén az olvasó' elibe tálaltam azon levelkét, mellyet talán más nem tett volna ki ablakára; 's én abból, okos, szorgalmas méhecskeként, azon reám 's e' könyvemre nézve igen jótékony befolyásu következtetést húztam: hogy te fogsz felelni róla, és nem más: ha „könyvecském az igen unalmas könyvecskék' hosszu sorába fog helyeztetni"; — miután mondom mindezeket megtettem; még csak egy figyelmet alig érdemlő csekélység van hátra, t. i. maga a' Könyv—

Melly felől csakugyan mind általad, mind mások által megjegyeztetni kérem: hogy abban sem logikai, sem etikai, sem semmi névvel nevezendő különös nagy rend nem létezend; — hogy a' tárgyak' szerintezésében egyenesen, és csupán önkényem lesz a' zsinormérték; — hogy egyről a' másikra, 's ha kedvem tartaná, a' másikról vissza az egyre épen úgy fogok ugrándozni, mint a' vig majom a' kókusfán; — hogy komoly leszek néha, 's néha ismét szeszélyes, mint azt 'a' szempillantás' meleg sugallása' fogja magával hozni; — 's végre: hogy az lesz legszebb, legédesb, legnagyobb jutalmam, ha neked nagyon tisztelt barátom, 's meg azoknak, kiknetalán e' könyvet végig átolvasandják, 's megint annak, ki ezt sajátjává teendi, nem lesz okotok bánkodni —; neked azon: hogy ez könyv, — amazoknak: hogy kezökben volt, — ennek pedig: hogy porlepte pólczain a' keresetlenek' sorában lesz!

P. H. L. E.

*) Ad vocem Könyváros: minthogy sok függ attól, hogy az, ki a' könyvet megveszi, tart-e valamit arról, ki azt neki eladni szándékozik: tehát említett fordításimról szóló e' leveledet majd egyszer egy külön adagban fogom taglalni; melly taglalatnak czélja nem lesz csekélyebb, mint kétségtelen bebizonyítása annak: hogy egy okos könyvárosnak érdeklett fordításimat nemcsak hogy meglehet, sőt meg is kell szereznie.

CSIPETEK.

Cooper „Letter to his countrymen" czimü munkájában, igy irja-le az angol pártfeleket: „Az angol Tory, párthive az oligarchiának; a' Whig nem egyéb, mint aristokrata; a' szabadelmü az, ki józan elveken kiván épiteni 's a' népet veszi alapul; a' Radicálok végre azok, kik mindent eldönteni 's megint elejétől kezdeni szeretnének.

Báró Rothschild (a' nápolyi), szép 's fölötte eszes és pénzes leányát férjhez adja — rokonához Londonba, hogy a' gazdagság, mint illik, családjánál szépen együtt maradjon.

Az angol alsó- és felsőház leégett; a' parliament tehát tűzbe jött.

P . . . . ta Károly.

REJTETTSZÓ.

Két elsőmbe raká fészkét kikeletkor egészem;
'S éltétől fosztá majd kasza' éle szegényt.

S. Ig. Zala V-ből.

A' 3dik számu rejtettszó: Tőr.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

5dik szám Pest, január' 17kén 1835.

FOLYVÁST TARTÓ FÖLDRENGÉSEK HAZÁNKBAN.

1sö Levél. Ér-Endréd (Szathmár vmegyében) január 2kán 1835. Él a' Magyar Kurirban emléke az 1829dik évi julius 1sőjén borzasztó morajjal 's orkánnal határunkon általment földrengésnek, melly bennünket 4 évig hetenkint 's hónaponkint kisebb, nagyobb mértékben rémített. Ezen rosz egy ideig megszünvén, csöndesen valánk megujított templomink 's hajlékinkban, — midőn a' lefolyt 1834dik évben oct. 15kén reggeli 7 's 8 óra közt ujra 's tartósabban mint amaz, 's minden megelőző jel vagy zúgás nélkül rajtunk ütött. Mi, kik házban lepeténk-meg, szobáinkat hajlongni láttuk; e' hajlongás sebes volt és hasonló a' tengerjáráshoz. Szoba' közepén vártuk-meg a' kőkémények' 's falak' lezuhantát, azután porfelleg közt vergődénk-ki a' szabad ég alá. Az napon 's éjszakán szünetlen lökdösött bennünket a' rémesen morgó 's hajladozó föld. Maig sem szünt-meg egészen, nincs se éjjel se nappal bátorságos nyugalmunk; fölrettent a' legédesb álomból, elkerget az iró-asztaltól (Épen most búg mint búgócsiga, 's végig rázta az épületet). Legnagyobb erejét mutatta a' földrengés Szaniszlón, hol tornyokat döntött-le, 's Mező-Petriben, hol hasonlag a' kath. templom' izmos tornya földre omlott, továbbá itt nálunk Ér-Endréden, hol általa templomink 's parochiáink lerombolvák. A' torony az elsőbbi nagy rengéskor félig leszedetett, alsóbb része pedig elgyengült lévén, engedett a' közelebbi rázódásnak 's fenn áll, iszonyú repedésekkel; sok ház földig rogyott, soknak pedig fala és kéménye dőlt-le, 's a' lakosok, hogy e' késő időben valahová még is magokat meghuzhassák, magok levének házaik körül az ácsok 's tapasztó kőmívesek. Sok földnyilás volt utczáinkon 's határinkon, hol ezerig lehete látni bizonyos, kerékagy-formára kiütődött kék homok-torlásokat, mellyekből a' szökőkut' módjára fellöködő tiszta vizek tócsákat képeztek. De az napon ez megszünt. (Ismét búg; épen most). Dengelegen a' sok századig fennállt izmos torony' düledéki most ugy mutatkoznak, mint a' huszti vagy vissegrádi vár-romok. A' gálos-petrii, vasadi 's irinyi templomok 's épületek hasonló sorsra jutának. Az uraságok' erős kastélyai lakhatlanok. Most már — faházak 's fakémények készülnek. A' rengés' irtóztató morajját 's kártékony hatalmát csak az képzelheti, ki közte volt 's érezte; leirni nem lehet. Az, kit ben a' házban lepett-meg, a' ház' recsegései miatt nem veheté-föl olly tisztán e' természet' borzasztó játékát. A' szüretre menő gyalog emberek, kiket utjokban kapott-meg, beszélik, hogy előbb nagy búgást hallottak, ezt a' föld' sebes rázkodása 's megnyilásai, azután pedig a' földnyilásokból sustorogva kirohanó gőz követték; de mind ez legfeljebb is másfél perczig tartott. October' 15ke óta e' rémjáték majd mindennap megujult, néha többször is napjában. Legborzasztóbb volt többek közt azon rengés, melly e' tájat hat hét előtt lepé-meg. Mintha föld-alatti álgyuk vagy minák süttettek volna el, az utczákon 's fön a' légben nagy csörömpölés támadt, hasonló az utczák' kövezetin futó szekerek' zörgéséhez. A' dengelegi határon látható földnyilás maradt, melly több határon keresztül két mérföldig terjed; ennek felénk szolgáló déli része alábbszállott, 's mint a' közellakók bizonyítják, rengések' idején gőzölg. Hogy a' külső levegőnek a' földrengésre semmi befolyása nincs, arról 6 esztendő óta elég alkalmunk volt meggyőződni, mert az száraz és nedves, hideg 's meleg, csöndes és viharos időben, éjjel 's nappal 's akármelly holdváltozásnál, kivétel nélkül, lepett-meg bennünket. — Ha okait nyomozgatjuk e' szörnyü természeti tüneménynek, azt mondhatjuk sz. Pállal: Oh βαθος. — Lehetne némileg azt gondolni, hogy ama' széles és völgyes érben, melly Endrédet Peertől, Magyarországot Erdélytől elválasztja, talán némelly titkos hézagokon víz szivárgott a' föld' gyomrában levő filakteriumba 's helyfoglalásával szorítván az üregben létező levegőt, e' levegő, természete szerint ügyekszik per explosionem kitörni 's terjeszkedni, minthogy — mint említők — a' sok homokos kitöréssel és nyilással nagyobb erejét megszüntette. De ez gyönge hypothesis; mert october 15ke előtt, sőt utána is nagy szárazság uralkodott környékünkön. Továbbá még így is lehetne gondolkodni, hogy ez müveletje a' meggyült gőzöknek, mellyek földalatti üregekben léteznek 's meggyulásuk által erőszakosan kiterjeszkedni törekszenek 's így a' fölöttünk levő földet megrázzák, 's a' hol nem találnak nyilt helyet, explosio által nyitnak kimenetelt magoknak. Minél tömöttebben záródnak-össze, annál erősebb a' rázkódás, 's minél nagyobb és tágabb az üreg, annál messzebb hat a' rengés. Minthogy pedig nálunk legnagyobb mértékben uralkodik, tehát itt kell legnagyobb fészkének lenni. — Mi illy gondolatokat táplálunk a' földrengésről. Bár valaki, ki a' természet' értelmesebb buvára, minket valószinűbb hypothesisekkel örvendeztetne-meg. Utó-irás. Midőn e' levelet ma (jan 4kén reggeli 5 óra tájon) bépecsételném, a' föld ismét hatalmas rengésbe jött.

SELLEY JÓZSEF, Ér-Endrédi Predikátor.

II-dik Levél. Piskólt, jan. 3kán 1835. A' mult év, lefolytaig rettegtetett bennünket azon iszonyú veszéllyel, melly oct. 15kén nálunk olly borzasztó nyomait hagyta; 's míg azóta más tájak' lakosi — csak hozzánk közel is — már szinte nevét feledve a' földrengésnek, nyugton éltek, minket e' gyászos vidéken, hol kisebb hol nagyobb erővel, majd éji szendergésünkből (mert azóta csak annak lehetett mély álma, kinek tompult érzékeit vagy a' nagy veszély meg nem víhatá, vagy a' mult évi szeszes bor elaltatta) riasztott-fel, majd fűtött szobánkból, napi munkáink mellől szalasztott-ki. — Elhallgatván most azon kisebb erejű rengéseket, mellyek gyakran csak perczig tartó zugáson 's lökkentésen végződtek, említek itt néhányat azon nagyobbak közül, mellyek majd éjszakról délnek, majd keletről nyugotnak, majd ismét nyugotról keletnek tartva, borzasztó ropogással 's rengéssel támadván, sok helyütt a' kiigazgatott házfalakat ujra meghasogatták, de épületet vagy kéményt csakugyan nem döntének. Igy p. o. oct. 19, 25, 28án reggel és estve; 31kén hajnalkor; nov. 2, 4, 5 's 24kén; dec. 2, 18 's 23kán a' rengések igen erőszakosak voltak. Illy borzasztó jelenésekkel végzé nálunk futását a' mult év. Mit szül a' jövendő? azt a' bölcs Isten tudja. Áldást itt ha várhatunk is ez uj évben, de a' veszély is minden pillanatban nyugtalanithatja 's rémitheti éltünket. Valóban méltó volna, hogy figyelembe vétessenek azon nagybecsü értekezések, mellyeket hazánk' tudósai a' nagy veszély' gyöngítése vagy elenyésztéseül közre bocsátnak (ha csakugyan az emberi értelem ott is tapogathat, a' hol teljességgel nem lát), 's a' veszélytől menttek segédkezet nyujtanának szenvedő embertársiknak. Fogarasi urnak e' tárgyban, figyelmet ébresztő értekezésére bátorkodom azon észrevételt tenni: hogy, ha az Ér' vizének rendetlen folyása okozza e' veszélyt, miért nem szenvednek miatta ugy és annyit Ottomány, Ér-adony, Keserü, K. Kereki, Asszonyvására, Csokaj, Székelyhid, Diószeg, mellyek épen az Ér' partján 's annak csavargós árkai közt helyezvék, mint G. Petri, Vasad, Piskólt, Endréd, Dengeleg, Irin, Körtvélyes, M. Petri, Szaniszló 's a' t., mellyek t. i. jóval távolabb, 's 2. 3, sőt több óráuyira is feküsznek az Értől? — Mi e' veszélyt gyakorta érezvén, nem mellőzöm-el azon előjelek' észrevételeit közleni, mellyek — kivált míg a' tél erőt nem vett — feltünőbbek voltak. A' mult october 15kén történt iszonyú földrengés előtt szembetünő volt az itt bőven tenyésző varjak 's csókáknak estenkint nagy csapatokban koválygása; mit akkor csak a' közelgő tél' előjelének mondottunk; a' macskák nyugtalanúl futkostak ide 's tova; a' kutyák szüntelen vonítottak; sok már elrejtezett féreg 's bogár ismét előjött. A' nagy rengés után pedig minden utóbb történt rengés előtt a' varjak 's csókák még éjjel is ide 'stova röpkedtek 's károgtak, a' marhák bőgtek, tyúkok 's ludak kiáltoztak; fejünk szédelgett, kutainkban a' viz megzavarodott 's felbuzgott; az uczán elmenö szekerek is most hangosabban zörögnek, 's ha csak jókora terhet lökünk is le, a' föld megrendül 's ugy döbben, mintha mindenütt pincze volna alattunk; többnyire minden rengés után valamelly szél — hasonló a' forgószélhez — zúdul-el, ha mingyárt ugyan akkor a' levegő legcsöndesebb volt is.

TATAY FERENCZ, Piskólti Predikátor.

EGYVELGEK IRLANDRÓL.

(Diezman' „leghiresb status-férfiak" czimü munkájából).

O' Connell' jövedelme. Midőn Irlandban a' kath. egyesület feloszlott, szükségtelenek voltak a' felvett pénzsummák; de O'Connel' néhány barátja javaslatba hozá, hogy e' pénzek továbbra is gyüjtessenek-be 's az öszveség O'Connellnek, Irland' ügye' vezetőjének adassék nemzeti hála' fejében. Hogy a' híres férfinak becsülete ne csorbuljon, hinnünk kell, hogy illy javaslat az ő tudta nélkül történt. Ezen idő óta O' Connell' jövedelme, mint azt nevezni szokás, pontosan gyüjtetik. Vasárnap a' templom-ajtók előtt veszik-által a' papok 's kargyermekek O' Connell' nevében a' hivők' áldozatit; minden adomány, legyen az guinee, shilling vagy penny, egyaránt kedves; és ezen, egész Irlandban összegyüjtögetett különös alamizsna 1829 óta évenkint mindig 13 vagy 15,000 font sterlingre (150,000 pengő fntra) növekszik, mellyet O' Connell minden tétovázás nélkül fölvesz, sőt a' nélkül hogy pirulna, ha ellenségei őt „nagy-tekintetü koldusnak" híják. Ezen jövedelmet némikép ugy tekinthetni, mint kárpótlást ama' sokféle áldozatokért, mellyeket O' Connell az irlandi nép' ügyében tesz; neki igen költséges életet kell vinnie, mivel politikai állása őt sok utazásra 's a' t. kényszeríti. Háza Londonban az ő párthiveinek összegyülési pontja. Családja igen számos tagból áll 's többnyire mind fényüzéshez 's kényelmes élethez szokott. Ugyanezért „Irland' izgatója 's megváltója" mint őt közönségesen nevezik, épen nem gazdag.

Az angol alsóház' irlandi tagjai. Ezekben hü képét láthatni Irland' állapotjának, egyszer'smind azon pártoknak, mellyek ez országot megosztják. Irlandban 15 egész 1800,000 protestans lakik. A' leicesteri, munsteri 's connaughti tartományokban a' protestansok' tömege különösen a' nemességből, ennek szolgáiból 's a' nagy városok' kereskedőiből áll. Ulsterben ezen legéjszakibb tarományban a' parasztok 's városi kézmüvesek' fele-része különféle protestans sectákhoz tartozik. Ezek O' Connell' ellenségei; ő ellenben a' népesség' $\frac{4}{5}$öd részének feje és vezére. —

Ha az ország' képviselősége a' népességgel állna arányban, akkor az alsóház' tagjainak egyharmada irlandi volna. De ezen szám viszont $\frac{1}{10}$re olvadna-le, ha a' képviselőség az adóknak, mellyek Irlandból a' status-kincstárba folynak, mennyiségéhez szabatnék. E' két extremum közt a' középszám választatott, 's ennél fogva az irlandi képviselők az alsóház' tagjainak hatodrészét teszik. Ezek közül 25—30 a' régi protestans tanokat pártolja; ők legmegrögzöttebb toryk, tüzes ellenségei az imént elbocsátott whigministeriumnak; továbbá 30 vagy 40 tag külön-árnyéklatu liberális, kik a' whigministeriumot támogaták, 's az uniót Anglia 's Irland közt minden módon fentartani sürögnek. —Végre következik O' Connell' serge, az ő hóduló csapatja (phalanx), negyven követtag, repealer nevezet alatt; ezek az uniót minden módon megsemmisitni törekszenek. Kitüzött czéljuk: a' kormányzás' minden ágaiba reformot hozni, a' protestans egyházat Irlandban eltörleszteni 's kivíni az ország' függetlenségét. Ezen tagok ¡O' Connellt minden mozgásinál jobbra vagy balra, előre vagy hátra csudás hűséggel kisérik. Közöttük 3 fia, 1 veje, 3 vagy 4 bátyja 's több más rokona van. Ezen egész seregben csupán egy tünteti-ki magát talentom által, tudni illik Shiel; de ezen talentom nem egyéb egy gazdagon ömlő poetai érnél, költői lelkesülésnél 's fényes beszédnél, melly a' tömeget vakon elragadja.

Az irlandi pórnép. Közönségesen azt szokás gondolni, hogy az irlandiak az angol kormány ellen folyvásti lázadást táplálnak; de ez hamis vélemény, mert ők csupán a' gazdag földbirtokosak ellen harczolnak. E' szegénysorsu nagy néptömegnek mintegy $\frac{9}{10}$ része csupán földmüvelésből szerzi sovány élelmét, ebből nyeri évenkénti szük táplálékát. A' föld pedig el van darabolva és számtalan apró földbérlőnek magas áron kiosztva, kik azt rosszúl müvelik 's azért róla csak silány termést aratnak. Azon arányban, mint a' népség növekszik, csökken náluk az élhetés' módja. A' harcz irtóztató lesz. A' folyvásti concurrentia minden darabka földnek, melly jövedelmet hozhat, rendkivül nagy, képzelt értéket ad. Az irlandi paraszt, ki a' jövendőrül soha sem aggódik, csupán a' jelen évre szorítja gondjait 's csak azon van, hogy a' jelen évben szerezhesse-meg magának 's háznépének a' szükséges élelmet. Ő olly tetemes földbért ajánl, melly pénzbeli segédforrásit jóval felülmulja. Ha a' burgonyatermés nem sikerül, ha az élelemnemük' ára leszáll, ha betegség vagy restség elvonja őt a' munkától, akkor sehogysem képes felválalt kötelezésit betölteni. Csak hamar itt teremnek a' tulajdonosok, a' törvény nekik rendkivüli hatalmat ád az adós paraszt iránt, joguk van, a' parasztnak mindenét elvenni, hogy a' járandó földbért 's tizedet számukra kiteremtsék, sőt a' mi több, szabad őt a' házból 's udvarból elkergetni. Ha egy földbirtokos az ő földeit jobban akarja müveltetni, 's látja, hogy birtokiban igen sok földbérlő ember van, akkor a' lomhákat, kik földeit parlagon hagyják, elkergeti, és semmit sem aggódik arról, hol és mint fognak élni. — Ezen szerencsétlenek, kiknek se pénzök se élelmök; — ezen nyomorú számüzöttek most a' városokba tolyongnak, 's itt azután a' koldusoknak azon tömegét képzik, mellyet iszonyú inség nyom; vagy pedig hegyekbe vonulnak, hol szövetséget kötvén, rablás' és tolvajság' vad csinyait gyakorolják. Mind e' mellett is az illy törvényen kívül álló embereket (out laws) a' népnek bizonyos szánakozása kiséri, ők élet 's halálra folytatnak harczot a' földbirtokosak 's különösen ama' szorgalmasb vagy szerencsétől jobban megáldott parasztok ellen, kik őket földeikről 's bérlő házaikból kiszorították. „A' földet mástól elragadozni" ez véleményük szerint a' legiszonyúbb gonoszság, mellyet ember elkövethet. Ők azt önkény szerint 's minden késedelem vagy szánakozás nélkül boszulják-meg. Jaj azon földmüvelőnek, ki ezen megbocsáthatlan vétket elköveti! ő ezen uj törvényhozók' játékáva lesz, kik vas-ökleikkel nehézkednek reá. Gyilkosság, gyujtogatás és marharablás: ezek nálok a' büntetés' közönséges nemei.

KÜLÖNÖS BETEGSÉG.

Michaud és Ponjoulatnak, napkeletről folytatott levelezésiben következő rendes párbeszéd találkozik Bailly doctor, és a' jánicsárok' eltörlesztője Hussein basa közt. Bailly ur kérdezé a' basától: milly nyavalyában szenved, 's a' beteg válaszola, hogy neki mája' tájékán harom fájdalmas nyilamlása volt. Mivel ezen nyilamlást néhanéha erőszakos láz követte, tehát ugy hiszi, hogy az megerőtetéstől vagy valamelly zúzástól (contusio) ered. „Midőn Varnában valék — folytatá a' basa — három nyomorú gazember, kik bizodalmamat megnyerék, árulómmá lőn; én nem valék képes őket hatalmamba keríteni 's bosszút állni rajtok; ekkor vevé nyavalyám kezdetét. Hat hónapig nagy kínokat szenvedtem; de hat hónap mulva kettőt ezen árulók közül vizsga kémeim kezembe játszottak, 's én saját pisztolyimmal lövém őket agyon. Ezen idő óta némi enyhülést tapasztalok. Már nem érzem többé a' három fájdalmas nyilamlást; de még egy megmaradt bennem, mert a' harmadik gonosztevő még nincs elfogva." Bailly ur álmélkodott e' különös nyavalyán 's mondá a' basának, hogy őt meggyógyítni — véleménye szerint — inkább poroszlók' mint orvosok' dolga, mivel az csupán egy embernek elfogatásától függ. „Én bizonyosan tudom — válaszolt a' basa — hogy meggyógyulok, mihelyt azon nyomorú gazember hatalmamba kerül. De nem rendelhet-é Ön nekem addig is némi enyhítő szert?" „En csak tanácsolhatom, hogy Ön mérsékelje magát, ha életét szereti." — „O az életkor engem naponkint mérséklettebbé tesz; természetem már igen megváltozott. Ha Ön engem korábban ismert volna! Akkor fejem olly kemény volt mint a' vas, képzelőerőm csupa

tűz, 's lelkem hatalmas lobbanásu, mint álgyupor; a' legcsekélyebb akadály, melly utamba gördült, felforralta vérem'; ha lovam megbotlott, pisztolylövéssel terítém földre; ha lábam egy kőbe megütközött, tőrrel döfék a' kő felé." — „Hogy Ön meggyógyuljon — felelt a' doctor — ahoz egy nagy véres csata kivántatik, vagy pedig egy nap, millyen a' janicsárok' romlását okozta." — E' szavakra a' basának arcza felderült, mint egy dicsőülté; ő megkapá Bailly ur' kezét 's monda: „Ön pontosan ismeri nyavalyám"! — „Igen — válaszolt az orvos — de fájdalom, gyógyszerrel nem szolgálhatok." (A—e)

GUNÁR-KAJÁNSÁG 'S BARÁTSÁG.

Két gunár — egyik hamuszinű, másik hattyúfejér (ez utóbbit Jákobnak nevezték) élt együtt három nőstényluddal, mellyeknek ők folyvásti kisérőik voltak. Ha valamellyik gunár erősb lőn a' másiknál, akkor az vevé-ált a' kórmányt, 's a' másiknak nem volt szabad a' nőstényekhez közelítni. Azon gunár, melly éjen ált ur volt, jogát nappal sem akarta áltengedni; — 's ez okbul a' két gunár olly elszánással 's tüzzel vívott egymással, hogy mindig hozzájok kelle futni 's őket erőszakosan választani-el egymástól. Egy nap — ugymond a' gunarak' történet-irója — a' kert' hátulában zajt hallván, kiváncsiságom oda vezetett, megtudni: mi történik, — 's nem kis meglepetésemre láttam, mint fogja a' két gunár egymást fejénél 's milly erővel tépik 's csapdossák egymást. Mind a' három nő a' két vívó körül futkosott; mintha ügyekeztek volna őket egymástól elválasztani, de minden fáradozásuk siker nélkül maradt. Végre a' fejér gunár elveszté az ütközetet 's őt mint meggyőzöttet csúful megtépte a' másik. Elválasztám tehát őket, 's ez valóban a' fejérnek szerencséje volt, mivel hihetőleg életét is elvesztette volna. Érre lármázni, gágogni, szárnyaival csattogni kezde a' hamuszínü gunár 's a' nők felé futott, bókolgatván nekik — 's ezek hasonló tisztelkedésekkel keríték-körül a' diadalmas hőst. — Ámde szegény Jákob' sorsa szánásra méltó volt: ő visszahúzta magát 's bizonyos távulságból siralmas hangokat ejte. Buslakodása néhány napig tartott 's nekem ezen idő alatt többször ált kelle mennem azon udvaron, hol az tartózkodott. Őt a' társaságból mindig kizárva láttam, 's valahányszor mellette elmenék, gágogva jött felém. Bizonyos napon igenigen közel jött hozzám 's olly nagy barátságot mutatott, hogy lehetlen vala őt meg nem ölelnem; 's én kezemet majd hátára fektetém, majd nyakát karoltam-által. Ezen szelid bánásmódra Jákob megindultnak látszék, ő felvidámult 's egészen az udvar-ajtóig kisért engem. — Más alkalomkor hasonlókép feléje irányzám utamat 's Jákob előmbe szaladt 's én most is szintazonkép nyájaskodám vele; de ő most már nem eléglé azt, hanem mozdulati által arra látszott kérni, hogy vezessem őt társnéihoz. Megértvén szándékát, azon térre kísértem őt, hol a' nőstény ludak tartózkodtak, 's mihelyt oda megérkezett, kiáltozni kezde 's mintegy beszélni a' három nőhez, mellyek neki felelni legkevésbé sem késtek. De most dühösen robbant-elő a' hamvas gunár, az eddigleni hős, 's megtámadá Jákobot; hagytam tehát őket egy ideig küzdeni, de az ellenfél most is erősb maradt; én Jákobot segítém, hanem ez mind e' mellett is legyőzetett; végre még egyszer segedelmet nyujték neki 's egy perczig tartott viaskodás után Jákob lőn nyertes 's igy hatalmába jutott a' három nő, mellyekért életét koczkáztatá. — Győztesnek látván most magát Jákob barátom, többé nem merészlett eltávozni feleségitől, nehogy távollétében birtokába kerítse azokat dölfös ellentársa; ha tehát arra mentem, előmbe többé nem szaladt, hanem csak tavulból adá barátsága' jeleit hangos kiáltozás és szárnycsattogatás által. Igy tartott ez, míg a' költés' ideje bekövetkezett; folyvást csak távulról gágogott felém. De midőn nőjei már tojáson ülének, rögtön elhagyá őket, 's kettőztetni kezdé hozzám előbbi barátságát. Egykor a' parkban egészen a' jégveremig kisért, melly egy dombon áll vala, 's itt el kelle őt hagynom, hogy az erdőben tovább folytathassam utamat; minélfogva Jákobot a' parkba zárám. A' szegény állat alig vevé észre, hogy tőlem el van szakasztva, azonnal különös módon kiáltozott; én azonban lármájára nem ügyelve, követém utamat, 's midőn már egy darabig haladtam, egyszerre bizonyos zaj ütközik fülemhöz, minőt egy nehéz testü állat' szállongása okoz; én erre megfordulok 's bámulva látom-meg Jákobomat, melly csak 4 lépésre vala már tőlem. Most tehát mindenhova kisért, majd előttem futott, majd előre szállott; 's ha valamivel megelőzött, a' kereszt-utaknál pontosan bevárt, hogy láthassa, mellyik utat választandom. Bárha ezen vándorlásunk délelőtti 10 órától egész esti 8ig tartott 's minden tekervényes uton 's ösvényen híven követett, még legkevésbé sem látszott elfáradtnak. — Jákob több izben utánam jött, a' nélkül hogy csak sejthette is volna hollétemet; igy keresett-föl egykor a' templomban. Máskor ismét egy lelkésznek ablaka előtt sétáltel, kit ugyan akkor meglátogaték 's Jákob meghallá beszédemet; mivel tehát nyitva lelé a' kaput, azonnal betért, föllépett a' hágcsón, méltósággal besétált a' szobába 's a' háznép' nem kis zavarultára hangos örömkiáltásival tisztelt-meg. — Fájdalom! hogy épen nekem kellett véget szakasztani a' barátságnak. Szegény Jákob talán azt hitte, hogy ő a' legdíszesb 's legtisztább szobákban 's termekben is szintolly szabadon kalandozhat 's kénye szerint ereszkedhetik-le, valamint lúd-óljában; ennélfogvást néhány kedvetlen történet után bezárák 's így nem láttam őt többé. Jákob egy egész évig busongott 's végre bujában meg is holt. Később a' háznéptől meghallám, hogy a' szegény állat kiszáradt, mint valamelly darab fa, 's két honapnál tovább titkolák előttem kimultát, melly barátságunk' harmadik évében történt.

Közli N. D.

REJTETTSZÓ.

Fő tagom egy czár volt; jelen órák futnak utómban.
'S én az egész szoktam díszleni béke-jelül.

A' 4-dik számu rejtettszó: (F ű r).

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

6dik szám Pest, január' 21kén 1835.

RÁNDULÁS A' BÁNYA-VÁROSOKBA.

(October' elején 1834.)

Ha igaz — a' mint úgy is van — hogy uj tárgyak, uj tájak, uj intézvények 's találmányok' szemlélete, a' gondolkozó ész' serkentéseül, ismeretink' tágításaul, eszméink' derítéseül szolgál; a' veszteglés ellenben 's mindennapiság idomtalan egyformaságot, tespedést 's rideg elfogultságot nemz egész valónkban 's nézetinkben: úgy valóban egy, civilisatióban serdülő olly nemzet' fiainak, mint a' miénk, nem lehet fölötte nem ajánlani a' hasznos utazást 's azon elavult „patrius mos"-nak már valahára számüzetését, melly mindeddig legszebb reményinket az ősi kandallóhoz mintegy leforrasztá. — Lehetetlen eltitkolni azon benyomást, melly az érző 's elmélkedő emberben nagyobb vagy kisebb mértékben szülemlik, midőn a' természet' végetlen különféleségü képeitől elbájoltatván, olly táj' körébe lép, melly noha polgári 's politikailag rokon lánczolatú, de fekvési, termékenységi, szóval physikai tekintetekben születési helyétől egészen különböző. — Összehasonlítás ekkor első foglalatosság. Ennek következményei a' feltalált ezernemü különféleség. — Megvallom, így hatott rám minapi rövid rándulatom a' bányavárosokba. 'S noha csak futólag engedék körülményeim a' csoportos tárgyakat megpillantani, nem tartom feleslegnek itt megérinteni némi jegyzetimet.

Alíg hagyám-el Nyitra' kies tájékát, néhány óra mulva, gyorsan hömpölygött-el kocsim a' két szomszéd lelkes megye által gondosan föntartott országuton csinos Aranyosmaróthig, a' szabadelmü Barsnak gyüléshelyéig. Szép disszel köszönt itt az utasra a' megyeház, 's édesen emlékeztet visszá a' szabad Hellasz' egykori jelesire, midőn ennek classikus példája szerint gyülési termét, két derék fijának Balogh János és Plathy Mihály $182\frac{6}{7}$-ben országgyülési követeknek képeivel ékesítve, örömtelten szemléli. Nincs nagyobb érdem, mint a' hazának tett szolgálat, de polgártársinknak illy kitünő megtiszteltetése felmúl minden fénypolczot. — Míg néhány órajárás, éj-'s keletközti irányban, 's im előttem a' fogyhatlan hegylánczolat, melly mintegy elválni látszik az eddigi kisebb domborulások miatt itt ott egyenetlen lapálytól — és az utas megdöbbenve tekint-körül, merre távol utjának további fonala, a' nagy sürü erdőséggel benőtt, 's egymásba szorosan szövetkezett hegységek közt. Nem nagy távulságról szembe ötlik a' még I-ső Gejza királytól alapított, hites pöcséttel diszlő százados Sz. Benedek' conventjének két kormos tornya, mellyek a' hegyek' gyomrából kikacsintván, figyelmessé teszik az utazót, hogy őket építé az előkor kalauzőrül azon kapunál, mellyen a' magyar Peru' és Mexico' kebelébe vezettetünk. A' vándor mintegy gödörbe hajló lejtős uton érkezik a' hasonló nevü mezővárosba. Ekkor mint prometeuszi kéz által uj világba varázsoltak körültekintünk, az előttünk nyiló keskeny, sudaras erdők 's nagy magas bérczektől környezett mély völgyezetbe, 's a' táj' vadregényes képe álmélást 's leirhatlan érzeteket gerjeszt keblünkben. Valóban, ha Ptolomeus' hajdani földrajzát kezünkbe vesszük 's ott a' Karpatok' egész lánczolatját, minden rokon bérczeikkel, az isméretlen tájak közé számítva lenni látjuk, kevesbé csudálkozunk, mint azon: mikép hatott emberkéz 's müveltség, e' természettől örök vadonul alkotottnak látszó vidékbe. — A' mérhetlen erdők 's ezer-alakzatú hegyek, nyilt tájakból, egy szük völgybe, mint remetei magányba, szorítják az andalgó utast, 's a' többi világtól meredek határvonalok által különzik-el. Nem lehet a' természetben nagyobb contrasztot képzelni, mintha az alföldnek lapályos és csaknem minden élőfától megfosztott térei, 's ezen, a' Lyaeusznak egészen idegen, a' Cerestől pedig mostohán látogatott tájak közt összehasonlítást tenni akarunk. Növekszik csudálkozásunk, midőn a' völgyben előhaladva, alig néhány kaszálót, legelőt 's kövecses szántóföldet szemlélve, ugyszólván faluról falura bukkanunk, itt ott a' hegy' csúcsain elszórt viskókbul álló falut, és ottan a' sziklás és meredek földet stájer-szorgalomként ásóval 's kapával fáradságosan müveltetni látjuk. Nem akarva is azon gondolatra jutunk, hogy a' bölcs teremtő nem a' föld' bősége 's termékenységéhez, hanem a' munkás szorgalom, kézi kereset 's takarékossághoz irányozza az emberiség' tenyésztését, a' népesedés' növekedtét.'S mi tapasztalásból győzetünk-meg azon statistikai észrevétel' valóságárul: „Der Wohlstand eines Landes muss nicht nach der Menge seiner positiven Production roher Naturerzeugnisse, sondern nach der grössern oder mindern Menge der Mittel des Auskommens, oder der Erwerbswege beurtheilt werden." Ha ekkor fontolóra vesszük még azt is, mit egy ottani hiteles személytől hallék, hogy t. i. az illy kopár és szük telek' müvelője a' házi 's hadi pénztárban, földesuri tartozásban, közmunka-és szolgálatban szintannyit, sőt többet is adóz, mint alsóvidéki, a' föld' bőségében fúladozó honfitársa: igaznak ismerjük, hogy pénz, kereset, munka a' nemzeti gazdaság' valóságos alapjai, ezek nélkül pedig a' bőven áldott haza is hasonló egy kövér,

erőben duzzadozó embertesthöz, melly szükséges mozgalom, erő-bontakozás, 's foglalatosság nélkül eltesped, 's ön izmosságától elfojtatik. Csak ollykor érzi a' honfi a' belközösülés', a' lebilincselt kereskedési szabadság' egész becsét, mellynek fájdalom! még annyi nemzeti 's kormányi előítélet, annyi kiváltság és selejtesség hatalmasan ellenáll.

De milly kimerithetlen kincseket rejt keblében a' szép hazának ezen része! A' természet Europa' leggazdagabb bányáival ajándékozá-meg, mellyek nem annyira azért, mivel a' materialis vagyonosságot a' nemesb érczek' előtermése által nevelik, hanem főkép, mivel ezen különben silány tájaknak népesítését és szorgalmát, annyi kéznek hasznos foglalatosságot nyujtva, eszközlik, a' nemzeti erő 's értelem' valódi kifejtői. A' töménytelen erdőkben növekedett minden fajú fából pótolja a' haza, az ő építő, erőmüvi 's tüzi szükségét. Azonban ebben is mennyi megy veszendőbe kipótolhatlan kárral a' nemzetre nézvest, az akadályoztatott közösülés végett! A' tüzifa, mellynek helyben alig 's ugy szólván semmi ára nincs, milly haszonnal szállíthatnék hazánknak e' czikkelyben szükséget szenvedő részeibe. Mennyi kereset, foglalatosság nyilnék e' nevezetes belkereskedési czikkely által, ha a' sebes folyamú Garam' vize — melly egyenetlen, alacsony medre miatt, most csak gyakoribb esőzések által talpviselésre alkalmas — szabályoztatván, állandó közösülési csatornául tétetnék; ha Anglia és Éjszakamerikában annyi csudás sikerrel használt vasutak és gőzkocsik, mellyek a' bányavidékeket a' hazával szorosabban összekötnék, és minden tekintetben ezen fölötte fontos közösülést létre hoznák, Hunniában is sikerülnének! De valljon jámbor honfi, mennyi praemissák' eldöntetése szükséges még nálunk mindezekhöz? Valljon, hol még bizonyos rosszul-értett személyi mentesség' örve miatt a' haza' szivét összekötő pestbudai állóhid nincs; hol a' Duna még szabályozatlan, hol még a' belkereskedésre szükséges annyi fő csatorna — midőn Franczíaországnak majd minden megyéi csatornákkal kötvék össze — kivántatik, — nem édes álmok közé tartoznak-e illyenek — olly álmok közé pedig, mellyek egy jobb 's nagyobb jövendő' képzeltével minduntalan ringatják elméinket? — —

Illy 's hasonló elmélkedések közt haladék a' fogyatlanul csinált, noha itt ott már durvább és szikrásd uton. 'S megjegyzést érdemlő dolog, hogy illy köz munkák' végrevitelében, mint például az utépités, a' magányosak olly sikerrel nem járnak, mint a' közhatóságok. — Az utazó nem sok kellemmel halad illy lélekrázó 's kocsiját töréssel fenyegető vonalon. A' kristály-tisztaságu Garam-folyónak sebes hullámai mossák a' regényes völgy' kis sikjait, és miután ennek szünteleni társaságában utazva I. Mária' kedves helyét — Ujbányát — balra hagyja az utazó, 's őt a' hegyoldalakból itt ott országutra nyiló üregek arra intik, hogy bányavidéken van, a' még mindig szoros völgy tágul, 's a' szép püspöki lakkal diszlő Szentkeresztig érvén, egy kies térré nyilik, de innét Körmöcznek tartva, az utfonal még szorosb bérczek közé vonul. A' dús Dóczíaknak, azelőtt vetélkedve fénylő, most még csak omladványokban hajdani nagyságukat hirdető Revistye és Saskó várai a' lovagkor' szakára emlékeztetnek, 's a' jelen kor' szelidebb szellemét áldani kénytetünk, mellyben az erkölcsszeretet 's törvénytisztelet erősb biztosítékot nyit az emberiségnek elavíthatlan jogai' bátorságára, mint illy kormos sánczolatu falak, mellyek többnyire a' féktelenség 's durvaság' fészkei, 's a' körülfekvő tájak' sanyargatójinak rémlakjai valának. Noha pedig a' körülfekvő vidék kőben épen nem szükölködik, a' sürűn fekvő faluk' házai nagy részint fábul építvék, 's igy nem ritka szomorú jelenet az, hogy tűzi szerencsétlenség által hamuvá tétetvén, illy helység földig leég, 's nyomai csak a' parázsult maradványokban észrevehetők. A' nép mint közönségesen a' hegylakosok, vidor, ép-alkatú 's eleven arczszinű, egyszerű-erkölcsű, majdnem vakbuzgalmig vallásos, munkás szorgalmú; fő keresetje a' fuvar, a' bányászathoz tartozó soknemü munkás foglalatosság.

A' vándor eddigi hű uti-társától, a' Garam' vizétől elválván, és Szentkereszten túl egy fölötte meredek hegyet mászván, érkezik azon hegyszorosba, mellyben egész Körmöczig haladunk. A' bányavárosok' ezen jelesbikét, 's a' körmöczi aranyoktól híreset, maga a' természet jelölé-ki bányák' anyavarosának. Gazdag ércz-erekkel, rengeteg erdőkkel, 's mi legfőbb, fogyhatlan forrásu csatornával, melly az idei rendkivüli szárazságban is az erőmüvek' hajtásira bő vizet nyujta, meg van ez áldva. Távulról láthatni a' sürűn emelkedő füstgomolyokat, 's mielőtt a' város' falai közé jutnánk, az olvasztó kemenczék tünnek előnkbe. Mintha Hellasz 's Róma' költőinek leirása szerint Vulkán' cyclopsainak műhelyébe lépnénk, különös meglepetéssel szemléljük a' kirohanó tűz' hevességét, az azt élesztő legnagyobb vihar' erejével fuvó levegő' rettenetes zúgalmát, a' kerekeket hajtó víz' zuhanásit, a' tüzes ércz-patakokat, a' tüzet folyvást élesztő 's az olvasztás körül foglalatos halovány és kormos munkásokat. — Valóban csak illyenkor érezzük annak valóságát, hogy a' képzelőtehetség csak zavart, visszás és tökéletlen eszméket adhat valamelly tárgyról, mellyeket a' tapasztalás és látás egy perczenetben eloszlat, földerít 's megmagyaráz; úgy hogy sokszor egy pillanatnyi szemlélet, több 's valódibb ismereteket képes gyüjteni, mint sokévi olva-

sás és elvont elmélkedés. Maga a' város' fekvése a' hegyes tájékhoz képest csinos és eléggé elrendezett. Itt a' pénzverőház, régi egyszerü és ujabb mesterségesb gépelyivel, az ércztörő, és mosó magányosak' intézetei, a' porczellán- és papirosgyárok Körmöcznek bizonyos mű- és kéz-szorgalmi képet adnak, melly városinknak még ekkorig nem sajátja, 's a' honfiban azon titkos fohászt költik: vajha mű - és gyárintézetekben annyira szegény hazánkban, másutt is a' városok' nevezetességei közé necsak a' szép magas tornyokat, ékes kőszobrokat 's a' t számlálhatnók, hanem annak gyárait, műszorgalmi intézeteit, kereskedését, azzal foglalatoskodó sokezer emberkezet 's ezeknek esztendőnkénti müveit jegyezhetné föl, 's innét a' virító szorgalmat, köz jóllétet következtethetné a' figyelmes utazó! — Ha a' földalatti, ezer bajjal összekötött, a' szerencse' eseményitől *) olly annyira függő érczkutatást szemlélni kivánjuk, leszállhatunk a' föld'gyomrában több ölnyi mélységre, a' város' tőszomszédságában levő Zsigmond-nevü bányába, és az alanti homályos üregekben elballaghatunk, a' bányászatnak veszélyteljes foglalatosságit szemmel tapasztalók. Nekem se időm, se kedvem nem levén erre, csak a' mantovai költésszel kiálték-föl: Quid non mortalia! 's a' t. —

Körmöcztül elválva, rövid randulásom' másik kitüzött pontjához, t. i. a' Mária Terézia - alapította bányász- akademiárul hires Selmeczhöz ohajték jutni. Utazásom' érdeke csupán akkor kezde növekedni, midőn a' malomkő-kereskedéstől neves Geletnek (Hlinik) helységet elhagyva, egy a' hegyek közé balra vezető utra kanyarodám. Egy gyönyörü táj fogadott mosolygó keblébe. A' mindkét oldalrul fölséges disszel emelkedő, szép 's különféle árnyéklatu facsoportozatokkal benőtt hegyek, az út'mentében andalító zsibajjal csergedező patakcsa, a' tavaszi pompájából még ki nem vetkőzött nagy természet, egész tiszta, őszinte alakjában, bájolák-meg képzelőtehetségem', s' ollyan valék, mint ama' szerelmes ifjú, kire sok szenvedélye után végre a' szép hölgy, gyöngy szemeinek egy édes kacsintása által enyhítő balzamot hint. Szóval: egy olasz költész' szavaival élve: 'Tutte le mie potenze pareano invase della sacra belta della natura.' A' csinos szklenói fürdő 's ennek ápoló forrásai, a' sinylő enberiségre nézve jótékony, kedves és mulattató hellyé varázsolják a' különben is kellemes tájt, 's azt hivém, sőt meggyőződém ,hogy Diána, midőn még e'földön andalgott, ezt választá egész bájos Nympha- családjával vadászatjai' és szemérmes fürdései' kedvencz tanyájaul. Honth' határit köszöntvén, nem sokára a' tenger' felületénél magasban fekvő mély 's erdős sziklavölgyben épült Selmeczbányához érék, 's a' város' kül-tavait, mellyek az erőmüvek' hajtásira szolgáló vizet felfogják, de az idén a' folyvást tartó szárazság miatt csaknem egészen kiszáradvák, ugy a' város főbb utczáit futólag megtekintvén, az Akademia' épületéhöz sieték. Megvallom, az udvar 's bémenet nem legkedvezőbb benyomást tevének rám; azonban csakhamar fölvezettetvén azon terembe, hol az erőmüvek' mintáji tartatnak, különös gyönyörrel hallám azoknak fejtegetésit, használtatásuk' módját 's czélját. Csudálám a' régibb erőmüveknek egyszerüséggel párositott czélszerüségét, a' mostaniaknak találmányos és mesterséges létét. Elragadtatám, látván az emberi ész' ezen sokféle elmés müvét. A' collegium, sokféle physikai 's chemiai készületivel, és több mellék teremben levő ásványok' igen szép és számos gyüjteményivel érdekes, és főkép a' bányászati tudomány' sok-oldaluságát jelenti. Nem hagyhatám azonban el édes Hazámnak e' mindenkép nevezetes intézetét azon forró ohajtás nélkül, hogy honunk' ébredező jótékony nemtője a' bányatájakra is kegyesen pillantva, a' magyar szép hangok' divatját itt minélelőbb kivánatos előmenettel terjessze. Az egy haza' hü fijai necsak a' hazafiúi szív' buzgó érzései, hanem az egy nyelv' közössége által is rokonuljanak. Minek valósulásaért égvén, egyébiránt pedig keblem' bő elégültével, és a' bányavárosokbani ezen rándulatomra mindíg öröm-emlékezettel bucsút véve e' kies vidéktől, csak midőn Nyitra' tornyait ismét megpillantám, ébredék-föl elmélkedésimből, Petrarcával sohajtva:

' Sento laura mia antica, e i dolci colli
Veggo apparir! '

KOSSOVICH KÁROLY.

*) A' bányászat' loteria-játéku természetét bizonyitja ama' szokás, melly szerint a' bányászok igy köszöntenek: „Glück auf" és igy szüntelen a' szerencséhöz folyamodnak.

ÉLETKÉPEK PÁRISBÓL.

A' NYILVÁNYOS IRÁSZ.

Párisnak 's csaknem minden nagyobb franczia városnak piaczin találkoznak deszka-boltok, mellyekben nyilványos irászok ülnek 's nem rosszul jövedelmező napi munkájokat folytatják. Illy deszkabolt kerekeken nyugszik, hogy birtokosa magát könnyeden egy köztérről másikra helyezhesse által; mert illy Irász speculativus fej, 's tudja, mikor és hol van számára legtöbb munka. Ezen fa-kunyhóban lakik tehát a' külvárosok' Beranger-je, a' varrónék' Sevigné-je, a' szakácsok' Cicero-ja, gyermekdajkák' Plutarch-ja, a' Grisettek' és csinos szobalyánkák' Petrarká-ja. Ő majd versekben majd prózában ír; majd szerelmi költő, majd hideg classikus; majd pathetice beszél majd idyll-nyelven ömleng; majd metaphorákban majd példabeszédekben ír. Ő az emberi szivet ismeri, olvasta Gil-blast 's az uj Heloizt; ő reggel katholikus 's estve protestans; most szinházból, majd viszont templom-

ból él; néha egy rendezvousnak köszöni reggelijét, 's egy szerelmi hitszegésnek déli lakomáját; ő egy párthoz sem tartozik, mert mindegyiktől pénzt akar érdemleni. Ugyanazért, ha egy minister' komornyíkja látogatja őt meg, ministeri — 's ha viszont egy kőmíves-legény — szabad republikanus szellemben ír. Most a' fővárosi garnisonbul egy jószivű fiatal katona fizet neki egy pohárka pályinkát, majd ismét egy szerelemféltő szakácsné ajándékozza-meg egy palaczk jó borocskával. Plume ur egy ismeretes, nagyhirű irász, jeles szerelmi költő, szóval: minden szakácsné 's varróné' számára igazi Victor Hugo; prózája energiával teljes, és benne a' legmerészebb fordulatok tünnek-elő; vannak itt ott levelek tőle, mellyekre nézve örökös kár, hogy nyomtatásban meg nem jelentek. Ajtaja előtt sokszor iszonyú nagy a' tolakodás; mert a' kis deszkaboltban kivűle csak két személy férhet-meg, kikközűl egyiknek állnia kell, midőn a' másik ül; jóllehet Plume ur mindkettőhez így szól: „ugyan kérem tessék helyet foglalni".

Most egy fiatal lányka lép hozzá be, 's titokteljes arczczal 's megelégülést jelentő mosollyal imígy szól: „Ah kedves ur! irjon csak hozzá egy szép igen-igen nyájas levelkét; adja tudtára, hogy ma alkonyat után az ártatlan-kutnál (Fontaine des Innocents) fogom őt bevárni". — Jó, jó — válaszol itt az irász — tudom már, mi legyen szivének kivánsága; a' levélke' tartalma lehetségig nyájas, hódító 's kissé ömlengős is legyen, ugy-e bár? — „Igen igen; én mindent Önre bízok, csak kérem, írja-meg azt minél szebben". — És ugyan mennyit szán a' levélke-irónak jutalmul, Mademoiselle? — „Hat sous-ra bizvást tartson számot; csak irja-meg a' levelet legujabb izlés szerint 's válaszsza hozzá a' legnyájasb szavakat". — Már 6 sous-ért csakugyan lehet a' tollbul valami igen szépet, nyájast, édeset folyasztani. Saját kezével ohajtja nevét aláirni? — „Nem kedves ur, én járatlan vagyok az irásban". — Az irász itt mosolyog 's gondolja magában: Valahára ismét egy tudatlan libácska! Igy szeretem őket. A' kölcsönös oktatás, az átkozott lancasteri tanitásmód még ezt nem rontotta-el. Valóban nagy boszszuság, hogy ma annyi kontár avatkozik az ember' mesterségébe. — — Plume ur a' levelkét megirta, összehajtogatta 's kérdi most: mit irjon a' boritékra? A' csinos kis lányka pirulva felel: „csak tessék ráirni: 'à Monsieur Jean'; — ennyi elég lesz. Én a' levelet áltadom a' kapusnak 's ez majd kézhez fogja szolgáltatni". — A' kis szobalányka veszi a' levelet 's az öröm' lepkeszárnyain tova szellen.

Most egy fiatal pórficzkó jelenik-meg, ki egy opera-tánczosnénál mint csatlós szolgál 's csak két hónap óta szija még a' párizsi levegőt. Ő így kezdi előadni kivánságát: „Uram! én szeretnék anyámnak levelet küldeni 's neki megüzenni, hogy üngök 's harisnyákra van szükségem; irjon az ur sok szép köszöntést valamennyi atyámfiához, és hogy nadrágim már elszakadtak, és hogy nénémasszonynak szamárhurutja megszünt-e már; és hogy az atyám elküldi-e nekem a' 30 frankot, mellyeket igért; — kérdezze-meg a' levélben, kedves ur, gerliczémet is a' kis Lizikét, ha szeret-e még engem; de ez csak ugy szép titkon történjék, róla az anyámnak semmit sem szabad tudni; — és hogy egy pár uj csizmára van szükségem — és hogy nem rég az operában voltam, és saját szemeimmel láttam ott a' szebbnélszebb tánczokat. Ihol van 6 sous, csak irjon-meg az ur mindent szépen 's maga rendjén" — Míg az irász e' csudálatos zagyvaléknak leirásához kezd, a' parlagi ficzkó még folyvást uj nadrágról beszél — és nátháról, melly őt csak néhány nap előtt hagyta-el, és hogy a' tánczosné hozzá akar férjhez menni, és hogy ő koporsójaig hív 's engedelmes fia marad 's a' t. Az irásznak feje kering és zúg, mint egy malomkerék; de ő egyhuzamban ír, a' nélkül, hogy magát megzavartatná, és a' levél némikép hasonló lesz a' lengyel salátához.

Most jő a' tragicomikus jelenés! — Egy vastag, tenyerestalpas szakácsné, zordon Medeaként berohan az ajtón, kosarát földre veti 's haragtól lángolva imigy pattog: „Rajta, Irász ur! mártsa tollát csupa méregbe 's epébe, 's irjon nekem azon istentelen átkozott hitszegőhez, ugyancsak gorombán! Hát azt gondolja-e ő kegyelme a' szép madár, én nem hallottam-meg, hogy a' sorompónál tegnap a' szőke Krisztinával táncolt; hogy orczáját olly szépen simogatta, 's ez ismét neki mint igérte-meg, hogy konyhájából a' legizesebb falatokat fogja számára eltenni, 's azonkivül még a' legjobb borbul is néhany butelliát félredugni? Majd meglátjuk, kinek van jobb konyhája! — Hisz azaz ostoba Krisztina csak egy közönséges polgári szakácsné; ő csak ollyan fűszerárusféle szegény ördögnél főzöget; holott én egy előkelő nemes uraságnál vagyok szolgálatban. Mindezt reszelje az ur csak amugy igazán a' gazembernek orra alá; beszéljen hozzá legnagyobb megvetéssel; mondja-meg neki, hogy sohase jőjön többé szemem' elibe — az élhetetlen koldus, a' sehonnából szakadt háladatlan gaz lator, kit én hónapokig tömtem, hizlaltam — 's kit fájdalom! olly tiszta szivből szerettem. Itt van 30 sous, 's ha fáradságáért többet kiván, csak szóljon." — „Köszönöm, szépen köszönöm kedves Kisasszonykám! Már 30 sous-ért csakugyan össze lehet hordani egy sereg gorombaságot. Meg, megmossuk, a' mint csak kell, a' bünösnek fejét; igen, igen, — pelengérre állitjuk a' becsületről megfelejtkezett, hálátlan rosz ficzkót." — Most a' papiroson egymást éri a' gorombaság, 's végre a' díszes tartalmu epistola felolvastatik. „Bravo!" kiált-fel a' szakácsné — 's a' levéllel, mint tüzes boszorkány, kirobban az ajtón. Az irász pedig hálát rebeg a' teremtőnek, hogy még nyájas szobaleánykák, ostoba pórficzkók 's indulatos szakácsnék vannak e' nap alatt! (A—e)

REJTETTSZÓ.

Bár rád illem egész; ha utómban tartani nem tudsz
Mértéket, könnyen vétek-iszapba merülsz.

S. Ig. Zala V-ből.

A' 5dik számu rejtettszó: Pálma.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

7dik szám Pest, január' 24kén 1835.

GŐZKOCSI.

Miska már kétszer rándult a' city-Walltól Paddingtonig Hancook' Aerájan, ámde én még nem ülék a' tündér-kocsiban. Kaczagva beszélé-el, mint csuszamlik kigyóként az ezernyi szekér, kocsi, hintó, taliga 's más nemü 's nevü négy, három vagy kétkerekü mozgó' seregén keresztül London' legnépesb, legnagyobb 's legszebb utján. Bámul a' nép vidám ábrázattal 's még a' sok cab, coach és omnibusman is mosolygó tekintettel nézi hatalmas versenytársát. Ez az ész' 's lelkes találmány' dicsősége; oszlatja a' balitéletet, és az irígységet, mint a' napsugárok a' ködöt oszlatják. Fut utána a' számtalan gyermek, míg többé nem futhat 's kis tüdeje csak alig-alig piheg; fut a' számtalan, ezerszinü 's alakú kutya is, de a' lovakat hijába keresi 's annálinkább ugatja a' haladó kereket. Vetélkedhetnek vele a' kocsikázók is, de csak akkor érik-el, ha — a' tündér akarja. — Nem csekély ellenvetésnek látszott azon állítás, hogy a' lovak ijedeznek a' gőzkocsitól 's ez által sok baj támadhat 's támad is. Némellyek tagadák ezen állítást, mondván, hogy ha az eleinte egy két szilaj 's vad lóval megtörténik is, nem sokára egészen megszünik. Én később e' tárgyra különös figyelmet fordíték 's megvallom, hogy a' lovak csakugyan nem tekinték hidegvérrel ezen kocsit, melly nélkülök is odébb megy. A' szokatlan jelenés kedvetlen benyomást szül a' szegény párák' kaponyáján, 's minél elevenebb, fürgenczebb, ifjabb 's tüzesebb a' pej, sárga, szürke vagy fakó: annál nagyobb kedve támad a' tánczra; a' vénebbek 's igy tapasztaltabbak a' bölcseség' utján már csöndesebb ér-verést nyervén, fél megvetéssel baktatnak-el mellette. E' cityroad-on mutathatja-meg a' gőzcsuda igazán, hogy mit tud. Az ut nagyobb része sík, közepe felé egy jókora dombocska viszen fel 's azután lefelé; egy része ujonnan kavicsolt, a' másik sáros vagy homokos; továbbá jő Mc Adam, azután vasas, csatornás és végre többféle kövezet, egyszóval: az utnak minden nemei. Ehez járul a' mozgásnak minden iránya, 's a' sebességnek is minden lépcsője előfordul; mert majd megáll a' lódulásban, majd meg hátramozdul, hogy helyt adjon az összezavart más kocsikereket felbonthatni, majd lassan tovább megy, 's ha tért szemlél maga előtt, neki indul 's kedvszerinti gyorsasággal repül.

Beülénk az Aerába 's ott egy pár angyalfejecskére akadtunk; — itt az angyalok is szeretik a' gőzkocsikat, mint más illy szép gyümölcsit az emberi elmésségnek; 's azért inkább is haladnak a' halandók 's nagyobb örömmel. A' kocsis — kinek lovai két nagy hatalom', u. m. a' tüz' és viz' szülöttei, kinek gyeplője a' forgó, és ostora a' gőz-csap; 's ki noha még lovat nem abrakolt, nem vakart, ezeket jól ismeri — az első vagy is a' szokott kocsishelyet foglalja-el, 's nem mozdúl helyéből, míg honn nincs. Szekerének nagy könnyüséggel ad irányt, 's uja' billentésivel vagy neki ereszti vagy megállitja, a' mint t. i. több vagy kevesebb gőzt, vagy semmit sem vezet a' hengerbe. A' műkocsis mellett két vendég fér-el, 's kivül ezek' háta mögött más négy, ben végre a' kényelmesen 's jó izléssel készült hintóban 6 személy; hátul áll a' cyclops, és szünetlen abrakolja a' lovakat kőszénnel. Van még a' kocsin azon könnyen-mozgók közül egy, kiknek Angliában olly különös példányit láthatni. Ez csupa kéneső; Argusként lövelli pillanatit minden irányba, vendégeket néz és hí. Az omnibusok 's Hage-coach-okon a' legmagasb helyet foglalja-el, 's fentartván jobbkeze' mutató-ujját megmondja: hová megy kocsija; igy hallik a' szünetleni lárma: Bank Oxford-street, Piccadilly, Charingcross, Blackwall 's a' t, — a' Bank levén az óriási város' közép 's vonszópontja. Ez a' kéneső, villámsebességgel szökik-le, 'Hopp'-ot kiált a' kocsisnak, nyitja az üveg-ajtót, béereszti az idegent, kibocsátja a' menőt, átvevén tőle a' six pencet — 's ismét fennáll; alig kiáltja „allright" (jól van), már mennek a' lovak, mellyek közül sok még az allrightra sem vár, hanem szólítás nélkül megindul, hallván a' kocsiajtót bezáratni. Ezen kéneső, fontos alkatrésze az omnibusnak, mert ha nem eléggé szemes, az utánajövő kocsi minden vendéget fölcsip, 's ő üresen mehet tovább a' sorban, mert előbb menni köteles. A' gőzös valahányszor 6 angol mérföldnyit haladt, vizet veszen-bé; mert üstje kicsiny, gőzt pedig sokat emészt. De másként nem is igen lehetne olly kis térbe, mint minő egy közönséges nagyságu kocsinak hátulja, illy iszonyú erőt szorítani. Kőszene oltott, az az: már egyszer ki van égetve 's coaknak neveztetik. Más természeti kőszénnel a' tüzelés nem engedtetik-meg, sem közönséges sem vas-utakon, hol emberek járnak; mert ez nagy füstöt 's többféle ártalmas szeszt fejt-ki, szaga is kellemetlen 's alkalmatlan. A' coak ellenben ha tiszta 's jó, sem füstöt sem szagot nem bocsát. Kocsinkban mind e' mellett előkerültek a' zsebkendők 's fődözék a' finomabb orrokat, mert a' kénkőszag nem volt szenünkből tökéletesen kiégetve.

A' kocsikázó társaság, melly többnyire választott, 's tudni-vágyókból áll, a' tárgyról értekezett 's a' fő-

kérdések' eldöntését irányzá. — Valljon lehetséges-e, hogy a' gőzkocsik minden ellenvetésre megfeleljenek, 's minden kivánatnak eleget tegyenek 's léphetnek-e végre sorba a' lovak' monopoliumával?. —

A' főkérdés — *elháríthatni-e t. i. a' könnyen széjjelpattanásnak minden veszélyét?* — dicsőségesen eldöntetett; mert az üstök' hármas léte 's legujabb tetemes javításai által ezen müvek olly állapotba helyeztettek, hogy valamelly szerencsétlen történet üstök által, bátran a' lehetlenségek közé számítható. —

Néhány év előtt, Anglia' legügyesb müvészei fel voltak a' parliament által szólítva, hogy adják véleményiket a' közönséges uton járó gőzkocsik iránt. A' fényes assembly minden kérdést felfogott, 's a' mint itt említjük, az Brunel, Braithwaite, Farey, Perkins, Stevenson 's több jeles férfi' itéletét foglalja.

Adhatni-e a' mozgonynak olly erősséget (tartósságot), egyszersmind olly egyszerűséget, hogy a' kényesebb részek' gyakori törése 's következő helyreállítása által sok baj ne támadjon? — ez a' második fontos kérdés. Ha úton, utfélen — igy szól a' bizottság — valami törik, ki fogja a' tört részeket megcsinálni? Az utasok gyalog mehetnek tovább, hátukon czipelve holmijöket; a' gőzösbe lovakat kell fogni 's Londonba vinni azt vagy Birminghamba, haez történetből közelebb esik; — mert az ügyes müvész nem lakik minden faluban vagy kis városban, mint a' patkoló kovács vagy kerékgyártó. A' gőz pedig illy esetnek inkább van alávetve, mint más kocsi vagy ennek lovai; ezen utóbbit, ha valahol törik, ugy szólván minden csárdánál megcsináltathatni, 's ha egyik ló kidűl a' hámból, legelső helyen mást fog-bé helyette 's tovább megy. — Colonell Macerone' gőzösei e' kérdésre helyesen felelnek. Már 10 hónap óta járnak minden uton mintegy 2, 3 ezernyi mérföldet, 's még egy shilling javitásra sem volt szükség.

Mehet-é a' gőzös fel 's alá a' dombokon 's hegyeken, fordulhat-e könnyen, 's milly sebességgel haladhat? — ez a' következő kérdés. — Ki Angliában utazott, tudja, mit tesz ez: helyváltoztatás (loco motio). A' közönséges utazó-kocsik (stage-coach), 's a' királyi postakocsik (royal-mail) mind négylovasok. Ezen kocsik semmivel sem nagyobbak a' mi 4 ülésü fiacre-kocsiinknál. A' stage-coach-ok annyi utast 's bútort vesznek-föl, mennyi rájok fér 's közönségesen 17 személy van kívül 's belől rajtok, hozzá adván a' kocsist, ki a' bakon ül 's egy olly kénesőt, ki mindenütt mászkál, elől hátul, 's itt quard a' neve; lesz tehát öszvesen 19 mindkét nemü ember. A' royal-mail is belől négy utast, de kívül csak hármat veszföl, 's igy a' kocsissal és quarddal eggyütt 9 személyt. Minden kocsi azonban majdnem egyenlő sebességgel megy, 's általányosan véve minden órában 10 angol mérföldet halad, ugy, hogy ha a' lóváltást, melly minden 9—15 mérföld közt történik, a' reggelit, ebédet, vacsorát — ezek' mindegyike $\frac{1}{2}$ vagy $\frac{3}{4}$ óraig tart — továbbá az utazók' letételét 's fölvételét, 's végre a' levelek' 's pakétok általadását, áltvételét, egy szóval: minden veszteglést levonunk, ezen 10 mérföld tisztán jut mindegyik órára, síkon, hegyen 's völgyön keresztül. A' közép sebesség e' szerint 12 's 15 mérföld közt áll egy órára; de van olly telivér négyes, mellynek legnagyobb sebessége egy ideig 20 mérföldnyire is rúg, azaz, melly 3 percz alatt fut-meg egy angol mföldet. *) — Igy megy az angol, rendesen honja' egyik végérül a' másikra, 's fél órát nem hibáz számításában, fölvevén a' távolt 's minden órára 10 mföldet. Igy megy p. o. Londonbul Manchesterbe 16—18, Edinburghba 30—32 óra alatt; az elsőbb város 182, a' másik 328 mföldnyi távulság. Jegyzést érdemel azonban, hogy az itt mondott, az ország' minden irányában 's az év' minden részében megáll; a' mi annyit tesz megyarúl: hogy az egész országban mindenfelé van ut, 's hogy ezen utak jók is.

Láthatni tehát, hogy a' gőzösek jó leczkét kaptak 's iparkodniok kellett. Mennyire feleltek-meg eddig a' kérdésre, azt az említett Colonell Macerone' gőzösei megmutatták. Ezek Peddigtonból (London' nyugoti vége) 19 számu állóhelyről indulnak, 's az edgwari uton mennek kifelé. Oxfordstreetből pedig Kensingtonon keresztül Uxbridgbe 's igy tovább. Edgware 8 mföld indulási helyétől; az ut szögletes, — több fordulást kiván — most ujonnan kavicsolt 's egy pár domb is van a' szélmalomnál. Neki indul a' gőzös, elibe vágtat a' kocsiknak 's jól tova hagyja. Uxbridge 16 mföld, 's az utas 1 óra 4 percz alatt tette 's teszi-meg. A' leggyorsabb négyessel akármikor versenyt fut és győz. Ha a' gőz legnagyobb erejével tódul, sebessége iszonyú 's ekkor 1 percz alatt tesz egy mérföldet. — E' különös utazásmód sok kedvelőt szerez, 's valóban kedves érzet is, látván a' durva természeti erőt használni ott, hol különben az érző állat szenved; a' Hypotropia vagy inkább Zootropia is elég lehetne arra bírni az embert, hogy ne fogna soha egyebet szekerébe — gőznél. A' kocsikázók közt Bonaparte Jeromos, hasonló nevü fiával 's még több más jeles vendég volt.

Ha a' gőzösek bizonyos helyeken könnyüséggel vehetnek-be vizet 's igy idővesztésük kisebb lesz: általányosan 14—15 mföldet futhatnak-be akkor, midőn

*) Az angol mföld 1609. 31 metre) az arány $\frac{1}{4\,7\,1\,4\,1}$
a' geogr. — 7586. 47 —)

a' lovasok 10-et; ez pedig, mint kiki megvallja, nem csak fényesen megfelel a' várakozásnak, de jóval felül is mulja; a' teherhordásra szintolly alkalmas, valamint a' gyors közlésre. A' gőzös tehát eleget tőn minden tőle várt kötelességnek. Az erőmű részéről semmi veszély, a' lovak' részéről pedig még kevesebb; mert ezek meg nem ijednek, félre nem ugranak, el nem ragadnak; a' kocsi már magában is jó nehéz, de alkotmánya a' felfordulást, kivált angol uton, lehetlenné teszi; kocsisa biztos, mert nem poharaz, nem alszik, az uton legalább nem; a' kocsi tartós is, erős is, mert részei a' legtisztább érczekből nagy vigyázattal készítvék; sebessége nagyobb, mint azt kivanni szoktuk.

De ha a' publicum ennyire ki van elégítve, nincs ám a' találmány eddig 's nincs a' találó; de ez mellékes dolog hallom — mert nemcsak egy ember haltmeg már legnagyobb inségben, ki embertársit miliárdokkal gazdagítá. Illy gőzkocsi maga is sokba kerül, de mennyibe került, míg ezen tökélyre jutott? Ha a' mostani müvészet olcsóbban nem készítheti, tehát megteheti azt a' jövő. Igy volt a' gőzmozgonnyal, ennek anyjával is, így más egyéb találmánnyal; a' gőzerőművek most negyed annyiba sem kerülnek, mint csak 10 év előtt is kerültek, 's Breguet, első sympatikóráját 45,000 frankért csinálta; most pedig 1834től fogva 600 frankért ad egyet.

Hihető, hogy a' gőzös, mostani nagy ára mellett is hasznot 's nyereséget adna, ha szünetlen vagy legalább nagy gyakorlásban tarthatná tulajdonosa; de mondom, még nem jött-el ideje, a' dolog még uj és szokást 's ismerést vár; de remélhetni, hogy soká nem marad így: mert megmutatja a' kétszer kettő, milly hasznos, milly hatalmas, milly dicső e' találmány! — Szántsunk gőzzel, tegyük-meg egy nap alatt a' kétheti munkát, járjuk sorba szomszédinkat, varázs-ekénkkel hányjuk földeiket fel, 's ha gabonájok megérett, vágjuk-le gőzzel 's az áldás elnem marad; nem vesszük ám igy el a' szántóvető' kenyerét, de adunk neki. — Ha nagyobb sebességre van szükségünk a' mostaninál, készítsünk más müvet a' gőz alá, más kerék-alkotmányt 's elérhetjük az álgyugolyó' sebességét. Ezzel ember alig utazhat, de közelíthet annyira, mennyit organismusa enged, 's lehető, hogy megbirná: egy óra alatt Pestről Bécsbe repülni; ezen utat álgyugolyónk 24, földünk pedig fordulásában 10 percz alatt végzi.

— y — y.

KÜLÖNÖS PÁRVIADAL.

Két angol Párisban mulatván, bizonyos kávéházba menének együtt, 's itt egy magas termetű 's különös magatartásu férfi tünt szemökbe; ő külföldinek látszék 's ingatlan béketüréssel üle székén, komolyan figyelve mindenre, a' mi körötte történik vala. Az egyik angol többek közt imígy szólt a' másikhoz: „Mondják, hogy egy igen nevezetes törpe érkezett a' városba". Itt a' széken veszteg-ülő komoly férfi egyszerre megnyitá ajakit, mondván: *Én érkezem, te érkezel, ő érkezik, mi érkezünk, ti érkeztek, ők érkeznek.* Az angol, kinek jelentéséből látszának e' mysticus szók eredni, az idegen férfihoz járult 's kérdezé őt udvarilag: „Hozzám beszél uraságod?" — *Én beszélek*, mond angol nyelven a' különcz, *te beszélsz, ő beszél, mi beszélünk, ti beszéltek, ők beszélnek.* „Mit jelentsen ez? — szóla viszont az angol — sérteni akar engem az ur?" — *Én akarok, te akarsz, ő akar, mi akarunk, ti akartok, ők akarnak sérteni* — „Már ez csakugyan sok — kiálta-fel boszúsan az angol — az ur nekem elégtétellel tartozik; ha van bátorsága, kövessen engem!" — *Követlek, követsz, követ, követünk, követtek, követnek.* — 'S a' különcz itt nagy phlegmával emelkedék-föl székéről 's követi vala kihivóját. — Miután mindegyik magát ellátta karddal, együtt elmenének a' viadalhelyre; az angol kardot ránta 's imigy szólt: „Most uram, víjon velem". — *Vívok, vísz, ví, vívunk, víttok, vínak.* — Ekkor a' különcz egy álcsapást tőn kardjával 's ellentársát lefegyverzé. — „Jó — monda itt az angol — a' szerencse Önnek kedvezett, 's reménylem, hogy megelégszik" — *Megelégszem, megelégszel, megelégszik, megelégszünk, megelégesztek, megelégszenek.* Én szeretem, hogy mindenki megelégszik — mond ujolag az angol — de ha Önt kérnem szabad, hagyjon-fel e' bohós beszédmóddal 's mondja-meg nekünk, mi készti arra, hogy így cselekedjék?" — A' komoly-arczu férfi végre hajlandó volt a' dolog iránt nyilatkozni. „Én hollandi vagyok — monda — 's az angol nyelvet tanulom. Tapasztalám pedig, hogy igen nehéz az igék' sokféle hajtogatásmódjára emlékezni; nyelvmesterem tehát javaslá, hogy minden angol igét, mellyet kimondatni hallok, azonnal conjugáljak; így majd azokat lassanként emlékezetembe fogom olthatni. Én ezen tanácsot szabályommá tevém; ennélfogvást nem szeretem, ha valaki ezen magányos gyakorlásomban megzavar." — Az angolok hallván ezt, alig szünhetének-meg a' nagy nevetéstől; ők megkérék a' conjugáló hollandit, hogy délre legyen vendégök. „*Leszek, leszesz, lesz, leszünk, lesztek, lesznek.* Igen mi mind hárnan együtt leszünk" — A' mint mondaték, ugy történt. Azt azonban nem tudhatni: valljon a' hollandi szintolly vas álhatatossággal evett-e, mint conjugált.

AZ ÁLOMJÁRÓ IFJÚ, DEBRECZENBEN

(Folytatásul a' mult évi Társalkodó' 104-dik számához.)

Debreczen, jan. 14kén 1835. A' mint a' hold legközelebb végzett futásának harmadik negyedéhez

közelített, és ahoz dec. 23-dik napján eljutott: a' szerint csendesedtek a' mi álomjáró ifjúnkon az álomjárás' jelenségei, 's végre több napokig egészen kimaradtak: ellenben a' hold' megujulása után negyed napra, igen csak elébbeni formájokban azok is megujultak. A' különbség egyedül ez: hogy az úgy neveztetett világos-látás, melly az előtt sem állott legfensőbb fokán, jóval lejjebb szállott, az álomjárás némi némű szenvedéssel áll-elő, melly az előtt egészen csendes volt. Ugy látszik: éppen ezen csekély szenvedésnek lett azon jó következése, hogy a' ki annak előtte arra is neheztelt, a' ki állapotját ollyannak nézte, hogy abból szabadúlni kívánatos volna, most már maga is elkezdett az iránt esedezni, hogy hűséges orvosa, ki őtet éjjel 's nappal gondos szemekkel tartja, és ápolja, annak módjairól gondolkozzék. Azonban ő már a' mult hónapban egy álmában kijelentette azt, hogy neki a' gyakori lovaglás hasznos volna: mostani álmai alatt pedig különösen sűrgeti azt; a' mellett pedig holmi könnyű szereket javasol magának adatni. A' lovaglásra mind orvosa, városunk második rendes physicusa, mind különösön a' méltóságos Ezredes — Úr a' legjobb alkalmatosságot szolgáltatják neki naponként; mellynek jóltevő következése a' paroxysmusok gyengülése, 's a' rajta szembe tűnő nappali nagyobb vídámság. — Bővebb tudósításokat tenni nem tanácsos ollyan ifjúról, ki maga is olvashatja azokat. Majd mikor a' természetnek ezen nem példátlan, de csakugyan ritka, és mindenkor figyelmet érdemlő játéka, ő rá nézve egeszen elvégződik: akkor mind az olvasók eleitől fogva lehozott jegyzésekre tarthatnak számot, mind magának a' jegyzések' tárgyának azokat olvasni kedves tanúsága lehet.

SÁRVÁRY PÁL, professor s. k.

TRÉFA-FORGÁCS.

Jancsi kanász pattogtatta három-öles ostorát, 's a' nagyságos urfi' fülén akadt-meg sudara. „No — mond kifakadólag Jancsi — ez nekem még egy disznóval sem történt!“ —

„Szörnyűség, Nagyasszonyom, mint okádta Nápolyban létemkor Vesuv a' tüzet“, — „Talán sok pályinkát ivott?“ kérdé a' nagyasszony az obsitos katonától. —

„Bravo! bravissimo! — — lármázza a' czigarróval ugráló uracs, — ez derék magyar nóta ni!“ — „Igen is — szólt vissza a' hangászkar-igazgató — ez Zampa-overtura“ —

„Megvan a' tolvaj! te gazember, hogy mertél jószágomhoz nyúlni, he?“ kérdi pattogva a' részeges paterfamilias a' fogolytúl. „Mivel tapasztaltam — felel ez — hogy a' lopó-tököt igen szereti; gondolám tehát: mennyivel inkább fogja szeretni hasonló embertársát“ —

„Hová, hová domine frater?“ — „Csak ide a' szilasba, domine spectabilis“ szólt a' puskával ballagó irász. „Hát nem tudja, hogy tilos a' vadászat?“ — Hisz — felel rögtön az irász — hisz csak puskámat fogom ott szellőztetni“ —

Vas iparral feszegette Ökröndi, millyen nyelvü név lehet ez: Padevet. (tulajdon név) „Magyar név“ — mondá szomszédtársa segítőleg. — „Dehogy magyar — viszonzá indulattal Ökröndi, — hisz nálunk soha sem evett a' pad.“ —

„Hej Fütyörészi uram, nem illik magyarhoz a' madárfütyölés!“ — „Perse — lobbantja-vissza Fütyörészi a' gitárral repkedőnek; — Árpád gitárral foglalta-el Pannoniát!“ —

„Be szépek a' prismatikus színek! — dicsekedve harsogá egy Physikán keresztülúszott ifjú, — főkép a' czinober és fekete szín fölségest játszik!“ —

„Neked nincs eszed;“ — „De biz neked nincs“ Igy versengtek ketten a' folyosón, de össze nem férvén, megállitják a' mellettök ballagó ismeretes Miska levéhordót, 's egyik a' kettő közül kérdi tőle: „No mondja-meg hát maga, mellyikünknek van?“ — „Biz uram egyiküknek sincs.“ szólt a' levelet vélő Miska. —

„V**** ur mondá „Ez nem magyar kifejezés: 'a' nap süt' mivel sütni annyit tesz, mint pinsere.“ — (Vagy úgy! tehát nincs jól mondva: „gombóczczal jóllaktam, mivel jól lakni annyit tesz, mint bene habitare! —)

M. J.

ÉLNI SIESS!

Fischer ur, a' Pestvárosi nagy tánczterem' haszonbérlője, a' jelen farsang' szakában két estvén nagy táncz-mulatságot fogadni, ugymint jan. 25kén azaz vasárnap, és jan. 29kén azaz csütörtökön. Hogy pedig e' tánczmulatság a' szó' való értelmében fényes legyen 's a' táncz-kedvelőket 's farsangi vigalmak' barátit teljesen kielégítse — Bécsből a' jeles Lanner — ki már mult évben a' budapesti publicumnak olly kellemes estvéket szerzett —, fog egész hangászkarával föllépni 's mind két estvén bűvös keringői által a' fülnek 's lábnak gyönyörteljes élvezetet nyujtani. Méltán reméllhetni tehát, hogy Budapestről 's a' közelvidékekről számosan gyülendnek-össze, hogy e' két estvén adatandó tánczmulatságban rész vegyenek; miután Lanner ur azonnal visszatér Bécsbe.

REJTETTSZÓ. (Tóbiás)

Rokon a' tengerrel nevem' első fele,
Közepem is szinte két betűből vagyon —
'S gyermek kettőztetve, sebet nevez vele,
Kertész sem teheti végsőmet a' fagyon.
Két vég tagomban lelsz görög bölcs' nevére.
Gyógyszert vitt az egész, atyja' vak szemére.

Bghy.

A' 6-dik számu rejtettszó: (Jámbor).

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

8dik szám Pest, január' 28kán 1835.

FÜZÉR A' MAGYAR TÖRVÉNYTUDOMÁNYBÓL.

(Folytatás.)

Mi a' történeti jog (das historische Recht), 's minő irányban áll á' természeti joghoz? E' kérdést méltó felvilágosítni a' tudomány' szövétnekével, mert elégtelen vagy helytelen megfejtése zavart, sőt gyakorlati tévedéseket is okozhat. — Először: csalódás volna gondolni, hogy a' történeti jog egyenes ellentétben áll a' természetivel, mint p. o. a' Mathesisben a' + és a' —, vagy pedig a' valami és a' semmi; — mert ha ez így volna, úgy ezen kifejezés: történeti jog, contradictiót in adjecto foglalna magában, és a' természeti jogot + A. nak állítván, a' történeti épen nem volna jog, hanem vagy igaztalanság (Unrecht), és jog-elleniség (Widerrechtlichkeit) = — A, vagy legalább jogtalanság, (Rechtlosigkeit) = zero, az az semmi. Pedig minden igazi, történeti jogban, természeti jog is van; p. o. hogy az, ki más' földjét használja, a' föld' tulajdonosának azért adjon vagy fizessen valamit, természeti jog; hogy pedig ez épen urbéri munkában 's nem másban álljon, történeti jog. Hogy a' nép a' vallás' tanitójit élelemmel lássa-el, természeti jog; hogy pedig ez dézma legyen 's nem más, történeti jog 'st. efféle. — Továbbá: a' történeti jogok azon időkben, midőn származtak, többnyire igen czélirányosak voltak, p. o. az urbéri munkák 's tizedek akkor, midőn kevés vagy szinte semmi volt a' folyamatban lévő készpénz. — De mi egykor czélirányos és jó volt, idővel megszünhetik az lenni, mert a' körülmények változnak. Az az: a' történeti jog mintegy két factorból van szerkeztve, mellynek eggyike, a' természeti jog, változhatlan; másik, úgymint amannak a' körülményekhez alkalmaztatása, változható. — De hát ha már a' második factor változott, az következik-e, hogy az egész jogot el kell törleszteni minden kárpótlás nélkül? koránsem; hanem csak az, hogy az eddigi történeti jog' helyébe, melly már a' körülményekhez nem alkalmaztatható, más történeti jogot kell állítani, t. i. uj körülményekhez illőt; sértetlenül hagyván mindenkor a' természeti jogot, melly amabban foglalkozik.

Megtetszik innét, milly értelemben igaz vagy nemigaz azon állítás, mellyet sok új iró penget a' nélkül, hogy valódi értelmét meghatározná, t. i. hogy a' történeti jog erősebb nem lehet a' természetinél, sőt illő, hogy amaz ennek engedjen. Igaz, hogy ha valamelly országban olly történeti jog divatoznék, mellyben egy csep természeti jog sem találtatnék, az ollyat minél hamarébb el kellene törleni, mert a' köztársaság köteles a' jogot pártolni, de nem a' jogélleniséget. De milly vigyázva bánnak a' felvilágosult nemzetek ez illyenek' megmásításával is, megtetszik az angolok' példájából, kik a' rabszolgaságot eltörlesztettél ugyan, (melly mindazáltal igazi jogelleniség volt) de mégis megadták a' nemzet' erszényéből a' rabszolgák' urainak a' pénzbeli kárpótlást, ámbár ezt, csupán jogbeli szempontból tekintve, méltán megtagadhatták volna; mert a' ki embert pénzen vásárol, valódi, még pedig nagy vétséget követ-el, mellyert inkább büntetést, mint kárpótlást érdemelne; a' feljebb példaúl előhozott történeti jogokkal pedig a' dolog egészen másképen van, minthogy ezek eredetikép nem vétségeken, hanem szabad 's törvényes szerződéseken alapúlnak.

Fabriczy Sámuel.

FRANCZIA LEVELEK

Marquise de Pompadour' leveleiből. *)

1. A' CHELLES-I APÁTASSZONYHOZ.

Ajánlom Kegyed' könyörgésibe a' királyt, Franciaországot, magamat 's mind a' többit. Az ég meghallgatja a' szenteket. — A' békén dolgoznak, de nekünk csak isten adhatja-meg azt, 's Kegyed, asszonyom, méltó, e' kegyelmet tőle kérni és meg is nyerni. Mi boldog Kegyed, hogy elhagyta ez álnok 's alacsony világot. Vannak szép asszonyok, kik engem irigylenek; és én az ő szabadságokat irígylem. Ész, kor, a' mostoha idők 's az udvari apró hiúságok, mellyeket szán, ki közelebbről ismer, mind ezek olly sötét merengésbe ejtének, melly eloltá mindenhez kedvemet. És még is vígnak kell látszanom; mosolyognom, míg szívem el-elhal. „Mi baja Kegyednek? — ezt kérdezé tőlem egy valaki — Kegyed nincs megelégedve?“ Oh, sire, én igen nagyon meg vagyok elégedve! — 's e' pillanatban csaknem sírtam, hogy kénytelen valék magam' tettetni. A' királynak gyakran jut eszébe, hogy Kegyed dísze volt udvarának. Most jobb urat szolgál! — ezt mondá minap. Ah! és én is szeretném ezt a' jobb urat szolgálni, 's gyakran jő eszembe, hogy ez a' búsongás, ez az unalom, melly engem öl, meghívás részéről. De nekem nincs erőm; 's folyvást hordozom lánczaim'. — Üdvözlöm Kegyedet, asszonyom, azon tisztelettel 's indulattal, mellyet erényi érdemelnek.

*) L. Lettres de madame la marquise de Pompadour depuis 1746 — 1762., mi hihetőleg az ifjabb Crebillon' tollából folyt.

2. DE B—I GRÓFNÉHOZ.

Tegnap hagyám-el Fontainebleaut, szomorúan, leverve, rosz kedvben. Legszerettebb foglalatosságom, irni Kegyedhez. Nincs semmi titkom Kegyed előtt, édes barátném, 's bár nem tudom, ha olly örömest veszi-e nyilatkozásim', mint én adom, adom még is, hogy enyhítsek általok valamennyire szívemen. Milly helyezet ez e' nagyoké! Ők egyedűl a' jövőben élnek; minden örömük a' remény; nincs, — nincs boldogság a' dicsvadászatban! El-elbúsulok, és gyakran ok nélkül. A' király' jósága, az udvar' tisztelete, cselédim' vonszódása, 's igen kisded számu barátim' hűsége, megannyi ok boldoggá lehetnem, engem nem illetnek többé. Volt olly idő, midőn királyné ohajték lenni, 's azzal hizelkedém magamnak, hogy a' fejdelmek' legjobbika igen is megtehetné miattam azt, mit egyik őse egy ötvenes özvegyért tőn. De egy kis akadály állott e' szándéknak ellene, t. i. a' nagy-asszony 's a' kis Le Normand még éltenek. Ime, szép comtesse, ezen ábrándok mulaták egy ideig e' gyönge szívet, melly most alig szerethet egyebet még, csak Kegyedet. Nincs inyemre többé, mi eddig mulatott. Párisi házamat pompásan kibútoroztattam 's gyönyörködém benne — harmad napig; belle-vue-i palotám dicső, csak én vagyok az, ki nem szenvedheti. — Jó lelkek jőnek és elbeszélik nekem, mi történik naponta Párisban; vélik, hogy hallgatok; de midőn beszélni megszüntek, azt kérdem: mi ujság? — Szóval, én nem élek többé: meghaltam, mielőtt még órám elérkezett. Összeesküt ellenem a' világ, hogy éltem' keserítse. Nekem tulajdonítatik a' köz inség, a' cabineti rosz tervek, a' háború' siralmas menete, ellenünk' diadalai. Azt mondják, én adok, én teszek, én igazgatok mindeneket. Minap egy tisztes ősz járult nyilványos ebédnél a' királyhoz és kérte, lenne olly jó 's ajánlaná őt, az öreget, énnekem. Jót nevettek az ember' eggyügyüségén; de én nem nevettem. Egy másik pro-memoriát nyujta-be a' titkos-tanácshoz 's egy javaslatot benne, mikép lehetne a' kormánynak szert tenni pénzre a' nép' terhe nélkűl. A' derék javaslat ebből állott: kérjenek e n g e m, hogy adjak én a' királynak száz milliót kölcsön. Még ma is nevetik a' derék javaslót; de én nem nevetem. Ez a' köz gyülölés, ez az agyarkodása a' nemzetnek ellenem, fájnak nekem. Az én életem tartós halál. El kellene hagynom az udvart, kétségkivül, de erre nincs erőm; — én se nem türhetem azt, se el nem hagyhatom. Irigylem Kegyed' boldogságát, jó barátném, valóban irígylem. — Adieu. — Szánjon Kegyed, 's hogy ha lehet, nyujtson szomorú szívemnek némi vigasztalást.

3. UGYAN AHHOZ.

Reggel akarék irni Kegyedhez 's szinte megeredt már tollam, midőn egy asszony, kit tud Kegyed, beront 's félbeszakaszt. „Fel, madame, hagyjuk a' levelet, és menjünk, mulassunk.“ Dörmögve követtem 's a' széles duchessehöz menénk, ki elkövetett mindent, ha földeríthetne, de nem boldogúlt; kedvem igen rosz volt. Azonban, végefelé, egy angyalt látánk körünkbe lépni, kit én hogyan öleltem és csókoltam! — Kegyed' leánya volt. Becsületemre: imádandó egy kis leány. Szeme szép, képe szép, finom minden, a' mit tesz és mond, gyöngy elme, 's szelíd, szerény és áldott szív. A' férj, ki őt birandja, boldog lesz, ha méltó Kegyedhez és őhozzá. Jelenléte elüzte búmat 's a' fejfájást, melly már környékezett. Soha illy szép száj nem mondott illy édes dolgokat, mint ezé a' bájos gyermeké. Játszottunk, nevettünk, 's végre újolag itt valánk. Én, hogy folytassam örömimet, leültem azonnal 's itt írok Kegyedhez. — A propos! ismeri Kegyed azon csúf embert, kinek fülinél a' szája? Tegnap a' királyi mise alatt a' szép d e G o n d i mögött álla. Egyszer kétszer látta őt a' marquise barátnéinál, 's mint szoktunk, szólott vele. Gondolja Kegyed, ez a' barom, ez a' fakép, elhiteti magával, hogy a' marquise bolond bele. Mise alatt tehát mögé vonúl, de észre sem veszik, 's most az én emberem nem tudja, mikép tegye, hogy észrevétessék. A' szerelem elmét fakaszt. Ő is tehát jól karba löki a' marquiset, 's elejteti vele az olvasót, hogy ő majd fölemeli azt és kezet csókol. Minden úgy sült-el, csak a' kézcsók nem, mellyet szép szerrel kikerűltek. Haza menve az asszony megizené neki, hogy tette illetlen volt és goromba, hogy arczát többé a' marquise' elibe ne tolja, 's hogy ohajtja a' marquise: legyen ő olly józan, a' millyen rút. — Ez a' szó „rút“, mennykőütés vala az én vitézemnek, ki magát Adonisznak véli; rosszúl lett, négy doctor sem vala képes elhárítani velejéről a' nyavalyát, 's most haldoklik. Ha meghal, esete egy lesz a' legszomorúbbak közül a' hiuság' történetiben. De ah, kiben nincs ez a' bűn?! Tízszer hiszem-el napjában azt, hogy én még fiatal és szép vagyok, míg egyszer azt, hogy nem többé. — Volt-e Kegyednél a' duchesse, mint igérte? — B-ről *) csudákat beszélnek. Bolond, csak láncz híja. A' szegény B— dühöng, hogy őt igy megvetik, 's le akar a' szerelemről mondani végképen, — de igazán. Ki hiszi? — Azonban a' jámbor sajnálatot gerjeszt. A' szenvedélyek valóban igen veszélyesek — egyszersmind igen nevetségesek némelly emberekben. Boldog, ki nem szeret, mit sem szeret! —

*) Duchesse de Beauvilliers.

4. UGYAN AHHOZ.

Végre valahára, hat héti conferentiák, hajlongás és halasztások után megkötéк a' béke' előpontjait *), 's most itt örömben úszik minden, mert e' háboru rettenetes terh vala nyakunkon. A' király épen vadászatról jött haza, midőn az irást elibe vitték. Csizmában irta azt alá, mondván, hogy sohasem irta még nevét örömestebb. Egek, hova jutánk! Ki mondta volna azt valljon nekem, hogy megérem, mig Lajos szánakozás' tárgya leend, 's kegyelemből nyujtand neki a' győztes béke-kezet! És mégis úgy üvölt ez a' nép az előpontoknak. Úton útfélen ölelik, csókolják egymást, örvendenek egymásnak, 's én félek, ez az öröm még őrültekké tesz, mint előbb a' keserv nyomorúkká! — Tegnap a' piczi marquise, kit tud Kegyed, hozzám fut lihegve, pihegve, izzadozva. „Igaz-e, madame — kérdi — „igaz-e, hogy a' béke már meg van kötve?" Még nincs, madame, de meglesz! „Mikor, madame, az istenre kérem, mikor lesz-meg?" — Kérdém, mi remegteti olly igen a' béke után? Pirult, hebegett. Végre kivevém belőle, hogy egy ifjú van a' seregnél, kinek ő igen-igen sok jót kiván, 's hogy ezért gyülöli ő a' háborút, szereti szivéből a' békét. Ime, ez egy példája a' mi hölgyeink' honszeretetének. Holnap Belle-vue-be megyek-ki 's reménylem, meglátogat Kegyed. Én a' nép között is magam leszek 's csak Kegyedet fogom látni, mert Kegyed több nekem, mint az egész sereg. Adieu! Régen valék olly vidor, mint e' pillanatban. Ez a' béke, mellynek minden örül! 's az, hogy rövid időn ismét eggyütt leszünk! — Ha meglátja Kegyed azt a' m—cz N-t **), hordja-le nevemben emberül. Hallom, igen vig volt egy bizonyos helyen. A' dolog álthatott minben óvás mellett, 's az emberek egy szájjal azt vallják, hogy az egy igen kegyetlen tréfa volt. Tudjuk mi itt a' pajtást is. Valljuk-meg, hogy a' világ néha igen bolond és igen gonosz. Már az asszonyok is scenákat adnak. Nekem nagyságos asszonyokat neveztek, kik a' mult héten faluról jövén haza, egy vendégfogadóba tértek frisitőkre, 's itt, minekutána jól felittak, összetördösték a' poharakat és findzsákat, hogy egy kicsinyt a' férjfi-zajt majmolhassák. Milly asszonyok! — Adieu még egyszer! Nem mondja még Kegyed, hogy már elég? —

Csató Pál.

SZABADSÁG-LEVÉL, NYILVÁNYOS HENYESÉGRE.

Egy europai nemzetnél sem találjuk a' szegénység' segedelmi szükségét 's a' többi rendnek, iránta viseltető jótékonyságát olly magas fokon, mint az angoloknál, de sehol se is tünik világossabban elő, mint nálok, milly szerkezeti szabályokat kivánnak nyilványos jótékony intézetek, hogy henyeség 's az ebből származó erkölcsi romlásnak szabad rést ne nyissanak. Ennek megmutatásaul, 's részint olly tudós uraknak figyelmeztetésül, kik külföldi rajzok után folyóiratikban, az ottani kór—szülő — 's egyéb jótékony intézetek' száraz leirásival szerzenek unalmat 's hiedelmök szerint érdemet, 's azok' nem léte miatt, minden következett fölfoghatás 's buzgó önszeretet nélkül egészen hideg kebellel, másokat követőleg igy sohajtanak: „Jó isten, be hátra vagyunk!" részint pedig azon többnyire hirtelen fölfogott vélemény' megczáfoltára némikép, melly az Angliában találkozó szegénység' tömérdek számát, egyedül e' valódilag szabad hon' polgári alkotmányának hiányiból származtatja, legyen szabad a' méltán kedvelt Bulwer' „Anglia 's az angolok" czimü munkája szerint egy rajzolatot az ottani életből felállítanom.

A' szegényeket kétségkivül segélni kell, — de mikép? Csak — hogy önmagokrul gondoskodhassanak; innét fölötte czélirányosak az országʼ kebelében létező takarék-tárak. Ha a' szegények mások' költségin élhetnek, mások' szorgalmának esendnek akkor terhére. Vegyünk példaul egy fiatal, 22 esztendős takácsot, ki egy 19 éves szolgaleánnyal összekél. El vannak-e ők előre készülve, a' házasságból származható esetekre? Tudnak-e gazdálkodni, folyvást dolgozni, tűrni, 's értik-e, mi a' takarékosság? Nem, — ők a' spital-fieldeken laknak 's magokat jótékony alapitványokra bizzák. A' nő belépti-jegyet kap a' kir. szülő-intézetbe — 's ingyen lebetegszik: ha gyermekének ruha kell, a' kir. jótékony intézet azzal őt ellátja. A' gyermeknek ha be kell oltani a' himlőt, atyja őt a' Vaccine-Hospitalba viszi. — A' gyerkőcz 18 hónapos — „elkell tenni láb alul;" — szülei őt a' nyilványos védintézetbe adják onnét; — mivel mesterségük rosszul foly, tehát segedelemre van szükség, ők fijokkal a' nevelő-egyesület 's a' vasárnapi iskola' elnökéhez folyamodnak; később a' ruházó 's tápláló iskolában keresnek számára menedéket; itt a' fiú 5 évig marad 's tanulását elvégzi. Már most valamelly takácsnál mint inas beáll, ingyen tanulja mesterségét, végre fölszabadíttatik. Atyjának példája lebegvén szemei előtt, — feleséget vesz, egy magához hason-koru leányt; — a' fiu, kit vele nemz, ugyan azon jótékony intézeteken vándorol keresztül, mellyeken egykor ő. Mestersége neki sem akar kedvezni, gazdasága napról napra alább száll; de atyját is hasonló sors érte, 's nyilványos jótékonyság által segedelmet talált; ő is ahhoz folyamodik tehát. Községe, tartására — burgonyával 's kenyérrel — kész. Jótékony egyesületek által, — mellyek közakarattal

*) 1762.

**) Ce gros cochon de N (anteuil)

a' kényelmes életet mások' költségin 's terhére mozdítják-elő — végre a' község' tárából segedelmet kap 's családját annak, hetenkint 5 shilling dijért átengedi. Igy teng ő önkényes és kicsikart adakozások által folyvást egész végeig nyomorú földi létének. Valóban illenék, hogy hálá-beszédet tartana a' közönséghez, mielőtt attól örökre elvál. „Ingyen pillantá-meg a' napvilágot, ingyen ápoltatott 's hizlaltaték-fel, ingyen ruházták, ingyen nevelték, ingyen vétetett-föl a' polgári társas körbe, ingyen kapott orvosi segélyt és gyógyszereket, 's gyermekei hasonlókép ingyen hozattak világra, ingyen ápoltattak, kaptak táplálékot, ruházatot, nevelést, ingyen helyeztettek-el 's éltek orvosi segéddel. — Minden ingyen.“ — Egyetlen egy szolgálat volna csak még hátra felebaráti által teljesítendő, 's ez — eltemettetése. Ő mint község' szegénye hal-meg, a' község' költségein egy lepedőt, koporsót, szemfödelet és sirgödröt kap; néhány pár szegény őt vállain a' község' házából kiviszi 's egy csoport szegény meggyászolja.

Láthatni tehát innét, hogy a' nyilványos jótékonyság igen gyakran csak szabadság-levél a' henyeség- 's erkölcstelenségre. Minő szomorú tanúság ez egy érző szivnek, az emberi bölcseség-szülte intézvények' következményiről. Minő gondtalan pazérlása az emberbaráti érzelem' szives áldozatinak. Következései a' rosszul intézett nyilványos adakozásnak röviden ezek: könnyelmüséget szül az és terjeszt, a' házasságot kevesbíti 's a' törvénytelen magzatok' számát szaporítja. Adakozások, mellyekben gonosz 's önvétségi szegények részesülnek, elkerülhetlen visszahatással a' becsületes és iparkodó munkásokra nézve, nem egyebek átoknál; eltépik a' természet' társas kötelékeit: mert midőn a' szegénynek minden magzatjáért segedelem nyujtatik, azok alacsony tözsérkedésének lesznek tárgyaivá. — Csak való 's épen minden munkára alkalmatlan ügyefogyottaknak nyittassék tehát menedékhely, legyen az alkalmas 's a' legfőbb szükségeket kielégítő, de nem olly kényelmes, hogy épen kecsegtető legyen. Ugy vélem, mindenütt előbb kellene czélirányos nevelő-intézetek, dologházak 's keresetmódokról 's csak azután kór- tápla- 's egyéb nemleges hasznu intézetek' létesitéséről gondoskodni.

Pekháta Károly.

KÜLÖNFÉLÉK.

Mit nem szül a' praxis! X* ur csak egyszer csapá arczon inasát, hogy neki egy pecsétes, de le nem ragasztott hosszú levelet ada által. Ezóta hasztalan próbálna valaki, hosszú levelet az inas által kézhez adatni. Minap egy illy levél' átadását X* ur' kocsisa vállalá magára, ki is midőn annak czimjét, másik oldalon pedig az executió' határnapját figyelemmel elolvasta, hideg vérrel igy szólott: „Még ez uram, soká lesz!“

Két órányira P. városhoz, L* uraság, — hogy baját molnárjával eligazítsa, uri-széket akarván tartatni, azon utasítást adá ügyvédének, hogy Legale testimoniumról gondoskodjék; ki is alig járt-el a' dologban, midőn L. urnak ujolag küldött leveléből ezt olvassa: „Már ne gondoskodjék az ur Legale testimoniumról, mert transactióra léptem molnárommal; ő fizet nekem 30 forintot, én pedig 25-öt veretek rajta.“

M. I. a' régiségek' nagy kedvelője mondá a' szolgáknak: hogy ha valami régiségre akadnak, azt tudassák vele. Trézsi kedveskedni akarván, „tüstént szolgálok — úgymond — pallásunkon is van egy vén rosta.“ —

„Hát ti miért nem mentek-be, prédikácziót hallgatni?“ kérdi S. ur a' templom előtt ácsorgókat lassú hangon. — „Én — úgymond eggyik közülök — úgy is siket vagyok, nem hallanám.“ —

M. I.

FÁY-CSEPPEK.

A' gazdasszony a' most kikölt kácsafiakat csibés-tyúk alá csapta, bár a' gazda ellenzé e' fonák tettet. Mi lett ebből? — vagy az, hogy a' kis kacsák után a' csirkék vízbe menvén megfultak, vagy az, hogy a' tyúk' kotyogásához szokott kis kacsák csak a' szemét-dombon élődvén, ha éhen nem, bizonyosan szomjan vesztek-el, 's igy kettős veszedelem a' majorságra. Szülék, fejtsétek-meg mesémet!!

A' bolt-ajtóra mutatványul ki-függesztett fösztészmüvet, midőn megpillantá a' dongó, elragadtatva igy szóla: „be gyönyörű alak! dehogy nem csókolom meg a' szép teremtményt“ — 's ráröpülvén megpökte a' szép Venuszt.

Az idegen földrül haza szabadult kanári madár örömében verklin-tanult melodiával üdvözlé honfitársait. Ezek kikaczagák szegénykét, 's csak akkor fogadák-el rokonnak, midőn bebizonyitá: hogy anyai nyelvét sem felejté-el. —

Kocsrúl Endreffy.

REJTETTSZÓ.

Szép kerekes hegyén teremnek jó borok,
Mellytől víg nótára kész a' nedves torok.
Első tagja gyümölcs, Somogyban sok érik;
Másik állat, 's milly nagy? csak marokkal mérik.

Meszlenből P. M.

Jegyzés. A' szedő, mult Társalkodónk' több példányiban a' rejtettszót (Tóbiás) fejtettszóvá tette. Máskor vigyázandunk, hogy a' titkot megőrizze.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

9dik szám Pest, január' 31kén 1835.

AZ ÁLOM' ÉLETE

(Töredék Bulwernek „The Pilgrims of the Rhine" czímü románjából.)

Az álmokról eszembe jut — monda Trevylyan ezen rejtélyes tárgyróli beszélgetésök' folytában, — hogy korábbi utaztamkor Németországban egy különös ábrándozóval találkozám, ki magának egy általa ugy nevezett „álom-rendszert" képzelt vala. Midőn velem is erről beszélne, magyarázatát kértem ezen kifejezésnek 's ő kívánságomat következőleg teljesité:

„Én költészi érzelmekkel születtem, de nyelv ezek' kifejezésére nem lett sajátommá. Ezen érzések a' külvilággal közlekedésimben folyvást elnyomattak. Rokonim, indulat 's izgékonyság nélküli, törzsökös németek, magokhoz nem vonzottak 's családomon kívül sem lelék senkiben is viszhangot. A' barátság hamar undorított, mert tüzét a' legkisebb változás lohasztá, a' szerelem pedig megcsalá várakozásim', mert a' valóság soha sem közelített ideálomhoz. Korán a' költészet' kebelén ápoltatva, vad és kalandos képzelettől elragadtatva, a' mindennapi életet ízetlennek 's unalmasnak lelém. Mindazáltal amaz andalgó munkátlanság, melly sajátja a' költész' charakterének, sokkal kivánatosb lőn nekem, mint azon sovárgó lankadhatlan fürgeség, melly egyedül reménlhet nagy sikert az életben. Gondolatokba merülni, volt lelkem' természeti eleme. A' déli órákat egy árnyékos patak mellett heverészve szeretém tölteni 's fél-álomban képekké alakítani a' ragyogó nap' sugárit. Ama' borongó, ködös philosophia, melly nemzetem' tulajdona, elmém' kedvencz tanulmánya volt. Homályban 's rejtélyekben kerestem ama' bájt 's ingert, mit a' közélet nem nyujthatott. Illy módon szünet nélkül a' benső lélek-erők' hatásit vizsgálván, eszembe ötlött, miként az álomnak tulajdon, noha darabos és elszakadt világa levén, ennek chaoszából mind azon képzeleti szépséget, erőt, fenséget és szerelmet előteremthetném talán, miket a' világ, mellyben testileg éltem, megtagadott tőlem. Mihelyt ezen gondolat felvillant bennem, addig táplálám 's ápolám azt 's tünődém rajta, míg képzeletem a' kivánt csudát valósítni kezdé. Mielőtt lefekünném, lelkem' minden erejével egy meghatárzott gondolat-sorra, belsőmnek valamelly teremtményére függesztvén figyelmem', testemet egész nap teljes csendben 's nyngalomba tartván; elzárván tőlem a' külélet' minden történetét, mellynek viszhangja ama' képfolyamot, mellyet álmaim' vadonába ömleszteni szándékoztam, háboríthatta volna, felfödözém lehetőségét, hogy a' napi élettől teljesen különvált 's csak ön honában létező álom-életet éljek. Tornyok 's paloták, kizárólag örökségem 's birodalmam, emelkedtek-föl előttem az álom' mélyeiből; gyémántos serlegekből hörpentém császári pinczékből a' falernuszit; mennyei zengzetű hárfák' melódiája hangzott a' felhők' nyilásiból 's mindeneken napvilágként ragyogott halhatatlan szépség' mosolyja. Igy nyertem álmomban ama' csudálatost és fölségest, mi éber életemnek nem jutott. Griffekkel 's gnómokkal társalkodám; bűvös várak előtt harsogtatám tárogatómat; lovagi sorompók között győztem; lobogóimat a' bábelihez hasonló magasságu tornyokra tűztem-fel. — De rettegtem olly tüneményt előidezni, mellynek kellemei lelkemnek minden rejtett szenvedélyit fölgerjesztenék. Aggódtam, ne hogy álmom olly képet mutasson, millyent ujolag létrehozni továbbá ereje nem lévén, első ébredésem után az általam 's magamnak teremtett világ is kietlen pusztává válnék. Reszkettem olly alakot imádni, kit az első hajnali sugár sírba dönthetne." —

„Ezen tünődve, gyanítani kezdém, hogy nem volna talán lehetetlen, az álmok' elszakadt fonalát egybekötni ugy, hogy a' régi formák 's jelenések ismét találkozván, az előbbi éj' történetit a'jövő folytatná, 's illy módon létemmek nemcsak egyik felében, de gazdagabb 's fényesb másikában is össze-függő, harmoniás életet élnék. Alig támadt bennem ezen gondolat's már tűzzel neki rohantam létesítésének. Már tapasztaltam volt, hogy a' hit legnagyobb teremtő; hogy buzgón hinni annyi, mint a' hitet valósítani. Igy tehát nem hagyám elmémet szándékom' kivihetésén kétkedni. Nappal bezárkoztam, semmi könyvet nem olvastam, még a' napot is kerültem, 's minden képzetimet ('s az álom nem egyéb, mint tükre annak, a' mit gondolunk) egy irányba, álmaim' irányába kénytetém, hogy a' képzelet éjről éjre tündér fonalát tovább fonván, az utólsó álommal teljes lélekkel és a' jövőben bízva fekhessem-le. 'S nem csak egy nap vagy hónapig folytatám ezen erőködésim', hanem mindaddig el nem lankadó buzgalommal, míg végre sikerét kezdém tapasztalni. „Ki irhatná-le — kiáltafel az ábrandozó — még most is látom magam előtt mély, szikrázó, béesett szemeivel 's borzas, homlokán feltúrt hajával — ki irhatná-le elragadtatásomat, midőn legelőször vettem észre azon összefüggést, mellyet álmaimnak ohajték, gyöngén ugyan még és határozatlanúl. Eleinte csak részletekben 's ugrásonként tapasztalám ezen egybekötést; szemem bizonyos formákra, fülem bizonyos hangokra ismert, mellyek már korábbi álmimban is jelenkeztek. Lassanlassan ezek' száma szaporodott 's határzottabb alakot

öltének. Végre egy bájoló szépségü arcz vált-ki a' vadabb formák közül, éjről éjre mutatkozott köztük 's aztán eltünt, miként a' tengeri utas borúlt égen a' holdat néhol a' ködfátyolon kibukkanni, de hamar ismét elsietni látja. Kiváncsiságom hathatósan ingerelteték; ezen arcz, ragyogó szemeivel 's angyali vonásival minden indulatom' kitörésre fakasztá, mit még semmi élő lény nem birt vala eszközleni. Én belé szerettem álmomba 's a' mi Pigmálionnak képszobra, az lőn nekem képzeletim' teremtménye. Végre megnyeré díját buzgó, állhatatos szenvedélyem. Álomképem tapinthatóbb lőn; szóltam hozzá, térdeltem előtte, ajakim az övéire nyomultak; szerelem-esküt váltánk 's a' reggel azon meggyőződéssel választa-el bennünket, hogy éjjel ismét találkozandunk."

L. M,

(Vége következik.)

SZÉP SZAVAK.

Sokan hideg honnak tartják Magyarországot 's csudálkoznak: miért nem áll-meg a' Duna' jege; mások déli heves levegőt vélnek színi, 's azon akadnak-föl: miért hevül olly kevés költő nálunk. Én pedig csudálom: miért nem látjátok-ált uraim, hogy ennek combinatio az oka. — Az ember' feje, mondják, virágokat terem, számtalant, dicsőt, nemeset, boldogítót. És az is bizonyos, hogy más virágokkal bővelkedik az éjszak mint a' dél, másokkal a' kelet mint a' nyugot. Ki tehet pedig róla, hogy mi éjszakra nézve igen alant, délre igen fönt, a' kelet' tekintetében nyugotra, a' nyugotéban igen keletre fekszünk, és igy különös virágzatuak vagyunk? — Más hibáját az embernek számolni-bé, nemcsak gyöngeség, de igaztalanság is. Uraim, rosz jutalom-tiszteletet adunk a' Sors istenasszonynak, ha rosz állíttatásunkért panaszkodunk! Én őt áldom, mert minden középnek, legalább kötelességbül, nagy barátja vagyok. — Ki is tulságoskodnék józan fővel? — De hátha „esztelenkedni a' maga helyén, édes és jó"? Ekkor..., de előbb mintsem itélnék, a' helyet jobban meg kell vizsgálnom. — A' vizsgálásnál nincs jelesb dolog a' földön. Általa lesz emberré az emlős-osztálybeli két-kezü állat, 's nélküle marad majom a' négykezü. Jaj! megharaptam nyelvemet! Kegyed pedig miért szegezi annyira lábaimra szemeit?

Ez a' jó úr erővel akarja tudni, nem kezek e lábaim. Bizonyosan alföldi, telkei kezek nélkül szükölködnek. De uram, jegyezze-meg, mit sem nyer, ha telkein a' kezek illő viszonyban nem szaporodnak a' fejekkel. Hát az én fejem nem elég-e száz helyett? Igen igen, száz helyett is elég töltelék-elfogadásra. — Szó szavat húz, 's az okos nem marad szótalanul. Hát talán én is okos vagyok, mivel mindeddig nem multam el? Nem én, én oktalan vagyok, mert igen sok helyen nem látok okot, a' hol látni szeretnék, sokon pedig nem adok, a' hol adni tudnék. Ezen őszinte vallomást pedig a' tölteléknek köszönhetem. De valljon mások nem köszönnek-e többet neki? Az igaz, ha mindennek van egy jó oldala, akkor a' tölteléknek kettő sőt több is van, legjobb pedig az, hogy ha kényszerint át nem tölcsérezhető is, legalább eltulajdonítható. Gondolom, elértenek az eredetileg fordítók 's kik mások' feje után bölcsek.

Az ember nem olly gyönge teremtés, mint sokan vélik. Erejének fő forrása pedig a' pártoltatás. Igy lehet a' gyöngéből erős, az együgyüből okos, igy ért-meg engem legjobban, kinek állát simogatom. — De ez ne kecsegtesse magát azért barátságommal; az én barátságom' sugári ugy dolgoznak az együgyűre, mint a' napéi a' kényes bőrön, — pírítnak 's néha hámoznak is.

„Egy rókának két bőrét nem huzhatni-le" — felel reá Gyuri. — Igaz, rókának nem; tehát miért erőködtök? — De hát talán minden csak róka e' világon? — Angliában a' róka-ugrasztás fő mulatsága a' vadászoknak, nálunk alig jő róla szó elő. Hol lappang itt az ok? Rókáink nincsenek-e? Oh vannak, még pedig különféle fajtákbul, még nem-négylábuak is. Talán hát vadászok nélkül szükölködünk? Uraim, én gyanakszom; alig ha ott nem lappang valami, hogy nálunk rókák üzik a' puskásokat. — „Ellenmondok; olly gyávák mi nem vagyunk!" Mentsen isten, jó uraim; tudom Kegyed is ember lesz a' talpán; mert a' tatárok beütöttek a' Karpáton ált Magyarországra! De miért halaványul Ön? Miért reszketnek térdei? Igy aligha ki nem dül, mire a' Sajóhoz jutunk. Uram, ott lesz ám még róka, üldözni való. — „De hogy meri Ön a' Sajót tréfából felhozni, mikor más keresztyén embernek könyűi folyhatnának e' gyász név' hallatára?" — Kérem, én nem tréfáltam, sőt egész komolysággal küzdőnek gyanítám magam' Sajónál, hogy a' tatár szennyet lemossuk. — De miért hátrál az ur? miért néz olly boszúsan rám? „Lemossuk? — Hát mi szolgálók vagyunk-e, hogy mosogassunk?" — Nem, nem; az ur, látom, soha nem mos, és ha nem mosatik, ugyancsak szennyes marad. — Pedig a' mosásnak is, mint minden egyéb munkának megvan becse és megvan bére, néha azon kis különbséggel, hogy minél nagyobb a' becs, annál kisebb a' bér. De ezen nem kell fönakadni, mert ha minden illy gáncsot-lelő fön akarna akadni, az egész Bakonyt szeggé kellene változtatnunk; a' mi kár volna, mert ez az erdőpusztítási oktalanságra a' koszorút tenné-föl.

Végezetül valami jutott eszembe; — ugyan tudunk-e mi valamit föltenni? — Erre megfelelni nem

könnyű, — mert az általányos literatura' mezején még igen kevés föltevés van magyartól, holott világos, hogy az alant-levő legkevesbet is mozdítván, azt fölfelé kénytelen mozdítani. Vagy talán nem minden mozdítás föltevés? — Ne féljetek, izzadók, nem perlek szép — szavaimmal még több munkát reátok; — ostobaság magát akármiben is agyon izzadni; minden dolog' föltevésénél két bökkenő van: annak idején és együtt mozdítani? Értetek? „Ön nem is lármázott, — ki figyelne Önre?"

Vajda.

ATYAI INTÉS, ÁLOM ÉS VALÓSÁG.

Az ifjú L* Párisba jöve, mellyet már olly rég ohajta meglátni. Atyja, ki azelőtt huzamos ideig élt e' városban 's a' világot és embert ismérte, csak igen nehezen tökélheté-el magát, hogy fijának az oda-utazást megengedje; tudva lévén előtte azon sokféle veszély, mellyek ott az embert 's kivált a' tapasztalatlan ifjút környezik. De miután fia' unszoló kérelminek végre ellen nem állhatott, legalább néhány practikai életszabályokkal kiváná őt ez utra fölkészíteni 's imigy szivében őrfalat emelni a' hatalmas csábítások ellen. Ezen szabályok' egyike az volt, hogy éjszaka' idején ismeretlen házba ne menjen, főleg pedig olly emberekkel, kiknek becsületes charakteréről meggyőző bizonysági nincsenek, semmi érintetbe ne bocsátkozzék. — L*, Párisban mulatása' kezdetén híven követé atyja'bölcs tanácsit, de később kivétel nélkűl ment-el nem csak a' nyilványos mulató helyekre, de minden társas köröket is kénye 's kedve szerint látogatott-meg; és mivel még sehol eddig veszélyes kalandokra nem bukott, tehát végre az atyai intéseket ugy tekinté, mint élemült kornak mértékfeletti aggodalmai' szülemények. E' hiedelmében még inkább megerősíté őt G* gróf, ki már egy évig élt Párisban, a' nélkül, hogy szinházakon, vendéglő-'s játéktermeken kívül egyebütt lett volna. L* ezen ifjú gróffal történetesen ösmerkedék-meg; a' mulatság 's kedvtöltésre való közös hajlandóság meghitt barátokká tevé őket, 's nem sokára egy éjszaka sem mult-el, mellynek legalább felét játszó társaságban ne töltötték volna. L* mindíg kitünő szerencsével játszott, 's ez őt annál tüzesb szenvedéllyel köté-le a' zöld-asztalhoz.

Egykor hasonlókép játékkal tölté-el az éjszakát, 's csak hajnalfelé tért szállására vissza; fáradtan feküvék ágyába le 's csak hamar elalutt. Ekkor álmodá, mintha G* barátjával egy házat látogatott volna meg, hol még azelőtt soha sem volt; ő itt is szokása szerint játszott 's még kedvezőbb szérencsével, mint máskor. De midőn a' tetemes nyereséget magához venné 's mármár szállására vala indulandó, hátul erőszakosan visszarántaték, 's midőn e' vakmerő bánásmódnak ellenszegülne, többen a' vesztes játszók közül gyilkot emeltek rá 's inték, hogy készüljön halálra, mert e' ház' küszöbén még egy szerencsés sem lépett-ki életben. L* körültekinte 's keresé barátját, de ez már nem volt jelen; ő segélyért kiálta, de szavát senki sem hallhatá-meg; halálos rémültében futással törekvék gyilkosi elől menekedni, de az ajtót zártan lelé. Most az asztalhoz rohant, öklével leüté az égő gyertyákat, 's a' sötétben a' nyilt kandallóba sietett 's innét a' kéménybe, de alig vergődött csekély magasra fel, midőn ismét alázuhant — 's fölébredett. — Ezen eleven álom L*re némi benyomást tőn, de a' legközelebbi séta-ut G* gróffal, e' benyomást csakhamar eltörleszté. Ők kimenének a' boulognei erdőszélre, hol néhány ismeretes nőszeméllyel találkozának, kik nekik bemutatták madame Surville-ét, mint szépség 's lángész által jeleskedő asszonyt. A' két alleman ifjút Surville asszony' kecsei 's szeretetre méltó viselete annyira megbájolák, hogy nem csak a' nap' hátralevő részét kizárólag neki áldozták, hanem meghivását is — hogy az estenkint nála összegyülni szokott társaságot megjelenésükkel minél gyakrabban szerencséltessék — mingyárt a' mai estvére örömmel fogadák-el. —

L* és G* szállásukra sietének, ruhát változtatni, hogy igy mingyárt vacsora után a' Quaie st. Michel utczába uj barátnéjokhoz vitessék magokat; 's a' notredamei torony-óra még nem üté-el a' nyolczat, midőn már Surville asszony' salon-jába megérkeztek. A' salon csakhamar megtelék urak 's dámákkal 's a' játék kevés idő mulva élénk folyamatba jött. — A' két fiatal barát ellenkező szerencsével játszék; L* folyvást nyert, G* pedig ugy szólván mindenét elveszté 's alig maradt annyi pénze, hogy bérkocsit fogadjon, mellyen magát szállására vitesse. L* mélyen merült-el a' játékba 's a' nélkül hogy észre venné, nemcsak barátja G* de lassanként a' társaságnak nagyobb része is eltávozott. Ő a' játékot nem csökkenő szerencsével folytatta 's nem sokára utólsó lőn, ki pointirozott. Ő tetemes pénz nyert 's alig tudta, mint vigye azt szállására; mert régen túl volt már azon idő, mellyben bérkocsik az utczákon rendelésekre várnak. Mindazáltal madame Surville kisegíté őt e' zavarból, különös nyájassággal igy szólván hozzá: „Gyakran meg szokott történni, hogy jó barátok házamnál elkésnek; ezen esetekre tehát különös szállást fogadtam e' háznál, 's jóllehet az fön a' negyedik emeleten van, még is bír annyi kényelemmel, hogy egy gavallér mint Ön, nem fogja talán érdemén alul tekinteni, ha benne egy éjszakát eltöltend" — L* köszönettel fogadá a' szíves ajánlást 's örült, midőn felmentve látá magát azon gondtól, hogy ennyi pénzzel illy későn a'

városnak egy távulfekvő részéből gyalog haza vánczorogjon, a' mi neki könnyen veszélyt hozhata. Ő tehát a' nyert pénzzel fölment a' negyedik emeletbe, hol egy igen csínosan bútorozott szobára talált, melly két ággyal vala ellátva. A' szobaleányzó megmutatá neki a' hálásul készített ágyat 's ekkor rögtön eltávozott. L* álmos és fáradt levén, ruhájit ledobá magáról, 's épen lefekünni készült, midőn a' kiváncsiság ösztönzé, hogy a' másik ágynak behuzott függönyeit félrehúzza. De milly ecset képes leirni halálos ijedelmét! ő ez ágyon egy holttestet pillanta-meg, mellynek vérző sebei azt bizonyíták, hogy kevés idő előtt még fiatal ép erővel vándorlott az élők' sorában.

Mult-éjjeli álma irtózat-teljesen lebeg vala most lelke előtt. Későn átkozta-el most balgaságát, melly vele ezen álom' üdvös intésit felejteté. Fegyvere nem volt 's igy nem reméllheté, hogy gyilkosi elől megmenekhetik. Félig kétségbeesve rohant az ajtóhoz, de ez kívülről be vala zárva; feltörnie nem volt tanácsos, mert talán a' hágcsókon várta őt a' halál. Az ablakok egy magányos, félrevonult udvarra szolgáltak 's igy segitség-kiáltásival talán csak ellenségit idézte volna elő. L* irgalom nélkül elveszett, ha mult éjjeli álma nem nyujt neki menekvés-módot. Gyorsan lehányja testéről az utólsó ruhadarabot 's ümögben megy a' holttesthez, fölnyalábolja 's a' neki hálásul kimutatott ágyba viszi-által; ekkor a' másik ágynak függönnyeit ismét gondosan behúzza, eloltja a' gyertyát 's a' kandallóba búvik, hol egy vas szálba, melly húsfüstölésre szolgált, fogódzik-meg. Közel egy óráig maradt ezen helyzetben, midőn egyszerre egy csaptatót megnyilni hall 's gyönge világosság lövel a' szobába. Most két vagy három férfinak halk lépteit hallá, kik egyenesen ágya felé sudamlának; nemsokára azután e' szók hatának füléhez: „ez is megkapta a' maga részét, 's nem fog semmit kifecsegni". Bátran járultak most az asztalhoz, hová L* szándékosan tevé-le pénzét, felmarkolák azt onnan 's eltávoztak, mondván: „Holnap éjjel mindkettőt megfürdetjük a' Szajnában." Szavukról a' játszó társaság' néhány tagjára lehete ismerni.

L* bevárá a' reggelt; ekkor ümögben, a' mint vala, lerohant a' hágcsókon, 's az első emeletben összetalálkozott Surville asszonnyal, ki e' kiáltás közt: „Szent isten! kisértet!" ájultan omlott földre. Bámész népcsoport közt futa L* sebesen, a' mint csak ereje engedé, a' legközelebbi őrhelyre 's elbeszélé kalandját a' kórmányzó tisztnek, ki a' házat tüstént katonákkal megrakatta 's politziát hivatott. A' ház' valamennyi lakosa befogaték 's olly tetteknek jövének most nyomára, mellyekből sok személynek eddigi megfoghatatlan rögtöni eltünte világosult-fel. Surville asszony örökös fogságba került; három czimborája pedig fejét vesztette. — Még ma is él sok ember Párisban, kik e' pörfolyamatra 's a' törvénytől hozott büntetés' végrehajtására igen jól emlékeznek.

FÁY-CSEPPEK.

A' hidegben megdermedt majmot meleg hajlék alá vitte valaki, 's midőn az éledező állat látná, hogy az ember önmarkába lehel, kérdé: — „miért cselekszi azt?" — „mert fáznak körmeim" — illy választ vőn. Alig mondá az ember ezt, 's tüstént erősen fújja a' meleg pépet — „Hát azt miért fújod?" — kérdé szorgosan a' majom — „Mert igen meleg." — „Béke veled jámbor! — sohajta mély fohásszal a' majom — nem ohajtok veled egy födél alatt lenni, kinek szájából egy időben hideg és meleg jő egyszerre ki" — 'S meg köszönvén a' szállást, odébb ballagott. — Nagylelkü jóltevőim! nem találkozik köztetek hasonló?!! —

Hevesen versengének elsőbbség fölött a' fuvolya és duda. Mármár kivívá a' főbbséget a' fuvolya, midőn így torkolá-le a' duda: „Ne dicsekedjél pajtás! hiszen te is csak akkor szólsz, mikor beléd fúnak." —

A' piaczi légy a' pecsenyés kufár' zsiros bögréje körül nyalakodván, véletlenül bele csúszott, 's tisztességesen megfúladt. Mondják, hngy végharczában így vigasztalá magát: „ezer hála, hogy nem éhesen halok-el!" —

Kocsrúl Endreffy.

KÜLÖNFÉLÉK.

Midőn Reichard professor Lipcsében léghajójával felszállott, egy brodyi zsidó, utána merengtében igy szólalt-fel tünődve: „Ez mind jól van, de hát ha majd oda fen hirtelen ki akar szállni"!?

P....ta Károly.

Ut mellett akasztaték egy czigány, 's mielőtt felhúzatnék a' karóra, imigy esdeklett a' végrehajtó bíráknak: „márcsak arra kérem a' teins urakat, ne forditsanak arczommal az ut felé, mert szégyenletemben is meg kellene halnom".

Ligetfy Andor.

REJTETTSZÓ.

Két betűm epeszti bajodban kebeled',
De élj más hármával, 's öröm leend veled.
Két végsőm majd hasít, majd szorít. Az egész
Vizen van; 's a' mint kél, hirtelen el is vész.

Bghy.

A' 8-dik számu rejtettszó: Somló.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

10dik szám Pest, február' 4kén 1835.

FARSANG.

(Levél-töredék.)

Épen vevém uj-évi levelemre baráti válaszodat, 's már ismét kész egy hozzád utasítandó sürgönyöm. Nem fogsz csudálkozni készségemen, ha meggondolod, hogy mihelyt az uj év' pitvarából kitekint az ember, tüstént a' farsang ötlik szemébe. Ennél nincs is természetesb; mert nem akarva is oda meresztjük pilláinkat, merre zajt hallunk. A' farsang ugyanis földtekénk' nagy gépelyének titkos-erejü rugója, melly annak kisebb, nagyobb, széles, keskeny, függőleges, és vizirányos kerekeit kábító zörgéssel hozza mozgásba. Zaj van tehát a' Duna' hátán, zaj az utczán, zaj a' pinczében, 's mindenhol zaj. A' házakban csörögnek az éh- és szomjvesztő műszerek, theás findzsák 's a't. Az utczán bajjal térhet-ki egymásnak a' boltokba tolongó bucsujárók' tarka tömege. A' ruhagyárnokok alig mozdulhatnak a' sürgetős megrendelések' fölhalmozott bástyái közt, és bármint siettessék tű-kergető kezeiket, de ezek lábaiknak gyorsaságát utólérni még sem képesek. A' vendéglők 's czukrászok, fagy' ellenére is iszonyu, de még sem demokrituszi csöppeket izzadnak, hogy a' nagy közönséget mind testikép, mind erszényi tekintetben annál inkább megizzasszák. Pest városa' nagyszerü tánczteremétől kezdve — kivált mikor abban, mint mult vasárnap, Lanner büvészkedik — sorba le egész a' Laczi-konyháig a' hangszerek minden lábat — a' legcsinosabb parányiaktól fogva, vissza föl egész a' legszélesebb libatopp-talpakig — pörgésbe hoznak. Itt egy uracs, négy lovas hintón széllel versenyt hasitva a' házak közé szorított levegőt, nem látszik megelégülni azzal, hogy az egész utcza' figyelmét veszélysejtve riasztja-föl, hanem remekkészületü kocsija' robogását még az antiposzokkal is tudatni szeretné. Illy szellemben bevágtat egy magas házba. Megdöbben a' házi kisasszony, 's lelkében némi annunciatiói sugalmat érez. Felszökik az uracs — 's leteszi az imádott előtt szive' hitvallását. Ott egy rőfös kalmár, ki életlen pallosával ugyan, de biztos mértékre szabott vágásival bajnokul legyőzvén az élet' akadályinak óriásait, a' hitel' banknótás szekerén repülve siet diadalmit lelkeválasztottja' lábai elibe rakni, tőle pedig a' Hymen' koszorúját az oltár előtt venni-el. Amott egy vizhordó, oldala mellett valami vastag-derekú szüzet ohajtván putton-emeléssel boldogítani, készül a' hurka-lakomára. De még-is az anyáknak gondja hág legfensőbb fokra. Mindegyik eladó leányát vagy leányit a' bálok', soiréek' 's nagy társaságok' tévkertjeibe (labyrinthus) nagy vigyázattal vezetvén, szánakozó-szivüleg, de ügyesen hányja Ariadne' fonalát az ifjak közé, hogy azoknak legdusabbika, vagy czéliránylag nemzetségesbike, legszebbike kibontakozván a' többi irígy syrenek' báj-és csábhálójából, az ő leánya mellett menekhessék. Hogy azalatt a' kisasszony remekül gombolyít, magában is értődik. Érdekes e' kertben látni a' tévutakat, hallani az azokon görnyedt fejjel járóknak o- és sohajtásit; érdeklő szemlélni abban a' czukormű-halmazokat, fagylalt-grottékat, a' kávé-tavakat, limonade-folyamokat; azután a' sokszinü szajkókat, fürge billegényeket; végre az illatos rózsák körül a' szarka-lábakat, 's a' többi gyümölcs közt az asszúfügék mellett a' vidor cseresznyét 's a' t.

De elhagyom a' fővárost, 's a' szomszédba tekintek. Megye-szomszédunkból hírlik, hogy ott, azaz annak csak vidéki városában, e' farsangon 15 kiválasztott szépséget vezetnek-föl a' nagy világ' látpiaczára. De jól értsd barátom! hogy ezek a' Hymen' ottani akademiájának első-évi beavatottjai mind jelesek (eminensek). Már pedig a' melly iskolában 15 jeles van, ott az első osztályra tehetni 50-t, a' másodikra 200at, a' harmadikra 300at; mert illik, hogy a' két utólsó osztály e' számu legyen; és igy az első évre esik 565 tanitvány. Tegyük-fel most, hogy a' tavalyi, vagy második éviek közül férjhez ment 60 — 70, a' harmadik éviekből 80—100, a' negyedik évben 's igy tovább a' tizedikig aránylag mindig többen, ugy hogy a' tizedik, vagyis utólsó éviekből már csak 50 van exspectativában: akkor még a' 10 évi megmaradtak' száma közel 3000et tesz. Ha már ehhez hozzá adjuk azokat, kik három, négy, sőt több iskolát is repetáltak, azaz: kiknek tanulási pályájuk az academicus cursusnál sokkal hosszabbra nyult: úgy az említettem megye' nő-iskolájában még kerek számmal 3333 hajadon várja elválasztó sorsát Mátyás'ugrásától. Ha most ezen alig 8—9000 lelket számláló vidéki városból az arányt roppant terjedésü Pest városa' 70,000-et meghaladó népességére alkalmazzuk, 's azt kiterjesztjük a' megye' vidékire, és igy tovább az ország' minden megyéire 's városira: abból — mindenható Carneval! — olly szám kerekedik, melly semmiben sem szükült honunknak valódi díszkoszorúja. E' problema' megfejtését mindazáltal barátom! — minthogy földmérő-létedre nálam jobb calculista vagy — reád bízom. 'S ha már dicső hazánk' pártás serege' számát — de vigyázz, hogy a' fiatal 's nem-fiatal özvegyeket valahogy a' computusba be ne tudd — lehető 's

hihetőleg meghatároztad, a' még mindíg hosszu estvéken — ha csak azokat a' soiréek, vagy egyéb mik neked is meg nem rövidítik — ne rösteld kiszámolni: valljon azon kisebb nagyobb ellypsis és kör, mellyeket a' már általad számbavett adspiransnék e' jelen hosszu farsangon párjaikkal tánczolván, akár bodzabélakár ón-lábaikkal képeznek, egyenesre kinyujtva földtekénket hányszor övedzhetné-körül?. Végre nem lesz nehéz azoknak milliárd lépéseit is — tudván azt, hogy minden fordulatra hat esik — kivetni; mellyeket én aztán a' mai időben annyira divatozó utazásokra szánok, 's a' t.

Közli M—t—y.

AZ ÁLOM' ÉLETE (vége).

„Illy módon szövődém tehát olly történetek' folyamába, mellyek egészen különválván a' külvilágiaktól, felváltva a' nap' durva 's dermesztő históriájával szabályosan 's egybekapcsoltan haladtak előre. 'S mi történetek legyenek ezek, kérdi Ön? Úgy tetszett nekem, mintha egy délszaki sziget' fejdelme volnék, mellynek egy vonása sem volt közös éjszaki fagyos hazáméval. Nappal egy német város' komor falait néztem 's köznapi mocskos alakok ballagtak-el mellettem; az ég halovány volt, a' napvilág kelletlen. De megjött az éj, ezernyi csillagival 's az álom' harmatját csöpögteté rám. Ekkor tüstént egy uj világ termett körültem; fákról a' legízesb gyümölcsek csüggtek arany és piros csomókban. A' meleg éghajlat' különös szellemében épített paloták, csavart minaretjeikkel 's ragyogó kúpjaikkal tükrödzének nagy, pálmafákkal 's banánokkal koszorúzott tavakban. A' nap más pályán látszék haladni, olly enyhék 's gyönyörüek voltak sugári. Tarka madarak 's ragyogó-színü szárnyas lények röpkedtek a' tiszta légben. Az emberek' arczvonásai 's öltözeteik sem voltak éjszakiak 's szavaik egy nekem eleinte érthetlen nyelven hangzának, mellyet azonban hamar elérték. Néha hadat viseltem szomszéd királyokkal; néha a' foltos párduczot vadásztam keletnek éjsötét erdőiben: életem egyszersmind hősi volt 's gyönyörteljes. De felülhaladott mindent szerelmem' historiája. Úgy tetszett, mintha ezer akadály gördülne utamba a' kedvesnek elnyerésére; sok sziklás hegyet kelle másznom, sok viadalban győznöm, sok várat ostrommal bévennem, míg őt hölgyemül magammal vihettem. Végre még is elnyertem — folytatá tüzesen az ábrándos, — és most az enyim!. Ama' tarka világban, mellyet éjjel látogatok, nem olly lassan halad az idő, mint az igaziban, 's egy óra ott annyit tehet, mint itt egy év. — De ezen lét' folytathatósága 's a' látványok' egybekapcsolt sora, melly olly igen különbözik ama' szakadozott egyvelegtől más emberek' álmaiban, furcsa 's rémes gondolatokat ébresztenek bennem. Hát ha e' fölséges álom volna az igazi élet 's ezen tompa éberség a' nyugalom? Miért nem? Mi mutat ebben inkább valóságra, mint amabban? Az elsőben minden gyönyört, mit érezni tudok, együtt birok; ezen napi közvilágban örömet nem keresek, köteléket nem fűzök; nem tombolok, nem szeretek, nem vígadok; — csak várton várom az órát, mellyben ismét beléphetek királyságomba 's megujult boldogságom' érzetét szeretett ideálom' keblén élhetem. — Ott föllelek mindent, mit e' világ megtagadott tőlem; ott valósítvák lelkem' vágyai; ott belsőm' ki nem mondott poezisét tetté, alakká képeztem.“

Az ábrándosnak ezen állítását—folytatá Trevylyan — erősíté tudakolásom, életmódja felől. Került minden társaságot, 's minden szükségtelen testi erőködést vagy izgatást magától elhárított. A' legszigorúbb mérsékkel táplálkozott 's csak akkor látszott örvendeni, mikor a' nap elbucsúzott 's képzelt birodalmiba visszatértének órája közelgett. Bizonyos órában pontosan lefeküt 's olly mélyen alutt, hogy egy ablakai alatt elsütött álgyu sem ébreztheté-föl. A' mi különös, álmában sohasem szólt, se nem mozdult, hanem csöndesen 's minden életjel nélkül feküt. De miután egykor megtudta, hogy álmát meglesték, azontul minden illy kiváncsiság elől szobáját gondosan elzárta. Midőn elsőször ismérkedém vele, ezen ritka diadalmát az álomnak természetes következetlenségin már néhány év óta élte; lehető, hogy mit eleinte a' képzelet szült, azt a' szokás folytatta. — Kevés hónappal később ismét találkoztunk, de vajmi elváltozva lelém őt! Egészsége meg volt törve, és szokott andalgása búvá komorúlt. — Tudakolám ezen változás' okait, de ő nem örömest 's csak tartózkodva felelt: „Meghalt — monda, — és országom elárvult. Egy kigyó szurta-meg, 's ezen karok közt halt-meg. Hiába buzdítám magam', midőn borzadással 's kétségbeesve felijedtem álmomból: hiszen csak álom. Meglátom ismét. Álomkép nem halhat-meg. Van-e husa, melly elhamvadna? Nem testetlen, fel nem bomolható szellem-e ő? Milly szörnyű aggódással vártam az éjszakát! Ismét elaluttam 's ismét előttem az álomkép — holtan és hervadtan. Elvész az is, a' mi szellemi! Temetésén jelen voltam, földbe fektetém 's tetemei fölött egy roppant emlék-álképet építteték. Azóta se ő, se hozzá hasonló nem mutatkozott álmimban. Csak ébren látom; 's valljon nem mondhatni-e valóságos álomnak illy éberséget? — De érzem; szólt továbbá ünnepélyes hangon, érzem, hogy nem sokára elhagyom e' világot 's nyughatlan örömmel érzem — mert gyanítok egy országot az álmok'országán túl, hol ismét föllelem! — egy országot, hol még egy álomkép is új életre ébredhet“. —

'S valóban, — monda Trevylyan — rövid idő mulva meg is halt ezen ember, váratlanul és pedig álomban; ő egy volt azon szokatlan tünemények közül, kik sötét varázs-alakjaikkal az emberek' életét zavarják, 's maga személyére nézve valóságban, valamint sok embertársai képes értelemben, képzelődése szüleményének 's egy álom' teremtményinek áldozta-fel létét, erejét, szerelmét 's halálát!

„Valóban csudálatos tévutakra tér az élet — szólt Vane, ki Trevylyan' beszédét figyelemmel hallgatta volt — de ha a' Német velünk mesterségét közlötte volna, milly kivánatos menedéket birnánk az élet' bajaitól! Börtön, betegség, szegénység, bánat, szégyen megszünnének zsarnokink lenni; életünk' historiáját 's érzelminket csupán csak álmainkra vinnők által". — Mindenek előtt, — felele Trevylyan, — a' költészeknek kellene ezen mesterséget eltanulniok, minthogy ezeknek egész lénye ideál-utáni epedés és ohajtása annak, mit a' világ nem ad, amaz álmodozó pedig álmaiban talált. *)

Lukács Móricz.

A' BÖLÉNY.
(Természet-históriai adat).

A' Bölény felől Eichwald E. ur, természethistóriai vázlatában Lithvania, Volhinia 's Podoliáról 's a' t. következő tudósításokat közöl: Ezen állat (a' bölény; Auer; Bos urus), melly még csak a' bialoweshai erdőben, Europa' ezen egyetlen ős-erdejében, valamint egy másik, amattól csak egy werstnyire fekvő kisebb erdőben találtatik; amott az 1828ki számlálás szerint mintegy 696, emitt valami 30—40 darab (tehát összvesen 726—736 darab). Közönségesen azt vélik, hogy ezen állat a' Kaukasust is lakja, azonban a' szerző ott helyben épen semmi bizonyos tudósításokra nem tehetett szert annak ottlétezése felől. A' fiatal (10—12 évü) bölények legtöbbnyire 20—40 darabból álló kis falkákban élnek; az öregebbek tőlük elválva 's egyenként augusztusban, midőn üzekedni vagy párosodni szoktak, mindnyájan csordákba gyülekszenek 's az egész hónapon által együtt maradnak. Ez idő alatt hevesen küzdenek 's az idős, erősebb, de nem nemzhető hímek a' fiatalabb nemzhetőkön gyakorta tetemes kárt ejtenek. Mondják, hogy a' nőstények méh-terhüket martzius' végeig (tehát 7—8 hónapig) hordozzák; csak egyet ellenek, mellyet új üzekedésig, tehát 5—5½ hónapig, szoptatnak; ekkor pedig a' hímek anyjok mellől előznek. Soha sem lehetett véghez vinni, hogy hím vagy nőstény bölény közönséges tehénnel vagy bikával közösüljön, 's az illy próbatételek most keményen tilalmaztatnak. A' bölények, mellyek mint látszik, a' szarvasmarhát bűze miatt nem szenvedhetik, azt kerü-

*) Ezen psychologiai érdekű rajzolatot figyelmeztetésül közlöm annak szerzőjére, ki mint korunk' egyik első román-irója méltán ajánltathatik olvasásul, főleg pedig iróinknak sok tekintetből követésre. Müvészi tekintetben Scott Walterrel egy polczon állva, jóval felülmulja őt moralis hatásánál fogva. Mindketten undorodva koruknak nyavalygásitól, más időszakban keresték orvosolhatását. Scott a' multban vélé azt föllelhetni, 's ennek durva 's idomtalan formáit távulról nagyszerűknek nézvén, költőileg szépített képeivel akará kortársit annak szokásiba visszaédesgetni; Bulwer pedig egy boldogabb jövendőben reménlvén tökéletesbülést, ezt a' jelenkor' fonákságinak hű rajzolatával 's korholásival igyekszik siettetni. És sikerült is már némileg; mert tagadhatlanul nagy részt tulajoníthatni neki 's vele egyvéleményű románíró társinak, az angol népnek előítéletektől szabadulása és felvilágosodása' tárgyában. 'S itt ezzel ki van mondva a' korszerű román-irónak tiszte és haszna! Ez utóbbit a' gőzhajók, fillértárak 's benthami philosophia' korszakában szabad talán már a' szép literaturára nézve is említenünk? — Miként Homer' idejében az eposz, Sophokleszz-ében a' drama 's a' középkor' különféle szakaiban az Amadis-féle lovag-románok, a' franczia fabliau-k, Ariosto és Tasso' regényes müvei 's a' német: „Lied der Nibelungen": úgy most az okoskodó román (talán így nevezhetnők különböztetésül a' lafontaini pityergéstől) a' nemzeti élet, hiedelmek 's intések' tükre és vezére. — — A' jelenkor igen prózai ízlésüvé vált. Hány olvas eposzt vagy lyrai költeményt? Ne magyar közönségünket vegyük, mert ez másnak hija miatt mást nem olvashat 's talán azért is olly csekély! — Hány forgat tudós könyveket? Smith Ádámnak, a' nemzeti gazdaság' atyjának munkáját, noha több mint félszázada, hogy megjelent, vagy Bentham' nagybecsü értekezésit századik sem olvasta; még azok közül is, kiket illetne azok' tanulgatása. 'S az asszonyok általjában, a' növendék emberiség' ápolói 's első nevelői, vagy épen semmit sem, vagy csupán időtöltésül olvasnak. — — Hála azonban amaz ihletett költészeknek, kik a' többség' tapsát megvetve, a' müveltebb lelkűeket képzeletük' szárnyain tündér országokba szállítják 's velök e' sár-göröngy' apródad gondjait néhány perczig elfelejtetik; hála azon tudosoknak is, kik fáradatlan szorgalommal teszsznek uj meg uj felfödözéseket az emberiség' javára: de mind e' mellett kivánatos volna, ha némellyek iróink közül ezen prózai irányu többségnek is, nyujtanának szellemi táplálékot, 's ez által azt nemcsak honi literatúránkhoz édesgetnék, hanem majd szívre, majd észre, majd képzeletre hatva mulatnák, oktatnák, nemesítnék, 's káros előítéleteket kiirtva, hasznos ismereteket pedig népszerű alakban terjesztve, utat törnének fontos és nélkülök talán nem is létesülendő társasági haladásra, melly csak akkor üdvös és; állandó, ha szükségének közös érzelméből ered 's ugyan akkor magától is megleszen. — Ennyit a' hazánkban nem eléggé méltánylott román' védelmére 's ajánlatára. Észrevételim a' föntebbi töredékre egészen nem illenek, de igen is Bulwernek munkájira általjában; 's az viszont bizonysága lehet, hogy nemcsak ollyanok találandnak a' nevezett iróban gyönyört, kik ama tudós mathematikusként Beethoven' egyik fölséges symphoniája végén azt kérdenék: „Hát ezzel mi van megmutatva?" —

A' Fordító' jegyzése.

lik vagy szarvaikkal agyon öklelik. Legtömöttebb 's legszebb szőrük van novemberben; megjelenik a' hó' első leestével 's legtöbbnyire már februárban ismét elenyészik a' hó' legelső olvadtakor; e' szőrvesztés 2—3 nap alatt megy náluk végbe. Életkoruk 40 évre tétetik; 30 évökig nemzhetnek, szaporíthatnak. Kerülik az emberektől lakott tájakat vagy síkságot, hol paraszt viskók állanak, az erdőt soha sem hagyják-el, 's leginkább a' sürűben tartózkodnak. Nyáron 's meleg őszi napokon a' homokos helyeket szeretik; mingyárt tavaszkor a' sürűbb erdőségbe rejteznek, 's fölkeresik mocsáros helyeken hó alatt a' legelső füveket, jelesül az' anemone és ranunculus fajokat; télen ritkán válnak-meg a' fenyvesektől, nappal csöndesen fekszenek 's csak éjjel kóborognak ide 's tova, táplálék 's kivált a' 2—3 esztendős calumna vulgaris növényke' fölkeresése végett; ügyesen úsznak; mondják, egy bölény 3 farkas ellen is védheti magát. Szavuk csupa röfögésből áll, millyen p. o. a' disznóé, de ezénél sokkal gyöngébb; nehéztestüségök miatt $1\frac{1}{2}$ werstnyin túl alig birnak futni, és 2 werstnyinél tovább (lassan) menni sem, a' nélkül hogy kifáradjanak vagy megpihenjenek. Dühökben, midőn az embert is, ki előtt máskor kitérnek, megrohanják, vörös nyelvüket fenyegetőleg öltik-ki 's huzzák ismét be, szintolly fenyegetőleg csapkodván farkukkal, 's vörösült, kidőledt, szinte szikrázó szemeiket dühösen forgatva. — Bojanus' állítását, hogy a' nőstény bölénynek csak 13, a' hímnek pedig 14 pár bordája van, a' szerző, ki a' nősténynél is 14 borda-párra talált, nem lelé bebizonyítva. Ezen állatok' tanyája, a' bialoweshai erdő, egy nagy térségen fekszik, mellyet csak nem mindenfelől nagy pusztaság környez, a' grodnoi kormánymegye' pernshani kerületében, 150 werstnyire terjed 's többnyire fenyvesből áll, itt ott vegyülve nyirfával. Mivel az erdő sokhelyütt posványos, nem ritka a' fűzfa is; de tizenkettőd része mocsárfenék. Azonban csak kevés mocsár van, mellyhöz nem lehetne férni, 's ekkor aztán leginkább nádnövényekkel rakva; itt tartózkodnak a' jávorszarvasok is, csudásan szökdelvén a' mocsárokon által, a' nélkül, hogy lesöppedjenek. A' többi föld homokos vagy agyagos, fekete földdel vegyest.

Közli H. J. m. t. t. t.

GONDOLAT-TÖREDÉKEK 'S ÉLETSZABÁLYOK.

Jó emberek — ugy látszik — nem tartoznak e' világba. Ők itt a' legnyomorúbb szerepet játszák; ők ismeretlen jövevények, kikből a' benszülöttek rendszerint csúfot üznek. Ők meg nem egyeznek e' föld'fiaival, 's az ő gondolkodásuk' modja és tetteik olly ellenesek egymással, mint a' nap és éj, fejér és fekete.

Miért gunyolja-ki a' becsületes, jó lelkeket mindíg a' nagy ember-tömeg? miért csalja, gyalázza és üldözi? Ezt a' természet maga eléggé fejti-meg. Az egész testi világban az ellenes-alkatu (heterogen) részek egymást visszalökik, a' rokon-alkatuk (homogen) pedig egymáshoz huzódnak. De vajmi szomorú, hogy ez igy van; hogy az embernek félnie kell, ha embertársához közelít; vajmi szomorú, hogy annyi fájdalmas tapasztalásnak csak ez a' resultatuma: két ember 's másfél — gaz.

Élj a' világ' örömivel, mint czukros süteménnyel; szájadat ne szoktasd hozzá, különben szerencsétlen vagy.

Az alma alma, a' szilva szilva, a' farkas farkas, a' bárány bárány, az ember ember; tanuld tehát az embert ismerni, a' minő valóban, nem pedig, a' minőnek lennie kell.

Ne engedd-meg a' kontárnak, hogy lelked' hangszerén játszék, különben a' húrok ketté szakadnak: — jövendőben nehéz lesz veled bánhatni.

Kontárok megrontják az öszhangzást— 's be kevés virtuóz van az emberi érzésben.

KÜLFÖLDI ANEKDOTÁK.

Egy lelkész, bizonyos gazdag zsidóhoz délre vendégül hivaték. Azon kérdésre: „mint tetszik neki a' bor?" azt felelé: „kissé meg van keresztelve". — „Hogyhogy?" — monda a' házi gazda — tehát a' bor, keresztelés által rosszabb lesz?" — „Hát az aranyok környülmetélés által jobbak lesznek?" volt a' lelkésznek talpra-esett válasza.

Egy német, tartományi városban bizonyos Müller nevü ember lakott, ki sok dőre tettei miatt olly híressé lőn, hogy utóbb neve a' városkában ostobaság' jelszaváúl szolgált. Egykor valamelly kávéházban, hol Müller is jelen volt, két fiatal ember schakot játszott, 's midőn az egyik vigyáztalanságból igen rosz húzást tőn, felkiáltott: „No én igazi Müller vagyok". — „„Igazi szamár az ur!"" felelt mérgesen Müller. „Igen igen — válaszolt a' játszó uracs, egész phlegmával — hisz azt akarám vele mondani!"

Egy nagyobb városban egy zsidógyerkőcz szinházba menvén, még játék' kezdete előtt a' karzatról leesett 's nyakát szegte. Az emberszerető játékszin-igazgató a' gyermeket saját költségin tisztességesen eltemetteté 's azonfelül anyjának, egy szegény özvegynek, tiz aranyat külde ajándékul. Másnap megjelent nála a' bánkodó anya, megköszönte a' kuldött pénzt 's kéré az igazgatót, hogy — mivel a' szegény Jakabka még játék' kezdete előtt esett-le 's igy pénzeért semmit sem láthatott — lenne olly szíves, neki a' hat krajczárt is visszaadni, mellyeket Jakabka a' cassánál fizetett.

REJTETTSZÓ.

Marha vagyok, 's egyedül magyar által lettem az. Ám tedd
Lábom után fejem': igy tűnök elődbe' hamar.

—x—

A' 9dik számu rejtettszó Búbor ék.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

11dik szám Pest, február' 7kén 1835.

NÉHÁNY SZÓ A' DUNA-HAJÓZÁS KÖRÜL.

(Folytatás. Lásd az 1834ki Társalkodó 102dik számát.)

Bécs, január' 6kán 1835.

E' folyó év Január 4kén a' Gőzhajó-Társaságnak Igazgatósága itt ülést tartott, mellyre én is megvalék híva. Az előfordult tárgyak legnevezetesbike az volt: „Argóval ez idén mi történjék? Orsova és Galacz közt járjon-e mint taval, vagy a' szorosakon felhozatván, Pest és Moldova közt szolgáljon?" Ezen fontos kérdésre pedig egy különös eset adot okot. — Maria Dorothea, melly mint tudjuk, mult őszkor, eddig az archipelagi vizeken nem ismért sebességgel evezett Corfun át, a' természet kedveltjébe, Stambulba az esztendő olly szakában érkezett, hogy addig is, mig nálunk a' tél fagyos ölelései mindent fogva vagy bizonytalanságban tartanak, az említett főváros és Smyrna közt rendelteték fel és alá járni, ott a' Társaság javára minden lehető hasznot keresendő. — Megjelente azonban nem kevés bokrosságra adott alkalmat, és némi török, mint nemkülönben keresztény érdekeket megsértvén, majd majd ellenséges és tettleges indulatosságra fakasztá az ottani kormányt, ha Urunk' Internunciusa Báró Stürmer kellő méltósággal és energiával, az Austria-ház lobogóit, — a' békekötések világos szelleme szerint — teljes kiterjedésében nem tiszteltetti; minek ezközlésében — öröm mondani — a' diplomatiának szövevényei közt, egy oldalrul sem pártoltatott olly őszintének mutatkozó készséggel, mint Báró Butenief muszka követ részéről, ugy hogy józanul elintézett vitatkozások után eddig elé — mennyire idegen országban és tengereken, mellyeknek változékonyságai előre láthatlanok, csak lehetséges — minden nagyobb alkalmatlanság nélkül folytathatja Maria Dorothea utját Smyrna és Konstantinápoly közt. Mi, két oknál fogva, nem kis nyereség az egész vállalatra. Legelsőben is, mert a' vállalatnak hatása, mezejének tágítása által, minden tekintetben öregbült, 's nem kis erkölcsi rugó az egészre nézve, ma holnap, egy huzamban ugy szólvan saját hajóinkon, kevés napok alatt Pozsonybul Smyrnába mehetni; legfőkép pedig azért, mert minden körülmény és hihetőségeket fontolóra vevén és egybeillesztvén, a' most említett két város összeköttetésébül felette nagy pénzhaszon mutatkozik a' Társaságra; mi, akárki mit mondjon is, minden efféle vállalatnak lelke, élesztője. De — és itt is van ‚de', mint minden emberiben — csak ugy biztos a' haszon, ha Maria Dorothea semmi más tájakra nem kalandozván, egyedül és kirekesztőleg Konstantinápoly és Smyrna közt jár fel és alá, rendesen kitüzött napokon; 's pedig, mert már Aprilben érkezik egy angol társaságnak valami más Gőzöse az érintett vizekre, mind azon hasznot aratandó — ha Maria Dorothea kijelelt két város közti rendes forgásában nem marad — mit ezen utólsó 'előbbjötte' által arat most az angol hajó elől, melly e' czélra vala építve, de józan szelességünk által — mi nem mindennapi hibánk — megelőztetett.

'S im ez adott okot azon kérdésre „Argóval az idén mi történjék." Mert ha Maria Dorothea Konstantinápoly és Smyrna közt marad, csorba támad Galacz és Konstantinápoly közt, melly csak egy ötödik hajó által állittathatik helyre; egy készítendő uj gőzhajó pedig, ha tüstént rendeltetnék is, 1836 előtt semmi esetre nem hasithatná a' fekete tenger habjait, 's Argo Galaczon egybeköttetési lánczctagot nem találván, 's ekkép lebegő állapotban levén, a' Társaság pénztárába nem hasznot, hanem okvetetlen kárt hozand; melly némi figyelmet és megfontolást ugyan csak érdemel.

Saját véleményem oda járult „Argót ismét felhozni, 's mennyire lehet, Pozsony, Győr, Pest, tán Eszék és Szeged, Zimony 's Moldova közt használni, a' közönségnek pedig minden lepleg nélkül tudtára adni, hogy Maria Dorothea olly jutányos vágásba van helyezve, mellyből kivenni bocsáthatlan vétek volna, 's e' miatt helyibe ujat kell építni, ez pedig 1836nak tavasza előtt nem eszközöltethetik, és ekkép a' stambuli egybeköttetés 1836ra marad." Illy nagy, és tán merhetem mondani, csak néhány évvel ezelőtt szinte senki által nem álmodott vagy nem hitt czél érésére egy esztendővel több vagy kevésb: semmi; minthogy illy tárgyakat nem egyesek, de csak nemzetek éltével mérhetni, 's a' község — tapasztalásom szerint — józan oknak, ha kellemetlen is, rendszerint hódol, 's vajmi éles tapintása van, illyest mystificatióktul különböztetni, mellyekkel magát, csak egy kissé hosszabb időre is rászedetni bizonyosan semmi esetre nem hagyja. Más részrül felette helyes ezen német közmondás: „Az nevet legjobban, ki utólján nevet." 'S ekkép vállalatoknál nem az a' valóságos jó tréfa, ha annak sikerét minden ajak magasztalja; de az, ha annak hasznát minden részvényesi zseb érzi.

Részemrül igen szerettem volna tehát, hogy Argo az idén a' magyar Dunán usszon. Az Igazgatóság azonban, nagyobb lelkesedéstül vezéreltetve mint én, ezt máskép határozta, és eldöntve lőn Argónak az oláh Dunán maradása; 's legottan bérét és jutalmát nyeré az Igazgatóság állhatatosságának, vagy inkább „szeren-

csés tapintásának;“ — mert hiszen, csekély személyem sem állott ki a’ hámbul még, ’s nem is fog, ha ostornyél helyett csak mindig becsületére hagyják — legszebb jutalmát nyeré mondom, mert még az ülés folyta alatt vett a’ Gőzhajó-társaság Igazgatósága Konstantinápolybul nem sokkal az előtt érkezett leveleket, mellyekben Maria Dorotheárul legjobb hirek, ’s hogy rendesen minden szerdán indulKonstantinápolybulSmyrnába, ’s onnan vissza minden vasárnap; ’s ezen kivül az angol Társaságrul illyfélék: „Maria Dorothea megelőzött“ (hála Isten, már mi is kezdünk előzni!) „Káros versenygésbe bocsátkozni nem kellene; kezet fogni józanabb volna, ’s vagy a’ részvényeket szaporitni, vagy pénzért átvenni az Aprilben érkezendő 150 lóerejü rézkatlanú gőzöst ’s a’ t.“

Illyesrül gondolkodik a’ pályárul kiszorított angol társaság; ’s e’ szerint az egybeköttetés nemcsak Konstantinápollyal de Smyrnával is eszközölhető az idén — ha t. i. jó készítményü az emlitett angol hajó, min alig kételkedhetni, de azért meg kell vizsgálni előbb, ’s erre parancs adva is van már; ’s én valamint eddig ugy ezentul is, annak idejében, e’ lapok által mindenekrül értesítendem a’ közönséget.

Ha nem csalatkozom, e’ hajónak ára 160,000 pengő forint. Katlanai rézbüliek, mellyek háromszor olly drágák, de háromszor is olly tartósak, mint a’ vasbuliak. Hasznuk azonban — noha éppen csak annyival tartósbak mint drágábbak — még sem csekély; mert hozataluk ’s egyberakatásuk egészen meggazdálkodtatik, ’s e’ felett használásuk után nagy becse van a’ réznek, midőn kiégett vas alig ér valamit.

A’ pénz is kezünkben van, ’s nem uj részvények kiadása, de kölcsön által. ’S ugyan is I Ferencz, Argo, Pannonia, Maria Dorothea, ’s a’ most épülőben levő 80 ló-erejü hajó — mellyet tán Zrínyinek kellene nevezni — a’ társaságnak sajátja, melly részvények által kerekedett össze; ugy hogy ezen öt hajó ’s némi félretett tőkepénz ’s a’ t. szinte 480,000 pengő forintnyi értékre megy. ’S im ez alkotja a’ hypothekát, mellyre 160,000 for. 5-tel 100-tul könnyen kaphatni; mit uj felvilágositás gyanánt bátorkodom itt érinteni, milly nagy varázs rejtezik jól elrendelt pénzbeli systemában, mellynek alapja a’ Hitel, nyájas Olvasó hidd el!

Gr. Széchenyi István.

A’ VAS-SZEG.

(Napkeleti Novella. K. B. után.)

A’ XVIIIdik század’ elején Ichan shach’ országlása alatt, Delhi városa hatalmának fénypolczán álla, palotái drága márványból épültek, vásár-terei rakottak valának idegen tartományok’ dús termékivel; Bagdad, Mosul, Damaskus és Kahiróval üzött kereskedése arannyal tölté kalmárjai’ szökrényét, ’s lakosi vetélkedtek egymással pompa és külcsillámban. Ezen arany időbe esik a’ történet, mellyet itt közlünk.

Musselmi hónap’ folytában (nálunk augustus) egyedül ’s kiséret nélkül jött egy lovag a’ Jumna’ balpartján a’ teli hold’ fényében, mellynek halovány ezüst sugári testét takaró fejér palástjára omlottak. Egy syriai ménen ült, melly tajtékkal borítva bár, semmi jeleit sem mutatá az eltikkadásnak. A’ lovag’ arczvonási rendesek valának, ábrázatja nemes de komoly; — mély gondolatokba látszék merültnek, de miután egy messzi terjengő homoklapály figyelmét fölébreszté, fejét fölemelte, hogy az utat végig nézze, ’s néhány szóval vidámítá ingerlékeny paripáját, melly most szélsebesen kezde vágtatni a’ homoktér felé. Az utas két óraig folytatá iram-utját ’s nem nyugott-meg, míg a’ puszta’ közepén egy csoport élőfát meg nem pillantott. Ez volt a’ számos karaván ok’ rendes gyülőpontja, mellyek Bagdadból ’s a’ keleti vidékekről jöttek. A’ fák’ sürü lombjai nyugalomra intének ’s nagyszámú kutakban buzgott tiszta ’s jó-ízü víz. — Az idegen leszállott, leült egy szilfa alá, mellynek zöldleveles ágai messze kinyultak, ’s vigyázni látszott a’ legkisebb zörgésre is. Nem sokára lódobogás hallatszott, ’s kevés perczenet mulva meg lehetett ismerni, hogy azon ember, ki a’ lovon ült, egy aráb beduin’ mocskos ruháját viseli; sovány arcza sötét volt, fáradság és inség látszék ülni azon, ’s nagy fekete szemei tüzes pillanatokat löveltek. Mihelyt az isméretlenhöz érkezett, leszállt lováról, tisztelettel köszönté azt ’s igy szólott: „Effendi! itt vagyok, én szavamat megtartottam.“ — „Igyekezzél azt mindvégig híven megtartani — felele az idegen — midőn én téged Damaskusban találtalak, panaszkodtál mostoha világi sorsod felől, javakra vágyódtál, kivántad Sahara’ fövenyét Arábia’ aranyával fölcserélni ’s azt mondád, hogy az eszközökben nem leendesz válogató. Zahab! igy gondolkodol-e még? ”—„ Volt idő — válaszolt az aráb — midőn vágyaim nem csapongtak a’ pusztákon tul, a’ kelő nap bennem megelégültre mosolygott, ’s éjeken nyugalmas és jótékony álom pihenteté fáradt tagjaim’. De annak vége van! nyugtalanság ’s kínos ébrenlét vettek lakást szivemben, mióta a’ bagdádi ’s damaskusi gazdag férfiakkal beszéltem; láttam a’ nagy urak’ márvány csarnokit Delhiben. Láttam gyöngéd, fejér rabnőiket, szemeim az arany kelyhekre tapadtak, mellyekben Chirasz’ bora pezsgett; fülem édes hangokat hall vala, ledér tánczoktól kisértetve — míg én szegény ’s meztelen valék. Effendi! szemeim látták e’ szerencsét ’s hogy arra szert tegyek, testem’ ’s lelkem’ koczkára teszem.“ ”E’ szavaknál szemei villámként lángoltak fel. —„ Ha én neked mind ezen gazdagságot, melly

ohajtásod' tárgya, megadnám — szóla viszont az idegen — kész lennél-e te is viszont minden parancsom' pontosan véghez vinni 's nekem örök hallgatást eskünni?" — „Már megigértem, rabed vagyok" — válaszolt az aráb. „Jól van! — folytatá Effendi — te ezentúl nem fogod irígyleni a' gazdagok' márvány csarnokit 's fiatal rabnőit, sem az arany kelyheket, mellyekben Chirasz' bora gyöngyöz; te mindezzel, sőt többel is fogsz bírni! de eskügyél-meg apád' árnyékára, hogy nekem engedelmeskedel 's titkomat híven megőrzöd" — „Esküszöm! — felelt a' puszták' fia — mit parancsolsz? Bagdádot borítsam lángokba, vagy Delhinek uralkodója essék-el kezeim által, vagy talán Alzemeida szultánnét szereted? szólj egy szót, 's én elragadom őt királyi férje mellől 's karjaidba hozom." — Az idegen mosolygott társa' esztelen ajánlatira. „Nem Zahab — monda ő — a' dolog nem olly nehéz, noha nem épen veszélytelen; de én meg fogom osztani veled a' veszedelmet, 's ím! egy puszták' fiának hűségére bízom magam'. De lassan! nem hallasz lónyerítést kelet felől? "— A' beduin néhány lépéssel előbbre jött. „Nem — monda — csak a' kalandozó és zsákmány-leső schakal visít. Effendi! te szivemben lángot gyujtottál, melly engem emészt; meg ne csalj, mert a' próféta szakállára esküszöm .... én kétségbe esett ember vagyok! "így szóla 's keze görcsösen kapott nagy tőréhez. — Keserű és megvető mosoly vonult-el az idegen' ajkain, kinek arczvonási e' szavaknál se félelmet se nyugtalanságot nem mutattak 's ki hasonlókép szablyája' gazdag markolatjával látszék játszadozni. — „Ne félj, hogy megcsaljalak vitéz Zahab — szóla hozzá — bírni fogsz azzal, mi szived' hullámit lecsilapíthatja; — de lassan, most nem csal fülem, az enyhe éjjeli szél emberi hangokat hoz felénk" — „Jól hallád" mond az aráb. Az idegen itt fölkele 's lovainak, mellyek közelben legeltek, különös jelt ada; azok ott termének, egyikre közülök felpattant 's imígy szólt: „Lóra Zahab! tartsd készen fegyverid'; még egyszer kérdezlek, hű lészesz-e? " — A' beduin' sötét arczát harag borítá-el.„ Ki kétkedhetik egy aráb beduin' hüségéről? — kiálta — én megesküttem. "— „Elég! " — válaszolt az idegen.

Most előbukott egy csoport fegyveres lovag. „Zahab! — monda az idegen — látod a' sereg' közepén ama' tisztes őszt?; a' hold' sugári ragyogtatják hosszú fejér szakállát. "—„ Van szemem" — felelt a' beduin. —„Kiséretét széllyel kell üznünk" mond az idegen. — „Tizenkét fegyverest számlálok mellette" felelt az aráb. „Mit tesz az? — válaszolt az idegen — mindnyájan perzsa rabszolgák; de urok egy nemes öreg 's vénsége még nem lankasztá-el bátorságát; te ügyes és tapasztalt lovag vagy, szedd-el ezen öreg' fegyvereit 's hozzd őt hozzám; de fejeddel kezeskedel élteért; inkább veszítsd-el egyik karodat, mint sem hogy egy hajszála is sérelmet szenvedjen." — A' beduin nem felelt, hanem karabinját ragadá 's kezébe szorította nagy szablyáját. — Azalatt a' kiséret közelebb jött, 's egy, az idegentől adatott jelre ő 's a' beduin megsarkantyúzák lovaikat 's kivont szablyával a' kiséretet megrohanák. Minden kardvágás egyegy rabszolga' fejébe került 's a' lég kétségbeesettek' 's haldoklók' jajától hangozék. Már a' kiséret' fele része elhullott, a' hátralevők elhányták fegyveriket 's futásban keresének menekvést, a' nélkül hogy megtámadóikat ismerték volna. A' beduin az öreghez közelít, ügyesen kikerüli annak rá irányzott csapásit, karjaiba fogja 's leteszi egy mély kút mellé, hol társa már reá várakozott. „Öreg! — szólt az idegen — nem első izben találkozunk; te emlékezel a' syriai Ali Effendire, ki lányodat szereti, — mit mondok! kinek lányod kedvesebb a' föld' minden javainál; e' helyen, hol csak az ég' csillagos kárpitja van fejeink' fölött, hol lábaink sikár fövényt tapodnak, 's nincs más tanú, mint e' beduin, itt kérdezlek még egyszer: nőmül adod-e lányodat?" — „Isten' akaratja! — mormogá az ősz — életem kezedben van; de a' próféta védeni fogja gyermekem'." — „Te nem adod tehát őt nekem?" kérdé Effendi. „Nem; 's még akkor sem, ha ez által számomra a' paradicsom' ajtai nyilnának-meg" — felelt az öreg, szilárd hangon. — „'S kész vagy meghalni?" kérdé Effendi. — „Koromban késznek kell lennem." — „Ali Achmed! — monda ujolag Effendi — a' halál irtóztató. Damaskus, Bagdád és Delhi' gazdag váltó-asztali nem fogják többé kincseiket szökrényedbe önteni; márvány-sír nem takarandja jéghideg tagjaid', hanem húsod a' saskeselyűk' étke lesz. Barátid 's családod nem fogják tudni, hol keressék tetemid'; szeretett lányod — kedves Ildized — hijába fog várni visszatértedre 's ő siratni fogja vesztedet. Ali Achmed! ugy akarsz-e meghalni, mint nemtelen rabszolga?" — „Isten megjutalmazza a' hivőket!" mondá az öreg, és szemeit szelíden égre függeszté. — „Nyakas öreg — felele a' syriai — magadnak tulajdonítsd halálodat; még egyszer kérdezlek: akarod-e lányodat nekem adni?" — „Nem, nem soha — felelt az ősz — te egy gyalázatos haramia vagy!" — Dühösség' villáma lobbant-fel itt a' syriai férfi' eddig olly nyugott vonalmin, egy pillanatig hallgatott, azután így szólott: „Én neked nemcsak éltedet veszem-el, utólsó pillantásid' kétségbeesés' mérgével töltöm-meg; én szép szelíd gyermeked' fölkeresem, én neki tudósítást viszek apja felől,'s ő karjaimba száll;— szép ő mint a' ragyogó csillag, mellynek nevét viseli, tiszta ő mint a' földet enyhitő mennyei harmat; de

nem lesz ragyogó, nem lesz tiszta többé — mert én őt a' pusztába ragadom és - - - - esküszöm ezt! 's ha eskümet megszegem, ne lássam soha a' próféta' szent színét!" — Ali Achmed reszketett, szemei könnyektől ragyogtak. „Ifju! — monda tört hangon — ne zúzd-össze szívem' illy rémítő fenyegetéssel, könyörülj magzatomon, mert szép ő és jó; vedd-el gazdagságom', vedd-el minden javaim', én azokat neked adom; de ha nem leszek többé, könnyörülj gyermekemen." Az öreg térdre esett a' syriai előtt és kiméléséért esdeklett. — Az idegen, széles palástjába burkoltan, 's ábrázatját félig turbánjába rejtve, állt előtte; tekintete komoly 's kemény volt. — „Öreg! te előttem irgalmért esedezel, — 's irgalmaztál-e nekem? nem tiltottál-el könyörtelen szívvel kapuidtól, 's nem üztél-el magadtól, mint legnyomorúbb rabszolgát? Érzéketlen öreg! tudd-meg, hogy Ildiz nélkül nem élhetek, élve vagy halva enyimnek kell lennie; — lányod iránti szerelemből kérdezlek még egyszer, akarod-e lányodat nekem adni?" — Egy tekercset vett elő itt öve mellől 's oda nyujtá azt Alinak — „Itt van iró-eszköz, én tollad alá fogom mondani, a' mit irnod kell." Az öreg vevé a' tollat 's nyugottnak látszék; de arczát halálszín borítá 's keze reszketett, midőn lányának irásban parancsolá, hogy Ali Effendit fogadja férjének 's visszatérésére ne várakozzék. — A' syriai nem titkolt örömmel ragadá-ki az öreg' kezéből az irást. „Ali Achmed, én elégült vagyok — monda — még csak egy kis áldozatot kérek tőled; látod ezen ifjú embert — folytatá, Zahabra mutatva — ő nekem híven szolgált 's azért jutalmat vár. Te eladád birtokidat Delhiben, 's most akarád felvenni azok' árát; engedd, hogy azt helyetted ezen barátom vehesse-föl. Zahab tiszteletre méltó ember." — Az öreg megvető tekintetet lövelt reá, megtevé, a' mit tőle kivántak 's illy szókkal adá neki az irást által: „Kivánom, jutalmaztassál-meg, a' mint érdemled! nem kivánsz egyebet tőlem?" — „Semmit! — felelt a' syriai — ideje, hogy elváljunk. — Ali Achmed! — 's szava gyengült 's nyugtalan kezde lenni, midőn ezt mondá — Ali Achmed! nem azt mondád-e, hogy kész vagy meghalni?." Az öreg rá nézett, mintha szavait nem értené. A' syriai folytatá: „Te sem Bagdádot sem Damaskust nem látod-meg többé" 's kardjához nyúlt. Ali Achmed betakará fejét kezeivel, mintha könyörgött volna 's imígy szólt: „Én mindent megtevék, a' mit tőlem kivántál 's most meg is akarsz ölni? — „Kivánsz-e vizet Ali Achmed, hogy magad' utóljára megmossd?" kérdé a' syriai. Az áldozat letérdelt 's gyönge hangon mormogá: „A' próféta vegye-föl lelkemet! — Isten hozzád gyermekem! isten hoz..." Itt egy könnyű suhintás hallatszott — 's a' jámbor ősznek feje a' homokba gördült! — A' syriai néhány perczig nézett a' csonka testre, azután a' beduin' segitségével egy nehéz követ kötött arra 's a' kutak' egyikébe sülyeszté azt. A' fa' tövénél, kardja' hegyével gödrött ásott az aráb 's a' fejet belé temette. „Vitéz Zahab! — szóla most a' syriai, erőtetett nevetéssel — utazzál most Delhibe, vedd által az öreg' kincseit 's élj azokkal jól és nemesen. Én megtartám igéretem'. Élj boldogúl, 's adja a' próféta, hogy soha se lássuk egymást." — A' gyilkosok elváltanak. (Folytatása következik.)

PÁRIS.

Párisban az élet nem patakhoz, hanem zuhataghoz hasonlít. Nem foly az, hanem kábító zugással rohan-le. — A' párisi nép ezerféle enyelgéssel hizelgi-el egymástól az időt, 's csupán az éh azon egyetlen mutató, melly az elhivalkodott órák' számát hiven tünteti-elő. — Ki sokáig akar élni, az maradjon Magyarországban; nyáron látogassa-meg a' fürdőket, télen pedig olvassa könyveit. — A' ki pedig elég bátor, az élet' szélét hosszának elibe tenni, az menjen Párisba, hol minden gondolat hirtelen érzelemmé virágzik, 's miden érzelem rögtön élvezetté érik. Szív, szellem, érdek keresik ott 's föltalálják egymást. — Mikor az ember Magyarországban az életet destillálni kénytelen, hogy valami vidítóhoz juthasson, Párisban akkor vizzel kell higítani, hogy az a' mindennapi italra alkalmassá tétessék. — Páris a' multnak telegraphja, a' jelennek nagyító-üvege, a' jövőnek messzelátó-csője, a' világ' történeteinek lajstroma, mellyben arra, hogy valaki mindent föltalálhasson, egyéb nem kivántatik, csak az a. b. c. rendét tudni. — Itt nehéz bután maradni; mert ám ne birjon a' lélek saját szárnyain repülni, mások által bezzeg magasra ragadtatik 's a' t. 's a' t. M—t—y.

CSIPETKÉK.

Rómának nagy szinészei, de csekély színköltői voltak. Valljon nekünk miért nincsenek nagy szinészink?

A' szivárvány bíztosíték ugyan, hogy föllegekből vízözön nem lepi-el földünket; hát nyomtató intézetekből?

Thaliánkat vagy tarantula csípte-meg, vagy strauss-lanneri keringőség bántja, vagy paroxismusban szenved, mert igen gyakran láthatjuk ugrándozni.

Egy fiatal iró nem rég jelenté, hogy Saphirrá ügyekszik — 's talán fog is válni; illyes petrificatióhoz különös létszer kivántatik, 's félni lehet, nehogy béka-só támadjon belőle.

P....ta Károly.

REJTETTSZÓ.

Hárma szerez kedvet 's pénzt, soknak azonban okoz kárt.
Nappal földbe' tanyáz 's étket keres éjjel egészen.

S. Ig. Zala V-ből.

A' 10dik számu rejtettszó: Marha.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

12dik szám — Pest, február' 11kén — 1835.

NEVELÉS 'S NEMZETI MÜVELŐDÉS.

Ember' lételének czélja a' boldogság. Ki ezen czélt eltéveszté, kár vala születnie; méltatlanra pazérlá benne a' hű természet, nagybecsű ajándékit. Kezünkben vannak pedig az eszközök, mellyekkel e' nagy czélra sikerrel munkálhatunk, csak használnunk kell azokat, csak élni kell tudnunk azokkal. Mert emberi természetben olly hitelt felülhaladó testi és szellemi tehetségi magvak vannak elhintve, mellyek, ha kedvező körülmény járul hozzájok, életre serkentve 's kinövekedve, csaknem határtalan erőt, munkásságot fejtenek-ki: ellenkező esetben, ha t. i. magokra hagyatnak, vagy mindenhai tehetetlen álom lesz örök osztályrészük, vagy ha mutatkoznak is az ébredés' némi jelenségei körültök, ezek csak silány hírmondóji lesznek azon magasb és dicsőbb ajándékoknak, mellyek elétünni fogtak volna, ha időhezképesti segitség csirába kelti, 's czélszerű gyámol ápolja vala azokat. Oda intézni 's igazítani már az emberi természetet, hogy az abban szendergő tehetségi erők sikeres létre ébrüljenek 's elégletig fejlődjenek-ki, mondatik nevelésnek. Nevelés képezi tehát az embert azon tökélyre, mellyre a' benne létező tehetségi adományok szerint, rendeltetve lenni látszik. Innét egyenes ösvényen foly: hogy ember' boldogságának nem megvetendő alapja a' Nevelés; mert minden lény csak azon ponton lelheti boldogságát, hol rendeltetése' helyén van, 's tulajdonit, tehetségit, vágyódásaként, kifejtheti 's használhatja. Nem nevelni tehát az embert annyi, mint, **először**: szándékosan elölni a' benne lappangó, munkásságra törekvő tehetség-erőket; és **másodszor**: rendeltetésével ellenkező állapotba helyezni, más szóval: boldogtalanná tenni.

Mit egyes személyekről, ugyan azt mondhatjuk itt egész emberi társaságokról is. Mert világos: hogy valamennyi, egyes részekből szerkesztett alkotmány' minőségét, erényit 's hiányit csak az határozza-meg, minő egységekből állott-össze. Dühös fenevadakból csak vérszopó, 's rebegő nyulakból csak félénk társaság alakulhat. Igy mivel, — mikép feljebb érintetett, — csak józan nevelés képezheti-ki az embert rendeltetéseig tökéletes és boldog lénnyé, nem nehéz átlátnunk, hogy csak helyesen kimüvelt egyes tagokból testülhet-össze virágzó 's boldog embertársaság. Mi teszi egyéb azon különséget, melly egy nyomorult indus csoport 's egy pallérozott europai társaság közt olly szembeszökő, ha nem a' müveltség' különböző foka? Valamint a' szántó, elszórt veteményit az igen vagy kevésbé kedvező időjárás és földmunkája körülti szorgalom tenyésztik gazdagabb vagy silányabb aratásra: ugy az emberi társaságokat, a' művelés' magasb vagy alacsonyabb foka emelheti nagyobb vagy kisebb hatásu létre 's hozhatja kellő virágzatra, vagy elsüllyedésre. A' régi Aegyptus lélek-álmélkodtató csudáival, Persia messze-ragyogó fényével 's gazdagságával, Görögország a' tudománynak 's művészetnek csak alig utánozható remekivel, Róma világhódító hatalmával, óriási nagyságban ragyognak-ki az ó-világ' történet-könyviből; 's hol azon rövid látásu, ki kétségbe hozná, hogy nem a' müveltség volt azon gazdag fényforrás, mellyből e' késő századokra is kihatott sugárzatok ime' nemzetekre áradának? A' müveltség, mellyben az akkori világ' valamennyi nemzetit messzehagyák magok után, volt azon alap, mellyen ezen birodalmaknak óriási nagysága nyugovék. Milliónyi értékre emelkedik müvész' kezei közt a' gyémánt, melly előbb elvetve hevert a' porban böcstelen kavicsként, mit az ember egy rövid megtekintés után odébb hagyít.

Jól rendelkezett emberi társaságban immár, többféle különböző tisztü, hivatásu 's külön terheket viselő tagokra van szükség. Kellenek törvénytudósak, kik a' társaságot ugy kormányozzák, hogy abban mindennek közös és magányos jogai elémozdíttassanak 's védessenek. Kellenek elméleti bölcsek, kik a' tudományok' tág és szövényes mezején buvárkodva, biztos ösvényeket jegyezzenek-ki az emberi értelemnek, a' tökély' pontjához juthatás felé. Kellenek fegyverviselők, kik biztosítsák a' társasági és személyes bátorságot 's nyugalmas életet. Kellenek kézmüvesek, kik kinyissák az anyatermészet' áldással gazdag keblét adományai' elszülhetésére, 's az ettől durván nyert anyagot emberi használatra 's kényelemre alkalmasítsák. Más emberi társaság épen nem, egyedül ollyanok állhatnak virágzóban, mellyeknek tagjai, mint, a' bennök létező tehetségi csirákként, ezen tisztek közül valamellyikre érzik hivatásukat, illőleg kiképeztetnek; szóval: azon társaság boldog, mellynek valamennyi tagja, mindenik a' neki mért pályán, — arra már eleve jól kikészítetvén, — czélszerü biztos léptekkel halad.

Ezen előleges nézetek' megállapítása után, vessünk egy tekintetet azon emberi társaságra, mellynek mi alkató-tagrészei vagyunk 's mellyben élünk t. i. honunkra; mivel ha eléhbre haladását szivünkön viseljük 's ohajtjuk, alkotmányát minden oldalrul vizsgálnunk, 's hol ne talán ferde és hijányos, javítanunk kell. Hazánkban, mint sok egyéb dolgok körül,

ugy a' nevelés' tárgyában 's hivatal-választásban is, csudálatos balvélemények 's előítéletek uralkodnak. Némelly hivatalokon nálunk bizonyos lealacsonyító valamit lát számtalan elme; némellyeket ellenben némi derengő fénysugár övedz-körül szemük előtt: ennélfogvást ezek ragyogva kecsegtető kellem-alakban állnak képzeletük' elébe. Nálunk egy nemesi család nemzetségi megaláztatásnak itélné, ha egy tagja, például: üvegköszörűs, posztógyáros, vagy bőrkészítő varga lenne; mivel azt hiszi, hogy illyes hivatások fényes eldődihez, kik talán az előkorban főispánok, vagy egyéb magas-rendüek voltanak, nem illők. De vegyük fontolatra, mellyik illetlenebb kenyér: egy városi mesteré-e, ki tisztes kézmunkája után ezerekkel bír 's kényelmesen él, vagy azon falusi nemesé, ki csekély, 's már nagyon széttagolt ősi földecskéjéből csak rongyosan, 'csikorogva 's ollykor kénytelenségből orozva is, tengleng? Mellyik nemesb és szebb hivatás, mint a' színjátszóké? 's még ott vagyunk, hol a' szülék előtt átkos fiu vagy leány az, ki a' müvészet' e' nemére adá magát. Illy balitéletekkel levén telve a' szülék, azok' nagy része magzatjának már bölcsőben választja-el a' hivatalt, mellyre menendő legyen; 's keveset, vagy épen mitsem ügyelve arra, minő tehetségek, ajándékok, hajlandóságok' birtokosa a' tőlök született, mire látszik hivatottnak, neveltetik azt azon állapotra, melly hibás látásuknak legédesdebben hízelgő varázzsal mosolyg elibe. Ez az oka, miért növendékink 's honosink közül számfelett látunk ollyanokat, kik hasonlók azon szélmalomhoz, mellynek belső kerekei ellenkező irányban forognak a' külső vitorlával, vagy azon órához, mellynek mutatója a' czímlapon más számot mutat, mint hányat a' benső műszer üt. Nem egy, sem két példát látunk hazánkban, mikép pap az, ki katonának; orvos, ki költőnek vagy nyelvmüvésznek; iskolatanító, ki óramüvesnek, kerékgyártónak, kereskedőnek 's több e'féle, született. Hallottam bizonyos szüléket, kik a' magzatjok' nehéz feje ellen panaszkodó tanítónak igy feleltek: „már tud nem tud, akarja vagy sem: neki tanulni kell; csak az is jobb, ha egy falusi jegyző vagy leánytanító válik belőle, mintha valami városi mesterember lenne; Isten nekünk módot adott, tehát kitaníttatjuk, a' hogy illik.“ Milly félszeg gondolkozás ez? Meglehet, hogy azon fiúból, kinek gyenge fogalma volt a' latin amo-doceo-hoz, 's ki ennélfogvást gyáva készületü törvénytudós lett, első remek esztergályos, lakatos vagy takács fogott válni, ha természeti vonzalmaiként czélszerűn ki volna neveltetve. Milly kipótolhatlan veszteség önmagáért, 's milly nagy kár a' társaságért, melly benne talán egy jeles müvésztagot vesztett-el, hogy azzá nem lett, a' mire született! Hallhatunk illy beszédeket is hazai ajkakról: „a' magyar katonának, parancsolónak, földmüvesnek 's több e'féle, nem pedig kereskedőnek, banquiernek, erőmüvésznek, üveg-, szövet- 's egyéb gyárosnak teremtetett; illy nemű alacsony mestersége csak németnek valók.“ — E' viszályos értelem' fanyar gyümölcse immár rajtunk ez, hogy például valamit-érő, jelesb magyar ács vagy kőmüvesmester egész hazánkban egy kettő alig található; hogy öltözetinkért, mellyekben pedig szerén tul is buják 's hiúk vagyunk, az okosb külföldnek, — melly a' tőlünk olcsón nyert anyagot, kevés rajta tett munkája után, drágán adja nekünk vissza, — gazdagon adózunk. Ez egyik nem csekély oka nemzeti hátramaradásunk 's nemhaladhatásunknak.

E' balnézetek' oka viszont nemzeti neveltetésünk' hiányában gyökerül. Iskoláink, mellyek eddig léteznek, csak papok, törvénytudósak 's orvosak' képeztetésire szánvák (a' váczi katonai, keszthelyi gazdasági, és selmeczi bányászi iskolák, csekély terjedelmüknél fogvást, az országos népességhez, számba sem vétethetnek); innét növendékink kezdettől fogva nem egyebek, mint: papok, ügyészek, orvosok, kevés katona és müvész, gazdasági tisztek; 's a' főbb rész, melly épen semminek nevelteték, földmüvelők lettenek; 's ezeken felül fogalma is alig van közönségünknek egyéb hivatásokról. Mi csekély azok' száma, kik törzs-magyar családink közül — például teszem ezeket, — gyárnoki, kéz- és szépmüvészeti pályára lépnek. Ime egyik alapja a' nyugoti müvelt virágzó nemzetektől messze-maradásunknak.

(Vége következik)

GYAPJU.

Legutóbbi tudósitás szerint Hamburgba szállíttatott 1831ben: 46,163; 1832ben: 42,209; 1833ban: 69,839; 1834ben: 55,216 zsák német gyapju, 's igy 1834ben 14,623. zsákkal kevesebb mint 1833ban. — Tudni való, bár épen nem illik, hogy ezen ugy nevezett német gyapjuban legnagyobb része a' jobb minemüségű magyarországi gyapjunak is foglaltatik 's a' sok német zsák gyapju közt a' szegény magyar csak úgy elvész.

Londonban pedig az utóbbi 5 évi bevitel következő vala:

	1830.	1831.	1832.	1833	1834.	Eszrevétel.
Német, zsák	70,626	60,782	55,185	72,776	62,553	10,223 zsákkal kevesebb mint 1833-ban.
Spanyol ,,	11,071	22,675	13,684	20,714	13,999	
Uj dél-wallisi ,,	3,761	5,792	6,313	8,908	10,327	
Vandiemens földi ,,	4,306	5,804	4,170	6,040	5,952	melly szaporúlat?
Jószerencse foki ,,	160	263	360	511	647	
Amerikai ,,	165	318	2.445	1,913	8,498	
Orosz ,,	582	348	997	4,114	6,910	
Olasz ,,	—	—	—	—	4,761	
Portugáliai ,,	—	—	—	—	5,340	
Török és éjszak-afrikai ,,	—	—	—	—	14,985	
Különféleországbeli ,,	105	1,389	639	5,704	2,507	
Összesen	90,776	97,371	83,793	120,680	136,279	

Ugyanazon tudositásban most Hamburgban lerakva közelítőleg 2,500 zsák gyapju állíttatik lenni, de jó minemüségű, vagy a' gyapju-kereskedő' mondása szerint, jó természetű és tiszta gyapjúban fogyatkozás éreztetik. A' lengyel középszerü és közönséges kemény-fogatú gyapjura pedig, melly ama' rakomány' nagyobb része, vevő nem találkozik. — Decemberben a' legválogatottabb 's különösen jól mosott mintegy 100 zsák Francziaországba vitetett, hová ezentúl nagyobb szállitásokat reménlhetni, mert legutóbb a' közösülés Hamburg és Havre közt gőzhajók által igen könnyítetett. — Finom 's hosszú bárány-

gyapju kerestetik. — Londonban a' most lerakva fekvő német gyapju' mennyiségét, 12 egész 13000 zsákra becsülik. — A' gyártók gyapju-hijányban vannak, a' gyártásban pedig közelebb nagyobb elevenséget reméllnek, mi annál kivánatosb, minthogy az eddigi árak minden arányon alul valának.

Eddig a' tudósitás; 's mi jó, mi rosz következik ugyan belőle? — jó, hogy a' jövő nyirésre valamivel jobb árakat reméllhetünk, a' mi ugyan már ez utólsó hetekben Bécsben, sőt még az alrendü nagy-szombati vásáron is érezhető vala, hol bár ha nyomott áron is, legalább kelete volt a' gyapjunak. Igy hányatik a' kereskedés fel az árak és speculatio' utólsó fokáig, 's le onnan egy zuhanással a' peshedés' mélységébe, mellyből csak lassan és szédülve vánszoroghat-fel; — 's igy minden, még a' legszentebb czélu törekvést sem véve-ki, ha az indulat ragadtaki a' gyeplűt a' józan számoló ész' kezéből! —

De mi köze ezen észrevételnek a' gyapju-zsákhoz? — mintha bizony a' gyapju-zsák az angol parliamenten kivül is tripos gyanánt emelné a' földhez kötött halandót! —

Hát a' rosz következés hol marad? — Oh kérem alásan, ez bizonyára nem marad-el! —

1830ban a' német zsákok, mellyek, mint fen érinteni szerencsém volt, a' magyart is magokban foglalják, mintegy nyolczszor többet nyomtak, mint az egyesült uj dél-wallisi, van-diemensföldi, jó szerencse-foki, amerikaiak és oroszok; 's 1834ben ez utóbbiak öszveleg már félannyit tesznek. 'S ezen igen is nagy különséget bizonyosan nem annyira a' Német- és Francziaországokban szaporodott gyapjugyároknak, mint ama' külföldiek' haladásának a' juh-szaporitásban kell tulajdonitani. Már megvallom, bár mennyire örüljek is világpolgári magas állásomnál fogva az általányos emberi iparkodás' illy szép előmenetelének, ezen nemes örömem mégis igen összeütközik szük láthatáru, 's kisded kis magamat is közelebbről érdeklő hazafiságommal. Mert miből keletkezett eddig nagyobb részben a' magyar gazdának nyeresége a' juhtenyésztésnél? tagadhatlanúl, ugy hiszem, onnan: hogy a' külföldiekhez képest igen olcsó földön tenyésztetett; hogy tehát neki a' gyapju, fuvarostul messzi földre nem került annyiba, mint a' külföldinek; 's ezen nyereség csakugyan szép, 's pénzbeli erőnknek fő forrása vala, bár jó részét elnyelték azon káros befolyások, mellyek elkerülhetlenül háramlanak a' tenyésztőre, ha messze terjedt müveletlen földeken munkálkodik, hol a' légmérsékleti változások, az eledelnek egyszer határtalan bősége, másszor fogyatkozása, emberek' kis száma, 's többnyire még kisebb értelme csak a' tapasztalt által eléggé becsült akadályok.

De mondom, 's emlékeztetés okáért (mert ama' mellesleg észrevételek, mellyeket azok miatt kelle tennem, kik azt vélhetnék, hogy talán mult időkben a' gyapju által nagyon is meggazdagodtunk, megint félre téritettek) ime újra mondom, hogy mind ezen visszás befolyás mellett is szép nyeresége maradt a' tenyésztőnek, 's ezen nyereségnek nagy része abból következett, hogy ő olcsó, külföldi bajtársai pedig drága földön tenyésztettek. De hová lesz most kérdem, a' nyereség' ezen része, ha az amerikaiak, oroszok, uj dél-wallisiak, van-diemensföldiek illy mértékben haladnak a' juhszaporitásban? Ezeknél is olcsó ám a' föld, 's nálok, az oroszokat kivéve, angol ész, állhatatosság, tapasztalás, pénzbeli erő 's t. eff. munkálkodik! —

Bizonyára mondom, illy körülállások közt, ha nem is azonnal, de fokonként, és sokkal hamarébb, mint legtöbben vélik, a' gyapju-nyereséggel is oda jutunk, hol a' gabonával állunk, hacsak egész erővel 's iparkodással nem adjuk magunkat gyapju-nemesítésre; 's a' gyapjut jó mosás által nem tesszük jókeletüvé; pedig ha csakugyan oda jutnánk, nem tudom, a' még ürültebb zsebek 's a' körültünk növekedendő civilisatio' több szükségei mellett, mennyire szaporodnék a' jollét' öszvelegje? —

Szerencsénkre a' nemesítést igen könnyíti nálunk azon országok' közelsége, mellyek e' részben legmesszebb haladtak, ha egyes tulajdon forrásinkat, — ne hogy több bal magyarázatra szolgáltassak alkalmat, — nem is említem; ámbár elég példánk vagyon, hogy egyes emberek, nemkülönben mint polgári társaságok, gyakran a' legkedvezőbb körülményeket is használatlanul hagyják — 's gyakran egyedül 'ob vim inertiae!' Tót-Megyer február' 1sö napján 1835.

Klauzál Imre.

A' VAS-SZEG.

(Folytatása.)

Ali Achmed' halála óta több év lefolyt, 's azon helyen, hol a' gyilkosság végbement, mintegy varázslat által egy roppant palota emelkedett; a' nagy sivatag pusztaság tündér-kertté változott, hol narancs- és czitromfák kinálkoztak aranyszinü gyümölcsikkel: a' kutak 's vizgödrök' helyét fejér-márványból faragott medenczék válták-fel, mellyekbe tiszta viz-sugárok hullongtak szelid csörejjel; a' palota' butorait legritkább fa-nemekből készíték legjelesb müvészek, a' kereveték 's pamlagok gazdag aranyszövetekkel valának behúzva, a' falak indiai selyemmel kárpitozva, mellyekbe ezer-szinü ékes virágok 's Koránból választott mondások szövettek; a' padlatot trapezunti szőnyegek diszíték, és számos rabszolga járt fel 's alá a' palota' termeiben. E' fényes lakban élt Zahab beduin, ki most Mohammed Ilderim nevet viselt, Czirkasszia 's Mingrelia' legkecsesb asszonyiból álló háremével. Istállóiban száz büszke arab mén tombolt, 's a' beduin mindazon boldogsággal bír vala, mellyet gazdagság egy halandónak adhat. Minden nap uj meg uj örömek' élveiben folyt-le; a' vendégek arany serlegekből ivák Chirasz és Cyprus' nektárcseppjeit. Mohammed' élete kábító gyönyörök' árjában uszott; édes melódiák' szelid hangjai közt szenderült-el. De a' beduin azért még sem vala boldog; haremének szépei közt egy sem volt képes, szivét magához fűzni; hasztalan szíta ő Arábia' balzam-illatit, hasztalan kábitá lelkét a' hizelkedés' tömjén-füstje;—a' beduin' sötét pillanati meghazudtolák az ajkain lengő mosolygást. Ha tagjait éjjel hattyu-pelyheken nyugasztá, feltünt álmaiban korábbi élete, látta silány ruháit, 's a' száraz homokot, melly az előtt nyug-ágya volt, 's a' kék mennyboltot feje fölött; szemei felnyiltak, könnyei elétörének 's égfelé fordítá pillanatit: de az arany és selyemkárpitok elzárák előtte azt. Azon nyugtalan belső vihar, melly hajdan a' szegény Zahab' szivében dúlt, a' dus Mohammedet sem engedé boldognak lenni.

Midőn Zahab egy estvén fényes ünnepet ada roppant kerteiben, egy fejér palástba burkolt utazó vágtatott syriai paripán a' palota' kül-udvarába; Zahab' főszolgája nyájasan fogadá őt 's mivel ura' barátjának tartá, megkérte, hogy a' mulatságban vegyen részt. De az idegen felelé, hogy messzeföldrül jő, hogy e' palotát még soha sem látta 's Mohammed Ilderim' nevét is csak ma hallja először. „Engedd-meg—mondá a' tchiaouch — hogy uramnak hirt adjak jövetedről, ő nem fogja megengedni, hogy egy utazó e' helyről távozzék, mielőtt néhány óraig abban megpihent." De az idegen válaszolt: „Köszönöm jó tchiaouch; karaványom követ 's nem akarnám, hogy az feltartóztassék; vedd ezen erszényt 's mondd-meg uradnak, hogy palotája nekem tetszik, 's ha nekem azt át akarná engedni, kész vagyok érte egy millió piastert fizetni. Egy hét mulva visszatérek, várj reám válasszal ez ajtónál 's hasonló erszényt nyersz jutalmul." Ezt mondván, tova száguldott. — Midőn Zahab az ajánlást meghallá, mellyet az idegen tőn, megneheztelt, ő sértettnek érzé magát 's halálos gyülölségre lobbant azon ember iránt, ki olly gazdag vala, hogy csupa szeszélyből illy tömérdek pénzt szándéklott kivetni. „Egy millió piaster!—kiáltá-fel—ha ujra meglátod azon syriait, mondd neki, hogy palotám két annyiba került. Eredj, hadd jőjenek a' hó-nyaku 's tündértermetű tánczosnék, 's a' nap' sugári halványuljanak-el gyertyáink' vakító fényitől; eredj 's töltsd-meg az arany serlegeket chiraszborral; ez éjszaka a' gyönyörnek legyen szentelve."

Nyolcz nap mulva a' rostélyos kapunál állt figyelve a' tchiaouch 's a' syriai nem jöve. De azon órában, midőn a' tornyokrul imádságra szólítatának a' hivők, jelenté egy szolga Zahabnak, hogy egy főrendü asszony ohajt vele szólani. Őt gazdagon diszitett palankinen hozák, mellyet számos fegyveres kiséret környezett. A' beduin drága illatokat gyujtatott 's ment a' szép vendéget elfogadni kertjeiben. Vastag fátyol leplezé az idegen hölgy' arczát 's palást takará-el a' kiváncsi szem elől termetét. Az ismeretlen inte rabszolgáinak 's azok eltávoztak; ő pedig egy jázmin lugosban Mohammed mellett vőn helyet. „Nemes Mohammed! — igy kezdé beszédét — a' nagy próféta ótalmazzon téged. Mióta Bagdádot elhagyám 's lakásomat e' vidékre helyezém által, férjem — kire az ég' kegyelme szálljon, miként Bagdád' pálmáira a' jótékony harmat! — annyira megkedvelé lakásod', hogy kész érte egy millió piastert ajánlani; de nemes Effendi! határozd-még tenmagad annak árát 's mi azt neked megfizetjük; kérelmünk' megtagadása részedről, férjem' életét veszélyeztetné, kinek egészsége már eddig is hanyatlott."—Miglen igy szólt, a' nyugoti szellő, melly a' fák' levelivel szelíden enyelgett, föllebbenté fátyolát — és Zahab most azt hivé, hogy ama' halhatlan szépek' egyikét látja, kiket a' próféta a' hivőknek igért. Ennyi bájnak ellenállni nem volt hatalmában. A' szép idegen felállt 's távozni akart. „Férjed szép asszonyom, Syriában lakott — monda Zahab — nem lehetnék olly szerencsés, nevét szép ajakidról hallani?" — „Neve Ali Effendi" — felele a' nő A' beduin' arcza itt elsötétült, mint az éjfél 's hogy ezt észre ne vétesse, félre fordítá fejét. A' mondott név keserü emlékezetet ébreszte lelkében. „Te tehát a' hasonlíthatlan Ildiz vagy?" kérdé a' beduin. „Az nevem" volt a' felelet. „Ezt sejthetém szemeid' tündér fényéről, szép asszony! — parancsolj, e' birtok mindennel, a' mi hozzá tartozik, tiéd, csupán egy pontot, mellyet férjeddel közlendek, kötök-ki magamnak." — Alig hagyá-el Ildiz a' fényes lakot, midőn Zahab szomorún 's csöndesen palotája' legmagányosb termébe vonult. A' hangszerek' bűvös játékának most el kelle némulni, csak egy gondolat — Ildiz' szépsége — foglalá-el lelkét.

A' syriai nem sokára megérkezett. De Mohammed Ilderim annyira elváltozék, hogy saját anyja sem ismérte volna őt meg. Ki is sejtheté a' gazdag Mohammed' vidor arczvonásiban az egykor inséggel küzdő vad beduint? — Miután az egyezés megköttetett, Ali jelenté Ildiznek, hogy a' palota már övék. Ildiz kérdezé a' föltételt, mellyet Mohammed magának fentartott. „Gyermeki szeszélynek kell azt neveznem—felele Ali—neki e' hely olly igen kedves, hogy tőle egészen meg nem válhatik; azért birtokul egy vas-szeget kiván számára megtartani, csupán egy vas-szeget. Csudálatos ötlet, de csak ezen föltétel alatt hajlott az én kivánságomra állani." — Azon közben Mohammed gazdag csótárral díszes paripán ülve, egy nehéz ónszekrényt hozatott négy rabszolga által 's azt egy teve' hátára tétetté-föl. — Ali most illy szókkal fordúla hozzá: „A' lakosoktul hallám, hogy e' birtokban kutak vannak, mellyek régiségük miatt hiresek; nem mutathatnád-meg azok' helyét nekem?" — Alinak e' kérdésére Zahab' arczán vad öröm czikázott. „Én azokat betöltetni parancsolám" felele — „Megvizsgálták-e előbb azokat?" — „Mi végre?—viszonza Zahab—talán hogy néhány szerencsétlen áldozat' maradványira lehessen akadni, kiknek gyilkosi illy uton kerülék-ki a' törvény' boszúját?" — „Áldozatok! gyilkosok!" kiálta Ali elsápultan. „Nyugogyálmeg; neked igen jámborul kelle élned, hogy a' bünnek csak gondolatja is ennyire megborzaszt." E' szavak után mosolygva távozott-el, de mosolyja gúnymosoly vala.

„Ali! — szóla férjéhöz Ildiz — e' férfiú' szilaj vidámsága engem megijeszt, szemeiben valami van, a' mi borzongni kényszerít." — „Igaz — felele Ali — az ő pillanati borzadást okoznak, de nekem ugy tetszik, mintha azokat nem először látnám." — „Kedves Ali, te hihetőleg atyám' halála előtt, kalandos útaidon láttad őt valahol." — „Szakaszd-ki lelkedből e' szomorú képeket; nyugogyunk-meg a' próféta' végzésin. Atyád élemült ember volt, az ő napjai lefolyának; szenteljük örömnek e' napot." — „Ali, kedves Ali! — viszonza Ildiz — semmi más ne találjon helyet lelkemben, csak azon édes érzés, hogy téged szeretlek, minden arra mutat, hogy boldogságom tartós lesz; olvasom azt ezen tiszta égben, melly még koránsem olly tiszta, mint szivednek rejteke." — Ildiz imígy nyájaskodék, de Ali azért komoly vala 's homlokán gondok' felhőji borongtak.

(Vége következik).

REJTETTSZÓ.

Boldog vagy, hahogy elsőmmel szív' lángja köt-össze:
Másodikom' mondhadd kedvesnek, csak ne uradnak.
Végsőm olly növevény, mellynek magvában olaj van.
Addig lészesz egész magad is, míg nem birod elsőm'.

Bghy.

A' IIdik számu rejtettszó: Borz.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

13dik szám Pest, február' 14kén 1835.

NEVELÉS 's NEMZETI MÜVELŐDÉS.

(Vége)

E' rosznak kiirtására, gyönge véleményem szerint, leghatóbb sikerrel munkálnánk nevelési rendszerünk' jobbitásával. — Mindenre születik az ember; azért ha valaki kitünő tudományu férjfi, jeles szónok 's több eff.: nem következik, hogy sikeres nevelői igazgató is legyen. A' Fő-tanács állítana-fel, az ország' külön részeiben, nagyobb 's kisebb-rendű tanitót-képező iskolákat, mellyekben azok taníttatnának, kik magokat, hajlandóságiknál fogvást, nevelői pályára szánták, 's minden üres tanitói széket ez illy iskolákban végzett alkalmas tárgyakkal töltene-bé maga a' nevelői Fő-igazgatás. — Nevetséges és czéllal ellenkező divat az, melly nálunk eddiglen a' tanitók' választatásában uralkodik, melly szerint ha valamelly falubeli iskolatanító meghal, jöjön bár honnét egy garabonczás diák 's mutasson bizonyságlevelet, hogy Cornelinszt, Phaedruszt (Cicero már sok) valaha magyaráztatni hallotta, diadallal állíttatik az üres székbe. —

Kézi-könyvekül véleményem szerint, legalkalmasbak azok volnának, mellyek nem kérdések 's feleletekben, hanem szabad folyamatban adnák-elé a' bennök foglaltató tudományt. A' kérdéses és feleletes kézikönyvek tunyaságra szoktatják a' tanítót, ki ez apró szakaszkákból alkalmat vesz magán könnyíteni, ugy, hogy minden felvilágítás 's észreadás nélkül hagy-ki tanítványinak azokból egyet vagy kettőt memorizálásra. Innét születik az értelem nélküli tanulás és tudás, ezer káros és veszedelmes következményivel. Czélszerübbnek látszik ezért, valamennyi kézikönyvet kérdések 's feleletek nélkül készittetni, 's a' tanítónak tisztül adni, hogy a' tudományt, mellyet tanít, többszer ugyan-azont tanitványi előtt elmondván, ajkárul tanultassa-meg azokkal. — „Minden felekezetbeli 's mindkét-nemü gyermekek köteleztetnének, — csak egyedül testi vagy lelki betegségben nem, — hat éves koruktól kezdve folyvást a' tizenharmadikig kizárólag, iskolába járni.“ Kik a' szülék közül ebben ellenkeznének, kényszeríteni lehetne őket, részint polgári hatóságok' ereje, részint illyforma más rendelet által, melly szerint a' házasulandó ifjak, kik bizonyságot nem tudnának mutatni a' törvényes iskolai hat év' tanulásban-töltéséről, össze ne köttetnének.

A' fensőbb 's alsóbb rendü iskolai felügyelők' tiszte lenne, minden év' kezdetén fölhivatni azon szüléket, (kikeresvén az anyakönyvekből azok' neveit) kiknek gyermekei a' törvényes iskolát kezdő, azaz hatodik évet elérték, 's ezeket tüstént, haladék nélkül iskolába hozni parancsolnák 's kényszerítenék.

Az iskolákat illy formán lehetne, csekély gondolkozásom szerint, osztályozni: Nemzeti osztály; nyelvtudományi osztály és fensőbbtudományi osztály.

A' nemzeti osztályt tennék minden falusi, 's a' városokban is a' kezdő, iskolák. Ezen iskolákban járna minden gyermek a' törvényes iskolai évek alatt, hatodik éves korától a' tizenharmadikig. Tanulmányaik: olvasás, irás, természettudomány, földleirás röviden, haza-isméret szélesebben, rövid törvény- 's alapos vallástudomány, éneklés, ésszel 's irással számvetés, némelly hasznosb kézi mesterség' elméletei, mindennemü közlekedési 's törvényes levelek' irása; szerdán 's szombaton délutáni szün-órákon, a' tanító' felügyelése alatt czélirányos testgyakorlatok. Valamennyi magyarhoni gyermeknek végezni kellene az iskolák' ezen osztályát, 's minden tizenkét évet átugrott növendéknek, legyen bár idővel kanász vagy pusztacsősz, gyökeres isméretinek kellene lenni ez előszámlált tanulmányokban. Ezen osztályát az iskoláknak bevégezvén, elhagyhatnák az iskolai tanulást azok, kik kézi mesterségre, földmüvelésre 's több eff. mennek, 's a' nép' alsó osztályát teendők. De ezeknek minden vasárnapon egy két órát kellene adni ezentul is még azon tanulmányokból, mellyek tudása emberi 's polgári létünkre igen hasznos; minők: rajz, számvetés, gazdálkodás, erkölcstudomány 's több illyes. — A' nemzeti osztályból átlépnének azok, kik tudományos hivatásra menendők, a' nyelvtudományi osztályba. Itt lehetne a' pálya négy év. Tanulmányok: a' hazai nyelv' tudományos és mélyebb ismeretet német, latin 's ha ugy tetszenék, görög nyelvek; bővebb világ- 's hazaisméret, bővebb földleirás, mesterségesb számvetés, rövid világ 's hazai történetek, vallás, észfogalom 's itélet-kifejtés, költészet, ékesszólás. —

A' fensőbb tudományi osztályba vitetnének az előbbeni osztályt bevégzett növendékek. Ezen osztálynak az emberi 's társas élet' többnemü kivánatai szerint szét kellene ágazni: papi, jogtudományi, orvosi, nevelőket-képező, erőmüvészi, földmérői, katonai, szinészeti

hangászati, gazdasági, rajz 's több eff. iskolákra. Ezekben, mindegyikben, a' hivatás' czéljához képest, tanítani kellene az illető tudományokat, 's a' pálya (cursus), azok' terjedelme és száma szerint, határoztatnék, több vagy kevesebb évre. Lehetnének ezen iskolák különkülön helyeken egyenként vagy több is közülök egy helyen. Minden esetre, kellene lenni egy tudományos nagy Egyetemnek, hol ezen islolák valamennyi egy tagba testülvén, növendékink, egy ugyanazon helyben, többféle hivatalra készülhetnének,

Ezek, nagyban, azon szempontok (az egészet teljes terjedelmében itt föltárnom a' hely nem engedi), mellyek szerint nevelési rendszerünket jobbítani 's nemzeti müvelődésünket elébbre segélni ohajtanám. Igy talán várhatnók, hogy kiköltöznek valahára hazánkból is, — amaz ezer balítélet, mellyek maiglan lenyommasztva tartnak bennünket, 's egy utánunk következő nemzedékből a' tudás' minden ágában állandanának-elő derék férjfiak, kik hazánknak 's nemzetünknek virágzásra hatását kiküzdendnék. Elkeserítő a' hazáért melegen érzőnek látni, azon, vad szigetek' csak alig emberforma lakosiéval egyenlő, szánandó együgyüséget, durva müveletlenséget, sötét tudatlanságot, mellyekben népünknek pór-osztálya, az országos népesség' főbb részét tevő, hazánk' több vidékin, eddig élt 's jelenleg is él. Itt gyökerülnek azon nem-emberi tettek és szívet rendítő borzalmas jelenetek, mellyeknek többször látpiaczává tevé ez osztály hazánkat. Vadon tenyésző csipkéről csak fojtós, csak fanyar és keserű gyümölcsöket reméllhetünk. Nevelés teszi az embert emberré, azzá, minek lennie kell; czélszerü 's józan nevelés adhat alapos reformot emberi társaságoknak. E' nélkül legszívesb igyekezetünket, legdrágább erőnket is hatástalan 's jutalomtalan pazérolgatjuk, hazánk' boldogabb napjának földeritéséért; valamig honosinknak illő kiképezést nem adunk, mindaddig legforróbb vágyaink, legizzadalmasb fáradásink' daczára is mindíg késni fog az. Hasztalan az iszapsárral ömlő vizet tisztítani akarnunk ott, hol már zúgó folyammá vált: csak a' forrásfőnél sikerülhet rajta igyekezetünk. „Tanulnunk 's tudnunk kellene már egyebet is, nem csak mindíg azt a' kis diákot" — úgy mond a' derék Széchenyi — 's arany szavához ezt teszem: nevelnünk kellene már egyebeket is, necsak mindíg diákokat. Ime — nagyobb részt idegenek által —, megjelentek nálunk, előbb mint várók, a' jelenkorban messzehaladt emberi elme' remek szüleményei — a' gőzhajók; de mit ér? Mi csak bámulni szeretjük azokat, mint külhoni ritka csudákat, 's nem találkozik közülünk csak egy is, ki azoknak mestere lenni iparkodnék. Jaj pedig azon malomnak, mellyben ha egy szeg hibázik, 's helyébül kifitul, idegen falukra kell futkosni molnárért, ki azt helyre üsse. E' tekintetből javaslanám addig is, míg az itten tanácslottam nevelési terv (melly szerint erőmüvészi iskolánk is lenne) munkálatba hozatnék, némelly ifjainknak, — kiknek meglehet iskoláinkban a' des Cartes' ego cogitoja, vagy Krug' transcendentalismus-a unott pensum, mennének-ki angol, franczia, vagy ha ugy tetszenék, alsó Németország' hajó-épitő műhelyeibe: higyék-el, ha a' müvészet' ezen ágát illőleg kitanulandják 's magokévá teendik, fényesb rangra, jövedelmesb hivatalra számolhatnak nálunk, mint minőt egy oláh falubeli jegyzőség adand. Ha derülend reád ama' boldogabb időszakod, mellyre a' dicső Széchenyi, 's némelly lelkesb fiaid előtted az ösvényt tördelik, Árpád' fényes birodalma egykor, o haza!

Baksay.

A' VAS-SZEG.

(Vége)

Néhány nappal Mohammed' eltavozta után, Ali Effendi pompás vendégséget ada, mellynél keleti fényüzés 's a' világi gyönyörök' minden neme tündérbájt árasztának. A' nők leplezetten vőnek abban részt. Végre Mohammed is megjelent — egy kalapácsot 's nagy vas-szeget tartván kezében; ő a' szeget falba veré 's ritka virágokból füzött koszorút akaszta reá. Ali 's a' vendégek dicsérék Mohammedet, hogy jogát illy szerényen használja. — Több hétig kellemes cserében váltakoztak a' koszorúk, mellyeknek himes virági közt Ildizhez irányzott szerelmi költemények is valának; ezek háboríták Ali' nyugalmát 's ő ezen érzelmét nem titkolhatá-el barátja előtt. Mohammed megigérte, hogy ezentul nem akaszt ollyakat a' szegre, 's ő látogatásival is vigyázóbb lőn. Ali néhány nap mulva könnyezni látá titkon nőjét, 's okát tudakozta; a' nő vonakodott ezt eleinte megvallani, de ismételt kérelminek végre ellen nem állhatván, a' szögre mutatott, mellyen egy pergament-tekercs függ vala. Ali mohón 's lángoló ingerrel bontá azt ki, 's ugyanazon pillanatban hatalmas reszketés szállá-meg. A' pergamenten egy föstés vala, melly egy ősz embert ábrázolt égre függesztett szemekkel 's ég felé emelt kezekkel, a' mint az két gyilkos előtt esedezik. Az öregnek holdsugároktól világosított arcza Ildiz' atyjának — Ali Achmednek jól talált képmását tünteté-elő. Ali szétszaggatá a' vádoló festvényt 's nem kétkedék többé, hogy Mohammed ismeri titkát.

Az imádság' órája elzengett, midőn Zahab még egyszer eljött, a' vas-szegre egy selyemszövetbe burkolt valamit függeszte 's eltávozott. Ali reszketett, de félelmét az idegen iránt tartozó tisztelet leplével palástolá. Ezen uj jelenés hatalmasan ingerlé Ildiz' kivánesiságát 's ő könyörgött férjének, engedné-meg,

hogy a' selyemborítékot leránthassa, — de Ali minden módon ellenzé azt.

Ali eszközökrül elmélkedve, mellyek által Mohammed' kellemetlen látogatásinak véget vethessen, mély álomba merült; de Ildiz' szép szemeire álom nem jöve, ő a' terem' szögletébe irányzá pillanatit, 's a' selyem alatt rejtező titkot látszék kikémleni akarni. Szomorú sejtés szállá-meg szivét, 's mintegy érzé, hogy e' titok' felfödöztetése éltének szerencsevárát örökre lerombolja; de kiváncsisága erősebb volt mint sem félelme, 's így az legyőzé ezt. Reszketve fejté-ki magát férje' ölelő karjai közül, gyöngéd kis lábait a' puha szőnyegre illeszté, meggyujta egy lámpást 's ment a' vas-szeg felé. A' titokteljes fátyol könnyeden látszék lebegni 's kezeit mintegy ingerleni a' hozzá nyulásra. Ildiz semmiképsem állhat vala ellen a' kisértésnek, fölemelé a' selyemfátyolt 's — irtóztató látvány! egy ősz fejet pillanta-meg, mellynek hosszú szakálla véresen csüggött-le; szemei rá meredeztek, ajaki nyitvák, arczán a' halálos aggodalom' vonásai mutatkoztak 's bosszuért látszának esdekleni. Kétségbeejtő rémülés kapá-meg Ildizt, térdeire roskadt, a' véres fej saját atyjának feje volt. — Ali fölijedve Ildiz' sikoltásira, kiugrott ágyából 's vadan pillanta-körül a' teremben, mig végre a' csonkított tetemet 's előtte térdein vonagló hölgyét a' terem' szögletében meglátá. Ő semmivé lőn, nem mozdíthatá tagjait; titka fel volt födözve.

Vad, gúnyos hang válaszolt Ildiz' jajaira, a' falboríték kétfelé nyilt 's annak mögötte egy silány köpönyegbe burkolt beduin mutatkozott — kezében éles, ragyogó kardot tartva. Ali rémülten kiálta-fel 's Zahab' nevét mondván, fegyveréhez kapott. „Gyáva erőködés!“ — szólt a' beduin 's markából kicsikará fegyverét. Ali' arczára kétségbeesés sötét felhőji vonultak. „Effendi! — monda Zahab — emlékezel még régi jó barátodra? emlékezel, hogy Zahab a' beduin volt az, ki egy szép csillagos éjszakán, teljes holdvilágnál tanúja lőn az ősz-szakálu öreg', Ildiz' atyja' halálának?“ — „Őrizz Mohammed, atyám' gyilkositól!“ — kiálta Ildiz iszonyú fájdalmában 's holló-sötét hajfürtjei kibontakozva — gyászlepelként omlának hószinköntösére. — „Igen Zahab! most ismerlek“ — monda Ali, fojtott reszketeg hangon, 's keze, bár hasztalan, tőr után mozdult. — „Effendi! — válaszolt a' beduin — te nekem aranyat adál vérdíjul, 's azt hivéd, hogy kielégítettél; de az én szivem' vágyai telhetlenek 's azokat betölteni India' 's Arábia' minden kincse sem volna elég; te egyedűl teheted azt. Effendi! te fegyvertelen vagy, én kardom' hegyét szivedre teszem, életed kezemben van, de azért enyim is a' tiédben; légy még egyszer adakozó, légy nagylelkű 's esküszöm hogy utólsó kérésem leend; én irígylém születésed 's kincseid', most pedig nődet irigylem. Ildiz az, a' szelid-szemü szép Ildiz, ki után szivem epedez; add őt nekem Effendi, 's én a' pusztákba temetkezem vele, társaim' kunyhóji közé, 's a' világ engem ne lásson többé. Ali Effendi! add nekem nődet, vagy mártsd e' tőrt szivébe; válassz — ez vég szavam.“

Ildiz, férje' lábaihoz tántorgott. „Ali, kedves Alim! kit lelkemből szeretek, ölj-meg engem!“ — rebegé gyöngéd hangon. — Zahab egy nagy tőrt vont-elő arany hüvelyéből. „Effendi! választottál?“ — „Ide a' tőrt“ mondá Ali rezgő de határozott hangon. — Ildiz, férjének karjaiba rohant; egy fojtott sikoltás hallatszék -- 's Ildiz nem vala többé. Ali' szemei boszáit lövelve meredtek a' beduinra, ki a' véres tőrt markában tartá. „Zahab! meg vagy elégedve?“ szólt Ali. „Igen, szivem most nyugtatva van“ válaszolt a' beduin. „Nyomorú! kinek lelke feketébb a' kárhozat' odvánál, távozzál tőlem“ — „Te elfelejted Effendi, hogy még a' szeg' birtokosa vagyok“ — 's itt egy vágással elválasztá Ildiz' fejét hószinü testétől 's hoszszú selyem haját a' szegre tekerte. „Most vitéz Effendi távozom; légy boldog! — 's midőn a' beduin ezeket mondá, arczán ördögi öröm lángola — maradj e' bübájos szép fejnél, melly olly kedves vala szívednek; de emlékezzél-meg, hogy e' szeg enyim 's hogy nincs emberi hatalom, melly kizárjon annak birtokából. Teremed mindaddig tartsa-meg e' tündér-kincset, míg a' gyöngéd hús le nem hull csontjairól 's a' csontok porrá nem változnak.“ —

Alinak lelke le vala sujtva, nehéz könnyek gördültek orczáján alá, míg Ildiz' merevült teteminél térdelt. „Beduin! beduin! — kiálta fájdalomtól fojtott hangon — mindennek vége! én vétkemért érdem szerint bűnhödtem; a' próféta megvert átkozott kezed által; te eltépted azon egyetlen kötelet, melly engem az élethez csatolt. Ildiz iránti szerelmemet vérével pöcsétlém; inkább akarám őt holtan, mint fene karjaid közt látni. Hallod-e beduin, most kész vagyok egyezni veled; fogadd-el a' kötést — az utólsót közöttünk: add-vissza a' testet, mellyet nem irigyelhetsz tőlem, 's vedd-által e' palotát, mellynek árát neked lefizettem; add-vissza a' kedves maradványt 's tartsd-meg pénzem', tartsd-meg palotám'.“

AZ EMBERI TEST' NÉMELLY RÉSZEI.

(Folytatás.)

Szem. Tükre a' szívnek; 's majd mindig árulója érzésinek. Vannak szelíd, kaczér; 's ismét fekete, kék, zöld, de — sárga szemek is. Különösen említendők a' macskaszemek, mellyek még is sötétben nem igen csillognak. — Mellyik köztük a' legszebb? még ma is lis est, 's fölötte a' szerelmesek

czivódnak. Egy költő sem döntheté-el a' kérdést; és szenvedélyes szerelmesek között nem is igen tanácsos fölötte vitatkozni, mert könnyen kaján szemmel néznének a' vitatóra. Korunkban a' szép nemnél leginkább divatoznak a' kaczér szemek, 's a' szűk csizmát örömest viselő uracsoknál a' — tyukszemek.

Haj. Paplana az agyvelőnek; 's ennél fogva — a' bölcseségnek és — butaságnak. Erőre mutat a' fekete haj; lágyságra, érzékenységre a' szőke haj, kivált ha selyemfinom; nyakasságot, agyafúrtságot árul-el a' kondor, sörtvélykemény fekete, vagy gesztenyeszínü haj. A' lángvörösnek psychologiai 's még politikai tekintetben is fölötte tágas historiai mezeje. Hol sem fekete, sem szőke, sem gesztenyeszínü vagy veres haj nincs, ott — még ma is — van legalább vendéghaj.

Nyelv. Ha le nincs ragadva, magyarázó eszköze a' szívnek, 's tulajdonképen érzésinek—'s a' gondolatoknak. 'S bár minden embernél az volna! A'szépséghez ugyan nem tartozik, de helyénlevő agyvelőknél 's szivéknél, az eszes Szépeknél többet ér a' szépség' minden egyéb lényeges részeinél. — Vannak tiszta és mocskos nyelvek. A' kávé-nénikék között melyik van leginkább divatban? eltalálják olvasóim, ha nem mondom is.

Fül. Receptoriuma a' hangnak; a' jó, mint szinte rosz hireknek. Nélküle nehéz itélni a' concertekről 's operákrul; hogy ez nem lehetlen, számos példa bizonyitja. Sok jót, de sok rosszat is szülhet, mint a' nemes érzékek' mindegyike. Az embernek rendesen két füle van 's egy nyelve; 's mint régi apáink után mi is tartjuk, azért, hogy kétszeresen (azaz többet) halljon, 's egyszeresen, (azaz kevesebbet) beszéljen. *Tengeri.*

A' VITÉZ HÖLGY.

Kedvtöltésül közlünk itt Olvasóinkkal egy franczia törvényszéki jelenést.—Bizonyos Herbez Zuzánna, ki magát Achmet Abdulahan herczegasszonynak 's Wolteni grófnénak nevezé, tavaly aprilis hónapban kétszer állíttatott az esküttszék elibe, és pedig tolvaj csinyokért, mellyeket vendégházakban követett-el. Utólsó ízben egy rút álorczával jelent-meg, katonai illedelemmel lépett-elő 's vállain egy nehéz vas-szálat hordozott, mellyet ő a' nélkül, hogy a' börtönös észrevenné, a' fogházból magával vitt. Az első tanú, ki ellene felszólíttatott, bizonyos madame Mathias volt; ez azt mondotta, hogy ő a' rabasszonyt igen jól ismeri, mert 1833ban febr. 23kán az ő vendégházába jött, 's tőle lopta-el azon asztalruhákat 's ezüst evő-eszközt is, miket nála találtak. Az elnök erre illy kérdést tőn a' rabszemélyhez: „Van az asszonynak ügyvéde?“ — „Nincs uram — lőn a' válasz — de van valami kezemben, a' mi védeni fog.“ 'S e' szavakra a' nehéz vas-póznát néhányszor ritka ügyességgel forgatá feje fölött. A' törvényszolgáknak nem kis munkába került e' fegyvert kezei közül kicsikarni; mindazáltal alig hogy ezt tőle elvevék, nyomban egy mellette álló poroszlótul elkapá a' kardot, ki azonban azt ismét visszaragadta. Most a' garázda Amazon dühösen kezde kézi zacskójával (ridicül), mellyben többféle kulcs találkozott, a' sorompók felé hadarászni, 's nagy küzdés után vala csak három férfi képes, kezeiből ezt is kicsavarni. Az esküttszék kénytelen lőn a' törvénykezést néhány perczenetig félben szakasztani. A' bőszült asszony végre leült 's imígy szólt az elnökhöz: „Tegyetek, a' mit akartok, de ha még egyszer elitéltek, fogok találni módot, hogy igazságtalan biráimat megbüntessem.“ — A' vádlott asszony, elkövetett tolvajság miatt két évi börtönre itéltetett, miután már korábban hasonló csínyokért öt évig hűsön ült.

FÁY-CSEPPEK

„Erre, erre jőjetek rokonim! — mondá hasadt kolompját háromszor megrázintva egy vezér-kos — mit figyeltek azon gyáva fülesre ott; hisz én is eltudlak benneteket szintúgy vezetni“ — „A' vezetés barátom legkevesebb — morgá a' juhász' ebe — ámde az égető hőségben csak tenbundádat czipelhesd, nemhogy gazdám' gunyáját is.“ —

Hangosan énekelt a' kalitkába zárt csíz, mit a' szabad veréb midőn meghallott, csndálkozva intéze hozzá illy kérdést: — „ugyan barátom! hogy tudsz olly jó kedvvel dudolgatni?“ — „mert ehetném“ — felelé a' rab. A' madarász, ki e' szó-váltást hallotta, tüstént illy hasonlitást tőn: „Ollyan vagy, mint azon költész, ki mihelyt hasa korog, mindjárt lanthoz kap, és azon tudós, ki, mihelyt erszénye ürül, tüstént tollat ragad“ — *Endreffy Kocsrul.*

Magyarka. „Már nekünk is kellene valamelly folyóirást járatnunk. Im S* ur a' 'Tud. Gyüjteményt', N* asszonyság az 'Aurorát', P* báró a' 'Jelenkort', T* kisasszony a' 'Regélőt', 's az ideváló lelkész 3 folyóirást is járat“; így szól a' magyar nyelvet szerető fiú Pestről hazatért atyjának. „Épen most hozám meg fiam — mond az atya — Trattner-Károlyi' kalendáriomát; azonban anyád 'Álmoskönyvet' is parancsolt hozatni; — elég egy évre folyóirásokra 10 garast jó pénzben költeni.“ *Örvényi.*

REJTETTSZÓ.

Kétkedem elsőmmel, 's mindenkor vissza sohajtok:
Végtagomat rosznak nem hiszi, a' ki magyar.
Három fő jegyemet kaponyádon lengeti szellő.
Tengerek' és folyamok' habjain él az egész.

— x —

A' 12dik számu rejtettszó: Nőtelen.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

14dik szám — Pest, február' 18kán — 1835.

I. A' MAGYARNAK HÁROM SZENT SZAVA. *)

Halljatok három szót, mellyek a' magyarnak
Égi lánggal gyulnak nemes kebelébe',
'S bár sokan magasbra repülni akarnak,
Szentebbet soha sem lelhetnek helyébe:
A' ki e' háromért kész élni és halni,
Jó magyarnak magát csak az merje vallni.

Haza! mellynek édes bájoló hangjára
A' vadnak is keble szerelemre lobban,
A' magyar sziveknek szentséges oltára,
Értte buzog bennek a' vér legforróbban.
Árpád unokája, ezen oltáráért
Kész élni és halni, az édes hazáért.

Király! a' legfőbb tiszt, kit ezen oltárra
Hunnia' hív kara tisztelve emel-fel!
Tűz lélekkel kész ő ennek oltalmára
A' sikra kikelni a' föld' kerekével;
Kész értte, mikor kell, dicsőn ontani vért,
Kész mindenre a' jó törvényes királyért.

Isten! a' magyarnak imádott szent atyja!
Mindenható ura! alkotó mindene!
Buzgóságát hozzá, szó nem rajzolhatja,
Mert mindennél szentebb előtte Istene!
'S miként kész a' magyar szóval őtet vallni,
Úgy igazságiért kész élni és halni.

E' három szent nagy szó az igaz magyarnak
Tiszta lángzattal ég nemes kebelébe',
'S bár sokan magasbra repülni akarnak,
Szentebbet soha sem lelhetnek helyébe.
'S a' ki ezekért kész élni és meghalni,
Jó magyarnak magát csak az merje vallni.

II. HOGY' KELL A' HAZA IRÁNTI VONSZÓDÁST TEKINTENI, 'S MIÉRT SZÜKSÉGES A' VEGETT BUZGÓSÁGOT ÉBRESZTENI?

Legelső 's azért legkiirthatatlanabb érzések az ember szivében azok, mellyek gyermek-korában, mint-egy az anyai téjjel beszíva, benne meggyökereznek. Isméretes ez mindenikünk mellében, bebizonyítani szükségtelen. Ezen titkos szent érzések között a' legerősebbek közül való az az édes vonszódás, mellyel minden ember azon földhez ragaszkodik, hol a' nap' fényét legelébb látta, hol a' természet' szép jelenései legelébb kezdettek szivéhez szólani. Oda ütődnek vissza kedves és ártatlan emlékezetei, mellyek a' maga lételével mintegy összekapcsolva vagynak. Nem kell erre sok példa. Íme, nézzük a' svajczert. Legyen bár fényesebb állapotban idegen helyen, mint a' maga hazájában volt, de hallja a' honi tárogató-síp' édes hangjait, 's könnyez és mellét sohajtások szorítják. Elhagyja kedvezőbb környülállásu életét, 's hegyek, a' neki kedves hegyek közé visszaszalad. Kiragadtatik a' vad nemzetek közül egy ifju, európai elkényesedett módunk szerint él uj ruhájában, de nem csendesíthetile haza-vágyását az uj szokás és könnyebb élelem; felmelegedik benne az elhagyott hon' szeretete, 's nem tartóztathatják a' nálunk megismert élet- kellemek; szülötte földjére tér, mihelyt szerét teheti, vad, de neki kedves vidékeire.

A' természetnek ezen hatalmas szava így mutatja magát még el nem fajult gyermekeiben. Mert, míg az ki nem alszik valakiből egyéb jó érzésekkel együtt, meg van benne természetiképen azon kimondhatatlan vágyódás. Ezzel pedig egybe vagyon kötve mind az, a' mi az életnek anyahelyünkön bévett módjait és szokásait magában foglalja. Ide tartozik főképen a' nemzeti öltözet 's a' haza' nyelve, vagy jobban mondva, az anyai nyelv. Akárki is, idegen országokon utaztában, ha ott bár melly ismeretlentől hallja is hazája' nyelvét, örömmel fordul feléje, 's azt, mindjárt első szempillantatban, mint jó ismerőse, barátja 's anyai nyelve által vele egybekötött atyjafia gyanánt tekinti. Hasonló érzés gerjed benne, ha valakit nemzete öltözetében szemlél. Mi ez egyéb, haza-szeretetnél?

Nyilvánvaló tehát, hogy a' haza szeretetétől elszakaszthatatlan annak öltözetéhez és nyelvéhez való fiúi indulat is. Nyilvános, hogy olly nemzet, melly hazája öltözetét 's nyelvét emelni nem kivánja, nemzeti charakterét levetkezte, 's ez által őseiről reászállott fényességét, dicsőségét elvesztegette, mert ezekhez jusa többé nincsen. Illyen nemzet már haldoklik. Hogy nevezhessem p. o. magyarnak magamat, ha őseim nyalka köntöse nem diszesíti testemet, ha magyarul beszélni vagy épen nem tudok, vagy ha csak ugyan hibásan és darabosan egy keveset beszélek is, akkor is őseimről reám maradott nyelvemen

*) Ezen lyrai költeményt 's az utána következő prózai czikkelyt mutatványul közöljük a' legközelebb megjelent „Gr. Teleki Ferencz' versei 's néhány leveleiből töredékek" czimü munkából, mellyet t. Döbrentei Gábor ur, magy. t. társ. titoknoka Budán a' k. m. Egyetem' betüivel kiadott. E' csínos könyvecskében a' nevezett Grófnak hátrahagyott lyricus versei, mint megannyi különszínü, kellemes virágok egy bájos koszorúba vannak füzve, — vegyitve hellyel közzel honosított külföldi szép növényekkel is. um. fordításokkal Bürger, Schiller, lord Byron, Castelli 's mások után. Olvasóink a' nemzeti nyelvért lángoló, hazafi-keblü szerzőt ismerni fogják az: „Erdélyi Muzeum- Auróra-, Hebe 's Szép-literaturai ajándék" ban közlött több jeles költői terményiről. Ő megholt 1831ben, élte' 46dik évében Paszmoson, 's benne magyarhazánk egy magas-erényü fiját, a' magyar tudós Társaság pedig egyik jeles tiszteletbeli tagját veszté-el!

A' Szerk.

csak cselédeimmel, vagy kénytelenségből szólok; ha pirulás nélkül több idegen nyelvet tisztán beszélvén, csak épen azon nyelvben akadozom 's dadogok, melly dicső eleimé, — eleimé, kiknek vitézsége helyheztetett könnyebb állapotba, hogy az életnek többféle örömeit is magaméivá tehessem.

Itt a' tükör. Tekintsetek belé, kik magyar nevet viseltek, kik a' magyar törvény és szabadság' édes gyümölcsét ingyen emésztitek, mert magyar szív nem ver bennetek. Nincs annak soha nemes magyar szíve, ki a' magyar öltözetet, nyelvet megveti 's ereje szerint emelni nem kívánja. Szégyen és örökös gyalázat az illyennek fején. A' nemesen érző hazafi szeme nem állhat meg azon.

Talán sokan, kik fájdalom! szégyellni sem tudnak, a' haszon' erejét mélyebben érzik.

A' mostani időben, csak nem rég, több nemzet felébredt, nyelve 's a' maga öltözetének megvetése 's az idegenek majmozása által őtet megszállott álomból, melly haldoklását jelentette. Mint hajdan Karthago, olly nemes elszánással küzködtek csak most, a' nemzetek' büszke nagy hódoltatója ellen, 's ők szerencsésebben, mert a' szép nemzetiség érzelmét diadalmaskodva láthatták. Ők újra azon dicsőség útján mennek, mellyen már valának, 's igy, uj felébredésük után még tüzesebben. Bár ezt mondhatnám magunkról is, kik még mind a' nemzetiség elvesztésének veszedelmes örvényével küzködünk. Jó királyunk lám, nemzeti nyelvünk felől szóló törvényczikkelyeket szentele-meg, fejedelmi helybenhagyása által, miért nem igyekszik tehát minden magyar azt gyümölcsözésbe hozni, a' minek magvát az egybegyült ország' tagjai elvetették. Miért nem serkenti minden magyar, nemzeti nyelven iró tudósainkat, munkájiknak buzgó megszerzése által? Minden egyébre legyen-e pénze, csak erre ne?

'S mi lesz következése, mi lesz utóbb vége ezen veszedelmes álmunknak? Alvásunkkal lassanként kedves hazánk' törvényei, szokásai is elalusznak. Mert, hogy szólalsz-fel te, hazádnak elfajult fija, magyar törvény és magyar királyi dicsőség mellett idegen nyelven? hazádtól, annak szokásaitól, öltözetétől, nyelvétől elidegenedett szíveddel. 'S vége lesz igy mind annak, mit áldott emlékezetü őseink szereztek, megtartottak, 's nekünk olly intésekkel általadtak, hogy a' nemzeti becsületnek hű fenntartóji legyünk.

És, ha majd jövendőben okát keresik unokáink, szerencsétlen hanyatlásunknak, bennetek fogják feltalálni, — bennetek, kik hazátok jusaival és hasznaival éltetek, de annak szokásait, öltözetét és becses nyelvét megvetettétek. Szólottatok a' törvény mellett, midőn abban hasznotok volt, de a' nemzetnek nyelvcsinosítása által fennmaradásáról hidegen vélekedtetek. Ti ástátok hát a' nemzeti megszünés' sirját. Mik lesznek maradékaitok? Semmik.

Szivet ébresztő példák mutatkoznak Európának más nemzetei között. Német ismét a' német, spanyol a' spanyol. Ezek és más törvényes nemzetek örvendve beszélnek tulajdon nyelvüken, 's nem alacsonyítják-meg magokat az idegenen mohó kapdosással. Legyen a' magyar is, magyar.

A' MAI SPANYOLOK' LELKÜLETI SAJÁTSÁGIRÓL.

(Egy utazó' tudósitása szerint.)

Az erkölcsiség' állapotja Spanyolországban, egyike azon tárgyaknak, mellyek az utazók' figyelmét legélénkebben szokták érdekleni. Hány utazó találta már kedvét, a' spanyol 's különösen az andaluzi nőket sötét szinnel fösthetni-le, holott ezen vádaknál igaztalanabb semmi sem lehet. Tántoríthatlan hűség, mindig egyike volt a' spanyol lelkület' sajátságinak, 's valóban ritkán felejtkezik-meg ott nő az ő kötelességiről, ha különben a' velebánás türhető 's erkölcstelenségnek mintegy készakarva nem adatik martalékul. Sehol sem találhatni számosabb példáját a' boldog házi és társas életnek, mint itt, még olly helyzetekben is, hol különböző kor 's egyéb okoknál fogvást épen ellenkező következményt lehetne várni. A' serdülő leányok még az előbbkelő házaknál is jó gazdasszonyokká neveltetnek, 's nemük' disztulajdonival méltán büszkék. A' tartományokban gyönge koruktól kezdve, anyjaikat, minden léptüken gyöngéd ragaszkodással követik. Érett korra jutván azonban, személyes érdekikben jobbadán önmagoktól függnek. Honn neveltetnek 's nem klastromokban. Idősb testvérek oktatják a' fiatalabbakat, 's ha egy spanyol hajadon az egész éjet tánczczal tölté-el, másnap szintolly kifáradhatlan házimunkáiban. Körzetük, minden részletiben, bámulható rendtartást 's ügyességet mutat. Több tekintetben feltünőbb ellenkezést talán gondolni sem lehet, mint az lenne, melly egy spanyol 's egy olasz nő összehasonlításából származnék. Toscanaban, Olaszország' egyik legmüveltebb tartományában egy valón honias-indulatu asszonyegyesület hozatott létre, mellynek kitüzött czélja jó háztartó nőket nevelni. Illyes intézvény másutt, kivált hol már a' kevésbé fényes születésü gyöngéd-nem is idegen, a' honi nyelvet 's életet nem értő, többnyire rosz-bélyegü kóbor asszonyoktul neveltetik — bár mi kivánatos volna is, Spanyolországban egészen szükségtelen. Majd minden ház, kivált a' déli tartományokban, mutathat egy vagy más személyt elő, ki ha kivántatnék, szükséges nevelést 's oktatást adni képes volna. Egykor, midőn Galliának déli részeiben utazám, egy jelesb városban, nevezetesen vendégfogadóban, tűre volt szükségem, 's boltba kellett

valakit küldenem, mert tű az egész háznál sem találtatott. Spanyolországban illy eset nem is gondolható. Hölgyeket látni itt, 's pedig az elébbkelő rendből, kik mint a' homeri ős hajdan-korban, cselédik közt varrás vagy egyéb nemükhöz illő munkával foglalkoznak, épen nem ritkaság.

A' vitézkor' szelleme, melly hajdan a' mór (maurus) és spanyolokat enyelgő-udvaris viselettel a' szépnem iránt mások fölött annyira kitünteté, az utóbbiak' charakteréből még nem enyészett-el egészen, 's azért Európának egy tartományában sem vehetni észre olly indulat-gyöngédséget, mint millyennel az andaluzi májok, vigalmaik' (fiesta) alkalmikor választottjaik (novias) körül édelgenek.

Önbecs-érzésből származó büszkeség, lelkesedés 's elszántság, tulajdonok, mellyek a' lovagkor' nemesb hölgyeiről a' spanyol főbbrendü nőkre — gyakran feltünő jelenetekből itélvén — nem csekély mértékben szállottak-által. Csak nem rég valék tanuja egy esetnek, midőn egy férfit, ki bizonyos politikai vétségért halálra itéltetett, nőjének megjelente a' király előtt nemcsak a' végveszélytől szabadita-meg, hanem hathatós közbenvetése, számára még nyilványos tisztséget is szerzett. 'S ezt pedig nem mint ritka példáját állitám-fel azon tettekre kész vonzódásnak, mellyel a' spanyolnők férjeik iránt viseltetnek.

Minden rendbeli, ha szinte olly meghitt viszonyokban, mint Éjszakamerika' szabad polgárja nincsen is, szeliden 's emberileg bánik cselédje 's alattvalójival, 's azért, természetes okoknál fogva tőlük kész szolgálatot 's hivséget tapasztal. Az emberben mutatkozó rosz, többnyire a' velebánás, azaz: mások által ered. Egyébiránt olly keményen fenyítik Spanyolország' törvényei a' hűtelen szolgák' vétségit, hogy azokat — mint hallám — alkalmazhatókká csak mérséklés teheti; innét a' károsított gazdák, vétkes cselédik ellen csak igen ritkán keresnek orvoslást törvényszékek előtt. De különben is a' tolvajság igen ritka eset Spanyolországban, 's én hosszas tartózkodásom alatt e' félszigeten, vagyonomban károsítást legkevésbé sem szenvedtem.

A' spanyolok nagy gonddal ápolják betegiket, 's e' részben hivatásának, szíves részvét-és szelíd bánásmódra nézve a' szenvedő iránt, asszony, a' spanyol nőnél szebben nem felelhet-meg. Egykor látogatására menék egy gazdag elékelő családnak, melly tagjait folyvást az ország' legfőbb hivatal-lépcsőin szemlélheté. A' ház' asszonya pongyolában fogadott-el, 's leánya' távullétét azzal mentegeté, hogy beteges öreg szolgájok körül foglalkozik 's most neki épen pióczákat rak. „Ezen szolgám, — monda ő — nevelte-föl élő nemzetségem' minden ivadékát.“ Nem sokára megjelent leánya is, egy kedves és szeretetre méltó hajadon, egyszerü házi öltözetben. Anyjának lassu hangon tudtára adá, hogy a' pióczák foganattal munkálkodtak 's azután mulatságunkban szokásként részt vőn.

Vonzódása az alsó és közép-rendnek szülőföldje iránt rendkivül nagy; az még a' svaitziak magasztalt honszeretetét is felülmulja. Ebből származik, hogy a' syanyolok kénytető szükség nélkül nem igen utaznak 's hazájokat nem örömest hagyják-el; a' rendes katonai életet ezért nem kedvelik, 's gyakorta szökésre ez ingerli őket. Ha az ember alsóbb-rendü spanyolnak azt mondja, hogy azon tartományba utazik vagy onnét jő, hol az ő szülőföldje, akkor őt legkellemesb hirrel lepi-meg, 's nem ritkán olly házaknál, mellyeket meglátogaték, a' szolgákat is összecsődittették, megmutatni azon jövevényt, ki szülőföldjüket ismeri, 's látásomon mindnyájan igenigen örvendének. Semmivel sem ajánlhatja magát az ember nálok úgy, mintha szülőföldjüket dicséri, vagy ha iránta érdeket mutat. Ezen nemes érzelmet gyakran elébbkelő személyeknél is feltalálhatni 's több izben hallottam müvelt spanyoloktól büszke 's édes elfogódással e' szókat: „Soy hijo de .... (én ez vagy amaz vidék' fia vagyok) kimondatni.

Pekháta Károly.

A' FELFÖDÖZTETFTT ÁRTATLANSÁG.

Skóciában IV-dik Jákob király' uralkodásaig, ki 1513-ban az angolokkal viselt harczban elesett, közönségesen kinzó-eszközökkel éltek, hogy a' gonosztevő, vallástétre birassék. Illy szerencsétlennek nagy mennyiségü vizet kelle meginni, azután kinyujtatott a' börtön' fenekén 's gyomrára egy deszkát tevének. Ezen deszkára állott-fel a' hóhér 's a' kinzásra kárhoztatott bünöst addig sajtolá, míg végre torkából erőszakosan ömlött-ki a' víz. Ezen kegyetlen büntetés addig ismételtetett, míg a' rab meg nem vallá a' vétket, mellyről vádoltatott. — Következő eset szolgált alkalmul, hogy IV-dik Jákob a' kínzó-vallatást, melly elődei alatt még jóval kegyetlenebb volt, egész országában eltörleszté. — Egy ifjut — neve Macleod — szivvonzalma egy fiatal hajadonhoz füze, ki nemcsak nála magasb születésü, de sokkal gazdagabb is volt, egyszersmind Glasgowban a' Montgomery házzal rokon. Az ifju férfi szerencsés vala megnyerni a' hajadon' szivét, de az atyától való félelem, ki leánya által fényes reményeket gondolt valósíthatni, kényszerité a' fiatal párt, hogy visszonos vonzódásukat titokban tartsák. Ezen körülmények közt a' vigyáztalan leányzó megengedé kedvesének, hogy nála éjenként látogatásit tegye, meg nem gondolván, hogy ezen összejövetel becsülete' veszteségét fogná maga után vonni. — Több hónapig tartott már e' titkos éjjeli látogatás, midőn egy éjszakán néhány szomszéd a' fiatal férfit a' házból kilopódzkodni

's nagy vigyázattal eltávozni látták. Mindazáltal e' felfödözés a' szomszédoknál csak a' leányzo' erkölcsét hozá gyanúba, és mivel ez őket nem illette, tehát a' dolgot hir' szárnyára nem is ereszték. — Nem sokára azután egy éjjel ugyanazon házból, honnét az ifju férfi kiosont, holmi ezüst asztalieszköz 's több nagy-értékü drágaság lopatott-el. Az udvarló szolgák reggel észrevevék a' lopást, de a' tolvajnak legkisebb nyomára sem lehete akadni. Most a' szomszédok, hogy a' gyanút magukról elhárítsák, kötelességnek ismerék, a' birónál jelentést tenni arról, a' mit láttanak. A' biró ezen indító oknál fogvást az ifjut azonnal elfogatá 's vádlá őt a' tolvajságról. Ez benső lázadással tagadá az ocsmány gonosztételt; de azon nemeslelkü aggodalom, melly szivét a' kedvesnek becsülete iránt elfogá, nem engedte-meg, hogy látogatásának igaz okát felfödözze. Mivel tehát az elkövetett vétséget folyvást szilárdul tagadta, kinzó-vallatásra itélteték. Midőn a' hajadon meghallá, mi várja a' kedves ifjut, szeretet 's hálaérzés azon eltökélésre birák őt, hogy a' nemeslelkü férfi' életét — habár saját gyalázatjával — megmentse. Ő tehát elment a' bihóhoz, felfödözé az éjjeli titkos összejövetelt; lehetetlen — imezt tevé hozá — hogy a' nemes ifju ezen alacsony vétket elkövette volna, mivel mindíg ő maga bocsátá őt az ajtón ki és be. Hanem a' birák e' nyilatkozást szerelmi cselszövénynek tekinték 's így siker nélkül maradt. — Az ifju, kinzás alá vétetett, 's mivel nem volt képes a' vad fájdalmakat kiállani, azt vallá, hogy ő a' tolvaj. Ő magának kegyelmül kéré-ki a' biráktól, hogy halálát siettessék. Szerencséjére a' birák e' kérelmét megtagadák; mert azon időkorban szokás volt a' vétkest egy bizonyos meghatározott napon végeztetni-ki, hogy a' példa annál visszaborzasztóbb legyen. A' Gondviselés ezen idő alatt élte' megszabadítását eszközlé. Két uton-álló elfogatott 's valóig elkövetett gonosztételek miatt ugyanazon börtönbe, hol a' szegény Macleod sanyargott, vettetének. Itt meghallák, miért itéltetett az ifju ember halálra, 's mivel nem volt reményök, éltüket megmenthetni, eltökélék: meg nem engedni, hogy egy ártatlan olly vétségért, mellyet ők követtek-el, halált szenvedjen. Ők késedelem nélkül vádolák-be magokat 's a' tolvajságnak általok történt végrehajtatását olly világosan bizonyíták-be, hogy az ifju szabadon bocsájtatott. — Ezen veszedelmes tévedés, melly a' kinzó-vallatás' kegyetlenségét 's képtelen voltát olly szembeszökő módon mutatta-meg, az itélő birákra mély benyomást tőn. Ők ugyanezért a' törvényhozó testhez járultak s' kieszközlék, hogy a' kegyetlen vad szokás örökre eltörlesztetett. Egyszersmind, hogy a' szegény Macleod a' kiállott kinokért kárpotlást nyerjen: a' birák közbenjárói lettek a' hajadon' atyjánál; ez illy nagy tekintetü férfiak' kérelminek ellen nem állhatott 's megegyezését adá a' boldog 's egymásért lángoló párnak összekeléséhez.

ANGLIÁNAK VÁLASZTÁSI STATISTIKÁJA.

A' választási statistika minden időben érdekes; a' jelen körülményeknél pedig — midőn t. i. a' parliament fel van oszlatva 's uj választások történnek — illy oklevél még sokkal fontosabb. Angliában 40 grófság 144 képviselőt választ. Az 1832ki választások' alkalmakor beiratott választók' száma 244,564 volt Választási joggal biró város és hely 185 van Angliában 's ezek 274,619 választó által 327 népképviselőt küldének az alsóházba. Angliában tehát a' választók' összes száma 619,218 's a' képviselő tagok. 371. — Walesben 12 grófi megye 15 képviselőt nevez-ki, 's találkozik bennök 25,815 választó. Végre 15 városi választó-kerület 11,309 választó által az alsóházba 14 képviselőt küld.

ÖTLET.

Alsó-Fejérvármegye gr. Széchenyit arany tollal ajándékozá-meg; ez szép. Én gr. Széchenyi' tollával szeretnék sok hozzá hasonló születésüt megajándékozni, de nem csak tollával, hanem szivével 's eszével is; és ez jó lenne.

P . . . . ta. Károly.

APHORISMÁK 'S GONDOLAT-PILLANGÓK.

A' legboldogabb házaspár legfélszegebb 's haszonvehetlenebb könyvet fogna irni a' házas életről. Ennek hív 's józan leirását mi csak olly embereknek köszönjük, kik vagy nőtelenek voltak, vagy boldogtalan házasok.

A' legjobb gyémántot nekünk Arábia adja; a' legjobb amethisztust India, a' legjobb smaragdot Scythia, a' legjobb saphirt Garamantia, legjobb chrizolithkövet Aegyptus: — és valljon melly tartomány ad nekünk legjobb embereket?

Azon bölcs, ki tanácsot el nem fogad; azon világnagy, ki tudományt 's lelki érdemet nem becsül; azon dusgazdag, ki nem adakozik; azon szegény, ki munkától irtózik: haszontalan 's veszedelmes tagja az emberi társaságnak.

Az emberi nemzetnek egész történetében egy szakasz sem tanuságosb a' szív és lélekre nézve, mint az ő tévedésinek 's botlásinak korkönyvei.

A' ki pénzért kap hivatalt, azel is adja magát pénzért.

Az ostoba ember mindig szerencsésb e' világon mintsem a' láng-eszű. 'S valljon miért? — mert igen sok rokona van, kik őt pártolják.

REJTETTSZÓ.

Illatozó helyeken nincs állapodása egésznek.
Láb nélkül szeretett tárgyra röpösni szeret.

S. lg. Zala V-ből.

A' 13-dik számu rejtettszó: Hajó

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

15dik szám — Pest, február' 21kén — 1835

VIGASZTALÁS.

Dördül az ég; ordít zord förgeteg és zivatar kél,
„S dúl halmok, völgyek' gyönge virányi között: —
Dördülvén sorsom, vészként rombol dühe rajtam
'S habként csap kebelem' zsönge reményi közé.

Csöndes az ég, szünik a' zúgó vihar, édeni fény leng;
Bércz, liget, árva mező tiszta gyönyörbe' mosolyg.
Sorsom nem zajlong, oszol a' bú' fellege tőlem,
Gyászba borult éltem' hajnali fényre derül.

A' vihar és napfény természeti rendbe kerűlnek;
Majd mosolyog tájunk, majdan homályba borul:
Sorsom is így fordúl! nem emészt hát néma keservem;
Mert komor éjjel után' kellemi napra virad.

Veres László.

Mr. EDWARD LYTTON BULWER MINT ÍRÓ.

The mind of a great writer is the type of the general mind.
(Bulwer's England and the English.)

A' Társalkodó' néhány korábbi számaiban már közlöttem egy apró ugyan de nem érdek nélküli próbát Bulwer' munkáiból 's ahoz mellékelt jegyzésemben ezen írónak 's a' literatura' azon ágának, mellynek tudományos törekvésit szentelte, becsét 's korszerüségét is érintém egy pár szóval; ugyanezen tárgyba egy kissé mélyebben bocsátkozni szándékom az alábbi észrevételekben. Némellyek az illynemü, a' külföld' tudományosságát tárgyazó czikkelyt, talán nem a' Társalkodóba valónak fogják itélni 's abban mulattatóbb vagy csupán hazai tárgyuakat ohajtanak; de részemről megvallom, ezekétől különböző veleménnyel vagyok 's igen örvendenék, ha ahoz értőbbek 's irói pályán jártasbak is mint én, hasonló tárgyu értekezéseket mentül bővebben közlenének; minél fogva a' Társalkodó, míg hírlaptársa a' nemzetek' politikai életét rajzolgatja, ugyanezeknek tudományos és szellemi életét 's müveltségét ábrázolná, melly amazzal olly szoros kapcsolatban van, hogy egymásnak váltogatva hol kútfejei hol szüleményei. Igy e' két lapunk egymást kiegészítvén, czímjök' igéretének teljesen megfelelve, a' jelen kornak minden oldalu képévé válnék, 's mi bennök nemcsak a' külső történetek' láncz-sorát, hanem ezek' belső 's a' népek' szellemében rejtezkedő rúgóit is szemlélhetnők. Ennyit mentségemre 's javaslatúl! — De mielőtt tárgyam' szorosabb vizsgálatához fognék, szükség egy elvet megállapítanom, mellyet nem nélkülezhetünk Bulwer' érdemeinek teljes méltánylatára.

Ha bármelly nemzetbeli literatúra' fejlődéseit figyelemmel kisérjük, észre vehetjük, hogy legvirágzóbb 's a' népre legnagyobb hatású szakai azok voltak, mellyekben a' tudósak 's költészek nemzetük és koruk' szelleméhez illeszkedtek; a' hol pedig ezt elmulasztották, ott a' nép velök soha nem barátkozhatott-meg, 's ennélfogva kedvét 's bizodalmát nem nyervén az írók meg, nem is lehettek vezérei a' tökéletesedés' magasb fokára, mi egyik legszentebb tisztök. A' nép vonzalmit és gyülölségit, reményeit és aggodásit, örömeit és gyötrelmeit, szóval: mind azt, mi az életben indítja és háborítja, kendvencz iróiban költőileg nemesített alakban szereti ismét feltalálni; ezek csatornái a' nemzeti test' keblében hánykodó gondolat-és képzelet-árnak, mellyekben ez, háborgásában fölszedett salakjaiból kitisztulván, az egész' 's egyes tagjai' javára csendesen 's tisztán ömledezhet. A' századoknak nincsenek szavai; a' történetek' nagyszerű nyelvén szólanak azok: ki ezt elérteni, halandók' nyelvére fordítani 's csekélyebb értelmü kortársinak elmondani tudja, az lelkes iró és századjának szellemi kalaúza. Vessünk egy futó pillanatot ezen elv' világánál a' külön nemzetek' literaturájára.

Olaszországban, az uj életre ébredő tudományok' bölcsőjében Dante, Ariosto, Tasso, Bocaccio és Machiavelli, mindegyik a' maga századának 's illetőleg az abban uralkodó theosophiai bölcselkedésnek, pártoskodó háborgásoknak, lovagi szellemnek, délszaki lángszerelemnek, 's az apró statusok' politikai fondorgásinak képviselője; Calderon és Lope de Vega' dramáiban ki nem ösmerne rá az akkori spanyol nemzet' vitéz, vallásos, büszke és szigorú becsület-érzésü charakterére? — Igy Camoens is Portugáliának, kereskedést de kivált tengeri felfödözéseket hajhászó irányát követvén, Vasco da Gama' kalandos utját a' jó remény' foka körül választá költeménye' tárgyaul. — Franczia országban ellenben a' tudományok 's különösen a' költészet csupán az udvari kegyelem' melegágyában növekedvén, az ennek 's némelly főrendü és gazdag pártfogó finnyás izletéhez szabta müveit, és XIV Lajos' úgy nevezett classicus századában kiholt nemzet 's régen múlt kor' íróinak utánozásában keresett müvészi tökélyt, 's czifra ugyan és mesterkélt, de fris élet 's illat nélküli szüleményeket hozhatott csak világra; de újabb időben a' romantikai iskola' hívei érezni kezdék 's vítatják az agyarkodó classicusok' daczára, hogy a' müvészetnek a' körülöttünk viruló, nem pedig régen sirjában hamvadó élethez kell idomúlnia. — Német szomszédink-

nál sem mutat a' literatura korszerűbb 's nemzetibb képet, kivevén a' középkori maradványokat, millyen a' Heldenbuch, Nibelungenlied, többek közt a' Majláth által kiadott Kalocsai Codex 's egyebek, mellyek nyers, bárdolatlan de bátorszivű századjok' bélyegét viselik. Az ujabbkori német tudósak azonban majd francziák, majd görögök, majd angolok, majd spanyolok voltak; egy szóval: mindenek, csak 18-dik és 19-dik századbeli németek nem, 's ezért is volt roppant tudományuk 's gazdag phantásiájok mellett olly csekély befolyásuk hazájok' társasági viszonyaira; de legujabban közülök is több szövetkezett az élettel, u. m. Uhland 's az őt követő úgy nevezett sváb dalnok-iskola, Zedlitz, az Anastasius Grün név alatt ismeretesb gr. Auersperg, a' sarcasticus Menzel 's mások. — A' mi hazánkat illeti, annak nemzeti irányát íróink híven követték, jeles munkák által mentvén-meg nyelvünket 's tudományos önállásunkat; korszerü érdekinkre nézve pedig csak egy nevet említhetnék ugyan, de ollyat, melly sokkal felér 's mellyet nem is szükség kimondanom, mert tudom, egy hazámfia sincs, ki nem találná-el önmagától.

De közelítsünk immár czikkelyem' tárgyához! Az angol literaturának egyik tulajdona, hogy a' nemzet benne életének 's érzelmeinek mindenkor hiv tolmácsát lelte. A régi balladák 's románczok koruk' lovagi szellemét ábrázolják, mellynek szülemények; Shakspeare lélekrázó és borzasztó remekművei pedig tükrei egy olly századnak, melly három kecses királynét látott a' vérpadon meghalni. A' puritanismus' revolutiójának Milton komoly, szigorú 's vallásos buzgalmu képviselője, 's a' feslett erkölcsü restauratiót Butler Hudibras-szán kivül, Congreve Wicherley 's társaik' pajkos vígjátékai élénk színekkel festik. Ezt követé ama' vérontás nélküli alkudozási revolutio, melly elsőbb az orániai, utóbb a' hannoverai háznak juttatá az angol királyszéket, 's a' whig és tory-pártok cselszövényinek, a' ragyogás, elménczség, képmutatás és felületesség' ezen kora méltó személyitést nyert Pope, Addison és tanítványaik' piperés, festett arczú, feszes és begyeskedő muzájában. — De a' szomszéd szárazföldön támadt irtóztató politikai rendülés, melly nem kimélve semmit, porba sujtott százados roppant alkotványt a' cselszövény' órányi pókhálóival együtt 's a' földet vérrel 's özvegyültek' könnyeivel áztatá, noha politikai tekintetben kevés befolyásu volt Angliára, mindazáltal ennek figyelmét komolyabb tárgyakra vonà, mint a' mellyekkel addig foglalatoskodék. Ama' nagyszerű 's iszonyú tragoedia, mellyben az egész emberiség kénytelen vala részt venni; a' vérözönbül felbukkanó harczos, ki merész kézzel a' világ' kormányát megragadván vitéz marsalljaival, Arthusra, ama' mesés britt királyra 's kerek-táblai (Tafelrunde) lovagjaira emlékeztete, 's a' sors' metsző ironiája, melly őt szédítő magasságáról lerántván egy tengeri kopár sziklára lökte 's ottveszni hagyá: mind ez költői érzelmeket ébreszte az angol nép' keblében. Ehez járult még a' nemzet' elégületlensége az olly drágán vásárlott béke' gyümölcseivel, midőn bő véráldozatok 's hallatlan mennyiségü statusadósság' elvállalta által meggyőzvén a' győzhetetlennek vélt ellenséget, füstbemenni látta fellengző reményeit; a' gonosztól menekvés' utját 's módját nem tudván, a' költészet' tündér országában keresett enyhülést az élet' lankasztó bajaitól 's azt Wordsworth, Coleridge, Scott 's egyebek' munkáiban némileg fel is lelé, míg végre Byronban ösmert érzelmeinek valódi organumára. 'S valóban az is volt, mert korának minden gyöngéjit 's erejit, vadságát és szelídségét, kegyetlenségit 's jámborságát, ábrándozásit 's cselekvőségét, hitét 's kétkedésit ez egy ember magában egyesité 's költeményeiben tüzes ecsettel festé. De a' költész, pályája' közepén dicső halált halván, eltünt vele eggyütt honfi-társinak költészeti hajlomása is. Az, a' mi keblöket feszité, ki volt mondva teljesen 's remekül 's igy megúnták az utánozók' szolgai seregét, melly tettetett borongással hivé elérhetni ama' koszorút, mellyet Byron önszabta úton nyert vala. De a' nagy igézőnek varázs-szavát a' tanitványok nem tudták 's a' nemzet eldobván a' hasztalan gyászt, szorult állapotja' okait kezdé vizsgálni, — neki rohanván mindennek, a' mi orvoslást igért.

(Folytatása következik.)

VÉLEMÉNY

AZ 1834. OCT. 15-KI 'S EZT KÖVETŐ 'S FOLYVÁST TARTÓ FÖLDRENGÉSEKRŐL.

IV. A' mult évi Társalkodó' 100 és 101 számaiban, ügyekeztem honosimnak megmutatni: I. Mi okból származhatnak közönségesen a' földrengések? t. i. a' föld' gyomrában chemiai processus (vegy-munkásság) és elmulhatlanúl viz által (melly igen sok vegyületekben alkatrészeire, u. m. hydrogen és oxygen-gázakra oszlik-fel), gőzök bontakozván-ki, ezek rugósságuknál fogvást, ha szabad helyet vagy utat nem találnak a' föld' gyomrából a' levegőbe felhathatniok, és elég mennyiséggel birnak, minden záron 's igy a' rajtok fekvő földtömegen is keresztül törnek. Többet is mondhattam volna, főkép a' tüz-okádó hegyekről, melly tüneményt legnagyobb hihetőséggel a' Galvanismusból (a' többek közt ehez is viz kell) magyarázhatni-ki, mint

ezt az uj Chemia vagy Vegytan *) teremtőjének Meissner urnak, a' bécsi Polytechnikumban a' Vegytan' tanítójának illy czímü legujabb munkájában. „Neues System der Chemie 1835" olvashatni. De a' hazánkban szerte duló jelen esetre elégnek tartom az emlitettem véleményt világosítni-fel. Igyekeztem továbbá II-szor megmutatni: mi okozta és okozza nálunk ezen földrengéseket és hol? t. i. az Ér vizének (Bihar és Szathmár vmgyékben) rendetlen folyása, vagy inkább semmi folyása. Itt szivárog-le lassanként (tán több esztendő alatt) a' tömérdek víz a' föld' mélyébe, hol chemiai processust 's ez által iszonyú rendületeket 's rombolásokat okozott, okoz és okozni fog. III-szor: igyekeztem megmutatni, mi által lehetne idővel ezen rémítő, romboló tüneményt szüntetni vagy talán el is hárítani? t. i. a' mondott Érviz' szabályozása és artezi-kutak' furatása által; a' mint ezeket az említett számok alatt bővebben olvashatni.

A' jelen-évi Társalkodó' 5-dik számában két levél közöltetett (Selley József és Tatay Ferencz predikátor uraktól) a' folyvást tartó földrengésekről. Ezen levelek emlitett véleményemet és számításimat kétségen kivül teszik; t. i. először: hogy a' rengést a' föld' gyomrában, vizből kifejlett gázak okozzák; másodszor: hogy a' veszélyes rengés' oka és fészke Érmelléken van. Mi az elsőt illeti: igy szólnak a' levelek: „Valahányszor rengés vagyon, valamelly szél — hasonló a' forgószélhez — zudul-el, ha mingyárt ugyan akkor a' levegő legcsöndesebb volt is; hogy a' föld' sebes rázkodását a' földnyilásokból sustorogva kirohanó gőzök követték s. t. b." Ha valaki elsőbb értekezésimet olvasta, az tudni fogja, hogy a' földből, fölötte, hihetőleg gyúlany vagy hydrogen-gáz rohan-ki; mert a' viz' másik alkatrészének, t. i. Oxygennek fölötte sok testtel levén rokonsága, az ezekkel többnyire egyesül, sőt épen ezen egyesülés hagyja magában vagy hozza szabad állapotra a' gyúlanyt. Ezen alkalommal figyelmeztetem az olvasót egy más tüneményre is. A' hydrogen a' közönséges levegőnél sokkal könnyebb lévén, sebesen felülemelkedik a' levegő' tetejére, hol összegyülvén 's könnyen meggyúladhatván, okozza az úgy nevezett levegő-égéseket vagy légvilágításokat (Wetterleuchten) dörgéssel vagy a' nélkül (lássd Meissners neues System der Chemie §. 415). Épen ez valólag meg is történt a' mostani földrengések alatt, ugyan ezen vidéken. Nevezetesen, ha jól emlékezem, Debreczenből irtak valamit a' levegő-égésről. És ez ismét ujabb bizonyságul szolgál véleményem' támogatására. — Mi a' másodikat illeti: azt irja Tatay ur: „A' míg más tájak' lakosi — csak hozzánk közel is — már szinte nevét feledve a' földrengésnek, nyugton éltek, minket e' gyászos vidéken (Piskolt' vidékén) hol kisebb hol nagyobb erővel, majd éji szendergésünkből riasztott-fel, majd s. t. b." Mellyből világos, hogy már másutt nem is érzik a' rengést. A' mi nagyon természetes. Ugyan is, miután a' föld több helyen megnyiladozott, ha szinte a' nyilások később bezáródtak vagy beomladoztak is, ezen már egyszer keresztül tört, és a' törés után már gyöngébben együtt álló vagy bontakozott földet a' szüntelen fejledező gőzök könnyebben keresztültörik, mint legelőször a' még meg nem bontott föld' összetartó nagy tömegét; és igy a' rengés is csekélyebb, a' rázkodás sem hathat olly távol, mint a' legelső kitörésnél. Ezen okból, hogy t. i. a' föld megnyiladozván, most már kevesebb erő is áttör rajta, mindaddig nyugottabbak lehetnek az érmellékiek, míg a' rengések gyakran előfordulnak — kivevén azon egy esetet, ha a' viz a' földbe még lejebb hatván, ott ismét rokonságra találna 's hasonló chemiai processust szülne. Még félelmesebb volna a' dolog, ha a' rengés teljesen megszünnék, mint ez előtt több évvel; mert kétséget nem szenved, hogy a' föld' gyomrába mindaddig tódul-le a' sok viz, míg rajta nem orvoslunk; és igy a' chemiai processus folyvást tartván, ha a' gázak időnként a' föld' szinére föl nem hathatnak, a' föld felettök több év alatt erősen összekeményül 's két, három vagy több év mulva a' gázak több-több mennyiségre gyülvén a' folyvást tartó bontakozás által, ujra nagyobb rombolással törnének keresztül az összekeményült földtömegeken. Csak azon egy eset orvosolna a' dolgon, a' mi hozzánk járulta nélkül (ugy is nem igen szoktunk active segítni bajunkon, hanem többnyire passive szabadulunk-meg attól, ha megszabadulunk), ha a' víz vagy inkább oxygen nem találna több rokonságra a' föld' gyomrában, 's ekkor Isten' hirével akár az egész Tisza bebúhatik. Csakhogy a' már többször 's a' megelőző időkben is előfordult rengések ellenkezőre látszanak mutatni.

(Vége következik.)

*) A' Vegytan magyar nevezet ellen némellyek azon észrevételt tevék, hogy a' Chemiában nemcsak vegyítünk, hanem bontunk is. — Nem igaz; mert a' Vegy-kém (Chemicus) tudja, hogy midőn bont is, ismét uj vegyületet állit-elő. Továbbá a' „Vegy" szó nem teszen vegyitést, hanem valami vegyületet; es igy „Vegytan" annyi, mint vegyületekről 's ezek' viszonyiról, u. m. újabb vegyitéseikről 's ha tetszik, bontásaikról szóló tudomány.

GONDOLAT-PILLANGÓK.

Minden változik e' nap alatt — 's az bölcsen van igy rendelve. Egyik a' másik után enyészik-el: eső, verőfény, nap és éjszaka. Változás a' kedvező, valamint a' bal szerencsének föltétele. Sirás nevetés, re-

mény és veszteség, minden szükségképen együvé tartozik. Valamint az embereknek kicsinyben, úgy a' természetnek is nagyban vannak kedvencz-színei. Ha az ég komor-kedvü, akkor szürke háló-köntösét ölti magára, 's néha több hétig sem veti-le; ellenben ha derült-kedvü, akkor az ő aranyrojtok-'s csillagokkal 's bíbor rendszalagokkal ékes kék ünnepi ruhájában pompáz. Ha magában a' föld ifjui erőt 's életkedvet érez, akkor virágok- 's gyöngyökkel himzett zöld tavasz-köntösét veszi-fel; akkor pacsirtái 's fülmiléi vigan hangicsálnak, vigan csörgedeznek forrásai, bimbói dagadoznak 's vigabban ver a' szív emberi kebelben. — —Sárga a' haldokló természetnek, a' nagy 's általányos földgyásznak, a' hervadásnak 's ősznek színe. — A' világ az élet- 's öröm nélküli zordon télen fejér pongyolában mutatkozik; fejér ágyleplegébe, melly alatt szunnyadoz, burkózikbe; ágyának magas oszlopi — a' hegyek — fejéren 's gyászolva állnak 's tartják magukon a' hamuszinü mennyezetet. Komoly, fekete ünnepi köntösébe burkózik az éj 's körötte a' fekete árnyékok 's komoly rémtünetek nyujtóznak-el. Fekete leplekkel födve 's bétakarva szendereg minden élet, míg a' csillagok atyai őrszemekkel szeretve alápillongnak. Vörös a' felkelő 's lenyugvó napnak színe. Valamint kicsinyben, ugy nagyban is mindezen színek különféle vegyületben jelennek-meg.

MAGYARKÁK.

Bizonyos magyarföldi városkában is felvillanván a' magyarodás' sugára, az elébbkelők azt akarák, hogy a' torony-őr jövendőben ne német 'Gelobt sey'-t hanem magyar 'dicsértessék'- et mondjon. Ezen javaslat az öreg urak 's az uj korszellem' baráti közt nagy vitára adott alkalmat, 's ez soká folyt, míg végre egy az okosabbak közül imigy vágta ketté a' gordiuszi csomót: „Ej hagyjuk! kiáltson a' bakter magyarúl, a' trombita pedig szóljon németül.“

Sz* faluban nagy félelmet okozott bizonyos asszonynak cholerában történt halála; ki tudta volna ezt meg hamarébb, mint a' jegyző' szolgálója? ő lelkendezve fut-be asszonyához 's az irtóztató haláltól való előfélelmében igy kezdi bucsuzását: „Ha pedig én kegyelmedtől édes asszonyom elbucsúzni nem tudnék, bucsúzzék-el az Isten kegyelmedtől.“

Egy dicsekvő asszonyság némi társaságban beszélé, hogy ő kislány-korában igen ötletes elmével bírt, ugyanazért ismerősei őt többnyire kis bolondnak nevezték. Egy hizelgő uracs tetszeni akarván — „ah! — ugymond — annak még ma is nem csekély nyomai látszanak.“

Egy házaló zsidó „mi van eladó“ val köszönte-bé egy házhoz 's a' házi nénike őt bosszús dérdúrral utasítá-el. „Ej no — visszafordúl a' zsidó — tán biz azért haragszik, hogy rég eladó maga is, 's a' zsidónak se kell?“

Majd így járt bizonyos háznál egy rút aggastyán kapus is, midőn egy szerencsemondó czigánybanyát a' bémenettől morogva eltiltott. A' kormos agglant illy szókkal önté-ki boszúját: „Hallgass, te rút idő!“

A' Honmüvész' közleményi közt a' tojás-költő kemenczékről olvasott nálam öreg iskolamesterünk. „Hm! — ugymond — kikölteni — kikölti a' kotló, kemencze nélkül is; de azt kellene ám feltalálni, hogy' lehet a' csirkéket eleség nélkül fölnevelni?“

Bizonyos vendégség' részesét, a' rosz ut nagyon megrázta 's mohón kapott a' forró leveshez; midőn szomszédja látná, hogy könnyei csordulnak, kérdi tőle: mi baja? — „Ma esztendeje — ugymond — apám' halálának.“ A' szomszéd e' kész feleleten elandalodván, hasonlón hörpenté-be az első kanál forró levest 's a' keserves érzés most ennek is könnyeket fakasztott szemében. „Hát te barátom mit sirsz?“ — „Sajnálom — felele boszúsan — hogy apád' halálakor téged is fel nem akasztottak.“

„Hisz te semmirevaló! — pirongatja a' vallomását visszahúzó czigányt a' referens ügyész — ugy vallottad akkor; itt van az irásban.“ — „Én tekintetes uram, nem tudok írást, mert én csak ugy irás nélkül soktam beszélni.“ válaszolt a' dévaj uj magyar.

„Ugyan méltóztassék maradni, míg visszajövök — marasztá különös udvariassággal az indulófélben levő házi ur egy vendégét, ki épen akkor érkezék hozzá — Igen sajnálnám, ha akkor lenne szerencsém, mikor már eltetszett menni.“

Bonyhay.

REJTETTSZÓ.

Nevem' első része éneklő kis madár;
Más két betűm' a' nap' kelte 's nyugta teszi.
Add ehhez közelsőm' 's vond-meg: hasznát veszi
Gerencsér. Két végsőm semmi sem magában;
Ámde saját szóhang a' füles' szájában.
Egészemnek magyar földön legtöbb száma —
S neki az ár mindíg legjelesb szerszáma.

Bghy.

A' 14dik számu rejtettszó: Csóka.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

16dik szám — Pest, február' 25kén — 1835.

Mr. EDWARD LYTTON BULWER MINT IRÓ;

(Folytatás.)

Ezen átmenetel' szakában lépett-fel Sir Edward Lytton Bulwer mint író. Régi nemes származása, bő vagyona 's hazájának elékelő családival rokonléte kétszeres érdemet tulajdonítának neki, hogy a' vele egy ranguak' kényelmes életmódját a' rögös és világi sikerrel hazájában sem igen biztató irói pályával cseréljefel 's körének előitéletein tul emelkedve nemzetének köz érdekeivel szövetkezzék. Első munkáiban (Falkland, O' Neil 1827) még byroni mélaság' nyomait vehetni észre, de noha költészi képzeletnek szép bizonyságai, az éles-eszü iró hamar átlátta, hogy idejök elmult 's hogy népszerüséget és szellemi hatást egészen ellenkező uton kell keresnie; átlátta, hogy a' jelen körülmények alatt mindenek előtt szükség nemzetét önmagával megismértetni, érzésit nemesbíteni, véleményit felvilágosítni, erkölcseit tisztítani, isméretei' körét tágítani, szóval: azt társasági előmenetre készíteni 's érdemesíteni. Ennek eszközlésére kész vala inkább másod-rangu iró' szerepét elvállalva nagy körben haszonnal olvastatni, mint olvasatlanul kevesek által nagy tudós vagy költész gyanánt magasztaltatni; 's hogy e' választását nem alapos tudomány vagy dús képzelet' hija okozta, könnyen meggyőződik akárki is munkáinak olvastából. Ezek hamar jelentek-meg egymásután 's ritka sebességgel nyertek európai hírt 's méltán, mert valamennyi gyönyörü mutatványa charakter-és tájfestő ügyességének, az emberi lélek' legtitkosb munkálatai' meglestének, szabadelmű de józan 's mérsékelt politikai, philosophiai 's müvészeti nézeteinek, végre a' legőszintébb haza-és emberszeretetnek. Nem szándékom Bulwer' románjainak müvészi becsét itt megitélni, az azokban festett charaktereket fejtegetni vagy egyéb sokoldalú érdemeit a' magyar közönséggel kimerítőleg megismértetni; mind ez igen hasznos 's érdekes, de műbirói tehetségimet felülmuló merénylet volna, mellyel fel kell hagynom; csak egy pár szóval akarom tehát, figyelmeztetésem' zárta előtt, azon benyomást érinteni, mellyet egyes munkái nagy számu olvasóiban 's bennem is, mint individualis olvasóban, magok után hagytak 's így véleményt adok csak, nem elhatározó itéletet. —

Pelham vagy egy gentleman' kalandjai 1828ban jelent-meg, és első nagyobb hatásu munkája volt. Nemesb testi 's lelki tulajdonokkal felruházott, de a' világ' csábjainak szerfelett hódoló ifju piperkőcz' személyét öltvén, az úgy nevezett divatos életnek (fashionable life) nevetségeit, álnokságit és szellemi alacsonyságit rejtett gúnnyal festi 's ez által csökkenti nem érdemlett tekintetét 's bitorlott társasági befolyását, mellyel Angliában bir az egész nemzet charakterének nem csekély ártalmára. De ez nem egyedüli érdeme ezen románnak, hanem mind ebben mind a' később kiadottakban bőven elhintvék az élet' minden húrjait pendítő bölcs észrevételek, mellyek hol csipős hol komoly hangon figyelmeztetik az embert majd közelebb majd magasb érdekeire 's egybegyüjtve gazdagabb 's valódi életphilosophiával teljesb gyüjteményt tennének, mint Rochefoucauld híres és Kazinczynk' fordításában magyarul is gyakrabban olvasott maximái.

The Disowned (a' megtagadott) Mordauntban az erkölcsi szépségnek ritka, de a' lehetőség' határin tul nem fellengző ideálját állítja elönkbe, mintegy példányul törekvésinknek 's emlékeztetésül isteni eredetünkre 's czélainkra, mellyeket olly hajladók vagyunk elfeledni magunkra 's embertársinkra nézve, ha szenvedelminkkel összeütköznek. Említést érdeme ezen románban az indulatok minden nemeinek 's árnyéklatinak szoros ismerése, mellyet Clarence heves és világi sikert vadászó 's az ifju festész' utókori magasztalást szomjuzó dicsvágyának, vagy Wolfe' zordon, szenvedélyes 's előitéletekkel vegyes 's Mordaunt' tiszta emberszereteti elvekből induló patriotismusának remek festése bizonyít. Érdekesek még Anglia' külön vidékeinek élénk leirásai is, mellyeket a' költész olly ragyogó 's a' természettől ellesett színekkel varázsol képzeletünk elibe, hogy látott tájak vagy képek gyanánt maradnak emlékezetünkben meg.

Devereux akár mint historiai, akár mint philosophiai vagy mulattató románt tekintsük, minden tekintetben csak javalás 's magasztalás' tárgya lehet. Anna angol királyné 's a' franczia regensség' századját, a' belbecs nélkül csillogót, fondorkodót, erkölcstelent hivebben 's velősb vonásokkal egyik azonkori memoire-iró sem ábrázolta; 's több, hasznosb 's életrevalóbb tanulságot ritka bölcselkedő munkából meríthetni. Egyebet elhallgatván, csak Devereuxt magát akarom említeni, kit hibás nevelés, ifjabb testvéreinek adott elsőség, örömein 's bánatain nem osztozás nyiltszivü 's meleg-érzésü fiuból, magába zárkozott, fagyos színeskedővé változtatott. De különös és illynemü munkában hallatlan érdeme ezen románnak, egy historiai név' emlékének megmentése, mellyet korabeli történetirók pártos indulattól és szükkeblü nézetektől vezéreltetve meggyalázni elég igaztalanok voltak; ér-

tem lord Bolingbroket. Valóban nem tudjuk, Bulwernek nemes buzgalma érdemel-é több dicséretet, mellyel a' nagy honfi nevéről a' rágalom' szennyeit ügyekszik lemosni; vagy historiai mély belátásai 's azon mesteri ügyesség, mellyeket szándéka' végbevitelében kifejt, 's érzékenyült szivvel ismételjük ezen alkalommal egy angolnak szavait: „hogy egyik nagy ember' sirkövét a' másik önnön oltárává szentelte".

Paul Clifford erkölcsi hatásánál fogva felül haladja valamennyi elődjeit. Egy irtózó pillantást hagy vetnünk az inség, bűn, tudatlanság, testi és lelki romlottság' förtelmes örvényébe, mellyben az angol népnek, kivált londoni alosztályai fetrengenek 's megtölt rettegéssel egy status' nyugalmaért, mellyben a' veszedelem' olly undok elemei halmozvák. Nehezen találhatni munkát, melly az Angliában létező társasági viszonyok' ferdeségit erősebb vonalmakkal festené, mint ez, melly többek közt hasznos példáját is adja: miképen a' köz jóllét és személyes bátorság' biztositására szánt intézvények' fonák alkalmaztatási legtermékenyebb magvai azon erkölcsi gyomnak, mellyet elfojtaniok kellene, mint példaul a' börtönök, mellyek erkölcsjavító intézetekből hijányos elrendeltetés által nem ritkán mindennemü latorság' virágzó 's foganatos iskoláivá fajulnak; továbbá csipős gúnnyal rója-meg a' közvélemény' kábulását, mellynél fogva személyes helyeztetés határozza-meg itéletét az emberi tettek' becséről elannyira, hogy erkölcsi szempontból egyenlő cselekvésmód, különböző történet adta körülmények alatt az egyiket pelengérre vagy akasztófára, a' másikat köztekintetre 's befolyásra juttatja.

Eugen Aram megfejtése egy valódi történeten alapuló psychologiai rejtélynek, melly szerint egy nemes és szelíd lelkű csupán a' tudományoknak 's embertársai' javának szentelt életü ember bal körülmények, álokoskodás sőt lelkének nemesb vágyaitól is ösztönöztetve, nem indulat' hevében, hanem meggondolva elkövetett gonosztettre vetemülhete, melly egyszeri eltérte az erény' utjából lelke' nyugalmától 's az élet' minden örömeitől megfosztá ugyan, de az egész természet iránt érzékeny szivét meg nem változtatá. Ezen román a' szív' titkos redőibe engedvén pillantanunk, érezteti velünk az emberi törvény' hijányait, melly a' puszta factumot tekinti figyelem nélkül a' rejtettebb körülmények, okok és ingerek' szörnyű lánczolatára, melly azt szülte, 's egyedül hatarozza-meg igazán a' bünhödés' fokát. Említésre méltó itt még a' történet' dramai haladása is, melly minden lépten közelebb viszi az olvasót a' csomó-feloldáshoz 's érdekét mind végig ébren tudja tartani.

(Vége következik.)

VÉLEMÉNY

AZ 1834. OCT. 15-KI 'S EZT KÖVETŐ 'S FOLYVÁST TARTÓ FÖLDRENGÉSEKRŐL.

(Vége.)

Ezennel nem titkolhatom-el hálámat az említett tudósító Urak iránt, hogy kétségiket véleményem ellen följegyezték; mert csak így tudom, hol akadhat-föl véleményemben a' közönség, és csak igy adhatok több felvilágitást. — Egyik Tudósító általányosan azon észrevételt teszi: „hogy — ugymond — víz szivárgott volna a' föld' gyomrába, gyönge hypothesis, mivel oct. 15ke előtt, sőt utána is nagy szárazság uralkodott környékünkön." — Ezen észrevétel azon tévedésből ered, mintha azon tömérdek víz néhány óra vagy nap alatt nyomulna a' föld' gyomrába, vagy mintha azon sok víz a' helyben lehullott esőzésből támadna. Azonban ezek nem így állanak. Mert olly erős földrengés, millyent oct. 15kén érzettek honosink, 's melly több ezer négyszeg mérföldet megrázott, nem egy két ölet, hanem hihetőleg mföldeket tevő mélységből eredhet csak, 's illy mélységbe, évek kellenek, míg behathat a' víz, 's nem helybeli eső-víz, hanem ezer helyről, patak 's folyókból összegyült 's megállapodott ár-víz, épen mint az Ér' vize volt 1832nek őszén, a' mint máskor említém. Csak egy csekély forrás — vagy kutviz is, melly alig van néhány ölnyire a' föld' felszinétől, több hónapi szárazság után is fölötte ritkán apad-ki; pedig ez már semmi egyébből nem származik, mint esővizből, melly a' föld' lyukacsain átszivárog. A' Tudósító azon véleményben is látszik lenni, mintha a' viz valami titkos hézagokon szivárogna a' föld' gyomrába, és mintha ott üregek volnának. Azonban ezek sem állanak. Illy titkos hézagokra a' viznek semmi szüksége. Mind ön nehézkedése, mind részeinek igen nagy oszolhatósága (Theilbarkeit), mind a' kemény testeknek és így a' földnek lyukacsossága (porositas) által a' legkeményebb földbe sőt érczekbe is lehat a' víz, a' mit minden természetbuvár tud és ösmer. Üregek pedig csak hegyek' gyomrában lehetnek, hol a' víz hegyekből a' szomszéd 's mélyebben fekvő völgyekbe vagy tengerekbe ki és elfolyhat. Nincsen is semmi szükség üregeket venni-fel a' föld' gyomrában, hogy gázak gyüljenek-össze, sem levegőre, hogy ez ott összeszorítassék. A' csepeghető vizet alkotó hydrogen- és oxygen-gázak 1700szor nagyobb ömegüek (volumenüek), mint a' víz. 'S ezen ömegnek egy harmadát az oxygen, két harmadát pedig a' hydrogen teszi. Ez okból, ha a víz alkatrészeire oszlik-fel, bár a' gázak' egyike az oxygen ujra más testekkel egyesül is, a' másika, t. i. a' hydrogen, 1133-szor nagyobb ömegbe igyekszik kiterjeszkedni, mint az előtt volt vizformában — viz-alakban —; p. o. (hogy mindenki megértsen) egy hordó

vizből 113 hordó hydrogen fejlődhetik-ki. Ebből kiki képzelheti: sok mennyiségü vízből mennyi tömérdek gáz, 's milly nagy erő kerekedhetik. Annyival inkább, ha meggondoljuk, hogy a' gázak' rugósságát annyira neveli a' melegség (pedig hasonló processusokból mindig fejlik-ki melegség) hogy a' gázak a' fagypontnál mintegy 5 erőnyi rugósságot mutatnak, a' forrpontnál több mint 700 erőnyi rugóssággal bírnak, és csak kevés mennyiségben is ha bezáratnak, a' legerősebb ércz-edényeket is széjjelroppanthatják. Azon üregek, mellyekről az említett levelekben szó vagyon „ha csak jókora terhet lökünk is le — ugymond a' Tudósító — a' föld megrendül 's ugy döbben, mintha mindenütt pincze volna alattunk" a' földnyilás és ujra öszveeséskor maradoztak a' föld' felületéhez közel, mert már néhány ölnyire is vizekkel telnének-be.

A' másik tudósító Ur azon ellenvétest teszi: „ha az Ér' vizének rendetlen folyása okozza e' veszélyt, miért nem szenvednek úgy és annyira miatta azon helyek, mellyek épen az Ér' partján 's annak csavargós árkai közt helyezvék, mint mellyek jóval távulabb 's 2, 3 sőt több órányira is feküsznek az Értől?" — Ezen észrevétel többek közt azon hibás föltételen alapúl, mintha a' viz csupán magában már rengést okozna; de én világosan írtam, hogy a' víz hasonló chemiai processusra ugyan okvetlenül szükséges, de hozzá még olly testeknek is kell járulni, mellyek a' vizzel vagy vizben, chemiai processust szülnek, és a' vizet vagy a' vizben levő gázakat feloldozzák. Valamint azt is mondottam, és az artézi kutak' theoriája által bebizonyíthatónak vélem, hogy a' föld' mélyében a' vizek, folyók vagy tavak sok mérföldre is összeköttetésben vannak És így igen természetes, hogy két három órányira olly tömérdek viznek nem nagy messziség a' földben elhatni 's chemiai processust eszközleni. Annyival inkább, mert hihetőleg nem annyira az Ér' mentében, mint két három órányira attól, p. o. Piskolt, Körtvélyes, Endréd 's Dengeleg 's a' t. körül és alatt lehetnek a' vizre chemice ható részek, p. o. Sodium, melly vizzel egyesülvén hydrogen-gázt fejt-ki. És továbbá a' homokon könnyebben álttörnek a' gázak (és így mind ide gyülnek), mint összetartóbb földnemeken.

Nem hallgathatom-el, hogy részint szegénységünk, részint fogultságunk, részint pedig magyar apathiánk (vagy ha úgy tetszik, keleti tunyaságunk) miatt (magamat sem vevén-ki) a' természet-tudományok hazánkban parlagon hevernek. Sőt többnyire azok is, kik hazájokon kivül, fölteszem csak Bécsben megfordúlnak 's laknak is, inkább másra ügyelnek, mint természet-tudományokra; legfölebb Kotzebue-t 's a' hasonlókat olvassák, bezárt szobában, mit honn is megtehetnének. Pedig akármelly állapotban élünk, a' természettudományokra van legelső és legfőbb szükségünk. Ime a' nagy chemikus, a' természet, borzasztó és romboló tüneményeket állít alattunk és fölöttünk elő, sőt bennünk is a' sírig és sír után szakadatlanúl munkálkodik, 's mindíg sejtünk valamit, sőt kétségbe vesszük „ha az emberi értelem tapogathat-e ott is, a' hol teljességgel nem lát" — Ha csak azt tudnók, a' mit látunk, — kivált nyomozás és gondolkodás nélkül látunk, különben is keveset tudhat ugyan emberi határozott értelmünk, de ugy aligha tudnánk valamicskét.

A' dolog milliónyi embertársunk' nyugalmát, javait, sőt talán életét is érdekli. Ezért bátorkodom egy részről hazám' tudósait 's természet-buvárit szólítani-fel: méltóztatnának ezen 's minapi csekély értekezésemet több oldalról vizsgálni 's világosítni, vagy jobbakat közleni; — más részről hazánk' hatóságit, különösen a' rémületet szomorún tapasztalt 's tapasztaló Bihar, Szathmár és Zabolch vármegyéket alázatosan újra figyelmeztetni: méltóztatnának véleményemet figyelmökbe venni — 's ha már jelenleg nem is, legalább jövendőre a' veszedelmet, mennyire lehető, magoktól 's embertársikról elháritani. Az Ér' szabályozását értelmes földmérők' tervei után hazai mesterek v. müvészek is végrehajthatnák, de artézi kutak' furatását kár könyvből tanult mesterekre bíznunk; minthogy többnyire bele is sültek, vagy ha nem sültek is, a' tökélynek azon fokára nem vihették, millyennel bírni kellene az artézi kutaknak. Megyék vagy gazdag birtokosak (kik különben is ezereket vesztenek a' földrengés által) egyenest Franciaországból hozathatnának tapasztalt mestereket.

Fogarasi János.

VASUT A' SUEZI FÖLDSZOROSON.

Miután, a' suezi földszoros' helyzeti 's geologiai minemüségének figyelmesb megvizsgáltával, minden kétségen tul tétetett, hogy a' közép és vöröstengert csatorna által összekötni, meggyőzhetlen akadályok miatt lehetlenség, most egy ujabb terv szerint Kahiratól Suezig vas-ut fog épittetni, mellynek létesitésére Mehmed Ali a' vállalkozó britt kereskedő-egyesületnek már engedelmet is adott.

A' kérdéses vasut Kahira (Kairo) városában veendi kezdetét 's mingyárt bizonyos hegy-ág' megkerülése miatt éjszak-keletre térend, azután kelet 's délkelet felé veszi futását; végre pedig egészen dél-irányban egyenest Suez városába viend. Hihetőleg jó darabon a' régi csatorna' nyomát fogja követni, a' Nilus és vöröstenger 's Vicus Judaeorum és Arsinoë helyek között. Az első felületes kiszámitás szerint: hossza ezen rövid idő mulva kétségkivül igen nagy következményü vasutnak 76—80 óra járásnyi lészen. Vállalkozója, létesitése' költségit nem épen 24,000 font ster-

lingre (288,000 p. forint) teszi. Ugy véljük, itt vagy a' leirásban történt hiba, vagy pedig a' britt mérnök Waghorn (az emlitett vállalkozó) botlott-meg számolásában. Igen 240,000 font st. (2,800,000 forint) ennyi talán elég fogna lenni.

Angliának Keletindiával ez uton eszközlendő egyenesb közlekedése miatt, már két egyesület keletkezék; egyik Falmouth, másik Bombay városában. Falmouthból minden hónapban fognak gőzhajók, áruk 's utazókkal kiindulni; a' Tajo' torkolatja, Gibraltar, Malta, Alexandria leendnek állomás-helyeik; ez utóbbi helytől pedig Kahiráig csatornán fognak eljutni. Átrakodáshoz más hajókra Malta 's Alexandria jelöltettek ki. Szintilly rendesen fognak gőzhajók hónaponként járni Bombayból is Suezig, Mokkán kivül minden útközbeni állapodás nélkül. Kahira és Suez közt végre az emlitett vasut tartandja-fen a' közösülést. Igy tehát ezen egész utat majd Falmouthtól Bombayig 48 nap alatt tehetni-meg t. i. Falmouthtól a' Tajo-torkolatig $6\frac{1}{2}$, innét Gibraltarig $2\frac{1}{2}$, Maltáig 7, Alexandriáig $6\frac{1}{2}$, Kahiráig $1\frac{1}{2}$, Suezig 1, Mokkaig 10, 's Bombayig 13, összesen 48 nap alatt.

Valljon mi — ezen uthoz Angliánál sokkal közelebb fekvők — ha majd a' lelkes Hazafi, honjának közszellemi érettségével olly távol viszonyokban mutatkozó fáradhatlan törekvéseit siker jutalmazandja, 's hajókat félelem nélkül ereszthetnénk hatalmas Dunánkon széles tengerekre, fogunk-e egykor saját 's mások által respectált nemzeti lobogók alatt, ezen kereskedési tekintetben igen nagynemü létesitvényből, hazánkra más nemzetekkel aránylag némi hasznot szerezni? — Gabona azon tartományokban elég van, 's ha nem volna is, kivitele addig, valamig aegyptusi József' álma a' kövér és sovány tehenekről, reánk mindenekelőtt leginkább alkalmazható, nem igen tanácsos; borunk ha jó 's megromolhatás ellen eleggé edzett leend is, a' keleti kereskedésnek tetemes czikkje csak igen sokára lehet; dohányunk után a' keleti, amerikai, 's más honi jobb nemüek között kapkodni nem igen fognának; 's mi — egyebünk van még? Igen, nadályink; de azok keleten is találtatnak. Mostani állapotban és szorgalommal tehát világkereskedésben részt nem veendhetünk, 's hazánk, ha mindenfelől hajózható viz körzené is, Csepelnél csak nagyobb sziget lenne.

P . . . . ta. Károly.

POZSONYI CSEPPEK.

„Hát csak ugyan rosszul van Eszti kisasszony?“ kérdezi P* ur a' szomorgó J*né asszonyságot. — „Roszszul bizony; majd meghal szegény!“ — „Ah! igy hát most roszkor is jövök— ajánlom magamat!“ mond a' már induló uracs. „De még is kérem, különben mi ujság a' városban?“ szól nyögdécselve utána, a' haldokló Esztike.

„A' dámák most már nem szemüvegen, hanem perspectiván nézik a' férfiakat; Náczi öcsém, te még fiatal vagy, ugyan fejtsd-meg, mi ennek az oka?“ igy szóla X* ur zsémbesen „Hm! várjon hát egy kicsit urambátyám!“ mond fejét markába vetve Náczi 's gondolkodik. — — „Hát uram bátyám, nem perspectiva ám az.“ — „Ugyan micsoda hát?“ — „Magyarúl látcső“ válaszolt a' kérdést hasztalan fejtegető Náczi.

„Mért van az a' sok nőtelen? mert a' leányszív egy kétes-becsü átkozott jószág“ panaszkodék rosz kedvében X* ur. „A sok éltes hajadon pedig, Domine spectabilis, ennek conclusuma“ felele, őt vigasztalólag, szomszédja.

Be - - hy Zsigmond.

TORNAI CSEPP.

Az asszonyok a' gyermekekkel e' következőkben egyeznek-meg: 1) Személyük törvényes fontossággal nem bír. 2) Nem hadakoznak. 2) Hivatalt nem igen viselhetnek. 4) Hosszú ruhában járnak. 5) Szakálatlanok. 6) Vékony szavuak. 7) Hiúk 's ugyan azért 8) Hizelgéssel könnyen megcsalhatni őket. 9) Dicsekvők. 10) A' piperét szeretik. 11) Ujságonkapók, 's magok is annak terjesztői. 12) A' vásárnak, ajándéknak 's dicséretnek örülnek. 13) Leginkább felingerli őket, ha másoktól föl sem vétetnek. 14) Inkább haragszanak egy testi mint tiz lelki hibájok' felfödöztetéseért. 15) Szeretnek mások előtt valaminek láttatni. 16) A' nem érdemlett complimenteket is gyakran örömest fogadják-el. 17) Beszédesek 's néha fecsegők is; 's ugyan azért 18) Két asszony 's két gyermek képes társaságot csinálni 's e' tekintetben ludakhoz is hasonlók. 19) Hamar haragszanak 's hamar békülnek. 20) Kicsinységen fölháborodnak. 21) A' köny leghatalmasb fegyverök 's ugyan azért 22) Hamar sirnak. 23) Bosszuállók. 24) Egymáshoz igen nyájasok 's épen azért 25) Nem áll megközöttük a' szó és titok. 26) Sokáig tudnak felöltözködni 's ritkán mások' segélye nélkül. 27) Tudományos müveltségök inkább az emlékező mint itélő-tehetségé, 's azért nyelvek' tanulására alkalmasbak, mint mély, tudományos elmélkedésre 's az igazán tudós asszony nagy ritkaság. 28) Könnyelmüek. 29) Szeretnek parancsolni, ha van kinek. 30) Venusz ő asszonysága és a' gyermek Kupido legtöbb bajt okoztak elejétől fogva 's okoznak még ma is.

Közli Mézfalvi, Színből.

REJTETTSZÓ.

1 2 3 4 5 6 Éven ált jár tébolyogva;
1 2 3 Ennek vet az első, lest.
5 6 4 3 Akard, és szól mosolyogva,
1 4 3 Bajba vitt sok hűt 's kegyest.
1 2 5 Származott ez a' hegyekből.
5 2 5 Lakja a' szirt-ormokat.
5 4 5 Tépheted álló-vizekből.
5 6 4 5 6 Láthatsz Erdélyben sokat.

Kis Bálint, Konyárról.

A' 13-dik számu rejtettszó: Csizmadia.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beims

TÁRSALKODÓ.

17dik szám Pest, február' 28kán 1835

AZ *. .I LIGETHEZ.

Szent Liget! eltünt fényed: előttem
Gyászba' sötétlel; dísztelen áll
Puszta tanyád. Mondd—égi lakódra
Hű kebelem hol 's merre talál?!
Tarka virágid fagyva lehullnak,
Zöld tavaszodnak kellemi mulnak;
Néma lakodban sír-nyugalom'
Éje tanyáz mint fő hatalom.

Bár az enyészet' bús jele lettél —
Vonva tehozzád, itt mulatok,
Édesek itt a' mult örömekről
Ébredező báj-gondolatok.
Bár szemeim melly tárgyra akadnak,
Andalodásban könyre fakadnak —
Képzeteimmel mert ölelem
Őt, — de azért ah! még se lelem.

Sírva kesergem rózsa-jövendőt
Egykor igérő álmaimat,
Nyájas enyelgés, csönd 's nyugalom közt
Itt elenyészett napjaimat.
Gondjai tőlem messzi kerűlnek.
Könnyei ottan fényre derűlnek,
Ah! komor éltem milly nyomorúlt,
Bíbor egem mély ködbe borult!

Hervadok én, — hol Téged ezer szép
Színbe ruház majd a' kikelet;
Nyögve panaszló bús szavaimra
Tőle nem — ah! nem, jő felelet.
Sorsa az angyalt vissza ha hozza,
Könnyeim' árját ő ha nyomozza —
Altala kedves hogy Te valál,
Tudja, ha egy sirdombra talál!

A' hildi dombokon R. N. J.

Mr EDWARD LYTTON BULWER MINT IRÓ.

(Vége)

Ezt követé England and the Englisch (Anglia 's az angolok) czímü munkája, mellyhez föntebbi románjai készületek voltak, kétszeres hasznu készületek mind az író mind az olvasó közönség' részéről. Ugyan azon minden józan által javalt elvből indulván, melly tisztelt hazánkfiát vezérelte nagybecsü munkáiban, hogy tudnillik tökéletesbülésre 's állapotunk' javítására csak minmagunknak 's hibáinknak szoros ismerése vezethet, Bulwer rajzolatját adja az angol nép' általányos és külön osztálybeli charakterének, társasági viszonyai és szokásainak, nevelési, egyházi, tudományi, müvészeti és politikai állapotjának; 's a' hol valamelly káros előitéletet vagy visszaélést lappangani lát, majd elmés gúnnyal, majd az okoskodás' éles fegyverével ostromolja azt. Megczáfolja továbbá a' radicaloknak oktalan állítását, mintha nemzetének sok részbeni hátramaradását 's terheit a' monarchiai elv okozná, 's ennek inkább üdvös hatását 's Európában egyedűli lehetőségét nyomos okokkal támogatván 's meg is mutatván, a' hazai dolgok' fogyatkozásit egy a' közvéleményben 's nemzeti charakterben mélyen gyökerezett hiedelemnek tulajdonítja, t. i. a' pénz és vagyon' szerfeletti bálványozásának, minél fogva az emberek' érdemét erszényüknek potrohos vagy szikár léte méri meg, 's az innen eredő közönséges vágynak, hogy legalább egy foknyival gazdagabbnak 's többnek láttassék kiki, mint a' millyen valóságban; 's ezen káros balvélemény' kiirtásától várja mind azt, mit hazájára nézve hasznosnak 's szükségeknek vél. Ezen utóbbi munkával fejezvén Bulwer egyik szakaszát be nemzete' erkölcsi nevelését tárgyazó törekvésinek, the Pilgrims of the Rhine (a' Rajna' zarándokai) czimű románban, vagy is inkább regefüzérben kénye szerint hagyá ismét bolyongani költészi lelkét a' phantasia' ragyogó hazájában. Ezen mű' egyszerü de érzékenyítő foglalatja egy szerető párnak utazása a' Rajna' regényes partjain: egyike hervadó virágként sírba hanyatló gyöngéd leányzó, másika teljes erejü, merész lelkü 's indulatos szívü férjfiu, kit a' szerelem szelíd és nyájas ápolójává varázsolt az imádott betegnek, mellynek végső napjait vidítólag a' világ' vészeitől hányatott, 's nagyszerű tervek' egykori forralója, szives beszédü mesélőjévé alázkodik az utjokban fekvő tájak- 's romokkal összekapcsolt regéknek. Ezen halandók' történeteibe tündérvilági lények' kalandjai is szövődnek még, a' haldokló leány' lassú enyészetét 's a' zordon vad halált a' képzeletnek bájos fényével fonván körül. Figyelmet érdemel a' poetai bévezetés is, mellyben a' felette prósaivá lett kort az ideállal igyekszik ismét megbarátkoztatni, ezt állítván a' kietlen és puszta élet' szépítőjének. De mind e' mellett ezen munkájában sem veszté-el Bulwer szemei elől az embert 's ennek szellemibb és magasb érdekeit, mit az itt ott elszórt elméleteken kivűl, többek közt német diák elbeszélése „a' megesett csillagról" is bizonyít.

Legujabb munkájában: the last days of Pompeji (Pompeji' vég napjai) nem kevésbé tér-el korábbi dolgozatiban követett 's közvetetlen practikai hasznot tárgyazó utjából, 's valamint a' rajnai vándorokban a' költészethez, úgy ebben az ó világ' nagyszerű történetei 's emberei' közelebb ismerésihez szándéka kortársit édesgetni, 's nem ok nélkül, mert Byron' Manfredjeként:

123456
sarasó

Ők holt de koronás felségeink,
Uralkodók még hamvvederből is.

's valamint igen káros mind egyes emberre mind nemzetre nézve, ha akár az ábrándozás' tév-utain tébolyogva, akár elhunyt századok és tanok' vizsgálatiba merülve mindennapi 's legsürgetősb érdekeikről megfeledkeznek: úgy nem tagadhatni, hogy mind kettőben dús forrásai buzgadoznak a' szellemi embert üdvösen érdeklő idealis élvezetnek. De nem csak a' czél, mellyet az író magának tüzött, hanem azon mód is, melly által azt elérni iparkodik, méltó dicséretre; mert képzelete nem szárnyal olly rémítő magasra, tudománya nem rejtezik olly sürű felhők közé, hogy halandó szemeink el ne érhessék, 's a' közönség talán hijányos izlésének dictatorilag törvényt nem szab; hanem a' jelen próbaczikkelyben állított irói tisztet híven teljesítvén, nemzete 's kora' gyöngéinek engedőleg kedvenczévé tudott válni, 's a' közszellemet gyaníttatlanúl magasb sphaerákba ragadni, méltóbb irányt adva neki. *)

Most miután Bulwert dicsőn megfutott irói pályáján elkisértük, készülni látjuk őt, mint parliament-tagot, a' világi színpadon fellépésre 's noha még nem játszik kitünő szerepet, független 's pártokhoz nem szító szelleme nem lelhetvén eddig még viszhangot a' felekezetekre szakadt alsó-házban, tiszta szándékitól 's mély belátásitól méltán várhatjuk, hogy nem kevésb sikerrel fog haladni a' nyilványos élet' pályáján, mint a' tudományokén, 's hogy abban, kit most mint nagyhatásu írót becsülünk, talán nem sokára üdvös befolyásu statusférfinak is fognak örülni, kik szivükön hordják az emberiség' valódi javát. **)

Lukács Móricz.

*) Sokan a' fentebbi munkákból háramló 's általam röviden említett tanulságokat kopottak 's avultaknak fogják mondani; megengedem, hogy nem ujak, valamint maga az igazság sem az, sőt még azt teszem hozzá, hogy sovány és felületes előadásom után ítélve, talán kételkedhetni állított erkölcsi nagy befolyásukon is; megengedem, hogy nagy részben, kivált a' müveltebbek által, régen elismért axiomák, mellyeket sokan gyermekkorunkban már könyvnélkül tanultunk, azóta pedig sok régi és uj, jó és rosz, minden nyelvbeli könyvben is olvashattunk, míg végre úgy megszoktuk, mint a' városi lakos a' kocsizörejt, mellyet utóbb észre sem vesz; de tudom azt is és merem állítani, hogy bennök életre alkalmazandó vezér-elveket igen kevés keresett, mert kevésnek jutott alkalom ennek hasznát és szükségét köznapi pályáján tapasztalhatni 's ezen okból tartom Bulwer' fő érdemének, hogy az illy, theoriában közösen elismért, elveknek tettlegi mellőzését 's ennek igen soktól nem is gyanított ártalmait anyagi és szellemi javunkra nézve, nem puszta szóval és praeceptori hangon veti szemünkre, mit már régen megúntunk, hanem költött ugyan, de az adott körülményeknél fogva máskép nem alakulhatott történetek' pragmatikai érdekes fejtegetésiből minmagunk által következteti.

**) A' jelen czikkelyben említett munkák' szerzőjét szükség megkülönböztetni Henry nevű testvér bátyjától, ki szinte tagja az alsóháznak, mellyben Edwardnál gyakrabban szólamlik-meg és utólsó választáskor Marylebone londoni kerületnek képviselőjévé választatott, mint író pedig több angol almanachban elszórt apró beszélyeken kívül tavaly: France, social, literary and political czímű munkajában lépett -föl 's a' neve által gerjesztett várakozásnak teljesen megfelelve köztapsot nyert.

MALTA.

(Hoart franczia pattantyus kapitány' leveléből)

„Kilencz napi utazás után — igy ir Hoart ur, — szerencsésen Malta elibe érkezénk, 's jul'. 24kén délutáni két órakor a' lavalettei kikötőben horgonyt veténk.

Maltában e' sziget' egykori hirének 's boldogabb időszakának csak szomorú nyomait vehetni észre, 's népessége kivándorlók által Algier 's Aegyptusba — hol nyelvükön, melly az arábbal némikép rokon, könnyen boldogulnak — minduntalan csökken. Malta' népessége most mintegy 90 ezer, Gozzo szomszéd szigeté pedig 24000 főnyi lehet; 's e' két sziget termékei' mennyiségével lakosinak harmadát alig táplálhatja. Hajdan, a' vitézek alatt Maltának létele sokkal kedvezőbb volt, mivel a' rend az ő jövedelmit ott költé-el. Sok kéz talált akkor foglalkozást részint gálya-épitès és kikészitésben, részint élelmi 's egyéb szerek' bészerzésivel a' rend 's idegenek' számára, kik dolgaik miatt ott tartozkodni kénytelenek voltak. Ekkor a' föld' terményivel aránytalan népesség, szükséginek födözésire elégséges módot talált, de mihelyest a' félholdtóli félelem Európában megszünt, a' vitézek is elveszték becsöket, 's tekintetök annyira szállt-alá, hogy Napoleonnak csak egy szavába került a' nagymestert La Valetteből, — melly a' sziget' fővárosa — elriasztani. — Azon két év alatt, midőn a' francziák valának La Valette' urai, 's később az angolok alatt is, mig a' levantei kereskedést kizárólag ők folytaták, számos alkalom kinálkozék Malta' lakosinak élelem-keresetre, de most már, midőn 1814től e' kereskedésnek tágabb utja nyilt, a' la valettei kikötő csak hadiállás-pont 's csak hajók' menedékhelye. A' jövevényt ott most koldus csoportok 's ciceronék zaklatják 's csekély kereset' reményében órákig alkalmatlankodnak. — A' szatócsok 's kereskedők' száma, kik az ugynevezett kereskedői egyesületet képezik, alig megy húszra, 's bár mi időben keresse is fel az ember gyülekezetük' szokott helyét, közülök hat vagy nyolcznál többet foglalkozásban nehezen találand. Az angol őrség egyedül még az, melly nekik némi keresetre alkalmat nyujt. De ha majd, — mint más alkalomkor érinteni fogom — a' suezi földszorulaton létesitendő vasut által, a' keletindiai kereskedésnek uj utja megnyilik, Malta szigetére ismét, 's talán a' hajdaninál is kedvezőbb idő derülend-fel.

„Bejártuk gyalog a' sziget' belsejét 's Civita Vechiát az ó várost a' püspöki lakhelyet is fölkerestük. A' sziget' földjét általában kövesnek találtuk, földdel vékonyan befödve, mellyben gabona, pamut, fügefák, mindennemü gyümölcs, kiváltkép sárga 's görögdinnye, narancs és czitromfák gazdagon tenyésznek. Bort és hust Siczilia szállít, mert az ottani szőlőtermés csak csemegézésre elég. — Por lepi az egész szigetet 's csak imitt amott zöldelnek egyes bokorkák. Épület-kövekben nagy a' bőség, 's mivel azok nem kemények 's könnyen faraghatók, a' legszegényebb parasztnak is faragott kőbül van háza. Kéményeket nem láthatni 's minden háznak lapos, erkély-alaku födele van, miről az esőviz a' házhéj alatt húzott csatornán által foly-le. A' paraszt-házakat, ajtó 's ablaknyilásikkal, egyes kődaraboknak lehetne vélni, födelük lapos 's egész alakjok sírhoz hasonlít. — A' sziget' belsejében sok falut láthatánk, mellyek' közepén díszes oszlopok 's erkélyekkel fénykedő házak, pompás kápolnák 's templomok találkoznak.

Ha az ember La Valette' utczáin végig megy, leginkább szembe ötlik azon sokféleség, mellyet a' házakon 's kivált erkélyiken vehetni észre. Ezen erkélyek szerkezetjök' ékeire nézve nem ritkán fölötte diszesek, 's kivülre helyzett nyugrejtekhöz (Boudoir) hasonlók. Itt töltik-el az asszonyok frislevegő-szíhatás' kedviért, vagy szine alatt a' nap' egy részét, négyszegü zsindely-táblák (Jalousie) mögött, honnét az elmenőktül észre nem vétethetnek. Az utczákon földig érő fekete tafota-fátyollal jelennek-meg a' fejérszemélyek, 's ezt ők olly tetszkedőleg *) (coquet) tudják elredőzni, hogy a' bájló arcz 's kisded láb a' kiváncsi szemnek ingerül eléggé láthatók maradnak. — A' keresztyénség' külfényben mutatkozó 's polgári állodalomra nagy befolyást gyakorlott korának igen pompás emlékei Malta' szigetén a' vitézek' idejéből származó épületek. A' nagymester' palotájának tág termeit fejér márványból faragott fölséges oszlopok ékesítik, 's nagymesterek és vitézek' képei, kik magokat pogányok ellen vitt háborúkban megkülönböztették, tünnek mindenfelől elő. Egy ezen teremek közül különös varázs hatással bír: ázsia 's afrikai drága szőnyegekkel beaggatott falai közt 's bizonyos sárga szinü gyékénnyel terített padlatán, keleti légalkatban érzi magát az ember, képzelete fölhevül 's vére élénkebben buzog. — Sz. János' templomában vannak a' nagymesterek 's vitézek' sirboltjai; a' márvány-kövezeten kezdve a' főoltárig nincs hely e' fölséges egyházban, melly valami ékes műkészitménnyel ne tündöklenék. A' kövezet maga igen különös tarkaságu mozaik; minden kápolna, minden sírkő sajátilag díszlik, 's márvány, szobrászmű, aranyozat 's föstés pazar fénnyel versenygenek rajtok. Nem lehet tiszteletre gerjesztőbb, ünnepélyesb 's lelkesülésre buzdítóbb semmi, mint ezen álgyuk, zászlók, hajók, mórok 's csalmás törökök' tekintete, ezen siremlékek, fénylő vértek, paizsok 's ezen mindenfelől szembetünő maltai keresztek, mint erő 's állhatatosság' jelképei.

P---ta Károly

*) Tetszkedni, tetszkedezni, tetszékes, tetszike, tetszkedő, tetszkedés, tetszkedőség, tetszkedőleg: nem uj hanem csak ezen eszmék: „Coquette, coquet, coquetterie, coquettiren'kifejezésire alkalmazott szók. Ha nem tetszenek bocsánat; mert mindenki olly szerencsés terminologista nem lehet, mint teszem a' „Lorgnette: félkézüség; Vorhemd: ingecske, kising; Luster: világfény; Labyrinth: bolygó-alkotvány" magyarázói. P.K.

VIDÁMSÁG' PHILOSOPHIÁJA
(Jean Paul után)

Mértékfeletti fájdalom a' szivnek öngyilkossága, 's mint Szileziában az öngyilkost arczával földfelé forditva temetik-el: úgy a' mérték fölött szomorgó is ábrázatját, mellyet elvesztett jelen' 's jövő' ege felé kellene emelnie, a' föld felé fordítja a' nélkül, hogy földön volna. Emeld-fel lelked', nézz körül, tekints valami magasbra 's vidámabbra, mint e' föld, földi férgek 's földi sötétség. Nem öröm-élés, hanem vidámság a' mi kötelességünk, ez a' mi czélunk. Egy kedvetlenség 's bánatteljes lélekben a' sürű, nehéz, rekedt levegő elfojt minden szellemi virágot, el az erkölcsi növekedést. Édes epedésnek, 's könyörnek legyen nyílt a' szív, de ne a' hideg búnak 's esüggedésnek: úgy mint a' virág, melly a' harmat előtt kitárja keblét, de hideg eső előtt bezárja azt. A' roszszullét olly kevéssé, a' jóllét olly igen tartozik természetünkhez, hogy a' csalódás' egyazon mértékében csak azon csalódást bánjuk-meg, melly bennünket kinzott, azt sohasem, melly bennünket örvendeztetett.

A' vidámság, melly csak emberi tulajdon, 's nem állati, mint az örömélvezet, tavaszként nyitja-ki a' belső élet' virágit. — A' boldogság egészen egy örökkévalósággal régibb 's idősebb, mint a' sötét kárhozottság. — Próbáljatok csak néhány napig nyugottak 's vidámak maradni, nem öröm-élések által — ezek lankasztó gyógyszerek — hanem minden sértő kicsinység' lelkes megvizsgálása 's felbonczolása által. Legyetek csak egy napig, az indulat' tűzimádói helyett a' világosság' napimádói, 's hasonlítsátok-össze tinjavatokat 's becseteket azon szép napok' sorában, midőn a' bánat' gyomát kitéptétek, a' másik napsorral, midőn azt ültetétek 's ápolátok, azt fogjátok találni, hogy szívetek nyilt minden szép érzésnek; éltetek lelkesebb, nincs mit bánnotok, kettős fegyverrel birtok a' történet' minden játéka ellen, 's el fogtok csudálkozni. —

Az élet' boldogsága, mint egy szép nap, nem egyes villámokban, hanem folyvást tartó, szelid vidám-

ságban áll; a' szív ezen nyugalmas, egyenlő fényben éli szebb idejét, ha az csak holdfény vagy szürkület lenne is. — De ezen égi vidámságot 's megelégülést nem adhatja nekünk a' szerencse, csupán min-lelkünk; mert a' szerencse mindig taszítva 's erőszakosan ad és vesz, és mi mindenkép érezzük taszitását, akár égbe akár pokolba löktet bennünket. —

De mikép viheti ezt végbe az ember? — nem örömek' ültetése, hanem fájdalmak' kigyomlálása 's eltávoztatása által, miután a' gyomtalan föld magától termi az édes gyümölcsöket; tehát nem az által, hogy magának örömeket szerez, hogy magának égre eget épít, mellyeket gyakran egyetlenegy felhő beborit, hanem hogy a' fájdalom' furia-álarczát levonja, 's annak mindennapos játékszini arczát fölfedezi 's megnézi. Ha egyszer annak álarczát lerántotta: kezében édenének kulcsa, mert vele marad — a' sors és kötelesség' áldásit ide nem számítva — a' lét' csöndes szelid örömérzése, mellyet ha alacsonyabb lépcsőn is, a' vadember kunyhójában, a' keleti lakos fája' árnyékában, a' földmüves háza-padján érez 's éldel azáltal, hogy dologtalanul, el nem foglaltan, nyugton űlve látja 's érzi magát 's a' világot. A' lét' ezen szelid érzelmét nemcsak a' fájdalom töri-keresztül, hanem a' sebes öröm is, mert az valamint folyvásttartó, úgy gyönge is. Bennünk van hát az öröm' mindig virágzó nefelejtse, de nincs a' bánaté. Nagyobb a' kék ég mint akármellyik benne uszó felhő, 's tartósabb is.

'S hogy lehet meggyőzni a' fájdalmakat? minden fájdalom lelki, még a' testi is lelkivé válik, míg annak szurásit, mellyeket egyenként szenvedtünk, multból 's jövőbül összeszámolva, egybegyüjtjük, 's így a' sugárokat az égető-pontban egyesítve, minmagunkra irányozzuk. Mivel pedig a' lelki szenvedés csak képzeletből származik, szükségeskép el kell annak magától mulni, ha képzeletink változnak. Itt mirajtunk segithet olly valami, a' mit egész nap magunkon hordozunk — a' fej. Legbiztosabb gyógyszer a' sebesítő képzeletek ellen ez: minden, a' mi ér, már ért, 's addig el is múlt, míg te szájadat panaszra nyitod. Elmult, az az változhatlan felett szomorkodni, melly ugyanaz marad, akár egy órányi, akár egy százados, nem egyéb, mint panaszkodni tél, halál vagy uj század' ittléte miatt. Gondold csak meg okosan, hogy egy percznyi öreg elmultság felett busúlni épen olly bohóság, mint harmincz év előtti mult felett. Az elváltozhatlanság ugyanaz marad, noha te magad barátként kinozván, a' legifjabb veszteséget nehezebben viselhetőnek találod, mint a' régieket.

AESOP' RENYHE EMBERE.

Aesop, (ki mintegy 2400 év előtt élt 's a' legjelesb mese-költész volt) Phrygiában született, hitvány test-alkattal, rabszolgai sorsban, és időjártával bizonyos Xanthus nevü férfiúnak Szamosban eladatott rabszolgaképen. Xanthus philosoph volt, 's a' philosophiát ugy üzte mint mesterséget; Aesop pedig, a' skláv, gyakorolta azt valósággal és tettleg. Egykor amaz fölöttébb aggódni látszott, bizonyos ünnephez teendő készületek miatt. „Ej Uram! — monda neki Aesop, — mit aggódik kegyed olly igen?“ Boszúsan felele neki vissza Xanthus: „Mutass nekem egy olly renyhe embert, a' ki semmin nem aggódik!“ Aesop, erre nem viszonozván egy szót is, másnap kiment a' piaczra, és ott kiszemlélvén egy parasztot, ki mindenre hidegvérüen 's egykedvüleg báméskodott, elhivá azt magával az ő urának házához. „Itt hozom neked, (ugymond ő Xanthusnak) az embert, a' ki nem aggódik semmin.“ Most a' philosoph e' ritka vendéget próbára akará tenni. Feleségének parancsolá, melegítsen vizet, hozza-be medenczében, és ő maga mossa-meg lábait a' parasztnak. A' paraszt legkevesbé sem ellenzé ezt, noha tudta, hogy ő illy megböcsültetésre nem méltó. Azt hitte, hogy itt ez házi szokás. Ez meglevén, ebédhez ülteték a' parasztot, leg-elől az asztal-főre; és ő a' helyet elfoglalta minden compliment nélkül. Az egész ebéd' folytában Xanthus az ő szakácsát szidalmazta, semmit sem készitett szájizére; a' savanyút édeslé, az édeset savanylotta. A' renyhe paraszt hagyta beszélni a' házi urat, és fogaival folyvást derekasan dolgozott. Ebéd' végén egy kalács tételék-föl, mellyet Xanthus' nője maga sütött. A' philosoph ugy tőn, mintha még az is rosz volna; szidta, gyalázta élete-párját, és igy szólott: „most már látom, hogy feleségemmel nem mehetek semmire; soha sem tesz kedvem szerint; nincs egyéb hátra, mint hogy őt tüstént megégessem!“ „Várjon Kegyed egy kevésig — kiálta a' paraszt — én is elhozom az enyimet, egy máglyán égethetjük-meg mind a' kettőt!“

APRÓSÁG.

S* urnak igen tunya szolgája volt. Egykor késön estve, midőn az első már ágyába lefeküvék, a' mellékteremben, hol szolgája éjszakázott, többször halla sohajtozást, egyszersmind hangosan e' szavakat mondatni: „Oh bárcsak egy csepp vizem volna!“ Mivel a' szolga ezt nyögelve ismétlé, S* ur meghúzta a' csengetyűt. A' szolga e' jelre kiugrott ágyából, urához ment 's kérdé: mit parancsol? „Hozz nekem a' kutról egy pohár fris vizet.“ A' szolga engedelmeskedék 's midőn a' vizet urának oda nyujtotta, ez imígy szólt hozzá: „No's igyál hát, ha olly igen szomjas vagy.“

REJTETTSZÓ.

Három elsőm féreg, a' fát rágja 's eszi —
Négyem rajtad láncsa, tű, ár 's tövis teszi.
Két utólsóm nélkül semmi sem eshetik,
Hasznát egészemnek a' vargák vehetik.

Bghy.

A' 16dik számu rejtettszó: Vadász.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

18dik szám — Pest, martzius' 4kén — 1835.

POZSONYI CSEPPEK.

2. ILKA

Az agg kebel' beomlott sánczain
Rongyolt hálóid, Ilka mért terengnek?
Nem fogsz lepét! azok virágra lengnek —
'S darázs, légy zúg a' rét' bogácsain.

Alélt szemid' bágyadt sugárain
Kéjvágy 's emésztő szenvedély merengnek;
Mért e' csal-étkek a' nyalánk seregnek?
Lásd, nem ragad lép fürge szárnyain.—

Nem illetett ajk, lángzó szűz kebel,
Mennyet derítő szem' nyájas sugára,
Bájolnak érző szívet 's lelket el!

De kéjjel ajkad Ilka nem kinál,
Hűlt-kebled lámpaként, melly vész' daczára
Dult csarnokon rideg sötéten áll!

•Z.

TENGERI 'S KERESKEDÉSI TÖRVÉNYFÜZÉRBE.

CSEMPÉSZET (Contrabbando)

I. A' csempészet, álthágása a' köz hatalom által kihirdetett azon határozatnak, melly szerint némelly áru-nemeket az álladalomba be, vagy abból kivinni tilalmas; vagy, titkos behozatása és kivitele valamelly árunak, melly különben nem csempészet' tárgya, hogy e'képen a' vámjog kijátszassék, vagy megkárosítassék. — II. Egy hajónak polgári csempészet miatt történt lezáratása vagy lefoglaltatása (confiscatio) nem tekinthetik tengeri szerencsétlenségnek, mellyet előre látni, vagy kikerülni nem lehetett; hanem csupán szárazföldi bal-esetnek: minthogy a' kapitány annak önkényleg tevé-ki magát, midőn azt saját hibájának következésében várnia kellett, vagy lehetett. — III. Ez oka, hogy a' biztosítók (assicuratori) soha sem felelnek a'csempészet miatt történt károkról 's veszteségekről, jóllehet az a' biztosított', vagy hajóskapitány', vagy épen matrózok' vétke miatt esett-meg; akár azon nemzet' határozatai' álthágása miatt, mellyeknél kereskedést űznek; mint p. o. ha a' hajó, vagy áruk lefoglaltatnak a' királyi jogok' meg nem fizetése, vagy az illető utasítások' (spedizioni) hiánya miatt. — Ezen elvek' következésében a' nizzai Consulatus azt határozá, hogy a' csempészet vagy a' királyi jogoknak az érdekesek által lett megcsalatása miatt lefoglalt hajó' kiváltására tett költségeket, ugyanazon hajó' tulajdonosinak 's a' beléterhelt áruknak kell viselni. — IV. Azon kérdésnek eldöntésére: valljon az olly áruknak biztositása, mellyeknek kivitele vidéki állodalmakban tilalmas, ére valamit, vagy semmit? szükséges előrebocsátni a' köz jog' (jus publicum) némelly elveit, mellyeknek hason alkalommal bizonyos kalauzként kell szolgálniok azon pörök' 's kérdések' elhatározására, mellyek a' kereskedésben, különösen háborúk' idején, a' csempészet miatt támadnak. — Illyenek: a) a' nemzetek' természeti állapotja, 's a' közöttük fenforgó viszonyos tekintet, csupán csak társasági és békességi állapot 's tekintet. Ezen társaság továbbá még hasonlatossági és függetlenségi is; 's közöttük a' jogoknak azon egyformaságát állapítja-meg, melly őket egymás között viszonyos tisztelet és tekintetre kötelezi. — b) Mind az, ki egy vidéki állodalomban beréz (negotiatur), köteles mint (ideigleni) alattvaló, azon állodalom' törvényinek magát alávetni. — c) Mindenkinek van joga saját tartományiban némelly áruk' nemeinek ki vagy bevitelét megtiltani, a' nélkül, hogy az idegen, kinek tulajdon állodalmában ugyanazon joga van, e' miatt panaszkodhassék. — d) A' polgári törvényeknek nincs semmi erejök az ellenségre nézve. „Silent leges inter arma"; következőleg minden tiltó törvény, melly két hatalom közt béke' idején létez, eltünik azon pillanatban, mellyben a' háború kezdődik, minthogy köztük ezentul csupán a' fegyverek' ereje lesz elismérve. – e) Az érdektelen (neutralis) állodalmak háború' idején szabadon folytathatják kereskedésüket a' hadakozó hatalmak' mindegyikével; kivevén azon esetet, ha a' nemzeteknek szerződési joga, vagy valamelly előbbi egyezés ellenkezőt állapított-meg. — V. Ezen theoriákból következik, hogy ha az érdektelen állodalom' kereskedője, saját árujaként terhelte-föl a' hadakozó nemzetek' valamelly alattvalójának áruit, 's a' valódi per conto (kinek számára) nem adatott tudtokul a' mondott áruk' biztosítóinak, nem fognak ezek felelni tartozni a' zsákmányról, 's annak birói záráról; ellenben kötelesek a' biztosítók felelni a' mondott áruk' veszteségéről, midőn az igazi kinek számára, szinlett utasítások által takartatva, fel volt előttük födözve, 's ki volt nyilatkoztatva. — Mondhatni tehát, hogy illy biztosítás mindig erős (valida), 's nincs benne semmi tilalmas; mert igazságtalan, 's a' nemzetek' joga ép elvei ellen volna egy érdektelen nemzet' kereskedésének háborgatása, 's olly háború által történendő zavarása, mellyről az semmit sem tud, vagy legalább tudni mitsem akar. — VI. Ugyanazon elvekből következtethetni azt is, hogy olly áruk' biztosítása, mellyeknek be- vagy kivitele valamelly barátságos tartományban tilalmas, teljesen erőtlen mind a' mellett is, hogy a' csempészetet a' biztosítók ismerték. — VII. A' hajó' kapitányának tudni kell azon áru-nemeket, mellyeknek ki-vagy bevitele tilalmas azon tartományban, mellybe hajójával érkezik, vagy mellyből távozik. Tudnia kell azon adókat is, mellyeket

azokban fizetni kell, 's nem ismervén azokat, köteles azokról magát értesítetni, mert tartozik mind azon kárról felelni, melly ezen tudatlanságából származhatnék; kivevén, ha egészen uj és szokatlan adóról volna szó, mellyet vétke nélkül nem tudhatott. — VIII. Azon áruk 's csempészet-nemek, mellyek a' hajón ennek vagy embereinek szükségére visszatartóztatnak, sem a' lefoglalásnak, sem valamelly adófizetésnek alája vetve nincsenek. — A' tengeri váltó (il cambiante maritimo) nem felelős a' csempészet miatt lefoglalt áruk' sorsáról, ha azokról semmit sem tudott, mert az illy eset nem származik tengeri szerencsétlenségből. — Fegyverek, puskapor, golyók 's egyéb hadiszerek, mellyek háboru' idején csempészeti áruknak neveztetnek, bár minő hajón találtassanak, föltéve, hogy az azokat ellenség' számára terhelte, 's akárkié legyenek, alája vannak vetve az elfoglalásnak.

Ezen egész tárgyban azonban, a' hajózóknak főkép a' nemzetek' viszonyos 's különös egyezéseihez és azon kijelentésekhez kell magokat tartaniok, mellyek háború' idején a' hadviselő hatalmak' részéről hirdettetnek-ki, mert csupán ezeknek akaratjától függ a' csempészethez tartozó hadi áruknak megnevezése, mind azon kiterjesztésekkel 's összeszorításokkal, mellyeket azok hasonló alkalommal hasznosaknak 's czélravivőknek itélnek. Ez azon egyetlen törvény, mellynek háborús időkben ereje van; de minden esetre az előforduló kétségekben legtanácsosb a' köz jogot venni tekintetbe, mellynek a' hadi csempészet egy lényeges részét képezi.

Császár m. tud. tár. lev. tag.

KÖZLÉSEK 's ÉSZREVÉTELEK

a' február' 14 's 15kén Budán járt török Követségről.

Miket tehet egy halandó — milliónyi halandókkal trónuson!. A' hajdan turbános, bőbugyogóju, három négy papucsú, kaftános, és schawlokkal körültekercselt régi törököket láttuk itt — 's mikép? atillaszabásu kaputban, pantalonnal, fénymázos csizmával, hosszú egyenes karddal. Csak a' szakál, csak a' veres magas sapka, most kék hosszú selyem-bojttal még maradványjel. Ildik Mahmud (szül. 1785ben jul. 20kán) mostani szultán tevé ezt, ki az elődei ellen sokszor felzendült janesárokat iszonyú mészároltatásaik után eltörlé 1826. jun. 17kén, 's azóta valamint uj hadisergeit (Askeri Muhamedije) europailag öltözteti 's gyakorolja, ugy polgári tisztjeire is franczia, angol és német vagy általjában szólva europai köntösöket ad. Milly forrongást szült ez az örök-régihez ragaszkodott 25 milliónyi török népben, gondolható. Szabásuk orosz, 's különös, hogy most a' török azon népet utánozza, mellyre ez előtt mintegy másfél századdal I Péter czár, erőszakosan huzatta Pétervára' kapuinál az europai kaputot, 's mellynek ugyanazoknál vagdaltatá-le szakálát. —

Ugyan Ildik Mahmud' zultán' dicséretes példájánál fogva a' bort is örömmel elfogadja már a' török. N.mgu Mérey Sándor ő Exjánál délelőtt 11 órakor kanapé előtti asztal vala terítve süteményekkel, gyümölccsel, kávéval, theával, 's miután Beylikdschi Nuri effendi és főbb kisérőji azokból ettek 's ittak, a' pezsgőt, malagait és ménesit is felhajták. Utóljára fordulván-elő a' ménesi, Bekir bey ezredes azzal fogadta-el: „Annyi volt már szivességből a' más két előbbi bor, hogy a' ménesiből csak azért iszom, mivel magyar bor.“ ('S e' szót: 'magyar' épen ugy mondotta-ki, valamint a' többiek is mindig, mint épen a' magyar saját kimondás hangoztatja). Igy fogadának-el tejes kávét és bort b. Lederer Ignácz, magyarországi hadkormányzó ő Excjánál is. A' bor imígy kereskedési ág leszen majd mindinkább a' mohammedieknél is. — A' csillagásztoronyban utazóink nagyon gyönyörködtek. Ők legelőször láttak illyent. Albert Ferencz, csillagászi segéd ur, torokfájása mellett is készséggel igazította pontra a' telescopiumot 's azon által Jupiter épen igen tisztán látszott. Nuri effendi különösen örvendett, Emir bey ezredessel; egy szelet papiroson a' török kalendáriom 's a' csillagok' főbb adatai valának 's azok szerint több kérdést tőn. Albert ur a' két pattantyús török ezredesnek, egy fancziául irt mathematikai munkát ada emlékezetül. A' toronyban megfázást a' segéd ur' szobájában rhum- és pálinka-ivással kivánták elüzni.

Midőn Döbrentei Gábor k. tartománybiztos ur elmondotta Tétényben a' Beylikdschinek, mik Budán 's Pesten látásra érdemesek, mindent készséggel kivána majd helytt léve látni; különösen pedig maga kérdezősködött: ha láthat-e többféle gyárokat? Hanem játékszinbe jövetellel is megkináltatván, hogy igy estéje mulatva teljék-el, azt felelé: „Sajnálom, de oda nem megyek; mert Budán bizonyosan magyarúl játszanak 's ugy nem tudok.“ Tánczjátékra hivatását azonban mingyárt elfogadta. Ujság volt előttük a' tánczjáték is. Eleinte csak meghivás iránti kedvezésből rövid ideig maradni volt szándékuk, de majd végig maradtak. A' magyar játékszínnek, mióta Budán van, ezen nap volt legtöbb jövedelme. Adatott bérletszünéssel: Báj-rózsa. Nuri effendi az ő udvari tolmácsával, Janko Vogarides-szel Mérey Sándor ő Excjával volt annak logejában, ki a' kisérőknek még két loge-zsát ajánlotta. —[Hogy a' török nem is képzelhete egyéb nyelvü játékszint Budán, Magyarország' fővárosában magyarnál, az bizonyos örömmel vegyes fájdalom lehet a' magyarnak, a' ki tudja, hogy ns. Pest

vmgyének csak hazafiui tetemes áldozati tartják e' társaságot, 's most a' részvétlenség miatt félő elmulhatása. 'S akkor jöhet ide külföldi, Konstantinápolyból, Pétervárból, Párisból, Philadelphiából és Londonbul, honnan mindenünnen vala már kettő három a' budai magyar theatrumban, 's előre hivén, hogy itt csak azt lát — jöhet majd megint 's a' nemzetit elenyészve hallandja. Magyar nép! a' nemzeti becsület nagy kincs, fön kellene tartani!

Hogy a' magyarban és törökben egyező értelmü szók vagynak, azt a' törökök is jól tudják. Erről esvén szó, Beylikdschi Nuri effendi maga mondá mingyárt ezen hason-értelmüeket: „kapu, árpa, vezér, kalpag."

Azon Tyúl-Baba nevü török papról, ki a' budai szőlőhegy' ponkján a' császárfürdő felé van szó szerint eltemetve, 's kinek sirja' tájára mint szentélhez dervischek szoktak időnként ide zarándokoskodni, e' törökök semmit sem tudtak. Ugy látszik, az ujabb török polgári és katona-rendü világ is felejti a' szenteket 's csak a' dervischek' klastromai tartják-fen emlékezetjöket. Azonban a' megemlítéskor igen hajlott Nuri effendi a' megnézésre. — A' császárfürdő különös örömmel lepte-meg az egész törökséget. A' mint Nuri effendi legelőször a' nádori fürdőbe vezettetett, tüstént még délelőtt fürdeni akart. Tevé azt látogatásai' végeztével délután elindulta előtt. Elolvasta leguggoltan az ott tudva levő kövön a' török felirást, 's vele együtt a' követségi két tolmács 's a' két ezredes. Nuri azt mondá reá: hogy elolvasása az elzúzott betük miatt bajos, 's csak annyit lehet belőle kivenni, hogy a' fürdőt ott Mustapha basa építette.

Arról, mikép bírta egykor a' Török Buda várát, semmit se szólottak, valamint vezetőjök sem hozta elé nekik. Midőn e' fegyvertárban a' két török zászló mutattatott-meg nekik, Döbrentei ur azt mondá mosolyogva: megengedjen a' Beylikdschi, hogy a' török elleni győzelem' jeleit is magyarázza. Nuri viszszamosolygott. Bekir bey ezredes pedig azt mondá tüzzel: „Az semmi; egyszer egyik, másszor másik győz, 's a' csatában keménynek kell lenni, de azután öleljük egymást."

Nuri effendihez követségi társai 's cselédei vonszódást mutattak; látszik, hogy velök jól bánik. Általjában barátságos jó indulat fejledezett belőlük. Készséggel, szivesen fogadtak-el minden ajánlást. Tétényen, a' tartománybiztos úr meghítta Nuri effendit reggel 7½ órakor, midőn rizskásás juh-husukat 's egyéb török étkeikre pálinkájokat elkölték, tek. Daróczyné asszonysághoz kávéra, gyümölcsre; egyszeribe igérkezett 's azután kisérőivel együtt gyalog el is ment. Mikor Budán mene hozzájok a' tartományi biztos ur, már mint elébb látott ismerősüket barátságosan ölelték. Igen jól esett nekik az említett itteni megvendégeltetésük, mellyben nm. Mérey Sándor ő Exjnál m. Ocskay Antal püspök és helytartói tanácsos ur emlékül adá Nurinak az ausztriai és franczia háboru' törökül leirt historiáját nyomtatásban. „Milly barátságos ország ez a' magyar! — mondák — mióta benn utazunk, mindenütt jót tapasztalunk."

De a' kiváncsiság, ezen utazók' látásához — az szörnyü volt! Azért-e, hogy az europai köntösben levő törököt, hogy a' Budát egykor elpusztitottak' ivadékait lássák, vagy férfiakat, kik egy feleségnél többet is tarthatnak, szemlélhessenek. Ha rendre szólitás nem történik, a' nép Nurinak szobájába illetlenül tolakodott volna bé. Illyet tudatni ez alkalommal azért szükséges, hogy más efféle esetkor a' nép is értse, mennyire kell neki az illedelmet föntartani.

LONDON' KÖLTŐI LEIRÁSA.

(Egy chinai mandarin után.)

A' chinaiak szenvedelmes baráti a' költészetnek 's minden alkalommal akármi tárgyról verseket gyártanak. Nálok történetirás, Chronologia, Vallás, Philosophia, erkölcs- vagy törvénytudomány, mezei gazdaság, szép müvészetek, szóval: minden a' költészet' körébe tartozik. Van Chinában egy igen kedvelt költemény, melly előadja: mint kelljen egy ökröt levágni, felbontani, husát elkészíteni 's megenni. A' chinai birodalomban mindenki főszükségnek tartja a' költészet' szabályait tudni; bármilly osztályhoz tartozzék egy chinai — legyen az tanult mandarín, vagy csupán egy szegény halász, ki a' kék folyamon veti-ki halóját — ő élénk figyelemmel hallgat minden legcsekélyebb előadásra, ha azt rhythmus és költői képek szépitik. — Az általunk itt alább közlött költeményt egy tudós férfi szerzé, ki Pekingben fényes hivatalt viselt 's 1813ban a' keletindiai társaság' lordbiztosával Londonba jött. A' költemény illy czímü „Tíz versszak (Stanze) Londonról" 's igen egyszerü leirását adja a' fővárosnak. A' vers-szakok szabályszerüek 's minden vers egyenmértékü szótaggal bír. Az olvasó, kivel mi ezen költeményt minden további megjegyzések nélkül közöljük, fáradság nélkül fogja az abban eléforduló botlásokat, hamis deductiokat 's nagyításokat kiösmerni.

1ső Vers-szak. Messze, igen messze éjszaknyugot felé emelkedik az oczeán' közepéből egy hatalmas sziget, birtoka egy nagy 's erős népnek. E' tartomány' éghajlata igen zordon; a' házak olly szörnyü magasok, hogy a' tetők' csucsai a' felhők közt vesznek-el 's a' csillagokat érik. Az angolok vallásos emberek, híven ragaszkodnak vallásos szokásikhoz 's legnagyobb tisztelettel viseltetnek azokhoz, kik a'

szent könyvek' olvasásából élnek. Ők már születésüktől fogva engesztelhetlen gyülölséget táplálnak a' franczíák iránt; e' két nemzet közt még soha sem volt f gyverszünet.

2dik vers-szak. Ha az ember Angliának termékeny hegyeit tekinti 's azon gazdagságokat, mellyek e' hegyek' csúcsait borítják, azt vélné, hogy egy fiatal szépségnek zárkozó szempilláit látja. A' természet pazérolva osztotta áldásit e' nemzet' asszonyira; mert őket mindazzal megajándékozá, a' mit csak e' föld tökéletest mutathat; ők egyszersmind határtalan befolyást gyakorlanak a' férfiakon 's mindenhol legnagyobb tiszteletben tartatnak. A' fiatal leányzók' arcza pirosló, mint a' most fejlő rózsa; nyakuk szebb a' csillogó fejérgyöngynél. A' férfiak szeretik nőiket, a' nők szeretik férjeiket; 's éltük legkésőbb koráig legtökéletesb kölcsönös egyességben élnek.

3dik vers-szak. Milly kellemes egy szép nyári estvén a' sétálók' számtalan csoporti közé vegyülni 's meglátogatni a' falukat 's kerteket, mellyek a' város' környékét szépítik!; most egy virágot szakasztok a' mezőn, majd ismét ama' zöld téren andalgok, hol szelid bárányok vigan szökdelnek. Itt egy szorgalmas arató dalolva köti kévékbe az arany kalászokat, mig amott csapongó hivalkodók virágokat szednek 's a' mellettük elmenőket hazatérésre intik, nehogy az ártalmas ködöknek tegyék-ki magokat.

Most a' 4dik vers-szak következik, mellynek fordításától megkiméljük tollunkat; ez a' londoni színházak' leirására van szánva. A' költő elbeszéli olvasóinak, hogy a' szinházak' ajtaji Londonban egész nap bezárvák 's csak éjjel adatnak játékszíni mutatványok. Ezen megjegyzés, melly nekünk izetlennek tetszik, egészen maga helyén van; mert Chinában köztudomás szerint a' játékszíni előadások csak nappal történnek. A' költő így folytatja további leirását.

5dik vers-szak. E' boldog partokon halkan ömlik egy hatalmas folyam; rajta egész szélességében három fölséges kőhíd visz. Messze alant, megmérhetlen bolt-ívei alatt mennek keresztül a' hajók kifeszített vitorlákkal; fönn pedig az iszonyú magason — közel a' felhőknél — van az ut, mellyen emberek 's lovak haladnak. A' viznek mélyiből irtóztató kő-tömegek emelkednek, mellyek a' folyam' menetét megakasztják 's azt kilencz külön csatornára szorítják. Én ezen hidakat csak a' Loyany-hiddal hasonlíthatnám-össze, melly legnagyobb, legmagasb 's legszebb, egész birodalmunkban.

6dik vers-szak. Ezen Anglia egy gazdag, igen népes, és mű-szorgalma által álmélásra gerjesztő ország. Sehol sem láthatni olly nagy gyárokat, sehol sem alálhatni ügyesebb művészeket. A' királyok' palotája nemes és fönséges épitvény, 's gyakran láthatni magas-üstökü fákat, mellyek a' magányos házak' homlokrészét beárnyékozzák. A' fiatal emberek, kik a' nemesi rendhez tartoznak, e' sétahelyeken soha sem jelennek máskép meg, mint lovon vagy kocsin, 's azon hölgyek, kik tetszeni kivánnak, selyembe öltözvék.

7dik vers-szak. Minden ház Londonban több emeletü 's rajtok minden a' nagyság' és pompa bélyegét viseli. A' bejárás vas-rostélyokkal van elrekesztve, 's a' falak közül viz szökellik-föl. A' teremek különszínü gazdag szövetekkel díszesítvék, és kivülről az ablakok' üvegein által bámulhatni a' szőnyegek' fényes visszasugárzását. Ha az ember e' sürün egymás mellett álló házak' végetlen sorait látja, azt gondolja, hogy egy varázs-kép mutatkozik szemeinek.

8dik vers-szak. Az év' kilenczedik hónapjában minden londoni polgár egy kis utazást tesz; némellyik ekkor mezei jószágára veszi lakását, míg mások barátikat falusi birtokukon látogatják-meg. Reggeltől estig szünet nélkül hallatszik a' haladó kocsik 's futó lovak' egyhangu zörgése. Őszkor az életneműk' ára csökken, 's legtöbb ház laktalan 's elhagyatva áll; ezen időtájon az épületeket javítják és szépítik.

9dik vers-szak. Az utczák tágasok, egyenesek 's jó kövezettel bírnak, 's egy bizonyos távolságra egymást áltmetszik. Mindkét oldalon a' házak mellett különös hely van a' gyalogok' számára; közepén pedig a' lovagok 's kocsik járnak. A' kocsik 's lovak' vad zörgésivel vegyül a' kalmárok' 's árkiáltók' zajgó lármája 's a' kézmüvesek' kalapácsverése 's csattogatása. Télen az utakat hóhalmok rekesztik-el, 's éj' idején levegőben függő lámpák, mellyek világossága a' menny' csillagiéval vetélkedik, árasztanak fényt az utakra 's imígy biztosítják a' vándornak lépteit.

10dik vers-szak. Ha mingyárt az éghajlat' zordonsága nem engedi is meg a' rizs-termesztést, még sincs Anglia soha is öldöklő éh-halálnak kitéve. Az angolok igen jó theét isznak, mellybe tejfelt szokás vegyíteni, 's hozzá zsirral kent búzakenyeret esznek. Valóban igen különös népfaj ez az angol. Nekik válogatott étkeik vannak 's azokat ezüst tálakon hordják-fel; bort csak igen tiszta kristály-edényekből isznak. Asztalnál a' legszorosb illedelem' szabályit követik, és soha sem szokás vendégségbe vagy társas körbe menni, a' nélkül, hogy ruhájokat változtassák.

REJTETTSZÓ.

Elsőm testben 's földben áll,
Benne vér 's víz folydogál.
Másik tagom fej nélkül
Hézagba jár 's lyukba dül.
Kisebb 's nagyobb mértékben
Van embernek egészen.

Őrvényi.

A' 17dik számu rejtettszó: Szurok.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

19dik szám — Pest, martzius' 7kén — 1835.

A' FÖLDRENGÉSRŐL.

(Közli idősb Derczeni Dercsényi János, k. tanácsos, 's a' cs. k. mező-gazdasági Társaság' val. tagja.)

A' hazai ujságokban több év előtt hazánk' természet-vizsgálóji a' bihari és szathmári megyékben, nevezetesen Endréd' vidékén több mint 3 hónap óta a' földrengés miatt elrémült lakosak által felszólíttattak, hogy ezen, őket veszéllyel fenyegető természeti tüneménynek, ha csak föltételes (hypothetica) előadásával 's felvilágosításával is némikép nyugtatnák-meg őket. — A' Társalkodó' jelen évi 5dik számában is az ezen borzasztó tünemény' okait nyomosan találgató 's előadó ér-endrédi predikátor t. Selley József ur azon kivánságát nyilványítja: hogy *„bár valaki, ki a' természet' értelmesebb buvára, azon vidék' lakosait valószinűbb hypothesisekkel örvendeztetné-meg.“* Valamint t. Tatay Ferencz piskolti predikator ur is méltónak tartja, *hogy figyelembe vétessenek azon nagybecsü értekezések, mellyeket, hazánk' tudósai a' nagy veszély' gyöngítése vagy elenyészteteséül közrebocsátnak.“* — Ezen valóban igen érdekes kivánság' teljesíthetése tudós Társaságot illet ugyan; mindazáltal, míg az reménlhetőkép megtörténend, addig is ezen nevezetes tárgyroli tudományát 's tapasztalásit a' természeti tudományoknak egy barátja, a' feljebb érintett kivánatok' következésiben ekép adja-elő, ezen felülirással: Parve nec invideo, sine me liber ibis in urbem!'

Mindenek előtt azon földrengéseket, mellyek tüzokádó hegyek' hatásinak következései, meg kell különböztetni azon földingásoktól, mellyek távul a' tengerektől szárazföldön (continens) történnek. Az iró által hazánkban tapasztalt tünemények, történetileg előadva imezek:

1778ban Zemplény vmgyében Varanó' vidékén a' földrengés miatt Vittisócz faluban megnyilt a' föld, 's gázakat, hamut, fövényt 's vizet hányt-ki. Melly alkalommal a' varanói templom repedékeket kapott 's egy urasági kastély lakhatlanná lett, 's ezen időtül fogva e' vidéken földingás nem tapasztaltatott. — 1808ban nov. 17kén Sáros vmegyében Eperjesen 's annak vidékén minden nevezetes kár nélkül rengett a' föld, de azóta meg nem ujult. — 1829dik évben Endrédben 's annak tájékán mutatkozott földrengés Beregh, Ung, Zemplény 's Abauj vmgyékben jun. utólsó 's jul. első napja közti éjszakán éjféltájon csekély hatással; jul. 1sőjén reggeli 4 óra után erősebben 's esti 8 órakor legerősebben; így augusztus' 3 's 4dik napja közti éjfélkor ismét gyöngébben éreztetett, ámbár nem minden kár nélkül; melly valamivel később, ugyanazon évben Sz. Pétervártól fogva Odessáig sőt Törökország' belsejéig hatott 's ugyanazon évi aug. 7kén reggeli 3 órakor Németországban, az alsó-rajnai vidéken Kolmárban, Boutrangeban 's Balfan' táján éjszakról délfelé egy másod-perczben két lökésben érezteték 's Strassburgig hatott, 's ez földből kijött gőzzel, mennydörgéshez hasonló földalatti zugással volt összekötve. Hegyes tartományokban, házakban a' szoba-eszközök felfordultak, de veszedelmesb károk nem történtek. — 1834ben oct. 15kén reggeli 8 óratájon történt tetemes földrengést Tokajban, szüreti udvarán, szabad ég alatt tapasztalá az iró. Tompa-moraju zúgás közben a' föld lábai alatt annyira ingott, hogy kénytelen volt a' kert' kerítéséhez fogódzani; 's az agyvelőt egy perczig úgy elbódította, hogy kevéssé a' hallás' eszköze, a' fül is, siketséget kapott, miről azután mások is panaszkodtak; 's ezt az iró a' földbül kijövő electrikai levegőnek gondolja tulajdonithatni. Hogy ezen földrengéskor itt 's az egész Hegyalján, sőt Kassán is Pestig, az épületekben milly károk történtek, az ujságok előadták. A' Komáromban 's vidékin régebben történt gyakoribb földrengéseket elhallgatván, csak azt jegyzem-meg, hogy az is megszünt 's már régóta nem ujult-meg.

Hasonló vagy tetemesb vulcanok' támadása nélküli földrengéseket említenek a' természetvizsgálók: 1827ki maj 2kán Tridentben, jul. 8kán Palermoban háromszor egymás után és aug. 3kán. — Forliban apr. 11kén, — Velencze, Bologna 's Florenczben apr. 6kán; 's ugyancsak 1828ban apr. 26kán — oct. 18 's 19kén Turinban a' földrengés 30 másodperczig tartott, a' harangok megkondultak, az óra-mozgonyok megállottak, a' kutyák, vonítottak, az emberek álmaikból fölserkentek 's hajlékaikat elhagyák, de minden más káros következés nélkül. — Genuában oct. 9 és 10dik napja közti éjjel, 's ugyanazon hónap' 25kén valamint Francziaországban is Marseilleben oct. 9kén. — Helvetziában, jelesül Zürichben 's Winterthurnban dec. 15kén, ismét Francziaországban Montagne 's Alençonban jan. 2kán. — Németországban Onastädtenben Reitlingen' vidékin 1828ki jan. 29kén. Németalföld' déli tartományaiban Tirlemont, Waterloo, Lodigne, Namur, Lüege, Mästrich 's a' t. vidékein Francziaországig elhatva 's éjszak felé a' Mosel' vizeig terjedve febr. 23 's dec. 3kán. — Mindezen itt elszámlált földingások részint gyönge rengésekből állottak, részint csak az ajtókat 's ablakokat

reszketteték-meg, 's az edényeket koczantották-össze minden egyéb károsabb következés nélkül. Azok közül némellyeket föld-alatti tompa zugás követett; a' Németalföldön volt rengések a' falakat meghasogatták 's az ablakokat 's porczellán-edényeket összetörték. — Spanyolország' Murcia tartományában is volt 1828ki septemberben hatalmas földrengés, melly hogy szinte 1829ki januárig tartott 's magát igen kártékonynak mutatta, tudva van a' hirlapokból.

A' tüzokádó hegyek által okoztatott földrengések még sokkal irtóztatóbbak 's nagyobb vészt okozók, mint mellyeket imént említénk. — A' földtekén levő égő vulcanok' száma több mint 200ra terjed; ezeknek fele az ujonnan felfödöztetett világ' részeiben van. A' szent könyv, égből hullott tüz általi megemésztetését említi Sodoma és Gomorrának. Erről ama' hires, freistadti ásványtudós 's csász. királyi tanácsos, Werner azt irja: „Sodoma és Gomorrának elsülyedtét hihetőleg az ottani tömérdek gyánta-anyag' meggyulása okozta. A' holt tengeren, melly azon kiégett földet fedezi, most is annyi föld-olaj uszkál 's annak partjain olly sok földi szurok van, hogy az egész nagyterjedelmü tájék most is gyánta-szurkos gőzzel párolog." — Európában, jelesül Olaszország 's Izlandban valóságos tüzokádó hegyek vannak. Szicziliában van az iszonyú Aetna. Már szicziliai Diodór említi első kirohantát, 's Thucidid a' másodikat Krisztus szül. előtt 734 évvel. Az Aetna-hegynek jelen korunkig 31 kitörése volt, mellyek közül az 1669ki legrémítőbbnek mutatkozott; ez a' nevezett hegyet 4 olasz mföldnyi hosszában 's 6 lábnyi szélességben hasította-meg 's tölcsérjéből égő láva ömlött 40 láb magasságban 's 9 láb szélességben. Catanea városát elhamvasztotta 's mintegy 18,000 embert foszta-meg életétől. — 1783ki kitörése 's az ezáltal okoztatott földrengés' alkalmával Calabriában Poliszthena mellett a' Scylla' némelly szikláit 's az ezekhez közel-álló szirteket ledöntötte 's több falut temetett-el lakosival együtt. Ott és Citerno mellett a' hasadások még ma is láthatók. — A' Vesuv Nápoly mellett sokkal ismeretesb, hogy sem arról sokat kelljen szólani. A' hegy' régi kitörései közül legnevezetesb az, melly 79 évvel Krisztus szül. előtt történt, midőn t. i. Herculanum városát lávával 's kövekkel, Pompejit pedig 's lakosait tüzes hamuval borította 's temette-el. E' hegy 1766, 1779, 1794 's 1804ben szórta legnagyobb mértékben magából a' tüzes lávát. Az 1794ki kitörés tette semmivé a' jeles Torre del Grecot. Most is gyakor izben szór tüzes hamut, lávát, követ 's a' t. füstölgő gyomrából. — Izlandban a' Hekla más nagyobb 's kisebb, tüzet 's forróvizet okádó hegytársival eléggé ismeretes. — Ásiában Kamcsatkában 67, a' Kurilli szigeteken pedig 5 tüzokádó hegy találkozik. — A' mongol és chinai vulcanokróli tudósítások ki nem elégítők. A' Japánban levők' számát 10re teszik; a' Philippi, molukkai 's mariani szigetek valamint Szumatra is több illy hegységgel bírnak. Javában legalább is van 49. — Afrikában az azori szigeteken 32, részint már kialutt, részint még most is tüzelgő vulcanok léteznek. A' kanáriai, ascensioi 's zöldfoki szigetekben a' tüz-okádó hegyek' száma nincs meghatározva. — Amerikában Humbold báró szerint a' vulcanok északról délfelé, a' magas andesi hegyek' sorában szinte 700 négyszeg-mföldre nyulnak. Quito épen közepében van. A' cordillerai hegysorban foglal helyet a' nagy Jerulo nevü, 1000 apró tölcsérü 's csatornáju tüzhegy, e' tölcsérek vizes párát gőzölgenek. E' Jerulo szüntelen ég 's tömérdek mennyiségü tüzlávát okád-ki. A' közép vulcanok' tüz-hányásai 1754től 1760ig tartottak, 's ekkor lassanként szünni kezdettek. Ezen vulcanok a' tengertől 56 mföldnyi távulságra égtek. — Az antillai szigeteken 's az ugy nevezett Sz. Kristóf, Sz. Vincze, Guadelup 's Hevis szigeteken is vannak tüzokádó hegyek. — Ásia 's Amerika közt a' Haouii szigeteken több vulcan létez, mellyek közt a' Keraouii legnevezetesb.

Vannak harmadszor olly földindulások is, mellyek a' szárazföldön — ámbár a' vulcanoktól nagy távulságban — akkor történtek, midőn más országokban a' vulcanok tüzet 's lávát okádtak. Ide számítják az 1755ki rettentő földindulást Lissabonban, melly a' város' nagyobb részét feldúlta 's mintegy 15—20,000 lakosát eltemette. Ezen földrengés kihatott Grönlandtól Afrikáig, sőt Amerikában is majd nagyobb majd kisebb mértékben volt akkor érezhető. Lima városát Amerikában 1746ban hasonló szerencsétlenség érte, hol több ezer ember lőn áldozattá. Erről a' természetvizsgálók azon bizonyost állítják, hogy a' vulcanoknak még tenger alatt is van összeköttetésük, hozzá tevén, hogy épen akkor az olaszországi tüzokádó hegyek is dühösködtek.

Hogy hazánkban 's a' szomszéd országokban munkás vulcanok nincsenek, tudjuk. — Vannak ugyan hegyek, mellyek büdösköves füstöt gőzölnek, mint Erdélyben a' Büdös-hegy; hanem hogy kiégett vulcanok is találtassanak, arról az ásványtudósak nem kétkednek, minthogy basalt-hegyeink vannak, ugymint: Selmeczen a' Kalvaria' hegye, a' Salgo, Medve, Somoskő és a' Balaton mellett, szintugy a' Bánságban Szuszanovecz, Déba, Bonyhád 's a' t. Ismeretim szerint oda számlálnám az országunkban messze ágazó trachyt hegyeket is, mellyekről még a' neptunisták kétkednek; de minthogy ez nem idevaló kérdés, elmellőzöm.

Most ezen kérdésre való feleletem következnék már: „*Mi rugó-erőnek lehetne a' földindulások 's vulcanok' okát a' föld'gyomrában tulajdonítani?*“ E' kérdésre nehéz egyenes 's tökéletes pontossággal felelni, minthogy még a' bányászok is, kik a' mély bánya-kutakban a' föld' szinéről lefelé ásnak, csak néhány száz ölnyi mélységre hathatának-le. — Igy Tirolban, jelesül a' Faujaszwilbeni völgyben, egy elhagyatott aranybánya, — mellynek mappáját láttam — csak 300 ölnyi mélyre mehetett-le. A' selmeczi 's körmöczi legmélyebb bánya-kutak (Schacht) legfeljebb csak 200 's néhány ölnyi mélyek. A' földalatti viz és tiszta levegő' hijánya, ártalmas fojtó-gőzök, az igen költséges viz- és ércz-huzó gépelyek akadályoztatják a' mélyebbre ásást. Az angolok és belgák' kőszén-bányái legmélyebbek, még a' tenger alá is hatnak, mellyekben a' természet-vizsgálók, mint következni fog, némelly vizsgálatokat e' czélból tettek, hogy igy a' föntebbi kérdés' minemüségére megfelelhessenek. — De micsoda ez az ölek' mennyiségének esekélysége a' föld' 1700 mföldnyi áltmérőjü tömérdek vastagságához képest? Lássuk tehát előbb az említett kérdést, micsoda földfeletti látható történetek világosithatnák azt?

I. A' felhőkből a' villámlást, mennykőhullást, álgyú-dörgéseket, a' földindulás és vulcánok' tüneményéhez nem minden ok nélkül hasonlitják, a' vizesések' zugásával együtt. Azokat az electricitasnak, melly földünkben is van, tulajdonitják, azon különbséggel, hogy az első felülről lefelé ömleszti tüzét, imez pedig fölfelé önti-ki tüzes láváját; ámbár a' nagy magas hegyeken levők, midőn a' lábok alatti felhők mennydörögnek, azt állitják, hogy sok villám, épen úgy lövel fölfelé, mint a' földre le. Hermes Trismegistusról, ki ezelőtt mintegy 2000 évvel élt, azt állitják az alchimisták, hogy egy smaragdkőbül készített táblába e' következő felirást véste volna be; Quod est superius, est sicuti et inferius etc. — De akárki' találmánya legyen e' felirás, nem tévelygett, mert a' földön felül is, sok olly parányt, (atomot) 's testet találunk, mellyek föld'gyomrából is ásatnak-ki. Már Democritus görög bölcselkedő 's természetvizsgáló 494 évvel Krisztus sz. e. a' világ' származását ugy magyarázta, hogy az előállt végtelen sokaságu oszthatlan részecskék' (atomok) örök mozgása által, mellyek egymástól formájokra, fekvésökre 's rendjökre nézve különböznek, — a' megmérhetlen hézagban egymástól majd elválnak, majd ismét összeragadnak, — állott-össze a' világ; — ámbár a' következés, mellyet ez állításból húz, nem helyes; de annyi igaz, hogy az ujabb természetbuvárok az atomokat elfogadják, 's ezek' hatásainak, midőn testekbe állanak-össze, lételt vagy életet, 's midőn szélyeloszlanak, halált vagy nemlételt tulajdonítanak.

Nézzük már, mi történik a' földön felül, mellyből a' földindulás' némelly tüneményeit valamikép kimagyarázni lehetne. Már tanultuk a' Physikában, hogy ha büdöskő, és vaspor-egyveleg elásatik, vizes nedvesség járulván hozzá, ezen egyveleg meggyúl, lángot vet, a' felette lévő földet feltolván. Illynemü egyveleg egész hegyeket, 's a' földben mélyen lemenő ereket — többnemű érczekkel, azaz arannyal, rézzel, 's a' t. összeelegyülve — tölt-el, többnyire jegesedve (kristallizálva) kova-kő (Kies) név alatt. Ezen kova-kő, nemcsak magában földünkben, hanem a' köszénben is bőven találtatik; melly kőszén majd minden halmozott hegyekben bőven van; — Körmöczbányán a' mély Anna-aknában (Schacht) egy vagy több belső oldalt kivágott üregben (Lauf). Ezen kova-földek a' vizes kövek közt olly melegséget okoznak, hogy a' bányászok azokat csak öltözet nélkül, csorgó izzadások között vághatják, mivel aranyat is foglalnak magokban. — A' szén-savany (gas carbonicum) mindenek előtt tudva van, hogy ha a' must' forrásakor a' hordóba beszorul, annak fenekét kiüti, 's ha a' pincze bőven van azzal megtelve, a' gyertyát eloltja, 's a' vigyázatlan embert egy pillantás alatt megöli. Ezen gáz igen bőven találtatik a' természetben, részint a' levegőben, de jóval nagyobb részt a' földben, a' savanyú vizekben, mészkőben 's más féle ásványokban, mellyeknek egy része mészkő. — Ha már ezen testekre savany öntetik, sustorékol, 's a' levegőbe kihat. A' Szepességen Rauschenbach' vidékén számos olly forrás van, mellyekből e' gáz gőzölög-ki; a' benne fürdő emberek, ha fejöket lehajtják, 's magokba szíják, elbódulnak, a' hozzá közelítő állatok eldülnek, 's a' felette röpülő madarak hallva hulnak-le, 's ott a' földalatt szüntelen hallható zugást okoznak. Ezen gáz más fürdőkben a' vizből gőzölög mint Szliácson is; a' földben pedig bányákban 's üregekben összeszorulva, veszedelmet okoz. — Maga a' közönséges levegő is a' szélpuskában összeszoritva, úgy lő 's ront, valamint a' puskapor. — Ha ételfőzők a' zsírt meggyujtják 's annak égését 's lángját tudatlanságból vizzel akarják eloltani, az egész lángoló zsír lövéssel szökik-ki a' kéményen, 's a' faanyaggal fedett házat meggyujtja. Igy égett már meg több város és falu; igy gyult 's égett-el szállásom a' ránki fürdőben, midőn egy szomszéd uraság' ittas szakácsa ezt cselekvé.

Emlékezem reá, hogy mint megtörtént dolgot olvastam: ha felhőszakadáskor, valamelly hegyoldalba épített ércz-olvasztó magas kemenczébe a' viz berohan, az azonnal, a' benlevő minden tüzes tömeggel együtt az egész épületet, mellék épületivel 's az ott dolgozó

emberekkel, mennydörgéshez hasonló csattanással légbe repíti — mint egy meggyult puskaporos torony a' mellék épületeket összeomlasztja 's megrendíti.

Van a' chemicusoknak egy eszközük (Knallapparat), mellyben tüz-fogó gázokat szorítanak-össze 's vékony csövön kieresztve 's meggyujtva, ennek lángja, minden, még a' legkeményebb ásványokat 's érczeket is azonnal füstbe ereszti; és ha történetből az eszközbe összeszorított gáz meggyul, — iszonyú csattanással szétpattan 's minden köröttelevőt szétrombol. Az arany-ezüst platina- oxydok (vagy savanyokban széllyelolvasztott és ammoniummal praecipitalt arany 's a't.) ha kiszáradtan, valami keményebb testtel csak kevéssé dörgöltetnek is, azonnal mint puskapor elcsattannak 's magok körül mindent összerontanak. A' viz-gőznek, mind hasznos mind rontó ereje isméretes, melly befojtódván, a' legvastagabb vaskatlanokat is széllyelrugván, az épületeket, gőzhajókat 's a' rajtalevő embereket is enyészet' martalékivá teszi.

Hogy a' földgyomrában sok folyóviz van, azt a' kutak eléggé mutatják, nevezetesen, a' sikságon levő artezi szökő-kutak, — mellyek, a' viznek földbe nyomulását bizonyitják. Justi szerint a' modenai herczegségben egy hegyekkel környülvett lapályon 120 láb mélységben, egy földalatti tó van, melly az odavaló kutaknak vizet ad, mellyek mindnyájan annyi láb mélységre ásatnak. Ezen tó kővel (Zechſtein) van befödve, melly ha keresztül vágatik, a' tó-viz olly sebesen tölti-meg a' kutat, hogy a' munkásokat 's ásó-eszközöket hirtelen kell kötélen felvonni. — Továbbá Franczia országban Donbs kerületben felső Saoneban Wesoul városa mellett, van egy nagy forrás Fraispiuto név alatt, több század óta; ezen forrás, időszakonként, nevezetesen eső után olly sok vizet ömleszt, hogy az egész völgyet, réteket, 's Wesoul városának alsóbb részét elönti 3 franczia mföldnyire, 's egy nagy folyóvizhez hasonlit. E' viz' kiomlása sokszor 3 napig is tart a' nélkül, hogy szünnék. Van ez egy magas hegy' tövén nyugotra a' várostól egy nagy kőszirt alatt, 's egy bő tölcsérforma mélységet képez. Midőn vizet nem ömleszt, a' kövek bele hányatván, a' nélkül sülyednek-el, hogy legkisebb vizet érnének. A' lökődő viz-oszlopok' magossága 30 láb, 's zugása messzehangzik. A' hegy' tulsó oldalán több, szüntelen vizet ömlesztő forrás van, mellyek közül egy, csak akkor önti vizét, mikor a' fő-kút. A' természetvizsgálók ezeknél fogva azt hiszik, hogy a' hegy' gyomrában tónak kell lenni. Ezekhez járulnak még a' gyulható kőolaj-források. Angliában Cumberlandban 130 láb mélységü illyen kőolaj-forrás találtatott egy szikla' áltfuratása alkalmával, melly akkor az olajt 12 — 15 lábnyi magasságra lövelte-föl. Hasonló kőolaj-források találtatnak a' pármai herczegségben is, mellyek egy perczben 562 font olajat adnak Hazánkban is vannak illynemű források, valamint földi szurok is, 's kereskedésre használtatnak. Ha már az illy földalatti tavak a' föld' melegétől gőzökké válnak, mint az irlandi tüzhányó hegyek, mellyek egyszersmind forró-viz folyamokat is ömlesztnek kraterjeikből, hasonló következést szülnek.

(Vége következik.)

KELETFÖLDI PÉLDABESZÉDEK.

Törökéi: Ezer lovag sem képes egy mezтelent kirabolni. — Kevesebb a' látható mint láthatatlan. — Avult szalmát nem kell felbizgatni. — Az okosnak napjában ezerszer kell imádkozni, hogy a' dőréknek 's ostobáknak számát szaporítsa. — Fogd a' bátor bikát rosz eke elibe, 's valljon mit tehet? — Egy patkót örömest reá kell szánni, hogy a' lovat megmentsük.

Chinaiakéi: Mit a' följebbvalón gyülölsz, azt az alábbvalónak ne tedd; és viszont a' mit gyülölsz az alábbvalón, azt ne tedd a' följebbvaló iránt. — A' mit elődeiden nem szeretsz, abban ne járj példával maradékid előtt; és viszont a' mit maradékidon nem szeretsz, abban elődidet ne kövesd. — A' mit kárhoztatsz azokban, kik jobbkezed felől vagynak, azt ne tedd azoknak, kik balkezed felől vagynak; és viszont, a' mit gáncsolsz azokon, kik balkezed felől vagynak, azt ne cselekedd azokkal, kik neked jobbodrul vagynak. — Ez az életnek igazi zsinór-mértéke. —

Az arábóknál illyen kivánás van szokásban: „az Isten vizezzen-meg téged!“ (Melly kivánás, ugy látszik az uj könyvek' legnagyobb részében betü szerint értve, teljesedésbe ment. Vajha ne a' magyar uj könyvekben is!)

FURCSASÁGOK.

„Ugyan édes uram! igaz e, hogy itt Pesten lánczból akarnak hidat csinálni?“ — kérdi a' Duna' partján bámészkodó földmüves egy köpönyeges embertől. — „Ugy mondják — 's mi szólója van kendnek hozzá?“ — felel a' kérdeztetett. „Hát csak az uram, hogy ha el találna szakadni, helységünk' kovácsa Jóska, egy furfangos fejü czigány, igen jól forraszt, mondhatom, hogy az emberül és olcsón megforrasztaná.“

„Hát kend mi járatban van itt atyafi?“ — kérdék egy kövesdi Matyótól, ki a' több várakozó közt legnyugtalanabbul ahitgatott a' főbiró' hazajövete után. „Hát bizony csak abban — keseredve felel — hét esztendeje már, hogy 5 lovamat a' szikszai gyepről ellopták, és még ekkorig sincs károm megtéritve; de ám utószor is vagyok itt: mert ha még most sem segít a' szolgabiró, — készen van az estancziám a' Cozeliumhoz; ha pedig még ott se segítenek, már akkor egyenesen a' postára adom.“

Lukács Pál.

REJTETTSZÓ.

Jó és szelid vagyok, senkinek sem vétek;
Az elsőm fordítva belső rész 's jó étek,
Mellyből hogyha ettél, végtagomból igyál,
Hidd-el, testi erőd igy majd jó lábon áll.

Szegedről M — ő J.

A' 18dik számu rejtettszó: Érték.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

20dik szám — Pest, martzius' 11kén — 1835.

A' FÖLDRENGÉSRŐL.
(Vége.)

Valamint a' föld felett, úgy a' föld' gyomrában is, kivált bányákban, bizonyos gázak vannak, mellyek meggyúlván, lőpor'erejével birnak. Ha p. o. a' kőszén-bányabeli levegő a' külsőtül elzáratván, a' kőszén, büdöskő és vizből ott kifejtődzött gáz véletlenül meggyúl, puskapor' módjára lobban-fel 's a' bánya' aknáján mindent kilök, a' felüllevő épületet is lerontván 's a' ben dolgozó embereket megölvén.—

Tudva van a' galvanica electricitasnak és szikráinak ereje, mellyben keresik az ujabb természetvizsgálók a' földrengés' okát. — Némellyek ezen tárgyban máskép is vélekesznek, mint Spindler ur, ki e' földet monaszokból alakult állatnak akarná tenni, és Kefferstein ur, ki azt állitja, hogy a' föld, a' kül levegőt magába sziván, ebből formálódik abban a' viz, melly gázakra oszolva földindulást okoz. —

Már közel 100 természetvizsgáló van (őket Daubeny természetbuvár osztályokra rendeli-el), kik a' földindulásokat 's vulcanokat a' föld' középponti tüzének tulajdonitják. — A' régibbek közt van Leibnicz, Büffon, Justy és mások. Justy porosz királyi bánya-kapitány Berlinben 1770ben irt egy munkát a' föld-alatti tüzről, mellynek 3ik fejezetében a' föld' egykori égését bizonyitó nyomokat 's jeleket adja-elő. A' 4dik fejezetben pedig azt mutatja-meg, hogy a' föld' középpontjában tüz van, mellynek igazlatául több okfő között felhozza a' magas hegyek' hidegségét, mellyet Condamine ur is Déliamerikában, Chiliben a' földnek fok-mérései közben hó-fergetegek közt tapasztalt, minthogy ez 2000 geometriai lépéssel fekszik feljebb a' tenger' szinénél (maga az iró is julius 31kén a' Karpátokon fagyos hóba vágott grádicsokat, hogy a' kősziklára felmehessen). Utólsó fejezetében pedig azt állitja, hogy a' Mózestől előadott teremtéssel a' középponti tüz legkisebb ellenmondásban sincs; sőt azt egymással össze is lehet egyeztetni. — Az ujabbak közt legnevezetesbek Daubeny és Cordier. Daubeny urnak tüzokádó hegyekről irt munkáját, az Edinburg Review martziusban 1827 következőkép tagolta, állitván, hogy a'föld' kérge alatt kénnel v. büdöskővel 's talán szénnel egyesült metalloidumok's metallumok'nyomása által a'tenger' vize a' legkisebb hasadékokba nyomúl, 's a' vulcanok' kirontásait okozza, de csak néhanéha, mivel a' láva és a' szirt'kiterjeszkedése ezen hasadékokat megtölti 's a' t. Ugy látszik, hogy a' forrásokban levő szénsavany a' vulcani gázból szivárog azokba. A' vulcanok' csendes és láthatlan terjedése sokáig tarthat, a' büdöskő-savany, 's büdösköves hydrogenium' kölcsönös analysise' következéséből, mellyből viz származik, 's mellynek ereje ismét a' metalloidumokra hat-ki. A' tengeri só a' földek által szélIyeloszlatik, 's a' vas sublimáltatik, mint oligisticum vas, mellynek durranó tulajdonságát a' büdösköves hydrogen adja, a' láva pedig, a' szabad légben üveg-alaku lesz. —

Kries ur, az utrechti és harlemi mesterségek 's tudományok' tudós társaságától jutalmat nyert, 's Lipcsében, 1827ben kinyomtatott 's a' tüzokadó hegyek' okairól irt két munkájában, a' melegnek 's hidegnek, a' nedvességnek és szárazságnak semmi befolyását és semmi idő-szakát nem ismeri. — Nem ismeri a' légmérőnek (barometrum), a' forrásoknak, meteoroknak, 's az állatok' nyugtalanságának földrengést megelőző jegyeit, valamint az azokat követő jeleket sem, millyenek p. o. a' zivatar, a' földalatti zugás, csörömpölés, tüz-és viz-kirohanások a' földből, a' levegő' különös szaga és mozgása a' bányákban, — mellyek földrengés utáni tünemények, — továbbá nem is meri a' levegő' electricitását a' magnestűn, a' föld' felső szine' megváltozását 's a' t. — Ő a' töménytelen gáz' széllyeloszlásának, és ujra összeállásának 's ezeknek a' galvanica erő által a' földben lett egyenetlen széllyelosztatásának, és nem a' föld' belső electricai folyamának tulajdonítja a' földrengést. — A' földalatti zugást a' feloszlás okozza. Az előállott üregek nyilványitják a' viz' dispositioját, a' hideget 's meleget, mint a' külső légnek azokba hihetőleges betolulását. A'gáz'elégése és formáltatása szüli az electricitást, mellynek tüneményeit földinduláskor vehetni észre. Az állatok' nyugtalanságát a' földből kipárolgó dögleletes gáz okozza. (Az iró a' hazai földinduláskor semmi változást sem vőn észre se a' hév se a' légmérőn; de midőn ezelőtt néhány évvel egy iszonyu forgószél szekereket forditott-fel, kéményeket döntött 's házfödeleket szórt-le, reggeli 7 óratájban, a' kitörő szélvész előtt 3 órával, a' légmérőt az utólsó vonalig látá leszállni.) — A' földrengés' fészke föntebb vagy alantabb lehet a' földben, sőt néha csak parányi távolságra a' föld' szinétől. A' földrengések a' vulcanok' kirohanásitól nem különböznek, minthogy azok ugyanazon okokból származnak, hanemha a' rohanás' fészke mélyebben van a' földben. A' nevezett iró a' két toldalékban előadja, az electricitasnak a' magnetismussal való belső összeköttetését.

Mumeke ur physikai szókönyvében a' földrengésről azt állitja, hogy Syria, Ázsia' partjai és szigetei,

Amerika 's a' földközi-tenger' partjai, legtöbbet szenvednek földrengés miatt; Európának éjszaki 's nyugoti része pedig, 's Ázsiának 's Afrikának sikjai kevesebbet. — Hihetőleg a' föld-gömb' némelly helyein gyakoriak azok; de azoknak nincs rendszeres visszafordulásuk. Azok a' tüzokádó tájékokon leghevesebbek. A' földrengés miatt a' tüzokádó tölcsérek megszüntek füstölgeni, mint 1797ben a' Pasto nevü tüzokádó hegy; a' források elapadnak, vagy más helyen ütnek-ki; néha lángok jőnek-ki a' földből, mint p. o. 1818ban Cataneában, 1822ben Syriában, 1820ban Zante mellett a' tengerből. Néha földalatti csörömpölő zugás hallatszik, 's a' föld dögleletes, gyujtható gázt gőzöl-ki. Bizonytalan, hogy függ-e a' földrengés némileg a' külső levegőtől. Vannak ugyan példák, hogy a' zivatarokat földindulás követte, mint Zanteban 1820· dec. 29kén, Moldovában 1821. novemb. 17kén; Loktarno mellett 1755ben a' földből veres gőzök párolgának-ki, 's a' havasokat nagy záporeső boritá-el mind előtte mind utána az erős földrengésnek.... Valamint a' föld' lökődése által okozott elváltozása a' föld'színének, annak lesikamlása, a' tengernek földrengés alatti mozgása. — Végre a' nevezett iró leirja a' történt legnevezetesb földrengéseket.

Maupertouis a' föld' gradusait mérvén a' gönczölök (polus) felé, erről kiadott értekezésében azon javaslatot tevé: ásnának-be a' föld'közepére.

Cordier urnak Carmeaux, Littry és Decise kőszénbányákban a' legeslegnagyobb szemességgel tett 30 észrevétele, a' földgyomrábani melegség' növekedései két táblán környülállásosan elő vannak adva, mellynek növekedési arányát a' párisi observatorium még számokkal is kifejezte, hogy t. i. 28 mèterű mélységben, egy fokkal növekedik a' meleg. Igy hát 2503 mèterü mélységen, vagy is fél franczia mföldnyire Paris alatt, a' melegség egészen a' forróviz' fokára, vagy 80° Reaum. fog emelkedni. — Ezek bizonyitják: 1) A' föld- tömegnek tulajdon melegsége' lételét, melly nem a' napsugároknak befolyásától származik, 's melly a' mélységgel aránylag növekszik. 2) A' földalatti meleg ezen növekedése nem követi mindig a' föntebb emlitett törvényt, mert a' melegség egy vagy más helyen két három annyi is lehet. 3) E' különbség legkisebb viszonyban sem áll a' szélesség' vagy hosszuság' gradusival. 4) Ezen forróság' gradusa vagy foka nagyobb, mintsem ember gondolhatná. Ez, némelly tájakon már a' 14—15 mèteren is megvan, 's igy általjában ezen öregbedés' középfokát 20—25 mèterre tehetni. — Hogy a' mélyebbre ásott artezi kutak a' föld' szinén találtató viznél sokkal melegebbet adnak, már tudva van, valamint az is, hogy a' malmok' hajtatására forditott illyen viz nem fagy-be. —

Cordier' theoriája a' centralis vagy középponti tüzről.

1) A' föld' belsője eleitől fogva saját forrósággal bir, 's hihető, hogy azon folyadékot, mellyből földünk állott, golyói alkata előtt ezen forróságnak kell tulajdonítani. 2) Ezen forróság, fokonként mérve, a' föld' középpontjában a' Wegwood' tüzmérője szerint 3500° foknyi. 3) Midőn ezen tüzmérő a' tüzes folyó lávákban 's érczekből olvasztott tüzes folyadékokban már 100° mutat: következik, hogy a' föld' belsejében annak átmérője' viszonyához képest, az ezen foknyi melegség csekélyebb mélységben van a' föld' középpontjánál. 4) Ennélfogva hihető, hogy a' föld' belső tömege, eredeti folyóságát megtartotta, és hogy csak egy felső színén kihült test a' föld, mint ezt Cartez és Leibnitz is állitották. 5) Cordiernek a' lávák' alkotásáról tett tapasztalásiból, hozzá tevén Dolamieu-nek a' vulcan-tölcsérek' felülete körül tett chemikai tapasztalásit, következik, hogy ezen folyó olvadék már kisebb mélységen is kezdődik, mint a' hol a' Wegwood tüzmérője 100° mutat. 6) A' föld' sürüsödése kivülről hatott befelé, következőleg bizonyos, hogy a' felsőbb rétegek v. területek a' legrégibbek. 7) A' földgömb' kérge mindig növekszik uj, merevenné lett rétegekkel, 's igy a' föld' eredeti formálódása még nem szünt-meg. 8) A' föld' előttünk ismeretes legfelsőbb rétegei, az olvadhatóság' gradusait követik, melly szerint a' magnesia, mészkő, békasó, mint legkönnyebben olvadható anyagok' rétegei, legközelebb esnek a' föld'színéhez. 9) A' föld'héjának vagy kérgének vastagsága nem mindenütt egyenlő, 's hihető, hogy az most kisebb, mint azelőtt volt. 10.) A' föld' tulajdon melegsége volt ok-alapja a' climának, melly nem minden tájon vala egyenlő. Innen következik a' külön melegségü égöv ugyanazon gradus alatt. 11) A' föld' héjának minden folyó-része a' nehezebbek körül lebegett. Innen származtak a' végtelen 's igen kiterjedt rétegek, mellyeket láthatunk; 's melly munkálatokat nem lehetne kimagyarázni, ha azt állitanók, hogy az ősi felső föld' rétegei legutóbb hültek 's keményültek volna meg, és hogy a' föld' golyója egészen középpontjaig általsürüdött test volna. 12) Meg lehet engedni, hogy a' föld' felső héja valamelly hajlósággal bir, melly 13) két fő okból tovább is fentartatik; az egyik ok helybeli 's mulékony, mint a' földrengések 's vulcanok; a' másik közönséges és fenmaradandó, mint a' középponti tüznek most is folyvást tartó munkálatai. 14) Cordier ügyekszik megmutatni, hogy a' nappal most rövidebb valamivel, mint volt valaha, és hogy a' föld' gömbölyüsége laposabb a' gönczöl körül, mint kezdetben; 's hiszi, hogy ezen elkezdett munkálat tovább is folytatódik. 15) Gondolja, hogy

a' tengeri apály és dagály' tüneményének — befolyása van a' föld' tömegére. 16) A' belforróság magában foglalva tartja a' föld' elemi részeit gáz-állapotban, mind a' mellett is, hogy a' mélységbe felette nyomatik. Ezen körülmény a' földindulás' tüneményit 's ezeknek rendetlenségit, melly a' föld' héja' belsejének egyenetlenségiből következik, magyarázza. 17) A' vulcanok' tüneményei tehát, a' földgömb' belső kihülésének egyszerü 's természetes következményei, mint csupa hév-növekedési munkálatok. A' föld'héja folyvástartó összehuzódása, a' kisebbedő mérséklet' aránya szerint; a' belső üreg' aránylagos, észrevehetlen összevonulása, azon arány szerint, mint boritékja, távozik a' golyónak formájától. Ez azon két ok, mellyek a' folyó anyagokat vagy lávákat felszökésre kényszeritik azon szokott ömlésekkel, mellyeket vulcanoknak nevezünk. 18) Véli Cordier, hogy a' föld' kellő közepében foglalkozó anyagoknak, természetök szerint, rendkivüli sürüséget tulajdonithatunk, következéskép a' viztől okoztatott felforgatás' rendszerét, természetes okoknak tulajdonithatjuk, t. i. a' vulcanismus 's annak következésinek. Illyenek a' viz' formálódása a' gáz-nemeknek sürüdése által, ezeknek kisebbedése, vizmértéki arányuk a' leszivárgás által, melly magát aránylag a' föld' héjának kihüléséhez, vastagodásához, 's a' földfelülete' mérsekletének kisebbedéséhez szabja, mint következménye a' kihülésnek. Ezek a' legfőbb okok, mellyek a' geologiai tárgyakat minden feszités vagy szorítás nélkül világositják.

Cordiernek ezen középponti tüz' theoriája ellen egy pétervári tudós azon ellenvetést tevé, hogy, ha a' földben van középponti tüz: ugy a' tenger' vizének, az igen nagy mélységben, melly t. i. a' földközépi tüzhez közelebb van, melegnek kellene lenni, holott pedig épen ellenkező tapasztaltatik, t. i. hogy a' viz illy mélységekben hidegebb mint felül. Mellyre Cordier igy felelhetne, hogy a' föld-héj' belső vastagsága nem egyenlő, 's minthogy a' tengerben belső folyók vannak, 's a' száraz földről is tömérdek vizek ömlenek abba, mellyek a' melegvizet tovább viszik, hidegebbet hagyván ott helyettök, 's igy a' tenger' vizének, ha meleg volna is, el kellene veszteni melegségét; de ha szintén helybe hagyjuk is ezen ellenvetést, a' tenger' némelly legmélyebb pontjaira nézve, épen innen lehetne kimagyarázni a' tengerből gyakorta kitörő vulcánokat, mellyek már több szigetet képeztek 's képeznek is.

Ha már a' figyelmes Olvasó ezen értekezés' elsőbb hypothesiseit az utóbbi physikai 's geographiai ismereteken, geologiai tárgyakon, 's a' föld' belsején alapult veleményekkel összeköti, azt fogja találni, hogy magok a' legnagyobb tömegek, bár mérföldnyi terjedésben gyulható köszenet (melly az Ér' vidékén az ottani halmozott hegyekben, 's a' nagybányaiakban is találtatik), *büdöskövet, 's illy nemü 's más efféle gáz-nemeket 's vizgőzöket fejtenek is ki egy nagy üregben, ezeknek kitörő elasticitása 's electricitása messzeható galvanikai munkálattal is földrengést nem szülhetnének, ollyat t. i. melly egyik tartománytól másikig, egy világ' részétől másikig hat-ki. — Ezen erőmunkálatot csupán egy felolvadt folyó lávából, 's ennek gáznemeiből a' földgömb' roppant középpontjába összeállott tüz-tengernek tulajdonithatni.* — És a' mint feljebb röviden emlitém, már ezelőtt néhány évvel ezen középponti tüznek, az ebből eredett földrengésnek, 's több mint 200 tüzokádó hegynek Cordier szerinti theoriáját sok száz természetvizsgáló hiszi és vallja a' nélkül, hogy Galilei' szomorú történetétől félhetnének, ki azon állitásaért, hogy a' föld a' nap körül forog, börtönt vala kénytelen szenvedni; midőn azonban a' későbbi időkben ez, a' Copernicustól ismételve állitott igazság, közönségesen bevétetett. — Jól emlékezem, hogy midőn, ezelőtt több évvel, az angol Pringle-Ingenhouse és a' franczia Lavoisier' 's a t. chemiai uj rendszereik kijöttek, ezekkel sok nyugoti tudós 's több év' folytaiglan is ellenkeztek, 's azok ellen irt értekezésikkel mind fejünket mind erszényünket terhelték; még is azonban az állított igazságokat utóbb is elismérvén, nekik meghódultak. Ugy vélem, hogy Cordier' theoriája is, ha bár később de közönségesen be fog vétetni.--Olvassuk figyelemmel a' Kant, Fichte és Shelling' nagyeszű de nem boldogitó metaphysikai subtilitásinak vizsgálóit, 's hagyjuk azt későbbi időre, midőn a' természet' mélyebb ismeretéből az idealismust és absolutismust a' realismuson biztosabban alapithatni. Mi pedig addig az egyenlitő alatt fekvő országok' gazdag kincseivel bíró hazánk' földfeletti 's alatti termékeit vizsgáljuk 's használjuk szorgalommal. —

A' föld' 's tenger' származása további theoriáját, mellynek következései ezer 's millió évre hatandanak-ki, elmellőzöm; csak annyit legyen szabad azokról emliteni, hogy hegyeink 's tengerinknek előállásukat 's a' részenkénti vizözönt a' Cordier' theoriája' előadása szerint földünk' eredeti vulcanismusa által ki lehet magyarázni. — Igy t. i. hogy az izzó-tüzes földgolyó viz-gőzöket párolga-ki, mellyeket a' felső hüvesebb levegő viz-záporokká formált; ezek aláestek a' földre, 's lefolyásuk által csinálták a' völgyeket, alakitották 's hűtötték egyszersmind a' föld' héját, és mint folyók földünk' keményebb alkatrészeit, minemüek a' földek, kövek, érczek és sók, magokkal ragadták. — Igy eredtek a' mély-

ségek, így álltak-elő a' tavak, tengerek. És mint a' tüz forrósága által a' föld még gyönge héjára, a' vulcanok' kitörése által pedig ennek felső színére munkálódott, hosszu időköz után előállt földünk' mostani alakja. Bizonyságink nekünk erre a' conglomerat, a' magas helyekről azoknak oldalaikra, a' völgyekbe sőt sikságra is kiható Molassa nevü viz-mosatok, mellyeknek fövenyeik 's földjeikből arany 's drágakövek, 's több efféle érczek mosatnak-ki, mellyek ezelőtt egész a' gyep alá feljövő ércz-erek valának a' hegyekben 's most is bennök találtatnak, 's ezeknek, idő, viszontagság, viz és földrengések által folytak-alá csak némelly töredék darabjai. —

Ismerjük a' viztömegeknek, felhő-szakadásoknak erőszakos 's ragadó árját, 's elborítás által tenni szokott nagy rombolásait 's azoknak a' föld'színére kiható munkálatit. Melly szerint nem szükséges egy, földünket egészen 's egyszerre elborító közönséges vizözönt segedelmül fölvenni a' földünkön történt változásoknak kimagyarázására, a' nélkül, hogy a' Noé özönvizének ellen mondanánk, melly Ázsiában 's másutt is, részlegesen megtörténhetett.

Hogy a' tengerek nem egyszerre, hanem részenként álltak-elő, 's hogy helyeiket is csak részenként változtatták, Justy után e' következő felfödözések bizonyitják: 1. Egy svécziai Falun nevü vidéken levő bányában, igen magas hegyen, egy három-oldalu faragott négyszeg-kövekből, vaskapcsokkal jó renddel épült kikötőt találtak, mellyben sok már kővévált 's hajó-építésre való fákat 's vas eszközöket leltek, még pedig egy mérfölddel magasabban a' tenger' mostani szinénél. 2. A' helvetziai hegységben ezelőtt 300 évvel, egy kővévált hajóra akadtak, mellyben 25 hasonlókép kővévált emberi test, sok vas és fa-eszközök, 's azok között 27 vas-sisak 's 27 dsida volt.

Továbbá a' Cordier' theoriája mellett ki lehet azt is fejteni: mint esik az meg, hogy Europa' hidegebb tartományiban, olly nagy állatok'csontvázai 's csontdarabjai, olly kővévált növevények 's azok' gyümölcsei ásattak-ki a' földből, mellyek a' mostani hidegebb mérséklet alatt ott se nem élhettek, se lételt nem vehettek. Vékonyabb levén egykor a' föld' héja, az ég-öv is melegebb volt azon tájakon, melly ugyanannak megvastagodása által kihült 's higedebbé lett. — Illyenek p. o., a' mint Gmelin ur utazási leirásában említi, hogy az Oby, Jenisey sziberiai folyók' partain a' földben 3 — 's 6 ölnyi elefánt-csontok találtattak.—Tenczel irja, hogy 1695ben Langensalztól nem messze találtatott egy elefánt' csontváza, mellynek fogai állában még egészek voltak. — 1698ban Ehrfurt mellett Thuringiában a' földben 24 lábnyi mélységre ugyan illy csontra akadtak, melly se a' romai katonák által táborozásaikban, sem vizözön által a' némethonba nem vitethetett. — Ide tartoznak 1757ben a'Herzberg városánál talált nagyállatoknak, egyszarvunak, Mammuthnak 's a' t. csontjai; valamint Jussieunek franczia akademiai értekezésében 1719ben leirt és Chaumontnak a' Palako hegyekben talált olly növények' példányai és képei, millyeket ma csak Ázsiában lelhetni. A' szász-coburgi, szaalfeldi bányákban 30 — 40 öl mélységre több mérfdnyi terjedésben találtattak czitrom és narancsfák' kővévált ágai 's levelei, mellyek a' régi időkben természetesen nem mesterkélt meleg által tenyésztek, mellyekből Josiás Ferencz herczeg 1sö Ferencz királyunknak két ládányi gyüjteményt külde a' bécsi természeti kabinet' számára, mellyeket a' kabinet igazgatója dr. Paillon valósággal azoknak lenni ösmert-el. —

Végzem ezen értekezésemet dijoni püspök, monseigneur Raillonnak, a' néphez intézett pásztori levelével, midőn az a' püspök-székbe ült volna és ahoz tartott tanitásával, a' természeti tudományoknak istenhez vonszó hasznáról, mellynek foglalatja imitt következik: „Egy hamis képzete az jelenkorunknak, hogy a' tudományokbani előlépések a' vallásnak ártottak volna, mert minden igazság egymásnak erősségül szolgál, sőt a' tudományok a' vallásos igazságokat erősitik, világositják, 's imígy tisztább fénybe helyeztetik. Igy nyitottak Plato 's más erkölcstanitók a' hitetleneknek utat Jézus' tudományára; távol legyen tőlem, hogy századunknak a' természeti ösméretekben, mesterségekben, müvekben tett előlépési miatt szemrehányásokat tegyek. Minden, mi az emberiség' javára befolyással bir, magában véve is jó, tudósink csak vizsgálódjanak tovább is, a' természet' titkait folyvást fedezgessék, mi annak felette örülünk; mivel ők azzal egy lépést tettek előbbre a' vallás' isméretében, mert tanulni 's ismérni annyi, mint közeledni Istenhez. Födözzétek-föl a' mélységeket, dúljatok a' föld'gyomrában, hágjatok-le, ha lehet, a' földnek középpontjaig; mennél előbbre haladtok a' természet' vizsgálásában, annál több valódi tanúit látjátok a' végtelen nagyságnak, hatalomnak, 's azon Lény' bölcseségének, ki mindeneket teremtett, magatok körül előállani. — Nem egyedül az egek hirdetik a' teremtő' bölcseségét; de a' ki mindazokat, mellyek az ég alatt vannak, az utólsó pontig megvizsgálja, annak egy fövény-szem, egy füszál, egy féreg, annyi tanuságot adhat Istenről, mint maga a' nap minden sugárival egyetemben."

REJTETTSZÓ.

Négy végsőm víznek lakosit szaporitja. Egészem
Bár kiesiny, ollykor sok sirva kesergi dühét.

S. Ig. Zala V—ből.

A' 19dik számu rejtettszó: Jámbor.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

21dik szám — Pest, martzius' 14kén — 1835.

NÉPDAL.

Kinyílik majd a' tavasz,
Lengedez minden gizgaz:
Hidd-el pajtás! az igaz:
Hogy a' leány mind ravasz.

Tavasz után jön a' nyár,
Minden leány csapodár.
Kezet igért neked bár,
Hidd-el pajtás! meg nem vár.

Őszbe fordúl az idő,
Pirosodik a' szőlő;
A' lány csak búnevelő —
Mert egy sem hű szerető.

Zajog a' jég, itt a' tél,
Barlangjából a' felszél
Hó-vegyülten szárnyra kel,
'S én is most ébredek-fel.

Süvölts felszél! ki bánja,
A' hívtelent ki szánja!
Hidd-el pajtás! minden lyán
Nem egyéb mint lepe tán!

Esett a' hó, fut a' szán,
Nyugot felé még egy lyán —
Az az én hű galambom,
Száz lepéért nem adom!

Közli Rhtl. Turáról.

A' PHANTASTA.

(Eredeti elbeszélés. Csató Páltól.)

Kálmán, a' fegyveresi tiszttartó' fia volt 's minden tekintetben derék, munkás egy ifju; csak hogy a' legjobb szív 's legbecsületesb szorgalom mellett egyszersmind az, mit a' köz életben ezen eléggé megmagyarosodott névvel fejezünk-ki: phantasta. Ő példaul olvasgatott; 's minek annak olvasni, kit maga a' természet is eke 's ösztöke mellé teremtett? Kálmán minden szegénysége mellett is nagyra látott 's egész uradalmak', sőt leendhető saját birtokának így meg amugy elrendeléséről álmadozott. Uram! egy tiszttartó' fiából földes ur! Lehet-é az illy embernek józanul többre vágyni, minthogy atyja' falujában ispán legyen, 's ha talán majd földes urasága' kegyelmét megnyeri, egykor annak hivatalába léphessen? Mi több, Kálmán, noha otthon — Nagyváradon e vagy Kassán? — philosophiát is végzett, még pedig igen derék calculussal végzett, szüntelen egy real-iskoláról, egy Georgiconról 's egy polytechnicumról ábrándozott, hogy vajha ő az elsőben a' számolást, másodikban a' gazdaságot, harmadikban a' kereskedési ösméreteket szerezhette volna meg. A' szerencsétlen! mintha ezekre egy magyar gazdának legkisebb szüksége is volna. Eleget mondotta neki az apja: Fiam, ne légy bolond; a' fegyveresi paraszt sohasem fog más ekén szántani, mint millyenen nagyapja szántott; minek neked az arithmetica? Azt a' kis számvetést, mire az uraságnál szükséged van, tőlem is megtanulhatod. Minek neked a' kereskedési systema? Azt gondolod -e, hogy kedvedért majd jobb országutakat csinálnak, vizeket reguláznak, vámot alászállítanak? Vagy az jár fejedben, hogy te majd lóherét termesztesz, mellyet a' falu' lova leegyék, letaposson?; marhát hizlalsz és fajokat tenyésztesz, mintha volna kosokat vagy anya-gőbölyt miből venned?; vagy talán több gabonát termesztesz? mintha bizony a' nagyváradi piaczon nem volna ugy is elég. — Jó fiu! majd biz az uraság neked granariumot építtet! a' gyapjút előre el nem adja! a' pénzt a' cassából ki nem szedi! — Hagyj-fel, kérlek, az illy dőreségekkel; illy ideák nem a' mai korhoz, nem a' mi századunkhoz valók; maradj a' réginél; ne légy okosabb apádnál, mert bizony megütöd a' fejed'; — tudod, ugy is már rosz nevedet költik, mióta minapi phant... „Apám!" — felszóla itt Kálmán és szeliden kérőleg pillanta-fel atyjára, ki ugy látszott, engesztelődve „no no, eszeden járj!" intéssel elfordult előle. Kálmán pedig kiment a' szérűskertbe, ledőlt egyik kedvencz boglyája alá 's ott azon keserű könyeket ejté, mellyeket csalatott remények 's durván megsértett önérzés az ifjui nemes-érzékeny szivből fakasztának.

Igy ment ez egy idő óta többször, de hogy mit akart atyja illyes intései' végén még mondani, 's mit nem akart Kálmán a' világ' minden kincseért sem hallani: azt még nem tudják olvasóim, 's szükség itt megmondanom; mert épen abban sült-ki a' fiúnak legnagyobb phantastasága, épen akkor nyerte, — 's ah, egy szép leánytól! — a' gyakran megkeserült phantasta nevet.

Tudniillik Fegyveresy urnak, ki első izbeni alispánná választatása óta szüntelen a' városban lakott, még pedig olly pompával és fénnyel, millyet illy hivataltól 's egy olly földesurtól, kinek egész tiszta faluja van, hazánk' tonusa olly méltán megkiván, egy gyönyörű kisasszonya volt, kihez szépségre fogható senki a' vidéken. Fegyveresy Nina volt ekkor a' jelszó, mellyet a' szomszéd négy megyében minden honorarius jegyző, minden 20 esztendős diák, 45 esztendős kamarás 's 45 ezernyi jövedelmü öreg, özvegy táblabiró kitüzött magának; mintha a' szép Fegyveresy Nina öreg kamaráshoz, özvegy táblabiróhoz menne férjhez, 's mintha a' gazdag Fegyveresy Nina kurta nemesekre, jegyzőkre, esküttekre szorult volna! — „Gróf vagy báró, ezredes vagy főispán!" — mondta

az alispán; 's ez uttal legalább igen bölcs czélzással, mert ugyan ekkor egy dsidás vagy uhlanus ezrednek idegen ajkú, finom, nyalka ezredese — báró Hollabrun, — ki a' városban székezett, vala járatos a' házhoz, itta az apának borát, tette lányának a' szépet, 's minden a' tőle legközelebb teendő nyilatkozást, 's már farsangra az olly soktól irígylett menyekzőt reményleté.

Történt pedig, hogy még ezen farsang előtt, juliusban, a' kisasszony' névnapja következék, 's ez a' városban lehető legnagyobb pompával, hadi 's polgári tisztelkedésekkel 's e' félékkel vala megüllendő. De alispánéknál az élettár rettenetesen ki vala ürülve. Nem is csuda. A' sok vendég, a' számtalan cseléd 's egyhónapi fürdő borzasztólag sokat fölemésztettek. Illyenkor az alispánné 's néha a' kisasszony is, ki szoktak rándulni Fegyveresre, 's amaz a' tiszttartót, 's ez a' jobbágyokat mindaddig zsarolni, míg legalább a' két hónapi szükség ismét kikerült 's a' város felé megvala indítva. Most is tehát, öt nappal Anna előtt, a' nagyságos asszony és kisaszszony kin valának falun 's mivel az urasági kastély már régóta nem volt lakható, a' tiszttartói házhoz alázák magokat. 'S itt, a' jó isten tudja, mi jutott a' fiúnak eszébe, Kálmán olly mélyen pillantott a' kisasszony' égszinű szemébe, bágyadt aranyszin fürteibe, rózsaszin vállaiba 's bájos termetébe, hogy feje és szíve és mindene egészen felfordult 's az ember elhiteté magával, hogy hisz ezen mennyei alakról ő is álmodhatik, sőt nem is épen lehetetlen, hogy ezen angyal, ezen megtestesült szeraph, róla, nyomorú halandóról, is álmodhassék. — Csak gondolja meg az ember ezen őrültséget! A' tiszttartó' fia a' földes uraság' kisasszonyába szerelmes!

E' szörnyű gondolat' estvéjén ki lovagol a' rongyosfalu' poros utczáján keresztül? ki egyéb, mint báró Hollabrun, egyik tiszt-társától kisértetve, kik a' jegyző' viskójába szállanak 's a' porból kitisztúltan, egyenest az Uraság' udvarlására sietnek. 'S ez egy öröm volt! egy meglepés! egy vacsora! egy zürzavar!

Kálmán a' jámbor, mint gondolhatni, mind ezekről nem tudott semmit; ő azalatt anyja' kis szobácskájába szorúlva, olvasott, írt, rajzolt vagy akármit csinált, de dolgozott, ébren volt legalább, mert a' gyertyavilág jóval éjfél után, midőn már a' házban 's faluban minden aluvék, fényes, rezge lobogással ott állott ablakában.

'S reggel, midőn a' kisasszony a' folyosóra kilépett, hogy a' nyári nap' pompájában ujítsa 's fürössze kellemei' pompáját, az ifjú közelít hozzája félénk léptekkel 's a' mély érzet' néma hódulatával által ad egy névnapi gratulatiót, mellyen a' mult estve és éjen ált dolgozgatott. Az egy fél ív tiszta velin volt; felül Fegyveres rajzolva rajta tollal és ismerhetőleg; alul versek, mértéktelenek ugyan 's nem legujabb stylusuak, de olly ömledezők 's olly hők, millyek egy elbódult ifju' szerelmes agyából valaha kerülhettek. 'S az angyali lény meghajtá magát szépen, 's nyájasan mosolyogva végig pillanta az iráson 's elfordult ismét, letevé az irást a' párkányra, 's szemei ujolag a' kék 's fényes boltozatú egen függöttenek. — Ah, ha én egy csillag lehetnék! sohajta Kálmán, 's a' folyosó' szögébe vonult 's itt megragadott. — 'S egy pillanattal azután az ezredes jöve, délczegen mint egy ur, szép mint vadászó Adonisz, puska és vadásztáska a' vállán, 's a' kisasszonynak kezet csókolt. Kálmán, akaratja ellen is felügyelt, látott, hallott, hallgatott — és oda volt. Néhány percz mulva „Nézze csak a' báró — monda a' kisasszony fentebb, nyájas hangon — nekem itt egy gratulansom is akadt, ez uttal az első, ha jól emlékezem" — „Versek? rajzok? — monda epésen a' dsidás — engedje csak a' kisasszony, amott egy karvalyt látok, hadd töltsem-meg puskámat; ezen papiros igen jó, fojtásnak." — „Szivesen, tessék!" szólt a' kisasszony 's áltnyujtá az irást és kaczagott.

És kaczagott! — És az ezredes a' papiroshoz nyult. De ezen pillanatban mint dühödő tigris rohant-ki Kálmán a' folyosó' végiről 's kirántá az irást az ezredes' kezéből. „Uram — igy szóla lángoló szemekkel, lobogó arczczal 's reszkető hangon — ezen papiros nem fojtásnak való; ha azt akartam volna belőle csinálni, van még nekem is fegyverem, mellynek..." Itt a' szó elakadt ajkain. Azon csodálkozás, azon boszús de hideg megütközés, mellyet a' báró' 's a' hölgy' arczain tapasztalt, kivevé a' fiút állásából. A' báró' csodája igen természetes volt, mert szót sem értvén magyarúl, nem tudta mi történt. A' kisasszony boszankodott 's csudálkozott először azon, mikép merészel a' suhancz olly közel állani, hogy hallgatódzhassék, 's másodszor azon, mikép vetemedhetik ő előtte 's a' báró iránt illy szörnyü vakmerőségre! — Kálmán minden phantastasága 's mostani szokatlan 's megfoghatatlan dühödése mellett is sokkal jobban érté e' pillanatok' jelentéseit, hogysem azok őt e' földi viszonyiba rögtön vissza ne helyezték volna; azért is egyszerre lecsöndesült; zsebébe nyomá a' papirost 's zavarodott, csaknem alázatos szemmel félre vonult.

E' visszavonulás, melly nem épen legkomolyabból esett-ki, egy mosolygást csalt az ezredes' hideg ajkaira 's őt a' bántalom iránt engedékennyé tette. „Mondja-meg nekem a' kisasszony — igy szólt a' hölgyhez, mihelyt magához tért — őrült ez az ember, vagy phantasta?" — „Az utóbbi, kedves jó ba-

rátom, minden kétség kivül — így erre a' kisasszony — hisz az elsőtől nem volna dicsőség bámultatni." — „Ha ha ha! Legyen tehát phantasta a' jámbor, mivel a' kisasszony úgy akarja; de tanuljon máskor több illendőséget, különben..."

És az ifjú épen alattok ment-el, ki a' kapu felé, 's az utóbbi szavak mint halál-harang csöngének fülébe. Hahaha! Bámultatni! phantasta a' jámbor! Ugy tetszett neki, mintha a' kapu' falának tüstént le kellene szakadni 's őt kinjaival együtt örökre eltemetni. — De a' phantasta charakterekben azon egy jó vagyon, hogy nem dőlnek-el mingyárt az első csapás alatt. — Kálmán is kiballagott merengve az erdő' bükjei alá, 's azok' enyhítő magányában gondolkodék, mitevő legyen most szivével, mitevő a' jelen körülményekben. Az estve még merengve találá. 'S midőn az ezredes éjjeli 12 és 1 óra közt szállására került 's vígan enyelegve vált-el pajtásától, a' phantasta legény lépett-be utána 's hideg komolysággal megállott előtte. „Ezredes ur! — imígy szólt — én ma reggel durván 's illetlenül viseltem magam', itt vagyok, hogy bocsánatot kérjek." Az ezredes, mihelyt legénye által megérté, mi hír van, megfogá az ifju' kezét 's nyájasan igyekezett értésére adni, hogy hisz minden jól van. De Kálmán, mindig hidegen és komolyan, a' tolmácshoz fordúlt 's azt kérdezteté a' bárótul, ha nincs-e neki, a' bárónak, még valami mondani-valója, — mert hisz ő is magyar nemes és így szinte cavalier és katona volna, — ha volna! — ezt akará hozzá tenni, de e' gondolatra elpirult 's hallgatott. „Semmi! semmi, legkisebb sem" monda mosolyogva a' báró 's bucsúzni akart; de az ifjú nem akart mozdulni. — „Igy tehát — szóla hidegen és keményen a' tolmácshoz — mondjameg Kegyelmed a' bárónak, nekem van még azon mondani-valóm, hogy én az idétlen kaczajnak 's az értetlen elnevezéseknek nem vagyok barátja!" —

Legnagyobb szerencséjére az ifjúnak a' legény vagy nem tudta, vagy nem akarta ezen szókat: idétlen és értetlen visszaadni, vagy talán a' báró sokkal kedvesebb képekkel vala most elfoglalva, hogy sem egy elbőszült ismeretlen emberrel, itt éjnek idején egy pár lövést váltani kedve jött volna; elég az, az ezredes egy boszús jól van, jól-t 's isten' hirével-t mondva, elfordult előle; Kálmán pedig csendes jó éjszakát kivánva, lassu léptekkel, mint jöve, eltávozott.

Igy tehát az ezredessel tisztában lett volna, de a' kisasszony, a' szép kisasszony nem ment-ki fejéből. Harmad napiglan merengett egyedül, kerülve az atyai szemeket és házat, hol ez idő óta rajta ragadt a' phantasta név, némán tenyésztve bánatot és bút magában, 's minden, mit e' napok alatt magányos sétáiban hallhattanak tőle, ezen, akaratja ellen kifakadni látszott néhány szó vala: Legyen tehát phantasta a' jámbor, mivel a' kisasszony ugy akarta! De midőn a' negyedik napon is a' cancellariában ült és írt, 's a' juhászné, kinek urát atyja e' napokban kitevé azon igérettel, hogy másképen fog majd gondoskodni róla, hozzá jöve 's kérdé, hogy az ő urával mi fog már történni? 'S Kálmán komolyan megfordult, nagy szemeket vetett az asszonyra 's szokott bánatos szavával elkezdé: Legyen tehát phantasta a' jámbor, mivel a' kisasszony ugy akarta; — és egy rettenetes kaczaj, az atyjáé, ki épen belépett, zúdult-fel utána; ekkor a' legény rendbe szedé magát, neki esett egész lélekkel a' dolognak, 's midőn Pethe' Gazdasági Mathesis-ének csak felére jutna, egy szokatlan csendet, 's azokat, miket atyja neki elbeszélésünk' elején szemére vetett, régóta szemére vetni szokott, kivéve, ugyan azon szerény 's dolgos ifjú lett, ki előbb volt.

(Folytatása következik.)

ELBESZÉLÉSEK SZADITÓL ÉS RÓLA.

Szadi, keletföldi hires bölcs és költész vala; élt Persiában a' XIIdik században; megholt 1192ben 116 esztendős korában. Munkáiból itt következik egy-két mutatvány.

1. Történt egykor, hogy bizonyos hő, nyári napon, barátommal magas fák' árnyékában sétálgaték; láttam az istentelent, patak mellett, gyöngéd pázsitra elnyujtózva 's álomba merülten fekünni. „Nagy Isten! — kiálték-föl az egekbe — ő ki olly sokat szerencsétlenné tőn, még illy nyugottan képes alunni!" Barátom hallá e' szómat 's így felelt: „Az isten a' gonoszokat alunni hagyja, hogy nyugalmok legyen a' jámboroknak."

2. Volt egykor egy világtalan; ennek egy jó de rút asszony juta feleségül, kit ő mindazáltal rendkivül szeretett. És az orvos monda a' férjnek: „Várj, majd megnyitom én szemeidet ismét, hogy láthasd a' világ' minden dicsőségét." De a' világtalan imigy felelt: „Áldjon-meg isten ezen szivességedért, jóllehet annak nem vehetem hasznát. Én azt hallottam, hogy nőtársom (kinek szerelmében most magam' olly boldognak érzem) rút személy. Félek, nehogy hálátlan legyek; azért kérlek uram, hagyd-meg nekem vakságomat." — Midőn Szadi ezen esetet elbeszélte, kérdé a' körülállóktól: „mit tartozik az ember többre becsülni, szerencséjét-e vagy az igazság-megismerését?" — E' kérdésre ő maga nem adott feleletet, hanem a' körülállók közül valaki imígy szólt: „Szadi! a' te világtalan embered nem volt szerencsés, mert félt az

igazságtól. Ha ő ezt megismeré 's kötelességét a' szerint teljesíté: akkor félelmét elvesztette, a' szerencsét 's boldogságot pedig megtalálta volna." És Szadi örvendezve monda: „Igaza van neki, atyafiak! menjetek-el 's ti is azonkép cselekegyetek."

3. Mózes, az urnak prófétája (béke hamvainak!) egykor bizonyos szegényt látott, ki — mivel anyaszült meztelen volt — elásta magát a' fövénybe. A' szegény megszólitá Mózest 's monda neki: „Ugyan kérlek, imádkozzál érettem a' nagy istenhez, hogy nyujtsa nekem az életnek szükségeit; mert szegénység miatt elszakaszkodom!" — Mózes imádkozott az emberért, és az isten megrendelé neki az életre szükséges dolgokat. Néhány nap mulva Mózes az ahitatosság' gyakorlatából haza térvén, látá az embert fogolyképp megkötözve és tömérdek néptől körülvétetve. Kérdésére: mi történt, az lőn a' válasz, hogy az ember sok bort ivott, részegségében házsártoskodott, sőt valakit agyon is vert, és most a' nép azért van körüle igy összecsoportozva, hogy őt a' büntető törvényszéknek általadja. — Mózes (béke hamvainak!) most elismérte a' mindenség' teremtőjének bölcseségét, és feledékenységeért őt megkövetvén, imez igéket mondotta: „Ha az isten mindegyik szolgájának dús gazdagságot adott volna, vakmerően daczolna mindenfelé egyik a' másikkal."

4. Szadinak egy barátja volt, ki hirtelen magas polczra emeltetett. Futott hozzája mindenki, hogy e' jó barátnak szerencse-kivánatit bemutassa; egyedül Szadi nem ment-el. Melly magaviseletén Szadinak midőn mindnyájan csudálkoznának, monda e' bölcs: „Most fut hozzá mindenki, méltósága végett; én nem megyek előbb, csak akkor, ha azt nem birandja többé, 's akkor alkalmasint csak egymagam megyek."

5. Szadihoz valaki ezen kérdést tevé: „Mi különbség vagyon egy dervisch (mohammedanus szerzetes) és egy bölcs között?" A' felelet reá ez lőn: „Mind kettő általússza az élet' folyamát nagy óvatossággal; de az elsőbbik a' népseregtől különválik, hogy egymaga kényelmesebben úszhassék-ki partra; ellenben az utóbbik a' sereg közt tartja-fen magát, hogy a' segédszükesnek kezét nyujthassa, midőn kivántatik.

6. Szadi' emlék-mondásai: Az érdemtelenekre időt ne vesztegess, mert a' kákából, melly csak gyékénynek való, soha sem folyand czukor neked. — Midőn a' hangyát akarod eltiporni, emlékezzél-meg, minő kedved lenne az elefánt' lábtiprása alatt. — Az arábló bármilly sovány, okosnak többet ér, mintsem tiz annyi kövér szamár; mert veszélyben nyulánk lóra van szükség; a' gőböly pedig nem egyébre szolgál, mint akadékul. — A' ragadozó madarak mindnyájan magas helyen szeretnek fészkelni: és a' kik embertársikat szeretik megrontani, mindig előre sietnek. — A' zsarnokság mulandó, de az azt sujtó átok soha el nem mulik. — A' féregrágta gyümölcs leesik a' szél' legkisebb fuvalmára, de a' jó gyümölcs zivatarok közt is érik: igy a' földön a' hitvány hamar vesztére jut, de a' jó, alapot ver magának az ellenállók' daczára is. — A' tapasztalt ember őrizkedik a' gonosznak megmondani: millyen; hanem tulajdon példája által mutatja neki: millyennek kellene lennie.

AMERIKAI ANEKDOTÁK.

A' zabola. Egy szivképező nem rég alattvalóit következőleg szólitá-meg: „Kedves atyámfiai, soha el ne hagyjátok magatokat annyira csábittatni, hogy eszeteknek urai ne lennétek! Az ész nekünk zabláúl adatott, hogy általa szenvedélyinket fékezzük. De ugyanazon intő még az nap részegen találtatott. „Valljon mit csinált Kegyed a' maga zabolájával?" szólának többen hozzá. Mellyre ez lőn a' felelet: „Csak levettem azt egy kevésig, hogy ihassam."

A' mennyei könyv. Egy pár fiatal leánykának atyja nem sokkal ezelőtt meghalálozott. Az atya özvegy volt 's a' házasságtól annyira idegenkedék, hogy leányinak sem engedé elfogadni a' legkedvezőbb kinálkozásokat. Most halva volt már, a' gyászidő is kitelt; 's az idősbik néne imigy szólt a' fiatalabbhoz: „Most már menjünk férjhez!" „Jól van! — válaszol erre a' másik — én tehát egy gazdag emberrel tartok, és Cz.* urat választom enyimnek!" „Lassan, öcsém — mond az idősbik — ne hirtelenkedjünk a' dologgal; a' házasságok a' mennynek könyvében vannak beirva." „Azt ugyan valóban sajnálom — viszonzá a' fiatalabb — mert félek, ne hogy atyánk ott levelünket kiszakassza."

EPIGRAMMÁK.

A' DUNA.

Vaskapum ezredekig bézárta daczolva az útat;
'S hullámom szabadon száll vala Pest Buda közt:
Eljöve Széchenyi — és diadalkapu nyilik előtte;
'S járom alatt nyögnek szirteim és vizeim. —

Balla.

KONKOLY.

Büszke silány kelyhed kivirit a' búza-vetésből,
Hímes alakjának gyáva 's tudatlan örül;
Ámde ki ösmér, az megvet — 's a' száz-szemü gazda
Mint gyomot és rosz gazt hány-ki vetése közül.

*Z.

REJTETTSZÓ

Mint végsőm a' zöld legelőt: ugy' egészem az elsőt
Kedveli 's tölti hasát; más noha tépje haját.

S. Ig. Zala V—ből.

A' 20dik számu rejtettszó: Szikra.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

22dik szám — Pest, martzius' 18kán — 1835.

A' PHANTASTA.

(Folytatás)

Hónapok multanak-el; a' farsangi zajok elkezdődtek 's az alispáni ház és az egész város teli volt a' hirrel, hogy az ezredes a' szép Fegyveresy Ninát megkérte, 's hogy a' farsang' derekán meglesz a' menyekző. Annyi igaz, hogy Nina jegyruháit készíttette 's anyja e' nagy nap' pompájáról barátnéji 's meghitt látogatónéji' körében nyiltan és nagy lobbal értekezett. De ez utóbbinak négy szem közt igen gyakor és heves vitái folytak az alispánnal, nem mintha ez, a' szövetségnek ellene lett volna, oh, leg kevesbé sem! — hanem mivel 'a pénztár alispánéknál rettenetesen ki vala ürülve. 'S ez nem csuda. Az utólsó foganatlan restauratio bele került 20,000 forintba; a' háztartás hónaponként elnyelt 2,000 ftot, 's a' kis jószág evenként nem hozott-be többet 15,000 frt. tiszta jövedelemnél. Igy a' deficit elkerülhetlen volt 's azt eddig is a' közel 80,000 pengőre menő adósság fedezé, 's ez ismét nem szokatlan dolog; hanem most azon egy szokatlan 's épen nem várt körülmény adá-elő magát, hogy Herz, a' gazdag zsidó, ki eddig mindig nyitva tartá erszényét 's ama' summának is nagyobb részét adá, teljességgel nem akart kölcsönözni. Hiába mondotta neki az alispán, hogy most, midőn egyetlen leányát férjhez adja, szörnyű nagy szüksége van pénzre; hogy magát és leányát a' báró 's az egész világ előtt szégyenben nem hagyhatja; hogy ő Herznek azt a' 8—10,000 pengőt, mire most szüksége van, húsz sőt százszorosan is becsületére, meg fogja fizetni; — végre, hogy a' báró, kinek Styriában és Friaulban felette szép jószágai vannak, szinte nem lesz a' nagy lelkü barát és hitelező iránt háladatlan, 's legalább is a' jegyajándékokat 's más effélét bizonyosan tőle veszi 's több illyesek. Herz ezekre azt felelte, hogy neki most magának is nagy szüksége van pénzre, hogy ő a' pusztáért, mellyet bérel, igen nagy árendát fizet; hogy juhai az idén nem érik-be a' takarmánnyal, pedig ez most rendkívül nagy-árú; hogy ő épen a' tekintetes urhoz akart jőni pénzért, 's hogy végre, mi a' báró urat illeti, ha az olly rendkívül gazdag, mint hirlelik, ő Herz, igen is szivesen venné, ha a' báró ur azon két ezer 's néhány száz forintot, mellyel a' tekintetes ur elmaradt interesek' fejében tartozik.....

„Herz, megbolondultál? — kérdé boszúsan az alispán — mikép kérjek, én most a' vőmtől pénzt? és épen most, Herz? Hisz lesz nekem pénzem, Herz; kapok én Pestről, Herz; kifizetlek én duplán 's becsületesen, Herz, — 's aztán nem elég hypotheka neked a' jószág; nem fizet az ki, ha most egy kicsinyt rendbe szedem, tiz sőt husszor annyit, mint a' te egész követelésed, Herz? lehet-e itt legkisebb felakadása vagy aggodalma egy okos speculansnak?“

De Herz elővette az ónat 's megmutatta neki hidegen és papiroson, hogy intabulálva van a' jószágra (itt az alispán elsápadt) 80,000 forint; az ő, t. i. Herz' követelése 100,000 forint; ezeknek esztendei kamatja 12,000 forint; függő adósságok 5,000 forint; háztartás... De itt az alispán kikapá kezéből az irást, földre veté, 's azt mondván vagy is inkább dörögvén, hogy Herz még nem a' világ; — kirohant az ajtón. — De azon pesti levél, mellybe az alispán olly igen bizni látszék, apósától azon szomorú 's épen nemvárt hírt hozá, hogy annak nincs pénze 's igy most nem segíthet; agense pedig ugyanonnan azon szinte szomorú de félig várt hírt adá, hogy némelly pesti capitalisták eleinte ugyan hajlani látszottak a' kölcsönre, de utóbb megtudván a' jószág' állapotját 's az intabulált summát (ezeket az agens másképen fejezte-ki), minden kedvök elment a' tárgyba bővebben ereszkedni, 's neki, az agensnek, elesett minden reménysége...

Átkozott! — szóla az alispán, — igy tehát vissza kell ismét Herzhez mennem; de mit adjak neki? mit igérjek neki? mikép ijesszek rá? marhát, gabonát, takarmányt adjak-el? Mind el van már adva. Idei gyapjut, dézmát, termesztményt adjak-el? Már mind az övé. Árendát szegjek, kilökjem erővel a' bérlőt, ki híven fizet, de velem pörleni nem fog? — Tehetném, de nem teszem. Mit tegyek tehát? Juhaimat adjam-el? Inkább meghalok! — Eh, teszek még egy próbát, talán csak lesz szív abban a' zsidóban!...

'S belépett Herzhez a' legnagyobb nyájassággal és — „Barátom, Herz — ugymond — kérem igen szépen, menjen-ki még egyszer Fegyveresre, nézzen ott jól körül, szóljon a' tiszttartóval; a' mi szivének, szájának tetszik, Herz; lesz ott még valami, a' minek Maga most vagy utóbb még hasznát veheti; menjen és vegyen, de adjon pénzt, pénzt, Herz! mert addig nincs nyugtom.“ — „Tekintetes uram, — monda mosolyogva a' zsidó — megnéztem és körülnéztem én már ott mindent, nincs ott semmi, minek magamféle ember hasznát vehetné.“ — „De még is Herz; ki tudja? Maga ügyes, okos speculans; Maga mindennek hasznát veheti. A' mi szivének szájának tetszik

Herz, érti-e jól? minden a' Magáé. De legyen ember, Herz, és menjen-ki; mit árt az, ha maga kimegy és körülnéz? Tudja-e mit, Herz? elküldöm lovaimat 's batáromat: üljön-fel és menjen..." — „Batárját, tekintetes ur?" kérdezé nyájas csodálkozással a' zsidó.— „Igen igen: batáromat 's pejeimet Herz; délben itt lesz a' kocsi, abban nem fázik-meg tudom, csak üljön-fel; ugy-e, kimegy édes barátocskám, ugy-e kimegy?" — „Ha épen parancsolja a' tekintetes ur; — de én előre is tudom, hogy hiában járok. Azonban a' batárt, — azt kérem, ha olly jó akar lenni a' tekintetes ur, mert én bizony már öreg és fázékony ember vagyok." — „Meglesz, Herz; pontban délben elő-áll a' hintó; ma ugy is szép nap van, az asszonyok gyalog mehetnek-ki, csak menjen és vegyen, Herz, mindent Herz, érti-e, mindent!" —

'S a' zsidó nem kevés ostentatióval, felesége és gyermekei körülötte, nagy farkasbunda a' vállán 's bélelt saru a' lábán, felült a' batárba 's csak nem szomorú áldozatja lett idétlen hiuságának. A' zárt kocsi' melegéhez nem szokván, az izzadás' öreg cseppjei futák-el csak hamar egész testét 's fuldoklani kezde a' hőségben, mellyen az ablakok' leeresztésével nem tudott segíteni. Végtére az ajtót nyitotta-ki, de azt a' ragadó lovak olly erővel csapkodták-vissza, hogy ő elrémülten csuká-be azt ismét, nehogy a' drága szép jószágban valamiképkárt ejtsen. Megfúlt volna az uri kényelem' e' legszebb börtönében minden bizonnyal, ha a' falu olly közel nem esik, 's őt a' megállapodó kocsis vég fuldoklatából ki nem menti. — „Huff! Kálmán urfi, édes jó barátom! — így Herz az ifjuhoz, ki az udvaron egy pár csámogó hizó előtt kulcsolt karokkal 's csendes, gondolkozó pillanattal álla — megfúlok! oda vagyok! gonosz batár!" — „Herz ur és batáron? — szólt mosolyogva az ifjú — az alispánnak bizonyosan pénz kell!" — „Hüm! — felele a' zsidó — 8—10,000 pengő!..." — „'S a' jó Herz ur kétség kivül fizet?" — „Én? mentsen isten, barátocskám; — mentsen isten! Az alispán banqueroute; a' falu az enyim; én nem tudom, minek is jöttem-ki? huff! oh átkozott batár!" —

„Tudtam — mondtam! — sohajta az ifju, 's arczát mély szomorúság' vonási foglalák-el — de nekem nem hittek!" —

De a' zsidó ingerelten, mint vala, a' veszedelemtől, mellyből csak alig menekvék-ki 's mellyben egyedül és egyenesen az alispánt okozá, fölveté hegyes, tüzes arczáját és orrát, széles, köpczös mellére fekteté két kis puha tenyerét 's szabad folyamat engede az alispán elleni vádjainak, panaszinak, szándékinak. „Csak gondolja-meg, édes Kálmán urfi, édes barátocskám, hiszen maga okos egy, ifjú — igy szólt heve-sen — hat esztendő óta én tartom a' házat, én adok, én veszek mindent, én fáradok mindenért; 's miért adok, miért teszek én mindent? azért, hogy kin heverő drága sok pénzemnek soha semmi hasznát se vegyem? hogy nyomorúlt 6 percentemet se lássam bejőni rendesen? ki ad nekem egy krajczárt is ingyen? nincs-e nekem feleségem és gyermekem? hüm?..." „Hm, hm!" — szóla sohajtva az ifjú. — „Ha az alispán nem ura a' pénznek, mellyet kölcsön vesz, ha nincs reménysége azt visszafizethetni, minek vesz pénzt-fel? Minek a' nagy pompa, a' sok cseléd, a' roppant konyha, a' restauratió? Minek lakik az alispán mindíg a' városban? Aztán gazdaság, industria é ez itt kin? Nem akarom az urfit, tudom, hogy jobban tudja, sem édes ura atyját sérteni, de ennek a' jószágnak három sőt hat annyit kellene behozni. Ott ben a' nagy fény, itt kin az inség, mindenütt csak a' czifra nyomorúság; ész ez? okosság ez?" — „Hm, hm!" — szóla sohajtva az ifjú. — „Miért adtam én az alispánnak pénzt ezelőtt hat esztendővel, mikor még fizetett és fizethetett? mert hasznom volt benne. 'S miért adtam én az alispánnak pénzt ezelőtt 2 — 3 esztendővel, mikor már nem fizethetett 's nem fizetett? azért, mert láttam, hogy veszni indúlt, mert ha én nem adtam volna, adott volna más; mert a' jószágot kezemre akartam keríteni. Most már eleget fizettem, betelt az idő, most már törni vagy szakadni kell a' dolognak, 's nekem a' per' költségiről és hosszú idejéről kell gondolkodnom..." — „Hm, hm!" sohajta itt ismét az ifju. „És még is hozzám jön az alispán és kér, hogy adjak neki husz ezer forintot. De én intabuláltatom magamat! Hogy jőjek-ki és nézzek-meg es vigyek-el mindent, a' mi tetszik: de nekem nem kell semmi, én nem jövök, nem veszek, nem nézek, ugy is az enyim minden; az egész jószág az enyim. De látja édes jó barátom — mond hozzám az alispán, a' leányom nem mehet férjhez, ha az ur nem ad pénzt!...

— „Mit? hogy? — kiálta itt az ifju — Nina kisasszony nem mehet férjhez?" és arczát sötét pir futá-el. „Az istenért, barátom, miért nem mondta ezt hamarébb? — Jőjön, jőjön" — és itt szívesen karon fogá Herzet 's elvezeté. „Én mutatok, én mondok Magának valamit, a' mit még Maga nem tud 's a' minek félette nagy hasznát veheti; csak hallgassonki kérem, csendesen és okosan; csak hallgasson-ki!" — — És elmentenek. —

'S harmad napra ezután Kálmánt, a' tiszttartó' fiát, jelenték-be az alispánnál 's mingyárt a' legény után az ifju lépett-be.

„Nagyságos uram — szóla ez utóbbi — Herz ur megveszi a' fegyveresi erdőt harmincz esztendőre;

itt van a' contractus, mellyet N* fiscalis ur tett-föl; méltóztassék azt áltnézetni, 's ha talán tetszenek a' pontok, itt küldi általam Herz a' ben említett 20,000 forintot." — „Fiam, isten hozott! — kiálta legnagyobb örömmel 's meglepetéssel az alispán 's mohón a' pénz és contractus után nyult, — szólj csak 's mondd-el, kérlek, mikép tudtál abból a' sziklából aranyat facsarni?" — „Szép szó 's egy kis calculus által — monda szerény elmosolyodással az ifju; Herz ur tudja, hogy én számolni tanultam." — „Anyjok! Nina!" — kiálta ujra az alispán, miután az alkut, végig sem olvasva, aláirta; 's a' pénzcsomót sovár, vidám szemekkel forgatá kezében.

'S belépett a' kisasszony, szép mint a' hajnal, 's kevéssel utána az alispánné. „Itt látjátok az uj Mózest — szóla enyelegve az alispán — ki Herznek kőszikla-szivéből a' legszebb, legszárazabb banknótaleveleket facsarta-ki" — „Kálmán? a' phantasta?" — kérdé gőgös-nyájas gúnnyal az alispánné; a' szép kisasszony pedig olly képpel, mintha ezt mondaná: Emlékezem rád te bohó fiu! — üdvözletet bicczente fejével. — „Adj neki pénzt fiam!" monda gőgöskegyesen az alispánné. — „Engedelmet kérek, nagyságos asszonyom! nekem... épen semmi szükségem sincs pénzre; azonban.. még is, szegény édes anyámnak, ha ugy tetszik." — „Nem, fiú! így tőlem meg nem menekszel, — így most az alispán; — a' ki Fegyveresy alispánnak szolgálatot tesz, pedig te tettél, annak el kell a' jutalmat is vennie. — Szólj, mit tehetek éretted? gondoskodni akarok jövendődről." — 'S itt az ifju' fejében egy gondolat villana keresztül. „Ha épen olly kegyes akar lenni Nagysád, — szóla kevés szünet után és elpirulva — kérném segedelmét csak az első félévre, mellyet a' bécsi polytechnicumban szándékozom tölteni." — E' szóra: polytechnicum, melly az ifju' kedvencz ideáira 's egész phantastaságára emlékeztetett, a' kisasszony ellen nem állhatott kaczaj-ingerének 's rövid, de felette hangos, vidám hahotája eltölté a' szobát. „Ha ha ha!" kaczagott utána az alispán; „ha ha ha!" kaczagott utána az alispánné; de Nina kisasszony már ekkor nem kaczagott többé. Mert könnyek csillogtak az ifju' szemében, midőn magát 's legbensőbb szándékit most másodszor látá kaczaj' tárgyaul tétetni az által, kit lelke imádott. A' legkeserűbb kifejezéssel emelé-föl könnyes szemeit az elhalaványult hölgyre, lesüté azokat, az alispánhoz fordult 's attól egypár szóval az aláirt contractust elkérve, néma főhajtással eltávozott. „Nem ugy értettem, kedves Putnoky ur — monda utána remegő szózattal a' kisasszony, de Kálmán ekkor már félig kin vala az ajtón, magára csuká azt, megölelé a' folyosón vele szemközt jövő Herzet, kezébe nyomá az irást, haza indult, — 's tizennegyed napon a' bécsi polytechnicum' igazgatója előtt álla.

(Vége következik)

SZÉP SZAVAK.

„Ha a' fülemile vagy csalogány egy két zenehangot ejt, az egész világ tapsolja; — ha a' varju még olly remekül 's a' maga nemében fölülmulhatlanul károg is, dicséretet soha sem arat. Honnét van ez? Hogy lehet egy egész állat-nem, vagy a' fönhéjazók szerint, egy egész osztály illy igazságtalan? — — Az való; csudáljuk, mint lehet valaki a' károgás ellen igazságtalan, meg nem vallva, hogy Ön, Monsieur — — kiállhatlanul károg.

Nagyon kár, hogy az ember a' jó természet által, az emlősek' osztályába tételték, nem pedig a' madarakéba. Itt sokkal inkább maga helyén lett volna. Az érzékeny itt a' fülmilével együtt szerelmes lehetett volna a' rózsába, a' vándor elkisérheté Aegyptusba 's Szenegambiába a' fecskéket, vagy a' keselyü pelikánnal áltevezhete az atlasz-oczeánon az igéret' földére, a' merész föl a' naphoz repülhete a' sasokkal, te pedig, Monsieur, szemtelenkedhetél a' hollók' egész nemével, hová a' varjúk' bő családa a' csóka, szajkó és szarka tartoznak, mint Földinél láthatnád, ha a' tükörtől nem iszonykodnál.

Ha az ember a' madarak közé tartoznék, szárnyának is kellene lenni. Ez félelmes dolog; aligha szégyenben nem maradnánk szárnyainkkal, mint ollyanok, kik hasznukat venni értetlenek volnánk. „Ez már sok!" Uraim, ez nem több, mint zsíros gabonaföldeken nem ritkán koplalni, 's Tokajban jobbféle eczettel köszönteni-el az áldomást. — Áldomást? — Hisz áldomás csak vigadóknak való, kiknél a' kedv az örömmel párosul, a' szeretet a' bizodalommal lángol egybe, a' barátság a' bátorságot öleli 's igy a' lélek és test lakomát ül. — Az ember szárnyas állat? Kétlem, hogy több hasznát venné szárnyainak, mint a' strucz, melly okosságában fejét az üzők elől eldugja 's talán ma holnap olly bölcs lesz, hogy szemét nem láttatás végett egyszerüen hunyandja-be. Hisz, ha ő nem lát, nem is láttatik, ha ő nem üt, nem is üttetik!

A' sólyom nemes ragadozó-madár, bár Cuviernél nézzétek-meg. Nemde gyönyörű elnevezés? Az ember csak ugyan igen különös, igen furcsa elnevezéseket tud csinálni! Hát az éneklő madarak között vannak-e nemesek? — De ki ereszkednék annyira az osztályozással, azokhoz is, kiknek érdeme a' torokban, a' tüdőben nem pedig a' körmökben van? És micsoda joggal nemtelen ragadozó a' sas? — Mivel, önkényübb volt, hogy sem valamelly tatár chánnak vadászott volna?!

Dsinghiskhán' idejében sólymokkal vadásztak a' tatárok, velök pedig Dsinghiskhán és Oktai vadásztatott. — Ekkor érezték ám sokan, hogy jobb sólyomnak lenni, mint galambnak 's némellyek olly okosulva, hogy ma holnap Szamarkandban adják-viszsza a' kölcsönt. Mások szelid galambok maradtak. — Hanem a' turbékolásban van is valami. Kérdezzétek nálunk is meg az ifjakat, melly két dolgot szeretnek leginkább? — bizonyosan illy feleleteket kaptok, jó bőven: a' játékszínt (noha nincs is, —) 's a' turbékolást; 'a jó sülteket és turbékolást; a' jó bort és turbékolást; a' teli erszényt és turbékolást. De, pajtások! minden töltött galambra 's tb. kérdezlek benneteket, turbékolás által alapithatni-e játékszint, szerezhetni- e' jó sültet, nyerhetni e' jó bort, támaszthatni e' hangversenyt, tölthetni-e meg az erszényt? Ti nevettek? — Értelek. No, hiszen én sem akarok szegényen házasodni.

A' szegény igen rosz napokat él a' mi időnkben, kivált a' szegény leány. Én szeretnék egy gazdagitási tervet terjeszteni-elő, melly igen rövid idő alatt meggazdagitaná 's pártától... No, csak elő vele; miért késik olly soká az ur? a' kiváncsiság megöl.. Kedvem volna az Urra nézve jó soká várakozni, jó soká késni; mert vannak haszontalan terhek, mellyekkel nem birni rendkivül nagy nyereség. — Hanem hallja az Ur, és figyeljen; gazdagitási tervem az erkölcsisítés... De miért szörnyedtek-el valamennyien?.. Kérem az Urat, hallgasson-meg; nem olly üres az én szavam mint hangzik. Azt sem vitatom, hogy hitelt adjon az ur, mert mind ketten magyarok vagyunk, — hanem a' dolgot át akarom láttatni az urral, hogy olly világos legyen előtte mint a' déli fény 's bizonyos mint maga a' bizonyosság... „Az Ur hagymázban van; — meg akar e déli fényével vakitani?“ Mentsen isten; vakot megvakitani több, mint csuda volna. Én csak elektrizálgattam Ön' szemeit, 's minthogy sugarakat vettek észre, nem érzéketlenek, 's igy reményt adnak a' meggyógyulhatásra. Ekkor pedig kiáltson-ki az Ur farkashályog-szedőnek, ha az erkölcsösítő 's gazdagitó czimet megtagadja tőlem. Én mindenütt nyerek, az Ur pedig, rokonaival együtt meggazdagodhatik. *Vajda.*

BORSODBÓL A' TORNAI CSEPPEKHEZ.

Az asszonyok a' gyermekekhez 's angyalokhoz következőkben hasonlitnak: 1) Játszunk velök 's imádjuk őket, a' nélkül, hogy a' második parancsolat' értelme reánk kiáltana. 2) Nem hadakoznak, csak mint gyermekek makacskodnak; harczoskodnak a' szerelem' csókja 's ostroma ellen; nem azért, hogy győzzenek, hanem hogy mint földi lények az erőtől legyőzetvén, mint angyalok a' győzedelem' díját annál mennyeibbé tegyék. 3) Mint gyermekek hamar haragszanak: mint angyalok örömest békülnek. 4) Hosszú ruhában járnak; mert ez mint gyermekeknek kényelmesb, mint angyaloknak tisztesebb. 5) Hivatalt nem viselnek: mert mint gyermekek arra erőtlenek, mint angyalok pedig csak ihletés' utján, bár sokszor annál nagyobb foganattal, folynak abba bé. 6) Nincs szakáluk: ez gyermekekhez még korán is volna; angyalhoz pedig egy festő sem tartá illőnek. 7) Mint gyermekek tőlünk vezettetnek, mint angyalok minket vezérelnek. 8) Mint gyermekek ők vágynak ölünkbe; mint angyaloknak mi ohajtozunk karjaik közé. 9) Az élet' keservei közt mint gyermekek sírnak; 's ha mi sirunk, mint angyalok reményt idézve, közelítnek felénk. 10) Mint gyermekeknek mi szabunk törvényt; mint angyalok ők tartatják-meg azt minmagunkkal is. 11) Látásuk mint gyermekeknek rövid, mint angyaloknak édes. 12) Nagyobb fontosságu utainkról mint gyermekeket honn szoktuk hagyni 's ah! ekkor vagyonunkat, kedves mieinket ők őrzik mint angyalok, ők kisérnek gondjaikkal, hazatértünkkor mint gyermekek sietnek előnkbe 's mint angyaloknak repülünk ölelésükre. 13) Hangjok mint gyermekeké vékony; mint angyalokénak is illyennek kell lenni, nem csak azért, hogy a' bassot mormoló asszony inkább medvét mint angyalt képeztet velünk; hanem azért is, hogy a' házasság' virág-évében, ha nincs is a' párok közt tökéletes harmonia, akár dalolnak akár czivódnak együtt, legyen legalább két hang, mig a' többi orgonasíp is elkészül.

Közli Mézkolcsi.

TÉVEDÉSEK.

Ha csekély vagyonom mellett olly kisasszonykát viszek nőül zsellér-lakomba, ki, ha ágyából fölkel, délig pipere-asztal körül tipeg, déltől estig mit sem csinál, azután pedig alszik: kitagadhatná, hogy ekkor igazán tévedtem? 's hol? — a' boldogság' utján.

Ha hozzám két pörlekedő folyamodik; egyiknek nincs igaza, de ajándékot nyujtott; másiknak van igaza, de üresen jött, — 's én ekkor az igazságot annak itélem, emezt pedig zordon szavakkal elutasitom: ki ne látná, hogy igen igen tévedek? 's hol? — az igazság' utján.

Ha a' kisasszony, a' mellette hizelgő uracs' szivvonzalmát ennek fecske beszédiből 's egymást érő mézes csókjaiból itéli; ha nem veszi észre, hogy majd minden csók után mosolyodik — a' leány' gyöngeségét mulatságul használván: bizony a' kisasszony téved? 's hol? — az okosság' utján.

Sz...s Mihály.

REJTETTSZÓ.

Az elsőt megleled Soprony vármegyében —
Forditva ész lakik 's vagyon a' végsőben:
Nehézségek a' megfejtésre nem nagyok,
Mert én csak egy picziny munkás féreg vagyok.
Bghy.

A' 21dik számu rejtettszó: Torkos.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

23dik szám — Pest, martzius' 21kén — 1835.

TOLDALÉK

a' Társalkodó' 12's 13dik számai alatt közlött „Nevelés"'s „Nemzeti művelődés" hez.

Hogy lételünknek — sőt társasági lételünknek is — czélja a' boldogság, azt csak az tagadhatja, ki boldog lenni nem kiván; és hogy a' társasági tagok' boldogsága a' Társaság' jóllététől függ, ezen állítással csak azok ellenkezhetnek, kiknek szűk mellök a' közjó iránti szeretettől, káros roppanás nélkül nem feszülhet, vagy kiskörü elméjök arra csak eszmélni is irtózik. — Az igazsággal rokon lélek soha sem felejti rendeltetését, 's törekszik a' vele nemcsak vérszerint rokon, de még a' természet, mint köz anya által lett testvéreit is, a' boldogság' lehető legmagasb fokára juttatni. Ezen boldogság' egyik fő eszköze a' józan nevelés. — Ugyanazért nem lehet eléggé nem dicsérnem a' velem e' részben rokon-lelkü Baksay urat, ki a' nevelés' és nemzeti művelődés' hasznait, 's az azt akadályozó balitéletek' kárait a' fent irt számok alatt, kis alakban ugyan de érthetőleg a' közönségnek lerajzolta, 's némelly részben legelső, ki megpendité azon hibát, mellynek veszélyes következéseit, ha nem tudva is, siratja sok most nyomorú 's tehetségei' ellenére nevelt gyermek; nyögi a' haza, fájlalják magok a' balitéletektől megcsalatott gondatlan szülék. Menthetnők ugyan némileg ezen szülei vigyázatlanságot, melly szerint sokan magzatiknak atyjok helyett ellenségivé lőnek 's lesznek, midőn még falusi iskoláinkban csak az abc holt betüin — még siralmasabb, anyai nyelvünk' tanulása — az életre szükséges, boldogító ismeretek helyett a' latin nyelv' kezdetein kinlódnak szerencsétlen alrendü polgár-növendékink, kik kijövén az iskolából, több-évi kinzások után is csak nem annyit tudnak az életről 's ennek használatáról, mint mikor oda beléptek. De még ezen hiba is némikép a' szüléket terheli, kiknek szent kötelessége sikeresb tanítókról gondoskodni 's magokat némelly diák szók' értetlen eldadogása által gyermekeik' boldogságától, jó nevelésétől elámitatni nem engedni. Még nagyobb vétség' terhe nyomja pedig az olly szülék' lelkét, kik a' balul-értett Diogenes' szük hordójába zárják gyermekeik' szabadságát 's boldogságát, 's a' gyáva, vétkes gőgtől elfogódva elállják gyermekeik előtt az utat, mellyen ez életet magokra nézve könnyebbé, kényelmesebbé, boldogabbá tehetnék, a' hazának hasznosabb polgárai lehetnének, míg az atyai büszkeség által erőszakkal kimért uton vánszorognak. Tudom, sok, a' természettől más pályára hitt gyermek, ha az atyától való félelem miatt nyilván nem is, de titkon sokszor felsohajt kinjainak közepette az evangeliumi fiúval: „Atyám avagy csak egy áldásod vagyon-e tenéked?!" Még sajnosabb pedig ez, ha azon visszás kevélység, mint többnyire tapasztaljuk, gyökeret ver a' gyermeknél, hova tovább terjed a' kártékony balitélet, — növekszik a' hazára nézve olly káros egyenetlenség, melly azt részekre szaggatja, erőtleníti. Meg fogja ez vetni, mint szüléji, — ennek gyermekei ismét le fogják nézni a' haza' más hasznos polgárit; — mert ki a' mesterségeket utálja, utálja azoknak gyakorlóit is. Hogy ez igy van, fájdalommal érezzük 's tapasztaljuk. Mert mint a' fölebb idézett közlő ur is nyilványítja, a' nemesi körből mintegy számüzetve vannak a' bőven jutalmazó mesterségek, alacsonyolja a' nemesi büszkeség a' gazdag kereskedést; inkább nyomorog jó-erejü családjával üres házában, mintsem nemes tenyérrel fogna vagy fogatna más tisztes és dúsan kamatozó munkához, mellyre teremtetett. Kietlen pusztáinkhoz hasonlítna most London' vidéke, ha valódi büszkeségével a' kézmüveket meg nem egyeztethette volna! — Tudok rá példát (pedig a' nemesi rendből), kinek szüléji meglehetős birtokuak voltak, kit mint több testvérit tanitatták; de a' tanulási pályán kifejtődvén a' másra hivatási tehetség, elhagyá a' tudományok' lakhelyét, 's bár szüléinek ellenére is, a' kereskedést választotta, mellyben minden atyai segély nélkül (szüléji a' balitélet miatt megvonván gyámkezeiket) előhalad, ugy, hogy rövid időn atyja' birtoka mindenestül nem érendfel ön szorgalma által szerzett tőkepénzével, holott még csak kezdő. 'S ezen eset nincs nagyitva. Milly édes lesz a' nemesi rang, teli erszénnyel párosulva, kivált midőn amaz, eddig is örök oszlopot nyert nagy lelkü hazafi Széchenyi' vas szorgalma hazánk' boldogítására a' kereskedésnek tágabb utat nyitand! Ha egy szegénynek szülöttje ön erejével, porból, gazdag polgárrá emelkedhetik, mire számos példát látunk, mennyivel inkább fölmehetne az, kit arra még atyai kezek is segítenek.

Ezen elfogultság' káros szüleménye (mert abból jót nem is várhatni) még a' szelidebb érzésü nőnemnél is mutatkozik, kik közül sokan bár jóval szegényebbek legyenek — megvetik a' sok ezerrel biró, szintolly nemes érzésü, akárki' nőjének is társaságát, ha ez polgári rendből származott; — 's viszont elszaggatja ezen képzelt különbség a' szerelem' kötelét, ha bár gazdagság 's becsületen kivül a' természet fonja is azt; sőt idegenné teszi még a' maga rangjabelitől is

ha nem ügyész, noha különben bővelkedő tárháznak gazdaasszonyává lehetne — 's ezekre elég példa van. Édes hazám! meddig czivakodtatják még gyermekidet a' balitéletek? meddig nem engedik élni egyességben azon boldogsággal, mellyet nekik örökségül nyujtasz?

A' jó nevelés hát ezen keserűségek' édesítője 's a' kártékony rosznak orvosa. Ez pedig részint a' szülék', részint az iskolai tanítók' kötelessége. A' szüléket magok gyermekeik, mind kettőt pedig a' haza boldogsága inti ezen kötelességök' minél czélirányosabb teljesitésére. A' szüléknél ez könnyen létesíthető, csak józanul 's ne elfogultan fogjanak ezen nagy hivatáshoz; de a' tanitóknak nagy szükségök van, mert ezek a' növendékeknek az életbe vezetői; ezek mutatják-meg az utakat, mellyeken járhatnak; de csak ugy érnek czélra, ha az élet' tekervényes utai közt tévedés nélkül haladhatnak. Igen, de mit tud ehez az, ki maga is illy vezető nélkül szükölködik? mit megmutatni nem sokba kerülne. Nagy készület, érett ész és tapasztalás kivántatik arra, hogy valakinek okos oktatására több száz gyermek bizathassék. Illy készületet pedig legjobb iskoláinkban is ifjaink alig kapnak; mert ott is, analogia szerint, ollyak ifjaink, mint falusi növendékink — 's kiléptükkor egyszerre nevelőkké lesznek 's utmutatókká, mellyről még kellőleg nem is hallottak. — Boldogtalan gondolat! Ez teszi már szükségessé az ohajtva ohajtandó nevelőketképező iskolai osztályt.

Mig pedig ez, a' nemzet' köz javára létesülne, véleményem szerint, minden más hasznos könyveink közt, mellyeket derék iróink után birunk, legjóltevőbb lenne az iskolai czélirányos könyvekről gondoskodás; mert tudós professorink is segéd-könyvek után készítik sőt viszik tanitásaikat, — mennyivel inkább kell annak vezér-fonál, kit — mint feljebb érintetett — magát is vezetni kellene. Sokon megesik, hogy, ha bár tudnának is különben valamit, nem tudnak oktatásaiknak rendet adni, vagy máskép: mi szerint tanítani.

(Vége következik.)

A' PHANTASTA.

(Vége)

'S ugy látszott, Kálmánnal eltávozott a' Fegyveresy ház' minden szerencséje. Azon hitelezők, kik magokat a' kis jószágra már előbb intabuláltaták, meghallván, hogy az alispán annak egy részét perennalis fassio' utján hirök 's tudtok nélkül eladta, felmondák tőkepénzeiket 's pörre készültek ellene. Herz ezt meghallván, szinte intabuláltatá roppant kölcsöneit, felmondá azokat 's a' concursualis pör az alispán ellen ajtó előtt álla. Akadtak emberek, kik mindezen mozgást az ezredesnek jó eleve megsugák, 's báró Hollabrun — természetesen visszalépett. — Igy érte a' házat csapás csapás után. Az alispántól, ki olly megbocsáthatlan könnyelmüséggel vivé mindeddig dolgait, várni sem lehetett, hogy a' veszélynek ura legyen. Sértett hiúság, álszégyen, levíhatlan gőg 's az ön romjain kaczagó düh izgaták lépéseit. A' helyett hogy elszánt visszavonulással 's ügyes alkudozásokkal mentené, a' mi menthető volt: eladta jószágát apósának, ki most egyszerre pénzt kapott; 's mihelyt a' 70,000 váltó forintot, mellyet az minden adósságai' elvállalta után érte kifizetett, fölvevé, Pestre ment lakni, Pestre, hogy ott még fényesebb, még költségesb házat tartson; 's miért? mert el akará a' világgal hitetni, hogy ő még nem bukott-meg, sőt inkább lám, most még többet költ; — 's mert az ezredes is Pestre szökött a' menyekző elől, 's ő, az alispán, meg akará neki mutatni szemben, hogy visszavonulása még csak jó kedvét sem zavará-meg a' háznak, 's annak tekintetét 's hitelét a' nagy világ előtt legkevésbe sem csonkitotta. — Oh kába düh! Ha a' charaktertelen ezredest akará megalázni, miért nem tevé azt magasabb charaktermutatással? mert ezzel nem bírt; 's ha őt, mint nemest, az ezredes megsértette, miért nem hítta-ki 's lőtte őt agyba? mert nem volt szíve.

Két esztendő mult-el az alispánnak Pesten, 's a' kétségbeesés-sugalta systemának következései éreztetni kezdék magokat a' háznál. A' pénz, az utólsó tőke, nagy részint el vala olvadva. Gazdálkodáshoz, reductiókhoz kelle folyamodni, hogy a' rémitő alakban ki-kitörő szegénység a' világ előtt még egy ideig elpalástoltassék. Az alispán utólsó 's mindig ápolgatott, rejtegetett reménye — egy gazdag vő vala, millyenre leánya' kitünő szépsége 's magas származata mellett az ország' fővárosában teljes bizonyossággal számolt. De a' szerényebb kérőket elüzte az alispán' fensége és gőgje; a' gőgösebb kérőket elüzte az alispán' szegénysége. Neje és leánya kimondhatlanul szenvedtek. Teljes tudásában az álfénynek, melly őket környezé, — az örvénynek, mellynek szélein lebegtek, 's az okoknak, mellyek szerencséjöket gátolák: eltiprott szívvel 's a' legkeserűbb érzetekkel láták egyik reményt a' másik után kezeik közül kisiklani; a' jövendő leggyászosabb képekkel nyildoklott előttök, 's nekik a' más' sorsához füzötteknek nem maradt egyéb hátra, mint dermesztő önmegadás és halál. —

Ujabb másfél év görgött-le az alispánnak Pesten; de ezentúl neki nem vala itt maradhatása többé. Fátyolt kell vonnunk azokra, mikre ő ezen idő alatt a' szükségesek 's legszükségesbek' kikerítése végett vetemült; — fátyolt azon alacsonyító rosz szokásokra, mellyekbe őt magát, gyönge, ingó 's tulságokra hajló charaktere

mellett inség, bú és kétségbeesés süllyeszték. Elég csak annyit mondanunk, hogy apósa, megúnva a' megcsalt hitelezők' futkozásait, a' költekezést, a' szégyent: végre kihirdetteté, hogy vejének, tekintetes nemzetes és vitézlő Fegyveresi Fegyveresy Mihály táblabiró 's volt alispán urnak semminemü adósságait sem fizeti-ki többé, azokért kezeskedni, sőt rólok hallani sem akar és nem fog, 's így lássa kiki, ha a' nevezett urnak hitelezni akar, mikép jut pénzéhez. A' hite- és becsevesztett alispánnak pedig azon végső, 's ha most visszavetné, megujithatlan ajánlást tevé: menjen-le tüstént a' kis-fegyveresi pusztára, hajdan birtokára; az ottani ház, kert és földek szabad használatára leendnek, 's azok' jövedelmeit a' szüntelen ott vagy környékében lakás szeghetlen föltétele mellett piaczi ár szerint ezer váltó forintig fogja apósa evenként pótolni, 's holta' napjaiglan pótolhatni. Nejét és kisasszonyát a' mi illeti: ha ezek nála, az apósnál, akarnak maradni 's ő, az alispán, ebben megegyezik, ő mint atya és nagyatya ezer örömmel fogja őket fogadni 's minden szükségikről illőleg gondoskodni.

A' terv nem vala vitatható; 's az alispán tudtokra adá a' hölgyeknek, hogy utra, vagy a' protectorhoz — mint ő apósát, ki az utóbbi évek alatt az ártatlan asszonyokat dühétől kemény és elszánt akarattal védelmezé, nevezni szokta, — készülhetnek. A' hölgyek, — de kivált Nina, a' még mindig szép, mindig bájoló Nina, eláradának könnyeikben, midőn hallák, hogy azon tájakra kell ismét 's milly körülményekben! visszamenniök, mellyek hajdani nagyságjok' 's diadalaik' tanúji valának! — De a' szenvedések megedzék a' hajadon' nagyratermett lelkét, miután azt a' gyermek és virágkori hiúságok', csalódások' 's gyöngeségek' ködéből jókorán kiemelék. Kötelessége' magas érzetében, könnyekben elázott szemekkel, mint vala, atyjának nyakába borult, kérte őt, ne taszitaná-el egyetlen leányát magától; esküvék, hogy őt atyja mellől senki nem ragadhatja el, sem ő jobb sorsot atyjaénál nem kiván; és fogadá, hogy annak unalmas óráit deríteni, öreg napjait hű szolgálatival mind a' sírig egyetlen egy panaszhang nélkül fogja támogatni... Leányának illy példája után az alispánné sem késett hasonló nyilatkozásokat tenni; 's az egy vigasztaló, szív-emelő jelenet volt volna az alispánra nézve, ha ezen szívben a' fényszeretet, a' hiúság, a' gőg 's a' viszontagságok már minden jobb érzést nem tompitottak volna el.

Ez aprilis' 25kén történt. Majus 1jén az alispán, miután három társával, úgynevezett legkedvesb barátival, a' két város' minden mulatóhelyét mintegy utóljára 's örök emlékezetül bekocsizta, estvére magához hivá-meg azokat bucsú-tivornyára. Itt hordatá-fel még egyszer pazar bőségben mindeniknek kedves ételeit 's kedvencz nyalánkságit; itt fürdött még egyszer a' négy elválhatlan a' drága champagnei' ébresztő nedvében; itt dőzsölt még egyszer a' négy uri korhely a' legerősebb punes' kábító mámorában, 's pontban éjfélkor, midőn az inas, az egyetlen, ki a' seregből megmaradt, parancs szerint jelenté, hogy az utra már minden kész, felállott az alispán, nem kevéssé büszke abban: hogy ő még állhatott, 's egy lélek- és szivrázó búcsubeszédet készült a' nemes társasághoz, az ő legkedvesb, leghivebb pajtásihoz tartani; de ur isten! az egyik levíhatlan torokkal ordíta már egy negyed óra óta szitkot és népdalt, barátság-esküket és mindent, mi tudta és akaratja nélkül nyelvére jött; a' másik fölötte, harmadik alatta az asztalnak az örök és semmi földi nesz által meg nem zavarható álmot látszának aludni. Az alispánnak tehát nem maradt egyéb hátra, mint hogy az elsőt önlábain 's folyvást kurjongatva haza tántorogni engedje, miután őt sete ölelések és szivömledezések közt a' kapuig kisérte; a' másodikat pedig bérkocsin, 's a' harmadikat, kin a' gutaütésnek némi symptomáit lehetett észrevenni, egyenest a' doctorhoz vitesse. E' baráti szives szolgálatok után az alispán is behágott a' kocsiba, mellyben a' kesergő hölgyek az ő galant de tehetetlen segélye mellett már előbb hallgatva helyt fogának, 's egy jótékony álom fogá-be csak hamar a' szemeket, mellyek e' honi szép vidéket nem fogják látni többé, 's mellyeket a' pesti bájpaloták helyett a' kis-fegyveresi pusztai lak' falára fog urok legelső fölébredtekor nem kis álmélkodással 's megütközéssel függeszteni.

Mit mondjak a' család' pusztai életéről? Az alispán elesve minden élet-czéltól, minden reménytől, minden megszokott lélektáplálóktól, a' részvétlenség 's erkölcsi semmiségnek legalsó fokára süllyedett alá. Napokat, fél heteket töltött némán 's mozdulatlanul karszékében, vagy föleredt 's eső és zivatar' daczára bekalandozá a' vidéket, 's csak későn estve vetődött szótalan, mint kiment, hajlékába vissza. Az alispánné itt is csak hamar élénken ragadá-meg a' házi kormányt, mellynek gondjai 's apró szükségei jótékonyan felejteték vele az utóbbi két év' keserveit, nyomasztóbb gondjait 's nagyobb szükségeit. Nina volt egyedül az, kit megelégültnek, sőt az első négy hét után néha derültnek is lehetett mondani. Ő volt a' forrasztó, közelítő kapocs a' férj és nő között, ő az egyetlen tárgy, mellyen az alispán' szemei néha enyh kifejezéssel 's szelid merengéssel függöttenek. Nem is ösmere a' hölgy nagyobb örömeket, mintha hizelgése és nyájas csevegési által atyja' ajakira egy fél vagy negyed mosolygást csalhatott, vagy midőn indítása 's ügyes közbenjárása által a' szülei párt egymással huzamosb beszélgetésbe vonhatá. Mert hisz, mi a' szív-örömeket illeti,

ki vágyott volna a' szegény, a' hirevesztett, a' négy sanyarú év lankasztotta Fegyveresy Ninának még tetszeni? kinek lett volna szíve a' kis-fegyveresi pusztai lakhoz kérőkép közelíteni? kinek maradt volna a' hajdani szép virág emlékezetében? ki tudta volna meg a' tőle azóta nyert szellemi kincseket?... És még is vala egy, ki reá hű kebellel emlékezett, ki igen jól tudta a' tőle azóta nyert szellemi kincseket!

És julius' 25kén, Anna nap előtt, estve, midőn a' kisasszony a' házelőtti nagy hárs' árnyékában üldögelve, a' nyilt vidék' fény- és illatteljes, regényes távolába merengett, 's bús-édes emlékezettel a' multévekbeli, a' holnapitól ah! milly különböző, névnapjait, azoknak örömeit 's családásit idézé-elő, 's közöttük épen az ezredes és phantasta, de nem érdektelen ifju' képeik egy sohajt 's egy keser-édes mosolyt csalának ajakira: az öreg gazda lépett-elő szerencsés jó estvéjével 's levelet nyujta ált a' városból, mellyen Bécs és magyar czím, és egy, a' kisasszony előtt egészen isméretlen kéz és pecsét valának láthatók. A' hölgy megköszöné az öreg' fáradságát, bement, hogy egy pohár bort kérjen-ki számára, 's általadá a' levelet anyjának, ki fel vala hatalmazva, minden az alispánhoz szóló irományt felbontani 's arra, mit jónak hisz, válaszolni. A' levél Kálmán' levele volt, ki benne az alispánt, mint egykori kegyes urát 's jóltevőjét (noha az alispán őt hamar 's olly egészen elfeledé, hogy az ajánlott 's megigért első félévi segedelmül sem küldött neki semmit is) tudósítá, hogy tanulóéveit nem kevés szükségben, de ugyanannyi szorgalommal végezvén Bécsben, tanítóji' 's más jó emberei ajánlatára egy igen gazdag banquier' irószobájába jutott 1000 pengő forint díjjal; ezen banquier a' mult évben egy igen terjedelmes kamarai jószágot vett Magyarországban 's azokba őt legközelebbi határozatánál fogvást, a' jószág' tökéletes rendbehozatásaig általányos számvevővé 's ellenőrré nevezé, esztendei két ezer pengő forint fizetéssel 's jövendője' legszebb biztosításával. Már most, ugy irá, őt mind szív-indulat, mind előljárói' ohajtása a' szent házasságra ösztönzik, 's e' tekintetben csak a' legtisztább de egyszersmind legerősebb szenvedély csikarhatja-ki belőle azon vallomást, hogy szivének minden gerjedelme, elméjének minden gondolatja egyedül 's évek óta a' tekintetes alispán ur' bájoló szépségü 's — nem hizelgésből, hanem a' leghidegebb megfontolással mondja-ki e' szót — imádandó erényü kisasszonyára irányzanak. Igaz, hogy ő illy nagy áldozatért a' kisasszony' részéről egy, az utóbbi években különkép müvelt léleknél, érte 's boldogítáasért híven lángoló szivnél 's egy minden hihetőség szerint biztos, gondtalan jövendőnél egyebet nem igérhet; de mindezek mellett is, mellyek őt talán a' kisasszony előtt kimenthetnék, igen jól tudja a' nagy és mély hézagot, melly őt vágyai' magas tárgyától elválasztja. Azért ő a' legszigorúbb resignatióval mindent, egész boldogságát, az atya' akaratjától függeszti-fel, 's eleget élt a' világban, tűrni sőt várni azt, hogy a' tekintetes alispán ur ezen ő kérelmét azon phantastaság' egyik legvakmerőbb sarjadékának fogja tekinteni, mellyből ő, mint érzi, soha sem fog egészen kivetkezni. — Ez utóbbi szomorú esetben önkényt érti és kéri az ide mellékelt pár sornak, melly magához a' kisasszonyhoz szól, megsemmíttetését. —

A' mint e' levél' végére jutottak 's az alispánné a' mellékletet tudta 's akaratja nélkül a' kisasszony' kezeibe nyujtá: a' két hölgy egymásra tekintett, 's a' nélkül, hogy egyik vagy másik legkevesbet is szólana, elváltak egymástól.

Nina kiment a' szabad ég alá 's itt egy sürűn 's kimondhatlan keser-éddel kitörő könyzápor vala az első, mellyel olly csudálatosan meglepetett 's elolvadni indult szivén enyhíteni kivánt. Ugy tetszett neki, mintha ég és föld, jelen és mult, kin és kéj, élet és halál egyszerre omlottak volna szivére 's nyomnák, szaggatnák, sajtolnák azt egy mázsasúly gyanánt, mellyet semmi erőködés, semmi földi hatalom sem képes leemelni. Az éj zokogásokban tölt-el, a' reggel könnyekben találá; 's csak e' második nap' estvéjén csilapodott valamennyire a' búvész, lehetett a' lélek valamennyire ura a' zajnak. 'S most a' gondolkodás és aggás következett, 's a' hölgy gondolkodott és aggott; de bár mennyit gondolkodott és aggott, bár hová tekintett-vissza emlékezetével, bár miket fűzögetett 's hasonlítgatott egybe, azon következményt nem lehetett szíve 's értelme' legbensőbb meggyőződéséből kiemelnie: hogy ezen nemes érzésü 's gondolkozásu férfi, hogy ennyi szerelem és hűség a' puszta 's hideg eligazittatásnál többet érdemelnek?

Minek késleltessük Olvasóinkat? Az alispán, midőn a' tárgy lassú kimélettel közöltetett vele, röviden és szárazon ezt mondá leányának: „Tégy a' mi tetszik" 's többé nem akart elegyedni a' dologba. Ez tehát a' két hölgy' tanácskozása alá esett, — 's négy hét mulva Kálmán azon választ kapá az alispánné' kezétől levelére, hogy őt, ha dolgai engedik, az alispán igen szívesen fogja látni pusztai házánál. — 'S négy nappal e' levél' kézhez-kerülte után egy elegans ur vágtatott a' kis-fegyveresi pusztai ház felé, utána messze porfellegben, mint vélni lehetett, egy négy lovas hintó. Az alispánné és kisasszonya kin állottak a' hárs alatt. A' vendég leszálla. Kálmán volt. A' kisasszony, midőn őt megpillantá, hátra döbbent, kevéssé elsápult, majd két lépéssel elibe ment. Szava' hangjára 's ezen el nem felejtett szempár' lobogására a' kisasszony lesüté szemeit; a' férfi letérdelt 's ajkai, mintha egy hosszu, néma oratiót akarna tartani, a' mennyei lény' hószin kezére forrottak.

Tiz nap mulva férj és feleség levének. Az alispánt semmi kerelem sem birhatta rá, hogy vejét 's leányát elkisérje, vagy nekik egy később teendő bármi rövid látogatást is igérjen. Egy év mulva azonban hitvese' sürgetésire rá birta apósa, hogy nejével együtt hozzá Pestre menjen lakni, 's itt a' jó após nem győzte eléggé csudálni és dicsérni a' változást, mellyet vejében a' pusztai lakás 's Nina' férjhez-menete után tapasztalt.

REJTETTSZÓ.

Vég három van uton 's falban; szüli fő tag egészet:
Hátán hordja zsidó, sok pedig arczulatán.

Sz. Ig. Zala v-ből.

A' 22dik számu rejtettszó: Hangya.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

24dik szám — Pest, martzius' 25kén — 1835.

TOLDALÉK

a' Társalkodó' 12 's 13dik számai alatt közlött „Nevelés"t és „Nemzeti művelődés" hez.

Mint Baksay ur az iskolákat elosztá, csak a' nemzeti iskolákat kívánom érinteni, hova falusi iskoláink is tartoznak, és igy a' nagyobb rész. Az általa erre kitüzött tudományok' tanulása valóban legérdekesb, még pedig itéletem szerint ezen renddel: Olvasás, irás, természettudomány, még pedig a' gyermeknek gyönge kora 's hajlandóságihoz czéliránylag, a' természeti historián kezdve, mit képekben mutogatván — kezdve a' közönséges és előttök is ösmeretes állatokon, — játszva is megtanulnak; a' földleirást is először egy golyóbison, mit egy ügyes tanító maga is készíthet vagy olcsón készittethet, legkönnyebben felfogathatni, megmutogatván rajta földünk' fekvését, 's azon pontból, a' hol vagyunk, indulván-ki, a' földnek több részeit. — Ugyanezen időben a' vallás és erkölcsiség' fővonásival ismérkedtetvén-meg, nem kiván a' vallás és erkölcstanítás hosszadalmas, untató mutogatásokat, mellyek inkább zavarba ejtik a' gyönge elmét, mit későbbi fejlése után többre szoríthatni. A' vallás' ama' nagy mestere — bár tanitványai érett-koruak valának, — elégnek tartá a' vallás' fő ágozatit, mellyek kevesek 's egyszerüek, azokkal felfogatni 's az erkölcsi szentségre példák által bírni. A' későbbi években lehetne már a' készen álló kézi könyvek után ezeknek 's a' többi, ott előszámlált, tudományoknak bővebb kifejtéséhez fogni, mellyek leginkább az életben előforduló példákkal világosíthathatnának. Ha ezen iskolai osztályba csak azokat gondoljuk is, kik földmüvelőkké lesznek, a' természettudomány' ismérete által a' legnagyobb jót közöljük azokkal, megtanulván igy becsülni 's haszonra fordítni a' természet' ajándékit, mint kik úgy is a' természettel foglalatosak. A' földleirásbani nagyobb jártasság, a' hazai törvény és történetteli rövid megismérkedés is szintugy szükségesek, miután már valahára ők is a' vasárnapi ujság által olvasói rangra emeltettek; a' többi ott felhozott tudományokkali ismérkedés is millyen szükséges, mindenki tudhatja. Csak azt látom még ezen osztályhoz csatolandónak, hogy utólsó már érettebb éveiben ezen osztálynak, anyai nyelvünk' helyesb értésére 's a' köznép közt is tisztába hozására a' tanítótól példákkal előadatandó főbb szabályok' felfogatása sem lenne czélirányatlan; igy a' sok vidéki fonák szójárás' (provincialismus) hibáji gyérülnének; de erre is egy helyesen kidolgozott Grammatika segíthetne (millyennel még ekorig alig birunk); melly annyival kivánatosb volna, mennyivel inkább ohajtjuk nyelvünknek még idegen-ajaku polgártársink közti terjesztetését is; már pedig hogy a' mennyire csak lehet, azoknak tisztán adjuk azt által 's igy a' már elterjedt hibák' számát ne neveljük sőt kevesbítsük, a' józan okosság parancsolja. Ennek hijánya szüli már azt, hogy derék iróinknál is olly sok helytelen kitételt láthatunk, mit a' sok hibás dirib darab Grammatika okoz; melly hibák' nagy része orvosoltathatnék, ha a' hibás Grammatikákból egy helyesebb készülne.

Ezekre nézve a' magy. tudós Társaságtól lehetne várni orvoslást, 's valóban az illy nagy-czélu, közönséget illető, tárgyak még inkább figyelmet 's jutalmat érdemlők, mint más, bár hasznos és gyönyörködtető könyvek, ha csak ugyan szent kötelességünk a' hazának használni! Igy már egy vasvármegyei szerző ur által a' tudós Társaságnak beadott 's közhirré tett iskolai kézi könyvecskéje, itéletem szerint, ha az helyes és czélirányos, nemcsak hirdetést de jutalmat is érdemlett volna. A' német nemzetnél illy munkáknak özöne van.

Nem elég pedig csak a' figyermekeket részeltetni a' jótéteményben, de szükség a' nőnemről is, mint mellytől hazánk előmenetében segéd-kezeket várhat, gondoskodni. Nem szólok én itt hazánk' főbb-rendü asszonyiról, ámbár a' fölebb érintett tudományok' tanulása nálok még szükségesb, mint az alsóbb rendüeknél; mert tőlök várhatja a' haza leginkább azoknak boldogító gyümölcsit. Mind ezekre nézve pedig most sokan csak szinleges 's csupa társalkodásból meritett ismérettel birnak; mennyire lehetne azt utmutatás, tanítás által vinni, hozzá járulván később a' társalkodási müvelődés? — annyival inkább, mivel a' nőnemi érzés a' szelid természettel rokon. Engedelemmel legyen mondva: hátra vagyunk még e' részben az angol asszonyoktól; nem szólok hát, mondom, azokról, kiktől az ég megvonta ezen kegyelmét, kik a' nagyobb részt teszik, 's nekünk hagyta, hogy azokról gondoskodjunk, 's mutassuk-meg mi is, hogy isten' képét viseljük a' másokkali jótételben 's azoknak lehető boldogításában. Itt is sok függ a' jó neveléstől; de az alsóbb rendüeknek — nem zárom-ki innét még a' szegény nemességet is — lehet-é leánymagzatikat a' müvelődésnek csak valamelly fokára is emelni? — Nyomorú lelkek! milly kevéssé vagytok ti kivéve a' gondatlanság miatt — melly nagy vétek hazánkra nézve — a' vad nemzetek' durva állapotjából! Ezek is pedig szintugy nemzenek, szülékké lesznek, anyjaivá sok

jövendő polgárnak; de kivánhatjuk-e józanul, hogy polgárokat — még pedig hasznos polgárokat adjanak a' hazának, kik azt sem tudják, miben áll fő kötelességök, nincs módjok az élettel ismérkedni a' már fölebb mondott okoknál fogva; nincs, ki által a' különben érző tehetség kifejtessék. Mert az elsőre nézve a' férfiakkal együtt ők is szenvedik a' hibás oktatás' kárait, az utólsót pedig, ha csak magoktól nem — nem tökéletesíthetik. Mert micsoda fonák gondolat az, hogy férfi nevelje a' leányt, kit magát is már tanítóji a' durvaságra gorombaságra megérlelve bocsátanak-ki az életbe, talán — kinos reá emlékezés! — azon örökséggel, hogy nálok még jobban gyakorolja azt, mit tanítójitól kapott. Nem lehet hát itt az alsóbb rendű nőnemre nézve nagyobb ohajtás, mint hogy, miután iskolai tanítóiktól az olvasás, irás, természettudomány, kevés számvetés és vallásban hasznos ismereteket kaptak — nyerjenek a' városban és helységben, minden különbség nélkül, egy arra alkalmas asszony-nevelőt, ki bennök nem csak a' nőnemi szelid érzést ébressze-föl 's a' csinos magaviseletre fejtse-ki: de még az életben rájok nézve szükséges készségekkel is ruházza-fel; az asszonyi nemet illető munkákkal ismértesse-meg 's a' hazára áldást árasszon. Ennek következésében ohajtanunk kell az asszonyi Egyesületek vagy mások által is az illy nevelőket-képező jótékony intézetek' számának növekedését, hogy azoknak tagjaiból a' falusi 's városi leánygyermekeknek boldogító nevelők válhassanak, egyszersmind a' szüléket gyermekeik' boldogságára kérnünk, hogy a' mondott czélnak elérésére erős iparral siessenek. Nem lesujtó az áldozat, a' következés pedig áldást terjesztő! Mert ha a' falukon 's városokban illy köz nevelői lesznek, ezerek vétetnek-ki a' durvaságból, 's eszköz nyujtatik nekik, miként — ne talán bénaságjokban is — kenyeröket kereshessék, mint erre most is példát adnak azok, kik magoktól vagy a' kinzó szükségtől kénytetve, ügyesek levén, a' falukon varrásokból éldegelnek; — kevesbitenők így a' koldusok' számát is, utat mutatván nekik a' nem keserves kenyérre. Melly terv annyival inkább nem helytelen, ha felvesszük azt is, hogy tanulási idejök alatt vagy a' magok munkáit eladván, magokon is segithetnek, vagy a' dolgozásra beadott munkák' árából nevelőjök' fizetését pótolhatják. Amerikában a' rabok, munkáikkal mind magok' élelmét, mind felvigyázóik' fizetését megkeresik (Lásd Farkas' éjszakamerikai utazását). Ki szigorú tekintettel néz ebeli hátramaradásunkra, nem lehet nem kivánnia, hogy az alrendü nőnem e' boldogtalan állapotból fölmentessék: kivált ha meggondolja: milly számosan vannak, kik a' posztóruhás emberrel még beszelni sem tudnak, sőt, a' mi életökre tartozik, még házi szükségeiket sem tudják — csak az egy varrást is — teljesitni a' munkában járatlanság miatt. Ezeknek hát gyermekeik is ollyanok lesznek; mert ki nem tud, nem is tanithat, ha csak csudát nem tesz; ezt is pedig csak az tehet, a' ki tud.

Ez az, mit a' „nevelés és nemzeti müvelődés" hez ragasztani nem tarték fölöslegnek, annyival inkább, hogy a' kettőn segítve emelhetjük-ki a' porból sok ezer polgártársunkat, 's ez által is egyesítvén a' nemzet' erejét, a' haza' boldogságában, mellyet hazánk' nagy embere, Széchenyi után több lelkes hazafi' munkálódási igérnek, együtt örömmel osztozhatunk, — 's nem leszünk kénytelenek sok lent maradt testvérinknek ezen esdeklő kiáltozásit hallani: „Édes hazánk! áldj-meg, kérünk, minket is fiaidat 's leányidat!"

NAGY JÁNOS.

AZ IFJU MAGYAR MÜVÉSZ.

(Levéltöredék. Mosonyból, dec 21kéről 1834).

Egy fiatal hazai müvészről szándékom itt szólani, kinek dolgozati most egész Bécs' figyelmét 's csudálkozását magokra vonják. —

Müvészünk egy huszár-őrnagy *) fia, született Károlyvárott Erdélyben 1814 ben; neve Bernhard Rudolf. Ő zsönge gyermek-éveiben kitünteté már, mire szülte őt a' természet; Zukmantel városkában Csehországban, hol atyja az őrsereggel huzamosb ideig feküt, növekedett a' gyermek 's járt iskolába, ő e' kisded város' majd minden házfalát különféle ábrázolatokkal mázolta-bé, jelesül oroszlánokkal, 's talentomának ezen jeleiért meg is kelle derekasan lakolnia, megveretvén az iskolamestertől. A' gyermek több izben térdein könyörgött atyjának: szerezne neki alkalmat, hogy a' föstészetre vagy szobrászatra szentelhetné magát; de az atya, ki szilárdul hivé, hogy az embert jobban eltartandja valamelly hasznos kézmü, mint a' müvészet, fiát 11 éves korában Bécsbe küldötte, mesterséget tanulni. Bernhard először is egy kőpallérozóhoz került; de itt vágya nem talált kielégitő foglalatosságot, azért nem sokára ismét egy szobrászhoz vagy képfaragóhoz szegődött. Ámde hogy az ifju addig is, míg a' képfaragóhoz szolgálatba léphetett, éhség miatt el ne vesszen, egy korcsmároshoz állott-be pinczérnek. Két hónap mulva elérte ugyan czélját: de miután mestere csak holmi apróságokkal bibelődött 's keze alul csupán érdektelen fametszések 's több efféle jövének létre, Bernhard ott hagyá csak hamar a' képfaragót is 's a' bécsi porczellán-gyárban keresett, mint edénycsináló, szolgálatot, gondolván, hogy

*) Az erdélyi „Vasárnapi ujságban" (lásd 49 szám) pedig így olvassuk: „apja katona lévén az ágyusoknál."

igy majd naponként több szabad órája marad a' művészi akademiát látogathatni. Bernhard több évet töltött-el a' porczellán-gyárban, a' nélkül, hogy reményei sikerültek volna, 's végre eltökélé magában: többé semmi szolgálatba sem lépni, hogy ennélfogvást minden idejét kizárólag az akademia' látogatására szentelhesse. Ámde mivel szegény Bernhardnak egy barátja sem volt, ki őt segítené, példátlan nyomorral 's inséggel kelle küzdenie; kenyér és viz vala egyetlen tápláléka, csak egy nyomorult lyuk az ő lakhelye 's ezt is egy korcsmáros' irgalmából nyeré. Ezen inséges élet, de főleg vágyai' sikerülésében a' meghiúsult remények őt nagy betegségbe ejték, mellynek bizonyosan áldozatjává is lesz, ha csak a' bécsi porczellángyár' ellenőrje, Kundler Károly ur bomladozó életerejét szükséges gyógyszerekkel 's táplálékkal föl nem segíti; e' nemeslelkü emberbarát az ifjunak még csüggedt lelkét is buzgott meggyógyítani, 's jóllehet neki magának is 6 gyermeke volt 's 600 forint esztendei fizetésből kelle magát 's háznépét tartania, még is megszerzé szegény földinknek a' módokat, hogy az akademiába juthata szobrászatot tanulni. De milly keserü, milly nyomasztó vala itt is Bernhardunk' élete! Tanítóji minden módon üldözni kezdék, szemire hányták, hogy neki a' művészetre talentoma nincs 's azért jobban cselekszik, ha valami kézi-mesterséget tanul 's szabó, csizmadia 's illyes mi lesz. E' faggatásokat a' szegény ifju ki nem állhatván, fél év' lefolyta után kénytelen volt az akademiát is oda hagyni; ő ismét visszatért barátjához, a' korcsmároshoz, ki már az előtt is irgalombul fogadta őt házába. — De mind ennyi akadály, mellyekkel földinknek majd szünetlen harczolni kellett, csak annál hatalmasabban gerjeszté keblében a' művészi lángot, és szellemének szárnyai sebességgel röpíték őt, a' művészet' kisebb osztályain tulemelkedve, a' czélhoz. Kunyhójában legelőször is a' vizözön' idejéből készített egy szobrot, mellyet Pálfy gróf vett-meg, és nyári lakhelyében a' hernácsi palotában állitatott-fel. Második munkája (Bécsben most a' legfőbb csudálat' tárgya) Ariadnét és Bacchust, Naxos szigeten képezi, midőn t. i. Ariadne Theseus' hivtelensége által kétségbeesve, magát a' tengerbe készül vetni; de bájló szépsége Bacchus' kebelét szerelemre gyujtván, attól visszaragadtatik. Oldalukon egy, a' tengert bámuló tigris nyugszik, melly az egészet kellően kiemeli 's kerekíti. Ariadne mint fő ábrázolat valamivel előbbre áll, bontakozott hajjal, kinyujtott karokkal, fájdalom 's kétségbeeséstől szaggatva a' hullámok felé hajlik; a' szél pedig könnyü fátyolát testéről félre lebbentvén, a' gyönyörü tagokat fölfedi 's a' néző' szemeit annál inkább ingerli. Bacchus valamivel hátrább, jobbját magasan feltartja, baljával pedig a' kétségbeesőt ragadja-meg, hogy őrült szándékától visszatartsa. Mondhatom, emberi lényt szebb alakban képezve sohasem láttam, mint e' két szoborban; minden rész a' legnagyobb tökélyben, legszebb formákban 's egymásközti legkellőbb öszhangzásban mutatkoznak. — Én 21 év előtt Parisban voltam, hol akkoron a' világ' majd minden művészi kincse együtt vala; már nem emlékezem ugyan, hogy mit láttam ott, de azt tudom, hogy bárminek is reám olly kellemes hatása nem volt, mint e' szobroknak; 's miután én mint avatatlan (profanus) csak a' reám tett behatás szerint itélhetek, azt kell állítanom: hogy Bernhard földinknek két szobra a' legszebb mű volt, mit életemben láték. Már valamennyi herczeg meglátogatta 's csudálta e' művészi munkát; nincs talán egy elékelő ur Bécsben, ki ott ne lett volna. — Szegény Bernhard! még ezelőtt egy évvel, az egész világtól elhagyatva, senkisem akart felőle tudni, és most szüntelen számos hintó áll azon nyomorult lyuk előtt, hol ő az inség' minden öldöklő nemének kitéve volt, 's csak egyedül a' szegény korcsmáros' irgalma táplálá. — Én decemb. 6kán látogatám őt meg; látogatásom nagy örömére szolgált, 's midőn illetődésemet a' nyomorú műhely felett 's elmerültségemet müve' csudálásában látná, szivéhez szorított, mondván: „Ugy-e, örül az Ur földijének?“ — Ő most 20 esztendős; termete alacsony; arcza sovány de élénk; mélyen fekvő szemeiből sokat jelentő tüz villan-elő, kiállott nyomoruság' jelei léteznek arczáján. Én igen meg valék indulva, szerettem volna még a' derék korcsmárost is szivemhez szorítani, de nem késhetém tovább, máskorra kelle tehát ezt hagynom. — Szobrai colossalis nagyságuak; magasságuk 9 láb, sulyjok 50 mázsa (összesen 118 mázsa gipsz használtatott-fel rájok); lámpavilágnál kell a' szobrokat nézni, mert a' nyomorú lyuknak, mellyben készültek 's ekorig állnak, ablakai nincsenek 's máskep onnét ki sem hozathatnak, ha csak az ajtó ki nem töretik 's a' nyiladék így nem tágasbul. Többen találkoztak, kik szobrát meg akarák venni, de ugy látszik, Bernhard vonakodik eladni azt. Márványból keszítendő munkát legalább tizet kaphatott volna, de csupán egyet vállalt magára; ugy szinte egy colossalis feszület' készitése végett is megkerestetett, melly a' schottenfeldi hostyának lend tulajdona. — Legfőbb diadala Bernhardnak az, hogy az ujonan épitendő bécsi országházhoz kivántató colossalis ábrázolatok' (figurák) elkészítését, mellyhez számos concurrens közt előbbi professorai is voltak, Bernhard nyeré-el. Mihelyt ezen munkáit elvégzendi, Olaszországba menend, hogy talentomának annál nagyobb hatáskört 's termezőt szerezzen 's magát a' művészetben tökéletesithesse. E' végre

Romában a' kormány' részéről egy stipendiatus helyet nyert, mellyel 800 ezüst forint készpénzbeli fizetés és minden kivántató szerszámmal ellátott műhely van egybekötve; és ha a' jó isten kedvez életének, reménlhetni, hogy Bernhard földink uj korszakot nyitand a' művészi világban 's neve mind a' művészet' mind a' haza' történeteiben ragyogni fog.

Lobkovicz herczeg saját lakában ajánlott egy teremet a' szobor' felállitására; de ő Felsége a' császár ott kivánja azt látni, hol most vagyon, 's igy ezután is mostani helyén maradand. Ő csász. k. fönsége Károly hg. azon nyilatkozást tevé: maradna-meg a' mestermű mostani helyén, ugy kiki meggyőződhetik, hogy nincs lehetlenség a' világon. 'S ez igen bölcs megjegyzés; mert ha meggondolja az ember, mennyi nyomasztó bajjal kellett küzdeni szegény földinknek: ugy valóban nem kétséges, hogy minden végbevihető a' világon.

közli D. F. Szászberki pusztáról.

ARACS.

Az aracsi templom már ma omladék. Egyedül sötétlik az a' vándor' elibe, a' mese-titkú puszta' közepén, 's tetőzetlen és dőléshez közelgő barna falai 's a' még fenálló néhány korinthi oszlop közt, kényökre dúlnak az üvöltő orkánok. Gyászcsend lebeg a' megszaggatott goth-boltozatok alatt, 's egy lelket meglepő valami, melly ónsúllyal nehézkedik a' szívre, 's mit a' gondolat nem fejthet-ki. A' puszta' magasabb térén nyugszik a' rom, egy már lezuhant 's egy még álló, 's a' nagy oltár' hajdani helyéhez, és igy a' templom' hátulsó részéhez ragasztott födetlen tornyával, mellyek' alja hihető: hajdan sekrestyéül szolgált; 's az épület' homlokfala nyugot felől, ma is előtünteti az ajtót, melly a' hiveknek bejárást eszközle. Az épület alatt régente mocsár büzhödött, jelenleg mosolygó virány dízlik, hová a' századok' tisztes maradványának feloszlásban szendergő kövei porladoznak időnként alá. — E' dőledék körül feküvék az ősz korban Aracs mezőváros: most dús kalászokkal lengő, illatos rétekkel büszkélkedő Torontálmegyében, a' frányovai határban keblezett, 's Törökbecse, Beodra, Basahid 's Melencze közt elnyuló tér. Még most is zörögve halad a' szántó' ekéje körülte távolra, kövek 's tégladarabok tompítván annak éleit, mellyek itt az egykor jeles helyre mutatnak. Ki veté első alapját e' várasnak? vastag homály födi. — A' hajdankor' borúji közül csak 1422dik év körül fejlik ki először: midőn Aracsot, Bazalhidját, Becskereket, Ujfalut, Szent-Királyt, Boldogasszonyfalvát, Szentendrédet, Vegenyét, Echehidát, Irmest, Nyilast, Chingardot, Aradit (Torontál megye' régi helyeit) más tömérdek birtokkal együtt, Biríni Pálnak, a' boszniai marchio fijának, Bosnyák-Rácz- Bolgárországok' és Albania' egykori fejdelme' rokonának ajándékozá herczeg György boszniai despota, mint az érintettnek évkori tulajdonosa. Az erről költ oklevelet, a' budai káptalan jegyzé-be, 's itt Aracs mint város említtetik. E' minemüségben emlékezik arról több hiteles iró is.

Mohács' vérnapja gyászsugárt terjeszte Aracsra. Ekkor hamvadoztak-el hihető e' város' csendes födelei. De úgy látszik, hamvaiból ismét föléledt a' viharporlasztotta hely; mert a' történetek' ösvényei oda vezetnek: hogy Aracsot Soliman' tábornoka Mehemet, a' becskereki, becsei, csanádi várakkal, a' galádi, bessenyei, nagylaki, fellaki, horogszegi 's a' t. erősségekkel, 1550ben megvivá, akkor t. i., midőn Izabella királynét 's fiját Erdélybe szándékozék visszaiktatni. Ezentúl többnyire a' török' zsarnokkeze ostorozá Aracsot; földulá dízét a' pogányjárom és szinte jel nélkül enyészett-el a' föld' szinéről. Egykori népdús voltát a' fenérintett dőledék 's ama' tömérdek embercsont, melly a' gothfalak' szertevájkált közelében borzasztólag ötlik szembe, igen valószinüvé teszi. A' passzarowiczi béke a' vad igaalul 1718ban Aracsot is fölmenté; de már ezen időtől fogva, a' városnak nyoma is elenyészett. Állt még Aracs 3dik Károly alatt: legalább Müllernek e' korban készült nagy földabroszán, e' név nyilván olvasható. Igen hihető: itt tarták gyülésiket a' torontáli rendek egykor; mert azon 1450ki Noaf torontáli alispán, 's a' szolgabirák' nevei alatt költ oklevél, melly által Beldrei (most Beodra) Himfi János önügyeiben, Szentgyörgyi Zsigmondot és Miklóst, Bikácsi Seke Istvánt 's a' t. ügyészeinek vallá, 's mellynek végzete Datum in aiacha: alig ha nem hibás leirás aracha helyett; a' mi ekként Aracsot, nevezetes hellyé magasitaná. Ezt birta-e vagy más Aracsot a' Rákóczy-család? bizonytalan. —

Ma már fü 's moh nő az aracsi templom' sötét párkányain, 's némelly kincsszomjuzók' vájkálási, ma holnap lesüllyesztik e' tündér-alaku, e' varázstekintetü ingatag falakat. 1827ben Hertelendy Ignácz torontáli akkori 2ik, most első alispán irgalomra lágyult e' haldokló régiség iránt, 's jelentésére a' megye elkövete mindent, a' mit tehetett, hogy ezen ősz emléket fölelevenitse. A' kikindai kerületi tanács, széles sánczczal árkoltatá-el azt, 's úgy áll most némán e' felejtett magányban, de tiszteletben a' hü honfi' lelke előtt, mint egy bálványa az elröppent kornak, és mint egy elaggott hős, ki a' haza' annyi véres napjait, annyi viharait nem csak látta, hanem érezte is. Költ Nagybecskereken, január' 25kén, 1835.

Bárány Ágoston

REJTETTSZÓ.

Evő-eszköz leszen 's készül
Nevem' első feléből;
Nyájas időt terjeszt a' nap
Végsőm' égi jegyéből. —
De az egész egy rosz ember,
'S a' ki ennek társa lesz —
Az intalmat és büntetést
Törvény által kap és vesz.

Bghy.

A' 23dik számu rejtettszó: Borkó.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

25dik szám — Pest, martzius' 28kán — 1835.

A' FEJÉR RÓZSÁK.

(Igaz történet).

Mihelyt ezredünk a' póseni nagyherczegségbe lépett — irá anyjának Bose őrnagy — én, hagyomása szerint tüstént Kalischba sieték, hogy szerencsétlen barátnéját ott fölkeressem. De minden fáradozásom, Tannenberg porosz kapitánynak özvegyéről 's leányáról tudósítást nyerhetni, siker nélkül maradt. Jóllehet tudtam, hogy e' tiszt Auerstadtnál elesett; hogy feleségét, született sziléziai nőt, de kinek többé semmi közel rokoni nem valának, egy jeles szépségü hajadon leányával szigorú körülmények közt hagyta; hogy mindketten, mint buzgó követői a' római hitnek, el valának határozva, a' lengyel hont oda nem hagyni, 's azon kis helységből, hol a' kapitány' százada szállásolt, Kalischba költözendnek; — jóllehet ez mind tudva volt előttem, még sem igazíthata engem senki is nyomukba. — Részint kivánatom' nyugtatásaul, hogy a' kalischi tájékot, mint katonának is érdekest, közelebbről ismérjem; részint, mert arra figyelmeztettek: meglehet, hogy Önnek barátnéját, mint társalkodónét vagy nevelőnét valamelly előkelő családkörben feltalálhatom, — elhatározám, hogy néhány napig itt mulatok 's a' környékben némi ösmeretségeket kötök.

Egy séta-lovaglászkor, mit annak folytában tevék, egy lovagló férfival találkozám. Ez egy porosz volt, ki atyjával itt telepedett-meg; Müllernek nevezé magát 's mondá, hogy valami dolga van Salinszky urral, kinek mintegy félórányira fekvő várát a' távolban mutatta. Minthogy ezen ifju nekem megtetszett, 's mint észrevevém, én is neki, csakhamar megegyeztünk, hogy elkisérem oda 's ott a' vendégfogadóban megvárván, együtt térendünk-vissza a' városba.

A' milly beszédes és jókedvű vala oda utaztunkban, olly gondolkozó 's visszatartózkodóvá lőn visszatértünkkor. Nem akarék titkába nyomulni; azért is egyideig némán lovaglánk egymás mellett. Végre így szólíta-meg társam: „Reménylem — ugymond — nem fogja Ön rosz néven venni szórakozásom'! Most egy szerencsétlen embert látogaték-meg, kinek fiját becsültem 's szerettem. Az ifju, jeles nevelést nyert; tudományait egy német fő iskolában végezte, és kitünő talentoma 's nemes charaktere — ha ezen kormány alatt maradtunk vala, — első helyet nyertek volna számára. Illy kecsegtető kilátások' vesztesége nem kevés búval töltéke szivét. Lakását egy kis mezei jószágban, mellyet rokonitól öröklött, vevé, hol nagyobb részint tudományos tárgyakkal foglalkozott; 's atyám' házánál történetből hugom' barátnéjával — egy leánykával, kinek erényei szintolly kitünők valának, mint szépsége, ismérkedett meg. Már azt hitte, kivánati czélt értek, ha kevély 's keményszívü atyja nem ellenzi vala összekelésöket. A' derék leány bujában elhalt, a' szegény Tódor pedig, egykori játszó 's iskolatársam — mit épen most tudtam-meg atyjától — halálnál is kinzóbb állapotban van.

E' beszéd' folyta alatt közeledénk a' városhoz. Müller meghivott, látogatnám-meg őt másnap atyja' házánál. Még nagy része hátra volt e' napnak, 's elhatározám, hogy azt a' jelesebb templomok' megtekintésére fordítom. De kevés figyelemre méltót találék rajtok; azonban annyival érdekesebben lepett-meg egy fiatal kisasszony' látása, ki gyám-karókat helyezett néhány fejér rózsa-bokor mellé, mellyek egy sírhalomra valának ültetve. Külseje magához vonzó vala, 's szép szemein a' nemrég ömledezett könnyek' nyomai mutatkoztak. „Szerencsétlen leányka! — gondolám bánatos érzésre fakadva — talán legszebb reményid szendergenek e' sírban!" — A' sirásó, kinek egy kis ajándékot adék 's ki udvariságból követett, észrevevé megindulásom'! „Ezen kisasszony — monda ő — egy német kereskedő' leánya, Müllernek híják." E' név egyszerre meglepett. „Talán — gondolám — azon férfiu' testvére, kivel ma ismérkedém-meg." 'S midőn közlém a' nálam volt czimet a' sirásóval, gyanításom megvalósult. „Kétség kivül kedvese nyugszik e' sirban?" kérdém. „Oh nem, e' hantok egy szelid, erkölcsös hajadon' porait födik, ki olly jámbor vala, mint egy szent. Müller kisasszony ülteté a' rózsákat sirhalmára, mellyeket folyvást gondos figyelemmel ápolgat."

Már most annál nagyobb nyugtalansággal vártam az órát, mellyben első látogatásom' igérém e' családnak. — A' legbarátságosb szivességgel fogadtak. Mihelyt az illendőség engedte, a' ház' leányához fordultam. „Tegnap — mondám — szerencsém vala Önnek testvér bátyjával ismeretséget kötni, 's később aztán Önt is különös megelégüléssel tanulám ismerni." — „Engem?" kérdé Felicia (ez volt neve) bámultan; 's itt elbeszélém, mint láttam a' templom' udvarán 's mikép tudtam-meg nevét. — „Oh — mondá atyja — azon sírhalom kedves mulató-helye leányomnak, 's bármint ohajtom is, ne nyujtana általa bánatjának ujabb ujabb táplálékot, még sem kárhoztathatom elhalt szerencsétlen barátnéja iránti vigasztalhatlan keservét." — „Már sok dicséretet hallék ama' léanykáról — viszonzám — de szerencsétlensége' okát még nem tudom." — „Ha a' csalatkozás — mondá Felicia ünnepélyes

hangon — a' legszebb földi reménybeni csalatkozás, mellyen egész lélekkel csüggünk, valakit szerencsétlenné tehet, ugy az én barátném legnagyobb mértékben volt az; de ha annak tudása, hogy kötelességink' áldozativá lettünk, vigasztalást nyujt; ha valamelly láthatlan jegy által könnyíti az égi kegyelem halálos óránkat....“ —

Felicia erősíteni akará szivét, és — hallgatott. Ujságvágyam annyira nőtt, hogy kértem: folytatná tovább barátnéja' történetét. Bátyja pártolá kivánatom', mire ő azt következő módon kezdette: „Azon vészteljes időben, midőn a' franczia sereg' közelgésére a' déli poroszhon is fölkelt, Bergné asszony az ő leányával Terézzel ide költözött 's egy kis lakhelyet fogadott nem messze a' templom melletti temetőtül. Kitünő kézi munkájok által, mellyel magokat táplálták, csak hamar köz ismeretséget nyertek. Némelly darabjaikat meg akarám tanulni 's ez nyujtott alkalmat azon derék házzal kötött ismeretségemre; méltósággal teljes, szerény magokviselete első pillanatra mutatá, hogy jobb sorsra méltók. Ugy látszott, az elvonultságot kedvelék 's egyedül csak templomba jártak; látogatást el nem fogadtak; de minthogy nekem a' föntebb említett okból gyakran kelle hozzájok mennem, szeretetem irántok naponként növekedett 's csak hamar leghívebb barátság csatola Terézhez. — De még mind e' mellett is nehéz volt — atyám' ismételt kérelmire is — rá beszélni, hogy házunkat meglátogassa. A' legcsekélyebb ajándékot, mellyel helyzetüket könnyíteni akarók, olly módon utasíták-vissza, hogy, bár jó szándékom' nemsikerülte boszontott, még is nagyra becsültem nemes büszkeségöket. Midőn anyja egykor sulyos betegségbe esett, fogadott csak el Teréz azon okból, hogy éneke és játszása által anyja' fájdalmit enyhítse, egy ajánlott klavirt, — noha már azelőtt, csupán azon szin alatt, hogy foglalatosságai kedvtöltést nem engednek, azt el nem fogadá. Sőt nagy örömemre azt is megengedé, hogy időnként a' betegnek egy üvegcse magyar bort vagy más egyéb erősitőt vihessek. — Egy időtől fogva a' betegség előtt félben hagyta látogatását, mert véletlenül nálunk kapta Salinszky urat, bátyám' ifjukori barátját, kinek szemes figyelme őt zavarba hozta. — Anyja' betegsége naponként sulyosbult. Teréz, noha nappal is kettőzteté szorgalmát, éjjeleket viraszta-ált beteg ágya mellett, hogy szeretett anyja' szükségein és szenvedésin könnyithessen. Szerénysége és tiszta szép viselete maga megszorítását elrejtették volna, de az orvos észrevevé azt, ki is annyi dicséretet mondott a' leányzóról, hogy közbeszéd' tárgyává lőn, 's az anyák példányul állíták leányaik' elibe. — Azonban Salinszky megvallotta bátyámnak, milly benyomást tőn reá Teréz; 's mióta házunknál találkozott vele, gyakran látta a' templomban, hol szív-emelő ahitatossága, midőn anyjáért imádkozott, kellemét még inkább emelte. Bátyám e' körülményt atyámmal is közlé 's mindketten igyekeztek Tódort e' szenvedelméből kigyógyítani. Előhozták atyja' birtokait. „Nekem arra nincs szükségem — viszonza ő — van annyim, hogy eltarthatok egy nőt, ha nem bőségben is, de biztosítva minden szükség ellen.“ Figyelmeztették őt atyja' charakterére is. „Oh — monda ő — nem vagyok már én gyermek, soha semmi nemtelen tettet nem követtem-el, honnan, reménylem, atyám nem fogja szerencsém' megrontani; hisz Teréz velem egyenlő rangu. Mindig nyomott, hogy ez lehet azon kő, melly akadályként hengerül utamba, de szerető szívem csak hamar kinyomozá, hogy Teréz' anyja csupán szegénysége miatt titkolja állapotját — és hogy ő Tannenberg porosz kapitány' özvegye...“

„Irgalmas ég! — kiáltám — az én atyámfia, Tannenberg!“ — Mihelyt fellázult indulatom megengedé, kinyilatkoztatám, hogy csupán a' végett jövék Kalischba, hogy Tannenbergnéről 's leányáról tudomást vehessek, 's hozzá tevém azt is, mint lett volna sikertelen minden fáradozásom, ha idegen nevet vesz-föl.

(Vége következik.)

CHINA' NÉPESSÉGÉRŐL.

(A' cantoni „Chinese repository“ szerint)

China' népességének száma 360 millió lakossal, mint közönségesen venni szokták, minden bizonnyal tulságosnak látszhatik az előtt, ki csak egy részét tekinté-meg e' roppant birodalomnak, vagy pedig adatait csupán külföldi jegyzetekből kölcsönzé. Ott a' népesség mindenfelé tetemes, bár merre tekintsen is az ember: Igy Fuh-kin tartománynak silány partjai, a' kopár szirtek 's homokos sivatagok, szorgalom által termékeny vidékek és számos népségnek szolgálnak lakhelyül; Tsche-kiang sikjainak számtalan faluja még népesebb, Kiang-nan tartomány, faluk 's városokkal mintegy be van hintve: száz meg száz mérföldnyi térségen egy falu a' másikat éri; Schan-tung tartománya a' mondottaknál gyérebb ugyan, de még is tömérdek népessége, 's Pih-tschih-li tartomány már magában egy világ. — Hogy China több embernek nyujt táplálékot, mint ugyanolly területen Európának majd minden tartománya, könnyen elhihetni, csak ismerjük a' chinai szegényebb — sehol sem számosb — néposztálynak élelemmódját. Elégültsége rendkivüli, nem mennyiségére ugyan, hanem minőségére nézve élelmének. Európában köz-éhség' idején csak a' legmostohább tájék' lakosi élhetnek olly nyomorún, mint ott a' szegénység rendszerint tengeni szokott. Bizvást állíthatni, hogy Európában, táplálatjára egy ember

annyi földet használ, mennyi Chinában kettőnek untig elég volna. Európában láthatni kerteket, rengeteg erdőket, mocsárokat, mezőséget: Chinában azok, illy mennyiségben legalább, épen nem találtatnak. Vannak, az igaz, sivatagok, hol általjában semmi sem tenyészik; de hol láthatni Európának virág 's gyümölcskertjeit? Igen ittott; de minő mértékben összehasonlitólag? Chinában erdőket, többnyire csak halmok' lejtős részein találhatni, mi által igen kevés föld marad müveletlen, a' mocsárok pedig csudás munka által most már termékeny rizs-földek. China' lakosi nem élnek olly sok hus-étekkel, mint mi, 's igy a' mag, melly nálunk marha-tartásra esik, ott embernek, szolgál táplálékul. Ide járul még, hogy a' chinai gyomor nem válogató, 's hogy déli Ázsiából nevezetesen Mandschu-tatárságból igen sok élelmi-szer vitetik-be; 's igy a' kérdést, mikép élhet ott annyi millio ember, megfejteni épen nem nehéz.

Mi Európában nem egyedül földi létünk' fentartásaért élünk, hanem hogy élvedezzünk is; 's a' szegényebb sorsuak gyakran annyit pazérlanak-el mennyi kétszer olly számos sokaság' kitartására elég volna. Chinában a' kényelemnek csak igen kevés tárgyai ismértetnek. A' köznép' rendeltetése czéljának, élelméhez csak a' legszükségesbek' megszerzését véli lenni; gondoskodása, fáradozási tovább nem terjednek. Költenek ugyan ők ünnepeiken, de azok' multával mingyárt visszatérnek az előbbi szigorú életmódhoz. Én itt tettleges példákat nem egyéb okbul hoztam-fel, hanem hogy illy tömérdek népszám' lehetőségét megmutassam, 's mint szemtanu merem még állitani, hogy népesebb tartományt és számosabb tagu családokat sehol sem láttam. De China, nem csak saját körzetében népes, hanem még más vidékeknek is kölcsönözhet lakosinak fölöslegéből. Nem egyedül Korea, de a' Mandschu-tatárság, Formosa, Sziam, Cochinchina 's az indiai sziget-tenger is Chinából népesült. Mandschu-tatárság még száz év előtt — elhagyatva Chinába takarodott ősi lakositól — kietlen sivatag volt, most már Schantung chinai tartományból odaköltözött lakosinak száma milliókra növekedett. Én voltam Ting-tschu' kerületében, honnét ezen uj szállók' nagyobb része kivándorlott 's népességében épen semmi feltünő meggyérülést sem veheték észre. Évenként uj meg uj vándor csoportok érkeznek onnét, mig mások éjszak felé nyomulnak 's távozásuknak még is alig láthatni nyomait a' tömérdek mennyiségben. Midőn a' hollandiak Formosa' egy részének még birtokában voltak, csak igen kevés szállók érkeztek oda Fuh-kin tartományból, de mióta China' hatalma alá esett, a' jövevények' száma rendkivül szaporodik, 's az ősi lakosok nem sokára egészen el fognak tünni. Élelmöket részint Fuh-kin tartományból, részint pedig Canton' keleti felébül kapják.

A' Ming fejdelmi-ház' uralkodása alatt csak gyéren költözének-le Chinából kereskedők Ázsia' déli részeibe, de később, midőn a' Mandschu-ház' ivadékira szállott a' kormány, Fuh-kin tártományt számtalan nép hagyá-el 's települt-meg az indiai szigettengeren, hogy a' szilaj zsarnokok' járma alul megmenekhessék. Midőn pedig Jung-tsching, Kang-hi császár' utódja, a' kivándorlást nemcsak megengedé, de elő is segélte 's a' kereskedés egyszersmind dél felé is kiterjedett volna, a' kivándorlottak' száma még tetemesb lőn. A' szigetek' nagyobb részét hon-hagyott chinaiak lepék-el és számuk minduntalan érkező jövevények által nőtten nő, mig ősi honukba csak igen kevesen huzódnak-vissza. — Sziam' népességének tetemesb része chinai jövevényekből áll, és számuk az ősi lakosokét már sokkal felülmulja. Ámbár ezek jobbadán Canton' keleti részéből költözének ide, még is olly tömérdek ott a' népesség, hogy a' kormány szüntelen aggodalomban él tápláltatása miatt. — Cochinchina 's Tung-king telvék chinai szállókkal, bár mi akadályok tétettek is a' bevándorlás ellen. Ha Chinának nyugoti részeit jobban ismernők, talán meggyőződnénk, hogy Chinából az adózó tartományok is népesülnek, azok legalább, hová a' kivándorlás nyilványosan nem tiltatik. — A' mi itt fölhozatott, meggyőzhető bizonyságul lehet, hogy China' népessége tömérdek és szüntelen növekedik; hogy tehát Ta-tsing-hwuy-tin adata, ki azt 1812ben 361 millió 693 ezer 879 lélekre számitá, nem tulságos, sőt inkább nagyon is mérséklett.

Chinában zendülésekre 's általjában támadásra a' kormány ellen nagy a' hajladóság 's mintegy közönséges. Csak közelébb, t.i. 1832ben, Peking főváros' éjszaki részében is födöztetett-fel egy titkos társaság, az ugy nevezett „csudálatos egyesület." Ezen a' birodalom' keblében támadott szövetkezés' főnöke, a' fővárosba egy öreg embert küldött, ki trágya-szedő — Chinában legalacsonyabb foglalkozásu — ember-alakban jelent-meg. Pénzzel azonban bőven el volt az öreg látva, mellyet szegény katonák 's más szükségben sanyargóknak osztogatott-ki a' végett, hogy hajlandóságukat megnyervén őket egyszersmind a' csudálatos egyesület' részesivé tegye 's föleskesse. Wang-laou-tan-tsche, vagy is az „öreg király", mint ő magát nevezteté, czimborája névszerint bizonyos Tang-pa-urh volt, ki természeti hibáját, mellynél fogvást egyik keze' ujait szétterjeszteni nem vala képes, csudának nyilatkoztatá-ki „oroszlán" „a' fekvő Buddha" czimzetekkel élt. A' szövetségeseknek 1833 elején kellett volna Pekinget meglepni 's ott lappangó párthiveik-

kel egyesülni, de tervök felfödezteték 's mind az „öreg király" mind az „oroszlán" elfogattak. Még két más illy czélu egyesületet ért hasonló sors, 's elébbkelő részvevőik törvény elibe idéztettek.

A' chinaiak örömest elhagyják honukat, 's ez oka, hogy az indiai szigettenger' nagyobb része megnépesült. Ezen uj szállók azonban korán sincsenek megelégedve állapotjokkal, 's innét igen számos egyesület támadt e' szigeteken az uralkodó-ház' megbuktatására. Főtörzsöke ezen egyesületeknek a' Triadok' társasága, mellynek tagjai titkos jelekkel 's beszéd-móddal élnek. Ujabb időkben sok nagy tekintetü férfi csatlakozék hozzá. Most Hae-schan-hwuy „vizi 's földi társaság" és I-hing-hwuy „igazságosan (t. i. az igazságtalan elnyomatás ellen) felkelő társaság" nevet vőn-fel. Párthivei mindenfelé szétterjedve, két ugy nevezett „nagy czimborát" tartanak főnökeiknek. A' főtársaság ismét 4. 8. vagy 12 kisebb ágazatra oszlik, 's ezek megint többekre szakadoznak-el. Minden felekezetnek saját főnöke van, kit „öreg czimborának" szoktanak hini. Tang (China) halmaitól az indiai szigettengerre érkezők, Sin-kih (jövevény, róka) nevet nyernek. Mihelyt valahol megszállnak, a' titkos társaság követet bocsát hozzájok, ki őket egyesülésre meghija, mit ha nem fogadnak-el, üldözés alá vétetnek. Az emlitett társaságok azonban magok közt is gyakran viszálkodnak. Szokás még itt azokat, kik Bengaliából jőnek, hol néhány száz vagy ezer tallért gyüjtögettek, banditák által meggyilkoltatni; pénzeikben azután a' társaság 's az orzók egyaránt részesülnek.

Pekháta Károly.

AZ ELILLANT TOLVAJ.

Éjszakamerikában, valamelly Indus egyik napon, a' mezőrül hazatérvén, észrevevé, hogy vadhusát, mellyet aszalás végett a' levegőre kiakasztott, elopták. Erre tüstént a' kereséshez látott; elsőben is a' hely' szinén vizsgálódott, azután sietve utra kelt a' tolvaj után, nyomozván azt az erdőben. Midőn már jó nagy utat tett volna, összetalálkozék néhány személlyel kiktől tudakozódék: ha nem láttak-e valahol egy kisded, vén, fejér embert, rövid puskával 's egy kis kurtafarku kutyától kisértetve. A' kérdőre-vettek itt az Indus' tudakozására igennel válaszoltak; kiknek aztán az Indus bizonyoskép jelenté, hogy azon ember az ő vadhusát ellopta. Megkérdeztetvén pedig az Indus: „mi módon volna képes illy körülményes leirást adni olly emberről, kit az előtt soha nem látott?" imigyen felelt: „Hogy a' tolvaj kisded ember, azt azon körülményből tudom, mivel köveket rakott egymás fölibe, hogy azokra állván elérhesse a' vadhust, mellyet én a' földszinen állva akasztottam-fel. Hogy vén ember volt, azt annak apró lépteiről tudom, mellyek' nyomán a' lehullott falevelek között az erdőben mindeddig jártam. Hogy fejér embernek kell lennie, ezt az ő láb-ujainak arányzatából nézem-ki, mellyeket ő jártában kifelé fordít, — a' mit indus soha sem tesz. Puskájának rövidnek kell lenni, azon nyom szerint, mellyet csőjének vége maga után hagyott azon fa' héjazatján, mellyhez támasztva volt. A' kutyának ügetéséből gyanitom, hogy kicsiny lehet; hogy pedig vágott-farka is van, észrevevém azon jegyekből, mellyeket a' fövényben ültekor csinált, mig ura vadhusomat leszedte." — Ez elég annak bebizonyitására, mit tehet az ép és józan emberi ész.

GONDOLAT-TÖREDÉKEK.

Gonosz csak egyes ember lehet, egész néptömeg soha. József' testvérei nem határozhatják-el magok között halálát, de Judás, egy érzéketlen képmutató, csekély áron árulja-el urát. — Azt állitá egy böles, hogy az emberek gonoszaknak születnek 's nagy munkába kerülne annak meghányatása, igaza van e? Annyi bizonyos, hogy az emberi nemzet' tömege nem gonosz; mert ha a' nagy többség vétkekbe süllyedni 's a' törvényeket lábbal tapodni kivánná, ki lenne eléggé hatalmas feltartóztatni vagy meggátolni azt?

A' csata' kimenetele egy pillanat', egy gondolat' következménye; egymáshoz közelit a' két ellenfél különféle tervekkel; csatáz 's egy ideig öldököl; üt az eldöntő percz, felőle határozólag, közbendördül egy lángész-villám 's egy, figyelmet alig érdemlő tartalék-sereg czélhoz vezet.

A' szerelem gyönyör legyen, ne pedig kin. Kinaiban csak érzelgők lelnek boldogságot.

Mi a' népszerüség, mi a' jószivüség? Ki volt népszerübb, ki volt jobb-szivü a' szerencsétlen XVI Lajosnál? 's még is mi volt sorsa? Elveszett! Több függ attól, hogy a' népnek használjunk, mint attól, hogy igyekezzünk neki tetszeni. A' nép' megnyerésének egyedüli módja, hogy vele jót tegyünk. Semmi sem veszélyesb, mint neki hizelegni; mert ha idő' folytával mindent, mit akart, nem nyert-meg, felbőszül 's azt véli megszegetett a' neki adott szó; 's ekkor ha ellenszegülésre akad, annál inkább gyülöl, minél csalatottabbnak hiszi magát.

Sok jeles ember van, ki napjában nem egyszer — gyermek.

Ligetfy Andor.

REJTETTSZÓ.

Földi örökséged lesz három. Ketteje gyógyszer,
Tedd az egészet 's igy bánat epeszti szived'.
Fordítsd-vissza: növény; becses étke sok úri gyomornak;
Még elefánt is örül, hogyha találja mezőn.

Uj-Barsról.

A 24dik számu rejtettszó: Czinkos.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomatja Beimel.

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

TÁRSALKODÓ.

26dik szám | Pest, aprilis' 1jén | 1835.

A' FEJÉR RÓZSÁK.

(Vége)

Felicia tovább folytatá elbeszélését: Tódor nem lele alkalmat bémehetni a' beteg' házához; de Teréz gyakran látta őt a' templomban; jól vette észre, hogy pillanati az övéit keresik, 's neheztelt, hogy azon férfi, kit bátyám mint barátját 's jeles embert irt-le, elég szerénytelen, ahitatosságát zavarni. Midőn azon megjegyzést tevém, hogy beteges, halaványszine engem nyugtalanít, kijelenté: mennyire merítette-ki erejét a' szünteleni maga-megszorítás, 's hogy azon gondolat, hátha még ő is beteg ágyba esik, remegteti. — Én tehát kinyilatkoztatám Tódor' szándékát 's kértem: ne vesse-meg kezét azon ifju embernek, ki sokat tehetne beteg anyjának könnyítésére 's még hátralevő napjainak felvidámítására. Gyenge pirosság futá-el halaványarczát 's egy csendes sohajtás kele szivéből. „Nekem nincs szavam e' tárgyhoz — monda ő — de nem is adtam soha indítóokot reá! én egyedül isten' akaratjára bízok mindent!" Hogy kikerülje Tódort, néhány napig csak reggeli misére ment, sőt anyja' betegségének sulyosbulása miatt az utólsó napokban ki sem ment a' házból. A' mint egy éjjel jobban lőn anyja 's hajnal felé szelíd szendergésbe merült, sietett Teréz a' reggeli misére, hogy hálát adjon istennek. Visszatértekor hozzá közelgett Tódor, engedelmet kérve, minthogy más alkalmat nem találhatott, 's kezét és szivét ajánlván neki, igen esdeklett, vezetné-el anyjához, kinek mint szeretett fiú, hiven gondját fogja viselni. Kérelme olly átható volt, hogy Teréz megindulván általa, azt mondá: ő mindent anyja' határozatára bíz, 's megengedte, hogy a' déli órákon meglátogathassa 's anyja' akaratját megtudhassa. Épen elő akará hozni a' dolgot anyjának, a' mint beléptem. Mennyire örültem láthatni, hogy a' dolog már annyira jött! Használám az alkalmat 's dicsérve emlitém azon sok jó tulajdont, mellyeket bátyám' barátjában ismértem, 's előhozám, a' mit atyámnak 's bátyámnak mondott. Egy örömköny gördüle itt a' szelíd anya' szemeiből. Megfogta leányának kezét „Ki mondhatlan boldognak tartanám magam' — monda — ha téged gond nélküli állapotban hagyhatnálak, de azért ne áldozd-fel magad' a' gyermeki kötelességnek, egyedül szíved határozzon." — Teréz mélyen megindulva sókolá anyja' kezét. E' pillanatban lépett-be Tódor; becsületteljes magaviselete a' beteg iránt, és szerény még is komoly kérelme Teréz' kezéért, mellynek birhatását legfőbb boldogságának nyilatkoztatta, megnyerék számára az anya' és leányzó' kegyét. Azon ellenvetések, hátha atyja meg nem egyezik, az által hárittattak-el, hogy az nem fogja fija' szerencséjét akadályozni, 's azon igéret által, hogy nála, mivel harmadnap mulva 'a városba jövend, engedelmért fog majd esedezni. Illy föltételek alatt rájok adá anyai áldását 's úgy tetszett, minden fájdalmit elfelejté. Teréz mind inkább meggyőződött, hogy ő a' legjelesb és szeretetre méltóbb férjnek nője leend."

„Igy folyt-le három nap, éltükben a' legboldogabb. Negyedikén egy diszes kocsi állott-meg a' kisded ház előtt. Azon édes bizonyossággal, hogy látogatása által akarja az atya megegyezését kinyilatkoztatni, emelé-föl a' beteg anya bágyadt kezeit égre, Teréz pedig elibe sietett azon férfinak, kit már atyjának hive. — De csakhamar visszaborzadott az öreg Salinszky' tekintetén. Ő haragja' fellobbantában azt nyilatkoztatá, hogy törvény előtt keres pártfogást fija' csábítója ellen, 's ha ez nem elég, átka által semmisíti-meg a' szövetséget. Határozata változhatlan. Teréz ez alatt valamennyire magához tért. Méltósággal, mellyet csak erény 's ártatlanság adhatnak, lépett a' lázongó öregnek elibe 's bizonyossá tevé, hogy nem adandja soha kezét olly férfinak, kit atyja' áldása nem követ."

„Egy hangos jajdulást tőn hirtelen az anya. A' megrettenés élte' gyönge fonalát elszaggatá. Kétségbeesve meredeztek Teréz' szemei a' már félig lelketlenre. Tódor, ki atyja' szándékát, hogy barátja' gazdag leányával keljen-össze, nem tudta, ez ellenállásra nem vala elkészülve. Sietett atyja után, mert tudta, hogy ennek fenyegetései ohajtott egybekelését meg fogják rontani. A' házkapunál megismérte kocsiját 's azon reménnyel, hogy haragját kérelem 's okok által lecsilapitandja, sietett befelé 's azon pillanatban lépett a' szobába, midőn atyja már ott hagyá. Teréz haldokló anyjának ágya mellett térdelt, hallotta őt belépni 's egy fájdalmas, epedő pillanatot vete reá. „Nekünk örökre el kell válnunk!" ezek valának repedő szivének remegő hangjai. Lehúzta ujáról a' gyürüt, mellyet nem rég Tódortól kapott 's elfordult arczczal nyujtá azt neki vissza. — Atyja megfogá karját 's magával együtt kiragadta. Hasztalan próbált Tódor minden kigondolható módot, hogy a' fellázadt atyát megegyezésre birhassa. Csak most, midőn egész becsét ismérte a' leányzónak, érzette még, hogy nála nélkül nem élhet. Teréz nem engede további látogatást 's midőn Tódor bátor vala őt levél által tudósitani, ezen szókkal kapá-viszsza töretlen levelét: „Ha szeret Tódor, ugy hagyjon-el engem 's mutassa-meg léleknagyságát azon

szenvedelem' legyőzése által, melly lelki nyugalmunkkal többé össze nem férhet 's csak inséget árasztand reánk. Egy jobb világban talán boldogabbak leszünk!"

„Teréz ezen határozat mellett megmaradt szilárdul. Hasztalan kérte atyám 's kértem én is, hogy jőne házunkhoz, hol ugy fog nézetni, mint testvérem. „Tódor — monda ő, midőn e' tárgyról magányosan beszélgeték vele — Ön bátyjának barátja, én pedig, mig élek, egyedűl csak a' sirról akarok emlékezni. E' csendes kunyhóban töltém életem' legboldogabb három napját 's amott — a' temetőre mutatván — mindig láthatom a' halmot, hol anyám' hamvai nyugosznak.„

„A' fájdalom csakhamar hideg dér gyanánt sorvasztá életvirágit 's néhány hét alatt elhervadott. „Kedves Terézem! — szólék hozzá egy napon, midőn meglátogattam 's egész lényének csudás elváltoztát észrevettem — milly hirtelen elhagyá a' rózsapirosság nyájas arczodat!" Ő sohajtott 's mosolygott. Másnap sulyos lázban találtam őt. Az orvos veszedelmesnek jelenté állapotját. — Teréz szeliden ágyához huzott. „Mult éjjel — mondá gyenge hangon — egy angyal jelentmeg álmomban „„Arczod' rózsái elhervadtak — szóla hozzám ez — de minthogy a' földön törekvél kötelességidnek élni, im vedd a' paradicsom' rózsáját, melly soha el nem hervad."" Három fejér rózsát nyujtott 's a' mint érintém azokat, az angyal eltünt." — E' pillanat óta mindig csak halál lebegett lelke előtt 's harmad napra szeliden szenderült-által egy jobb világba. —

„Sirját anyjáé mellett készitették. Én három fejér rózsa-szálat ültettem sirhalmára, barátném' emlékeül. Jókor reggel 's csöndben kiséré-ki bátyám és én holt tetemeit. Azon pillanatban, midőn koporsóját be akarák zárni, jöve Tódor, — ki, mitsem tudván betegségéről, azt hivé, hogy a' reggeli misén őt meg fogja látni — véletlen a' templomba. Meredt pillanattal 's kétségbeesve omlott a' koporsó mellett térdre 's ajakiról nem kele semmi hang. Megragadta hideg kezét a' halványnak 's ajakihoz szorítá, 's csak nagy bajjal tudtuk őt a' gyászhelyről eltávoztatni. Minden reggel fölkereste sirját 's addig mulatott mellette, még a' siráso be nem zárta az ajtót."

„Tódor többé senkivel sem beszélt; vad tekintete órákig meredezett a' síron. Atyja azt gondolá, ha tartózkodása' helyét változtatja, fájdalma is megenyhül 's nagy bajjal vehette rá, hogy elmenjen vele Varsóba. De minden orvosi segély sikertelen vala; lelki zavarodása napról napra nőtt 's végre orvosolhatlan leve. Későn bánta-meg atyja, szivetlen tettét. Szegény Tódor! most az őrültek' házában sorvadoz."

MAGYAR SZÓVAL FESTETT KÉPEK.

Figyelmeztetés. Igen szokásba jött a' hatalmas iró-seregnél Bevezetéssel, Előszóval, Előbeszéddel, Vezér-intéssel, 's tudja isten, miféle előleges figyelmeztetéssel, kezdeni tudós könyveiket, és jó eleve mély alázattal a' szives olvasónak, ki nagylelküleg a' pompás-czímü könyv' olvasására bús fejét elszánta, béketürését kikérni. Ki meri ócsárlani ezen, az idő által megszentelt, szokást? ezen szerfelett szükséges szerzői törvényt?; mert honnan tudhatná-meg a' kegyes olvasó, hogy a' kürtölve ajánlott 's több nagytekintetü hazafi által javaslott, sőt tökéletesnek itélt könyvben, semmi esetre azt föl nem találandja, a' mit keres? Legyen bár ez más nemzeteknél megbocsáthatlan vétek: nálunk a' nemzeti bélyeg' leggyönyörübb bizonysága; mert dicséretes magyar nyiltszivüség.

Minthogy engem is a' kény szerint hatalmaskodó sors — bár kegyére érdemetlent — az irók' tisztes seregébe avatni méltoztatott, — de Momus ur! e' szerény nyilatkozásomat meg ne gunyold, mert lám, már három sornál csak ugyan többet irtam, pedig ez elég nálunk az irói vagy szerzői nevezet' megnyerésire — én sem akarván a' szent törvénynek hivtelen megszegője lenni: azért Előszóval látom-el csekély érdekü, de még is tapsot, pedig harsány tapsot vadászó munkácskámat.

Előszó. Kegyes Olvasó! Képeknek, pedig nem chinai hamvas tussal vagy phönicziai bíborvörös festékkel mázolt, hanem magyar szóval festett képeknek tetszett könyvecskémet elkeresztelnem; jóllehet tárgya: némelly élő 's elholt jelesb ember-társink' élet-történetivel megismérkedtetni, az illyekben gyönyörködőket. Élet-tárnak akarák elneveztetni némelly nagy tudományu Barátim — mert hisz én sem szükölködöm ezekben, mint minden egyéb derék iró; — de javaslatuk épen nem férhetett fejembe, mivel semmit annyira nem gyülölök, mint az üres tárt.

Tudom sokan fognak találkozni, kik önmagukat sejdítendik képeimben föstetve; ők lássák a' jámborak, ha hiedelmökben nem csalatkoznak-e? Én senkit sem ismerek e' széles világon, ennen-szülte gondolatimon kivül — ez nekünk avatott iróknak különös tulajdonunk — midőn szerzői hevemtől elragadtatom: azért senki se is kecsegtesse magát azon édes reménnyel, hogy őt érdemítém tollam alá, 's hogy az ő nevéthirét szándékom unokáinkra átszállítani. De nem is kürtölöm-ki czélom', hanem Juvenalis apám bölcs szokásaként, szakálom alá mormolom, hogy mindazokat, kik önmagokra ismernek festésimben, én is nyilazom, de mindenkor hasonló korpáju társaikkal. Ez legyen elég en-czélom' 's munkácskám' czime' igazolására.

Bévezetés: Soká, igen soká törém fejem', kinek képét közöljem először? Vannak gyüjteményemben nagy czimekkel fölruházott személyek, vannak alacsonyabb sorsuak, erényekkel azonban diszlőbbek. Ha

részrehajlatlan akarok vala lenni, ez utóbbiakból kellett volna egyet első helyre tennem; mert a' bel érdemnek mindenkor győznie kell a' külsőn. De részre hajlatlannak lennem szerzői tisztem tilt; mert nagyobb figyelmet gerjesztő tünemény lennék korunkban, mint őszkor a' látkörünket meglátogató Halley' üstököse. Hogy tehát a' nagycziműk' pártfogóit ellenem ne zudítsam, az igazságot pedig lábbal ne tapodjam, vagy tapodni csak ne is láttassam, cselhez kelle nyúlnom 's a' sorsra biznom az egésznek elintézését. Ártatlan kis öcsécském először is a' Zsugordy névvel megjegyzett czédulát huzta-ki kalapomból, 's igy ezé lőn az elsőség. Gyüjteményem igy adja festett képét:

I. Zsugordy Kozmás, fija egy mindenét elpazérlotta kalmárnak. Apja' halála után egy kopott menténél és egy repedt nádpálczánál egyebet nem öröklött: de fáradhatlan szorgalma 's a' szerencse' kedvezései által milliomos gazdag lett. Szegény volt ő még is, mert mindig a' szigoru idők ellen panaszkodván, szüntelen remegett, a' nagy adók' terhe miatt a' koldusbotra jutástól. Teremtőjével, mint az egész világgal, elégületlen volt, hogy, bölcs rendelése szerint, őt is más emberekhez hasonlón gyomorral alkotá: mert véleménye szerint, ha az ember nem éheznék, sokkal többet gyüjthetne rakásra. A' ruhát nem egyébnek, mint szüntelen emlékeztető jelét első apáink' szerencsétlen esetének, 's az ártatlan boldogságból kiüzetésök' marczangló czimének tartá. Miért is zsinórral kivarrott mentét viselni égbe-kiáltó bünnek mondá. Leszedte örökségül-nyert dolmánya' sujtásait, 's egy márjáson eladván, azon kezdé kereskedését. Hogy pedig az eredeti egyszerüséghez mindinkább közelítsen, soha foltoztatni nem hagyá azt, mást csináltatni pedig vétkes pazérlás lett volna. Minden költségit kamat szerint veté-föl 's fizetetlen egy miatyánkot sem imádkozék, azon bölcs közmondást vevén alapul, hogy isten' koporsaját sem őrzötték ingyen. De dicséretére legyen mondva! adakozó volt; mert életében egy egész petákot oszta-ki szükölködő embertársai közt, 's ezt pedig kamat nélkül! Meg nem foghatá mindazáltal, mint türheti teremtőnk azon igen sok kolduló henyét, kiknek látására, minden jó szivü ember' bőrének borsódznia kell. Sorsával teljes megelégültségben élt volna, ha nője gyermekekkel nem áldatik vala meg, mert a' nevét viselő apró szenteket lelkéből utálta, minthogy azokat emésztő tőkekincseknek nézte, mellyeket isten csak azért akaszt a' jámbor ember' nyakába, hogy véres veritékkel szerzett keresményét fogyasszák. Midőn nője az ötödik magzattal betegedék-le, vigasztalhatlan lett, 's annak hallatára, hogy szülöttje lánygyermek,— életéről készült lemondani kétségbeestében: mivel vélekedése szerint, kinek leányát divatosan kell nevelnie, legyen az bár legbecsületesb ember, meg kell buknia. Ellenben gyermekei' halálánál, öröme a' legmagasb fokra szállt, 's olly kedvet mutatott, mint valamelly rég elveszett adósság' véletlen kézhez-kerülténél. Feleségét keresztyén kötelességből a' mértékletesség' minden nemére szorgalmasan szoktatta, 's jóllehet meg is vala győződve hogy nője, szépségeinek imádójival barátságban él: mint bölcs házas-társ, nem gondolt vele, mert a' mennyire ez által hire csonkult, zsebe annyival duzzadt, minthogy soha sem kellett piperére költenie, mellyet az imádó kedvesek bőségesen ajándékozának gyöngédeden szeretett nőcskéjének. Gyermekei az első 's utólsó szülöttig mind elhaltak nőcskéjének, 'Isten adta, isten elvette' szokta mondani vigasztalásul. De az élők annál súlyosabban terhelék! Leánya szerencsétlen lett, melly őt nem annyira nevére háramló szégyen — hanem családja' szaporodta miatt boszontá. Megtudván pedig, hogy utált leánya, minden mellékes tekintet nélkül, egyedül szeretetből esett-meg, ki akarta ezen elfajzott magzatát örökségéből tudni. Azonban, miután a' csábító nőül kérte-meg leányát, még pedig minden kelengy (Aussteuer) nélkül, szive egészen megnyugodott, 's az egész esetet tréfának mondá, és éltének legboldogabb napját ülé a' vőlegény által adott lakomában. Fija, nagyapjára ütött, ez a' legnagyobb gonosz vala Zsugordynk' szeme előtt, és teli torokkal átkozta a' gazdagon fizetett tót-diák nevelőt, hogy gyermekébe lehelt áldott takarékos természetét annyira elfajoztatta. De jól esett neki! miért pazérlott az ügyetlen garabonczásra hónaponként öt garast, másfél esztendőn által, holott önmaga is megtaníthatta volna nagy reményü magzatát a' száztól huszon-öt kamatot beszedni! De fija annál kevésbé volt megelégedve apjával: mert költeni szeretvén, pénze nem volt, hacsak anyja, néha néha loppal, nem duggatott kedves fiacskájának valamicskét. Megokosult végre a' kis piperkőcz, 's a' többi gavallér' szokásaként adósságokat csinált. Hogy pedig eleget kaphasson, huszat igért százától — mert apja is ennyit kért kölcsönzőitől — és becsületes fizetésre köté-le magát apja' kimultával. Legnagyobb örömére 's megelégülésére ez meg is történt, mihelyt az öreg megtudta fija' kereskedését. A' rémítő hirre Zsugordy forró epelázba esett, melly eszét még őrültebbé tette, mint az életében volt. Szüntelen kamatokról, rosszul fizető adósakról, es számadókönyve' rovataliról ábrándozott. Gyóntató atyja, gondolatit a' világiaktól elvonni és szép ékesszólással a' halálra elkészíteni törekedett; de midőn végre szivrehatóan emlékeztetné a' világ' megváltójára, „Nem!“ — föl kiáltott a' beteg, a' váltó szó áthatván lelkét — „Nem, ezt most nem

használhatom, mert a' jelen pénzfolyam szerint, nem ér többet, mint egy és három negyedet!" 's kiadá lelkét. Kár a' szegény jámborért! még, kinccsel teli nagy ládája mellett, kamarájában három messzely bab és fél pint borsó maradt; ezt mind kinek hagyta? nem tudom. Majd ha végrendelete nyilványos leszen, közölni el nem mulasztom.

II. Makarius Romanus, latin ember, egykori hires fejtegetője a' diák classicusoknak 's esküt ellensége anyanyelvének. Szelid, csöndes és békeszerető ember volt, nem is boszankodott meg egyébkor, csak midőn a' magyar nyelvet dicsérék előtte, mert ennek fölkaptával latinismusa' dültét sejdíté, azért mind dőre ábrándozóknak kiáltá azon tudósokat, kik édes hazai nyelvünk' kimüvelésére szánták fáradozásikat. Semmikép meg nem foghatta, mint lehetnek az emberek olly vakok, hogy át nem látják nagy hasznait a' századok által megszentelt latin nyelvnek, anyai nyelvünk fölött. Keservesen sohajtozott mindenkor a' tudományok' szenvedett veszteségin, sőt buzgóságában annyira ment, hogy az irástudatlan századokat jövendölte közelíteni, mivel már az ország' törvényhozó teste is többet beszél durva magyar nyelven, mint az angyali zengzetü diákon. Jaj volt annak, ki előtte a' 'Simplicium leges' vagy a' 'Quaemaribus solum' törvényei ellen vétett; illyenkor haja' szálai emelkedtek, bőre borzadozott, kezeit fejére kulcsolta 's ugy siratta a' 'szép tudományok' már már sirba-dültét: ellenben nem is mosolyodott-el, ha valamelly, egyébként müveltnek tartatott, csak amúgy Baghi biró, vagy alpári juhászként ejtegeté a' magyar szavakat. Az jó helyes gondolat nem volt itélete szerint, mellyet Ciceronak 24 mondásával igazolni nem lehetett: 's a' 'tudás' nevet csak az érdemlé-meg előtte, ki egy, classicus auctort volt szerencsés kiadni, cum notis novissimis. Többi tudós munkája közt nagy szorgalommal értekezett azon kérdésről is: hogy valljon Horatius Flaccus' szemei az olajlámpa' füstjétől, mellynél irta lelkes ódáit, vagy pedig az apjánál evett füstölt halak' savától csipásodtak-e meg? Ő az elsőtől gondolá; és mivel utódja a' fiatal oktató, ellenkező véleményben volt, tudós hevében annyira fölgerjedt, hogy lábszárait kinos köszvény szállotta-meg. Vetélkedő társa erre egy magyar epigrammát irt, melly által őt annyira fölgerjeszté ismét, hogy köszvénye lábaiból szivére szökött, és lelkét belőle, ad patrios lares szalasztotta. Kéziratban heverő értekezései, „a' Cicero' orrán nőtt borsó' mathematice kiszámitott nagyságáról;" és „Ovid' orra kampós horgasságáról," Maecenásra várakoznak.

III. Dalnok Gazsi' halálán, a' tudós világ soha eléggé nem könyezhet. Ő csudája volt a' játszi természetnek, 20dik évében már elaggott ősz. Benne minden korán érett-meg. Hét esztendős korában bölcsebb volt apjánál, 's tudósabb tanitójánál, tizennegyedik esztendős korában tudományos pörbe keveredett, és kritikai jegyzeteket irt a' korabeli philosophiai könyvekről, mellyel a' tudósak' seregében nagy zajt ütött. Véleményei védelmében heves, irása-módjában gúnyolódó, és néha néha csipkedő volt; 's midőn szeszélye elragadá — melly baj sokszor háborgatá — kiméletlenül nyirbált, a' kit ért. Nemzőjére satyrákat irt, tanitóját hála' fejében gúnyversekkel tisztelé-meg. Önmaga és ötletei iránt olly szives hajlandósággal viseltetett, hogy inkább az őrültek' palotájába záratta volna magát, mintsem elméncz gondolatit kürtöletlen hagyta volna. Czifrán nyomtatott több számu versei zavartabb értelmüek valának, mint szerzőjök' agyveleje. De épen ebben állott jelességök, mert állitása szerint, az értetlenség lángésznek czimere, 's a' költészetnek fő disze. A' tagmérték — prosodia — nem legkedvesb tanulmánya vala; 's a' nyelvszabályok' fürkészete, bölcseségét alacsonyitó foglalatosság lett volna. Huszadik évében elméjének hanyatlásáról kezde panaszkodni, 's olly gyermekes lőn, mint valamelly 90 esztendős vén. Hogy ezen állapotjának örök hire fönmaradjon 's a' dicsőség' főpolczára érdemítse magát, még egy éneket irt lantjához, 's bucsuzóképen lemondott az irói pályáról, száz meg száz ah! és oh! között; ez éneke Hattyu-dal' név alatt, épen azon pillanatban hagyta-el a' sajtót, mellyben ő vagy is inkább nyughatatlan lelke ez árnyék-világot.

Szép Ferencz.

(Folytatása majd következik).

NEMZETI IPAR' TÁRGYÁBAN, SERKENTÉSÜL.

Linberger J. G. ur, — ki magyar hazánkban a' czéklaczukor-gyártás' legkönnyebb 's czélirányosb módját terjeszteni példás szorgalommal buzog, 's kinek, a' gazdaság' ezen ágában honosink közt kitüntetett alapos isméretiről 's practikai ügyességéről hazai lapjaink már dicséretesen emlékeztek, 's ugyan e' tárgyról majd Társalkodónk is nem sokára egy különös czikkelyben körülményesen értekezend — most Pestről távoztakor következő figyelmeztetést bocsát a' czéklaczukorgyártás' barátihoz: „Ezennel figyelmeztetni ohajtom mindazokat, kiknek kertjök van, 's jövendőben a' házuk' számára évenként szükséges czukrot magok kivánják készíteni, hogy a' czukorrépának már bekövetkezett vetés-idejéről meg ne felejtkezzenek 's juttassanak helyet azon növénynek, melly a' gazdaságban olly tetemes hasznot hajt, 's olly gazdag jövedelem-forrást nyit. Mivel a' tavasz beállott, 's a' tetemes czéklaczukor-gyártási vállalatok jelenéri oktató intézetem által már életbe lépnek: tehát ezennel bucsút veszek Pesttől, ugy mindazáltal, hogy jövő ősszel ismét visszatérjek 's tanitásimat „mint lehessen t. i. czukorrépából a' legegyszerübb 's gyorsabb módon czukrot teremteni" folytassam. — Ennélfogvást azoknak, kik a' gazdaság' e' német megtanulni ohajtják, kedves leend, ha a' szükséges czukorrépát már most elvetvén, őszre saját földeikről azt beszerzik 's igy majd a' betanult kezelés-módot azonnal practice gyakorolhatják. Pesten, martz. 17kén 1835. Linberger. J. G.

REJTETTSZÓ.

Sok tüzesen ví és harczol velem állati nemben;
A' győztes díjul nyer, ha levágja fejem'?
Senki se fog fő hármamnak végére ta álni;
Eggyet fordúl csak 's megszüli létem' anyám.

Gyéri Szathmárban.

A' 25dik számu rejtettszó: Sir.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

27dik szám — Pest, april' 4kén — 1835.

ÁBRÁNDOZÁS.

Leszállt körünkbe illatos lebelként
A' csöndes éj. Mély álmok' karjain
Szendén enyhűlni tér a' vad ború.
A' hő nap' alján izzadó kaszás is
Ledől naponti sírja' mélyire,
'S feledve terhét, éddel álmodik. —
A' nap-fosztotta föld' végetlenén
Talán csak a' csalárdság 's fájdalom
Nem alhatnak; — nyugalmok messze száll!

Te árva szív! ím itt a' biztos éj!
Hadd folyni mély sebidnek árjait.
Merülj-el bánatid' vad tengerébe! —
'S ha tán a' megszakadt kebelben régi sérv
'S feledhetlen kinok szendergenek:
Kegyetlen éddel ébreszd, költsd-fel őket!
Vedd számba rejtett boldogságidat,
Számlálj minden virágszált Édenedben,
Mellyből a' sors aranykorod' regén
Hideg karokkal messze sujtola.

Te is szerettél egykoron! 's a' kéjt,
Mellynél alant nem létez istenibb,
Forró ajakkal bizton izleléd!
Találtál egy szelíd rokon szivet,
Melly mint zöld ágon visszanyögő madár
Hiven elérté szíved' vágyait. —
'S midőn reményid' zöldje már feselt,
Ah akkor sujtolt egy hatalmas szózat
Szép édened' boldog határiból,
Nem álmodott örvények' mélyire:
'S az álomkép, a' csalfa gyöngy-alak
Dicsőbb honába ujra visszakelt.

'S im elszakadtak bájos lánczaim! —
Haj értem nem ver itt több árva szív;
'S ez árnyvilág' rideg magányihoz
Nem köt-le többé semmi báj-szalag.
Ragyogj felém szent t i s z t e m' csillaga,
Szendén ragyogj, te biztass, bátoríts!
Igy bár a' lélek lankadozzon is,
Nem csüggedek — csüggednem nem lehet!

I--é-

SZ. K. SOPRONY VÁROS, TISZTB. POLGÁRJÁVÁ NEVEZI GR. SZECHENYI ISTVÁNT.

Méltóságos Gróf, Nagykegyességü Ur! — Azon sok-oldalu fényes, országszerte sőt külföldön is elhiresült érdemek, mellyeket Méltóságod a' nemzet' értelmi 's erkölcsi kimüveltetésében, rögzött előítéletek' leküzdésiben, a' hazafiui szellem' fölélesztése és nemesitésében, köszhasznu intézetek' alapitásában — erejét, idejét 's vagyonát a' Hazának szentelve, 's elégördülő akadályok által meg nem csüggesztve — lankadatlan elszántsággal szerzett, a' hazának minden fiát élénk hálára szólitják-fel; de különösen Városunkat, nemcsak mint tagját az ország' 4dik Rendének, ki Méltóságod' fáradozásitól 's többi közt a' nemzeti ipar' haladásából közvetlen gyarapodását reméllheti, hanem azért is, mivel Msgodat kebelünkbeni birtokánál, és határszomszédi viszonyoknál fogva, mint benszülöttjét tekintvén, törekvései iránt közelebbi 's mintegy személyes részvéttel viseltetik. — Ezekre nézve Msgodnak városunkkal kapcsolatját még szorosabb kötelekkel összefüzendők, Msgodat, egyetértve a' választott községgel sz. kir. Soprony városának Polgárai' számába beiktattuk, 's az arról szóló Bizonyság-levelet ide mellékelve, mély tiszteletünk' kifejezése mellett oda nyujtván, alázatosan kérjük, hogy azt kegyesen elfogadni méltóztassék, nem annyira Msgod' magas álláspontja' idomzatját, mint szivünk' indulatját és szándékunkat vevén szembe. — Ugy véltük t.i. hogy nemes czélu igyekezetei' sikerülése' örvendeztető jelének veendi Msgod, ha azoknak valóságos, jótékony mivoltok szerinti megismerése, 's megbecsülése honunkban tovább tovább terjed, mellynek aztán utóbbi következése sem maradhat-el, hogy az elterülő 's növekedő belátás elől az ellenszegülők megvonuljanak, azok pedig kik királyukat és hazájokat valódilag szeretik, kiki nagyobb vagy kisebb erejéhez képesti együtt munkálódáshoz ébrüljenek. — 'S igy tisztelkedésünkkel háladatos megismerésünket tanusítni, egyszersmind azt is nyilatkoztatni kivántuk, hogy Msgod tágas terjedelmü és hatásu körben kitündöklő példáját a' mi szükebb korlátu 's tehetségü körünkben követni, és hazafiui czélzatai' elősegitésére kitelhető erőnket forditni eltökélettük — Kik kegyes jóvoltiba ajánlottak, teljes tisztelettel maradunk — Msgodnak — Sopronyban, februar 20kán 1835. alázatos szolgáji, sz. kir. Soprony város' Tanácsa.

TÖRTÉNETI SZEMLÉLETEK

1. ÉJSZAKI EUROPA, ERKÖLCSI ÉS TÁRSAS VISZONYIBAN.

A' közös sulyegyen' hatalmas törvénye, melly szerint az éjszaki 's déli nemzetek egymásnak kölcsönösen közlenek világot és derüt, még maiglan sem csökkent-meg munkálkodó hatásában. Az éjszaki tartományok,—müveltségben mindenkor a' legfiatalabbak— ugy látszik kezdet óta mintegy arra valának rendeltetve, hogy ezen müveltséget önleg tökéletesbitsék, annak több belerőt 's hatékonyságot adjanak; hogy a' fénytömeget, mellytől megvilágosultak, sokasitsák 's később a' veszteglésben maradt délnek — azon bölcsőnek, hol ezen mozgás kezdetét vevé — a' nélkül, hogy rendkivüli tökélyre emelkedhetett volna, megint vissza eresszék.

Ezen tüneményt csaknem rendszeresnek nézhetni. Kisebb vagy nagyobb mértékben mindenütt észrevehető; az ó világ' történetein szintugy mint a' jelenkoréin. Első szikrája Indiában tünt-fel, talán Chinában; meghatá Assyriát, Phoenicziát, Judaeát, Perzsiát, innét Kis-ázsiának partjait világitá-meg fénysugárival, mig végre Ausonia' kedvező ege alá jutott. Meg kell jegyzeni, hogy ezen általa később érintett tájakmár más nemzetektől müveltebb civilisatiót, azaz jóval szétáradóbb müvészetet 's tudományokat ápolgató világot nyervén — az elsőbb vagy is kezdetileg csinosuló tartományok fölött, sokkal kedvezőbb sorsban részesülének. — Igy hat a' világ déltől éjszakra, utját minduntalan tágasbítva, a' nélkül hogy csak egy sugárkája is veszendőbe menne. Sőt inkább szüntelen növekszik, fölvevén mintegy adóul mind azt, mit emberi szellem az ő lénye' tökéletesbitéseül alkot. Az ujabb időkben szint' ezt vehetni észre. Roma és Byzancz, Görögországtól nyervén felvilágosodást, elárasztá müveltségöket Gallián, Britannián, Németországon; el egész a' cimmeriai sötétségbe burkolt éjszaki szigetekig. Sőt külön tekintve, a' müveltségnek még geographiai története is alája van rendelve ezen legfensőbb törvénynek. Spanyolország' fénye az arábok alatt, a' Provenszáloké a' középkorban lövelték-ki az első serkentő sugárt mind ahhoz, mit az europai élet költőit 's magast előmutathat; Belgium 's közép Gallia ezen tartományokhoz képest vadon állának. Évek, századok folytanak-le. Éjszak és dél kijátszák szerepeiket; 's amaz olly ügyesen érté ennek tanulmányit használni, hogy azt most mindenben felülmulja. Éjszak' tulajdonai most az ipar 's kereseti szorgalom, szünetleni fejlődésinek legelmésb 's rendkivülibb jelenetivel; sőt a' szép mesterségek is sajátjai már, mellyeket több tudomány 's erővel ápol, mint a' dél, bár a' lelkesedés 's gyöngédség itt magasb fokon mutatkoznak is. A' musikának — nem azon musikát értjük, mellynek Lanner, Morelli, Strauss 's több illyenek hősei — honjává lőn Németország, 's a' szobrászat Dániában, a' civilisált Europa' szélén Thorwaldsenben az ujabb-kor' legjelesb müvészére talált. Scandinavia és Finnland, már geographiai fekvés, zordon légalkat 's fagyos egének természete által ugy látszik, mintha a' civilisationak áthághatlan akadályokat vetettek volna, 's még is Svéczia, Dánia, Izland 's Norvegia föntebb fokon állnak a' müveltségben, mint Spanyol 's Olaszországnak több vidéke. Józan elvü, nem emésztő katonai erőn alapított, kormányaik alatt, mellyeknek főczélul a' nép' boldogsága tüzeték-ki, zaj nélkül ugyan, de észrevehetőleg haladnak e' nemzetek. Az értelmesség hatékonyabb nálok, erejében biztosb 's a' közös nép-erkölcs szigorúbb, nyugalmasb, boldogitóbb. Innét gyümölcsei a' civilisationak Europa' éjszaki részén—Oroszországot azonban csak némileg értvén ide — az éghajlat' szigorusága, erkölcseinek vad 's régi bárdolatlan állapotja 's jégtől fedett kietlen tengerei mellett, több mint egy tekintetnél fogva, becsesbek azoknál, mellyeket a' délnek langy ege hozott érettségre. A' népek' kénytetett 's jobb sorsra törekvő vágyból inditott zendülő mozgásikban, ezen nemzetek csak halkan, meggondoltan 's biztos, komoly lépésekkel részesülének; thronjaikat erejökkel megismérteték ugyan, de nem döntögeték-föl, 's országokat hóditói lázból nem pusztitottak. Ujabb időkben számos utazó látogatá-meg ezen tájakat, kiktől néhány szemléletet, mint az emberi, még annyi javitást ohajtó társas alkotmány' ismertetésére szolgáló érdekes adatokat, közleni fogunk.

Minden éjszaki nemzet között, főkép jövendője miatt, figyelemre legméltobb 's kétség kivül legkevésbé müvelt az orosz. Nála az udvariság 's az ugynevezett életmod' vékony hártyája alatt, még jó mennyiségü erkölcsi és lelki vadság találkozik elrejtve. St. Simon herczeg igy fösti nagy Pétert: „Ő nagy 's deli termetü férfi, viselete díszes, teli méltósággal, előadása müvelt, manierjai módosak, de azért még is kitetszik belőle az orosz." St. Simon' itélete némikép az egész orosz nemzetre alkalmazható: éjszaki erkölcsein a' keletéivel bizonyos elismérhetlen rokonság mutatkozik, mig durva muszka szokásai a' civilisationak némi jeleivel 1ső Péter' zsarnok-fogásinak nyomait tüntetik elő. Az éjszaki charakter azonban nem egészen találtatik-fel ezen nép' erkölcsiben. Simaság és szolgai engedékenység fő vonásai. Másokat követni, utánozni 's bizonyos könnyüséggel idegen nemzeti charakter' ismértető bélyegeit magára ruházni, nagy mértékben tulajdona az orosznak. De ezen utánozási tehetség vagy is hajlandóság minden slav-faju népnél föltalálható.

Oroszországban az europai civilisationak utánzása ollykor igen igen különös 's olly képekben mutatkozik, mellyek' szineiben, már messze haladt müveltség 's hajdankori vadság, csudálatosan vegyülnek egybe. Moszkovában — mond egyike az ujabb utazóknak, — a' Palais Royalnak mintegy mását találja-fel az ember. A' Kremlin' szent kapuja egy térre vezet, melly szép piacznak neveztetik. Ennek egyik oldalán láthatni a' bazart, hol ékességek, drágamüvek, órák, élelmi szerek, öltözetek, fejér ruhanemük 's t. e. árultatnak, csaknem ugy, mint a' párisi Palais-Royalban. Fölötte drága portékákat szemlélhetni ott disztelen takarékokban, mellyek' idomtalansága tartalmaik' árával 's fényével szembeszökőleg ellenkezik. A' civilisatio eddig terjed. Ellenben ezen arany 's ezüsttől ragyogó boltok előtt

silány öltözetek, szurtos személyek ülnek hosszu szakállal, kik az idegent alkalmatlan tisztelkedési jelekkel szokták elhalmozni, előtte mélyen bókolnak, őt kezénél, karjánál, ruhája' szélinél meg-megkapván ide 's tova addig ránczigálják, mig árujokból valamit vagy vesz, vagy pedig a' bazart bosszusan el nem hagyja. Ezen undorító piszkos szakál, ezen hosszu, földet seprő, rosz bűzü öltözet, általjában ezen élénk indulat 's makacssággal biztosított csevegés annyira kifárasztának, hogy azt leirni elégtelen vagyok. 'S mennyi erőködésbe került még azon nép-csoport közül megszabadulni, melly egy ruhaárus' boltja előtt körültem összecsődült. Ezután egy csapszék előtt mentem-el, hol quasst vagy is gabona-pályinkat mértek, midőn három ifjut vevék észre, öltözetre különösen nyalkákat. Violaszin-ujast, széles sárga övet, 's csizmába gyűrt bő kék nadrágot viseltek. Sűrü szőke hajfürtjeik, vállon alul lebegve, minden mozdulatkor majd ide majd oda repültek. Valahányszor magokat meghajták ('s az minden perczenetben legalább háromszor történt-meg) fejöket olly mélyen bocsáták-alá, hogy fürtjeik mindenkor előre vetődtek 's képök általok el levén födve, miután bizonyos, egészen saját ügyesség által, 's a' nélkül, hogy kézzel segédül lettek volna, hajaik' sárga özöne ismét vállaikon hullámzott.

P.... ta Károly.

(Folytatni fogjuk).

BIHARI CASINO ÉS MAGYARTÁNCZ.

(Levé töredék. Nagyváradról, martz 3káról 1835)

Nem puszta szenvedély az emberek' köteléke; rokonnal szeretünk élni és halni. Minden nemzetnek vannak tulajdon sajátságai; az érdek' közönössége mellett ezek kapcsolják-össze 's tartják együtt a' nemzetet, ezekkel virágzik 's hanyatlik a' haza. A' nemzeti sajátságok' elsője a' n y e l v, ezt követi aztán a' r u h a, t á n c z 's egyéb eredeti szokás; — és igy fel kell hagyni az idegennek majmolásával, melly nálunk olly igen divatban van 's bennünket nemzetiségünkből kivetköztet. A' hazai nyelv' fontosságát meglehetősen kezdjük érezni, azonban erről jelenleg szólani nem szándékom; ámde keveset gondolunk magyar köntösinkkel, keveset mi magyarok magyar tánczunkkal, holott ezek is nemzeti tulajdonink, holott ezeket a' jelen' izléséhez alkalmazni milly könnyü volna. Köntösink az évszakok' kivánatihoz képest legkényelmesbekké válhatnának, tánczunk pedig a' lejtés' minden nemére alakitható. — Virad, haladjunk!

Dicsérettel emlitem itt Farkas József hazánkfiát, ki a' nemzetiség körül különös érdemet szerzett az által, hogy a' fekete tenger' torkolatjától a' Szajna' partjáig, Europa' sok tartományiban sikerrel terjeszté az általa idomított 's részint feltalált több német nemzeti tánczunknak. Ámbár mesteri és fáradságos lejtései is vannak, de többnyire, mind a' mellett, hogy ünnepélyesek, még egyszerüek is 's a' keringőknél nem csak nem fáradságosbak, sőt egy tánczterásaságnak, ha egész éjjel mulat is, a' bóditó keringőnél használhatóbb. E' nemzeti tánczmüvészünk városunkba érkezvén, több mint 40, mindkét nembeli, tanitványt néhány leczkeadással olly ügyesen tanított-ki, hogy tegnap a' bihari nemzeti casino' teremében tánczmulatság adatván, a' megjelent számos vendégnek nemcsak várakozást haladó elégülte, hanem a' n e m z e t i iránt olly kivánatos buzgalom is koszorúzá a' derék müvész' fáradozásit 's a' jeles tanitványok' láng-készségét, kik közül vállalkozott tánczosak (neveiket nem közölhetem) nemzeti diszes köntösökbe és szinekbe öltözködve, lepke-könnyüséggel 's igéző bájjal lejték-el a' nemzeti tánczot többféle német, egyest, kettőst 's a' müvésztől feltalált nyolczast. — Érdemlett jutalom fűszerezze a' derék müvész' iparját! a' nemzetiség' édes érzelme viditsa a' nemes tanitványok' minden pillanatit! Vajha ne mint ujságot, ne mint rendkivüli csudatüneményt kellene kürtölgetnünk, midőn közmulatságban nemzeti köntöst, nemzeti tánczot pillantunk-meg!!

Váradi András.

„SZALMATŰZ" MAGYAR KÖZMONDÁS.

Régi állitás apáinkról, hogy tetteik csak első hévszülte lobbanások 's buzgóságjok mulékony tartósságu vagy is szalmatüz! — Igy van ez ma is, 's igy lesz mindig, valamig a' magyarság' természete nem változik-meg. Vegyük-fel csak magát a' magyar buzgóságot magyar nyelvünk iránt hazánk' fővárosiban, 's legott feltünik lankadságunk; feltünik: milly kevesen elmélkednek a' magyar nyelv' szükségéről a' magyar hazában! — A' pesti 's budai Jóltevő Asszonyi Egyesületek az emberiség' barátihoz évenként intézni szokott felszólitásikban mindig azt nyilatkoztatják: „az uj-évi alkalmatlan üdvözléseket szegények' számára adakozásikkal megváltók' nevei ugy fognak a' nyomtatásban megjelenő név-jegyzékekbe iktattatni, a' mint magok fogják kivánni"; és eddigelé — bár köz ohajtás terjede a' Törvényhozó Test' utján: vajha egyesülnénk a' nyelv által! vajha olvadnánk egy nemzetté a' magyar nyelv által! nem juthatánk oda, hogy legalább annyira számithatnók a' magyar beirásokat, mennyire a' német nyelvbeliek terjednek. — A' Jegyzékbe iktatott nevek' száma volt

1831dik évben: 1460; közöttük 202 magyar's 1258 német nyelven
1832dik „ 1502; „ 252 „ 's 1249 „ „
1833dik „ 1376; „ 333 „ 's 1043 „ „

ezekben az arány — mellyet sokan idomzatnak szeretnek nevezni — csak ugyan növekszik még, valamint

1834ben is: midőn a' jegyzék-ivek' czimzetei szeletenként magyar 's német, de a' toldalék-ivnegyed csupán német nyelven nyomatván, a' beirott nevek' száma 1327re, és jelesül a' magyar 355re, a' német 968ra terjedt, 4 levén a' diák — 's igy olly arányban volt a' magyar a' némethez, mint 1 : $2\frac{2}{5}\frac{7}{5}\frac{8}{5}$ vagy is 28:76. — De már a' folyó 1835ki évben, midőn fájdalom! több ollyannak, kinek helyzeténél fogva, ha nem szivből is, legalább szinből magyarnak kellene magát mutatnia, beiratott neve a' német nyelvbeliek' számát szaporitja, természetesen: alábbszállott a' magyar beirások' száma — 's igy a' következés az lőn: hogy 1408 beirott név közül magyarul csak 355, németül ellenben 1053 van beiktatva, 's ugy áll kettő közt az arány, mint 1 : $2\frac{5}{5}\frac{4}{5}\frac{3}{5}$ vagy is 28 : 83. W.

A' RENGÉSEK' FÖLTEHETŐ HASZNA.

A' varga meghivá szomszédját és komáját az irnokot egy kalán levesre, 's egy kis kolbászra disznótorba. Itt, szó eredvén a' Homoeopathia' sokféle csudáiról, az irnok, ki Hahnemann' organonját olvasta volt, fejtegeté azokat a' bámuló asztali társaknak, kik leginkább azt nem foghaták-meg, mint lehet egy két csep gyógyszernek, decilliónyi osztalékban, némi munkáló ereje. Az irnok erősité, hogy még ez nem elég, hanem mivel egy illy formán elvegyitett csepnek szerfölött nagy hatásereje maradna, 300 mákszemnyi czukor-golyócskát áztatnak bele, 's egyetlenegy illyen golyócska nem bevéve, hanem csupán megszagolva is elég erős arra, hogy a' beteget meggyógyitsa. Az egész titok a' felrázásban áll: mert midőn Z csep növénynedvet ugyan annyi borlélbe adva más 98 csep borléllel elegyitettek, akkor felrázzák kétszer az üveget, mi által a' benne uszó két csep gyógynedv elterjed az egészben, ereje elhatalmasodik 's csudásan növekszik; ebből aztán más üvegbe csak egy cseppet öntenek, mellyet ismét 99 csep borléllel ritkitnak, 's kétszeri felrázás által csudás erőre rugtatják. Ezen módot 30szor kell folytatni, mindig másmás üvegbe egy cseppet adván az előbbiből. Annyira neveli pedig a' kétszeri rázás a' gyógyszer' erejét, hogy ha többször ráznák, már mint Hahnemann tapasztalá, az igen is erős leendne. — Ezeket a' suttonban hurka-peczkeket faragcsáló vargainas mind nagy figyelemmel hallgatta, 's mivel a' legények őt gyakran szokták borért küldeni, mellyből, mig haza ért, többször kóstolgatott, 's ezért a' legények mindenkor keményen lehordták; föltevé magában, hogy a' most hallottakat legközelebb adandó alkalommal hasznára fogja forditani. A' mint tehát más nap borért küldeték, szokása szerint néhány bátor korttyal előre megvette a' hegyvámot, aztán a' kuthoz ment, ott — a' viznek bámulatos munkálatitól reméllvén üdvet a' jelen 's jövő időre — a' hiányt vizzel helyre pótolta, 's kétszer hatalmasan felrázta az üveget, hogy a' bor, az irnok' elbeszélése szerint, erejét a' keresztelő vizzel közölje. Hogy pedig annál bizonyosabbá tegye magát a' kivánt sikerről, ismét megkóstolá azt 's minthogy gyengébbnek látszott mint az előtt, kétkedett magában, jól izlelte-é, 's még egyszer, azután többször is szürcsölt az üvegből, mig megdöbbenve észre vette, hogy a' hijány már nagyon szembe szökő, 's a' bornak előbbi ereje csak nem akar megjőni. Szivének illy aggodalmában eszébe jut, hogy az irnok azt is említette, ha t. i. többször ráznák, igen is erős találna lenni a' gyógyszer. Ebből a' reménynek uj sugára villant csüggedező lelkében. Már inkább legyen igen is erős, gondolá; visszaszaladt a' kúthoz, ujra megtölté a' palaczkot, 's rázá szüntelen, mig haza jutott. De otthon fájdalom! a' vargalegények avult alloeopathák levén, a' rázásnak foganatját sehogy sem akarák észrevenni; sőt mivel a' bor' szinén hab uszék, ize pedig igen is kuti vala, erős kérdőre vonták a' fiút, ki lelke' szorultában ki is vallá az egész tettet annak philosophiájával együtt. No megállj, mond az egyik legény, 's feltürközvén, izmos öt újját az inas' üstöke felé terjeszté, had rázzam-fel hát én is tök-palaczkodat, hogy a' benne uszkáló korpa annyi észre erősödjék, 's általlássa ezentul, mint kell becsületesen haza hoznod, a' mi reád bizatik. Látván a' legény' kezének illy nyers alloeopathiai tévedését az inas, összetett kezekkel könyörge neki: csak inkább a' palaczk' rázogatását folytassa, mitől a' bornak végre majd megjő ereje, ne pedig szegény fejét, mellynek mostani állapotjával ő teljesen megelégszik 's nem kivánja, hogy az rázás által netalán véghetlen bölcseségre lobbanjon.

Az ember sokféle hasonlitást kiállott már; némellyek majomhoz vagy farkashoz, mások istenséghez 's kivált a' szépnemet angyalokhoz hasonlitgaták, vagy mindenféle lelketlen kerti és mezei virához 's a' naphoz, köszöntőkben a' Mythologiának minden nagyobb és kisebb rangú isteneihez; némellyek kis világnak nevezték, mások férgek' tömlőjének 's igy tovább. Palaczkkal összehasonlítani még senkinek sem juta eszébe. Pedig Hahnemann' üvegcséivel, mellyekben 99 csep borlél közt egy cseppecske gyógyerejü nedv uszkál, mindene közös. Avagy emberben a' vér, nem az a' 99 csep borszesz-e? 's nem az életerő-e a' századik csep, melly az egész vérben, testben 's igy emberi palaczkban elterjed? Sokan panaszolják a' jelen generatiónak aljasodtát; meglehet, hogy volt valami a' dologban, de mióta a' földrengések olly sürűn uralkodnak hazánkban, én teljes megelégüléssel csak azt látom, hogy a' századik cseppecskét bennünk — mivel restségünk nem engedi, hogy magunk tegyük — a' jótékony természet és anyaföldünk nem csak előbbi hatalmára, hanem ujabb, nagyobb energiára is lobbantja, ügyes felrázás által.

Fl.

REJTETTSZÓ.

Két tagból állok, gyakor ellenfélre találok,
Első hármam alatt méreg akármi falat.
Végtagom a' kertész meg nem szenvedheti; sőt kész
Tépni szegény fejemet; végre gödörbe temet.

F. A. M. A.

A' 26dik számu rejtettszó: Körösm.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

28dik szám — Pest, aprilis' 8kán — 1835.

A' HIRLAP-SZERKESZTŐK LONDONBAN.

(„Taits Edinburgh Magazine" czímü időszakirásból.)

„Ha én visszatérek Londonba, lekapom e' journalistákról az álorczát; megmutatom majd, milly agyagból gyúrt emberek azok, kik e' titokteljes név alatt „Mi" a' világot kormányozzák" igy szólt O' Connell Dániel, tavaly november' egyik napján Dublinban. Igaza van Önnek, O' Connell ur! az angol nemzet' igazsága, becsülete, szabadsága és nemeslelkü charaktere kivánják-meg, hogy ezen emberekről az álorcza lerántassék. Mivel a' sajtó olly határtalan befolyást gyakorol, tehát méltán gyalázatnak mondhatni, hogy banditáiknak zárt sisakkal szabad szertekullogni, 's leshelyeiket kedvök szerint választani, honnét a' mi legbecsületesb charakterü, politikus férfiainkat, kik nyilt homlokkal küzdenek, orozva gyilkolhassák. Illy alacsony, gyáva küzdésmód épen nem illik hősekhez, kik szünet nélkül csak népszerüségükről fecsegnek és szájokban örökké csak a' magasztalt függetlenség forog. A' dolgok' ezen helyzete már tovább nem tarthat; itt az idő, hogy valahára félre vonassék a' lepel, melly e' névtelen (anonym) vitézeket rejtengeti. Mi néhány különös környület által pontosan ismerjük a' londoni sajtó' személységét; mi ezen ismeretünket használni fogjuk, hogy a' jó ügyet halkan könyökünkkel illessük, midőn Ön mellett O' Connell ur 's az egész világ mellett azt teljesítjük, a' mit se Ön se más valaki nem fogott volna segélyünk nélkül tehetni. — Ámde midőn a' journalisták' nagy seregét szigorú birálat alá vesszük, szóljunk róluk bizonyos rendfolyamban, a' mint t. i. azok a' nép' szemei előtt fejlenek-ki. Az első vagy fő osztályba tartoznak a' naponként megjelenő reggeli ujságok; második osztályba a' délutániak vagy estiek; harmadik osztályba végre a' heti lapok' tenger-száma. — Most figyelmet kérek, olvasóim! A' kárpit felvonul: ti most a' reggeli sajtó' munkásait fogjátok elhaladni látni. Nézzétek itt mingyárt kezdetben a' periodicus iróvilág' királyát, a' mindenható Timest. E' journal egy társaságnak (Commandite), melly összesen 24 részvénnyel bir, vállalatja. Walter ur *) életében egy-egy részvény csak 100 font sterlingen (1000 pengő for.) adatott-el. De ezen nagy talentomu, nemes gondolkozásu 's olly gyakran üldöztetett férfi' törekvései 's fiának ügyes vezérlete szemlátomást nevelék a' Times' becsét 's imigy vítta-ki magának az lassanként azon fényes helyzetet 's rendkivüli hitelt, mellyel most a' politikai világban dicsekszik; 's jelenleg mindegyik részvénynek érteke 12,000 font sterlingre (120,000 p. for.) nőtt. Ezen 24 részvény közül 16 vagy is $\frac{2}{3}$ rész magáé Walter uré, 's neki évenként több mint 20,000 font st. jövedelmet hoznak; melly summa napról napra még növekszik. Walter ur huzamos ideig volt a' Times' kiadója 's akkor kárpotlás' neve alatt még 2000 font sterlinget különösen huzott; de mióta tömérdek vagyonnak ura lőn, visszavonta magát Pringting-house-squaretől 's jelenleg Windsor mellett egy szép mezei jószágban lakik 's fényes házat tart. Walter ur most a' Timesszal, mi annak kiadatását vagy szerkesztését illeti, legkisebb érintetben sincs. E' journal' fő pattantyúsa most Sterling ur, ki korábban kapitány volt az angol seregnél 's hosszabb ideig szolgált a' félsziget' háborúiban. Wellington herczeg igen jól ismeri őt 's jóllehet a' hadi szolgálattól most egészen független, még is folyvást Knights-bridgeben a' lovassági kaszárnyával szemközt lakik, 's csak nem mindig katonatisztekből áll társasága. Ezen Sterling ur irja a' Times' főczikkelyeit, 's mind az, mi több év óta e' hirlapban figyelmet gerjeszt és zajt üt, egyedül az ő tollából foly. Sterling ur eleinte „Vetus" álnévvel jegyzett több rendü leveleket küldött a' Times' számára, 's ezek' velős tartalma magára voná a' fő szerkesztő' figyelmét; ő csakhamar ezután állapított évi fizetést nyert, melly lassanként 1500 font sterlingig (15,000 p. for.) szaporodott. Egyébiránt Sterling ur a' Times' munkavitelével nem áll semmi összeköttetésben; ő az 1500 fontot csupán azon czikkelyekért húzza, mellyeket naponként saját szállásáról a' sajtóhelyre küld. Ezen irónak legrendkivülibb termékeny elméje van; nem telik el egy óra 's már a' Timesnak egyik óriási szeletét beirta. Swift' ideje óta semmit sem láthatni Angliának politikai literaturájában, mi az ő czikkelyeivel hasonlatba vétethetnék. Sterling ur főkép sztilje által tünteti-ki magát; ő lelkének zordon hevében hivtelen lesz elveihez, ujra visszatér azokhoz, megmeg elpártol — és pedig csuda gyorsasággal; ugyan ez süti aztán a' Times' politikájára a' következetlenség' olly szembeszökő bélyegét. A' tulajdonosak észrevevék azt; de Sterling ur' szokásiban, manierjaiban, politikájában valami katonai fekszik; ő olly kevély 's olly kevéssé hajtható ember, hogy kénytelenek valának czikkelyeinek tekintete 's irásmódjának ereje és fénye miatt igen sokat elnézni. Igy ragadja Sterling ur tehát a' Timest magával, hova neki tetszik. Ha e' journal

*) Atyja a' most élő Walternek, Berks grófi megye' részéről legujabban választott parliamenti tagnak.

most Wellington herczeget támogatja, azt egyedül Sterling urnak kell tulajdonítani. Ámde azért senki se vélje, hogy ő haszonvágyból cselekszi azt. Koránsem! Sterling ur olly makacs, konok-fejü ember, hogy a' föld' leghatalmasb fejdelmét sem fogná aranyiért védelmezni; ő nem azon ember, ki magát valamelly pártnak bérlett szolgájává alacsonyítsa, vagy jogáról lemondjon, mellynél fogvást ezer darabra tépi, szaggatja azokat, kik despotai akaratja ellen fellázadni merészkednek. Igy azon dühében, hogy minden ellenző erőködése mellett is keresztülment a' szegényi-bill, irgalom nélkül zúzta-össze hatalmas buzogányával a' vauxhalli alakos' fejét. E' vas-álzatu férfi' tollából eredtek a' brutalis megtámadások O'Connell ur ellen a' választási census végett, a' mi O'Connell 's azok közt, kik őt a' haza' szolgálatjában megtartani ohajtják, csupán privat dolog. Ugyanezen toll irá a' mocskos kifejezéseket ama' derék hazafi ellen, kit gúnyosan csak bizonyos Hume Józsefnek nevezget; ugyanezen toll gúnyolja szünet nélkül ama' másik tökéletes statusférfit „Roebuck ujonczot (apprentice)", ki merész volt Sterling ur' akaratját meghiusítni 's a' dolgot oda vinni, hogy Bath megye egy gyáva 's pulyalelkü toryt parliamenti tagnak meg nem választott. Ugyan ezen toll szórja pazar bőségben e' tisztes nevezeteket: mocskos radicalok, kensingtoni hentesek! 's több eff. Sterling ur' hatalma jóban 's roszban olly nagy; a' visszaélés, mellyet a' közelebb mult időben talentomával tőn, olly irtóztató, hogy az angol népnek végre meg kell ismérnie azon férfi' cselekvésit 's charakterét, ki az ő Knights-bridgei házából — mint ő maga dicsekszik — ministereket képes fentartani vagy megbuktatni, statust képes igazgatni vagy összerombolni. — Sterling ur után a' Times' főtekintetü szerkesztője Barnes ur. Ez jelesül az, mit felelős szerkesztőnek szokás nevezni. Ennek tulajdoniták sokszor hibásan Sterling ur' szitkos dörgő czikkelyeit; mert ő rendszerint csak literariai 's a' szép müvészetek' körébe tartozó tárgyakról ír. Ő sok nyelvet alaposan ért, széles ismeretü 's mély tudományu férfi; ezenkivül fáradatlan szorgalmu dolgozótárs, 's éjjel nappal mindig kéznél van. Szerkesztői díja évenként 1000 font (10,000 p. for.) 's jelenleg fél részvénynek tulajdonosa. Barnes ur legnagyobb belátással 's ügyességgel igazgatja az egész nagy mechanismust Brinting-House-squareben. Finom itélő tehetségét a' Times' mindegyik száma tanusítja; ő az, ki az idegen levelezőket 's a' parliamentházak' stenograph-értesítőit választja, ezen hasznos és nagyszámu segédszemélységet, melly a' felelős kiadóban nemeslelkü, tapasztalt ügyvezetőt talál. Egyébiránt Barnes ur a' milly pontosan fizet, szint' olly pontos szolgálatot kiván 's igy — Sterling urat kivéve — mindenki Barnes ur' igazgatása alá simúl. Ő Politikában a' szabadság elveihez hajlik; ő érzi állásának fenségét 's megvet minden kisértést, melly őt czéljától eltériteni kivánja; nem érez soha ösztönt hatalmával visszaélni, 's mindenben ugy mutatkozik, mint egyenes, szabad-elmü, becsületes férfi. — A' Times' azon osztályára, melly magában a' börze-czikkelyeket (city articles) foglalja, Alsager ur ügyel-föl. Ő évenként 600 font sterling fizetést húz 's munkálkodási e' díjt meg is érdemlik. Alsager ur alaposan érti a' kereskedést és financz-dolgokat; ő ezáltal hazájának a' Times' lapjaiban fontos szolgálatokat tőn, egyszersmind értelmes speculatioival magának is meglehetős vagyont szerzett. Véleményei a' city' kereskedési egyesületiben nagy fontosságuak. Ha a' dolgok e' kereskedési statusban kellőleg volnának rendezve, ugy olly férfiak, mint Alsager ur, kincstár-kanczellári hivatalt viselnének; mert az előkelő lordok vajmi silány szerepeket visznek a' financz-ügyekben. — Bacon ur, a' Times' alszerkesztője, könnyen folyó sztilben ir. Igy irt Murray ur is, az ő régen megholt segédtársa. Walter ur a' Timesra nézve csekély jelentésü iró volt 's igy használá a' kedvező alkalmat, hogy magát a' szerkesztéstől visszavonhassa. — Sterling ur' czikkelyeit igen gyakran Brougham lordnak is tulajdoniták, mert mindenkép igyekeztek Sterling urat eltitkolni. Az, ki a' Times mellett munkástárs kiván maradni, jól vigyázzon, nehogy egy harmadiknál Sterling ur' nevét emlitse; ezen nevet kimondani annyi, mint kenyerét elveszteni. — Egészben véve nincs olly angol hirlap, melly a' Timesszal mérközhetnék, 's a' számtalan ellenség' daczára is, mellyeket Sterling ur' gondatlan kitörései nemzenek, méltán mondhatni, hogy a' Times' még sokáig fog első journalistikai hatalom maradni.

(Vége következik.)

A' BERLINI HÁRSFÁK.

Valamint egész Berlin Europának legdiszesb városi közé tartozik, úgy a' brandenburgi kapu Berlinben kétségkivül a' legpompásabb, legizletesebb és legszebb, mellyet a' föld' kereksége mutathat. Ha valaki e' remek épitvényen által Poroszország' fővárosába lép, csak a' párisi téren kell még neki átmenni, hogy a' hires hársok alá érjen, mellyeknek hüves árnyékában évenként annyi érdekes adatokat lehetne gyüjteni egy psychologusnak, vagy egy romániránok, ki a' berlini tarka élet' képeit elevenen fösteni akarja. — Ezen hetvenkét lábnyi széles és több mint négy ezer lábnyi hosszu utcza' közepén négy sor hársfa zöldel, melly három széles alléet képez, a' közepső különösen sétálók' számára. A' két külső sor csupán lovagok', a' fasorokon kivül eső hely pedig kocsik' kitüzött utja, 's a' szoros rendtartásra

vizsga politzia vigyáz. Két oldalról a' legszebb csarnokok emelkednek, mellyek legnagyobb részint Nagy Fridrik' uralkodása alatt épültek, 's Berlin' legdiszesb és legérdekesb épületei a' hársfák körül vannak összesítve. — Ezeknek fényes tömege, a' nagyszerü brandenburgi kapu, 's a' hársfák' eleven zöldje, a' legszebb tekintettel kinálkoznak, melly egy utazóra várakozhatik. — 'S még hozzá az élő szépségek, mellyek itt velök született, vagy erőtetett bájjal föl 's alá lebegnek, 's minden ügyekezetet csak arra fordítnak, hogy figyelmet vagy épen bámulást gerjesszenek; a' tarka, hullámzó, zúgó néptömeg, melly a' szivárvány', vagy egy tavaszi rét' minden szineit föltünteti, a' divatnak ezerféle remekei, azon syren pillanatok, azon titkos-édes intések és kacsintások — az egész egy Arcadia, mennyiben ennek fogalma a' nagyvárosi élettel összefér, — egy virágzó szép világ — egy idealisált földi lét, vagy egy bűnös ég. —

A' hársfa-sétány levén Berlinben azon egy sétahely, mellyet a' lakosok legközelebb érnek, sőt hivatalos meneteik közben is utba ejthetnek: természetes, hogy az egész berlini szép és rút, nagy és kis, szegény és gazdag világ itt foly egygyé, 's mindennemü, karzatu, szinü 's árnyéklatu világ itt olvad össze. — Azonban igen különböző annak képe a' nap' különböző részeiben; majd ingerlő pongyolában, majd egyszerü munkaruhában, majd pompás ünneplőben, majd ismét csillogó bál-piperében mutatkozik. —

Reggel van, az ébredő nap szürke világot vet a' tárgyakra, 's a' sötétnek a' világossággal való ezen harczában csak kullogó napszámos asszonyokat látni a' hársfák alatt, kik komor ábrázattal munkájok után ballagnak. —Sokan ezek közül néhány évtized előtt, kellemeik' büszke érzelmében, csipkével és selyemmel páváskodva jártak ugyan ezen fák alatt; nem ugyan hajnali, hanem esti szürkület' idején, egészen más munkát keresve, egészen más ábrázattal 's ruhákban. Bőrük ugyan megmaradt, de bajos volna a' mostani csokoláde szin után, melly ránczos arczukat boritja, hajdani tündöklő fejérségüket és simaságukat sejteni, mellyen annyi tapasztalatlan falusi suhancz elcsuszamlott, teli erszény helyett üreset vivén haza. — Ez a' szépek' sorsa e' földön! gondolják magokban, 's öldöklő irígy pillanatokat vetnek követőikre. — Nap lesz. Kézmüvesek, munkás polgárok, terhhordók sietnek dolgaik után, itt ott látni katonai diszruhákat is, mellyeknek urait a' szigorú katonai rend állásukra kiáltja; látni úgy nevezett jó madarakat, kik az éjet át dorbézolák, 's most fáradtan, lankadtan, pénztelen, vagy épen rongyosan 's részegen keresik fészkeiket, hol magokat kialhassák. Sápadt arczaikra, rendetlen öltözetikre van nyomva a' bélyeg, mellyről őket könnyű megismerni. — Lassanként élet és elevenség kezd ébredezni az utczán jobbról 's balról, a' boltok, czukrászatok, vendéglők felnyittatnak, az orvosak 's tisztviselők' equipage-ai vágtatnak 's dörögnek az allee' oldalai mellett, 's közbenközben poros és nehéz utazó-kocsik andalognak, mint egy egy lassu Andante az eleven Allegrók közt. A' kisebb tisztviselők, titoknokok, irnokok 's más efélék ön, természet-adta alkalmatosságikon sietnek a' távuleső hivatal-épületekbe 's dolgozó-termeikbe. — Tiz óra már, 's a' pompára és őrtisztségre sietö katonatisztek, olly tisztán és mosdottan, mintha szelenczéből ugrottak volna elő, 's a' legfontosabb hivatalos képpel mennek kaszárnyáikba. — Alig üt tizenegyet, 's im már mozogni kezd a' szépnem is, és jelt ad egész világnak, hogy a' hársfák alá siessen. Csak most kezdődik még az igazi élet 's elevenség. A' római Corsón csak az év' egy részében 's késő órákban láthatni illy tolongást, illy bámulást, mint itt napról napra egész esztendőtszaka tizenegy órától kezdve egész éjfélig. — Előbb a' csekélyebb karzatu szépek tünnek föl, mindazon piperét, melly szemet ingerelhet, gondosan magokra illesztve, 's nem lehet tagadni, hogy számtalan házasság a' hársfák alatti sétáknak köszöni vagy átkozva tulajdonitja eredetét. — Fiu- és leány-gyermekek mindennemü gyümölcsel, virággal, játékszerrel futnak a' szerelmeskedő, enyelgésbe merült uracsok után, azokat addig ostromlani és kinálgatni, mig szégyenből, vagy a' kinálgatás' megunása miatt tőlük drága áron valamit nem vesznek. — A' berlini fiatalságot nem vádolhatni ostobaságról, ők már tiz esztendős korukban jól tudják, hogy az alkalmat üstökénél kell megragadni, melly ha egyszer tova szellen, soha vissza nem jő többé olly kedvezőleg; ők jól tudják, hogy egy hiú piperkőcz nem könnyen mulasztel imádottjának valami ajándékkal kedveskedő alkalmat, czukros szavaihoz megtestesült czukrocskákat is adni, 's nem örömest mutatkozik szive' királynéja előtt zsugorinak. — A' hársfák alá rendeli egymást mind azon szerelmes emberke, kik bonn mindennemü akadályok, p. o. egy morgó apácska vagy egy lucrétziai szigoruságu anya, vagy egy, az erény' ürügye alatt féltékeny 's irigy nénike miatt hetenként, vagy naponként a' szerelmes kacsintások, vagy kézszorítások, vagy édes szócsere' illő menyiségü adagját által nem adhatják. — Minden pillanat uj sétálókat, uj szépségeket, uj ruhákat tüntet föl, 's az érdekesnek, a' bágyolónak, a' nevettetőnek iszonyú tömege hömpölyög fel 's alá. Minden teremtés biráló és birálat alatti egyszersmind, a' ki néz és itél, nézetik és itéltetik;

cselekvőleg és szenvedőleg van ugyanazon időben minden.—A' pihenő padok el vannak foglalva, 's nem kisebb szigorusággal itélnek az ellebegő ruhákról 's ruhákkal fedezett emberekről, mint az Inquisitio' bármellyik törvényszéke azon ruhákról, mellyeket az emberi lélek 's elme a' századok' szabása, 's a' korszellem' parancsa szerint visel. — Uj ismeretségek köttetnek, 's ezerféle öröm' és bú' magva hintetikel. —

Dél van, 's feltünik az uri világ. — Az equipage- és lovagokat magával hozza, mint tavasz a' gólyákat 's fecskéket. — Érkezésük az alsóbb-rendü világot haza kergeti, 's a' szép ajkak örömmel suttogják azon nem szép lélek' megjegyzését: hogy a' levegő tiszta lesz, mert a' polgárok haza takarosznak kora ebédeikhez. — Sokan ki is szállnak kocsi-egükből a' megvetett földre, hogy annál kényelmesebben vizsgáltathassák-meg magokat a' szemüveges és lorgnettezés' mesterségében kitanult uracsoktól. Ezen lorgnettezés valóban a' nemes szemtelenségnek valódi remeke! — Két óra körül ismét változik a' jelenés. Most jőnek mind azok, kik a' délutánt városon kivül akarják tölteni, 's a' brandenburgi kapun kifelé sietnek. Ezek a' hársfákra nézve csak vándor-madarak, 's az egésznek tekintete szép nyári napokon egy migratio gentium kicsinyben. — Tollaik ragyogók, mert a' berlini inkább napokig koplal vagy száraz kenyeret eszik, mintsem a' legujabb divat' szabályait ne kövesse, és ebben csakugyan némileg igazuk van, mert az embernek csak külseje, nem egyszersmind gyomra is, van kitétetve kaján szemek' birálatának. Talán e' szerfölötti mértékletesség ételben 's italban okozza, hogy a' berliniek' társalkodása sokkal lelkesebb, mint sok, igen sok egyéb város' lakosié, kivált honunkban, hol a' társalkodás' egész tárgya étel és ital, baromfi-nevelés és ugorka-savanyítás, káposzta és szalonna. Ehezképest a' berlini társalkodás valóban finom borszesz, tárgyai szellemileg érdekesek, 's a' legmüveltebb léleknek is eledelt adhatnak. — Estszürkületkor ezen egész néptömeg ellenkező irányban tolong visszafelé, mint egy folyását megfordított nagy, széles és hosszú folyam. — Ezen kétes világu, regényes órák, miket a' természet andalgó szerelmesek' jótékony fátyolaul látszik földünkre borítani, a' szerelmesek' kétféle osztályát vezetik a' hársfák alá, tudniillik az érzelgőket, kik gili-énekeiket más helyen nem nyögdelhetik-el, 's a' vadászokat, kik a' legtarkább, legingerlőbb öltözetekben jelennek-meg, 's jobbra balra kilövén nyilaikat, kivetvén horgaikat, többnyire azon dicsekvéssel térnek innét el, hogy a' berlini hársfák egy, a' legjobb vadas-erdők közül széles e' világon; még több óraiglan tart a' tolongás, előbb az alkonyat' kétes homályiban, majd a' lámpások' és a' hold' halavány sugárinál. Lassanként ritkulnak az éji vándorok és vándornők, minden percz magával ragad néhány párt, 's midőn az éjféli óra zeng, minden teremtés, kinek teste van, elhagyja e' tündérligetet, 's a' szellemvilág' polgárinak enged szabad játékot.

Ez, a' berlini hársok' mindennapi ábrázolatja. Oh! ha a' fák szólni tudnának, ha minden virág egy ajakká, minden levél egy nyelvvé változnék, mennyi szép 's igen érdekes regéket fognának azok elbeszélni a' jelen és utókornak! — Minden ünnep, minden vasárnap háromszorozza a' tolongást, a' tünemények' sokféleségét, a' tömeg' nagyságát. Ekkor eljőnek a' mesterlegények saját bélyegü öltözeteikben, veresvászon-esernyővel, saját arczaikkal 's ötleteikkel, el a' szobaleányok, a' kapta, tű, seprő, tüzhely' hősei és hősnéi. — De hallgatok. — Védszentem őrizzen ezekről valami rosszat mondani. —

MAGYAR MARS ÉS THALIA KARÖLTVE.

Folyó év' február' 8kán a' Modenában fekvő, néhai Eszterházy herczeg, most Ferencz-Ferdinand királyi hg. nevét viselő 32dik szám alatti ezred' némelly altisztjei 's közemberei Kotzebue' ezen czímü darabját „Blind geladen.“ (Vakon töltve) magyar nyelven Ő Fönsége a' modenai herczeg (ki jól beszél magyarúl) 's egész udvara előtt, valamennyi jelenvolt uraság' 's tulajdon tisztjeik' teljes megelégültére játszották-el. A' báróné' szerepében egy csinos ifjoncz katona különösen megtetszett; mert minden mozdulata 's tette, hihetőségen túl utánozá az asszonyt. — A' mulatságot magyar egyes és négyes tánczcz fejezé be. A' herczeg a' vitéz dilettansokat gazdagon megjutalmazta. — Éljenek tehát szeretett vitézink, kik ótalmazni is, mulattatni is tudnak.

Niuny József.

MAGYARKÁK.

Bizonyos mezővárosban nem rég egy 70 évü hajadon temették-el 's azt mondja a' gonosz világ, hogy az eltakaríttatására megjelent szüzek buzgó fohászokat röptettek a' mindenség' urához: őrizné-meg őket a' hasonló pártában elhalástól.

„Est ne soror germana“ kérdé H* urtól barátja, ki a' deli alaku házi kisasszonyra veté szemeit. „Scit etiam germanice“ lőn a' classicus válasz.

Ligetfy. A.

REJTETTSZÓ.

Hárma ha elsőmből készült, tüz könnyen emészti.
Gondolnának] bár erre lakóid, Egész!

S. Ig. Zala V-ből

A' 27dik számu rejtettszó: l g a z.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

29dik szám — Pest, aprilis' 11kén — 1835.

NÉHÁNY SZÓ A' DUNA-HAJÓZÁS KÖRÜL.

(Folytatás. Lásd az 1835ki Társalkodó 11dik számát)

X

Pozsony, martz. 28kán 1835.

Vannak ez életben esetek, mellyek erkölcsi rugósságunkra olly zsibbasztólag hatnak, valamint kora tavasznak havas fergetegi is a' magára zöld szint — remény szinét (!) — öltő természet melegit fagyasztják meg! Sötét gyász borong honunk fölött, 's minden polgár búsan tekint a' leélt napok sorára vissza! — Noha azonban keseregve nem esik jól a' munka, és némi tárgyak bizonyára nem sikerülnek — nem sikerülhetnek — ha forró sziv és minden akadályon felül szárnyalni tudó lélek nem viraszt felettük; megszólamlik azért — mihelyt az első fájdalmak kinjai, mellyeknek tökéletes urai soha nem lehetünk, szünni kezdenek — minden kebelben, hol nem gyermeki szenvedelem, de férfiui elhatározottság lakik, a' kötelesség érzete, 's mindenki tesz ismét, nagy vagy kis körében — millyenbe helyzé őt az örök Gondviselés — annyi jót és hasznost, mennyit emberileg tehet, jutalmazza bár fáradalmit siker vagy ne!

Kis körömben im ez érzésem, ez szándékom! 'S a' folyó gyásznapok: okai, hogy kitüzött pályámon egy kissé ellankadt, január' 6ika óta — ha nem tökéletesen dologtalan is — még sem tudósítottam a' községet a' Duna-hajózásrul és mind arrul, mi azzal összeköttetésben áll; mit derültebb lélekkel bizonyosan tettem volna.

Pannonia martz 6kán, Iső Ferencz pedig február 21kén kezdé meg rendes forgását, — mint az, e' hirlap legtöbb, de még is nem minden Olvasói előtt tudva van. 'S pedig az első Pozsony és Pest közt fel és alá, a' második fel és alá Pest 's Zimony néha Kozla közt; melly pont, — mert ott helység nincs — Moldovánál vagy 3 mérfölddel alább van. Argo martz 26án indult el Zsidosticzárul, melly hely szorosan a' Vaskapu alatt fekszik, 's további elrendeltetéseig ezen utólsó hely és Galacz közt fog járni. Maria-Dorothea végre, mondhatni igen jó sikerrel hetenként viszi utját rendesen végbe Konstantinápolbul Smyrnába és vissza. De azon hajó, mellyrül az idei Társalkodó 11ik számában tettem említést 's mellynek czélja lett volna.“ a' Duna torkolatjától Konstantinápolig kötni egybe a' vállalat fonalát“ nem vásároltatott meg, legfőkép azon okbul, mert csupán tengerre levén építve, olly mély vizeken járhat csak, mint a' millyen a' Duna torkolatjánál minden időben biztossággal nem találtatik; 's ekkép haszna is kétséges lett volna. Ajánltatott Társaságunknak egy más gőzhajó is — Angliában készült, egészen uj, felette tökéletes — 4, 5 láb mélységü vizeken járható 's mérséklett árú; de ennek megvételét is elmellőzte a' Társasági Igazgatóság, mert ereje csak 40 lóé, 's a' nem ritkán iszonyuan felbőszült fekete-tenger csak jóval nagyobb hatalomnak hajlandó engedelmeskedni. 'S ekkép a' február 27kén tartott társasági nagy gyülés határozati szerint — mellyekre később ismét vissza fogok térni — az egybeköttésnek ezen most hijányos lánczctagjára egészen uj, tökéletesen czélirányos mintáju és 100 lóerejü gőzhajó fog épitetni, és pedig vagy Angliában vagy ismét Triestben mint Maria-Dorothea, a' mi az időnek 's kiadásnak szorosan teendő számolásától függ, 's teljesen az Igazgatóságra van bizva. Már fog é ezen hajó — mellyet, mint hogy neve még nincs, addig is Nr. 7nek nevezünk — még az idén a' Dunának 's tengernek habjain lebegni, kétlem, mert építtetéséhez 's helyszinre viteléhez — ha ez tulhévvel nem eszközöltetik — szinte 7 hónap kell, 's ekkép octoberben érkeznék pályahelyére, mikor nálunk ismét közelítni kezd a' zsibbasztó tél. Ezen utólsó lánczctag betöltése azonban rögtön nem elkerülhetlen szükség; mert Odessának kormányzója gróf Woronzow, ki két gőzhajó épittetését eszközlé, mellyeknek egyike, mint mondják, igen meglehetős, legmegelőzőbb ajánlásokat tett Társaságunknak “Mi nagyon ohajtaná hajóinak egybekapcsoltatását hajóinkkal„ mi által — csak legyen valahára egy kissé több viz a' Dunában — még az idén és kevés idő mulva egybe fog függni Pozsony Smyrnával, 's egyszersmind megszünni azon bokrosság, melly szerint mindig azt hittük vagy hitték, mintha nem jó szemmel nézné muszka szomszédunk vállalatunk sikerét, holott minden körülmények közt, országokra nézve nincs nagyobb áldás, mint a' jó és vagyonos szomszédság.

Mig azonban minden módon iparkodik a' Társaság Igazgatósága e' vállalatnak kiterjedését eszközleni, nem szünik meg gondját mindenek fölött a' tárgy belső kiképezésére 's haszonhajtására is fordítni.

A' Társaság 5ik hajója, ugyancsak “Zrinyi Miklós„ 80 ló-erővel, 's mind árukra mind utazókra nézve czélirányosban ellátva, mint eddigi duna-gőzöseink, még e' nyáron fogja Pest és Kozla közt szőke Dunánk hullámit hasítni. — Épittetése Bécshez közel a' Tábor hidja alatt megy végbe. Erőmüvei Angliából most most érkezendők.

Alig fogja ezen hajó gyárhelyét elhagyni, 's tüstént egy más hajó építtetése fog munkába vétetni, 's ugyan is 40 lóerejü, kissé hosszabb mint Pannonia, de keskenyebb és még csekélyebb sülyedésü. Neve “Nádor„ szeretne lenni; czélja: Pozsony 's tán Bécs és Pest közti szolgálat.

Nem sokára 7 hajó birtokában lesz tehát a' Társaság. Mi nem kedvetlen a' részvényesekre nézve, minthogy gőzhajó caeteris paribus nem legbiztosb hypotheka; és ekkép a' 7 szám — mert a' hajók haszna és kára elegyes — minden esetre biztosb alap, mint az egy, két — de a' hat szám is.

Február 7kén irt és a' Társalkodó 11dik szám alatti közlésemben azt állítám „hogy az uj hajónak, t. i. 7iknek megvásárlására kezünkben a' pénz, 's nem uj részvények kiadása de kölcsön által.“ — 'S illyen volt akkor az Igazgatóság szándéka. De a' február 27én tartott közgyülés határozata szerint, mellyben ezen kérdés nagy vita alá jutott, az döntetett többség által el, hogy ez uttal a' kölcsön helyett inkább uj részvények kibocsátása eszközöltessék. Ezen gyülés nyomtatott jegyző-könyvében*) bőven elő vannak adva

*) E' jegyzőkönyvet, az Igazgatóságtól hivatalosan megküldve jövő számunk egész kiterjedésében közlendi.
A' szerkesztő.

azon nézetek, mellyek által a' többség uj részvények kiadására biratott, 's mellyeket azért itt csak röviden érintek. 1,120 részvény vala kibocsátva és elkelve a' fenforgó kérdésnek eldöntetése előtt, 's igy — minthogy egy részvény 500 fr. pengő — a' Társaság pénzbeli alapja 560,000 pengő fr. volt. Már illy roppant, annyi reménnyel egybefüggő 's olly nagy kifejtésre képes vállalathoz, mint a' dunai hajózás, ezen tőke nem csak elégségesnek nem látszott, de még koránsem elegendőnek, e' felett pedig minden oldalrul kerestettek részvények, és sokaktól, kik egy kicsit elkéstek, azokat csak bajjal tagadhatá meg az Igazgatóság, ugy hogy 280 uj részvény kiadása határoztatott el; 's igy majd majd 700,000 pengő frton fog alapulni a' Társaság reménye, hatósága.

Mi pedig különös, és a' közönségnek általányosan véve egy kissé aluszékony tulajdonárul bizonyit, az, hogy mindaddig pangó állapotban volt a' részvények terjedése, mig 1833iki julius 16kán Argo (akkor Duna) Kaiser-Ebersdorfnál zátonyra nem került. „Milly szerencsétlenség most kezdetben, annyi gondjaink után illy váratlan bosszús eset. Oda minden bizodalom, a' község visszaijesztve 's a' t.“ Igy buslakodánk! De koránsem, mert azon eset után, bámultunkra 's meg nem magyarázhatólag, sokkal gyorsabban szedettek a' részvények, mint az előtt; mintha felébredett volna a' község, 's mintha azt önelhatározásra felrázni kellene! 'S azon arányban, mellyben nehezültek körülményink, eddig nem ismert kicsinységre apadott a' viz, 's ugy szólván minden tekintetben szünetlen zátonyon ült a' Társaság, azon arányban talált az nagyobb érdekre 's pártolásra a' községnél. Már a' közönség negédjének kell e tulajdonítni e' különös esetet, vagy hogy az is — mint nem ritkán egyesek — nem vélt nehézségek által mind inkább uj erőre 's nagyobb állhatatosságra ingereltetik; vagy tán, hogy az is ború után derűt reméll, és azon becsületes szándékban 's fáradhatlan munkásságban, melly kivált B. Puthon, Benvenuti és a' többi Igazgató urak kebleit melegíti, annyira bízik, mintha a' Társaságnak erővel meg kellene végre nyerni a' hatalmas szerencse kedvezésit: arrul valóban nem merek itéletet hozni. De annyi bizonyos, hogy e' most kibocsátott 280 részvény legnagyobb hihetőséggel, rögtön el lesz kapva — mirül szinte mernék felelni — 's igy azoknak, kik e' vállalatban részesülni kivánnak, felette hátramaradniok 's igen sok időt veszteniök nem tanácsos; valamint más részrül nem volnék bátor azt határozni el „a' vállalat jó e, 's biztosan lehet e költeni rá pénzt!“ — Mi okbul, ha engem valaki annyira megbecsülne 's e' részben tanácsadásra felkérne, tán illy formán válaszolnék: „Pénzt nemcsak szerezni nehéz, de azt kellőleg gyümölcsöztetni sem igen könnyű, mert biztos alap csak gyengén kamatol, a' bizonytalan alap viszont csak ugy fogadható el, ha a' reméllhető kamat magassága által, ugy szólván 'kárpótlási kezességet' nyujt!“ — Fekvő-jószág vagy ház például ritkán hajt nagyobb hasznot, mint tiszta 4et száztul, t. i. ha az elsőben több év során keresztül minden baleset bona fide számolás alá vétetik, a' másodikában ellenben minden mellék-kiadások lerovatnak. Négy percent azonban felette kevés, 's pedig egyebek egyenlő léte mellett pénznek még sincs biztosb gyümölcsöztetési alapja, mint fekvő jószág vagy ház. Már 5 percentet nyerni biztossággal bajosb, 6-t még bajosb, 's igy tovább; ugy hogy olly országokban, hol a' pénznek keringése tettleg el van határozva, ott általányosan véve, mathematikai igazság szerint éppen azon arányban apad a' kamat, mellyben jobb hypothekán nyugszik a' kamatozó tőke és viszont. Mi okbul — jóllehet az ausztriai törvény 5re, a' magyar pedig 6ra állitja a' kamati lábot, azért nagyobb summákat sem az elsőben 5ért, sem a' másodikban 6ért tökéletes bátorsággal, a' szónak egész erejü értelmében kamatra adni könnyen és minden időben nem lehet. Ekkép sok de igen sok capitalista a' nagy bátorságu hypotheka fejében, megelégedve, vagy legalább tovább nem keresve csak 4el sőt $3\frac{1}{2}$el gyümölcsözteti tőkéit. De viszont ki adná pénzét — nb. nagyobb summákban 's minden hazafiui 's nemesb érzést kirekesztve — 4el száztul p. o. gőzhajói vállalatra? Valóban senki! 'S itt a' hypothekának nem olly biztos létét, mint az biztos jószágnál vagy háznál, a' hihető sőt reméllhető kamati magasságnak kell pótolnia; mert különben a' megkivántató tőke egybegyülni nem fog! Ezek szerint bolond volna az, ki minden vagyonát gőzhajói vagy illyesféle vállalatra szánná, valamint az sem tenne józanul, ki nagy vagyonát kirekesztőleg csak 4el gyümölcsöztetné, és részével nem próbálná meg nagyobb kamat kedviért az ingadozóbb hypothekát. Én például a' dunai gőzhajó-vállalatban 20 részvényt birok, 's ugy hiszem, még 10re alkalmasint szert teszek; 's pedig ezen utólsót azért, mert a' vállalat biztossága progressive azon arányban nő, mellyben a' Társaság hajói szaporodnak. Midőn egyetlenegy hajó volt a' biztosság egész alapja, akkor felette ingadozók valának a' részvények; 's mi első vállalkozók tőkéinkkel valóban koczkázánk. Ma azonban 4 hajója van a' Társaságnak, kevés idő alatt, mint fentebb érintők, 7tel birand, 's nem sokára egy 8ik is felette szükséges lesz, Maria-Dorotheanak segítségére, minthogy ez a' török postát viszi ide 's tova Konstantinápol és Smyrna közt, és ideig-óráig közös nyereségre N. N. urakkal, kik hasonlólag gőzhajót várnak Angliából. — Ugyan is posta-vitelre apodictikai bizonyosság kell; az idők és tengerek viszontagságai közt pedig könnyen eshetik kis baja egy hajónak; azért szükséges az emlitett helyre 2 hajó, — 's e' végre vagy N. N. urak hajója fog megvásároltatni, vagy Maria-Dorothea mellé egy 8ik építtetni.

A' részvény tehát tökéletesen el nem veszhet, mert ha elpusztuland is a' Társaságnak egy sőt két hajója is mindenestül, a' mi legnagyobb hihetlenségek közé tartozik, megmarad a' többi. És ez, a' mi a' tőkének biztosságát illeti! A' kamatok iránti tekintet már egészen más — 's ennek zöld szine jobbadán a' körülményektül határoztatik el. Első esztendőben — egyenesen kimondva — nem hiszem, hogy felette fényes legyen; de mint okom van hinni — mit lassan lassan a' közönséggel közleni is fogok — idővel legjutányosabb vállalattá emelkedhetik. Eleinte legtöbb az időjárástul függ, mert ha olly száraz év fogja sanyargatni a' hont, mint a' tavalyi, a' gőzhajó-vállalatban is csorba támadand, minthogy megint zátonyrul zátonyra jutandnak a' Társaság hajói, és azon köznek kocsin vagy kisebb hajókon áthaladása, melly a' vállalat fonalát Kozla és Zsidostitza közt szakítja

ketté, annyit fog a' jövedelembül leróni, mi untig elég lesz szükecske állapotba helyezni a' Társaság nyereség-aratásit. Ha viszont kedvez az időjárás, nem kétlem, husz percent tiszta nyereséget is felütend a' vállalati jövedelem. — „Eleinte„ fog csak azonban a' tárgy sikere az időjárás véletlenitül függni, ha t. i. mind azt el nem mulasztjuk, mit e' tárgy körül tenni egyeseknek, a' közönségnek, a' kormánynak, az egyesült nemzetnek illő, sőt kötelesség. Eleinte csak, mondom, mert ha mind a' Duna elrendelésében, mind a' hajók czélirányosb építtetése körül, mind hajósink ügyességében megtétetik mind az, mit eszközleni nemcsak nem lehetetlen, de könnyü, — és ha némi erkölcsi bilincsek is megtágíttatnak, mellyek közösülés és kereskedésre zsibbasztóbblag hatnak, mint akármilly rosz ut, korlátlan folyam vagy sziklaszoros is: akkor a' vállalatnak kamatozása nem a' véletlentül fog függni többé, hanem alapja — emberileg szólva — minden időjárás ellen felette biztositva leszen.

(Folytatása következik.)

Gr. Szechenyi István.

A' MÉREG-KEVERÓK.

Mainzban martz. 23án két, iszonyú vétekkel terhelt, asszony állott az esküttszék előtt. Jäger Margit, szül. Toll, Abenheimból, utóljára szolgáló az együttvétkes Renter Katalinnál. Jäger Margit 1825 martziusában méreggel végezte-ki Toll Mátyás nevü nagybátyját; 1826 juniusban 68 éves anyját, 1830 deczemberben 70 éves atyját, 1831 augusztusban férjét 's ugyanazon év' deczemberében Anna Maria két-éves, Regina Zuzanna tiz éves 's Katalin öt éves leányát, 's végre 1833 augusztusban czimborájával Renter Katalinnal, ennek férjét, 's ezt mind annyi ügyességgel, hogy legközelebb atyafiai sem jöttek volna megétetési gyanúra. Az utólsó gonosztétel sem sült volna ki, ha kinzott képzelettől zaklatva, mint a' vád említi, a' fatornyon némi lélek nem jelent volna meg előtte, melly őt annyira megrémíté, hogy mindent kivallott, a' mi rettentőt nyolcz év óta elkövetett. — Jäger Margit 38 éves asszony, erős termetü, rőt arczú, barna hajú, szemők 's messziről egykori kellemes külsőt jelentő de közelről ragyás és rút; viseletében nyugalom mutatkozik, de mellyet nem vehetni egykedvüségnek; ruházatja tiszta. Renter Katalin hasonlag 38 éves; termete kicsiny 's igen meg van hatva; bőre sárgas, melly néha meg megpirul, szeme 's haja fekete, köntöse igen jó. Vallatás alatt roszul lett, 's miután magához tért, következő vallomást tett: „1818-ban Renterhez mentem férjhez; ő tehetősb volt mint én 's együtt 6000 forintot tevénk-össze, mellyel gazdálkodni kezdettünk. Férjem házassági első éveinkben italnak adta magát, hogy, miután mind vagyonát, mind egészségét igen meggyöngítette, utólsó éveiben szélütéshez hasonló mámorban volt gyakran. Öt gyermekem volt vele, mellyek közül egy megholt. Férjem' iszákossága ellen intézett minden kérelem hasztalan volt, életmódja nem változott-meg. Nem tagadhatom, hogy vagyonunk' vesztesége gyakran olly kifejezésekre kénytetett, mellyből azt lehete kivenni, mintha férjem' halálát ohajtottam volna. 1833ban Sz. János nap körül jött Jägerné hozzám szolgálatba, 's czivódásaim férjemmel ez időben a' legfőbb pontot érék. Jägerné, ki gyakran hallá panaszomat férjem' iszákossága ellen, azt tanácslá: adnék-be neki választóvizet, hogy az ivástól irtózzék-el. Pénzt adtam tehát neki, hogy vegyen; ő levesben készité azt neki el, de férjem nem evett belőle. Erre azt tanácslá: adnék-be neki kényesőt pálinkában; de abból sem ivott. Végre azt mondá, egérmérget adjak neki; ha ezt illően megfőzik, nem árt, a' szer csalhatlan orvosság az iszákosság ellen. Én tehát Baroli czinöntő legényét Weisenauból a' gyógyszertárba küldöttem, hogy egérmérget hozzon; de vissza jött, mondván, hogy azt csupán a' hatóság' engedelmével kaphatni. Én azt mondám Jägernének, hogy tán csak nem lesz valami ártalmas? Ő viszonzá, hogy semmit sem árt, csak az ivástól ijeszt-el. Következett vasárnap azután Pfeddersheimba ment némi méregárushoz, hol 10 krajczáron egérmérget vett. A' mit hozott magával, az száraz tésztához hasonlitott. Másnap a' hust tűzhöz tette, savanyú levet csinált hozzá, 's bele néhány hüvelknyi nagyságu darabot vágott ama' tésztából. E' darabokat, miután hussal egy ideig főttek, ismét kivette. A' maradék mérget bögrében megfőzte, ruhán átszürte, 's a' tiszta vizet egy szúszékba tette-el. Estve megkinálám férjemet e' hússal, de minthogy étvágya nem volt, más napra tevém-el. Másnap férjem reggeli 10 óra felé haza jövén, enni kért; én elébe adtam neki a' tegnapi hust, miután megmelegítettem. Ő egészen elkölté azt. Midőn az üres tányérral konyhába mentem 's mondottam Jägernének, hogy mind megette, mosolyogva igy válaszolt: ez igen jól van, már most nem sokára hányás fog következni, 's akkor aztán azon vizből fogunk neki inni adni, melly a' bögrében van. Egy órával később a' hányás csakugyan beállott; én azonnal orvosért akarék küldeni, de férjem nem engedte. Más asszonyt hittam tehát, ki őt rábeszélte, 's mi Becker orvos urat hivattuk-el, ki porokat rendelvén neki, azokra a' hányás megszünt. Midőn estve az ágyon férjem mellett ülék, 's ő kevessé elalutt, szomjuság ellen panaszkodott, mire Jägerné a' sörbe töltött valami keveset a' méregből, szintugy másnap reggel is a' székfüvirág-lébe 's mondola-tejbe mindig félkanálnyit. Férjem mindig roszabbul lőn 's 10 órakor reggel meghalt. Én azonban nem tudtam, hogy az, a' mit kapott, méreg volt; azt hittem, hogy csak szer az iszákosság ellen. Jägerné mindig azt mondotta, hogy ha sikerét akarjuk látni, mindenbe, a' mit eszik vagy iszik, kell egy parányit vegyítenünk.

Renterné minden, elibe tett kérdésre, tudatlanságával menté magát. Kérdezvén tőle az elnök: ugy-é csak szinleg hivatta az orvost? azt mondá: „nem emlékezem rá.“ Azon kérdésre: rábeszélte-é Jägernét, hogy férjét megétesse, „n e m“-mel válaszolt. „Miért nem mondotta-meg hát az orvosnak férje' roszulléte' okát? „Nem gondoltam-meg.“ Minthogy kisült a' nyomozásból, hogy férjének ismét mérget adott-be, miután ő az orvostól rendelt gyógyszerre jobban lett, kérdezte az elnök: miért cselekvé azt, 's itt is tudatlanságával menté magát. Kakasa és tyúkjai megdöglöttek, a' mint férje' emésztékiből ettek. Az elnök tehát megjegyzé, hogy mind ez felkölthette volna benne az étetés' gyanuját. A' vádlott azt mondotta, hogy a' baromfiak' elhullását más betegségnek tulajdonította. 's válaszi által mindig azt akará elhitetni, hogy ő semmit sem tudott a' beadott szerek' ártalmasságáról; ő csak

az égettszesz-italtól akará férjét elszoktatni. — Elvitetvén Renterné, utána Jägerné hozatott-elé. Külsője a' terembe léptekor kevessé elváltozott, arcza halaványabb volt, magatartása ingatag. „Férjem — úgymond — négy év előtt halt-meg; akkor csak kevés vagyonom volt már, 's azért szolgálónak szegődtem-be. 1833ban jöttem Renterné' házába. Úgy találtam, hogy nagy egyenetlenség uralkodott a' házasok közt, ok arra a' férj' iszákossága 's az asszonynak bizonyos Spenglerrel folytatott társalkodása volt. Renterné asszony nagy bizodalmát mutatá irántam; elvitt magával az egyházünnepekre 's tánczteremekbe, 's azt mondá nekem, hogy férjétől el akar válni, mi végett Frankenthalba testvérjéhez is elküldött, de a' ki azt hagyá-meg neki általam, hogy az elválásból semmi sem lesz, azonban ha olly férje van, meg fogja illőleg dorgálni. Midőn ezt asszonyomnak megmondám, azt viszonzotta: „majd lerázom én nyakamról őt." Ő, folytatá tovább, az egész dologról csak annyit tud, hogy Renterné' parancsára választóvizet hozott, 's hogy, miután Renter az azzal kevert léből nem evett, kényeső venni küldetett, miből égettszeszbe keverve Renter valóban ivott is, de meg nem betegült. Végre Pfeddersheimba küldetett egy méregárushoz, honnan maszlagot (Arsenik) hozott az egerek' kivesztésére, mellyet is visszajöttével Renternének adott-által. Ő saját szemeivel látta, midőn ez a' maszlagot vizben megfőzte 's férje' betegsége alatt abból minden italába kevert. Főzéskor mondá neki, hogy azt nem szabad tenni, de feleletül kapta: „Hallgass! te csak szolgáló vagy, én azt tehetem férjemmel, a' mit akarok." — Ezután a' tanukat hallgaták-ki. Első, Becker orvos vala Wormsból, ki Renter' megbetegülése' első napján hivatott hozzá; ő a' beteget szenvedőleg ugyan de még is nyugottan találá. A' jelekből sporadica cholerának tekinté a' bajt, melly akkor Wormsban uralkodott. A' gyógyszereket ez értelemben rendelte-meg. Azt hitte, a' betegség majd javulni fog. Másnap reggel 7 órakor ismét elhivaték. Ekorra a' beteg' állapotja tetemesen roszabbult; vonaglások közt találá őt 's ugy szólván eszmélet nélkül, ugy hogy szélütéstől tartott. Minden gyógyszer siker nélkül maradt. — A' halál rövid idő mulva bekövetkezett. A' tanu messziről sem gyanított megétetést. A' holttest halála után két hétre ásatott-föl 's vizsgáltatott-meg. Az orvos az arczot feketének találá, a' testet barnának, mint mahagoni fát, és sötét foltokkal, az arcz penésszel bevonva, a' bőr kikészitett bőr-tapintatu volt, 's felnyitáskor a' test' szaga avult sajtéhoz hasonlíta, férgek a' holt testben nem találkoztak:—mindannyi jele tehát a' maszlaggal megétetésnek. A' nyeldeklő és gyomor meg valának gyuladva, 's teli foltokkal. Az orvos semmi egyéb betegség' nyomára nem akadt, melly halált okozhatott volna. A' gyomorban halaványfejér higságot találtak, mellyet vegytani (chemikai) fóloszlatás alá vevén, benne semmi nyoma a' maszlagnak nem mutatkozott. A' tanu megkérdeztetvén: valljon a' megbetegülés' jelei nem mutattak-e megétetésre? azt felelé: akkor ugyan nem gyaníta illyest, de most elhiszi, hogy azok megétetésből is eredhettek. — A' martz. 25iki ülés alatt előhivatá az elnök Lebert nevü nyomozó-birót, hogy a' bevádlott Jägernéről, mig az mind a' női börtönben, mind a' fatoronyban tartaték, vallomást tegyen. — A' fatoronyban az igazgató által neki tett jelentésnél fogva következő történet adá-elő magát. Azon szobában, mellyben Jägerné üle, két ágy volt, egyik szugban egy ágy, mellyben Jägerné' két fogolytársa fekütt, másikban Jägerné' ágya. A' két fogolytársnő minden éjjel egy lelket látott Jägerné' ágya előtt megjelenni, melly órákig álla ott, 's Jägernére tekinte. Jägerné maga ekkor alutt 's nem láta semmit. Néhány éj után azonban többé nem alutt, 's a' rémtüneményt ő is meglátta. A' két asszony többé nem akart a' börtönben maradni, Jägerné pedig azt hivé, hogy nyakas tagadása miatt nem nyughatnak rokonai más világon, 's annyira megfélemült, hogy a' két asszonynak megvallotta, mikép segítette ő megétetni Rentert, sőt néhány rokonát is mikép étette-meg. A' nyomozó biró erről tudósitatva, maga ment a' börtönbe, 's a' vádlottat különös töredelmességi állapotban lelte; ő azonnal az igazat megvalandani nyilatkozott 's igy adá-elő: hogy Rentert felesége' segítségével megétette 's ezenkivül többeket kivégzett méreggel legközelebb rokoni közül; csak az egyik gyermeket nem étette-meg, mert az tudta nélkül ivott a' mérges vizből. Nagybátyja' megétetésénél, csak atyját segíté; azután meg azt vallá, hogy nagybátyját is egyedül ő végezte-ki, kérvén egyszersmind a' nyomozó birót, venné-ki a' fatoronyból, mert igen fél a' kisértő jelenéstől. Elhozatván onnan, ujra megvallotta mind ezt, de később e' vallomását visszahuzta, 's mondá, mind ezt csak azon végből tette, hogy a' fatoronyból kihozassék. — A' többi tanu közül majd valamennyi azt vallotta, hogy Jägerné' atyafiai mind hányásban 's hasmenésben haltak-el. Öt éves gyermekét öt nap 's öt éjjel tartotta ölében, mert a' gyermek semmit sem akart elfogadni anyjától. A' vádlott neki borlevest készitett, mellyet, minthogy a' gyermek nem akarta megenni, ő kére magának, de a' vadlott kiragadá az azt valló tanu' kezéből és a' szemétdombra öntötte. — E' tanu (Gukert özvegye) szivhasitólag rajzolja Jägerné' 10 éves leánya' fájdalmit a' meghalás előtt. — Az esküttek mind kettőt halálra itélték, de Jägernét mint atyagyilkost azon sulyosbítással, hogy fekete fátyolban vitessék a' vesztőhelyre, az itélet fölolvastatása alatt a' vérpadra állittassék, jobb keze elvágassék 's végre igy végeztessék-ki.

MAGYARKÁK.

„Ej komámasszony, még sem kellene komám uramat minden csekélységért tyukólba zárni. — Igy támadják-meg komáji a' bajnok-nőt — nem tudja-e kelmed, hogy a' férj feje az asszonynak?" — „No 's tehát mi gondja ahoz valakinek, ha én fejemet tyukólba dugom, vagy ha falba verem is?" pattogá-vissza a' dorgáltatott.

„Hagyjatok békét nekem — mond a' férje' halálán kesergő özvegy — ti mindnyájan haszontalan vigasztalók vagytok; engem asszony nem vigasztalhat meg." Pusztay Márton.

REJTETTSZÓ.

Várost tészen egész. Első tag föld' szüleménye.
Végsőm zsákba tehet'd, rejtve de még se lehet.
Sz. I.

A' 20dik számu rejtettszó: Fal.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

30 és 31dik szám — Pest, aprilis 15kén — 1835.

A' CSÁSZ. KIR. PRIV. ELSŐ DUNAGŐZHAJÓZÁSI TÁRSASÁG' KÖZGYÜLÉSE, FEBR. 27kén 1835.

Báró Puthon János megnyitja az ülést az ide mellékelt A) előterjesztvény' felolvastával, mellyben az Igazgatóság körülményesen elő adja, mi történt minden részben az utólsó közgyülés óta, 's milly ponton áll jelenleg a' vállalat. — Ezen előterjesztés után kérdés tétetik: valljon azon hijány mellett, melly tavaly a' jövedelem' 's veszteség' jegyzékén mutatkozék, folyjon-e tovább is rendesen a' kamatfizetés? Valamennyi részvényes ur közértelmüleg a' kamatfizetés mellett nyilatkozik. — Az igazgatók azután e' kérdést teszik: szaporítassék-e a' gőzhajók' száma? Az Igazgatóság itt megjegyzi, hogy a' Gőzhajózás minden más ipar-vállalattal közös alapelven nyugszik, t. i. hogy a' vállalatok annál jövedelmezőbbek, minél nagyobb kiterjedésben üzhetni azokat, mivel a' mellékes kiadások, igazgatás, költségek ugyanazok maradnak 's nagyobb tömegre osztatnak-el. Azon költségeknek, mellyeket most négy hajónak kell viselni, ha a' hajók' száma még egyszer annyira, azaz nyolczra szaporítatnék, mindegyik csak felét viselendné. Nem rég az Igazgatóságnak szerencsét kivántak Londonból e' vállalathoz 's azon meggyőződést nyilatkoztaták, hogy minél nagyobb leend a' hajók' száma, annál bővebben fognak kamatozni. Midőn Nápolyban csak egy gőzhajó volt, veszteséget szenvedett 's a' vállalat feloszlott. Azután két hajó állitaték-fel 's ezek csupán a' költségeket födözték; csak akkor, midőn négy vagy öt létesült, kezdének azok hasznot hajtani, 's most, midőn mintegy tizenkettő jár a' vizeken, gazdag osztalékot adnak. Hasonló okból, mond az Igazgatóság, nem volna azon esetben is mitől tartani, ha Levanteban nagyobb lenne a' concurrentia; mert tettleges dolog, hogy az alkalmak' többsége az, melly utazókat idéz-elő, ezektől szedik pedig a' gőzhajók a' legjobb jövedelmet.

Ottenfels báró, Ő Excja itt azt jegyzi-meg, hogy a' levélposta-előmozdítás által Konstantinápoly és Smyrna közt gazdag bevétel ajánlkozik a' vállalatnak; mindazáltal itt legnagyobb fontosságu, hogy ezen előmozditás ne szakasztassék félbe. Valamig csak egy gőzkomp leend, addig félbenszakadás igen könnyen történhetik; a' hajó megromolhat, sőt a' pestis is belopaszkodhatik. E' tekintet egy másik gőzhajót is szükségessé tesz. Ezenfelül az utasok' száma is tetemes 's egy hajó azok' vitelének nem felelhet-meg. Egy hajó mindig utját Galaczig folytathatja. Ha angol fogna concurrens lenni, ugy ezzel összeértésbe lehetne jőni. A' dunahajózás' előmozditatása, mihez a' dunahajózási társaság olly érdemteljesen töré-meg az utat, geographiai fekvésen, a' főfolyamok' irányán 's az ausztriai status' természetében alapszik. A' vállalatnak, politikai akadályokra nézve, legkecsegtetőbb kilátási vannak; a' physikai akadályokat pedig csak amaz elsők után mozdíthatni félre. A' török udvar' részéről nem mutatkozott rosz akarat; némi előitéletekkel kelle ugyan küzdeni, mindazáltal a' statuskormany' közbenjárultára a' porta' részéről egy biztos küldetett, ki gróf Széchenyi István cs. k. ausztriai biztossal a' hely' szinén értekezvén, mint szemtanú a' dolog' igaz mibenlétéről meggyőződött. A' Porta most már abban, minek kivitele az ő határin szándékul vétetett, nem teszen további akadályt. Milos herczeg legnagyobb készséget mutat. Moldva 's Oláhországban a' hoszpodarok' megegyeztükkel rendelések tétettek, hogy az ausztriai gőzhajók az ottani veszteg-intézetekben minél kedvezőbb bánásmódot tapasztaljanak. — Orosz ország megisméri azon hasznot, mellyet maga is egy rövidebb ut által nyerend. Az orosz követ Konstantinápolyban utasítást vőn udvarától, hogy minden ausztriai rendszabályt mozdítson-elő. Az odessai kormányzó gróf Woronzow ohajtását nyilatkoztatá, hogy az Odessa és Konstantinápoly közt már fennálló hasonló vállalat hozatnék ezzel összeköttetésbe, 's erre nézve kivánatos lenne a' Duna' torkolatjánál Sulina mellett egy áru-rakhelyet 's utazók' számára szállást épittetni. Ő Excja' véleménye szerint a' Galaczban székező kir. consult föl kellene hatalmazni, hogy e' tárgy iránt az odessai kormányzóval összeértésbe bocsátkozzék.

Mjután Ő Excja mellékesen még azon haszonról is szót tőn, hogy t. i. a' gőzhajók a' vitorlás hajókat, mellyek ellenszelek miatt utjokat nem folytathatják, magok után képesek vontatni, még azt is megjegyzé, hogy Trapezunt Ázsiában még fontos pont, mellyen keresztül a' Duna' torkolatjától kezdve legegyenesb irányban 's legrövidebb idő alatt lehetne Ázsiába és Persiába kereskedést folytatni. Ott jelenleg egy csász. ausztriai consul van alkalmazva, kinél az oda kereskedést-üzők védelmet találandnak 's kinek tudósítása szerint egy ausztriai vállalkozó társaság ott kedvező szerencsével munkálhatna.

Ezen előterjesztések után ama' kérdést: adassék-e „Dorothea“ mellé még egy másik gőzhajó is, általányos igen követi. — Az Igazgatóság továbbá azon kérdést teszi: valljon az uj hajónak megszereztetésére kivántató alaptőke hitel' utján, vagy pedig részvényszaporítás által teremtessék-elő? — Az Igazgatóság jelenti, hogy a' részvényes urak közül egy, — föl-

tevén előre, hogy e' kérdés a' közgyülésben előforduland, a' B) jegy alá zárt emlékeztető-irást küldöttebe, mellyben oda nyilatkozik, hogy a' részvények' száma ne szaporitassék; mert — ha a' vállalat' nagyobb kiterjedésénél mindig idegen társak járulnak a' haszonosztozáshoz, ugy a' részvények' becse soha sem fog emelkedhetni. Könnyü leend a' már felállitott 's még felállitandó hajókra pénzt, bár mennyi kivántatnék is, száztól-ötös kamatért kölcsön kapni. Ő ennélfogvást ajánlatba hozza, hogy a' részvények' száma 1120nál maradjon-meg, adassék a' vállalati ügynek kölcsön által sikeres kiterjedés, a' részvényektől csak száztól-ötös kamat vétessék, 's az egész fölösleg-osztalék (Überschuss-Dividende)csatoltassék a' tartaléktőkéhez, mellyből a' hajóépités (Schiffsbauten), a' kölcsönök' kamatfizetései 's a' kölcsönök' törlesztései történjenek.

A' C) alatt ide mellékelt értekezésben, melly hasonlag felolvastatott, Friesenhof báró ur ellen-okokat hozott-fel, mellyekkel a' többi igazgató tag egyértelmüleg nyilatkozik. Az ellenokok lényeges tartalmokban e' következők: hogy a' statutumok 17dik czikkje szerint egy ma hozatott végzés a' jövő közgyülésekre nézve nem kötelező, igy tehát a' részvények' számát sem nyilatkoztathatni bérekesztettnek 's többé nem szaporithatónak. Megengedvén, hogy a' részvények' becse számuk' megszoritatása által növekhetik: még is ugy látszik, hogy a' vállalat jóval erősb lábon álland, ha az egy, terjedelmére czélirányos tőkén alapszik. Az eddigi alaptőke a' vállalat' természetéhez képest még nem igen nagy. Egy ujdon belépendő részvényes nem előzi-meg az idősbeket haszonban, mert a' tartaléktőke ki van meritve 's némi veszteség történt. Egy még tökéletesen ki nem képezett vállalatra nézve a' hitelezés mindig bajos dolog. Szerencsétlenségi esetben a' részvényesek' tőkéje a' hitelezők' előjoga által sokkal inkább fogna, mint egyébként, veszélyeztetni. Végre a' kezdetben érintett oknál fogva, hogy a' mindenkori osztalékot mire határozni a' közgyülés' jogaihoz tartozik, nem állapithatni azt meg, hogy mindig csak száztól-ötös kamat fizettessék.

Az Igazgatóság továbbá kérdést tesz: ha a' hajók ezentul is mindnyájan biztositassanak-e, vagy talán csak egykettő bírjon e' kedvezéssel? Mire a' gyülés nagy szótöbbséggel azt végzi: hogy jelenleg még minden hajó biztositassék. — Azután kérdi az Igazgatóság: valljon a' részvényes urak' tetemes számánál nem elég e, ha a' közgyülés' jegyzőkönyveit hat tagtárs irjaalá? A' jelenlevők egy akarattal elégségesnek jelentik, ha a' jegyző-könyveket ő Excja Ottenfels báró, Batthiány gróf, Mayer János, Sallaba, Liebenberg, 's Bruchmann urak irandaják-lá.

Azon kérdésre: mint neveztessenek a' felállitandó uj gőzhajók? a' közgyülés azt határozza: hogy az 5dik számu hajó 'Zrinyi', a' 6dik számu pedig 'Nádor' nevet viseljen.

Az Igazgatóság jelenti, hogy ő ezentul minden egyes hajó iránt rendezkedésit be fogja mutatni. Batthiány gróf erre azt jegyzi-meg, hogy igen kivánatos lenne a' hajók' utjegyzékire (Route) a' közbeni állomásokat is iktatni, mivel ez az utasoknak az ő intézkedésikben több biztosságot fogna adni. Az Igazgatóság e' helyes észrevételre teljes figyelmet forditand, nem különben azokra is, mellyek néhány részvényes urtól a' vitelbér 's kiszálló-helyekre nézve tétettek. Végezetül azon kérdésre: szándékoznak-e a' részvényes urak az Igazgatóság' tagjaira nézve valami változtatást tenni? a' mostani Igazgatóság köz akarattal helyesnek ismértetik 's áll ezen urakból: báró Puthon János; báró Geymüller Ján. Henrik; báró Sina János; báró Friesenhof A; Benvenuti I. B.

ELŐTERJESZTÉS

a' feb. 27kén 1835 tartott Közgyüléshez.

A)

Azon körülmény, hogy az idén részvényeskönyveinkben nagyobb a' vállalatban osztozók' száma 's a' közgyülés ujabb tagtársakat dicséretesen nyert, világos tanubizonyságul szolgál, hogy a' köz vélemény milly nyomos-érdekü tárgynak tekinti a' Dunagőzhajózást. Minél fontosabb 's kiterjedőbb lesz e' vállalat, annál inkább fog nehezülni az Igazgatásra nézve azon feladás, hogy az ügyet minden részletiben a' közönség' 's t. czimü Részvényes urak' megelégülésére vezérelje. Engedjék-meg tehát mindenek előtt, Uraim! hogy igazgatási munkálatink iránt kegyes türelmökért folyamodjunk, kérvén egyszersmind: tudassák véleményiket velünk elfogultság nélkül mind arról, a' mi talán itéletjök szerint feddést, változtatást vagy javitást érdemel. Mi Önöknek tudósitással tartozunk egy évről, mellyet okunk van ugy tekinteni, mint a' dunagőzhajózásra nézve következményiben szerfölött gazdagot. — A' mi a' korábbi évek' folytában lassan lassan előkészült, az tavaly gyorsan érlő kifejlést nyere. Ha hajózásunk' kiterjesztése azon vonalon tul, mellyet neki a' természet kijelezni látszott, előbb csak remények valának: tehát e' remények most, az 1835ki munkálatok által csaknem a' valósulás' határához léptettek. — Bármilly érdemes is Önök' figyelmére, ha elbeszélnők: minő erőködések által sikerült illy rövid időköz alatt létesitni azt, mit annyi év' folytában elérni lehetlennek látszott: még is tekintvén az időt, mellyet Önök beszédink' kihallgatására szánni kegyesek,

kénytelenek vagyunk előadásunknak rövid fonalat engedni 's csak annyit mondani: hogy atyáskodó status-kormányunk' részéről a' környületek' bölcs használata által minden megtörtént, valamit csak kívánni lehete a' kitüzött czélnak eléréseül; hogy egy, eddig csaknem példátlanul csekély vizállás' kedvező körülményi mellett semmi idő sem mulasztatott-el, hogy a' Duna-folyamon 's annak partjain a' munkákat legserényebb iparral folytassák; — hogy végre az erre kinevezett kir. biztos' jelenléte által mindenben, a' mi e' nagy czél' elősegítéséhez tartozik, tökéletes összeértés idéztetett-elő; 's ha a' munkálatok tovább is illy folyamatban maradnak, a' Dunán a' hajózás' bátorsága rövidebb idő alatt 's kevesb költséggel, mint sem akárki gondolhatá, jutand létre; a' mit mi vállalatunk' javára 's a' status' érdekében közös buzgalommal ohajtunk. Tudva van Önöknél, hogy ezen királyi biztos gróf Széchenyi István ur, 's mi Ő cs. k. Fönségének, a' főherczeg Nádornak nem hálálhatjuk eléggé, hogy ő ugyan ezen, vállalatunkért kezdettől fogva olly hőn lángoló, férfit olly állaspontra helyezé, mellyen fáradatlan munkásságát a' dunaszabályozás' előmozditására kifejlesztheti, a' mit már eddig is ritka ön-feláldozással tőn.

Mig azonban a' kül viszonyok olly kedvezőleg alakultak jövőre nézve, a' jelen egy tekintetben az 1834ki gőzhajózási ügyre kártékony befolyásu volt. Ezen év' rendkivüli szárazsága minden folyambeli hajózásnak 's így a' miénknek is elhárithatlan akadályokat görditе utjába. Nagyobb egykedvüséggel nézhetők, ha a' felső Dunán járó két gőzhajónak kellett volna illy bajjal küzdeni, mivel ezek haszonbérbe valának adva; de épen ezeket éré kevesebb csapás; a' társaság' költségein alsó Dunára küldött „Argo" volt az, melly legtöbbet szenvedett. E' hajónak különben is nehéz feladása volt, mert ott egy uj ut-törésnek bajos, kedvetlen munkáját semmi sem könnyité; de hogy munkálatit épen azon évben kezdé, midőn a' Duna, e' nagy folyam egy alig néhány lábnyi mély folyócskává apadt, ez meghiusitá az Argón kormánykodó kapitánynak, Lehman urnak minden erőködésit, 's ő illy csüggesztő helyzetben bizonyított szilárd türelemért méltán a' Társaság' köz tetszését érdemli-meg.

Az Argo' szolgálatjában, mint a' számadásokból kitetszik, 18,745 fl 50 kr. veszett-el. De bármi káros is ezen következmény, még is, ha e' hajónak külön utjaiban szerzett jövedelmeit pontosabban vizsgáljuk, azon megnyugtatást találjuk, hogy az Argo hajónak föntebbi vesztesége (deficit) nem keresetforrás' hijányából keletkezett, hanem azt egyedül a' mód nélkül csekély vizállás, melly miatt végre Argonak egészen passiv kelle maradnia, okozá. — Figyelmeztetjük itt Önöket, hogy azon 5 utnál, mellyeket Argo végzett, első bevétele 20 ft; 2dik bevétele 778 f. 50 kr.; 3dik bevétele 900 ft; 4dik bevétele 1190 ft. — kr. 5dik bevétele 3066 ft. vala pengőben; olly növekedési fok tehát, melly jövőre nézve legszebb reményekkel biztat; mert ha e' hajó azon utakat, mellyeket tariffa szerint még tennie kelle, valólag bevégezheté: ugy már 1834ben (munkálata' első évében) minden ellenszegülő nehézség' daczára is a' társasági számadások' egyenletében (Bilanzio) nem passiv-, hanem activképen fogott volna megjelenni; mert 6 ut, mind egyiket csak 3,000 pengő fttal számítván, 18,000 ft. jövedelmet hozott volna.

Örvendünk, hogy kedvezőbbeknek mondhatjuk azon kilátásokat, mellyek alatt a' mult évi octoberben felállitott „Mária Dorothea főherczeg-asszony" czimü gőzhajó pályafutását kezdé. Ezen gőzhajó Triestben készült, reszint azért, hogy nagyobb gazdasággal épittessék, részint hogy hozzá a' könnyüsége miatt olly jeles vörös-fenyűfa, melly Angliában nem olly jó minőségü, fordittassék, részint hogy készittetése szem alatt legyen, 's végre, hogy ez által is a' belföldi müveseknek nyujtassék kereset. — E' hajó öszvesen 102,000 forintba került, Angliában pedig hasonló csinos felkészités mellett még jóval került volna többe; 's a' Pietro Sartorio háztól hazafi buzgalomból ingyen vezérlett építés a' triesti hajó-gyárnak azon dicsőséget szerzé, hogy olly hajót állitott-elő, melly erőssége, hajózati tökélye 's csinos készülete miatt eddig minden mű-értőnek tetszését megnyerte. — Már első utjában, mellyet e' hajó Korfuba tőn, bebizonyitá futásának nagy sebessége által czélirányos szerkezetét. Azóta folyvást hasonló sebes járást fejte-ki Konstantinápoly és Smyrna közt. A' hajónak e' jelességét tapasztalván, az imént nevezett két város közt a' levélposta' szolgálatjával kináltatott-meg 's mivel az ezen szolgálatból folyó jövedelem igen biztos és nevezetes kereseti forrás, tehát az Igazgatóságnak különös gondja volt „Maria Dorotheát" e' szolgálattal felruházni. Ennélfogva Visconti Lajos, a' hajó' kapitánya, utasitást vőn, mindent elkövetni, hogy a' hajó e' rá nézve olly terhes szolgálatot — hetenként utját oda és visszatéve — kivánt pontossággal hajtsa végre. Annál kevesbé lehete pedig késkedni e' tárgyelintézéssel, mivel rövid idő alatt egy angol gőzhajó váratik ide, melly — ha meg nem előzzük, e' keresetet minden bizonnyal magához ragadta volna.

Midőn most egy részről az utólsó közgyüléstől helyben hagyott 's a' jelen indítóokok által is igazlott merénylet Argoval, előre nem láthatott esetek miatt, a' Társaság' kárára ütött-ki: tehát más részről Argonak ezen excentricus mozgása Triestben egy tengeri gőz-

kompnak minél gyorsabb létrehozatását okozta, 's a' Társaság ez által olly kereset-ághoz jut, mellyre korábban nem számolhatott, 's a' mint joggal reméllhetni, a' rá forditott tőkét gazdagon fogja kamatoztatni. Ezenkivűl még azon dicsőséget is nyeré általa, hogy láthatja, milly fényes szerepet játszik a' dardanellákban hazai lobogója; továbbá övé most azon haszon is, hogy mind a' két török fővárosban kedvező benyomást szült, melly neki további munkálatai végett olly igen szükséges. Igen, de mint létesíthetni — kérdik talán — a' fekete tengeren által összeköttetést Konstantinápollyal, ha illy módon az arra határozott gőzhajót szolgálatja a' dardanellákban visszatartóztatja?

Valóban, a' hajó e' czélra nem alkalmaztathaték, ha az Igazgatóság nem győződött volna meg egyszersmind, miképen ő — hogy 1835dik évben a' bevételek azon fokra emeltessenek, mellyet a' vállalat' sikerülhetése végett okvetlenül elérniök szükséges — Maria Dorothea' hajó' jelen kedvező állását semmikép sem áldozhatja-föl, csupán azért, hogy már ezen évben az említett hajó' munkálatai a' Dunán mostanig fel 's alá járó három gőzöséivel összefüggésbe hozassanak.

Egy, állomásról állomásra terjedő gőzhajó-vonalnak létrehozatása a' Társaság' egyik legszebb kitüzött czélja ugyan: de azt már idő előtt elérni akarni annyi volna, mint ugyan attól eltávozni; mivel azt csupán az illy vállalatra forditott tőkepénzeknek haszonhajtó alkalmaztatásával párositva, lehet és szabad előmozditani. Mig tehát valami nem történik, mellynél fogvást az utazók 's áruszállítások mind azon kedvetlenségtől, mellyekkel összeütközniök kell, meg nem menekszenek; míg a' dolgok' jelen állása az Uj-Moldovától Czernetzig nyuló térközön megmarad: mindaddig a' dunai gőzhajók' posta-szolgálatját Konstantinápolyig kellő haszonnal nem terjeszthetni-ki. Ennélfogvást bizton hisszük, hogy Uraságtok' igenlő tetszését nyerjük-meg, midőn mi 1835ben áldozatokkal nem vásároljuk azt meg, a' mit egy vagy két évvel később nyereséggel lehet megszerezni.

A' dunai szirtfalak' hosszában most törés alatt levő uj mesterséges ut hihetőleg még az idén el fog végeztetni; és mi, kik tudjuk, milly bajba kerül az aránylag rövid térközt Moldovától Orsováig bejárni, egyszersmind mennyi költséget okoz, méltán kezeskedhetünk, hogy ezen uj ut módnelkül nagy nyereségül szolgáland.

Midőn most a' dunaszabályozási munkálatok előre haladnak, mi ezen évben is szaporitjuk hajóink' számát. Már augusztus hónap' elején a' két, most ujonan épülő, gőzösnek egyike vizen járható lesz 's az 1835ki keresetre a' többivel közösen fog munkálni; — de 1836 ban a' hajózás' megnyiltakor a' mi kis flottánk már ugy lesz elosztva, hogy két gőzhajó Pozsony és Pest, — másik kettő, Pest és Moldova, — egy gőzhajó Orsova, vagy is inkább Skela-Gladova és Galacz; — egy pedig Konstantinápoly és Smyrna közt fog rendesen járhatni.

Hogy az egész vállalati ügy szilárd és tartós alapot nyerjen, elkerülhetlennek látszik a' gőzhajók' számát szaporitani; mert a' közönségnél azon meggyőződést kell fogantatni, hogy a' gőzhajók' szolgálatját többé véletlen esetek nem szakaszthatják félben. Nekünk nem kell félnünk, hogy a' gőzhajók azon esetben, ha számuk szaporitatni fog, kevesebb foglalatosságot nyerendnek. A' tapasztalás e' véleménynek mindenütt ellenmond, és nálunk is a' gőzhajókra-sereglés nagy progressioban növekedett. 1833dik évben csak kevés utazó szállott gőzhajóra, hogy magát a' Dunán fölfelé vitesse, de már tavaly mindig százanként csődültek-össze; 's ama' gondos szorgalom által, mellyel az Igazgatóság törekedni fog, hogy a' dunai gőzhajókon szint azon rend és kényelem uralkodjek, mint melly a' rajnai hajókat olly vonzókká teszi, bízik oda vihetni a' dolgot, hogy idővel a' dunai gőzhajózás — mint jelenleg a' rajnai — száz-ezerre emelheti évenként utazó vendéginek számát.

Ki fog tetszeni később, milly hasznos és szükséges legyen azon vízi állomáson, hol most Argo utazgat, két hajónak felállitatása, hogy ennélfogvást egyik szünetlenül a' jobb partra, a' másik pedig — 's e' szolgálat az idén Argonak van kitüzve — változkodás nélkül a' balpartra maradjon szorítva. Ha majd minden elem, mellyek e' legifjabb szülöttnek sikerülést igérnek, együtt leend, bátorságot veszünk magunknak, Önöket erre felszólítani, 's mi reméllyjük, hogy a' legközelebbi év' kedvező számadás-jegyzéke Önöknek ehhez csak annál nagyobb serkentésül szolgáland. Mostanra nézve egy sürgetősb költséget kell Önök előtt javaslatba hoznunk, t. i. Maria Dorothea' támogatásaul egy másik gőzhajónak felállítatását. A' mint elkerülhetlen szükségesnek találók, a' dunai állomáson mindenütt két gőzöst állítani-fel, úgy még szükségesebbnek látszik ugyanezt mivelni ott, hol egy, egész éven által félbenszakadás nélküli szolgálatot kell gyakorlani; mert mi csak egy másik gőzhajó' segedelmével találkozhatunk Argoval Galaczban össze. — Mi eképen egy másik gőzhajó által egyszersmind Argo 's Maria Dorothea' financziai viszonyait biztositjuk 's javitjuk-meg, mivel az uj gőzhajó — mellyet mi előlegesen 7dik számunak nevezünk — a' keresetben ön magára nézve sem fog vissza maradni. — Még nem vagyunk minden szükségesről kitanitva, hogy tökéletesen elhatározhassuk, milly nagyságu 's erejü legyen a' 7dik számu gőzös; annyi azonban nem lehetetlen,

hogy a' hajó 120,000 forintba, sőt talán még ennél is többe fog kerülni. — Méltóztassék azért a' nagy érdemü Közgyülés az iránt nyilatkozni: ad-e nekünk engedelmet — már akár magunk épittetjük, akár csak megszerezzük a' 7dik számu gőzhajót — hogy tovább is oszthassunk-ki részvényeket 's azon közben, ha azok' száma a' kérdésben forgó gőzhajó' költség-szükséginek megfelel, e' költségeket hitel' utján födözhessük. Mivel a' Társaság akkor 7 egészen uj gőzhajó' birtokában leend, tehát bátran engedhet magának egy hitelbeli operatiot, melly több mint ötszörösen lesz födözve. Az utószor megnyitott aláirás egészen ki van meritve 's még folyvást kérnek részvényeket; ennél fogva hisszük: hogy ha ujolag 200 darab részvény fogna kiadatni, azok most sem lennének kevésbé kelendők, mint azelőtt. Szembeszökő az is, hogy a' vállalati ügy mennyivel nagyobbul, annyival biztosabb lesz; mivel ha számosabb a' hajó, a' szerencsétlenség, melly egyik vagy másik hajót érheti, nagyobb tömegre oszlik-el, következőleg a' részvevők' kára csekélyebb. Helyes lesz talán megpenditeni most azon kérdést is, mellyet Önökhez a' biztositásra nézve intéznünk kell. Mi a' Dunán járó gőzhajóinkat eddig tüzveszélyek ellen biztositottuk, 's igy azt hivők, lélekismeretes igazgatói tisztünkkel össze nem fér, ha Maria-Dorotheát első utjánál — most, midőn az éjnap-egyenleti szélvészek is közelgetnek — bátorságositás nélkül hagynók. Hogy ezt csekélyebb áron eszközölhessük, a' hajót mingyárt egy egész évre biztositottuk, azon kikötéssel, hogy abból hat hónapot kényünk szerint huzhassunk-le (storniren). Az egész biztositás 4153 f. 20 krba kerül, 's mi most, ha kivánjuk, annak mintegy fele részét nyerendjük-vissza. A' Dunán eszközlött biztositások pedig 3 hajóért 1121 ft 30 krra mennek; ennélfogvást a' biztositási dij mind a' négy hajóért tesz 5274 f. 50 krt, melly summa természetesen mindegyik uj hajónak hozzájöttével növekszik. Mi e' kiadást igen nyomasztónak találjuk, 's azt gondolnók: hogy most, midőn a' Társaság mindig több és több gőzhajót nyer 's igy a' veszély részekre oszlik-fel, vállalná azt magára 's képezzen egy saját biztositási-költségjegyzéket. A' nápolyi gőzhajózási társaság épen igy cselekszik. Ő egy hajót sem biztosit, mivel több hajónál illy költség igen sokra rúg; egyébiránt a' részvényes, ha épen kedve van, saját osztályrészét mindig bátorságosithatja; jóllehet őt, ha csupán egy részvénnyel bir, egy hajónál még 100 forintnyi kár sem fenyegeti.

Van szerencsénk ezennel a' Közgyülésnek a' bilanxot bemutatni 's eképen számot adni a' Társaság' vagyoni állapotjáról. Összehasonlitván a' bevételek' 's kiadások' jegyzékeit, fölös maradék helyett, 13,320 ft. 's 25 krnyi veszteség mutatkozik, mi is az Önök előtt már tudvalevő körülményekből eredt. — Mi jónak találtuk, mind e' mellett is a' kamatok' fizetését fel nem függeszteni, 's ezt először a' részvényes urak végett, kikben illy félbenszakasztás kellemetlen érzést támaszthatna; másodszor pedig, hogy a' vállalat' hitele csorbulást ne szenvedjen. Nekünk csak azon oknál fogva is jogunk van igy cselekedni, mivel — a' nélkül hogy módnélkül hizelkednénk magunknak—1835dik évre olly előleges számolást tehetünk, melly az 1834ki veszteség' átvitelét egészen elenyésztendi. Mi ezen előleges számolást (Praeliminare) ama' bevételeken alapitjuk, mellyekben a' haszonbérlő 1834ben részesült; 's midőn mi számolásinkat még alsóbb fokra tesszük, Pannonia gőzhajó' tiszta jövedelmét becsüljük 20,000 pengő frа; I Ferencz gőzhajóét 18,000 p. ftra; Maria-Dorothea gőzhajó is, miután a' pestis' kezdetén 's folytában 's a' legmostohább évszakaszban száztól 12 kamatot hozott, szintugy adhat 20,000 p. ftot; 's végre az 5dik számalatti gőzhajó augusztus hónaptól kezdve, midőn t. i. munkálatba lép, legalább bekereshet 5,000 ftot; 's e' részletek egy 63,000 pengő ftból álló összeséget képeznek. — De az 1836dik évre a' hihetőleges Praeliminare még kedvezőbbnek mutatkozik, mivel addig, mingyárt a' hajózás' megnyiltakor az 5 és 6dik számu hajók össze fognak munkálni, 's mi akkor — tulbecslés nélkül — egy 90 egész 100 ezer p. forintnyi tiszta fölösleget várhatunk.

Önök' figyelmét hihetőleg nem kerülte-el, hogy mi ezen előleges számolásinkban Argót nem is érintettük. Ezen gőzhajónak korszaka tulajdonkép csak akkor veendi kezdetét, ha a' választó-fal, melly őt eddig a' felső Duna' hajóitól elkülönzé, leomlik 's egy uj gőzhajó által a' fekete-tengerrel összeköttetésbe jövend; addig jó vagy bal sorsát a' Dunának vizállása fogja elhatározni; mert, ha bár valamennyi hajónk' kereseti tehetsége a' vizállástól függ, még is, a' mint láttuk, egy rendkivül száraz esztendő károsabb befolyásu, Argora, mint a' felső dunai hajókra.

Ezen előterjesztés' következésében, reméllyük, e' közgyülés' nagyérdemü Tagjai azon meggyőződést viendik magokkal, hogy ott, hol egy jövedelem-dús vállalathoz minden elem megvan, teljesen megnyughatni az időben, melly minden hasznot és üdves sikert lassanként kifejleszt. — De a' mi Önökben, szerény előterjesztésünk' folytában bizonyosan örvendetes és hálás érzelmet fogott gerjeszteni, kétségkivül az volt, hogy hallhaták, mint méltaték vállalatunk legfensőbb pártfogásra, 's e' pártfogás alatt mint nyer a' Társaság' érdeke az ő bel-'s külfölddel való érinteteiben legnyomosb előmozdítatást, 's végre mint támogat Ő cs. k. Fönsége József főherczeg, Magyarország' Ná-

dora, a' hazai jóllét iránti legnemesb buzgalomból mindent, mit bölcsesége vállalatunk' sikerülésére hasznosan intéz. Jónak vélem, Önöknek tudomásul adni, hogy Pesten munkálatba vétetett már egy kikötő is, melly télen által biztos nyugtanyául — a' mi főleg szükséges — szolgáljon hajóinknak. — A' takaritó-komp (Räumungsboot) is, melly jelenleg már kész 's rövid idő alatt munkára fog alkalmaztatni, a' fönséges Nádor' parancsára épült-fel; 's mi ugy hisszük, hogy, ha annak hasznossága olly nagynak mutatkozik, a' mint reménlleni okunk van, akkor nem marad egyetlen csak, melly Dunánk' állapotján javítani segit.

B)

Miután a' gőzhajózási vállalat a' Dunán olly kivánt következést bizonyitott, hogy az tökéletesen biztosítottnak mutatkozik, egyszersmind leggazdagabb resultatumokat igér: tehát most már szükségesnek látszik, a' részvények' szaporításának czélt tűzni, hogy azok magasabb tőke-becset nyerjenek; ennélfogvást, ha kivántatnék, azokat eladni lehessen, nem pedig hogy későbbi részvevők húzzák magokhoz a' nyereséget, mellyért az idősbek tőkepénzeiket koczkára tevék. Ha a' dolog még folyvást régi folyamatban marad, 's valamint eddig ugy most is, először 200, azután 320, végre 600 részvény teremtetik, 's ezek szintazon joggal ruháztatnak-fel, mellyel a' legrégibb vagy legelső részvények bírnak; ha továbbá azon kilátás maradmeg, hogy a' vállalati ügy' növekedő terjedése mellett mindig több idegen részvevő hivatik-meg a' haszon-osztozáshoz: akkor a' részvények' becse soha sem emelkedhetik, sőt inkább folyvást ingatag lábon fog maradni. — Ugyanazért ajánlatba hozatik ezennel: nyilatkoztassa-ki a' közgyülés elhatározottan, hogy jövendőre uj részvények többé nem adatnak-ki, és hogy azok' száma 1120nál végkép be van rekesztve; továbbá — ha a' vállalat nagyobb kiterjedést enged — hogy ez, az öszves társaság' részére 's nagyobb hasznára kölcsönök által eszközöltessék. A' Társaság' privilegiuma, ugy szinte az eddig létrehozott 's még létre hozatandó hajók elég biztositékul szolgálnak, 's ezekre könnyü leend akármelly summát száztól-ötös kamatmellett kölcsön kapni, 's e' kölcsönpénz nemcsak saját kamatjait fizeti majd ki, hanem nagyobbított kereset által a' törlesztésre fordítandó tartaléktőkét is olly módon nevelendi, hogy a' kölcsönpénzek' elenyésztése nagyhamar megtörténhetik, a' nélkül, hogy a' részvények' eddigi haszonhajtása csökkenjen, sőt e' haszonhajtás, mihelyt a' kölcsönvett pénzek vissza lesznek fizetve, azonnal rendkivüli fokra emelkedik. Hogy ezáltal a' részvények sokkal magasb tőke-becset nyernek, mintsem ez a' tartaléktőke' lassu öregbitetése által lehetséges, — ha mingyárt a' tartaléktőkére nézve az határoztatnék is, hogy későbbi részvényesek abból ne osztozhassanak — ezen állitás elég világos, 's épen nem szükséges előbb azt körülményesen fejtegetni. Hogy a' társasági értéknek illy megnagyítása, uj részvényes tagok' hozzájárulta nélkül, előre elintéztethessék, ezennel javaslatba hozatik, hogy a' legközelebbi években, valamig csak ellenkező végzés mást nem parancsoland, a' részvényes uraknak betett pénzeikért ne több, mint száztól-ötös kamat fizettessék évenként, az egész fölösleg-maradék pedig járuljon a' tartalék-tőkéhez, hogy ez már magában is tetemesen gyarapodjék 's később azt az uj vállalat-terjesztésekhez kölcsön veendő pénzek' törlesztésire lehessen fordítani. — Illy, a' Társaság' belsejéből, részvény-szaporítás nélkül, kihatható erőfejlés főleg kivánatosnak látszik a' Társaság' minélhosszabb 's úgy szólván, folyvásti tartósságára nézve. Mert valamig a' Társaság' munkálatköre, vagy más szóval: gyümölcsöző tulajdona csupán azon mértékben, melly szerint a' részvények szaporítatnak, növekszik, addig a' Társaságnak, privilegium' megszünte utáni, tartósságáról nem is gondolkodhatni, még kevésbé pedig örökös fenállásáról. Valamelly nyomos bal-eset, vagy a' privilegium' megszüntével előre látható concurrentia ekkor a' társaság' fenállását igen kétessé fogná tenni, minden esetre pedig jövedelmeit ugy megcsökkenteni, hogy azok a' rendszeres kamatfokot nem érhetnék el. Ha ellenben a' Társaság a' mostani, különösen kedvező körülményeket használja; ha ő a' több mint száztól-ötös kamatnyi osztalékokról bölcsen rendelkezik; ha azokat, valamint a' teendő kölcsönöket is részvény-szaporítás nélkül, a' vállalati ügy' lehető legnagyobb kiterjesztésire alkalmazza — 's imigy néhány év mulva gőzhajókat szerez, mellyek csupán a' Társaság' takárékpénzén épültek: akkor az ő jövedelmei olly nagy mértékben fognak öregbülni, hogy a' vállalatnak egy folyvást nagyobb kiterjedése, magából a' társaság' belsejéből kihatva, lehetséges lesz; a' részvények' tőkebecse naponként emelkedni fog, minden szerencsétlenségi eset könnyen legyőzethetik — 's ha majd a' privilegium megszünik, képes lesz a' Társaság, a' vitelbér' tetemes alábbszállítatása által minden concurrentiával megmérközni 's igy a' Társaság' fenállását örök időkre biztosítandja.

Egy szavazási joggal biró részvényesnek szerencséje van, ezen jegyzéseit az Igazgatóság' nagyérdemü Tagjai elibe megfontolás végett terjeszteni, azon igen szerény kéréssel: hogy, hozzá mellékelvén saját szempontikat, hozzák a' legközelebbi közgyülésnél inditványba, 's ez tegye végzéssé: 1) hogy a' részvények jövendőben ne szaporítassanak, hanem azok' száma 1120nál végkép bérekesztettnek nyilatkoztassék; 2) hogy a' vállalati ügy' lehető legnagyobb-sikerü kiter-

jesztése folyvást, de egyedül csak a' társaság' belsejéből kihatólag — eszközöltessék, 's azért, hol illy kiterjesztés lehetséges, ott az ahoz megkivántató költségek ideigleni társasági-kölcsön által szereztessenek-meg; 3) mostantól fogva mindaddig, mig ujabb végzés azt nem másítandja, a' részvényekért évenként száztól ötnél nagyobb kamat ne fizettessék, az egész fölösleg-osztalék pedig járuljon a' tartaléktőkéhez, mellyből aztán az ujabb hajó-építések, a' fölveendő kölcsönök' kamatfizetései 's elenyésztése (amortisatioja) fognak eszközöltetni.

C)

Ámbár igen sok helyeset, sőt némi tekintetben még vállalatunkra nézve hasznosat is foglal magában Társaságunk' egyik tisztelt részvevőjének javaslata, mellyet Önökkel imént közlénk: még sem hiszem, hogy Önök' nézetei azzal megegyezhetnek 's végzés által a' részvények' számát 1120nál minden további időre megállapítsák. Alaptörvényink t. i. a' 17dik czikkely által azt rendelik, hogy a' vállalatnak javaslatba hozott kiterjesztésénél mindig a' közgyülés határozza-el: ha valljon ahoz a' költségek uj részvénykiadás vagy pedig más hitel-eszközök által teremtessenek-e elő. Egy, ma hozott végzés tehát nem birhat a' jövő időre, más körülményekre 's jövendő közgyülésekre nézve kötelező erővel. — Ha mi a' részvények' számát változhatlanul akarnók megállapitani, ugy ez csak az alaptörvények vagy is statutumok' átdolgozása 's az ezt tárgyazó rendelésnek a' statumokba iktatása által történhetnék-meg. Illy átdolgozás pedig a' magas kormányhatóságok' helyben hagyását 's hasonló esetek után más részvényes társaságoknál talán valamennyi részvényes tag' köz megegyezését kivánná-meg, 's ugyan azért e' dolgot csak igen hosszadalmas uton lehetne eszközleni. — De talán még kivánatos sem volna, hogy statutumok által a' Társaság illy szük korlátok közé szoritassék 's minden esetnél folyvást a' tőke-szaporításnak egyoldalu módjához legyen csak kötve. Más részvényes társaságok az ő vállalataik' ohajtott kiterjesztésénél, ha statutumikban hajszálnyi pontossággal jelelt határok vannak, igen igen megszoritva érzik magokat; és én alaptörvényinkben különös jónak tartom, hogy nekünk szabadságot engednek, minden esetnél folyvást azon módot választhatni, melly vállalatunkra nézve legkedvezőbb.

Továbbá még szándékom említeni: Ha mingyárt igen lehetséges is, hogy a' részvények — megszorittatván most azok' száma — egyszerrei mohó speculatiók által magasra szökkennek 's becsök növekszik: még is más részről, ugy látszik, vállalatunk sokkal erősebb lábon áll, ha az egy terjedelméhez alkalmazott tőkére van alapitva. A' miénk növekedő vállalat, még távol van azon fő magas foktól, mellyet kedvező körülmények közt elérhet; az ő legfényesebb következményei még csak várandók. — Az eddigi részvény-tőke még nem látszik a' vállalat' természetéhez képest tulságig nagynak, 's ugy hiszem, hogy most is, midőn egy uj tengeri gőzhajó' épittetése hozatott javaslatba, a' hozzá szükséges költségeket legczélirányosabban uj részvények' kiadása által fedezhetnők, mivel most ujdon belépendő részvényesek az idősbekhez képest még koránsem állnak haszonban. — Mert ha most biztosítottabbak is kilátásink, mintsem voltak a' társaság' keletkeztekor, 's ha mingyárt azon remény kecsegtet is, hogy rövid idő mulva tetemes nyereség jutalmaz bennünket: még is a' mult év' mostoha körülményei által nemcsak tartaléktőkénk van kimeritve, hanem még némi veszteségről is történt szó, melly, valamint a' már fenálló gőzhajók' természetes romlékonysága is, az ujdon belépendő részvényeseket közösön sujrja. Hitelmódokhoz, mellyek nem csupán ideigleniek, folyamodni: ez mindig merész koczkajátéknak látszik olly vállalatnál, melly még csak kezdetben van 's tökéletesen kiképezve nincs, 's melly jelenleg inkább csak igen alapos reményekre, mint következményekre támaszkodik. — Egy, szerencsétlen combinatiok által előidézett kárvallási esetben ekkor a' hitelezők' előjogánál fogvást a' részvényesek' tőkéje sokkal nagyobb mértékben van veszélyeztetve, mint sem különben történhetnék. — Én koránsem akarom itt azt mondani, hogy idővel, ha egyszer vállalatunknak határozott következményei lesznek 's tartaléktőkénk némi kiterjedést nyert, a' hitelmódok ne lehessenek igen czéliranyosak vállalatunkat azon kifejlésre segíteni, mellyre az képes; — ámde nem hihetem, hogy ezen időpont már itt van 's hogy a' részvény-szaporitás mar most is kárt okozzon a' jelen birtokosoknak. — Én azért az Önökkel közlött jegyzések' szerzőjével teljesen egy értelemben vagyok 's megismerem, hogy a' tartaléktőkék' lehető legnagyobb öregbítetése kivánatos dolog; de nincs jogunk azt nyilatkoztatni, hogy jövendőben a' részvényes uraknak több, mint száztól-ötös évi kamatok ne fizettessenek; mert statutumink az osztalékok' kieszközlését mindig a' legközelebbi közgyülésre utasítják, melly mindig csak a' folyó évre hozhat jogszerinti végzéseket. — A' vállalat' kedvező folyamatjánál hihetőkép legtöbben azon ohajtást is táplálandják, hogy a' haszon a' jelen és jövendő közt osztassék-fel 's egy mérsekelt fölös-osztaléknak (Superdividende) megengedése talán nagy és hasznos befolyást gyakorland a' részvények' értékire.

MAGYAR DIVATVILÁG.

Levéltöredék (Budán, 1835, martz 28kán.)

Kedves Barátom! Szemrehányásod' békével szenvedem. Sokáig hallgaték, de mit is irhattam volna?

itt, valamint körültünk, említésre méltó mi sem történik — 's azért szokásként időjárat 's hogy-mint-létről vagyok kénytelen beszélni. Esőnk nincs; keletkezett sok humoristikus elménk nyeli-el talán a' nedvet. Lankadunk; de a' tatárba hogy is ne? mennyit tettünk 's mennyit haladtunk már. Csak vedd-fel! az utczák 's boltok' fölirásai már sok helyütt magyar nyelven szemlélhetők, 's hogy a' jámbor honfi el ne tévedjen, németül is megmagyarázva; már tánczmulatságinkban mindenütt egyszer sőt kétszer is magyar nóta zengedez, 's mi annak — mintegy köszönvén a' muzsikaigazgatónak iránt unk mutatott szivességét — örvendve 's hálásan tapsolunk 's mélyen illetődve — keringünk; vendéglők belépti jegyeket 's étlapokat — használhatás végett német tolmácslattal — már magyarul nyomatnak; kávéházakban, kézen forgó idegen ujságok mellett már honi hirlapok is hevernek; az ujévi köszöntéseket megváltó jegyzékek egykét ezer magyar' nevei közt, már három sőt négyszáz magyarul irottat is mutatnak; sőt imitt amott megyei hajdúk, torony-'s éjjeli őrök jelszavaikat már magyarul hangoztatják. Ennyi 's még több illy nagyszerü jelenségek 's eszközök' létesitése után nemzetiségünk' fejledezését czélzólag, a' megnyugvás édes lehet, 's a' kilátás szép jövendőnkre eléggé biztositott. 'S ha még azt is fontolatra vesszük, hogy fővárosunkban már majd két év óta magyar játékszin is létez — még pedig látogatóinak fölötte csekély száma miatt, tetemes áldozatok által — szép buzgalmunkat a' haza 's nemzetiségünkért ugyan ki hozhatja kétségbe? Már itt van, minden kétség kivül itt van az idő, melly Pesten egy nemzeti szinházat — leendjen az bár a' hatvani kapunál, vagy a' helynek olcsósága miatt még tul is rajta — mulhatlanul kiván, mert tehetősbeink közül sokan, ha soha feléje sem menendnek is — mint jelenleg tapasztalhatni — a' nemzeti müvelődés' előmozditatásaért, szokott nagy lelküséggel abban páholyokat tartani bizonyosan 's még akkor is fognak, ha majd, valamint most, az idegen játékszint szerencsésitik jelenlétükkel. Tán azt gondolod, vagdalkozom? igen csalatkozol, nincs is hozzá jogom, én nem vagyok született v i t é z l ő; nagyra becsülöm én a' hazához vonzódás' minden jeleit, 's ha midőn játékszinünkben vagyok, tiszteletem szeretettel — minőt csupa méltóság, rang 's külfény soha nem nyerhet — párosul azon honosim iránt, kik balitéleteken tul, tiszta lélek 's kebellel jól érzik és tudják, hogy a' haza iránti tartozás' teljesitése legszentebb kötelesség; hogy annak keletkező intézetit nem annyira alamizsnaként odavetett pénz, mint egyesülésre, követésre serkentő személyes részvét segiti 's emeli magasbra; hogy az illy tettet csak azok magyarázgatják félre, kik a' földi nagyságot amphibiumi tulajdonok által egyedül tudják 's hiszik lehetségesnek elérni. De hiába! megvan az emberben — kivált ha már a' müveltség' olly fokán áll, mint nálunk sok elékelő, 's közöttük kiváltkép szépeink — hogy a' selejtességet megvetve, felsőbbségnek örömest hódol. Ezen elv után ugyan miként kivánhatni, a' közönség' müveltebb részétől hajlandóságot játékszinünk iránt, a' már olly nagy tökélyre haladott idegen fölött? Nem képtelenség 's nem magyaromania volna-e, a' még csak most fejledező nemzeti játékszint látogatnimeg, midőn mi a' szépnek 's müvészetnek választott kedvenczei való élvezetre csak az idegen szinházban, hol — kivált nálunk — minden, de minden tökély és remek, tarthatunk kielégitőleg számot? Minő operák, minő dramák, minő parodiák adatnak itt, 's mikép? Most Bécsből, majd Berlinből, majd ismét Münchenből érkezik egy énekes vagy szinész; 's nekünk mi kell több? Nem! ennyi kellemes estvék' sorát feláldozni, hogy amott hazai nyelv 's müvészetünk' annyi akadállyal küzdelmeit szemlélhessük, bizonyára csak nem lehet. Elhidd, ez mind máskép leend, mihelyt szinmüvészetünk az idegent eléri vagy felülhaladja; mert hogy annak, elékelőink előtt kiváltkép, olly kevés kelete van, mint már följebb világosan — ahogy nálunk szokás és lehetséges — megmutattam, nem idegenkedésből a' haza iránt — mi egy dicső nemzet' tagjainak tulajdona, mint annyi század 's mostani állásunk tettlegesen bizonyitják, semmiképen sem lehet — hanem inkább a' nemesb vérrel mintegy velök született vonzódásból a' szebb 's tökéletesbhez származik. — Tudom, mondani vagy legalább gondolni fogod: de ugyan mikép emelkedhetik szinészetünk említett fokaira a' tökélynek, ha épen azok vonják-meg tőle, részvétüket, kiktől az majd csaknem kizárólag várhatja 's követelheti ápoltatását? — Hja ez már más kérdés, mellyre egyedül azoktól várhatsz kielégitő feleletet, kik játékszinünk' 's annak legfőbb létszere t. i. nyelvünk' müveltségi állapotját sokkal alantibbnak vélik, mintsem hogy azokat megkedvelhetnék, 's még is érettük — bár gyakran fényes, hiren szárnyaló áldozatokra készek — valóan érzeni, szép szónál és fénynél egyebet adni nem akarnak. — Most elég, mert sokat irni, hogy mások ne sokalják, nehéz.

P... ta Károly.

REJTETTSZÓ.

Az első négy betü nyáron is jeget szül;
Ész szokott lakozni benne fejetlenül —
Hintón ezt ötödik kerékben nem leled;
Ekkel benn nyugalom ölelkezik veled.
Féllel más kettő egy tag, mellyen mesteri
Pálcza beléd sokszor a' tudományt veri.
Vég kettőm az erdőn görbe legtöbb vagyon.
Az egész csemete-bokor 's hasznos nagyon.

Eghy.

A' 29dik számu rejtettszó: K ő s z e g

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

32dik szám — Pest, aprilis' 22kén — 1835.

VADÁSZDAL

(„Mátrai rablók" czimü uj eredeti dramából)

KAR.

Kéjt lehelve int a' hajnal,
Bérczre, völgybe — rajta hát!
Harmat-ár után nyomozzuk
Medve', farkas', őz' lakát.
Kürt danával, ércz-robogva
Hallo hallo hallo hó!
Üzzük a' vadon' lakójit —
Rajta rajta hop ho hó!

VISZHANG.

Ho hó ho hó ho hó!

BÉRCZY KÁLMÁN.

Kín epeszti férfi keblem',
Kőfalak ha zárnak-el,
'S víg örömre akkor ébred,
Csak midőn csatára kel —
Öklöm ölve a' vadonnak
Bércz-nevelte szörnyeit;
Lelkem akkor a' világnak
Elfelejti terheit.

KAR.

Már a' nap' tüzes sugára
Fénylik ott a' bérczeken,
Rajta vadra hát! keresztül
Bokron, éren és hegyen;
Kürt robogva víg danával
Hallo hallo hallo hó!
Dárda pengve, ív recsegve,
Rajta rajta hop ho hó!

VISZHANG.

Ho hó ho hó ho hó!

BÉRCZY KÁLMÁN.

Szép leányka' csókja édes,
Édes a' visontai;
Haj! de Mátra' vére, haj! de
Szép leányka' csókjai
Csak merész vadász' jutalma
A' kiállt veszélyekért;
Rajta hát a' hegytetőre
Küzdni szépekért 's borért!

KAR.

Rajta vadra, rajta! vígan
Hát a' hegytetőre fel;
Mit szemünk ohajtva szemlél
Bérczen, azt nyil érje-el.
Rajta rajta víg danával
Hallo hallo hallo hó!
Dárda pengve, ív recsegve
Rajta vadra hop ho hó!

VISZHANG.

Ho hó ho hó ho hó!

Nagy Ignácz.

Á' HIRLAP-SZERKESZTŐK LONDONBAN.

(Vége)

A' Times után mingyárt a' Morning-Chronicle következik. E' journal a' tudós Perry' vezérlete alatt igen nagy hírben állott; de miután az imént nevezett szerkesztő meghalt, a' Chronicle—mint röviden azt nevezni szokás — Clements urnak adaték-el 30,000 font sterlingen, 's így épen nem nagy áron, ha a' vevő illy speculatiohoz elég tőkepénzzel 's talentommal birt volna. De mivel ez nem igy volt, a' Chronicle' szerencsecsillaga letünt 's nem sokára többi versenytársa közt jóval hátramaradt. A' külföldi tudósítások szórul szóra irattak-ki a' Times és Morning-Herald' multnapi számaiból; ezenkivül, néhány shilling' megkimélhetése végett különféle typographiai álfogások is vétettek eszközül, a' mi e' journalnak csak annál tetemesb ártalmára szolgált. Utóbb már alig kelt-el 2000 példány. Illy mostoha körülmények közt folyó-évi januárban Clements ur chroniclei osztályrészét 17,000 font sterlingen Grote banquiernek 's a' birminghami nagy whignek, Parkes Jozuának adá-el. Mindazáltal ezen urak sem dicsekhetnek, hogy a' Journalistika' nehéz feladásit alaposan ismerik. Mi a' Chronicle' külföldi levelezéseit illeti, ezek minden esetre most érdekesbek; benne mindig a' legujabb hirek foglaltatnak Paris és Madritból; de azért még folyvást sok hézagot mutat 's legalább egy harmad résszel kevesebb tartalmu a' Timesnál. A' mi pedig a' Chronicle' becsét főleg csökkenti, az azon czikkelyek, mellyeket néhány tulajdonos e' hirlap' szeletibe iktat. Veszedelmes tévedés! valakinek magát journalistának tartani, mivel pénzen egy journalt kezére vásárlott! — Black urat e' jeles philosophust 's mély tudományu férfit, illetné csupán azon jog, hogy a' Chronicle-ben mély theoriáit a' Politikáról kifejtse. A' versenygés hijánya okozza csak, hogy a' Times rákjárást enged magának, 's a' század' előrehaladó szellemét illy vakmerőn gunyolja. Soha sem ajánlkozott a' Morning-Chroniclenek szebb alkalom, mint a' Times' hittagadása volt, hogy magát a' politikai sajtónak vezérjévé tegye. — A' Morning-Herald-ról, mellynek semmi politikai befolyása nincs, röviden csak ennyit mondhatni: E' journal azon időben, midőn a' Morning-Chronicle hanyatlani kezde, Thwaites urnak, ki kevéssel ezelőtt halt-meg, igazgatása alatt bizonyos népszerüséggel, vagy legalább tetemesb számu előfizetővel birt. Thwaites ur manchesteri kereskedő vala, ő Londonban települt-le 's tőkepénzét nyereség-vágyból journal-speculatióra fordítá. A' Herald ezen uj tulajdo-

nos' kezében, vegyes közlésinek különfélesége által kezdé magát kitüntetni, formatuma tetemesen nagyobbult, 's hogy e' hirlap magának kedvező hírtnevet szerzett, azt nagyobb részint O'Dwyer ur', a' lengyel ujságok' szerkesztője' szellemének köszönheti. A' Herald kellemes család-ujság, de a' politikai világban, minden fontosság nélküli. Ő általában véve a' reform' elveit támogatja, de egyszersmind az irlandi orangistákat is védelmezi 's az angol egyháznak egész sértetlenségét; ő pártolja külföldön a' szabadság' ügyét, de mind a' mellett egy levelezőt is fizet Spanyolországban, ki don Carlost diadalmas seregek' szárnyán királynak fösti, míg véleménye szerint a' christinosok csak egy maroknyi nyomorult élősdik, kik alig méltók, hogy őket rühes kutyáknak vessék martalékul. Ezen 's még több ezer más ellenmondás, mellyeket a' függetlenség' szép nevével kivánnak örömest felruházni, a' Morning-Heraldot minden politikai hitelétől megfosztá 's napról napra csökkenti olvasóinak számát. E' hirlap most csaknem kirekesztőleg mistress Tarrantnek, Thwaites ur' leányának tulajdona, ki maga is a' politikai czikkelyeknek egy nagy részét irja. Ugyanezért a' gonosz Barnes ur a' M. Heraldot e' gúnynévvel: „Nagyanyám' journálja" vala kegyes megajándékozni. — A' Morning-News a' Guardian and Public Ledger' romjain emelkedett-föl, 's úgy látszik, nem sokára sirba is követendi azt. E' lap Byrne urak' tulajdona volt, kik közül egyik 1832ben a' cholerának juta áldozatul. E' véletlen halál a' journal' eladatását szülé 's igy került az 24,000 font sterlingen a' „szelid Elefántnak" (Ellenborough lord, főtorynak, keletindiai ellenőri-hivatal' elnökének) 's ezen párt' több más embereinek birtokába. — A' Morning Post nem nagy számu előfizetővel bír, de mivel az aristokratai körökben forog, tehát az abba fölvétetni szokott jelentésekért igen jól fizetnek 's a' journal ez által mindig bizonyos nyereséget húz. Walton ur a' politikai czikkelyek' irója, mindazáltal nagy, pártos szenvedélyt árulnak-el 's igy hatásuk sokat veszt.

Ámde már vége a' reggelnek; lássuk most azon journalokat, mellyek a' nap' lenyugtát megelőzik, vagy követik. Valamennyi hirlap között, mellyek délután jelennek-meg, 1830 óta, midőn t. i. a' whigek jutának kormányra, legnagyobb fontosságu a' Globe. Ennek szerkesztője Görton ur, egy biographiai lexicon' 's néhány más elme-mű' összeférczelője. Azonban Görton ur négy év óta nem egyéb, mint üres zerusa a' Globenak; mert a' politikai czikkelyek ez idő alatt mindig rendesen Palmerston és Melbourne lordok' tiszti termeiből folytanak. A' Glob-et közönségesen „Cupido' emlék-könyvének" híják, mivel némileg lord Palmerston szerkeszti azt, ki is e' gunynevet: 'Cupido' viseli. Ha Cupido isten többé trónjára, vissza nem lép ugy a' Globe... de ne előzzük-meg a' jövendőt. — A' Couriernak nincs határozott politikai elve, 's minden leányzó közt, kik az utczákon futkosnak, ez a' legcsapodárabb. Lapjaiba igen sokan irnak 's jelesül Europának egy királya is. — A' Couriert egy év óta Stuart Jakab ur szerkeszti, egy jeles elmetehetségü, skótziai tudós 's az egyesült statusokban tett utazásnak irója, ki néhány év előtt Sir Boswell Sándorral volt párviadala által igen sok beszédre adott alkalmat. Ő a' kereskedési világban keletkezett nagy rémülés' idején oktalan speculatiói által minden vagyonát elveszté. A' Courier az ujabb időszakban Wellington hg' lábaihoz veté magát, ámde ő magassága nem méltóztatott őt felemelni. — A' Sun nevü estveli ujság középszerü hírben áll; Murdo Young ur annak tulajdonosa. E' journal kegyelmet talált a' whigeknél 's most azok' érdekiben élénk buzgalommal harczol. — A' Standard Baldwin ur' tulajdona 's azt Gifford 's a' nagy hirü Maginn adjak-ki. E' journal eléggé bizonyítja, milly nagyok az irásmódnak érdemei; mert jóllehet haldokló ügyet védelmez, mégis meglehetős számu előfizetőkkel dicsekszik. —

Vessünk most egy pillanatot a' főváros' Journalistikájának azon nagy osztályára, t. i. a' vasárnapi lapokra. A' naponként megjelenő ujságok, mellyek a' szombat' nyugalmát lélekisméretesen megüllik, e' napot a' heti sajtó' speculatioinak engedék által. Ezen ujságok közt első helyet foglal a' nevezetes Dispatch, a' hatton-gardeni Harmer ur' tulajdona, ki lapjának szerencsés kelete által már több ezer font sterlinget nyert. Fő szerkesztője Williams ur; ez irja „Publicola" álnév alatt a' fő czikkelyeket. Williams ur korábban hajós kapitány volt; a' zordon tengeri pályán merité ő eszméit ama' sötét rendszerről, melly lapjaiban még nem rég uralkodott 's mellynek emlékezete olly igen borzasztó erőhatást ada irásmódjának. Atyja egy amerikai royalista volt, rokona Hayne generalnak, délcarolinai jeles kormányzónak. Williams ur Thomson' évszakaszinak 's Milton' elvesztett paradicsomának kiadása által is ismeretes; ezenkivül irt még egy eredeti munkát is illy czim alatt: „Elbeszélések az öreg Jefferson urról"; ezen utóbbi elmemű becsület-emléke ama' legnemesebb férfiak' egyikének, kik valaha az emberi nemzet' szabadságáért harczoltak. — Második nevezetes heti ujság a' Spectator. Ez fényes sztilje által a' Dispatch-ot felülhaladja, elvei' szilárdságára nézve pedig csak keveset enged; e' lap is tetemes summákat vesztett, de legalább becsületesen vesztett. Day ur, az előtt isméretes kereskedő Holbern-streetben, a' Spectatorral többes összeköttetésben állott 's vagyonának egy részét nemes bőkezüséggel 's nyerekedés' reménye nélkül e' fényes lap' támogatására fordította. Magas ára gátolja egyedül, hogy valamennyi vágytársa fölött nem nyerhet elsőséget. Ha formatuma kisebbednék 's a' nempolitikai czikkelyek kimaradnának, ugy olcsóbb ár mellett hetenként mintegy 6000 példányt adhatna-el. Szerkesztője egy, Rintoul nevü skótziai tudós. — Van Londonban vasárnapi Times is, egy kellemes, békeszerető lap,

melly magán elhatározott politikai szint nem visel 's a' vidéki földbérlők és kereskedőknél igen kedves. E' lapból Harvey ur' vezérlete alatt, ki számára igen sok érdekes czikkelyt irt, hetenként mintegy 2000 példány kelt-el. De mióta Gaspy ur a' Sunday-Times' szerkesztője 's nagyrészint tulajdonosa is, nemcsak tartalmi becse csökkent, de előfizetőinek száma is meggyérült.— A' John-Bull, — ezen ultra-tory lap 's a' főegyház' tulságos védszónoka — keresztyéntelen hevességgel támadja-meg ellenségeit; ő majd elmésen vagdalkozik, majd durván tréfál, 's tulzásihoz még egy pillanatig sem lőn hívtelen. Fő szerkesztője Hook Tódor, egy elmés román-iró, ki az aristokratai szokásokat festő mesterségére igen igen büszke, jóllehet hőseit inkább csapszékekben, mint szalonokban keresi föl. John-Bull-t eredetileg a' kormány alapitá — legalább az első hat hétben a' kincstár viselé a' költségeket; de a' szerkesztők, kikhez a' Quaterly-Review' több derék irója 's jelesül Cooker és Lockhart is tartoztak, nem sokára e' gyámolitást szükségtelenné tevék. John-Bull a' főbb osztályok' segedelmivel rendkivül hamar emelkedett 's most tulajdonosira nézve egy dusan kamatozó kincs. Ő még Beacon nevü hatalmas versenytársát, — egy másik gunyfulánkos és személyességekre bocsátkozó heti lapot — is legyőzte, ámbár Scott Waltert, a' hires novellaköltőt, mondják egyik dolgozó-társának. John Bullnak még folyvást jó kelete van; azonban Hook ur' gyöngélkedő egészsége még is lerótt valamit erejéből, 's igy kedvességét is némileg csökkenté. — Most pedig a' politikai sajtó felszólít bennünket, szálljunk-le alsó emeleteibe, azon termekbe t. i., hol az Age és John-Bull' többi gyermeke garázdálkodik. De mi ezekről inkább egy másik czikkelyben fogunk értekezni; említést teszünk majd akkor a' True-Sun, a' Morning Advertiser. nem különben John-Bull' radical ellentársáról az Examiner-ről is, mellyek a' jó ügynek megannyi becsületes védbajnokai; azon egyetlent sem feledvén-el, kf, nyitott sisakkal 's nevét zászlóján hordozva, merészel csatasikra lépni — Cobbett William-ot t. i. 's az ő Register-ét.

FÜZÉR A' MAGYAR TÖRVÉNYTUDOMANYBÓL.

(Folytatás.)

Egy jó törvénykezési rend' fő tulajdona, hogy a' perlekedő feleknek tökéletes biztositást nyujtson védelmök' előadhatására. Ez meglevén, a' törvénykezési rend annál jobb lesz, mennél rövidebb 's mennél kevesbé költséges az.

Ha valamelly országban lehetnek olly perek, mellyeket a' nagyatya 30 esztendős korában elkezdett, 's csak unokája 80 esztendős korában végezhet-el; — ha lehetnek olly perek, mellyekben a' költség három annyi, mint a' pertárgyazat, (substratum); — az ollyan ország' törvénykezési rende nem a' legjobb.

Hazánk' bányászi törvényszékei előtt sokszor milliomokat tárgyazó perek forognak, még is négy szóváltással döntetnek-el, mellyeknek neve: Vád, felelet, beszéd, ellenbeszéd. A' Felperes, ki az ellenbeszédre még felelni akar (mi azonban ritkán történik), kénytelen arra engedelmet kérni a' nm. magyar udv. kanczelláriától. — Valljon miért nem elégülhetnének-meg másféle pereinkben is ezen négy szóváltással, azonegy megkülönböztetéssel azonban, hogy az ellenbeszéd után okvetetlenül következzék ugyan a' végső itélet, de az ügyevesztett félnek legyen szabad, itélettiltással (prohibitával) élni, a' rövid folyamatu, vagy is csupán facti perekben egyszer, a' juris perekben pedig akár kétszer is, még pedig minden, akármelly törvényszek 's ne csupán a' kir. Tabla előtt? — Ezen prohibitánál nincs szebb ügyorvoslás (remedium juridicum) egész törvény-könyvünkben. Mert nem jar se költséggel se fáradsággal, az ügyevesztettre nézve pedig vajmi czélirányos már csak azért is, mivel az Itélet után él vele, akkor t. i., midőn már az Itéletből tudja, mi birta legyen a' birót illyen itéletre, 's mit kelljen tehát megczáfolnia. — A' fenemlitett, minden törvényszékre egyaránt kiterjesztendő prohibitának pedig az lenne foganatja: hogy a' prohibens vagy tiltó még egy szóváltást, uj mutatványokkal támogatottat, adhatna, mellyre az ellenfél megint egyszer felelne, mi után ismét uj itélet hozatnék. — Az illy törvénykezési rendszer ellen tán nem lehetne senkinek is alapos kifogása, csak el ne felejtsük azt: hogy a' törvényhozás tartozik ugyan az igazság-keresőt pártolni, de nem tartozik pártolni azt, ki az igazságot kijátszani, halasztani, vagy előle kitérni ügyekszik; azaz, pártolni tartozik azt, ki valóságos jogot védelmez, akár legyen az Fel- akár Alperes; de nem azt, ki jogtalanságát palástolni, vagy az igazságot megzavarni törekszik.

Igaz, vannak némelly pereink, mellyeket egyetlen egy itélettel nem dönthetni-el; igy p. o. a' zálogos és erőtlenitő perekben előbb kell a' jószágot a' Felperesnek oda itélni, hogysem az Alperes a' liquidatióba (költségmutatásba) bocsátkozhatnék. De az illy esetekben az itélet a' foglalásra (executio) útasithatná a' liquidatiót, mi most is megesik néha, fenmaradván az Alperesnek mindig azon joga, hogy azt, ha jobbnak látja, prohibita mellett előadhassa.

Kérdés volna még: mit tennénk e' szerint a' kifogásokkal? Ezek, mint régen tudva van, kétfélék: némellyek érdeklik a' per' velejét, 's annak végső eldöntetésére hatalmas befolyással birnak, p. o. a' kereset (Actio), felperesség, (Actoratus), perczim (Institutum) ellen tett kifogások; mások ellenben csupán a' formát illetik, 's csupán időhalasztásra czéloznak: mint az idézés (citatio) ellen tett kifogások 's más effélék. Ez utóbbiakat tartozzék az Alperes harmad nap alatt, miután az idézőlevelet kezéhez vette, a' birónak bejelenteni, ez pedig az ellenfél' jelenlétében minden irásbeli szóváltás nélkül, a' feleknek csupán szóbeli kihallgattatása után summásan döntse-el, 's ha az idézést 's a' t. igazán hibásnak, a' határnapot rövidnek 's a' t. találja, tüstént mást rendeljen. — Mi pedig az elsőbb-rendü fontosabb és a' dolog' velejét érdeklő kifogásokat illeti, ezeket szabad legyen ugyan irásban előadni, de a' velős védelemre kiszabott határnap előtt, 's igy ezt bé nem várva; p. o. ha a' velős feleletre 15 napszabatott, már a' 8dik napon. Mit azon kérdésekre is ki kellene terjeszteni, midőn az alperes p. o. Evictorra (szavatosra) kiván hivatkozni, tanúk' hitelesitését, vagy oculatát (szemügyvétet) kérni 's más effélét.

Igy forogna törvénykezési erőmüvünk rendesen, 's illő szabatossággal, nem pedig úgy, hogy mozgását, mint egy elmés irónk mondotta, csupán a' ke-

rekek' csikorgásán ('s hozzá tehetjük még: a' per' végén előkerülő tömérdek költség-lajstromon) vehetni észre. Fabriczy Sámuel.

WYNNE TAMÁS.

E' híres gonosztevő Ipswichben született, hol 15 éves koráig élt, azután pedig hajós szolgálatba állott. Kilencz év mulva Londonba jött, hol feslett erkölcsü társaságokba juta, elvetemült nőszemélyekkel tobzódott, 's nem mulasztott-el semmi gonoszságot, hogy mind saját mind amazok' kicsapongásit győzhesse. Végre a' házak' feltöréseben 's mindennemü tolvajságban olly ügyessé lőn, hogy időkora' legveszélyesb 's rettentőbb zsiványának tartatott.

Kalandorunk Erzsébet királyné alatt élt 's azon hallatlan vakmerőségre vetemült, hogy a' whitehalli királylakot kirablá 's 400 font sterlingnyi értéket orza-el. E' gaz csínya miatt elfogatott 's Newgatebe vitetett. Szerencséjére a' királyné minden vétkesnek — kivevén a' gyilkosokat 's felségbántókat — közbocsánatot hirdetett 's így ő is szabadon ereszteték. De se a' királyné' kegyelme, se a' veszély, mellyben nyaka forgott, nem volt legkisebb hatásu is edzett szivére. Életnemét folytatá, de kénytelen vala, titokban maradhatása végett, mint konyhainas a' Salisburgi grófhoz lépni szolgálatba. Itt megszerette a' grófné' komornáját, ki is bámult illy alrendü ember' szemtelenségén 's ajánlatit megveté. Ez annyira megkeseríté Wynnét, hogy szerelme legott gyülölséggé változott 's bosszuállás' tervein jártatá gonosz elméjét. E' végre használt is egy alkalmat 's olly durván bánt a' komornával, hogy ez a' ház' szolgájit volt kénytelen segélyül híni. A' jámbor asszonyt az ijedség betegségbe ejté 's le kellett fekünnie. Tudósittatván a' gróf ezen esetről, megparancsolá, hogy Wynne a' kocsis által korbácsoltassék-meg, 's büntetése egy hónapig minden héten ismételtessék. Jóllehet örült Wynne, hogy egy asszonyon, ki szerelmét megvetette, bosszuját tölthető, még is a' jutalom, mellyet neki parancsnoka szánt, épen nem volt ínye szerint. Ellopott tehát a' kocsistól 9, a' szakácstól 15 font sterlinget, a' gróftól egy ezüst kelyhet, a' komorna-asszonytól a' legjobb ruhadarabokat 's imígy uj kalandokra indult.

A' vendégfogadósak nem voltak még azon korban olly szemesek, mint jelenleg. Gyakran fordultmeg tehát Wynne a' vendégházakban terhhordó-rnhában, mindennemü árúkat lopogatott, 's tolvajságát a' nélkül, hogy felfödöztetnék, addig folytatá, míg 200 font sterlinget nem gyüjtött. A' terh-hordók, kiknek a' kárt meg kelle téríteni, jobban vigyáztak már a' rájok bizott árukra 's igy Wynnenek ismét uj keresetágról kelle gondoskodni. — Egyszer hallá, hogy egy férfi azt mondá nőjének, ki őt a' ház-ajtóig kikisérte, hogy 4 vagy 5 óra mulva visszatérend. A' férfi után lopódzott tehát, mig meglátta, hogy az egy korcsmába bément, 's miután megtudá a' csapláros' nevét a' férfiéval együtt, visszatért az asszonyhoz 's jelenté neki, hogy férjét a' guta ütötte-meg 's halála előtt kivánna még vele szólani. Keservesen sírt a' szegény nő, meghagyá szolgálójának, hogy a' házat rendben tartsa 's a' hazug hirnökkel azon helyre sietett-el, hol férje a' halál' torkában veszteglett. De nem messze menének mindketten, midőn Wynne azon ürügy alatt, hogy a' város' más részében nyomos foglalatosságai vannak, magára hagyá az asszonyt; ő pedig visszatért a' házhoz 's mondá a' szolgálónak, hogy őt asszonya küldi azon izenettel: ha ő annyi meg annyi óra alatt nem jőne haza, ugy az éjt nem töltendi honn 's ezen esetre lefekhetik. Mivel Wynne alig látszék lélekzetet vehetni, a' leányzó betérésre kérte őt, hogy kissé megpihenjen; mit meg is tett 's midőn a' leány némi frisitő szereket hozna, leveré őt 's 200 ft stgnyi értéket rablott-el.

Nyolcz évig tengődött Wynne hasonló csínyokkal; ekkor föltevé magában, hogy egy gyolcs-árust, ki felhagyott keresetével 's szorgalma' gyümölcsiből élt nejével, kiraboljon. Egy estve tehát betört a' házba; hogy fel ne födöztessék, aluttokban megmetszé mindkettőnek torkát, készpénzben 's drágaságokban ellopott mintegy 2500 ft stget, azután, hogy bátorságban maradhasson, nőjével 's gyermekeivel Virginiába hajózott. Mivel másnap, szokásuk ellen nem láttatták magokat ezen agg emberek 's az ajtó is zártan maradt: szomszédaik kifeszíték azt 's a' meggyilkoltakat vérökben uszva 's a' házat kirabolva lelék. Szoros nyomozások tétettek azonnal 's egy szegény ember, ki koldulva keresé kenyerét, elfogatott, mert őt mult napon a' ház-előtti padon ülni látták. Ámbár nem szólt ellene a' körülmény, a' bíróság még is bünösnek nyilatkoztatá 's a' ház előtt akasztatott-fel. Wynne azonban, az igazi gyilkos, idegen földön bátorságban élt. Ártatlan vérnek kiontásával szerzett vagyona növekedett 's kincsei szembetünőleg sokasultak-meg. Miután Virginiában 20 évig élt, családja megszaporodott 's nagy értéket szerzett volna, föltevé magában, hogy Angliát halála előtt még egyszer meglátogatja 's azután visszatérend, hogy tetemei idegen földön tétessenek örök nyugalomra. Londonban mulatván egynap, bizonyos aranymüves' boltjába ment, hogy némi edényeket, mellyeket magával vinni szándékozott, vásároljon. Mig ezeket mérné az aranymüves, zaj történik az utczán, mert egy elfogatott ember a' poroszlók' kezeiből elillanni törekedett. Wynne is kiment, hogy lássa, mi történik; de épen akkor felkiált valaki mellette: „fogjátok-meg!“ — Egyszerre fölébredt Wynne' lélek-ismérete 's felkiáltott: „Ugy van, én vagyok az.“ — „Kicsoda?“ tudakozá váltig a' nép. — „Én vagyok azon ember — felele Wynne — ki 20 év előtt Honneylaneben ama' gyilkosságot tevé, melly miatt egy szegény ember ártatlanul felakasztatott.“ — Wynne e' vallomás' következésében Newgatebe vitetett, hol a' törvényszék előtt állitását ismétlé. Ő tehát halálra itéltetett 's azon ház előtt, mellyben elköveté a' vad gyilkosságot, akasztatottfel. Igy érte utól az ég' büntető igazsága a' vétkest, miután hosszas ideig teljes bátorságban hivé magát. Családja is, melly vétkeinek titkába be volt avatva, elnyeré érdemlett jutalmát. Felesége, gyalázatos kivégeztetését hirül vevén, megőrült 's az maradt halálaig. Két fija Virginiában mint rabló akasztatott fel 's az egész család koldusbotra jutott.

Ligetfy Andor.

REJTETTSZÓ.

Ritka halandó ment hármától; vége fejednek
Része. Egész: nemzet; szőlőt is hínak eképen.
Sz. Ig. Zala v-ből.

A' 31dik számu rejtettszó: Fagyalfa.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

33dik szám — Pest, aprilis 25kén — 1835.

NÉHÁNY SZÓ A' DUNA-HAJÓZÁS KÖRÜL.

(Folytatás. Lásd az idei Társalkodó 29ik számát)

XI.

Pest, april 17, 1835.

Ez előtt vagy husz évvel, még mikor annyira sem volt divatban köztünk az utazás — helyből mozdulás — mint ma, hosszabbacska utambul visszatérvén, melly egyébiránt, ha csillagunk földabroszát tekintjük, nem sokkal több mint 'határszéli' volt, bizonyos magyar fő-asszonyság illy tudakozással becsült meg: "Mondja meg tehát a' gróf, tulajdonkép mennyire volt?" (Wie weit waren Sie denn eigentlich?) És én nem valék képes tüstént felelni, mert nem tudtam: milly directiót értett a' fő Méltóság azon 'mennyire' által, minthogy jobbra balra, előre sőt hátra is indulhat — és sokszor indul is — a' szabad ember! 'S most akaratom ellen mindig ezen kis eset jut eszembe, midőn a' mai napokban nagyobb figyelembe vett dunai vállalatrul illyféle kérdéseket vagyok kénytelen hallani szünetlen: "Fog e menni a' dolog oda lent?" — "Ugyan lesz e sikere faradozásodnak?" — "Hát a' machina már dolgozik e?" — „Mikor lesznek bevégezve a' munkák?" 's a' t.

'S ezt azért hozom elő, mert nemcsak mendemonda és felszines okoskodás szerint hallottam, de már nyomtatva is látok egy ellenem inditott vádot, melly az ügynek felette árthatna, 's abbul áll, mintha a' mult évi Társalkodó 88ik 's aztán 95ik számában általam kimondott nézetekben ellenmondás volna.

Ugyan is, elsőbb nyilatkoztatásim után azt teszik 'Némi Jóakaróim' számba: mintha nem menne a' dolog, és az egészrül le kellene mondani; későbbi jelentésem után ellenben azt, hogy megint rendben van minden és ismét reménlni szabad!

Már én adtam e okot ezen külön és egészen ellenkező benyomásokra, nem hiszem; 's az olvasót ezennel fe hivom, 'olvasná a' Társalkodó fenn idézett két levelét még egyszer', de arra is figyelmeztetem egyszersmind „szorosabb, elharározottabb értelmet kössön várakozásához és reményéhez, mint a' községnek most érintett része." Mert mig munka, dolog, siker, fáradozás, machina 's a' t mint *pot-pourri* fazékban általányosan véve rendetlenül 's minden elhatározott értelem nélkül fog az illető fejekben kavarogni: mindaddig illyféle felszines olvasóimnak átellenében csak ugy fogok állhatni, mint egykor nem kis zavarban valék az imént felhozott fő-asszonyság előtt, mikor tudni akará, tulajdonképen mennyire voltam?

Ugyan ezen okbul fentebbi kérésemet Orosz urnak figyelmébe is ajánlom, ki 'Terra Incognita' czimü munkájában, minekutána érdemetlen csekély személyemrül is méltóztatik megemlékezni, a' „fekete kapurul" — tán a' Vaskaput érti — ezt mondja: „Személyesen (t. i. én a' nyájas Olvasó alázatos szolgája) most a' fekete-kapui szirtek hányatásával foglalatoskodik, mi a' kormány által hathatósan pártoltatik. Mult Octoberben a' Jelenkor által közlött tudósitás, 'hogy csak mostan vétetett észre kivihetlensége sőt kártékonysága ezen Vállalatnak, nagy benyomást tett az országban. De rögtön ezután egy török ingenieur megjelente, ugy látszik, megint mindent rendbehozott, mert a' következő közlésben sem a' kivihetlenség sem a' kártékonyság többé nem lön érintve, hanem a' község a' munkának örvendetes előmenetelérül tudósíttaték." *)

Mi okbul ismét és ismét kérem Olvasóimat, legalább azokat, kik facsarni, censurálni és kritikázni méltóztatnak, olvassák az érintett két Társalkodót még egyszer figyelemmel, 's bizonyára nem találandnak ellenmondást azokban; de alkalmasint azt fogják észrevenni, ha őszintén megvallani nem is, hogy tán magok nincsenek várakozásaikkal 's reményeikkel egészen tisztában; de egyik azt hiszi mély tudományánál fogva "Minden áradások megszünnek Magyarországban, legkisebb további vesződség nélkül, csak oda lent vigyék a' Munkákat szerencsésen végbe"; másik "Lesz kereskedés, pedig millyen! — ha többi zavaraink mind megmaradnak is — csak az a' fekete (!) kapu legyen egyszer kipuskázva"; harmadik "Csak az a' machina applicáltassék valahára, majd megszünik akkor minden nehézség"; negyedik "Lesz pénzünk, lesz hivatalunk akkor, ha — — —" 's illyféle vég nélkül.

Mind annyi értelem nélküli szó, mind annyi zavart fogalom! mibül kénytelenül mind azon tévedés következik, mellybe sokan magokat szünetnélkül ke-

*) Az eredeti igy szól;

„Persönlich ist er jetzt mit der Sprengung der Felsen beim „schwarzen Thore beschäftigt, welches Unternehmen von der Re„gierung kräftig unterstützt wird. Eine im verflossenen Oktober in „dem ungarischen Tagblatte Jelenkor gemachte Mittheilung, daß „man erst jetzt die Unausführbarkeit, ja sogar Schädlichkeit die„ser Unternehmung wahrgenommen, machte großen Eindruck im „Lande Doch kurz darauf scheint ein türkischer Ingenieur alles „wieder in Ordnung gebracht zu haben, denn in der folgenden „Mittheilung wurde weder die Unausführbarkeit noch die Schäd„lichkeit berührt, sondern das Publikum von dem erfreulichen „Fortgange des Werkes in Kenntniß gesetzt."

lepczézik, vagy más ártatlanokat akarnak kelepczézni. 'S pedig valóban itt van ideje már az egy kissé tisztább látásnak; mire — most, midőn e' tárgyrul kedvezőbb külpolitikai körülmények miatt egy kissé világosabban lehet szólni mint az előtt — helyzetemnél fogva, tehetségem szerint, minden módon segédkezet fogok nyujtani; ez akár tessék akár nem, azaz: akár felülmulja a' köz várakozást akár el ne érje; 's ugyan mert egy egész közönséget éppen olly kevessé szabad illusiók közt ringatni, mint valóban nem illik, hogy maga magát ringassa nemzet, hiu álmak mámorai közt örökleg, akármiben is.

A' Duna, viztömegi tekintetben, hajózásra nézve nem a' legkedvezőbb, de csak a' "meglehetős" folyamok közé számláltathatik: mert nincsenek olly biztos és nagy hó-tartói (rèservoir), mint a' millyekkel e' tekintetben kedvezőbb vizek roppant havasaikban birnak, mellyekbül, kivált nyáron, legnagyobb szárazság közt is, rendesebb töltvényt nyer medrük; 's e' mellett alig létez akkora folyam mint a' Duna, mellybe olly nagy vonalban, szinte egy nevezetes folyó se ömlenék, valamint hogy a' Tiszta-torokon alul egész a' fekete tengerig az Olton kivül ugy szólván egy becsületes folyó sem egyesül vele, — mi körül belül, ha nem csalatkozom, mintegy 160 mérföldnyi hosszat teszen. Erkölcsi tekintetben pedig azért hiányos, mert legnagyobb részint miveletlen, mindenekben hátramaradt tartományokon foly keresztül, 's végre tulajdonkép nem az Oczeánban, de csak egy nagyobbacska sós tóban t. i. a' fekete tengerben végzi pályáját. Politikaiban elvégre azért nem felette bizonyos hasznu ránk nézve a' Duna, mert torkolatja nem a' miénk, de másé.

'S im ez, ha lehet mondani "Dunánknak mind erkölcsi mind anyagi sulya legnagyobb általányban." Valóban nem irigylésre méltó; 's pedig külkereskedési tekintetben még is — akár ki mit mond — legnagyobb kincsünk. Mellynek azonban soha nem fogjuk valódi hasznát venni, mig vagy megvetjük mint azelőtt, vagy közönségesen tulbecsüljük mint megint most; t i. mig nem valljuk meg magunknak őszintén és minden kecsegtetés nélkül, hogy abbeli kincsünk magában és hozzájárulásunk nélkül bizony nem nagy; valamint egyesült és józan fáradozásink 's kivált állhatatosságunk által naggyá, állandóvá, bizonyossá válhatik.

A' Teremtő közvetlen felette keveset tett az emberi nem számára, de közvetve, t. i. azon kis veleje által, mellyet homloka rejt, valóban határtalant. Állatilag él ennélfogva, sőt szinte éhen hal, a' természet legkedvezőbb körülményei közt a' durva koponya, midőn az ész munkával és állhatatossággal, homok-buczkákbul is végre paradicsomba lép! — 'S ezért váljék bár Magyarország határa világtengerré, nem fog az sokat használni, mig régi theoriáink szalagin botorkálva, vagy is inkább "restelkedve" jobbadán csak sült galambokrul álmadozunk 's közvetlen isteni kezektül várjuk az ambroziát.

Kereskedési kifejlésünkre technikai tekintetben legelső a' Dunának józan használása. 'S ez kevés költséggel lehető; de nem ollyasokra nézve, kik teszem Török-Becsérül, pipázva szeretnének leuszni Konstantinápolig buzahajón, mellyen csak tömegben, minden zsák nélkül, vitetik a' gabona. Eleinte gőzhajók fogják egybeköttetésbe hozni honunkat a' fekete tengerrel, 's ezek is némi nehézségekkel. De ha azt hisszük, hogy Pest-Budárul valaha rendesen fog menni azon egy hajó Konstantinápolba, Odessába, Trapezuntba 's a' t. 's ezen helyekrül vissza, igen igen csalatkozunk, mert Budapestbül közvetlen tengeri kikötő soha nem lesz. Pozsonytul kezdve mindig legalább is 4 külön gőzhajó fog menni az említett helyekre, 's idővel még több. 'S pedig, mert azon hajó, melly Pozsony és Pest közé illik, már nem a' lehető legalkalmasb, Pest és Zimony közé, 's ugy tovább. De ez nemcsak nem akadály, sőt kedvezés, — avantage —; mert egy 's kivált több napi folyam-utazás után, hol szük partok, zátonyok, malmok 's a' t közt az elkerülhetlen 's szünet nélküli felvigyázat az egész hajós népet csekély idő alatt kifárasztja, minden utazónak jól esik "tiszta hajóra, kialudt 's kinyugodott hajós nép" közé lépni; az árukat pedig egy hajórul a' másikra át kell szállítni.

'S im ezen utólsó az, mellytül sok kereskedő, de kivált minden Magyar felette retteg. Igaz is: nem nagy kellem egy hajórul másra rakodni; 's ha látjuk, mennyi baj van, rosz időben magas és tisztátlan parton, gabonát vinni — talicskázni — egy hajórul másra, 's miként az áruhordók semmire sem látszanak figyelmezni 's ügyelni pontos fizetésükön kivül: akkor valóban nem csudálkozhatni a' kereskedő karzatnak rakodás iránti irtóztán. Ezen bajt azonban folyamokon tökéletesen elkerülni lehetetlen, mit a' Szövetséges Országok példája bizonyít, 's azért egyedül az marad a' feloldandó csomó "Ritkítni, mennyire csak lehet, e' bajt, 's hol ezt nem lehet, kártékonyságát ügyesség által kerülni el." A' Szövetséges Országokban, hol legmagasban áll, vagy jobban mondva, egyedül létez némi tökélyben a' folyami hajózás hosszabb vonalban, nem ritkán esik, hogy egy nap gőzhajón, majd megint vasuton 's igy változva kell mind embernek mind árúnak utaznia. De azért sok helyen még is minden mint zsinóron megy; minden szükségek ellátva; időben lehető legnagyobb gazdálkodás; kellemek iránti gond; olcsó utazási dij 's a' t. És egy józan-eszünek sem jut eszébe, illy, ha

lehet mondani, 'tarka-barka' utazási 's kereskedési vonalt rosznak nevezni, feltéve, ha az egy helyrül másikra jutás mind utazókra mind árukra nézve, veszély nélküli, kártékonyatlan, ólcsó és szapora. És ezért a' Dunát minden hijányaival Szövetséges Országban, mai állapotjában is felette sikeresen használnák, vagy megforditva — mi is rögtön használhatnók a szőke Dunát, ha Szövetséges Amerikának értelmességével birnánk. Pozsonybul Pestre 's vissza szinte mindig mehet csak olly gőzös is mint Pannonia, 's reménylem ollyas, mint a' most épitendő 'Nádor' lesz, mindig járhat. Pestrül továbbá Kozláig 's vissza, minden időben — a' télit kivéve — 's minden vizállapotban fog mehetni olly hajó, mint a' millyent Zrinyiben reménylenünk szabad. 'S im mintegy 120 mérföldnyi gyönyörű vonal leghasználhatóbb állapotban! Tegyük most fel, hogy a' viz medrében, Kozlátul Zsidosticzáig nem történt volna még semmi javítás, vagy nem vitetnék semmi többé végbe; sőt tegyük fel, hogy olly akadály létezne e' két pont közt, mint a' niagarai zuhatag 's német példabeszéd szerint "deszkával volna elrekesztve a' világtul a' Magyar," — azért még sem lenne Dunánk haszonvehetlen; mert legyen csak jó ut ezen két pont közt, és az egész baj mind utazókra mind árúkra abban fog állni, hogy, minekutána Pozsonybul Pestre tétettek, 's itt más hajóra szállittattak és igy Kozláig 120 mérföldet végeztek be kényelmesen, az emlitett körül-belül 10 mérföldnyi közt nagy viznél dereglyéken fogják áthatni, vagy kocsin vasúton, kényelmük vagy negédjük szerint, kis vizzel pedig csak száraz uton, — hogy annakutána egy más hajón a' Duna torkolatjáig mintegy 125 mérföldnyi hosszat legkisebb akadály nélkül, minden időben 's minden vizállásnál keresztül evezzenek, mit csak olly kevés süllyedésü hajón is, mint Pannonia, okvetlen végbevihetni. A' Duna torkolatjánál végre technikai tekintetben, hajónak az egész világ nyitva áll.

Ha tehát legkisebb sem tétetnék a' Duna jobb elrendeltetése iránt, azért kereskedési tekintetben még is felette jó hasznát vehetnők; 's nem csak azon ügyesség után, melly a' Szövetséges Amerikáé, 's mellytül számos okoknál fogva még igen messze állunk vagy fekszünk, de eddigi saját kis tapasztalásink szerint is, mellyeket ezen ügy körül szereztünk, 's belső megelégedéssel mondhatjuk "nem felette drágán vásároltunk."

'S ennélfogva a' Munkának, Fáradozásoknak, a' Machinának (!) 's a' t. teljes sikere lesz — mennyire ez technikai tekintetben lehető — ha Orosz ur et Cº a' dolog, vállalat, egész és minden alatt, kereskedési közösülésünk könnyebbítését és kifejlését értik; 's még ennél is nagyobb haszna, ha a' munka, törekedés, machina (!) dolog vállalat, egész 's minden szavakhoz azon értelmet, vagy inkább "reményt" kapcsolják, hogy felfel fognak lassanként pattanni mind azon fekete kapuk — adná Isten! — mellyek balnevelés által faragva, némi felszínes theoriai tudományok feketeségeivel bemázolva, másoktul elidegenített festékkel felfényesítve, 's hiuság vagy mellékes tekintet 's enség-koholta lakat által becsukva, számtalan honi koponyáinkban valóban ezerszer erősebb gátokként állnak minden hazafiui munka, vállalat 's fáradozás ellen, mint Dunánknak akármilly zátonyai, szirtjei és vaskapni is! Minden más remény, hogy t. i. Budapestbül tengeri kikötő lesz, a' Duna, Tisza, Dráva, Száva, mint Magyarország czimerében festve van, örökleg csak egy szélességet tartandnak és soha ki nem fognak önteni, vagy zátonyok által rendes folyásukbul kiszorítatni, ha illyesek ellen az illető helyszineken semmi nem tétetik; hogy ezentul — majd ha ki lesznek puskázva az orsovai szirtek — könnyebben fognak boldogulni éhes prókátorok, magokat fölemésztett földbirtokosok, másokat nyuzott 's megint másokat nyuzni akaró projectansok, magokon segitni nem tudó de másokat oktató tudálékosok; minden illyes remények hiúk, kegyetlen álmak, keserű szappanbuborékok, velő-zavargások!

De csak történjék mind az, mi a' lehetőség körében van, — és következése jutalmazó lesz; legyen bár Török Ingenieur, ki "*veni, vidi, vici*-ként" mind azt szerencsésen végbe tudja vinni, mit vagy husz Magyar viz- 's földmérő hosszu idői, éjjel-nappali fáradozás 's végtelen nélkülözések (Entbehrung) után ki nem tudott találni; sőt rendelje el Orosz biztos, hozzánk tiszta vonzódása, ismért egyenes cselekvésmódja 's hiteles charaktere szerint mind azt, mihonunk állapotját emelni fogja, senki nálom megelégedtebb, szerencsésb nem lészen.

Ennél azonban sokkal biztosabb, ha, mint a' mult évi Társalkodó 95ik számában mondottam "a' Nemzet is megteszi, mi a' Nemzeté" — mert igy a' siker bizonyos; és máskép valóban meglehetne, valamint ezt megint ugyanazon évi Társalkodó 88ik számában érintém — melly két lap közt sokan annyi ellenmondást látnak — hogy azon fejsze, melly a' fába van vágva, benne maradna, 's mind az "tán csak kegyetlenül kecsegtető édes álom volt volna, mi honunk jövendő kifejlésérül mutatkozott."

Az egész felelet terhe, ha sikert nem aratunk, feküggyék rajtam, és ezt büszke érzéssel mondom; mert bünöm azon esetben csak az lesz, hogy minden hátramaradásai 's hijányai közt azon Nemzetet, mellynek tagjává alkotott a' Mindenható, igen is magasra álli-

am. De e' tekintetben, noha sötéten borong felettünk az idő — bízom a' Nemzetek Szellemében — ha nem éltemben is, valaha legalább azt fogják rólam mondhatni: bünös nem voltam.

(Folytatása következik)

Gr. Szechenyi István.

MAGYAR LEVÉL GRIFISWALDÁBÓL *)

Greifswald, den 14. Oct. 1834. „Das mir von Ihnen gesandte ungarische Taschenbuch habe ich erhalten. Ich habe mir seitdem auch einige andere Jahrgänge der ‚Aurora' und des ‚Nefelejts' kommen lassen, und mehreres darinnen gelesen. Freilich treffe ich öfters auch Worte, welche in den Wörterbüchern nicht erklärt sind. In der Aurora für 1830 steht Seite 124, 125 ein Gedicht: „Mohácsi dal"; darinnen heist es im V. 5. von einem Mädchen, dessen Freund in der Schlacht umgekommen war:

„De a' mátka honn könnyezett;
Víg dal között kört nem lejtett."

Dies bedeutet wohl: „Aber das Mädchen zu Hause weinte; Unter muntern Liedern tanzte Sie nicht" — Aber was eigentlich „kört lejteni" sei, weiss ich nicht recht; circulum ponere? choros ducere? Für 'kör' steht im Wörterbuche blos: Umkreis, ambitus. Ich bitte daher, dass sie mir Ihre Meinung darüber sagen. In Ungarn muss man doch wissen, was jene Worte bedeuten sollen? — Im V. 5. dieses Gedichtes steht es:

„Sok legény jött nyalka lovon,
Győzni a' vad, büszke taron."

„Mancher Jüngling kam auf hübschen Rosse, zu siegen über den wilden, stolzen Kahlen" das ist: über den Türken, weil die Türken kahl geschorene Haare haben. — Von dem Cselepatak, in welchem der König umkam, heist es: „Oszlopod gőz" deine Säule ist Dunst; columna tua (est) vapor; was bedeutet dies?"

„Hogy az Ur látja, hogy magyar nyelvet még nem egészen elfelejtettem, egy két sorot magyarúl hozzá teszek; jóllehet attól lehet tartani, hogy a' magyar irásmódom rosszúl kiütni fog, mivel tsak igen kevés időt magyar tanulásra fordíthetem."

Wenn hierin etwas Unrichtiges ist, so bitte ich es mir zu bemerken" 's a' t. H. G L. Kosegarten.

*) Kedves Szerkesztő Ur! Nem szükség eléadnom: mi czéllal küldöm-bé ezen, a' Grifiswaldi egyetemnél keleti nyelvek' professora, Németország' tudós philologja, nagy költőnek fija, 's ott tanuló hazánkfijai' pártfogójának, Kosegarten tudósnak tollából folyt félmagyar levelet, melly Schulek Fridrik barátomhoz iratott 's érkezett. Nem azért hogy a' benne támasztott egykét kérdésre feleletet kérjek az olvasó közönségtől, mert azok rég megfejtettek, még midőn a' levélre válasz adatott; — sem azért, hogy talán a' tudós Magyar Társaságot figyelmeztessem az illy jeles tüneményre, mivel a' levél' eredetije az akademia t. titoknoka' kezében ('s nála megtekinthető) levén, általa alkalmas időben elé fog terjesztetni: hanem leginkább azért, hogy tükrözzék magokat a' hazánk' kebelében született, lakozó 's hihetőleg itt is kimulandó azon polgártársink, kik kényelem, előitélet, sok munka, baj 's isten tudja még mi más alá rejtik a' gyenge fogalmat 's tunyaságot a' magyar nyelv' alapos tanulása körül. Vegyenek példát a' balti tengerparton lakozó, ott született 's azt alkalmasint soha oda sem hagyandó tudóson, ki egykét Magyarnak jelesül: Schulek és Valentinyi uraknak rövid ottlétök 's önmaga vas szorgalmából olly szép gyümölcsöt nevelt, mellyet a' lelkes Magyar hazafi, lehetlen, hogy örömmel ne izleljen. — Ugy de hisz' azok, kiknek e' példa ösztönül szolgálhatna, nem olvassák a' Szerkesztő ur' Jelenkorát; ők, legalább nyelv' dolgában, inkább tartanak a' multkorral! Mondja-el hát minden nyájas olvasó egymás, idegen nyelvű barátjának 's buzdítsa utánzásra! — Csupán a' levél' hitelessége miatt nevezi-meg magát a' közlő: Benczúr József Prof. Eperjesen martz. 12kén 1835.

JELES ALLEGORIAI KÉP.

Nem lehet érdektelen a' magyar Közönség előtt, midőn itt egy érdemes honfitársunknak, Tomala Ferdinand szépműárus urnak, — ki a' képző művészetek' ágában huzamosb idő óta Pesten a' valóan szépet terjeszti 's imigy fokonként munkálati körében a' magyar nemzetre disztáraszt — egy, tőle legujabban létesült szépmű-példányáról érdem méltatólag emlékezünk. E' remek képet Tomala Ferd. ur Bécsben tartózkodta alatt készitteté — és pedig saját ideája szerint; rajzolta Führich József, a' bécsi képző-művészeti akademia' correctora, kőre metszé Kriehuber József; nyomatott Leykum 's társainál Bécsben. Ábrázolja a' két fölséges Fejdelmet: Iső FERENCZ-et, és fiját, a' most dicsően uralkodó FERDINÁND-ot. Rajta ezen alulirást olvashatni német nyelven: „Áldás maradjon a' birodalommal! (Gesegnet bleibe das Reich)! Ajánlja Ausztria' hiv népeinek a' kiadó." — A' kép' magyarázatja imez: Az előszinen, gazdagon himzett szönyegen látszik félig-térdelő helyzetben FERDINAND, — képezve azon komoly pillanatot, mellyben ő Felsége Ferencz császár, népeinek szeretett atyja ez árnyékvilágból ellebben. Ferdinandot, mint ausztriai császárt a' birodalom' koronáji 's tartományi czimerek környezik: oldalvást egy tölgyfán magasan kiemelve díszlik a' fölséges császári ház' nemzetség-czímere. — Ferdinand, az uj koronás Felseg szent vallásos buzgalommal emeli szemeit istenhez, és sejteti velünk azon érzést, melly keblét szállja azon pillanatban, midőn az ősz fejdelem a' megdicsőült nép-atya borostyánnal koszorúzottan ég felé emelkedik 's kezeit áldólag fijának fejére kiterjeszti. — Keleten egy uj nap lövelli-fel üdvhozó sugárit 's messzi távolban láttatja az uralkodók' lakhelyét, Bécs császári fővárost — Ausztria' népeinek e' mennyei szózatot hirdetve: „Áldás maradjon a' birodalommal!" — Ezen allegoriai kép minden részletiben meglepő; a' két fejdelem' arczvonásait olly természethíven látjuk utánozva, hogy nem hibázunk, ha azta' képirói müvészet' egy ritka példányának nevezzük. — Találhatni Pesten Tomala Ferdinand ur' szépmütárában 's Bécsben minden szépmüárusnál. Ára chinai papiroson 5 ft, 's franczia papiroson 4 ft pengőben.

REJTETT SZÓ.

Csak parányi szó egészen,
De hatalma vajmi nagy;
Sok szegény, játéka lészen —
Jaj, ha áldozatja vagy!
Vissza: helység Honth megyében;
Él szivemnek emlékében.

M — y J — a

A' 32dik számu rejtettszó. Bajor.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

34dik szám — Pest, aprilis' 29kén — 1835.

AZ ÉN VIRÁGOM.

Ott tenyészik kis virágom,
Ott feselnek bájai,
Arra szárnyal égi vágyom,
Ott virítnak kéjei;

Hol a' lombos hűs ligetbe'
Nefelejtsek diszlenek;
A' kis csermely' tükörébe
Nárcziszok tekintenek;

Hol tavaszunk' szép hirnöke —
Illatozik ibolya,
'S lenge Zephyr' szelletére
Nyilik rózsa' bimbaja:

Ott e' gyöngy virágseregnek
Közepette fénylik ő,
Kellemében ékeinek
Az egyetlen! a' dicső!

Mint liliomszál a' kertben,
Ugy sugárzik termete,
Képe úszik báj-szinekben,
Mint egy Irisz' lángöve.

Gyönge ő mint esti harmat,
Melly csókolja a' növényt —
Ah, be boldog! ki apolhat,
Illy virágot, illy szüz lényt.

Égek én illy boldog lenni —
Szép virágom nem fonnyadsz,
Mert kit szívem ohajt bírni,
Csak Deliám! ő egy az.

Kossovich Károly.

NÉHÁNY SZÓ A' DUNA-HAJÓZÁS-KÖRÜL

(Folytatás. Lásd az előbbi számot)

XII.

Pozsonytul Szulináig *) a' Dunának hossza körülbelül 240 mérföld, és e' távolságot minden időben, a' télit kivéve, és minden vizállásnál olly gőzhajóval fel és alá átevezhetni, mellynek süllyedése nem nagyobb mint 2½ láb. És ezen hosszat csak mintegy 10 mérföld, t. i. a' Kozla és Zsidosticza közti vonal szakítja ketté, mellyben több helyen legkisebb viznél sincs nagyobb mélység, mint 1½ láb, és a' folyamnak sebessége olly nagy, hogy nem létez, eddigelé legalább, gőzhajó, melly saját erejével meg tudná győzni azt felfelé.

Ezen imént mondottbul önkényt az fejlik ki, hogy kereskedési tekintetben a' Dunának haszna Pozsonytul a' fekete tengerig még lemenet is felette bizonytalan bár gőzhajókra nézve is, mert 2½ láb süllyedésü hajó, mind sebességre, mind haszonra, mind kényelemre koránsem lehet annyi elsőségü, mint ollyan, mellynek alkata 5, 6 's több láb süllyedést enged; 's e' mellett a' vonal Pozsonytul a' fekete tengerig körülbelül 10 mérföldnyi távolságra, ketté van szakítva; mi ha nem áttörhetlen akadály is — minthogy illy eset Amerikának sok hasonló helyein valóban nem az — még sem lehet egyébnek nevezni mint 'bilincsnek'. A' vizen felfelé evezés pedig mind ezeknél még nagyobb nehézség; mert — mint most érintém — olly sebes Zsidosticza és Kozla közt itt ott a' folyam, hogy azt gőzhajó saját erejével meg nem győzheti, és sok helyen nincs — már most nem sokára azt mondhatjuk 'nem volt' — parti ut, mellyen ló vagy marha-erő segíthetne a' sebes folyam ellen küzdőknek. 'S ez az, mit röviden a' gőzhajók hajózási mivoltárul mondhatni. 'S ekkép mi fényest állíthatni közönséges hajóinkrul, midőn ezekkel a' baj, kivált viz ellen százszorta nagyobb, mint mind azon akadályok, mellyekkel gőzhajóknak kell küzdeniek? 'S pedig kereskedésre nézve közönséges hajók legtöbb figyelmet érdemlenek; minthogy a' gőzhajók inkább csak táborszemként (éclaireur) szolgálhatnak, de valódi súlya a' kereskedésnek még is közönséges hajókon alapul.

Igaz: a' legkisebb vizállást hoztam fel, melly ritka 's inkább ugy tekintethetik, mint kivétel a' közönséges szabálybul. De kereskedési egybekapcsolás sikerét semmi nem határozza el olly erősen, mint a' közösülés biztos léte; ugy hogy, bármi simára legyen is elkészitve valamelly ut, nem fog azon boldogulni kereskedés még is, és el lesz hibázva a' dolog veleje, ha azon uton, legyen vizi, legyen száraz, néha néha — bár mi ritkán is — előre nem haladhatni.

Kereskedési tekintetben a' Duna körül tehát az a' fő feladás "a' folyamot 's annak partjait ugy intézni el, hogy necsak gőzhajók járhassanak fel és alá, de közönséges hajók is; 's necsak kedvező időkben 's rendes vizállásnál, de a' körülmények 's időjárások olly határtalan árnyékozásu negédjei 's makranczai közt is, mint a' millyenek között hol vizben fuladunk, hol viz nélkül sinylődünk, hol szelek aszalnak ki, szünetlen mennydörgések függnek felettünk, vagy szél és electricitás hija miatt nyavalgó az egész hon; 's egy felsőbb hatalom e' tekintetben is, mint minden egyéb emberiben, szünetlen arra látszik minket inteni "Halandó! ne fojtsad el magadban az Istennek legjelesb ajándékát, az 'értelmet'; gondolkozzál, vedd hasznát eszednek, tenyeridnek, segíts magadon és evezz az életnek szám nélküli szirtjei közt — mellyek miattad mozdulni nem fognak vagy csak tenerődnek engednek — bölcseséggel keresztül; mert igy,

*) A' Dunának egyik torkolatja a' fekete tengernél.

's csak igy juthatsz végre biztosabb 's boldogabb partra!"

Az említett fő feladásnak — t. i. a' Duna medre és partja elrendelésének feloldása, — már számos évi munka; 's azon utólsó 39 esztendő folytában, mióta fenséges Nádorunk kimeríthetlen béketüréssel 's lelki erővel üli fényes székét, e' tárgyban — melly divergentiáink, éretlenségink 's pénznélküliségink miatt Arachnénak legbonyolítottabb hálója, a' gordiuszi csomóknak tán leg és legfeloldhatatlanabbika — még is már felette sok történt, 's egyesek előtt nem volt ismeretlen; mert József császár ideje óta sokan lelkesen fogták fel a' dunahajózás gondolatját, — de a' Nagy Közönség előtt, dicső álmainál fogva bizony csak r e s i n c o g n i t a volt. Ezelőtt két évvel azonban, vagy hogy elhatározottabban szóljak, ezelőtt 21 hónappal az által nyert nagyobb figyelmet az egész, hogy ő cs. k. fő Herczegsége, fenséges Nádorunk kegyes volt engem felszólítni "Magamra akarnám-e vállalni az e' tárgy körülti biztosságot," — mire én nem egyebet, mint készségemet 's tőlem telhető munkásságot őszintén ajánlván, kevés idő alatt Orsova tajékán termettem, mellyet fekete-tengeri utamban, szerény hajómon — Desdemónán — 1830ban usztam keresztül, 's már akkor is szereztem, a' mennyire fejem 's gyöngélkedő egészségem engedé, egy kis tapasztalást; 's hol — mi ennél sokkal több — részint az oláh-illyr ezred által szereztettek némi helybeli adatok, részint a' minden esztendőben e' tájakat keresztülrepülő sajkások által jegyeztettek fel némi észreveendők; 's a' mi megint mind ezeknél is több és sokkal több, fenséges Nádorunk kieszközlése 's parancsa következésében Vásárhelyi Pál ingenieur számos alatta dolgozóival mind pénzre mind időre nézve annyi hatósággal ruháztatott fel, mint a' millyen elsőségekkel sem a' most említett határőrző seregek, sem senki az előtt még nem birtak volt. Mi okbul az egész dunai tárgy — mennyire az a' közéletben vaskapui szirtek alatt ismeretes nehezségek által irányt nyerhet, vagy azok által függésben tartatik — végre systematice fölvétethetett, de föl is vétetett, még pedig jóval lemenetelem előtt derekasan 's emberül vétetett föl; mit, noha illy tárgyak körül is csak dilettans vagyok, állítni merek, 's fogják bizonyolni a' hozzá jobban értők, az idő, a' következés.

Biztossá neveztetésem, mint inger munkálódott a' község nagy részében, 's a' soha észbe nem jutott vagy elfelejtett, sőt szappan-buboréknak vélt tárgy beszédbe jött, és az alvóknak nem kis száma minden adat nélkül — a' mi nem ritka e' világon — azt vélve "körülötte is minden ugy szendergett és tespedett, mint maga" mélyen alvóbul rögtön biróvá, birálóvá, oktatóvá, jobban csinálóvá vált.

E' symptomán a' józanabb rész örült, mert olly érdekes tárgy körül, mint ránk nézve a' Duna, némi kis meleget venni észre a' közönségben — habár ezen tüznek okozatja iránytalan, bárdolatlan és tán egy kissé neveletlen is — valóban kellemes érzés; kivált azon százados fagy után, melly erkölcsi tekintetben nekünk a' Dunát is, más nemzetekhez — alkotmányos nemzetekhez (!) 's olly derék folyamhoz képest, mint a' Duna, aránylag haszonvehetlen állapotban tartá; haszonvehetlenben valóban, ha t. i. szivünk, velőnk 's ezeket élesztő lelkünk nagyobb hasznot, szebb nyereséget, dicsőbb kincset bir álmodni, mint azt, mellyet hazánkra azon csekély számu, hamuszinű buzahajóink fel 's alá-száguldása hajt, mellyeket a' rest folyam hord, és szerencsétlen ló, vagy jobbat mivelni nem tudó ember vontat! Szebb nyereséget, dicsőbb kincset, mint a' benne fogott 's asztalinkat ékesitő csuka, viza, kecsege, mellyeknek meg van ugyan saját becsük előttem is, de csak a' hast, nem a' lelket táplálják, 's ekkép minden embernek nem tökéletesen kielégítő eledelei.

A' közönség fölébredte, tudvágya, részvéte tehát előttem is legkellemesb jelenés volt, 's mennyire megtörténhetett, saját indulatom 's tehetségem szerint időről időre közlöttem is a' dunai tárgyrul egyet 's mást. Nem lehetett ugyan is, vagy inkább nem volt volna felette bölcs és czélhoz vezető: a' munkába vettekrül 's kivált a' teendőkrül igen nagy lármát ütni, — minthogy a' dobos vadász, vagy más kitétellel: a' dobbal vadászó nem szokott sokat fogni, de rendszerint üres zsákkal tér haza — mit közbevetőleg egész alázattal némi törvénynozóinknak is barátságos fontolásra ajánlok — és más részrül felette bajos lett volna, kimeritőleg 's minden oldalrul felvilágosítva illy szük lap által, mint a' Társalkodó, egy kissé több mint másfél év folytában, olly roppant dolognak részleteit adni elő, mint a' Dunának hajózási 's kereskedési elrendelése.

Ha azonban nem tétetett is mind az, mi e' tárgy körül miveltetik, a' nagy világnak szeme elibe toronykúpra — mi tán nem volt olly igen nagy balgatagság — 's e' felett csak kevesen olvasták azon keveset is, mi e' tárgyrul mondatott — a' mirül én nem tehetek; azért állíthatom: szelesen, meggondolatlanul 's terv nélkül nem kezdődött, nem folytattatott semmi. Ugyan is a' fenséges Nádor adott irányt mindenben, 's a' magyar föld- és vizmérők a' török mesterre nem szorultak semmiben.

Illő azonban, hogy a' közönség mindenrül, a' legkisebbrül is tudósítassék, mit magam is igen igen ohajtok, és mennyire tehetségemben lesz, időrül időre eszközleni is fogok. 'S e' szerint — ha felette unalmas nem leszek — lassanként mindent felvilágosítandok

"mit végeztünk már, mi van munkában, mit kell még mivelni, milly machinák használtatnak, mit lehet várni 's a' t." Mibül az fog kisülni, hogy a' közönség fenséges Nádorunknak gondjai iránt legnagyobb háladattal tartozik; Vásárhelyi Pál és az alatta dolgozó földmérők a' Nemzetnek köszönetét, jutalmát érdemlik, én pedig továbdad is még maradhatok honosimnak hive, szolgája. *Gr. Széchenyi István.*

MAGYAR SZÓVAL FESTETT KÉPEK.

(Folytatás)

IV. Nemzetes **Mokány Ödön** ur nemes vérből vagy magyarábban szólva: jobb-ágybul született, jeles tulajdonu férfi, halálos ellensége volt a' nyulak', rókák 's farkasoknak. Vadász-ebekkel 's hajkára tanitott lovakkal ugy bánt, mint hozzá hasonlóival, és társaságukat leginkább kedvelte, mert köztük ő volt legokosabb állat, legjelesb teremtmény. Ellenben az emberek' társaságától idegenkedett, minthogy vakon engedelmeskedni nemzetes parancsinak senki sem akart, és mindig ollyanokról beszélgettek, mellyeket ő megérteni nem volt képes. A' szent-irás épen nem fért gyomrába, nem is sokat veszödött vele; de annál többet jobbágyinak adókönyveivel, kikkel nyomosan tudá érezetetni kurta uraságát. Az ó-kor' minden jeles emberei közül „Nimród" volt kedvencz hőse, és imádott bálványa: mert a' szomszéd birtokos' pap fiától hallá, hogy az a' szentirásban 'Erős-vadász' névvel tiszteltetik-meg; mellyből ő mély okoskodás után azt következteté, hogy Nimród nem lehetett egyéb, mint asszyriai pipás nemesember, 's e' veleményét fejéből bármi alapos ok sem verheté-ki. A' külföld' 's hazája' története ő t legkevesbé sem érdeklék; de bámulatig hű volt emlékezete, midőn dicső őseiről vala szó, 's a' tatárfutás' korától egészen le fiáig, rendre tudta a' Mokány nemzetség' ágrul-ágra származtát előregélni. A' pórt vagy polgárt hetvenhét lépésnyiről megérzé finom szaglása, 's ájuldozott, ha valaki elég vakmerő volt előtte e' két rend' jelességeit dicsérni. Semmit annyira nem utált, mint midőn valaki, tudománya vagy a' hazának tett polgári szolgálatai végett nemességre emeltetett: mivel véleménye szerint, az illy csekély, vagy mint ő mondani szokta, silány érdemek által nemesittettek, nem egyedül ön és nemes, nemzetes 's vitézlő retyerutyaságának, hanem egész törzsökös előkelőinek gyalázatjára vannak; mert az ollyan, ki nem nemesnek született, a' porból magát kiemelni 's magas rangjához alkalmazni, soha soha nem képes. — Gazdaságát, meg kell vallani, tökéletes nemesi módon vivé. Ha nem volt vadászaton, honn ült őseitől nyert kastélya' pókhálós szobájában, boros kancsó mellett, 's majd hihetlen! illyenkor minden nemes compossessor és szomszéd vitézlő barátjait, gyermeki játék volt leinnia. Erényinek legszebbike volt: hogy nagy szerénységből ő sem akart jobb lenni a' diákné' vásznánál, 's köz szokás szerint jobbágyait mint a' félelmes nyulakat ex és de jure zaklatta mindaddig, mig megunván a' szertelen terhek' viselését, dugában hagyták ő tktes uraságát. De ő sem maradt holta' napjáig ősi örökében, mert kifogyván a' hitel' áldásiból, mindenét eladni, néhány holdnyi nemesitelkét elzálogosítani és a' városba takarodni, hol hátralevő napjait, a' vadászati alkalom' hiányai miatt, unalomban tölteni vala kénytelen.

V. **Tahó Feri** tükre a' lángész' fölséges tehetségeit haszonra fordítani tudóknak; jeles példánya a' szigoru erkölcsiségnek. Jámbor, szelid, alázatos, még pedig a' szó' legszorosb értelmében; azért Bábel' tornya' merész tervének nagyságát felülhaladó hazugsággal illetné, ki őt hiunak, vagy isten bocsáss! kevélynek mondaná. De hogy is férhetne kevélységgel össze a' földön csuszó alázatosság? Mindazáltal ne véld olvasó, hogy ő tán hizelkedő; nem, ő nem az! mert izzadsággal betanult bölcs ő Tahósága jól tudja, hogy, 'honor cui honor' 's illy elv mellett kimeri őt feddeni? ki meri gáncsolni, midőn a' nagyságos Patronusnak minden szavát 's minden állítását, legyenek bár azok világos ellenkezések, igennel erősíti, sőt ha jó kedvében van — értsd ha kegyelmet nyerni reméll — csudálva dicséri is: mert hisz ez javitott korszellemünk' divatja. Jeles elmetehetségit igen jól tudja használni; minthogy azt a' megvesztegetett erkölcsiség' javitgatására igyekszik fordítani; azért csuda-e, hogy az elkorcsosult emberek' társaságában, a' nála kisebbek, és azért szeme előtt a' világ' romlottságába avatottak — kerülve kerülik?; csuda-e, hogy mély bölcsesége mellett is, társalkodása türhetlennek kiáltatik? Nem! mert feddés és jámbor életre intés nélkül valaki mellett elmennie lehetlen! mert a' gonoszságra hajlandó világ' fiai, minden szavát, jóllehet buzgóságának nyilványos zálogai, iskolai feszeskedő, unalmas tanitásoknak hiszik. A' balgatagok! vizsgálnák csak tetteit, hiszem könnyen szemükbe ötlenék, hogy azokat megtartani önmaga is, lélekismérete' legcsekélyebb dolgának tartja; vizsgálnák csak, megnyugtatásukra szolgálna, mert észre vehetnék, hogy buzgó intőjök, lángeszü ő kegyelme — de kérem köztünk maradjon a' szó — szent életü vas-fazék, csak a' füle kormos. Éljen, a' hozzá hasonlókkal!

VI. **Buzgó Dora** ájtatos és istenes volt. Gyakran ájtatos vonaglások szállották-meg, mellyeket az istentelen világ' fiai elromlott tüdejének, 's egészségtelen vérének akarának tulajdonítani. Ha imádkozék, kézzel, lábbal jelenté-ki buzgó indulatját, 's egész testében szemlélhető vala hivő szivének lángja.

A' töredelmetlen és megátalkodott emberiség' vétke, annyira lelkére szállt, hogy siránkozó fohászai miatt, szemei megcsipásodtak 's nyaka meggörbedt. A' titkos értelmü 's zavart imádságok voltak kedvencz ahitatosságai: mert ezeket lélek' sugalmainak hivé. Férjének kelle mellette szenvedni; mert pörlekedés nélkül Dora aszszony nem imádkozhatott, ez természete ellen lett volna a' szüntelen ahitatoskodónak, és egyszernél többször megtörtént, hogy buzgókodása' közepett csomó kulcsokat röpített kedves férje' fejéhez. Becsület-vágyja kielégithetlen vala. Az egyházban vagy egyéb nyilványos helyen jaj lett volna azon kisebb rangunak, ki elébe térdelni merészkedett volna, még esküdtetésénél is vőlegényének balrul kelle állnia, 's készebb lett volna a' gyürüket visszaváltani, mint ezen elsőbbségi jogáról lemondani. Nagy mértékben birt a' a' jósolás' tehetségivel. A' kakasok' kiáltozásit annyira érté, hogy azokbul mindenkor meg tudta mondani, ki fog a' környékben meghalni. Ha valamelly eb, ablaka alatt vonított, jobban megindult rajta, mint a' helybeli káplán' bünbánatot hirdető böjti-beszédjén. Ha csillag-szemet láta lefutni, egész lelkében megrázkodott; és midőn egykor záptojásról álmodott, ugy megijedt, hogy végrendelést tenni 's magát halálra készíteni szükségesnek tartá. Ezen képzelődésében megerősíteni férje' kötelessége volt; nem is mulasztá el teljesíteni, minden kigondolható módon, és olly szerencsés lett, hogy nyomorgató hitvesétől, két hét' lefolyta alatt, a' kegyes halál megszabadítá.

VII. Gyomrosdy Gergőnek egész éltében két foglalatosságánál több nem vala. És ezek? Enni és Inni! Ugy tetszik, az isteni Gondviselés csupán emészteni teremté. Nem is tudott, nem is kivánt egyébrül beszélni, mint — lakomárul. Fönakadás nélkül tudta előszámlálni: hány tál 's minemü ételt raktak asztalra az itt vagy amott, három, négy év előtt adatott torban. Csalhatlanul tudta meghatározni: mellyik pecsenye volt ízesebb, mellyik sült tészta könnyebb, mellyik mártalék kedvesebb a' szaglásnak, mellyik a' gyomornak; — ki a' legjobb szakács, mellyik uraság' szakácsnéja csinosabb viseletü, mellyik mesterségesebb főző; kinek volt az idén, kinek tavaly első gyümölcs, ujságként asztalán. A' borok' korát izük és szinükről pontosan ismérte-meg. A' konyha-beszédben tökéletesen jártas volt, 's hozzája képest a' vadászkürt hires vendégfogadó' szakácsa kontár, csak nyomorult kontár, 's kuktája sem lehetne. Ő a' maga nemében különös egy ember volt, ki ön hizlalása' mesterségét kitanulta. De nem is fog ismét hozzá hasonló születni, legalább nem ollyan, ki felülhaladná az ételek' megválasztásiban. Azon nap, mellyen jól lakott lelke éhes testétől megvált, épen lakomát adott, 's magát ágyastul vitette asztalhoz, hogy vendéginek, példájával jó étvágyat készitsen. Legyen bár a' szegény jámbor akárhol, bizonyosan eszik most is, midőn tiszteletére ezeket irom, sőt ha visszajöhetne, csak azért tenné ezt is, hogy ujra ehessék.

(Folytatása következik)

Szép Ferencz.

MAGYARKÁK.

„Ugyan kérem Önt, mondja-meg csak nekem, miért fordul nyelvem olly nehezen, ha magyarul beszélek" kérdé L* kisasszony, házuk' egyik barátjától. „Mert csak divatból 's nem kötelességből beszél magyarúl, szép kisasszony!" — lőn a' felelet.

„Mondd-meg csak nekem barátom, miért nem akarnak engem a' kisasszonyok szeretni?" — „Mert átalnak egy cathegoriában lenni szobaleányikkal" válaszolá a' barát.

„Uram bátyám! ugyan miért nem rakat már kisebb gombokat zrinyijére? hisz illy nagyok már régen kijöttek divatból." — „Divatlanabbak a' nagy fülek, édes öcsém, még is hányan hordjátok" felel a' megneheztelt bátya.

„Mióta szerencsém volt, nagyon megváltozott Kegyed, 's most különösen jól néz-ki" — „Hiszem, mert már orvosim is lemondtak gyógyithatásomról" — köhögé a' sorvadozó ur, alacsony hizelgőjének.

„De ugyan hogy lehet már annak a' Sz*-nek olly sok tisztelője?" — „Hát gondolnám csak ugy, hogy a' ki sokat szeret, azt sokan is szeretik." válaszolt irígy bátyjának a' kérdeztetett ifjú.

„E' szobába bolondnak nem szabad jőni" mond bizonyos tiszt, ablakon által a' hozzá induló udvari bolondnak. „Hát az ur mikép mehetett-bé?" kérdé az elmés bolond.

Lukács Pál.

ELSŐ FERENCZ' EMLÉKE.

Inte Atyánk fennről, 's örök éj altatta FERENCZ-et.
Mint ember meghalt a' birodalmak' Ura.
Vészek' tornyi alatt nőtt repkény élteti sírját,
Fénynek eredt nemzet hinti porára könyét.
Nyúgodj' ősz Koronás! békesség' őrje! te békét
Szerzél a' földnek, 's azt ada Néked az ég!

Cs. Ormós László.

REJTETTSZÓ.

Engem egészt fejeken láthatsz. Megfosztva fejemtől:
Talpkővé lehetek. Könyv' bele hármas utóm.

— x —

A' 33dik számu rejtettszó: Kény.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

Igazítás. A' Társalkodó 33dik számában 130 l. 1só szelet. 22. sor. Tiszta-torokon helyett olv. Tisza-torokon. A' 131 l. 2dik szel. 12 sor. vaskapni helyett olv. vaskapui.

TÁRSALKODÓ.

35dik szám — Pest, majus 2kán — 1835.

SÍR' DICSŐSÉGE.

Cziprusz lombok alatt szédelge az éjjeli vándor —
Sok vész' árja után vágyva hazája felé.
„Itt csend, béke virul" így szólt, 's fáradva lelankadt
Tagjait egy sírdomb' lenge füvére veté.
'S mély álomba merült, kikelet' szele illatos árnyat
Lengetvén boldog szenderülése fölött.

Múlik a' nesztelen éj, fölserken az éjjeli vándor,
'S megborzadva tekint szét nyugovása' helyén —
Ott, hol az életnek fáklyái kihunyva feküsznek,
Ott, hol néma halál' jégbirodalma tenyész.
Ott tuda ő boldog pihenés közt tölteni egy éjt,
'S napra-viradtakor ott száll kebelére iszony

És im czipruszokon lebeg a' menny' tiszta kegyelme,
'S a' remegő vándor' gyenge szivére vonul.
Ez megtelve erő' lelkével távozik, a' gyász
Kert' ibolyáirul e' szent szavak ingva felé:
„Nagyság' fénye után sírból nem ohajtozik a' szív,
A' nagyság egykor sírhoz alázza magát."

Szöghalmy.

KÁROLYFÜRDŐ. (Karlsbad)

(Levéltöredék, julius' 13káról 1834.)

Szeretett barátom! Bécsből várt válaszodat ime Csehország' éjszaknyugoti határszéleiről, ama' világszerte elhirült Károlyfürdőből kapod, hova egészségem' napról napra aggasztóbb hanyatlata kényszeríte. Sokat, igen sokat irhatnék utazásom' valóban regényes kalandjai és tapasztalásimról, főkép e' tündérvölgy' természeti áldásai és ritkaságiról, ha egy levél-ív' szük tére csak vázlatát is képes volna felfogni mind annak, a' mit majd naplómban fogsz egész belés külterjében olvashatni. — Azonban hogy tudásvágyodnak addig is némi táplálékot adjak, vedd szívesen azon keveset is, mi következik.

Midőn ama' nevezetes csiga-utra jövénk, melly nem régtől biztositja a' Prága-felüli lemenetelt a' város' völgyébe, azelőtt veszélyteljes volt a' lejövet, ugy hogy a' száz 's több mérföldet szerencsésen bejárt vendég, partra szálltában hajótörést szenvedőként, utja' czélpontján látta sokszor veszélyeztetve életét, mellyet e' völgy' áldásmalasztu forrásiból vágyott 's reméllt ujra megifjítani) — a' városháza' tornyáról köszöntőleg felénk harsogó trombitaszó, — mellyel minden vendéget meg szokás tisztelni — ama' regényes lovagkorba bájolá lényemet, mellyből ezen szokás veszi eredetét. Azonban nyugtalan boszankodás váltá csakhamar fel elandalodtomat, mert csakugyan csigapostaként másztunk jó fél óraig a' mindig szemünk előtt fekvő város körül, mig végre, az Eger és Tepl folyók' összeömlésén boltosult kőhidon át a' sorompót elértük, és a' gyönyörü völgy végre egész természeti 's mesterkélt pompájában megnyilt előttünk. Valóban e' tájék világjártabb vendégek' itélete szerint is a' legkiesbek' egyike, mellyre, nem tudni, a' természet pazérlá-e dúsabban kellemeit, vagy az emberi kéz díszesitvényeit? — Imezek közt történeti emlékként is nevezetes a' szarvas-szökési csarnok (Hirschensprung), mellyről azt regélik, hogy Károlynak az itteni hegyeken vadásztában, az ebek szarvast vettek üzőbe, a' szegény állat a' völgynek iramultában a' csarnok-alatti szikláról leszökvén, az 50—60° reamur melegségü forrásba esett, 's keserves bőgéssel és szőre' vesztével bizonyitá fürdője' hőségét, mellyet ezentúl orvosilag megvizsgáltatva a' császár is használt legyen. A' tudós világ azonban, noha tulajdonképeni használtatása' eredetét 's kezdetét más hiteles történeti kutfőkből mindeddig meg nem mutathatá, e' népmondát nem méltatja hitelre. Ama' csarnokkal irányos forrás azonban most is legmelegebb 's jelesebb mind a' kilencz között, és 'Sprudel' (bugyogló) nevet visel, mert csakugyan egy lábnyi átmérőjü nyiladékon 4—5 lábnyi magasra szökik habos forrás közben, az izlandi Geiselhez hasonlólag, mindent, mit belé vetnek, kőkéreggel von-be (nem kövesít, petrificat) 's ön nyiladékát is bedugja ugy, hogy évenként három négyszer kell megfurni torkát. Az ezen alkalommal kihányt kőtömeg: gombok, függők, gyürük, apró keresztek, képek és pecsétnyomó-nyelekre 's a' t. használtatik, Sprudel-stein nevezett alatt. Ha az említett furás annak idejében nem történik, új nyilást tör magának, a' mi most körül levén épületekkel véve, nagy veszélyt okozhat, mint volt is már szomorú példája. A' város csak 2000 lakost számlál, 's még is jelenleg már 4045 egész Európából — a' szónak szoros értelmében — összesereglett mindenféle rangú vendéget mutat a' nyilványos jegyzék, kik között nevezetesebbek a' vürtembergi királyné, anyjával 's testvérével; az angoulemi herczegasszony a' nyaktilózott XVIdik Lajos' franczia király' leánya. — Földit keveset találtam itt; gróf Keglevich János, két Festetics, egy pár nagybecskereki, pesti 's a' t. összesen talán 14—15 az egész magyarság. A' rendkivüli vendégek közé tartozik egy mexikói is. Mint hallám, tavaly 5 amerikai volt itt. — Milly nép, viselet, életmód 's nyelvzavarék lehet itt, képzelheted, valamint a' fényüzést is, 's mindennek szerfeletti árát. Semmi sem hatott-meg azonban annyira 's olly édesen, mint azon látvány, melly ide érkeztem' első órájiban olly bájerővel lepett-meg, millyet még soha nem érzet-

tem; mert nem tapasztalám annyira Oviddal, minemü édesség vonja az embert, hogy szülőföldjét el ne felejtse soha. A' szép idő t. i. 's a' tájék' kiessége csakhamar kicsalának a' szabadba, nevezetesen a' szomszédságombani „Puppische allée" nevezetü sétányra, melly a' Tepl jobb partján vonúl a' völgyet képező sziklák alatt el, mellyeken számos emlék-fölirás szólítgatja Europa' müveltebb hangjain az azon menőket. Az első latán volt, márványba árannyal edzett betükkel, a' másik német, vastáblára szinte aranyozott betükkel; 's találd-ki a' harmadik millyen volt? talán magyar? Biz az barátom, pedig mind szavaira, mind szellemére magyar; — de csak fekete festékkel (mint rémlett, nem rég megujitva) fejér falra irott! — Külső fényét azonban eléggé kipótlá tartalma, melly imhol következik:

„Hozott Isten, Bácsi!
E' szép messze földön magyarúl köszöntünk,
Mert hazánkért dobog itt is igaz szivünk;
'S jól tudjuk neked is örömedre szolgál,
Ha szemed e' sziklán magyar szóra talál.
Mulass itt 's gyógyúlj-meg, szivből azt kivánjuk,
Hogy veled nem lehetünk, azt egyedül bánjuk."
ÉLJen Magyarország!
DICsőség 's beCsüLet Vérünknek
EVropa' Végórző seregének (1817)

Ezt azonban itt a' szikláról kellene olvasnod, nem otthon papirosról, hogy értelme igaz honfi szívedet egész erejével meghassa. — Másutt némi, szerelmet tárgyazó franczia fölirás alatt pedig e' szavak valának, kétség kivül magyar kézzel irva, olvashatók: „Boldog a' nemzet, melly törvény által uralkodtatik." — Én pedig boldognak érzém magam', hogy mind ezt olvashatám, 's értelmükön elérzékenyülheték. Csak egyet sajnálok, azt t. i. hogy nem volt tehetségem legalább a' fölebbi fölirást vagy bevésetnem a' sziklába, vagy megaranyoztatnom, hogy imigy biztositva tudnám az idő' rombolási ellen. Hallám, hogy még egy más magyar fölirást is olvashatni e' tájékon, de ki nem nyomozhatám hollétét.

Csajághy.

KONSTANTINÁPOLY.

(Egy franczia utazó után)

Nincs utazásnál nagyobb báj!
Nincs utazásnál nagyobb baj!

Legfölségesb tavasz-idő volt. Hajónk Aegyptusból jövén-fel, mint szélvésztől lenyomatott madár vala kénytelen a' dardanellákban minden kikötőhelyet megkeresni; 's 18 napot tölte helleszpontban, csakhogy Gallipolit elérhesse. 'S igy elég időm volt Khum-Kalessitől, 's később még egyszer Lampsakustól a' 22 halmot Troaszban összeszámlálni, a' felül hóval gyöngén beszegett Idára fölmenni, Simoisban fürdeni, — 's örömest aluvám a' szélmalomban, melly hihetőleg Achillesz' lelapitott sírdombján áll. Nincs jobb előkészület valamelly élő város' szemléletére, mint már az elenyészettből többé egy követ sem láthatni. Végre a' szél megfordult, 's mi a' marmorai tengerbe vitorlázánk, 's mellettünk 's mögöttünk 's velünk legalább 300 hajó, mellyek a' helleszpont' minden réviben, Mitileneben 's Tenedoszban visszatartóztatva, mint egy vándorló hattyu-nép a' városfelé evedzének; 's még sokáig pillanta Ilosz' magas zöld sírboltja utánunk, mig ez is végre a' tengerbe tünt. Marmora' szép szigeténél hófejérségü sírköveket látánk hajókra rakatni, hogy azok a' törökök' számára Konstantinupelbe (mint a' görögök nevezik) szállittassanak, 's igy lelkemben fekete gyászfátyol vonult az élő városra, 's a' mosolygó remény — a' világ' legszebb városát láthatni—komollyá változott. A' hajón uralkodó kedvnek, a' görög matrózok' énekének 's tánczának vége lőn, minél közelebb jövénk a' városhoz, 's utólsó szinte durva örömük abban állt, hogy épen pénteken fürdő helyett a' hajóban volt két törököt, vederben felhúzott hideg tengervizzel leönték, míg az emberséges férfiak—rhodusi pipa-kereskedők — buzgó imádságokat küldének égbe. Az amerikai, mint komoly utitársam, megfeddé őket e' némileg embertelen tréfáért. Midőn nappalodni kezde, felriaszta e' kiáltás: „Ihol a' város!"—'S öt percz alatt a' födözeten termék. Egy nagy 's Európában egyetlen nézőjáték mutatkozék most szemeinknek. Három hegyfok csupa várossal! közben három tengertér széjjelterülve, mint tükrökbül álló sima padolat! — ezer megezer aranyozott toronycsucs, diszítve félholdakkal 's—minden kúp a' menny' hajnaltüzétől lángolt! 's közben közben homályos és magas cziprusfák susogva lengének! — A' szem folyvást uj ingerrel csapong ez élvezetben, de a' lélek olly megelégült, mintha az „Ezer-egy éjszaka" minden bübájival 's minden kincseivel rajzoltan élő valóságban tárulna-fel előtte.

Hajónk egy kis helyet keresett, a' több mint 600 hajó közt, mellyek a' keratini tenger-öbölben, Konstantinápoly 's Pera közt horgonyon feküvének. — A' kiszállás itt uj inger! a' parton már több mint 50 leány gugyorg, kik a' görög szigetekből ruhapogyászikkal ide jövének, elékelő házakban szolgálatba állni. Én a' legszebbekből nyolczat választok-ki, mint egykor lord Byron Mitileneben; ők örömest jőnek hozzám szolgálatba, megegyezünk 's egy tőlem reggelire adott ajándék, a' vidám tréfát semmivé teszi; ámde komolyan adom nekik a' legjobb tanácsot, mellyet leányoknak 's tán asszonyoknak is adhatni: Ne higyetek férfinak, ha mondja, hogy szépek vagytok, ki közületek ezt elhiszi, az el van adva 's elveszve, 's annak férjhez kell menni! — Ők nevettek, 's én e' szegény gyermekeket istennek ajánlám. Perában

az amerikaival a' tűztoronyra sieték, hogy a' fénynek 's dicsőségnek ezen országát egyszerre végig nézhessem; mert kivülről minden ujnak, fejérnek 's márványfényesnek látszik, mintha csak tegnap épült volna, 's a' pusztákat és nyomoruságot körösleg Törökországban élénk emlékezetben tartván, — illy fővárost nem is gyanít az ember. Már előbb látók a' Szerailhoz vivő nagy arany kaput; a' 13 öblü nagy álgyút; tulparton a' Padishah' szép kioszkját; most, derék messzecsőmnek üvegeit, mellyeket egy Dyxey készített, még egyszer tisztán megtörlém, — de a' harem' ablakinak csak megaranyozott rostélyit mutatá, és semmi sem volt csudálatosb, mint hideg amerikai barátomnak arcza, midőn szemeit hasonlag a' néma falak- 's tornáczokon hiúzként jártatta. Mi egy szót sem szólánk. — A' tengerből, keletszakrul emelkedve egy mindig szélesb és magasb hegy-gerincz, mint valamelly óriási elefánt huzódék nyugat felé, 's minden pompát tulhaladva, három Dsamit hordoz, mellyek közül a' Sophia-templom még nem legnagyobb 's legimposantabb. „Ott ama' zöld halom azon hely, hol hajdan a' császári palota állott" — jegyzé-meg mosolygva az amerikai. — Általjő-e velem Ön az obeliszket megnézni, 's Arcadiusz' történetoszlopát, melly vörösen 's feketén vasgyürűkkel körülövedzve felénk meredez? „Engem nem ingerel többé obeliszk — monda ő — én, mint Ön tudja, Aegyptusban csupán krokodilnyelveket vizsgálgaték 's azokkal látám magam' el." — Mi még sokáig legeltetők így szemeinket, viszonos észrevételek közt. Ama' 104 roppant görög templom- 's több más lelki intézetből, mellyek nagyobbrészint összeomladoztak, több mint 5000 török templom 's imádságház leve (milly jámborság!) 's a' város' alrészén a' kikötőnél, mellyet a' görögök 2dik Mohammednek áltadtak, hogy inkább török világi uralkodásuk legyen, hogy sem császáraik alatt, — kik a' rómaipápának hódultak — lelkeiket elveszítsék, közel 20 görög templomot számláltunk. A' házak' száma 80 ezerre mondaték. Számba vevén azonban a' behozott tömérdek élelemszereket, mellyből Bécs, Berlin, Drezda, Prága 's München elélhetne: azon nem alaptalan vélekedésben valánk, hogy itt abból egy harmadrésszel több evő 's ivó töltözhetik, mivel egy bécsi 's berlini ember egészen máskép eszik 's iszik, mint egy török; a' bucsúkat, Brigitten-auokat, Prater- 's vadkert-lakomákat még nem is számitván ide. — A' város' körületét (Scutarit, Tophanát, Galatát 's Perát is ide értve) legalább egy hosszu Jánosnapi utra számitók. Mi képzelgésünkben a' várost hamis, keresztyéntelen kereszthadiaktól bevétetni, elpusztítatni 's a' legfelségesb érczszobrokat tőlök aranypénzzé veretni láttuk. Mi a' régi várnak helyén mindazon vad undokságokat újra láttuk végbevitetni, ugymint a' görög császárok' szemeit kivájatni, forró eczettel vakítatni, bőrüket lenyúzatni 's őket börtönökbe temettetni, úgy hogy csak kevesen mulának-ki természetes halállal. Mi itt a' szép császárnékat dühöngni látók — szerelemből!; az eunuchokat feltaláltatni 's csapatonként behozatni! látók a' képeket pusztíttatni, a' keresztes vitézeket liszt helyett mészporral vendégeltetni! Mi láttuk, mint hengeríteté hajóit Ilik Mohammed, a' Bosporusból, szárazon által, zsírral kisimított deszka-ösvényen Szt. Dimitri mögött a' kikötőbe 's mint vontatá le. Mi hallottuk e' rémkiáltást: „a' város be van véve!" Mi a' futamló sokaságot a' kapukból láttuk rohanni hajókra, hogy ezek a' nagy súlytól elmerülvén, a' megszabadultaknak vélteket a' habok közé temeték. Egészen ott ama' porphir-oszlopig kelle a' törököknek elétörni 's nem tovább; azon pedig Mihály arkangyalnak megjelenni 's egy görögnek áltadni kardját, 's ennek aztán a' törököket ismét kiverni kelle 's császárrá lennie. — Azért sokan a' legbecsvadászóbb férfiak közül felhágtak az oszlopra, hogy császárrá lehessenek; de a' mennyei angyal helyett a' törökök szinte földből bukkantak-elő, 's mi képzetünkben a' szegény megcsalatkozottakat vadan az oszlopról lerohanni 's alant széjjelzúzatni láttuk. — Most a' város csendes volt, olly csendes, mintha falai közt soha semmi irtózatos és borzasztó nem történt volna. „Milly korán van még, — mondá az amerikai — 's már az egész város csupa élet! Ugy vélném, ezen embereknek rendkivül gazdagokká kellene lenniök! Illy sok órát munkában tölteni! Ez valóban a' korán-kelésnek városa!"—Ez mezőképü város, hol a' természet még fákkal 's kertekkel minden foglalkozást szinte áltölelve tart, 's nem csupán a' kőországnak egy neme, hol egy lapátnyi földet sem láthatni! — De egy órának sem hallik ütése! nem hallik pokolzaj mint Nápolyban! Minden csöndes mint a' sír! Nincs örökös harangzúgás mint Rómában! Az egész városban semmi harang! — „És semmi híd! — monda szánakozólag az amerikai — minő hasznos volna, ha itt a' kikötő alatt egy Tunnel huzódnék-el!" — 'S én istenem, semmi ujság, semmi folyó-irás vagy havilap! Mindent szájról fülbe csak — első legegyszerűbb természetiségben! Ma bizonyosan egy kenyérsütőt fülénél fognak ajtóhoz szögezni, — de mi haszna; hisz nem tudja-meg senki! vagy talán egy zsidót akasztanak-fel, vagy egy szép asszonyt zsákba dugnak 's tengerbe vetnek — de mi haszna, nem tudja senki. Hall-e Ön csak egy postasípot is? hall-e kocsit zörögni? Nincs cours! nincs portéka-árjegyzék! nincs pénzcsarnok! nincs egészségre ügyelő intézet!—Nem ugy jöttünk-e a' városba, mint vademberek a' vademberekhez? kivánta e valaki

utlevelünket látni? Nem hozhatta-e hajónk — mint nagyon is hihető — a' döghalált magával? Ámde mit használ, senki sem ügyel rá. Mi azon szándékban lehetünk, hogy a' várost felgyujtsuk — de mit használ, senki sem törődik vele. Azonban ez senkinek sem áll utlevelében! — Látott-e Ön játékszín-czédulát vahahol kapura vagy falra tapasztva? Nem második Pétervár-e ez? Van-e valahol színház? Van-e estve valahol tánczmulatság, vagy legalább theatársaság?" — Ő nevetett.

(Vége következik)

A' BEDUINEK ÉS NŐIK.

A' henyeség kedvencz erény, vagy, mint mások mondanák, fő bünhödés a' beduineknél. Kevésből szokván élni, megelégszenek kecskéik' tejével 's husával, ha megvénülnek, és kuskusokkal, a' mi nem egyéb sürűre főzött lisztnél. Földmivelésök kevés fáradságot kiván. A' beduinek' ekéje igen rosz, mellyel a' földet csak két, három iznyire karczolhatják-fel, 's többé aratásig mit sem gondolnak vele. Azt vélné az ember, a' szántást legalább férfiak teszik. Távol legyen! Allah' fiainak nem kell dolgozni, ők csak a' lovat, tehenet, öszvért vagy szamarat, melly az ekét húzza, vezetik; az asszonyoknak kell az eke' szarvát tartani. A' házi vagy sátori szükségre fa is kell, ezt a' hegyek közül beszerezni 's háton haza emelni szinte asszonyok' kötelessége. Ha víz kell, bár mi messze forrásból, asszonyok mennek meríteni, 's görbedve hozzák-vissza. A' lisztet ők őrlik, főzeléket ők termesztenek, sőt a' mi hihetlen, vándorláskor a' sátort ők szedik széllyel, 's a' konyha és evőszerekkel hátukon hurczolják és ütik-fel, a' hol megtelepszenek. Sátorjok valóságos Noe' bárkája. Férfi, asszony, gyermek, leány, ifju, tyúk, kutya, kecske, juh, tehén, ló, mind egymással tartózkodik 's minden félelem, szemérem és borzadás nélkül feküsznek egymás közt. — A' férfiak, füben heverészve őrzik naphosszant a' nyájakat, 's jaj az asszonynak, ha készen nincs vacsorája estve hazatérő lomha urának. Mindennap látjuk (francziák), miként a' beduinek, lovaikon 's öszvériken ülve, lovaglanak a' városba, hogy élelemszereket, mellyeket az asszonyok vállaikon emelnek előttök — adhassanak-el. Az arabok az asszonyt csak teherhordó állatoknak tartják, 's ezt igen természetesnek találják; az asszonyok is, úgy neveltetvén — jónak tartják. Ezek tehát a' numidiaiaknak ivadékai, kikről mint hatalmas és hires ló-szelídítőkről emlékezik Sallustius. —

TERMÉSZET-HISTÓRIAI ADATOK.

A' patkányok' rendkivüli ravaszsága. Jesse (Gleanings) egy esetet közöl, mellyet neki egy hitelre méltó tanu beszélt-el „Valaki ugymond — több, faolajjal (Florence oil) töltött palaczkot egy födetlen katulyába rakott 's ezt egy csak ritkán felnyittatni szokott éléskamarába tevé-le. Egyszer a' kamarából e' palaczkok közül egyet kihozni akarván, látja, hogy minden palaczk' szájáról a' rajtok volt hólyag és madzagdarab elenyészett 's az olajnak is egy része. Ez igen furcsának tetszvén előtte, néhány palaczkot ujra teli tölt 's szájokat, valamint előbb, bedugja és kötözi. Másnap reggel a' dugacsokat ismét kihúzva 's az olajt is kevesebbnek találá. Most tehát egy, a' kamarába szolgáló, ablakcsán lesbeállott 's nemsokára észre vevé, hogy néhány patkány a' katulyába mászik 's farkát a' palaczkokba dugja, aztán pedig belőlük ezt kihuzván, róla az olajt édesdeden nyalogatja."

A tékenős-békák mint idő-jóslók. Ezek felől a' „Magazin of natural History" ban tavaly valaki imezeket közlé: „Nekem egy tekenős-békám 's csaknem vén tekenős-békám van, de hogy mennyi idős lehet, pontosan nem tudom. Én már 9 év óta birom 's azt egy öreg urtól kaptam, kinél szinte több éviglen volt 's ki azért adott ki rajta, mivel zöld salátáját mindig leette. — Ezen tekenős minden télen földbe ássa magát — 's jobban tudván, mint Squire vagy Moore' időprofetája, a' közelgő tél' mivoltát, annál mélyebbre búvik, minél zordonabb tél álland-be. Az utólsó előtti télen (1832) csak 2 hüvelknyire volt tekenője földdel befödve 's valóban is csak két éjet lehete (Angliában) igazán hidegnek mondani; és az utólsó télen, 1833 (a' közlés 1833ki dec. 14ről szóló) a' tekenő' lapja a' föld' szinével egyenlőn áll, sőt tetején ki is látszik. E' szerint nem lehetett kemény hidegtől félni. Tavaly jan. 17kén a' tekenős ismét előbútt 's ide 's tova mászkált, mint nyáron szokott.

közli H T. m. t. t. t.

GONDOLAT-TÖREDÉKEK.

Csak azzal tünteti magát az ember életében ki, ha természettől nyert charakterén uralkodik vagy nevelés által más ujra tesz szert, melly azon akadályokhoz, mellyekkel küzdenie kell, képes magát alkalmazni.

El kell ismernünk az emberi gyarlóságokat 's azokhoz inkább alkalmaznunk magunkat, mint velök csatába bocsátkoznunk.

Azon férfiak, kik más fordulatot adtak e' világnak, soha sem vítták-ki e' czélt a' népvezetők' megnyertével, hanem mindig a' néptömeg' felzudításával. Az első eszköz fondorkodás' körébe tartozik 's csak másod következményeket nyujt; a' második lángész' utja 's a' világ' alakját változtatja - meg.

Ligetfi Andor.

REJTETT SZÓK.

Hasznos egész, főkép a' nap-pörkölte homokban;
Csak gyéren látjuk, hona mert más messze világrész.
Két első jegyivel szoktuk szólítni szerelmünk'
Zálogait, testvér testvért 's a' zsarnok akárkit.
Visszafelé fákon szökdécsel, furcsa kis állat.

Sok honi várdüledék gyászolja keserves igáját,
Mellyet, mint zsarnok, rég magyarokra vetett.
Míg első hármát rajtok gyakorolta, utólsó
Visszás hármában forga alattok egész.
Két végsője után. szomszéd kettője ragasztva:
Szarvas. Fej nélkül: kezdete 's vége soha.

F. A. Molnár Sándor,

A' 34dik számu rejtettszó: Kalap.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

36dik szám — Pest, majus' 6kán — 1835.

TÖRTÉNETI SZEMLÉLETEK.

1. Éjszaki Europa, erkölcsi és társas viszonyiban.

(Folytatás a' 27dik számhoz)

Svédország épen most olly szakában tünik-fel a' nemzeti jóllétnek, minőt zord, mostoha helyzetétől várni alig lehetett. Földje — roppant gránit-darabokbul, vékony földhártyával borítva, mellynek egész alakját illy sziklatömegek, az ittott messzi terjedező tavaknak mintegy mederül alkotva, képezik — illy következményre épen nem látszik alkalmasnak 's még is ezen komor — Europának többi részeitől csaknem egészen felejtett, — tartomány, egyike az ismert kevés boldogabbaknak, 's — nem hiú kérkedékeny fényre, nem fenyegetődző hatalomra, min nemzet' boldogsága nem épül, de belső jóllét 's erőre nézve, földrészünk' legkiesb 's termékenyebb déli vidékeit sokkal fölülmulja. Illy csudás helyzetének okát erkölcsi állapotjában inkább mint kereskedése 's szorgalma' élénkségében kell keresnünk. Lakosinak általányosan rendszerető, egyszerü 's nyugalmas lelkületéből származik azon feltünő jóllét, melly az ujabb utazókat Svédhonban annyira meglepi. Gyárkészítményei nem tetemesek, 's kereskedési mozgása elég élénktelen: de az erkölcsi rugony még nem pattant-el; hit, bizodalom, vendégszeretés itt még honn vannak. Népe müvelheté magát, a' nélkül hogy megromlott volna.

Alig lehet utazóra nézve valami meglepőbb, mint Svédhonban az alrend' nyájas udvarisága; a' mi is önbecs-érzésből származván, nem csupa üres megszokottság, vagy tettetett engedékenység 's alacsony csuszásmászás; az alrend ez által magát nem kisebbíti-meg, tartozó cselekvést nem pótol és szellemi függetlenségét föl nem áldozza. Midőn a' vártan-várt kikelet éjszakon ujra földerül, midőn Svécziának bérczeit 's völgyeit, az olly igen fínom 's gyöngéd-zöld éjszaki gyep-bársony ellepi, számos, szőke hajfürtü 's rózsaként pirosló arczu apró gyermek szökdel finom fövénnyel födött utakon a' jövevény felé; kik mosolygó ajkakkal neki a' gyepet megnyitják 's a' szokásból nyujtott kis ajándékot, olly örömmel, olly megelégüléssel fogadják, mellyeket hálájok' gyöngéd szavai még szelidbekké, még szívrehatóbbakká teszsznek. Hasonlítsuk-össze ezen kedves teremtményeket, amaz idomtalan, sovány, szemtelen 's már minden rosszaságban jártas gyermekekkel, kik nyugoti Europa' nagyobb városinak utczáin pezsegnek. Homlokaikon vidor ártatlanság helyett szilajság' 's nemzőik' fajultságának bélyegét szemlélhetni. A' sajnálatra méltók már öregek, mielőtt a' gyermekkor' édes örömeit izlelhették volna. Láthatni őket törvényszékek előtt, láthatni nép-csoportozásoknál, mellyeknek fő alkatórészét gyakran ők teszik; láthatni őket mindenütt, hol erőszak, zsákmány-utáni vágy, düh és kicsapongás foglalkozást találnak; mindenütt, csak ott nem, hová koruk 's állapotjokhoz képest tartoznak. Az erkölcsök, mellyek Svécziában pásztori egyszerüségben maradtak, a' müvelődés által olly szelidek levének, hogy bennök az ember, ugy szólván, a' költő' idylli képeit látja valósítva.

Jól épült, kivülről rendszerint festett házak, — födeleik 's padolatataik szagos dészkákból készülve, 's régi, még a' városi közép-rendnél is fenmaradt szokásként virágok 's fenyü-ágakkal behintve, az utazót igen kellemesen lepik-meg. Ritkán találhatni ezen hajlékokban feltünő fényüzést; ellenben bizonyos csint vehetni észre rajtok, melly a' tetszkedőséggel csaknem határos. Különös szokásnál fogva, mellynek okát nem tudhatni, a' svéd ágyak rendkívül keskenyek, 's ritkán szélesbek, mint padok szoktak lenni; igazi koporsók, hol csak bajosan fordulhatni meg, 's kinyujtózva azon egy helyzetben kénytelen fekünni az ember, ugy a' mint nyugalmat keresve magát abba szorítá.

Ellenkezésekkel Svéczia rendkívül bő. Általában dombos területén készült utjai — olly gondosan tartatnak, mint nálunk — az ittott található sétányok; tekervényeiken tájakat tüntetnek-elő, mellyek szünetlen 's csudás változatokban megujulván, az embert ámulatra késztik. Itt roppant szikla-tömegek meredeznek ég felé, és Salvator Rosa' regényes képei valósulva állnak szemeink előtt; egy nyiláson keresztül tovább, messzi terjedő bársony-színü térség zöldel a' távolban; amott ismét zöld levelek és sürü lombok fonódnak egymásba 's árnyas boltozatjok alatt, mint csöndes éjhomályban, édesen ábrándozva lépdel az utazó; most megint egy bérczre ér, mellynek homokos lejtője őt déli Europára emlékezteti; tul azon egy sírcsendü, komor völgybe jut, mellynek mélyében, a' smaragd-színü, éjszaki növény környezte tó' szinére, az éjszaki nap' ezüst fénye világít. Igy tehát azon tartományoknak is vannak saját szépségei, kellemei, saját kecsei, mellyek a' természettől elhagyatva látszanak. Gyakran az apró, rendkívül csínos hajlékok, mint méhkasban a' röjtvénykék, egymásra halmozvák. Vörös vagy zöld kerítés szokta körülövedzni az illy csoportulatot vagy szigetkét, mellynek fekvése 's épitvényei, mint szőlőgerézden a' bogyók, egymáshoz sorozva, szokatlanul

ugyan, de nem épen kellemetlenül hatják-meg az utazót. — A' házakat ittott vörösre szoktak fösteni, másutt meredek sziklák' tetőire építik. Ezen hajlékokban legnagyobb tisztaság uralkodik, de fényüzésnek semmi nyomát nem láthatni. Lakosai: egy tisztes ősz, leeresztett fejér hajfürtökkel, pipájából illatos füstöt eregetve, kinek arczán a' szelid nyugalom tiszteletre int, 's körülte játszadozó egészséges, vidor gyermekek, kiknél nyájasb és szeretetre méltóbb lényeket gondolni sem lehet; ezek a' jövevénynek mingyárt beléptekor keze után nyulnak, hogy azt nyájasan megcsókolják — a' legelső tárgyak, mellyek mingyárt szembe ötlenek.

Ezen éjszaki nép' megkülönböztető bélyeginek egyike, az erkölcsei és szokásiban feltünő csendes nyugalom. Ha vasárnap van, az országutakat számos nép lepi-el: férfiak, kik mindnyájan kék felső-öltönyt 's hó-szinü fejérnemüt viselnek, erkölcsös nőikkel sietnek templomba. Viseletjökben semmi szilajság, semmi illetlen; sőt természetes komolyságuk bizonyos csint 's méltóságot ruház tekintetükre; mert a' szép módossághoz semmi sem hasonlít inkább mint a' nyugalmas, komoly 's illedelmes viselet. Csapszékekben szint illy rend 's módosság uralkodik köztük. Gyakran kétszáz svéd mulat egy teremben, 's az elmenő észre sem veszi jelenlétüket, mert lárma és zajos rivalgás mulatságiknak nem elemei. Ha valahogy lerészegülnek, az is szinte ünnepélyesen szokott történni. Az ivás' mesterségében bámulásra méltók; föladásuknak, a' ház' boldogságán tanakodó bölcs' senatorok' (romaiak értetnek) komolyságával vetik alája magokat, a' mit is munkának inkább, mint vigalomnak nevezhetnénk. Mivel az egyensulyt 's főkép az értelmesség' ama' jelét nem örömest akarnák elveszteni, mi nélkül nálok tisztelet nem is gondolható, ha már tökéletesen lerészegültenek, egyesülten csoportokba állnak 's egymásba támaszkodva, sörokozta szédelgésük' hatalmának igy, összevetett testök' tömegét, mint megannyi oszlopokat, szegzik ellene.

Az országutak Svécziában, ámbár egy négyszegü mérföldre csak 360 lakos esik, igen jó karban tartatnak, 's ezért az utazás kellemes és olcsó. Különös nemü apró, csínos termetü lovak, mellyek rendkívül tüzesek, nagy sebességgel ragadják a' szekereket 's mintegy szárnyalva futnak a' legmeredekebb bérczekre, 's róluk olly biztosan ereszkednek alá, hogy kereket kötni csak ritkán vagy soha sem kell. Ostorra épen semmi szükség: bizonyos 's a' svéd fuvarosoknál sajátilag divatozó jelszó, melly az ajkak által ejtetik, 's mint r betü hangzik, elégséges arra, hogy azokat sebes futásnak iramítsa. „A' legapróbbak ezen állatok közül, — mond egy utazó — mellyek Helander nevet viselnek, mivel eredetileg Heland szigetéből származnak, nem magasbak négy lábnál, 's nagyságra nézve kutyákhoz inkább mint valóságos lovakhoz hasonlók. Egy holsteini ló kétszer nagyobb mint ezek. Láttam csinos gyermekkocsikat, mellyekbe illy liliputi, csaknem általányosan tündöklő barna pej szinü lovak valának fogva. — Ha külön postán utazik az ember (gyors szekerek 's rendes postakocsik Svécziában nincsenek), kurirt (Förbad) szokott előre küldeni, hogy megérkezteig számára lovakat rendeljen; ki is a' postamesternek egy nyomtatott, az utazótul aláirt lapot mutat-elő, mellyen annak neve, czimje, rendeltetése 's a' szükséges lovak' száma vannak följegyezve; mi is azután lajstromba iktattatván, törvényes nyomozások' alkalmikor, a' rendőrségnek tanuságul szolgál.

P....ta Károly.

KONSTANTINÁPOLY.

(Vége)

„Mi ketten — szólék amerikai barátomhoz — ha mindenik a' magaéit összeszámlálja, legalább is ezer várost láttunk már. Mindenütt másmás népszokás uralkodik — 's így e' város is megérdemli figyelmünket, meg legalább annyit, hogy benne kevéssé körültekintsünk.“

Leszállánk tehát a' toronyrul 's menénk a' cawébe vagy is kávéházba, hol mintegy száz hosszú pipa-szár, agátkő-szopókákkal ellátva, 's egy, dohánnyal megtöltött nagy szelencze a' vendégeknek szabad használatra készen állott. Több ajánlkozók közül egy még jó-lábu 's vérü zsidót választék kalauzomul; neve Jussuff vala. Valamint a' bérkocsisok Bécsben az embert „Euer Gnaden“ névvel tisztelik-meg, ugy Jussuff is engem tüstént „Sultan-effendimnak (urnak) czímezett. Nyolcz ezer sajka szolgál itt hidak helyett, de ezek olly keskenyek, hogy, midőn az ember kiköpni akar, lehetlen csak kevéssé is félre hajolnia, félvén, nehogy a' sajkával együtt felforduljon. 'S így mi, mintegy száz gugorgyó törökkel, kik némiképen nyársra huzott pirókákhoz (Gimpel) hasonlítának, megrakott sajkák közt evezénk-által, míg a' szép, hófejér galambok, mellyektől a' révhely csakugy pezseg 's mellyeket halálos büntetés alatt tilalmas bántani — kézre 's vállra ülének 's mindenki különös gyönyörének tartá, nekik holmi csemegét vagy eledelt nyujthatni. A' kapunál egy vám- 's egy őrhely van; de boldog isten! a' törökök földön ülve őrködtek. Többek közt egy asszony őrálló férjének egy kis gyermeket — egy csuda-szépségü fiúcskát — hoza, ki atyjának vörös sipkáját fekete rojtjánál megkapván, tízszer is lerántá fejéről, 's az atya azt gyermekének

örömére mindíg ujra föltevé. Én tehát érző emberszívet sejték e' rút-maskarás termetekben. Az utcza a' rajta döczögő, beburkolt, vastag asszonyokkal olly látványt nyujt, mintha zöldtarkás, hízott ludak csoszognának-el. Már Londonban is láthatni illy hízott ludakat, de ugy látszik, csak itt van igazi hazájok; 's mivel a' török izlés a' vékony, karcsú termetet rútnak leli, tehát keresztyénekre nézve a' harem minden ingerét elveszti. — Följebb, egy sütőbolt előtt némi elékelő vén török állott, ki mintegy ötven, jobbadán sárga-szőrü 's középnagyságu kutyát gyüjte maga körül össze 's mindeniknek reggeli étkül parakenyeret nyujtott. Másutt ismét az ebek holmi szálfák 's kövek mögött leskelődtek jóltevőikre. A' szük utczában, noha tömve volt emberrel, egy hangos szót sem lehete hallani, kivevén a' teherhordóknak e' monoton kiáltását: „barnabak! barnabak! barnabak!" (vigyázz!) Ezek rudakon nehéz 's csaknem földig érő terheket hurczoltak 's az utból senki elől ki nem tértek. Amott a' második falnál, nagy márvány medenczébe kristály-tiszta víz folyt 's mellette az asszonyoknak egy része mosott, más része pedig, mint Nápolyban 's Romában szokás, fejérruhát aggatott-fel szárítás végett; — de bámulj magyar szépnem! — a' kiterített sok fejérruha közt egyetlen egy üngöt sem lehete látni; a' török asszonyok, valamint a' görögnék, ümög helyett csak ritkás selyemszövetbül készített hosszú nadrágot viselnek 's holmi mellényt, melly legföljebb nyakukat 's mellüket takarja-el. Kissé távolabb egy gerencsér tapodta korongját, mint nálunk a' köszörüsöknél látjuk, 's mellette a' legszebb antikalaku edények állottak. Tovább haladván, egy dohánybolthoz jutánk 's benne egy öreg embert látánk korán reggel másodszor alunni. Mi betérénk ide dohányt vásárlani, 's ugy cselekvénk, mint a' többi vevő: a' dohányt t. i. magunk mértük-ki magunknak 's Jussuff érette — tndvalevő határozott áron — a' pénzt az ott fekütt többi pénzrakáshoz tevé. Én csakhamar a' bizodalomnak több nemes vonását is tapasztalám. Egy pástétom-árus, háromlábu asztalát az utcza' 's embertömeg' közepén hagyva, eltávozott. Én megálltam. Az elmenők vevének a' pástétomból 's oda tevék az érte járandó két parát; a' nagy tál megürült. Végre az árus előjöve. Ő nem csudálkozik, mint talán egy nápolyi; sőt a' letett pénzt sem számlálja, mit még egy legbecsületesebb berlini sem mulasztana el, hanem kétkedés nélkül zsebébe teszi azt 's haza ballag, nyugottan, mint — török szokott. — A'" babahamajum" (magas porta vagy a' Szerailhoz vivő háromkapus bémenetel) 's a' közelfekvő Sophia-templom közt, fák alatt a' csudaszépségü kutnál egy serbet-árus áll az ő serlegével 's befonott kis findzsáival. Én iszom — ő ujra tölt; én jókedvüleg a' körülálló gyerkőczék- és teherhordóknak is osztogatok; az árus félre megy némi ismerősével beszélgetni, mi töltögetünk, nem tudom mennyit; én azután fizetek, nem tudom mennyit, de bizonyosan nem többet — mintsem kell; az árus megelégszik, a' pénzt nem nézi-meg, csupán a' bádog-kannát emelgeti, hogy megtudhassa: milly nehéz — 's uja' hegyeit csókolgatja köszönetül.

Én e' jelenés után szerfölött elégült vagyok. — Most a' drinápolyi kapuhoz vezető uton egy szekér halad-el mellettünk; két, aranyozott szarvu 's virágokkal ékesített bika vontatja azt gyöngéden előre. A' kerekek antik-vastagságuak, a' kocsi pedig alakjára nézve egy gyermek-hintóhoz hasonlít, rajta négy-fátyolba burkolt pompás-öltözetü nagy gyermek ül, kik hihetőleg egész lélekből örülnek. — Most eszembe ötlött, hogy csakugyan ismérek itt néhány asszonyt, két igen szép chioszi nőt, — kik anyjokkal 's világtalan öccsükkel ide akarának költözködni. Az anyát 's öregebb leányzót egy év előtt — midőn nálok szálláson valék — többször vezetém holdvilágnál sétálni, Nina pedig, az ifjabb leányka, mindíg vak öccsével előre ballagott. 'S most minden utálatos arczlepel alatt illy bájos vonásokat gyaníthaték. Ha idegen utazó a' Szerailnak 2 udvarát, hová a' bejárás megengedtetik, látni akarja, legjobb olly napot várnia-be, mellyen hazájának követje oda megy 's ekkor a' követtel ő is becsúszhatik. — A' Sophia-templomot a' magas minaretek, sok falak és fák miatt közelből még kevésbé láthattuk, mint távulból. Mi tehát a' bazárokat kerestük-fel, az aegyptusit, perzsát 's a' karavan-serait. Én körültekintek 's alkuszom, — valóban irigylésre méltó sors dámákra nézve! A' kereskedő egy bádog szelenczéből egymás után a' legszebb, legfölségesb shawlokat veszi-ki; ez bíbor, ez kék, ez zöldszínü; ez itt legszebb 's legdrágább — 's én pénzemet sajnálom! Még nem volt itt az idő, hogy a' rabszolga- 's rabnő-vásárt láthassam; Jussuff azonban még is oda vezetett. Kedvem jött Arcadiusz' oszlopára felmenni, de Jussuff e' szándékomat veszedelmesnek állítá, mivel gyakori földrengések azt össze megösszerepeszték. A' régi császári palotának halma, hol II-dik Mohammed a' termekbe lépett, mondván: „Itt most pókok fognak tanyázni!" csudás erővel bájolt magához. De még pókot sem lehete itt találni, csak a' nap lövellé egy kutból reám vakító sugárit. Vissza tehát a' harmadik halomtól, számtalan ház között, hegynek fel 's völgynek le az első halomhoz Hippodrom (Atmeidan) felé, hol talán még most is száz megbecsülhetlen szobor alszik a' föld' gyomrában, — nagyobb bátorsággal, mint ama' 87 császár és császárné az apostoli templom' sírboltjában, mellynek pompás

koporsóit már velenczei 's franczia rablók fosztogatták 's mellynek térén Ildik Mohammed nagyobb mecsetet állíttatott-fel, mint maga Sophia.

Esőzött. Itt fen a' városban nincs semmi kövezet 's még is minden száraz volt! Milly sáros ellenben Bécs, milly sáros maga London — Romát az ő immondezzájival sem felejtvén! Társzekerek nem zörögnek itt. Nincs különös gyalogut vagy trottoir (járda). Békes vegyületben jár itt azonegy uton ember és állat. Nálunk egy esztendőben alig-alig van 29 nap, melly szép 's egészen felhőtlen: — itt pedig — kivevén talán 29 napot — az egész év egy mennyei derült nap; az égbolt langyos és mosolygó, mint Madrid és Nápoly felett. Az utczák többnyire igen szűkek, de hisz Bécsben a' karinthiai utcza sem széles. Velenczében árnyék gyötri az embert, itt pedig az árnyék valóságos gyönyör 's a' bazárok 's vásártérek mind fedve vannak, mint Atheneben, Chioszban és Smyrnában. Bizonyos barátom egykor véletlenül a' Márkpiaczra vezetett 's én mingyárt tudtam: hol valék; de a' török fővárosban kérdeznem kellett: ez itt a' Hyppodrom? Alant a' halász- és liszt-kapunál két kis tér találkozik — 's a' legnagyobbik ollyan csak, mint egy jókora nagyságu nyilt lovagló-iskola. Az itt díszlő szép obeliszk Aegyptusra emlékeztet, 's ugy gondolom, hogy Kahiro az ő kerek mákfő-alaku tornyaival még szebb volna, ha itt a' tenger' tükrei közt állna; azonban Bécs az ő roppant István-tornyával, Berlin, London, sőt még Nápoly is e' helyen igen rosszul tüntetnékki magokat. — Milly fölséges kilátás nyilik itt a' szemnek! Az ázsiai partok felé a' mosolygó kéjkastélyok, a' magasra nyulongó kék, bithyniai olympus, a' marmorai tenger a' szép herczegszigetekkel, 's tul a' Szerail' kertjein épült fürdők az ő 20 kúpjaikkal 's az onnan lengő narancs-illat — mindannyi lélek-andalító varázsbáj. Én hónom alá veszem messzecsőmet 's megyünk. Itt egy elékelő török áll udvarfalának nyilt ajtajánál. Ő jelek által kéri tőlem a' messzecsőt. Már kezében van 's most elsiet vele az udvarba. Mi azalatt a' kapu alá lépünk. Jobbrul, fügefák alatt asszonyok mosnak. Oldalvást egy gyönyörü lakház mosolyog 's előtte egy oszlopos tornácz tarkásan színezett igen szép arabeszkekkel. Délszakra egy alacsony fal keríti-be az udvart 's a' szemnek nyiltan hagyja a' fölséges kilátást. Egy rabszolga jő 's szőnyeget terítvén-le, reá vánkosokat tesz. Pipáját a' házi ur már maga adá kezembe. Miglen ülök 's dohányzom, egy másik rabszolga egy pohárvizet, becsinálatot 's egy csésze kávét hoz. Én reggelizem a' nélkül, hogy valamit izlelnék, mert a' török atya két leányának mutatja, mit láthatni mindent egy messzecsőn. Ők szép sugártermetü lények valának; mindkettő hófejér hosszú czombruhát 's kurta, rőtszínü felső köntöst viselt; hihetőleg csak most kelének-föl, mert itt-ott még hajuk is előlátszik. Nem tudom, néznek-e felém, mert az anya is velök jő, vagy talán két anya is, sőt jő a' ház' fia is, egy valóban szép fiatal ember. Ő hallgatva lép hozzám, szemeit élénken jártatja rajtam, 's megnézi órámat is. Egy kis gyerkőcze még merészebb lesz, ő leveszi fejemről kis fejér kalapomat 's arczomra legyintget. Én őt egy nürnbergi kakukkal ajándékozom-meg, mellyet az ozman-bazárban egy piasteren (30 kr) 's igy elég drágán vásárloltam, 's a' gyermekcse most atyjához szalad vele. Ez visszahozá nekem messzecsőmet, 's a' fejér-nadrágos galambkák a' házba suhantak. Most fölkelek, a' török ur köszön, én eltávozom 's ő utánam bezárja a' kaput. Szótlan ballagék-fel most, egy gyöngén emelkedő uton Sophia-templom felé, azután egy falnál le, 's mintha regék' országában lettem volna, tul ismét a' cawében ülök — 's az én amerikai utitársom, ki azalatt pogyászunkat egy görög vendégházba hozatá, először is egy pestisben sinylődő beteggel találkozékössze, ki egy igen szük uton mellette viteték-el; majd ismét egy nyilt koporsóval, mellyben egy gazdagon piperézett görög hajadon — holtan feküvék; továbbad egy bélhur-gyárba vetődvén, azt hivé, hogy a' város' körfalai közt ballagva, a' tulrészen majd kijárásra talál, de a' helyett egy „cul de sac"ra akad—'s most kénytelen a' néhány száz lépésnyi terjedelmü ördögpromenadot a' lélekzetfojtó büzben még egyszer megjárni, mi most is megismerszik rajta, mert ha e' séta-ut eszébe jut, olly szörnyen nevet, hogy szinte sír. — Azután ebédelni menénk. Asztalunkat nem díszesíté ugyan abrosz sem serviette, de a'sült, mellyet egy, hőségtől lihegő eb rostájában körüllépdelve forgatott, fölséges étek vala; a' caviar ropogós és fris; a' halnak nem volt mása; a' tenedoszi bor valóságos nektar. Szóval: a' város nekünk tetszik!

Machik József.

APRÓSÁG.

Barthélémy, miután egy olaszhoni ósággbuvárt hasztalan ostromla kérelmivel: engedné neki által egy régi pénzdarabnak utánzott mását, egész komolysággal mondá: „Én e' tigris-szívet sehogy sem lágyíthatám-meg!" — Midőn valaki egy másik, szintolly szenvedelmes pénzgyüjtőtül kérdezné: mint vala képes annyi régi pénzt rakásra gyüjteni; ez természeti nyiltsággal imígy felelt: „Egy részét ajándékul nyertem, egy részét pénzen vettem, egy részét pedig loptam."

REJTETTSZÓ.

Más' örökét elvette 's urát megölette egészem,
Ég megverte ezért 's testét kutyacsorda emészté.
Négy végső jegyem is veszté ártatlanul éltét:
Gyilkosa sem maradott büntetlen, — vére kiomlott.

Sz. Ig. Zala V-ből.

A' 35dik számu rejtettszók: 1. Teve. 2. Török.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

37dik szám — Pest, majus 9kén — 1835.

A' DALNOK' ÖRÖKLÉTE.

„Mi csöndes ihletés,
Mi bájos érzelem?
Az árva szív körül
Kihalt a' gyötrelem —
Kihalt a' gyötrelem,
Melly élve kínozott,
'S késő halála rám
Szebb életet hozott.

Zúzlakta éjszakán
Hólepte sírokon,
Ülök magányosan
Mint sas, rideg fokon:
Könyűt nem hullatok
Hunyt szépem' czipruszán,
Tavasz mosolygva rám
Komor télnek fagyán.

Emelt érzelmimen
Lebeg könnyű dalom —
'S arany képzet' ködén
Felém szép angyalom,
Szép angyalom' kezén
Nyilt üdvesség virít,
Ajkán az égi csók,
Melly engem istenít.“

Így zengte egy dalos
Gyöngéd hattyúdalát,
'S látá sugáriban
Olymposz' hajnalát;
Hunyt szépe jött felé
Arany képzet' ködén,
Nyilt üdvet hozva-le
Tünő fejér kezén.

Zúg a' havas vihar,
Sivít a' láthatár, —
Zúgjon, sivítson, — a'
Dalnok nem bánja már;
Hült teste' romjain
Repes láng-lelke még
De égi lobjait
Nem hűti földi jég.

'S közelget a' felé
Üdvet hozó alak,
Szól: „jer dicső velem!
Ki árván hagytalak;
Felvinni tégedet
Küldének égiek,
Jer élni ott velem
Örökre és velek.“

'S lélek lélekhez ért,
A' csók csókhoz repült;
Az égi csók alatt
A' dalnok istenült, —
Lantját ragadva tünt
Felhőkön ég felé,
De szózat dörge rá:
'S a' lantot elveté —

„Olympon elnyeréd
Az élet' fénykörét,
Nyerd-el hát földön is
Az istenek' helyét;
Ott lantod éljen, itt
Magad végetlenül
Igyad jutalmadat
Szerelmed' kelyhibül“ —

Csattogva szállt a' hír
Nyilt fényes ég alatt,
'S a' lant, esése közt
Szárnyára fenn akadt: —
Elszórta a' dalos'
Porát a' vén idő,
De él földön 's egen
Meg nem vénülve Ő.

Cs. Ormós László.

LAMARTINE ÉS LADY STANHOPE *)

Tudva van, hogy Lamartine Alphons — a' hires költő — ki most a' franczia követkamarában az ellenkező feleket békítőleg, olly gyakran megszólal, 1832 's 1833-ban nője 's leánya' kiséretében Levante-ot beutazta; ő látta Athenét, Cyprust, Konstantinápolyt; látta — noha ugyanakkor pusztító döghalál uralkodott — a' keresztyén világ' szent helyeit, je lesül: a' Jordanfolyót 's galiläi tengert, Jeruzalemet és Judeát; látta Bethlehemet, Karmel és Kaipha-hegyeket. Bizonyos ideig Bairutban mulatott, honnan 1832ki octoberben Libanon felé fordult, meglátogatá a' téreket, hol egykor Sidon és Tyrus álltanak; megtekinté Cäsareát és Jaffát; melly utólsórul különösen ezt mondja: „Jaffa város' éghajlata és vidéke nagyszerűbb, szín-dúsabb 's ünnepiesb, mint a' világ' mind azon részei, mellyeket utamban valaha láttam.“ — Lamartine' utazási-munkája folyó-évi aprilis' elején jelent-meg Gosselinnél Párisban, illy czim alatt: Souvenirs ,Impressions, Pensées et Paysages, pendant un voyage en Orient, ou Notes d'un Voyageur. Legérdekesb részletei közé tartoznak azon látogatások, mellyeket a' druzok' hatalmas fejdelménél 's a' „palmirai királyné“nak elnevezett különös britt asszonynál, Lady Stanhope Esztrnél tőn. Mi a' jelen lapokban csupán arról fogunk szólani, mit a' jeles utazó ezen utóbbiról közöl. „Lady Eszter Stanhope — így ir Lamartine ur — nagybátyjának, Pitt Williamnek, halála után (1806) kivándorlott hazájából 's beutazta Európát. Mivel fiatal, szép, egyszersmind igen gazdag vala, mindenütt azon megelőző tisztelettel 's részvéttel fogadtatott, mellyre őt világi sors, gazdagság, lángész 's szeretetreméltó tulajdonok érdemíték. Ámde, bármi számos csudálója volt is 's ezek közt igen érdemes férfiak, — arra semmikép sem tökélheté magát, hogy valamellyiket férjül választván, sorsát vele megossza. Miután több évig Európa' legjelesb városiban mulata, számos kisérettel Konstantinápolyba hajózott. Mi birta legyen hazája' elhagyására őt, maig sem tudhatni. Némellyek azt mondják, hogy egy fiatal angol general' halála, ki ugyan akkor Spanyolországban elesett 's kit mint kedvesét elfelejthetlenül hordozott vérző szivében, üzé-ki a' britt földről; mások azt csupán kalandokhoz szitó különös kedvének tulajdonítják. De bármint van is a' dolog, elég az, hogy ő elutazott. Néhány évet Konstantinápolyban tölte; azután egy angol hajóra ült, melly őt 's tömérdek kincsének nagy részét, melly aranyból, drágakövekből 's mindennemü ajándékból állott, Syriába vala viendő. A' macrii öbölben, Karamania' partjánál, Rhodusszal szemközt, véletlenül szélvész támadt. A' hajó, néhány mérföldnyire a' parttól, darabokra zúzatott; tenger' hullámai nyelék-el a' gazdag terhet 's maga lady Stanhope is csak nagy bajjal menekült a' halál elől; árbocztöredéken egy kis puszta szigetbe vitetett, hol

*) Ezen czikkely az Allg. Zeitung' legujabb számaiban találtatik 's mi érdekes tartalma végett méltónak találtuk, kivonatban magyarul is közleni. A' Red.

24 óraig sanyargott minden táplálék 's emberi segély nélkül. Marmorizai halászok, kik a' szétrombolt hajónak maradványit keresgeték, reá akadtak 's Rhoduszba vivék, hol ő az angol consulban nemes pártfogót lele. Ezen baleset' daczára is hív maradt föltételéhez. Ő Maltán keresztül ismét visszatért Angliába, öszveszedé maradék vagyonát, földbirtokának egy részét eladta, hajóra szállítatá kincseit 's holmi ajándékokat azon tartományok' számára, mellyeken keresztül szándéklott utazni, 's igy másodszor is elindult. Utazása szerencsés volt. Latakia (a' régi Laodicea) mellett, a' syriai partnál, Tripolis és Alexandrette közt, kiszállott. E' város' közelében megtelepülvén, tanulni kezdé az arab nyelvet, 's jobbadán olly embereket gyüjte maga körül össze, kik őt az ország' különféle arab, drúz és maronita néptörzsökivel összeköttetésbe hozhaták — 's igy készíté magát azon föltedező utazásokra, mellyeket Arábia', Mesopotamia' 's a' nagy homokpuszta' megjárhatlan téreire vala tendő. Mihelyt a' nyelvet alaposan érté 's az ezen föld' lakosinak viseletét, erkölcseit és szokásait sajativá tette, egy utazó társaságot (karaván) szerkesztett; tevéket terhelt-meg gazdag ajándékokkal az arábok' számára 's bejárta egész Syriát. Jeruzalem, Damaskus, Aleppo, Homs, Balbeck és Palmirában hol kisebb hol több ideig mulatott. Ez utóbbi város' romjai alatt történt, hogy Stanhope' sátora körül az e' vidéken kalandozó néptörzsökökbül mintegy 40—50000 arab öszszegyülvén, a' hölgy' szépsége, hódító kelleme 's pompája által elragadtatva, őt Palmira' királynéjának kiálták-ki; egyszersmind fermanokat adtak neki, mellyekben rendelve volt: készíttetne ezentúl a' Balbeck és Palmira' romjaihoz költözni akaró europaiak' számára szabadságleveleket. Minden utazónak illy levél egész utja alatt teljes bátorságot szerzend; azonban mindegyik tartozzék adóul ezer piastert fizetni. E' kötés még maig is fenáll 's az arábok híven megtartják; az utazó veszély nélkül haladhat, mihelyt kimutatja, hogy lady Stanhope neki ótalmat ajánl. Mindazáltal kevésbe mult, hogy Palmirától visszatértekor Stanhope maga is egy másik hatalmas arábtörzsöktől, melly a' palmirai arábok' ellensége volt, meg nem támadtatott. Övéinek egyikétől még jókor intést kapván, magát és kiséretét csak gyorsított éjjeli utazással mentheté-meg, főleg pedig köszönheti megszabadultát gyors-iramlásu lovainak, mellyek 24 óra alatt a' sivatag pusztának egy hihetlenül nagy térét futák-be. Ő visszajött Damaskusba, hol néhány hónapig a' török basa' ótalma alatt lakott, kinek a' Porta őt hathatósan ajánlá. Miután lady Eszter kelet' minden tartományit bekalandozta, végre — a' sok hurzamos vándorlás után — Libanon hegyeinek egyikén, nem messze Saidetől (a' régi Sidontól), egy csaknem megközelíthetlen magányba vonult-vissza. Abdallah — a' későbben Ibrahim által legyőzetett St. Jean-d' acrei basa, ki a' szép hölgyet tisztelé 's neki föltétlenül hódult, — lakásul egy kolostor' maradványit adta-által, a' mellette fekvő 's druzok-lakta Dgioun-nevü faluval együtt. Itt lady Stanhope csakhamar több házat építtetett, az egészet fallal véteté-körül, a' mi némileg középkori sánczolatinkhoz hasonlít. A' kerités' belsejében török izlés szerinti kertek vannak alkotva, 's ezekben külön szinü 's illatu virágok, gyümölcsfák, szőlő-lugasok, továbbá festvényekkel 's arabeskekkel diszlő kioszkok, márvány-csatornákban folydogaló csermelyek, szökőkutak 's boltozatos utak, mellyeknek szelid homályát a' narancsok, fügék 's czitromok rendkívül bájlóvá teszik. Itt élt lady Stanhope néhány évig valóságos keleti fényüzésben, körülvétetve számos europai 's arab tolmácstól, sok kisérő asszonytól 's fekete rabszolgától, legjobb egyességben a' török udvarral, az acrei basával Abdallahval, Emir beschirrel, Libanon' fejedelmével, 's valamennyi sheikjével Syriának 's Bagdádnak. Mindazáltal ama' zavar, mellybe az ő távolléte miatt Angliában dolgai 's jószágai jövének, nemsokára vagyonát, melly még elég tetemes volt, naponként mind inkább fogyasztá. Jövedelme mintegy 30—40,000 frankra olvadt-le. Emberei, kiket Europából magával hozott, részint elhaltak, részint odahagyák; az arábok' barátsága, melly folyvásti ajándékok vagy kitünő benyomások által kiván tápláltatni, már szemlátomást csökkenni kezd. Lady Esther most csaknem magára hagyatva él. De épen ezen körülmények közt mutatkozik charakterének hősi bélyege 's lelkének ingatlan szilárdsága, legnagyobb erőben. Ő nem szándékozik visszatérni, nem kiván semmit a' világtól, nem sohajt a' multakra vissza; lelkét meg nem töri azon gondolat, hogy az élők őt felejtik 's gyámoltalan leend öregsége. Ő egymaga maradt ezen elvonultságban, könyvek, hirlapok, barátok 's hü szolgák nélkül; csak egy levél sem nyujt neki vigasztalást Europából. Háznépe csupán egy két neger-asszony, néhány fekete rabgyermek 's annyi arab paraszt, mennyi az ő kerteinek müvelésére, lovainak gondviselésére és személyes bátorságára szükséges. Sokan hiszik 's nekem alapos okom van e' véleményben osztozni, hogy ő lelkének természetfölötti erejét nem csupán charaktere' energiájából meríti, hanem tuljáró vallásos ideák' forrásából is — ugymint a' felvilágultság' 's egyes keleti hit-ágazatok' 's főleg a' csillagjóslás' csudáinak vegyületéből. Lady Stanhope keleten híres, nyugaton pedig álmélkodás' tárgya. Én közel valék hozzá 's igy ohajtanom kelle őt lát-

ni. Nagy vonzalma az elvonultsághoz 's csöndes elmélkedései rokonok saját érzelmimmel; én kiváncsi valék megtudni: milly ponton érinthetik egymást lelkeink. Azonban europai utazóra nézve semmi sem nehezebb Syriában, mint lady Stanhope elibe juthatni; ő saját földijeit is kerüli; kerül minden asszonyt, sőt még családja' tagjaival sem kiván összejőni. Ennélfogvást csekély reményem vala, hogy szándékom sikerülni fog. Ajánló levelem nem volt hozzá; mivel azonban tudtam, hogy a' palästinai 's mesopotamiai arábokkal még mindíg távol-viszonyokban áll 's egy saját kezével irt ajánlás reám nézve igen hasznos fogna lenni, föltevém magamban, hogy irok hozzá. El is küldém levelem' egy aráb szolga által, meghagyván neki, hogy válaszra várakozzék."

(Folytatása következik).

A VÉLETLEN TALÁLKOZÁS.

A' notre-damei torony-óra éjfélt ütött. Én a' st germaini úton lakásomra sieték. Épen a' „Pont-neuf" nevü hídnak közepén valék, midőn mellettem egy cabriolet megy-el, 's a' ló hirtelen földhez vágja magát. A' kocsi' belsejéből egy nőszemélynek szívreható sikoltását hallám. Tüstént futottam segélyt nyujtani, 's valóban jókor is mentem, mivel a' kocsis legkevésbé sem ügyelt azon dámára, kit vive, hanem csak veszélyesen megsérült lovával bajlódott, mellyet hasztalan iparkodott lábra állitani. — A' dáma elájult. Én kiemelém őt a' kocsiból 's a' gyalogútra fektetém-le, 's mivel baját leginkább csak ijedség okozta, hamar ismét felnyitá szemeit. Midőn magához tért, érzékeny nyájassággal rebegé nekem, a' nyujtott segélyért, köszönetét. „Madame, — mondék — reméllem, megengedi, hogy e' segélyt egészen bevégezzem 's Önt haza is kisérjem." — „Rendkivül fájlalom — válaszolá a' hölgy — hogy Önnek e' fáradságot okozom; mindazáltal ajánlatát örömmel fogadom-el, 's mivel lakásom nincs messze, Ön nem lesz kénytelen miattam nagyot kerülni."

A' kocsis 5 frankot nyere a' dámától, ki őt kitelhetőleg vígasztalá, 's mi elkezdők vándorlásunkat a' Szajna-ut felé. — „Szabad kérdeznem a' háznak számát, madame?" — „Negyven." — Mi csakhamar ott termünk. Én távozni akarék. „Még nem — mondá a' szép hölgy — Uraságod nem fogja megvetni kérelmem' 's egy kis frisítőre betér hozzám." — A' szép isméretlen e' meghivást olly hódító kellemmel tevé, hogy lehetlen volt el nem fogadnom. Mi felmegyünk a' lépcsőkön; egy öreg szolga ajtót nyit. — „Uraságodat háló-szobámban fogadom-el, mert ebédlőmet ritkán fütetem." — A' szoba díszes és tiszta volt 's minden kellő rendben. A' szolga némi frisítőt hozott, 's mi egy márvány-asztalhoz ülénk-le, szemközt egymással. A' beszélgetés' tárgya szükségkép azon baleset vala, mellynek ő csaknem áldozatjává lőn. — „Ön rosszul érzi magát?" — „Épen nem; csak ijedség okozá változásom', 's ezzel minden elmult." „Hála a' szerencsének! melly engem illy kellemes ismeretségre vezérlett." „Valóban ez ismérkedésben valami igen regényes van. Nem ugy tetszik-e Önnek is." — Ezen egyszerü 's természetes észrevétel engem legnagyobb zavarba hozott. Nem is tudom jóformán, mit felelék rá, mert homlokom' hideg veríték borítá-el. Dicséretes szokásom szerint tudnillik élénk szemügyre vevém az ágyat, 's a' mousselin-takarón sok vérfoltot pillanték-meg. Isten tudja miért, de bennem egyszerre különös gyanú villant. Már igen sokat hallék a' Párisban elkövetett gonosztételekről. Az éjféli-óra, az elesett ló, mi hihetőleg csak gonosz álfogás lehetett; továbbá a' dámának tartózkodás nélküli viselete, az ő váratlan meghivása — és vér! — Nekem ez mind, mind gyanusnak tetszett. —

De mit érzék még akkor, midőn kémlő szemeim tovább is a' teremben körösleg járdalván, a' vánkos alatt egy tőrmarkolatra szegültek! Hirtelen felállék 's kétségkivül el kelle sápulnom, mert a' dáma illy kérdést tőn hozzám: „Mi baja Önnek?" — „Semmi, madame, épen semmi." — „Ön ugy látszik: roszul érzi magát. Csöngessek Tamásnak? Készittessek számára ágyat?" — „Nincs, madame, tessék elhinni, nincs semmi bajom. Igen elkésem itt, 's félek, hogy honn elmaradásom majd nyugtalanságot okoz, azért Önt el kell hagynom." — „Én uraságodat illy állapotban el nem bocsáthatom." — A' hölgy a' csengetyühöz nyult; én visszatartám kezét. — „Legalább — folytatá — néhány csep szeszt igyék." E' szavakra öltöző-termébe indult, 's a' mint most a' gyertyavilág a' szoba' falára süt, — szörnyüség! egy emberfőt látok hajánál felakasztva. Térdeim reszketnek, 's én visszahanyatlom székemre. A' dáma előjő egy üvegecsével. De én kétségbeesve kiálték: „Bocsásson engem! Én Öntől semmit sem fogadok-el. Ez tehát jutalmam azon szolgálatért, mellyet Ön iránt bizonyíték?"

E' szavaknak varázs hatása volt. A' dáma csenget. Tamás megjelenik, de parancsot nem kap. Mindhárman némán bámulunk egymásra. Végre Tamás félbeszakasztja a' hallgatást: „Ön csöngetett, madame!" —„ Igen, igen, kisérd haza ezen urat." —

Én nem várom a' parancs' ismétlését. Két ugrásra kün az ajtónál vagyok; a' vén szolga pedig hátam megett. A' fris levegő az uton ismét felüdíte. „Hogy híják asszonyodat, nyomorú ember?" — „R* kisasszony." — „Jól van! sietek őt feladni." — „Uram!" —

„Tüstént a' politzia-biztoshoz megyek.“ — „Miért?“ — „Gyilkosságról teszek panaszt; vannak reá tanujeleim.“ — „Én Önt nem értem.“ — „Mi a' te asszonyod?“ — „Színészné az O...i színházban.“ — „Mit jelent ágyán a' sok vérfolt?“ — „Ön csalatkozik. Azok tulipánlevelek, mellyek mult reggel, nem tudom miképp, jutottak ágyára.“ — „Hát a' tőr a' vánkos alatt?“ — „Oh még több tőre is van a' kisasszonynak. Ma hihetőleg kiválasztott egyet, hogy valamelly szerepben vele föllépjen, 's a' másikat az ágyon felejté.“ — „Hát az emberfej, melly öltöző-szobájában a' falon függ?“ — „Az paróka, mellyet Ön hátulról látott.“

Ugy is volt. Én aztán gyakorta neveték e' csalódáson a' kisasszonnyal, ki ma X*urnak hitvese. (K. B.)

SALZMAN' BESZÉDE AZ ÉDESANYÁKHOZ.

Az ujabb időbeli legbölcsebb 's jámborabb nevelő mesterek' egyike Salzman, az ő erkölcsi elemes-könyvében (melly gyermekek' kezei közt valóságos kincs) az édes anyákhoz imígy szól: „Nemes asszony! ki elég gyöngéd, és bölcs szivbeli aggodalmat érezhetni azon személyért, kire gyermekeit — oktatás és mivelés végett — bízni akarja, tisztelettel közelítek hozzád és szívesen szolgálok neked tanácsommal. A' legalkalmasb személy, kit magzatid' characterének képezésére föltalálhatsz, — tenmagad vagy. A' te nemednek tagadhatlanul sokkal fínomabb érzése van, mint a' miénk: így tehát sokkal könnyebben is észreveszi a' gyermekek' viseletében mind az illedelmest, mind az illetlent. A' te nemednek szózatában rendszerint több hajlékonyság és helyeshangzás van, mint a' miénkben: abban tehát az erő is több, hogy gyermekidnek szíveit magadhoz hódítsad. A' te nemednek elbeszélésiben valami szeretetre-méltó körülményesség uralkodik. Hol a' férjfi csupáncsak ezt mondja: „Felültem a' gyors-szekérre és Bécsbe elutaztam“ — ott az asszony szép körülményesen előnkbe rajzolja: miért tette NN. azon utat, milly öltözetet választott e' hosszu utra, minemü volt az ülés a' gyorsszekéren, millyen ember volt a' kocsis, minő érzeményei voltak az utazónak, mikor a' Dunán általment 's t. eff. A' férfiak' elbeszélései közönségesen csak árnyékrajzok: az asszonyokéi ellenben kiszínelt képek. És épen az elbeszélésben kitetsző ezen hajlandóságod az apró körülményekhöz tesz téged képessé beszédidbe lelket 's életet adni, 's gyermekidet mintegy magadhoz varázsolni. 'S valljon a' gyermekeknek van-e a' világon más valakihez olly ragaszkodásuk, mint tehozzád? Nézd bár, hogyan kisérnek minden jártodban keltedben! Hogyan csüggnek rajtad! Milly esengőn néznek utánad, midőn nélkülök elmégysz a' háztól valahova társaságba! Milly örömmel omlanak karjaid közé, ha megjösz! Még most is mindegyre ugy tekintik magokat, mint testednek részeit. Valamint a' te emlőidnek szemlélése neked intés gyanánt szolgál arra, hogy gyermekidet magad szoptasd: ugy talentomidnak érzése, és azon mindíg szemeid előtt levő kötelék, melly a' gyermekeket hozzád csatolva tartja, — Istennek intése teneked arra, hogy gyermekeid' characterének legelső képezését magad vedd által. Nagy jutalom vár reád, ha e' foglalatosságot magadra vállalod. Egyéb dolgaid közben ez nyujtand neked legédesebb fölvidulást. Gyermekeid' társasága, melly talán azelőtt terhedre volt, ezután már — midőn mindinkább szófogadóbbak, munkásabbak, kedveskedőbbek lesznek — neked több valódi gyönyört szerzend, mint akármi más. Akkor te, a' gyermekekkel-társalkodásból az anyákra háramló 's kimondhatlan édességü gyönyört (mellyből fájdalom, legtöbb anya csak egyegy csöppecskét kap ízelésül), beszívod mindenestül. Virító, kedveskedő és munkás leányid, erőteljes fiaid, az ő egyenes, józan emberi eszökkel 's becsületes jó szivökkel: neked több igaz becset és tisztességet adnak, mint a' legdrágább öltözeti ékességek. Ha pedig még valamikor társaságukban vagy folyamod' partján, vagy ligeted' árnyékiban járdalhatsz, ha menteseknek látod őket mind azon balvéleményektől, rosz szokásoktól és bajoktól, mellyek asszony-társid' házaiban a' sápadt kedvetlenséget 's velő-aszaló bánatot táplálják; ha minden beszédikben az ártatlanságnak, nemes indulatnak 's megelégültségnek kifejezését találod-fel; és ha ehöz akkor még azt is gondolod, mind erre az alapot én tevém-le: ha! minő gondolat! Valljon oda adnád-e ez örömedet egy ragyogó kövekkel töltött szekrényért?!“

ELME-SZIKRA.

Talleyrand, a' bécsi congressus' alkalmával egyik értekezését Sándor orosz császárral elvégezvén, az igen kancsal 's kiváncsi Gagarin herczeg által kérdeztetett: mikép folynának a' dolgok? Mellyre ő röviden így felelt. „A' mint herczegséged látja.“

REJTETTSZÓ.

123456. Sok fogam van, még sem eszem,
32 Szünet nélkül viszketek.
456. Mindennek okát keresem;
34. Vizeken járok, kelek.
43 Orvosak megtapogatnak;
3456. Nélkülem egész nem ép.
341. Rajtam szélest, hosszut adnak —
126. Ha szomorú, akkor szép.
12. Jó, ha többszer kaszálhatnak.
123. Télre váltok jobb hazát —
1452. Törökök nem használhatnak;
3465 A' hol vagyok, nincsen gát.
5623. A' földmivelők viselnek;
346. Pénzben megcsökkent becsem.
12643 Reám mindent felfűzhetnek —
543. Ritka, hogy nincs sebhelyem.

Csajaghy.

A' 36dik számu rejtettszó: Jezabel.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

38dik szám — Pest, majus' 13kán — 1835.

KÖNYÖRGŐ ÉNEK.

(Melly Vdik Ferdinand, Magyarország' apostoli királya, Ausztriának császárja 's a' t. Ő Fölsége' születésnapjának a' rozsnyói székesegyházban april' 20ikán történt ünneplése' alkalmakor a' bemutatott teljes szertartásu isteni-áldozat után énekeltetett; 's melly a' rozsnyói püspök-megyében, névszerint pedig a' székesegyházban, ezentul is minden esztendőben a' hálaadó tisztelkedésnek egyik egészitő része leend. — (Az ének' szerzője maga a' mélt. megyés püspök Scitovszky János ur.)

Uralkodóknak birája,
És királyoknak királya,
Nagy Isten! kérésünket,
Fogadd könyörgésünket!
Tartsd-meg Isten Királyunkat,
Védjed Ferdinánd Atyánkat —
Éltében
Ügyében
's vele Magyar Hazánkat!

Te mondád: Fejedelmeknek —
Legyünk koronás Fejeknek
Hivök, és őket féljük
Szeretetből 's tiszteljük.
Tartsd-meg Isten 's a' t.

Adj békét 's áldást Népednek,
Esdeklő örökségednek,
Mit e' világ nem adhat —
'S csak Tetőled származhat.
Tartsd-meg Isten. 's a' t.

Szeressük embertársunkat,
Mélyen tiszteljük Urunkat.
A' Király 's Nép mindéglen
Egy szív egy lélek légyen.
Tartsd-meg Isten 's a' t.

LAMARTINE ÉS LADY STANHOPE.

(Folytatás)

Levelem' tartalma (folytatá elbeszélését Lámartine) imez volt: „Milady! Utazó valamint Ön, jövevény valamint Ön, 's napkeleten szintugy miként Ön, semmit egyebet nem keresve, mint az ő természetének, omladékinak 's isten' müveinek nézőjátékát: családom' kiséretében Syriába jöttem. Utazásom' legszebb 's legérdekesb napjai közé fognám számlálni azt, mellyen egy asszonnyal ismerkedném-meg, ki maga is egyike napkelet' csudáinak, mellyeket látogatni szándékom. Ha Ön hajladó engem elfogadni, határozza-meg azon napot, mellyet e' végre jónak gondol, 's tudassa velem azt is: egyedül jőjek-e, vagy néhány barátomat is, kik engem kisérnek, 's Ön' elibe járulhatni szintugy szerencséjöknek tartanák, magammal hozhatom? Egyébiránt ohajtom, Milady, hogy kérésemet minden erőszak nélkül teljesítse, ugy t. i. a' mint világtól elszigetelt léte 's azon mély elvonultság, mellyben él, legkevesbé sem fog zavartatni. Én magam is sokkal jobban ismerem a' szabadság' becsét 's magányosság' kellemeit, hogysem tagadó válaszát ne érteném-el 's ne tisztelném. Vagyok 's a' t.“ — Nem kelle sokáig feleletre várnom; 30kán délutáni 3 órakor, lady Stanhope' lovászmestere, ki egyszersmind orvosa, hozzám jöve azon utasítással, hogy engem Dgiounba, ezen rendkivüli asszony' lakhelyére elkisérjen. Mi délután 4 órakor lóra ülénk; kisérőim valának: dr. Leonardi, Parceval ur, egy szolga 's egy kalauz. Fél óra alatt Bairutból — egy, valaha Emir Sakardin által ültetett, fölséges fenyűerdőn keresztül — egy magas hegyfokra jutánk, honnét jobbra a' végetlen terjedésben hullámzó tengert, melly Syria' partjait mossa, — balra pedig Libanon' gyönyörü völgyébe láthatni. – Egy álmélásra gerjesztő bübájos látpont! Nyugot' legékesebb 's drágább növényei: a' szőlőtő, füge 's kúp-alaku nyárfa, kelet' néhány magas pálmasorával egyesülvék itt, mellyek széltől ingatva, széles leveliket kolcsagtollak gyanánt emelik-föl a' kék levegőbe. Innét néhány lépésre egy nagy pusztába érénk, mellynek vörös homokból alakult tömérdek 's végig-láthatlan halmai tenger' hullámiként mozogtak. Ez estvén erős szél fútt, süvöltözve járá-keresztül a' pusztát, a' homok-halmokat keringve sodrá — 's vad hatalommal, mint néha tengereken láthatni. E' tünemény reám nézve uj és szomorító vala; előképét látám benne azon nagy terjedelmü sivatag pusztának, mellybe nem sokára lépendő valék. E' hullámzó homokban a' szem egy embernek vagy állatnak sem lelheté nyomát; bennünket egyfelől csak a' tenger' hullámzajgása, másfelől Libanon' csillámló ormai vezérlének. Azonban nemsokára még is iszonyu kődarabok közt bizonyos utra vagy ösvényre akadtunk, melly parthosszant Aegyptusba visz; minket pedig egy roskadt házhoz, valamelly régi torony-épület' maradványihoz vezetett, hol gyékény-terítőn fekve 's köpönyegbe burkoltan töltők a' sötét éjszakát. Mihelyt a' hold feljöve, ismét utnak eredtünk. Ez egy volt azon éjszakák közül, mellyen az égboltot ragyogó csillagtábor önti-el, 's hová mi a' mély alantról mint legtökéletesb nyugalom' 's tisztaság' honába pillantánkfel, míg köröttünk a' természet mogorva vonaglásokban nyögni 's magát kifárasztani látszik. A' siva-

tag part' tekintete néhány óra óta e' kínos benyomást nem kissé nevelte. Hajnal' hasadtakor az árnyékos hegylejtőket 's Libanon' zöldelő völgyeit hátunk mögött hagyók; komor dombláncok, behintve fekete, fejér és szürke kövekkel, nyomultak a' szárazról befelé, a' tenger pedig keletfelől tompa vihar által felzudítva, ijesztőleg hömpölygeté nehéz hullámait, mellyek végre parthoz ütközvén szétlapultak, mindenik hangos dörgéssel messzire lökvén tajtékát, 's imígy a' nyirkos homokföldnek azon keskeny darabját, mellyen menénk, megáztatta, ugy hogy utóljára a' hullámok' nőttével lovaink mindíg vizben gázoltak, melly bennünket is magával látszék ragadni akarni. A' hold, melly téli napként világíta, annyi sugárt folyasztott a' tengerre, hogy láthatók, mint hánykodik, ámde még sem elég világosságot utunkra, hogy ennek veszélyi fölött megnyughassunk. A' libanoni hegyormokon nem sokára tűz-világ vegyült-össze a' fejér reggeli ködděl 's az egész jelenésre halovány csillámot terjesztett, melly nem vala sem nap, sem éj; nem éltető fénye az elsőnek, nem nyugalmas derültsége az utólsónak, — hanem két ellenes principium közti harcz, mellynek a' természet néha néha fájdalmas képét adja 's ez viszont saját szivünkben igen gyakran ujra feltünik. — Reggel 7 órakor, midőn a' hőség már égetni kezde, menénk-el a' régi Sidon mellett, melly a' zajgó hullámok felett kitűnik, mint dicső emléke a' hajdanta nagy tengeri uralkodásnak. Házak' emeletei gyanánt, észrevétlenül egymás fölibe nyulongó, kopasz 's repedezett krétahalmok vezetének bennünket azon magányhoz, mellyet szemeink hasztalan kerestek. Ha egy halomra fölvergődénk, egy másik még magasabb álla előttünk, mellyen vagy körüljárással, vagy ujra bajos mászással kelle győznünk. Hegy hegyhez csatlakozott, mint valamelly szoros láncznak gyürűi, közöttük csak barnás szikladarabokkal behintett, mély, viztelen, fejér torkolatok valának. E' hegyeken egy maroknyi föld sincs 's rajtok a' tenyészetnek semmi nyoma; szóval: e' hegyek, több század óta, vizek és szelektől ostromlott kopár, éktelen dombvázak. Valóban, még csak nem is álmodtam volna, hogy itt lelem-föl lakását azon asszonynak, ki e' földön annyi országot látott 's kinek nyitva állt a' világ, szabad választásul. — Végre szemembe tünt e' sziklás hegyek' egyikének ormáról egy tágabb 's mélyebb völgy; ezt minden oldalról noha roppantabb, de azért nem kevésbé kopár hegyek környezék. E' völgynek közepette, mint valamelly hatalmas toronynak talapján, emelkedett a' Dgioun nevü hegy, 's magát köralaku szikla-csoportokba gömbölyíté, mellyek csúcsaik felé keskenyülvén, végre egy több száz ölnyi széles nyilt tért képezének, mellyen szép, vidorzöld tenyészet mosolygott. Egy fejér fal, mellynek egyik szögletében egy kioszk vala, vevé-körül e' zöldelő helyet. Ez volt lady Stanhope' laktanyája. Mi déltájban érkezénk ide. A' lady' lakhelye koránsem valamelly — europai, de még nem is napkeleti izlés szerint alakított ház, hanem egy, tiz vagy tizenkét kis házikóbul álló furcsa 's éktelen csoportulat, mellyek közül mindenikben csak egy vagy két, ablaktalan szoba van földszint 's egyiket a'másiktól egy keskeny kis udvar vagy kertecske választja-el. Ez ama' nyomorú klastromokat juttatá eszembe, mellyek Olasz- és Spanyolországban itt ott a' magasabb helyeken találkoznak 's többnyire kolduló barátok' tanyáji. — A' ladyt rendszerint délutáni 3—4 óra előtt nem lehete látni. Bennünket sötét 's — kivevén egy pamlagot — butortalan szobákba vezetének. Mi addig, míg a' regényes hajlék' láthatlan asszonya fölkelt, egy diványra heveredénk-le 's én mintegy két óraig aludtam. 3 órakor kopogtak az ajtón 's jelenték, hogy engem lady Eszter magához vár. Egy udvaron, kerten, egy jázmin-övezte nyilt kioszkon, azután három sötét folyosón keresztülmenvén, végre egy 6 vagy 8 esztendős négerfiú a' dáma' laktermébe vezetett. Itt olly nagy volt a' sötétség, hogy a' keleti öltözetü halavány alaknak, ki a' pamlagról fölemelkedvén, kezét felém nyujtá, nemes, komoly, szelíd 's még is méltóságos vonalmit csak nagynehezen ismérhetém-ki. Lady Stanhope mintegy 50 esztendős lehet; de olly arczvonásokkal bír, mellyek nem vénülnek. Vidorság, szín és kecs, — ezek eltünnek az ifjusággal; de ha a' szépség a' formában, a' vonalok' tisztaságában, az ábrázat' méltósága és gondolatában áll: változik ugyan évek' multával, de el soha sem enyészik. Illyen lady Stanhope' szépsége. Fején fejér turbán vala, homloka körül egy bíborszínü szalag, mellynek végei mindkétfelől vállaira nyultak-le; egy nagy sárga shawlba vala burkolva, rajta egy sok-redőjü törökruha fejér selyemből, 's csak ezen felsőköntösnek, mell-körüli nyiladékán tünt-elő persiai, virággal himzett szövetből egy másik ruha, melly nyakig ért 's gyöngykapoccsal vala összefoglalva. Török topánkák sárga maroquinból, hímezve selyemmel — díszesíték lábait; 's ő e' szép keleti öltözetben olly szabad illedelemmel járt, mint egy asszony, kinek e' világrész hazája 's ki soha testén napkeleti köntösnél egyebet nem hordozott.

(Folytatása következik)

EGY SZAMÁR MEGBOROTVÁLTATIK.

Harun-al-Raschid', hires perzsa kalif' uralkodása alatt, ki igazságosnak szokott neveztetni, Bagdadban egy Ali-sakal nevezetü borbély is élt. Ennek

olly ügyes és alkalmas keze volt, hogy bekötött szemmel tudott fejet nyírni, bajuszt és szakált tisztogatni, a' nélkül, hogy valaha egy csep vért ontott volna. Nem volt Bagdádban divat-uracs, ki általa nem borotváltatá magát; és mestersége olly jól folyt, hogy idővel szemtelenségig elbízta magát 's alig nyult más fejhez, mint a' melly legalább is egy bégnek vagy agának nyakszirtjén állott. Tüzi-fa Bagdádban mindig szüken és drága volt, és mivel mühelyében sok elkelt, a' szatócsok többnyire oda hordák terheiket, hol hamarelkelésre majd nem egész bizonyossággal számolhattak. Néhanapján egy szegény faszatócs érkezett, ki mesterségében még ujoncz vala; a' borbélyt megkinálá egy tehernyi fával mellyet ő nem csekély messziségről szamarán hozott ide. Ali mingyárt elfogadá a' kinálást, ezen szókkal: „a' szamáron levő minden fát megtartom." A' faszatócs is megegyezvén, lerakta barmáról a' fát és kérte pénzét. „Még nincs meg minden fám, — mond a' borbély — még a' nyerget (melly fából volt) is a' vitelhez kell adnod; igy tevők az alkut." — „Hogyhogy! — mond a' paraszt szörnyen álmélkodva, — ki hallott valaha illy alkuról? ez lehetetlen!" Szóval: sok pörlekedés és czivódás után a' pajzán borbély magához vette a' fát nyergestől 's a' szorultságba jutott szegény parasztot kiigazítá. A' faszatócs azonnal a' kadihoz (bíróhoz) ment és nála panaszt tőn; de a' kadi, embere volt a' borbélynak, és mitsem akart tudni a' dolog felől. A' pór-ember most följebb bíróhoz folyamodott, de a' ki hasonlókép pártfogója volt Ali-sakalnak, és a' panaszra nem figyelmezett. A' szegény ember mostan magához a' muftihoz ment, és miután ez a' kérdést megfontolta volna, azt határozá végre, hogy neki e' dologban nehéz volna ítéletet hozni, mivel a' Korán mitsem rendelt illy esetben, és a' parasztnak a' veszteséget szenvedni kell. A' faszatócs ezen nem csüggedt-el. Kérelemlevelet iratott magának a' kalifhoz, 's általaladá pénteki napon, midőn az épen ünnepi öltözetben a' mecsetbe ment. Tudva van, hogy a' kalif milly pontosan szokott minden kérelemlevelet általolvasni, és a' paraszt kis vártatva elibe bocsáttatott. Mikor a' kalif előtt ez megjelent, térdre esett, megcsókolá a' földet, karjait kiterjeszté, kezeit köpönyege' ujával befödte, lábait jól összeszoritá, és igy várakozott válaszra. „Barátom — mond a' kalif — a' borbély mellett igék szólnak, a' te részeden pedig az igazság van. A' törvényt igék által kell magyarázni, és alkukat igékben kifejezni; a' törvénynek fön kell maradni, vagy minden semmivé lesz, és az egyességeket meg kell tartani, máskép nincs hűség 's nincs hitel az emberek közt; a' borbélynak tehát meg kell kapni fáját, hanem..." Ekkor a' kalif a' faszatócsot magához hivá és valamit fülébe sugdosott, mit egyedül csak ő hallhatott. Ezzel a' parasztot elbocsátá. Megelégülten és hálásan vett ez bucsút fejdelmétől, visszament szamarához, melly kívül megkötve vala, megfogá kantárjánál és vele haza tért. — Néhány nap mulva eljött a' borbélyhoz, mintha semmi sem történt volna közöttük; kéri, hogy részeltetné őt 's a' vele faluról jött kisérőjét keze' ügyességének jótéteményiben; és mind a' kettőért járandó dijt kialkudták. Miután a' faszatócs' üstöke tisztán leborotváltatott, kérdezé Ali-sakal, hol legyen kisérője. „Még künn áll, — felele a' másik, — most mingyárt itt lesz." Kiment 's a' szamarat kantárjánál fogva bévezette. „Itt van kisérőm — monda — 's neked meg kell őt borotválnod." — „Őt borotválnom! — mond a' borbély szörnyen álmélkodva. — Elég, hogy lebocsátkoztam ten-szakálodhoz nyulni, 's te még engem meg akarsz csufolni azon kivánsággal, hogy ezt szamaradon is cselekegyem? Takarodjatok előlem, máskép mind kettőtöket a' manóhoz kergetlek." Ezen szavakkal a' parasztot szamarastul kiűzte mühelyéből. De a' faszatócs tüstént a' kalifhoz ment, elbeszélé neki a' történetet. „Jól van — monda a' hivők' uralkodója — Ali-sakal mingyárt jöjön és 'hozza magával borotváját" igy szóla ő egyik tisztjéhez; és tiz percz mulva a' borbély, előtte állott. — „Miért vonakszol ezen embernek kisérőjét megborotválni? — monda a' kalif a' borbélynak — Nem ugy alkuttatok-e meg?" „Ali megcsókolá a' földet és felele: „Igaz, o kalif, ugy egyeztünk-meg; de kinek volt valaha szamár kisérője? Vagy kinek jutna is eszébe, vele ugy bánni mint igazhivővel?" — „Igazságod lehet — viszonzá a' kalif — de kinek jutott valaha eszébe, a' mellett megállapodni, hogy a' nyereg is a' fateherhez tartozzék? Nem nem, most a' faszatócson van a' sor. Tüstént fogj a' szamárhoz, máskép tudod már, mi történik." — A' borbély tehát kénytelen volt, tömérdek sok szappanhabot csinálni, az állatot tetőtül talpig beszappanozni, a' kalif 's egész udvar' jelenlétében megborotválni, mig a' körülállók őt csuf-üzés és kaczagás közt kigunyolták. Ezután a' szegény faszatócs illendő pénz-ajándékkal elbocsáttatott, és egész Bagdádban hire ment a' történetnek, magasztalván a' hivők' uralkodójának igazság-szeretetét.

FRANCZIA HIÚSÁG.

Mindenki, ugy hiszem, megegyezik velem — ugymond Lytton Bulwer — midőn azt állítom, hogy a' franczia leghiúbb nép e' világon; azt mindazáltal nem tudom, ha nemzeti charakterök' ezen vonását mindenki ugyanazon szempontból tekinti-é, mellyből én. Ezen hiúságnak nemcsak nevetséges oldala van; az egyszersmind olly erőnek kutfeje, minőt a' nemesb

és fönségesb tulajdonok soha sem képesek kifejleszteni. Ezen hiúsággal karöltve jár a' nagyszerűt kedvelő hajlomás; bizonyos tervbeli merészlet és szilárd elhatározás a' kivitelben, mint mi azt az éjszak' fázékony, hidegvérü lakosinál csak igen ritkán találjukfel. Ezen hiúság Franciaország' védfala, mert ezen hiúságon egyesség nyugszik. E' hiúság az, melly egy, szokások, származás, éghajlat sőt nyelvre nézve is nagy mértékben különködő népet összeköt 's egybeforraszt; e' hiúság az, melly harminczhárom millió embernek egy szívet 's egy érzést ad. Gyüljön-össze valahol Franciaországban — kivevén talán Bretagneban egy két megyét — gyüljön-össze, mondom, egy sereg ember, 's lépjen-elő közülök egy, ki e' népet valamelly czélra megnyerni 's lelkesítni kivánja; kiáltson-fel: „Vive la France, la belle France! songez que vous êtes Français!" 'S mielőtt még e' szavak ajakin elhangzanának, zajgó rivalgás fojtja-el a' szónok' szózatát; egy érzelem reszket végig minden kebelben 's minden szemben könyharmat csillog. — Ha valaki igy szól egy angolhoz: „Add nekem javad', add nekem szabadságod', add nekem életed' Angliáért!" 's mit fog az angol felelni: „Lassan! Mi nekem Anglia az én javam, szabadságom 's életem nélkül? Szabadság, birtok és élet, ez az én Angliám egész világon." — Egészen más gondolkozásu a' franczia ember. Mondja valaki ennek, hogy az, a' mit tőle kiván, Franciaország' javára 's dicsőségére szolgál — 's ő vesztőoszlopokat állíttat, gyermekeit a' guillotine alá és vérmezőkre küldi; ő a' leghevesb szabadság' lázában veszteg áll 's a' legrettentőbb dictatura előtt meggörbed. Őt e' varázsszókkal: „Français,-soyez Français!" mindenre megnyerhetni. — Az angol büszke az ő nemzetére, mert e' nemzet övé; a' franczia pedig nemzetére büszke, — mert tagja e' nemzetnek.

FURCSASÁGOK.

„No komám! már kend tanácsbeli, mondja-meg hát nekem: mirevalók itt, ezek a' hosszu harangok?" — igy szóla egy juhbundás, a' pesti dunapartón levő vas-erőmüvek' bámulása közben czimborájához. — „Hát csak arravalók biz' ezek, édes komám — a' mint fülheggyel hallottam, — hogy ott, valahol oda le a' tenger felé, a' Duna' fenekén harangozzanak velök, hogy a' halak a' tengerből ismét visszajőjenek a' Dunába; mert látja kend, azok az ármányos hosszu-kéményü hajók annyira elijeszték a' halakat, hogy azok még a' Vas-kapun is általúsztak már, és ezóta mind a' tengerben vannak" válaszolá a' hites. — „Már megengedjen édes komám uram, de én azt, a' mit mond, csak akkor hiszem, ha látom; — mert hej! nem kis dolog ám a' Duna' fenekin harangozni! — osztán meg széles bár Magyarország, de eb hiszi, hogy ollyan gyerek találkoznék benne, ki a' harangozóságot magára válalná" — mond a' czimbora — „Azt bizony tudom, hogy komám nem hiszi, mert a' gőzhajókról is azt mondta otthon, hogy akkor hiszi-el ha látja; de bezzeg hiszi már ugy-é? Dejszen, csak egyszer a' haranglábokat felállíthassák, akad osztán harangozó, ha mingyárt anglius országból is" — folytatá a' bundás — „Bezzeg jó koma! de az épen ám a' nagy bökkenő"—felel üngetve a' paraszt. — Még akarák folytatni tovább is bölcselkedésiket, de az egyik botjával jót kondított a' harangon, melly miatt elriasztatának. — Illy furcsákat hall az ember aztán fülheggyel!

„Csak egy falatka passust nagyságos uram! menni akarok;" könyörgött P* faluban urának Laczi, a' kályhafűtő czigány. — Mire az úr: Hogyhogy koma, hát el akarsz hagyni? már meguntad kenyeremet? „Nem a' kenyerit untam én meg Nagyságodnak, nem, hanem a' titulusokat, mellyeket a' nagyságos asszony egész télen illy szavakkal pazérol rám: 'Te hunczfut czigány, már ismét gőzt csináltál' Pedig hallom, hogy Pesten gőzbül hajót is csinálnak; oda megyek hát, tudom, hogy ott mind becsiletem mind keletem nagyobb lesz" — mondá Laczi vigyorgó örömmel.

Lukács Pál.

TALLEYRAND.

XVIIIdik Lajosnak utólsó betegsége napról napra sulyosbult 's Talleyrand a' ministeriumról valakivel beszélgetvén, azt mondá: „Ha Lajos föl nem nyitja szemeit, szükséges lesz, hogy behunyja."

Talleyrand' jelenlétében valaki mondá, hogy Polignac' ministeriuma megeskütt a' veszélytől Franciaországot megmenteni. „Igen — válaszola Talleyrand — mint a' ludak megmenték a' Capitoliumot."

Villele' ministeriuma alatt Talleyrand látván az öreg Ferrandot, két inas által vezettetve, a' pairek' kamarájába lépni. „Ime — felszólalt — Ferrand ur jelen országlásunk' képe; ő azt gondolja, hogy maga lép, pedig — vitetik.

A' SZERELEM' 'S HÁZAS' ÉLET' SZÓKÖNYVÉBŐL.

Hiuság: a' szépeknek bűne 's ez okból igen megengedhetőnek itéltetik, habár gyakran egyetlen inditóoka is legtöbb tetteiknek. Házasságban csak az a' férj fogja megengedhetőnek találhatni, ki eleve gondoskodott egy aranybányáról. — Hold: nagy befolyású földünk és szerelmünkre 's mind kettőben gyakran okoz fontos változásokat. — Hozomány: ujabb időnkbeli szerelem' központja; valódi szerelem nem ügyel rá. — Hymen: elnöke a' házassági ágynak; ad örömet és fájdalmat vele bánásunk szerint. — Ifjoncz: jelent egy felnőtt fiút, ki nem sokat tud még a' világról.

Ligetfi A.

REJTETTSZÓ.

Első hármának szomorú vendége; utólsó
Ketteje nélkül nincs semmi. Egésze: nyelő.

Molnár Sándor.

A' 37dik számu rejtettszó: Fürész.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

39dik szám — Pest, majus 16kán — 1835.

FANNI SÍRHALMA.

Megholt, meg a' Leányka!
A' szép magyar leányka!
A' Chárizok könyeznek
Sirhantjain, 's gyakorta
Megöntik a' patakból —
'S epedve igy kiáltnak:
Megholt, meg a' L e á n y k a!

Megholt, meg a' Leányka!
Flórának egy virágát,
Legkedvesebb virágát
Elvitte a' dühös szél!
Az Ámorok siratják,
Széllyelzilált hajakkal,
Kékes kisírt szemekkel
Mindenfelé ödöngnek,
Futnak, de nem találják!
'S epedve igy kiáltnak:
Megholt, meg a' L e á n y k a!

Megholt, meg a' Leányka!
A' verseket poëták
Ki fogja már szeretni?
Jajgatnak a' poëták,
Mindenfelé ezer jajt
Visszáznak a' vad Echók
A' rengeteg berekben —
'S epedve igy kiáltnak:
Megholt, meg a' L e á n y k a!

Megholt, meg a' Leányka,
Az én jeles barátném!
Hát én ne üdvezeljem
Bús sírodat Leánykám?
Jaj! énnekem szegénynek,
A' kín miatt szememből
Könycsepp nem eshetik-ki.
Im! ím! tehát kezemmel
Egy rózsafát teszek-le
Sírodba és epedve
Én is csak ezt kiáltom —
Mind holtomig kiáltom:
M e g h o l t, m e g a' L e á n y k a!!!

F e r g e I s t v á n.

LAMARTINE ÉS LADY STANHOPE.

(Folytatása)

„Ön — szóla hozzám lady Stanhope — messze-földről érkezett, hogy egy remeteasszonyt meglátogasson; hozta isten az urat! Én idegent csak ritkán fogadok el, esztendőben alig egy-kettőt; de Önnek levele nekem megtetszett, és én ohajtám azon férfit ismerni, ki valamint én, istennek, természetnek 's magánynak barátja; ezenkívül bizonyos valami azt is sugta nekem, hogy csillagzatink rokonok 's hogy mi egymáshoz illünk. Én örömmel látom, hogy sejtésem nem csalt, 's Ön' vonásai, mellyeket most nézek, sőt még Önnek léptei is folyosómon, eleget mondának nekem, hogy ohajtásomat, Önt látni, ne bánjam-meg. Üljünk-le és csevegjünk; mi már barátok vagyunk.“ — „Hogyhogy Mylady! — válaszolék — olly hamar méltat-e barátságára egy férfiut, kinek neve 's életfolyása Ön előtt egészen ismeretlen? hisz Ön nem tudja, ki vagyok!“ — „Ez igaz — felelt a' hölgy — én sem azt nem tudom: ki legyen Ön a' világ' folyása szerint, sem azt: mit teve, midőn az emberek közt tölti vala napjait; ámde azt már tudom, Ön ki legyen isten előtt. Ne tartson Ön engem bódult asszonynak, mint a' világtól gyakran neveztetem; de én le nem bírom győzni azon ösztönt magamban, hogy Önhez nyíltszivüleg szóljak. Van egy tudomány, melly jelenleg Európában holt, melly napkeleten vevé eredetét, melly itt soha sem veszett-el 's örökké fen is marad. Én bírom e' tudományt, világosan szólva: én jóslok a' csillagokból. Mi mindnyájan magzati vagyunk ez égiségek közül valamellyiknek, melly a' mi születésünk felett világított, 's mellynek szerencsés vagy szerencsétlen befolyása irva áll szemeinkben, homlokunkon, irva arczvonásinkban, kezünk' vonaliban, lábunk' alkatában, mozdulatinkban 's járásunkban. Én Önt csak néhány perczenet óta látom, 's mégis már ismerem Önt, mintha egy századig éltünk volna együtt. Kivánja Ön, hogy Önt önmagával megismértessem? Akarja, hogy sorsát megjövendöljem.“ — „O csak ezt ne cselekegye, Mylady! — viszonzám mosolyogva. — Én nem tagadom azt, a' mit nem ismerek; én nem akarom állítani, hogy a' látható 's láthatlan természetben, — hol minden egymást kölcsönösen tartja-fen 's köti-össze, alárendelt lények, mint p. o. az ember, nincsenek föntebb értelmi erők' befolyása alatt; én megengedem, hogy csillagok vagy angyalok őrködnek felettünk; de nekem nincs szükségem megfoghatatlan titkok' fejtésére, hogy magamat elismérjem annak, a' mi vagyok, t. i. romlott, gyarló, nyomorú embernek! A' mi pedig jövendő sorsomat illeti, ugy gondolom, vétkezném isten ellen, ki előttem elrejti, ha teremtvényétől akarnám megtudni azt. Bármit hozzanak is a' jövő napok: én csak istent, szabadságot és erényt hiszek.“ — „Higyen Ön, a' mit akar — viszonza Stanhope — de én tisztán látom, hogy Ön három szerencsés, hatalmas, jó csillag' befolyása alatt született, mellyek Önt kedvező tulajdonokkal áldák-meg; 's ha Ön kivánja, felfödözhetem tüstént azon czélt is, hova e' csillagok vezérlendik. Önt hozzám isten küldi, hogy lelkét megvilá-

gítsam; Ön az ohajtás' és szíves akarat' embere millyenre istennek szüksége van, hogy neki eszközül szolgáljon azon csuda-munkákhoz, mellyek nem sokára az emberek közt kezdetet veendők. Hiszi Ön, hogy a' Messiás' országa elérkezett?" — Válaszom ez vala: „Én keresztyénnek születtem; 's ennyit mondanom elég." — „Keresztyénnek! — viszonza Stanhope a' kétkedésnek egy csillámjával — én is keresztyén vagyok; de nem maga mondá-e Krisztus: „Most még hasonlatosságokban szólok hozzátok, de az, ki utánam jövend, szólani fog hozzátok lélekben 's igazságban."? No 's tehát, mi várjuk e' nekünk megigért Messiást; ő még nem érkezett-el, de már nincs messze; szemeink látni fogják őt; minden készül őt elfogadni. 'S Ön mit felel most? Képes-e Ön az Evangeliom' saját szavait, mellyeket itt felhozék, tagadni vagy elcsavarni? Mondja-meg Ön nekem, milly alapos okai vannak, hinni Krisztusban?" — „Engedjemeg Mylady? — válaszolék — hogy Önnel ne bocsátkozzam olly fejtegetésekbe, miket magambanis kikerülök. Az emberre nézve két fénysugár van: az egyik megvilágosítja a' lelket, melly okoskodik, kétségeket támaszt és fürkész, ez gyakran csak téveszt és ál-utakra visz; a' másik ellenben a' szívet világosítja-meg, és soha sem csal; ez derültség (Klarheit) és meggyőződés. Mireánk, szegény halandókra nézve pedig csupán az igaz, a' miről meg vagyunk győződve. Csak istennél a' tiszta igazság; a' mit mi nevezünk annak, az csak hit. Én hiszek Krisztusban, mert ő hozá földre a' legszentebb, legtermékenyebb, legistenibb tant (Lehre), melly valaha sugárival az emberi értelmet álthatá. Illy nagyszerű, fölséges tan nem származhatik csalás és hazugságból. „Az ő gyümölcseiről fogjátok azt megismerni." Ebben fekszik minden. A' keresztyénség' gyümölcsei — nem annyira azok, mellyek már leszakasztva vannak 's megrohlottak, mint azok, mellyeket a' jövendő érlel — megmérhetlenek, tökéletesek, isteniek; ennélfogvást tanja is isteni, valamint, ki azt hirdette — az Ige, melly kezdetben vala 's melly által mindenek lettenek. Ezért vagyok én keresztyén. Ez az én hitbeli controversiám enmagammal; másokkal elmellőzöm azt; az embernek semmit sem mutathatni-meg, csak a' mit már hisz." — Lady Stanhope: „De ugyan kérem Önt, jól-elrendeltnek találja-é e' világon a' társasági állapotot, a' Politikát, a' Religiót? Nem érzi Ön, mint mindenkinek érzenie kell, egy uj nyilatkoztatásnak szükségét? Nem keresik Ön' sovár pillanati a' megváltót, — a' Messiást — kit szellemi szemünk már most is lát mint jelenlévőt?" — Lamartine: „Ez más kérdés. Senkit sem véreznek jobban, mint engem, a' természet', az emberek' 's a' társaság' közönséges fohászai. Senki sem vallja nyiltabban, mint én, hogy irtóztató visszaélések' közepett élünk. Senki sem ohajt buzgóbban 's reméll lángolóbb hittel egy szabadítót e' megtorlott elviselhetlen rosszak közül. Senki sincs jobban meggyőződve, mint én, hogy csak az istenség küldhet illy szabadítót. Ha ez Önnél 'Messiást várni' tesz, ugy várom őt; valamint Ön, sőt jobban ,mint Ön, ohajtom, hogy e' Messiás minél előbb jelenjen-meg; valamint Ön, ugy én is az emberek' hanyatlott hitében, az ő ideáik zavarában, szíveik' üresség ében, társasági helyzetök' romlottságában, politikai intézvényeik' gyakori rengéseiben egy közel felfordulást 's ebből egy felvirágzó uj korszakot látok. — Én ugy hiszem, az istenség mindig azon pillanatban mutatkozik, midőn az emberi erőknek már nincs sikeres hatásuk, midőn minden kebelben azon meggyőződés foganszik, hogy mi magunkon már nem segíthetünk. Ezen ponton áll most a' világ. Azért hiszem, hogy nemsokára egy Messiás érkezik. De én benne nem Krisztust látom, ki nekünk már egyszer 's mindenkorra a' bölcseség', erény 's igazság' kincseit feltárta, hanem látom az általa hirdetett szellemet, melly az embereket minden időben izgatja 's magát különösen akkor nyilványítja, midőn a' körülmények parancsolják. Hogy pedig ezen isteni szellem egy emberben vagy egy tanban, egy tettleges dologban vagy pedig egy ideában testesül-e, ettől igen kevés függ; — mindig csak a' szellem az, melly kisugárzik, mellyben én hiszek, mellyben reménylek, melly után olly lángoló szívvel ohajtozom 's esengek. Most tehát látja Milady, hogy mi érthetjük egymást, 's hogy csillagink nem jelölnek olly igen elhajló 's egymástól elkülönzött pályákat, mint talán beszélgetésünkből gyaníthatá." — Stanhope mosolygott; midőn neki keresztyén rationalismusomat megvallám, szemei néha néha kedvetlenséget árultak-el; most egyszerre ragyogni kezdének, mint nyájas vonzalom' 's természetfölötti ihletés' villámától. Ő imigy szólt: „Még egyszer mondom: Higyen Ön, a' mit akar. Ön még is egy azok közül, kiket én várok, kiket a' Gondviselés hozzám vezérel, kiknek részt venniök kell azon nagy munkában, melly készülőben van. Ön nemsokára visszatér Európába; az időpont nincs messze már, mellyben csudák fognak történni. Európának vége van; csupán Francziaország bír fényes hivatással az uj világrendnél; Ön maga is egyik segéd-eszköz leend; hogy milly utonmódon, az még titok előttem; talán estvére, miután Ön' csillagit megkérdezém, felfödözhetem majd Önnek; én nem vagyok még képes e' csillagokat megkülönböztetni; azonban már is többet látok háromnál, de van négy, öt, sőt talán még több is. Egy közöttük bizonyosan

Merkur, melly az értelemnek 's igének világosságot és szint ad. Ön hihetőleg költész? ezt szemei 's arczának felső része bizonyítják. De Önért még más befolyások is küzdenek. Adjon Ön istennek hálát! Csak kevés ember van, kik több mint egy csillag alatt születtek; kevés ember van, kiknek szerencsés csillag juta, 's még kevesebb ember, kiknek csillaga, ha mingyárt kedvező is, egy más csillagnak mostoha befolyása által hatásiban ne zavartatnék. De Önnek több csillaga van 's mindezek legszebb öszhangzásban készek Önnek szolgálni. Mint híják Önt?" — „Lamartine." — „Én e' nevet először hallom éltemben" monda Stanhope az őszinteség' hangján — „No 's lássa tehát Milady! milly csekély ereje van a' hírnek. Én néhány verset költék, mellyek nevemnek egész Európában viszhangot szerzének; de ezen viszhang még is erőtlen volt, tengereken 's hegyeken keresztül Önhez nyomulni, 's én ugy járulék Ön elibe, mint egészen isméretlen. Annál kecsegtetőbb reám nézve azon szíves fogadtatás, mellyet tapasztalék; mert én azt egyedül Önnek 's magamnak köszönöm." — „Költész vagy nem, én szeretem Önt; én reményimet helyezém Önben; mi viszont meglátjuk egymást, tartsa ezt bizonyosnak. Ön vissza fog térni nyugatra, de rövid idő mulva ujra fölkeresni keletet; mert ez hazája Önnek." — „Legalább képzelőerőm' hazája, Mylady!" — „Félre minden tréfával! én komolyan szólok — napkelet Önnek igazi hazája; ez őseinek szülőföldje. Én ezt bizonyosan tudom; tekintse-meg Ön csak lábait." — „Én lábaimon semmit sem látok, kivevén a' port, melly azokat lepi, 's én pirulni fognék, ha a' régi Európának egy társas teremében illy porlepetten állnék Ön előtt." — „Nem igy értem a' dolgot; még egyszer kérem Önt, tekintse-meg figyelemmel lábát; én magam is csak most vevém észre, mint van az képezve; a' lábhajlás rendkívül magas; a' sark és lábujak között, ha Ön talpon áll, elég köz marad, hogy viz folyon keresztül a' nélkül, hogy lába megnedvesüljön: ez egy aráb ember' lába, egy láb, mikép azt csak napkeleten láthatni; Ön tehát napkeletnek szülöttje, és az idő nincs messze, mellyben kiki őseinek földjére tér-vissza. Mi viszont meglátjuk egymást." — Most egy fekete rabszolga lépett-be, magát meghajtá, homlokát a' szőnyegre 's kezeit fejére illeszté, 's néhány aráb szót mondott. — „Menjen Ön — szóla hozzám Stanhope — az asztal' készen várja; végezze ebédjét szaporán 's térjen hozzám minélelőbb vissza; én azalatt Önnel foglalatoskodom 's rajta leszek, hogy Ön' személye 's jövendője felől ideáim' zavarába világosságot hozzak. Én mindíg magányosan eszem 's igen keveset, csupán kenyeret és gyümölcsöt, ezt is mindíg olly órában, midőn bennem étvágy ered. Egy vendégtől illetlen volna kívánnom, hogy e' sovány táplálkozást velem ossza-meg." Egy jázmin- 's rózsaleveles erkély alatt most egészen kertjeinek ajtajáig vezettetém. Az asztalon két teríték volt, az egyik engem, a' másik Parceval urat illeté; mi szaporán ebédelénk, de mielőtt még elvégeztük volna, már jöve Leonardi 's jelenté, hogy Stanhope várakozik reám. Én sieték hozzá; ő egy hosszu napkeleti pipából dohányzott, 's számomra is hozata egyet. Én már napkelet' legszebb 's legékesebb asszonyait láttam dohányozni; ennélfogvást legkevesbé sem ütközém-meg, látván Stanhope' ajakiról a' jó-illatu füstöt, kisded felhők' képében felgomolygani. Mi huzamos ideig csevegtünk, és folyvást csak e' rendkívüli asszonynak kedvencztárgyáról; ő engem a' hajdankor' hires jósnőire emlékeztetett; ugy állt ő előttem, mint a' pusztáknak egy Circé-je! Lady Stanhope' hittanjai, ugy tetszik, egy helyes de zavaros keveréke azon különféle religióknak, mellyek alatt ő valaha élt; ő titokteljes mint a' drúzok, kiknek mysticus tanjait talán ő ismeri egyedül; lemondásra kész és fatalismusra hajló, mint a' muselman; Messiást váró, mint a' zsidó, 's e' mellett Krisztust-imádó 's ennek kegyes erkölcsi tanításit tisztelő. Vegyük még ehöz egy napkeleten szigorú magány 's folyvásti elmélkedések által fölhevült képzelőerőnek észrajos (phantasticus) színeit 's természet fölötti ábrándosságit, továbbá néhány nyilatkoztatást 's Arábia' csillagjóslati tudományát: igy fogalmunk lesz ezen fönséges és különös ideák' lánczáról, mellyet természet szerint könnyebben lehet tébolyodásnak nevezni, mintsem részletiben megfejteni. Nem! ezen asszony nem tébolyodott. A' tébolyodás, mellyet a' szemek mindíg világosan árulnak-el, az ő szép 's bátor pillanatiban nem mutatkozik; a' tébolyodás mindenkor kitetszik a' beszédből, mellynek fonalát akarat ellen rögtöni oldalszökések 's excentricus zavarodás által megszakasztja; ámde ezt legkevesbé sem vehetni észre lady Stanhope' fönséges, mysticus-sötét, 's még is erőteljes, és szorosan összefüggő beszédjében. Előbb merném állítani, hogy az egy önkénytes, betanult tébolyodás, mellynek önmagáról tudalma van, egyszersmind oka is, hogy tébolyodás' képében jelenjen-meg. Azon nagy 's köz csudálkozás, mellyel Stanhope' szelleme a' hegyi arábnépek' törzsökeit eltölté 's maig is eltölti, eléggé bizonyítja, hogy e' hiresztelt tébolyodás nem egyéb — eszköznél. E' csudák' tartományának lakosira, a' sziklák' és puszták e' gyermekire nézve, kiknek képzelőerejök még tüzesebb és zordonabb, mint homokpusztáik és tengerök' láthatára, egy Mohammed' vagy egy lady Stanhope' szava kivántatik-meg. Nekik szükségök van a' csillagokkal-értekezésre, a' jövendölések-

re, csudákra 's a' Geniusznak egy második arczára! Lady Stanhope bölcsen felfogta ezt tulnyomó szellemének magas szárnyalása által; de utóbb, mint minden hatalmasb értelemmel biró véges lény, talán magamagát tév-utakra vezette 's igy lett ő első tanítványa ama' symbolumnak, mellyet magának másokra nézve alkotott. Illy benyomást tőn reám e' különös asszony. Őt lehetlen embernek egy szóval megitélni és képbe foglalni. Én nem fognék csudálkozni, ha a' közel jövendőnek valamelly napja azon sorsnak egy részét megvalósítaná, mellyet ő magamagának igér: t. i. egy birodalmat Arábiában 's egy thrónust Jeruzalemben. A' legkisebb politikai mozgás, napkeletnek azon vidékén, hol ő lakik, képes volna őt ezen thronusra emelni.

(Vége következik)

A' VEHABITÁK' SZÁRMAZÁSA.

(Syriai népmonda)

Mint tudva van, a' törökök és vehabiták közt, jóllehet egyvallásuak, örökös czivakodások uralkodnak. A' vehabiták, ha mindnyájan nem is, legalább a' persiai tenger-öböl felé lakozók, rablás és gyilkolásból élnek. Ők, a' Koran' betűjihöz szorosan ragaszkodnak; ki kezeikbe kerül, az halál' fija, — habár minden vagyonát nekik ajánlaná is; mert, (igy szolnak ők) irva van: „Az előt meg ne foszszad." de a' holtat megfosztani nincs megtiltva, 's ennélfogva minden fogolyt elsőben is agyonvernek. Származásukat (igy tartja egy ottani népmonda) bizonyos Houl nevezetü szörnyetegtől veszik. Egy halász, ki a' persiai tenger-öbölnél lakozott, néhanapján hálóját olly nehéznek találta, hogy azt alig vala képes partra húzni; de hal helyett, egy éktelen és hajjal födött férjfiembert lele abban. Csak nagy vigyázattal közelitett hozzá, 's midőn vidám-arczunak látta, házához vezette, és csakhamar meg is szerette őt. Jóllehet ezen szörnyeteg, „houl, houl" szavakon kivül, mellyektől nevezetét vette, semmit beszélni nem tudott: annál tanulékonyabbnak 's okosabbnak találta azt; — és a' halász, kinek egy kis birtoka is volt, őt nyájának őrzésére használta. Egykor történt, hogy nyáját száz perzsa lovas el akará hajtani. De Houl' kinek minden fegyvere egy buzgany volt, jelek által tudtokul adá nekik, hogy hagynák abban szándékjokat. Mivel pedig intése siker nélkül maradt, és még ezen felül éktelen testalkata miatt tőlök ki is nevettetett, néhányat közülök földre terített. Erre mindnyájan reá rohantak, de az ő ereje és merészsége most gyorsaságához hasonlóvá lőn. Kénytelenek voltak tehát embereik' fele veszteségével futásnak eredni. A' halász, szomszédjaival segitségére sietett; de akkor már Houl mint győző, birtokába vette a' futásnak indultak' hátrahagyott lovait, ruháikat 's fegyveriket. Egy aráb illy hős-tetten álmélkodván, szép leányának kezét ajánlá neki, és ez sem vonakodott illy utálatos de hős szörnyeteggel örök szövetséget kötni. A' lakodalom nagy pompával ünnepelteték-meg, és Houl, perzsa öltözetben olly helyes, barátságos és vig tekintetü volt, hogy őt minden leány, a' kevéssel előbb megszánt halászleánytól irigyelte. Négy fiat nemzének együtt, kik négy hatalmas nemzetnek törzsök-atyjai lőnek, 's kik mai napig is Ben-Houlnak, vagy Houl' gyermekinek neveztetnek, együl-egyig halászok 's tengerirablók.

A' KINCS-KERESŐK.

Rhone mellett, Beaucaire-höz közelfekvő Tarrascona nevü városkában (Francziaországban) azt állitják a' kőmüvesek 1690 óta e' mai napig, hogy e' városnak 25dik része törvényes örökség szerint őket illeti. Ezen jognak következő származása van. Az emlitett esztendőben egy tarrasconai lakos, a' mint pinczéjében ásott, történetből egy kőfalra talált 's azon egy vasajtóra. Megnyittatá azt 's mögötte valamelly boltozott setét folyosóra akadt, mellyből irtózatos zuhogás hallatszott. Kiváncsisága megnémult ezen zajnál, és tüstént értesité e' dolog felől a' helybeli hatóságot. Ez hivatalbeli kötelességénél fogvást a' dolognak igaz alapjára kivánt jutni, és egy halalra itéltetett rabot küldött-ki, hogy büntetésének elengedése mellett, a' folyosót közelebbről vizsgálja-meg. A' megbizatott személy tehát ellátva mindazzal, valami csak bátor szivet adhatott, belépett a' borzasztó folyosóra; de alig tőn harmincz lépést előre, már is minden tagaiban reszketve tért-vissza, 's azt nyilatkoztatá, hogy készebb magát felakasztatni, mint olly ismeretlen, irtózatos halálra, mellyel őt ama' folyosó fenyegetni látszik, magát kitegye. E' mellett rémitő zuhogásról beszélt, mellyet hallott, 's a' melly minden lépten erősebb lőn. — Most pihenés engedtetett a' szegény bünösnek; ujolag bizonyossá tételték, hogy kegyelmet nyerend, ezen fölül még pénzbeli ajándékot is igértek neki, és igy másodszor is beküldetett a' folyosóra. Ezuttal már bátrabb vala, ő mind mind tovább haladott utjában; és végre a' folyosó' végén egy vasajtóra akadt. Az ő merészlett kopogatására (igy beszélte-el a' dolgot visszajöttekor) semmi feleletet sem vőn; az irtóztató zuhogás az utnak felén tul már nem hallatszék — és ugy tetszett neki, mintha az feje fölött lett volna. A' helyhatóság ezen tudósitás által még inkább ingereltetve, most a' helybeli kőmüveseket mind felszólitá; de ezek éltöket a' felszólitásnál nagyobbra becsülék és csak akkor, midőn már reá beszélék őket, hogy ott kincs rejtezik, és hogy ők annak 25dik részét fognák venni jutalmul, győzte meg a' pénz'szerelme félelmöket. Seregestül mentek bé a' folyosóra; és egyesült erővel törték-be az ajtót, és ugy találták, hogy az egész Beaucaire-ig visz; hogy az még az előidőkből származó földalatti közösülés a' két város között, és hogy a' zuhogás a' közellévő Rhonetől ered, melly a' magával sodró kövecseket a' boltozat' köveire csapdossa. Kőmüves-uramék ezen felfödözés után is épen csak azon állapotban voltak, mint azelőtt; édes életök megvolt nekik mint azelőtt; kincsök sem volt mint azelőtt, de a' megigért 25dik részt még is kiszerették volna magoknak pörölni. Innét az ő közmondásuk.

REJTETTSZÓ

Fej nélkül hordozza gubás tót: lába ha botlik,
'S földre zuhan — kesereg. Fej' takarója egész.

Sz. Ig. Zala V-ből

A' 38dik számu rejtettszó: Torok.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

40dik szám — Pest, majus' 20kán — 1835.

LAMARTINE ÉS LADY STANHOPE.

(Vége)

„Én Önnek szellemét — imígy szólék — csak egyről vádolom, arról t. i. hogy Ön az eseményekhez magát igen félénken alkalmazá, és szerencséjét nem tolá még azon fokig előre, mellyre az Önt vihette volna.“ — „Ön ugy beszél — viszonza ő — mint ki az emberi akaratban még szerfelett nagy, a' sors' eltenállhatlan uralkodói hatalmában pedig igen csekély bizodalmat helyez; az én erőm benne alapszik. Én várom a' szerencsét, de nem idézem-elő. Én öregszem, vagyonom igen megcsökkent, most egyedül vagyok 's enmagamra hagyatva e' sivatag sziklán, martalékja azon vakmerőnek, ki első rontand-be kapumon; ezenfelül környezve hűtelen cseléd- 's hálátlan rabszolga-csoporttól, kik engem minden nap pusztítnak 's néha életemre is törnek; csak nem rég is e' tőr vala szabadítóm, vele kellett ótalmaznom keblemet kése ellen egy fekete rabszolgának, kit én nevelék-föl. 'S ím! ez élet-sanyarok' közepett is boldog vagyok; minden eseményt a' moslemnek e' szent szavával fogadok: „Allah Kerim! nagy az isten!“ — és szent hittel várom ama' jövendőt, mellyről Önnek szólottam 's mellynek bizonyosságával Önt is lelkesíteni ohajtanám.“ — Lady Stanhope több pipa-dohányt kiszítt 's több findzsa kávét ivott, mellyeket a' fekete rabszolgák óranegyedenként hozának. — „Jöjön Ön — monda végre — én Önt egy szenthelyre vezetem, hova beavatlannak járulni nem szabad, — az én kertembe.“ — Most néhány lépcsőn lefelé menénk 's bekalandozám vele, igazi varázslatban, egyikét azon legszebb török-kerteknek, mellyeket eddigelé keleten láttam. Árnyékos szőlőlugasok, mellyeknek zöld boltozatiról, a' megigért föld' ragyogó gerézdei, mint ezer tündöklő üveg-lámpa, csüggének alá, kioszkok, hol az arabeszkek' faragványa jázminnal 's iszalaggal fonódtak-össze; márvány medenczék, mellyekbe távol forrásból vezérlett viz-sugárok szelíd csörejjel hullongtak; Angolország', Europa' 's e' szép éghajlat' mindenféle gyümölcsfáival díszlő sétányok; bokrokkal gazdag pázsitos térek, 's virágokat kerítő márványkorlátok, mellyek előttem ujak valának: — mindez e' kertben bűvös játékul szolgált vala szemeimnek. Mi a' gyönyörü kioszkoknak hol egyikén, hol másikán pihentünk-meg, 's lady Esthernek kiapadhatlan beszéde mindíg ugyanazon mysticus hangon 's ugyanazon magas tárgyról folya, mint reggel. „Mivel tehát — monda végre — Önt a' végzés ide küldé 's csillaginknak olly csudálatos rokonságot engedett, Önnek visszatartózkodás nélkül nyilatkoztathatom-ki azon titkot, mellyet olly sok beavatlan előtt elrejtek; jöjön hát Ön, tulajdon szemeivel, akarom, lássa azon természeti-csudát, mellynek rendeltetését csak én és kedvenczem tudjuk. Kelet' jövendölései azt századok óta előre megjelenték, 's Ön maga itélje-meg: beteljesültek-e azok.“ — Ő kinyita egy kertajtót, melly egy kis belső udvarra vezetett. Ott két telivérü 's rendkivül széptermetü pompás aráb lovat pillanték-meg. „Lépjen közelebb Ön — monda ő — 's nézze-meg jól ezen szürkét. No 's mit mond Ön? nem tölté-e be rajta mind azt a' természet, a' mi itt megirva van, azon lóról, melly a' Messiást fogja hordozni: Egészen fölnyergelve fog az világra jőni.“? — 'S valóban én e' szép állaton a' természetnek egy játékát láttam, melly elég rendkivüli volt, hogy a' könnyen hivő félvad népek' csalódásit táplálja; e' lónak csipején egy olly széles, mély 's valóságos töröknyereg-alakú homorodás volt, hogy a' lovat méltán lehetett egészen fölnyergeltnek nevezni. Kengyelvas lógott-le mindkét oldalán, 's igy minden mesterséges nyereg nélkül rá lehetett ülni. Ezen, egyébiránt pompás ló — ugy látszék — megszokta azon becsültetést és figyelmet, mellyel lady Stanhope 's az ő rabszolgáji iránta viseltettek — 's érezte jövendő hivatása' fontosságát; rajta még eddig senki sem ült, és két aráb lovász őrzé azt szünetlen, róla csak egy másod perczig sem fordítván-el szemeiket. A' másik, egy fejér ló 's itéletem szerint az elsőnél sokkal szebb állat, lady Stanhope' tiszteletében és gondosságában a' Messiás-lóval egyaránt osztozik: ezen sem ült még senki. Lady Stanhope nem mondá, de még is sejteté velem, hogy a' fejér ló' rendeltetése is, habár kevesbé szent, mindazáltal szintugy titokteljes és fontos; én azt hivém, hogy arra lady Esther maga szándékozik ülni — azon napon, midőn az ujra elfoglalt Jeruzalembe a' Messiás' oldala mellett bémenetét tartandja. Miután ő mind a' két lovat egy ideig a' ház előtti gyöptéren körülvezetteté, 's mi a' deli állatok' ügyességin 's kellemein örvendénk, visszatértünk, 's én ismételve esedezém a' lady előtt: engedné-meg, hogy mutassam-be neki Parceval urat, mint barátomat 's utitársamat, ki akaratom ellen velem jött, 's reggel óta hiába vár azon kegyességre, mellyet a' lady olly gyéren osztogat. Végre ráállott 's az estvét vagy is éjszakát mindhárman a' már általam leírt teremben töltők. Ismét kávéval és pipákkal, keleti szokás szerint tékozlólag, kináltak 's a' teremet csakhamar olly sürü füst-felhők lepék-el, hogy lady Stanhope'

alakját még csak gőzkörön által mint varázsjeleneteknél, láthatók. Ő most is szintazon erővel 's kellemmel ugyan, de a' természetfölötti 's előtte szent dolgokról jóval kevesebbet beszélt. „Reménylem — igy szóla hirtelen — Ön aristokrata; már ha Önre tekintek, sem kételkedhetem arról.“ — „Csalatkozik, Milady! — felelék — én nem vagyok sem aristokrata, sem demokrata; elég sokáig éltem, hogy az emberiség' emlékpénzét mindkét oldalárul ismerni tanuljam 's meggyőződjem, hogy az egyiknek jegyképe szintolly fonák, valamint a' másiké. Nem! én nem vagyok sem aristokrata, sem demokrata; én ember vagyok 's kizárólag szítok ahoz, mi az embert egészben jobbíthatja 's tökélyre viheti, már az a' társasági lábtónak akár felső, akár alsó fokán született. Én nem szítok sem a' néphez sem a' nagyokhoz, hanem az egész emberiség' híve vagyok; én nem hódulok sem aristokratai sem demokratai intézvényeknek. Kizáró erény: az emberiséget tökélyre vezethetni; ezen erény pedig csak egy isteni erkölcs-tanban, egy tökéletes Religio' gyümölcsében alapszik. A' népképezést a' néphit teszi!“ — „Igaz — viszonza ő — 's én enmagam' daczára, aristokrata-nő vagyok. Ön csak megengedi — imezt tevé hozzá — ha vannak is az aristokratiának saját vétkei, de bír magas erényekkel is, mellyek az elsőket ismét jókká teszik; ámde én a' demokratiában csak vétkeket, és pedig legförtelmesb 's legundokabb vétkeket látok, a' magas erényeket pedig hasztalan keresem.“ — „Nem ugy, Milady! — viszonzám — mindkét részen találkoznak vétkek 's erények: de a' főrendüeknél még a' véteknek is bizonyos fényes oldala van; ellenben az alsó néposztályoknál a' vétek egész meztelenségében mutatkozik, 's az erkölcsi szemérmet mélyebben sérti. A' különbség nem lényeges, az csak a' megjelenésben áll; de tulajdonkép ugyanazon egy vétek nagyobb a' gazdag, elékelő és tanult, mintsem a' müveletlen 's inséggel küzdő embernél; mert amannak vétke választásból, ezé gyakorta csak szükségből ered. Gyülölje tehát Ön azt mindenütt, leginkább pedig a' megromlott aristokratiánál, 's engedje az emberiséget nem rangfokok, hanem emberek szerint itélnünk-meg. A' nagyok a' köznép' vétkeivel birnának, ha ők tennék a' köznépet, és viszont. A' mérleg most még sulyegyenben áll: ne kivánjunk mérni rajta!“—Lady Stanhope: „Jól van, hallgassunk tehát erről! de még is hadd legyen szabad hinnem, hogy Ön aristokrata. Én Önt teljességgel nem akarom azon fiatal francziák közé számlálni, kik a' respublicai tajtékot minden nemesség ellen föcskendik, mellyet isten, természet 's társaság alkottak, és kik az épületet csak azért romboljják-le, hogy annak romjaiból ocsmány községök' számára talapot készítsenek.“ — „Nem — mondám — ez iránt nyugogyék-meg Ön; én ezekkel nem vagyok egyvéleményü; én csupán azokhoz tartozom, kik nem vetik-meg, mi a' társasági rendfokon alattok van, de a' mellett tisztelik, a' mi felettök áll: egyszersmind azt ohajtják vagy álmodják, hogy minden embernek, bármilly osztályba helyezé is őt a' Politikának önkényes hierarchiája, felvilágosodásra, szabadságra 's erkölcsi tökélyre nézve közös joga 's egyenlő hivatása van. Mivel Ön vallásos asszony, mivel Ön hiszi, hogy isten minden gyermekeit egyenlő szeretettel öleli, 's mivel Ön egy második Messiást reméll, ki e' világon eláradt minden roszat eltörleszt: tehát Ön kétségkivül ugy gondolkozik, mint én.“ — „Ugy van — felele Stanhope — de én nem foglalkozom többé emberi politikával; undorodom tőle, vajmi sokat láttam én azon tiz év alatt, mellyet nagybátyám' Pitt' kabinetjében tölték, hol fülemet Europa' ármányai 's cselszövényei darázs-rajként zsibongák-körül. Ifjuságomban megvetni tanulám az emberi nemzetet; róla többé mitsem akarok hallani. Mind az, mit ember emberért tesz, haszontalan. A' formákat én egykedvüleg nézem.“ — „Valamint én is. A' dolgok' alapja: isten és erény.“ — „Én szintigy gondolkozom — viszonza ő — és most midőn e' tárgyban megegyeztünk, szakasszuk félbe.“ — Midőn a' beszédet kevesbé komoly tárgyakra térítém, 's Stanhope' jósló-tehetségéről enyelgve szólék, melly szerint ő egy embernek egész lényét első pillanatra csupán csillagának megkérdése által kinyomozni képes, megkisértém bölcseségét 's kérdést tevék nála két vagy három utazó felől, kik ismerősim közé tartoztanak, 's kiket ő 15 év előtt látott magánál. Engem meglepett azon helyes és pontos itélet, mellyet e' férfiak' ketteje felől hozott. Ő álmélatra késztő éles ésszel taglalá-szét különösen egyiknek előttem alaposan ismert charakterét — egy charactert, mellyet első pillanatra nehéz felfogni. A' mi pedig álmélkodásomat legmagasb fokra emelé 's engem ezen asszonynak emlékező erején bámulni késztett, különösen az volt, hogy ezen utazó csak két óraig mulatott nála, 's azóta már 16 esztendő forgott-le. Az elvonultság a' lélek' minden tehetségit egy pontra gyüjti-össze 's erősíti azokat. A' próféták, szentek, nagy férfiak és költők mind ezt csudálatosan megértették, azért 's majd mindnyája belső hatalmas ösztönnél fogvást a' kietlen pusztákat vagy az emberek' egységét keresik. Napoleon' neve is, mint mindenkor a' beszéd' fonalába szövődött. Én attól tarték mondám — hogy Önnek ezen férfiu iránti lelkesülése választófalat fog emelni közöttünk. — „Lelkesülve — viszonza Stanhope — csak szerencsétlenségétől valék és sorsán ér-

zett szánakozástól.“ — „Én is — lőn válaszom — 's igy ujra egyetértünk.“ Én meg nem fejthetém magamnak, mint vala képes egy vallásos és erényes asszony imádni a' vallás, erkölcs és szabadság nélküli durva erőt. Napoleon kétségkivül egy nagy ujdonalkotó vala; ő állítá ismét helyre a' társas világot; ámde nem eléggé ügyelt azon elemekre, mellyekből azt ujdon szerkeszté; ő a' maga szobrát mocsok 's önvággyal forrasztá össze, a' helyett, hogy azt tisztán faragta volna ki istenvallásban, erkölcsiségben, erényben és szabadságban. — Igy folyt-el az éj szabad, és lady Stanhope' részéről czikornyázatlan beszélgetés közt mind azon tárgyakról, mellyeket mulatságban egy szónak hulláma magával hoz 's ismét tova visz. Én érzém, hogy ezen fönséges és erős léleknek egy hurja sem hibázott, 's a' zongorának mindenik fogása, mellyet az ember érintett, helyes, erős és teli hangot ada, kivevén talán a' metaphysikai húrt, melly rendkivüli megfeszítés miatt hamisan hangzott, vagy egy, halandó ember' fogalmi erejére nézve kelletinél magasb octavára volt felhúzva. Mi egymástól elválánk, részemről őszinte, részéről pedig lekötelező sajnálkozással. „Semmi istenhozzád! — monda Ő — mi gyakran meglátjuk még egymást ezen uton, 's még gyakrabban azon más utakon, mellyeket Ön talán most nem is sejt. Menjen Ön most nyugalomra 's emlékezzék-meg, hogy Önnek egy barátnéja él Libanon' pusztájiban.“ Ő nekem kezét nyujtá, én az enyimet aráb szokás szerint szivemre tevém 's elválánk.

MINT HALÁSZHATNI GAZDAG LEÁNYOKAT.

Mai világban az ifju uracsok csak fiatal, szép, müvelt, erényes és — mi fődolog — egyersmind igen gazdag leányokkal kivánnak szövetkezni, hogy ekép irigylendő függetlenségben lehető legkényelmesb életet élhessenek. Én részemről ugy vélekszem: egy férfi, ki önállását kedveli, ne házasodjék-meg, hacsak egy háznépet saját vagyonából illőleg kitartani nem képes; 's akkor is okosan cselekszik, ha szivének sugalma 's eszének tanácsa és javalása szerint választand; ha mindenek előtt házi erényekre tekint 's a' vagyont csak szerencse' vak kedvezésinek tartja, mellyet szintolly könnyen nélkülözhet is. De a' sentimentalis burgonyaszerelmet sem javasolhatom, hol semmi csupán semmivel párul: mert Amor igen furfangos istenke, ki jól tudja, hogy az ember nemcsak száraz kenyérből él; ő álnokul nevet suttonban, ha két olly szerelmest vezet oltárhoz, kiknek csak vizből, kenyérből, burgonyából 's szerelemből tengődhetési kilátás juta pályasorsul. A' házasság' virághetében még türhető a' dolog, mert ekkor a' szerelemtől lángoló pár még nem talál időt evésről 's ivásról gondolkozni; de utóbb mindenik rész azon belső szemrehányással kinozza magát, hogy ő okozta a' másik résznek inséges napjait; a' vidorkedvüség elenyészik, a' szerelem' varázsa letünik, mint nyári estalkony' gazdag szinjátéka, habár maga a' szerelem szivökben tovább is változatlan él. És ha ehez még az apró, siránkozó gondok is járulnak, akkor az élet' ürömkelyhe mindennap asztalunkon áll. Ezt az ifju uracsok igen jól tudják 's azért vadásznak gazdag leányokat. Ámde ezek koránsem teremnek olly bőven, mint p. o. kertekben a' zöld bab vagy borsó, legkevesbé pedig szegény élősdik' számára. Ki maga is 40 vagy 50000 forintról rendelkezhetik, annak kétségkivül könnyü játék, gazdag hölgyre szert tenni; de ki csak középszerü jövedelmet, p. o. 600 forintból álló esztendei fizetést húz, nem csekély nehézségekkel fog küzdeni, hogy czélját szerencsésen elérhesse, 's illy kérőnek jó tanácsom vajmi hasznos lehet! Első feladás: a' választottnak szivét megnyerni. Erre nem adhatni semmi bizonyos szabályokat, ennek magától kell történnie. De a' szüléket maga' részére hódítani, ez fődolog, 's ebbe, mint formalis mesterségbe, bele kell tanulni. Szükséges tehát kérőnek a' szülék' charakterét minden gyöngeségeikkel kitapogatni, hogy ostrom-tervét e' szerint megállapítsa. A' házhoz bejárást nyerni 's imígy fokonként a' nélkülözhetlen házi-barátig fölvergődni: ez a' legbajosabb előmunka. Én egy igen gazdag férfit ismerék, ki egyetlenegy leánynak atyja volt, e' leányzó pedig anyjának szemcsillaga. Az atya galambok' indulatos kedvelője levén, messzünnen összevásárlá a' legritkább-faju galambokat; de gazdag gyüjteményéhöz még hijánzott valami, t. i. brazíliai galambok, ezeket kaphatni mindíg legbuzgóbb ohajtása maradt. Bizonyos barátom, egy szép 's derék fiatal ember, de sorsra szegény ördög, kit a' galambbuvár' leánya fél év óta titkon szeretett, mindeddig hasztalan törte fejét, hogy alkalmat találjon magának a' házhoz bejárást szerezni. Egy reggel lelkendezve jött hozzám 's tanácsot kért: mit csináljon, hogy egy pár braziliai galambra szert tehessen, mellyekkel az öreg urnak kedveskedni szándékozik? Nincs ennél könnyebb — válaszolám — végy egy pár fejér galambot 's festesd azokat braziliai fajtára. „Ugy ám, de ha esőzni talál, a' szinek majd összefolynak?“ — Ugyan hogy lehetsz olly balgatag? Mielőtt az eső beáll, a' galambokat ismét elsikkasztod, 's ha viszszatér a' tartós szép idő, ujra egy pár braziliai galambot hozasz neki. — A' mint mondva volt, ugy történt — 's a' galambfestő fél év' multával a' gazdag leányt oltárhoz vezette.

Egy másik barátomnak, vagy akará vagy nem, szakács-mesterséget kelle tanulnia, máskép szive' imádottját soha sem nyerte volna hitvesül. Apus és

mamuska egy pár töpörödött emberke vala, kik ez árnyék-világban egyetlen gyönyörjöket ízes extra-ételekben lelék. Ámde sokkal fösvényebbek voltak, hogysem egy ügyes szakácsot, vagy szakácsnét fogadtak volna; a' főzést gyakorló szolgaleány pedig a' legdrágább süteményeket is elrontotta, úgyhogy mindennap kedvetlenül ülének asztalhoz. Alig tudta ezt meg a' leánykérő, legott nemzetségi viszonyok' ürügye alatt magának 3 hónapi szabadságot kér', mellyet csak azért is könnyü volt megnyernie, mivel saját költségin helyettest állíta. 'S im most a' c*—i követ' konyháján főzést tanult. Nem egyszer hallagék a' nyilt konyhaajtó előtt el, 's láttam őt fejéren öltözködve, hegyes szakács-süveggel — mint Pierrót a' pantomimben — 's fejér köténynt hordozva maga előtt, a' tűzhely körül sürögni 's a' főzőkanalat olly ügyesen forgatni, mint máskor tisztiszobájában a' tollat. A' szerelem szárnyakat kölcsönzött előlépteinek, 's 3 hónap alatt olly szakács vált belőle, kinek mását keresni kellett, kivált pástétomot vadhus-ragout-val — az öregek' kedves ételét — remekül készíté. Most ő a' papát 's mamát egy nyilványos kertben fölkeresé, mellyet ők többnyire minden szép nyári estvén a' deli Juliával meglátogatni szoktak, 's ő a' beszélgetést a' vendégházakban olly rosszul készített étkekre téríté, 's igy az öregeket saját elemökbe hozta. „Ez épen oka — folytatá terve szerint a' leánykérő — hogy olly ritkán eszem valamit nyilványos helyeken; 's mivel ezenfelül csupa passióból a' főzést megtanultam, tehát kedveltebb étkeimet mindig magam készítem, főkép — 's ez dicsekedés nélkül legyen mondva — valóságos mester vagyok a' vadhusos-pástétom-készítésben.“ — Ezen szájíz-sympathia elbájolá a' két öreget, ők egyszerre ollyanok levének, mint két színváltozott zabáló. A' derék szakács azonnal vendégül hivaték 's megkéretett, hogy a' pástétom-készítésnek adná próbáját. Az öregek szinte szélesre evék magokat a' fölséges süteményből, 's az evésközti szünidőt végetlen dicséretekkel tölték-be. — Igy a' fiatal ember lassan bele főzé magát a' házba, nélkülözhetlen házi-baráttá lőn — 's addig pástétomozott, mig neki a' deli Juliát önkényleg jutalmul adák.

Egy másik viszont mint díszruha-varró alapítá szerencséjét; mert a' leány' édes mamája azon különös szeszéllyel (caprice) birt, hogy ezen dolgok mind otthon készíttessenek. Az anya és leánya örökké kontárkodtak; az öltözeteket rosszul szabták 's legiszonyubb kalapokat készítének. A' leánykérő fél évig legélénkebb szorgalommal szabott és varrt; 's egykor illendő ürügy alatt a' házba jöve, épen midőn a' két dámát legnagyobb zavarban lelé, mint kelljen tudniillik nekik egy bálruhát legujabb izlés szerint szabni. A' szerelmes díszruhakészítő legott a' divatjournalt elővoná zsebéből, elővevé az ollót is, 's egy óra alatt az öltözet meg volt szabva. Egyszersmind könyörgött: legyen neki szabad mint varró is kitüntetni ügyességét, 's a' ruha elkészülvén, ugy illett a' deli leány' testéhez, mintha csak reá lett volna öntve. Örömmel fogadtaték most azon ajánlása, hogy üres óráiban a' két dámának tanítást ad. A' dolog' vége az lőn, hogy magának szerencsésen egy feloldhatlan házassági köteléket varrt-össze.

Egy kérő ismét a' virágtenyésztést tanulá, mivel a' papa egy volt a' legszenvedélyesb virágbolondok közül. Ő egész éven által élénkül sürgött forgott a' virágágyak körül, mig végre a' kert' Florája, a' leányzó, szerencsésen övé lőn. — Egy másik kérő az öreg urral, ki köszvényben szenvedett, minden délután 2 órától 6ig kártyázott, mig végre két év mulva a' coeur-dáma neki maradt-meg.

Kitetszik ebből, hogy sok ut visz en üdvösségre, 's minden csak attól függ, hogy az igazit válaszszuk. (P. Aehr.)

GONDOLAT-TÖREDÉKEK.

„Én nem tudok hazudni“ sok ember mondja ezt 's nem veszi észre, hogy épen akkor hazudott.

A' fej, emlékező tehetség nélkül, hasonlít egy várhoz, mellynek őrizete nincs.

A' földmivelés lelke 's első alapja az országnak, igaz kincse 's gazdagsága a' népnek; kereskedés bősége 's jó használata a' két elsőnek.

Minden ez életben problema, hol csak ismeretesekről huzhatni következtetést isméretlenekre.

Mint örül a' világ' kisded polgára, ha egy madarkát foghat; mint futkároz homlok-izzadtig egy szállongó lepke után; mint mosolyodik-el egy szép virág' láttára; milly mohón kap egy fénylő kövecs után. E' hangos szava a' bölcs természetnek nem nógat-e arra, hogy már a' gyenge kort tanítsuk természeti tudományokra!“

Vannak hosszu korszakok, mellyekben a' férfi' élete egészen nyugonni 's minden munkássága annyira kiholtnak látszik, hogy a' felületes szemlélő azt vélné, úgy maradand ez örökké: de a' nem egészen akaratosnál gyakran csak egy intés szükséges, hogy felocsódjanak szendergő érzelmei 's lerombolja azon hatalmasokat, kik őt halálos álomba merültnek képzelik.

Ligetfi Andor.

REJTETTSZÓ.

Öt jegy egész: ha paraszt bétölteni késik urának,
A' hajdútól véghármat nyeri érte jutalmul;
Két első betüjét fordítsd, lesz része fejednek,
Vagy gonosz: ez sirját levegőben néha találja.

Molnár Sándor.

A' 39dik számu rejtettszó: Süveg.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

41dik szám Pest, majus 23kán 1835.

GYAPJÚKERESKEDÉS.

Mi már több mint hat hónap előtt mondottuk, hogy az akkori borús kilátások' és több híres gyapjukereskedő-ház' megbuktának' daczára is a' gyapjukereskedési remény kedvező marad, 's ez leginkább a' jelen évi tavaszon fog bebizonyulni. Teljesült is jövendölésünk. Ébred immár a' gyapju-utáni tudakozódás, és lassanként mindinkább élénkül. Hogy nem mingyárt rohannak ismét speculatiói dühhel a' gyapjukereskedésnek, ez igen természetes, mivel a' csak nem rég tetemes veszteségek 's károkon szerzett tapasztalás még eléggé uj. — Még kevéssel ezelőtt ugy vélekedtek, hogy bőség van a' gyapjura nézve 's az ellenfél' állítását csupán a' gyapjutenyésztők' 's birtokosak' álfogásinak tarták. Azon házak' megbukta, mellyek ezen áruczikkellyel nevezetes kereskedést üztenek, erősíté őket hiedelmökben. De e' megbukásnak oka nem a' gyapju' bősége, hanem egészen más valami volt. A' gyapju-gyármüvesek magokra nézve már régóta hasznosnak találták, sok gyapjut egyszerre be nem szerezni. Ehez járul még, hogy a' gyapjuczikkelyek' szerfölötti árához épen nem akarnak szokni, hanem azok helyett inkább pótlékokat (surrogatumokat) választanak. A' gyapjugyári munka tehát nem eléggé jutalmazó, és mivel azt nem igen élénken üzték, ennélfogvást a' készítetlen-gyapju utáni tudakozódás is megritkult, mihelyt ennek ára szerfölött magasra szökkent. A' mindenféle termesztvények' 's árúk' szembetünő olcsóságának a' gyapju-nemüeket is szükségkép érdekelnie kell, és ha ez eddig nem szállott még azon fokra, mint egyebekhöz képest várni lehetett, azt egyedül azon körülmény okozza, hogy a' gyapjutenyésztésre nézve több év mostohán folyt-le, mig a' gyapjuárúk' fogyasztása mindinkább növekedett. E' két okon alapult utóbbi években a' gyapju' drágasága, 's e' magas ár az idén is meg fog maradni; mert az idei gyapjunyirés átaljában silányabb lesz, mint az előbbiek. Mi már az okokat erre nézve nem rég előadtuk, 's most csupán azon tettleges dolgot említjük még, hogy az idén olly szüken táplált juhok nemcsak tömegre, hanem sulyra nézve is igen csekély gyapju-jövedelmet fognak nyujtani. E' mellett a' tenyésztett gyapju, erejében is csökkenni fog 's belőle feldolgozáskor sok menend veszendőbe. Ennek első természetes következése az ár-felrugás: mivel, ha a' műgyárak csak szükségig láttatnak is el, 's a' gyapjukereskedők foglalkozásikkal egészen fel nem hagynak, a' tudakozódás a' kinálást csakhamar felülmulandja. Ekkor csak középszerü vásárban is több kereskedő fog egyszerre megjelenni, mint azelőtt akármikor. Az angolok jobb remény' fejében még nem igen mozdulnak ugyan, mindazáltal, ha gyapjugyáraiknak elég foglalatosságot akarnak adni, ők is kénytelenek lesznek vásárolni. A' németalföldiek szüken vannak ellátva, 's a' németországi gyapju-raktárakat rövid idő alatt jóformán kitakarították, miben nekik a' francziák is segítének, mi már rég nem történt. A' németországi műgyárak már is szükséget kezdenek szenvedni a' készitetlen gyapjuban, 's uj nyirésre várakoznak. A' gyapjutenyésztők mindazáltal jó ár mellett sem fognak nyájaikból igen nagy tiszta-jövedelmet húzni, mivel a' nyerendő gyapju-mennyiség csekély leend. Igen sok birkamajorban, mellyeket mi jól ismerünk, a' tulajdonosak egy közönséges nyiréstől legkedvezőbb esetben is 75 pctre számolnak, tehát 25 pcnt fog hijányzani. Ezenfelül a' magas ár 's csekély gyapjumennyiség mellett, ennek fogyasztása megkorlátoztatik, a' mi aztán ismét nem kedvez a' gyapjutenyésztésnek. — Hogy a' gyapju biztos, jó keletét mindíg megtartsa, árának is illő viszonyban kell állnia minden egyéb czikkely- 's termesztvényekéivel. Az még eddig csaknem folyvást ezen viszony felett állott, és pedig következő okokból: Mint tudva van, a' juhnemesítés, Spanyolországon kivül, csak a' jelen század' kezdete óta terjedez. A' nemesített gyapjut eleinte, sőt később is, kétannyi áron fizették, mint a' nemesítetlent. Mivel most a' juhok' nemesítése mindinkább elterjedt, és némelly országokban szinte közönségessé lőn, vele együtt a' gyapju' ára is általányosan fölment. Mivel ellenben tömérdek más czikkely, mint p. o. a' pamutneműk, sokkal olcsóbban kelt, igen természetes vala, hogy azoknak fogyasztása is rendkivül növekedett azalatt, mig a' gyapjuneműk e' fokra nem juthattak. A' gyapju-vásár élénkült ugyan, de ennek kelete mindíg jóval hamarébb szokott csökkenni, mint más czikkelyeké. Ennélfogvást a' gyapjutenyésztők szükséges következésnek tekintsék, ha tenyésztvényök' ára jövendőben alább száll. Ámde aztán *először* azt várhatják, hogy a' gyapju' ára állapodottabb lesz 's nem többé olly ingatag: a' mi mindenkor jobb és biztosabb nyereséget ad; *másodszor*: a' juhok' szaporítása nem lesz azután többé olly veszélyes; mert jutalmas ár mellett nagy juhtömeg könnyebben és hamarébb fogy-el, mint kicsiny — szerfölött nagy ár mellett; és *harmadszor*: a' mezei gazdáknak jelenleg a' gyapjutenyésztés, többféle tekintetben, kevesebbe kerül, mint azelőtt; minek oka különösen az hogy országokszerte most a' gazdák gyapjudús juhokat

igyekeznek tenyészteni. De valljon—kérdezik talán — egy megnemesített tenyésztvény nem ér-e többet, mint egy közönséges? Az emberiség gyorsan haladelő, 's a' ki nem akar hátramaradni 's végre elhagyatva állani, annak ezen általányos iparhoz kell csatlakoznia. Mehet-é valaki, bármivel foglalkozzék, előre, ha tökéletesebb valamit nem csinál, mint azelőtt? Egy egészen nemes gyapjutenyésztvénynek még mindíg kétannyi ára van, mint előbb, 's ez valóban még sokáig igy marad. — Egyébiránt, csak valljuk-meg őszintén, a' gyapjunak eddigi magas ára mindenkor szembetünőleg alábbszállhat, 's a' juhtenyésztés még is több hasznot hajtand, mint a' mezei gazdaságnak sok más ága, — előre bocsátván, hogy azt ollynemü különös balesetek nem érendik, mint a' közelebb lefolyt években. Illyekben pedig, mint láttuk 's ma is látjuk, a' veszteséget a' magasabb gyapjuár ismét türhetőleg kiegyenlíti. (E.*)

MÉG NÉHÁNY SZÓ A' DUNA-HAJÓZÁS KÖRÜL.

A' folyó évi Társalkodó' 33dik számában Gr. Széchenyi István következő állításomat vevé czáfolás alá: „Személyesen most a' fekete-kapui szirtek hányatásával foglalatoskodik, mi a' kormány által hathatósan pártoltatik. Mult octoberben a' Jelenkor által közlött tudósítás, hogy csak mostan vétetett észre kivihetlensége sőt kártékonysága ezen vállalatnak, nagy benyomást tett az országban. De rögtön ezután egy török ingenieur megjelente, úgy látszik, megint mindent rendbehozott, mert a' következő közlésben sem a' kivihetlenség sem a' kártékonyság többé nem lön érintve, hanem a' község a' munkának örvendetes előmeneteléről tudósítaték."

Már az olvasó közönség iránti tiszteletem is úgy hozza magával, hogy azon 33. számban felhozottakra, mennyiben a' dunahajózást illetik, e' helyen feleljek.

Az említett állításomra ez adott alkalmat. A' mult esztendei Társalkodó' 88dik számában ez olvastatott többek között: „Ha tehát — mint első csak felszinü dunai utazásomban a' fekete tengerig szinte magam is hittem — le lehetne is szállítni a' Dunát, szirtek közti tágítása és az izlasi és vaskapui sziklák kihányatása által, úgy hogy Budapest közt hat lábbal esnék a' viz, az hazánkra nézve nem haszon, hanem kimondhatatlan kár lenne; mert csak közönséges, és nem e' folyó évi, szárazságban is kiasznék a' fél ország. De ez szerencsénkre — mert mentek vagyunk minden kisértet unszolásitul, mellyek félre vezethetnének — lehetetlen, és általányosan nincs hatalmunkban — viz dolgában — megrontani a' hazát. — Mostani szárazságban tisztán láthatni, hogy több mint 6 keresztgáton esik át az egész Duna Berzaszkátul Skela-gladováig. Már feltéve, hogy a' némi helyeken 80 öl szorosságu, és itt ott 100—150 öl magasságu meredek sziklák nem gátolják a' viz folyását, de a' keresztgátok kihányatásával Pestig felhathatna a' viz esése, milly munka vihetné azt végbe? Csak a' Vaskapu szélessége több 700 ölnél, hossza mintegy 1000 öl. Egy koczka (cubic) öl kihányatására kell szinte 180 lövés, azaz 60 napi munka egy embernek; 1000 ember tehát — ha nb. mindig hozzá is férhetne — 60 napi munka után egy öl szélességre és annyi mélységre készítne a' Dunának helyet, 700 öli szélességében. Ez egy adat után mindenki felszámolhatja: birhat-e illy viz-leszállítói munkát nemzetünk? — De, mint mondám, illy munka inkább káros mint hasznos lenne, és azért lehetetlenségen fennakadni nem, sőt — sok divergentiáink miatt — örülni kell." —

Már ez azt teszi-é, a' mit én mondottam, t. i. hogy „csak most vétetett észre kivihetlensége sőt kártékonysága ezen vállalatnak" minden olvasni tudóra hivatkozom. Hogy pedig ez „nagy benyomást tett az országban" az is közönségesen tudva van; de természetes is, mert hiszen épen ellenkezőjét foglalta magában annak, mit az ország a' gróf' tudósításai következésében várt.

Feszülten nézvén a' jövő értekezés elébe, a' 95dik szám elején azt olvasám: „Mig Oláhországban nézém magam körül — addig Vásárhelyi Pál, Berzaszkátul kezdve vagy ezer embert állít a' Duna medrébe, 's a' gőzhajókra nézve olly kedvetlen vizállás által felette kedveltetvén, legalább is annyi sziklákat puskázott ki, mellyel Pestnek minden utczáit bátran kétszer is ki lehetne kövezni. És annyira mutatkozik ezen időt használt munkáknak foganatja, sikere, hogy azon eléggé nem örülhetni."

Ezen állítás csak ugy látszott nekem az előbbivel megegyezhetőnek, ha talán megint valami uj felfedezés adta elő magát ezen olly szövevényes tárgy körül, valamint az néhány hetek előtt a' szárazság következésében történt; de egyébre nem akadhattam az egész tudósításban, mint a' grófnak azon értekezésére: „Néhány nap előtt egy török udvari biztos érkezett ide, velem minden akadályt személyesen megszemlélendő" — továbbá, miután a' töröknek e' tárgyu százados „pangó systemája" szó alá vétetett, hozzá adatik, hogy a' túlpartiaknál az idei szárazság kedvezőleg munkálódott, és „a' török biztos is lehető legjobb időben jött." — Végre mondatott: „Lehetetlen, hogy a' török udvar reformatiói szellemében végre néhány száz ezret ne költsön valami akadály elhárítására nagy haszonnal."

Ezekből „látszott“ nekem — 's hihetőleg másoknak is velem együtt — hogy ezen biztos' megjelenése okozta az illy hirtelen megváltozást. Hogy pedig ingenieur volt ama' biztos, vagy legalább annak kiséretében találkozott egy, talán franczia vagy angol, földmérő, a' portáról méltán tehettem fel, mivel nem rég a' katonaság' megtekintésére is katonákat, és nem derviseket, küldött, és hihetőleg ha idővel az europai gyárakat megvizsgáltatandja, posztósokat, takácsokat 's egyéb a' dologhoz értőket fog küldeni. De lehet, hogy mind ez rosszul „látszott“ nekem, miről igen hálásan fogadom a' felvilágosítást.

Ezeket mondottam, 's alaposan e vagy alaptalanúl, itélje el azon biró, ki előtt mondottam. De el nem fogadom magaménak, a' mit nem mondottam, például, hogy „szelesen, meggondolatlanul 's terv nélkül kezdődött volna valami,“ vagy hogy „a' magyar föld-és vizmérők török mesterre szorultak“ 's a' t. Mert hiszen a' mit szóba vettem, nem a' magyar föld- és vizmérők' állítása, hanem gr. Széchenyié. — Mondott e illyeneket valaki, nem tudom; de én legalább annálinkább nem mondhattam, mert rágalmazásnak tartottam volna.

Olly tárgy körül, hol ugyanazon személynek nézetei megváltozhatnak bővebb megvizsgálás' következésében, nem lehet mindjárt ellenségnek tekinteni azt, ki talán különböző véleménnyel van; sőt a' legforróbb pártoló is más nézetekkel birhat. Vallyon mikor a' gróf 1831ben e' tárgyról azt állította, a' minek, mint maga mondja, későbben alaptalanságát átlátta, nem könnyen történhetett volna e, hogy már akkor valaki ugyanazt hozta volna fel ellene, a' mit maga állított a' gróf taval a' 88dik számban? 's kérdem: ellenje lett volna e azért a' dunahajózásnak, vagy a' grófnak irígye, vagy felszínes theoreticus, vagy tudja isten még mi? — 'S épen úgy, ha ma valaki legujabban felállított irrigatioi vagy kiaszási theoriáját a' grófnak helyben nem hagyná, azért ellensége volna e?

Ott, hol a' legtöbb közhasznu intézetek létre jőnek, kiki szabadon kimondja mellettök vagy ellenök véleményét, a' nélkül hogy azért személyesen megtámadtatnék; mert tudva van ott, hogy épen a' mindenoldalu mérsékelt felvilágosítás erősíti a' tárgy iránti bizodalmat, melly nehezen kaphat létre, hol csak mindig egy részről hányatnak a' vélt axiomák. — 'S azért, ha én is néha valamelly intézet' hijányairól szólván alaptalan állítást teszek, köszönettel leszek az iránt, ki illendően, alaposan megczáfol és felvilágosít; de ugyan alapja is legyen, a' miről meg akar győzni valaki, mert máskép igen nehezen fogja scepticismusomat eloszlatni. Autoritásnak pedig engedni — ha csak nem az ész' autoritása — nem igen érzem magamat hajlandónak ott, hol vélemény forog kérdésben.

A' dunahajózásról mint gondolkozom, többször vala alkalmam a' tisztelt közönség előtt nyilatkoztatni, noha csak szóval támogathattam azt, nem tartozván azon sors-kedveltek közé, kik a' reájok maradott kincsek' feleslegéből azt előmozdíthatják. — Hogy pedig a' grófnak tetteit, hol csak lehetett, méltán magasztaltam, és soha azoknak soraiba nem állottam, kik itt a' psychologiai bonczkést vagy az arithmetikai serleget használták, szinte közönségesen tudva van. Azért semmi irigység' vagy ellenkezés' vádja reám nem fér.

A' mi végre a' „fekete“ kaput illeti, ez ugyan hiba, mellynek mentségére csak azt hozhatom fel, hogy illy tollcsuszamodások megesnek némellykor, fontosabb tárgyak forogván az észben, kivált ha az iró mások által nem olvastatja át kéziratát, mielőtt azt sajtó alá adná.

Pozsony majus 2án 1835. *Orosz József.*

A' VAKSÁG, MINT SZERENCSE.

(Persiában tett utazás-leirási töredék)

„Risa-Kuli-chan, kazeruni helytartó barátságos látogatását viszonzá nálunk. Ezen, nemes családból származott éltes férfi, homlokán fekete selyemszalagot viselt, szemeinek elrejtése végett, mellyek neki a' Kaschir és Zend családok közt a' persiai thronusért legutóljára folytatott viaskodások' folytában kiszuratatak. Mihelyt a' világtalan ember közöttünk helyet foglalt, azonnal viszontagságit kezdé elbeszélni, és szemeim könnyekbe merültek azon gondolatnál: mennyi szenvedésen kellett ezen öreg embernek áltesnie; de miként valék meglepetve, midőn észrevevém, hogy a' világtalan öreg ezzel minket csak mulattatni kiván. „Én — imigy kezdé ő, — igen buzgó barátja valék a' Kaschir családnak, ugy hogy kegyelmet többé nem reméllhettem, midőn az átkozott Zend-pártnak kezeibe kerültem. A' halált izlelni mindenkép elkészülve, nem kevéssé álmélkodtam ellenségim' kegyességén, kik engem csak azon büntetésre itéltek, hogy szemeimtől fosztassam-meg. Egy izmos rabszolga magát a' büntetés' végbehajtására ajánlván nálam megjelent, kezében egy szélesvasu tompa kést hoza, mellyel az operatióban élni akart. Én 20 tománt ajánlék neki, ha széles ásó vasa helyett tollkésemet akarná venni, mellyel őt e' végre magam megkinálám; de a' vérszopó vonakodott, és ugy bánt velem, mintha szánakozásra méltó sem volnék, és szünetlen azt kiáltozá: hogy én testvérét megöltem, és hogy ő maga könyörgött ezen bakói-hivatalért, hogy boszuját rajtam kitölthetné; és csak azt sajnálja, (igy szólt továbbá)

hogy nem engedtetett neki azon gyönyörűség, mellynél fogva életem' világát is kiolthatná. Meglevén most már győződve, hogy ezen gonosztevőnél semmi kimélésre nem számolhatok, ugy tettetém magam, mintha készülnék az elkerülhetlen sorsra, 's egész kényelemmel hanyat lefekve kinyujtózkodtam. Ekkor örömében még ábrázatja is csillogott; feltűrte ruhaujját, csóválta kését 's hideg vérrel szegzé térdét mellemnek, 's egészen egykedvüleg fogott hentesi mesterségéhez. Én pedig alattomban figyelmeztem reá; és azon pillanatban, midőn kegyetlen gyönyörében magára eléggé nem vigyázott, fölemelém lábomat és olly erővel rugám hasba, hogy kinjában bak-ugrásokat kezdett, mellyeken, ha láttátok, betegekké kaczagtátok volna magatokat. (És az öreg Kuli-chan, azon mozdulatot, mellyről szólott, lábával utánozván, maga is teljes erejéből kaczagott.) Mind én, mind ellentársam gyorsan felugorván, egymással viaskodni kezdénk. De a' gonosztevő erősebb volt mint én; és miután földre terített, minden irgalom nélkül szemeim' kivájta. A' viaskodástól kihevülten kevesbé érzém azon kinos fájdalmakat, mint az egyébiránt lett volna. A' sebek nem sokára begyógyultak, 's midőn a' kaschirok meggyőzék elleneiket és Persiának thrónját elfoglalák, az ő ügyökért kiállott szenvedésimet gazdagon pótolák-ki. Minden fiam most igen jövedelmes tisztséget visel, és én ezen tartománynak helytartója vagyok. Mindennel bővelkedem, és olly nyugalomban élek, millyen ez országban nem könnyen jut részül azoknak, kik két ép szemmel birnak. Mert ha jövedelmi számadásimban hijány mutatkozik, vagy ha olly eset vagy ok adja-elő magát, melly miatt a' más tartományi helytartót letennék, megveretnék, vagy épen megöletnék, — akkor igy szól a' schach: „Hagyjuk ezt! ez a' szegény világtalan Risa-Kuli; őt hagyjuk élni békével." Igy nincs okom panaszra, mert két szemem' hijával sokkal jobban vagyok minden bal sors ellen biztosítva, mintha egész Persiából husz legtisztábban látó szemet hordoznék fejemben!" És ezen tréfán az öreg chan ismét nevetni kezde, annyira, hogy még hasa is vaczogott."

KIVÉTEL.

Ha a' szépnem' tisztelőjinek — kikhez magamat is számlálom — a' következő igaz történet fájdalmas, azon gondolattal vigasztalhatják magokat, hogy csak „kivétel". Még a' legszebb gyümölcs közt is találkozik férges. — Rodrigo, egy vitéz spanyol, szerelemből összekelt egy szép de szegény leánnyal, kinek neve Blanka volt. Rodrigo azzal hizelge magának, hogy viszont szerettetik 's minden barátja ugyan azt hivé, mert a' nő' gyöngédségének naponkénti tanúji valának; sőt a' nő maga is azt hitte, mert asszony tulajdonkép mindig szeret, csakhogy nem tudja: mit—'s azért magának azt képzeli, hogy a' legközelebbi tárgyba szerelmes. — Kevés idő mulva a' syanyolnak örököse akadt Nápolyban. Ennek fölvételére magának kelle utra indulni. Hogy bocsáthatta volna Blanka őt egyedül? ez neki olly lehetlennek tetszett, mint férjének nejétől elválni. Együtt szállottak tehát hajóra-- de alig voltak néhány napig a' tengeren, midőn egy algiri kalózvezértől elfogattak. Csak egy vigasztalásuk maradt a' rabszolgaságban, az tudni illik, hogy el nem választattak, hanem mindketten ugyanazon egy urnak adattak-el Ez, egymásiránti hő vonzalmukat észrevevén, Blanka' házassági hűségét minden megtámadástól mentten tartotta, de nem gyöngéd kimélésből, hanem nyerésvágyból--- hogy a' dús spanyoltól nagyobb váltságdijt csikarhasson-ki. Rodrigo, atyafiainak számos levelet irt azon meghagyással, hogy egész vagyonát eladván, a' pénzt küldjék-meg imádott Blankájának kiváltatására. Azonban rokoni, mint közvetlen örökösei, épen nem siettek akaratját teljesíteni 's kedvesebben látták volna, ha rabszolgaságban éltét veszti vala. Arról szegény Rodrigo mit sem sejtett. – Mig nejével együtti kiszabadultát nyugtalanul várná, egy franczia hitehagyottal ismérkedtek-meg. Ez virgoncz, delitermetü férfi vala 's nem sokára barátjok lón, kijó indulatját ezer meg ezer apró szolgálat által bizonyítá-be. Ő volt első, ki a' spanyolban gyanút ébresztе rokoni ellen és azt tanácslá, hogy maga induljon hazájába, ott birtokát adja-el 's a' bevett pénzzel legdrágább kincsét váltsa-ki. Rodrigo ezeket urának előadta, ki foglyának nyiltszivüségében és szerelmében bizván, neki engedelmet adott Spanyolországba utazni; de Blankát zálogul megtartotta. Rodrigo hazájába repült; mindent eladott és két hónap mulva azon édes reménnyel tért-vissza, hogy Blankát kiváltja 's vele, ámbár szegény állapotban, de birása által még is még igen gazdag, szabad honában töltendi-el hátralevő napjait. — Estve vala, midőn ládájával — mellyben minden kincse volt — megérkezett. Blanka kimondhatlan gyöngédséggel fogadá. Mingyárt urának ki akarta fizetni a' váltságdijt. Neje azonban ráboszélte, hogy reggelig várjon 's addig karjai közt pihenje-ki magát. — Édesen elszunnyadt a' fáradt; édesen ébredt-föl reggel és első gondolatja Blankájának megszabadítása volt--- De ezt hiába kereste---Éjjel a' hitehagyottal megszökött és ládáját is magával elvitte. Rodrigo rabszolga maradt. Az ég könyörült rajta. Nem lánczai, hanem feleségének ocsmány hűtelensége sirba taszíták. * * *a.*

APRÓSÁGOK

„Istenem! mi lesz az okos lények' rendéből ha minden leány pártában marad?" — igy sopánykodott Gyávafi, miután sok szép, azon szín alatt nyomott kezébe üres kosarat, hogy ő nem akar férjhez menni' „Jaj barátom! — vigasztalá Ravaszházy, — ne higy a' leánynak; ez soha sem beszél igazat. — Mig fején a' párta, mindig azt mondja: „örökké szűz maradok" mert tudja, hogy abból semmi sem lesz; — ha nővé lett, igy sohajtozik: „oh! ha még egyszer lány lehetnék!" mert tudja, hogy abból sem lesz semmi."

Egy szegény legény nőül vevén egy gazdag, de nem legszebb ábrázatu 's természetü leányt, midőn már annak egésznapi szarka-csörgését elunta hallgatni, barátjához ment magát kifúni 's panaszát kiönteni. „Megmondtam—szólt ez — hogy lelkét nézd annak, kit nőül veszesz." — „Aha! hadd-el barátom! — felel amaz, — hisz' épen az a' baj, hogy lelkét (aranyát) néztem." *Színből Mézfalvitól.*

REJTETTSZÓ.

Habjaival magyarok' földén hömpölyg-el egészem.
Hogy ha kegyes közepem, veszen áldást Jámborul éljed
Két szélsőm' — mert holnap könnyen sirba jutandhatsz.

Sz. Ig. Zala V-ből.

A' 40dik számu rejtettszó: Robot.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

42dik szám — Pest, majus' 27kén — 1835.

HAZAFIÚI JELENTÉS

a' magyarországi utak' javítatása iránt.

Három esztendő előtt Martonvásáron, ns. Fejér vármegyében alulirt egy angol országutat (Chausée) épített, Mac-Adam szerint, melly rövid idő alatt olly vizellenes (wasserdicht) uttá vált 's erősült, hogy most minden pontján 's az év' minden részeiben rajta könnyen 's egyformán járhatni. 'S minthogy három év óta rajta legkisebb javítás sem kivántatott, 's nem tekintvén, hogy lágy anyagból, ugymint sóskuti homokkőbül készült: méltán reméllhetni, hogy ezen ut, vizellenes épittetése miatt még legalább is 15 évig mostani jó állapotjában megmaradni fog. — Czéliránosnak sőt kötelességének tartja alulirt a' tisztelt Közönséget 's mindazon nagyérdemü Uraságot, kik ezen utkészítés' módját használni kivánnák, arra figyelmeztetni ezennel, hogy ő individualis, összehasonlító számolások után tett bilance által bebizonyítani képes: mikép a' magyarországi eddigi utkészítés-mód, minden nagy hijányai mellett is, kétszerte nagyobb költségbe kerül, mint hasonló körülmények mellett Mac-Adam' systemája szerint kerülne; — nem tekintvén az utóbbinak jeles tulajdonit 's állandóságát.

Mindazoknak, kiket ezen nevezetes tárgy közelebbről érdekel, bővebb értesítéssel szolgálni, sőt, mivel fontos földmérői foglalatosságai végett alulirt honn ritkán találtatható, bérmentes levelekre is irásban felelni kész. Pest majus 7kén 1835.

Külley János Dániel,

t. Komárom és Beregvmgyei volt, 's magyarországi hites földmérő. Lakik Pesten, Hatvani kapunál az „elefánt" czim alatti házban, 2dik emeletben.

A' LÁBSZÁR.

(Elbeszélés Zschokke után.)

1782-ki ősszel Thevenet Lajos sebész Calais-ban aláirás nélküli meghivást kapott, hogy más nap egy, a' parisi uthoz közelfekvő mezei házhoz, minden vágóeszközzel ellátva, térjen-be. — Thevenet akkor legügyesebb sebésznek tartaték, annyira, hogy gyakran a' tenger-szoroson által még Angliába is vivék őt müvészetének 's tanácsának használata végett. Sokáig szolgált a' katonaságnál. Külseje nyers volt, de természeti jószivüsége miatt az emberek' köz szeretetét nyert meg. — Thevenet csudálkozott a' névtelen meghiváson. Az idő és hely, t. i. mikorra és hova várják, legnagyobb pontossággal ki vala jelelve, de, mint mondám, az aláirás hijányzott. — „Eszelősink közül egyik nyilván el akar bolondítani!" gondolá 's nem ment. — Három nap mulva hasonló meghivást kapott, de már sokkal sürgetőbbet 's azon megjegyzéssel, hogy holnap reggel kilencz órakor egy kocsi fog megállani háza előtt, elvitelére.

Más nap pontban kilenczkor valósággal egy csinos nyitott kocsi meg is jelent. Thevenet nem ellenkezett többé és bele ült. — Kapu előtt a' kocsist kérdezé: „kihez akarsz vinni?" — Mellyre ez nem felelt egyebet, mint: „things unknown to me, I am not concerned" a' mi körülbelől annyit tesz: hallgass nyelvem, nem fáj fejem. — Tehát angol. — „Kend neveletlen" viszonzá Thevenet. — A' kocsi végtére az érdekelt háznál megállott. „Kihez menjek én itt? ki lakik itt? ki beteg?" kérdezé Thevenet a' kocsistól, mielőtt kiszállana. Mellyre amaz csak előbbeni feleletét ismétlé, mint Thevenet is a' magáét.

A' házkapuban egy szép, mintegy huszonnyolcz évü férfi fogadá-el őt, ki az első emeletben egy nagy szobába vezette. Ez, mint beszédéből kitetszett, angol vala. Thevenet tehát angolul szólította meg 's igen udvarias feleletet kapott. — „Ön engem meghivott" mondá a' sebész. — Igen le vagyok kötelezve fáradságáért — felele a' britt, — tessék helyet foglalni. készen van csokoládé, kávé és bor, ha talán az operatio előtt valamit inni tetszenék. — „Mutassa-meg Ön nekem előbb a' beteget. Meg akarom vizsgálni: valljon szükséges-e az elvágás." — Igen is, szükséges. Tessék leülni. Különös bizodalommal viseltetem Ön iránt. Hallgasson-ki engem. Ezen erszényben száz guinea van, mellyet Uraságodnak jutalmul szántam. Azonban ha szerencsésen elvégzi, többre is tarthat számot. Ellenkező esetben, vagy ha akadályozná kivánságom' teljesítését, íme itt egy töltött pisztoly. Ön hatalmamban van, és isten engem ugy segéljen, én keresztüllövöm. — „Én Ön' pisztolyától semmit sem félek. De miben áll kivánsága? ki vele, minden előszó nélkül! Mitevő legyek?" — Vágja-le Ön jobbik lábszáromat. — „Tiszta szivemből 's ha akarja, még fejét is. De lábszára egészségesnek látszik. Ön ugy ugrált a' lépcsőn előttem, mint egy kötéltánczos. Mi baja lábszárának?" — Semmi. Nélküle kivánok lenni. — „Ön megbolondult." — Ahoz semmi gondja, Thevenet uram! — „Mit vétett ezen szép lábszár? — Semmit. Elhatározta-e magát, nekem azt levágni? — „Én nem ismerem Önt. Állítson nekem előbb bizonyságot ép 's egészséges eszéről." — Akarja-e kivánságomat teljesítni Thevenet ur? — „Igen, mihelyest megcsonkíttatásának valami fontos okát hallani fogom." — Az igazságot most nem mondhatom, - - - talán egy esztendő mulva. Hanem fogadom, ezen ha-

táridőnek eltelte után Ön is megvallja, hogy megcsonkíttatásomnak okai a' legnemesbek voltak. — „Én nem szoktam fogadni. Tessék magát megnevezni 's nekem lakhelyét, nemzetségét, foglalatosságát --- megjelölni.“ — Ezeket megtudja majd később. Most mit sem. Csak arra kérem, tartson emberséges embernek. — „Emberséges ember pisztollyal nem ijeszt orvosára. Kötelességim vannak Ön iránt is mint ismeretlen iránt. Én szükség nélkül Önt nem csonkítom-meg. Ha kedve van, egy ártatlan háziatyát meggyilkolni, ám --- lőjön.“ — Jól van, Thevenet Ur — mondá az angol 's pisztolyát itt elővevé. — Én Önre lőni nem fogok; de lábszáromnak elvételére még is kényszerítendem. A' mit sem iránt ami kedveskedésből, sem jutalomvágyból, sem golyómtóli félelemből tenni nem akart, azt könyörületből teendi. — „Hogyan uram?“ — Egy lövéssel összezúzom lábszáromat, és pedig mingyárt itt, Önnek szemeláttára.

Az angol leült, pisztolyt vőn kezébe és lábának irányzá azt. Thevenet felugrott, hogy visszatartóztassa. — „Egy motszanást sem—kiálta az angol—különben elsütöm. Csak választ ezen egy kérdésre: akarja-e kinaimat ok nélkül nagyítani 's meghosszabbítani? — „Az ur bolond. Legyen-meg akaratja. Levágom tehát átkozott lábszárát.“

Minden készület megtétetett. Mielőtt Thevenet a' vágáshoz fogna, pipára gyujtott az angol, 's megesküdt, hogy pipája ki nem alszik. Szavát is állotta. A' lábszár holtan esett földre. A' britt tovább dohányzott. – Thevenet mesterül végezte a' vágást. A' megcsonkított ur kevés idő mulva meggyógyult. Orvosát, kit napról napra inkább becsült, nemesen megjutalmazá, hála-könnyekkel köszönt neki megcsonkíttatásáért és Angliába vitorlázott famankójával.

Mintegy tizennyolcz héttel elutazta után, Thevenetnek levél érkezik Angliából. Tartalma körülbelől im' ez volt: — Ön ide mellékelve talál hálám' jeléül egy, kétszáz ötven guineeről szóló, váltólevelet, Panchaud párisi pénzváltónál fizetendőt. Ön engem legszerencsésebb halandóvá tőn, midőn egy tagomtól megszabadított, melly földi boldogságomat gátolá. — Derék ember! hallja-meg most bolond szeszélyemnek, a' mint Ön azt nevezé, okát. Ön azt állítá akkor, hogy az enyimhez hasonló megcsonkításnak józan oka nem lehet. Én fogadást ajánlottam --- Ön jól tette, azt el nem fogadni. — Keletindiai második utazásomból hazajövén, Harley Emiliával, a' legtökéletesb asszonnyal ismérkedtem-meg és imádtam őt. Gazdagsága 's a' nemzetségi viszonyok rokonimnak tetszének, én csak szépségét és mennyei indulatját láttam, érzettem. Csudálóji közé keveredtem. Ah! kedves Thevenet! nekem jutott a' szerencse, vágytársim közt legszerencsétlenebbnek lenni; ő szeretett engem, minden férfi közül engem; ő nem titkolá és— épen azért taszíta-el magától. Hasztalan esdeklém kezéért --- hasztalan egyesíték szüléji 's barátnéji kérelmöket az enyimmel --- ő ingatlan maradott. Sokáig nem nyomozhatám-ki okát, miért idegenkedik velem egybekelni, miután saját vallomása szerint tébolyodásig szeretett engem. Végre testvére egyszer kivallotta még is a' titkot. Miss Harley a' szépség' remeke volt, és egyetlen egy természeti hibája: hogy csak --- egy lábbal birt, és ugyan ezen tökéletlenség miatt félt hitvesemmé lenni. Remegett, hogy ezért talán kevésre becsülhetném. Azonnal elhatározám magam'. Hozzá akartam hasonlítani. Köszönet Önnek, drága Thevenet ur! hasonló is levék. Mankómmal Londonba tértem. Legelső dolgom vala Miss Harleyt fölkeresni. Ott azon hír szárnyalt 's magam is előre ugy irám Angliába, hogy lórúl-esés által lábom kitört 's elvágatott. Esetem köz szánakozást gerjesztett. Emilia elájult, midőn először megpillanta. Sokáig vígasztalhatlan volt, de feleségemmé lett. Összekelésünk utáni napon felfödözém a' titkot, t. i. hogy micsoda áldozatot tevék kivánatimnak birásáért. Annál gyöngédebben szerettetém most. Oh, derék Thevenet! csak volna még tíz lábszárom elveszteni való, mind szívesen 's vonakodás nélkül adnám oda Emiliámért. Mig élek, köszönettel fogok tartozni Önnek. Jöjön Londonba; látogasson-meg minket; ismerkedjék-meg felséges nőmmel 's akkor mondja még egyszer „bolond valék.“ Temple Károly.“

Thevenet ezen történetet 's levelet barátival közlé 's mindenkor nagyot nevetett, ha azt elbeszélte. „'S még is bolond marad ő!“ volt közönséges befejezése. Felelete ez volt: „Uram! becses ajándékát köszönöm. Ugy kell azt neveznem, mert nem tarthatom fizetésnek csekély fáradságomért. Összekeléséhez a' szeretetre legméltóbb britt-hölggyel sok szerencsét kivánok. Igaz, hogy egy lábszár egy szép, erényes és gyöngéd nőért sok ugyan, de nem igen sok, ha végre a' cserénél nem csalattunk-meg. Ádámnak a' feleség egy oldalbordába került; másoknak is a' kedves szinteannyiba kerül, meg másoknak néha fejökbe is. Mind e' mellett engedje-meg Ön, hogy teljes szerénységgel előbbi vélekedésemnél maradhassak. Jelen szempillantásban ugyan igaza van. Most a' házasság' tavaszának paradicsomában él. De nekem is igazom van, azon különbséggel, hogy az enyim lassan érik, mint minden igazság, mellynek elfogadását sokáig ellenezzük. Vigyázzon, Ön két esztendő mulva megbánja, hogy lábszárát a' térden felül vétette-el; ugy fogja találni, hogy a' térden alul is el lehetett volna vágni. Három esztendő mulva gondolni fogja, elég lett volna

csak a' lábot rá szánni. Négy év mulva, hogy a' nagy lábujat, és öt év után, hogy a' kislábujat elvágni is már igen sok lett volna. Hat év mulva megvallandja, hogy biz elég lett volna a' körmöt levágatni. Mind ezt kecses felesége' érdeminek sérelme nélkül mondám. Asszonyok a' szépséget és az erényt változhatlanabbul tudják őrizni, mint férjfiak itéleteiket. Ifjuságomban kedvesemért mindennap éltemet, éltemben azonban lábszáromat egyszer sem adtam volna; amazt soha, imezt mindennap megbántam volna. 'S ha oda-adtam volna, még ma ismétleném magamnak: Thevenet, te bolond voltál! — Ezzel van szerencsém 's a' t. Önnek köteles szolgája Thevenet."

1793ban, a' franczia zendülés' rémidejében, Thevenet ur — kit egy fiatalabb sebész aristokratia' gyanujába hozott — Londonba szaladt, hogy életét a' mindeneket egyenlitő guillotine (nyaktiló) elől bátorságosítsa. — Unalomból, vagy ismeretségét megujítani kivánságból Temple Károly után kérdezősködött. — Palotáját mutaták. Béjelenteté magát és szivesen fogadtatott. Egy karszékben, pezsgő sernél a' kandalló mellett, körülvétetve huszféle ujságlaptól, ült egy vastag ur, alig kelhetett-föl, annyira esetlen vala. — — Hozta isten, Thevenet ur! szólt a' vastag ur, ki valósággal nem volt más, mint Temple Károly — Ne vegye rosz neven, hogy ülésemen maradok, mert átkozott mankóm mindenben gátol. Édes barátom! Ön kétség kívül látni jő, ha megérett-e már igaza? — „Jövök mint szökevény 's ótalmat keresek Önnél" — Önnek házomban kell laknia; mert valóban igen okos ember. Vígasztalására van szükségem. Valóban Thevenet, ma talán a' kék lobogónak admirálja lehetnék, ha ezen átkozott mankó hazám' szolgálatára nem tett volna alkalmatlanná; a' helyett most ujságokat olvasok 's összeszidok mindent, hogy nem lehetek ott. Jőjön, üljön mellém 's vigasztaljon! — „Neje jobban fogja vigasztalhatni Önt mint én." — Semmit erről. Fa-lába miatt nem tánczolhat, azért a' kártyáknak 's rágalomnak adta magát. Nincs mód vele megférni. Egyébiránt igen becsületes asszony. — „Hogyan, hát valóban igazom lett volna akkor?" — Tökéletesen, kedves Thevenet ur! Ostobaságot követtem-el. Ha lábszárom most megvolna, körmömnek nyíradékát sem engedném-el tőle! Köztünk legyen mondva: bolond voltam! — De vallomásomat tartsa titokban.

* * *a.*

MAGYAR SZÓVAL FESTETT KÉPEK.

(Folytatás)

VIII. Reményi Gyula. Ezen gyermek' kora halála, mert csak másfél évig szíhatta az áldott levegőt, reményteljes álmodozásit vitte apjának, az N-i gyógyszerésznek, sötét sirjába magával. A' gyermeknek már e' gyenge korában kitüntetett férfias elméssége, sokszor kétkedni készté az apát: valljon az ő fia-e? Minden mozdulata, minden dadogása, sőt még sirása is nagy lelket, jeles elmét árultanak-el — de csak a' vakon szerető apa előtt. Midőn székecskéjén ült, olly ábrázatot vala képes mutatni, mint a' beteg mellett álló 's az üt-eret tapogató tudós orvosé, ki ránczos homlokkal azon töri fejét: porral vagy cseppekkel küldje-é világbul ki a' szenvedőt. Épen e' férfias komor arczvonalmakból győződött-meg a' gondos figyelmü apa arról, hogy fiából okvetlen Doctor Medicinae leend; csak azon kétkedett, mellyik egyetemnél nyeresse-el vele a' borostyánt: melly aggság sok, álomtalan éjszakájába került. Már előre képzelgette, mint fog majd az ifju Dr. Reményi háromszegletü kalapjában, bársony mellényében, nád-pálczával N. tágas utczáin diszeskedve föl 's alá járdalni, 's az apai háznak hirét nagy tudományával egész a' bámulásig fölvinni, fölemelni. De az elmerítő édes képzelődésnek egyszerre még árnyéka is eltünt; mert a' reményteljes gyermek rövid betegeskedés után, meghalt. A' szerencsétlen apát, azon egyetlen édes tudat vígasztalhatá csak, hogy fia, kezei között adta-ki lelkét; mert épen az utólsó klisztirt akará neki adni, midőn kimult. Az öreg Reményi hazáját olly igen sajnálá, mint önmagát. És ha volt valami, a' mi megnyugtatásaul szolgálhatott, bizonyára nem egyéb volt, mint a' számtalan kora halállal kimult okos gyermekek' példája, kiket szerfölötti időtlen bölcseségük vive sirba. Ő azért magának hosszu életet jövendölget, és az egész város azon hiedelemben van, hogy bizonyosan száz esztendőn felül élend, ha t. i. az okosság ártalmas az egészségnek.

IX. Szunyi Matyi a' gazdag Szunyi Jánosnak fija, 's unokája ama' hires Szunyi Pál tudósnak. Ős-eleinek emlékét azért hordám itt föl, mert tulajdon neve egészen isméretlen, olvasóim előtt. Matyi már természeténél fogvást undorodott minden munkától. Minden erénye tizezer pengő forintnyi esztendei jövedelemben állott. Ha a' bölcs előrelátás, e' jelességgel meg nem tiszteli, terhére vált volna a' hazának. Hivatalos foglalatossága egyedül, ágyból fölkelni 's ismét lefekünni, volt. Ő mindezen fáradságos munka mellett ötven kilencz évig élt; de ha belőle okos számolás szerint kivonjuk azon időt, mellyet alvásban töltött, talán tizenkilencznél több nem maradand. Hanem legyünk igazságosak iránta! mert jól általlátta: milly kevés része van értékében, mellyet nem saját, hanem eleinek véres veritéke szerzett; 's nem is tekinté magát egyébnek, mint idegen jó-

ság' sáfárjának, mellyről egykoron számot kell adnia. Megelégedvén legnagyobb szükségei' kielégítésével, másra semmire sem költött. Ha jövedelmei' egy kis részével, szükséget szenvedő felebarátján kellett volna segítenie, azt idegen javak' bitorlásának vala tekintendő. Végre meghalt 's kincseit egy közeli rokonának fiára hagyta, ki szemeit hősünknek örömmel zárta-be. Végrendeleténél fogva emlékkövet állíttata magának, mellyre élete' rajzát iratni ohajtá. Áll a' sír-oszlop, de rajta egyéb nem olvasható, mint az, hogy — meghalt. *Szép Ferencz.*

(Folytatása következik.)

MAGYARKÁK.

A* vármegyében H* földesur harmadéve ujdonfogadott ispánját, ügyességéért 's hív és pontos szolgálatja' tekintetéből, szinte megelégülésen tul kedvelé; azonban a' földesur néhány hét mulva mint lepetett-meg, midőn az ispán, hivatalát megköszönvén, tőle fölmentőlevelet kért! Váltig tudakozódék rögtöni felmondása' okárul a' földesur, 's ha talán eddigi fizetését keveselné, azt megjobbítni ígéré; a' tiszt is váltig vonakodott urát felvilágositni, csupán szilárd elhatározásával mentegetőzvén, mig végre az ostromló unszolások ezen őszinte nyilatkozást csikarák-ki belőle: „Én különben hivatalommal igen meg volnék elégedve; de belső érzetem ösztönöz arra, hogy a' tekintetes urat tovább egy óraig se szolgáljam, és pedig azért: mivel a' tekintetes ur — magyar létére — se bort nem iszik, — se nem dohányzik; de még, a' mi legtöbb — bajusza sincs."

Minap a' szakálnak egy indulatos kedvelője az alföldön utazván, bizonyos falusi parasztgazdától éjjeli szállást kére, ki a' városi uracsot néhány perczig némán és komolyan méregetvén szemeivel, végre nagy buzgósággal imigy sohajta-fel: „Istenem! a' világ — már látom — csakugyan felfordult; mert ezelőtt csak a' zsidók jártak szakálosan, most pedig a' szakált az urak viselik; de bezzeg a' zsidók hordják — az erszényt!" —

Kérdésre felelet. B*. vármegyében néhány év előtt egy rögtön-verselő, utaztában, egy bundás szántótul következő hexameterrel kérdezősködött:

Hallja-e kend bácsi! van-e még ide messze Kovácsi?

a' földmivelő — hajdan talán debreczeni diák — pedig hevenyében ezen pentameterrel válaszolt:

Menjen az ur szaporán, még ma eléri korán.

Tehát nem avult még el egészen ama' régi közmondás:

Saepe sub vili latet sapientia veste! —

Közli Molnár Sándor.

EREDETI MESÉK.

A' Medve és Tüskésborz: Egy gyengén, de fortélyosan megláncolt és szemeit tüzesen forgató, sípra 's dobra kedvtelen táncoló medvét, eképen szólított-meg egykor a' tüskés-borz: Kedves urambátyám, nem tudok eléggé csudálkozni, hogy orra alatt annyit piszkáltat; hisz a' kigyelmed' lába gyalog-útat nyomni, nem pedig balétre való — „Hallgass te léczszegtekercs! — felel a' tenyeres talpas—ut nélkül is elegen besimultok ti ide, 's ravaszul szerzett fészketek' minden zsombékján megbotlanám, ha orromnál nem vezetne az, kinek kenyeret szerzek."

A' Harkály és Szalonka. Harkály: Csudálom, hogy magam-forma derékorrú létedre, olly kínosan szívod a' föld' zsirját; — lásd én, ha éhezem, csak nyelvemet nyujtom a' köpűbe és szájamba reppen a' sült galamb.—„Hej czimbora!—mond a' szalonka—neked se mindig papsajt, eleget sajnálkoztam téli időkben rajtad, midőn fejed is szédült a' fakopácsolásban, mig nagy kínnal egy férgecskére tehettél szert; én az egyszerüség' barátja vagyok."

A' Vizsla és Juhászkutya. Vizsla: Atyafi! te ugyan meg vagy verve, — hogy kóczos, nehéz gyapjadtul illy hőségben sem szabadulhatsz — 's az egész napot a' csacsi' rokonságában nyáj után kullogva töltöd-el.—Piha! — be émelygős dolog — jer hozzánk az udvarba, meglásd jobban töltöd napjaidat. — Juh. kutya: Hol füled? hol a' farkad? te csonka pákosz, elrugaszkodott faj! — a' mit én fogok, azt aportl nem teszi asztalra, mellynek ollykor ollykor csak csontja — tiéd. —

A' Darázs és Méh. Darázs: Szegény bohó, jámbor öcsém! mit töröd magadat másért? no hiszen, majd én barkácsoltatnám magam', 's a' mit sok fáradsággal gyüjtöttem 's véres veritékkel szerzettem, majd én engedném másoknak; — öcsém! jer velem a' vadonba, jobb egy magam' odúja, mint másnak üveges köpűje. Méh: apám, anyám, a' köztársaságból dicsően multak-ki,— 's egészen soha sem irtathatik itt ki egy család is. — De jaj! a' te képzelt szabad felekezetednek, ha szemügyre vesznek — nádban pedig orozva, 's a' világtól megvetve tengődni, örökös rabság.

G. Balogh Tivadar.

EPIGRAMMÁK. (Oven után)

BOR ÉS SZERELEM.

A' Bor 's a' Szerelem közt nincsen semmi különség;
Csak hogy amattól láb tántorog; ettül az ész.

A' SZERELEM.

Zűrzavar a' szerelem: mert a' harcz, béke, — szabadság,
Rabság, — tarka remény, irtózás, — kín, gyönyörűség,
Gond, könnyelműség, — méreg, méz, — férfi komolyság
Es gyermekjáték, — bölcsesség és eszelősség —
Benne csudálatosan vagyon össze meg összezavarva.

Szinből Mézfalvi.

REJTETTSZÓ.

Öldöklő eszköz feje; lábát érzi csak orrod.
Nagykunságba eredj 's majd az egészre találsz.

Molnár Sándor.

A' 41dik számu rejtettszó: Mura.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomatja Belmel.

TÁRSALKODÓ.

43dik szám — Pest, majus 30kán — 1835.

NEHÁNY SZÓ A' DUNAHAJÓZÁS KÖRÜL.

(Folytatás. Lásd az idei Társalkodó 34dik számát.)

XIII.

Pest, majus 26án 1835.

Pannonián tegnap Bécsbül — jóllehet elindultunkkor a' gőzöny (gőzmozgony) szerfeletti felhevülése miatt egy órát 's 35 perczet vesztènk, és igy reggeli 4 óra helyett a' lánczhidtul 5 óra 35 perczkor indulánk — Isten segítségével egy nap alatt Pestre jövén: épen a' Társalkodóba ismét iktatandó néhány szórul 's arrul gondolkoztam: mikép adhatnám a' dunai vállalat velejét olly világosan a' közönség elibe, hogy aztán félreértések 's balmagyarázatok ne kissebbítnék annak, fájdalom mondani, ugy is eléggé 'langymeleg' érdekét,—midőn megérkeztemkor a' Társalkodó legközelebbi 41ik számában e' czim alatt: *„Még néhány szó a' Dunahajózás körül“* Orosz urnak ellenészrevételeit találtam.

Ezen észrevételekbül az tetszik ki, hogy Orosz ur még most sem látja, vagy nem akarja látni a' dunai vállalatnak azon jól megkülönböztetendő két oldalát, mellyet utólsó közlésemben kijelelék.

Ugyan is minden, mi a' Dunában és Duna körül történik, két fő czél elérése végett történhetik és történik.

1ször: A' magyarországi vizeknek — felette keveset kivéve — elrendelése végett, mellyeknek a' Duna egyedüli lecsapoló csatornája.

2szor: Szabadabb hajózás és kereskedés tekintetébül. Mikhez mellékesen az járul, hogy vizi szabályozásoknál, mellyek Magyarországban a' Dunával, mint szinte egyedüli lecsapoló csatornával, szükségkép legszorosb kapcsolatban vannak, az áztatási — irrigatioi — haszon, hol csak lehet, ne rontassék el.

Már ezen sorok után én nem az *„olvasni tudókra“* hivatkozom, mint Orosz ur, hanem a' gondolkozni és megfontolni képesekre, 's kérdem: nem világosb-e mint déli nap, hogy a' mult évi Társalkodó 88ik számában a' Dunát mint Magyarország lecsapoló csatornáját, adom a' község elibe, 's azt állítom, hogy mint ollyas a' szirtek kipuskázása által nem javulhat, mert ez szinte emberi tehetséget tulhalad; mi azonban nagy szerencse, mivel igy a' vizek irrigatioi hasznátul, melly évrül évre szembeötlőbb lesz köztünk, tulmunka, tulgond, tulfáradozás által meg nem foszthatjuk a' hazát; melly tulságoktul egyébiránt elég távul tespedünk! 'S mi világosb továbbá, mintsem, hogy miután az emlitett Társalkodóban egykori saját hibás látásimat gyónván meg, a' közönséghez férfiulag szólék „hagyna fel alaptalan várakozásival“? ugyan a' mult évi Társalkodó 95ik számában ismét a' Dunárul, mint hajózási, kereskedési csatornárul értekezém, mellyet Vásárhelyi Pál ur kedvező körülményektül segítve javított, 's mellynek javítása végett tette udvarunk a' török udvarral teendőket, és jött végre a' török biztos. — 'S ugyan mi egyéb miatt lépett volna is tractatusra kormányunk a' félholddal?

Ha Orosz ur a' Társalkodóban időszakonként előadott jelentésem mindígi felirását „Néhány szó a' *Dunahajózás* körül“ némi figyelemmel gondolta és fontolta legyen át, felszines vagy tán hibát találni akaró olvasás helyett: nem lett volna, csak a' puszta felirás után itélve, nagy mesterség kitalálni, hogy a' Társalkodó 88ik számában semmi egyéb nem volt szándékom, mint mellékesen helyreigazitását eszközleni ama' hibásan kikürtölt és jó időtül fogva megrögzött balhiedelemnek, mellynél fogva sokan a' vaskapui szirtek kipuskázásával a' Duna leszálltát, 's minden mocsárnak 's minden kiöntésnek megszüntét reméllették.

Ez azonban Orosz urnak nem „látszott“ ugy, mirül én nem tehetek. Vagy ha tehetek is, 's bennem a' homálynak oka, — mint valósággal nem kivánhatom és nem is kivánom Orosz urtul szavaim jóramagyarázását, nézetim engedékeny birálását: becsületi kötelesség lett volna — a' szó egész értelmében — azon mezőre lépnie — ha a' Dunai vállalatot akará rostálni, mellyre én állottam, és nem másunnan piszkolni azt be az ellenség és keserű tréfa tajtékával.

Én magyarul irtam a' Magyar közönséghez. És most azt gondolhatná a' részrehajlatlan Olvasó: Magyarul czáfol meg Orosz ur Magyarok előtt. Koránt sem! Magyarul hallgat; hanem egy német könyvben mutatja be a' terra incognitát, valódi mibenléteben (?) az emberiségnek, a' világnak! — 's ezzel a' Dunai vállalat mibenlétét!

Orosz ur többször irt ellenem. Én soha nem válaszoltam; mert irásiban jobbadán ügyesen elburkolt személyességek fordulának elő, és legnagyobb felvigyázattal is igen könnyen epeharcz szokott végre a' tollharczbul támadni; de leginkább azért nem, mert valóban jobb 's fontosb dolgom volt, mint illyféle háborúkat víni. Most sem motszantam volna, mert már megszoktam Orosz urnak fölöttemi censor-szerepét; de itt nem személyem, hanem az ügy támadtatott meg, és az forog veszélyben.

Ha mind az, mi közbenjárásom által a' Duna körül történt, Németországban isméretes volt volna, vagy csak azon kevés volt legyen németre fordítva,

mi általam a' Társalkodóban közöltetett, akkor fel sem veszem Orosz urnak *terra incognita*-elmésségit. De a' dolog egészen máskép áll, és itt kérem az Olvasónak részrehajlatlan itéletét!

1833ik év Decemberében utazom Németországon keresztül. Münchenben és Stuttgartban a' dunai dolgot—de csak egybeköttetési tekintetben—testi lelki tehetségem szerint felelevenítem. Mind a' két ország fejedelme, eszközlésem által Részesévé lesz a' Gőzhajótársaságnak, melly a' dunai vállalattal — de csak kereskedési tekintetben — legszorosb kapcsolatban áll; a' régi, már Nagy-Károly gondolta terv „egybekötni a' Rajnát a' Dunával" uj rugósságot nyer azon eset által, hogy a' vaskapui szirtek is valahára helyből-mozdulásra, vagy mesterséges kikerültetésre vannak itélve. Elérkezik az időszak, mellyben a' tárgy a' bajor kamarák előtt felvétetik. Olvassuk csak az ezt illető fejedelmi beszédet; olvassuk a' többi vitatásokat. Közel áll a' kivitel az óriási gondolathoz! De roppant a' megkivántató költség; még roppantabb az ellenzés; se jobra se balra nem dül azonban a' tárgy, hanem függ és függésében mind nagyobb érettségre virul; és Németország legkisebb városában nagyobb érdeket szül, mint nálunk tán a' legnagyobban. Politikai körülmények azonban nem tanácsolják, sőt nem engedik a' fenhangú szólást. Mi tehát tanúk nélkül, tán rágalmazók közt, hallgatva dolgozunk Orsova táján; de dolgozunk éjjel nappal, némán ugyan, de azért nem kevésb lelkesedéssel. Csak én szólamlom meg néha 'magyar nyelven—a' kevesektül ismért, még kevesebbektül kedvelt magyar nyelven — melly odakün visszhangra nem talál. És Németország, melly természeti fekvése szerint 's mert az is osztozik Dunánkban, legbuzgóbb a' tárgy körül, semmi legkisebbet nem hall a' dunai vállalatrul, — t. i. hajózási tekintetben, minthogy Magyarország lecsapolása nem felette érdeklené. Felhevül a' képzelet, és alig türhető többé a' tudvágy, midőn Orosz ur „*Terra incognita*" munkája megjelen, azon egyedüli, melly Magyar által Magyarországban van irva, és ez a' dunai vállalatrul se többet se kevesebbet nem mond, csak a' következőt:

„Persönlich ist er jetzt mit der Sprengung der Fel„sen beim schwarzen Thore beschäftigt, welches Unterneh„men von der Regierung kräftig unterstützt wird. Eine „im verflossenen Oktober in dem ungarischen Tagblatte „Jelenkor gemachte Mittheilung, daß man erst jetzt „die Unausführbarkeit, ja sogar Schädlichkeit dieser Un„ternehmung wahrgenommen, machte großen Eindruck im „Lande. Doch kurz darauf scheint ein türkischer Ingenieur „alles wieder in Ordnung gebracht zu haben, denn in der „folgenden Mittheilung wurde weder die Unausführbar„keit noch die Schädlichkeit berührt, sondern das Pub„likum von dem erfreulichen Fortgange des Werkes in „Kenntniß gesetzt."

És most ismét kérdem a' részrehajlatlan Olvasót: valljon a' külföldre, melly előtt minden e' tárgyat illető, titok leple alá vala helyezve, kedvező benyomást tett-e Orosz urnak ezen elmésség, és használ vagy árt-e az ügynek, a' magyar vállalatnak?

Mindenkor erős meggyőződéssel hittem, "a' való csak kölcsönös vitatás 's minden oldalu vizsgálat által fejlődhetik egész világosságra" 's ennélfogva az *audiatur et altera pars*-nak mindig barátja voltam, 's azt tartom: minél többen nyilatkoztatják ki valamelly czélba vett tárgy iránt véleményüket, annál bizonyosb annak sikeres végrehajthatása. De valljon Orosz urnak a' dunai vállalat körül az e véleménye, mit a' "Terra incognita"-ba tett? Ez ugyan alapos egy vélemény! ha véleménynek akarja adni — mire a' Társalkodóba iktatott ellenészrevételeiben a' „*különböző nézetek és véleményekrül*" irt szavai mutatni látszanak; mert mit beszélt, gondolt vagy sejdített Orosz ur a' dunai tárgy körül, arrul nem itélhetünk; hanem csak arrul, mit irásban közlött; a' kérdésben levő „*különböző véleményü*" felvilágosításon kivül azonban Orosz ur részérül még sehol sem mutatkozott, legalább tudtomra, semmi is. Mibül tán az sül ki, hogy Orosz urnak e' tárgy körül semmi véleménye sem volt; de, mint honunkban vajmi soknak szokása, adat és vélemény nélkül szólott a' tárgyhoz, észrevétiben több elmésséget mint mélységet, szomjában több tetszeni mint használni vágyást árulván el; min, Orosz ur találékonysága és eleven esze után itélve, eléggé nem bámulhatok.

Azt hozza elő Orosz ur: „Hogy pedig a' Grófnak tetteit, hol csak lehetett, méltán magasztaltam, és soha azoknak soraiba nem állottam, kik itt a' psychologiai bonczkést vagy az arithmetikai serleget használták, szinte közönségesen tudva van. Azért semmi irigység' vagy ellenkezés' vádja reám nem fér." Ezt szépen köszönöm! De higye el Orosz ur, hogy ámbár az élet' lehető legnagyobb szerencséjének tartom némi lelkesektül, kikkel sympathiát érezünk és kiket tisztelünk, 'cselekedetink jóváhagyását megnyernünk',— politikai pályámon rég el valék „a' sárral dobatásra" készülve; 's azért bár magasztaljon, bár ócsároljon Orosz ur, az legkisebb gondom. Csak ne használja elmésségi és mulatságos összeállítási és egybekeverési szép talentumát és ügyes forgolódékonyságát azon tárgyak mellékes megtámadására 's fortélyos lealacsonyítására, mellyek honunk és közönségünk hasznát, becsületét, dicsőségét czélozzák.

A' magyar ember, mesterségi, müvészeti és tu-

dományi tekintetben, általányosan véve, nem áll nagy hitelben a' külföldön, sőt a' legközelebbi szomszédságban sem. És annyira bévett ezen hiedelem, hogy sok szép talentum, sok valódi érdem, használatlan teng, jutalmazatlan sínylik honunkban. A' dunai vállalat technikai eszközlése magyar kezekben van; a' számnélküli irígy, facsaró, ócsárló, áruló, hátráltató tehát mindenütt utat zár, mindenben gátot vet. E' felett pedig sokkal nagyobb azon selejtesek száma, kik semmit sem mernek, mindenen kétkednek, a' mindennapi tehénhuson kivül egyéb eledel után nem esengnek, mint azok száma, kik Isten kenyerét hijában enni nem akarják, és férfias munkában töltik éltük napjait; melly két adat után Orosz ur sem fogja tán tagadni, hogy jobb lett volna: a' Terra incognitában olly tárgyrul hallgatnia, melly előtte tökéletesen terra incognita volt, — vagy az ügyet inkább a' Jelenkor vagy valami magyar könyv által támadni meg.

Orosz ur azonban bizonyosan nem tudta: mit és mennyi rosszat mivel; mi uj bizonysága, hogy az eleven ész, elmés előadás és ügyes compilatioi talentum nem mindig jár karöltvé a' meggondoltabb értelemmel és azon tapintattal, melly minden ember sajátja. Hogy pedig nem tudta Orosz ur, mit mivelt és mennyire ártott az ügynek, melly korántsem áll eldönthetlen lábon még, — sőt Ő a' dunai vállalatnak jóakarója, előmozdítója, azt abbul hozom ki, hogy Orosz ur minap valami privat társaságban arra szólított fel „közölnék vele egyet 's mást a' dunai vállalatrul, majd a' Fillértárba teendőt, minthogy ő az egészrül semmit nem tud."

Ezt azonban elmellőzendem, mert habár ügyetlenül 's tán nem olly elmésen is, mint Orosz ur, azért mi mondani való lesz a' dunai vállalatrul, vizlecsapolási, hajózási 's irrigatioi tekintetben, azt ezentul is mint birom és győzöm, csak magam fogom eszközleni, — a' magyar közönségnek engedékenységében 's férfiui itéletében továbbá is teljesen bizván, melly át fogja látni, sőt most is látja már, hogy nem a' hizelgő a' nemzet legjobb, legbecsületesebb barátja, 's nem az illusiókban ringató a' közönség leghűbb, legelszántabb szolgája.

Orosz ur irjon ellenem mennyit tetszik, köszönni fogom; mert megvallom, elmés gúnya engem is nem ritkán jól megkaczagtat; jóllehet sokszor igazságtalanul sebesit, 's felette könnyü volna a' sokkal mélyebb visszaszurás; de kérem, Vállalatinkrul ezentul ne okoskodjék adat nélkül; — legelsőben is, mert annyi talentummal, mint sajátja, azoknak tetemesen árt, 's aztán mert bizonyára felébredend benne is — mint végre minden emberben — azon furdaló szemrehányás, hogy "legjobb szándékkal — akarom hinni — csupa meggondolatlanság 's könnyelmüség által kárt 's tetemes kárt okozott ott, hol semmit sem tenni vagy használni vélt." *Gr. Széchenyi István.*

(Folytatása következik.)

MAGYAR SZÓVAL FESTETT KÉPEK.

(Folytatása.)

X. Koplozsdy. Ha a' leélt évek' viszontagságinak emlékezete gyönyörrel tölti-el az elmélkedőt: ugy az öreg Koplozsdy legboldogabb teremtvény a' kerekföldön. Annyi ürömmel fűszerezett örömet nyelni, annyi dúló vészt minden baj nélkül kiállani, annyit tapasztalni károsodás nélkül: csak egyedül neki engedte a' játszi vak szerencse. Ő már nemcsak élete' tavaszán, de nyarán is rég túlugrott, 's ámbár törpe testecskéje, gyors léptekkel siet a' semmiség' örök létébe, honnan vétetett, vissza: lelki tehetségei mindazáltal ifju erőben lobbadoznak; kivált midőn kalandjai 's remek müvei' föstéséhez kezd. Az Ezer-egy éjszaka' keleti költésze, nem szárnyalhatna fölhevült képzeletével versenyt, vele már csak azért sem, mert az ezer-egy éjszaka' meséji, szent igazsággal birnak Koplozsdy ur' beszédei mellett. De ő azért nem követel magának költői borostyánt; — mentsen isten! sőt inkább szerénységből, valóságos igazságoknak vallja állításait. — Ő mindent tud. Ám hogy is ne? hiszen már csecsemős korában az egész birodalmat bekalandozta; ifjusága' idejét pedig Hadur' szolgálatában töltvén, mindent látott, hallott 's tapasztalt. És azért, ifju barátom! eleve intlek, ne bocsátkozzál vele szóváltásba, mert midőn azt állítaná, hogy másfél rőfes nyaku emberek élnek a' Karpat-hegyekben, 's a' Balatonban hal-emberek laknak, 's a Lajta' forrása tengerszem, mellyen számtalan csudaállat köszönt hozzánk; hiszem, nem állhatnád-meg szó nélkül; jaj pedig! akkor véged, tüstént véged lenne. Sőt ha azt is mernéd állitani, hogy Buda-pest közt kőhid' építése lehetséges, ugy jobb lett volna nem születned, mert emberiségedből, merényleted' perczében volnál kivetköztetve, 's baromi állapotban maradnál, míg roppant tapasztalásirul kétségedet letevén, fennyen dicsérni nem kezdenéd Ő — bölcseségét. De mint is mondhatnál ollyasmit?; nem tudod, hogy őneki, mint a' föld- 's vizmérés-tudomány' avatottjának, 's tapasztalatokban megőszült tudósnak, csakugyan jobban kell tudnia: megállhat-e Buda-pest között egy kőhid, vagy sem. Intlek is, hogy minden szavát igennel, minden képzeletszülte rémeit ah-oh-val csudáld, 's embere leszesz. Nem fogod azonban megbánni béketürésedet, mert egy nap alatt annyi, hihetőséget fölülmúló, történetkének jutandasz birtokába, mennyit egy bécsi kofa, három év alatt

nem tudna összekoholni. Oh pedig, mi nagy szüksége van, fölvilágosodással kérkedő korunkban, egy, nagy világ' divataihoz magát alkalmazni vágyó ifjunak, az illyes holmire! — Végre még azt jegyezhetem-meg hősemről, hogy ő testestül lelkestül, a' nagy hírü Báro-de-Manx' unokája, 's minden jeles szellemi tulajdonának örököse.

XI. Kerepesy Panna. „Ki sokat beszél, az vagy sokat tud, vagy sokat hazudik" példabeszéddé lett nálunk. Nem tudom, Kerepesy asszonyságra, ez elaggott okoskodás' mellyik része illik; de hogy sokat beszél, megbizonyíthatja az egész város, mellynek ő — tisztelettel mondva — tktes 's nzetes Biróné-asszonya. A' sok beszéd nem gyalázat kedves olvasó! sőt inkább társalkodás' gyönyörében élvet kereső korunk' nagy erénye. Csak gondold-meg: mi szégyenpironság fut-el, midőn valamelly fényes gyülekezetbe jutván, síri némaságban kell ülnöd? milly feszült, milly unalmas ollyan társaság, hol annak minden tagja magába vonultan versenyt hallgat? És lám! számüzve van onnan e' baj, hol biróné asszonyom, feje és lelke a' gyülekezetnek; ő soha ki nem fogy a' szóbul; mert agyában a' gondolat gondolatot üz, 's azok' egész seregét kitálalni mesterileg tudja. Órákig eldarál, a' nélkül hogy kifáradna, 's pedig olly csekélységekről, mellyekről szomszéda, a' tanácsosné öt szót sem tudna mondani. Midőn megereszti kerepelő malmát — a' fulánkos nyelvecskét — akkor sem zúgó zivatar, sem szélcsend nem állhat-ellen. Közbe szólsz? nem hallgat rád. Ellene mondasz? folytatja beszédét. Szundikálsz mellette? megerőtetett szavával fölébreszt. Ott hagyod? utánad siet 's üldöz fecsegésivel. — De mind e' mellett titkot tartani senki okosabban nem tud, mint ugyan ő. Nem üt ő semmit dobra, hanem szépen elkerítve, 's „köztünk maradjon a' szó" közmondással, a' megszólás' gyanujától óvakodva, adja elő. A' szomszéd tanácsosnénak, mint tisztére utána legfőbbnek, kell mindent először tőle meghallania, azután a' jegyzőnéasszonynak, az irodeáknénak, a' szobaleánynak, 's a' t. mert ezek előtt valamit elhallgatnia lehetlenség, olly annyira: hogy talán ágyékán furná-ki magát a' titok, ha nyelve ellakatoltatván, szerte nem potyogtathatná. Méltó megjegyzésre, hogy ő minden hirt hivatalos, és azért csalhatlan forrásból merít, ha koholni megún; minthogy házában a' papucs-kormány teljes joggal gyakoroltatik, 's azért 'tekintetes' czimet viselő — de azért tekintetlen — férjecskéjének kötelessége, minden történt 's történendő esetet hiven meghozni, mielőtt azok a' tanács' elibe adatnának. Mert azonnal szörnyüt ájulna, ha más valaki által terjedne-el a' legkisebb hirecske. Kételkedem, hogy valaha meghalhasson, tudván, hogy Halál ő méltósága is megfutamodni lesz kénytelen kerepelése által.

Szép Ferencz.

(Vége következik)

GŐZ-PÖF.

Nem adnám a' magyar földért, hogy rám szorultál édes öcsém! — mond kevélyen a' Gőzhajó a' hátán levő Gőzkocsinak — azt gondoltam pedig, hogy, mint a'féle szeles ujoncz, majd rám se nézesz, kivált ha észreveszed születéseden kelt örömeit az embereknek.—„Oh! jó bátya, ne gondold, hogy szorultságból ülök rajtad, épen nem; én? ki Londonban születtem, Bécsben kereszteltettem, itt pedig audientia nélkül még csak nem is láttatom magamat, hogyan szorulhatnek egy hitvány Duna' hátán mászkáló füstös atyafira? Ha tudni akarod; csak magam-kímélésért ültem rád, hogy tovább élhessek mint te" — felel kevélyebben a' kocsi.— Úgy-é! most látom már, ki vagy; hát te azt gondolod, hogy majd itt nálunk, csak a' puszta nagy születésért 's híres keresztelőért, isten gyanánt imádnak, és hogy húszasos audientiádon czivakodni fognak láthatásod miatt? De édes atyámfia, itt sem úgy van már, mint volt régen; nem akar Hunnia többé hunynia, de látnia! Látni 's tudni akarják bizony már előbb nálunk is, hogy mi szép, mi jo 's mi nemes tulajdonok párosultak a' nagy születéssel, és úgy aztán azokhoz mérve szabjak az őszinte bókolatokat is. A' ki hazánkban uj pályát — kivált gőz-pályát — akar kezdeni, szerénynek 's emberségesnek kell annak ugyancsak lennie, nem illy dölyfös 's motozkás fejünek, mint te vagy: ki már bolcsődben dicsekszel születésed 's keresztelteted' helyével; pedig bárhol születtél is, de járni csakugyan itt akarsz megtanulni, ugy é? No csak nezze-el az ember ezt a' hiuságot! a' fattyú még járni sem tud, 's már hosszú élettel kecsegteti magát; mikor én, ki, mind eredetem' régibbségére, mind jó, szép 's kényelmes létemre nézve sokkal több 's nagyobb vagyok naladnál, még is, ha az Ég egy ritka állhatatosságu 's hűségü dajkát mellém nem rendelt volna, tán még most se tudnék járni, sőt ki tudja, ha élnék-e! — Akarmilly hitvány 's füstös atyafinak tartasz is öcse, fijának fogadott már engem az ősz Duna, minden maradékostul, ha nem hiszed, sétálj-le a' Vaskapuig, hol az iránt most készitteti az örökös kötelezvényt is. Százszor szülessél hát ujra, ha túl akarsz élni. — Viszonza neheztelve a' hajó. —

Tűzbe jött e' szavakra a' gőzkocsi, 's keményen kezde piszkolódni. Mit is nem szivelhetvén sokáig a' szabadékos bátya, megkapván öccsét, úgy kidobá a' pesti dunapartra, hogy az ott álldogáló bérkocsisok lovai, a' nagy zörrenéstől, mind szet szaladoztak; mit ezek, minthogy sok kárjok történt, szinte nem szenvedhetvén, a' monsieur gőzöst tizennégy napra becsukaták.

Lukács Pál.

REJTETTSZÓ.

Vég tag bánatot üz; zeng ájtatos ének egészben.
Abrakul adja czigány öt végsőt lomha lovának.

A' 42dik számu rejtettszó: Kardszag.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

44dik szám — Pest, junius' 3kán — 1835.

SZINÉSZEK' JUTALMAZTATÁSA A' RÉGI 'S UJABB IDÓKBEN.

Nem ereszkedem itt annak közelebbi vizsgálatába, annál kevesbé elhatározásába: minő jutalom legyen, a' szó' nemesb értelmében véve, legillőbb a' színészekre nézve; vagy is a' valódi színész milly külső jutalmakra tarthasson általjában számot; csupán egy rövid 's gyönge hasonlítást szándékom tenni a' színészek' régi 's ujabb időkbeni jutalmaztatása közt, a' végből, hogy azt, az e' tárgyban már mondottakhoz csekély toldalékul ragasztván, a' mai köz lelkesüléssel pártolt színészet' kedvelőinek e' kicsinységgel áldozzam.

Ki az óvilág' történetibe csak valamennyire is tekintett, kétkedés nélkül fogja megvallani, hogy azon előkorban valamint a' müveltség' egyéb ágaira, ugy a' színészet' ügyére nézve is méltán első helyen állnak a' görögök, 's ezekhez legközelebb a' romaiak. Ki pedig különösen a' görögök' műtörténetével csak némileg ismérkedett is meg, abból is megitélheti, milly szentnek tarták az athenebéliek a' színészetet, főkép a' szomorújátékokat, hogy ezeket az évnek csak néhány jelesb ünnepein rendelék adatni, mellyek aztán illy színi előadások által változtak igazi népünnepekké. Vígjátékok egyébkor, következőleg sokkal gyakrabban, jöttek színpadra. — Az athenebélieknek, játékszinbe menvén, czéljok vala, ott magukat nagy, rendkivüli és nemes tettek' látása által hasonnemü érzelmekre hevíteni. Igazolja ezt Aristotelesnek a' Tragoediáról adott definitiója; leginkább pedig mindenkit meggyőzhetnek erről egyes szomorujáték-darabjaik. Náluk a' játékszin nem csupán a' mulatságot tárgyazta, hanem részét tevé vallásuknak, részét moráljok 's politikájoknak. Ez volt, ugy szólván, ama nagy tükör, mellyben nemzeti szellemök odly híven tünt-elé. Hány következmény függ ezzel egybe, mellyeket másunnan nem lehet megmagyarázni? — A' görög színészi szabály szerint csak férfiaknak vala szabad színpadra lépni, nőszemélyeknek tulajdonkép soha sem; — ő nem mint müvész, hanem mint szerepének képviselője jelent-meg a' színen. A' müvészség nála csak messzünnen 's utótájban mutatkozott. Ő — mint Schlegel mondja — csupán eszköz vala, 's minden érdeme csak azon pontosságban alapult, mellyel helyzetét betölté; nem pedig a' mesterségnek önkénytes és vakító ragyogtatásában. E' pontossággal szoros kapcsolatban állottak az álarczok, saruk 's több efféle készületek, mellyek arra szolgáltak, hogy általok a' színész bizonyos, halandó-fölötti tekintetet 's alakot nyerjen, és az előadás mintegy képvalósuljon. Innen következtethetni azt is, hogy mi a' hellenek' hires színészeiről, kik a' dráma' hatását általjában 's egyenesen a' költőtül kölcsönözték volna, tulajdonkép mitsem tudunk.

A' görögöknek nem voltak játékszin-czédulájik, mint nekünk. Egy álorczának kifüggesztett képe eléggé jelenté azon charaktert, mellyet a' nézők várhattak. Kit is érdeklett volna tudni: ki légyen egy Apollo, Pallasz' 's a' t. leplébe rejtezve? E' szerint nem is lehettek ott játékszini kritikusok, kik megmondhaták: a' színész itt nem találta-el a' benne személyített hős' szellemét; ott hűtelen, amott hibásan szól 's a' t. A' hellenek a' játszatandó darabnak saját belsejökre hatása végett gyakorlák a' játékszint, nem pedig annak puszta láthatása okáért, mikép legyen t. i. e' vagy ama' charakter egészben fölfogva 's részletiben kivive; azaz: ők nem mulatságul, hanem magas és nemes érzelmek' ébresztéseül jártanak szinházba. 'S ugy látszik, hogy színészeik egyetlen 's legfőbb jutalmukat, mellyre egyedül valának büszkék, abban helyezék, ha illyetén érzelmek' fáklyáját a' nézők' lelkében meggyujthaták. De mivel személyes jegyeik 's vonalmaik a' nézők előtt mindíg el voltak rejtve, neveik is isméretlenek maradtak. — Ide lehetne talán még azt is számlálni, hogy a' görög szobrázat' virágzásának időszakában, melly a' Tragoediának tökélyre magasultával egybeesik, t. i. Phidiasznak idejében, a' hellen-müvészek, jeles szomorujátékok' látásán lelkesülve, alkoták amaz isteni ideálokat, mellyeket mi 200 év mulva is bámulunk. És még sem tudjuk, valljon ki viselte képét e' vagy amaz istennek vagy istennének a' hajdani játékszinen. Hasonlóul az illyféle fönséges charakter-példázatoknak, mellyek mint régiség' gyöngyei hozzánk eljutának, gyakran ismételt előadásai is csalhatlan jele annak, mennyire kedvelék a' görögök a' dramai mutatványokat; mellyeknél ők még is mindíg csak a' példázott dolgot, nem pedig annak előadását vevék tekintetbe. Azon anekdota, mellyet Gellius, attikai éjszakájiban megtartott egy ott megnevezett színészről, kinek szerepében a' természet a' mesterségen diadalt nyert, vagy később időbe tartozik, vagy pedig valami rendkívüli esemény' következése lehet, melly nélkül e' színészről mit sem tudnánk. —

Egészen más volt Thalia' képe a' romaiaknál. A' görög tragoediát Romában csak egy erőtetett melleházi növénynek nézhetni, mellynek minden sarjadékán, minden bimbócskáján észre lehete venni, hogy az e' rabszolga-könnyekkel öntözött 's gladi-

☞ Mult vagy is 43dik számu Társalkodónkban a' 169dik lapon, 2dik szeletben alulról fölfelé 21 sorban e l l e n s é g helyett olv. e l m é s s é g. — Továbbá a' 171dik lapon, első szeletben, 24 sorban lefelé m e l l y szó után kimaradt: n e m.

ator-vérrel kövérített földön soha gyökeret nem verhet, soha nem honosulhat. A' hadakozó romai, charakteréhez képest, melly a' szelidült görögétől olly igen különbözék, természet szerint tulajdoninak megfelelő játékszint alkotott, és igy ennek czélja is egészen elütött a' nemesült athenebéliekétől. Hogyan is lehetett volna a' világtörténet' e' tragicusainak illyes mire izlésök, kik — Schlegel' jegyzése szerint — inkább önmagok akartak a' széles világ' szinpadján feltünő szerepet játszani? Tudjuk Ovidból is, hogy ők szerelmes kalandok végett látogaták-meg a' szinházat. Mit jelentene különben e' költőnek ma is olly gyakren eléforduló ismeretes verse: Spectatum veniunt 's a' t.? A' romai nép' vallásához 's charakteréhez képest, természetesen változni kelle a' játékszin' czéljának, formájának, tartalmának, szóval: mindennek, mi ahoz szíta. Schlegel azt irja: „A' romaiak az egyes műfogásokat elibe tevék az összhangzó egésznek. Azért ők inkább hódoltak egy virtuoz' iránytalanul elétünő talentomának, mint az egész műdarabot egybefüggesztő hatás' szépségének." Náluk a' szinész nélkülözheté az álarczot, sőt mind azt, mit a' görögök, ideáljok' elérésére szükségesnek tartottak. Innen ismerjük az ő Rosciusukat, Aesopjokat, Pyladeszük' némázatit (pantomime), Bathyllusukat, 's több egyebeket; innen magokat a' hirszomjas romaiakat, kik a' nem épen névtelen szinjátszók' számára némelly jutalmakat gondoltak-ki.

Szinjátszók, kik bohózatokban szoktak föllépni, és sokáig 'personae inhonestae' czimmel neveztettek — illyetén balitélet' nyomára a' görögöknél nem találhatni; a' szabad köztársaság' idejében már fölmentve valának ama' gyalázat alul, melly szerint azelőtt a' czéhekből 's hadiszolgálatból kizárattak. Később ércz, sőt aranykeresztek, drága ruhák, polgári jog 's több e'féle levének tárgyai a' szinészek' jutalmaztatásának. Az irók emlékeznek bizonyos szabott díjról is, mellyet a' szinjátszók' fizetésében nem volt szabad meghaladni. Augustus a' magistratus' törvényhatósága alul kivette a' szinjátszókat, kik fölött ezek előbb minden időben 's minden helyen határtalan hatalmat gyakorlának, 's ugy látszik, magának tartá azt meg. A' romai császárok saját udvari szinészeket tartottak, kiket nem ritkán bizodalmuk által 's egyéb módon tüntetének-ki, 's a' t. A' szinjátszók' képeit jelesebb állásukban lerajzolták 's a' szinházban kifüggesztették; mit azonban más szent helyeken tenni tilalmas volt. Épen igy vált szokássá — miben a' görögök csak megütköztek volna — a' játékszinben tetszésöket virágszórás, tapsolás 's több eféle; — kedvetlenségöket pedig fütyölés által, vagy másmódon nyilványitani. — Minthogy tehát a' romaiak a' játékszint alantabb-nemü játékkényöknek tárgyává tevék, 's a' szini müvészetet alacsonyabb müvek' sorába, sőt utánuk helyezék: nem csuda, hogy, ugy szólván, kénytelenek voltak jutalmak által édesgetni a' szinjátszókat illy szinte becstelenitő mesterség' üzésére.

(Folytatása következik)

GŐZHAJÓZÁS SMYRNA ÉS KONSTANTINÁPOLY KÖZT.

A' Smyrnai napló, martzius' 14kéről ezen czim alatt „Séta-hajózás Konstantinápolyba" az ausztriai 'Maria-Dorothea' nevü gőzhajón Smyrnából Konstantinápolyba tett utazást következőkép rajzolja:

Még néhány hónap előtt egy, Smyrnából Konstantinápolyba tett utazás a' fontosabb feladások közé tartozott, melly fölött mindenki magával sokáig tanakodván, végre magát arra, vagy csak fontos érdekek által kényszerítve, vagy azon változás iránti kivánságból tökélé-el, melly az akadályokkal való szembeszállásban 's minden hijány és szükség' büszke megvetésében látszik kedvét találni. Ezen idegenkedés ama' sok nehézség-és kellemetlenségtől vevé eredetét, mellyekkel az itteni szárazföldi utazás jár, 's ezen rosz, sok helyen csak alig járható — vendégfogadók 's mindazon kényelmek nélküli — ösvényeken vezeti a' vándort, mellyek az europai utazók' életének olly nagy különféleséget 's kellemet nyujtanak. — A' vizen-utazás merő bizonytalanság volt, egyszersmind olly hosszas és késedelmes, hogy igen kedvetlen 's csak legnagyobb szükség' esetében választá azt valaki. Mindenki félt, hogy Smyrnából kedvező széllel kiindulván, a' Dardanellák' csatornájában több hétig peshedni lesz kénytelen, mint ez, az esztendő' kétharmad részében több hajóval meg szokott történni. De nem is utazott egykönnyen valaki Konstantinápolyba, hogy ott mulassa magát, hanem foglalatosságai végett, és ha a' szükség parancsolta. — Most ellenben — hála Fulton' csuda-erejü találmányának 's egy rendes gőz-postahajónak Smyrna és Konstantinápoly közt felállíttatásának! — egészen máskép van a' dolog. Ma ezen ut nem egyéb mint sétahajózás. A' Furla szigete és a' herczegi szigetek (Prinzen-inseln) még csupán egy patakcsa által látszanak elkülönítve lenni 's a' Maria-Dorothea gőzös nem egyéb, mint repülőhid Hermes és Bosphorus között.

Maria-Dorothea könnyü, sugár, kellemes és kényelmes alkotásu gőzhajó, épen olly fénnyel mint piperével fölkészitve megy és jő hetenként; menése és jövete olly pontos, hogy az utazókat az ellenszelek, az utazás' változó esetei, a' szeszélyes elemek' bizonytalansága és rendetlenségei miatt tökéletesen megnyugtatja. Rajta örömmel ered utnak mindenki, mivel tudja: milly időben érkezik a' szándéklott helyre; tudja a' napot és órát, mellyben megint hajóra fog

szállani, hogy visszatérjen; előkészületekre nincs szüksége, mivel bizonyos abban, hogy a' hajón minden szükségest sőt minden fölöslegest is feltalál. Az ember elindul mint valamelly séta-utra, 's nem ritkán válogatott társaságban. A' partok folyvást szemei előtt vannak, és ez megnyugtató a' tengeri betegségre nézve, — olly betegségre, mellyben senki meg nem hal, melly csak néhány óraig tartó természetes tisztító-szer 's még azonnapon megszünik. Majd egy hosszú szakadatlan láncza tünik szemeink elibe a' különféle tájaknak, — egy változatival bájoló gazdag képtár, melly minden pillanatban különféle történeti és politikai visszaemlékezéseket ébreszt bennünk. — Először is Phoccea mutatkozik, mellynek neve olly szorosan van Marseille-évei összekötve; mivel ennek lakosi Harpagus, Cyrus' helytartója, által ostromoltatva, a' helyett hogy magokat megadták volna, feleségeik- gyermekeik- 's kincseikkel hajóra szállván 's Gallia' partjaihoz érvén, Marseillénél kikötöttek 's ezt a' fenmaradott hír szerint alapították 's ennek hatalmát 's kerületét kiterjesztették. Ezután Metelin ötlik az utazó' szemébe, erdők- szőlők 's olajfákkal borított hegyeivel. Ez a' régi Lesbosz, mellyben Sapho, Alkaeus költő és Aeschines szónok születtek. — Maria-Dorothea mindig tovább halad 's nem sokára Lectum előhegyénél (most Cap Baba) terem az ember, nem messze Assosz' omladékitól, hol balról csekély távolságra a' tengerben Lemnosz-sziget látszik, melly olly híres a' görög mythoszban Vulkan' esése 's Philoktetesz' itthagyatása által. Ezen sziget' első lakosi ősz hajdankorban a' Thraciusok voltak. Most 75 faluban elszórt lakosinak száma nem több 6000nél, pamutot, olajt, selymet termesztenek, 's ezekkel üznek kereskedést a' partmelletti hajókázás' segitségével. Továbbá Tenedosz — a' régi Leukophis — tetszik-föl. Itt kötött-ki, Helena' elragadtatása után, Paris 's ide evezett a' görög hajósereg, midőn Troja' további ostromlásával felhagyni-akarást színle. Majd Skamander és Simois' vizein evez-által az utas, mellyek Ida hegyből omlanak, és Sigaea előhegynél, Tenedosszal átellenben, a' tengerbe rohannak. Ezen két hegymagaslat, egymástól nem messze, Ajax és Patroklusz' sirjait képezi. Kevés figyelemmel 's a' hajóskapitány' derék messzecsője' segítségével, Skamander és Simois' összefolyása fölött Ida hegy és Sigaea előhegy között egy Bonnar-Bachi nevü dőledék-falut láthatni; itt állott hajdan Dardanusz, Trosz és Illosz városa, 's ez volt ama' híres Trója, mellyből csak a' hely, a' szép ég, és Homer' énekei maradtak-fön. Az utazó, Ázsia' első várát elhagyván, az első állomási pontnál van, t. i. a' Dardanellákban. Míg a' hajó néhány pillanatig áll, hogy leveleket, nyalábkákat (paquet) kézhez adjon 's uj utasokat vegyen-föl, elég időt nyer az ember ezen borzasztó, Ildik Mohammed által épitett vár-erősségeket, mellyek méltán neveztetnek Konstantinápoly' kulcsának, megtekinteni. —

Maria-Dorothea tovább folytatja sebes futását, 's a' Hellesponton, mint valamelly hosszú, játékszini díszesítvény között úszik, 's a' mint tovább lejt, folyvást uj meg uj szépség tünik-elő, melly a' szemet meglepi; majd egy uj falu, majd viszont egy érdekes pont a' régi világból. Nem messze Abydosz' omladékitól 's a' régi Arisbá-tól, a' tengerszoros' legkeskenyebb részén bukik az utazó ama' helyre, hol a' kevély Xerxes a' tengert ostoroztatni parancsolá, mivel a' szélvész hajóhidját elpusztította, mellyet seregének Ázsiából Europába átmenetelére készitetett vala. — Az utazásnak ezen része rövid volt. Itt fekszik Galliopolis, a' Hellespont' városinak legjelesbike. Itt egy óraig mulat az ember 's aztán még egyszer a' tengerre bocsátkozik. Lampsakust a' gőzhajó jobbra hagyván, Propontisba fut, mellynek árjai Konstantinápolyba viszik, 's e' közben a' vizivándornak elég ideje van Marmora szigetet 's Rodosto és Erekli' partjain a' régi Heracleát szemlélni. — Ama' város, melly ott egy mosolygó domb' hajladékán látszik, Scutari Chrysopolis; e' torony, melly egy, tengerbe nyuló magas kőszirten áll, Leander' tornya; ezen kastély itt átellenben, melly bájoló kertekkel 's hármas fallal van körülvéve, a' Szerail; ezen vizek, mellyeket a' szó' szoros értelmében ezer pompás csolnak 's egy egész árbocz-erdő fedez és hasít — a' Bosphorus; ezen hegyek, mellyeken a' házak egymásra halmozva látszanak; ezen minaretek' ezredjei — Konstantinápoly. Itt vagyunk már.

Az utas a' csudálkozás' első pillanati után megfordul 's visszatekint, mintha meg akarna győződni arról, hogy Smyrna az ellenkező látkörön csak ugyan nem látszik többé; az ut elég hosszú ugyan, de Maria-Dorothea' kettős kereke a' messziséget gúnyolja, 's pedig a' nélkül, hogy ezen csudálatos sebesség legkisebb félelmet is okozhatna. Már elmult azon idő, midőn az üstök széllyelrepedtek; 's most az ember csak jótékony hasznait aratja a' gőzerő' csudájinak. — Néhány nap elég arra, hogy az utas Konstantinápoly' minden szemlélésreméltó tárgyait nagyban megtekintse, t. i. az édes vizeket, a' herczeg-szigeteket; Bosphorus' igéző partjait 's a' t.

Most az ember ujonan hajóra ül 's harminczhat óra lefolyta után megint Smyrnában van, olly kevéssé elfáradva 's olly vidoran, mintha a' városból ki sem

mozdult volna. Végre a' szépnemnek nincs szüksége katulyákkal és sok pogyásszal bajlódni, mivel bizonyosan tudja, hogy Perában Boulange leányasszony' raktárában a' legékesebb 's ujabb divat-arúk' legtökéletesb rendezetét, mellyek egyenesen Páris' legjobb mühelyeiből jőnek, találandja-fel.

Kovácsy.

HASONLATOSSÁG.

Mintegy százötven év előtt élt egy pár ikertestvér, Ligneville és d' Autricourt, lotharingiai nemzettségből származott grófok. Ezek annyira hasonlítának egymáshoz, hogy őket saját cselédeik eltéveszték, ha hasonló ruhában jelentek-meg; a' mit néha tréfa' okáért tettek is. Szavok' hangja is csak egy volt. Mindkettő lovas kapitány vala különböző ezredben; de formaruhájokat sokszor elcserélték, mindegyik a' másikának századja' elibe állott, és senki sem vette-észre. Egykor d' Autricourt-ot valamelly csiny miatt el akarák fogni, de Ligneville azonnal tetőtül talpig úgy öltözködék, mint testvére, és oldalától el nem távozott. Hogy az ártatlan a' bünös helyett ne börtönöztessék, az elfogatást addig halasztgaták, mig a' dolog barátságosan eldöntetett.

Mindketten egyszer együtt utaztak. Bizonyos idegen városban borbély után küldöttek. Ligneville leült, hogy szakálát levétesse; d' Autricourt a' mellékszobában elrejtezett. Midőn a' borbély munkáját félig elvégezte volna, Ligneville bizonyos szükség' örve alatt a' mellékszobába megyen. Testvére tüstént ugyan azon hálóköntösben kijő 's leül. A' borbély folytatni akarván, látja, hogy a' szakálnak leborotvált fele megnőtt, véli, hogy a' testesült sátánnal van dolga 's elájul. Ligneville ezen pillanatot használvan, testvérének helyébe ül. A' borbély magához jő 's az egészet álomnak nézi, mig a' talány megfejtetik.

Máskor, midőn mindketten jó éhesek és szomjasok valának, egy fogadóshoz mentek, de csak egyik mutatá magát 's a' másik egy ágy' függönyei mögé rejtezett. A' látható enni 's inni kivánt, a' fogadós tált tálra, palaczkot palaczkra hordott-fel. Ligneville jól-lakott, 's mivel ehez sok kellett, a' fogadós már magában azon megjegyzést tevé, hogy az idegen uri ember egy hatalmas evő. De mennyire nőtt álmélkodása, midőn az utólsó tálat elvinni akarván, d' Autricourt — ki közben testvére' helyét nem kevésbé tetemes étvággyal elfoglalta — mindig többet 's többet kérne. --- Mig ez kedvére ennék 's innék, Ligneville' gyomra a' nyugágyon emésztéssel foglalatoskodott, és egy óra mulva kötelességének annyira tőn eleget, hogy ura előbbeni helyét az asztalnál becsülettel foglalhatá-el. Isten tudja, hány tálat kivántak volna még, ha a' fogadós eleségéből ki nem fogyott volna. A' szegény ember, ki bizonyára ördögöt gyaníta ezen nagy bélüben, keserü veritékkel homlokán mentegeté magát, hogy semmije sincs többé tálalnivalója; 's csak most toppan a' szobába nagy kaczajjal a' másik testvér.

De nem csak a' hasonlatosság, hanem a' rokonszenv is mindkettőben ollyan volt, hogy mindig egyszerre betegültek-meg; ha az egyik sebet kapott, a' másik is érezte annak fájdalmát. Gyakran álmuk is ugyan az volt. Végre d' Autricourt a' franczia földön lázba esett 's meghalt --- Ugyanazon időben testvére Ligneville is Bajorországban hasonló nyavalyában sinylődött. * * a.

A' NÉGER SEBESFUTÓK.

Egy ujabb utazó, ki Afrikát meglátogátá, többek közt azt beszéli a' néger gyorsfutókról, hogy igen sokat esznek, de egyszersmind igen soká böjtölhetnek. Egy illy sebesfutó 6—8 fontnyi étket eszik-meg, és 3—4 palaczk bort költ-el egyszerre. Ez meglévén, vigan utnak indul, és csupán 1 font gummit, valami kevés pörkölt-kölest és néhány latnyi igen kemény husfagylaltat (melly $\frac{5}{4}$ résznyi ürülév-kivonatból és $\frac{1}{4}$ résznyi gummiból áll) veszen magához. Igy a' néger mindennap 10—12 órát halad, és ezt folytatja 5—6 napig egymás után. Azon kevés táplálék-szerekből, mellyeket magával visz, legföljebb 3 vagy 4 lat jut egy napra. Igaz, hogy visszajöttükkor ezen sebesfutók' hasa össze van zsugorodva; de mind e' mellett még is jó-kedvüek, élénkek 's vidámok; nem is olly szinben vannak, mintha éhséget vagy sanyarúságot szenvedtek volna. Azon utak, mellyeket tesznek, sokszor igen néptelen 's majd-nem puszta országokon mennek keresztül, hol semmi alkalmuk sincs magoknak valami enyhülést szerezni. A' négerek gyakran három napig böjtölnek, a' nélkül, hogy éhséget éreznének. Rendszerint néhány nappal előbb derekasan jól szoktak lakni, 's midőn a' böjtölés' ideje beáll, gyomrukat 's testöket alkalmas széles övvel fűzik össze. Minden nap, mellyen böjtölniek kell, az övet szorosabban összehuzzák 's azt állitják, hogy illy módon sokáig 's minden ártalom nélkül böjtölhetnek. A' mórok és négereknél a' gummi szerfelett divatos enyhitő-szer, 's olly embereket is láttak már e' két nemzetből, kik egy állóhétig, naponként csupán csak három latnyi gummit ettek, 's kik mind ezen kemény ön-türtőztetésök mellett is mindenkép egészségesek, vidámak 's erősek voltak.

REJTETTSZÓK.

Megvakulok, szemem ámbár nincs; sőt néha virágzom
'S bimbóm nincs. Vontan: drága gyakorta fejem.
Hármam: öröklétnek jelképe; fejetlenül isten
Ad vala embernek — kedvre tüzelni szivét.

Vizben uszik hármam; láthatsz könyvtárban is ollykor.
Hogyha fejetlen utóm, szokta nyomozni az ész.

Csajághy.

A' 43dik számu rejtettszó: Monostor.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

45dik szám — Pest, junius' 6kán — 1835.

LEVÉL-TÖREDÉK.

(Velenczei utamról, Malibran' ottléte alatt)

Fiume apr. 15én. Kedves barátom! Emlékezel, tudom, még igen jól, hogy az idei farsang' utólsó napjait Velenczében akarám tölteni 's ennek már jó előre milly nagyon örültem; de mint a' világon történni szokott, t. i. hogy ritkán teljesedik-be, minek az ember olly igen örül: ugy e' részben az én kivánatom 's akaratom sem teljesült; mert váratlan tüdőgyuladásom épen ez időtájon kinosan kötött-le ágyamhoz. Betegségemből mindazáltal szerencsésen kigyógyulván, utamról semmi esetre le nem mondék, csak jobb időkre halasztám-el. Hallván azután nemsokára, hogy Malibran asszony, a' világszerte hires énekesné, Velenczébe váratik, ennél szerencsésb alkalmat várnom nem lehetett, 's mármár utra valék indulandó; de ekkor történt Iső Ferencz apostoli királyunk 's köz atyánk' váratlan halála, melly gyász-eset, villámként sujtále minden alattvaló' és jobbágy' érette híven lángoló szivét. A' szinházak 's egyéb vigalmi-helyek bezárattak; vége szakadt minden köz mulatságnak, 's vége még egyszer az én utamnak is. Elhunyt ezzel minden reményem, Malibrant többé hallhatni. De mint az idő közönségesen borúra derülni, 's derüre borulni szokott: ugy az életben sorsunk, létünk is majd jobbra majd balra változik, 's reményünk felváltva majd esügged, vagy ismét éledez! Elgondolhatod, kedves barátom! mint lepett-meg e' szerint egyszerre egy ittlakó angoly barátomnak, ki már előre Velenczébe ment, ugyan onnan irt levele, mellyben tudósit, hogy martz. 26án Fenicét ujolag felnyitják, 's hogy Malibran ugyan aznap Othellóban mint Desdemona fog fellépni. Nem volt most mit késni, hogy jókor oda érjünk; azért többen tüstént magunkat elhatározván, én L* gróffal és szép nőjével egy kocsiban, több jó barátom pedig másik két kocsiban ingyárt másnap Triestbe ránduláuk, innét a' gőzhajóval tüstént tovább Velenczébe utazandok. De itt uj akadály gördült utunkba; a' gőzhajó t. i. erőszakos ellenszél miatt már több nap óta nem jöhetett Triestbe. Hogy tehát vaktában gőzhajóra várakozva, hiába időt ne veszítsünk, társaságunk eloszlott, 's egy része L* grófnéval, kit más hajóra ültetni félelmes volt, postával szárazon rándult tovább, én pedig S* barátommal az ugynevezett Corriera hajóra ültem, azon teljes reményben, hogy másnap reggel, minthogy a' szél Velencze felé igen kedvező volt, Velenczében ébredünk. Azonban a' hajnal még Triestben viradt reánk; mert a' kapitány, néhány keletszakon emelkedő felhőtől tartván, nem meré vitorlájit szélnek bocsátani. Reggel, alighogy elindultunk, a' szél megfordult, 's zordon ereje Piráno alá vetett, hol nagy boszunkra egész napot kénytelenek valánk éhesen tölteni. Másnap reggel, korábban mintsem hivők, közel Velenczéhöz értünk, 's mivel a' hajó igen megterhelve, a' viz pedig kicsiny volt, a' kikötőbe bé nem mehettünk, tartván, hogy valami zátonyra vettetve hajótörést szenvedünk; majd két órafolyásig kelle künn laviroznunk, 's életveszély közt hányatánk a' tornyosuló haboktól majd jobbra majd balra, mig végre a' hajóskapitány, ki minden emberivel eszét veszté, egy pilotot (kalauzt) fogadott, ki a' tenger' mélységét egy hosszú póznával előttünk folyvást méregetvén, végre szerencsésen a' nagy csatornába bévezetett. Most vége volt minden veszélynek, vége minden kinos félelemnek; öröm 's legnagyobb gyönyör váltá-fel aggodalmunk' 's ez minden kiállott fáradságot 's félelmet gazdagon kipótolt. Velencze előtt állottunk! E' gyönyörü város, melly már messziről, de csak lassanként emelkedik a' tenger' hullámi közül, 's azokon, mint valamelly tündér-mű látszik úszni, egy uj világ gyanánt tünik-fel bámuló szemeink előtt, 's alig hihetjük, hogy valóság, a' mit látunk. Én ugy gondolom: azon érzés, melly Velenczének első megpillantására elragadja szivünket, egész éltünkben magát többé nem ismétli; nőttön nő álmélkodásunk, minél közelebb érünk hozzá; ezen álmélkodás legfensőbb fokra jut, midőn St. Georgio maggiore temploma mellett a' nagy csatornába bészaladván, a' Piazzetta előtt megállunk. Emlékezetünkbe jutnak Velencze' történetei, 's régi fényében feltünik szemeink előtt ezen valaha olly hatalmas respublica; száz meg száz különféle gondolat nyomul agyvelőnkön keresztül, és szomorúan látjuk itt is az élet' 's minden nagynak és szépnek mulandóságát. Egy bizonyos idő van kimérve létünknek, mellyet ha keresztülfutunk, elhalunk; ez a' természet' örök, változhatlan törvénye, és ez statusokkal 's egész nemzetekkel szintugy, valamint egyes emberekkel közös: születnek mint gyermekek; elérik lassan férfikorukat, vénülnek utóbb, mig végre elhalnak 's a' földrül elenyésznek.

A' respublicák közt, mellyek Olaszországban virágzottak, legdicsőbb a' velenczei; ez volt egyszersmind legtartósabb, mellynek kezdete hét századdal előzi-meg a' lombardi városok' felszabadulását; 's hanyatlása, mellynek tanuji voltunk, majd három századdal későbbi, mint a' közép-évi respublicák' leghires-

bikének, Florenciának, meghódittatása. Csak kevés idő előtt is a' velenczei respublica legöregebb status volt Europában. Ezen nemzet, mint mindíg, független és szabad, a' világ' revolutióit csak mulékony tüneménynek tekinté; látta nyugatról a' romai birodalom' hosszu haldoklását és végét; látta születni a' franczia birodalmat, midőn Clovis a' Gallusokat meghóditotta; látta fölemelkedni és hanyatlani az ostrogothusokat Olasz-, és a' visigothusokat Spanyolországban; látta a' lombardokat, kik az elsőkre következtek; és a' szaraczenokat, kik az utóbbiakat birtokaikból kinyomták. Látta születni a' kalifák' birodalmát; elragadtatni a' földet, felosztatni 's elpusztitatni azt. Sok ideig a' byzanczi császárokkal frigyesülve, azokat felváltva majd segité, majd ismét lenyomta; fővárosaikból diadaljeleket ragadott-el, felosztá tartományit, 's magát a' romai birodalom' egy negyed és fél asszonyának hítta; látta ezen birodalmat is összeroskadni 's romjain a' vad musulmánokat emelkedni-föl; látta végre a' franczia birodalmat is összeromlani; 's maga egyedül tántorithatlan, gőgösen nézett ezen kevély respublica azon országokra 's nemzetekre, mellyek előtte megfordultak. Mindazáltal minden többi után, hogy a' sor reá került, ő is lebukott; 's a' nép, melly a' jelent a' multtal, 's a' világ' civilisatiója' két időszakát kapcsolta-össze, szinte megszünt létezni. Már maga a' velenczeiek által lakott földnek természete volt oka hosszú függetlenségöknek. Az adriai tenger-öböl felsőbb részében, minden vizet, mellyek a' Havasok' déli felén folynak-le, Pótol kezdve egész Isonozoig Carnioliában, 's mintegy harmincz mérföldnyi kiterjedésben még az Adige, Brenta, Piava, Livenza, Tagliamento, és számtalan kisebb folyót veszen magához. Mindegyike ezen folyóknak esős időben iszonyú sár- és homok-tömeget hord magával, annyira, hogy az öbölnek azon része, melly azokat elfogadja, lassanként lerakásiktól megtelve, többé nem tenger, de nem is föld, hanem laguna; melly név alatt egy husz vagy harmincz tengeri-mérföld (miglio) szélességü sár-tér értetik, mellynek mélysége igen csekély, 's csak egy vagy két lábnyi vizzel bir, ugyhogy rajta csak a' legkönnyebb hajócskák járhatnak; keresztül van ez hasítva csatornáktól, mellyeket kétségkivül a' folyamok, vizeiket a' tengerhez hordván, magok ástak magoknak, de később' kereskedési tekintetből, emberi kéz által tartattak jó karban. Ezen csatornák utat nyitnak a' legnagyobb hajóknak, 's nekik bizonyos kikötőül szolgálnak; a' tenger, az ugy nevezett murarai, és hosszu, sűrü szigeteken innen, mellyek hatalmasan törik dühét, csöndes: a' szél nem háborithatja azt többé fel ott, hol nincsenek már hullámi alatt rejtező mélységek. A' velenczei szigetek egyformán vannak erősitve mind a' tengeri rablók (piraták) mind pedig az ellenség' sergei ellen; sem tengerrül, sem földrül nem ostromoltathatnak, 's be sem vétethetnek, csak tulajdon lakosinak árulása által. *)

1797ik évben majus 12én a' nemesek' közönséges ülésében, öt száz tizenkét erősitő szavazat, tizenkét ellenkező 's öt neutralis ellen, alázta-le a' respublicát Bonaparte franczia general' lábaihoz, áltadta discretiora fővárosát, 's kikiáltotta, hogy a' világnak legöregebb statusa, melly épen most végezte uralkodásának XIdik századát, nem létez többé. — De nem akarok ezen respublica' történetére még csak röviden is visszatérni; — hiszen történetei, minden többi közép-évi respublica fölött máshol is elég esméretesek.

A' sz. Márk-templom' háta mögött egy csatornában közel a' fohász-hidhoz (ponte dei Sospiri) van egy nagy fogadó „alla Gran Bretagna" czím alatt; valaha a' hires Bianca Cappello' lakhelye, itt voltunk szállva.

Ugyanazon nap, hogy Velenczébe értünk, Othelloban, Rossini Operájában, először lépett-föl Malibran mint Desdemona. De még csak dél volt, és én az estvét alig vártam. Velenczében, kivált idegennek, ki azt először látja, nem nehéz időtöltést találni; előtte minden tárgy uj, 's akár merre tekint, akárhová fordul, minden szemlélet elragadja. Egy hidacska házunk előtt, 's egy kis rövid utcza vezetett bennünket sz. Márk' piaczára; oda siettünk legelébb is. E' roppant piacz, minthogy sem kocsi, sem ló nem járja, olly kies és tiszta, hogy egy nagy teremhez hasonlit, 's még többet nyerne, ha sz. Mark' tornya ott nem állna, a' hol áll. Még sokkal szebb, 's pompás épületekben nem kevésbé gazdag egy másik piazzetta, melly sz. Mark' piaczával jobb szegletet képez; — szép pedig azon gyönyörű kilátás végett, melly innét a' tengerre, a' számtalan árboczra, 's a' szép st. Georgio maggiore szigetére nyilik; de a' világon semmi sem hasonlithat azon különös látáshoz, melly a' sz. mark-torony' csucsáról a' tengertől körülvett városra 's ennek sok szigetire szolgál. E' helyeken az ember szüntelen sétálhatna, 's szemeit eléggé nem legeltethetné nappal a' nyugtalanul tolongó sokaságon, 's éjjel a' bájoló kivilágositáson. Noha már megszünt sz. Mark' piacza a' respublica' középpontja lenni, még is még folyvást középpontja a' városi életnek, és sétálóknak gyülekezet-helye. Meg kell vallani, hogy minden tárgy körülötte szép, nagy és fönséges,

*) Simonde de Sismondi Histoire des Respubliques italiennes du moyen age.

az egyszerü goth tornyot kivéve, melly a' többi épület mellett igen szembe ötlik, és szinte Harlequin' szerepét játsza egy szomorú játékban, és ugyanazon benyomást is teszi. Az egész piacz egy porticival van körülvéve, hol leginkább csak kávéházak, éjjelnappal nyitvaállók, találkoznak. A' sz. márk-piacz, kétségkivül a' világ' piaczinak egyik legszebbike — főkép mióta Napoleon azt megszebbítette, — Velencze' szivének mondhatni, és a' velenczeiek' sétahelye, arenája és vásárja; azért is egyesül itt tulajdonkép az egész város' élete. Teli van az mindig minden nemzetbeli, nyelvü 's viseletü emberrel; látni itt tisztviselőket 's gyümölcsárusokat, halas-asszonyokat 's ügyvédeket, mindennemü henyélőt fel 's alá sétálgatni, vagy székeken kávéházak előtt kinyujtózva henyélni; — kötéltánczosak, marionett-(fabáb) játszók, 's rögtönészek (improvisatorok) folyvást üzik itt mesterségöket. Vannak itt mindenféle boltok a' portékák 's müvészi tárgyak' 's a' t. számára; váltó és egyéb comptoirok; 's éjjelnappal tolong itt a' tarka, változó sokaság; gyönyörüen ragyog itt estve minden tárgy ezer meg ezer gyertyavilágnál. A' sz. márkpiacz ezer meg ezer szilfa-czövekeken nyugszik 's hosszában 680, szélességében pedig 550 lábnyi. Három oldalát most egyetlenegy épület foglalja-be; a' két hosszabb, 's egymással szemközti oldal régi és uj Procuratia-nak neveztetik; a' keskenyebb oldalt Napoleon végezteté-el ugyan azon stylusban, 's akkor mint most a' viczekirály' lakásaul rendeltetett. A' negyedik oldalt sz. Mark' temploma képezi, mellyel a' mark-palota az egykori herczegek' lakása határos. A' Piazzetta' legszélső végén áll két felette nagy gránit-oszlop (Zinni doge hozta azokat Görögországból, hogy győzedelmi jelül felállitsa. Ezek között fejeztetett-le a' 80 esztendős doge Falieri, mivel összeesküvést forralt a' respublica ellen. Ezen időtől fogva, mondják, egy nobili sem ment-keresztül közöttök) az egyiken látni érczből a' szárnyas markoroszlánt, képével a' tenger felé fordúlva; a' másikon márványból sz. Tivadarnak, a' velenczeiek' előbbi őrszentjének, szobrát.

(Vége következik.)

SZINÉSZEK' JUTALMAZTATÁSA A' RÉGI 'S UJABB IDŐKBEN.

(Folytatása.)

Az ujabb-kori játékszinek — czéljok- és szerkezetükre nézve — jobban hasonlitnak egymáshoz, hogy sem szükség volna minden egyes nemzetéit különösen előszámlálni, azon csekély 's nem lényeges különséget róván-le, melly szerint különkülön nemzet' saját bélyegére, hevesb vagy komolyabb véralkatára, müveltségére nézvest üt-el valamennyire egymástól. A' mi egyről igaz, az alkalmasint bebizonyul a' többiről is. Ezek és ama hajdaniak közt teendő egybevetés' okáért tehát legyen elég a' hozzánk legközelebb álló német nemzet' játékszinéről példaul valamit előhozni.

A' németek' játékszinét a' görögökével csak fölüleges összehasonlitásba tevén, világosan kitünik, hogy e' kettő eredetre, helyre, szellemre és vallásra egymástól olly távol áll, mint ég a' földtől. Még is egyetlenegy 's csak vaktörténetileg egyesitő, vagy igazábban közelitőpontul lehet venni ama' nagy szeretetet, mellyel a' görögök saját játékszinök iránt voltak — és a' németek maguké iránt vannak lelkesülve. De erre ismét az okok milly különbözők! — Németeknél a' játékszin jobbadán csak mulatság' dolga; sőt találkoznak köztük férfiak, kik azt állitják: épen nem is kellene azt tanulmány' tárgyául tenni. Mi okból örömestebb mennek ők játékszinbe vigjátékok, operák, balletek, 's más nyaktörő látványok' kedveért, sem hogy szilárd szomorujátékok és drámák' szemlélete által magokat komolyabb eszméletekre 's nemesb érzelmekre buzditanák. Milly igazán, 's mintegy profétai szellemben ir Lessing velőteljes Dramaturgiájában: „Minő közönbős és hideg a' mi közönségünk — ugymond — a' játékszin iránt! Mi ritkán tartjuk érdemesnek időt és pénzt áldozniföl, hogy azok által ama' gyöngéd benyomásokat, a' szinpadról hallva, tegyük sajátunkká. Mi csaknem mindnyájan, és majd mindig kiváncsiságból, divatból, unalomból, társaság' kedveért, bámulás és bámultatás' vágyából járunk szinházba, és csak igen kevesen más okból.“ Ehez még hozzá lehetne adni, hogy e' keveseknek is csak egy része megy azért oda, hogy kellő benyomásokat szerezzen magának; mint más része bizonnyal a' végett, hogy a' szinészek' játékát 's előadását kritizálhassa: mintha csak ezért volna alkotva a' játékszin! Ide illőleg érdekes Koczebue' kis románjainak 1. kötetében olvasni e' tételt: „Miként kell legujabb divat szerint játékszinbe járni.“

Mi a' játékszin iránti szeretetet közelebbről illeti: már sokan, kik nyiltabb szemmel tekintették 's tekintik a' dolgot, észrevették, hogy e' különféle alakban kitünő lelkesülés a' játékszin, sőt mind az iránt, mi ezzel bármi kapcsolatban áll, különös erővel magukra a' szinjátszókra hat-vissza. Ezek ugyan is — minthogy mesterségök sokkal inkább, mint akármelly más mesterség hiuságon alapul, müveik is, mint hirtelen áltreppenők sem ón', sem ecset', sem toll' hatalma alá nem egykönnyen szorithatók, mivel inkább csak pillanatnyi elismerésen fenekülnek — mihelyt a' közönség' hajlandóságát maguk iránt észreveszik, kivánatikban igen gyakran álthágják az il-

ledelem' határit. Igy teremt a' tetszés hiúságot, érdemök' elismerése büszkeséget és uralkodnivágyást. Természetes dolog, hogy ott, hol a' szinészek ennyit érnek, részökre jutalmakat is kell kigondolni.

Tekintsünk egy kissé vissza a' közelebb mult századra, midőn az igazi érdem' jutalmaztatásának még gyakoribb példájit láthatjuk, mint most; — nem feledvén-el mindazáltal, hogy nincs szabály kivétel nélkül — midőn a' müvésznek egyetlen gazdag jutalmát tette azon valódi tiszta szeretet, mellyel a' németek minden szépet 's valót példáslelküleg fogtak-föl. — Azon gallerián, melly Bécsben a' császári lakból a' várszinházba (Burgtheater) visz, Ildik József' idejétől fogva az udvari jelesb szinészek és szinésznék' portrait-jei sorban felfüggesztvék, többnyire főszerepeik' öltözetében 's állásában. — Brockmannak érdempénzt verettek, 's képe mint Hamlet 1778ban Abramson és Chodovieczky által rézbe metszetett. — Iffland Bécsben sokféle 's igen hizelgő megkülönzésben részesült, Lipcsében név szerint egy estvén jelesebb mutatványa után versezettel és borostyánkoszorúval tiszteltetek-meg. — Néhai bécsi udvari szinésznek Kochnak, a' müvészeti tekintetben hires magyar születésü képész (plasticus) Bőhm Dániel emlékpénzt készitett. — Unzelmannak 1803. érdempénzt adtak, 's emlékoszlopot határoztak neki állíttatni. — Hentschel testvérek néhány év előtt Berlinben Iffland' fő szerepeiből — „Iffland' ábrázolati — mimikai előadásai" czim alatt rajzolatmunkát szerkesztének-össze. — Hány csinos rézmetszvény létez, mellyek a' drezdai játékszin' egyes tagjainak főszerepeiket terjesztik-elő? — Bizonyos Ölzner Károly 1803ban charaktereket és természet utáni állás-helyzeteket kezde kiadni a' szász választó-fejdelemség' udvari szinésztársasága' mutatványiból 's a' t.

A' kihivás általi tiszteltetés a' régieknél egészen ismeretlen, ujabb találmány, ugy látszik a' német birodalomba ennek nyugati szomszédjától csuszott-által. Akármint legyen, de az evvel elhatalmazott visszaélés már most annyira ment, hogy tiszteltetés' jelének többé alig tarthatni. Azon szokás, melly szerint a' romaiak tetszésüket keresztek és virágkoszoruk által mutatták-ki, uj életre Berlinben elevenült. A' tapsolás is azoktól jött-által.

Több illyent lehetne előszámlálni; azonban ennyi a' jelen czélra legyen elég. Mindazáltal ellenkezet' okáért talán még sem lesz fölösleges ide toldani, a' mit Schröder mondani szokott: hogy t. i. ő a' minden rész nélküli mély hallgatásban találja legnagyobb jutalmát, mellyre egyedül büszke. És bizonyos, hogy a' nézők annál jobban megjutalmazzák a' játszót, mennél kevesbé szándékoznak azt tenni, ha a' játék' hatása egyszersmind a' játszónak jutalmává válik. De itt mindig csak e' kérdés támad: miben áll a' szinésznek igazi érdeme? 's mi által tünik-ki az érdemnek valódi elismerése? Feleljen erre kiki saját személyes nézetei szerint.

Az ujabbkori játékszinekre szolgáló például a' németekét hozván-elő, a' fölebb mondottak szerint alkalmasint egyéb müvelt nemzetekének is másolatát adtam. Ebből következőleg saját nemzeti játékszinünkre is némi alkalmazást tehetni.

Nemzeti játékszinünk, mint német anyának magyar leánya, kétség kivül hasonlít amahhoz szellemre, vallásra, czélra nézve; de korra, terjedésre és ezekből következő kifejlésre utána áll, és annyira különbözik tőle, mint bimbó a' gyümöcstől. Mi a' játékszint jó erkölcsök', szelidülés' és csinosodás' iskolájának tartjuk; de mulatságból járjuk: söt találtatnak a' nézők közt néha ollyanok, kiknél a' szelid és csinos magatartás vad kitörésre fajul. Ámde nemcsak játékszinünk van még bimbójában, hanem egy része közönségünknek is. Ennek mind kettőnek együtt kell kifejlődnie. Más müvelt nemzetek' játékszinei századok óta állnak 's haladnak előre; miénk csak a' mult század' végén keletkezett; tehát épen nem ütközhetni-meg, hogy még csecsemőként rebeg.

A' német játékszin összeleg mintegy 4730 birodalmi városban és mezővárosban 35 millió hallgató előtt harsogtatja termékeny müveit, míg a' magyar, Erdéllyel együtt alig 300 városban körülbelől öt millióból álló közönségnek mutatja nagyobb részint csak mások' készitvényeit. Ha Németországnak bármellyik rendes falujában szinjátékot hirdetnek vándor csapataik, bizonyára több ember jelenik-meg, mint mikor a' mi jövőmenő társaságink középszerü városinkban lépnek-föl. Egy alkalommal illy magyar városunkba utazólag érkezvén, örömmel hallám, sőt irott czédulán olvasám az ott tanyázó társaság által adatandó szindarab' jelentését. Megjelentem pontban a' kitüzött órára, részint mivel a' játékszin igen közel t. i. szállásommal egy födél alatt, az azon fogadó' teremében volt, részint mivel vágytam az ottani közönséggel megismerkedni. De késhettem volna. A' határozott időn felül már egy óranegyed mult-el 's még üres a' terem. Néha néha meglebbent a' kárpit, 's egyik oldalról egy fél-szem kémlelgeté a' gyülekezni kellendőket. Hasztalan! nyolcz, azaz: nyolczad magammal tevém a' publicumot. Már kétlém a' darab' — Kemény Simon Kisfaludy Károlytól — előadatását; azonban nagy meglepetésemre fölvonatik a' kárpit; 's általán véve meglehetősen, ketten pedig derekasan vivék szerepeiket, ugy hogy az emlitettem városnak velem együtt nem nyolcz tagja, hanem legalább nyolcz száz polgára minden bizonnyal elégülten térhetett volna vissza a' talán egy órával későbbi vacsorára.

(Vége következik)

REJTETTSZÓ.

Hármában ha leány helyt enged csalfa szavaknak:
Észre alig veszi, hogy megszüne lenni egész.

Sz. Ig. Zala V-ből.

A' 44dik számu rejtettszók: 1. Körösm. 2. Tok.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

46dik szám — Pest, junius' 10kén — 1835.

LEVÉL-TÖREDÉK.

Velenczei utamról, Malibran' ottléte alatt.

(Vége)

A' sz. Mark' temploma egy nagy kőhalom a' tizedik századból, melly gazdagon fel van ékesitve márványképekkel, mozaik-munkákkal, arannyal 's ezüsttel. Sok szobrain leginkább álmélást gerjesztő, a' templom' fő bémenete fölött, a' korinthi érczből öntött négy ló, melly a' régiségnek egyik legnagyobb mestermüve; szerzőjének Lysippust, Nagy Sándor' kortársát mondják. (Ezen lovak először Nero, azután Trajan' diadalkapuit diszesitették Romában. Konstantin Byzanzba, Dandolo doge pedig, midőn a' 13dik században Konstantinápolyt elfoglalá, azokat Velenczébe vitette. Napoleon általtéteté Párisba, hol a' Caroussel-piaczon az általa felállitott győzedelmi kaput diszesitették. Most ismét előbbi helyükön állnak.) A' sz. mark-torony 335 lábnyi magas, és Olaszországnak egyik legmagasabb tornya. A' harangokhoz igen jó uton, minden lépcső nélkül, sőt még lóháton is igen könnyen fölmehetni, és innét nyilik a' legfölségesb kilátás a' tengerre, egész Velenczére 's a' lagunákra; szépen kékülnek innét a' távulban az euganai dombok is (colli euganai) Padua mellett.

Az egykori dogék' patkó-formáju palotája kerületben 980 lépésnyi; most egy 60,000 kötetből, (mellyek közül 5000 kézirat) álló könyvtárt foglal magában, és egy igen jeles képgyüjteményt, mellyben mindazáltal nagy hijány és csorba van, mert a' franczíák a' legszebbeket magokkal vitték, 's azóta, néhányat kivéve, vissza sem kerültek többé. Nevezetes e' palotában még azon terem, mellyben a' tanács gyülekezett-össze; továbbá a' tizedesek' és Inquisitio' tereme. Különös ezen palotának külseje, és czifra épitésmódja miatt szembeötlő; belseje pompás és fölséges. Említenem kell még az ugy nevezett fohász-hidat (ponte dei sospiri); ez egy födelezett galleria, melly a' palota' első emeletéből egy kis csatornán keresztül az átellenben levő status-börtönökbe vezet, mellyek ón tetőknek (i piombi) hivatnak. Ezekről szokták mondani a' velenczeiek: az óntetők alatt a' rabokbul nyáron egy kis sült, télen pedig egy kis fagylalt válik. Ha valamelly status-rab halálra itéltetett, e' hidon viteték keresztül a' doge-palotába, hol azon sötét, förtelmes börtönökben, mellyeket a' respublica' idejében senki sem láthatott, 's mellyeket inkább csak kis, apró lyukaknak lehetne nevezni, vesztetett-el; ez rendszerint igen röviden ment végbe; az illy sorsuak t. i. minden szertartás nélkül akasztattak-fel a' börtön-ablak' vas rostélyira, 's ráadásul nyakukon vagy mellükön egy tőrdöfést kaptak, a' mi aztán hamarébb vetett véget nyomorú éltöknek. Egy illy szerencsétlen áldozatnak vére még maig is festi, noha jobbadán már le van karczolva, egy illy gyalázatos lyuknak falait. Egy titkos ajtó vezet a' sötét alacsony folyosóra, mellyen keresztül, az ember inkább csúszva és mászva, mint fennállva megyen két emeleten lefelé ezen irtózatos helyre, mellyen tán még senki borzadás nélkül nem lépdelt. Egy kis lyuk a' vastag falban, a' felső folyosó' elején azon egyetlen világosság, melly egykevéssé szürkíti a' fekete sötétséget; de a' mint a' folyosó lefelé csavarodik, mindig éjbarnább lesz, 's a' börtönlyukak sötétek, mint a' sír. A' vezetők mondják, hogy gyertya világ itt soha sem engedtetett-meg. Ezen lyukak négy lépésnyi hosszúk, két és fél lépésnyi szélesek és 7 lábnyi magasok, 's egymástól jó távul esnek; volt még a' viz alatt is néhány börtön, de ezeket a' velenczeiek, midőn a' francziák először bevették Velenczét, a' doge-palotába berohanván, egészen összedöntötték 's égették; ugyanakkor csak egyetlenegy szerencsétlen találtatott illy lyukban, ki itt már 16 év óta fogva volt; a' republicanusok nagy diadallal vivék őt ki a' sz. Mark' piaczára, de midőn a' fogoly megpillantá a' világosságot, tüstént megvakult 's nem sokára meg is holt. Némellyek az itt bezárt rabok közül, — papok ugy, mint világiak — szomorú emlékezetet hagytak a' késő látogatóknak a' börtön' falain rettentő magányosságokból; teli vannak ezek irkálva, vakarva és vésve nevekkel 's mondásokkal, 's nem csekély érdekkel áll-meg itt minden idegen, 's iparkodik e' zavart szó-halmazból valami értelmet kihozni. A' vezető' 's két égő szövétnek' segedelmével én is sokat elolvastam, 's többet magamnak fel is irtam, mellyek közül néhányat később lord Byron' munkáiban is, nevezetesen Childe Haroldban találtam följegyezve. A' vezetők beszélik, hogy lord Byron, Velenczében tartózkodtakor, gyakran látogatta ezen fekete 's magányos lyukakat, 's különös kedve és szeszélye volt, magát az utólsóba három négy, sőt több óra-folyásig, minden gyertya-'s mécsvilág nélkül bezáratni, honnét sokszor mint részeg és tébolyodott tért-vissza.

De ideje, hogy elhagyjam e' borzasztó helyeket, 's kellemesb tárgyra térjek-által. Velencze' egyéb nevezetességiről, ritkaságiról 's mester-müveiről nem szólok; hisz számtalanok az ezekről irt könyvek, 's mindegyikében olvashatod. De Malibranról is keve-

sebbet fogok mondani, mint szándékoztam; mert mióta őt hallám, átlátni kezdettem, hogy minden leirás haszontalan. Őt csak látni 's hallani lehet, — de bármi színekkel 's bármi elevenen fössem is le, még is nehezen fogod magadnak képzelhetni ezen rendkivüli asszonynak csak árnyékát is; Ő jelenkorunk' nem csak legjobb énekesnéje, de mimikában is hasonlithatlan 's utólérhetetlen, 's ebben is a' világ' legnagyobbika. Én sokat olvastam 's hallottam már ezelőtt is hiréről nevéről, többek közt Börne' párisi leveleiből is ösmerem, de igy, megvallom, nem képzeltem őt magamnak. Különös volt azon érzés, melly elfogott, épen mielőtt ki kellett vala lépnie; a' jelenés változott, a' kárpit felvonatott, a' teli házban egyszerre csöndesség lőn, 's most-most kelle neki kijőni a' rég ohajtottnak; a' szinhely sokáig üresen maradt, a' muzsika megszólamlott, 's egyszerre olly szivdobogás kapott-meg, hogy lélekzetem is elakadt; csak egy helyre néztem most változatlanul, t. i. a' szinhelyre, 's gondolom, ha e' pillanatban en-kedvesemet láthatám, talán még arra sem tekintettem volna; a' vadászkürt mintegy hivólag most végezte szép soloját, 's ime leirhatlan kellemmel 's angyali bájjal, szerényen lépett most ki a' szép és nagy művészné. Iszonyú tapssal fogadta őt a' teli ház, 's egyik tulság most a' másikat érte; a' legnagyobb csendből egyszerre legnagyobb zaj lőn, 's viszont felváltva a' legnagyobb zajból legnagyobb csend. Határtalan volt az enthusiasmus, mellyet ő Velenczében okozott; és nem tudom: lehet-e ezt még föntebb fokra vinni; noha pedig ez soknál az imádásig, soknál az őrültségig terjedett, m·g is meg kell vallanom, hogy bármit tegyen is érette az elragadtatott publicum, az nem lesz soha annyi, hogy meg ne érdemlené. Mondtam, hogy nem fogok részletes leirásába ereszkedni, de annyit mégis mondhatok: érzéke úgy meghatja szivünket, hogy mindent elfelejtünk magunk körül 's csak őt követjük gondolatinkkal 's érzelminkkel, mig végre minden szenvedelmen keresztül olly szédítő magasra ragadja-el magával érzelminket, hogy az eddig isméretlen gyönyör kínos lesz, és a' belsőnkben elszoritott érzéseink erőszakkal keresnek kitörést, 's vagy könnyekben találnak egyhülést, vagy egy mély sohajtásban halnak-el. Ah barátom! milly hatalmas tündér ez a' Malibran! nem csuda, ha bálványozva hódul neki a' világ. Hidd-el, ő ugy elragad bennünket, hogy szivünkből örvendünk ha örül, szeretjük ha szeret, sírunk ha kesereg és szenved, és érzésünk nem talál kifejezést, ha kétségbeesik. Ő minden szenvedelmet 's minden érzést — a' legnagyobb kéj- és örömtül kezdve, egész a' kétségbeesésig — sebes változásban olly híven és másolhatlanul fejez-ki arczvonalmival 's minden mozdulatival, hogy már csak mimikájaért is szeretetünket, tiszteletünket 's csudálásunkat tőle meg nem tagadhatnók. Ezen nagy művészi tehetségnek legnagyobb jelét adá egyszer Londonban, midőn egy estvén igen rosszul érezvén magát, 's nem énekelhetvén, az Impressario' hosszas unszolásira, — ki el nem akará veszteni a' reméllett nyereséget — betegen, a' mint volt, játszotta, csupán mimikával 's minden ének nélkül, az összecsődült nagyszámu publicum' közönséges tapsára Sonambula' szerepét. Bámulásig láttam 's csudáltam ebbeli tökéletességét én is nem egyszer Othelloban; különösen azon jelenésben, hol a' gyülekező katonaságtól kérdezi: „él-e még Othello?" és azon választ veszi „él"; egy mély öröm-érzés futja most keresztül egész lényét, csillogó szemeiből, minden tekintetéből, és nyugtalan mozdulatiból nevet és fénylik az öröm és kéj; egész teste örömében reszket, 's nincs testének egy része, melly ne örülne; de a' mint hirtelen 's egyszerre balra fordul, maga előtt látja atyját, ki Othelloval összekelését makacsul ellenzi, és mintha villám illette volna, ugyanazon perczben le sujtva, szinváltozva 's mintegy odafagyva állott halaványon 's irtózva atyja előtt, hasonlón egy márvány szoborhoz; a' néhány perczenetig tartó jelenés minden ének, szó-csere és muzsika nélkül, csak némán megy végbe, de erre mindenkor olly harsogó taps és „bravo!" kiáltások következtek, hogy azt gondoltam: a' ház összeomlik. Azután jő az egész darab' legérzékenyebb része, midőn t. i. Desdemona, néhány pillanat mulva mintegy magához jövén, gyermeki ártatlansággal 's kimondhatlan bájjal atyjához közelit, 's előtte térdre borulván tőle bocsánatot kér, de ettől irgalmatlanul eltaszíttatván, legmélyebb fájdalma és gyötrelme közt ezen panaszokra fakad: „Se il padre m' abbandona, Da chi sperar pietá?" Nem! ennél szivrehatóbb jelenést lehetlen gondolni! — De mit mondjak még az utólsó jelenésről, mellyben Malibran leginkább mutatkozik művészi nagyságában, épen mivel olly hatalmasan győzedelmeskedik minden művészi nehézségen: midőn t. i. megtudja Othellotól, de csak kevés pillanattal megöletése előtt, hogy a' gyalázatos Iago annak szinlett és hitszegő barátja megölte Rodrigót, és már most, de későn, tünik-fel előtte egész világosságban rettenetes sorsának megfoghatlan lánczolatja, — és vivódván a' halállal és Othellóval, oroszláni erővel megragadja utóbb ennek karját, 's keserü szemrehányásokkal Othello, és fogvicsoritó megvetéssel Iago iránt, legiszonyúbb fájdalmában imigy kiált végre borzasztó és szivrepesztő hangon, kétségbeesésében hajait tépvén, 's mintha egy förtelmes szörny állna előtte, iszonyodással meresztvén folyvást egy helyre tüzelgő szemeit: *„Iago! che*

ascolto! -- oh dio! Barbaro! che facesti? fidarti a lui potesti? ad un vile traditor? — Semmi sem képes eltörleszteni emlékezetemben azon benyomást, mellyet e' halálos jelenés bennem okozott, 's örömmel teszem itt azon vallomást, hogy ama' gyönyörü 's elfelejthetlen napokat, mellyekben őt a' hasonlithatlant Velenczében, *Othello*, *Szevilliai borbély*, *Cenerentola* és *Norma* operákban hallani szerencsés valék, életem' legszebbikéi közé fogom számlálni.

Ifj. Horky Mihály.

SZINÉSZEK' JUTALMAZTATÁSA A' RÉGI 'S UJABB IDŐKBEN.

(Vége)

A' német szinészek többnyire gyönge koruktól kezdve neveltetnek játékszinre, bennök a' természeti idomot a' mesterség sokszorozva emeli, vagy némi hijányit csudásan pótolja. Honi szinészinknek, nagyobb részint, gyermek-korukban, nem hiszem, hogy fogalmuk volna a' declamatioról, mimikáról, hangászatról 's a' t.; azt pedig még kevesbé sejtik, hogy nekik valaha mind ezekre a' szinpadon szükségök lészen. Illy természet' szülöttje levén tehát sok magyar szinész, midőn a' sors által szárnyra kelni kényszerül, mint pályavesztett, Thalia' templomában keres menedéket. Milly nehéz a' már izmosult testnek könnyü hajlékonyságot, a' szónak kellemes változást 's változó kellemet szerezni! A' hangászatban elmulasztott gyermekkori tanulmányt semmi szorgalom nem üti helyre. De, habár a' természetnek illy rideg öléből szólitvák is szinészink, mivel a' Magyar mindenre alkalmas, dicséretes iparjok által néhányan, kiknek a' jótékony természet, vagy egyéb viszonyok jobban kedveztek, a' magok tökélesitésében annyira haladtak, hogy a' szomoru és nézőjátékokban bármellyik müvelt nemzet' hiresb szinészei mellett bátran helyt állhatnának. E' mondásom' igazságát egy német irónak, ki a' magyarokat nem legvilágosb szinnel rajzolá könyvében, — mellynek birálata a' Sas' IIIdik kötetében jött-ki, — a' magyar szinészekről már néhány év előtt tett vallomásával akarom bizonylani. Szavai ezek: „Én több esztendő' lefolyta alatt csak két magyar szinjátszó-társaságot tudok Pesten, mellynek egyike a' régi szinben — hajdan száraz-malom — játszott; másika, melly a' nagy színben folytatta előadásit, általjában jó volt, 's néhány jelesebb taggal birt. Ezen magyaroknak olly előadásit láttam, mellyeket bátran több hires német játékszin' ügyekezetei mellé állithatni. Nem emlékezem, hogy valaha Kotzebue' Octaviajában jobb Antoniust, jobb Octaviát, vagy jobb Sapphót láttam volna. Sajnálom, hogy ezen urnak és asszonynak — kit Crelingerhez hasonlitok — nevét elfelejtém, és igy a' halhatlanságnak által nem adhatom. — Az emlitett két asszonyi szerepben nevezetes német mesterneket, Octaviaéban Eunike — Haendel — Mayer — Schützné asszonyt, Sapphoéban Schröderné, és Wolfné asszonyokat látám játszani, és a' magyar asszonyt Schröderné és Wolfnénak melléje; a' bús férjének örömére már most elhunyt Eunike — Haendel — Mayer — Schütznének pedig elibe teszem. Soha olly tökéletest, olly elragadót nem láttam, mint a' negyedik felvonás' azon jelenése, hol Octavia testvéréhez visszatér; ritkán hallék olly tökéletest, olly szép hangut, mint a' sapphicus mértékü versek e' magyar mesterné' szájában; és ezen Melitához szóló szavaknak „„„ — Hamis vipera! csípni én is tudok“ “ — nincs párja.“

Ide tartozik az is, hogy e' följebb mondott 's gyakran a' természet' jeles adományival fölruházott színi menekvőink közt elegen találkoznak ollyanok, kik beavattatásuk után megismérkedve helyzetök' viszonyival, nem sokára megbánják tettöket, és mint arra nem neveltettek akár szükségtől, akár álszeméremtől izgattatván, a' játékszintől megválni ügyekeznek. Tehát csak a' keserü szükség kényszeriti őket a' kedvetlen maradásra addig, mig más életpályára juthatnak. Már pedig az örömtelen munkának kivánt foganatja nem lehet. Ismerek uraságot, kinél egy épen nem középszerü szinjátszó gazdaság melletti alkalmaztatás végett koczogatott. Kérelme elfogadtaték, 's a' jó szinészből derék tiszt vált. Tudtomra egy másik ennek példáját követvén, hasonló czélból más uraságnál könyörgött; de vágya nem sikerült. A' ki nem arra való, hadd menjen, sőt még cselédnek se fogadtassék-be. És ha a' jobbak közül is valakit szükség, kétes jövendőtőli rettegés, vagy máshol jobb kilátás' reménye ösztönöz a' játékszin- elhagyásra, azt is meg lehet engedni; de hogy álszeméremből vegyen bucsut attól, nem látom okát. Nálunk a' szinész szintolly becses tagja a' társaságnak, mint akármelly más müvész. Elmult már ama' komor, ködlepte idő, mikor a' szinjátszón bizonyos szeny feküt. A' romaiaknál voltak, mint följebb látók, personae inhonestae; de később ezek is föloldoztattak e' mocsok' terhétől. Franciaországban hajdan törvény létezett, melly szerint a' szinjátszóktól a' keresztyéni temetkezés és egyéb szertartás megtagadtatott. Csudálatra méltó, hogy e' fölvilágosult ország mai napig sem vetközhette-le egészen a' homály' leplének e' mocskos rongyait. Más példáját mutatta Anglia a' józan gondolkozásnak, a'hol Garrick' tetemeit fő nemesek vivék vállaikon sirboltba, kik közt az első lordkanczellár a' koporsó' takarójának czafrangját tartá.

Melly országban illy megvetés' súlya nyomja a' szinjátszókat, okát abban kereshetni, hogy ott a' já-

tékszin' keletkezése azon időre esik, mellyben előítéletek játszák az emberi nem közt a' fő szerepet. Kiderülvén lassanlassan a' homálynak 's balvéleményeknek borongós ege, a' szinjátszókra is kiterjedt mennyei fényének jótékony sugára. Illy szerencsés időben, t. i. a' közelebb mult század' utólsó tizedében vevé kezdetét a' magyar játékszin. Koránsem kelle tehát eredetében a' balitéletek' annyi seregével vínia, mint egyebütt. Azért is — a' köznépet ide nem számitván, melly a' színészeknek csinosulásra hatásukat föl nem érve, őket holmi kötélen v. dróton ugráló, 's csepürágó alakosokhoz hasonlitja, 's maig is komediásoknak nevezi, — mind azok, kik honfiaink' müveltebb részéhez tartoznak, a' színészeket nemcsak meg nem vetik, sőt kedvelik, becsülik — ha csak valaki közülök személyes viselete által erre magát érdemetlenné nem tette — és a' játékszin' ügyét főkép jelenleg köz lelkesüléssel pártolják, átlátván egyéb pallérozott nemzetek' példája szerint, hogy ennél a' hazai nyelv' terjesztésére, kifejlésére, virágzására, nemzetisedésre, erkölcsök' simulására 's a' t. egyben hathatósb eszköz alig találtatik. Akadunk ugyan fölvilágosültabbink közt is ollyakra, kiket ellenkező lélek szállott-meg a' játékszin iránt; de ezek, mint kivétel, alig érdemlenek említést. Mindazáltal adjuk ennek is példáját. Ezek' hidegségének okát annak tulajdonithatni: hogy, mielőtt nemzeti színészetünk létre jött, vagy annyira mennyire elterjedt volna, jámbor őszeink mindig külföldi 's többnyire német szinjátszókat 's egyéb alakosokat látván honunkban, ők ezeket, isten tudja, minő szélszárnyára bocsátott, elvetemült, erkölcs- és haza-vesztett embereknek, 's galád pénzcsalóknak tarták, — különben is a' németek iránt némi hidegséget érzettek magokban; — minek ugyan történeti alapja van, de nem e' lapokba való. — E' fagyos idegenséget aztán nemzeti szinjátszóinkra is átvivék.

Ha már a' külső jutalmakat, mellyekben színészeink eddig résesültek, tekintjük, azok koránsem olly fényesek, mint a' németeknél láttuk. De hogyan is lehetne kivánni, hogy a' mi indulóinkat azoknak a' müvészet' sebes szárnyain repülőjikkel egyenlő jutalomra méltassuk? A' jutalom a' dicsőn kivívott munka' bére. Miéink még nem rég fogtak a' vivás-hoz; de ha a' kezdethez iránylag folytatandják küzdésöket, a' koszoru tőlük sem marad-el. A' mit még is mondhatni, röviden ebből áll: Nemzeti színészeink, ugy látszik, a' görögökéi' példájára legfőbb jutalmukat ön mellökben lelik-föl, azt azon nemes érzésben helyezvén, melly az édes haza melletti fáradságból szokott származni; midőn a' jelent szükséggel átküzdve, a' jövendőt még nyomasztóbb nyomor elleni biztositás' reménye nélkül várva, éltöknek legszebb, legtöbb idejét a' hazának szentelik, hogy mutatványikkal polgárisodásunkat elősegitsék, a' nap' terhe alatt elzsibbadt létünket egy két kellemes esti órával fölélesszék, édes nyelvünket közdivatuvá, a' társalkodásra alkalmasbá tegyék, 's ezen legdrágább nemzeti kincsünket mintegy kamatoztassák, 's a' t. E' mellett Thaliánknak e' szükölködő papjai hányszor áldozák-föl csekély hasznukat is valamelly megkárosult község', vagy jótékony intézet' javára! Igaz, az illy jutalom a' minden jutalmak' diadali oszlopán legfensőbb helyen ragyog, hová a' földön csúszó haszonvágy' szolgai bére soha föl nem emelkedhetik. De mivel az ember nemcsak lélekből, hanem testből is áll, a' léleknek illy, vagy bármilly isteni tápláléka is a' testet nem élteti; ellenben pedig a' testnek tápláléka nélkül a' lélek-erők is elgyengülnek. Ámbátor czélom vala a' régi, és ujabb szini jutalmakat csak összehasonlitani, nem pedig ollyakat javaslani: mindazáltal nem lehet elhallgatnom, hogy a' legvalódibb jutalom, mellyben színészinket részesíthetjük, előleg abban áll, ha sürű részvétünk által helyzetüket kedvezőbbé tesszük. Dicséret több nemes Megyénknek, kik e' szent ügyet példás hazafiui buzgósággal fogták-föl. Ezek közt jeleskedik nemes Pest vármegye, melly a' városi és egyéb törvényhatóságokkal kezet fogván, a' magy. tud. Társaság' hozzá járultával lelkesen munkálódni meg nem szünik, míg csak az annyira ohajtott állandó nemzeti játékszint minden ahoz megkivántatóval együtt a' főváros' kebelében örök időre meg nem alapitandja. Ha ez egyszer sikerül, és színészink vándor-botra szorulni többé nem lesznek kénytelenek, a' második czélszerü jutalom lenne nyugpénzt alapitani számukra, melly minden bizonnyal az iparversenyt köztük felkölteni és sokszorozni fogná. Egyébiránt jelesb színészink és színésznéink' képeit birjuk már rajzolatban; — magányosak néha tetszésöket egyik v. másik iránt tettleg is bizonyitják; — a' szinházban nem ritkán virágok és verskoszorúk repülnek számukra 's a' t.

M—t—y.

VÁSÁRI-CSEPP.

„Tessék csak mértéket venni egy átilára, mellényre 's egy pantallon-nadrágra, de saját posztójából" — mond * ruhakészitőnek, egy, boltjába szelesen beugró falusi gavallér. — „Állok szolgálatjára tens-uracskám" — szól nyájasan a' mértékvevő mester — „Ha kész leend, csak tessék osztán ide 's ide hozzám kiküldeni, a' contóval együtt; érti-é?" — „Igen, értem — mond fejét vakarva a' magyar szabó; — hanem az a' baj, hogy contomat, kivált mióta árjegyzéknek irom, falun teljességgel nem akarják érteni."

Lukács Pál.

REJTETTSZÓ.

Egy költő az egész; de fejetlenül: isteni asszony — Ifju! vigyázz, ne talán búba meritse fejed'.

Uj Barsról.

A' 15-dik számu rejtettszó: Szűz.

A' Társalkodó' 44dik számában (173 lapon, 2dik szeletben, 30d. sorban) 200 helyett olv. 2000.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

47dik szám Pest, junius' 13kán 1835.

MINNA' EMLÉKKÖNYVÉBE.

Minna! kedves! tűrd e' néma könnyet,
Tűrd e' lángoló bút arczomon,
Tiszta hév az, — mit szelíd keservek'
Csöndes árja dúlt kebelre von; —
Sírhat, a' ki szebb világ' körében
Andalító isten-álmot élt,
'S isten-álmiból ah! fölriadva
Minden égit földivel cserélt.

Rózsa-hajnal' csillogó sugárin
Láttam benned élni mennyemet,
Puszta és zord keblem' éjjelében
Szép sugárod gyujta szellemet;
Véltem: majd e' szellem szárny-lobogva
Három égen túl hozzád emel,
'S hervadatlan édenem' virágit
Majd kezedből vészem egykor el.

Hasztalan! — mint haldokló szivárvány
Halhatatlan álmom elrepült,
Keblem égve hagyva tünt előlem,
'S hő könyűkbe nyilt szemem merült;
Benned most is mennyet élni látok,
Ah! de más bir immár tégedet,
Nékem puszta álmok' árnyhonában
Hagyta a' sors bírni szivedet.

Légy te boldog így is bájos angyal!
Hidd ah! nem sohajtok ellened,
Csak ne bánd e' könnyet, csak ne sajnáld
Üdvömet, mit képzelék veled, —
És ne bánd, ha távul a' magányban
Benned ideálomat lelem, —
Bár örökre elszakasztva tőled
Nem ragyog más ideál nekem.

'S az, ki immár bírja hő szerelmed',
Bírja sírig benned ébren azt,
Mit szunyadva bírtam én, gyönyörrel
Éljen ajkadon örök tavaszt!
'S én ha látom majd ennek virágit
Nyilni, szívem ujra fölhevül —
'S üdvezűlni látván két halandót,
Szívem is velök majd üdvezűl.

Cs. Ormós László.

BÉCS.

(Május' végén 1835.)

A' pesti fahídon 's budai kövezeten lelkesen megrázatva, az ó-budai sorompón tul értünkkor, e' vámsorompón belől hagyánk minden hivatalos gondot, 's a' parasztok' sebes postáján — kik közt a' Szőnyiek eminensek — hevenyében neki indulánk azon utnak, mellyhez sok alföldi atyánkfija fél-évig szokott előre készülgetni. Most — mióta nálunk a' sebes paraszt-posta 's a' gőzhajó létez — ugy látszik, mintha már azon mesés Argírus kiskirály' idejében élnénk; az utazni kivánónak csak ennyit kell mondania: „hipp — hopp! azt akarom, Pozsonyban legyek" „azt akarom, megint Pesten legyek" — 's nyomban mindenütt ott terem. Mi, e' mostani tündéres utunkat Pozsony felé irányzottuk, 's mintegy annyi idő alatt, míg sok hazánkfija egyet alszik 's 5—6 pipát kiszí — már az ország' szélén, egy egészen más világban, a' pozsonyi arenában ültünk, hol az ottani színésztársaság szabad ég alatt 's fényes nappal adá, erősen czigarrozó nézői előtt az Au ligetben egyik nevettető víg darabját.

Reggel tömérdek nép gyült a' hidhoz, a' gőzhajót (Pannoniát) várva, melly Bécsből Pozsonyba reggeli 6 órára igérkezett, de utjában akadályoztatván, 9 óráig szorongva váratott. Ekkor egyszerre előtünt Pannonia, 's mint valamelly megbántott vizi-isten, villám' módjára lefelé rohanva, épen a' felnyitott hid közt diadalmi durrantással süté-ki álgyuját, 's a' hidon alul az Au felé egy gyönyörü fordulatot tevén, büszke méltósággal ismét a' pozsonyi parthoz simult, hogy az itteni utasokat hirtelen fölszedvén, tüstént tovább, Pest felé, repüljön. A' partot ellepő pozsonyiak — kiknek örömittas arczukon e' dicső látványra egy csöndes „Te Deum laudamus!" vala olvasható, lelkesülten csüggeszték szemeiket azon Férfiura, ki a' hajó' hátuljában, ismeretes alacsony kalapjában, szinte jelen volt, 's a' kormányos mellett olly szerényen állott, mintha nem is Ő lett volna e' nagy vállalatnak fő-rugója. A' legközönségesebb nézőktől is, ujjal Reá mutogatva, hallám a' lelkes gróf' nevét emlegettetni; szükség-e tehát e' nevet a' Haza előtt még ki is mondani?

Pozsonyt odahagyva, csak hamar ausztriai földön és igy „extra Hungariam" valánk. Az igaz, hogy itt, ősi közmondásunkként, a' „vita non est ita." Csinált utak, mindenben szoros rend 's kettőztetett ipar mutatkoznak mindenfelől. A' szántóföldek egészen az árkok' 's utak' széleig be vannak vetve, a' nélkül, hogy — mint sok tartott beszédnél — praeludium gyanánti haszontalan gyep bitangolná az előhelyet. A' faluk' nevei a' házak' számával együtt fel vannak irva, 's az ijesztő kaloda helyett, egyszerü irott czím jelenti a' biróság' lakását. — Az utak nem csupán kerékvágás, hanem emberi kezek által vannak csinálva, 's amaz uthosszant egyes szemfedelekkint csinosan felhányt kavics-halmok olly készen várnak ott helyben minden leendő gödröt, mint egy vitéz határ-ezred a' becsapó ellenséget. — E' jó uton közeledénk a' birodalom' szivéhez — Bécshez. Az ősz sz. István' tornya — mint valamelly magasan föl-

emelt nagy mutató-uj — már messziről kijelölé a' székes főváros' holfekvését, 's a' többi torony' 's paloták' csúcsai csak ugy tüntek egymás után körülte elé, mint futnak-össze az anya-tyúk' vészt jelentő szavára a' védendő anya körül a' növendék csirkék. Végre beérénk.

Bécs — ez a' paloták, roppant épületek' 's mulató-kertek' Babylonja, 's 300,000 élő embernek folyvást tolongó nagy hulláma, ez a' munkás életrajznak 's örök kocsi-zörgésnek zúgó tengere, 's az egymást üző mulatságoknak óriási perpetuum mobile-je — fekszik a' Duna' déli partján, hátulról zöldelő hegyekkel koszorúzva.

A' belváros és külvárosok közti tért a' szép Glacis foglalja-el, melly idomított fa-soraival épen úgy simul körösleg a' belváros' bástyáihoz, mint valamelly vidor szinü nyak-fodor egy serdülő szépnek nyakához. E' zöld szín-özön — e' viruló Glacis — körül 32 külváros terül-el, mintegy itt ütve tanyát, azon keleti karaván' módjára, mellyek Afrika' rengeteg homokpusztáin itt ott egyes oázokra — zöld szigetekre — találnak.

A' külvárosok körül feküsznek végre a' bécsieknek egyes földi elyziumaiak: Schönbrunn, Lachsenburg, Hietzing, Hütteldorf, Mödling, Nussdorf, a' Tivoli, az Aukert, a' Prater, többi minorum gentium-osztályu mulató-helyeikkel, mellyeket egy bécsi szintolly büszke minával képes ujain előszámlálni, mint mi a' 4 cardinalis praerogativát.

E' mulató-helyek a' musikának mind meg annyi tempéje; mert egy bécsinek, ha jól akarja magát érezni, zöldbe („in's Grüne") kell mennie, 's — conditio sine qua non — musikát kell hallania. Szögletekre ragasztott nagy, abroszny cédulák, proclamatiókként jelentik, hogy p. o. Strausz a' Sperlnél, vagy az Aukertben, vagy Dommayernél (Hietzingben); — Lanner a' népkertben, vagy a' Paradicsom-kertben; — Morelli a' Wasser-Glacis-n fog játszani, 's a' kitüzött órakor magát törve tódul a' musikáért epedő nép, mint valamelly cruciata expeditio, és sáskasereg' módjára lepi-el azon mulatóhely' asztalait, hol e' matadórok' egyikét reményli hallani.

Mennyire exaltálja ennyi musika az életkedvet, 's ez által az életnedvet, kiki képzelheti. Azon majd hitelt felülmuló appetitus, mellyet illy helyeken a' köznép késő estig láttat, 's azon szeszélyes vígság, melly e' szünetlen evés-ivást fűszerezi, ennek legvilágosb tanujelei. — Ennyi örömzaj képes volna bármilly embergyülölőt 's epekórságost is kigyógyítani. Az idegenek e' szünetlen zaj' örvényétől elkapatva a' vígságba nolle velle besodortatva, nemsokára szinte magok is elforognak ez örök mulatozás' hullámiban, ha bár eleintén ugy kirínak is, mint valamellyik tripla-lépésü régibb tánczos, a' mostani 2 lépéssel keringők közt.

Bécs' szépeinek kedveltebb sétahelye a' Volksgarten és a' Wasser-Glacis. Itt lebegnek ők fel 's alá, könnyűdeden mint valamelly szellemi lények, különös jó-izletü öltözeteikben, vonzatos szelid arczokkal 's igéző szemekkel, Lanner' és Morelli' zengedező symphoniáji közt. A' férfinem, általjában véve, nem épen Apollo' vagy Theseus' mintája; annál szembeszökőbbek a' magyar gárda' ifjai, kik az illy helyeken, civil-ruháikban is, fiatal sugár czédrusokként tünnek-elő. —

Május' utólsó vasárnapján estve még a' varázsalkatu Tivoliban voltunk, 's annak a' főteremből négy szögletre nyiló 's négy külön — piros, zöld, kék és sárga — szinre föstett 's butorozott csudaszépségü benyilójiban gyönyörködtünk. Ekkor kocsira ülvén, az éj' setét homályában Pozsonyba ereszkedtünk, 's ott viranatkor gőzhajóra szállván, az emberi észnek ezen most legdicsőbb müvén — fél Magyarországot 14 óra alatt keresztül hasitva! — esti 6 óra után Budapest közt megérkeztünk; 's e' szerint összesen 24 óra alatt tevők-meg Bécstől Pestig amaz utat, mellyről sok hazánkfia télen által elmélkedik, tavasszal magát csak ugyan ráhatározza, nyáron neki készül, 's ősszel — az aggasztó távulság miatt azt még is rendesen — abba hagyja; — 's igy nem csuda, ha firól firа öröklik nálunk soknál azon monda: „Extra Hungariam non est vita: si est vita, non est ita."

Szekrényesy.

A' KÉT-ÉRTELMÜ JELEK.

Egy tudós, de igen szótalan 's magát mindenben rendszerhez alkalmazni kivánó spanyol követnek Angliában, különös fogalma volt a' jelek' nevezetességi felől; ő azt állitá, hogy jelek által a' szóvali beszédet tökéletesen kipótolhatni, 's hogy minden egyetemben ezen tudományra egy tanitószéket kellene állitani. — Egykor panaszkodék e' követ Jákob király előtt, hogy a' közlekedésnek ezen módja annyira mellőztetik; különösen pedig az iránt, hogy épen sehol sincsenek tanitóji e' nevezetes tudománynak. — „Van egy, — felelé a' király — 's e' részben igen ügyes embernek tartatik; de országomnak legtávulabb részében, az aberdeeni egyetemnél, 600 mérföldnyire Londontól." — „Ha 6000 mérföldnyire volna is, — mondá a' követ, — nekem őt látni kell, 's mingyárt holnap oda utazom." — A' követ el is

utazott. Jákob király, hogy állitásának igazságát vele elhitesse, sebes postát küldé az egyetemi tanitókhoz, meghagyván nekik, hogy a' követet méltóságához illőleg fogadják, vele a' dolgot valami módon hitessék-el, 's őt mentülelőbb eltávoztatni ügyekezzenek. — Nagy pompával fogadtaték a' követ; de ő csak a' jelek' tanitójával akara találkozni. Azt mondák neki, hogy ez tudománya' öregbitésének tekintetéből Skótziának hegyilakosihoz utazott 's visszajövendése ideje bizonytalan legyen. —

„Ha ugy van, — mond a' követ — tehát itt várom meg visszaérkezését, ha mingyárt egy esztendeig kellene is várakoznom.“ — Látván a' tanitók, hogy ezen mentségök hasztalan; más uton kivántak menekedni a' követtől. — Egy mészáros lakott a' városban, neve Geordi, ki egyszemü, igen tréfás ember 's felette ügyes volt a' legkülönbözőbb szerepek' vitelére. Meghatároztatott tehát, hogy őt ruházzák-fel a' jelek' tanitójának tisztével. Ez megigérvén, hogy mig a' követtel lesz, minden szó nélkül, egyedül csak jelek által értekezend, — a' szerepet felvállalá. — Tudósíttatván a' követ, hogy a' várt tanitó megérkezett, rendkivül örvende. Az összetalálkozás' ideje kitüzetvén, Geordi parókásan 's tanitói ruhában az akademiai tanács' gyülésiteremébe vezetteték. A' követ bebocsáttatván, felszóllitaték, hogy az elibe állitott hires tanitóval jelek által értekezzék. A' többi tanitó egy szomszéd teremben várá aggódva a' dolog' kimenetét. — Geordi felé közeledvén a' követ, egyik ujját mutatá neki; Geordi kettőt mutatott; a' követ hármat; mire Geordi fenyegető tekintettel öszveszoritott öklét tartá a' követnek elibe. Erre a' követ zsebéből egy narancsot vevén-ki, arra mutatott; Geordi egy darab zabkenyérre. Mellyek után megelégedő tekintettel hajtván-meg magát a' követ, eltávozék. — A' tanitók igen kiváncsiak valának megtudni, miként viselte magát pseudo-collegájok ez uj hivatalában, 's a' spanyol követet ez iránt megkérdezték. — „Ah! valóban egy igen tudós és értelmes ember! — felele a' követ, — kinek nagy tudománya felér India' minden kincsével. — Először egy ujamat mutatám neki, annak jeléül, hogy csak egy isten van; ő két ujját mutatá, mellyek az atya- és fiuistent jelenték; erre három ujat mutattam, a' három isteni személy' lételének jeléül; 's ő azt adván értésemül, hogy e' három személy csak egy állatban és természetben legyen, öklét tartá előmbe. Erre egy narancsot mutaték neki, annak bizonyságaul, hogy az isten nemcsak az életre általjában szükséges dolgokat teremt számunkra, h nem ollyakat is, mellyek gyönyörüségünkre 's kényelmünkre szolgálnak; mire a' bölcs férfi egy darab zabkenyérre mutatván, azt felelé, hogy egyedül ez a' valóban szükséges, 's minden egyéb neme a' fényüzésnek 's finomabb élvezetnek fölösleges.“ — Felette örvendének a' tanitók a' dolog' illy szerencsés kimenetelén, 's midőn a' követ elutazott, Geordit is megkérdezék, miként magyarázta légyen a' jeleket; ki azonban igen bosszankodék a' követre. „A' követ ur, — mondá a' mészáros bosszúsan — valóban igen goromba ember. Eleinte egy ujját mutatá, hogy egyik szemem' vakságával csúfoljon; én pedig neki kettőt mutaték, annak magyarázatául, hogy az én egy szemem annyit ér, mint az ő két szeme; továbbá három ujját mutatá, azt jelentvén, hogy kettőnknek még is csak három szemünk van. Ezen gorombaságra megbosszankodván, öklömet tartám orra alá, 's egyedül az urak iránti tisztelet tartoztatott vissza, különben fültövön ütöttem volna. De a' goromba még ezzel sem elégedék-meg, hanem egy narancsot vevén-ki zsebéből, azt mutogatá, mintha mondani akarta volna: a' ti szegény hideg országtok illy gyümölcsöt nem terem; de én egy darab szép zabkenyérre mutattam, jelentvén neki az által, hogy én az ő nyalánkságival nem gondolok. — A' darab zabkenyeret bizonyosan képéhez vágom, ha olly korán el nem távozott volna; mert már haragba jöttem, 's még most is sajnálom, hogy jól meg nem raktam sértegető jeleiért.“ *Régedy Hyacint.*

A' TUDOMÁNY MINT SZÜKSÉG-FILLÉR.

(Persa elbeszélés.)

Egy szegény földmivelő felváltva madarászás és halászásból éldegélt. Egy nap' reggelén kiveté töreit: és már is röpkedett bennök három madár; többen pedig a' közel fákon üldögeltek 's nyakukat nyujtogaták. A' pórember gazdag fogást igért magának, midőn szerencsétlenségére két ember, fönszóval beszélgetvén, szenvedélyes mozdulatok közt sebesen feléje jő 's a' kis dalosokat onnan elrezzenti. Ez két tudós volt. A' paraszt udvarilag járult hozzájok 's kéré őket, ne neszeznének, 's vitájokat (mert annak tartá) legalább addig szakasztanák félbe, mig a' leshelyen tul haladtak, különben minden madarat elrezzentenek. — „Ha azt akarod, hogy kedvedet tegyük — mondának mindketten — „tehát foglyaidnak kettejét add nekünk, máskép nem hallgatunk!“ — “Kettejét-e?—lőn a' felelet — akkor nekem csak egy maradna. Én szegény vagyok, sok gyermeket kell táplálnom; ti tudósak vagytok 's tudnotok kell, mi az igazság. Mert valljon igazságos é, keresményemnek két harmadát kivánni tőlem? Ez előttem igen nagy igaztalanság.“ — „No 's ha nem állsz rá, tehát beszélgetünk“ — felelének a' tudósak. Már is ujra és sokkal élénkebben kez-

dének vitájokhoz, mint azelőtt; a' paraszt végre eltökélé magát az áldozatra, „De ha én madarimat veletek megosztom, — ugymond ő, — tehát nektek is hasonlókép kell cselekedni, 's nekem vitátoknak tárgyát felfödözni. Ha én madarimból adok nektek, tehát illő, hogy ti viszont tudományotokból részesítsetek engem. Egyiket a' másikért. Miről beszélgettetek és vitáztatok tehát?" — „A' Hermaphroditákról" — „Mik azok a' Hermaphrodita?" — „Férfi- és asszony-nemü teremtvények." Ezzel a' tudósak utjokra mentek; a' paraszt pedig megtartá magyarázatjokat, és e' szót: Hermaphrodita. Más nap reggel szokása szerint halászni ment, és kiveté hálóját a' tengerpartról. Egy iszonyu nagy halat fogott. A' paraszt a' ritka halfogáson érzett örömétől elkapatva a' várba sietett, 's a' schachnak vitte azt elevenen, eladás végett. Tudta, hogy fejedelme igen kedveli a' szép halakat; hogy öblös halastóban tartja zárva őket, és naponként maga etetgeti. Ezen halastóba szánta a' paraszt az ő halát, és nem is csalatkozott reményében. A' schach megszemlélte a' halat, fölségesnek találá 's a' parasztnak ezer darab aranyat parancsolt érte adatni. A' nagy-vezérnél ezen bőkezüség szemet szurt, pazérlásnak merészlé azt nevezni, 's arra figyelmezteté parancsnokát, hogy ha ő illy csekélységért annyi pénzt ad, nem sokára a' tenger' minden halát hozzá fognák hozni, 's ő majd nem leend képes azokat kifizetni. „Én — felele a' schach — ezer darab aranyat igértem a' halért; fejdelemnek meg kell szavát tartania; mitevő legyek már most, hogy pénzemet visszanyerjem, igéretem' megszegése nélkül?" — „Kérdezd azon embertől — viszonzá a' nagyvezér — valljon him, vagy nőstény-e hala? Ha azt mondja: him, feleld neki: „mihelyt nőstényét meghozandod, megkapod pénzedet." ha azt mondja: nőstény, fordítsd meg a' feleletet 's a' föltételt. Ezen módon lehetlenné teszed, hogy akaratodat teljesítse, és kevés jutalommal végezesz vele." E' ravaszság megtetszett a' schachnak. Maga elibe bocsátá a' parasztot. „A' te halad — kérdezé ő — him-e vagy nőstény?" „Napnak és prófétának fija! — viszonzá emez, — az én halam hermaphrodita." E' váratlan feleleten a' schach, vezérével együtt megnémult. Emez elszégyenlé magát és hallgatott; amaz elszégyenlé magát és monda: „adjátok a' halásznak oda az ezer darab aranyat 's ezenfelül még ezeret!"

FIGYELMEZTETÉS.

Nemzeti litteraturánk' föléledése óta, már volt örömünk, sok, érdekes tárgyu, jeles értekezést olvasni, és rég ohajtott felvilágitásokat Hazánk' földleirásában is: de a' Bakony' erdejéről tudományos külön értekezést irni, honfiaink közül még eddigelé senki sem emlékezett. E' tárgy pedig épen nem csekély azok között, mellyek még magyar tollal nem érintettek. Azt fel nem tehetjük, hogy olly nagy terjedelmü vidéken, minőn a' világszerte hires Bakony fekszik, tudományos hazafiak — nem találkoznának. Felszólittatnak tehát ezennel egész bizodalommal, vállalnák magukra e' rengeteg erdőség' leirását, geographiai, geognosiai, physikai, gazdasági, politikai 's mindennemü tekintetben. Ezzel a' hazai földleirásban is egy tetemes hézagot fognának kitölteni, folyóirásinkhoz igen méltó dolgozatot nyujtani, és sok olvasótól bizonyosan szives köszönetet venni.

E. I. P.

MAGYARKÁK.

Sietve ment-be az iskola-rector a' nagy lármára, 's dörögve káromkodta-le a' kicsinyeket, és hirtelen rá rivakodik egyre: „ki teremtette a' nagy világot, te?" „Én nem, én nem" — mondá a' gyermek ijedten — „Hát te még azt mered mondani." — „Vagy én, vagy én Rector uram! de többet nem fogom" — folytatá a' megrémült. —

Minek adod a' findzsát gyerek' kezébe" — mond egy asszonyság a' dajkának. — „Hisz a' tek. asszony is ezt adta kezébe minap!" — Erre megszólal az asztal' végin csemegéző, — már jó nagyocska iskolás fiú: „A bove majori discit arare minor."

Egy tanitó igy szóla, lassú hangon leczkéző tanítványához: „hangosabban szólj fiam, mert én nagy fülű vagyok." — ezt akarván mondani: nagyot hallok.

Minek köti fejére azt a' homlok-kötőt, hisz már estve van?" monda nénjének a' kis öcse. — „A' tök is estve virágzik" viszonzá a' nagyobbik. —

D.

„Miért nem tisztitottad-meg a' tens úr' csizmáját gazember?" — kurholá urasága' hajdúját a' szemes tiszt. — Mire az: „engedelmet kérek nemzetes uram! én ki fénymázoltam volna, de ha nincs neki." — „Nincs-e? már miért hazudol?" — Azonban bepillant az oldalszobába, 's csak ugyan czipék voltak az ágy előtt. „Vagy úgy! — no megengedj — kérlelé magyaros hajdúját a' magyarosabb tiszt — ember vagy; — férjfi-lábról, ha csak kerülheted, ne is tisztíts soha czipét."

„Hol voltál szolga?" — kérdé K*... falusi jegyző egy szemközt jövő suhancztól — „Pesten voltam biz én notárius uram, szolgálatot keresni; de isten ments-meg! ott szolgálni; — hisz rettenetesen kínozzák ott a' cselédet; én egy utczába se mertem bemenni, a' szörnyü nagy jajgatások miatt!" — „Jószte-vissza te bangó, hisz nem jaj, de olaj kiáltások azok, mellyeket hallál" — mond a' jegyző — „Dejszen, nem szed rá notárius uram" — szól-vissza a' haza siető.

Lukács Pal.

REJTETTSZÓ.

Egész engem első tagomtól ótalmaz,
Ha hogy kőből vagyok; máskép semmit érek;
Mert az elsőm mindent megemészt; kivált az
Idén pusztítottam; viztől igen félek.

D.

A' 46dik számu rejtettszó: Ovenus.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

48dik szám — Pest, junius' 17kén — 1835.

A' KERESKEDÉSRŐL ÉS CSATORNÁKRÓL, mint nemzeti SZORGALOM' SEGÉD-ESZKÖZIRŐL.

. . . . Nem sokaság, hanem
Lélek 's szabad nép tesz csuda dolgokat;
Ez tette Rómát föld' urává,
Ez Marathont 's Budavárt hiressé.

Berzsenyi.

Elmultak a' durva erőszak' vas századai; el azon kor, melly az országok' erejét hadsorok' dúló ezreiben helyezé; jelenkorunk csak a' kincsnek, csak a' pénznek féli hatalmát! Most a' nemzetek' cselekvő tehetséginek mérfokát a' pénzcsarnokoknak nagyobb vagy kisebb gazdagsága, emelkedő vagy csökkenő hitele teszi; ennek fő biztosítéka (garantiája) — a' polgárok' szorgalma; apadhatlan kútfeje pedig a' szorgalomból eredő tág kereskedés.

De még jótékonyabb 's nemesb hatással is bír a' kereskedés. — A' hegybérczek, folyamok, tátongó tenger-örvények, polgári 's vallási alkotmányok, nyelvek és szokások által elkülönzött népek' viszon összszerokonítására 's egymással megbarátkoztatására, a' gondos anya-természet' munkálkodó hatásai között mi sincs czélszerübb a' kereskedésnél, mellyről teljesb reménnyel mondhatnók-el: hogy általa a' nemzetek könnyebben fognának majdan, egy nagy egésszé ismét összeolvadva, magok közt olly viszonyokra lépni, mellyek a' testvéri jóakarat és köz szabadság' elvein alapulnak. A' különféle éghajlat' ezernemü, úgy az élet' kényelmesb éldelései, mint napi szükségeihez subiective megkivántató terményinek a' föld' minden országa közt viszonti közlése tagadhatlanul legalkalmasb eszköz leend, hogy az emberiség' szétszaggatott rendszeres köteléki szorosabban összeszövődjenek, 's népek között a' barátságos egyetértés 's jótékony közlekedés kiegészíttessék.

A' kereskedés egy-eredetü a' birtokvággyal; — ez pedig a' polgári szövetkezések' legtökéletlenebb korában is tulajdona volt a' halandó szívnek. Bátran mondhatni tehát: hogy „a' kereskedés egykorú a' társas szövetkezések' kezdetével;" 's az emberi szorgalommal olly szorosan függ-össze, hogy egyik a' másik nélkül meg nem állhat; mind kettőnek éltetőszere a' pénz, ezt viszont, melly korunkban a' nemzetek' politikai életének fő eleme, amazok szülik. — Azért a' nemzeti szorgalom' elcsüggedését, nép' elvadultát tárgyazó lenne az olly kormánytudomány, melly a' kereskedést akár akadályozná, akár pedig azt gyámolítani szoros kötelességének nem tartaná. Mert, melly országban a' kereskedés csekély, ott a' nemzeti szorgalom is elzsibbadva dermedez; pedig „csak munka és szorgalom lehet egyedüli tökéletesítő rugója minden lelki és testi idomnak;" mellyből, valamint egyes embereknél, ugy nemzeteknél is, a' gazdaság, csinosodás, 's a' velök társas hazafiúi indulat egyedül származhatik.

Nem föld, nem éghajlat vagy szegénység, nem kormányok voltak tehát közvetlen (immediate) okai, hogy némelly, hajdan virágzó nemzet később elvadult, némellyek maig is vadak maradtak: hanem a' nemzeti verseny-szorgalom' csökkenése 's hijánya, mellynek — ismétlem — éltető eleme a' kereskedés. Szorgalom anyja a' jóllétnek, ez nemzője 's hű ápolója a' hiúskodást nem ismerő igaz hazaszeretetnek. Pedig csak a' szorgalom' áldott kútfejéből eredt hazaszeretet leend korunk' mételyes háborgási ellen nemzetünk' hatalmas őrje, melly a' tapasztalás' élethasznu iskolájában bennünket megtanítand ama' nagy igazságra: hogy „csak a' nemzeti ipar, vagy is szorgalom áraszthatja szép Hunniánkra a' békét virágoztató áldás' szent malasztit, mellyek a' müveltség' minden ágaira varázs-vesszőként fognak kihatni; 's csak általok fognak gyáraink, kézmüveink szaporodni. Irtózni tanít ez bennünket a' munkátlan renyheségtől, melly a' szép hazaszeretet' hiú álorczája alatt Europa' némelly népeinek, ön boldogságukat gyilkoló háborgásokra henye időt enged." Ha munkásság és szorgalom foglalják-el minden perczenetünket: úgy majd a' viszketeg elménczkedés egy üreset sem talál ok nélküli nyugtalankodásra. —

Az eddig mondottakból, fogalmak' rendje szerint, könnyen érthető itt felhozandó következtetésem: „Az europai felvilágosult nemzetek', kereskedés' előmozdítására törekvő iparkodásának, — mellyel az országok' hírtárainak minden lapja naponként telve van — közvetlen ösztöne nem a' kincsek' szomja, nem a' hatalmas Mammon' halmokra gyüjthetése; — ezek csak másod rendüek levén, — hanem egy sokkal nemesb, egy halhatlanabb czél: a' szorgalom' serkentése, 's általa a' nemzeti erő' kifejtése." A' szorgalom kinekkinek elégséges vagyonszerezhetést biztosít; vagyon által kiki kedvezőbb körülményekbe helyeztetvén, alkalmasb lesz, — ha csak emberi érzelmeit le nem vetkezte, — magát 's körültelevőit müvelni, sorsát javítni, trónusa' dicsőségét hatalmát, nemzete' hirét 's

erejét, melly a' müveltségben áll, nevelni. Kénytelen leend szeretni azon édes hazát, melly őt fáradságiért olly dúsan jutalmazta, szeretni honfitársait, kész a' boldogító hazának virágoztatására tisztán égő, forró hálával tehetsége szerint áldozni.

Igaz ugyan, hogy némelly országban a' kereskedés könnyebben kaphat szárnyra, mert természete és fekvése önként szüli azt; midőn más tartományok, természetüknél fogvást, azzal ellenkezni látszanak. Ezen esetet elmondhatnók talán hazánkról is, melly fekvése 's népszokásinál fogvást inkább látszik alkalmasnak szántásvetésre, mint kereskedésre. Az is enért! hazánk' ezen hajloma szebb jövendőnk' reményét el ne rezzentse, 's el ne ijesszen bennünket a' kereskedésre-törekvéstől, vele a' csinosodás' és nemzeti erő' fokonkénti egyéb kifejlődésétől! Hisz más nemzetek is eleinte csak földmivelők voltak, Numa Pompilius' törvénye Roma' serdülte' korában a' földmüvelési szorgalmat a' nép' igyekezetének fő tárgyaul tevé, melly éltető gyökere lett a' héthalmu város' egykori nagyságának. De lássuk e' tárgyat bővebben! — —

A' földmivelés tős meghonosulást, társas rendet, az erőkben pedig közös alkalmazást kiván. Már ha valamelly nemzet a' polgárisodás' ezen első pályájára lépett, izzó kezeinek fáradságával szerzett haszonérzete ösztönözendi őt munkája' még szorgalmasb tovább-folytatására. A' közbejött bár minemű akadályok, ha könnyen le nem győzhetők, csak iparkodását edzeni, 's az azok' megsemmitésére szükséges eszközök' feltalálásában elméjét fogják élesíteni. Igy testvérileg fogja a' földmivelés kifejleszteni a' mesterségeket, viszont ezek amannak segédkarokat nyujtva fogják egymást emelni 's tökéletesbíteni. Minden müveltebb nemzet először a' társas élet' ezen pályáját futotta, azaz: csupán földmüvelő volt beduini szokásinak levetkezte után; de a' nagyobb iparral üzött mezei gazdaság fáradságát dús aratással jutalmazván, bővebb termésinek egy részét maga nélkülözhetvén, másokkal pénzért vagy cserében közlé. E' kölcsöncsere, máskép kereskedés, neki szebb hajlékot, kincset, jóllétet szerze; melly végre őt erősebb polgári szerkeződésre, királyi trónusa' emelésére 's dicső politikai pályára jó eleve készíté. Mit csudáljuk tehát, ha a' naponként növekedő népesedés' szorgalma által a' földmivelés is emelkedett, ezzel a' mesterségek és gyárok szaporodtak, 's általuk a' kereskedés virágzóvá lőn, melly az így gyarapult nemzetnek elég lelki szilárdságot költsönze nemzeti erejét kifejteni, koronája' hatalmát tündököltetni, 's létesítni azon óriási müveket, mellyeket nemcsak hazánk' közrendü lakosi; hanem müveltebb polgárai is bámulva csudálnak. — Igy fejlődött-ki a' müveltség fokonként minden nemzetnél! — Londonban, a' mai világ' kincstárában, 1246ban a' házak szalmafödél alatt görnyedeztek; 1300ban kandalók nélkül, füstös szoba' közepén tüzeltek, és két kerekü csikorgó laptikán kocsizni, fényüzés volt; 1561ben Erzsébet királyné először viselt selyemharisnyát, és 1590ben csak négy kereskedő volt az egész városban, kiknek mindegyike alig bírt négyszáz font sterlinggel, és most — — —!

Pestbudánk, 's hazánk' több nagyobb városa pedig, istennek hála! már régen levitták az illy mostoha környülményeket, csak haladó iparunkat szükség kissé sokszorozni, legott a' most nevezett dicső nemzet' virágos pályájára akadunk. Vagy talán mi már mit se kezdjünk tovább? — a' jelennél jobban ne iparkodjunk? — és talán csak azért, mert nagyon elmaradtunk! mert nincsenek kényelmes tenger-öbleink! mert nem érhetjük egy szökéssel legott utól a' politikai világ' körén fényben ragyogó nemzeteket? — Vesztegeljünk hát, 's várjuk be, míg majd a' bús ravatal bennünket és nevünket örök porhadásba temet! Ki nem fogná ezt fonák bölcselkedésnek mondani? „Valamint egyes ember, úgy nemzet is csak önmaga 's a' benne létező erő által lehet mindenné.“ Nekünk is tehát a' természettől kitüzött utunkon kell először is indulnunk, azaz: „a' földmivelést kell hazánkban mindenek előtt nemesítve gyarapítani.“

De fogja-e valaki szorgalmasabban földjeit mivelni, ha termesztvényei' fölöslegének nincs másokhoz elszállító lefolyása? Ha a' rosz utak annak hordatását az emporialis piaczokra vagy épen nem, vagy csak nagy bajjal 's késedelemmel engedik? Éghajlatunk ugyan kedvez mindennemü emberi szorgalomnak, 's méltán elmondhatjuk hazánkról, mit Hippokratesz egykor a' gyönyörü Hellaszról monda: „hogy éghajlatja legszerencsésb, melly mind a' természeti, mind az erkölcsi (physikai és moralis) erő' kifejtésének egyaránt kedvez.“ Egünk nem terheli idominkat ónsulyként a' hevesb dél' lomha álmosságával; de nem is butítja a' zordon éjszak' tompaságával; 's talán mondhatnók: hogy a' felhozott első esetnek Hellasz most hazánknál inkább van kitéve, 's hogy hazánk épen olly kellemes éghajlattal kedveskedik nekünk, melly a' göröghont virágkorában olly gyönyörü tempévé varázslá; ezt pedig most sokkal hevesben melengeti Phoebosz, mint bölcs Hippokratesz' korában, midőn az isteneklakták vidékekben ősi erdőkkel benőtt hegyek' hűse a' sütő nap' forróságát éltető tavasszá langyítá; mert ezen erdők' rengetegei most nagyobb részint

irtvák, tártan hagyják a' szép hazát a' nap' lankasztó hevének.

(Folytatása következik.)

TÖREDÉKEK JAMES COOKNAK FÖLDKÖRÜL TETT Iső UTAZTÁBÓL.

Az otaheiti rendőrség (Politia).

James Cook 1768 — 1771 években tett világkörüli első hajóztakor Otaheiti' szigetében mulatván, következő igaz esetet említ: Dr. Solander és Mankhouse urak, Toubourai Tamaide ottani népfőnöknél megvendégeltetvén, egyszerre zsebeik' lapultán kezdének panaszkodni. Solander úr tokban tartott zseb-látcsőjének, Mankhouse pedig burnótszelenczéjének vallá kárát. E' panasz a' főnökhöz került, mellynek hogy Banks ur annál több erőt adjon, felszökik ültéből, és puskaagyát bosszús szemekkel földhez sujtja. — Erre az egész társaság futásnak ered, a' főnök pedig szomorún, egyszersmind bosszusággal telve, kezén ragadja Banks urat, egy nagy belmüvészeti szövethalmazhoz vezeti, kárpótlékul ajánlván egyet neki. Banks azonban értésire adá, hogy ő egyedül a' társitól eltulajdonítottakat kivánja-vissza. Toubourai ezt megértvén, elsiet a' társaságból. Fél óra mulva ismét előterem a' szelencze és látcső-tokkal kezében. A' legelevenebb öröm sugárzott szemeiből, melly érzés olly igen sajátja egyébként is ezen népnek. De Solander ur felnyitván a' tokot, azt üresen lelé. Alig vevé ezt Toubourai észre 's ujra elkomorul derültsége; ismét kezénél fogja Banks urat, és sebesen léptet vele hosszant a' partokon a' nélkül, hogy egy hangot ejtene. Midőn egy mérföldnyit haladtak, némi fejérszemélyre bukkantak, ki neki (Toubourainak) egy darab szövetet nyujta, ő azt elfogadá, és tovább sietett. Azonban dr. Solander és Mankhouse urak is utánok iramodtak, 's egy háznál, mellyben valami nőszemély fogadá őket, összejövének. Toubourai oda nyujtá az elfogadó gazdasszonynak az utközben kapott szövetet, és inte társaimnak: adnának ők is egy két üveggyöngyöt. — Alighogy ez megtörtént, a' némber, eltünt, de fél óra mulva a' látcsővel tért-meg, és e' fölötti örömét nem kevesbé láttatá, mint Toubourai. — Ez után — a' min leginkább csudálkozánk — visszakapák Banks és Mankhouse urak gyöngyeiket, Solander ur pedig kénytelen volt az utközben kapott szövetet kárpótlékul elfogadni; de ő is reá birá a' kártérítő nőt gyöngyajándéka' elfogadására. — Nehéz lenne megfejteni, mi uton módon jutott a' főnök olly hamar a' tolvaj' nyomára, 's az eltulajdonított szerekhez, miután sem nyelvöket sem politikai rendelkezésiket nem értjük; annyi tagadhatlan, hogy illy eset akármelly europai rend-őrségnek is becsületére válhatnék.

Otaheiti rögtönészek.

Banks úr egy reggeli séta közben, vándor hangászokkal találkozék, kiktől megértvén hol leendő estveli megszállásukat, mi is számosan oda sereglénk. — Két fuvolyás, három dobos képezék a' müvész-kart, kiket oda jöttünkkor már nagy néptömeg környezett. A' dobosak énekhanggal kisérék a' concertet, melly egyedül minket látszott dallani, és noha őket nem értők, azt még is igen észrevehettük, hogy a' népet igen jól mulaták e' természet' fölkentjei. A' jelenés és öszhangzat nem volt épen mulattató, de bámulásunkat még sem tagadhatók-meg tőle, azon sötét hajdankor ba andalíttatván általa, mellyben Mózes és Homér' dalai kezdik-meg a' történetek' hagyomány-regés évkönyveit. — A' fuvolyák bambusnádból voltak készítve, egy lábnyi hosszúk, és csak két lyukkal ellátva, mellyek' egyikét bal-kezök' mutató, másikát pedig jobbjok' közép-ujával billegtették, belé pedig orrukon fúttak. Dobjaik henger-alakú kivájt fából alkotvák, 's csak egyik fölületjök van tengeriborjú-bőrrel bevonva. Ők két külön-hangú dobot, sőt több fuvolyát is össze tudnak hangoztatni; t. i. falevelet göngyölgetnek-össze, 's azt a' legrövidebb fuvolya' végébe dugván, addig mozgatják külebb 's beljebb, mig a' kivánt hang elő nem jő, mellyet igen jól tudnak megkülönítni. Alkonyatkor szokásuk többnyire, 's mindig hevenyéből (napközben készülnek talán hozzá) de még is rímre dallani.

Hogy a' négerek is birnak költői erővel, bebizonyitják hasonlólag vidor daljaik. Mungo-Park szép példáját örökösité mind ennek, mind a' néger nők' jó szivüségének. — Midőn t. i. egykor elestveledvén, az éhség 's bágyadság egy fa alatt késztetnék éjre megtelepedni, egy, arra menő négerné megindult rajta, mindennel szívesen ellátván, a' mi telhetett, szük körében. Letelepülvén vándor vendégök, a' házi nőszemélyek, kik őt alunni vélék, pamutot fontak, 's egy közülök következőleg kezde szerény és halk hangon dallani, minden versszak' végét közönségesen ismételvén mindnyájan:

A' szelek zúgtak,
Az eső esett,
A' szegény fejér
Komoran fáradtan
Egy fa alá telepszik.
Nincs anyja, ki tejet hozzon neki,
Nincs neje, ki rozs-kását főzzön neki,
mindnyájan
Sajnáljátok a' szegény fejéret,
Nincs anyja, ki tejet 's a' t. — Csajághy.

A' DOHÁNYZÓ NÖVENDÉKEK.

Egy nevelő intézetben a' dohányzás keményen meg vala tiltva. Ámde a' növendékek közül néhányan

a' kemény tilalom' daczára is gyakorlák magokat e' füstölő mesterségben, 's az intézet' igazgatója azon jelentést veszi, hogy néhány tanitvány a' háló-terembe gyült-össze, dohányzás' okáért. Az igazgató fölgerjedvén ezen engedetlenségre, meglepé a' dohányzókat 's kérdé: hogy merészkednek a' ház' törvényeit illy ocsmányul megsérteni — 's a' mi fiatal emberre nézve olly igen ártalmas, — dohányzani? — „Director ur! — megszólamlik a' legéltesb növendék — én azért dohányzom, mert szörnyü fogfájásom van.“ — „Én pedig dohányzom, mert tagaimban bizonyos tolvaj-hideget érzek.“ — „Nekem pedig — mond a' harmadik — kólikám van 's hallottam, hogy a' dohányzás illy betegségben foganatos gyógyszer.“ — „Én pedig igen nagy mellszorulást érzek“ válaszolt a' negyedik. — Végre az igazgató a' legifjabb növendékhez fordult, mondván: „És te idétlen tök! hogy mertél pipát venni szájadba?“ — „Ah engedelmet kedves Director ur! — felelt a' kérdeztetett — nekem tyúkszemeim vannak, 's a' doctor mondotta, hogy tyukszem ellen legjobb a' dohányzás.“ — „Illy sületlen kifogás! azt gondolod-e, hogy bolond vagyok 's illy ostoba mentséget elhiszek?“ — „Ah édes Director ur! — válaszolt a' legifjabbik — pajtásim már a' legjobb mentségeket elkaparták előlem, 's nekem csak ezen egy maradt.“

NEMTELEN BÉKE ROSSZABB A' CZIVÓDÁSNÁL.

Egy Szamár panaszra ment a' Lóhoz, hogy egygyik Öszvér rokona, ocsmány gőgbül köszöntésit soha sem viszonozza. „Azon könnyen segithetsz—mond a' Ló — többé ne köszönj neki.“ „Hisz az legkisebb volna! bár nekem mint rokonnak bizony nehezen esnék; de attól tartok, hogy most még csak utál, akkor pedig még üldözni is fog “válaszolt a' füles. — Melly szavaira bekopogtat a' vádlott és szinte fenhangon panaszlá: hogy tovább már nem állhatja-ki neveletlenségét egy lompos szamárnak, ki őt úton útfélen boszontja ügyetlen köszöngetésivel; kér tehát ő Lóságától illő elégtételt. „Jó, épen szemközt álltok, hát nem ismeréd ezen rokon bátyádat?“ — kérdé a' Ló az Öszvértől. „Nem biz' én a' czudart; hogy ismerném, mikor soha még csak egy jászolból sem ettem vele“ — felel pökhendi. — „Ugyan, hogy mondhatja már azt uram öcsém, hogy? — hát mikor a' gyöngyösi vásárra koldúskákat vittünk, uram öcsém nem birván taligáját, gazdáji mindnyájan az én taligámra ültek-föl, úgy, hogy majd megszakadtam az erős húzásban; még is estve hozzám simult az állásban, és szük takarmánykámat segité fölemészteni; hát akkor sem ismert? — bezzeg nem voltam akkor czudar ugy é? mert felét átengedtem csomó szalmámnak! — csak vallja-meg édes uram öcsém, akkor ismert, mivel koldúsokat szolgált, most pedig, hogy gazdag birkáshoz akadt, nem akar ismerni; pedig most is csak szolga, mint akkor volt“ — mondá a' szegény csacsi. — „Már az igaz — birói komolysággal közbe szól a' Ló — hogy bármint hetvenkedel is kedves nyalka öcsém, de csakugyan vére vagy te a' szamárnak, az is maradsz mind végig: ne utáld hát szegény bátyádat, hanem szeresd úgy, mint mikor szalmával éltél; mert hej! sokan esznek szalmát, kik az előtt szénát ettek. — Vége legyen a' haragnak, — 's adjatok mingyárt békecsókot egymásnak.“ — A' két rokon — kénytelen 's nem örömest bár — engedett a' parancsnak; jaj! de a' csókolás helyett harapták egymást, még pedig olly mérgesen, hogy a' szamárnak egyik fülébe, az öszvérnek pedig egyik szemébe került. Akkor a' Ló ezen szavai után: „takarodjatok előlem czudarok! kitetszik békülésteknél is, hogy nemtelen állatok vagytok“ — megfordult 's kirugdalá a' feleket. *Lukács Pál.*

A' KÖZÉPSZERÜSÉG.

(Horácz után.)

A' kinek kellő az arany középszer,
Nem szorul füsttel teli konyha-tájra,
Csöndes éltében örömest kerülget
Udvari gőgöt.
Ingadoz széltől az erős fenyüszál,
A' magas tornyok lezuhanva dülnek,
Duzzadó bércznek tetejére hullnak
Mennyköri égnek.
A' veszélyeknek közepette — bátran
És erősen állj; — magadat ne hagyd-el;
Kedvező szélben okosan ereszd-le
Büszke vitorlád'.

BARÁTSÁG A' VESZÉLYBEN.

(Ovid után.)

Míg örömet látunk, van elég élődi barátunk,
Napja kinek beborul, végre magára szorul.
A' fényes háznak tetején kedvökre tanyáznak
A' madarak; — de ha rút, — rémes előttök az út.
Mint az üres csűrnek munkás hangyák nem örülnek:
Igy ki veszélyre jutott, tőle barátja futott.

F. A. M. A.

A' HÁZASOK.

Egy szoba, sőt egy ház sem elég tág, hogyha koczódunk.
Béke ha van köztünk: egy nyoszolyácska elég.

Szinből Mézfalvitól.

REJTETTSZÓ.

Majd minden boltban, pinczében és gabonásban
Van szükséged rám; úgyde csak alku után.
Engem fej nélkül az egész ítél igazán meg;
Hogyha velem tartasz, boldog örökre leszesz.

F. A. M. A.

A' 47dik számu rejtettszó: Tüzfal.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

49dik szám — Pest, junius' 20kán — 1835.

NÉHÁNY SZÓ A' DUNAHAJÓZÁS KÖRÜL.

(Folytatás. Lásd az idei Társalkodó 43ik számát).

XIV.

Pest, junius 16án 1835.

Pannonián mult hónap 22kén Pozsonybul Bécsben voltam, személyesen tapasztalni: Gőzhajókra nézve rendesen használható e a' Duna e' két város közt?" A' viz sebessége olly nagy, hogy azt felnek — viz ellen — némi diadalommal csak nagy-erejű gőzöny — gőzerőmű — birja; a' viz medre változik, mélysége rendszerint is csekély; kanyarodási a' folyamnak pedig rögtöniek. Miből természetesen következik "Milly fölötte szövevényes feladás az említett körülmények közé czélirányos gőzöst építni, 's önként mutatkozik igen számosaknak e' tárgy körülti járatlansága 's még is oktató belészólása."

Ugyanis nem egy de már száz figyelmeztetett arra barátságosan: — minthogy Gönyő és Pozsony közt szint olly természetű a' Duna mint Pozsony és Bécs közt — "kár volt Pannonia gőzönyit erősbekre nem alkotni, 36 ló erő helyett például 50 ló erőre, mellyel menni Bécsbe is lehetne." "Miért nem építénk egy igen kis gőzhajót" — igy oktatnak megint mások — "számolandót csak utazókra, kiknek hijával, más hajók vontatására lehetne használni azt — t. i. a' kis és igy (!) mindenütt sikeresen haladható gőzöst?" 's a' t. 's a' t. —

Nem fog tán ártani tehát e' tekintetben néhány felvilágositó szót ide csatlanom.

Bármi derekasan és emberül legyen is elkészítve a' gőzöny, és ekkép lehető legkönnyebb tömegben — mi egy fő feltétel — aránylagi sulya azért még is roppant. Járul ehhez azon viznek terhe, melly a' gőzöny katlanában megkivántató, és ezekhez a' kőszén vagy egyéb égény — tüzelő-szer — mellynek mennyiségét legalább is 20 órányi fogyasztásra kell számlálni, és mind ezekhez a' hajósnép' és hajóbutorzatnak és elrendelésnek terhe, ugy hogy mielőtt árut 's utazókat venne magára a' hajó, ugy szólván "üres állapotban" is már jól meg van rakva. Nem nehéz ezen most mondottak után kitalálni, hogy gőzhajók testéhez bizonyos mennyiség fa elkerülhetlen szükséges — mind azon rendkívüli terhek viz felett lebegtetésére, mellyek közönséges hajókon nem léteznek, mint gőzöny, katlanbani viz, kőszén vagy egyéb tüzelő-szer.

Más részről minden tudomány nélkül, csak legfelszinesb megfontolás után is világosnál világosb, hogy caeteris paribus annál sebesb haladásu valami hajó, minél keskenyebb; mert bizonyos határu erőtől hajtva csak azon arányban mozdulhat előre, mellyben a' maga előtti vizet lassabban vagy szaporábban mozdíthatja ki helyéből; minél szélesb a' hajó pedig, annál nagyobb viztömeg van utjában.

Építsünk ezek után olly vizre, mint a' Bécs és Pozsony és Gönyő közti Duna, czélirányos gőzöst. A' folyam sebessége roppant, a' nagy erejü gőzöny tehát elkerülhetlen feltétel; de minél erősb ez, annál sulyosb; 's annyival nagyobb viztömeg szükséges a' katlanban 's annál nagyobb kőszén vagy egyéb égénymennyiség. Hajónk ennélfogva mélyre sülyedend, ha nem engedünk a' hajó-testnek elég fát.

Minél több fábul 's nagyobb lesz hajónk, annál jobban fogja vizen lebegtetni alkotó sulyait, azaz: annál kevésb sülyedésü lesz.

De valljon milly alakot adunk hajónknak? mert bizonyos nagyságot és bizonyos mennyiségü fatömeget — legnagyobb általányban szólván — két móddal engedhetünk: szélesség és hosszaság által. 'S im itt ülünk az erkölcsi zátonyon! Mivel ha széles hajónk, legerősb gőzöny sem lesz képes azt viz ellen nyomni; ha ellenben hosszu, nem kanyarodhatik mind azon rögtön és felette rövid fordulásokon keresztül, mellyek Bécs és Gönyő közt léteznek.

Mint minden testben a' részek-közti arány határozza el annak tökéletesb vagy tökéletlenebb létét: ugy gőzhajókban is vannak bizonyos arányok, mellyeknek, külön külön czélaikat vévén tekintetbe, hibázniok nem lehet, hogy ezeknek némi tökéllyel meg is feleljenek. Tengeren például a' hosszaság hajóban nem olly szükséges mint sebes folyamoknál, de annál megkivántatóbb bizonyos szélesség a' habok ringatási miatt, 's mindenek fölött bizonyos mélység kivántató a' hajónak vizbeni szilárdsága végett, nehogy idomtalanul hányódjék. Már folyókon általában véve bizonyos hosszaság elkerülhetlen feltétel, mert a' hajónak több kevésb mértékben annak sebességével mindig küzdenie kell; szélesség ellenben nemcsak nem szükséges de haladási gát.

'S itt legnagyobb általányban ki van jelelve azon néhány fő szempont, mellyet technikai tekintetben hajóépitésnél külön czéljára nézve el nem mellőzhetni. De hajót nem csak saját testének vitelére kell és lehet számolni, hanem árú 's emberek, szóval magához nem tartozó testek hordására is. Ugy hogy pénzügyi részét is tekintvén a' tárgynak — mellynek sikerétül minden, minden 's minden függ — czélirányos hajót építni valóban nem könnyü feladás.

Lenne a' Duna egyenes, medre változatlan, sebessége nem több mint órában ezer öl, 's mélysége mindenütt rendesen 12 láb, nem volna akkor hajózása nagy mesterség. Illy boldogság azonban nem sajátunk, 's szinte az egész világon sincs folyam, melly mind ezen elsőséggel birna; de e' tárgy körül is, mint minden földiben, léteznek nehézségek, mellyeken győzni kell 's győzni lehet is, ha a' lélek tulajdoni az agyag bilincsei közt nem sorvadnak.

A' Dunát például Bécsből Pozsonyig czélirányos szabályozás által sokkal egyenesebbre lehetne venni, valamint Pozsony körül sikeresb szabályozások következésében már már egyenesb a' Duna, mint eddig vala. Miből — a' regulatio többi hasznait nem említvén hanem csak a' hajózásit, — természetesen az folyt, hogy sokkal hosszabb gőzhajókat építhetni felső Dunánkra már most, ha egyenesre vétetik mindenütt, vagy — hol munka már történt — mindig egyenesen fog tartatni is, mint ha megmaradnának 's Pozsony körül megmaradtak volna a' folyamnak rövid kanyarodási.

A' hosszabb hajókra pedig aránylag erősb gőzönyöket lehet a' nélkül állítni, hogy a' hajó mélyebbre sülyedjen. Az erős gőzöny végre diadalmasabban küzd a' folyam sebessége ellen, mint a' gyengébb; minek vég-következménye az, hogy javítassék a' Duna hiányinak csak azon egyetlen egyike is, 'medrének itt ott fölötte rövid kanyarodása', 's már segítve van némileg a' bajon. Ennél mindazáltal megállni nem szabad. Ugyanis iparkodni kell a' hajóknak minél több "lebegést" — buoyancy — szerezni, 's lehető legkisebb sulyban lehető legtöbb erejű gőzönyöket alkotni. Az első, azaz: a' folyamok elrendelése, a' kormányt, a' nemzetet illeti, 's csekély véleményem szerint valóban semmi, figyelmét, pártolását, lelkes hozzájárulását inkább nem érdemli, mint hazai ereinknek szabad mozgásba hozása: valamint a' gőzönyöknek javítása a' vállalkozók tiszte, kötelessége.

Milly tág, becsület-teli, dicső pályája van e' tekintetben a' kormánynak atyáskodó szándékit bemutatni, a' nemzetnek viszont milly édes-gyönyörü köre, két kézzel járulni a' hont felelevenítő czélhoz, mellyből szebb lét, önmegbecsülés, valódi egészség okvetetlenül támadand, — arrul barátságos intéssel, hogy ne mondjam "Egy kis szemrehányással" szinte minden hazai folyó, tó, de még minden patak is elég világosan szól.

Már a' mi javítását illeti gőzönyinknek, csak majmolásban, azaz: szerencsés majmolásban lelhetjük szerencsénket; mert illy tárgyak körül eredeti sajátunk valóban, mint Siberiában a' hévmérő, messze létez a' fagyponton alul. Nem, de még majmolásra sem vagyunk egészen érettek; mert ha hajót félig meddig is, de hajómozgonyt készíteni bizony semmi esetre nem tudunk, bár a' legjelesb minta legyen is előttünk, — és ekkép lehető legnagyobb erkölcsi függésben kénytelenek vagyunk átvenni azt, mivel más nemzetek megajándékozni méltóztattak az emberiséget! Az egész országban egyetlenegy biztos révpart sem létez, hol hajókat veszély nélkül tatarozni lehetne, de még egy becsületes kikötő sem, 's honunk térein szinte egyetlenegy ember sem, kit Atul Z-ig tökéletes hajósembernek lehetne nevezni; ugy hogy tavainkon, folyóinkon még egy nyomorult kis vitorlát sem tudunk kötni, 's e' részben, mint számtalan egyébben, még a' török is kifog rajtunk, 's oktatónk, mesterünk lehetne.

De hála az Egeknek, hogy efféle tárgyak körül is, mint annyi másokban, a' dolog kezdetén vagyunk 's mindent tennünk kell még; mert lelkeseknek jobb izü a' munka mint a' henyeség, 's kivált azért, mert mások, előttünk-jártak példáit követvén, könnyebben kerülhetjük az oktalant, és sikeresben utánozhatjuk az okost.

Minden fáradozásink azonban bizonyára sikeretlenek lesznek, míg tartalék nélkül meg nem ismerjük valódi álláspontunkat, mellyből csak emelkedés lehető.

Gőzösinkre nézve most Britanniának vagyunk adózói, jóllehet igen jól látjuk át Szövetséges Amerikának folyó-hajózásbani elsőbbségét Britannia fölött. De régibb összeköttetésink, a' kisebb távulság 's számtalan egyéb okok, mellyeket itt a' hely szüke miatt elő nem hordhatni, olly annyira görbítének Albion járma alá, hogy abbul szabadulnunk szinte lehetetlen.

A' kérdés azért csak az: örökleg akarunk e függésben maradni, vagy meg akarjuk-e végre vetni alapját olly létnek, melly közt ha többet nem is, legalább mindennapi szükséginkre valókat magunk fogunk készítni, vagy ha azokra helyzetünk nem alkalmas, olly árúkat állítni elő, mellyeknek felsőbbsége viszont más nemzetüeket tartson függésben, 's helyre üsse némileg azon aránysulyt, melly a' szabad kereskedésnek alapja?

Most más nemzetek készítményei ellen csak nyers árukat vethetünk a' kereskedési mérlegbe. Nyers árúkat, mellyeket nem annyira eszes munkánk vivott ki a' természettül, mint inkább ennek kegyessége ajándékozott; mi okbul az idők negédjei szerint néha takarmányban 's borban szükölködünk, olcsóbb 's bajor gabna, bajor sör néha viszont csüröknek 's dongáknak vagyunk szükiben, 's rothad a' gabona, foly a' must, — 's két tulság közt ringattatván, nem örülhetünk azon bátrabb 's egyenlőbb létnek, melly a' civilisatio főbb áldása, mert nyugalmat ad, és köztünk soha meg nem szünnek az élet mind azon sürgetőbb gondjai, mellyek gátként állnak minden lelki fejlődés ellen.

Hajó-gőzönyöket nem készíthetünk, 's nem mintha nem volna vasunk, nem kőszenünk, nem elég tenyerünk, hanem mert legalább is fél millio pengő forintba telik olly előkészület, gyár, vagy minek is mondjuk' 'műhely' mellynek hijával nemcsak hajógőzönyöket készíteni nem, de ezeket még becsületesen megfótozni sem lehet; — mert továbbá — 's ez még nagyobb tekintet — legalább is kellene esztendőnként illy gyárakban egy millio pengő forint készített árút eladhatni, nehogy kamatlan heverjen a' kibocsátott tőke. 'S ekkép ha egybe is tudnók a' gyár felállítására a' fél milliót véres verítékkel tán koldulgatni, csak hamar ismét annak romjain szíhatnók — nagy lelkesedéssel — pipáinkat; mert olly honban, hol a' nagy község, ugy szólván, a' kanalon, villán, késen 's tán a' koppantón kivül az élet más

erőmüveit 's kényelmit nem ismeri, de ha ismerné is, megvásárlását sehogy sem birja, ott valóban minden bölcsőben van még; — mi gondolkozóknak nem csekély figyelmeztetés: a' belfogyasztás hijának következésit szemügyre venni, 's részrehajlatlan hidegvérű fontolóra: ezen nemzeti áldásnak mi valódi sarkköve?

Bizzunk azonban mindenek fölött a' nemzetek szellemében, mellyet el nem taposhatni, bizzunk továbbá egy kissé tiszta szándékunkban, soha nem csüggő munkásságunk- 's állhatatosságunkban, 's honunkra is felviradand, fel azon nap, melly nyájas mosolygással fogja jutalmazni előmenetünk külön és számtalan virágit!

Addig pedig éljünk más nemzetek kincseivel. Ugyan is, mint ezelőtt közlém, megállapítatott határozat szerint jövő tavaszkor már hét gőzös fogja vállalatunk körét alkotni, Pannonia (36 lóerejü) és Nádor (40 lóerejü) Pozsony és Pest közt; I Ferencz (60 lóerejü) és Zrínyi Miklós (80 lóerejü) Pest és Kozla közt; Argo (50 lóerejü) az oláh Dunán; Nro 7 — mellynek neve tudom Ferdinand' szeretne lenni — (100 lóerejü) Sulina és Stambul közt; Maria Dorothea (70 lóerejü) végre Stambul és Smyrna közt. Az Igazgatóságnak uj határozata szerint pedig, mellyre a' legsürgetőbb szükség birá, egy 8dik hajónak építése is szinte rendelve van már, mellynek czélja alkalmasint az lesz, I Ferencz helyibe lépni, midőn ez a' török Dunán fogja lelni utóbbi pályakörét.

A' részvények, mint közlém, 7 hajóra ki vannak adva már. Mikép fogja az Igazgatóság a' 8dik hajóra megkivántató költséget előszerezni, uj részvények kibocsátása vagy kölcsönvétel által e, még nem tudom, de számtalan e' vállalatban részt még nem vevők, de már most — mert sikere mutatkozik, tiszta honszeretetből — venni akarók tekintetéből alkalmasint uj részvények kibocsátása által. Mit barátságosan közlök; mert sokaknak részvevői kivánságát ismerem, mihez figyelmeztetésül azt csatlom, hogy 5 részvény birtokosának a' közgyülésekben van szava, annál kevesebbel birónak pedig nincs, 's hogy az uj részvények, ha kibocsátatnak, az utolsók után itélve, hihetőleg éppen olly szaporán el lesznek kapva, mint kibocsátva; mi okbul a' lassúk, mint mindenbül, e' vállalatbul is tettleg ki lesznek zárva. —

(Folytatása következik).

Gr. *Széchenyi István.*

A' KERESKEDÉSRŐL ÉS CSATORNÁKRÓL, mint nemzeti SZORGALOM' SEGÉD-ESZKÖZEIRŐL.

(Folytatás.)

A' könnyebb-szállíthatás' eszközei között pedig első helyen állnak a' vizek; legyenek azok tengerek, természeti folyók, vagy mesterség-alkotta folyamok, azaz csatornák, és szőke hullámikon úszó fa delphinek. A' természet e' tekintetben sem volt hazánkhoz mostoha, mint talán azt sokan gondolhatnák! Szőke Dunánk a' hon' kebelében ezer áldást igérve kinálgatja hajóit használatul 's a' haza' egybegyült atyjainak bölcs gondoskodása által, készül folyása szabályoztatni, medre tisztulni; a' benne rejtező vészárasztó akadályok pedig naponként enyésznek; 's biztonn remélhetjük: hogy két év' lefolyta után gőzösinkkel bátor sebességgel repüljük-keresztül Hunniát, a' sokkal virágzóbbat; sőt azokkal keleti áru-kötegekért indulva Konstantinápoly és Smyrna' kikötőiben rendesen vetünk horgonyokat. — Valóban nagyon tévedett P....ta, midőn a' folyó évi Társalkodó 16dik számában állítja: „hogy hazánk, ha mindenfelől hajózható víz körzené is, Csepelnél csak nagyobb sziget lenne," fonákul gondolván a' kereskedést a' termények' minemüségéből, 's nem a' nemzeti szorgalomból eredni; különben azt kellene felőle mondani, hogy ő a' magyarnak, érintett szavaival, minden szorgalmát megtagadta, vagy legalább nem látszik elismerni, hogy azt az idő, és szilárdabb nemzeti lelkület mindinkább kifejtheti; pedig ezt méltán reménlhetni most, midőn a' szorgalom az egész hazában, habár lassan, de annál erősebben ébredez. Egyébiránt bölcsen fogja kiki tudni, hogy szorgalomtól fosztva a' szabad és dús Britannia is Csepelünknél csak nagyobb sziget lenne: mint ellenben a' minden, hajózható folyam' hijával levő, de még is iparkodó szász Lipcse, vagy Svajcz, bár szorgalmát iszonyu havasok' szirtei korlátozzák, a' világ' minden népeivel kölcsön-cserét űz. Igy nálunk is hathatósb szorgalom által naponként ujabb 's nemesb gyümölcsök teremhetnek, és csepeli elszigeteltetésünk nyers terményinkkel is bízton számolhat nagyobb körű kereskedésre; de azok' elszállítását sóványabb földü nyugatéjszaki szomszédinknál szükség könnyíteni; nem pedig a' kölcsöncsere' természeti hajlatának ellenére szorgalmunkat Dunánk' folytában a' még bárdolatlan délkeletre, semmi haszonnal vagy talán veszteséggel is pazérolni. Az így nyert pénzeken, 's öregbült szorgalmunk által szaporodott gyár- 's kézmüveinkkel, a' feltárt Vaskapun 's fekete tengeren keresztül Nilus', vagy az angol keletindiai társaság által létesülni készülő, 's földközi tengert Euphrattal összefoglaló csatorna' torkából áru-kötegeket vásárolván, a' jóreményfokinál közelebb uton, 's így sokkal jutalmasb áron is, Budapestre; innen a' tengerpartoktól messze, ugy szólván a' belföld' közepén lakó tót 's teuto-nemzeteknek, kik jelenleg nagy-utú fuvarok' árával igen megdrágult portékákat kénytelenek használni, szőke Dunánk' hátán iparkodjunk szállítani. Ugy majd mind a' cselekvő, mind a' szenvedő (activa és passiva) kereskedésben egyiránt résztvéve, reménlhetnők valahára Nagy Ignácz' álma' teljesülhetését *), 's nem leszen okunk áldott anyaföldünknek egyedül csak földmüvelésre alkalmas létét panaszolni.

De hazánk' természeti nagy csatornája — a' Duna — sőt kisebb testvérei is, mint p. o. a' Tisza, Dráva vagy Száva 's a' t. folyamok, mellyeket talán idővel gőzösink szinte meg fognak látogatni, nagyobb szorgalmunk után nem fognak köz ohajtásinknak mindenben megfelelni; mert azok csak a' partok melletti, vagy tőlök nem messze-fekvő termesztvények' szállítására használhatók; ezek pedig fölötte kevesek lesznek, ha a' folyóink közti belföld' gyümölcseit tizenhat, vagy húsz-lovu oláh társzekereken csiga-mászással is alig állíthatjuk azok' partjaira! Hogy tehát folyóink' hajózhatásának sikeres hasznát vehessük, szükséges a' könnyebbszállítást nemcsak

*) 1835ki Rajzolatok' 16 számában.

medreikben, de a' köztök fekvő belföldön is czélszerüleg a' helyszín' kivánata szerint tökéletesbíteni, azaz: hegyvölgyes helyeken kövekkel rakott 's kaviccsal hintett, vagy vastalpú utakat; a' rónán 's vizenyős tájakon pedig, hová a' kövek' hordása talán szorgalmunkat felülmulná? alkossunk csatornákat, mellyek a' rájok forditott fáradságot holsem jutalmaznák gazdagabban, mint nálunk, miként azt alább bővebben látandjuk.

Igy cselekvék 's cselekszik minden nemzet, Washington' fiainál aligha dicsekhetik nemzet földtekén, több 's nagyobb folyókkal; de azokat szorgalom-szülte müveik' szállítására keveselvén, a' köztök fekvő belföldön harmadfél ezer mérföldnyi csatornákkal, hol pedig ezek ki nem vihetők, negyvenkét ezer mérföldü, kővel és kaviccsal rakott, 's egy ezer nyolcz száz mérföldnyi vas utakkal segitették a' nemzeti közlekedést, mellyek jelenleg nemcsak a' kereskedés' virágoztatására, hanem e' szorgalom' honjának védelmére is szintolly jól 's czélirányleg használtatnak. *) Hogy más müveltebb nemzeteket elhallgassak, mellyeknek ipar-czikkjeiket úgy is minden szaj hirleli 's minden fül hallja, csak az orosz birtokot tekintsük-meg, mellynek lakosit mi talán miops-látásunkkal a' polgárisodásban v. civilisatioban, általányosan elmaradtaknak képzelgetjük. — Az orosz birodalom az europai hatalmak között jelenleg olly rangfokra emelé magát, melly mindenkinek figyelmét méltán vonja magára, 's a' kormányokat kétes nyugtalansággal tölti-el. Ezen iszonyú nagy-terjedelmü birtoknak csak nem fele hideg égöv alatt fekszik ugyan, mellyben a' természet rideg aléltságban szunnyad 's a' müveltségnek kevés, vagy épen semmi reménye sem nyiladozik, mellyben még most is rőzséből készült utak, gyertya helyett pedig vékony forgács-szeletek, mint nálunk is sok faluban, — használtatnak; hol a' munkás gyakran fürészek, fejszék és kaszákban szükölködik, 's a' nép megvetvén a' kemény gránitot, mellybe uton utfélen botlik, faragatlan fából 's galyakból alakít magának rozzant viskókat, gunyhókat; — szóval a' bárdolatlanság' mély redőit viseli mindenben. De az óriási birtok' másik részének törekvő szorgalmát közelebbről tekintve, kénytelen leend megvallani bárki is, hogy azt Hunnia a' nemzeti közlekedést fölsegítő iparban 's különösen a' csatornák' épitésében tükrének veheti.

Felvilágositás' okáért nem lesz helytelen néhány illynemü nevezetesb müvet megemliteni. Illyen a' Nischney-volotschoki csatorna, melly Néva folyamot Twerza vize által a' Volgával, — 's igy a' balti és kaszpi tengereket köti-össze, 's ámbár e' csatorna csak a' Volgán fölfelé, a' kaszpi tengerből a' baltiba szánt szállításokra, 's nem viszont, használható: még is ki lenne vakmerő annak hasznait tagadni? — annyival inkább, hogy Pétervár a' kebelében elfolyó Néva' segitségével Ázsia' gyümölcseit egyenes és legközelebbi uton könnyen kaphatja. Ezt leginkább azokért véltem jónak megemlíteni, kiknek keblökben Dunánk' folyása helytelen panaszokat okoz. — Az 1802-ben elkészült novgorodi csatorna, Msta folyóját Volchovval közvetlen a' feljebbi czélból köti-össze. —Továbbá: nagy Péter czár veszedelmesnek tapasztalván Ladoga taván a' hajózást, Schliesselburgtól uj Ladogáig egy csatornát ásatott, melly által a' nevezett tón való veszedelmes hajózás elkerültetvén, Volchov folyó a' Névával egyesül. — A' berezinai csatorna Poloczkon felül Dűna és Dnieper folyamok közt, vagy is inkább e' kettő összekapcsoltatása által, a' keleti 's fekete tengerek közti közösülést tartja-fen. — Oginszki' csatornája több kisebb folyó' segedelmivel, Niemen és Dnieper által, Memelt és Chersont ölelteti-össze. — Még egyet említek, melly talán minket mint szittya ivadékot leginkább érdekelhet; mert „exempla trahunt", nekem pedig úgy rémlik: hogy a' jelenleg hires Kamischinszky csatornája' első medrét, melly Szaratow alatt Volgát a' Don máskép Tanais vizével, következtetőleg a' nagy oczeántól egészen elszigetelt kaszpi tengert, az Azóvi, hajdan Meotisz' tavával közösíti, még szittya dédősink készíték az óvilág' homályában, midőn a' halandók' szükségei a' nyers természet' kivánatinak korlátit alig hatották-át, 's általa a' tőlök sarjadott magyar unokáknak példát hagyván hasonló müvek készítésére *); az orosz kormány, csak a' beomlott romok' hajdani nyomát kinyitva, azt ismét használhatóvá tökéletesítette. Ennyit legyen elég mondanom az oroszok' hydraulikai szorgalmáról, kik jelenleg illynemü különös intézettel és csatorna-épitést tanító jeles iskolával birnak, melly egyedül az orosz birtokbeli folyók' szabalyozásával, számos tavak' lecsapolásával foglalkozva, a' nép' szorgalmát neveli, 's általa a' kereskedést óriási léptekkel 's bámultató haladással Kiachtától, China szomszédjától Memel és Rigáig, — 's Teherántól az éjszaki gönczölig (polusig) terjeszti, vele a' nemzeti jóllétet, az orosz tanács' tekintetét 's czárja' hatalmát emeli. Ez az, mi Europa' kormányait rá figyelmezteti, nem pedig a' durva kozák' számnélküli konyult szablyája, vagy annak zordon és vad hurrah kiáltása!

Im lássák a' javítás', vagy mint ők mondani szokták, ujítás' ellenei, kik a' szebb pályát kijelelő honfiakat legott anglomaniáról vádolják: hogy a' szépet 's jót nemcsak az angolnak dicső vállalkozásiban, mellyekben, bár adná a' magyarok' nagy asszonya! verseny-pályát minélelőbb futhatnánk; hanem olly nemzetben is feltalálhatni, mellyet ők a' polgarisodásban még szunnyadozni gondolnak. —

(Vége következik.)

*) 1835ki Jelenkor 17 sz. 134 l. Amerika.

*) Lásd Horváth Ádám „magyar Magóg"ját.

REJTETTSZÓ.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. Én formáltam minden országot 's nemzetet.
1. 2. 3. 4. Nálam nélkül anya nem szülhet gyermeket.
2. 3. Minden vevők engem előbb megkérdeznek.
2. 3. A' csizmadiák is csak azután vesznek.
4. 5. 6. A' madarak között első helyen állok.
7. 8. Rád mint alacsonyra igen ritkán szállok.

F. A. M. A.

A' 48dik számu rejtettszó: Mérték.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

50dik szám — Pest, junius' 24kén — 1835.

A' KERESKEDÉSRŐL ÉS CSATORNÁKRÓL,

mint nemzeti

SZORGALOM' SEGÉD-ESZKÖZIRŐL.

(Vége.)

Most még azon kérdést veendem vitatás alá: „valljon hazánkban nem fogna e tanácsosb lenni csatornák helyett vas utakat készíteni?"

Kik ez utóbbiak mellett harczolnak, okúl a' fagyos telet emlegetik, mellyben a' jég-szorította csatornák haszonvehetlenül heverve, e' fölött tavasszal és nyáron gyakran be szoktak iszaposulni; midőn ellenben a' vasutak, köz tapasztalás szerint, mindenütt 's mindenkor kényelmesen használhatók. — Én sokkal gyöngébbnek, tapasztalatlanabbnak vallom magam', semhogy e' fontos kérdést tökéletesen kimerítve, rhadamanti érettséggel megoldhassam: mert részint nem gazdag nemesi körülményim, részint fiatalabb korom miatt sem Vignoles urnak Dublinból Kingstovig vezető híres vasut' készítőjének személyes ismeretségére, 's mathematikai számítgatásinak tapasztalási adatokban látására, sem pedig Laland' „des canaux de navigation" czímü munkája' olvasására mindekkorig nem érdemesülhettem; — de annyit még is legyen szabad a' tárgy' természetéből felhoznom: hogy mindegyiknek a' hely' színéhez képest vannak hasznai, vannak kárai. Hazánk' földterületét tekintve annak alsóbb vidékin talán a' csatornák hasznosbak lennének a' vasutaknál; mert általok többes czél: a' szállítás' könnyüsége, tavak' 's ingoványos hanságok' lecsapoltatása, kiszáríttatása, 's a' vizetlen kopár vidékek' üdvös nedvesíttése éretnék-el. Legyen példánk a' hajdan dicső babiloni tartomány, mellyet az Euphrat és Tigris közötti Nahar-malka vagy királyi csatorna számtalan apró testvérivel együtt, a' forró éghajlat' daczára is, áldott termékeny édenné varázsla. Most azok többé nincsenek, — de a' bájkörnyék is elaszva szomorú pusztasággá változott; 's vélni lehetne, hogy ott, hol egykor az ambrózia-illatú Flora a' sárga-kalászu Ceresszel karöltve hullám-koszorúkban enyelgett, most a' természet' örök átka dúlt fövényhalmaiból az utólsó csep nedvet is kisajtolva, a' fűvel élő vadakat is éhenhalásra kárhoztatta. Aegyptus hasonló lett volna a' zaharai sivataghoz, mellyel egy azon éjszaki szélesség alatt fekszik, bús tekintetre a' Szamum' fúlasztó fergetegétől ostorozott növénytelen puszta, mellyet a' kemény-gyomru zergék és struczok is bajjal lakhatnának; ha a' bübájos Nilus' teremtő nedve azt termékeny bujasággal nem árasztaná-el 's Volney' szavaiként physikai ugy, mint politikai létét meg nem adná. A' természet' ezen gondos ápolása a' rá figyelmezőbb lakosit még — — az óvilágban megtanitá Nilus' jótékony nedvesítését mesterség által segíteni, valamint a' szükségtelen 's káros tavak' rothadt vizeit lecsapolni. A' szorgalom' ezen korát nevezhetjük csak Aegyptus' dicsősége' fokának, midőn Mőrisz' tava mellék-csatornáival Delta' 'minden zugából a' száraz aszuságot az egészségtelen hanságokkal együtt megszünteté, 's benne az egész növény-országot (regnum vegetabile) boldogitó vizével dús aratásra érlelvén, e' felett a' hajózási közlekedést százszoros kamattal gyarapitá. Ezen bölcs tapasztalás teremté később, miután a' nevezett szép tartomány Románk, a' világ' egykori asszonya' mindent letapodó hatalmának meghódult, a' népszerű Pompejusnak, Nilust az arábiai öböllel összekötő híres csatornáját, mellynek beomlás-szülte szükségét Mehmed Ali alkirály a' kahirói vasúttal készül jelenleg kipótolni.

A' hajdan' és jelenkor' ezen valódi, nem hiú reményeken, nem fellengző okoskodáson épült tapasztalásinak adatit alkalmazzuk most hazánkra. A' csatornák holsem létesíthetők kevesebb munkával, költséggel, és sehol sem hajthatnak nagyobb hasznot, mint hazánkban. De hogy valaki bátor állításomat buborékként légbe pattanthatónak ne vélje, lássuk röviden e' fontos tárgyat közelebbről. Mibe kerülne a' magyar haza' alsóbb vidékin még 1805. évben Vedres ur által javasolt szegedi csatorna, Félegyházán, Kecskeméten keresztül, Czeglédnél a' Balla urtól Pestről Albertin, Czegléden és Abanyon által Szolnokig kijelelttel egyesülő? mellynek hasznait csak az itélheti-meg helyesen, ki e' vidékek' pesti fuvarozásait őszkor, azután pedig csak kissé hevesb nyaratszaka szenvedni szokott víznélküli fanyalgásait környülményesebben ismeri? A' könnyebb szállíthatás' foganatját, mint nagyon szembe szökőt itt elhallgatván, csak azon mellékes jótékony hatást említendem, melly éltető nedvével e' szép, de nyárban többnyire aszott mezőt úgy vidítaná-fel, mint a' csermely' kristály gyöngyei a' nap' hevétől ellankasztott kék emlényt felderítik. — Hazánk' e' része legalkalmasb a' marha-tenyésztésre. Ki nem tudja pedig, hogy az, hevesb nyáron, milly messze szokott hajtatni a' belföld' közepéből, a' Duna' vagy Tisza' partjaig itatha-

☞ 49 sz. Társalkodónk' 194 lapja' 2dik szeletén alólrul fölfelé a' 24. sorban e' nyomtatási botlás: olcsóbb 's bajor gabna, bajor sör így igazíttassék: 's olcsóbb bajor gabna, bajor sör; néha 's a' t.

tás végett, 's milly gyakran okoz a' vízszükség hazaszerte pusztító marha-veszélyt? De Vedres ur' csatornájának létesülése által a' tárgyazott puszták' közepén, gyakoribb itathatás által elháríttatnék e' kártékony eset; melly hogy számtalan ezeret, a' szóban forgó csatorna' költségeit tizszeresen is fedezendőket, ragadott-ki a' magyar földbirtokos' és földmivelő' többnyire lapos zsebéből, ki sem tagadhatja! —

Hasonlóan az annyiszor szóba vett debreczeni csatorna is szinte tehetséginket meg nem erőtető könnyüséggel és szép haszonnal készíthető, mellynek Kenderestül nyugotfelé eső Tisza' könyökéből, mint Debreczenhez legközelebből lehetne kezdődnie; honnan Kenderesen, Kardszagon által, egyenesen a' Hortobágy' és Kösely' összefolyásán, Nádudvar és Szoboszlón keresztül Debreczenig; innen egyenes vonalban a' Nyirségen által Acsád, Szaniszló és Nagy-Károlynak, 's Kaplonynál az ecsedi tónak déli végén Kraszna' vizén, 's Dobon által Szathmárnál a' Szamossal egyesülne. Ezen csatornát a' legnagyobb hajók is megjárhatnák, mert annak felső torkán a' Szamosból elég vizzel segíttetvén, azt a' rajta keresztül folyó vizek, 's az ecsedi tó még magasbra emelnék. —

Ó-Aradtól Gyula felé eső pusztákon által, Simánd és Erdőhegynek, a' fejér és fekete Körözsön keresztül, Sarkadnak 's Okányon által, a' sebes Körözsbe, 's ennek szabályzásával egész Nagy-Váradig könnyen létesíthető lenne egy harmadik is, mellynek folytatása a' bihari Hágó körül Kis-Maria, Pocsaj és Hosszupályi mocsárok' lecsapoltatása által a' debreczeni csatornával összekötve, a' Tisza és Maros közti nagy belföldet épen középen metszené keresztül, 's több népesebb városunk' szorgalmát kimondhatlanul nevelné. De még egy más, megbecsülhetlen hasznot is árasztana e' két csatorna hazánkra, melly mindenkinek legott eszébe ötlend, ha amaz igen is sokszor ismétlett panaszt ujra megpendítem: „hogy hány ezer négyszegű hold föld boríttatik nálunk még maig is a' kártékony életfojtó rothadt vizektől?“ mert sok haszonvehetlen posvány, név szerint pedig az ecsedi tó, és ama' nagy terjedelmü sárréti hanság, melly Bánhalma, Kardszag, Nagy-Iván, Püspök-Ladány, Nagy-Bajom, Zsáka, Füzes-Gyarmath, Endrőd, Mező-Túr közti térséget haszontalan ingoványá teszi; sőt még a' sebes Körözs-okozta Sárrét is, mint az előbbivel összefüggő, 's annál még nagyobb, az utólsó csatorna' segedelmével, ha nem egészen, de nagyobb részint még is lecsapoltatnának.

A' nyereség' e' tekintetéből Hortobágy' szabályoztatása által szinte könnyen lecsapoltathatók az ujvárosi és polgári tavak; mellyekből egy ujra ásatandó, és Szent-Mihályon, Nyiregyházán keresztül menő csatorna a' Tisza, Kis-Várda, Bogdány, N. Kálló, Nyíregyháza, Keresztút közti nagy tavakat, igen czélirányos hajózhatás mellett, legszebb móddal lefolyatná. Már mibe kerülne ezen egyenes vonalban futó, csaknem minden zsilip nélküli csatornák' készítése a' rónán, olly anyagban, mellyben az ásást sem kövek, sem magasb-hátu dombok nem nehezítik? ellenben a' rájok forditott fáradságot már csak azon általok, a' víz alul felszabadított sok ezer négyszeg hold földek is bizonyos és gazdag kamatokkal jutalmaznák, mellyeken a' rothadt és büzös viz helyett virágzó népes falvak tündéri varázslatként sarjadnának, millyenek' példáit Bánságban a' Béga, Bácskában pedig Ferencz csatornája nyilván mutatja, mellyeknek nyaratszaka történni szokott beiszapulásokon, a' jól készült sártisztító alkattyúk (machinák) mindekkorig igen könnyen segítének. Télen pedig, melly nálunk többnyire rövid szokott lenni természet' rendje szerint, a' szél és hidegen kívül, ugy is minden elem és állat nyugszanak; 's e' rövid nyugalom a' nemzeti szorgalomnak is igen keveset, vagy talán mitsem fogna ártani.

De végre is mindezekhez pénz kell! — Pénzt kereskedés, kereskedést nemzeti szorgalom, — mind e' kettőt pedig jó utak és csatornák nélkül képzelni is csupa képtelenség! — Ez azon hijányos kör, (circulus vitiosus) mellyet elszakítva tökéletesíteni lehetetlen; mert körzete örökké szakadatlan lesz, 's nemzetünk' dicsőre törekvő lelkének e' kör' üdvös tágításához egyszer kezdenie elkerülhetlenül kell, melly szebb kezdet a' fiatal erőtől pezsgő magyar hon' minden polgárjának, minden szorgalom-ágban kimeríthetlen forrást nyitand sorsát tökéletesíteni; pedig ebben áll emberiségünk' vég czélja! *K...y Bajáról.*

MAGYAR SZÓVAL FESTETT KÉPEK.

(Vége.)

XII. Dr Mury, igen tanult 's mély belátásu ember volt. Kedvelője a' tudós buvárkodásnak 's halálos ellensége a' máskép gondolkozóknak 's érzőknek. Egy iró sem lehetett ment tollharczaitól, 's jóllehet mindíg kudarczot vallva kellett a' csatamezőrül eltakarodnia, még sem szünt-meg viadalt keresni; mert a' tollvitázat ugy vérébe rögzött, mint az ókor' kalandos hőseinek a' bajvivás. A' tudományok', vagy szép-mesterségek' egyik neme sem volt kedvencz tanja; de épen ezért hitte 's hihette magáról, hogy elég tudós, minden kezébe akadó könyvet csipősen megróhatni. Különös szemfülességet tüntetett-ki a' sajtóhibák' föllelésiben, 's gyakran tréfát üzött a' szegény betüszedők' botlásival. Irásmódjában goromba volt, mint akármelly angol hajóslegény; 's ez vala birálói

tisztének fő erénye, mellyet sajnos, már a' néma sir ölel.

XIII. Lantos Lőrincz' halálával a' haza, de leginkább szülővárosa többet vesztett, mint vélnők. Ő vígszellemü 's mellette becsületes érzésü költő volt, ki mindenkor szives részvételét nyilványitani polgártársai' szerencséjén, vagy szerencsétlenségén kötelességének tartá. Ellenségei — mert ki ment valljon ezektől? — a' jámbort kicsufolva, köszöntgetőnek nevezték. Nem is ok nélkül. Névnap, menyekző, szülő,- tor- vagy más illy házi ünnep nem derült-föl, mellyben mély tisztelete' emlékét nyomtatott versekben nyilványitani elmulasztotta volna; szünet nélkül árnyékoztatta jóltevőinek házait a' boldogság', jóllét' 's kéj' özönével; és ha az ég meghallgatja vala buzgó fohászait, ugy kétségkivül a' város' minden elékelői, — birótól kezdve, az utólsó tiszteletbeli — számfölötti irnok urig Mathuzalem' korát érik-el. A' tisztelkedő gyászversezetek' készítésinél, ténta helyett keserü ürmösbe mártá tollát, 's szomoruságát könycseppjei jegyzék költeményére. Vígasztalhatlan lett a' helybeli plébanos' hirtelen történt halálán, minthogy ennek három keresztneve levén, háromszor jövedelmezett éven által a' köszöntés. A' múzsák' seregét szüntelen mozgásban tartotta, 's valahányszor tollát kezébe ragadta, tüstént mind a' kilencz papirosán termett. De volt is okuk engedelmességre, mert Lantos igen heves vérü volt; 's ha azonnal meg nem jelentek, izzasztó munkájában néhány statióra őt vontatók, addig szitkozódott, mocskolódott ellenök, míg papiros-ive teli irva nem lett. A' menyekzői köszöntések' készítésében igen tréfás volt. A' vőlegény 's menyasszony neve akármi ellenzőn hangzott is össze, addig húzta csavarta, míg az, a' bölcső rímre nem illett. Versei legkönnyebben folytak, midőn olly ittas volt, hogy önmagát sem ismérte. A' köszöntgető versezetek' tág mezejéről csupán egyszer mert eltévedni, 's akkor is mámorában egy epigrammát írt, melly nevének égi dicsőséget szerzett, 's most sem olvashatja valaki könyhullatás nélkül a' benne uralkodó szeszélylobogás miatt. Ő sem önhasznát kereső, sem fösvény nem volt; 's egy fényes tizesért egész szivét kitálalta. De hasztalan! úgy van már ez e' hálátlan világon; ha az ember nem zsugori, szegény marad, mint a' templom' egere! Lantos is annyi fáradozása, jószivüsége 's okos esze mellett szegényül halt-meg, 's borostájánál vagy is akarám mondani, borostyánjánál 's rongyos mentéjénél egyebet nem hagyott maga után. De borostyánja' egyik tüskésebb ágát, még halála előtt egy héttel, a' zöld-fa korcsmában fél meszely borért elzálogosította.

XIV. Színúry Balázs, husz hosszu évig viselte dicsőségesen B. mezővárosban a' törvénybiróságot, 's az ezen sulyos hivatallal összekötött terhet elviselnie lehetetlen lett volna, ha kardos hitvese nem segíti. Szerencséjére Színúrynak, a' feleség lett egybekelésök' perczében urává a' háznak, 's igy kezébe került a' Directorium actorum is. Ő hozta a' vég-itéleteket, miután a' tüzhely mellett kihallgatta volna a' pörös feleket. Az ott meg nem jelenő, természetesen pöre-vesztett lőn. Ezen hamu-törvényben a' pecsenye Corpus Juris használtatott, 's az igazság a' nagyobb ajándék-hozónak részire hajolt. Istenbe boldogulván a' regens hitves-nő, hogy hátralevő napjait, 's a' beszerzett sportulákat Színúry csöndes békességben költhesse, lemondott erejét fölülmuló hivataláról, csak a' birói tks. czimet ohajtván megtartani, mellyet valódilag ugy sem viselt soha.

XV. Szelid Tivador, sógora Színúry érdemes biró urnak, 's tanácsos azon kis városban, mellyben amaz hitvese által törvényt szolgáltatott. Ő eggyike volt azon embereknek, kikről mondani szoktuk, hogy: Jólélek — meg is érdemlé a' dicséretes elnevezést, mert ellenmondani halandó őt nem hallotta, 's mindenhez 'ugy vagyont' monda. Sehol ő olly jó izűn nem alutt, mint a' tanácsteremben, kivált midőn törvénykezés' ideje volt. Ha a' sor rá került, 's véleményét adni kérték, szomszédja fölkeltvén, mindig a' törvénybiró mellett szavazott.

XVI. Kóry Döme elhiresült orvos, vagy ujabb szóval mondva gyógyász vala. Ki az ő kezei között halt-meg, bizonyos lehetett, hogy dogmatice költözött más világra. Az izzadság-cseppekből biztosabban jósla, mint akármelly czigányasszony a' tenyér' vonalmiból. Ha a' betegnek üt-erét tapogatta, csalhatlan jele volt a' közelgő halálnak. Ő házi orvosa volt mind azoknak, kik gazdag, zsémbes, vagy a' világot itt hagyni nem akaró vén feleséggel birtak; 's meg kell vallani, hivatalát ezeknél emberül teljesíté. Betegeit görögösen gyógyítá, 's a' mint orvosi-bizonyítványaiból kitetszik, három éven által, négyszáz húnyt-el örökre fölügyelése alatt Hippokratesz-ben. Könnyen föltehetni, hogy az egyház' előljáróji a' sirásóval együtt, nem igen szívesen hallották halála' gyászos hírét.

XVII. Ősfy Tamást a' köz hir kora' legszorgalmasb emberének vallá. A' régi könyveknek olvasásában 's gyüjtésében fáradhatlan volt; szobájában 77 esztendeig élt egyedül, 's holtával a' világ számra nem vesztett, mert éltében annak semmit sem használt. Irásai között egy értekezés találkozott, melly illy czimmel diszeskedik: "Megczáfolhatlan bebizonyítás, hogy az alapos tudós, nem mások, hanem önmagáért teremtetett."

XVIII. Okos Lőrincz a' debreczeni hires collegiumban végzé tanulmányit; Halleben és Göttingában tökéletesíté magát. Kételkedhetik-e valaki bölcseségén? kielégíthetlen kevélysége mellett, még fösvény is, barátságában állhatatlan, előjáróji iránt goromba, az alábbvalókhoz kegyetlen, mindenben bujálkodó, vallásában könnyelmü volt, egyébiránt—Philosophus.

XIX. Könyves Kelemen. E' tudós férfinak különös természete méltán bámulást gerjeszte kortársai között. Többi közt ritka tulajdona volt, hogy tudományossága gyomrában tanyázott. Mihelyt éhezett, azonnal könyvet irt, 's munkái' nagyságából könnyü kivenni: mennyi időig koplalt annak irása előtt. Két vagy három ivnyi értekezés csalhatlan jele volt, hogy 24 óra alatt nem izlelt eledelt, 's ha éhsége nyomasztó lett, képes vala hat könyvet egy nap alatt bevégezni. Az 1816diki drágaságban, hat negyedrét kötetben adta-ki Abrahám' sarujának történetét, egy toldalékkal az isten tagadók, vagy is atheisták ellen. De e' munka már igen ritka kezd lenni, mert eleinte mohón kapatott-el.

Berekesztés. Minthogy türedelmes Olvasó! munkámat kezdetében a' divatozó szokás szerint mind azon szükséges vagy nem szükséges szó-szaporítással elláttam, mellyek valamelly könyv' hathatós ajánlatára, de ritkán fölvilágosítására szolgálnak vagy szolgálhatnak: rend-zavaró lennék, ha rövid berekesztéssel, utószóval, vagy betűkből álló punctummal nem zárván, csak amúgy eb-adóba hagynálak-el. Tudd tehát, hogy festvényimből még sokat tartok-meg magamnak, más alkalommal közlendőket; mert csintalan öcsécském megunván a' sorshuzást, nem akar többé a' kalapba nyulni. Ah! pedig be szeretnék még néhány képet a' vén fösvényeknek, a' pazérló ifjaknak, kaczér lánykáknak, gyáva előljáróknak, félénk katonáknak, papucskormány alatt nyögő férjeknek, zsémbes agglantoknak, pöffedt tudálékosoknak 's a' t. szemeik elibe tartani, hogy bennök önmagukra ismervén, rezzennének-vissza emberi méltóságukat gyalázó állapotjoktúl. Kedves Olvasó! isten veled.

Szép Ferencz.

A' JÓ FIÚ.

Egy fiatal angol matróz franczia fogságból elszökvén, Boulogne-hoz közel a' tengerparton erdőben rejtekezve lappangott. Honvágyi szenvedélyétől kinzatva egy kis csolnakot készíte magának 's ezen reményle eljuthatni hona' czikázó hajóihoz, mellyeknek távolságát egy fatetőről igyekezék naponként kikémleni. Azon pillanatban, mellyben csolnakát vállain vivé a' tengerhez, hogy szerencsét próbáljon vele, elfogatott 's mint kém vagy tolvaj börtönbe tétetett. Ezen történet' hire elhata Napoleonhoz is, ki épen Boulogneban volt. A' császár kandi volt látni azon csónakot, mellyről annyi sokat beszélének, 's ennek megláttára nem akará hinni, hogy ember eléggé dőre lehetne, arra bizni életét 's maga elibe hivatá a' matrózt, ki megvallá szándékát 's egyetlen kegyelmül engedelmet kért, hogy azt véghezvihesse. „Nagy kedved van hát viszonláthatni hazádat?—szóla Napoleon — leánykát hagyál ott hátra?“ „Nem, felele a' matróz, nekem csak vén 's kóros anyám van 's azt ohajtom meglátni.“—„Meg fogod tehát látni“ felkiálta Napoleon 's legott megparancsolá, hogy a' fiatal emberre gond legyen, hogy ruháztassék-fel 's a' legelső angol czikázó hajóra vitessék; — egyszersmind bizonyos summát fizettetett-ki anyja' számára, kiről azt jegyzé-meg, hogy jó anyának kell lennie, mivel — olly jó fia van.

GONDOLAT-TÖREDÉKEK.

Csak ugy szabadulhatunk-meg a' biró' kényétől, ha a' törvény' kérlelhetlen zsarnoksága alá vetjük magunkat.

Szépeink szeretik az ebet, következőleg a' hívséget, de szeretik a' macskát 's igy az álnokságot is, és a' kettő között hova hajlik a' mérleg?

Naggyá lesz a' nemzet, ha nemzetisége összeolvad természeti erejével és szellemi eszközeivel.

Veszélyteljes állapot, ha a' férfi nőjétől kormányoztatik, mert akkor sem magáé, sem nőjeé.

Honnan van az, hogy a' még bizonytalan szerencsétlenség néha kinzóbb a' már megtörténtnél? Onnan, mivel a' képzelőtehetségben, mint a' Geometriában, minden isméretlen — megmérhetetlen.

Ki az eszméket el akarja nyomni, tulajdon romlását eszközli; ki megtámadja azokat, kénytelen velök megismérkedni; a' ki pedig érti azokat, már követőjök 's részükre pártolt.

Ha az ember isméri erkölcsi betegségét, tudnia kell lelkét olly gonddal gyógyítani, mint karját vagy lábát, ha az egyik vagy másik szenved.

Sok embernek feje valódi encyclopaedia, mellynek lapjai könyvkötő által zavartattak-össze.

Az ember' élete gépely 's munkálatai erősbek minden tudományunknál.

ANEKDOTÁK.

„Illyen amollyan czigánya, miért hozod olly későn az ujságot?“ pattoga egy szenvedélyes hirlap-olvasó lassu kurirja ellen. „Tekintetes uram! felelt a' csiga-léptü rajkó, bizony nem jöhettem előbb, mert épen akkor irták.“

„Kérem tisztelendő-uram, adjon nekem ollyan iráskát, mint ha én meghaltam volna“ szóla egy czigány a' r...i lelkészhez. „Ugyan minek?“ kérdé ez. „Annak la! felelt az ügyes tervkoholó, majd elvinném Budára 's ott megmutatnám, hogy aztán többé ne vigyenek katonaság után?“ *Ipolytáji.*

REJTETTSZÓ.

Hét betü, három tag, nagy erővel bír az egész szó,
Háromtól hétig: hölgynek neve; háromig egytől
Férjé, — 's ez gyakran reggélként küzd az egésszel.

Pesti János.

A' 49dik rejtettszó: Társaság.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

51dik szám — Pest, junius' 27kén — 1835.

NYUGALOM.

Hogyha a' nap' tűz-sugárát,
Éltető lebelke' szárnya
Hűvössé nem bájolá,
És az élet' ércz-igája
A' szegényt földhez nyomá:
Éltető hűs fúvalom
Akkor — a' csend 's nyugalom.

Hogyha véres harcz-mezőkön
A' vitéz' szivét halálos
Érzemények vérezik,
'S lankadó fejét dagályos
Vad csatázók környezik:
Akkor vágya — nyugalom,
Béke 's csöndes nyugalom.

Hogyha távolból honába
Szíve visszatérni hajtja
A' zarándok' lépteit,
'S már sietve meghaladja
Szép honának bérczeit:
Akkor vágya — nyugalom,
Csöndes édes nyugalom.

Hogyha vad vész a' hajóst majd
Légbe szórja, majd fenékre
Sujtja, rémítvén szegényt;
'S a' kelő nap életére
Hint derítő uj reményt:
Akkor vágya — nyugalom,
Csöndes édes nyugalom.

Hogyha a' forró keletnek
Térein kemény igától
Nyomva a' rab földre dől,
És veretve zsarnokától
Futni vágy a' kín elől:
Tűz-sebének fúvalom
Akkor — a' csend 's nyúgalom.

Hogyha fájdalmas betegség
Által ágyra vetve szenved
A' halandó testiképp,
És kinok közt szíve dermed,
Háborogván lelkiképp:
Enyhülést csak nyugalom
Nyujt, — az édes nyugalom.

'S hogyha e' zajgó világnak
Ajtaját bezárni látja
Már utánunk tört szemünk:
Akkor ujra hajnalára
Földerűl szebb életünk,
'S lakhelyünk a' nyugalom, —
Síri édes nyugalom!

Nagy Ignácz.

EGY JELENÉS, HELVETZIAI UTAMBÓL.

Boldogtalan gyermek, ki szüléinek hibájiért szerencséjének elvesztével lakolt. Rémítő alakban jelenikmeg bennem ezen gondolat, valahányszor helvetziai utamra emlékezem, melly egyébiránt örömben is, szerencsében is gazdag vala.

Z...nél egész Helvetziában nincs kellemesb falucska. Széles szalag gyanánt fonja köröskörül egy tiszta liget, mellynek felső részében épen azon patak, melly a' helységet ketté metszi, egy gömbölyü, igen mély tavat alkot. Partját körösleg homályosan magas fák árnyékozzák-be, mindenik alatt egyegy pad van, 's mindenik padnak egyegy gazdája. Ősi szokás szerint, itt kiki nagy hűséggel ragaszkodik fájához, 's ezen fák mintegy a' család' tagainak tekintetnek. Julius' végén utaztam erre, 's történetesen a' tóhoz jöttem. Későcskén vettem-észre, hogy a' szomszéd padon egy ifju mély elmerülésben ül. Hozzá menék, 's üdvözletemet sem nem szívesen, sem nem hidegen fogadta ugyan, azonban még is gyöngéden és nyájasan. Kimondhatlanul érdekes egy kép volt Fridrik (igy hítták); fekete szeme hasonlított a' kialvó tűzhöz, 's arczán egy fájdalomban küszködő léleknek kinjai vertek keresztül. Csakhamar beszédesb lőn, 's midőn Helvetziára vezettem a' beszélgetés' fonalát, bámulatra méltó mély pillantással 's terjedékeny 's alapos ismérettel fejtegette ő hazája' történeteit, és Tell' 's a' szabadító csaták' emlékezeténél képe lángolt, el-elpirulván tüzében a' 21 esztendős halvány ifju miként egy szemérmes lány. Erővel 's lélekkel teljes volt ő, mint egy férfiu, és szemérmesb mint a' legtisztább szüz. Soha sem ismerék illy kedves fiút.

Miután Helvetziát gondolatunkban összejártuk volna, visszatértünk, ismét oda, honnan kiindultunk, t. i. minmagunkba. Különös, de ugy van, hogy az egészen idegennek a' szenvedő kebel fölnyílik épen ugy, mint a' szívbarátnak. Csak gyöngén kelle illetnem, 's a' jó ifju' titka részvétem' jótékony melegétől azonnal felolvadt: „Atyám — monda ő — tehetős földbirtokos, vagy igazat szólva, az volt. Ő maga ugyan nem szolgált, de nagy-apám 's többi őseim századokon keresztül ültek a' canton' legfőbb hivataliban. Alig voltam 9 esztendős, midőn Salzmann' intézetébe vitetém, 's miután a' göttingai egyetemben is eltölték 3 évet, életem' 19kében haza kerültem. Iskoláimból egyszer sem voltam itthon, igy anyámat, ki azon közben meghalt, nem ismértem. Mondják, igen meleg anya volt, 's egyedül képes atyám' mértékletlenkedésit némiképp korlátozni. Szi-

vem majd megszakadt, midőn először meglátogattam sirját, 's eszembe jutott, hogy az, ki itt fekszik, édes anyám volt, és még sem ismértem."

„Érzés és phantasia bennem korán fejlődvén, természetes, hogy igen kedves képet alkoték magamnak a' szülei házról, 's forró vággyal égtem azon ismeretlen boldogság után: élhetni atyám' házában. Szinte elenyésztem örömemben, midőn e' szép 's már egészen elfeledett ligetbe értem, midőn az atyai ház' kapuján belől voltam, midőn a' pitvar' ajtaját felnyitám. 'S rettenetes csalatkozás! Egy ittas ember jött előmbe, szemeit nem birta, szája undok szagot lehelt — 's uram, ez atyám volt. Egész éjjel sirtam, mint ki minden boldogságát egyszerre elveszti, 's égből pokolba hull. Aggódva vártam a' reggelt, hivén átallani fogja a' velem találkozást. De aggodalmam fölösleges vala, mert ő még ágyban kezd inni, 's nagyobb vagy kisebb mértékben minden nap ittas. Mathild testvérem (ki velem iker, 's egy negyedórával idősb) mindent elbeszélt; elmondá, hogy jószágunk pusztulóban van, hogy a' bevétel naponként kevesbül, az adósság sokra nőtt, hogy részegségében Atyánk hamisított kötelezőket irt-alá, és már több hitelező a' törvény' utján akarja magát kielégíttetni. Szégyenlék a' faluban járni, szégyelltem a' szomszéd urakkal isméretséget kötni; nem látogattam senkit, mert viszont elfogadnom nem lehetett, 's mind ez Atyám miatt! 's az volt e' kinos állapotnak legmérgesebb fulánkja, hogy Atyámért kelle szégyenleni magam'. Próbáim mind hasztalanok voltak. A' bünös szokás második természetté vált, mert elhagyni nem tudta 's meglehet, nem is akarta."

„Ez állapotban lelkemből csaknem minden élet kiszáradt. Szabadulásomra csak három ut mutatkozott, több egy sem: vagy hivatalba jutni, vagy elutazni, vagy megházasodni. Kértem atyámat, 's jött velem a' tanács' elnökéhez. Részeg ugyan nem volt, de józan sem, 's az elnök' összeránczolt szeme megvetéssel méregette a' józanság 's részegség közt habozót, 's e' körülállás miatt nagy magasztalásokkal teljes tanu-levelimnek is csak félig engede figyelmet. Biztatott 's ebédre maraszta. Megtörtént, a' mitől féltem, — Atyámat két inas vezette-ki asztal mellől. Az elnök köztiszteletben álló nemzetségünknek a' nélkül sem levén barátja, este azt adá válaszul: „a' folyamodó' kérelme nem teljesíttetik, annyival kevésbé, mert az elnök a' fiút az atyánál jobbnak 's többnek nem szokta tartani." Uram ez sok volt, de ez még csak egy. Atyám! — mondék néhány hét mulva — én szeretnék utazni. „Jól van, — felelé, — S...i jószágomat, melly javaimnak felét teszi, 's 4000 ftot. behoz, általadom; más fele, mig élek, enyim marad 's testvéredé. Tüstént mentem 's egy tehetős haszonbérlőnek néhány évre elég jutalmasan bérbe adám. Egész Helvetziában nem volt boldogabb ember, mint én, vágyai a' szenvedésekben elmerült ifju kebelnek ujra megjelentek, 's a' hosszan szendergett erők annál zajosabban kezdének belső munkásságukhoz. Épen a' jószág' általadásával foglalatoskodám, midőn jöttek a' törvényszolgák, 's Atyám' adósságában egészen elfoglalák. Ezen kivül nem volt semmim. Uram ez a' második. — Még hátra volt a' házasság. Amott túl azon hegyen van egy kis falu, abban lakik a' szép Czeczilia. Mi igen szeretjük egymást, én igen szeretem őt, mert ollyan leány nincs több e' tartományban, 's mindenütt a' többi cantonban is a' hegyek' liliomának nevezik. Ő az, ki megjelent lelkem' borulatiban, mint boldogságot igérő szivárvány, ki egyedül kötött az élethez, 's azt mondogatá vigasztalásomul: „bizzál istenben". Atyja tehetős, millyen egykor atyám volt, engem szeret is, becsül is, de azt mondja: apai kötelessége nem engedi leányát olly ifjunak adni, kinek dorbézoló atyja' halála után egy fillére sem leend, — más oka, mivel nem akart atyámmal rokoni összeköttetésbe jőni. Atyám nem változik most sem, esdeklésimre nem hajol, 's mindennap ittasan sétál hol az udvaron, hol a' házban. Czeczilián pedig minduntalan sir, 's a' tolakodó ifjak közül kezét eddiglen egynek sem adá. Még egyszer megkérem szüleitől, egyszer és utószor, oh mert én őt szenvedélyesen szeretem! Ha nem adják, megszületett az áldozat. Én ifju vagyok, keblem teli szerelemmel Helvetziámért, egy világot hordozok lelkemben, mellyért élni vágynék; van az élethez kedvem, — "ekkor kinyujtá karjait, 's az erőinak' összecsomósulása miatt görcsösen rángatóztak, arczát pedig, mint midőn a' hajnal kigyúl, vörös láng futá végig.

Karon kapott 's ragadt a' ligeti vendégfogadóba. Lelkemnek fájt sorsa, 's vigasztalni ügyekeztem; de ő, mint a' vész után lecsilapodott tenger, magába fordult pillanattal hallgatott. Midőn jőni akartam, megragadá kezemet, 's kérdé gyönged hangon: „Mikor jő-vissza kedves ur? — „Talán öt hét mulva." „Ó kérem hát, — viszonzá, — ne mellőzze-el a' z...i szép tavat, vagy Czeciliámmal, vagy egyedül, de bizonyosan ott fog találni." Ezt jelentő kemény hangon mondá, 's ő a' faluba rohant, én kifelé mentem.

Utamban olly szerencsés valék, hogy négy hét mulva visszatérhettem. Sieték a' tóhoz. Fridrik' ősi fája alatt ült valaki — de az a' falusi pap volt 's nem Fridrik. A' fa mögött két lépésnyire feküt ő — a' sirban 's egyedül. Czeczilliáját másodszori kérésre sem nyervén-el, nem birta szenvedni a' sokat, 's magát a' tóba ölte. Egy rövid levélke maradt asz-

talán, benne ez volt irva: „Igyekezzék atyám ugy élni, hogy, mint én mindent elfeledtem, isten ugy bocsássa meg mértéktelenségei' következésit. Az én kedves Mathildem még él és szenved; ha őt boldoggá teszi, talán minden meg fog engedtetni.“ Könnyező szemmel váltam-meg a' szerencsétlen ifju' sirjától.

Valóban boldogtalan gyermek, kinek illy atya jutott. Egy magzati szivnek ennél nem lehet nagyobb kinja; ez olly kin, miről szüléknek képzelmök sincs. Jaj azon atyának vagy anyának, ki gyöngesége vagy vétkei miatt nem kivánhat magának tiszteletet gyermekitől, de még szerencsétlenebb azon gyermek, ki szeretni akarná szüléit 's nem szeretheti, tisztelni akarná 's nem tisztelheti. Szülék, kik telvék hibákkal, mikép panaszkodhatnak, ha isten őket elfajult fiakkal ostorozza; 's viszont, nem pirulnak-é el józan életü 's tiszta erkölcsü gyermekeik előtt, ha az ég őket illyekkel áldotta-meg? *Unknown.*

A' PÁRISI KATAKOMBÁK.

Ezen földalatti boltozatok nemcsak Párisnak, hanem az egész világnak nevezetességei közé tartoznak. A' fővárosnak déli részében, 's az Orleansba vivő uttól napnyugotra fekvő „Barriere de l' Enfer“ épületnek belsejéből juthatni egy nyilt lépcsőn azokba. Nyolcz lábnyira megy e' lépcsőzet a' föld alá; 's innen a' setét folyosó, hol tágabb hol szükebb oldalnyiladékok közt egy óranegyednyire vezet. A' tulajdonképeni katakombák egy elválasztott 's gondosan elzárt részét teszik e' borzasztó halál-laknak. Számtalan tekervényes uton, 's tágabb boltozatok alatt bolyong az ember, mellyeknek falai embercsontokkal kirakvák; 's különös symmetriával összeillesztett koponyák 's lábszár-csontok teszik e' borzasztó helynek ékességit. Igy némelly boltozat alatt embercsontokból összerakott oltárokat is láthatni. A' napvilágra vezető lépcsőzet 1800 lábnyira van a' bejövetel' helyétől, az orleansi uttól, mellyet föld alatt vág az ember keresztül, napkelet felé. Egy másik út a' Szajna folyam alatt vezet-el; a' mérföldekre nyuló komor boltozatok 's folyosók' menttében egyedül embercsontokat láthatni.

1786 óta minden csontot, mellyek az egész város' templominak czintermeiben, sirboltjaiban, 's temetőiben századok óta nyugodtak — ezen akkor felszentelt barlangokba raktak. Több mint tiz nemzedék' maradványi vannak itt öszvehalmozva; 's ezen föld alatt levő életnélküli népesség, a' felül életben levőnél tízszer számosabbnak tartatik. — A' sötét 's keskeny lépcsőzeten csak egy ember mehet a' másik után szövétnek' világánál e' borzasztó halálpalotába. 90 lábnyi mélységet érve, jut az ember egy folyosóra, hol két ember egymás mellett elférhet. Ennek jobbra 's balra szakadó ágai, a' montrougei sík alá, a' st. jacquei 's st. germaini külvárosok felé vezetnek. — Hogy az embercsontok' ezen mérhetlen tömkelegében valaki el ne tévedjen, a' boltozatok' egész hosszában vastag fekete vonal huzatott, melly a' tévelygőt Ariadne' fonalaként vezesse-ki e' tekervényes halálbarlangból. Néhány kicsucsorodó szikladarab szünteti-meg ollykor ezen iszonyú embercsont-raktárnak borzasztó egyformaságát. Egy helyen ezek egy rettentő, de egyszersmind legregényesb tekintetü omladékot képeznek. Sok festő' ecsetének ada már a' természetnek e' borzasztó játéka foglalatosságot; 's hajdan ezen sziklák' szakadási által sok ember életét veszté. Többek közt egy katona, ki Richelieu alatt (1656) részt vőn a' minorkai expeditióban, 's később csekély napszámért itt dolgozék, szünóráiban a' mahoni kikötőnek tervét en relief itt készíté, 's munkájának áldozatjává lőn. A' folyosó, mellyben ezen munka, nem annyira müvészi tekintetből, mint szorgalom 's ügyesség miatt csudáltatik, most is „Port-Mahon“nak neveztetik.

Egy előcsarnok alaku helyre érkezvén, ennek színfenekén két oszlop közt egy fekete ajtó látszik illy felirással: „Has ultra metas requiescunt beatam spem exspectantes.“ — Csikorogva fordul-meg a' nehéz ajtó sarkain; 's akaratja ellen is hideg borzadás futja-el az embert, midőn a' halálnak e' mérhetlen országába lép. Gyorsan telének-el a' fővárosi zaj 's lárma közt azon milliók' napjai, kiknek csontjai itt nyugszanak; 's most senki sem tud többé felőlök valamit mondani. Békességben feküsznek itt egymás mellett a' koponyák, mellyekben világrenditő tervek, elmetehetség, vitézség, lángész 's más jeles tulajdonok, dicséretes vagy alávaló czélok' elérhetésire fejlének-ki; a' legelvetemültebb gazemberek 's tolvajok koponyáival. A' dúzsgazdag, ki selyem, bársony 's aranyban csillogott; ki a' világ' négy részeiből összehordott ebédjét, ezüst 's arannyal teritett asztaláról ette-meg: itt az egykori büszkeségnek minden jele nélkül olly barátságosan fekszik egy rakásban azon koldusokkal, kik ugyanakkor hitvány rongyokba takarva, be nem födheték meztelen testöket, 's undok férgektől kínzatva csak penészes kenyérhéjon rágódtak. Lángoló betükkel van jövendőnk ezen csontrakásokon felirva; 's a' ki itt jár, kénytelen felkiáltani: ez a' sors, melly reánk egy rövid, igen rövid élet után várakozik! — A' legbüszkébb 's leggazdagabb ostobának is meg kell itt ismerni ostobaságát. Itt, hol a' nagy bölcsek, tudósak, vitézek, herczegek 's királyok' maradványai, miután márvány és ezüst koporsóikból kivétettek, minden különbség nélkül hányatnak-össze azokéival, kik alig rongyok-

ba takarva, vagy legfeljebb néhány deszka közt tétetének a' hideg föld' gyomrába. Herczegek 's kolduſok' koponyái ugyanazon mozaikba rakattak-össze, mellyek e' rettenetes barlangnak borzasztó ékességül szolgálnak. — Rövid felirások mutatják néhol, melly temetőből vagy templomból vétettek a' csontok. Ollykor szívbuzditó vallásos felirásokra is talál az ember; de bármilly borzasztó 's komoly légyen is e' hely, még is találni gyakran szemtelen czélzásokra, mellyeket, miután az első borzadáson átestek, némelly eltompult érzelmü gonoszlelkűek, legnagyobb felvigyázat ellenére is a' falra, sőtmég koponyacsontokra is karczolnak. — Egy ezen boltozatok' szögletében levő kis kápolnában kereshetne a' buzgó keresztyén lelki vigasztalást; de közelebb lépvén, egy gránitsziklán e' rettentő szavakat olvassa: September 2ka 1792." E' napon konczolták-le a' jacobinusok' zsoldos vérkutyái Párisban a' foglyokat.

Ha végig megy az ember e' földalatti boltozatok' végetlennek tetsző folyosóin; az orleansi országuttól keletnek 300 toise-ra egy hágcsóhoz jut, melly a' holt alvilágból ismét nap- és élő felvilágra vezet; mellynek zajgása olly különös benyomást tesz első pillantatban az emberre, hogy eltelve minden földi dolgok' mulandóságától és semmiségétől, magát egy nagy őrültek házába varázslottnak lenni gondolja. Velem legalább igy történt, — ugymond az eredetinek irója.

FELSÜLÉS.

Bezzeg lovacskám! ha volna még benned ollyan tűz, mint ezelőtt három esztendővel, majd elmennénk a' pesti futtatásra; hallom, hogy a' jó futók' számára arany poharak lesznek kitéve; ha csak egy párt nyerhetnénk is, volna akkor abrak, széna a' jövő télre elég! Mit gondolsz, ha addig egykicsit fölpenderítenélek, biznál-e magadhoz, he? — mond lovát simogatva a' gazda. — „Miért ne, csak add-meg, mivel a' mult télen adós maradtál; mert héj! vajmi nehéz feldnem a' szigoru telelést; — hidd-el gazdácskám, valahányszor eszembe jut..... De miért is bántál velem olly kegyetlenül? Miért vontad-el tőlem azt, a' miért olly igazán szolgállak? — hisz úgy sincs egyéb bérem annál, a' mit megemésztek. Mit vétettem ellened, hogy a' legnagyobb gonosztevők' büntetésére kárhoztattál? miért nem üttettél inkább még ősszel agyon, mint egész télen éhség által kinoztál? Ugyan ha veled valaki úgy bánnék, mit tennél te akkor, mit ugyan?!" — felel szemrehányó kesergéssel a' Ló. — Ne keserits a' multtal édes lovam, mert bizony megharagszom; ösmered pedig már haragom' következésit! Mit vádolsz engem ártatlanul arról, minek nem én, hanem az idő, meg a' zsidó, okai? első: hogy kevés takarmányt adott; másik: hogy a' keveset is elviteté rétemről. Olly bolondot kivánni, hogy adjam-meg, a' mivel tartozom, lótól igazi szamár kivánság. — Háladatlan! hát még szemrehányásokkal köszönöd-meg, hogy bőröd padlásra nem jutott? Várj, hisz megbánod, ha kivánságomnak nem engedsz — fenyegetőzve felel vissza gazdája. — A' szegény állat, nem tartván tanácsosnak a' mentegető okok' megczáfolgatásába mélyen ereszkedni — igéré, hogy ha addig kiüdülhet, gazdája hiréért, ő bizony ereje fölött is, kész leend a' versenyzésen valamit azt, mutatni. Nosza! nem kellett több az áldicsőség után sovárgó gazdának; tüstént eladá lábon levő szénáját, 's zabját, hogy annak árából lovát erőbe hozhassa. 'S midőn gondolta, hogy már megtevé, mit tennie kelle, megindul a' pesti gyöpre, kecsegtetve azon hiú reménytől, hogy nemcsak puszta hírt, de drága jutalmat is nyerendő. Hosszas és fáradalmas utazása után, végre közelit a' kitüzött czélhoz; de alig éréel az első nemzeti lobogót, midőn lova csendes vérrel, mint rég ohajtott pihenő helyen — alatta egyszerre lerogyik. Hijába ette a' méreg gazdáját harmadszori csöngetés-hallásra, hijába fájt szive a' zöld oszlopon ragyogó arany-billimokra! mert a' fáradt ló, minden ütésverés, szurkálás, rugdalás, farkcsavargatás, fül-rángatás mellett is, csak a' magáénál maradott, 's valahányszor, két első lábait kinyujtva, hátuljával felállani erőködék, mindannyiszor rogyottvissza a' szegény pára. Hát ezt igérted, ezt mondottad otthon átkozott? — mond a' bosszú- és gyalázattól eltelt gazda. — „Igen — gazdácskám! én csak azt mondtam, hogy valamit azt, mutatni fogok; most hát azt mutatom: mikép szokott az ollyan ló tavaszkor futni, mellyet télen által gazzal tartanak." *Lukács Pál.*

REJTETTSZÓ.

2353. Lábat, kezet, dagályt is tör.
21. Őr, szolga és hű barát.
34234. Nélküle a' bor nem ízlik.
2156. Üres gyomor vágyva vár rá.
321. Jaj, ha szüdbe Amor vágá!
534. Ez, olvasóm, legfőbb diszed,
'S nincs neked, ha szóm' nem hiszed.
123456. Ha izetlen: úntató,
De ha lelkes: múlató.

Sziklásy.

Az 50dik számu rejtettszó: Pálinka.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

52dik szám — Pest, junius' 30kán — 1835.

QUODLIBET LEVÉLBEN.

Budáról május 10én 1835.

Tisztelt barátom uram! Rég nem levén már alkalmam Önnel személyesen mulatni, levél által vagyok kénytelen tenni azt. De hol kezdjem levelemet, miről irják? Panaszkodjam a' nehéz idők ellen? megtehetném, de a' panaszok unalmasok 's mit sem használnak. — Érzelgős ábrándokba merüljek 's fellengős szóözönben ömledezzem? Ez kiment a' divatból, jelen századunk' merész erőfejlést, nem hasztalan pityergést kiván. — Vagy talán semmiről sokat irjak? már ezt minden fáradság nélkül megtehetném, ha bizonyos hírlapok' bizonyos levelezőjit követni szándékoznám. — Miről irjak tehát? az időrül? — Igen is, az időrül fogok irni; mert hisz ez igen ártatlan mulatság. — Midőn a' félénk kezdő szerelmes ifju forró ohajtását eléri 's egyedül marad imádottjával, akkor minden szép föltételeit felejtve az időrül beszél. Először az ég' tisztaságát 's szép kék szinét emlegeti, és merően néz a' piruló lányka' szemébe, — mert hisz ennek is kék a' szeme; azután a' napnak forróságárul szól, szemeit lesüti, 's halk hangon mondja, hogy keblét is forróság feszíti; — végre a' sok példázgatás után napfényre jő, hogy a' fiú szerelmes, a' leányka ennek örül, 's már most nem beszélnek többé az időrül, hanem — de hagyjuk ezt! ők tudják legjobban, miről beszélnek azután. Én is tehát az időrül szólok előbb majd, azután más tárgyakra térendő, példaul: az emberekre, májusra 's több efélére, mert erősen föltevém magamban, hogy hosszu levelet fogok Önnek irni, föltételimet pedig mindíg teljesíteni szoktam, — ha lehet.

Az asszonyok' hava — aprilis — eltünt, 's az ohajtva várt költők' hava, a' deli május megjelent. Költők' havának nevezem májust, mivel májusban munkálódnak a' költők legtöbbet. — Minden balértelem' elkerülése végett, szabad legyen megjegyeznem, hogy én csupán vers-, nem pedig hir-, pénz-, vagy más költőket értek —; májusban minden verselő, ki valaha egy rejtettszó összezavarásá — állitásában akarám mondani, izzadott a' hőn szeretett honért, rimeket farag a' tavasz' bájairól, a' hegyek' viráyiról, a' csalogány' olvasztó tavaszi dalairól 's a' rejtő lugasok' édes titkairól; azonban nemcsak ezen okbul nevezém májust költők' havának, hanem — az eddigi sok esőzés miatt is; mert vajmi sok víz árad sok költeményből földünkre, azon különbséggel mindazáltal, hogy az esővíz termékenyít, a' költeményi vizek pedig terméketlenség' jelei 's igen igen szárítók. — Miért keresztelém aprilist asszonyok' havának, arról mélyen, igen mélyen fogok hallgatni, mert mindennap megfordulván a' Szépek közt, veszedelmes lenne őket ellenem ingerleni. —

Minthogy költő nem vagyok, tehát a' helyett hogy padlás-szobába zárkozva — többnyire illyenekben laknak a' költők ex professo — tollamat rágjam 's a' tavasz' kellemit dicsérjem, kimenék ma délután a' város' majorjába, szabadon lélekzeni ohajtván a' szabadban.

Mit láttam ott mindent, azt elbeszélni sok volna, de minek is fárasztanám magamat, hiszen csak untig isméretes dolgokrul beszélhetnék. — Volt sok ember, sok ló, sok kocsi, sok retek és sok írósvaj. — Az emberek ettek ittak 's csevegtek; — a' lovak tomboltak — a' kocsik zörögtek 's a' kerékvágásból a' szegény gyaloglókra röpíték a' sarat, — ezt talán benülő uraságaiktól tanulták?! — a' retkek megsózatván, könnyeztek, — mint a' kontár irók, midőn a' józan kritika' savától illettetnek —, de meg is boszulák könnyeiket, mert addig csipték az evők' nyelveit, míg könnyeket nem facsartak-ki szemeikből, a' kontár irók is csípnek ugyan, de csipésök könnyezés helyett csak szánakozó mosolyt gerjeszt; — az írós vaj végre elolvadt a' nap' sugáritól, mint sok ép-elméjü' reménye az előítélet 's részrehajlás' mételye által.

Szokásom szerint elvonulva a' sokaságtól magányosan egy fához támaszkodám 's tőlem ritkán távozni szokott egykedvüséggel nézém a' sürü tömegekben fel 's alá hullámzó nép-dagályt. Epedő szüzecskék, vőt kereső anyák, továbbá leány-dics-örömpénz - 's más mindenféle vadászok tarka vegyületben űzék egymást a' sohajtó buza-kereskedők 's ácsorgó pipahősek' sűrü sorai közt. 'S mi czélból jövének ezek mindnyájan ki a' szabadba? Hogy az örömnek 's mulatságnak mint rabszolgák bókoljanak; pedig vajmi sokan tértek-vissza ürömmel öröm helyett keblökben! — Ezen 's más talán még keserübb gondolatoktól gyötretvén, már szinte el akarám hagyni állás-pontomat, midőn valami különös dongás ütémeg füleimet, — körülnézém magam' 's nem láték egyebet egy falevélen hintázó cserebogáron kivül. Dongása különös volt, valamelly éles gúnyt véltem abban észrevenni, 's kettős figyelemmel hallgatózván, képzelje csak Ön, milly nagy lőn bámulásom, midőn dongását érthető szavakba hallám olvadai. Minő nyelven szólott a' csudálatos bogár, nem határozhatom-meg; csak annyit mondok, hogy a' cserebogár érthetőleg dongott. A'mennyire elragadtatásom engedé-

megjegyzém magamnak eldongott szavait, 's ime itt közlöm azokat Önnel 's mindazokkal, kik eddigi soraimat meg nem unván, nem vetették félre levelemet.

„Ugyancsak szép 's gyönge illatos levelei vannak ezen fának, — igy dongott bogaram — sokkal gyöngébb 's illatosb, mint a' hegyeken túl; csak ollyan nagy zsibongás ne lenne körültem. — Furcsa állatok ezek az emberek, mászkálnak fel 's alá a' zöld fák között, 's miért? mert a' kalendáriom-csináló azt mondja: „május van.“ Szegény bohó ember! ha még is hat lábad volna, mint nekem, akkor nem csudálnám, hogy szeretsz járkálni, de igy csak két lábad lévén — meg nem foghatom, mint lelhetsz kedvet a' fárasztó, haszontalan ŏgyelgésben. — Két lábadon kivül van még két kezed, 's mire használod azokat leginkább? az eggyikkel kikapod éhes felebarátod' szájából a' kenyeret, a' másikkal pedig zsebedben — fügét mutatsz. Szemmel is kettővel áldott-meg a' jóltevő természet, hogy remek-müvein bámulva 's tisztelve legeltesd azokat, de teszed-é te azt? O nem! te egyik szemeddel kajánul szúrod-keresztül szomszédod', ha egész köntöst látsz testén, a' másikat pedig csak tiltott helyeken tiltott portékákon legelteted. Nyelved csak egy van ugyan 's ez is domboru bástyák 's erős csont-falak mögé zárt, de mit ér neked bástya, fal 's bármi erős zár? keresztül rontasz te mindezeken 's a' helyett, hogy nyelved' a' szép teremtés' dicsőítésére használnád, kiméletlenül mártod azt hegyes tőrként felekezeted' szivébe, kegyetlenül mardosván azoknak jó hírét, kiket szemben dicsérettel halmozasz! Orrod is csak egy van, de mi végre? azt valóban nem tudom; mert hogy csak azért nyerted azt a' természet' bőkezüségétől, hogy olly szerfölött magasan hordjad 's mindenüvé kémlelődve bele üsd, azt semmiképen nem hihetem. Hej, ember ember! te még is csak nagy —“ itt a' bogár' szavai érthetlen dongássá váltak, de csakhamar ismét érthetőkké lőnek.

„Tegnap egy lugosnak lombos ágai közt dongám dicsérő dalomat, de néhány pillanat mulva olly szivreható sohajtások ütközének füleimbe, hogy kénytelen valék elhallgatni, kiváncsilag tekinték a' lugas' belsőjébe 's mit láték? Egy ember ült a' padon, lábai előtt pedig egy más ember térdelt, a' térdelőnek arcza csupa szőr, az ülőé sima volt; öltözetjök is különböző egymástól, mert az ülőnek testét csak egy bő ruha, a' térdelőnek ellenben mindkét lábát egy külön bő ruha födé, felső öltözete pedig igen hasonlított a' fecske' köntöséhez. O! — sohajtott a' térdelő — az élet és retek legédesebb májusban. — O! — viszhangozá az ülő — a' szerelem meg az irós vaj még édesebb. Ezután fölegyenesült a' térdelő és —“ Itt neki zúdultak a' legközelebb asztalhoz települt hangászok' hangszerei 's egy szót sem értheték többé kis bölcselkedőm' dongásából, melly hihetőleg most lesz legérdeklőbb; — boszankodva hagyám-el tehát helyemet 's minthogy már heted-félre mutatott órám, a' nemzeti játékszinbe siettem. A' szinház előtt sürü tömegekben állottak gyéren szállongó budapesti szépeket biráló szemügyre vevők, 's nem kevés hó-arczot mártott rózsaszinbe a' kiméletlenül kimondott nem mindig hizelkedő itélet. Belépvén a' szinterembe, a' padokat többnyire, a' páholyokat pedig csaknem egészen üresen lelém, egyedül a' paradicsomban mutatkozék némi élet, ha a' korlátlan zajgás életnek nevezhető. Az ouverture elkezdődött, elvégződött 's a' függöny felhuzatott; már szinte kétségbeesém a' szinterem' üressége miatt, de ime! most megnyiltak a' földszinti ajtók, sürü vonalban tódultak-be 's helyt foglalának a' fölcsukott zártszékek között, állva nézvén 's hallgatván a' játékot, és mit sem gondolván azzal, hogy a' mögöttük ülő szépnem' nem-átvilágló testein keresztül nem láthat.

Már most fogadni mernék, hogy az előadott darab' birálatát várja tőlem Ön; de hiába! várakozásának nem felelhetek-meg, mert nem értek a' bányászathoz. Elég legyen tehát annyit mondanom, hogy az egész ashorni bányaöbölben semmi olly kincset nem találtam, melly lelkemet megörvendeztette volna; minek azonban — mint már mondám — az lehet oka, hogy bányász nem vagyok. Végre harmadszor gördülte le a' függöny 's a' tapsok' árja szokás szerint megeredt, én pedig álmosan lakom felé ballagtam, 's nehogy Önt is álom környékezze, levelem' hosszuságából eredendő, tehát soraimat bezárom azon igérettel: hogy; ha szerencsém leend tudós cserebogaramat ismét meglelni, többet is irandok bölcselkedő monologjaiból. Maradván 's a' t.

Nagy Ignácz.

ZUMALACARREGUY.

A' „Naval- and Military-Magazine“ 's „Revue Britannique-“ben ezen czim alatt: „Spanyolország 1834ben“ kijött Zumalacarreguy elleni rágalomnak „Gazette de France“ által közlött czáfoló czikkelyét vevén kutfőül; ezeket vonám-ki biographiai vázlatul felőle:

Zumalacarreguy Tamás Guipuzcoában, Tolosa' vidékén született. 1820ban gyalogsági kapitány volt. 1821ben Pampelonában őrködvén, az 1812ki constitutioval ellenes szelleme miatt ezredében annyira gyülölteték, hogy ezt 1822ben a' cortesek' szolgálatjával együtt elhagyván, a' vallástáborhoz szegődött, mellyben Quesadával — ki akkor szintugy ellensége

volt a' constitutionak — egy királyi önkénytes csapatnak parancsnokává lőn; ennek vezérletében kezdé 1823ban nagyobb mértékben magára vonni a' közönség figyelmét, 's itt veté-meg biztos alapját jövendő hirének. — VII. Ferdinandnak visszatértével 1823ban a' 14ik sorezrednek ezredesévé, később pedig ferroli kormányzóvá neveztetett; megtartván ekkor is az emlitett ezrednek kormányát. — Még VII. Ferdinand' éltében törekvének némellyek Zumalacarreguyt arra bírni — ismervén gondolkozása' módját — hogy V. Károlynak (don Carlosnak) egyezzék-meg kinevezésében; de ő azon nyilatkozással mellőzé-el az ajánlatot, hogy mig Ferdinand élni fog, hozzá 's esküjéhez hű marad; de halála után spanyol királynak V Károlyon kivül mást nem ismér. Még is ezen nyilatkozásával ellenkező vád kelt ellene; hogy t. i. Károlyt még bátyja' életében szándékozott volna kikiáltani. Ezek következésében hivatalából letétetvén, Madritba vitetett; hol hadi törvényszék elibe állittatván, az ellene tett vádnak hamis voltát bebizonyítá, 's így szabadon bocsáttatott. Ferdinand őt ártatlannak nyilatkoztatá, 's megismérve becsületes és hű szolgálatinak érdemit, az akkori vezérkapitány 's hadministernek Quesadának előbbi hivatalába tételét parancsolá. Ekkor hivatá don Carlos Zumalacarreguy ezredest a' beirai herczegné' lakjába magához, 's hozzá ezeket mondá: „Számot tartok reád, mint barátomra; te azokat, kik bátyám ellen összesküvésbe akartak vonni, elutasítottad, 's ugy viseléd magad', mint hű spanyolnak magát viselni kell; 's ezért el nem felejtkezem rólad." Zumalacarreguy azt felelé, hogy ő csak kötelességét teljesítette; mellynek Ferdinand' halála után azzal teend eleget, ha don Carlost Spanyolországban törvényszerü királynak első kiáltandja-ki. — Quesadától üldöztetve, ki politikai elveit megváltoztatá 's tudta hogy a' szilárd charakterü guipuzcoai hős a' magáéban meg nem változik, engedelmet kére hölgyének 's családjának körébe vonulhatásra Pampelonában. Quesada ezt megtagadta, de Ferdinandnak parancsolatjára négy hónappal a' király' halála előtt azt megnyeré. — Megérkezvén híre Ferdinand' halálának, mellyre Zumalacarreguy már előre készülve volt, övéit e' felől tudosítá azon nyilatkozással, hogy most már Vik Károly a' király, kit kötelessége légyen elismerni. Majd több föltétel 's szándékban osztozó tisztek érkezének hozzá, kik általa szükséges utasitással különböző helyekre küldetvén, 8 hónap mulva egy királyi önkénytes csapatnak vezéréve lőn, mellyet a' jöhető szükséges esetre szerkeszte-össze. — Miután Eraso, ki Santos-Ladronnak kivégeztetése után ezt a' parancsnokságban követé, kénytelen volt a' franczia határszélekre vonulni; Zumalacarreguy vevé-át a' fővezérséget Navarrában 's a' baski tartományokban minden carlosi sereg fölött. — Mit tett fővezérsége alatt Zumalacarreguy don Carlos' részére, azt a' politikai lapok híven 's kimerítőleg közlék; mint szakad vége a' közfigyelmet olly rég magán tartó, 's az ügy' elhatározásához naponkint közeledni tetsző trón-öröklési belháborúnak Spanyolországban; mi következménye leend Zumalacarreguy' törekvésinek, mi jutalma állhatatos ragaszkodásának don Carloshoz: azt jövendőben irják-meg a' hírlapok.

Régedy Hyacint.

GONDOLAT-TÖREDÉK.

Nagy tettek' lánczsora nem szerencse 's történet' müve egyedül, hanem társító (combináló) 's lángészé. Ritkán látni nagy férfiakat, hogy legveszélyesb merényeikkel felsülnének. Gondoljunk Nagy Sándor-, Caesar-, Hannibal- 's másokra; ők mindenben boldogulának. Azért valának e nagyok, hogy szerencséjük volt? Nem! de hogy nagy férfiak levén, tudták a' szerencsét kormányozni. Nagy Sándor alig haladá túl gyermeki éveit, már is maroknyi néppel meghódit egy világrészt. Lehet é ezt kitörésnek vagy elárasztás' nemének tulajdonitanunk? Nem; ő mindent pontosan kiszámolt, bátran kivivott, okosan kormányozott, mint nagy bajnok, nagy fejedelem, nagy törvényhozó. Szerencsétlenségére dicsősége' és diadalmai' zenithjén feje kezd szédülni vagy szive romlásnak indulni. Föllépett Traján' lelkével 's lehanyatlott Nero' szivével 's Heliogabalus' erkölcseivel. Caesar nem olly korán, mint Sándor, de később kezdé-el pályáját. Ifjuságát munkátlannak és kicsapongónak mondják; érett korában legmunkásb, legszebb 's legnemesb lelket mutatott. Ő a' történetirás' legszeretetreméltóbb charaktere. Hannibal, a' legbátrabb 's bámulatra talán legméltóbb; 26 éves korában felfogja azt, mit alig foghatni-fel, 's véghez viszi, mit lehetetlennek kelle tartani. Lemond honával minden közösülésről; megy ellenséges, ismeretlen népek közt, mellyeket meg kell előbb támadnia 's legyőznie; felhág a' Pyrenaeumok- 's Alpesekre, mellyeket eddig kiki megmászhatlanoknak tarta, 's lejő Olaszországba és serege' felének feláldoztával vásárolja-meg diadalát. 'S még is 16. évig kormánykodik Olaszországon, a' félelmes Romát kétszer hozza végromlás' partjára 's nem ereszti előbb-el martalékát, mig az ő-adta tan haszonra nem fordittatik 's ő Carthagoban nem ostromoltatik. Azt kell e hinnünk, hogy bajnok-pályáját, nagy tetteit a' történet' szeszélyének 's a' szerencse' kedvezésinek köszönheté? Bizonyára kellett annak nagy lélekkel születnie 's hadi tudományáról nagy véleménnyel lennie, ki fiatal meggyőzője' kérdésére,

habár meggyőzetve, minden tétovázás nélkül, egyenesen Sándor és Pyrrhus után, kiket mestereknek vallott, jelel-ki magának helyet. Az ó-kor' mind ezen bajnokai 's azok, kik utóbb olly dicséretesen követék nyomdokaikat, csak azért vittek véghez nagy tetteket, mert a' mesterség' elvei- és szabályaihoz hívek maradtak, azaz: társitással 's az eszközök és következmények, az erő és akadályok közti viszonyok' okos felszámitásával.

Ipolytáji.

SÓS-PERECZKÉK.

Barrer beszéli „Guiana" nevű munkájában, hogy a' vad emberek senkit be nem vesznek társaságjokba, mig néhány kemény próbára nem teszik; p. o. éhen, szomjan tartják sok ideig; — aztán darázsok és csipőlegyek közé zárják, hangya-fészkekbe takarják, végre kemény hasításokat tesznek rajta: szóval, megpróbálják: alkalmas-e a' tűrésre? —

Ezen emberben, sok nagy ember' tulajdonai egyesülnek: — merevül tartja fejét, mint Nagy Sándor; hajában kaparász, mint Caesar; — ugy issza a' kávét, mint Leibnitz; parókáját úgy viseli, mint Johnson dr — és ruhája mindig gombolatlan, mint Cervantesé.

Igen gondatlanúl bánnak birtokosink az erdőkkel. A' maradék meg fogja sinyleni e' prédálást. — Ne busúlj! — míg a' fák elfogynának, olly sok haszntalan könyv lát világot, hogy a' szükség ki lesz pótolva. —

Sokszor láttam, hogy a' varjak rászállottak némelly állatokra, 's hátukról szemmel tartván, midőn eledelt találtak, hirtelen leröppentek, 's felkapták előlök. — Illyenek a' Compilatorok, kik a' jó irók' szebb gondolatait kiszedik, 's mint magokéival ugy állanak-fel imezek' vállaira.

Sok tudós, ki különben nem okos, rendszerint többet tanul össze, mint mennyire szüksége van; 's ez az oka, hogy az okosak miért nem tanulhatnak eleget?

egy ref. Préd.

MULATTATÓK.

Amerikának, Europa' számára küldött viszon-ajándéka. Midőn Fredonia (Éjszakamerika' szabad statusai) még Anglia' uralkodása alatt állott, Anglia többnyire ide küldé a' gonosztevőket. Az éjszakamerikai termesztők panaszt tevének e' hivatlan vendégek végett, kik t. i. Europa' minden galád vétkeit magokkal általhozzák Éjszakamerika' földjére. De Angolország e' panaszokra mitsem ügyelt 's a' gonosztevőket tovább is ide küldözgeté. A' hires Franklin meg akarván boszúlni honfitársait, egy visszatérő szállító hajón Walpole akkori angol ministernek egy csörgőkigyókkal töltött ládát küldött, egyszersmind egy igen udvarias levelet mellékelt hozzá, mellyben ő ezen mérges állatokat a' ministernek viszon-ajándékul ajánlja a' tőle küldött országvilág-csalókért, tolvajokért 's rablókért; kéri őt egyszersmind: hogy ezen kedves és szelíd állatkákat, mellyek Éjszakamerikában azt cselekszik, mit a' tolvajok és rablók Angliában, venné-föl a' királyi kertekbe és szaporíttatná, hogy ennélfogvást az angolok is szint azon szép hasznot húzhatnák, mellyet az éjszakamerikaiak a' hozzájok küldött gonosztevőkből húznak.

A' dühöngő katonák. „Az embernek nem lehet eléggé eleven fogalma azon irtóztató fosztogatásról és dúlásról — monda egykor Goulard, midőn bizonyos erősség' bevételéről szólott — a' katonák olly dühösek voltak, hogy a' házakat egymás' kezei közül ragadozták-ki."

MOHÁCS.

Róna vidékeiden szemeim könnyekre fakadtak,
Ősi vitéz Magyarok' nagy temetője Mohács;
Bús emlék ragadá képzelmimet a' Csele-érhez,
Hol veszedelmünket szülte a' visszavonás. —
Ébredjünk! im az ég' őrangyala védi hazánkat;
Művészet 's tudomány' vágya tüzelje szivünk'
Ébredjünk! 's multak' szomorú eseményein okván,
Fojtsuk-el öszvesen a' megszakadás' düheit.

B. G.

EPIGRAMMÁK.

Sárgaság.

Hallottam: napnak sugarától az emberek' arcza
Sárga halál-szint ölt. Csak kaczagám; — de hiszem
Már, hogy igaz. — Szomszédimnak megsárgula arczuk;
Mért? Bőség 's becsület' napja mosolyga reám.

Alkalmi verselőkhöz.

Vádolnak, hogy gondolatot 's szót lopni szokástok.
Nem hiba ez: tolvajt alkalom élteti csak.

Szigorún itélőkhöz.

Gyarlóság ha hibát követ-el, ne itéld szigorún, mert
Embertársad azért még az erénytelen is.

Az öreg X...hez.

Nőt vettél fiatalt 's az irigység' nyelve kajánul
Mardos, zárva hogy ülsz honn vele szüntelenül.
Légy nyúgodt 's ne figyelj az irigység' balga szavára:
Hisz' házába vonúl a' csiga — szarvaival.

Tánczosnéink.

Mint lebegő zephyrek szökdelnek 's lábhegyen állnak
Tánczművésznéink 's ajkaikon mosoly ül.
Csak maga Bella tekint komolyan; legügyesb pedig ő, mert
Minden tánczban egész teste mosolygva szökel.

Nagy Ignácz.

REJTETTSZÓ.

Visszafelé: megy előre ötömmek hárma az úszó
Nembeliek közzül, 's egyedül holtan nyeri színét.
Megforditva pedig, ha lehet, kikerüli az ember.
A' végső három, ha nemes faj, hasznot idézhet —
Egy jegyet elhagyván elején, szép szittya kereszt-név.
Róna vidék az egész, 's híres vita-tére hazánknak.

B. G.

Az 51dik szám rejtettszó: Beszéd.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ

TUDOMÁNYOS

MÜVÉSZETI 's MESTERSÉGI

TEKINTETBEN.

SZERKESZTI 'S KIADJA

HELMECZY MIHÁLY.

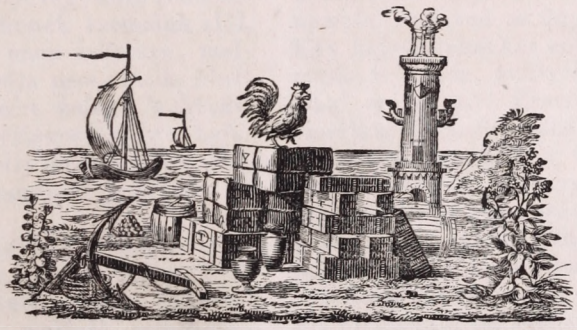

Negyedik évi folyamat' második felc.

PESTEN,

ESZTERGAMI K. BEIMEL JÓZSEF' INTÉZETÉBEN.

(A' papi nevendékház ellenében.)

1835.

Szép szó a' Haza bár: Nyelv fűzi csak öszve szülöttit;
Van Haza nélküle, nincs nélküle nemzeti lét!

TÁRSALKODÓ.

53. szám — Pest, Julius 4kén — 1835.

NÉHÁNY SZÓ A' DUNAHAJÓZÁS KÖRÜL.

(Folytatás. Lásd e' f. évi Társalkodó 49 számát.)

XV.

Pest, Junius 24én 1835.

Legközelebbi közlésemben némieket röviden érinték, miknek szorosb magyarázatával tartozom.

Állítám, hogy hajó, ha bizonyos határu erőtül hajtatik, csak olly sebességgel haladhat, mint gyorsabban vagy lassabban mozdítja helyébül a' maga előtti vizet. És ez axioma. De ha azon erő, melly a' hajót hajtja, bizonyos lépcsőt tulhalad, nincs a' viznek egyberagadási tulajdonánál fogva, elég ideje helybül mozdulni; mi okbul inkább összeszorul, 's a' hajó magasbra emelkedvén, szinte a' viz szinén csuszik, természet szerint azon mértékben fentebb vagy alantabb, mint a' hajtó erő nagyobb vagy kisebb. Britanniának több vizcsatornáin kisebb csolnakokat lovakkal vontatnak; 's valóban meglepő látvány tapasztalni, milly erőködéssel mozdítják azokat előre, ha lépnek, 's viszont milly könnyen, ha egy pillanati sokszorozott küzdelem (struggle) után vágtatnak. Czethal-fogáskor kisebb hajók 4—5 személlyel azon szigonygerelyhez (harpoon) vannak kötve, melly a' hal testébe döfetik, és ez sokszor egy órában 20 angol mérföldet tulhaladó sebességgel rohan 's vontatja maga után a' csolnakot, melly, mint jegen, a' viz szinén lebeg, midőn a' benne lévőknek motszanniok sem szabad, nehogy sír-gödrükbe dűljenek. Ezek mindennapi látványok, tapasztalmak. De csak kevés évvel ezelőtt jutott némellyeknek eszébe, fontolni a' dolog okát, 's azt bizonyos elvekre állítni; valamint a' természet legtöbb tüneménye is, mellyeknek mindennapi sőt minden pillanati tanuji vagyunk, rendszerint észrevétlen, használatlan tünnek szemeink elől, 's csak néha néha hat sugáruk azon lelkekre, mellyekben a' halhatatlanság szikrája nem alszik. Most azonban, az előadott, már ismert dolog; 's kivált szövetséges Amerikában, olly világot öntött a' hajóépítés körül, 's a' hajózásban olly fordulást tön, mellyet valami uj 's jobb kezdet aerájaul jelelhetni ki bátran.

Következményi: „határtalanul gyorsabb haladás, 's ebbül eredő gazdálkodás az emberi legnagyobb kincsben, 'a' soha vissza nem térő, drága időben'! Amerikában léteznek gőzhajók, mellyek szinte kétszer olly sebesen haladnak, mint a' mi gőzhajóink, és gőztalpak, mellyek még sokkal sokkal gyorsabbak. Britannia illyesekrül tud ugyan, de nem akar tudni; Britannia, melly szerfeletti józansága után földtekénk minden szegletébül, emberi nemünk legutólsóbbikától is szivesen fogadja a' jobbat, 's javítva sajátjává teszi: Britannia mondom — igen kevés kivétellel — szövetséges Amerika lakositul utmutatást nem akar, nem tűr; mert érzi ennek felsőbbségét egyben másban, 's ha nem is megvallva, sejdítve tekinti a' fiatal nemzetben egyedüli versenytársát. Ennyire vakíthat büszkeség legérettebb józanság mellett is! mi nyilványos kulcsát adja azon számnélküli megsértett önszereteteknek, mellyek a' szünetnélküli "maradjunk a' réginél-t" sziszegik, 's mellyeknek sáfári megsértett hiuságuk, felingerlett szenvedelmük és szivreható tudatlanságuknál fogva — csak birná erejük — a' legjózanabb előlépéseket is gátolnák örökleg."

Gőzhajó dolgában azonban Britanniának adózói vagyunk, mint mondám; mit kiki átlát, valamint azt is, hogy hajó-gőzönyöket honunkban készíteni nem tudunk, ki csak félig meddig ismeri az egész continensnek e' részben aránylagi hátramaradtát, 's nem feletti, hanem kellő figyelemre méltatni akarja azon egybenhangzást, mellynek a' kapitánytul lefelé a' hajósfiúig erkölcsileg, és a' hajó árboczcsucsától a' hajófenékig testileg, a' tárgynak tökélye, sikere végett mindenben elkerülhetlenül uralkodnia kell. Gőzönyt például Amerikábul hozatni, a' nélkül hogy a' hajóban A-tul Z-ig minden amerikai, vagy amerikai szellemü ne legyen, képtelenség. De ha ezt eszközöltük volna is egy hajóval, a' többi Angol lehetett volna e vagy mind Amerikai, kérdem? 'S ha ez utólsó lett vala a' határozat, részvényeink bizonyára el nem kelének; mert amerikai gőzönyök ellen sokkal nagyobb az előitélet, mint nem; 's e' felett annyira el vannak foglalva ott a' gyárok, hogy a' távulságot hozzá számlálván, évek folytak volna le, mielőtt birtokába jövénk amerikai gőzhajóknak, 's még most is gőzös nélkül folyna Dunánk. 'S hát az angol politika, melly minden versenytársat kirekeszt, azt gondoljuk, nem mozdult 's nem nehezítette volna e még inkább e' vállalatot, a' török 's a' t. udvari vitályokat? Amerikai minta szerint épült 's amerikai gőzönyökkel ellátott hajóra amerikai hajósnép, és ha ez nem is olly elmulhatlanul, legalább erőmüves amerikai kell; de ha illyes megbetegszik, nemcsak szenved az ügy, hanem egyenesen megáll. Egy hajóra tehát két erőmüvest kellett vala számlálnunk; 8 hajóra, mellyel majdmajd birunk, 16 amerikai erőmüvest! Practice véve, kivihetlen; mert amerikai jóravaló ember, „ki olly kedvező, boldog környülményei közt a' világ minden kincseire szert tehet," ha esze és erényei jól szolgálják, nem szívesen megy a' világ más részeibe „hol a' bévett szokások, megrögzött elfogultságok és hibás előitéletek sarjadéki közt ismeretinek 's tulajdoninak annyi becse nincs," vagy ha megyen is, csak roppant díj bírhatná arra, mellyet megint mi nem birunk sehogy sem.

Az amerikai hajó-gőzönyök egészen más elvekre vannak állítva, mint általányosan véve az angolok. Az elsőket magas-nyomásuaknak — high-pressure — a' másokat alacsony-nyomásuaknak — low-pressure — nevezik, — 's szerencsém lesz még azon Olvasók számára, kiknek nem vala alkalmuk e' részben okniok, a' két különböző erőmüvek alkotó részeit és philosophiáját előadnom. Legyen most elég arra vetni figyelmünket, hogy a' magas-nyomásu gőzöny sokkal könnyebb alkotásu, mert egyszerűbb, hatása pedig határtalan, midőn az alacsony-nyomásu mozgony sokkal sulyosb, hatása pedig határzott. Mibül folyókra nézve, hol többet kevesebbet vizsebességgel és viz-sekéllyel — Seichte — szünet

nélkül küzdenie kell, a' magas nyomásunak elsőbbsége az alacsony-nyomásu felett szembeszökő. Más részrül ellenben éppen azért sokkal bátrabb az alacsony-nyomásu a' magas nyomásunál, mert hatása határzott, midőn ez utólsóé nem az, 's ekkép az elsővel gondatlan bánás hiba ugyan, de nem halálos bün, a' magas nyomásunál viszont a' legkisebb gondatlanságnak következése borzasztó!

Miket összeillesztvén 's egybehasonlitván, tarka-barka hajósnépünk, megrögzött agg-szokásunk 's kivált hajózási járatlanságunknál fogva, ugy látszik, mi közénk még inkább csak az alacsony-nyomásu gőzöny illik; mert jobb lassabban haladni, sőt néha néha zátonyokon is üldögélni és azokon nyughatlankodni, mint röpülés közben rögtön örök nyugalomba temettetni. A' beretva szép találmány, de kisdedek kezeibe nem való.

Az Angolnak folyami hajózása aránylag igen csekély, nem is fejlődhetett azért tapasztalma ez ügy körül olly érettségre, mint az Amerikaié, kinek hazája, ugy szólván, folyam-part és folyam. Britanniában magában alig van folyó. Temze vize olly rövid, hogy tüstént mindenüvé megérkezik a' hajózó, vagy a' tenger közepett van; mi okbul nem létez Angliában, mint a' Szövetséges Országokban, azon ösztönző mind azon javításokat, elsőségeket és kellemeket kitalálni, mellyeknek hija csak hosszabb 's kivált éjjeli utban ingerli sőt kényszeríti a' némileg szenvedő utast élénk találékonyságra. Tengeren pedig számtalan kellemekrül egyenesen le kell mondani, mellyekbe folyókon engedődzhetni. Amerikában például a' folyamhajók, ugy szólván, 2—3 emeletüek, mi által 2, 3 annyi tér van azokon, mint mieinken, 's a' köz ebédlő, köz sétáló 's a' t. mellett felette számosaknak — t. i. kik előbb jöttek — külön külön rekesz (cabin) jut, hol felette nyugalmasan tünnek az éjjelek; midőn mi Pannonián, Iső Ferenczen et C° külön szineink, nemzetségink és felekezetink daczára, olly közbirtoki szellemben üljük és öljük éjjeleinket, hogy senki nem legmagasb, legalacsonyabb, de az egész utazó társaság szinte egy tömeg, egy gombolyag. Tengerén illyest nem tehetni, azaz: sok emeletű gőzös nem czélirányos, mert a' mi az egybepakolást illeti, arrul szerecsenkereskedésben nem ritka a' példa.

„Miért vagyunk tehát illy függésben, miért nem szabadkozunk Britannia jármábul?" ezt lehetne most kérdezni, és én kérdem is; mire azonban könnyű a' felelet. Mert számtalan ok említését elhagyván, mellyeknek független létet mulhatlanul megelőzniök kell — honunkban egyik jobbra húz, a' másik balra, nagy rész tesped, minek következménye természetesen nem a' magunk alkotta három emeletü high-pressure hajó 's több efféle, hanem az a' csekély, mit üggyel-bajjal, tövisen bokron keresztül, ár és vész ellen, más nemzetek kincseibül dugáruként honunk határi közé hozhatunk!

Megyen e vagy nem, siker vagy nem siker, ez azonban mindegy, — 's minden becsületes embernek kötelessége tenni az őt szülte éghajlat alatt, mennyit tehet. Mi okbul im fel is szólítom hazánk hiveit, kezet fogni és vállat vetni, honunk javítása, szebbítése végett; melly azonban sokszorozott és könnyitett közösülések nélkül nem eszközölhető: ez pedig folyóink mennyiségét, telkeink aránylag csekély becsét, hazánk jobbadán róna létét tekintve, szabályozott és vízcsatornákkal egybekapcsolt folyók által legkönnyebben 's biztosabban érhető-el. En legalább számtalan kicsapongó ábrándozásim közt soha meg nem szünök bámulni, midőn agg Buda hegyére lépdegélek, és visszatekintvén, magam előtt látom a' rendszerint vastag porban heverő lapályt, hogy ezen szomoru látvány helyett, nem tünik inkább szemembe vizcsatorna zöldellő partok közt, melly a' Tiszát érné, tokaji hajókkal megrakva; és Ludovicea töviben nincs rendes révpart, mi helyett most dicső homokbuczkák a' főváros töviben! Vagy ha illyenen nem bámulok is mindíg, mert a' férfiui, nemzetet dicsőítő tett egy kissé ritkább, mint a' szép, nagy és dicső után szomjazó vágy, csudálkozni meg nem szünhetek: „Mikép lehet illy természetü tárgyak iránt valami kis lelkesedést nem érezni, 's az emberi szenvedelmek sulyát ellökvén, egyet nem érteni, kezet nem fogni, 's mikép lehet legalább magvát nem vetni olly lelki örömeknek, mellyeket legelszántabb ellenségemtül sem volnék képes megtagadni, és mellyeknek ismerete nélkül, saját érzelmim szerint, a' halandó ember, a' szerencsének bármi kegyei mellett is, semmi egyéb, mint 'szánakozási tárgy.'

A' Duna torkolatja nem miénk; és ezért jóllehet keleti szomszédink érdekei ugy megkivánják ezen folyó nagyobb használását, mint mi, fő figyelmünket még is h o n i folyóink szabályozása, egybekötési használása, leg és leginkább érdemli. Összeköttetésünk a' fekete tengerrel, ugy hiszem, 1836 esztendőnek tavaszában bizonyos, valamint azt is hiszem, hogy minden körülményinket őszintén 's csalódás nélkül tekintve, józan logika szerint, illy „ébresztő, felrázó" lépésnek tettét kelle legelőbb is sürgetnünk, 's csak most jön annak ideje, fontolóra, de lelkes fontolóra venni, mit kellene müvelni honunk belsejében is.

E' tekintetben közepítés legszükségesb; kell rendes, biztos kikötő és révpárt. O-Budának fekvése és azon dunai ág, melly e' város partja és az ugy nevezett Nagy-sziget közt létez, illyeshez igen alkalmasnak látszik lenni; hol azon téli hónapok, mellyek most henyélve tünnek, egy kis theoriai oktatásra lehetnének használva; hol hajók épülnének, javítatnának; hol rakhelye lehetne a' fa minden nemeinek; hol gyárok alapulnának; honnan végkép kikerülne a' három emeletü High-pressure!

„Ej mikor lesz ez!" igy fohászkodik illy gondolatoknál elkeseredve a' mult időkbe merült; midőn a' jövendőbe tekintő erre igy válaszol: "Soha, míg nem teszünk, nem cselekszünk. De egykor bizonyosan, ha nemzeti szellemünket kifejtvén, és a' szónak valódi értelmében nemesitvén, hűséggel egyesülünk mindenben, mi honunk hasznát, díszét tárgyazza."

(Folytatása következik).

Gr. *Széchenyi István.*

REJTETTSZÓ.

Bölcs minden dolgát végső hármán alapítja.
Bár kicsiny, árt mégis sokszor urának egész.

S. Ig.

Az 52dik számu rejtettszó: Rákos.

TÁRSALKODÓ.

54. szám Pest, julius' 8kán 1835.

AZ IFJUSÁG.

Ébred a' hegy, ébred a' völgy,
'S a' mezőség kéjt lehel,
'S kis madárka tölgyek' árnyán
Kedvre gyúlva énekel:
Kedvre gyúl az ifju szív is
'S annak él arany korán —
Csak gyönyörnek, szerelemnek
Hódul élet-hajnalán.

Majd tüntével a' tavasznak
Hervad a' rét 's a' virág,
'S kis madárka sűrü bokrok'
Hűs ölébe szökdel-át:
Ő is a' szép rózsa-álom'
Elröptével bágyadoz,
'S többé kéjre-gyúlt kebelről
'S lánykáról nem álmadoz'.

A' virány' varázs-pompája
Tűnik 's hervadásra dűl,
De majd uj tavasz' jöttével
Uj kecsekkel földerül.
Ah! nem így a' lét' tavassza!
Nem hajt többé, nem virúl —
'S hervadt teste' zordon őszén
Sír' fagyos mélyére hull.

T. K. L.

A' SZOLNOKI VAGY BODOR-BÉCSI megjobbított GRANGÉ-FÉLE EKE.

A' mult évi Társalkodó' 25ik 's a' Jelenkor' 48ik számaiban örömmel olvastam azon próbatételeket, mellyek Bodor János szál-ellenőr 's Bécsi János szolnoki kovácsmester által megjobbított Grangé-féle ekékkel történtek, fölgerjedt bennem tüstént a' vágy hasonló ekék' birtokába jutni. Mindazáltal fiatal 's kezdő gazda levén nem mertem ezen egy két próbatétel után mingyárt belé vágni; megszereztem azonban nyomtatásban kijött leirását az illyetén ekének, 's minél figyelmesebben olvastam ezen kis munkát, annál nagyobb lett az inger illyes ekékkel miveltetni földemet; elgondolván, hogy ha czélirányos, milly nagy befolyásúnak kell ennek lenni a' földmivelésre, kivált Borsod' alsó részén, hol az áldott természet tiszta anyaföldde ajándékozott-meg, 's mellyet talán nem egészen rosszúl Gömör', Szepes 's talán Sáros' magtárának is nevezhetni; hozzá járulván még a' miskolczi életpiacz, mellyet Hazánk' jelesebbei közzé bátran számithatunk, 's azon környülállás, hogy itt még százados szokás szerint 6 ökörrel 's 2 béressel szántatnak, főkép a' birtokosak. Tisztelt barátom H.M., ki a' nemzeti művelődésnek érdekeit tettleg is kész előmozdítani, vala szives, Bécsi János által egy pár Grangé-féle ekét számomra készíttetni, mellyek, a' nevezett szolnoki kovácsmesternek, szorgalmas elkészíttetésök miatt, valódi becsületére szolgálnak. F. e. január' 6kán érkezvén hozzám az ekék, várva vártam a' kikeletet, hogy első próbáim megtehessem. Felkészülve tehát Széchenyi István gróf' azon jeles állításával, hogy egy-két nem sikerült próbától nem szabad vagy nem kell megijednünk, kivitettem ekéimet, megvallom igazán, hogy ámbár magamon, ispánomon 's béresimen kivül senki sem volt jelen, még is sebesebben doboga szivem; meglehet azonban, hogy talán az öröm, hogy kis gazdaságomban valami hasznos ujat létesíthetek — ebben 's az idő józan szellemével előhaladásban levén legnagyobb gyönyörűségem — vagy talán a' félelem, hogy sokat várván a' próbától, ez ne talán balúl üssön-ki, tevé bennem ezen változást; elég ahoz, nyugtalan voltam; nem levén könyvecskémen és Bodor János' felületes utasitásán kivül semmi vezérem, csak isten neki, befogattam 4 ökröt 's neki akasztván a' földnek az ekét, az — nem fogott, csak 2 iznyit; igy vagy száz lépésnyit ballagtam az eke után 's a' vezért mindig odább odább dugtuk egy lyukkal a' jobb oldalra, 's minél odább dugtuk, annál kevesebbet fogott ekém; már szinte elszomorodtam, midőn egyik béresem nem tudom mi sugallatból, épen ellenkező oldalra t. i. balra igazitá a' vezért—'s íme ekém a' legszebben fogott, 's már most kitanulván, de csak találomból, csinját, az ekék kivánat szerint a' legkielégítőbben szántottak. Akaratom ellen is eszembe ötlött itten, hogy be sok jó örök homályba dől azért, mert nem sikerültének magunk vagyunk okai! Nem czélom itt nekem az ekének összeállitását vagy alkotórészeit magyarázgatni, mert azt a' már magyar nyelven kijött könyvecske, vagy Bécsi János annak, ki vele csináltat, személyesen maga megmagyarázza; én egyedül az ekével tett próbatételeimet 's észrevételeimet akarom a' közönséggel tudatni; 's azért hoztam a' fenirtakat elő, hogy hasonló eke' birtokosa ne rémüljön-el az első próbától, ha netalán ez nem sikerülne, vagy ekéje kielégítőleg nem szántana; én nem ijedtem-el a' fent leirt 's balúl kiütött próbától, 's állhatatosságomat a' legszebb siker koronázza, mert azóta rendesen 's minden növény alá illy szolnoki ekékkel szántatok, 's tökéletesen meg vagyok velök elégedve 's ohajtanám: bár közönségessé válnék ezen eke; akkor meg vagyok győ-

ződve: szántóföldink egészen más képbe öltöznének. Én ugyan tapasztalásból mondhatom, hogy ott, hol a' közönséges ekékkel együtt szántottak szolnoki ekéim, kimutathatom a' barázdákat, mellyeket a' Grangé-eke szántott, mert tavaszim ott általjában tavaszibb, vidorabb növésü. Sajó-Örösön Borsodban jun. derekán 1835.

Kellemesi Melczer Flórián.

MAGYARORSZÁGI NAGY TAVAK.

Az ugynevezett Fertő-tava a' magyarországi Duna-kerület' jobb részén fekszik Soprony-, Mosony- és Győr vármegyék közt. Az ottan uszó pázsit vagy gyep, tulajdonkép csak folytatása a' Fertő-tónak, 's Hanság nevezet alatt ismeretes. E' posvány azon helyen veszi kezdetét, hol a' tiszta tó végződik, mérföldnyi szélességre elterjed, ollykor egész Lébény 's Baromháza helységekig Győr megyében. Ennek hossza 16,000, szélessége pedig 6—6000 öl. Legkeskenyebb a' Hanság azon helyen, hol a' Fertőtavát érinti 's épen e' helyen készíttetett Esterházy hg. 1777 's 1780ban egy töltést, mellynek hossza 10,400 lépés; rajta kocsik járhatnak, 's a' két oldalon ültetett élőfák még inkább kiemelik azt. — A' mi ezen nagy tó' alkatát illeti, az félholdhoz hasonlít, mellynek domboru oldala délnyugatnak van fordítva. Ennek hossza 20,000, szélessége pedig 3—6 ezer öl, 's így annak laptére $5\frac{1}{2}$ négyszeg-mérföld. Ezen tónak kerülete nem mindenkor egyenlő, 's csupán attól függ, ha t. i. az esztendő száraz-e, vagy nedves. A' fraknói (Forchtenstein)uradalomhoz következő helységek tartoztak, mellyeket népmonda szerint a' Fertő-tava egy időben elnyelt, úgymint: Feketető, Jakabfalva, Teich, Sárvölgye, és Hantshal, valamint Seewiesen, Seebrun, Grünthal, Jókut, Boldrafalva, Czauczendorf, Czundra-mocsár. —

Mi a' hanságot illeti, ez kerületére nézve majd nem egészen egyenlő a' tiszta tóval, 's ezen nagytérségen, melly mintegy 7 négyszeg-mérföldet foglal-el, nem tenyészik egyéb mint káka, nád és szittyó. — Nagy része ezen uszó gyepnek rétföld ugyan 's ha az esztendő száraz, azt mint kaszálót használhatni; azonban az itt tenyésző széna savanyú 's a' lovak nem örömest eszik. Ezen uszó földnek területén, melly minden lépés alatt ingadoz, kút-alkatú sok nyilás van, 's ezen földterület alig 3 lábnyi vastag, alatta pedig tiszta víz foly, melly szinre 's vizre hasonló a' tenger' vizéhez. — Azon vizek, mellyek a' hanságba folynak 's ott elvesznek, következők: a' Vulka, Rábcza 's a' kapuvári Rába. Nagyobb része azon víznek, mell, a' hanságba jut, a' Fertő-tóba siet, melly a' gyep alatt átszivárog, részint pedig a' készitett töltésen keresztülfoly. Az uradalmi földmérők' egyike egykor azt javaslá, hogy ezen földtenger' vizét le kell csapolni, azt hozván fel, hogy szükséges volna e' czélra azon folyóvizek' régi medreit ismét helyrehozni, mellyek a' hanságot vizzel látják-el 's abban elvesznek, eliszapoltatván a' folyóvizek' medrei részint tudatlanság, részint pedig kevés felügyelés miatt; vagy pedig e' helyen a' hanság' egész hosszában egy csatornát szükséges húzni, melly ezen 3 folyóvizet felfogja 's a' Rábczába vezesse.

A' hanság' kiszárittatása 's a' Fertő' lecsapoltatása' tárgyában ujabb időben sokan különféle javaslatikat adák, 's ez iránti nézeteiket okokkal támogatni iparkodtak; melly tervnek azonban csak akkor lehet jó sikere, ha már a' Rába, 's ezzel a' Rábcza 's Lajta mint szomszéd folyóvizek, rendszeres alapok szerint szabályozva lesznek. Tudva van, hogy a' Rába' vize, mint recipiens folyamé, Stajerországban veszi eredetét, mellybe valamivel Körmenden felül szakad a' Pinka folyóvize, 's hogy Ikervárnál valamivel alantabb vele egyesül a' Kőszeg (Güns) folyóviz, Kenyerinél a' kapuvári Rába, melly a' Répcze folyót fölveszi. Egy kevessé Győrön felül a' Rábcza a' Rábába ömlik, Győrnél pedig a' Rába és Lajta egymással egyesülvén, ezen folyóvíz végre Véneknél az anyafolyóba, azaz: a' nagy Dunába szakad. — Ki a' Rába' folyóvizét körülményesen ismeri, tudja, hogy az, számtalan kanyarja vagy kigyós fordulata végett fölötte szabályozatlan folyóvíz, 's hogy áradások' alkalmakor igen sok kárt okoz, mellyet még inkább nevelnek a' malmok, a' belé épített vízgátok és zúgok által. Mindezek' orvoslatául, fensőbb helyről 1832ben egy, e' dologban eléggé jártas kir. építő-főigazgatósági tiszt volt kiküldve, ki megvizsgálván mind azt, mi a' Rába és Lajta folyóvizek' alapos szabályozására szükséges, oct. 2ikán 's az arra következett napokban a' Fertő-tavat is szemügyre vette, mellyet legnagyobb pontossággal 's külön irányban fölmért 's annak mélységeit följegyzette. — Mindezen előleges munka után bizton reménllhetni, hogy nem sokára bekövetkezendik azon idő, midőn a' Rába 's a' vele egyesülő vizek többé annyi kárt nem okoznak, mint eddigelé, 's hogy talán ezen érintett tavat, vagy annak víztükrét lejebb szállítva, vagy pedig a' hansággal együtt mosolygó rétekké, jó 's kövér kaszálókká változtatva fogjuk szemlélhetni.

Galerius római császár, ki sok sötét erdőt a' roppant birodalom' tartományiban kivágatott, a' Balaton' vizét is egy, e' czélra ásatott csatornán a'

Dunába ereszteté. E' most érintett csatorna azon helyen álla, hol most a' Sió ömlik. Ezen folyóviz a' Sárvizzel, (melly mintegy 600,000 pengő forintba került) egyesül Simontornyánál, melly azután a' Dunába ömlik; ennélfogvást a' Balaton összeköttetésben áll a' Dunával; de mivel a' csatorna' ágyát többé nem tisztiták-ki, az lassanként eliszapult, 's így a' közösülés is félben szakadt, gátoltatván a' víz' szabad lefolyása. Mind ennek az lőn természetesen következése, hogy a' Sió és Sárvíz a' körül-fekvő környéket vízzel borítá-el, 's ez által iszonyú kár okoztatott. A' Balatonnak rendszeres alapok szerinti egybeköttetését a' Dunával, méltán ohatjthatja tehát minden jó érzésü hazafi. A' Balaton' partjai képezik a' környező Szala, Veszprém és Somogy vármegyék' határvonalait. Hossza ezen magyarországi nagy tónak 40,000 öl, vagy 10 német mérföld, szelessége azonban külön helyen különféle. — Legszélesebb az Sió-Fok helységnél, hol 8000 ölnyi széles, legkeskenyebb pedig Tihanynál, hol annak kiterjedése csak 200 ölet tesz. Ezen tótenger ott, hol legmélyebb, 6 ölnyi. Azon föld, melly annak éjszaki partját képezi, igen kövecses és jobbadán mészkőbül áll, vörös és sárga agyagból, melly között azonban a' vas-tartalmu rész nevezetes. — Ezen tótengerbe ömlenek a' Szala folyóviz 's 9 parti forrás, hasonlag 31 nagyobb és kisebb folyó. A' Balatont ellátja ezenkivül még számos forrás, mellyek hihetőleg annak fenekén találkoznak. Ezen nagy tó' vize a' Sió' árkán foly lassanként le, mellynek torkolatja Sió-Foknál van, 's ennélfogva a' Balaton szünetleni mozgásban tartatik, 's annak vize folyvást megujul. Mi azon savas kutakat illeti, mellyeket Balaton' közelében találhatni, egy szép mezőn szemlélhető azon forrás, melly Füred' határán fekszik. Maga az érintett kút egy kis dombon áll a' Balaton 's a' földek között. Ennek szélessége 2′ 3″, mélysége pedig 3½ láb. Ezen nagy tóban sokféle nagyobb 's kisebb, jó izű hal van.

A' Balaton' lecsapoltatása 's azon térnek haszonvehető földekké által változtatása iránt, mellyet most annak vize elborít, már több izben vala szó 's ez iránti vélemények is különfélék voltanak. Hogy tehát ezen kérdésben forgó tárgy végre eldöntethessék, fensőbb helyről jött rendelés' következésiben, május 13kán 1832ben, 's april' 29ikén 1834ben Ádándon a' Balaton vidékén gyülések tartattak egy kir. biztos' elnöklése alatt, és számos megyei 's uradalmi küldött' jelenlétében. A' Balaton-lecsapolást tárgyazó, 's ott' felterjesztett javaslatterv' fő pontjait etszik: a' viztükrének 2 öllel alantabb szállíttatása, a' Sió' árkának egyenes vonalokban vitele 's azon 3 malom' megszüntetése, mellyek a' Sió' szabad lefolyását gátolják. — A' Sió' uj árka e' javaslatterv szerint, azon helyig, hol most a' Kapos a' Sióba ömlik, teszen mintegy 19,000 bécsi hosz-ölet, melly nevezett hely Ozora és Simontornya közt fekszik. Ha most már az ujdon ásatandó folyóviz ágyának feneke 3 öl lesz, felül pedig 5 és 6 öl, úgy azon földmennyiség, mellyet belőle ki kell ásni, teszen közel 177,000 köb-ölet. — A' megtörtént geometriai mérésekből kitetszik, hogy a' Sió vizének esése a' Kapos' torkolatáig, vagy az előbb felhozott hosszuságban 30 lábat tesz. Vegyük-fel, hogy a' Balaton vizének tükre 2 öllel, vagy 12 lábbal alantabb szállíttatik, 's hogy az uj árokban lefolyó viz' vastagsága, avagy testüsége 5 lábra vétetik, úgy marad még az esés' számára 13 láb; ennélfogva minden 100 ölre közel 10 vonal, tehát nem egészen egy hüvelyk, midőn ellenben a' Kaposnál az esés az előbbi hosszuságra 1½ hüvelyket tesz. — Még akkor is, ha a' Balaton vizének tükre 2 ölnyire leszáll, az mintegy 112,000 holdat borít-el, 's így tehát marad még egy nagy tó, 's a' halászat sem szünik-meg. Azonban a' víznek visszavonulása által mintegy 50,000 hold földtér fekszik majd szárazon, mellyet aztán gazdasági czélra használhatni, mellyek' számát a' kiszáradandó posványok a' folyóvíz körül, több mint még egyszer annyira, felrugtatják. N. D.

(Vége következik.)

A' VÉD INTÉZETEK' ÜGYÉBEN.

(Levéltöredék N. Becskerekről Jun. 20án 1835.)

Élénken festéd a' tavalyi 64ik számu Társalkodóban „Gyám-intézetek" czíme alatt a' kisdedi-intézetek' milétét. Értekezésed, melly nemcsak észhez, hauem szívhez is szól, annyira meghatá belsőmet, hogy azon néhány, már létező hazai véd-intézetünknek is, mellyeket dicsekve számláltál-elő, örömkönnyeket áldozék, — buzgó hálámul hazafi alapitóik iránt, kik a' nemzeti nevelésnek első lánczszemeit annyi figyelemre méltaták. Valóban, ha van czél, melly, szentsége miatt tiszteletet érdemel, az főleg a' nevelés 's ennek okos elrendeztetése hazánkban. Nevelés által lesz a' tehetetlen kisdedből erős férfi, erényes, munkás, hatékony polgár, tiszta és állhatatos kebelü hazafi; nevelés által lesz a' csecsemő-ember kellemteli hölggyé, szelid 's hű nővé, gondos anyává; szóval: nevelés által jutunk azon tökélynek' fokára, mellyen jelenleg állunk: legyen az köz, vagy privat, mástól vett, vagy min-magunknak adott nevelés, csak

czélirányos, — mert tudod, engem sem kezdének azzá nevelni, mivé azután enmagamat neveltem. De hányan dicsekhetnek a' vak sors' ama kedvező eseményével, hogy nevelőjök' kezeiből kijutva, olly Mentorra bukkanjanak, millyen egy okos könyv, vagy társalkodó, kiben hű vezetőre találván, tanácsot leljenek tévesztett irányok' eligazitására? Legtöbben, 's csekély kivétellel általján véve növendékink, bőlcsőtül egész a' síriglan, nevelés' hijányi és hibái között csak tévedezve, iránytalanul élnek, nem világítván előttök fény, melly a' boldogságnak ösvényére vezetné. A' szülék vagy nem értve a' neveléshez, vagy hivataljok miatt rá nem érve, másokra, leginkább nevelőkre, bízzák magzatikat, kik a' gyámoltalanokat minden rend szer nélkül összevissza, sőt gyakran agyon nevelik. Kezeik alul kijutva iskolába jőnek a' gyermekek, és itt mit tesznek? iskolába, iskola mellett, iskola körül járnak, sokszor vezettetnek; 's mialatt az elme ismeretekkel szakadásig terheltetik, az itélőtehetség és a' szív parlagon marad; így marad azután is, mikor kalaúzoktól elhagyatva szabad 's önkormányukra jutnak. Ezeket csupán jobblétü hazánkfiairól értsd; mert hiszen az alsóbbak kisded korukban a' porban tanulván-meg pajzán társaiktól — játszani, holtig porban maradnak, — alig tudván: hány szomszéd falutól környeztetik születési fészkök; hogy nevezik azon vármegyét, mellynek utait csinálgatják; 's van-e kivüle más vármegye, ország, világrész, hol szebb lovak, erősebb ökrök, jobb borok teremnek az övéiknél, hol könnyebb 's kevesebb munkával, kevesebb cseléddel többet 's jobbat termesztenek 's a' t. —

Máskép volt 's van mind ez olly társaságokban, hol a' nevelés' ügye szerencsésb környülmények közé juta. Nézzük Spartát, mivé nevelte fijait, kik neveltetésökre nézve, kisded koruktól mingyárt a' közönség' sajátivá levének. Nézzük a' nagy Brittanniát, melly jelenleg is arról bölcselkedik parliamentjében: mint kelljen a' nevelési rendszerben itt, ott lappangó hibákat kiirtani; mint lehessen azt egyenlő elvekre vonni 's közönségesíteni.

Ti szinte, úgy vélem, e' szempontokból indultatok az eredeti alapítók után védintézeteitek' gyarapitásában, azon mellék-czélra ügyelve, hogy a' kisdedeket eleve érlesztvén, csak a' jóra tegyétek fogékonyakká, mielőtt iskolába küldetnének. Szent czél, dicső törekvés, egyike azoknak, mellyek ha foganatot nyernek, a' maradék' hála-koszorúira legméltóbban számolhatnak. — Ezek, gyanítom, a' te nézeteid is, mellyek a' védintézetek' pártolására kebledet odáig hevíték, hogy necsak szóval és tollal, hanem körödhez mérve, tettel is serkentsed azokat, kiket szerencsésb állapotra juttaszt vala sorsuk.

De kérdem már most: mélly sikere van a' vállalatnak? mennyire szaporodott Budapesten a' kisdedi védintézetek' 's ezekben a' kisdedek' száma? létez-e immár a' czélba vett budapesti közép-egyesület, mellynek összeköttetésében a' megyei egyesületek megindulhatnának? Kik annak hatékonyabb tagjai? kik az általad annyira dicsért grófnénak tisztelt segédei? 's reméllhetjük-e rövid idő mulva, hogy minden falunak, vagy legalább csak népesebb városinknak is lesznek kisdedi-védintézeteik? Az idő halad és int! Siessetek! már egy-éves lesz körülbelől felszólalásod, szeretném tudni sikerét. — Minden csak egyesült 's közepesített erőből fejledezhet: mi is Tőletek várunk irányt, melly ha tudtunkra esik, 's ha segíteni fogtok, a' követésre készen állunk, és közöttük törekvésidben mindig rokonúl érző barátod maradok.

Komlósi.

EPIGRAMMÁK.

1.

Nézd-el ama' lánykát, tetejétől talpig: itéld-meg,
Mint lehet, olly szigorún, termetit, arczit, eszét.
És ha te megvallod, hogy egészen mennyei fajzat,
Akkor tudd-meg: ezen lányka egészen enyim.

2.

Harmadik éve tünik, hogy nem-mondhatva szeretlek,
'S mert viszonozva szeretsz, szüntelen üdvezülök.
Teljesen érezem én kelyhem' mézhabjait: ah! de
Valljuk-meg, kiürül a' siron egykor ez is.

3.

Mint valamennyi jelest, az irigység téged is űz-fűz:
Olly kicsiny alkathoz, mondanak, akkora fej!
Csukja-be fondorló szemeket, 's soha napra ne hagyja
Nyilni az álnokhoz mostoha Tisiphone.
Bár! bár lenne amaz kicsiny, ez nagy, hogy te szivemben
Lakhatnál, avagy én gondolatiddal együtt.

4.

Melly soknak juta már a' „liliom, édes, egyetlen,
Gyöngy, deli, szép, gyönyörű, mennyei, angyali" név!
Ez vagy mind nem igaz, 's csak az ének' lángja csapongott:
Vagy neked, én alakom! nem lehet adni nevet.

N. N.

REJTETTSZÓ.

Bár nem szól az egész, oktat 's szelidít szilaj érzést.
Négy elsőm se beszél, jele még is búnak, örömnek.

S. Ig. Zala Vből.

Az 53dik számu rejtettszó: Nyelv.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

55. szám Pest, julius' 11kén 1835.

MAGYARORSZÁGI NAGY TAVAK.

(Vége.)

A' folyóvizek' rendszeres alapok szerinti szabályoztatásinál szükséges föltétel: mindazon akadályt eltávoztatni, mellyek miatt a' víz nem folyhat szabadon, 's ezen akadályok közé tartoznak főkép a' malmok. Hogy tehát a' Balaton' viztükre 2 öllel alantabb szállíttassék 's a' Siónak egészen uj árok ásassék, természetes, hogy a' mostani 3 malomnak ott többé helye nem lehet, a' régi árokban pedig a' víz' tükrének 2 öllel lejebb-szállíttatása végett a' nélkül is már őrlővizet nem kaphatnának, mivel csak ezen esetben maradhat-fen változatlanul a' Balaton vizének szabályszerű magossága. Mivel egyébiránt a' Balaton' ágya egy medenczéhez hasonlít, 's így nincs meredek partok közé szorítva, nem is lehet sebes lefolyása a' viznek; nem rongálhatja-meg a' folyóviz' árkának partjait, de nem is szoríthatja-vissza a' Sió' árkán lefolyó Balaton' vize a' Kapos' beömlését a' Sióba, 's mindezeknél fogva a' sárvizi csatornákat sem fenyegetheti veszély. — Magában értődik, hogy az alatt, míg az uj árok elkészül, a' Balaton' kifolyását a' Sióba tökéletesen elzárni szükséges, miután az uj irány (traçe) némelly helyen áltmetszi a' régi Sió' árkát. Ha felvesszük, hogy évenként három ezer ember dolgozik 14—15 hétig, annak bevégzése ezen számítás szerint 3 esztendő lefolyása alatt történhetik-meg. De mi történik valljon a' kiásott földdel? kérdezi talán valaki; kitöltetik-e azzal a' régi árok, vagy töltések hányatnak-e fel kétfelől, 's valljon az által, hogy a' Balaton vizének szabad lefolyása gátoltatik, nem fenyegeti-e azalatt a' környéket ujabb veszély? Ha megfontoljuk, hogy a' Balaton víztükrének 2 ölre leszállíttatása által, a' csatorna' árka Sió-Foknál, a' lefolyó víz' tükreig 12 lábat tulhalad: magától értődik, hogy ezen helyen 's tehát igen távol nem lehet szükség két-oldali töltésekre, 's hogy ezentúl, bárha a' Szala 's más források szünetlen belévezetik is fölösleg vizeiket, a' Balaton' tükre az által, hogy a' nagy tó' viztömege bizonyos földalatti csatornákon ismét utat talál magának, olly magasra nem emelkedhetik, hogy az kiöntéseket okozzon. — Történjék bár mikép is ezen vizek' szabályoztatása, nem lehet őszintén nem ohajtanunk, hogy ezen nagyszerü vállalat minél előbb elkezdessék, és sikerülvén az, a' földmivelésnek egy nevezetes tér adassék-vissza, melly századok óta már haszonvehetlen feküt, 's egoismus miatt talán még néhány századig hasonló állapotban maradna, ha a' józan ész azokat, valamint a' folyam' hatalmas ereje is, el nem taszítaná magától.

A' velenczei nagy-tó, Fejérvármegyében fekszik, 's láthatni azt $1\frac{1}{2}$ mérföldre elborítva nádassal. Ezen tó' szélessége alig tesz $\frac{1}{4}$ mérföldet 's van benne sok csuka, ponty, sügér és kárász. Ezen tóvíz' feneke agyagos és mocsáros, 's a' nádrét sok posvány-növénnyel 's elrodhadt mohhal van ellepve. — A' velenczei tónak kiterjedése akkor, midőn az legnagyobb mértékben kiönt, 6,720,387 négyszeg-öl, azaz: 5600 holdat 's 387 négyszegölet borít-el. Mélysége a' velenczei határon 5′—0″—6‴ volt, a' sukorói határban 3′—9′—0‴, a' pákozdi határon 4′—3″—0‴, 's így általányosan annak közép-mélysége 2′—10″—0‴. — Több izben gondolkoztak már 's tanácskoztak arról: mi módon lehetne azt lecsapolni; 's e' czélra egy csatorna' ásatását határozák-meg, melly Baránd és Kajtoronnál egész Sár-keresztúrig a' Sárvizbe vitessék. Megmérvén 1792ben ezen tónak esését, azt találák, hogy annak esése Velenczétől Sárkeresztúrig 17′—8″—0‴. Valóban el is kezdék ásni ezen csatornát, nem messze a' dinnyési korcsmától, 's egész a' kajtori mocsárig vitték, mellynek következése és sikere az volt, hogy a' tónak nagy része kiszáradt 's jó kaszálóvá változott; azonban még sem lehete tökéletesen elérni a' czélt, a' többi rész a' hegyek alatt igen alacsony fekvésü levén.

A' Pality-tó Bács megyében fekszik, 's még csak fél század előtt is azon hely, melly Szabadka kir. város mellett találkozik, nem vala más, mint csupa száraz 's homokos föld, mellynek Pality volt neve, 's melly tó, néhány kútnak ásatása által azon helyen, támadt. — Ezen nagy tó' partjaiból számos kis forrás szakad belé, nemkülönben a' Nagy-Rét is, mellyet a' város felett szemlélhetni, 's egy csatornán folyik oda. Legyen bár hogy ezen számos folyó a' nagy tóba vezeti összesen vizeit, az még sem önt-ki soha, hanem határai közt marad, 's ha még olly száraz volna is az esztendő, annak víztükre még sem száll alább. A' Pálity-tó' mélysége eddigelé még nem méretettmeg, nem levén illy méréshez szükséges hajók; de mind e' mellett is idomzatos esését tekintetbe vevén, az 2—2 $\frac{1}{2}$ bécsi öl lehet. — Ezen nagy tó mellett van egy másik is, melly Vért nevezet alatt ismeretes, 's mellynek vize még az előbbit is meghaladja. Ha bár ezen két tó' távolsága egymás-

tól 50 lépésnél többet nem tesz, még sem folynak soha össze, még akkor sem, ha az egyik, vagy másik kicsap partjain. — Kevesbé tiszta a' Ludas nevet viselő mocsár' vize ugyanott, mellyben mindazáltal sok hal van.

Novák Dániel.

A' PATAGONOK.

Már a' legrégibb utazók is emlékeznek ezen, rendkivüli nagy termetük miatt, nevezetes emberekről, kikkel a' magellani tengerpartokon találkozának. Későbbi utazók létüket kétségbe hozák, 's olly hajósoktól költött mesének állíták csupán, kik csudás, rendkivüli előadások által kivánták volna magokra vonni a' közönség' figyelmét. — Hawkeswort, az angol király' meghagytából irt Byron commodor, Carteret, Wallis, és Cook kapitányok' felfödözésinek történetében, mind a' két véleménynek egyitése után, meghatározottan eloszlat minden kétséget e' tárgyban. „Kétséget nem szenved — ugymond, — hogy az emlitett partok' lakóji rendkivül nagy termetüek, 's hogy e' különös emberfaj mintegy két század előtt a' tenger' közelében szegény gunyhókban, erdőkben 's csaknem hozzáférhetetlen sziklák' üregiben tanyázott. Miután az europai hajók számosabban jelentek-meg e' tájakon, félelemből a' száraz-földre beljebb vonulának, 's az esztendőnek csak bizonyos részeiben látogaták-meg a' partokat. Ez okozá, hogy későbbi utazók őket nem láthatták; ámbár ott voltuk' nyomai észrevehetők valának."

Elbeszéli ezután Hawkeswort, Byron commodornak találkoztát a' patagonokkal; mit kivonatban t. olvasóinkkal közleni kivántam.

1764ben parancsolatot vőn Byron az angol királytól, hogy a' jó reményfok 's magellani tengerszoros közti atlanti tengerben lévő szigeteket vizsgálja-meg. Ugyanezen évi jun. 21kén indula-el Dauphin hajón, Tamar fregátnak kiseretében, 's december 20kán Beautemsfokot megkerülvén, egész a' szűzfoki partokig hatott, hol egy zátony' közelében, melly a' foknak déli oldalán nyulik-el, vetémeg horgonyait. A' völgyekben guanák legelének, 's éjszak felé mintegy 4—5 mérföldnyire nagy füstöt szemlélt. — Másnap, ugymond Byron, hasonló füstöt látánk fölemelkedni; mi azon eltökélésre bira, hogy elhagyván éji tanyánkat, a' füstnek irányában a' parttól két mérföldnyire horgonyt veténk. Meszszelátó csőmen egy sereg lovas embert vevék észre, kik valamelly fejér lobogóval integetének felénk, hogy a' partra szálljunk-ki. Kivánságom e' népet ismérhetni, arra határoza, hogy 12 evezőjü dereglyémen Marschall másod hadnagyommal 's egy csapat jól fegyverzett katonával — Comming első hadnagynak parancsnoksága alatt levő hat evezős dereglyénktől födöztetve — a' part felé indulék. Közeledvén a' parthoz, észre vevők, hogy az ismeretlenek számra mintegy 500an, némellyek gyalog, de nagyobb részint lovasok legyenek. 'Egy meredek sziklán állottak, melly jókora távolságra nyult a' tengerbe; 's különféle jelekkel integetének felénk 's kiáltozással ösztönzének bennünket kiszállásra, mit a' helynek alkalmatlan volta miatt még nem tejesítheténk. — Fegyvert nem láttam ugyan nálok, még is értésükre adám jelek által, hogy vonuljanak-vissza; mit kiáltozással azonnal meg is tettek. Végre, ha bár igen nagy fáradságunkba került is, kiszállottunk; többnyire övig érő vizben kelle partra gázolnunk. — Partra szállván mindnyájan, rendbe állítám embereimet, 's a' tiszteknek megparancsolám, hogy míg szóval vagy jelekkel ellenkezőt nem rendelek, azon helyzetben maradjanak.

Ezen előintézetek után magam indulék a' sereg felé. A' mennyire közeledém hozzájok, ők szintannyira hátráltak; miokért inték nekik, hogy egyet magok közül küldenének hozzám. Megértvén intésemet, egy — kit vezéröknek tartottam — azonnal előmbe jött. Óriási nagy termete az eddig mesének tartott hallomásokat megvalósitá előttem. Egy vadállatnak bőre függött-le vállairól; teste legrútabb módra vala bemázolva; egyik szemét fejér, másikat fekete karika környezé; arczának többi része külön-szinü vonalokkal vala befestve. Nem mértem őt meg; de ha magosságát az enyimmel összevetem, legalább is hét lábnyi lehetett. Azon pillanatban, midőn öszvetalálkozánk, magunk módja szerint, néhány, egymástól nem értett szóval tettük vala kölcsönös üdvezletinket; mire követém őt hátrahagyott társihoz. Ezekhez érvén, jelek által kértem őket, hogy üljenek-le; mit azonnal teljesítettek. Találtam köztök asszonyokat is, kiknek termetök arányos mértékü volt a' férfiakéval, kik az előmbe jött vezérrel csaknem mindnyájan hasonló nagyságuak valának. Több egyesült hang hatott még távolabbról fülembe; 's közelebb érvén, egy csoport öreg embert láttam, kik ünnepélyes tekintettel 's szinte fájdalmas szomorú hangon énekeltek; mi bennem azon gondolatot szülé, hogy talán valamelly isteni szolgálatot tartanak. Mindnyájan csaknem hasonló módon valának befestve 's öltözködve. A' szemkarikák többeknél különbözének; némellyeknél t. i. fejér 's veres, másoknál veres és fekete szinüek valának. Fogaik, mint elefántcsont, egyaránt fejérek, egyformák 's rendesen sorzottak. A' nagyobb rész mez-

telen volt, 's egy nyersbőr fedé egyedül testöket. Némellyek rövid csizmát viseltek, mellyeknek sarkaihoz sarkantyú helyett kis fa szegek valának alkalmazva.

Álmélkodva szemléltem e' rendkivüli embercsoportot, mellynek száma felénk vágtatva-sietö ujak által mindíg növekedék, 's ezeket alig tudtam arra bírni, hogy társaik mellé üljenek. — Sárga 's fejér üveggránátot osztván-el közöttük, ez által nekik, mint látszék, különös örömet szerzék. Erre egy kötet zöld szalagot mutattam nekik, mellynek elejét a' gyülekezet' egyikének adván, legombolyítám az egész darabot; végét pedig egy távolabb ülőnek nyujtván, azt egész hosszában a' középett ülőkkel tartatám. Csendes helyzetben maradtak mindnyájan, 's egyik sem törekvék szomszédjánál magának nagyobb részt tulajdonítani, ámbár ennek még az üveggránátoknál is inkább örvendének. Midőn így a' szalagot kezeikbe tartották, azt, mennyire lehete, egyenlő részekre vagdaltam, 's kinekkinek a' jutott darabot fejére kötém; mit, a' míg velök valék, a' nélkül, hogy hozzányultak volna, békével hordoztak. — Egy a' többi közül is kitünő nagyságu asszonyon, kinek képe sokkal rútabbul vala beföstve többi testénél, sárgaréz karpereczeket 's kék üveggránátokat láttam, mellyek két hosszú zsinóron függének-le vállairól. Vágytam tudni, miként jutott ezen ékszerekhez, 's igyekeztem kérdésemet minden lehető jel által érthetővé tenni; de czélomat el nem érhetém. — Egyik patagon egy veres cserép-pipát mutatott, mellynek jeleiből megértém, hogy dohánya elfogyott 's tőlem azt kiván. — Inték erre embereimnek, kik még mindíg a' parton az előbbeni rendben állottak; 's három vagy négy azonnal felém futott, vélvén, hogy segítségökre van szükségem. Látván ezt a' patagonok, kik, mint észrevevém, embereimet mindíg szemmel tarták, hirtelen felugrottak 's iszonyu lármát indítván, már el akarának hagyni, talán hogy fegyvereikért fussanak, mellyeket elrejtének. Hogy minden bajt elmellőzzek 's félelmöket szélyesszem, emberimnek annyira, hogy meghallhassanak, elejökbe futottam 's megparancsolám, hogy visszatérjenek, 's csak egy jöjön hozzám annyi dohánnyal, mennyit elbir hozni magával. Erre eloszlott a' patagonok' félelme, 's lecsendesülten előbbi helyökre ülének: kivevén egy ősz embert, ki hozzám jött 's egy hosszu éneket monda-el. Igen sajnáltam, hogy az öregnek énekét nem érthetém. Alig végzé ez énekét, midőn Comming hadnagy a' dohánnyal megérkezék. Nem állhatám-meg, hogy álmélkodásán ne nevessek; ki ámbár hatlábnyi magas volt, még is ezen óriásokhoz hasonlítva, csak törpeként áll vala közöttük. — Miután a' dohányt elosztottam, a' nagyobb tekintetüek hozzám jöttek, 's a' mennyire jeleikből kivehetém, kértek, hogy lóra ülvén, őket tanyájokra kövessem: mit nem tartván tanácsosnak teljesíteni, jelekkel értésükre adám, hogy vissza kell mennem a' hajóra; min igen elszomorodának, 's előbbi helyekre ültek-le.

Ezen közlekedés alatt egy ősz ember gyakran lehajtá fejét a' kövekre, mintegy fél perczig szemeit behunyta, 's kezét szájához vivén, azzal a' part felé mutatott. Ebből azt következtetém, hogy értésemre akarja adni: ha egy éjjel közöttük maradok, élelmet hoznak számunkra, melly lekötelező ajánlatot azonban el kelle mellőznöm. —

Midőn őket elhagyám, egyik se mutata kivánságot a' velünk jövetelre. Igen sok kutya volt velök, mellyeket bizonyosan vadászat' kedviért tartanak, 's ebből szerzik-meg nagyobb részint szükségiket. Lovaik igen kicsinyek, 's rosz állapotban, de felette gyorsak valának. Kantárjok bőrbül, zabolájok pedig fából készült. Az asszonyok szintugy mint a' férfiak lóra ülnek, és pedig kengyel nélkül. Sebes-vágtatva tüntek-el szemeink elől a' sziget' belsejébe, miután hajónkat szélnek eresztők.

Régedy Hiaczint.

TERMÉSZETI, MAGYAR RITKASÁG
(orvos olvasók' számára.)

Midőn reggel jun. 22én a' tud. kir. Egyetem' szülházában a' tanuló orvosi és bába-népnek a' szülésbeli ritkaságokat mutogatám, a' gyülekezet' egyik tagja, egy seborvos, azt mondá, hogy ezelőtt vagy négyhéttel (Pesten) a' Terézia-városi Mező-utczába híttákmeg, egy, mint mondák, halállalvivódó asszonyhoz, kit ágyban fekve, görcsös kinok közt lelt. Kérdésére: mi történt? azt felelék, hogy valami magas székről hanyatt esett-le a' kinlódó; 's ő, a' seborvos t. i., görcs-csillapító szerekkel annyira vivé a' dolgot, hogy a' szenvedő fölidült 's egészségesnek látszott egész e' folyó hónapig. — Ez a' baj- vagy inkább halál-előzmény, a' mit dologhoz értő biztos embertől a' személynek előbbi életéről tudhattammeg. Mult hónap 19kén némi házi körülmények miatt férjével összekocczanván az asszony, ezt férje ugy nyakon találta vágni, hogy a' nyakon vágott szörnyüt halt. — Jun. 20án orvosi bonczolásra kerülvén a' dolog, kitünt, hogy a' verőczér (vena portarum) megrepedvén, az agyrendületre 's vér-elömledésre következett guta ütötte agyon. Azon kivül, mi leginkább nevezetes és bámulásra méltó 's ismét csak ötvenedek' vagy talán századok' lefolytában is alig történik, olly ritkaság födöztetett-fel a' fönérintett terhesben, t. i.

a' nádrán-kivüli, nevezetesen a' jobbsó tojás-fészekbeli, 9ik hónapra járó terhességnek jeles példánya. Valóban csudálkozásra méltó tünemény, 9 hónapos méh' nagyságával felérő tojásfészket az üres, a' rendesnél mintegy másfélszer duzzadtabb méh mellett látni. 'S annál szembeötlőbb ezen természeti csuda, minthogy még tudtomra a' tojásfészekbeli terhesség soha sem érte-el a' 9dik hónapot, mivel alkatának parányisága 's ki nem terjedhetése miatt már korábban, de a' 7dik hónapnál soha sem később megrepedett, 's benne halálos vérzést húzván maga után, közönségesen a' terhes elveszett. Miután a' pesti tek. Orvosi Karnak e' ritkaság bemutattaték, több tt. Tanító ur előtt a' terhes tojásfészek felbontatott 's mindnyájunk' legnagyobb álmélatára a' tojás' minden részeit tökéleteseknek, 's egy érett farral előálló leánymagzatot pillantánk a' tojásfészek' üregében. A' ritkaság a' pesti orvosi kar' ritkaságtárában látható minden nap. Azonban maga a' méh sem felejtkezett-el egészen terhességbeli munkálódásáról, és rajta nagy mértékben látszatott mindazon tünemény, mellyekben az illy rendkivüli terhesség részesül; u. m. a' külső és belső méh' szája nyitva volt; a' hüvelyes rész rövidebb, taplósabb; a' méh-üregből a' méh' száján által véres, nagymennyiségü kocsonya szivárgott; a' méh-üreg téresbnek 's mint följebb említém, a' méh is mind nagyságára, mind alakjára, mind lényére, mind állására nézve megváltozva volt. A' terhes tömeg' súlya nyolcz fontot 's kilencz latot nyomott. — A' történet' valódiságaért mint szemtanúkra hivatkozom t. t. Böhm Károly az orvos-rendészeti, Birly Flórián szülészeti, Schordan Zsigmond Physiologia, Fabinyi Theophil szemészeti és Csausz Márton boncztudomány' rendes kir. Tanitójira, 's több más, dologhoz értő, jelenvolt orvosi személyre.

Hanekker Ferencz
szülészeti segéd-orvos.

IRUS.

Lucianusi elbeszélés.

Irus, az elhagyatott Irus, kinek tápláló eledele száraz kenyérből és vizből; ruházatja rongyos gubából 's ágya maroknyi szalmából állott: ezen szegény Irus egyszerre a' nap-alatt élők legszerencsésb teremtménye lőn. — A' bölcs Gondviselés kiemelé porából, mellyben eddig hevert, 's a' fejdelem oldala mellé helyezé. Ő becsülhetlen kincsek' birtokában látta magát. Szeme meredezett az arany' szokatlan fényétől. Palotája istenek' templominál csillámlóbban vala kiékesítve. Ruháinak legsilányabbjai is, bibor és aranyból készültek. Asztalát azon drága csemegék' raktárának lehete nevezni, mellyeket az étvágy' kecsegtetésire, fáradságos szorgalommal gondoltak-ki az emberek. Jártában keltében, számtalan hódolva hizelgő kísérte. Boldog volt, ki nyájas pillanatában részesülhete; 's irigylésre méltó, ki kézcsókolásra szerencséltetett. Irus nevezetét, előbbi szegénysége' gyalázatjának vélvén, Cerauniussá vagy is villámlóvá változtatta; 's a' nép tombolt örömében a' nemes változáson. Egy költő, az előtt Irus' szegénységén csufolódó, most olly igazságot talált-föl, mellyet eddig mély titok' leple födött. Hizelgő tetszéssel fogadtatott a' várton várt kinyilatkozás, 's mindenki bámulta, hallván, hogy Jupiter megszeretvén Irus' anyját, bika' képében jelent-meg neki, és így Irus a' leghatalmasb isten' magzata. Oltárokat emeltek tiszteletére; nevére esküdtek; és a' jóslók serénykedtek az áldozatok' beleiből megmutatni, hogy Irus Ithakának gyámola. —

Toxaris, egykori szomszédja, kit a' szerencse' fáradhatlan szorgalma és bölcs gazdálkodása dús polgárrá tevének, lett féktelen vágyának első áldozatjává. Már akkor irigykedék ellene, midőn még Irus vala neve; és most elérkezék az idő, mellyben megmutathatá: mit tehet az, kinek apja mennyköveket hord jobbjában. Hamis tanubizonyságok léptek-föl, kik Toxarist vádolták, hogy ő az istenek' létét tagadta, hogy a' templomokat kirablá és igazságtalanúl gyüjté kincseit. E' vádat elitélés követé, 's a' szegény büntelen, fogságba vitetett, honnét kinos halálra vonczoltatott csak ki. Az elitéltnek szomoru hitvese, apró gyermekei, könnyes szemekkel és siránkozó jajgatások között veték magukat lábaihoz a' zsarlónak: de sikeretlen. Toxarisnak meg kellett halnia, és minden hozzá tartozóinak nyomorusággal küzdeni. Irus lett egyetlen örököse. Még egy hijánya volt boldogságának. Nőszülni akart. A' környék' előkelőji vetekedének rokonsága után; de Menippus lett a' szerencsés, kinek Euforbia nevü egyetlen leányára esett az imádando' válasza. E' házasság által Irus sokat reményle, mert ipa nagy tekintetü és gazdag, hitvese pedig a' szépség' példánya volt. Euforbiának göndör hajfürtjei, nyilt homloka, tüzes szemei, bájos ajaka, méltóságos járása; szóval: egész alakja megigézte a' koldusból lett kevély urat, és erősen lebilincselte; de nem csuda, mert Ithakában minden költő esküvel bizonyítá, hogy Venus, számtalanszor irigylé a' szép nő' bájait. Az egybekelés megtörtént. A' Jupiter nagy fija, csókolni sietett hitvesét. O! — így szólt, mielőtt karjai közé szorítaná — o! milly bol — — — —"

Ekkor fölébred Irus; boldogsága csak álom volt. Azon maroknyi szalmán hevert, mellyre estve lefeküdt; avult, czondra gubája födé testét; Ceraunius neve eltünt, és az ártatlan Toxaris még életben volt.

Szép Ferencz.

REJTETTSZÓ.

Hogy ha vélekedés hármam: sok rosszat szül;
Vond-meg: mulató-hely; mondd-vissza: magában
Öröm-ugrásokat széltiben, hosszában
Teszen; szép, ha magyar, 's megrakja emberül.
Nevemben találhatsz ollyan mértékjegyre,
Mellyből tizenhatszor megyen kettő egyre;
'S vonva ezt kimondván: csak vak nem teheti.
Egészemben tenger öccsét ismérheti.
Vonva vég kettőmből: olly gömböt öntenek,
Mellyel a' halálba sok embert döntenek.
Egészen fölleled a' magyar hazában;
Részt vehetsz, ha tetszik, híres halfajában.

Bghy.

Az 54dik számu rejtettszó: Könyv.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

56. szám — Pest, julius' 15kén — 1835.

PINCZEDAL

Cs. Ormós Lászlótól.

Erre! erre! bús barátim,
Pislogó kanócz után!
Tán kitűnik a' nap is majd
Lelkeink' borúlatán,
Hogyha bánat-éjjelünket
Elfeledve, boldogúl,
Zord egünk egy szebb örömnek
Hajnalától elpirúl.

Hagyjuk ott fen a' világot,
Föld alatt legyünk vigan;
Földalatti borfolyamba
Bajnak árja nem zuhan;
Föld felett vihar csatázik,
Gond' halálos férge rág —
Vesszen a' ki szerzi búnkat,
Vesszen a' ravasz világ.

Nossza! nossza! bús barátim!
Rajta! rajta! csak hamar!
Jój öröm ki börtönedből
Kit fa-dongás zár takar;
Rajta! rajta! bús barátim!
Oldjuk-meg a' szenvedőt,
'S áldjuk azt, ki e' fa-dongás
Börtönébe zárta őt.

Éljen, a' ki feltalálta
Bornak e' fa-börtönét,
Éljen, a' ki ebbe zárta
A' gyönyörnek kéjtüzét.
Éljen, a' ki ezt dalolva
Issza mindig víz helyett;
Vesszen a' ki asszonymódra
Csak dicséri a' vizet.

Az nem ember, a' ki férfi,
'S még is vízért esdekel,
Vére váljék víz-özönné,
Többet ő nem érdemel;
Ah! de bár vizért epedve —
Szép leányok éljenek!
Úgy is ők szerelmi tűznek
Tengerében küzdenek.

Nossza! nossza víg barátim!
Kezd oszolni fellegünk,
Úzzük széllyel azt is, a' mi
Még busítja szép egünk';
Hogyha e' lopó szaguldva
Jámborúl fenékig ér,
Száz pokol' csatájitól se
Tudjon lenni bús e' tér.

Most kiáltsuk a' Magyarnak
Istenéhez: tartsa-meg
A' királyt, ki honfi-könnyet
Látni népe közt remeg!
Éljen, a' ki a' hazának
Tettel áldja szent fejét,
'S száz tünő dijért nem adja
Puszta honfi egy nevét.

Éljen, a' ki dult igazság
Mellett lángol ontni vért,
A' ki gaz nép' serge közt is
Él hal a' becsületért;
Vesszen, a' ki pénzen adja
Lelke' tiszta kincseit,
Elhazudva nyúgalommal
Égrül a' nap' fényeit!

Ah! de mit tesz e' sohajtás,
Mellytől égve a' kebel
Fölkiált: — a' jó nem élhet,
A' gonosz nem veszhet-el.
Föld felett vihar csatázik,
Gond' halálos férge rág,
Nem sokára már zsidónak,
Gaznak áll csak a' világ.

Mennyi csöpp e' színig öntött
Billikomban pezsg, ragyog:
Annyi víg napunk ragyogjon
Élet-orsónk míg forog;
Annyiszor felejtsük a' bút,
Melly szivünk' egére szállt,
'S annyi kéjet által-élve
Csak nevessük a' halált!

SZÓ A' NEMZETI NEVELÉS' ÜGYÉBEN.

A' nagy természetben, az állatok', növények' és ásványok' három országa' adományait, míg azok eredetiségökben hagyatnak, müveletlenség' állapotjában levőknek nevezzük. Mivel pedig az ember (az állatok' országának legelső 's legnemesebb osztálya) kinek jóllét és boldogság rendeltetése, annak elérésére ő elégendő tehetségekkel,— csak igyekezzék azokat magában kifejteni 's munkásságba hozni, — van a' természet' bölcs Alkotójától felruházva: tehát önjava' tekintetéből, valamint főkép magát, úgy a' többi állatokat, s' a' természet más két országának különböző adományit, mint boldogsága' eszközeit, az eredeti vadság' és durvaságból a' müveltség' különböző fokaira feljebb 's feljebb emelni köteles. E' foglalatosságát embernek részint — kivált magára nézve — Nevelésnek, részint mesterség és müvészetnek mondjuk; mellyek bizonyos kapcsolatokban állnak egymással. Fő 's mintegy alap itt az ember-nevelés, melly isméreti (tudási) és erkölcsi két részre oszolva, azonban egyesülve nyujt segédkezeket az emberi társaságoknak, hogy egyes tagjaikat hajlandóságaik 's tehetségeik szerint a' mesterség 's müvészet' számíthatlan ágaira felosztva, a' természet' három országa' becses adományait eredeti vadságuk 's durvaságukból kimüvelvén eszközökül fordítsák, 's használják jóllétük' vagy boldogságuk' lehető elérésére. — Ha ezeket nem tagadhatjuk, valljuk meg azt is: hogy a' nevelés (isméret és erkölcs) és mesterség müvészet (mellyek' következménye többek közt a' kereskedés is) emelik föl a' nemzeteket virágzó állapotra és fényes boldogságra. — Magyar Haza! vannak előtted világító példák, ébredj jobban is követni azokat! — Hála, örök hála 's tisztelet Széchenyi István grófnak, 's több vele rokon-érzelmü 's munkás kezet fogott lelkes Hazafinak! Vannak már magyar tudós-, állat-tenyésztő-, gőzhajózási, magyar szinjátszó, hajókereskedési kármentő-Társaságink, casinóink, kórházaink, jóltevő egyesületink 's a' t. mint nemzeti müvelődésünk' hatékony eszközei; de valljuk-meg: hogy mind ezek részletesek, nem általányosak, a' hazafiak' számos része ezekből kizárva, annálfogva jótékony hasznaik nem közvetlenül terjednek kivétel nélkül a' Haza' minden tagjaira. Alapot vetni szükséges! mellyben kicsinyek ugy mint nagyok, szegények ugy mint gazdagok, alsók ugy mint felsők, szóval: a' szegénysorsú község—a' jobbágyság is minden kivétel nélkül részt vehessen, 's amaz érintett jóltevő intézetek' közhasznának elfogadhatására 's abban leendő részesülhetésre alkalmas lehessen. Ezen alap csak a' jó nevelés, melly az alsó rendüekben is az ismeretek- 's erkölcsökkel együtt a' müvelődésre szükséges nemzeti erőt kifejtvén, sok bal-itéletből kivetközött minél számosb tagokat a' jónak, szépnek, hasznosnak követésére, 's igy a' köz boldogság' egyesült erővel való munkálására állíthat-elő. Hazánk' országosan egybegyült Nagyai 's lelkes Fiai! ti tehettek itt legtöbbet hasznos rendelésitek által; — bizonnyal jó Fejedelmünk, Urunk, Atyánk, kegyelmes helybenhagyása által segéd-kezeket nyujtand nektek, — kétséget nem szenvedő dolog levén az: hogy a' királyiszék' legerősb oszlopai valamint a' hüséges, úgy az értelmes, müvelt 's közjóra egyesült készséggel munkás alattvalók 's a' t.

EGY JELENÉS LORD BYRON, ÉS EGY BARÁT KÖZT GÖRÖGORSZÁGBAN.

„Én tudakozódtam, ugymond Pouqueville, lord Byron után: mit csinált t. i., hol lakott, 's némelly, athenei lakását érdeklő anekdoták felől. — Ő utóbb a' kapuczinusok' klastromában lakott. A' tisztelendő, Pál nevű atya kegyelemre talált e' nagy geniusz előtt; az ő kora, vallása, emberszeretete annyira megnyerék e' nemes ember' vonzalmát, hogy charakterének egész szeszélyével (caprice) magát neki átengedé. Elfárasztva mindentől maga körül, Byron Pál atyát egy nap látogatni jött, felszólítván egy alkalommal vendégszeretetét. A' barát, midőn meglátá őt, visszaemlékezteté utólsó beszélgetésök' szavaira. — „Ön engem nem győzhet-meg; én még folyvást istentagadó (atheista) vagyok.“ Felelet helyett, Byron az atyát kérte: engedné-meg, hogy egy kamarájában lakhassék, 's mentené-meg az unalomtól, melly életét mérgesíti.“ Miglen ő e' szavakat mondá—ugymond Pál atya—kezeimet szoritá, 's atyjának nevezett; hajfürtjei kigőzölgéstől csepegve, takarák-el homlokát, arcza halvány volt, ajkai remegtek, 's én bátor valék megkérdezni tőle: mi okozza melancholiáját? — „Atyám! a' te napjaid mind hasonlók egymáshoz; mi engem illet, én örökké csak vándorló maradok.“ — Nincsen hazád? Ha távollét' érzelme okozza gyötrelmidet, utazz-el; imádságim 's jó kivánatim Angliába kisérendnek. — „Ne szólj nekem Angliáról; inkább szeretnék lánczokban hurczoltatni Lybia' homokjaira, mint ismét olly helyeket látogatni, mellyekre átkom van sütve. Az emberek' igaztalansága gyűlöletessé tevé előttem Angliát; bennünket egymástól örökre elválasztott; ember' halála után mindazáltal, ha igaz, hogy a' lélek túl él, örvendenék benne, mint tiszta lélek, lakhatni.“—Jól van! ha hazáddal felhagyál, iparkodjál lelkednek foglalatosságot adni, képzelő-

désednek igen nagy munkálása nélkül. A' Teremtőnek hibája-e, ha az emberek elcsábítatnak hamis tanítások által? Gondolod hogy lelki nyugalom 's testi egészség lehet sorsa annak, kinek élete örökké ellentétben vala más emberekével? Elméje meg van zavarva annak, ki isten' végnélküli hatalmán kétkedik, 's az isten-tagadók' jegyzékéhez rótt embernek szükségkép szerencsétlennek kell lennie. —„Istentagadó! istentagadó! Tehát ez e minden vigasztalásod hozzám, és igy, igy hívod te fijadat! szolgája azon istennek, ki az emberek' sziveit olvassa? tanuld tisztelendő atyám, hogy hatalmadon alul van egy isten-tagadót föllelni még akkor is, ha ön szája tevé is neked a' hypokritai vallomást. Istentagadót találni lehetetlen, annak létezését megengedni annyit tesz, mint a' világ' urát rágalmazni, ki, midőn legnemesebb munkáját készité, nem felejté ott bevésni halhatlan mesterének nevét. Szenvedelmek támaszthatnak ugyan kétségeket; de ha az istentagadó kérdezi önmagát, az isten' szemmel-láthatósága zavarba hozza hitetlenségét, 's az érzelem' igazsága, melly eltölti gondolatit, feloldja őt az istentagadás' bünétől. Könnyű neked atyám, soha nem zúgolódni lényed' teremtője ellen,—neked, ki viharoktól ment élted' szelíd csöndében azon meggyőződést nyerted, hogy öreg korod' napja szintazon helyeket fogja megvilágitani, mellyeket világitott ifjuságod' idejében. De én — a' világra vettetve, mint egy örökéből kirekesztett gyermek, születve ugyan boldogságot érezni, de azt soha fel nem lelvén — én éghajlatról éghajlatra vándorlok örökké tartandó nyomoruságom' érzetével. A' mióta kifejté előttem az ész inségem' érzelmeit, semmi sem enyhítette még nyomorom' keserűjét. Tápláltatva emberek' gyülölségével,—elárultatva azoktól, kiknek kegyességét, jóságát angyalokéhoz hasonlítám — megtámadtatva gyógyíthatatlan nyavalyától, melly már eldődimet elsodrá: — mondd, igazság' embere, valljon kétségbeeséstől szülemlett morgások bélyegezhetik-é az istentagadót, 's hozhatják-e reá az ég' haragját? Oh! szerencsétlen Byron! ha annyi halálos próba után üdvözitésed' utólsó reménye is elvétetik tőled, jó!!" — Itt a' Lord' szava elgyengült. —

Az ő komor hallgatása közel egy óra-negyedig tartott, a' mint egyszerre tüzesen székéből felkelt, 's a' szobában fel 's alá sétált, megállván a' szent képek előtt, mellyek azt diszesíték. Egy pillanattal később felém jöve 's mondá: „Emlékezel mikép egy hónap előtt igérted, hogy némi tárgyakat fogsz nekem adni, mellyek birtokodban vannak?" Én igen kevéssel birok, és ez a' kevés nem kisérthet; mindazáltal szólj! — „Én emlékezem feleleted' szavaira, és te tőlem semmit sem tagadhatsz meg többé."—Ekkor közelíte szobám' egyik szöglete felé, és levevén egy gyönyörü feszületet, mellyet én Romából hoztam volt, azt kezeimbe adá. Ezzel én Byront megkinálván, mondám: ez a' szerencsétlenek' vigasztalója. Gyönyörrel ragadá ő ezt meg, és többször megcsókolván, könnyes szemekkel ezt adá hozzá: „Az én kezeim ezt nem soká fogják szentségteleníteni; nem sokára az én anyám lesz drágalátos ereklyédnek őrje." —

közli ifj. Horhy Mihály.

UJ ROBINZON-KRUZOE,
a' tizenkilenczedik században.

Nuahewahtól, — a' Marquesas nevü szigetek' egyikétől,—mintegy harmincz mérföldnyire éjszakfelé, „Charlotte királyné" nevü angolhajó' kapitánya, Powel, valamelly kőszikla' tetején nem rég olly emberre talált, ki azon, három esztendeig szinte ugy élt, mint Robinzon-Kruzoe; 's kit onnét magával el is vitt. Ezen ember más négy társával Nuahewából 1814ben vevé oda lakását. Valamelly amerikai hajóhoz tartoztak, ide küldetve olly végből, hogy bizonyos tollakat szedjenek-össze, mellyek a' fönemlitett szigetek' honi lakositól igen nagy becsben tartatnak. Hajójok a' kősziklához ütközvén, öszvezúzatott; és társaik közül hármat csakhamar ez eset után megölt az éhség, vagy is inkább szomjuság; minthogy e' szigeten esőnél egyéb viz nem találtathaték. A' negyedik társ, néhány hétig nála maradt; hanem ekkor eltökélé magában, hogy a' töredék-hajónak, egy még kéznél álló darabján próbát tesz, ha a' szigetre uszhatnék, de kétség kivül utjában vizbe fuladt. Ő maga egy általa készült tutajon ügyekezett szomorú helyzetéből menekedni; de az első próbatét nem sült el, 's másodikhoz többé nem volt eszköz. Szerencsére Nuahewahból tüzet hoztak magokkal 's neki legfőbb gondja az volt, hogy a' tüzet folyvást táplálja. Egy napon még is, midőn szokásán kivül kevéssé messzebb távozott tőle, elaludt a' tűz, 's azt soha többé föl sem élesztheté, ha csak még néhány gyujtó-porszem és egy puska-darab, (mellyet a' tutaj-építtés mellett összetört) nála meg nem maradtak volna. Egyedüli tápláléka szárnyas vad-állatok' véréből és husából állott; vérökkel szomját oltá; 's megholt társainak koponyáji ivó-pohárul szolgáltak neki. Az angol nagy-hajó csupán történetből vetődött erre; a' kőszikla felől egyébként is már tudva volt, hogy laktalan és terméketlen. Mivel azonban még is éjszaka' idején rajta tüzet vőnek észre, csolnak küldetett oda, 's a' kőszikla' lakosa a' nagyhajóra vitetett. Powel kapitány ur az embert elvitte Nuahe-

wához, hol őt egy europainak gondviselése alá adta, ki őt azelőtt is már ismérte.

A' GAZDASÁG' NÖVEKEDÉSE ANGLIÁBAN:

A' londoni Statistikai Társaság' mult-évi egyik ülésében, Sykes alelnök egy értekezést olvasott-fel, a' külön néposztályok' gazdagságának 's kiadásinak növekedtéről, mellyből kiviláglik, hogy az 1832, 1833 és 1834dik években a' fényüzési tárgyakra, ugymint: paripákra, kocsislovakra, hintókra, udvarló-szolgákra, kutyákra, játékra, fogadásokra 's t. effélékre fordított tőke 405,944,000 font sterlinget tőn; mi is 1820 óta 61,667,000 font sterlingnyi növekedést mutat. — A' feljebb érintett 3 év alatt a' kereskedésben öszvesen 330,390,430 f. sterlingnyi tőkepénz használtatott, 's igy 1820 óta csaknem 88 millio font sterlinggel szaporodott. — Továbbá azon jövedelem, mellyet Nagybritanniában 443,900 ház évenként behoz, 16,629, 980 font sterlingre terjed; Sykes e' jövedelem' tőkéjét 300 millió font stgre becsüli, 's e' szerint a' tőke 59,200,000, az esztendei jövedelem pedig 2,360,f640 font stggel szaporodott. — Az egész alaptőke, melly 3 év alatt fényüzési czikkelyekre, hajó-épitésre 's a' kereskedésben használtatott, teszen 1,037,343,430 font sterlinget. — A' növekedés tehát 208,704,977 font st. — Miután a' fensőbb néposztályoknál a' gazdagság' ezen növekedése meg vala mutatva, érdekes lőn azt is kinyomozni, valljon ezen előhaladás a' kevésbé vagyonos osztályoknál milly pontra emelkedett. Sykes ugy találá, hogy 1831ki nov-től 1833ki novemb-ig az egész egyesült királyságban a' betételek' száma 45,755el, 's a' betétetek' öszvesége 1,403,464 font sterlinggel szaporodott. Ez idő alatt a' szaporodás Angliában 8, Irlandban pedig 20 pcent. tőn; a' szegényi-adó ellenben csak 7 pcenttel szállott. — Meg kell itt fájdalom még azt is jegyezni, hogy a' vétségek' növekedése jóval nagyobb 's tetemesebb volt, mintsem a'népességé és nyomorúságé. 1821től 1825ig 's 1825től 1832ig a' gonosztételek 44 pcent. emelkedtek. 1825ben a' népesség' számához hasonlitva, egy vétség jött 866 személyre, 1831ben pedig 1 vétség 686ra.

POLYTECHNIA.

Uj-szerkezetü pisztolyok. Bajorországban, egy Fronten-helységbeli molnár' fija, Osterried József, aző saját eszmélkedése által a' lőfegyvereket olly tökéletességre hozta, melly valóban álmélást érdemel. Ö t. i. három pisztolyt készitett, mellyek közül egyik két csővel 's négy aczél-kakassal bír, belőle egymás után négy erős lövést tehetni; a' másik pisztolynak egy csője van hat üreggel, kivül a' szem egy kakast sem láthat, hanemcsak a' közönséges nyomattyút; ebből hatszor lőhetni egymás után, foganatos erővel. A' harmadik 's legnevezetesebb pisztoly pedig egy, nyolcz-üregü csőbül áll, mellyből az ember egymás után megállapodás nélkül tizenhat lövést tehet; e' fegyver, alkatára nézve hasonlít a' másodikhoz. A' feltaláló jelenleg Münchenben mulat, hogy találmányát hirül-terjessze 's illy fegyverek' készítésére magának privilegiumot eszközöljön-ki.

Ut-mérő. Londonban legközelebb egy uj műszert találtak-fel, mellyel egy már bevégzett utnak hossza mérethetik-meg; 's vele nemcsak két, de négy-kerekü kocsikon, sőt, a' mi több, még gőzkompok 's vitorláshajókon is élhetni.

A' HÁROM ÓRIÁS-ASSZONY RHEIMSBAN.

A' rheimsi vásár' alkalmakor nem rég három óriás asszony jelent-meg, egyik a' másikát halálosan gyülölé 's mindenféle álfogással éltek, hogy a' nézőket magokhoz csábítsák. A' kajánság és becsfeltés nemcsak a' szálas hölgyek közt uralkodott, hanem még ezeknek szolgáira is elragadott; 's kettő közt a' mutatvány-sátor előtt illy élénk szóvita kerekedett. „Az én óriásném nagyobb a' tiédnél" monda Gontard Chamaillothoz. „Az nem igaz — válaszolt ez — az enyim nemcsak nagyobb, de százszor szebb is a' tiédnél; ő háromszáz fontot nyom, mezítláb." — „Hazugság!" — „Nem hazugság."—„A' te óriásnéd csupa szemtelenség, az enyim pedig maga az ártatlanság." — Igy folyt ez sokáig, 's a' két versengő társ egy borházba mene, kétségkivül azon régi franczia közmondásnál fogva, hogy: a' nyelv ha megnedvesül, a' szavak is jobban ömlenek. Itt ők a' perpatvart szabadon folytaták, 's a' dolog' vége az lőn, hogy Gontard, mint erőtlenebb bajtárs, eszmélet nélkül, vérrel 's kék foltokkal borítva, viteték-el Bachus' csarnokából.

APHORISMÁK 'S ELME-SZIKRÁK.

A' leányzó — ugymond Jean Paul — örökké az ifjunak legszebb rózsája marad; 's az asszony — ugymond Rousseau — örökké a' teremtés' koronája.

Egy leányka még maga előtt is örömest titkolná első szerelmét; már második szerelmét csak mások előtt titkolja; a' harmadikat pedig már senki előtt sem.

Három dolog igen terhes mind a' physikai mind a' moralis világban, 's mind képleges, mind saját értelemben, ugymint: lárma, szel és füst.

REJTETTSZÓ.

Többnyire pénzt kíván négy elsőm 's orvosi gyógyszert;
Hátramaradt jegyeim magyaros mentékre szabatnak.
Ijesztő tünemény három végsője tagomnak,
Melly is várairól híres kerületje hazánknak.

B. G.

Az 55dik számu rejtettszó: Balaton.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

57. szám | Pest, julius' 18kán | 1835.

A' PÁNCZÉLOS VITÉZ.

Tiszta csermely' partvirányán,
Vén tölgyek' hüs árnyain
Ilka habként lejt alá 's fel
Hő Dezsője' karjain;
Kisded lábait virúló
Lenge bokrok rejtik-el,
Langyos szellők játszadoznak
Éjsötét hajfürtivel.

És szerelmes víg dal éled
Ilka' rózsa-ajkirul,
'S kedvesére kéjmosolygva
'S üdv' érzelmi közt simul:
Igy a' boldog pár enyelgve
Ingó bokrok közt halad,
'S barna szikla tűn szemökbe,
'S róla zúgó ár szakad.

Barna szikla' hűs tövénél
Űl egy pánczélos vitéz,
Ércz alá van rejtve arcza
'S a' futó hab-árra néz.
És a' zajra ébred a' hős —
Bosszu keblén 's láng szemén,
Rezzen Ilka 's szíve borzad
A' hős' vad tekintetén.

„Hitszegő te! hol van esküd?
Csalfa szűd másért hevül —
'S kebleden ledér álmokba
Más megjátszott rab merül?"
Hős! — mond Ilka — hagyjad esküm' —
Béla sirban nyúgoszik,
Sirja' gyászvirági' árnyán
Bús madárdal hangozik.

„Testem a' rideg mohos sír'
Jégölében hamvadoz,
Lelkem ah! nem lel nyugalmat,
Ezt csak állott bosszu hoz!
Véget értek már kevély lány,
Álnok csábításaid,
A' sir' öble nem sokára
Birni fogja hamvaid'." —

Szól a' pánczélos vitéz. 'S itt
Róla a' vas földre hull,
Béla' halvány arcza látszik —
'S ujra ködgomolyba fúl.
Ilka nem talál nyugalmat,
Béla' árnya üldözi.
Hervad Ilka; újul a' hold —
'S hamvát sírhant födözi.

T. K. L.

GYÖNGYÖS

Julius' elején 1835.

Midőn Pestből kiindulánk, még sok zsalu — mint sok elfogult ész — erősen betéve 's bezárva volt, jóllehet a' jóltevő nap már több óra óta egész fényében világíta földgömbünkre. Istenem! — gondolám magamban — nem volna e nálunk is czélirányos, Franklinnak amaz eredeti tanácsát, mellyet ő egykor Páris' lakosinak adott volt, itt is használatba hozni, azaz: „a' fényes nap' feljöttekor Pest' lakosit is naponként egyegy álgyu-lövéssel fölserkenteni, hogy — akaratjok ellen is — életre 's vidám egészségre viradjanak, 's inkább a' nap' tiszta fényét használják az éjjeli lámpagőz és faggyu-világ helyett."

Tulhaladván Pest megyének édenkertjén, a' zöld szinben fürdő Gedellőn, 's kivergődvén Hatvan' tája' feketés agyagjából, egy erdőből kiértünkkor, a' Mátra' amphitheatrumi kéklő hegyláncza' tövében, szerény szőlőkertek 's viruló fák közé rejtve, előttünk feküt Gyöngyös, és pompás két tornya — mint valamelly vendégeket váró felcsicsomázott fiatal házas-pár — nyájasan látszék minden jövő utast házai közé hivogatni.

Gyöngyös hasonló egy olly emberhez, kinek szerény külseje nem vonz ugyan első tekintetre magához egészen, de ha lassanként szivébe 's lelkébe tekinthetünk, folyvást vele szeretnénk lenni. E' városba is bele kell az utasnak érkeznie, 's annak belseje mind inkább nyájasb, kiesb és vonzóbb leszen. — Pompás uraság-lakok, kies kertekkel prémezve, váltják-fel a' többi picziny házakat, 's a' tán (illy kő-bőségben!) majd csak a' puszta természetrakta kövezeten kivül még a' legujabb izlés szerint készült több éjjeli argandi nagy lámpa is diszesíti a' fő utczát. — A' számtalan korcsma 's kinlóggó bor-czégér régi időkben nyerhetett szabadalmakra, — a' majd minden nyomon látszható, sok kivilágitott (aufgeklärt) ábrázat pedig e' szabadalmaknak ugyan csak erős ususbeli divatozásokra, mutatnak. Egyébiránt Gyöngyös' lakosit bizonyos erőtetlen szivesség 's nyájas vendégszeretés bélyegzi, mellyet az tudhat leginkább becsülni, kinek alkalma volt a' szineskedő önséget már ezernyi alakjaiban szemlélhetni.

Odaérkeztünk' estvéjén báro Baldacci Antal ur „vas korona" czimü nagy fogadójában — a' Gyöngyösiek' hôteljében — egy, valóban fényes tánczmulatságot adott, mellyet több főrendü uraság diszíte jelenlétével. A' csinos alaku teremben a' helyben fekvő dzsidások' hangászkara muzsikált, 's a' terem' oldalait körösleg Gyöngyösnek, Egernek 's a' többi hevesi vidéknek serdülő Szépei szines virág-füzér-

ként fogák-körül. Az oldalszobákban hosszu táblák látszának nyögni a' rájok halmozott czukormüvek' 's egyéb étnemek 's italok' terhe alatt, — mig másokban ázsiai kénnyel füstölögtetheté kedvelt pipáját az e' nélkül (?) mulatságot nem ismerő. — A' tánczmulatság olly igen élénk 's heves (hevesi) volt, hogy a' társaság csak akkor szélyedt-el, midőn a' fényes nap már reá viradt. —

Másnap egy itteni nép-ünnepnek valánk tanuji, melly a' város' részéről adatott. — Gyöngyöstől egy órányira, a' Mátra' hegylánczolatának egyik szögében, mintegy világ elől elrejtve, fekszik a' Gyöngyösiek' zugligetje, a' benei fürdő. E' regényes, titkos völgybe látszék e' délután Gyöngyösbül minden kihuzódni, ki csak mozoghatott. A' kis völgy csak hamar megtelt kocsikkal és zsibongó néptömeggel, mellyből egyes csoportok az oldalhegy' tetejére ballagtak, 's az odafen lebegő gyöngyösi 's egri szépek különösszinü kalapjaik 's napernyőjikkel ugy látszának a' hegyen csüggni, mint piroslik a' vidorszinü megygy és cseresznye az élőfa' zöld lombjain. — Ugyan e' hegy' tetején adá Kilényinek jelenlevő társasága is — a' pozsonyi arenaként — szabad ég alatt 's énekes előadásokkal elegyitve, egy, épen e' helyre, a' benei fürdőre, hamarjában travesztált kis darabját; mig azalatt lent a' völgyben több banda folyvást zenge, 's azon nagy tábla elkészült, mellyhez az itteni tisztesbek (honoratiores) a' játék' végével letakarodtak. A' ki, áldomás-köszöntéseket 's toastokat még ősi módra nem hallott, az ezeket itt A-tól Z-ig mind meghallhatta volna. A' vendégeskedők' éljen-eit, a' hátul tömve álló nép százszorozva viszhangoztatá, ugy hogy a' Mátra' bérczei is riadoztak miatta. A' teli hold' varázs fényénél tért végre a' magát kimulatta nép városa' csendes hajlékiba vissza, 's képén olly nyugalom 's megelégülés mutatkozék, mintha ez nap az éden' gyönyöreiben részesült volna.

Szekrényesy.

A' BÉKVÖLGYI SIRVERS.

Épen május' első napja volt, midőn Békvölgyön a' szerencsétlen szép Ilonkát temették. Gyönyörü délutáni idő. A' nap szeliden mosolygott a' falu felett emelkedő bérczek' pázsitos ormaira; alant a' gyönge levelkékbe öltözkedő erdő már árnyékba kezde merülni, 's benne a' fülemile esti dalait édesen hangoztatá. — Hat legény viszi a' fejér lepellel borított koporsót, mellyet a' gyöngy tavasz' zsenge virágai füzérbe fonva öleltek. A' benne alvónak szüléji jajok közt lépdelnek a' koporsó után—és halovány arczczal tántorog egy ifju. Mikó ez, Ilonka' egykori jegyese. — A' nép pedig halk suttogással búsan követi őket. A' sír' szélére tett koporsó fölött a' szülei jajok folyvást hangosabbak és szívhasítóbbak lesznek. Mikó pedig lehajlik, hogy emlékvirágot vegyen kedvese' kishajlékáról, 's megeredének könnyei forró özönnel, és fölegyenesülvén, zokogó ajkai illy szókra nyiltak: „Ilonka! szunnyadó jegyesem! ah nem lehetél enyim tehát boldog falunkban? de sietek utánad, hogy enyim légy az örök országban!“ — Ezzel, a' népet ott hagyva, szilárd léptekkel sietett haza; de midőn öreg anyja a' temetésről haza ért, a' küszöbön összeroskadtan 's eszmélet nélkül találá őt.

Mikó Békvölgyön közönségesen becsült ifju 's a' pajkos leányok' beszédinek kedves tárgya volt. Gyermekkorban együtt járt iskolába Ilonkával, 's iskolatársaik még akkor a' gyürüsdi-játékban összeházasíták őket. Mondják, hogy a' gyermeki vágyak szellőszárnyakon csoportosan lebegnek-elő 's pihenés nélkül lebegnek-el, ritkán hagyván magok után nyomot a' jövő évekre. Mikóval nem így történt. Egyéb kedvélyei jöttek és mentek; de ezen egy — t. i. Ilonka iránti vonzalma — maradandó gyökeret vert szivében. A' gyermeki játékos érzelem indulattá erősült, 's az ifju' éveivel együtt-nőtt és erősbödék szerelme is. A' leányka szüléji nem ellenzék ezt, mert a' szelid, eleven ifjuból korán kitetszett, hogy atyja' középszerü vagyonának jó gondviselője leend.

De N* báróné Ilonkát kis gyermeke mellé Kassára kéreté, 's oda adták. Ott látván a' kegyes báróné a' növendék szép leányka' szelid ügyességét, megkedvelé őt. Gyakran hallgatá vidám beszélgetéseit a' békvölgyi gyöngyvirágozásról, a' husvét-másodnapi vigalmakról 's egyébről. — Igy történt, hogy egykor a' báróné' tiszttartója—kinek fiatal nője mult nyáron hala-meg — bejövén asszonyához, a' leánykát megkedvelte, 's iránta szándékát megjelenté a' bárónénak, ki közlé ezt a' leány' szüléivel. Most ezeket öröm borítá-el; 's azonnal hajladók valának az uri vőt elfogadni. — Az erőtlen hiú lelkek' napja a' gazdagság, melly felé epedve fordulnak; de a' természet' teremtő ölén serdült léleknek borulhatlan 's örökre imádandó világa az egyszer forrón megszeretett tárgy. —

Elhülének Mikó iránt a' szülék 's csekélységét mellőzni ügyekeztek. De a' tiszta-lelkü leányka nem örvende sorsának. Ő csak Mikót szerette, 's így neki grófi kérő sem kellett volna. Keservesen megrendült az ifju, midőn honn a' leány' szüléji tudtára adák Ilonka' szép szerencséjét. Némán folytatá dolgát az elszomorodott ifju; néhanéha megállapodék, földre szegezé szemeit és mély gondolatokkal lát-

szék küzdeni. Egyik estvén csöndes foglalatosságát elvetvén, hirtelen utnak indult, 's egész éjjel utazván, másnap estve Kassán termett. Nyakába borulva és zokogva fogadá őt Ilonka; a' legény pedig imígy szólt: „Szeretsz-é engem, édes rózsám? — örömestebb jőnél-e hozzám, mint amaz urhoz?“ — „Oh Mikóm! — felele a' leány lesütött szemekkel 's az ifju' kezét hevesen szorítva — meghalok, ha tiéd nem lehetek!“ — „Bizzál tehát, babám, — majd beszélek én apáddal.“ — És kedvese' édes vallomását vivén magával, vigan fütyörészve ballagott hazafelé a' hóval borított erdőkön keresztül, és bátor lett volna ezer farkassal is szembe szállani.

De néhány nap mulva azon bús hir jöve Kassáról, hogy Ilonka beteg, — a' gazda ijedt sietséggel fogta-be két legszebbik ökrét, és kasba tevén egy pár vanna jó őszi túrót a' báróné' számára, sietve, a' mint lehetett, hajta ő most Kassa város felé. Valóban sulyos betegen találta leányát. Mint mosolyogni tetszik az őszi derekben viruló rózsa a' kertész felé: olly fájdalmas mosollyal fogadá atyját Ilonka, és Mikó felől tudakozódék. A' leány néhány sebben szenvedett. A' tiszttartó a' báróné' tanácsából minden módon iparkodott a' leánynak kedvét keresni, 's így egykor szánkázni vivé őt. A' báróné' legtüzesebb paripáji fogattak-be. De a' lovak megrémülvén, a' szánat felforgaták és a' leányka kemény zúzást kapott. Ehez járulván még azon gyötrő aggodalom is, hogy felgyógyultával ujolag kényszeríttetni fog, betegsége nagyon sulyosbult. Az atyát lehetlen volt akaratjától eltartóztatni, hanem egynapi ott-mulatta után haza ohajtozó beteg leányát — a' kegyes báróné' tetszése szerint jó meleg ágyba takarván, utnak indult visszafelé.

Mikó keserűen zokog vala kedvese' ágyánál, híven virasztgata mellette, — és csüggedezve szemlélé, hogy tavasz' nyilta felé a' szép leányka' arczrózsáji mindinkább hervadoznak. Végre aprilis' utólján, egy mennyei mosoly vonulván-el annak arczain, örökre elszenderült.

Mikó' életfonalát iszonyuan szaggatá-meg kedvesének halála; szüntelen eszén kivül beszélt, — majd sirt, majd kaczagott beteg-ágyában. Néha eszmelet-nélkül ismétezgeté azon dalokat, mellyektől egykor széna-gyüjtéskor 's vasárnapi zamócza-szedéskor olly vigan viszhangoztak volt a' rétek és erdők, az ő és Ilonkája' ajakiról. Majd ismét egy ideig szótalan busongó vala.

Már némult a' madár-ének az erdőkön, 's az ősz' hideg forgószele néhanéha sárga leveleket kavargata Békvölgy felett a' körüle meredező hegyekről; — midőn Mikó sápultan fölkele ágyából, és mint árnyék, ingatag lábakon intézte lépteit a' temető felé. Hidegen zúgott-el a' szél a' sírok' meztelen ákász-galyai közt; Mikó pedig kedvese' sirdombján ült, csendes könyharmat folydogálta és apró száraz ágakat szurdalt abba. „Virítanod kell, kedves halom! — monda tébolyodva — ha fagyos szél süvölt is fölötted, — szép virágokat ültetek reád!“

Míg kün a' hegyeken förgeteg zordonkodék, és rideg szárnyairól élesen csapkodó havat szórt, ő a' meleg szobában beteg ágyon fekütt, és vagy nyögdele a' lankadt keblében zajongó zivatartól, vagy halkan nedvesíté a' párnát könyeivel, busongó öreg anyja' virasztó mécsvilága mellett. Ilonka' kesergő szüléji is meg-meglátogatták és fájdalmas szivvel álldogaltak beteg ágyánál; de nem segíthetének: ő pedig ollyankor elmosolyodék 's fejét vánkosába rejté-el.

A' kikelet' közeledtével mindig gyengébb 's nyugtalanabb lőn. Elmult immár böjtelőhó, el vele a' zivataros tél is. — Egy böjtmáshavi napon, mintha a' haldokló tél még egyszer akarná szárnyait megrázni, borúban állott az ég 's hideg szél zúgott a' völgyön keresztül a' falu felett, és havat hordott. A' hű öreg beteg-ápoló kitért a' szobából, 's midőn visszajő, elrémülve pillantá-meg az üres ágyat és — fija nem vala sehol. Elsikoltván magát a' jó anya, egyenesen a' temető felé sietett, mert fija egy idő óta csak azzal ábrándozott. Ott találá őt Ilonka' sirjánál, mint sirból kikelt halottat. „Ne bántsatok — kiálta vaczogó fogai közül — jő a' tavasz mindenüve, csak e' hóhalomra nem; mindenütt nyár van, mindenütt virág nyílik, csak itt van hideg, csak itt nem akar virág tenyészni.“ — Életjel nélkül vivék haza, 's csak sokára veté-föl homályos szemeit a' melegített ágyban és zavarultan tekintgete maga körül. Ezután mindig eszméletlen ábrándok közt nyavalygott darab ideig, és felgyógyulhatása felől már rég minden remény elenyészett. Aprilis már végéhez közelíte. — Takarójával kezde motozni az ifju, azt ránczokba szedegetvén, és „Koszorút kell kötnöm fejünkre — mondogatá — menyekzői koszorút!“ Más nap' hajnalán csöndes fektéből felült, és anyját, ki fejét szék' karjára hajtván mellette elszunyadt, halkan érinté: „Anyám! ma éve, hogy elaludt Ilonka — nemde?“ Anyja szomorúan igenlé. Az ifju mélyen hallgata egy ideig, de lélekzete gyorsabbult és szemeit merőn egy helyre szögezé. Majd ismét fanyar mosolyodással felszólalt: „Látod Ilonkámat, anyám, milly fényben jött-el érettem? — rozmarinág kezében — int — megyek! — Isten veled, jó anyám!“ És erőkedett fölkelni, de egy erős rázódás végig futá tetemeit és — megszünt élni.

Jegyeséhez takaríttaték a' híven szerető ifju. Bús történetét nagy készséggel regélve, ha fölötte a' kikelet' pacsirtája első dalát elénekli, sirkövüket ifjak 's leányok most is koszorúkkal ékesítik; rajta pedig, bár az idő mohával lassanként takargatja, még most is olvasható e' sírvers:

Két sziv égett, egymásért nevelve
Tiszta lángjait:
Hasztalan; de nézd oh ifju vándor!
Eggyé olvad itt.

Borkúti.

A' MÁSHOZ HASONLÍTÁS' VESZÉLYE.

(Igaz történet 1797ből.)

Példátlan csalódás okozta, ezelőtt harminczenyolcz évvel, Franczia-országban, hogy bizonyos egészen ártatlan ember, egy másik bünös helyett megöletett. Az ártatlan férfi neve Lesurque József. Született Donai városában. Ugyan ott is élt tisztességes házasságban. Értéke mintegy tiz ezer franknyi lehetett. Becsületes magaviseleteért honfitársai mindnyájan szerették 's bőcsben tarták. Harminczhárom esztendős korában, egész háznépestül Párisba költözött, olly szándékkal, hogy serdülő gyermekeit ott neveltesse. Ezerötszáz frankos szállást fogadott, mellyet ki is föstetett díszesen. Volt neki többek közt valamelly Guesno nevü jó ismerőse, kinek pénzt is adott kölcsön. Ezen Guesno egykor őt reggelizni magához hítta. Guesno' szállása bizonyos Richard nevü embernél volt, ki hasonlólag Donaiból vevé származását, 's tékozló tulajdonáról mindenkitől ismértetett. A' reggelizésen jelen vala Richard is. Azalatt egy más valaki, Courriol nevü polgár, is hozzájok ment. Épen azelőtt kevés nappal történt, hogy a' lyoni posta-kurirt az ország-uton kirablák 's meggyilkolák. Ugy sült-ki pedig a' dolog, hogy Courriol volt az egyik gyilkos; és őt épen azon vendégházban fogták-el, hol Guesno lakott, mellyért ez utóbbinak irományit is elszedték. De azokban a' cselekvénynek legkisebb nyomára sem találván, Guesnonak megengedtetett, hogy irományit a' rendőrségtől elvihesse. Azonban Lesurque' szerencsétlenségére történt, hogy ő épen ezen napon találkozott-össze az utczán valakivel, ki azt kivánó tőle: kisérné-el őt a' rendőrségi irószobába. Lesurque ezen szivességet az idegen iránt teljesíté. Az irószobában épen a' kurir' meggyilkoltatását illető nyomozás folyt, több tanu is megjelenvén. Lesurque-nek másik nagy szerencsétlensége az volt, hogy a' gyilkosok' egyikéhez igen hasonlitott, — kivevén azon egyet, hogy Lesurquenek szőkés, a' gyilkosnak pedig gesztenye-szinü haja volt. De végre a' pöri oklevelekből még az is kinyilvánult: miképen az emlitett gyilkos azon napon, mellyen a' gyilkosság történt, szőke vendéghajat tőn-fel, hogy magát annál inkább eltitkolhassa. Két tanu, kiknek Lesurque azonnal igen szemükbe ötlék, őt mint gyilkost a' nyomozó birónak minden kétkedés nélkül tüstént bemondá; mellyre Lesurque, Guesnoval együtt, mingyárt ott helyben elfogatott. A' pör folyamatba vétetek; a' két tanu az ő tett vallomásai mellett, tovább is állhatatosan megmaradott. Guesno az alibi-t (akkor máshol-létét) kétségbehozhatlanul megmutatta. Igy tenni iparkodott Lesurque is. Párisban ismeretes két derék festőt hivatott-elő, kik azon vallomást tevék, hogy a' gyilkosságnak egész napját Lesurquekel tölték-el. Hasonlót vallottak róla azon munkások is, kik aznap szobája' föstésével foglalatoskodtak. Huszonnégy tanu érkezett, többnyire mindnyájan Donaiból, kik egyhangulag azt vallák felőle, hogy ő, mig ott lakott, magát mindig becsületesen viselte. Ártatlanságának még nagyobb bebizonyitásaul, előállittatott egy drága-kövekkel kereskedő boltos-kalmár is, ki saját jegyző-könyvéből mutatta-meg, hogy Lesurque tőle azon napon néhány becses müvet vásárlott. Hanem (ujabb szerencsétlenségére Lesurque-nek!) a' datumon igazitás vétetett észre. A' gyilkosság Floreal', azaz: majus' 8dikán történt; a' kalmár' könyvében pedig a' 8-as szám kilenczesből átszott kicsinálva. Melly váratlan körülmény egészen elnyomta Lesurque-öt. Az itélő-birák' elméje most már elfogódva lőn, 's ők most teljesen azt hivék, hogy mind azon tanu, — kik Lesurquenek pártján álltak, — ennek családja által pénzzel vesztegettetének-meg; 's őt, Courriollal együtt, tüstént halálra is itélték. Azonban, alig mondatott-ki fejére a' halálos itélet, midőn Courriol (ki a' gyilkosságot mind ez ideig tagadta) olly vallomást tett, hogy Lesurque ártatlan; és megmagyarázta, miképen Lesurque 's a' valóságos gyilkos között (kinek neve Dubon) csak a' nagy fenforgó hasonlatosság okozná a' tévedést; azaz: hogy csak a' Lesurque és Dubon arcz-és test-alkataik' hasonlósága csalá-meg ama' két tanút. Courriol még azt is hozzá adta, hogy, — mivel neki már minden esetre meg kellene halni, — isten és birószék előtt kinyilatkoztatni tartozik, mielőtt meghalna: Lesurque ártatlanul hal-meg. Egy asszonyszemély, kinél Courriol lakott, hasonló módon beszélt Lesurque' ártatlansága felől. A' törvényszék, melly ekkor már a' halálos itéletet kimondá, annyira tétovázott, hogy jónak találta ez ügyet az igazgatóság elibe terjeszteni. Hanem ez, — kezei a' constitutio által nagyon meg levén kötve, azt az ötszázak' gyülése elibe adta; ez viszont a' dolog ujabb megvizsgáltatását egy külön biztosságnak hagyta-meg. A' biztosság pedig csak azt forgatta szemei előtt, mi a' törvényekben meg volt határozva imez szókkal: „az esküdtek által kimondott itélet ellen nincs följebbvitel; és az illy birói-itélet másíthatatlan.“ — Igy történt tehát, hogy Lesurque ártatlanul megöletett. Ő, halála' óráján, birájinak megbocsátott. Courriol pedig végső pillanatjaig kiáltozta, hogy Lesurque ártatlanul öletik-meg; mert nem ő, hanem Dubon az igazi gyilkos. Nem sokára azután, ugyancsak Courriol' vallomására, még egy harmadik gyilkost is kézre keritének, ki hasonlólag mind halálig erősité, hogy Lesurque ártatlanul haltmeg. Dubon maga is kézbe került. Ekkor látta mindenki, melly igen hasonlít Dubon Lesurquehöz, és milly szörnyen tévedett az itélőszék. Már most Dubon is halálra itéltetett 's meg is öletett; de azzal a' szegény ártatlan' életét visszahozni többé nem lehetett. Később még egy más bünöstársát is megtalálák Madritban, ki hasonlókép Courriol' tolvaj-czimborájához tartozott; ez nemcsak szóval hirdette Lesurquenek ártatlanul történt megöletését, hanem forma szerint is megirta azt végrendeletében, melly a' versaillesi egyház' levéltárában tétetett-le, hol huszonöt évvel később (1822.) megtaláltatván, Lesurque' maradéki, annak megöletésekor elkobzott jószágaikat a' statustól törvényesen pörölték-vissza.

REJTETTSZÓ.

Bár te kapáltad szőlődet, részt vészen egész is
Abból. Őt jegyemet védi az égnek ura.
Sz. Ig. Zala Vből.

Az 56dik számu rejtettszó: Veszprém.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

58. szám Pest, julius' 22kén 1835.

JANKÁHOZ.

Letünt vidám napom,
Szűm búban sorvadoz,
Tavaszló életem
Mint rózsa hervadoz;
Gyászos fohászaim
Lengnek hüs alkonyon;
Hő könnyek futnak-el
Sötétlő arczomon.

Hozzád, kedves Leány!
Szárnyal tüz-érzetem,
Szűm' enyhe balzamát
Csak kebleden lelem;
Mosolygó kék szemed
Belém él'tet lehel,
Búmat csak üdv-adó
Csókod szélyeszti-el.

De ah! szűm csalfa Lány,
Hiába tán eped!
Más nyugszik kebleden —
'S mást éltet bájszemed:
Ugy bús magányba el,
El! nyögni kínomat —
Mig a' hulló levél
Elhozza síromat!

T. K. L.

NÉHÁNY KOMOLY SZÓ A' BUDAI SZINÉSZ-TÁRSASÁGHOZ.

A' „Hajzolatok" második félévi 2dik számában kijött „Észrevétel a' kritikai töredékekre" egy igen nevezetes jelenés a' játékszini évkönyvekben; mert első 's eddig hallatlan példa, hogy egy színésztársaság' egész testülete közegyezéssel a' birálatok ellen, mik iránt csak hálával tartozik, fölkeljén 's legjobb akaratu barátit, kik ügyét az igazság' palástolatlan kimondása által kivánták elősegíteni, méltatlan sértegetésekkel megtámadja. — Illy kifakadások bizonyos tekintetben kivánatosak lehetnek, mennyiben t. i. a' vélemények' harcza 's az ideák' surlódása által az igazság' tisztább kifejlését eszközlik; de szomorú jelei egyszersmind annak, milly fonák irányzatot vehet egy társaság, mellynek főfeladása és kötelessége: a' nemesnek, szépnek 's jónak terjesztése volna.

Midőn az Őszinte Testvérek, az uj szinész-tagok' érkeztével egy uj és szebb játékszini időszak' földerülését reméllvén, töredékeiket a' közönség' itélőszéke elibe bocsátni kezdék, két czélt akarának elérni: e l ő s z ö r, hogy az említett divatujság' olvasóit a' budai színészet' valódi, nem palástolt, nem tömjényfüstbe burkolt állásáról tudosítsák; m á s o d s z o r, hogy a' színésztársaságnak is, részint érdemlett dicséret, részint hibáik' érdemlett megkorholtatása által tehetségük szerint használjanak, nem pedig hogy őszinte véleményeiket erőszakosan elfogadtassák. — Mi az első részt illeti, az arról hozatandó itéletet csak a' tiszt. közönségre bizzák, melly bizonyosan el fogja ismérni, mennyire tisztelték soraikban az igazságot, e' bálványolt ritka földi tüneményt. — A' második részre nézve ha czélt nem érhettek, bátran merik állitani, hogy nem bennük a' hiba.

A' budai színésztársaság nem tagadja a' birálatok' hathatós munkálatát, sőt azt tapasztalásból ismerni állitja. Tudtunkra az eddig megjelent magyar játékszini birálatok örökös és gyakran méltatlan dicséretekkel valának megtömve, 's a' már nem épen gyermekkorú budai intézetet is minden kor olly vétkes lágysággal ápolák, mellynek csak rosz következése lehet. — 'S ezek volnának azon birálatok, mellyeknek hathatós munkálatát a' színészek tapasztalásból ismerik? — Bár azon jeles mondásokat, mellyeket a' birálat felől olly bőven halmoztak-össze, praxisban sajátjaiknak bizonyítnák! — de maig is minden csak oda mutat, hogy a' budai játékszinnél uralkodó legveszélyesb belső baj: a' birálatok' nem tűrhetése, 's azon nevetséges önhittség, min egy magasabb müveltségü színésznek mindig felülemelkedve kellene állnia. — A' mi magyar színészink tűrik sőt szeretik a' birálatokat, azaz: türik sőt szeretik a' pazérul hintett dicséreteket, 's ha ki ezen dicsérő rendszertől, melly mellett játékszinünk álló-tóként veszteglett, elég bátor eltávozni, az illyennek számára mingyárt készen van a' legilletlenebb kifejezések' egész legiója, az e l m é n c z, r é s z r e h a j l ó, k a j á n, p i s z k á l ó 's a' t. czim-adások. — Ők, hogy ezen tagadhatlan 's minden dolgainkban olly vastagon mutatkozó bűnnek, — az igazság' meg nem emészthetésének, szebb szint adjanak, általányosan ugyan birálatok' barátinak nyilatkoznak, de a'kritikai töredékeket, mint elménczkedő, részrehajló, undok kitételekkel rémitő, — 's isten tudja, miféle szörnyekkel megtömött p i s z k á l a t o k a t, megvetik, 's ezeken a' birálat-türhetés' kijelentett elve hajótörést szenved.

Ha a' k r i t i k a i t ö r e d é k e k n e k, mint futólag irt töredékeknek, vannak is számos hibáji, de, hogy azokat az említett észrevételben fölhozott bélyegek nem szennyítik, azt minden, el nem fogult igazság-barát, minden, kit mérsékletlen önbecsülés el nem vakított, meg fogja ismerni. — Magukon

a' szinészeken kivűl talán csak K-ey azon ember széles Magyarországon, ki a' kritikai töredékekben elménczség-fitogtatásra akadt (lásd Honmüvész' 52ik számát) 's példa-felhozásban ők sem szerencsésbek, mint K-ey: „végre folyó hónap' 20án ismét egy classicus mű adására szánták-el magokat szinészink"; — ez, úgy látszik, igenis komoly kitétel, mellyben elménczkedés' nyomára csak az akadhat, ki magában előlegesen föltevé, hogy találjon. Ha az Őszinte Testvéreknek szándékjok lett volna elmésségüket a' szinészeken köszörülni, alkalom valóban erre nem hijányzott.

A' részrehajlás' undok vétke olly vád, melly alul a' vádolt csak tettleg mentheti-föl magát, nem pedig szavakkal. Ki a' kritikai töredékek' minden számát átolvasni elég béketüréssel birt, nevetni fog e' vád fölött. Mellyik a' szinészek közűl az, ki azokban érdeme szerint dicsértetve 's megrovatva ne lett volna? hol van ott azon mérsékletlen, tulságos dicséret, melly a' dicsértben minden nemes ingert kiolthat? — nincs ott csak egy is az egész társaságnál általányosan tökéletesnek nyilatkoztatva, 's csupán ez azon szó, melly magában „ne tovább"-at foglal. — Ez hát egyik veszélyes következése a' birálatoknak, hogy a' szinészi szorgalmat elfojtják!! Valóban hallatlan dolog! —'S ha igaz volna is, hogy némellyekre sok dicséret volt pazérolva, azokban é a' hiba, kik azt azért tevék, hogy a' gyermekeknek (a' társaság' szava) czukrot adjanak, vagy abban, ki magát ez által elragadtatni, elbódítni engedé, 's kiben a' jóra czélzó dicséret egyedűl csak rosszat szült? Ej ej! milly ármányos fogásra vetemültek szinészink, midőn itt lelkük' ohajtott tápláléka, a' dicséret ellen, kikelnek. Csak valljukmeg őszintén: nem a' dicséret, — ezen minden nemes kebelnek nemes ösztöne — bánt; hanem az sért, ha megrovatunk. — Soha egy magyar szinész sem szólalt még föl müvészi szerénységében, ha szinte második Garricknak kiáltaték is ki a' lapokban; de itt a' példa, hogy egy egész társaság felszólalt a' kritika ellen, melly őt képzelt magas röptében néhanéha emlékezteté, hogy földi eredetű.

Más részről, mennyiben t. i. a' hibákat számitgatják az Őszinte Testvérek, azon veszély' szerzőokainak állítatnak lenni, hogy „a' megrótt szinész az ő kritikáik által megzavarodik, 's menőben megakad", kiforgatva érezvén magát előbbi rendszeréből (mellyel ugyan hányadik bír tisztelt szinészink közül?). — A' rendszer, mi szerint egy szinész irányozza játékát, vagy rosz, vagy jó; ha rosz, úgy örüljön, hogy abból kiforgattatik; ha jó, úgy nem fog ahoz, üres beszédet követőleg, hűtelen lenni; mert ki magának bizonyos rendszert képes szabni, arról nehezen tehetjük-föl, hogy olly erőtlen nádszál legyen, kit minden kritikai szellő jobbra balra hajtogathat. — Teljes szabadságában áll minden szinésznek az adott tanácsot elfogadni vagy nem; 's kivánatos dolog vala, hogy az Őszinte Testvérek' némelly tanácsai után—p. o. először, hogy a' nyelv' tisztaságára jobban ügyeljenek; másodszor, hogy szorgalmasabban elkészüljenek; harmadszor, hogy az eredeti és nemzeti iránt több vonzalmat mutassanak; — nagyobb siker mutatkozzék.

A' szinésztársaság a' kritikai töredékekben undok (talán illőbb vala, keményeknek híni) kifejezéseket talál. De vallják-meg magok, nem vala é játékszinünk' állapotjában egy erősebb megrázatás' szüksége szembetünő? nem kelle-é az Őszinte Testvéreknek, hogy a' társaság' figyelmét megnyerjék 's hogy még némellyeknek isméretes phlegmaját is érdekeljék, az indulatokat a' fogékonyság' bizonyos lépcsőjére emelni? Őszintén mondva, igen szükséges vala előbb holmi ködöket eloszlatni, hogy a' szinészek annál tisztábban láthassanak. —Volt a' társaságnál néhány gyakori és soha eléggé nem ostorozhatandó hiba, mellyek p. o. egynél a' készületlenség, másnál a' grammatikátlanság, egyebeknél a' síró egyhanguság vagy affectálás 's a' t.; 's midőn ezeknek többszöri mogrovatása után se mutatkozék foganat, nem vala-é természetes, hogy a' birálók néha keményebb kifejezésekhez is folyamodtak?

Azt kivánja a' társaság, hogy szemügyre vétessenek az intézet' gyermekkora, 's tagjainak a' játékban alkalmazható tulajdoni. — Mi azt hisszük, mindig illő tekintet vala fordítva töredékinkben a' társaság' jelen helyzetére, soha nem is kivántunk Garricki vagy Schröderi tökélyt; sőt ha csak magyarországi tökélyt láthatánk, már örvendeni tudtunk; de hogy a' társaság' jelen helyzete bővebb 's jobb könyvtárt ne engedne gyüjteni, hogy a' szindarabok' megválasztásában 's a' fordítási hibák' kijavitásában nagyobb gonddal ne lehetne eljárni, minden különös áldozat 's minden ön-megerőtetés nélkül, azt most sem hisszük, sőt bizonyosan tudjuk, hogy a' t. m. Akademia által kijavított darabok' nem csekély száma haszon nélkül, játszatlan hever, míg sok, a' láda' legmélyebb fenekéről felkapart, óságok és silányságok színen forognak, 's a' közönséget untatják és idegenítik. — Értsen innét az, kire tartozik. — Megeshetik ugyan néha, hogy a' szinész szükségből, kifejlettségi irányával ellenkező szerepet vállal, de miért esik ez olly gyakran, 's mindig csak az elsőbb rendü szerepekben? — A' bécsi udvari szinházban gyakran elsőrendű müvészek vállalják ma-

gokra a' legcsekélyebb szerepet a' játék' teljesebb sikerülése' tekintetéből,— 's ezt a' magyar színészek közül mellyik cselekszi? — A' szükség tehát nálunk némi elsőbbségi követeléssel van összekötve; 's fog-e így a' gyermekkoru intézet szellemileg czéliránnyosan fejlődhetni; itéljenek ők magok. — Azt pedig hitessék-el magokkal, hogyha gyermekkorból művészi férfiuság' korára emelkednek, akkor az intézetet semmi kritika, legyen az bár piszkálat, pofozkódás vagy rugdalás (!!) ingadozóvá nem teheti, 's mit akármelly pártfogás nem képes végbe vinni, azt a' müvészi tökély kivíja. — Nem a' kritika teszi a' közönséget színpadjok iránt idegenné, hanem részint annak belső tökéletlensége, részint nemzeti részvétlenség. — Igen hibáznak tehát, ha azt hiszik, hogy a' keményebb birálat a' köz pártfogást elhidegíti, 's így boldogulásukat akadályozza. Higyék-el, hogy hosszas és tartós életet egészen más alapokra kell épiteni, mint képzelik, 's hogy birálatink a' közönség' részvétét igy is nevelték, de bizonyosan még inkább nevelék, ha az azokban itt ott elhintett jó tanácsok (csak azokat kérjük értetni, mellyekről közönségesen el van ismérve, hogy jó tanácsok) hivebb követőkre találtak volna. — Kritika még soha mitsem öltmeg, a' minek megvolt saját belső becse; hol pedig ez nincs, ott Kritika' segedelme nélkül is enyészet fenyeget. —

A' budai szinésztársaság által ajánlott birálati módokat el nem fogadhatjuk, és pedig az elsőt azért, mivel azt idő 's körülmények nem engedik, de azért is, mivel tapasztalásból tudjuk, hogy a' budai szinházi próbák nem annyira müvészi gyakorlatok, mint leczke-felmondások 's azokról egy darab' estveli sikerülésére következést húzni teljes lehetlenség. — A' másodikat pedig azért, mivel a' nyilványosság' szent elvét itt is mellőzni megbocsáthatlan véteknek tartanók; de azért is, mivel sajnálnánk az érdemes rendelő uraknak fidibusra való papirost szolgáltatni, — nem pedig valami magasb helyzet' érzetéből, — mellyről semmit sem tudunk.—Századunk' szelleme üldözze a' pulya-lelkűt, ki egy szinészt csak azért hogy szinész, 's így egyenesen szép és hasznos életmódjaért megvethetne! — Azt pedig, mit szinésztársaság mond, hogy t. i. a' birálat egyenesen csak ő rá tartozik, kereken tagadjuk; mert a' közönség, melly az intézetet ápolja, a' haza, mellynek szent neve a' játékszinnek is, mint hazai nyelv, erkölcs és izlés-nevelő intézetnek közérdeket ad, a' szinészek' haladásának mindig illető birája lehet, 's így a' kritikák is, mellyek a' szinészet' elő-vagy hátramenetelét a' közönség és haza elibe terjesztik, nemcsak szinészekre tartoznak. — Ohajtjuk, hogy e' komoly szavakat a' budai szinésztagok komolyan megfontolják.—

Ő. T.

GOSSELIN.

Gosselin nemes nemzetségből származott 's született Northallerton-ben a' yorki grófság' éjszaki kerületében. Eldődei hódító Vilmossal jöttek Angliába, szolgálatikért jószágot nyertek 's mind ők, mind utódjaik, Gosselin' idejeig, köztiszteletben állottak. Atyja egyházi hivatalra szánta őt 's iskolába küldé, hol a' tudományokat szorgalommal 's mint látszék, jó kedvvel tanulá. Szembetünő birtok'örököse 's természeténél vétkekre hajladó levén, szorgalmában csak tetteté magát, hogy atyját, mig örökét kezéhez vehetendi, megvakítsa. — Azonban nem fékezheté soká kicsapongó természetét 's hajladóságát a' bujaság- 's fajtalansághoz. Gonosz magaviselete atyját sirba vitte. Ha végkép el nem fajult vala, ezen eset magára figyeltette 's talán az erény' utjára térithette volna: de azon gazdagság, mellyet öröklött, egészen megtágítá azon féket, mellyet különben sem tartott feszesen kezében, 's Robert testvérével tobzódván, nem sokára elfecsérle mindent, mit atyjok hagyott. Ez által kényszeritve lőnek rablásból élni; vakmerőség és kegyetlen vadság az ország' félelmévé tevé őket 's annyira nőtt czimboráik' száma, hogy ez magát a' kormányt is nyugtalanítá. Az első, figyelmet érdemlő merény, mellyet említenek az évkönyvek, az volt, mellynek kivitelére Gosselin Midleton-nel és Selby-vel, korának két rablójával, egyesült. Tervük volt két kardinált, kik XIdik Eduárd alatt a' pápától küldettek Angliába, kirabolni; miben ők boldogultak is. Kirabolták a' barát- és apácza-klastromokat, templomokat, házakat, 's nem elégültek-meg a' martalékkal, de kegyetlenül konczoltak-le mindenkit, ki legkevésbé szegült is ellenök. — Simpson Endre, egy domokosszerzetbeli is, megtámadtatott általok, 's a' pénznek, mellyet magával vitt, átadására kényszerittetett. Tréfát akarván vele üzni, föl kellett egy fára állania 's hozzájok beszédet hevenyében tartani.

A' barát a' sz. irásnak következő helyét választá leczkéül: „Egy ember megyen vala Jeruzalemből Jerikóba, és találkozék tolvajokkal, kik őt megfosztván és megsebesitvén, elmenének, azt félig-holtan hagyván-vissza.“ Megmagyarázá ezután a' leczkét, mondván: „Egy levita jött vala Kristuszhoz, kérdvén tőle, mit cselekedjék, hogy az örök életet megnyerhesse. Krisztus felebaráti szeretetet ajánla neki 's elbeszélé azon példabeszédet, mellynek kezdete az idézett leczke. Egy pap 's levita érzéketle-

nül menének-el a' megsebesült mellett, de a' samaritanus könyörre indula 's mindent, mi tehetségében állott, megtőn, hogy sebeit begyógyitsa 's inségén könnyitsen." — Ezután következőleg osztá-fel leczkéjét: először beszélt az utazás' veszélyiről; másodszor azon személyekről, mellyektől származnak ezen veszélyek; harmadszor magáról a' veszélyről, 's nemcsak a' vagyonnak, hanem az életnek is hihető elvesztéséről. Az első pont' fölvilágositására azt mondá, hogy a' városban a' lakosok' sokasága átalmul szolgál az idegennek; máskép van ez a' szabadban, hol csak néhány lépésnyire kell távozni a' háztól, hogy rablók közé eshessünk. Azon férfi, kit a' leczke említ, Jeruzalemből csak Jerikóba akart menni, melly 3 óránvira fekszik amattól; de egy pusztán kelle átmennie, hol rablók üzék csínyaikat, 's ott éré utól az érintett szerencsétlenség. — Azután azokról beszéle, kik jámbor utasokat támadnak-meg az uton; játékosak- korhelyek- 's más gonosz személyekről, kik haramiákká lesznek, hogy bünös hajlandóságjokat kielégítsék. „Ha már magában igazságtalan, — folytatá tovább beszédét, — mást foglalkozásiban gátolni, annál gonoszabb tett, őt sajátjától megfosztani; 's ezen okból tevék azt, mind isteni, mind emberi törvények, halált érdemlő bünnek. Három neme van a' tolvajságnak: valakinek vagyonát egyszerüen elvenni; a' mellett erőszakhoz nyulni, 's elorozni azt, mi szent, jámbor czélokra rendeltetett. Ti ez utólsó vétekben tevétek magatokat bünösökké. — De nemcsak ti nemes uraim! vagytok egyedül tolvajok; a' fejedelmek, ha szükségtelen adókat vetnek-ki; alattvalók, ha vonakszanak törvényes tartozásikat lefizetni; kalmárok, kik hamis fonttal és mértékkel kereskednek; urak, kik szolgáik' bérét lehuzzák; szolgák, kik urok' munkáját 's érdekét elmulasztják; gyógyászok, gyógyszerárusok, szabók, húsvágók, ügyvédek 's más mindennemü mesteremberek mindnyájan czimboráitok. Sok tekintetben nem jobbak ők a' tolvajok és rablóknál, kik nem vehetik az istennek országát. — Innét következik: ne lopj. Ez olly parancs, mellyet isten a' tolvajok' minden nemére, rejtezzenek bármilly lepel alá, kiterjesztett. Azok, kik lelépnek a' becsület' ösvényéről 's tolvajság- 's rablásra adják magokat, ha idő előtt nem jutnak is akasztófára, megölethetnek a' viadalban, vagy az isten' büntetésének más neme érheti őket utól; magokat 's családjokat a' gyalázat' fertőjébe sülyesztik 's tul a' síron örök kínt kénytelenek szenvedni. Megtörténhetik, hogy ti sokáig fogtok élni 's az elfogatástól nem egyszer menekszetek-meg; de nem szabadulhattok lélekismeretektől, melly mindenhol kinzand félelem és rettegéssel. Igazságtalan birtok jobban mardossa a' szivet, mint az elvesztett; ez csak egyszer komorít, amaz minduntalan nyugtalanítja a' lelket. Fontoljátok-meg mindennek nemcsak kezdetét, de végét is. — A' tolvajság' kezdete börtönnel biztat, hol éhség, szomjuság, bilincs, láncz és férgek leendnek társitok, hacsak olly engedékeny ellenre, mint vallásos Eduárd vala, nem akadtok. Tanuságtokra elbeszélem történetét. Egy reggel ágyában feküvék Eduárd, midőn udvarának egy szegény embere belopódzék a' szobába, a' pénzládához ment 's vőn abból annyit, mennyit elbirhata, 's nem elégedvén meg azzal, eljöve másod izben is. De midőn harmadszor is lopni akara, megszólitá őt a' király, mondván: „ha tolvajságon kap a' kincstárnok, fel fogsz akasztatni." Közvetlen belépett a' kincstárnok, kinek megparancsolá a' király, hogy szabadon eressze a' tolvajt, mert nagyobb szüksége van pénzre, mintsem neki.—Innen következik, hogy a' veletek egy huron pendülők néha megszabadulhatnak; de mesterségtek' folyvástüzése mellett nem várhattok egyebet, mint hogy érdemlett büntetéstek csakugyan utólérend. Rögtön nem büntet mindig isten, de büntetése bizonyos, hacsak bünbánatra nem tér a' vétkes."

Azt hinné az ember, hogy illy beszéd nagy hatásu volt kalandorinkra; de sokkal nagyobb előlépést tettek ők a' gonoszságban, mintsem hogy megtérhettek volna. Életnemüket tovább is folytaták, napról napra félelmesbekké lettek 's olly vakmerően raboltak, hogy a' lakosok elhagyák mezei lakjaikat 's megerősitett városokban keresének menedéket. Azon katona-csapatokat, mellyek megsemmittetésökre küldettek-ki, megverék 's merényletüktől nem ijesztő-el őket sem a' veszély' nagysága, sem azon személyek' rangja, mellyekre azzal czéloztanak. Midőn a' király Anglia' éjszaki részében utazott, megtámadtaték egy papi köntösbe burkolt csapattól 's nemesivel kiraboltatott. Ezen harács nagy haragra fakasztá a' királyt, 's egy hirdetményben nagy jutalom igérteték annak, ki a' haramiák közül egyet elfogand. Nyereségvágy árulást szüle közöttük; nem mult-el egy hónap, 's közülök már is 60 adatott által az igazság' kezébe.

Gosselin' utólsó merénye, mellyet említ a' történetirás, a' durhami püspök' megtámadtatása volt, kitől elvett mindent, mi becsest magával vitt 's méltatlanul bánt mind vele, mind kiséretével. De a' kalandor' szerencsecsillaga hanyatlani készült. - Sok szerelmi kalandja volt, többek közt egy csapláros' nejével, kinek házát nem annyira a' bor' jóságaért, mint magáért asszonyaért látogatá. Mit meg akarván boszulni a' korcsmáros, elárulá a' haramiát 's embereit, épen midőn házában dőzsölének. A' biró (sherif) 500 emberrel véteté-körül a' házat, de a' rablók kétségbeesetten védék 's csak akkor adákmeg magokat, midőn az ostromlók közül 200an elhullottak 's csapatjok is leolvadt 's lehetlen volt a' menekvés. Erős őrizet alatt Yorkba vitettek 's a' nélkül, hogy törvény elibe állittattak volna, felakasztatának, sok elékelő és alrendü személy' örömére, kik a' vesztőhelyet körülköriték, a' gyalázatos kivégeztetésen vigadozva.

Ipolytáji.

REJTETTSZÓ.

Első tagom kérdez; a' végső tagocska
Ötödik betümmel megtoldva olly szócska,
Mellyet a' beforradt seben látni lehet —
'S vontan ha felleg, ugy nagy hasznokat tehet.
Ha első hármamhoz végbetümet adod:
Vagy légbe rúg téged, vagy megcsókolgatod.
Felső Magyarország nevemnek hazája,
Más néven pedig az égen van pályája.

Bghy.

Az 57dik számu rejtettszó: Seregély.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

59. szám — Pest, julius' 25kén — 1835.

A' VAD FÉRJ.

„Halj-meg asszony! él'tem úgy is
Kín öledben és pokol;
Néma sírt adok tanyául,
Boldog léssz, ha ott lakol."

Dörmög Tíbor nője mellett,
És az undok tettre kész;
Marka gyilkos tőrt szorongat —
'S mint pokolrém szerte néz.

Békén alszik a' gyülölt nő
Estsötétben pamlagán;
Álmában mosolyg — merengve
Boldogabb lét' csillagán.

'S ím hullámzó kebelébe
Villámként a' tőr merül,
Végsőt hörg — és szív-eréből
Vér' párolgó árja dül.

„Most alugy' féltékeny asszony!
Féltésed most nem zavar;
Most szivednek hűtve lángja,
Nem kinoz több búvihar." —

Szól Tibor 's vad gúnykaczajjal
A' vendégterembe fut,
De nőjének véres képe
El nem hagyja — véle fut.

Jöttén a' vendégseregben
Nagy rivalgó zaj kele,
Vad dalok közt ordit éljen-t —
A' várcsarnok reng bele.

De keblében vad Tibornak
Kedvek nem foganszanak,
Vész dul abban, hült nejének
Vég hörgésit hallja csak.

Elborúl a' holdnak arcza,
A' vad szélvész szárnyra kél,
Fenn villám tüzek czikáznak
Mennykövek' dörgésinél.

Minden élet csöndes álom'
Kéj-ölében szendereg,
Csak Tibornak nincs nyugalma,
Gyötrik a' rémképzetek.

Bármi zajra félénk őzként
Reng, szorong vad kebele,
Sápult arczán az irtózat
Jégcsöppeket görget-le. —

Itt az éjfél 's ím az ajtó
Nagy zajgással földre hull —
'S Tibor' ősz atyjának árnya
Mint ezüstköd bévonul.

„Hogy javamhoz — monda — férhess,
Éltem' sírba kergetéd —
És hogy élhess bújakénynek —
Nődet is kivégezéd.

Vétkeid' mértéke teljes —
Nem követsz-el több gonoszt,
A' sötét pokolnak éltél:
Vedd-el a' díjt, mellyet oszt." — —

Szörnyet csattan! Az egeknek
Sujt-alá villáma itt —
Vad Tibor hamuba omlik,
'S szél elkapja hamvait.

T. K. L.

AZ ORGONÁKRÓL 'S ORGONAJÁTSZÁSRÓL HAZÁNKBAN.

(Némelly statistikai jegyzetek.)

Hogy az egyházakban gyakoroltatni szokott ajtatosságoknak 's isten-imádásnak a' szép 's kellemes éneklés, nemkülönben a' jól használt hangászat fő előmozdítójai, és hogy ezeknek alapos segéd-eszköze a' jó 's tökéletes hangzatú orgona legyen, kétséget nem szenved. — Illy eszközökkel, vagy is jeles orgonai hangszerekkel hazánk' egyházai különösen diszeskednek; de azok leginkább csak a' régi kornak 's jobbadán a' külföld' mestereinek hozzánk jutott becses maradványai, 's mintegy bizonysági annak: milly nagy gond és szorgalom fordíttatott régente a' buzgó isten-imádásra és dicsőitésre; de bizonyságai egyszersmind annak is: hogy ezen művészet a' régi időkben sokkal jobban divatozott 's becsültetett, mint a' mostaniban: ennélfogvást a' mult századokban több 's jelesb orgonaművesek is találkoztak, mint a' mostaniban, kiknek nagy hiányát és szükségét leginkább érezhetni magyar hazánkban. Méltán sajnálhatjuk tehát, hogy a' művészetnek e' jeles és nevezetes ágát most nem méltatják nagyobb figyelemre. —

Ezeket előre bocsátván, nem látom érdektelen tárgynak, kivált azokra nézve, kik a' dologhoz valamit értenek, hazánk' fő városiban, Budán 's Pesten tudnillik létező, valójában jeles orgonákat megismértetni, statistikai adatúl a' művészetnek ezen köréből, hogy tanuljunk e' szép mesterség iránt is nagyobb figyelemmel 's vonzalommal lenni, azt illő részvétre méltatni, benső becséhez 's értékéhez képest, mellynek következésében fognak talán mások is találkozni, kik hazánkban imitt amott a' nevezetesb orgonákat velünk meg fogják ismértetni. —

Mindenek előtt pedig méltónak látom megemliteni, hogy minden, általam ismért orgona közt talán legjobb a' jász-árokszállási, melly valamellyik, Buda' környékében hajdan virágzott kolostornak templomából került vala oda; ez igazán olly mű, hogy azt, kiváltha tökéletesen kiigazíttatnék, igazán remeknek lehetne mondani, mivel az ő már szivreható, már komoly, már remegő, már bájoló, és 24 változatihoz képest édesen összeolvadó hangja az embert szinte magával ragadja egek felé; — illy 's olly különféle hangokat néma fábul 's czinbül előbájolni, bizonnyal nagy dicséretére válik mesterének, mellynélfogva ezen orgonát talán czélirányosabban lehetne valamelly székes templomban használni, minthogy hangja inkább hangászati kiséréthez látszik alkotva lenni. — Hangjára ehhez sokat hasonlít az egri székestemplomnak szinte 24 változatú derék orgonája, melly amazzal csakugyan egy

kéz' készítményének, t. i. bizonyos bécsi mester' művének mondatik lenni; azonban hangja' tökéletességére nézve az előbbinek még is valamivel utána áll, hacsak kijobbítással, mellyre nagy szüksége van, ahhoz hasonlóvá nem tétetik. —

Ezek után következnek a' pesti 's budai szentegyházakban diszeskedő jobb 's jelesb orgonák, illő rendben. Első helyet méltán érdemel, nemcsak pompás külseje, de tökéletes hangja miatt is: a' pesti főparochiabeli, 24 változattal; ezután jő a' pesti ágostai vallást-követőké; továbbá a' budai várkápolnabeli; a' pesti volt Paulinusoké, vagy is az Egyetem' templomaé, mellynek különösen figyelemre méltók a' falakat is megrázkodtató gordon- vagy fagotsipjai, de különben is jeles munkának mondhatni mind hangjára, mind izletes kül-alakjára nézve; — ezután említést érdemelnek a' budai kapuczinus 's a' pesti Servita-atyáké; ezt követi a' budai várbeli fő parochia-templombeli, ugyszinte a' budai ujváros' templomaé; továbbá a' budai apáczáké, 's az őrségi templombeli, végre Pesten a' helvetziaivallás-követőké, 's Budán a' Krisztina-város' templomaé, mellyek, néhányat kivevén, többnyire a' mult századbul valók; legrégibbnek látszik pedig lenni a' fő Parochia' templomáé Budán, melly mult évben előbbi állásábul hátrább tétetett, 's minden hibáiból tökéletesen kijavítatott; a' két utólsó pedig épen jelenkorunk' szüleménye, 's a' mostani divatnak jeles példányai. Az előbbiek közt jóságukra nézve mindazáltal kevés különbséget tehetni, mivel kellemes hangzásra keveset engednek egymásnak 's többnyire 16 - 24 változatuak, és láb-billentyűsök.

Ezen előszámlált müveket is nagy részint külföldi mesterek alkoták, kivevén néhányat, mellyek Herotek' keszitményei; 's ebből kitetszik, hogy a' müvészetnek csak ezen ágára is milly sok pénzt kell hazánkból kiküldeni, jó 's értelmes müvészek' hiánya miatt. — Halhatatlan nevet szerze azonban magának azon, nem igenrég elhunyt, igen hires és remek orgona-csináló Herotek, kinek müvei valamig fönlesznek, fönlesz velök együtt a' Herotek név is, és hirdetni fogják az ő nagy talentumát 's ezen mesterségben szerzett ritka ügyességét. Ugyan is hallgassa-meg csak akárki a' pesti nagy templomban álló, 24 változatu Herotek-orgonát, bizonyára andalodásba fog merülni, 's nem képes megtartóztatni magát, hogy buzgó fohászit annak bájoló hangjával ne egyesítse 's azzal együtt ne küldje egek felé; röviden elmondhatni tehát róla: hogy remek mű a' maga nemében, mellyel Pest városa méltán dicsekhetik. És ha még a' pesti evangelicusok' templomában a' szinte Herotek által készült harsogó orgonát hallgatjuk, nem mondhatni-e méltán, hogy felülmulhatlan? már jajgat, már rimánykodik, már örvend, 's mintegy vigalmas bizodalommal bocsátja szavát egekbe; minden nagyítás nélkül lehet tehát erről állítani: hogy csak ezen egy orgona is elégséges volna a' Herotek név' örökítésére; pedig milly sok szép müve van neki hazánk' minden részeiben, mellyeknek bájos hangja mellett annyi ezeren dicsérik a' menny és föld' urát. — Különösen kitünteté pedig Herotek magát a' tiszta, csengő és harsogó hangok teremtésében; nem különben a' lábsipok' mesterséges alkotásában, mellyeknek mély 's tompa hangja igen kellemesen szokott egyesülni az egészével, mit leginkább tapasztalhatni pesti nagy Parochia-templombeli roppant müvében.

A' két utólsó, ugymint a' pesti helvetiai vallásközetőké, 's a' budai vérkápolnabeli a' legujabb kornak szüleményei, mellyek eleinte nagyon el valának hiresülve; mindazáltal kitetszett, hogy azon nagy dicséretre nem igen méltók; — szépek ugyan sőt pompásak is külső idomjokra nézve, de hangjok (a' mi legfőbb) nem tökéletes, mivel tompa, nem igen tiszta, 's kivált pedaléja igen zúgó, minek alkalmasint az lesz oka, hogy sok bennök a' fasíp 's a' bassus fölösleg meg van erősítve, mi által az egésznek hangja sokat veszt tisztaságából, kellemességéből; — készült pedig mindkettő Bécsben 's ugyanegy kéz' müvei, melly, mint mondatik, most alkot ismét egy nagy orgonát a' pesti Terézia-város' temploma' részére. — Készült Pécsett és épen most állíttatik-fel egy, előre igen dicsért, nagy orgona a' budai rácz-városi templomban is, mellynek hangját igen kivánciak vagyunk minélelőbb hallani.

A' feljebb előszámláltakon kivül még említést érdemel, — mind azért hogy uj készítvény, mind pedig azért, hogy egy hazánkfiának jeles munkája, — a' t. Heves vármegyében keblező Csányi templom' orgonája, mellynek készítő mestere egy, külföldön jelesen kitanult, derék orgona-müvész, szegedi polgár és lakos, Kovács Tamás. Ezen orgonárul, melly az ujságokban is el volt hiresítve, azon igen jártas, és tapasztalt budai karmester, ki annak próbájára meg vala híva, azt meré állítani: hogy ehhez hasonló müvet még keveset látott; de igaza is van, mivel azt mind czikornyás és izletes külseje, mind hangjának bűvölő kelleme, mind pedig különösen két mesterséges változatja' tekintetéből, igazán nagy dicséretre lehet méltatni, a' miért azon derék, ügyes és jól elkészült mester megérdemli a' figyelmet — annál is inkább, hogy hazánkfija, 's igen becsületes, e' mellett még jutányosan is dolgozó férfi.

(Vége következik.)

KESERVES ÉLET' PÉLDÁJA.

Findling János, törvénytelen-ágybeli gyermek volt; az anya e' fijat-szültekor meghala. Thuringiának egy városában (alkalmasint Weimarban,) szegény napszámosak nevelték szennyben, mocsokban 's megvettetésben. Teljes tudatlanságban serdültfel, mint gaz süheder; és épen az ifjui korba lépett, midőn 1806ban a' háboru, melly a' francziák 's poroszok között folyt vala, hazájában is kiütött. Findling az elsőbbek közé talált keveredni; ezek őt kémnek tartván, magukkal elhurczolták. A' jénai ütközetben ő a' tüznek közepette volt; 's épen futni akart, midőn egy megsebesült franczia ezredes-kapitány neki segítségért esedezett. Findling az ezredes-kapitányhoz csatlá magát, ápolta őt, 's utóbb a' felgyógyultnak apródjává lőn. Urával részt vett a' lengyel táborozásban, melly után Franciaországba jutott, 's végre ugyanazon urával elment Spanyolországba is. Itt egy ütközetben ura, mellőle elesett. Most Findling Francziaországba ohajtozott visszatérni, hogy—haldokló parancsnokának meghagyása szerint, — annak családját fölkeresse. De utközben a' spanyolok elfogták, kikhez aztán szolgálatba állott, hogy sorsán némileg könnyebbítsen. Velők Saragossába záratott-be 's e' várnak hires ostromában részt vett, kezdetétől annak végezteig. Megadván magát a' város, ő is a' fogoly spanyolok közt találkozék, kik elhurczoltattak Bayonneba. Itt ismét franczia szolgálatba lépett; de nem sokára ezredétől elugrott, részint hogy bizonyos büntetéstől menekedjék, részint hogy jobb szerencsét keressen; és egy franczia rablóhajóra ment. A' rabló-kapitány egy ideig jó szerencsével zsákmányolt; hanem utóbb üldöztetvén az angoloktól, kénytelen volt a' spanyol-partra kiszállani; és itt a' spanyol guerillák által az egész hajós-legénység lekonczoltatott — az egy Findlingen kivül, ki ámbár nehéz sebet kapott, de kis időmulva ismét fellábadozott. Franczia huszárok megmenték, 's ő hozzájok állott szolgálatba. Azonban valamelly tetemes, függés-elleni vétke őt csak hamar ismét elszökésre kényszerité; 's másod-izben a' spanyolokhoz csatlá magát. Egy csatában viszont az lőn sorsa, hogy a' francziáktól elfogatott 's mint szökevény megismértetett. Egy general-pardon elkapá a' már jelenvolt halál elől, és Findling ismét franczia katona lett; mindazáltal kevés idő mulva az angolok is elfogták 's Plymouthba czipelték. Most angol szolgálatba lépett, és ezredével a' nyugatindiai szigetre, Barbadosba költözött. Itt időjártával szabadon bocsáttaték, megházasodott, elvevén egy néger-leányt. Hanem ezen társa meghalálozott, 's ő mindezek után visszajött hazájába — olly szegényen, mint abból valaha kiköltözött.

KI TALÁLTA-FEL A' HARANGOKAT?

A' harangokat közönségesen aegyptusi találmánynak tartják; 's ezt azon körülmény által kivánják igazolni, hogy Oziris' ünnepe mindig harangszóval hirdettetett-ki. De a' zsidóknál is, mig a' templomszolgálat tartott, a' főpapi öltözet, körösleg arany csengetyükkel volt megrakva. Athenében, Czibele' papjai éltek harangokkal, áldozásaik' alkalmikor, egyszersmind mysterionaik közé tartoztak. Némelly vizsgálódók azt állitják, hogy nagy harangokat a' hatodik század előtt nem is használtak; mások viszont ugy vélekszenek, hogy Campaniában fekvő Nola városbeli püspök, szent Paulinus, már a' negyedik században élt volna harangokkal; honnét Nola és Campanula nevezetjöket is vették. Volt azonban olly időszak is, mellyben a' harangokat szentek' sapkájinak nevezék; 's meghuzatásuk' dolga igen tekintetes templomhivatal volt, 's az azt viselők, campi-vagy primiceriusoknak hivattak; mivel (Plinius, Svetonius és Juvenalis szerint) a' Cera nevezetü tisztviselő-lajstromon legelől állottak. Plinius irja, hogy már jóval az ő időkora előtt voltak harangok 'tintinnabula' név alatt; Svetoniusnál pedig olly tudósitást találunk, hogy egyet Augusztus császár vonatottfelJupiter'templomának elibe. 610ik évben Klotár'serege Szensz várát ostromolván, Lupus orleansi püspök, szent István' harangjait meghuzatni parancsolá: melly szokatlan történetre Klotár úgy megijedett, hogy az ostromlást félben hagyta, és seregével nagy zürzavarban elfutott. A' reá következett században Alkuin, nagy Károly' nevelője, olly parancsot ada, hogy minden harang kereszteltessék-meg. Mendez Ferdinánd beszéli, hogy ő 1554dikben Peru országban egy, 41 arasznyi körületü, és 15 arasznyi átmérőjü harangra talált. Mind ezen nyomozgatás sem világositja-fel még azt, hol találtattak legyen fel legelőször a' harangok; és már Polidor megvallja, hogy ő ezt semmiképen sem tapogathatá-ki.

PHILOSOPHUSI ELALTATHATÁS-MÓD.

Akarat szerint magunkat el is altathatjuk, ha e' következő előadásokhoz alkalmazkodhatunk: t. i. 1) feküggyünk azon oldalunkra, mellyen legkönnyebben szoktunk elaludni. 2) Úgy helyezzük-el magunkat, hogy azután többször mozdulni ne kelljen; 's e' helyzetben, ha mingyárt viszketne is valahol, azért meg ne mozduljunk azon fekvésünkben: mivel minden mozdulás az elalhatást távoztatja. 3) Ha képesek vagyunk magunktól eltávoztatni minden olly gondolatot, képzeletet 's elmebéli foglalkozást,

mellyek érdekesek lehetnének, p. o. ollyakat, mellyek gyönyörködtetők 's mulattatók, megszomorítók vagy haragra ingerlők, félelem-okozók vagy veszélyeztetők 's kár-okozók, vagy becstelenítők, gyalázók, bosszuállók 's a't.; illyenkor sem szerkesztő vagy alkotó, sem vizsgálódó vagy itélő, sem fejtő, vagy összerakó gondolatokat ne forgassunk elménkben, mert az illyféle érdek 's gondolkodás-módok, a' vérnek hevülést, nyugtalanságot, 's az indulatok' ingerléseit okozván, az álom' jóltevő kábulását az elalhatástól eltávoztatják, sőt az álommali meglepetésünket szinte lehetlenné teszik. Mivel a' lélektől egyáltaljában el nem rekeszthetjük, hogy negondolkozzék, adjunk neki ollyat, mivel foglalatossága legyen ugyan, de a' föntebbi minden előszámlált érdekesség nélkül; p. o. $2 \times 2 = 4 - 2 \times 3 = 6 - 2 \times 4 = 8$'s a't. Azt végig elmondván, a' lélek foglalatosságot talál azzal, gyönyörüséget pedig épen nem; 's merem ajánlani akárkinek, bármilly nehéz bajjal küzködjenek is, igen ritkán fogják kétszer az egész számot 100ig elmondani, háromszor pedig sohasem, a' nélkül, hogy a' fölött egyszersmind elalugyanak, hahogy minden más közbejöhető tárgyat képesek magoktól eltávoztatni 's egyedül arra szorítva tudják lelküket foglalatoskodtatni; soha sem lészen e' mód sikeretlen, vagy elalvás' következése nélkül.

E. T.

KÜLÖNFÉLÉK' TÁRA.

A' parányi ember. A' tudós Coering Hermann (ki mátkájának választást hagya tenni: ugy vezesse-é őt oltárhoz, mint hit-, vagy mint törvény- vagy mint gyógytudomány' doctora) egy beteg nemesemberhez hivaték falura, 's négy lovas utazó-kocsi, mellyet a' beteg külde hozzá, állottmeg ajtaja előtt. A' kis, púpos férfi — mert illy rút-termetü volt a' híres tudalékos — hirtelen a' kocsiba ugrott, és öt óraperczig csudálkozék rajta, hogy a' kocsi tüstént nem indult. „Hát mi még a' baj?" — kiált végre a' kocsiból. „Mi baj volna? — dörmögé Jankó — hát azon ur hibázik, kit el kell vinnem." „Mit akar kend? — viszonza a' tudós — hiszen én már régóta a' kocsiban ülök!" — „Ej az ebugattát! — mond a' kocsis — hát az ur azon ur, kire én várok? — Ugysegéljen! nem vala szükség az ur végett négy csődörömet befognom. Az urat ölemben is elvihettem volna."

O boldog idők! Londonban egy külvárosi játékszinre nézve következő rendelés bocsáttatott ki: „Játék alatt senkinek sem szabad dohányozni; dohányt rágni azonban szabad. A' ház' belsejében pálinkát vagy liqueurt árulni tilos; azon asszonyságok, kik silány öltözetü férfiak' kíséretében jelennek-meg, a' páholyokba nem mehetnek, hanem a' karzatra utasíttatnak; ha a' gentleman-ek egymással hangosan beszélni, vagy czivakodni és öklendezni akarnak, a' ház' hátulsó udvarára kell menniök. Egy részegnek sem szabad belépni, hacsak meg nem igéri, hogy nyugton marad, vagy magát valamellyik másod-rendü páholyban kialussza, ámde hortyogás nélkül. Ha valamelly szinész kétértelmüleg beszél, vagy beszédét erkölcstelen taglejtéssel kiséri, börtönbe vitetik."

Képiró' díja. — Leideni Shingelandt János (szül. 1640. megholt 1671ben) olly sokáig késett egy szép 's gazdag özvegy' képének bevégzésével, hogy ez neki azért szemrehányást tőn. „Arra, hogy Önt szeressem, kevesebb időre volna szükségem — felele a' finom müvész — ámde én olly igéző kecseket találok Önben, hogy igen örömest veszteglek ecsetemmel. Én Önt reméný nélkül szeretem, 's azért festek lassan, hogy Önt annál tovább láthassam. Milly boldog volnék, ha Önnek mennyei pillanatiban viszonszerelmet olvashatnék!" — „Semmi hizelgés!" — viszonzá a' dáma a' szép festőnek; őt nyájasabban nézdelé 's bevárá, míg képe elkészül. „Egy kérdést uram! — kezdé most indulatos hangon; — elfogadná-e az eredetit fizetésül a' másolatért?" Gondolhatni az örvendőnek gyors feleletét. Ők csak hamar összekeltek, és éltök' napjait édes boldogságban élték-le.

ANEKDOTÁK.

Minap Angliában egy férj vásárra állítá-ki nőjét, 's kalmárszokás szerint mindenféle álfogással 's mézes szókkal élt, hogy őt, 'a házi keresztet, jó áron eladhassa. „Kinek van kedve asszonyt venni? — imigy kiáltoza — csínos asszonyt, szép asszonyt?" — „„Mondd azt is, hogy jó asszonyt."" sugá fülébe egy idegen. — „Hm! ha jó, hát vegye-meg az ur" — válaszolt hevesen a' férj; felejtvén árusszerepét.

Egy másik férjnek Poroszországban, ki hihetőleg házában szoros őrséget gyakorla, kedves oldalbordája, azaz: felesége megszökött. 'S mit tőn most a' vigasztalhatlan férj? Ő május' 25kén kidoboltatta, hogy felesége elveszett 's hogy azon becsületes jó embernek, ki megtalálja, vagyonának felét igéri jutalmul, ha őt magának megtartja.

REJTETTSZÓ.

Az első tagomat az adós használja,
Midőn fölperese biróhoz citálja.
Végsőmmel pedig a' nagy urak kérkednek,
Mikor elpusztulnak, vagy megszegényednek.
Az egészem holttest; én soha sem élek,
Még is az élőkkel mindennap beszélek.

F. A. M A.

Az 58dik számu rejtettszó: Minerva.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

60. szám — Pest, julius' 29kén — 1835.

MUTATVÁNYOK

A' Pesten legközelebb megjelent illy czímü, szép munkából: „Bajza' versei."

APOTHEOSIS

Nyugosznak ők, a' hősfiak,
Duló csaták után,
Nyugosznak ők, sírjok felett
Zöldell bokor, virány;

Zöldell bokor, zöldell virány,
Mert vérök öntözé,
És hálakönnyek hulltanak
Az égharmat közé.

Csatájok nem volt pártcsata,
'S ábrándos képzelet,
Melly dúl alkotni várait
A' közromlás felett:

Melly poklok' mélyiből idéz
Viszályok' angyalát,
Hogy vérszinnel borítsa-bé
A' béke' hajnalát;

Hogy nyomdokán, lángvész, gyilok,
Rablás pusztitsanak,
'S a' század' szebb reményei
Sírokba hulljanak.

Csatájok a' védelmezett
Népjog' csatája volt,
Mellyet szent eskü, szent kötés
Ellen zsarnok tiport.

Keblökben a' köz érdekek'
Szerelme lángola,
Karjokba tiszta honfitűz'
Szablyája villoga.

Vad kényt, zsarnok-parancsokat,
Lánczot nem tűrtenek,
'S szabadság, te szép égi lény!
Erted vérzettenek.

Vérzettek és elhulltak ők,
De győzödelmesen,
Tettök' sugára átragyog
Időn, enyészeten.

Dicsőség' bájvirágai
Vérükből termenek,
'S sirjokról nagy világba át
Hírszellők lengenek.

Márványlapokra tettöket
Orők betűivel
A' történet' komoly szavú
Musája vési-fel.

Mint víttanak, mint estek-el
Szabadság' harczain,
Beszéli a' vándor rege
Utódok' ajkain. —

Hazájok most bús temető,
Népetlen pusztaság,
Paloták' és faluk' helyén
Fű nő 's fenyérvirág.

Kiket megkímélt a' halál,
A' férfi bajnokok,
Vagyontalan földönfutók,
Hazátlan vándorok.

Roppant zajongó városok'
Utczáin hallgatás,
Sápadt nők' arczán síralom,
Bánat, szívszaggatás.

Romok között erőtlen agg
Apák lézengenek,
Kik egy jövő szebb kor felől
Kétségbe estenek.

Ti gyászló nők, őszült apák,
Gyámatlan magzatok!
Elgázlott honnotok felett
Szünjön siralmatok!

E' porba omlott szép haza
Fel fog születni még,
Van bíró a' felhők felett,
Áll a' villámos ég.

Az ész' mindenható tüze
Támad-föl ellene,
'S a' zsoldos szablyák' ezrein
Győz a' kor' szelleme.

E' síri gyászolás öröm-
Hangokká változik,
Keresztül dörgi a' hazát
Kelettől nyúgotig:

'S hol legtöbb honfivér lepé
A' harczi síkokat,
A' népszabadság ott tenyészt
Legszebb virágokat.

SOHAJTÁS.

Multadban nincs öröm,
Jövődben nincs remény,
Hanyatló szép hazám!
Miattad vérzem én.

Miattad zeng panaszt
'S örök bút énekem:
Sötét felhőd alatt
Ez élet gyász nekem.

Olly sok küzdés után
Örvény 's hullám közűl
Segélni part felé
Egy csillag sem derűl!

Ki szívet alkotál,
'S belé érzelmeket,
Szeretni lángolón
Hazát és nemzetet;

Kinek hatalma szab
Törvényeket, határt,
Oh népek' istene!
Küldj egy reménysugárt.

EGY ANYA' KESERVE.

Alszol csendes árny alatt,
Kisded gyermekem,
'S nincs e' földnek hajnala,
Melly felkölt nekem.

Téged egy rövid tavasz'
Leble ringatott,
Látál csak kies nyarat,
Őszi bájnapot.

Míg a' tél elhozhatá
Gyász-fuvalmait,
Sír' ölében álmodod
Égi álmaid'.

Vissza hasztalan sohajt
Dúló bánatom,
Hasztalan kiáltja szóm:
Kelj-fel magzatom!

Halmodon hullat szemem
Záporkönnyeket,
'S könny és síralom nem ad
Néked életet.

Ah! nem ismer olly anya
Mély szívbánatot,
A' ki még nem sírata
Megholt magzatot.

A' kinek virágait
Sors nem tépte-le,
Szép jövendőt, szép reményt
Táplál kebele.

Nékem nincs vigasztalás
E' nagy ég alatt,
Messze túl az életen
Egy remény maradt:

Hogy viradni mennybe' fog,
Melly felkölt nekem,
Üdvezűlet' hajnala,
Drága gyermekem!

HOZZÁ.

Ha jösz, lángok emésztenek;
Ha mégy, kinok öldöklenek;
Éltem csak gyötrelem.
Jöj és ne menj 's napom virad,
Vagy menj 's ne jöj, úgy nyugtomat
Siromba' meglelem.

FÜZÉR A' MAGYAR TÖRVÉNYTUDOMÁNYBÓL.

(Folytatás.)

Az ollyan verőóra nem tartatnék nagy tökéletességü mívnek, melly, midőn járna, nem üthetne, és midőn ütne, nem járna; a' jó verőóránák egyszersmind járni is kell, ütni is. Rendszerünk nemde hasonló amaz órához, annyiban, hogy midőn nálunk a' törvényhozó hatalom munkálkodik, akkor a' birói hatalomnak vesztegelni kell?

Szükséges volt az talán hajdan, midőn párduczbőrös vagy juhászbundás eleink fejenként összegyülekeztek Rákos' mezején, 's így senki sem maradt otthon, ki pörlekedjék vagy bíróskodjék. Türhető volt akkor, midőn az országgyülések két három hétig tartottak, a' nép' száma csekély volt, és a' műszorgalmi 's kereskedési viszonyok', mellyekből a' pörök kerekednek, egyszerüsége miatt, egy-egy vármegyében alig volt négy öt pör egyszerre folyamatban. De most, midőn minden vármegye csak két követet küld az országgyülésre, 's ez is, ha otthon pöre van, azt ügyvédje vagy meghatalmazottja által viheti, ha pedig bíró, helyébe mindjárt mást surrogálnak, — most, midőn a' perek' száma tömérdek, 's még naponként szaporodik, — a' régi rendszer mellett megmaradni nem szükséges, sőt felette káros. Az utólsó 1830diki országgyülés segített ugyan a' bajon, de nem egészen: mert ámbár a' perek' folyamatját legalább a' mostani országgyülés' idejére megnyitotta az alsóbb itélőszékekre nézve, még sincs megnyitva az a' n. m. királyi Curián, 's így a' kir. táblai és feljebb-vitt perek már most harmadik esztendőre alusznak, 's ki tudja még, meddig fognak alunni, ha a' törvényhozó-test módot nem talál a' pörlekedők' e'beli nagy bajának megszüntetésére. Pedig ha fölvesszük, hogy sok család' egész életmódja, sok gyermek' neveltetése, sok ember' becsülete 's egész jövendője, sok alapítvány' (fundatio) fenmaradhatása, táblai vagy feljebb-vitt perek' minél hamarábbi eldöntetésétől függ; — ha fölvesszük, milly keserves p. o. az olly özvegynek vagy árvának állapotja, kinek tőkepénze, mellynek jövedelméből élnie vagy neveltetnie kellene, pör alatt van, 's vagy Transmissionale Mandatum mellett, vagy pedig, mivel a' tőke nagyobb tizenkét ezernél, birtokon belől appelláltatott, 's igy az országgyülés alatt végét nem érheti; — ha fölvesszük, hogy sok perben, p. o. a' bányai pörökben veszéllyel jár a' halasztás, 's a' pör' tárgyazatja, annak végső eldöntetése előtt elenyészhetik: bizony ohajtva kell ohajtanunk, hogy — az óra jobbíttassék-meg 's necsak mutasson és járjon, de üssön is.

Hisz a' n.m. Hétszemélyes Tábla in corpore nincs az országgyülésen, a' t. Királyi Tábla a' kerületi ülésekben nincs jelen, 's így üres napjai is vannak, de különben is két tanácsra osztható. — Sokan azt mondják: a' perek csak privát személyeket illetnek, az országgyülési foglalatosságok pedig az egész hazát. De valljon miből áll a' haza, ha nem privátusokból? Ha ezek szenvednek, szenved a' haza is. Különben sem tekinthetni az igazság' szolgáltatását csupán privát érdekünek, hacsak azt nem akarjuk hinni, hogy a' haza boldog lehet, ha bölcs törvényeket alkot, bárha ezeket, azután végre nem hajtja is. 'S végre, ha a' törvényhozó hatalom' munkássága alatt, a' birói hatalomnak szükségképen meg kellene akadni, ugy talán meglehet, hogy némelly környülállások alatt jobb amazt, mint ezt munkáltatni; — de hiszen ama' szükség nem létez, mert mind a' két hatalom egyszerre is munkálhat. Ha pedig ('s ezt vetik leginkább ama' kivánságnak ellenére) a' mostani országgyülés' vége előtt uj törvényt sanctionálni 's mindjárt gyakorlatba venni nem lehet, a' mi talán igaz is: kérdés: nem volna é jobb az országgyülést két vagy három hónapra eloszlatni, de ennek előtte még uj törvényt szabni, mellynél fogva a' jövő országgyülések alatt a' n. m. Curia már itélhessen?

Fabriczy Sámuel.

AZ ORGONÁKRÓL 'S ORGONAJÁTSZÁSRÓL HAZÁNKBAN.

(Vége.)

Azonban valamint minden uj orgonára, úgy szinte az imént említettekre, mint ujakra nézve, méltó figyelembe venni azt is: hogy mindaddig, mig hangjok játszás által ki nem tisztúl 's tökéletesen meg nem érik, valódi hangjokat nem igen ismérhetni-meg, 's több év kivántatik ahhoz, hogy igazi, tökéletes hang-fokukat elérhessék. Igy érezhetni, mint finomodik jobban 's jobban mind az emlitett pesti helvetiai vallást követőké, mind a' budai vérkápolnabeli is, mint valóban nagy pontossággal és szorgalommal készült orgonamüvek, mellyek' becses léte idő' jártával be fog bizonyulni.

De ezen szerek bármilly jelesek legyenek is, csak néma eszközök magukban, ha ügyes kezek 's jártas ujak nem hangoztatják isten' dicsőítésére. Hogy tehát illyes müvek a' czélnak megfelelhessenek, azaz: hogy buzgóvá tegyék az istendicsérést, értelmes orgonajátszók is kivántatnak. A' mit elismervén a' n. mélt. egri érsek, Pyrker László ő excja, mint ki minden szépnek és főkép a' nemes müvészeteknek nagy gyámola, ezen, hazánkban eddig parlagon hevert szabad mesterséget 's az istendicsőitésre szolgáló egyik fő eszközt, kegyes figyel-

mére méltatta, 's így — mint a' folyóiratokból tudjuk, először Szepesen, később pedig Egerben, készítő intézetet alakított, szokott bőkezüséggel 's a' jó és hasznos dolgok' előmozditásában többször bebizonyított készségével; melly intézetnek eddig is szép hasznát 's előmenetét tapasztalhatni, mert az abból kikerült ifjak igen jelesen kezdik, ügyes tanítójoktól gyakoroltatván, magokat nemcsak az éneklésben, hanem az orgonajátszásban is megkülönböztetni; a' mi nagy dicséretére válik kivált a' falusi egyházi éneklés és orgonálás' tanitójának, Eger érseki város' derék kántorának, Rudassy László *) urnak, ki maga is az orgonajátszásban nagy mester levén, nem sajnálja fáradságát, hogy tanítványit is abban mindinkább tökéletesítse.

Hála tehát a' fentisztelt n. mélt. Patriárka-érseknek, ki atyáskodó gondját az emberiség' ezen osztályára, a' pallérozódásnak ezen nemére is kegyes volt kiterjeszteni; a' mi valóban szép 's követésre méltó példa, egyszersmind ohajtást gerjeszt: vajha illy intézetek minden egyházmegyében állittatnának, mellyekben nemcsak az eszközöltetik, hogy alkalmas énekesek, jó orgonisták 's czélirányosan használható tanítók képeztessenek, hanem egyszersmind, hogy az illy gonddal és szorgalmas oktatással elkészített egyházi szolgák a' köznép előtt is nagyobb becsben tartatnak. Mert mindennapi tapasztalásból tudhatjuk, milly nagy megvettetést szenvednek az emberiség' oktatásán, hitünk' gyakorlásán 's isten' dicséretén munkálkodó imez osztálybeli embertársaink, kik, ugy szólván, egészen ki vannak téve a' pórnép' durva bánásmódjának 's féktelen önkényének; minek szomorú következése eddig az volt, hogy józannevelésü, értelmes, tanult ifju e' különben nemes hivatalra magát adni irtózott; 's igy nem is csudálhatni, hogy ezen hivatal nálunk olly rosz állapotban sínyledez 's magának olly tiszteletet nem vihatki, mint az más csinosult nemzeteknél bír; ez pedig erkölcsi müvelődésünk' tetemes kárára 's gátlatára szolgál. Mi a' köznépet is mind erkölcsi (a' mi igen kivánatos), mind világi dolgokban müvelni akarjuk; nem volna é szükséges tehát azt előbb a' tanítókon kezdeni 's őket illő tekintetbe helyezni, hogy ne lennének holmi tudatlan, durva emberek' szabad akaratjától, hanem egyedül csak törvényes, józan gondolkozásu előljáróiktól függők 's velök ezek is illőleg bánnának?

Ezen osztálybeli hasznos embertársaink' megvettetését 's lealacsonyíttatását okozza továbbá az is, hogy szolgálatdíjok' vagy fizetésök' kiszolgáltatása legroszabb módon van elrendelve. Milly keservesen kell nekik az ugynevezett ágybért összeszedegetni; milly sok arczpirulást 's mindenféle más kellemetlenséget kell nekik illy alkalommal kiállniok, midőn t. i. tulajdon, keservesen megérdemlett bérüket szedik? 's mind a' mellett is csak azoktól nyerikmeg, kik azt megadni akarják. A' fizetésnek ezen alacsony 's kolduláshoz hasonló módját megszüntetni 's azt más valamelly rendesebb 's tisztességesbre átváltoztatni valóban illő és szükséges volna; mivel ez által az egyház' szolgáji igen le vannak alacsonyítva, egyszersmind kitéve a' lenézés' és meggyalázás' többféle módjának. Tapasztalás bizonyítja, mennyivel nagyobb tekintetben tartatnak ők, sőt magok is mennyivel jobb kedvvel 's örömmel teljesítik kötelességiket, olly helyeken (teszem p. o. az egész Jászságban), hol fizetésüket készen, könnyen és pontosan, közvetlenül az előljáróságtól veszik; valljon nem lehetne, sőt nem kellene-é tehát ezen módot egyebütt is szokásba hozni 's a' gyalázatos ágybérszedést egészen száműzni? itéljék-meg azok, kiket a' dolog közelebbről illet 's abba nagyobb befolyással bírnak.

De még ez nem minden kedvetlenség, melly illy hivatással párul. Milly keserves sors várja ezen emberiség' javán munkálkodó barátinkat azon esetben, ha betegség, öregség vagy más egyéb szerencsétlenség miatt szolgálni többé nem képesek?; sőt, a' mi több, nem csak önmagukat éri utól ezen sors, hanem özvegyeiket 's magzataikat is, ha árvaságra jutnak. — Itt igazán elfogódik 's méltán annak szíve, ki az illy szerencsétlenek' sorsát közelebbrül ismeri 's abban szánakozólag részt venni tud. Csekély 's csak mindennapi élelemre szabott fizetésükből lehetlen nekik annyit megtakarítani, hogy illy szükség' és szerencsétlenség' esetében hozzá nyulhatnának; de más egyéb menedék sincs, hon-

*) Ezen Rudassy László urról méltó megemlíteni, hogy ő szép talentoma 's önszorgalma által annyira haladt az orgonajátszásban, hogy még a' mesterek is sokat tanulhatnának tőle. Kitünteti pedig különösen magát a' hangok' igen ügyes, kellemes és mesterséges változtatásiban, az egyikből másikba való helyes általszökelésben, az andalgó phantasiák' teremtésében, ugyszinte az erős és bokros fogásokban, annyira, hogy ujai' járdalását 's azoknak munkálatit nem szemlélhetni bámulás nélkül. Ehez járul még szavának tiszta és kellemes hangja. De ő ezenfelül nagy componista is, kinek több apró darabja, sőt egész sacrumai nagy tetszést nyertenek már. Ezeket csak azért hozám-elő, hogy láttassam: milly alkalmas a' magyar mindenre 's milly mesterek találkoznak közöttünk is, csak hogy mi nem szoktuk azt kikürtölni. Milly jó volna az illy magokra hagyott szép talentumokat figyelemben tartani 's azok' kimüveltetéséről gondoskodni, hogy igy hazánk a' szép müvészetek' ezen ágában is mutathatna, külföldiekkel mérköző jeles férfiakat.

nan élelmet vagy legalább némi segélyt nyerhessenek, mert hijányzik minden előgondosság illy szerencsétlenek' ápolatára. Innét természetesen következik, hogy az ekkép elnyomorodott haza- és hitszolgák' özvegyei és magzatjai gyakran legnagyobb inséggel küzdenek 's igazi sanyarú életet élnek. Méltó volna tehát e' tárgyat nagyobb figyelembe venni 's az emberi jótékonyság' nemes munkálódását ide is kiterjeszteni, hogy igy hitünket 's annak szolgáit (kiknek úgy is elég becsmérlője van) illő tiszteletbe helyeznők, 's becsületes és állandó élelemről biztosítanók. — Ezek azok, miket e' tárgyban csekély tapasztalásom után a' tisztelt közönséggel tudatni 's iránta munkás és részvevő figyelmét fölébreszteni kivántam. E' tárgy sok előtt csekélynek 's érdektelennek látszhatik, azonban sokkal fontosabb, mintsem azt első tekintetre gondolhatni.

S. J.

MIBEN ÁLL EGY NEMZET' GAZDAGSÁGA?

Egy bölcs iró imezeket mondja: „Nem gazdag ásványok, nem termékeny föld, nem szelíd éghajlat, nem folyó vagy tenger tesznek nemzetet gazdaggá. — Arany 's ezüst bőven teremhet hegyeiben, földjén buján tenyészhetnek a' növények, száz kikötőhely kinálkozhatik neki a' kereskedésre: — még is szegény nemzet marad — ha lelki müveltsége nincs! — Burjány 's tövis lepi a' tág 's termékeny mezőket, — marhák szédelegve járnak a' legjobb legelőkön 's a' t., ha mindent okosan használni, okosan müvelni 's tökéletesíteni nem tudunk. Fonnyadnak, mindenek hervadnak, kezeinkben a' kincsek enyésznek, ha világtalan a' vezér, ha bárdolatlan a' fő ápoló, — az É s z! — Az orzókból összeállott Romát nemde a' müveltség tevé naggyá? — Gyáva halászokból állott Hollandia' első népe; együgyű pásztorok valának Helvetia' lakosai, 's nemde a' kifejlett 's müvelt ész hatalmat 's kincseket szerze nekik? — Ezeknek jégfödte hegyein az arany szabadságot virágoztatá, amazoknak kincses gályáit pedig büszkén vezérlé a' világ' minden tengerin. — Törvények, polgári alkotmány 's bármilly kedvező politikai helyzet sem tehetnek nemzetet gazdaggá! A' legbölcsebb törvények csak lelketlen 's erőnélküli betük, a' legerősebb polgári test csak holttetem, ha lelki-müveltség, ha civilisatio által a' nemzet, jó törvényinek munkás életet adni 's abban azokat megtartani nem képes. A' legbölcsebb törvények, legfölségesb rendszabások — ha nincs a' nemzet' erkölcsi kifejlése azokhoz megérve, minden siker 's üdves foganat nélkül lesznek. Csak az erkölcsi müveltség, csak az észtehetségek' kifejtése 's ezek által az akarat és munkásság' erőssé 's helyessé-tétele fejti-ki egyszersmind a' nemzet' erejét. Ez tanitja-meg a' nemzetet, mint éljen okosan a' természettől nyert szép ajándékokkal; ez ad neki jó törvényeket, vagy ez teszi a' már létezőket tartósakká. Ezek 's csupán ezek által lehet 's kétségkivül lesz is minden nemzet gazdag, — gazdag, önkörében — 's gazdag a' többi nemzet' sorában.

Csernyánszky.

MESÉK.

A z i s k o l a m e s t e r. Iskolamesterre volt szükség egy faluban. E' hivatal' megnyerhetése végett — mai világ' szokása szerint — többen jelenték magukat 's ezek közt egy kóborlás-unta szabólegény is. A' prédikátor meg akarván tudni: mi lakik a' kérő' fejében, egy könyvet ád vala kezébe, hogy abból olvasson. De milly nagy volt a' jámbor lelkész' csudálkozása, midőn megérté, hogy az iskolamesternek ajánlkozó nem tud olvasni. — Be sok ember maradna akkor hivatal nélkül, ha mindenkitől megkérdeznék: tudsz-e jól olvasni?

A' R ó z s a é s M é h. Pompás rózsa nyilt egy kertben. Számos méh enyelgé-körül, hogy valamiképi szűz kelyhébe férkezhessenek. De a' rózsa szilárdul ellenállott. Végre még is egynek kérelmét hajladó volt elfogadni. Azonban a' boldog választott csak addig vesztegle ékes ölén, míg mézétől megfosztotta.

Kovács László.

APHORISMÁK 'S ELMESZIKRÁK.

Nincs semmi költőibb, mint egy 16 esztendős szív; az élet' reggele, valamint a' napé, tiszta, képekkel gazdag és harmoniával teljes. Vannak vad emberek, kik reggel ágyaikat eladják, mivel nem képzelhetik, hogy ismét estve leend. Illyen az első szerelem is. Mindent mer, mindent oda ad, mivel azt hiszi, hogy soha sem lesz másképi.

Az ember, tiz éves korától huszadikig szerencséje' talpkövét veti-meg; husztól harminczig bevégzi az elkezdett épületet; harmincztól negyvenig ellátja bútorral az épületet. Ha ő ezen időpontig az épületnek nem jó talpkövet adott, azt nem jól végezte, nem jól bútorozta: ugy egész eltének jövő napjaira koldús-szállással bír.

Ki valljon a' legjobb uralkodó? — Az, ki magán képes uralkodni. — Mellyik a' leghatalmasb király? kit népe leginkább szeret. Népszeretet legszebb gyémánt egy fejdelmi koronán.

REJTETTSZÓ.

Első fogásom kézbe került gonosz;
Végső tagomban szép nemes állat áll.
Egészem: a' jó embereknek
Nem lehetett soha hív barátja.

K ó r i s J á n.

Az 59dik számu rejtettszó: H a r a n g.

Szerkeszti H e l m e c z y. — Nyomtatja B e i m e l.

TÁRSALKODÓ.

61. szám Pest, augusztus' 1jén 1835.

HALÁLOM.

Merre a' Szamos zuhogva
Illat-ár között omol
Szebb vidékek', szebb virányok'
Boldogító tájiról:
Ott merengnek üdvet esdve,
Szebb világi kéjt esengve
A' leányka' karjain
Messze, messze vágyaim. —

Ott, de hűtlen lánykakeblen
Árva mennyem' nem lelém,
Romba-dűlt szép létem' álmin
Szállt öröklő éj felém, —
És az éj fölött a' szellő'
Csókja közt emlényke kék nő,
Mellyre lágy sohaj vonul,
Mint szél, lányka' ajkirul. *M.*

UTAZÁS PÓLÁBA.

Kettőt ütött junius' 17én viradóra a' magányosan álló káptalan-toronyban, 's a' mintegy hatvan személynyi válogatott társaság a' gőzhajón volt, várakozva az indulásra, melly pontban ez órára vala határozva, a' fiumei kikötőbül Pólába. —

„Gőzhajón? — kérded nyájas olvasó meglepetve — minő gőzhajón, Fiuméből Pólába?" — Igen, gőzhajón 's pedig „Maria Luigia" nevet viselőn. — Báró Testa, kinek eszébe jutott barátját Zágrábhoz közel fekvő jószágán, meglátogatni, kényelmesen kivánván utazni, saját gőzösén, melly tulajdonkép a' Pó vizére van szánva, Velenczéből folyó hónap' 15én, estve mintegy nyolcz óratájban, kikötőnkbe érkezett; 's mig innen útját szárazon tovább folytatván, hozzánk ismét megérkezendik, megengedé gőzöse' kapitányának, hogy vendégei akadván, a' közelebb fekvő helyekre kirándulhasson. Használni akarván ezen jó 's nálunk ritka alkalmat gróf A* és szeretetreméltó nője, kik, mint hiszem, Pólát még nem láták, bérbe vevék a' gőzöst, 's hogy utjok kellemesebb 's mulatságosabb legyen — de általában ismert szivességükből is, — a' szép utra többeket meghíni kegyeskedtek, úgy hogy, mint felebb is érintém, az utazó-társaság valóban számos lett.

Egy negyed mult kettő után, 's mi indulánk. — Többen levén közöttünk a' szép nemből is, kik még tengeren soha sem utaztak, könnyü képzelni, miként dobogott némellyiknél a' gondosan elfödött bal mellecske? Kiérvén a' kikötőbül, robogni kezdének a' gépelyek, 's néhány percz után hallottuk, mint törék a' sebesenforgó kerekek gyöngyfejérre öblünknek csendes kék vizeit. Általányos mozgást lehetett most észrevenni, 's nemcsak ott, hol a' gőzteremtők tüzelének, hanem a' hajó' fedezetén is, és különösen a' tat-alatti szobácskában, hová több hölgyünk lesietett, a' hijába reménylett éji nyugalmat 's szendergést keresendő. Mi férfiak majd mindnyájan a' fedezeten maradánk 's mohón nyeltük az éji fris levegőt, melly, minéltovább jutánk a' száraztól, annál hüvesebb lőn. Az éj sötét volt. Nyugatra 's éjszakkeletre komor fellegek boríták-el az eget, mellyek közül nemsokára széleiket arannyal prémezve, bájosan pillantgatott-ki a' félhold, melly ollykor teljesen kitünvén, tiszta fényével szép nappalt 's ennélfogva kedvezőt igért az utazó seregnek. Hátunk mögött, a' mintegy sürü gőzben borongó magyar tengerpartokról, szomorún csillámlott felénk a' fiumei kikötő mellett még pislogó lámpák fénye; előttünk Cherso, előbb Crepsa név alatt ismeretes, sziget emelkedék-ki homályosan a' sokszor olly rettenetes, de most ujoncz-utazóit békén 's szeliden fogadó Adriából; balra Veglia' szigete, 's ezen felül a' segniai hegyek; jobbrul Istria' kopár bérczeinek legmagasbika, a' méltóságos Monte maggiore, állottak villámot hordó nehéz felhőkként a' felettünk tisztább égbolt alatt. —

Már másfél óraig haladánk, 's Fiumétől mintegy 12 tengermérföldnyire, de annál közelebb valánk Chersonak éjszaki partjaihoz. — Köz élet uralkodott a' gőzösön; a' födözeten maradt hölgyek is vigan enyelgének még most, nem sejtve a' tenger' ingása által *) belsejükben támadandó változást. A' hold komor fátyolaiból, mellyek a' kelő nap'

*) A' tengeri nyavalyát, nem kétlem, fogják ismerni olvasóim, ha azt világosabban nem fejezem-is ki. Soknál igen veszedelmes, 's vannak, kik miatta tengeri utazásra teljesen alkalmatlanok. Általában a' gyengébb gyomruaknak nem tanácsos, hosszabb tengeri utra indulni. Azonban tán megütközik valaki abban, hogy én e' nyavalyát tenger-ingás' sikerének tulajdonítom, 's nem inkább azon sós-részecskékkel terhelt levegőnek, mellyet a' hajón-utazók beszínak? Én nem tagadom, hogy ezen levegőnek nagy befolyása lehet, vagy van is az utazók' belsejére: de tapasztalásból mondhatom, hogy a' tengeri nyavalyát némellyek még akkor sem kerülik-el, midőn szorosan a' part mellett hajókáznak, —'s még is, mihelyt szárazra lépnek, az teljesen megszünik; pedig ha csupán a' tengeri lég okozná, nem fogna ugy történni.—Egyébiránt mi hatvanan voltunk, 's 9 óraig tartó utunkban csak öten láttak Leokádiát, 's émelygést legfölebb ha tiz tapasztalt; én e' 15 között nem valék.

elibe látszottak sietni, egészen kiválva, halványodni, 's eként hirdetni kezdé a' nappal' pompás uralkodójának közeledését; elenyésztek lassanként a' déli tisztább ég' csillagai, 's mi a' szürkülő koránynak kétes fényében, a' reggel' frisében látók előttünk merengni Cherso' közel-fokait, 's a' Monte maggiore alatt hosszan, zöldelőleg elnyuló olaj- 's repkényfákkal sürün meghintett partokat, 's a' „bocca maggioreban" valánk. *) Jobbra a' Flanaticus öbölbül kiálló szirtes partokra épített csinos kis Voloscát, a' többi kopár halomtól Szigligetként kiválva álló, kerekes és gesztenyefákkal megrakott dombra helyzett karós sz. Jakabi Abbaziát, a' repkényfákkal bővelkedő Lauránát, Ischichit 's Ikát, Monte maggiore' aljában, a' nagyobb távulság miatt csak borongni láttuk már. Val Cessara, a' most emlitett hegyen innen, tisztábban álla előttünk, 's a' sziklavölgyes Moscheniczét, hajdan az Uscoccoknak, a' Quarnero' és szigetei' hires, kegyetlen ostorának egyik nevezetes erősségét **) reggeli pompájában láthatók; ugyszinte a' felette álló két sudár-tornyu 's erősség-alakú Berscheczet is.

„Balra, balra, Signori!" — szólt a' Fiuméből velünk jött kormányos, — Faresina előtt vagyunk már." 'S mi balra tekintvén, egy, most dőledékhez hasonló, erősséget pillantánk-meg, hol az omladozott külfalak közül fél épségben emelkedékki egy barna, alacsony torony. „Ez san Nicolo' monostora volt hajdan — folytatá szavait a' kormányos — miglen az ezen tengerpartokról a' franciákat elüzendő angolok a' monostort erősséggé változtatván, az ájtatos atyákat belőle Faresina kikötőbe szoríták." Alig végzé beszédét a' jámbor, 's egy kis öböl felett, nem messze a' monostortól, délre egy házat látánk a' domb alul felbukni; „az ott a' Faresina nevet viselő kikötő — szóla folytatólag ciceronénk—mellybe tengeri vész elől menekedni szoktak a' kisebb hajók; 's azon házban lakik jelenleg a' monostorból kiüzött szent atyák közül még életben levő két barát, kik ma a' felette fekvő hegyen tul lakó hiveknek ünnep- 's vasárnapokon, az erősségben még fenálló kis templomban isteni szolgálatot tesznek. — Ah, Signori! — szóla tovább komolyan, — isten bocsásson-meg azon franciáknak 's angoloknak, be iszonyú sok kárt tettek ezen partokon! — 'S most, ha egy a' fedezet' közepén hallott zaj nem vonja magára figyelmünket, szélest hosszast fogott volna regélni a' franczia 's angol gályákról 's azon inségekről, mellyeket ezen tengermelléki részek, miattok századunkban szenvedtek; — de én a' zaj felé siettem.

„Jaj, be rosszúl van szegényke!" szóla ott egyik; „ő bizony megemlegeti a' pólai utazást" szóla mosolygva a' másik; „ki, ugyan ki?" kérdé, velem együtt, illetődve egy harmadik; „már halállal vivódik S* asszonyság" felelt enyelgve egy negyedik. — Oda sieténk többen a' tatba vezető ajtóhoz, de hasztalan, lemenetelről még most szó sem lehetett; mert szűk levén a' lépcső, rajta mint rajzó méhek a' kasból, csak egyenként szállongtak fel 's alá a' tatbanlevők, vagy annak ajtajához előttünk érkezettek. — „Orvost, orvost!" kiálta most egy zagyva hang kifelé a'tatból; de olly hang, mellyben több enyelgést, mint komoly valóságot lehetett sejteni; „nincs orvosunk" leve felülről a' válasz. 'S valóban nem is volt közöttünk orvos, mert egy, ki az utazásra meg volt híva 's igérkezett is, indulásunk előtt egypár órával tudatá a' társasággal, hogy velünk jőnie lehetetlen. —

Alább vergődvén azonban én is, halkan közelgék a' tat' belső, 's különösen a' hölgyeknek szánt — szobácskájához. „Hatalmas Eskuláp!—szólék félig komolyan 's félig mosolygva — vess kegyes szemet ezen szenvedőkre!" — „Ah, csak csintalankodjék ügyvéd ur, — nyögé elömbe a' máskor szép, lángoló, de most valósággal lankadt fekete-szemü S*né — majd Önre is rákerül még a' sor." — „Attól nem tartok, szép Beteg! — lőn válaszom — minthogy azonban orvosi kézhez és segélyhez reményünk többé nincs és nem lehet, ha közeledni érzi vég óráját, mitől Neptun mentsen-meg mindnyájunkat!, legalább itt az ügyvéd, hogy irásba iktassa végrendelését." — „Hát csak ugyan meg kell halnom? — kérdi rezgő hangon a' kezét felém terjesztő beteg; — én a' halálra készen vagyok --- de — — nem, nem akarok még most meghalni, nem lehet meghalnom;" folytatá csintalan boszankodással a' gyenge hölgy szavait, 's kerekded fejér kacsóit visszahúzva, indulatosan fordúlt-meg fekhelyén. — „Menjen-ki, ne háborgasson bennünket S** úr — inte nyájas mo-

*) A' földközi tengernek Istria, magyar tengerpartok 's Dalmatia közt fekvő, hajdan „Flanaticus sinus" vagy „Illyricum mare" név alatt ismeretes öble ma Quarnero-nak (melly elnevezést Cluverius carnivorum-ból igyekszik származtatni) hívatik; 's benne több nagyobb terjedelmü szigetek feküsznek. Fiume előtt vannak: kelet-délre Veglia (hajdan: Curicca 's Veggia), délre Cherso (egykor Osserval együtt Absyrtis vagy Absorus); az e' között 's Istria' fokai közt levő tengernyilást, minthogy szélesebb, „bocca maggior-nak", 's a' Cherso 's Veglia közöttit „bocca minor-nak" nevezik hajósink.

**) Istoria degli Uscocchi, da Minucio Minuci, Archiv. di Zara 21. 's 98. lap.

solygással a' beteghez közelfekvő, müvelt 's lelkes R* asszonyság, — úgy is eléggé háborgatja kebliinket a' tenger' rengése *), 's gyomrunk' émelygése nem enged helyt csintalan tréfáknak.“ — „Sőt inkább — felelék, — elszórakozást tanácslának nekem otthon agg matrózaink, midőn a' tengeri utazásról velök tanakodván, arra kérém őket, mondanának mentőszert a' tengeri betegség ellen; fedezeten maradni, ha van társaság, enyelgeni, ha étvágy vagy szomj int, enni, inni; szóval: a' szárazon megszokott életmódtól, a' mennyire csak lehet, el nem állani 's azt, hogy az ember tengeren van, nem is képzelni; ezek a' legjobb szer, mondák ők, a' soktól annyira rettegett betegség ellen.“ —

„Igaza van ügyvéd urnak — esék szavamba a' tengeren már gyakrabban 's hosszabban utazott T* asszonyság, — szabad levegő 's vig-szeszélyü társaság kell a' hajón; különben is itt a' hajószobában olly nyomasztó a' hőség; ki, ki....“

„Jaj! mosdó-edényt“ esenge most szorultan S*né, kinek gyengéd arczán a' halvány, kék és sárga szinek egymást váltogaták, 's én—medencze után indulék. „Megálljon Kegyed, nem kell még,“ folytatá erőtetett mosollyal szavait — elébb végrendelésemet irja-meg.“ — „De hát ha kifogyunk, vagy tán ki is fogytunk már az időből, mig téntát, tollat 's papirost keresek, mig a' fedezetről bizonyságokat hívok, vagy a' külső szobában szendergők' szemeiről az álmot annyira elverem, hogy tanúkul alkalmasok legyenek....?“ — „Hamar, hamar! — szóla a' szenvedő hölgy — érzem, nincs messze már végórám.“ 'S én intém: tenné csak meg szóval végrendelését, 's tanúknak a' körülfekvő asszonyságokat szólítám-fel; tán elfogadja a' törvény e' szokatlan tanúk' bizonyságát a' jelen szükség' tekintetéből? — 'S a' hölgy fojtott hangon kezdé végrendelését.

„Először: Lelkemet az égnek, testemet a' viz' lakóinak hagyom; 's rendelem, hogy lelkem' porbilincsei, attól megfosztatván, minden pompa nélkül tengerbe temettessenek....“ — „Ez felesleges — vágék szavaiba — ezt Ön' rendelése nélkül is meg kell tennünk, 's mi a' halotti vagy temetési pompát érdekli, azt könnyen elvégezendi a hajóslegénység; csak tovább, hogy ki ne fogyjunk teljesen az időből.“ 'S ő folytatá: — „Másodszor: Egyetlen szeretett, négy évet alig ért fiacskámat ajánlom kedves férjem' atyai gondoskodásába, a' részemről reászálló ingatlan vagyonnal és birtokkal egyetemben. „Harmadszor: — de miről is tegyek még rendelést?“ kérdi fogultan a' hölgy.....

„'S hát nekem mit hagy?“ — „mit nekem?“ — „és nekem semmit sem hagy?“ szólának majdnem egyszerre a' körülfekvő nőtanúk.

„Igen, igen! — mondá a' végrendelést tevő — figyeljen ügyvéd úr; harmadszor: fátyolomat hagyom a' hajó' kapitányának, köpenyemmel együtt; amazt ugyan árboczára békejelül, ezt pedig, minthogy elég erős,... vitorla-foltul; emlékemet pedig.... de kinek is hagyjam ezt? kérdé önmagától gondolkozva—hagyom különösen kedves férjemnek, hogy legalább valami neki is jusson; aztán szeretett fiamnak, kedvelt barátnéimnak és... barátimnak. — Végre: szivemet hagyom“ — — de itt szava már akadozott; én azt gondolám, hogy legalább ez, az ügyvédnek marad, 's akadozását szemérmének tulajdonítám; azonban a' nőtanúk azt másképmagyarázák, 's szorúltan kiáltának mindnyájan segély után, de a' végrendelő egy gyöngéd mosollyal fordula felénk, 's utólsó szavát ismételve, kétesen tekinte a' körüllevőkre, 's mondá: „ha már csak ugyan meg kell halnom, szivemet .... hagyom .... a' .... lazaczoknak!“

„Aha! be eszén van a' mi végintézőnénk — szólánk egyhangon valamennyien, — nem kell félnie, hogy végrendelését hagyományosai megsemmisítni buzogjanak.“ — 'S most kért engem, mennék-ki a' szobácskából, mert valóban mosdótálra lesz—szüksége. —

(Folytatása következik.)

*) Rengéssel vagy ingással gondolám legalkalmasabban kifejezhetni a' tengernek azon mozgását, mellyet a' hajósok marettá-nak hínak, 's mellyet a' gyengébben fuvó északi, dél-nyugati, vagy nyugat-éjszaki 's keletdéli szelek okozni szoknak. Ollyankor ugyan is a' tenger nem vet nagy hullámokat, 's kevésre apadó és ismét dagadó vize inkább rengéshez, ingáshoz, mint hullámzáshoz hasonlít.

A' CSÁSZÁRI KÖNYVTÁR BÉCSBEN.

Számos olvasónk ismeri kétségkivül azon fölséges intézetet, melly nemcsak Bécsnek, hanem az egész civilisalt világnak disze. A' varázs-szépségü terem ellenállhatlan bájjal hatja-meg a' látogatót, 's nem hijába mutatá Napoleon kifejlett, jó izlésü épitő-mestereinek azt példányul. Tartalma arányban van a' dicső épitvénnyel 's a' föld' minden részeiből érkező tudósak bámulva szólnak kincseiről.

Balbi — az ujabb statistikai és geographiai legjelesb munkák' nagyérdemü szerzője — adja most megjelenő értekezésiben a' könyvtár leirását *) 's következő osztályokba rendezi tartalmát: 1) Ritkaságok (Cimeliák); 2) Kéziratok, 3); Incunabula, XVdik században nyomt. könyvek; 4) Később nyomtatott könyvek; 5) Rézmetszvények; 6) Hangászati müvek' gyüjteménye; 7) Autographonok vagy eredeti kéziratok. A' kötetek' öszves száma általánvéve

*) Essai statistique sur les bibliotheques de Vienne precedée de la statistique de la bibliotheque imperiale etc. Vienne chez Frederic Volke. 1835.

300,000-re terjed. Balbi' hasonlításiból látszik, hogy a' könyvtár mind becsére mind kötetei' számára nézve a' század' kezdetével legelső volt földünk' valamennyi könyvtára közt, és csak azóta haladták felül a' párisi, müncheni tárok; 's tudva van, hogy legujabb időkben a' pétervári tetemesen nagyobbult a' varsói könyvtár által. — Balbi, földünk legelső könyvtárait következőkép sorozza: A' parisi 706,000 a' pétervári 447,000; a' bécsi 300,000; a' pekingi 280,000; a' müncheni 556,000; a' copenhágai 426,000, a' berlini 285,000; a' dresdai 262,700; a' londoni 342,000 kötetből áll. Az illy könyvtárak' belső értékét csak véleményesen határozhatni-meg, látván, milly nagy ára volt némelly, a' 15dik században nyomtatott, könyveknek. Bocaccio Decameronja (velenczei kiadás) 1812ben 2260 font sterlingen adatott-el Londonban; Plinius' munkája 3,000 francon; Martialisé 1274 francon; a' nagy Biblia 2499 francon 's a' t. De ezen első kiadások lassanlassan vesztik már tulságos becsüket, ugyszinte egyéb könyvek és földabroszok is, mert a' nyomtató-műhelyek' fáradatlan szorgalma 's az ujabb felfödözések szemlátomást nyomják a' multkor' szüleményeit; a' kéziratok' értéke is csökken, és pedig hasonló okokból; az aranyozott betűk, czifrázott és szinezett lapok, gazdag kötések, noha egykor nagy munkába kerültek, korán sem állnak már olly becsben, mint a' rájok fordított idő, munka és költség arányaná. Egészen máskép van a' rézmetszvényekkel, a' mestermüvi képekkel; ezeknek értéke évről évre növekszik. Valódi becsök, ritkaságjok, a' rézmetszés' bajossága (kivált nagy formátokban), csekély előhaladása ezen gyönyörü mesterségnek (az ujabb idő' találmánya—az aczélmetszés—eddig csak apró képekre alkalmaztatik; a' kőirás pedig vele soha sem fog mérközhetni) mindannyi ok, hogy becsben maradjanak. A' réznyomat-gyüjtemény e' szerint kétségkivül legértékesb része a' könyvtároknak 's tetemesen haladja-felül a' többit mind, ha t. i. maga a' gyüjtemény aránylag tetemes. A' bécsi könyvtár p. o. közel 300,000 réznyomattal dicsekszik, és már 1818ban a' tudós Bartsch három millió pengő forintra becsülte a' gyüjteményt. Azóta, mint említők, becse növekedett, valamint mennyisége is, és nem tévedhetünk, ha mostani értékét 600 ezer forinttal feljebb tesszük. A' 12,000 darab Incunabulum' értékét, noha azok tömérdek pénzbe kerültek 's becses alkotórészei a' könyvtárnak, nem tehetjük most feljebb 480,000 ezüst forintnál, 40 ftot vevén általányosan mindenegy kötetre. A' 16,016 kötet kézirat, mint alább látni fogjuk, eleinte legtöbb pénzbe került, de okunk épen nincs az egyes kötetek' értékét 30 fton felül tenni: 's igy érne a' kézirat-gyüjtemény 480,180 ftot. A' 16dik század óta nyomtatott könyvek' gyüjteménye 270,000 kötetből áll, 's noha némelly kötet 100 sőt több ftot is ér, nagyobb része, mint p. o. Dissertatiók, apróbb könyvek 's a' t. csekély áruak, nem tehetjük egy-egy kötet' értékét 2 forinton felül; ennélfogvást lesz a' régi nyomtatott könyvek' összes értéke 540,000 forint. Ha a' hangászati mü- 's autographon-gyüjteményt 50,000 forinttal számitjuk, a' császári könyvtár' tartalma 5,150,180 forintot ér.

Minden létező könyvtár közt a' párisi legnagyobb 's leggazdagabb; van 1,400,000 rézmetszvénye, 80,000 kézirata 's 626,000 kötet nyomtatott könyve. Ha ezen óriási könyvtárt a' szerint becsüljük, mint a' bécsit, 's nem figyelmezünk 1,200,000 földképeinek (mappa), diplomáinak, tömérdek chinai 's más különösségeinek nagyobb becsére, közel 17 millió ezüst forintnyi értékre jutunk.

Illy nagy gyüjtemények csak lassan növekszenek, hacsak különös eset által más, már magokban is tetemesek hozzá nem adatnak, mint p. o. a' müncheni és pétervári tárakkal történt. Tudjuk, hogy a' kormányok a' birodalmukban nyomtatott minden könyvnek egyegy példányát a' könyvtárakba letenni intézték, 's ezen felül mindegyik tárnak bizonyos summa pénze van, megszerezni a' külföld' nevezetesb literariai tüneményeit, 's mind e' mellett sem tehetni p. o. a' párisi könyvtár' évi növekedését 9 vagy 10 ezer köteten felül; a' bécsi közel 4000rel szaporodik évenként. Balbi némelly könyvtárak' évi fundusát (dotatioját) hasonlítja. A' párisi nincs érintve, de az oxfordi után, melly 30 ezer f. pengőbül áll, mingyárt a' bécsit teszi, mellynek évi fundusa 19,000 pengő forint; ezenkívül még a' jelesb és költségesb munkák' megvételére külön adatik pénz, 's eddig ez meg sem is tagadtatott.

Mindezen fölséges intézeteket 's nagylelkü pártolásait a' tudományoknak homályba borítja sőt elenyészti a' halhatatlan Mátyás' dicsősége. A' magyar állott egykor legfensőbb fokon az örök hisztoriában 's a' magyar ég ragyogó csillaga Mátyás volt. Meglepőleg adja-elő Balbi, mint küldé e' nagy király a' magyar tudósokat 's irókat a' föld' minden részeire, hogy gyüjtsék a' szellem'nemes magvait 's táplálják a' tudományok és civilisatio után sovárgó hazát; elmondja, mint szentelt évenként a' nemes czélra 30, sőt némellyek szerint, 80 ezer aranyat; melly akkori 80 ezer aranyat Balbi a' mostani pénzérték szerint közel 5 millió francra teszi. E' tömérdek summa a' corvini kézirat-gyüjtemény' 55,000 kötetére 's dicső uralkodása' 24 évére elosztatván, kikerül összesen 1,925,000 arany 's igy csakugyan 80,204 arany minden évre. Balbi 24 év alatt a' kéziratokra 's könyvekre adott summát 116,462,500 francra teszi. Milly iszonyú pénz! milly óriási mértéke a' nagylelküségnek !?—345 év folyt-le Mátyás után; folytassuk példátlan adakozásit papiroson 's a' magyar nemzet' könyvtárában $\frac{27600000}{1925000}$ = összesen 29,525,000 arany lesz; és adjunk minden kötetért általányosan 3 aranyat (előbbi számításunk szerint ennyi pénzért 7 kötetet vettünk) 's a' kötetek' száma 9 millió 841,666; tehát több, mint a' világ' valamennyi nagy könyvtáriban öszvesen találkozik, 's e' szám-mennyiség egész Budavárát megtöltené. Mátyás meghalt; hol van könyvtára? — Látogasd-meg Olvasó a' bécsit.

N. K.

REJTETTSZÓ

Állati fegyver egész; vele, rút, mikor asszonyok élnek.
Fej nélkül tartós lessz, ha egekbe jutandsz.

S. Ig. Zala Vből.

A' 60dik számu rejtettszó: Rabló.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

62. szám Pest, augusztus' 5kén 1835.

A' RIDEG SÍR.

Fény-tenger özönli a' kékes eget,
Pirítva határin a' föllegeket.
Csillag-seregével a' hold tova bolyg,
Az est' kies arcza vidulva mosolyg;
'S míg rózsa-tekintete bérczre leszáll,
Mély csönd frigyesül vele tájainál.
Elnémul a' rengeteg, alszik a' vad,
Hárs' lombjai közt a' madár se rivad:
Csak Béla nyögelteti, csak maga ott,
A' pásztori dalnok, a' bérczi lakot.
Sírhantra mereng elepedve szive,
Hol porladoz angyali báju hive,
'S nem türheti vad tüze' szörnyü hevét,
A' lengeteg éjbe zokogja nevét. —
Majd zúgva süvöltnek az ormi szelek
'S remegve sohajt-föl egekre velek:
„Ah! hol mosolyog-le szivemre remény?
Hol ringat ölébe, hol alszom-el én?
Hol fognak elülni a' förgetegek?
Oltsátok-el e' kinos éltet egek!
Nekem tavasz elfut, a' rózsa kihal,
Elfonnyad a' róna virágaival,
'S mint fonnyad a' róna, virágaival,
Ugy bal kebelem' heve lángjaival.
Ha támad a' hajnal, a' nap ha leszáll,
Ah! vérzik e' puszta szív álmainál.
Szép csillaga néma homályba suhant,
'S elnyelte sugárit az éjjeli hant." —
Szól 's árva nyögelmin az ég komorúl,
Halványul a' hold, kies utja borúl.
Az alkony az ifjura könnyet ereszt,
'S ázik vele hanton a' barna kereszt. —
Igy gyászol az éj 's mire hajnal elért,
Már nem rebeg égre az ifju kegyért;
Ott hamvad a' porban a' mennyei pár,
Hol bús dalokat nyög az árva madár.
Gyászhantjok' ölén deli rózsa virul,
A' harmat-özön levelére lehull; —
És míg nyugalommal hüs árnya kinál,
Fel-felcsap a' bú' szele bokrainál.

Vihary Elek.

AHMET FETHI FERIK *) BASA,

BÉCSBE MENT OTTOMANI NAGYKÖVET'

PESTEN LETÉRŐL 'S GYÓRIG UTAZTÁRÓL.

Levél, Pestről, julius 31dikén 1835.

Kedves barátom. Falura kellvén hirtelen menned, a' basa ide érkezte után; kértél, tudósítanálak. Itt van minden, részletesen, úgy, a' mint a' tegnap Győrből visszaérkezett Döbrentei Gábor kir. tartományi biztos urtól hallottam.

Megint azt lehete tapasztalni, hogy keletről jövő nagyobb vendég láthatására több ember gyül öszve, mint ha ollyan, nyugotról érkezik; sőt, a' törököket közelebbről szemlélhetés vágya, kivált asszonyoknál, egész kandiságig megyen. Talán azért fakad e' kiváncsiság általjában, mert Magyarországon már a' gyermek sokat hall a' törökökről, mint egykor itt lakoztakról! a' müveltebbje pedig azt ohajtja kivenni, mire viheti őket mostani zultánjok Ildik Mahmud európai öltöztetéseik után a' civilisatioban is. A' nevezett basa 35 esztendős, szakál nélkül, csak bajusszal; élénk, tüzes és nyájas képü, egészen magyar arczczal, zömök termetü. Vezetőjét, Döbrentei Gábor urat mindjárt ide érkeztekor megkérte a' basa: vezetné őt mindenüvé, hol valami jót, szépet, hasznost láthat, 's nagyon fogná köszönni, ha ollyat szemlélhet, mit még nem ismer, mert örömest tanúl. Nagy tudni-vágyást is mutatott mindenütt 's minden érdekes iránt. Vezette erre, látszott természetes esze, mellyel bir, 's a' mellett sok szíveslétet fejte ki, lekötelező feleleteiben. Illy indulattal arra is kérte említett vezetőjét: mondjonmeg neki minden itteni szokást, tisztelkedést, mert semmit sem akar elmulatni, mivel talán valakit megsértene; az neki fájna, és jó hirét akarná hagyni maga után.

Katona létére leginkább vonzódik a' katonasághoz. Nagy figyelemmel volt a' katonai uszó iskolában, hová cs. k. generalis Schmeling ur is meghítta, midőn épen a' naponkénti Wachtparade tartatott az új épület roppant udvarán. Megvizsgálta a' közpattantyusok ágyait, kiszedett minden holmit táskájokból, az előljáró tiszturaknak kedvességeket mondott, miképen van a' tanító intézet 's Mazzuchelli őrdisz-csapatja helyes fegyver forgatásival megelégedve. Valamint a' pattantyusok napikenyerét megkóstolta, úgy tett az invalidusok házában a' levessel 's hussal is. Mindenikét jól táplálónak találta. Beszéd közben itt megértette, hogy egy közlegény épen siralomházban ül többszeri szökésért 's orozásért, felakasztatás végett. Másnap azt mondá Döbrenteinek, hogy azóta mindig azon járt esze, bárcsak valamikép kegyelem adathatnék azon katonának. Majd meghallá, hogy adatott, 's ennek nagyon örvendett. A' Ludovicea pompás épülete 's ennek kertje nagyon meglepte, bámult azon, hogy az, egyedül az ország birtokosainak hazafiúi áldozatiból épült,

*) Ahmet, (kimondásban a' h, leheléssel) nemzetségi név; Fethi, környül metélkedéskori melléknév, annyit teszen mint győzelmes; Ferik divisionaire, osztálynok. Basa, törökösen pasa, general, hadvezér, ki egyszersmind polgári parancsnok és kormányzó is. Igy volt egykor e' két tisztség a' magyarnál is együtt.

dicsérte a' főherczeg nádor gondjait a' magyar ifjuság kedviért. Né, a' szép „Mechtebe harbije“*) kiálta fel, látván a' Ludoviceát a' budai királyi vár kertjéből, melly neki különösen kedves volt, 's lenézve a' széles Dunára, és Margit szigetére, tekintve a' diszülő Pest városát, e' kertet paradicsomnak hítta.

A' királyi vár 's nádori lak szobáinak minden képei közt leginkább gyönyörködött a' kis Sándor főherczeg gyermeki képében. Azt leölelte volna. Általjában gyermekkedvelő. A' hol csak hozzá közel volt valami kedves arczu kis fiú, kis leány, felölelte, összecsókolta. Igy tett Pesten Budán 's a' neszmélyi állomáson is.

Midőn Döbrentei mondá, millý előmenetelt, hasznot fog szülni a' töröknek, megkezdett európaisítatása, igen ragaszkodva nyilatkozott Ahmet basa IIdik Mahmud padischahjához megindított okos változtatásaiért. Igy fognak érzeni az ifjabb törökök, 's a' zultán, úgy látszik, ezekben bizik, azért teszen főbb tisztekké mind ifjakat, millyen az itt volt Reschíd bey alezredes, Salih bey és Hafiz aga, kik már zászlóaljak fejei.. Illyenekre az ulemák morgásai a' változtatások ellen kevesebbé fognak hatni. De, a' miveltség terjesztéséhez szóla D., török nyelven kellene könyveket iratni 's kár, hogy IIIdik Selim ebbeli intézetei elnyomattak. Selim említésére, Ahmet, lelkesedésbe jött 's annak ideje korát virulás kezdetének mondotta. Itt látszik, hogy egy egy nagy fejedelem világositásai csak ugyan, ha lassan is, gyümölcsöznek. És látszik, hogy, nemzet lelki haladása, lehetetlen, nyelvén készült könyvek nélkül. Csak kis körbe szorítkozik az ész' azon nyiltabb fejledése, mit a' főbbek, külföldi mivelt nyelv - tudás 's nevelt idegenekkel társalkodás által nyernek; a' nemzet tömege pedig durvaságban marad.

A' basa ért valamit francziául, 's hogy a' világ ezen egyetemi nyelvét tuhassda, mostan tanul. Mutatta, kéziratban vele lévő török-franczia grammatikáját. Esztendő mulva, mondá a' tartományi biztosnak, beszéleni akarok Kegyeddel, ha Stambulba találna jőni 's hogy az, oda utaznék, hítta, midőn igen szívesen fogadja, bizonyítá, házánál. Most társalkodásban és követsége dolgaiban tolmácsa, Theologis Sándor, stambuli görög, ki, más török követséggel ezelőtt Sz. Pétervárba járt 's tapasztalt eszes ember. Magyarországnak többféle statistikai adatiról kérdezősködött. Megbizottja a' zultánnak vagy padischahnak is. Egy más görög, Piperi György, mint a' basa komornyika, francziául, olaszul 's németül is tudásával fogadókban és uton szolgál. A' mi tehát europai tudalom, abban a' török még, egykor meggyőzött görögeire szorúl.

A' pesti polgármester több polgártársival meghivá egy küldött által, a' lövész-pályához. Mutogatták neki ott, miképen sül el, jól talált lövésre a' czéltábla mögött levő kis mozsár-álgyu, 's ő, játszva süté el néhányszor. Harmadszori lövésére majd a' czélzó szobából, a' czéltábla fekete kis körét találta 's a' mozsár feldurrant. A' mit ezzel nyert, egy selyem kendőcskét, másnap küldé el neki a' polgári lövőegyesület 's azt, emlékül, örömmel vivé magával.

Megtette a' basa, tisztelő 's köszöntő látogatását nagym. Mérey Sándor országi tartomány-biztosságok főigazgatója ő excljánál, ki utjában elfogadtatása körül rendeléseket bocsáta; meg, B. Lederer Ignácz magyarországi hadkormányzó ő excljánál, 's ezek ezt mind a' ketten, visszonozták is. Ő pedig vissza, pesti hadparancsnok és brigádás general Schmeling ur' látogatását adta.

A' hivatalban levő törökök mai öltözete, kaput, pantalon, csizma, 's katonáknál sarkantyuval. Fejeken a' régi turbán, (dülbend) helyett, csak egy karimátlan vörös magas, posztó sapka maradt, mellynek hátulján felülről igen vastagon, sodrott kék selyem tekercs fityeg le 's azt bubja közepén, lyukacsosan kivagdalt fejér papiros tartja együtt. Nem igaz, hogy e' papirosba valami mondat volna kiszelve a' koránból. Ekkor e' sapkát görög keresztyén fejére nem adnák; pedig a' velek volt három görög is azt visel. Ha e' sapka helyett katonai kalapuk volna, készen állana bennük a' muszka tiszt, egészen azon szabást utánazák, csak paszománt nélkül. A' fokonkénti megkülönböztetést, mellükön levő gyémántos diszítményük teszi; a' basán egyébiránt gazdagabb vállrojtok vannak, a' más említettekén kisebbek. A' muszkával a' törököt közlekedésbe, tudjuk, leginkább utóbbi háboruja hozá, mellyben Ahmet basa, jobb oldalán, sebet kapott volt.

Valero selyemgyárát Pesten sokáig nézte vizsgálta és többféle kérdést tett benne a' fonó, sodró, szövő erőmüvek felől. Megjárván ott minden osztályt, a' gyárnok' lakszobáin vezettetett keresztül. Megkérte ott a' ház' szép kisaszonyát Döbrentei, játszanék valamit fortepianóján, minthogy Ahmet a' muzsikát nagyon kedveli. Legszivesebb köszönet kifejezéseit mondatta Ahmet a' játszás után, 's igérte, hogy a' zultán kedvencz marsával fog azért kedveskedni. Másnap 3 muzsikai darabot ada által Döbrenteinek, mellyek kótájit Tewfik bey másolta le. Egyik: air turc composé par Sa Hautesse

*) Katona-nevelő iskola neve, törökül.

másik: La polonaise du Sultan, harmadik: Marche du Sultan. Az elsőnek eredete ez: A' seraskier basa rímes török verset irt a' nagy urra, 's ez, azt maga, muzsikára tevé. Ő maga szerzette a' marsot is. A' polonaise, udvari hangmüvészétől való. Midőn az elsőt általadá D. a' vakok intézetében, hol az épen vele volt, a' tanítónak, 's ez mindjárt eljátszá fortepianón, Döbrentei és Eichholz, (ki, mint városi kapitány Pest részéről többnyire mindenütt együtt járt) egymás szemébe nézének, hogy abban némi magyar szellem leng. Mondatott ez a' basának. „Ah!—felelé — Madzsar és Turcse, egy gyökér.“ — De, bárcsak kimélőbb atyafiak lettek volna egykor a' Turcsék!

A' vakok intézetében Pesten, látása annak, mint ír, muzsikál, mint vet számot, mint nyomtatja le külön betűit olvasásra az ujak végével tapintgatás után, az ott levő talán 14 fiu és leánygyermek, megindította Ahmet basát, meg Theologist, meg a' többi törököt, mert illyet is, legelőszer láttak. De, meg is rázhat e' jelenet akárkit. Ott érzi az ember, milly kincs a' szem! Az emberiség barátinak megölelésére készülnek önként a' karok, illy gondoskodásért a' szegény világtalanokról. 'S köszönet Pest vármegyének, az, Földváry Gábor alispánnak. Ahmet basa 10 pengő forintot teve az alapítvány tőkéjéhez, midőn pedig 3 féle műdarabocska adatott neki emlékezetül, miket a' vakok készítettek, ezek között kiosztásra még 10 f. ada pengőben. Ugyan illy műdarabért Theologis tolmács, 5 pengőt kiosztásra. Ezen intézet vizsgálgatását csak emlékeztetésre hagyá el, hogy az időből kifogy, ha még a' nemzeti muzeumot látni akarja.

Itt a' természetiek tárában: minden halat, érczet, madarat, állatot, mellyet ismer, megnevezett törökül. Egysem hasonlíta ezek közt magyarhoz, ámbár egyéb szó, több van magyarúl is úgy, mint törökül. — A' könyvtárban, elibe tétettek az ottani török kéziratok, többet keresztül futott olvasva. Egy levelet Apafi Mihályhoz irtnak talált 's a' Mihály névnek is magyarosan kitételével. A' régiségek és pénzek tárába annyi nép tolakodott bé előre, hogy ott kényelmesen majd semmit sem lehete neki mutatni. Kéretett a' néző sokaság, ne sajnálna tért adni kimenetelével, de Ahmet inkább intett, hogy kiki maradjon benn, őtet az nem bántja. Általjában mindenfelé nyájas volt a' nézőkhez. Komáromban, hol az erősséget nézte 's járta meg, ebéde alatt kinyittatá az ajtót, hogy az ott is összefutottak közül benézhessen, a' kinek kedve tartja. Igen tetszik neki, mondá, a' magyarországi utjában Zimontól fogva így mindenütt összetódultak orczáján az a' nyájasság, mellyel nézik. Olly barátságosan tekintenek reá, szóla, mintha már 20 év óta ismernék.

Döbrentei ott vele ebédelt, 's asztalához hívatá a' város főbiráját is. Ő és egész török kisérete, már mindenütt a' keresztyén főztét evé, sertéshust kivéve. Bort sem isznak még rendszerint. Nuri effendi, úgy tudom, külön főzette török ételeit, török szakácsa által. De, Nuri öreg ur és nem katona.

Julius 25kén a' pesti játékszinben volt elejétől végig; 26d. a' budaiban, 's 27d. a' csillagásztoronyból lejötte után ismét ott kisérőivel együtt, a' Mérey ő exclja által neki ajánlott három lózsében, ki Bécsből 26d. este érkezett le. Másodszor is ide, némajáték látására maga kivánkozott 's bár a' „Bájrózsa“ ballétben most is jól sikerültek volna az erőmüvek tréfás meglepései, mint a' mult télen, Nuri' ittvoltakor. A' ballétnek 9 órakor már vége levén, Pesten a' még folyt játékszinbe ment, mivel oda híva volt 's figyelmet azzal akart viszonozni. Eleinte azt hitte, a' pesti 's budai theatrum mind magyar.

Theatrumot most láta legelőször, mint több egyébfélét. Ezekre 's Pest csínos épületeire czélozva, mondotta volt Döbrenteinek, midőn Stambulba hítta: Csak azt sajnálom, hogy Pest után a' török főváros nem fog tetszeni. Mit mond majd a' bécsi színházak, intézetek, épületek, mozgó élet, kereskedés' élénksége és sok fény látása után, a' mifféléket annyi tartományból, de főkép Magyarországból oda folyás, hozott elé fokonként.

A' Császár-fürdőben fenmaradt török feliratu kőről Ahmet basa is csak Mustapha basa nevét olvasá le. A' többi betü, mondá, elmorzsolódott. Azt ajánlá, szineltetnének ki a' betük mind, hogy a' megkopott kőből jobban kitünnének, úgy a' többi értelmet is kivenni könnyü lesz. Hanem csak, törökül nálunk készebb olvasni tudóknak, úgy-e barátom.

Dorogon az esztergam vármegyei küldöttség nevében a' nagykövet ő excljját, Reviczky, nyerges ujfalui plébános ur, arab nyelven köszöntötte irásból. A' nagykövet mosolygott meglepetve azon, hogy itt, illy beszédet hall. Majd felelt és kérdést tett arabúl, mert hiszen koranját úgy olvassa, — imádkozását pedig naponként így végzi; — a' plébános ur azt mondá, hogy más beszédejtéssel szól, 's igy kettős beszélgetés nem eredhete. Egyébiránt más, valamelly nyelvet olvasva érteni; más füllel is hallva, a' szokatlan hangok értelmeit mindjárt kivenni.

Az egészséges testalkotásu basán kivül, kisérői megcsappantaknak tetszének. De Stambulból velük csak egy nagy landaui kocsi jött, a' beteges Theologis kedveért, a' többi hármat Zimonban vásárlák. Összesen igy hazulról Zimonig 17 nap jöttek mind lóháton, Zimonban 10 napig voltak a' vesztegházba ketreczelve; onnan Pestig 4 nap, éjjel nappal sietett a' basa, Pétervárадon csak félnapot töltve. Igy érkezett meg elébb 26dikánál, melly napra különben hivatalosan alulról, jelentve volt. A' mindenfélék szünetlen megnézései körül is a' melegben kifáradtak. Ezért szállának le Győrött a' város kocsijairól csak a' város házánál, hol hasonlóan török irások valának olvasandók.

Győrött a' basa, Bécsbe indulta előtt általadta Döbrenteinek az említettem török nóta textusának, a' seraskier basa verseinek, elejét. Maga, törökül irta le azt, Theologis pedig feljegyzé, hogy olvasni ekképen kell:

„Nè arasan séndé mèvdjoud
Zevg mevsimi itdi vuroud.
Chahi djihan quildi hochnoud,
répétition.
Zevg mevsimi itdi vuroud.
Francziául.
Tout ce, que tu demandes, se trouve en vous,
La saison des réjouissances est arrivée;
Le roi du monde a satisfait tous;
répétition.
La saison des réjouissances est arrivée.
Le roi du monde, a' világ királya, — a' zultán.

Ennek leirása alatt, Tewfik bey, a' nádor' képét rajzolgatta ki íróónnal, papirosban levő vonalokról 's a' Palatinus czimü fogadó czimere szerint, mellynél a' megszállás volt. Ezt meg az adta által bucsuzáskor Döbrenteinek.

Tewfik bey, 20 évü csínos barátságos ifju. Rajzol és flaután játszik, ösztönöztetve természeti talentumától, a'mi lám minden éghajlat alatt, minden nemzet közt előforr. Ahmet basa, nagyon szereti ezen, magát kedveltetni is tudó ifjut; viszi magával, hogy valamellyik akademiában hagyja Bécsben. Se atyja se anyja már nincs, gazdag; 's öt-hat esztendő előtt, míg francziául, németül és egyéb tudományt meg nem tanul, vissza sem tér honába

barátod Sándor.

GONDOLAT-TÖREDÉKEK.

Pártok, míg víniok kell, csak nem mindig egyértelmüek, de soha sem, ha győzödelmeskedtek.

Sokan jártak már ugy hölgyeikkel, mint ki alatt csuszkáltában beszakad a' folyam' jege 's erősödés helyett csúz marczonglá tagjait.

Valamint testükre nézve csak felöltve, ugy érzés és gondolkozás-módjokra nézve csak alakosan mutatkoznak társas körben az emberek. Ki sem akar mutatkozni: mi; mindenki csak látszani: mi nem.

Ama' férfi, ki magas hivatalba lépett, hasonlít a' járni-tanuló gyermekhez; óvakodva lépdel az 's a' körötteállókhoz kapaszkodik, hogy állépés vagy esés ellen bátorságosítsa magát.

Ha független társaságban a' kitüzött jó, igaz és szent nem önmagában áll-fen, hanem alapitójinak támaszára kénytelen szorulni, legyen az bármilly jeles, még is a' társaság' ingatag léténél fogvást alapitójai 's védőivel együtt el kell mulnia.

Minket, szegény férfiakat, gúnyolólag lepkéknek nevez a' csintalan szépnem 's el látszatik feledni: mi nagy gond 's fáradsággal gyüjtetnek ezek a' természeti gyüjteményekbe; el arról is, fürge szemei milly figyelemmel kisérik e' kedves lepkéknek a' virágok (mi alatt leánykákat akarok értetni) körüli röpkedését.

ANEKDOTÁK.

Bizonyos orvost, ki nem tanulá a' gyógyászatot, de gyógyításai szerencsésen ütöttek-ki, nyilványos vizsgálatra vont az orvosi kar. Ezen alkalommal felszólítá őt censorainak egyike, határozná-meg: mi a' láz? Mire ő nyugott önbizalommal felelt: „A' láz olly betegség, mellyet Ön jól meghatározni, én pedig jól gyógyítani értek.“

„Kérem Önt, jöjön azonnal a' beteghez, mert talán már haldoklik“ esdeklett bizonyos gyógyásznak egy kór-ember' rokona. „Az az én dolgom“ válaszolt a' büszke Hippokratesz. Rövid idő mulva ismét megjelenik nála a' rokon, jelentvén a' szenvedőnek kimultát. „Az az ő dolga“ lett a' vigasztaló válasz.

„Hogy tetszik Fáynak víg elbeszélése: “a' jó szív is, bajjal jár'“ az idei Aurorában?“ kérdék egy uracstól, ki fennyen dicsekvék, hogy ő egyike azon kevésnek, kik elsők olvassák sajtónk' uj szüleményeit; azonban csak czimeikről ismeré azokat. „Nekem általánfogva az egész könyv tetszik“ lőn a' midászi felelet.

Garády.

REJTETTSZÓ.

1285 Könyvnek fő alkotó része,
21 Hü állat és házi őr.
1234 Emberek' 's tárgyak' mértéke,
2478 Gyakran kezet 's lábat tör.
421 Kisebb nagyobb kint okozhat,
23478 Müvésznek hirt 's kincset hozhat.
28762 Hajdan hős magyarvezér.
12345678 Eltünkben legtöbbet ér.

Hazuga Auditor.

A' 61dik számu rejtettszó: Körös.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

63. szám Pest, augusztus' 8kán. 1835.

SONETTEK.

Sohajtás.

Magányos éltem' árva gondolatja
Veled, csupán veled jár 's édeleg, —
'S körűlem egy szellőcske tévelyeg,
Mellyet beszíván keblem' boltozatja —

Szivem' tüzét még inkább gyujtogatja;
Pedig másként is égető meleg: —
'S kifúva egy nyögéssel egyveleg,
Lehelletemre száll-fel áldozatja.

Eredj lelkemnek része! Jáliához,
Ezen szellőcskén menj-el ő felé;
'S lihegve símulj hószinű nyakához. —

Ha kérdi, hogy, mi vagy te? add-elé:
Hogy egy sohajtás vagy, — jöttel magához,
'S hogy lételed' mellem nyögdécselé.

Megutálása az egykori kedvesnek.

Nem szép ő már, — nem szép többé nekem: —
Egy kékelő homály borong szemében,
Az a' báj nincs többé tekintetében,
Mellyet magasztalt hajdan énekem.

Azon kevély gőgöt sem rettegem,
Melly most hunyorg hitvány szemöldökében.
Bogácskórón nyilt rózsa-termetében
Látó szemet nyitott szövétnekem!

Keblén, mint két hófúvás a' fagyon,
Látszik, belől is hogy csak jég vagyon;
Elolvad az minden kicsiny melegre. —

Meg is fagy ám minden csekély hidegre:
Oh nem jég az; — de hát ugyan mi az? —
Ezer formát fölvett — fejér viasz.! —

Zilahy József.

UTAZÁS PÓLÁBA.

(Folytatás.)

A' födözeten valék ismét. Itt egyre köz élet uralkodott. Többen, czigarójokból vagy pipájokból bodor füstöt eregetve, a' gőzösök' hasznáról, 's kik a' Rajnán, 's Dunán is utaztak már azokon, bár honosinknak érdemét elismerték, még is a' rajnaiaknak elsőbbségéről vitálykoztak: 's igen természetes, hogy ebbeli vitatkozásaikba utóbb politikai viszonyok is elegyültek. Mások látcsőjöket próbálgaták a' sima láthatáron. Voltak, kik gyomor-erősités végett alélgató hölgyeinknek theával, vagy épen prominz-golyócskákkal iparkodtak, Lár minden jó foganat nélkül, udvarolni; de ollyanok sem hijányoztak, kik émelygésüket szem előtt rejtendők, a' fedezet' karzatára borúlva, egyenesen a' tengerbe néztek 's — —

A' nap magasra szállott ugyan már, de még hiába iparkodott az elibe torlott fellegek közül kivergődni, vagy hegyökbe lépni; mi a' hajózó társaságra nézve nem volt épen kellemetlen, mert ekként nem kelle tűrnie a' hevesb napsugároknak, még a' fedezet fölé vont ponyván is áthatandó, perzselő erejét. — Istriának egészen kopár szikla-halmai vonulának most hátra jobbunkról, 's Chersonak csupán gyalogfenyü-bokrokkal borított köves dombjai balunkról. Előttünk Ádria, a' hatalmas, mély 's telhetlen gyomrában annyi századok' kincseit rejtő Ádria, csillogott méltóságosan rengő habjaival; belőle balról, Chersontul, sürű ködhalomként emelkedék-ki Ossero' hegye, 's a' két külön szigetnek tetsző (mert távulról csak két domború végpontját mutatja 's róna közepét habok alá rejti) Unie vagy Onie sziget.

Egy, akaratom ellen kelő 's kifejezhetlen erő állítá itt szemem' elibe a' hajdan' komoly képeit, 's érzékenyen dülék a' hajó' orrán kinyuló árboczoknak belső végére; keresztülfutám szememmel a' határtalan, ingó térséget. Eszembe jutának Roma' dicső vitorláji, mellyek Dalmatia' 's Macedonia' meghóditására vitték a' világ' asszonyának bátor vitézeit; eszembe, Velencze' hatalmas gályáji, 's a' rabló Uscoccok' zsákmány után evező csapatjai. — Erre vitte Dandolo, a' már 90 éves velenczei doge, a' XIIIik század' első éveiben Europa' keresztesit; de nem az általok kivíni ohajtott szent földre, hanem, a' Vatikánból személye 's egész Velencze ellen dörgő szent itélet' daczára is, a' velenczei megúnt uralkodás alul, honunk' dicső koronájához szegődött Jadra ellen; 's onnan, csupa aranyvágyból a' keleti birodalom' fényes fővárosának pusztitására. *) Erre vitorlázott, de Theseus' lobogójával a' vitéz Grimani Antal is, ki Bajazeth' hadai ellen rosszúl tudta védeni Corcyra' lakosit, hogy Cherso' 's Ossero' szigetén végezze, mint tunya számüzött, munkás életét. **) E' vizeken hozá a' XVIIik század' közepe táján Veniero Kristóf, szinte velenczei hadi kormányzó, a' fölebb említett uscoccok' üldöztetésire fegyveresit, 's vele Gravise Lukrécz is erre hajózott, Velenczét, az Ádria' egykori nagy hatalmasát, többé soha sem látandók. ***)

Még soká merengtem volna ezen 's hasonló érzelgésekben, ha S* barátom ábrándimból gyenge vállütéssel fel nem ébreszt vala. „Lásd F*! — szóla

*) Sabellicus. Hist. Ven. Decadis Iac. Lib. VIII. — 1202, 's 1203. esztendőben.

**) Petri Bembi Cardin. Hist. Ven Lib. V 70. lap.

***) P. M. Paolo. Supplim dell' Istoria degli Uscocchi 1676.

ez, jobbra néhány ölnyi szélességü öbölre mutatván — az ott Fianona' öble *), mellyen a' bémenőket mindenkor ellenkező szél köszönti-meg; százszor próbáltam már, 's azért entapasztalásomból tudom, hogy ha éjszaki széllel eveztem Fiuméből odáig, azon öbölben szüntelen déli szél fútt csolnakom elibe, és viszont. Nézd — folytatá tovább, — a' két szikla-nyilás között a' távolban látsz a' dombon egy kastélyt, az Chersano, öröki jószágom; innenső felén kopár sziklák meredeznek, de tul a' dombon le 's az alatta levő völgyben, kicsen virít most a' természet; olajfákkal 's jó nedvet termő szőlőtőkkel van megrakva a' halomnak délnyugati hajlása." — Majd Porto Rabaz; 's utóbb Albona állt jobbra előttünk, egy kopár szirtes dombra épített, fallal bekerített 's azért erősséget képező kis mezőváros, melly a' XVIIik században a' Fiuméből vásárra oda gyült kereskedők' vászonáruiknak, az ottani velenczei Provveditore által rendelt lefoglaltatása miatt a' gréczi főherczegek 's Velencze között nem kis vitára adott okot. —**) Aztán Porto-Lungo, 's utána Santa Marina tüntek szinte jobbra szemünkbe, mellyek körül a' kopár sziklák' alján keletre, különösen olajfák tenyésznek.

„Hova merülsz olly mélyen a' vidék' szemléletébe, hisz már elég kopasz hegyet 's szegény falut láttunk? menj inkább reggelizni," szóla most intőleg hozzám T.... barátom; 's én megfordulván, látám mint gőzölg a' fedezet' közepén, a' gépely' négyszegű, asztal-alaku, számos, a' tengeri levegőtől jó étvágyra ingerlett 's hősektől körülállott boritékán a' kávé és thea; 's mint mosolygott feléjök a' tetemes davenporti tálakból a' szép szeletekre metélt disznósódar, olaszkolbász 's hideg borjusült; mert tudjameg a' nyájas olvasó, hogy A* grófné, a' szíves és szorgos háziasszony, előre tudván, milly jó sikerrel fog az utazók' gyomrának megcsappantására munkálni a' hüves tengeri levegő, a' hajóorrábani szobácskát egész étek-kamarává 's pinczetokká tevé, mellyel a' számos vendéget Pólaig 's onnan viszsza, annak rendje 's módja szerint, jól tartsa. — Én nem valék rest, 's a' már most jobban érezhető tengerrengés miatt erősebben ingadozó gőzösön oda tántorogván a' teli tálakkal megrakott boritékhoz, egy findzsa theával melegítém-meg gyomrocskámat, 's aztán mások' példájára egy darabka kenyeret 's borjusültet vevén kezembe, a' hajótaton elszórva üldögelő hölgyek felé ballagék, kik között, 's itt különösen a' pártások emlitendők, többen voltak, kik tengeri betegségtől tartván, egy falatot sem mertek enni, 's egy kortyot sem inni, elannyira, hogy nálunk a' sz. Andrásnapját megböjtölő szüzek sem szigorúbbak böjtjökben, mint némelly hölgyeink valának a' pólai úton.

„Nézd, nézd S....y! — figyelmeztete H* barátom, kinek az elébbi végrendelés' történetét már elbeszéltem, — milly halvány 's törött arczczal méláznak amottan F* és K* asszonyságok; jer! tán ott is lesz ügyvédre szükség."

„Hálátlan munka az barátom a' gőzösön — viszonzám én — hol többnyire férjes hölgyeink csak hitveseiknek 's a' halaknak hagyják vagyonikat; pedig tudod, egy ügyvéd sem szeret ingyen dolgozni." Azonban felkelvén, a' fönemlitett hölgyek felé tartánk, kik észrevevén közeledésemet, bár gyenge gyomrocskájok' megháborodása miatt ők is a' halállal látszának küzdeni, még is egyszerre szólalának-meg: „nincs szükségünk ügyvédre; inkább gyógyszert hozzanak Önök mint téntát." 'S mi siettünk egy pár findzsa theáért, mellyet felhörpögetvén hölgyeink, kis időre jobban levének.

Tőlök a' szép, rózsa-arczú B** kisasszonnyal enyelgő M*-ot menénk zavarni; ki a' hajótaton ül dögelő argus-szemü mama elől, a' türelmesebb papa felé, a' hajóorrára vonú magát, víg szeszélyü, lelkes leánykájával. „Messzi van-e még Póla?," kérdé meg nem lepetve a' kis kökényszemü csintalan, feléje közeledtünkkor. „Bizony kedves kisasszony, még legalább harmadfél óraig kell tüzelni a' kazán körül, mig oda érünk, mert, tizennyolcz tengeri mérföldnél valamivel messzebb vagyunk az ohajtott kikötőtül, — válaszolánk mi. 'S tán már unni kezdi az utat?" —

„Nem épen — lőn válasza, 's kérdőleg tekinte M...nak szemébe, ki illy társaságban tán, velem együtt, Newyorkig sem kivánt volna partra szállani. — De Kegyetek reggeliznek, 's hol kell keresni az enni vagy innivalót?" kérdé a' pártás; 's nem várva feleletre, fürge lepkeként illant a' boriték felé, mellyre mutatánk. Mi aztán M...ot unszolók, követné őt; 's mint sejtők, volt is kedve azt tenni, mert mig szemét 's szivét, leánykájának égszinü szemébe tapadva, mennyei étkekkel 's italokkal táplálá, egészen megfeledkezett, hogy gyomrával ő kegyelme is csak a' gőzösön van. —

Elhaladtunk azalatt Punta Negra mellett, mellynek nyugati oldalán kies zöld terül-el az úgy

*) Hajdan Flanona vagy Flenona, mellytől több tudósnak véleménye szerint, a' mai Quarnero, Flanaticus sinus nevett kapott. Olvastam Phanaticus sinus-t is, 's azon okból, hogy e' tengerrész olly felette változó, phantasta?

**) Paolo P. M. Aggiunta all' Historia degli Uscocchi di M. Minuci 261. lap.

nevezett Valle Shitazza vagy Vichizza körül; 's most két hajót pillantánk-meg, mellyek közül egyik nyugatról keletre tartott, 's az ahoz értők azt egy kisebb hadi hajónak mondák; a' másik kereskedő brigantin, délről éjszakra 's így velünk szemközt vitorlája. — Punta negránál bekanyarulnak Istria' partjai Porto Arsáig, holott is hosszú csatornát képez a' köves halmok közé beszoruló tenger; 's így nevezteték e' Porto, Arsa folyótól, melly Barbana alatt ömlik a' Quarneróba, 's melly Plinius' bizonysága szerint, Augustus' idejében a' romai birodalomnak keleti határaul tüzetett-ki. — Ezután Porto Badò, Porto Malagatta 's Punta Merlera mellett harapdozták gőzösünk' kerekei a' tenger' kék habjait Promontore felé, mellynek Istria' végső, déli csúcsa neveztetik így, egy hason-nevü helységtől; közben három csinos falucska: Sissano, San Antonio, 's Medelino, volt szemlélhető.

Promontore előtt néhány kisebb, nagyobb kopár sziget tünedezett-ki a' vizből, mellyeket a' hajósak szirteknek (scogli) neveznek; 's közöttük hellyel-közzel van több zátony v. sekély is (secche); azért veszélyes levén köztök egyenesen elhajózni, kormányosunk' azokat kerülve, Scoglio di Salvore mellett evezett-el. Ezen, melly kerületében egy tengeri mérföldet alig üt-fel, 's a' most említett szirtek közül Promontorén tul legutólsó az Adrián, 1832. óta, a' hely' 's hajózás' veszélyessége miatt, nappal őrlobogó, éjjel pedig őrlámpa áll; 's ennek aljában egy kis ház, melly az illető vigyázóknak lakhelyül szolgál. Mellette eleveztünkkor, lobogóját felvonva köszönté a' pármait, melly üdvözlésére már elébb feltüzetett.

(Folytatása következik.)

A' VISZHANG.

Schweizban a' vierwaldstädtersee-i hegységekben, több év előtt, némi mély uton egy holt savoyardra akadtak, kinek teste késszurásokkal vala elborítva. Mellette egy kis kalitka hevert 's benne egy tüskésborz; kissé távolabb egy másik, valamivel nagyobb, féligtörött ketrecz, mellyet a' savoyard, a' rajta volt szíjak után itélve, bizonyosan vállán hurczolt, 's belé hihetőleg majom vala zárva. A' majmot egy róka-csapdában, hová alkalmasint menekülte alatt esék, döglötten találták-meg. Mivel a' szegény savoyard pénzétől 's minden irásitól megfosztatott, lehetlen volt származását 's közelebb viszonyait kitudni. A' róla adott személyes leirás, kihirdetés és nyomozás mind siker nélkül maradt. Az idegenről 's annak e' vidéken vándoroltáról semmi bizonyost nem lehete kitanulni.

Tizenhat év mulva, ugyanezen hegykörnyékben, egy német fejdelem' követségi titoknokának mulatságául, hajtó-vadászat rendelteték. A' vadászok közt volt Suppan Rigli nevü altmann' fija is, ki a' baseli oskolából épen akkor tért néhány hétre haza. Ő barátja volt ugyan a' természetnek, de nem a' vadászatnak, 's azért vadásztáskájában, lőpor és ón helyett, a' schweiziak' nagy költőjét, Hallert, hozta-el magával, 's midőn mint vendég, jó leshelyre állíttaték, egy közellevő sűrü berekbe vonult 's annak árnyékában heverészett-, olly szándékkal, hogy a' szép természet' nézdelésiben Hallerjét olvashassa.

Ő két pagony-vadászt (Revierjäger) láta saját állására jőni, 's hallá, miként csudálkozának ezek, hogy a' meghivott vadászt a' maga helyén nem találák. — „A' ficzkó bizonyosan haza szökött;“ — mondá az egyik vadász. „És hasfájás ellen orvosságot vett-be;“ — szólt a' másik. — „Foglaljunk itt helyet, 's várjukbe, mig vad jő.“ — Mindkét vadász felhuzott puskával állott lesben. Ekkor egy völgyben, hol szarvast vertek-föl, kopó-csaholás hallatszott 's a' vadászok' ime' kiáltozása: „Hoidajo! Hoidajo!“ — melly kiáltást a' hegyek' echoja többszeresen hangoztatá-vissza. —

„Hallod — mond a' két vadász' egyike — hallod a' Hoidajo! kiáltást? Nem úgy hangzik-é az, mint Odallio, ama' savoyard' neve, kiről már senki sem emlékezik?“ — „Hallgass! — mond a' másik hirtelen — fecsegésed mindkettőnket még vesztőfára juttat.“ — „Hogy is ne! — válaszol a' másik, felindultan — mi valami nemesb jutalomra tarthatunk számot: pallosra vagy kerékre.“

„Hoidajo! Hoidajo!“ — harsoga ismét hegyről hegyre, völgyen és szirtpatakon által. „Akármi legyek! — szól az egyik vadász — de ugy tetszik, mintha ama' nyomorú ficzkót sirból akarnák eléordítani. Különös játéka a' történetnek!“ — „Hallgass! nemcsak a' falaknak, de a' szirteknek 's fáknak is van fülök“ — mond az egyik. — „De nem szamárfüleik, mint a' tiéid; — szól a' másik — mellyek 10 év mulva is, nevét egy féreg-ette savoyardnak erdei viszhangban vélik hallani.“

A' vadászatnak vége lőn, 's a' vadásztársaság összegyülekvék, hogy a' vadászat' kalandiról 's eseményiről együtt beszélgessen. Ekkor Suppan Rigli' fiját dorgálák, hogy helyét elhagyta, 's őt vadásztörvény szerint tréfás büntetésre itélék. — „Hol vannak vádlóim?“ — kérdé ez, ki a' két vadász' szavát ama' különös beszélgetéskor hallotta ugyan, de őket személyesen nem látta 's nem is ösmerte.

A' két vadász ekkor előállott mondván, hogy ők az ifjut kijelölt állomásán nem találák 's így annak helyét ők foglalták-el.

„Rajta! — felkiált ekkor Rigli, a' schweizi bátor ifju — fogjátok-meg e' két gazembert, ők az Odallio nevü savoyard' gyilkosai.“ A' társaság elámula. A' két vadász elfásult 's dermedten álla. — „Fogjátok-meg, de válasszátok-el egymástól. Én leszek vádlójok a' törvényszék előtt!“ — kiált az ifju férfi még egyszer, és parancsa teljesítve lőn.

Ők e' rendkivüli fölfedeztetés által meggyőződtek egy föntebb hatalom' munkálatáról, megvallák az elkövetett orgyilkosságot, 's galád tettökért halállal bünhödtek.

MESÉK.

A' Nyúl és kutya. Pere volt a' nyulnak 's hogy azt annál könnyebben megnyerhesse, pártfogás végett a' kutyához folyamodott, ki akkor az oroszlánnál udvarnok volt. Mindazáltal szerencsétlenségére — mint együgyű mezei lakos, nem sokat értvén az udvari hizelgés és farkcsó váláshoz, meg nem nyerheté magának a' fenlátó, kevély udvarnokot — 's pörét elvesztette. — A' gyönge elmék megnyerésére igen hasznos a' hizelgés.

Az Ifju. Úszni tanult az ifju. Tanitója kijegyzé, meddig mehet a' vizben fel 's alá. Míg a' tanító jelen volt, nem csapott tul a' kimért határon. „Mit! hisz nem tudja ő meg, ha tulmegyek is a' kijelölt helyen“ — gondolá egykor a' tapasztalatlan ifju, felvigyázója' távollétében 's megtöré a' tilalmat; de az örvény elsodrá őt 's a' folyamban sírját lelé. — Az okos nevelő nemcsak tilt, de tilalma' okait is megmondja; ha ez által eszére nem hozza növendékét, hasztalan bármi erős parancs és gondos vigyázat.

A' muselman' kulcsa. Egy muselman kávézás közben erősen vítatá baráti előtt, hogy háremébe lehetlen kivüle másnak férkezni, mert a' kulcs mindíg nyakában függ. — Azonban egykor, midőn asszonyai közt mulatna, egy kulcsot talált, melly mindenben hasonlított a' háreméhez. Fölvette azt 's barátihoz ment, felőle felvilágosítást kérni. „Mit jelent ez?“ kérdi vala nagy bámulással — „Azt — felelé egy okosabb — hogy nem a' kulcsban és zárban, hanem a' nő' szivében van 's kell lenni azon hatalmas erőnek, melly megőrizze azt a' félrelépéstől.“

Kovács László.

MAGYARKÁK.

Kezdődik a' falusi növendékek közt a' nagy examen! Tömve a' templom, jelen minden presbyter, még maga az esperes is diszesíti jelenlétével a' hallgató sokaságot. „Olvass Nagy Pista“! — szól legjelesb növendékéhöz az érdemes tanító. Feláll erre tisztelt musánk, és olvas sz. Dávid' zsoltáriból. Az ügyes olvasót „jól van!“ dicsérettel több izben akadályozá keresztapja 's az örömittas rokonság. Pistánk, hogy annál méltóbbnak itéltessek borostyánkoszorúra, különben is sebes nyelve' kerekeit, annyira megereszté, hogy szemei szikráztak 's a' kis szerencsétlen a' prófétának ezen szavait „soha sem esem szerencsétlenségbe“ ekképejté-ki szapora szájából: „soha sem ettem szerecsent lencsébe!“—Kaczajra fakadt mosoly 's az esperes ur' illy igazlása követé az olvasó' szavait: Bizony édes fiam, én már megvénhedtem, még sem ettem soha is.

„Ugyan, hogy van az komám uram, nem tudom, mi isten' csudája?! — igy szólt felsohajtva egy 60 esztendős öreg, midőn a' debreczeni collegiumba, éltében másodszor bétekinte — ez előtt mintegy 40 esztendővel, életem' legszebb virágában megfordultam én itt is, és ezek a' tiszteletes légátus uraimék — értvén a' tógás tanuló ifjuságot — akkor is épen olly ifjak voltak mint most; — lám csaknem öregszenek-meg, mint mi!!“

„Mi dolog, hogy a' kend' tehene kövérebb mint az enyim?“ — igy támadá-meg kulcsárját egy uracs. „Nem tudom, tekintetes uram“ — felel egész alázattal a' kérdeztetett. —„De tudni kell; a' tilosban levő marhanyomok 's harapások mit jelentenek! — hát külön tartás kell a' kend' tehenének - mi?“ — „Tekintetes uram, az én tehenem csak ott eszik, a' hol másé; de valamint a' tensasszony soványabb, mint a' tekintetes úr: ugy tekintetes uram' tehene is soványabb mint az enyim, ámbár mind egy koszton vannak.“

H. J.

EPIGRAMMÁK.

Azt gondolja Elíz, hogy azért tapsolnak az ifjak,
Mert szépen tánczol: — nem bizony; ámde — döczög!

A' kilövelt villám, sziveink' hamvasztja. — Mathilde!
Pillanatod villám, 's élteti a' szíveket.

A' vizek a' tüznek lobogó vad lángjait oltják:
'S a' szerelemkönytől szűm' tüze jobban emészt.

A' tüz 's a' szerelem' tüze közt milly szörnyü különbség!
Éget az, — életet olt; éget ez, — életet oszt.

A' nagy sziklai sas büszkén fellengez az égben,
Míg a' gerlicze-faj, zöld cseren ülve nyögel
Sasként szállani vágysz? vagy gerlicze-módra nyögelni?
Ennek párja szelid, durva 's dagályos azé.

Váczi.

REJTETTSZÓ.

Első tagja meghivó,
Gyertya mellett kirivó.
Erdőbe az egészet
Rendelé a' természet.

Jánfy.

A' 62dik számu rejtettszó: Becsület.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

64. szám Pest, augusztus' 12kén. 1835.

A' MEGTÉRŐ VÁNDOR.

Messze mesze, hol szelek' fuvalma
Nyögve leng a' viz' hullámain,
Kergetett a' zajgó sors' hatalma
Csattogó haragja' lánczain;
Összedült reményim' fellegvára,
'S szánakozva, bús tekintetet —
Ah! kesergő szívem' zajlatára
Csak szelíden bolygó hold vetett.

Néma csöppek hulltak hő keblemre,
Fájdalomnak rengő habjain,
Vissza, visszaszálltam szép egemre
A' sohajtás' búcsu-szárnyain.
Míg az éjnek sír-sötét homálya
Megsejdítvén enyhülésemet,
Rém-alakban reszketett reája,
Kétszerezve tépvén keblemet.

Nyögve hordám a' borúlt időnek
Por-valómra fűzött lánczait,
Mellyek a' kesergő szenvedőnek
Ah! nevelték durva kinjait.
'S elfogódván a' nehéz igában
Csak rekedve folyt a' néma zok,
'S a' feláradt fájdalom' zajában
Elmerűltek a' bús panaszok.

'S míg remegve nyult karom föl égre,
Míg szemem borongva könnyezett —
Esdeklő szavamra hajlott végre
Föllegén a' büszke végezet.
Szív! derülj-ki förgeteg' ködéből
Szebb reményed' bájsugárain,
Nem riaszt-ki más a' sors' öléből,
'S nem gyötörhet zajlatán a' kín. —

Im sötétlik zöld tavasz' színében
A' sohajtott kellemes határ,
Melly szivemnek enyhitő egében
Majd derűlt kebelt vidítva tár.
Lengjetek ti, késkedő hajómra
Lepke-szárnyitokkal, lengjetek!
Hogy hamar találjak szép valómra,
Fürtimen bolyongó szelletek!

Vihary Elek.

A' CZIGÁNYOKRÓL.

(közli Ujváry, főhadnagy.)

Ezen törzsöknemzet majd négy száz év óta tartózkodik már, elszórtan, kisebb nagyobb családokra osztva, minden részben Európának. Mi magyarok *Czigányok*nak nevezzük őket; a' németek: *Zigeuner;* a' francziák: *Bohemiens* (Cseheknek, mivel az elsők, kik Franciaországban tanyát ütöttek, Csehországból jöttek) az olaszok: *Zingari*; a' spanyolok: *Gitanos*; az angolok: *Gypses* (aegyptusiak) a' skótok: *Caird;* az oroszok: *Tzengani;* a' tatárok: *bessarábok*nak; az oláhok: *Ciganik*nak híják. E' sokféle nevezet a' külön nemzeteknél arra látszik mutatni, hogy egyik a' másiktól, még eredetükről véleményben is, különböznek. Azon kérdés: honnan 's mikor származtak hozzánk? hosszabb idő óta foglalatoskodtatja már a' nyelvbuvárokat, történet- 's földirókat, kik közt a' vélemény szinte sokfelé ágazó.

A' középkor' történet-irói *Accingan* név alatt jegyzék fel őket történet-könyveikbe, honnan alkalmasint az ujgörögök az Accingan nevezetet kölcsönzék. A' persák „*Hindu-karachi*," (fekete-hinduknak) vagy „*Lourik*"nak nevezik őket, melly kitétel hindu-nyelven annyit tesz, mint: aranymüves. Bocharában, Turkesztánban, hol épen ugymint nálunk sátor alatt tartozkodnak: „*Tziaghik*"nak neveztetnek. Ezen szó „Tziaghi" Bocharában 's Tatárországban divatozó dzsagotta-nyelvből látszik kölcsönözve lenni, melly a' „czingen"szónak, mint t. i. őket a' törökök nevezik, gyökére mutat. A' czigányok magukat tulajdon nyelvüken „*Rumna-chal*"nak nevezik; e' két szó a' marat-nyelvhez tartozik, 's ide 's tova kóborlót jelent. A' czengarok' törzse a' coneani partokon „*vangari*"nak, a' malabárin „*sukatir*"nak neveztetik; ezek mindnyájan sátoros vándorok. Több hiteles utazó bizonyítja, hogy e' törzsök' vándorai gyakran Visapur város alatt jelennek-meg, Vangular, Mahissour' vidékin pedig már nagyobb számmal is találkoznak. A' hindostáni czengarok sárgás-barna színüek, azért őket a' persák feketehinduknak nevezik; a' marottok pedig „*Sudas*" (gazember) csúfnévvel bélyegzik őket. Háború'-idején a' küzdő hadi seregeket követik, azok mögött vagy szárnyaikon zsákmány után szállongnak; némellykor mint eleség-árusok, vagy kémek az ellenes feleknek is szolgálnak. Béke-időben durva vásznat készítnek; rizs, irósvaj, só, dohány, mákony 's több e'féle árukkal szatócskodnak. A' Czengar-nőszemélyek sugár-termetüek, 's szép-idomzatu tagjaik több keccsel birnak; barna szinök pedig tüzes szemeiket eleveníti: de buja természetök inkább undort, mint ingert, gerjeszt. Ezen ocsmány czélra leánykákat nevelnek, kiket jó áron az europaiaknak eladnak; végre még arról is vádoltatnak, hogy a' gonosz lelkeknek emberáldozattal kedveskednek 's hogy ember hussal is élnek. A' czengarok majdnem mindenütt a' tőzsérséget üzögetik, nem különben a' jóslást is, melly által a' hiszékenyek' erszényit üritgetik. Hogy büvös müveiknek an-

nál nagyobb tekintetet adjanak, egy recsegő dobbal nagy lármát indítnak, állítván, hogy ez által a' gonosz és jó lelkek teendő szolgálatra felszólíttatnak; miután titkos arczulattal, némelly érthetlen szókat eldörmögtenek, többször vizsga szemekkel a' csillagok' állását, a' tenyér' különbféle vonalait megtekintették, közlik a' kérdezőkkel jövendő sorsukat. Vannak közöttük olly nőszemélyek, kik a' tatovirozást is üzik, melly mesterségre a' hindukat tanitgatják. — Az arczra, karokra, hasra, vállakra, czombokra, csillagokat, állatokat 's növényeket rajzolnak, azok' széleit tűheggyel sürűn megszurkálják, 's valamint az amerikaiak, a' szurásokat, egy különös növénynek vörös, vagy egyéb-szinü levével dörzsölik-be, melly által a' különféle képezetek mindig maradandók. Foglalatoskodnak még egyébnemü kézmüvekkel is, mellyek' választását többnyire a' jelen' körülményei határozzák-el.

Maguk közt családokra oszlanak; a' vérfertőztetés nálok közönséges, azért nem ritkaság, testvért testvérrel, atyát leányával, fiút anyjával, rokont rokonnal, házasságra lépve látni. A' játékot, szeszesitalokat, tobzódást, tánczot igen kedvelik; gyávaság, hazudozás, kétkedés lelki tulajdonuk. A' vallást, sőt minden oktatást, melly az erkölcsiség' kifejlésére czéloz, megvetik; egyedül az ártható gonoszlelkek közbenjárását hiszik. Ezen nemzet' bölcsője Marat nevü tartomány Indiában.

A' *Czengár* és *Vengár*, e' két vándor atyafi nemzet, a' Pária-törzstől szakadt külön, 's hazájában úgy tekintetik, mint annak salakja. A' páriak teszik a' *Marat* nemzet' negyedik egyszersmind legszámosb részét, ők pedig veszik eredetüket a' *Sudrák*tól, a' hindostani népsép' négy főtörzse' egyikétől. Ezen különválás által alapult a' számtalan hindu népség közt egy nemzet, melly a' hindu-földön is már elszórva, vándorkép, mind a' bráma-vallástól, mind a' menu-törvénytől eltérve él — 's így kitört azon egyesítő köteléken, melly a' sok ágazatu hindu népet e' korig politikai 's vallási állásában fentartotta.

(Vége következik.)

UTAZÁS PÓLÁBA.

(Folytatás.)

Eddig délnek 's dél-nyugatnak vevé „Maria Luigia“ irányát, most nyugatra, 's nem sokára nyugat-éjszakra fordult; 's csupán jobbra vonúltak-el mellettünk Istriának még itt is szirtes és többnyire kopár partjai. Előttünk, balunkon 's mögöttünk a' nagy elemen, a' távolba enyésző láthatáron, a' kék vizeken mintegy nyugonni látszó egen kivül, szemünk mást nem láthatott. Kevés idő mulva Santa Maria di Vernuda, egy, a' beljebb fekvő, hasonló nevezetü helységtől nem messze, épen a' part mellett düledékiben heverő templom mellett siettünk el, 's innen már láttuk Punta Comparé-t előtünni. Vernuda 's a' most mondott Punta között függőleges szirtek meredeznek-föl magasra, az azokat csapkoló, szüntelen nyugtalan tengerből, olly rendesen, mintha a' tömérdek szikla-tömegeket emberi kéz halmozta volna mesterségesen egymásra. — Vernuda' 's Promontore', vagy mint Santininak tetszett, Pomer' környékén van egy része azon nevezetes és fogyhatatlan kőbányáknak, mellyek az istriai márványt (marmo d' Istria) adják, 's mellyekből Póla' hajdani épületeit 's erősségeit, a' romaiak' 's velenczeiek' kormánya alatt, nagyobb részben készülteknek mondják.

Azalatt Punta Comparéhoz, melly Punta del valdi Figo név alatt is szinte ismeretes, közelíténk. Igy neveztetik egy, a' pólai öblöt délnyugatra bekerítő dombsornak a' tengerbe kisded félsziget gyanánt, nyuló nyugati csúcsa: 's már láttuk a' Maximilian nevü erősséget, melly épen ezen dombsor' közepén áll. Még néhányszor fordultak-meg tengelyeik körül a' habtörő nagy kerekek, 's ím, jobbra kanyarodván gőzösünk, egyszóval hangzott: „Póla!“ — „az Amphitheatrum!“ — A' megsértetett 's azért szörnyü bosszuvágyra ingerlett istennének mesterkedése által, hosszú 's bajos tengeri utat tett trójai hősnek kifáradt 's mármár kétségbeeső társaira nem hatottak nagyobb örömmel Achates' szavai, mellyekre ez Italia' megpillantakor fakadott, mint minővel a' mi, Pólába zarándokló, hölgyeinket illeték „Póla! — 's „az amphitheatrum!“ — „Hol, hol van Póla?“ szólálának-meg egyszerre, az őket még folyvást gyötrő émelygésről teljesen elfeledkező némberek; 's hajóorra sietvén, gyönyörrel függeszték szemeiket a' méltóságos romai maradványra, melly daczolni látszik az időnek mindent megemésztő vas fogát. — Én, hogy ezen fölséges panoramában annál jobban gyönyörködhessem, minden félelmet zsebbe dugva, az első arbocz' kötéllábtójára mentem-föl; de bezzeg lett ám dolgom, mig a' kapaszkodás alatt, tenyereimre ragadt degetet azokról letisztogattam.

Egy óranegyed mulva Pólába értünk; 's megszünvén lassanként a' gőzöny izzani, hajónk a' kikötőben, mintegy húsz lépésnyi távulságra a' parttól horgonyt vetett. Itt csolnakokra szállva az egészségi hivatal' házikója előtt (casetta d' uffizio di sanità) az egész utazó-csoport megállapodék, mig a' hajo' kapitányának az e' tárgyat illető okle

velei megvizsgáltattak. Ez megtörténvén, a' régiségekkeli ismérkedésre sovárgó vágyat kebleinkben eloltandók, a' városba siettünk, 's legelőbb is Augustus' és Diana' templomaihoz vezetteténk, hol Car...a úr, az ottani régiségek' őrje és felügyelője, egy tanult 's nyájas ifju, ciceroneként hozzánk csatlakozván, magyarázni kezdé az előttünk álló építési mestermüveket. A' mennyit szavaiból enolvasásom által megtudhattam, itt következik.

Roma 's Augustus' temploma, szomoru pompájában mutatja az ezen Caesar' korában virágzott mesterségeket és szép müvészeteket; de mutatja egyszersmind a' határtalan fényüzést is, mint szinte a' fölötte letünt századok' emésztő erejét. Hét romladozott lépcsőn kell tornáczába fel, 's innen belsőjébe menni; a' tornácz' födözetét 's ennél fogva a' templom' elejének födelét is, négy, mintegy 22. (velenczei) lábnyi magasságu márvány-oszlop tartja; mellyek, a' fedél alatt köröskörül elterjedő czímzettel együtt, görög mesteri vésűre mutatnak, 's korinthi nemes sztylben vannak végezve, a' lehető legnagyobb pontossággal, 's ahoz értő mesterkéz' ügyességével. A' négy, még elég jó karban levő oszlop felett, következő felirás áll: ROMAE. ET. AUGUSTO. CAESARI. INVI. E. PATRI. PATRIAE., melly szavak szinte márványba vésve, aranyzott érczben tündöklének egykor, ma már homályukban alig olvashatók. A' templom' belseje szomorú pusztaság. A' velenczeiek alatt, kiknek hajdani uralkodására egy, a' templom' ajtaja felett falba helyzett négyszegü kövön látszó 's könyvet tartó, szárnyas oroszlán emlékeztet, eleségraktár gyanánt szolgált ezen szép épület; most a' város' környékén kiásatott romai régiségeknek rakhelye, mellyek között a' templom' közepén, velök legfurcsább contrasztban, állott egy nagy tűzjátéki készítmény. Megkerülvén Roma 's Augusztus' templomát, Dianáéhoz menénk. Ennek csupán hatulsó része látszik; munkáját ugyanazon kéz, 's azon egy időben végezé, melly a' másikét, mert ahhoz mindenben hasonló; symmetriai távolságjok 's állásuk is ugyan-azt látszanak bizonyitani, mert egy vonalban áll az előbbivel, tőle mintegy 58 lábnyi távulságban, 's a' czimzettől a' tető' legfelső pontjaig nyuló háromszög egykora nagyságu mind a' kettőnél. Diana' templomának eleje körül van épitve, 's mint állitják, belseje ma konyhául és — istállóul szolgál. — Ah! kétszarvú istenné, mire jutának pompás oltáraid?

Majd a' város' fő utczáján keresztül az Amphitheatrum felé siettünk. — Póla magában jelenleg igenigen szomorú, 's mondhatni: egészen halotti-csendü város; benne csak néhány polgári 's több katonai tisztviselő teszi az egész társasági zajt 's életet; 's a' síri csöndet benne az imitt amott álló, előtte elmenő tisztjét üdvezlő őrnek fegyverzörrenése; az utczán egymást kövecsekkel hajgáló, félig meztelen gyermekek' sivása, 's a' közel szigetbe munkára evező műveseknek viz-szelő lapátja zavarja csak. Lakosai, úgy látszik, hazájok' hajdani fényét gyászolják. Utczái általában szükek, 's díszöket néhány, egészen velenczei mintára épitett, régi 's többnyire laktalan ház teszi. Első alapíttatása' 's utóbbi lételének 's kormányának történeteibe ereszkedni, itt a' hely' szűke miatt nem akarok; de szándékom, a' nyájas olvasót azzal is bővebben megismértetni. — Menttünkben bétekinténk a' káptalan, egyszersmind parochialis templomba. Ennek belső alakja felette visszaijesztő; két sor durva 's tudatlan kéz által készített oszlopon nyugszik az épületnek két szélső szárnya, ezek mellett még néhány mellék-oltár áll; az oszlopoknak piszkos kékhamuszíne is felette rosz izlésre mutat a' különben fejérre meszelt templomban. Emlékezetre méltó itt az ujabb korból, mint már a' mondottakból is kitetszik, semmi sincs; de annál nagyobb figyelmet érdemel két szentelt viztartó, mellyek ismét romai régiségek fejér márványból, 's Venus' templomába tartozottaknak hirlelik. 'S nem egészen ok nélkül, mert az egyik (felborított) kosáralakban, négy ponton, négy galambot mutat, 's egykor oszlop-fejezet lehetett, ha nem épen Küprisz' templomában, legalább az annak tiszteletére emelt oszlopon. A' másik valóságos négyszegletű medencze, mellynek két ellenkező oldalán mesteri vésűvel készített két tengeri csiga, ugyanannyi Adonis, 's négy Szerelemke látható. Ezekért, de különösen az utólsóért, mint ciceronénk mondotta, több angol utazó nagy somma pénzt igére, de minden siker nélkül; mert még most is e' templomot, az egyéb müvészi díszben szükölködőt, diszesíti mind a' kettő. — Minthogy már a' templomban vagyunk, nem mulaszthatom-el azt is megjegyezni, hogy a' pólaiak által ezen templomban tiszteltetik különösen szent Salamon remete, kit ők egyszóval jámbor hagyomány szerint, Salamon magyar királynak tartanak. Szent tetemei jobbról, egy egészen elkülönzött oltár alatt, mondják, hogy nyugszanak; 's ezt, egy veres márvány felett álló egyszerű homokkőbe vésett szavak is látszanak bizonyitni. Ezen felirást az egész oltárral együtt F. J. M. Bottari, pólai püspök saját költségin állittatá 1716ban.

A' templom körül keletre, nagy költséggel épült 's nagykiterjedésü vizfogó (cisterna) van,

két kuttal, mellyre öt lépcsőn lehet fölmenni; az egész, négyszegü kövekkel van kirakva, 's hasonló munkáju másfél lábnyi magasságu védfallal (parapet) körülvéve. Forrás-kutja egész Pólának csak egy vagyon, 's ez a' város és amphitheatrum között, 's így a' városon kivül éjszak-keletre, mintegy harmincz lépésnyi távulságra a' tengerparttól. Felépittetésére boldog-emlékezetü fejdelmünk 1ő Ferencz rendelt költséget, midőn 1832ben az ottani erősítéseket fölséges hitvesével együtt meglátogatná, 's az egyszerü hajlékon, melly a' jó forrást fedi, ezen szavak diszlenek aranyozott betűkkel: FRANCISCUS ET CAROLINA. Ezen kutból hordanak vizet, mint ott hallottuk, a' Póla körül fekvő helységek, 's belőle töltik-meg hordóikat az ottani kikötőbül induló hajósak is.

Minekelőtte az amphitheatrumhoz érnénk, balról az apáczáknak, jobbról pedig sz. Ferencz' szerzeteseinek volt kolostoraik látszanak. Ez utóbbi, egészen magára hagyatva, pusztán áll 's falai dőledeznek; amaz katonai bútyorok' rakhelye, 's azért épen, de kolostor-alakjából, mellyre ma csak tornya emlékeztet már, majd nem teljesen kivetközve áll. Különös esetet regélnek a' pólaiak, melly ezen két kolostor' eltöröltetésére okot adott, de erről más alkalommal.

(Vége következik.)

MULATTATÓ EGYVELEG.

M*** marquis Aix' környékén Provence-ban egy szép fiatal leánnyal találkozék, ki juhokat őrzött. Ő a' szép paraszt-leánykával, kit együgyűnek tartott, tréfálni és zavarodásában gyönyörködni akart. Hozzá ment tehát, 's arczáját megcsipvén, kérdé: „Hányszor kell a' nyájat napjában a' farkas ellen oltalmaznod?“ „Ah! — viszonzá a' lányka, pajkos mosollyal — én Önt csak ma látom először!“

Midőn XVdik Lajos vadászni ment, 40 palaczk külföldi bort szoktak volt utána vinni. Ő csak keveset ivott abból. Bizonyos napon egy pohár bort kére. „Sire! már egy csepp sincs!“ — „Hogyhogy? hát nem hoztok mindenkor 40 palaczkkal?“ — „Igen, Sire! de mind megitták.“ — „Jövendőben tehát 41-el hozzatok, hogy nekem is maradjon egy.“ —

Valaki bizonyos dolog végett barátjához ment. Kopogtat a' házajtón; egy leányka kinyitja neki. — Én a' házi urral akarok beszélni. - „Ő elment.“ — Szorgos dolgom van vele. — Itthon az ifju ur? — „ Nincs, nincs uram! ő is elment.“ — Ez igazi szerencsétlenség; de talán nem sokára haza jőnek; bémegyek, 's addig a' kemencze mellé ülök melegedni. — „O uram! a' tüz meg elalutt.“ — Mondja-meg hát urának, hogy illy hideg elfogadást nem vártam volna.

Helvetius a' szó' legnemesb értelmében férj, atya és barát volt. Ő soha sem érzé magát boldogabbnak, mint övéi' körében. Egy nagyvilági dáma, kinek gyakran volt alkalma őt ezen családkörben szemlélni, egykor ezen, igen őszinte nyilatkozást tevé: „Ezen emberek e' szavakat: barátom, nőm, gyermekeim! — egészen másképen ejtik-ki, mint a' miéink.“

Olaszországban egy isméretes ferrarai költésztől azt kérdezé néhány barátja: mi az oka, hogy neki olly rosz — háza van, holott költeményiben olly derék házakról és kertekről irt? — „Ugy ám! — mond a' költész — de talán könnyebb mai időben szavakat, mintsem köveket raggatni-össze.“

FÁY-CSEPPEK.

A' nyárfa' tövébe ültetett tök, hasznos eső által tápláltatván, csakhamar annak tetejére futott. Ekkor gőgösen kérdé a' fától: mennyi idő alatt nőtt illy magasra? — „Szinte száz év alatt“ lőn a' felelet. „Mennyivel nagyobb hát az én érdemem, ki még annyi napos sem vagyok, és már is veled egyenlő magasra növekedtem“ mondá emez. — Nem sokára a' tök megérett 's lezuhant, 's indája is egy őszi deres éj után elfonnyadt. — Illyen sokszor a' hirtelen-haladók' sorsa!

Az agyba-főbe vert szamár lomhán ügetett-le völgynek, egy kevés teherrel. Szemközt lihegve vonó két ló a' sokkal terheltebb szekeret, és imigy szóla egyik: „Ni a' természet' lomha csúfja! milly gyors futásnak eredt“ — „Lomha úgy-e?“ — kiáltá, másik fülét hátra vágva, a' szél-jósló — ha ha ha! ti banga sörények, hát nem tudjátok-e, hogy mint az ó világban, úgy most sem gyorsaké a' futás, és nem erőseké a' viadal.“

Gazdagon lakomáztak a' nyáj-őrök a' lekonczolt juhokkal. A' Farkas, midőn ezt meglátta, igy szólt: „Én ha csak egy bárányt ragadtam volna is el, minden kutyát rám noszitandók valának, 's ők az anyajuhot büntetlenül faldossák“!! —

Endreffy Kocsrul.

REJTETTSZÓ.

Víg, szomorú, csöndes, komoly és epekedve szerelmes
Lesz, ki kilencz jegyeim' hármát nagy edénnyel üríti.
E' szelid és vad italt követő jegyek, egy betü nélkül —
És ha vonásuk enyész: csemegét 's szent étket ajánlnak.
Színe egészemnek váltig kikeletre varázsol.

Hazuga auditor.

A' 63dik számu rejtettszó: Gyertyánfa.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

65. szám Pest, augusztus' 15kén. 1835.

MARHADÖG ÉS GYÓGYÍTÁSMÓDJA.

I. Az egészséges marhának betegségtőli megmentésére szolgáló intések.

A' marhadög' elhárítására első 's legbizonyosabb mód: a' beteg marhát jókor, különválasztani az egészségestől; mert bizonyos, hogy a' betegnek lehelete 's kigőzölgése által, melly a' körültei levegőt megrontja, és nyála által, melly az eledel vagy takarmány közé vegyül, az egészségesre is elragad a' betegség. Azért se köz legelőn, se ugyanazon istállóban együtt ne tartassanak, hanem olly istállóban, mellyben a' levegő tiszta; ezenkivül azt gyakran szükséges kitisztítani 's jó takarmányt adni az egészséges marhának. — Mielőtt pedig reggel a' legelőre kihajtatik, vagy ha otthon tartatik is, szája, orra, nyelve, először tiszta vizzel, azután pedig az itt következő orvossággal jól mosassék-ki. — Végy t. i. egy icze vizhöz 1 meszely erős eczetet, adj ehez félmaroknyi törött konyhasót, és fél fej törött fokhagymát; 's mind ezt keverd-össze. A' marháknak legelőrül visszatértök után a' mosás, feljebb érintett mód szerint, ismét vitessék-véghöz; ezenkivül salitrom (nitrum), sóval keverve, háromnap egymásután, később pedig, míg helyben a' marhadög uralkodik, hetenként egyszer adassék illy módon: egy öregebb marhának 1 lat salitrom 2 evőkanálnyi sóval; két vagy három esztendősnek ½ lat salitrom egy evőkanálnyi sóval; egy esztendősnek ¼ lat salitrom ½ evőkanálnyi sóval keverve, 's vizben felolvasztva öntessék szájába. Ha pedig a' marha hasmenést kapna 's híg ganéjlata volna, ezen gyógyszer' további használásával föl kell hagyni.

II. A' „marhadög" nyavalyának jelenségei.

a) *A' „marhadög" betegséget gyaníttató jelek imezek*: A' marhának szőre torzadni kezd 's naprulnapra jobban veszti simaságát; orra, szájkarimája és szemei eleven színüket elvesztik, farkát gyakran föltartja, 's ámbár ganéjzás erőteti, vagy semmit, vagy keveset 's ekkoris igen keményet ganéjzik; hányja veti farkát, fejét sokszor rázza; midőn hátát szokás szerint símogatják, meggörbítkezik 's nagyobb vagy kisebb fájdalmat mutat, és ha szarva' vagy füle' tövét az ember megmarkolja, hol meleg, hol hideg; általában a' marha bágyadt és szédelegve jár.

b) *A' dögnyavalya' kezdetén ezeket vehetni észre*: A' marha köhicsel, de ritkán; orra nedves, szeme könnyezik, a' tehén kevesebb tejet ad; a' jármos marha szokott erejéből veszt, noha egészségesnek látszik. Ezek jelei a' marhadögnek. Hol pedig már uralkodik, bizonyos jelei a' következő dögnyavalyának, 's ezek a' betegség előtt 2, 's igen ritkán 14 napig tartanak.

c) *A' valóságos dögnyavalya' esetében pedig imezek tapasztaltatnak*: A' marha erősebben 's gyakrabban köhög; szeme, szája 's orra foly; ezen folyás naprulnapra sürüsödik; a' tehén tejet nem ad; általában a' marha igen szomjas, hol igen fázik, hol igen reszket; fejét rázza, sem eszik sem iszik, 's épen nem kérődzik; ganéjlata igen büdös, sőt némellykor véres is, szája, orrkarimája, füle és nyelve rendkivül hideg.

III. A' „marhadög" nyavalyának gyógyításmódja.

1szer. *A' gyaníttató jeleknél következő orvosság hasznos*: Négy icze lágymeleg vizbe tégy 1 evőkanálnyi salitromot 's 6 kanálnyi törött konyhasót; ehez adj két marok kenyérlisztet, 's töltsd minden két órában e' keveréknek harmadrészét a' marha' szájába. Ezt ökörrül értsd. Gyöngébb 's fiatalabb marhának egy negyedrész is elég; borjúnak pedig még ennél is kevesebb. — Ezt mindaddig kell folytatni, míg a' ganéjlás meg nem indul. Mivel a' marha ezen állapotban vagy semmit, vagy csak igen keveset 's keményet ganéjzik, tehát mihelyt a' ganéjzás megindul, az említett keverékkel föl kell hagyni 's a' helyett most szőlő- 's kukoriczalevél 's egy kis jó széna adassék a' marhának.

2szor. *A' dög' kezdetén 's a' valóságos dögben*: Vasas savított sósav (acidum muriat. oxygenatum ferrat.) ekép készül: végy savított sósavat egy fontnyit, tégy hozzá ¼ latnyi tiszta vas-port; 48 óraig hagyd együtt, azután szürd-le, tedd-el használás végett, 's add-be a' marhának illy módon: szopós borjunak ¼ latnyit 1 meszely vizben 4szer napjában; esztendős borjunak ½ latot 1 meszely vizben 6szor napjában; 3 vagy 4 esztendős tehénnek ugyanannyit 10szer napjában; vénebb tehénnek 's ökörnek hasonlag annyit, de 16szor napjában. — Ügyelni kell pedig 1), hogy ezen orvoslás azonnal használtassék, mihelyt a' följebb előadott dögbetegség' jelei mutatkoznak; 2) hogy ezen keverék minden órában adassék a' marhának, úgy, hogy, a' hol p. o. az öregebb marhának 16 betöltés van rendelve, éjjel is folytassék; 3) hogy ezen orvoslásközben sürűn vizbekevert liszt öntessék a'

marha' szájába, és pedig: a' legöregebb marháéba 2 icze; a' 2 vagy 3 esztendősébe 1 icze; az 1 esztendősébe 1 meszely.

Jegyzés. Illyenkor hasznos a' marhát gyöngén szalmával dörgölni; ha pedig fáznék 's teste reszketne, kevertessék 3 meszely vizbe 4 lat vasas savított sósav (acidum. muriat. oxyg. ferr.); ezzel egész testét mindaddig kell dörszölni, míg megmelegszik; azután pokrócczal vagy más illyennel takartassék-be. Midőn a' marha e' leirt orvosságra valóban javul, azt megismérhetni e' következő jelekbül: Harmadnap mulva szemlátomást enyhül nyavalyája, kevesebbet hever, tovább áll, könnyebben lehel, ámbár hasmenése még nem szünt-meg; ha pedig kérődzik, ugy minden bizonnyal meggyógyul 's akkor már orvosság épen nem szükséges, mivel minden veszélyen kivül van; — kivevén, ha a' tehén elalél, 's illyenkor a' marha nem annyira dögnyavalya, mint gyöngeség miatt döglik-meg. — Ha ellenben a' beadott orvosság után a' leirt jelekbül a' marhán jobbulást nem tapasztalhatni, sőt a' betegség rajta növekedő mértékben mutatkoznék (de a' mi igen ritkán történik-meg, ha a' leirt orvosság, az adott utmutatás szerint okkal 's móddal használtatik), akkor ezen orvosságból csak felényi adassék a' marhának, ugy, hogy, ha előbb kapott 10szer, most csak 5ször kapjon.

3szor. ***Ha a' közelgető elvesztének jelei tapasztaltatnak.*** A' 2dik szám alatt leirt orvossággal még ekkor is nem minden haszon nélkül élhetni. Mivel pedig azon esetben többnyire a' marha torok-daganatot kap, tehát az orvosság vigyázva 's gondosan töltessék szájába, mert illyenkor a' nagy fájdalom miatt csak nehezen 's lassan nyel, és ha erővel 's hirtelen töltetik bele, a' marha kehet kap és sokszor meg is fúlad. Ennélfogvást az orvoslásban ezen rendszabályt kell követni: 1) a' marhának feje igen ne tartassék föl; 2) lassan 's egyszerre kevés töltessék belé, 's vigyázni kell, ha az orvosságot valóban lenyelte-é; 3) mihelyt köhögni kezd, feje azonnal bocsáttassék-le, 's addig orvosság belé ne töltessék, míg köhögni meg nem szünik.

IV. A' hasmenés' gyógyítás módja.

Minthogy a' nagyobb hasmenés e' dögnyavalyával együttjár 's ez a' marhát igen megerőtleníti, ennek meggátlására ezeket javasolhatni: Végy cserhéj-port 2 latot (pulv. cort. quercus); főzdle 2 icze vizben egy iczére, levét szürd-meg, tégy hozzá timsót (alumen) ¼ latot, kámfort ¼ latot, ezt kevés égettborral megnedvesítvén 's egy lat aráb mézgával (gum. arab.) 's 3 evőkanálnyi vizzel összekevervén, az előbbiekkel elegyítsd-össze 's add használás végett. — Ezen keverékből adassék minden 2dik órában, egy öregebb marhának egész adag (portio); 2 vagy 3 esztendősnek ½ adag; 1 esztendősnek ¼ adag. Azon felül a' két beadás közt töltessék a' fölebb említett módon vizzel kevert liszt a' marha' szájába, t. i. egy öregebb marháéba 2 icze; 2 vagy három esztendősébe 1 icze; esztendősébe 1 meszely.

V. A' dögnyavalyához közelítő, vagy valóságos beteg, vagy gyógyulni kezdő marhának gondviselését 's tartását tárgyazó hasznos észrevételek.

Minthogy a' marhának kivánatos gyógyulása többnyire magától a' marhásgazdától függ, 's mivel errenézve legnagyobb botlások történnek, azért javasoltatik: hogy a' marha kérődzés' megszünte után szalmával vagy szénával ne terheltessék-meg, mert illy etetésmód a' marhának csak betegségét neveli, de gyógyulását gátolja; 's noha a' marhásgazda ezzel jót tenni ügyekszik marhájának, vele csak romlását eszközli; mindenki pedig könnyen átlatja, hogy ezen rendetlen etetésmód igen veszedelmes, mert a) a' beteg marhának gyönge gyom a a' száraz 's kemény eledelt megemészteni nem birván, felfuvódik; b) a' nyavalyának természete is ugy hozza magával, hogy elgyengültség miatt a' hasbelek 's tüdők annál könyebben felpuffadnak, minél jobban megterheltetnek; c) az orvosság nem járhatja-által a' testet. Azért az etetésnél e' rendet kell követni: Mihelyt a' marha betegülni kezd, tüstént félre minden száraz és kemény táplálékkal; a' marhának mind orvoslás alatt mind után lisztes ital kevés sóval adassék, és csak harmadnap mulva az orvoslás után adassanak neki keményebb ételek, ugymint: főtt burgonya 's a' t. korpával vagy liszttel és sóval meghintve; utóbb egy kevés szénát is kaphat. Ha szerencsésen meglábolt betegség után a' nagy 's fölösleg etetés miatt talán nehezebben 's gyakrabban lehelne, sőt fel is dagadna a' marha, akkor keserü szerekhez kell nyulni. — Végy 3 vagy 4 lat sz. Lászlófű- vagy pedig üröm-gyökeret, 's keverd ezt egy kis sóval és liszttel a' marha' italába. Ezt kell használni akkor is, ha a' betegségből kigyógyult tehén igen bágyadt.

Jegyzés. Kigyógyulta után a' marha köhögni szokott, 's ezt a' tüdőnek nagy elgyengülése okozza. Illyenkor használ a' most említett orvosság 's a' jó széna. Minden egyéb gyógyszert, akár betegség alatt akár betegség után, ugy tekintek, mint felesleget 's ártalmast.

VI. A' dögnek további elterjedését gátló rendszabályok.

Mivel a' beteg marhának kigőzölgésétől megromlott levegő 's nyálával bemocskositott takarmány által e' nyavalya ragadóssá lesz, azért következők rendeltetnek: 1) Minden betegeskedni kezdő mar-

ha az egészségesektől elválasztatván, azonnal szabad levegőre ki ne hajtassék, hanem külön istállóban kell gyakori tisztogatás mellett tartani. 2) Azon emberek, kik a' beteg marhákra gondot viselnek vagy azokat megnyúzzák, az egészségesekkel ne bánjanak. 3) A' gazda tartozik döglött marháját az utaktól 's legelőktől messze, egy ölnél melyebb gödörbe elásatni azonnal, mihelyt megdöglik. 4) Megnyúzni a' marhát csak azon esetben szabad, ha a' marhán, mig él, rühes daganat 's fekély nem találtatik, husa nem büdös 's a' fene belé nem esett. Ha pedig ezen előszámlált jelek a' marhában tapasztaltatnak, a' marha bőröstül temettessék-el, hogy ne talán az ember a' ragadós fekélyt 's daganatot elkapja. 5) A' döglött marhának bőrét, mellyben sem kelevény, sem varas seb, vagy egyéb pattanás nincs, szabad ugyan lehúzni, de a' lehúzott bőrt erős hamulúgban 2 napig kell áztatni, azután tisztavizben többször megmosni 's az embertől 's marháktol szabad levegőn szárítani. — Ki pedig az itt előadott rendszabások ellen cselekednék, marhája' bőre megégettetik, 's maga is szoros felelet alá vonatik. Általán fogvást a' döglött marhának megnyuzatása szoros tilalom alatt lesz.

Stamborszky Jakab m. k.

Orvosdoctor 's t. n. Zala vgye' 2dik főorvosa.

UTAZÁS PÓLÁBA. (Vége.)

Most a' dignanói uton, melly Pisinón keresztül Triestbe 's Fiumébe is vezet, az Amphitheatrumhoz érkeztünk. — Erről mit szóljak? alig tudom. Ezer keserü 's édes érzés fogja-el váltogatva a' jövevény' kebelét ezen óriási épület' tövében. Roma' nagysága, pazarfénye 's pompája; az épitészet' csudája tünik itt az utazó' szemébe. Az olly sok századon keresztül, olly sok pusztítónak karját 's fegyverét daczoló, csak vékony 's ma már nem is sejthető homokmésszel összerakott, szörnyü mag asságra emelt négyszegü, 4, 5 lábnyi hosszaságu 's másfél lábnyi magasságu kőtömegek, csupán ön-egyensúlyoktól tartatva, ha a' czímzeten néhány, helyeikből kimozdultakat kiveszünk, még ma is épen állanak. De fájdalom! mind ez csak a' külső fal. Belsejének csupán helye van fen, 's néhány kőhágcsó, melly az épület' déli részén annak keleti, dombon fekvő, részire vezet. Benne most a' hajdani daliák helyett gyíkok 's kigyók viaskodnak, 's nézőik 's a' tapsoló nép helyett, a' puszta 's néma falak, 's a' rajtok nyugvásra leülő madarak. Az egész tökéletes tojás-alaku; magassága majd 100 (velenczei) lábnyi; hossza 426, 's szélessége 335 lábra tétetik. *) Nyugati része a' tengerszinnél csak néhány (13 **) lábnyival áll magasabban, 's egyenesen az előtte elnyuló róna ut mellett emelkedik fel; de hátulsó, vagy is éjszak-keleti része, dombra van épitve; tán azért, hogy építése legalább e' tekintetben legyen könnyebb 's gazdaságosabb. Azonban én készebb vagyok azt hinni, hogy a' szemes építő-mester a' helyzet' szép léte miatt követé e' tervet munkájában, minthogy az arenát a' város' éjszaki részén kelle építenie, delre feküvén a' színház, a' most Zava nevet viselő halom mellett, éjszakra pedig olly nagy rónaságot hasztalan keresett, 's csak nagy költséggel 's idővesztéssel eszközölhetett volna; 's mostani helyzetének jelességéről meggyőzhet mindenkit azon körülmény, hogy e' méltóságos romai maradványt a' tengeren utazók három, négy tengeri mérföldről is láthatják.—A' felől, hogy ezen roppant épület valósággal Amphitheatrum volt, ma már senki sem kételkedik; mióta tudnillik Conte Carli azt a' tudós világ előtt kétségtelen adatokból bebizonyította. *) Ugyan ezen nagy tudományu férfi mutatta-meg azt is, hogy belseje, különösen pedig hágcsói (grádics), nem fából, hanem isztriai márványból valának, miről ma, midőn több ásat után azoknak nyomára 's töredekire jutottak, mindenki, ki a' helynek szinén volt, meggyőződhetik. — Nem egyeznek-meg azonban az irók, építtetése' idejéről; mivel némellyek azt Augustus-korabelinek hiszik, mások ellenben még régibbnek: Maffei pedig, ki Gallienus' uralkodása előtt egy romai gyarmatban sem ad helyet amphitheatrumnak, a pólait is ezen időszakba helyezi. **) — Ha az építési izlés 's művészet' tökélyeből itélni lehet a' hajdani épületek' koráról, akkor nekem leghihetőbbnek tetszik Stancovich' véleménye, ki azt, feljebb idézett munkájában, Roma' építtetésének VIik századába 's így Augusztus' uralkodása előtt egy egész századdal korábbinak teszi. — Stancovich ebbeli véleményét leginkább Herkules' boltozatán alapítja, melly az amphitheatrummal szemközt, Póla' ma már egészen dőledezett falainak keletéjszaki részén a' város feletti erősségnek aljában látható, 's mellyet ő az amphitheatrum miatt építettnek tart; minthogy a' circusok körül mindenütt Herkulesnek szentelt templomok állottak, mellyekben a' győzelmes bajvivók fakardjokat (rudes), győzelmük' jelét, ezen istennek fel szokták áldozni 's függeszteni. Ezen bolthajlaton, az éken jobbról, Herkules' buzogánya, balról pedig egy, már romladozott férfi-fej, bodros hajjal és szakállal látható; 's a' buzogány alatt ezen felirást olvashatni: L. CASSIVS. C. F. LONGIN — L. CALPVRNIVS. L. F. PISO. IIVIR. Stancovich ezen bolthajtást, ha nem későbbinek, minden esetre az Amphitheatrummal egy időbelinek állítja, 's ennek rosz izlésü, durva vésüjéből s' építéséből következteti, hogy a' pólai arena, Augustus' virágzó koránál jóval is előbb épittetett.

Én most néhány barátommal, a' sétasereg' nagyobb részét az amphitheatrumnál csudálkoztában hagyván, a' fönemlitett város feletti uj erősséget menék megtekinteni, melly nem sokára teljesen el fog készülni. 'S mi előtt e' dombról leszállanék, hiven elmondom: mit láttam a' bástyákról. Éjszakra, keletre 's délre Istria' zöldelő, 's többnyire olajfákkal megrakott, könnyü hajlásu halmait, 's hellyelközzel müvelt, de sovány, veres-köves szántóföldjeit 's szőlőkertjeit; a' domb alatt nyugatra Pólát — a' sir-csendü Pólát; ezen tul a' méltóságos Adriát;

*) Vergottin, Dei primi popoli e delle Antichità romane di Pola. Cap. X. lap. 28. 29.

**) Stancovich, Dell' Anfiteatro di Pola.

*) Carli, Relazione delle scoperte fatte nell' anfiteatro di Pola 1750. — Antichità Italiane. T. II. 23. lap. 's másutt.

**) Maffei. Anfiteatri. Lib. I.

de Póla 's Adria közt, a' pólai szép tágas 's elegendő mélységü kikötőt, melly Punta Comparétől fogva fél kör-alakban kanyarodik-ki a' Brioni, hajdan Pullariae insulae név alatt ismeretes szigetekig, mellyek ma kimeríthetlen kőbányáji az itt épített 's még építtetésben levő erősségeknek. Póla előtt, a' Brioni szigeteken innen, két kerekded szigetke fekszik; az egyik: isola delle ulive (olajfák' szigete), mellyen csak ugyan, 's csupán olajfákat 's egypár gyalogfenyű-bokrot láthatni; a' másikon, melly valamivel messzebb van, 's az előbbinél nagyobb is, a' harmadik erősség épittetik, mellyen még most is számos munkás dolgozik. Harmadik erősségnek mondom ezt, mert Maximiliánt, mellyről fölebb emlékezém 's mellyet innen szinte láthatni, nem kell felednünk. — E' dombról mutatta Car... ur a' hajdani romai szinháznak ma már csak puszta helyét a' Zavo nevü halom alatt, a' várostól délre, mellynek köveit a' velenczeiek ezen erősség' egykori fölépítésére használván, mind elhordották.

Még egy szép régiség volt hátra, 's ez a' Sergiusok' kapuja, melly közönségesen arany kapunak (Porta aurea, vagy Rata-nak) neveztetik. Ezt, mint a' rajta olvasható felirások mutatják, Salvia, Sergius' leánya, épitteté, 's különösen ősei' emlékére; mert a' bolthajtás' közepén felül, a' diszítvényben ez áll: SALVIA. POSTHVMA. SERGI. DE. SVA. PECVNIA.; ez alatt, középen nyugatra, mert a' kapu' eleje nyugatra néz: L. SERGIVS. L. F. LEPIDVS. AED. TRB. MILITVM. LEG. XXIX.; e' mellett éjszakra: L. SERGIVS. C. F. AED. IIVIR; délre pedig ez: GN. SERGIVS. C. F. AED. IIVIR. QVINQV. Az előtt, 's még ma is, soktól győzelmi kapunak tartatott; de Vergottin Bertalan halotti emléknek (arco funereo) hiszi; 's állítja, hogy a' rajta látszó jegyek 's bas-reliefek is bizonyítják illyen voltát. *) Korinthi sztilben van az egész, fejér márványba vésve. A' boltozat' belső hajlásában kétfelől, félig kiemelkedő szőlőtők látszanak, mellyeknek levelein (ezeknek aranyozatáról Vergottin 1795ben mint még fenlevőről emlékezik) imitt amott madarkák, szinte művészi vésüre mutatók, tünnek-ki; a' bolthajtás' belső ivének közepén, az ék alatt, egy röpülő sas látható, mellynek szivét egy rá tekerődzött kigyó csípi. Az egész, legnagyobb pontosságot 's művészi tökélyt bizonyít, 's a' szépmüvet kedvelők róla csak nehezen forditják-el szemeiket, az annak élvezetével, — bár milly sokáig csudálják is — soha jól nem lakottakat.

Ez volt utólsó, mit a' romai régiségekből láttunk, 's a' mellyekről szólattam, mind az, mi azokból ma még látható, de egyenként érdemesek arra, hogy olly számos utazótól megtekintessenek. A' vizvezetésnek, mellyről Carr... ur emlékezett, fürdőknek, 's biborfestési intézetnek, mint Vergottin mondja, ma csak hült helyeik vannak, 's egykori létüket néhány, azokat tárgyazó, felirás bizonyítja.

*) Fen-idézett munkájában, a' XII-ik Fejezetben. 31. l.

A' nap forrón sütött-le a' körötte összetolult terhes felhők közül, 's a' kiváncsi utazó-sereg, magát derekasan kiizzadva, éhezni és szomjazni kezde; 's különösen azon szépeink, kik tegnap óta semmit sem mertek enni vagy inni, ohajtva ohajták most a' jó hideg sültet és sódart, mellyre elébb a' gőzösön szemeiket sem bátorkodtak vetni. Összegyültünk a' város' palotájába, egy ottani tisztviselő asztalokat teríttetett, gróf A* urnak szakácsa 's bortárnoka csakugyan derekasan megvendéglé az éhező 's szomjazó sereget. — Én megnyugtatván háborgó gyomromat, délutáni négy órakor a' gőzösre visszatértem, hol szárazba áltöltözvén, a' hajófödözeten, mellyet a' kormányos' állása körül egy ponyva mentett a' nap' hevétől, leterítvén, rá heveredtem; és a' derekas virasztás és mozgás után olly édesen elszenderültem, hogy álmamból csak akkor ébredékfel, midőn gőzösünk ismét Cherso körül járt. 'S ez oka, hogy azon nevezetességekről, mellyek ezen idő alatt a' hajón történtek, türelmes olvasóm hiába vár tőlem tudósitást; mert bár ébredésem után némellyek azt mondák is, hogy félig nyilt szemmel aludtam (mit, köztünk maradjon a' szó, nem épen rosszul vettek észre), még is, bizonnyal mondom, semmit sem láttam; 's jóllehet füleim, kivált a' bal (mert jobb oldalomon szoktam többnyire alunni) egészen nyilva voltak is, még kevesebbet hallottam, de valóban, még álmodni sem volt időm. — Jótékony szunnyadásomnak azonban irígye támadott; mert voltak, kiknek szemeire álom épen nem jöve, 's ezeknek egyike által fölveretvén, fél-álmosan mentem-le a' tatszobába, hol el levén minden ágy foglalva, köpenyemet az — asztal alá teritém 's rádőltem. Itt, gondolám, senkinek sem leszek utjában, 's békén folytatandom terhes munkámat; de csalatkoztam! álmodni azonban, itt még is ráértém; 's azt álmodtam, hogy lábomnál két ifju, tüzes hölgy, a' zsámolyon ülés miatt, összeveszett; mert bár a' zsámoly olly hosszu volt is, hogy rajta mindketten, ha nem épen kényelmesen, székek' szükében meg is elülhettek volna; azonbannem akarván rajta mindketten megférni, az egyikfelpattant róla, 's a' másik, megbántottnak érezvén magát, utána durrant; 's mig egymást szemrehányásokkal illetvén, vitáztak, 's engemet álmomból ismét fölvertek, azalatt egy harmadik ült a' lóczára v. zsámolyra, 's kaczagá a' két versenykedőt; én pedig szemeim' dörszölve tekinték-ki az asztal alul, mondván: inter duas litigantes tertia gaudet; és láttam, hogy álmom valóság volt, 's hinni sem akarám, hogy aluttam.

Fölmenék a' födözetre. Monte Maggiore' irányában valánk; hüves éji szél fútt felénk honom' tengerszéliről, 's egy órát éjfél után, már a' fiumei kikötőben hallottunk.

Tengery.

REJTETTSZÓ.

Rétek termik egészt; vont elsőt rengeteg erdők.
Végső hogyha jeles, hidd-el, az ára is az.

Sz. Ig. Zala Vből.

A' 64dik számu rejtettszó: Borostyán.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

66. szám Pest, augusztus' 19kén. 1835.

LANT' BUCSÚJA *)

Mohos szirtek között hárem' dala
Zendült a' korszellemnek ihletére:
Hivém, az érzés' zsönge énekére
Tán enged a' sziklák' rideg fala.

Reményem, csalfa szép remény vala!
Szó nem hat a' vad szikla' vas keblére:
Méltatlan szenny nemesb törekvés' bére;
Szitkot szórt rám a' vakság' angyala.

Tomboljatok fény' pártos elleni!
Huny egy sugár, megszűnik fényleni;
Nincsen, miért a' gyöngyöt vesztegetni. —

Tiszánk Titeltől vissza, fog jöhetni? —
De méretvén való ész' mérlegén,
Hová lesztek, ha megnémúlok én?

***

AZ ESKETÉS.

(Novella. Neueste Damen Bibliothek. Wien. 1824.)

Seeland' szigete, éjszaknyugotra, egy keskeny, puszta és homokos földtér által van összefötve egy, falukkal behintett, gyönyörű, termékeny félszigettel, melly magában egy külön kerületet (Oldshered) képez. Egy része, — tul a' szigetnek egyetlen kis városán — a' zordon Cattegatba nyúlik. Ez egy kietlen, vadtekintetü, borzasztó vidék. A szállóhomok itt minden tenyészetet elölt. Mozgó homokhalmok — örök játéka a' szélvészeknek, mellyek tengerről kelve szabadon zúgnak keresztül a' kietlen térföldön — minden pillanatban változtatják itt helyeiket; alig támadnak, már ismét tova's tovább sodródnak 's más helyen tömegülnek-össze. Én e' határon keresztül utaztam — mond az elbeszélés' irója — 's azon óra, mellyet itt eltölték, a' legvadabb pusztítás' eltörülhetlen képét nyomá emlékezetembe. Midőn e' puszta homoktéren magányosan keresztül lovaglék, a' tengerfelől, éjszakról dühös szélvész támadt 's utána borzasztó égiháború. A' tengeren iszonyú hullámhegyek tánczoltanak, nyugtalanúl hajták 's kergeték a' felhők egymást, az ég mindíg sötétebb 's ijesztőbb lőn, a' homok nagyobb 's nagyobb tömegekben kezde lovam' lábai alatt mozogni; majd örvényezve forgott az, 's elborítá a' léghatárt. Az ut szemeim elől elveszett; a' ló mélyen söppedt a' lágy homokba 's kigázolni lihegve erőködött. Ég, föld 's tenger összevegyült 's minden tárgyat kavargó por- 's homokfelhő nyelt-el. Sehol legparányibb nyoma a' növény-életnek; a' szélvész, pusztító szárnyain, üvöltve hasítá a' levegőt; a' közel tenger' hullámai vad dagállyal verődtek parthoz. Az ég dörgött a' távolban, 's a' vastag porfelhőn keresztül homályosan és sötétvörösen lángolt a' villám. Éltemet mármár végveszély fenyegeté — 's íme! az egek' csatornáji egyszerre megnyiltak, 's az eső, felhőszakadás' képében, omlott-alá; a' kavargó homok leült, 's én, keresztülázott 's félig holt vándor, végre meglelém az utat, mellyen a' kis városba valék menendő. — Az elemeknek egy irtóztató harcza volt ez! — Mint a' földrengés a' természetnek, mély kebelből nyomult, sohajtása: úgy e' chaosz egy vadul megszaggatott lélek' állapotját képezé: midőn t. i. minden remény már ki van irtva, minden öröm elpusztítva —'s a' multnak romjai a' zajló szenvedélyek' gyászos tanyahelyén eltemetve feküsznek; a' lélekisméret' szózata fenyeget, mint távol mennydörgés, 's az emésztő tüz a' zavaros lélekben homályosan világít; — míg végre a' rég kiszáradt könyforrások, erőszakos özönléssel megnyilnak —'s a' fájdalom a' megszaggatott lelket azok' hullámiba temeti.

E' szomorú vidéken állott egykor bizonyos Rorwig nevü falu, mintegy negyedmérföldnyi távolságra a' tengerparttól. A' szálló-homok e' falut elborítá; lakosai, többnyire hajósak's halászok, a' tengerpart' tövében választának uj laktanyát; csak az erős templom áll még magányosan egy kopár dombtetőn, körülvéve a' szomorú és puszta homokhatár-

*) Közöljük e' sonettet mutatványul az 1835re legujabban megjelent debreczeni „LANT"ból. E' negyedik 's — mint hiteles kutforrásból tudjuk — utólsó-évi folyamat is a' magyar Helikonról egy, nemesült izlésü szép virágkoszorúval kedveskedik. A' szerzők' nevei 's dolgozataik' czime imhol következnek: Baksay: Otto (rege). Tékozló fiú; 4 énekben. A' tünő évhez. Ilka (balláda). A' hajós (sonett). Egy uri menyekzőre. Mátramellék. Gr. Széchenyi Istvánhoz. T. Mocsy Bálint urhoz. — Sípos: A' kedves' sirjánál. — Szűcs: Az ébredő Endymion. — Veres: Az elvesztett vigasztalás. — Török: Hajós' éneke kedveséhez. — Királyi Károly: Ó esztendő' éjén. — Nagy Imre: Honvágy. — Kiss: A' megcsalatott. — Miskolczy Gedeon: A' vidékhez, ősz' végén. — K** jeggyel: Mai házasság. — T. jeggyel: A' váró menyasszony. Két megcsalatott. — B. D. jeggyel: Csokonai' temetőjén. — T. J. jeggyel: A' hős' bucsúdala. — O jeggyel: Gr. Széchenyi Istvánhoz. *** jeggyel: Lant' bucsúja. — 'S e' sonettel mint hattyúdallal vesz bucsút — 's nem ideigleni, de örökös bucsút a' Lant is, és költözik oda, hova társai: Hébe, Nefelejts, Uránia, 's a't. megelőzték.

Üdvet hozál, föntebb izlés' leánya!
. . . . . de nem nyitott
Rokon kebelt a' táj' sötét magánya. —

tól. Ez egyszersmind az itt következő elbeszélésnek történethelye.

A' mult század' első felében, szobájában istenes elmélkedésekbe merülve ült a' falu' lelkésze, egy élemült, tisztes férfi. Már közel vala éjfél. A' ház a' falu' végén állott 's a' lakosok' romlatlan, egyszerű erkölcséhez nem fért a' kétkedés és bizodalmatlanság; ők zárról vagy lakatról mit sem tudtak, 's a' faluban minden ajtó még éjjel is csukatlan maradt. Az éjjeli lámpa homályosan égett, az ünnepélyes csöndet csak a' tenger' moraja szakasztá meg, 's a' halavány hold szeliden tükrözé magát hullámiban. — Ekkor alant nyilik a' házajtó, a' tisztes ősz a' hágcsón erős férfi-lépteket hall 's gondolá: a' faluból jőnek, meghíni őt, hogy valamelly haldoklónak lelki vigasztalást nyujtson. —

Két idegen férfi, fejér köpönyegbe burkolva, lép sebten az agg lelkész' magányos termébe. Az egyik, nemes udvariasággal közelít hozzá. „Uram! — imígy szól — Ön azonnal követni fog bennünket, hogy két jegyest oltár előtt, papi tiszte szerint, összekössön. A' jegyesek már várakoznak künn, ama' dombon álló templomban. Ezen pénz — folytatá az idegen, 's a' tisztes öregnek itt egy arannyal teli erszényt mutat — illő jutalom leend Önnek fáradságáért, egyszersmind el fogja felejtetni Önnel azon ijedséget, mellyet egy, illy szokatlan órában tett meghivás okozhat.“ A' jámbor pap a' két idegen alakra, kiknek vonalmiban valami rémítőt, sőt kísértetest láta, némán 's ijedten mereszté szemeit. — Az idegen sürgetve 's parancsoló hangon ismétlé a' meghivást. Midőn a' tisztes öreg némileg felbátorult, szeliden kezdé a' két idegennek előterjeszteni: milly keményen tiltja papi tiszte, hogy illy komoly 's ünnepélyes dolgot mind azon formaságnak, mellyeket egyházi törvények kivánnak, elmellőztével, sőt a' nélkül, hogy a' jegyeseket ismerné, teljesítsen. — Ekkor a' másik férfi fenyegetve lépett-elő: „Uram! — így szólalt-meg — Önnek kettő közt marad választás; vagy kövessen bennünket 's vegye által ezen ajánlott erszényt, vagy pedig maradjon itt, de akkor egy golyó repül Önnek fején keresztül.“ — Ő itt egy pisztolyt szegzett a' pap' homlokának 's feleletre várt. — Az öreg lelkész elsápult, félénken 's szótlan emelkedék karszékéről, sietve ölté-fel papi köntösét 's mondá aztán: „Készen vagyok.“

A' két idegen férfi, dán nyelven beszélt ugyan, de olly hanglejtéssel, melly nyilván elárulá a' külhoni embert. A' rejtélyes férfiak szótalan haladtak az éjjeli mély csöndben a' falun keresztül; a' lelkész követi vala őket. — Ez egy igen sötét őszi éjszaka volt, mert a' hold is letünt már ekkor a' láthatárról. Midőn a' faluból kiértek, az ijedség- 's álmélástól elszédült lelkész a' távoltemplomot fényesen kivilágítva látta. A' fejér köpönyegbe burkolt két idegen sietve 's még folyvást némán haladt a' sivány homokmezőn keresztül; a' tünekedő lelkész pedig lankadt inain sürgött követni őket. Midőn a' templomhoz érkeztek, beköték szemeit. A' templom' mellékajtaja, mellyet a' lelkész jól ismert, most csikorogva felnyilt 's őt egy sürű embertömeg közé erőszakosan taszíták-be. A' lelkész az egész templomban tompa zsibongást hallott 's közel hozzá beszédet egy vidéki 's előtte egészen isméretlen nyelven; ő e' nyelvet o r o s z n a k gyanítá. 'S midőn most bekötött szemmel, minden oldalról nyomatva, nagy zavarban itt állott, magát egy kéztől megkapatni érzé, 's ez erőszakosan húzta őt a' tolongó sokaságon keresztül. — Végre a' nép, mint látszék, visszavonult; a' kötő levéteték a' lelkész' szeméről 's ő megismeré éjjeli látogatójinak egyikét; maga pedig az oltár előtt állott. Kettős sorban nagy égő viaszgyertyák, pompás ezüst tartókon diszesíték az oltárt; maga a' templom' belseje is körösleg olly sok gyertya által vala kivilágitva, hogy a' legtávolabb tárgyakat is meg lehete ismérni; — és ha a' lelkésznek kevéssel ez előtt, midőn bekötött szemmel a' hullámzó embertömegbe taszíttaték, a' zsibongó zaj rémitőnek tetszett, tehát most a' mély halotti csend, melly a' nagy sokaságban uralkodott, aggó lelkét iszonnyal tölté. Ámbár a' mellékjárások vagy oldalközök 's a' padok tömve valának emberrel, még is a' középső térhely egészen üres volt, 's a' lelkész hátul e' térhely' végében egy ujdon nyitott sírboltot pillanta-meg. Azon nagy 's nehéz kőlap, melly azelőtt e' helyet takará, egy padszékhez vala támasztva. A' jelenvolt násznép csupa férfiból álla, csak egy távol-székben látott a' lelkész, de homályosan, egy asszony-alakot. A' csend néhány óraperczig tartott, a' nélkül, hogy valaki mozdult volna. Illy sírcsendü tompa merengés lehet az eltévedt lélekben, mindegyik irtóztató tettnek előzménye.

(Vége következik.)

A' C Z I G Á N Y O K R Ó L.

(Vége)

Pontosan meghatározni azon időszakot, mikor kezdének kivándorlani legelőször hazájokból a' Czengarok, igen nehéz; mivel a' történet-könyvekben ideczélzó adatok igen gyéren találtatnak, azért csak a' gyanitás' vonalain lehet történetiket nyomozni. — Leginkább hihető, hogy Timur khán' berontása az indusföldre okozta a' Czengarok' nagyobb el-

szóródását; melly Delhi'meghódíttatásával kezdődött. Ezen, akkor virágzó, város magát megadá 1399ben január' 17kén, 's miután ama' vérengző hadvezért vad csordáji kizsákmányolák, egészen porrá égettetett! A' mongolhad'előnyomulása egész Indiában olly rémülést okozott, hogy nagy része azon békes nemzetnek megfutamlott 's hazáját oda hagyta. Azért gyanitható, mivel a' valóságos Hinduk' honszeretete szerfölött nagy, különben is azt elhagyni akármelly nyomoruságban vallásuk tiltja, a' Pária és Czengár nemzetek' példáját a' megfutásban nem követték. Ekkor történhetett a' Czengárok' elszélyedése 's azok' kivándorlása születésük' földjéről olly tartományokba, hol az eleség bőségben volt. Csakugyan ezen korszak után tesznek a' leghitelesb utazók említést feltalálásukról Indiákon kivül, onnan messzefekvő országokban, u. m. Abyssiniában, Arábiában a' perzsa nagy öböl körül, Singapurban, Manilla 's Celebes szigeteken, úgy Anger és Chinában. Az is hihető, hogy a' Czengárok' nagyobb felekezete, kik már hazájokban hindu honosaik' sorából kizárva valának, a' győzödelmes mongol hadakhoz csatlakozott, azoknak mint kém 's eleség-szerző szolgált, 's őket illy tulajdonságban Persia- Kandahár- 's Bucharába követte.

A' feljebbmondottakon alapúl azon következtetés is, hogy, miután a' Czengárok, a' mongolhadakkal azok' honába, vagy az általok ellepett tartományokba jutottak, ott, nemkülönben a' caspiumi partokon Kaukazus' különféle vidékibe családonként elszélyedtek,'s igy magok közt mind azon megszállott tartományokban egy atyafiságos lánczolatot képeztek, ismét vagy élelem' szüke miatt, vagy nyereség-ösztönbül odébb vándorlottak. Egy része e' már rég hontalan nemzetnek, Oroszország, egy másik Sequistan, Mekran, Kirman, Fars Irak-Arabi felé vette utját. Ezen utólsóknak egy felekezete ismét Syrián, Palestinán, köves-Arábián, a' suezi szorosón átnyomulván Aegyptus és Mauritaniában települt-meg kevés ideig. Utóbb a' feketetenger mellett 's egyéb részíben tanyázó Czengárok, a' török hadhoz zárkozván 's azok' bérontásakor a' görög 's magyarföldre, — végre hozzánk is eljutottak.

Aventinus azt állitja, hogy az első, Európában megjelent Czengárok, europai Törökországban szálltak-meg; onnan költöztek-által Moldvába 's Oláhországba. Több hiteles történetiró megegyez abban,hogy a' Czengárok 1417ben legelőször jelentek-meg Magyarországban, ugyanazon év' végén Németországban is, magokat Caspium 's feketetenger-melléki jövevényeknek vallván. Francziaországban megjelentöket Pasquier ugyanazon följebb említett évig nyomozza: azon megjegyzéssel, hogy a' Czengárok magokat keresztyéneknek vallják, 's odavonulások' oka egyedül a' szaraczének' üldözése. — Cordova bizonyitja, hogy a' Czengárok Francziaországból jöttek Portugáliába és Spanyolországba; utóbb pedig VIIIdik Henrik' uralkodása alatt szállottak-által Angliába. — Grellmann azt véli, hogy, mivel a' czigányokat némelly nyugot-europai nemzetek aegyptusiaknak nevezik, Aegyptusból származtak. Ezen vélekedésre az adott alkalmasint okot, hogy az elsőben ott megjelent Czengárok, a' szaraczenek' üldözése elől, Aegyptusból futamlott keresztyéneknek vallották magokat, hogy ez által szánakozást gerjesszenek 's a' keresztyénségtől türelmet nyerjenek.

Most a' Czengárokat minden tartományiban Európának és Ázsiának letelepülve látjuk; Afrikában csak Aegyptus, Nubia, Abyssinia, Sadan 's a' Gserberek' földje ismeri őket; Amerikában soha sem jelentek-meg. Spanyol, Skótzia, Irland, Török, Magyar, leginkább Erdély, Moldva és Oláhországok, szintugy Kurlandia, Lithvania 's a' Kaukazus, azon részei Európának, hol mai napig is legnagyobb számmal tartózkodnak a' kérdésben levő czigányok. Anglia is kénytelen, noha csekélyebb számmal, őket vendéginek elismerni, hol városokban ugyan soha, de félrefekvő helységek körül családonként tartózkodnak. Dániában, Helvecziaban, kivált alsó Németországban számuk fölötte meggyérült; Lotharingiának csak némelly falujában találtatik még egykét család.

Ujabb statistikák a' czigányok' számát Magyarországban 54,000re teszik; Erdélyben a' népességhez képest még nagyobb számra. Egész Európában a' Czengár nemzet',e'Maratt-ivadék',száma az egy milliót felülhaladja; Afrikában számuk alig terjed 400,000re; Indiában még találkozik mintegy 1,500,000; többi részeiben Ázsiának 2, 000, 000. — Igy e' három részében a' régi világnak mintegy öt millió Czengárt látunk ide 's tova kóborlani. Valóban, ha vizsga pillanatunk e' nem csekély részén az egész emberiségnek megállapodik, lelkünk szomorú képekkel 's szánakozással telik-el, midőn őket, kizárva minden emberi jogból, társaságból, többnyire a' szabad ég alatt tanyázni, vagy ide 's tova hontalanul kóborlani szemléljük. Nincs kötelék, melly ezen rendkivül tunya népet azon hanthoz kötné, melly körül született, mivel minden munkát, földmivelést, hasznosabb kézi mesterséget, már csecsemős korától fogva gyülöl; ennél fogva élelmöket kénytelenek lopás, szatócskodás, tőzsérkedés, dugároskodás, jóslás 's többféle hangszerek' pöngetése által keresni. Ezek, nálunk europaiaknál szertetanyázó czigányok, kiket ha közelebbről viszgálunk, meggyőződünk, hogy mind test-alkatra, mind nyelvökre, szokásikra, lelkülc-

jökre, életmódjukra nézve, a' két Indiában, mint honjokban, imitt amott tanyázó czengárokhoz tökéletesan hasonlitnak; ez még inkább bebizonyul, ha az europai czigánynyelvmás hat ázsiai nyevvel, hasonlíttatik-össze.

Hasse a' czigányokat Bosphorus-mellékieknek véli; *Marius Niger* erősen állitja, hogy Zeugitanából Tunis' keleti részéről; — *Herbellot* pedig, hogy Zanguebarból jöttek volna; *Grisselini* Aethiopiát, *Aeneas Sylvius* Kaukazus' vidékit jelöli hazájoknak. Kitetszik ebből, hogy a' régi történet-irók is különféle vélekedésben voltak eredetük iránt. Leginkább megjegyzésre méltó a' czigányokról az, hogy, noha egész Europában elszórva élnek, miként a' zsidók, még is nyelvük, szokásaik 's vallási fogalmaik eredetiségükben megmaradtak.

Ha a' többféle vélekedés' utján valaki akarna indulni, okvetlenül eltévedne, és soha a' czigányok' valodi hazájába el nem jutna. Csak ezen három történet-iró: *Grellmann*, *Priechardson 's Dubois*, szolgálhatnak itt kalauzokul. A'két elsőbb tudós, Indiának azon részét állítja a' czigányok' valódi hazájának, hol az Indus vize a' tengerbe szakad. Dubois Mahissourban véli őket föllelhetni; itéletem szerint ezen tudós leginkább közelít az igazsághoz. Marattok közt a' czigányokat ma is, valamint nálunk, mint szüntelen vándorlókat, sátorozókat találhatni-fel, azért valódi hazájokat ha itt keressük, nem hibázunk. Bal vélemény az, mint többen állítják, hogy a' czigányok magukat tulajdon nyelvükön „Szinte"-knek nevezik, melly az Indus folyam' indiai nevére emlékeztet; úgy az is balvélekedés, hogy az Indus-folyam által képezett Deltában egy nemzet volna, melly ezen nevet „Czigan" viselné, 's ugyanazon nyelvet beszélné, mellyet az Európában tanyázó czigányok beszélnek.

A' legrégibb indiai mythosz azt mondja: hogy a' főhatalmu Bráma', a' mindenség' alkotója', teste négy részéből vette az egész emberiség eredetét, ugymint: fejéből a' Braminok, vállaiból a' Ksatziák, hasából a' Visszziák, végre lábaiból a' Szudrák. Ennélfogvást a' Braminok' rendje vala az elebbkelő törzs, kik közül többen a' fejdelmi székre is ültek, mások vallás' szolgájivá kenettek-föl. Második törzse az indostani népségnek a' Ksatziák valának; ezek magukra vállalák a' hadiszolgálatot; Visszziák lőnek a' harmadik törszbeliek, kik földmivelést 's kereskedést üzének; a' Szudrák tevék a' negyedik törzsöt, kiknek sorsa szolgaság lőn. Minekutána ezen négy főtörzs igen megszaporodott, ismét több altörzsre szakadozott; ezek' mindegyike, Hindostannak egy külön részében foglalt lakhelyet. A' szudra-törzs leginkább elszaporodott, mellynek egyik ága, — a' Pária nemzet — a' legnépesb szudra-törzsből sarjadzott, ezen melléktörzs leve leghatalmasb Indiában, ők teszik a' hindostani bráma-imádóknak kilencz tizedét. A' Czengár nemzet' őstörzse egy alsarjadéka a' Pária-törzsnek. E' törzs vette származását azon gonosztevők 's hitszegők' egyesülésiből, kik az előbb emlitett három főtörzsből kiüzettek. Ezek maguk közt külön felekezeteket alakítának, mellyek üzött mesterségeikről vagy foglalatosságikról neveztettek, ugymint: „szakali"k (czipefoltozók), „mutsier"ek, (timárok) „kalla butru"k, (tolvajok), „kuruve"k (sarusok), „otterek" (nomádok), kik, utközben mindenféle munkákat felvállaltak, mellyekről neveztettek; igy elnyerték végre a' „dembaru" (koldus), „czengari" (alakos) nevezetet. Ez utólsó elnevezés a' czigányok' valóságos' törzsére mutat.

MESE.

Az Unalom és Barátjai. Az Unalom elindult egykor barátot keresni. Utközben meghallván azon bölcs mondást: „kinek millyen barátja, ollyan maga is" — föltevé, hogy magának egy, egész világ által tisztelt barátot szerzend. — Legelőször is tudósnak kivánván látszani, a' tudományosság' szeretetét vadászta, de hasztalan. Majd ismét a' munkás szorgalmasságot, sőt végre még a' tisztes szegénységet is iparkodott részére hódítani. De mind hiába. Felbosszankodván annyiszori megvettetésén, többé nem vizsgálgatta, hol 's kinél talál rokon kebelre, hanem valaki csak neki jó szót adott, szivéhez szorítá. Legelőször is a' henye gazdaságban akadt barátra. Most már önkényleg kinálkoztak a' pénzes tudatlanság, ledér könnyelmüség, heverő szegénység 's több illyen.

ANEKDOTA.

E' napokban, heti vásár' alkalmával egy kofának sok tojása volt, mellyeket kosárba rakva, földön tarta, 's midőn többi áruinak elrakosgatásával foglalkoznék, bizonyos fiú, sebes futtában, olly hatalmasan lökte-meg, hogy az nehéz testének egész sulyával, egyenesen a' tojás-kosárba zöttyent. — „Megállj gazlélek! — kiálta-fel a' törött tojásokon ülő tetemes tyúk, 's bot után markolt — majd tartlak rántottával." — A' fiú ízét sejtvén a' rántottának, kereket oldott és szaladtában imezt viszonzá: „Köszönöm anyók! csak egye-meg kend maga."

Külkey Vilmos.

REJTETTSZÓ.

Az egész: szél', tűz', víz' pusztító tanyája.
Legelső tagomat az egész készíti;
Másodikban izzad utas' paripája, —
Harmadik ha szép 's ép: tested' ékesíti.

A' 65dik számu rejtettszó: Kömén.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

67. szám Pest, augusztus' 22kén. 1835.

GRÓF SZÉCHENYI ISTVÁNHOZ.

(Az 1835dik évre megjelent debreczeni LANT-ból.)

Vész kelt; egy Nemzet' fényhintő napja leszállott,
Szálltának komor éj' felhője boronga nyomára,
A' mel'y elöldöklé végső súgárit is; és a'
Nemzet, — kit társúl a' még csak gyermek-időnek
Támadat' ormai közt a' hír-anya szűlt az erőtül,
'S most, mint bajnokká nőtt férjfiu, nyúgati honban
Fenn lakozék tündöklőn a' dics' büszke hegyének
Csillagütő bérczén, és onnét oszta parancsot,
'S nemzetek, országok figyelék szózatja' parancsit;
És ki, ha megbántás hívá bosszúra haragját,
Döntő mennykőként széllyeljárdalva csatákon,
Megrázott birodalmakat, és ingatta ülését
Sok koronás főnek, birodalmuk' bíbori székén: —
Megszédűlt az erős Nemzet, 's álomnak eresztvén
Fénykoszorúzta fejét, elaludt, — és százakig alvék:
Mert nagy tettek után nagy lesz pihenőnek az álma.

Így alvék álmot, nagyot és százakra kitartót,
Tengerként rá dűlt vészek' felhője alatt, melly
Tündöklése' arany napját elfedte borúval,
Fény és hír nélkűl, a' Nemzet, a' hős nevü hajdan.
Hosszu nagy álma körűl neve, nyelve, hazája, erényi
Bényomosodva sötét feledéssel, elűltek az éjben.
Népek, kik vérzőn 's keserűen elannyiszor érzék
Vas jobbját, romlás-osztó vas jobbja' hatalmát,
'S kik félföldre sütő napjáról fáklyavilágot
Gyujtának: most álma felett, mint annyi szövétnek,
A' hír' és az erő' fényébe kigyúltanak; és ő
Százados éje alatt ezeket nem ügyelte; csak alvék.

„Éjed öröklő-é oh dics' fija, hírnek, erőnek
„Nemzete! nemde elég pihenésűl ennyit alunnod?"
Így dördült-ki az ég' szava nagy harsányan az éjbül.
Szellem szálla-alá, ki mégállva felette, — miképen
Fellegütő ormon vész közt űl bérczi sötét sas, —
Nagy komolyan néze a' késő nemzeti álmot,
És az elébbi dicsőségnek bánatja szivében,
Mint egy láng, fölkelt. Kitekintett nyúgat' egére,
Nyúgat' partjainak fényhintő népire 's elszállt
A' szomorú Szellem. Végig szárnyalta nyugatnak
Fényes népeit, és sas-szemmel járula a' fény'
Napjához: fáklyát gyujtott 's feltűzte fejére,
Visszarepült vele a' mély álmok' néma honába,
'S áll vala, mint felgyúlt Pharosz, vad, rengeteg éjben.
És fölemelte szavát, és a' siket éjbe kiáltott:
„Nemzet! ha alszol-e még? magad alszol dicstelen álmot?
„Ím! már fényben egész Nyugat, égő fényben ül Éjszak,
„'S mint a' lángba borult ég' fényessége, világuk
„Tengereken tul süt, melly nagyság' tiszta világa.
„E' nagy eláradt fény meg-megcsapkodja sugárral
„Éjed' föllegeit: 's Nemzet! te ezekre nem eszmélsz?
„A' kik a' hármas bércz' honjának tetteit egykor
„Távol partoknak honjából nézve csudálták:
„Most koszorús fejöken nagyságuk' büszke babérit
„Ingatják ragyogón; sors-osztó pálcza kezökben;
„Elfeledék neved'; emlék nincs számodra eszökben!
„Kelj! haj! erőt rontó, puha és elveszteget álmod;
„Kelj! immár gyepes a' dics' szent ösvénye körülted,
„Mellyet elébb jártál, mert nincs járója! ha eszmélsz?
„Századok' elkésett alvója! ha! Íme feletted
„Nyomtalan elmegyen a' nagy idő, és visszakiáltnod
„Hasztalan a' szaladó évet: míg hagyja, jegyezd-meg
„Tettel; így elfut bár, koronázva fut és megy előled.
„Fény-század víradt: 's te elaggott századok' álmit
„Alszod-e, hogy fejedet koszorúként ülje sötétség?
„Bölcs az idővel, rest és oktalan él az időben.
„Kelj! munkáld a' kor' napjának tetteit; itt nő
„Ujra fejedre babér. Ó ébredj, élj az idővel!
„Fuss, küzdj és fáradj: a' hír' mezejéhez az ösvény
„Terhes igen; pálmát lelkes csak képes aratni.
„Kelj; és kar karon, és mell mellen csüggjön ölelve
„Széles hazád' térén; egy szent oltárra, honának
„Oltárára vigyen tömjént mindegyike; mert csak
„Összehatás gyarapít: romlasz, ha megosztod erődet;
„Nem hanyag eggyesülés a' nemzeti létel' alapja!"

Így emelte szavát a' századok' álma felett a'
Véd-szellem; 's mikor éltet-szóló ajka kiáltott,
Konga az éjsivatag, rengő vak fellegi ingtak,
'S a' hármas bérczek' visszhangja utána kiáltott.
És fölemelte fejét, ránőtt álmából, az elhalt
Hírnek Nemzete. Kelt. Megszólalt nemzeti nyelvén.
Nézte magát és látta magán puha álma' veszélyét,
A' tunya tespedezést, 's uj szép pályára megindult.
Phárosznak fényét hordozva fején, megy előtte
A' fölserkentő Szellem, mint hű vezető; 's a'
Fennakadás' merevény szikláit tördeli lépte'
'S utjának járása előtt, a' messze dicsőség'
Csillagi honja felé. — A' századok' éje igy oszlék
Szerte! vak éjjelből tettek' szép hajnala igy lőn!

Nemzet! ez uj pályán kísérjen az ősi szerencse!
Lelkesedett mellel szegd a' vész' föllegit által,
Melly ragyogó nevedet béárnyékozta ködével,
Hogy nagy tengereken süssön túl ujra világa;
És az egész földön diccsel koszorúzva zenegjen
Nemzetek' ajkain a' kedves hangzásu Magyar név.
El ne feledd ősid' fény-nyomdokit: ottan a' hirnek
Égbeszökő bérczén rá lelhetsz most is azokra!

És te dicső Gróf, a' véd Szellem' lelkes alakja,
Nagynevü Ősek' nagy Fija! érj kort annyira ritkát,
Mennyire ritkák és tündöklők érdemid. Élj! Egy
Nagy Nemzet' szeme csügg Rajtad. Kor' Bajnoka! vívd-ki
A' századnak erős munkáját; nagy neved érte
Fényes arany csillag lesz késő század' egén is!

Baksay.

AZ ESKETÉS.

(Vége.)

Végre felállott hátul egy férfi, kit pompás és gazdag öltözete a' sokaság közül kitüntetett, elárulván egyszersmind azon fényes világi sorsot, melly neki az emberi társaságban juta. Ő hosszant az üres középtéren sebesen léptet vala az oltár felé, mi alatt a' nép'pillanati rá meredtek 's erős lépteit viszhangozta ták a' templom' boltozati. E' férfi, középszerü termettel

birt, vállai szélesek, teste tömött; járásában dacz's hideg gőg mutatkozott, arcza sárgásbarna, haja koromfekete, vonalmiban kérlelhetlen keménység, ajaki zárvák, mint forrongó dühösségtől; ezenkivül még egy horgas orr emelé parancsoló tekintetét; sötét, hosszú 's bozontos szemöldök árnyékozá kis fekete szemeit, mellyekből vad, szilaj tüz villant-elő. Ő zöld köntöst viselt, vastag arany-rojtokkal's paszománttal ékesítve, 's köntösén egy csillag tündöklött. A' menyasszony, ki mellette térdelt, szintugy pompásan's különös csinnal vala öltözve. Egy, ezüsttel gazdagon himzett égszinü ruha vevé-körül a' karcsú termetet 's nagy redőkben hullámzott-alá szép, egyenmértékes tagjain. Egy, drágaköves ragyogó fejdísz ékesité aranyszin-hajfürtjeit. A' hölgynek elváltozott arczvonalmiban is a' legfőbb igéző szépség 's hódító kellem tünt-elő. A' halotti arcz, mint egy képszoboré, merevült vala, egy vonásában sem mutatkozott életmozgás; a' halvány ajak holtnak tetszék, törött szemeiben nem vala életsugár, 's az in-tágult karok lohadtan 's egyenesen csüggének az összeroskadt testen le. Igy térdelt a' hölgy, mint halál' képe, az oltár előtt, 's egy borzasztó iszony, öntudalmát 's életét jótékony szendergésben látszék lekötve tartani.

A' lelkész csak most pillanta meg egy ocsmány aggnőt; a' bohóstarka öltözet még rútabbá tevé e' redős-arczu éktelen vázt; fejét vérvörös turbán fedé; ő vad kár-örömmel 's gőgös gúnnyal tekinté az oltár előtt térdelő hajadont. A' vőlegény háta mögé egy óriási testalkatu és sötét tekintetü férfi állott, 's ez mozdulat nélkül, merően és komolyan nézett maga elébe.

A' lelkész, irtózattól dermesztve, egyideig néma volt, de most a' vőlegény egy vad pillanatot lövelt felé 's ez inti vala, hogy papi tisztét teljesítse 's az esketési szertartást hajtsa véghez. A' mi a' lelkészt ujabb zavarba ejté, az azon bizonytalanság volt, valljon a' jegyespár érteni fogja e nyelvét. Ő ezt nem tartá hihetőnek. Azonban még is felbátorult 's kérdé a' vőlegénytől mind saját, mind jegyesének nevét. „Neander, Feodora" válaszolt ez röviden és zordon hangon.

A' lelkész vevé most a' könyvet 's olvasá abból az esketés' mondatit; ő az olvasásban el-elakadt 's kénytelen volt a' szókat ismételni, de a' nélkül, hogy a' jegyesek, mint látszék, zavarodását észrevették volna; mi által megerősült azon hiedelme, hogy a' dán nyelv mindkettő előtt isméretlen, ha bár nem egészen is. Midőn most kérdezte: „Neander! akarod-é a' melletted térdelő Feodorát törvényes hitvesednek ismerni?" ekkor kétlé a' lelkész, hogy a' nyelvben járatlan vőlegény felelni fog; de mint ámult-el, midőn ez „igen!"nel válaszolt – és pedig olly harsány 's rettenetes rivalgó hangon, melly az egész templomot megrendíté. Mély sohajok nyomultak itt körösleg a' sokaságból elő 's kisérték ezen irtóztató „igent." Gyönge lobbanat, miként egy távol-villám, hozá a' menyasszony' halálhalavány arczvonalmit futó mozgásba. A' lelkész ekkor a' menyasszonyhoz fordult, 's föntebb szóval — mintka őt halotti szunyalomból kivánná felkölteni, — imezt mondá: „Feodora! akarod a' melletted térdelő Neandert törvényes férjednek ismerni? válaszolj értelmes „igen"nel. — Itt életre viradt a' lelketlen hölgy, egy titkos irtózat mozgásba hozta a' merevült arczot, a' halvány ajkak reszkettek, egy gyorsan elreppenő tüz villant a' szemekből, a' kebel emelkedett 's az ajkakról kilebbent az „igen!" mint haldoklónak nyögése, 's a' fájdalom hangjaiban, mellyek valamennyi kebelből elétörének, mély viszhangra látszék találni. A' menyasszony itt az ocsmány aggnőnek karjai közé omlott. Néhány pillanatig borzasztó csend. Ekkor a' lelkész a' koszorúzott halavány hölgyet, miként azelőtt, tompa merengésben látá térdelni 's ő az esketést bérekeszté. A' vőlegény most felállott 's az ingatag menyasszonyt előbbi helyére vezeté-vissza; az aggnő 's az óriás-termetü férfi követék őket. A' lelkész kisérő társai viszont megjelentek, szemeit beköték, keresztül vezették nagy bajjal a' tolongó embertömegen 's miután az ajtón kitaszíták, belőlrül bezárák ezt 's a' jámbor ősz magára lőn hagyatva.

Itt állott ő most egyedül 's mintegy kétkedve, valljon ezen irtóztató esemény, valamennyi rémes sőt kisértetszerü körülményivel nem csupán álom e, melly lelkét aggasztja. De midőn a' kötést letépte szeméről, midőn a' fényesen kivilágított templomot maga előtt látta 's a' sokaság' zsibongását hallotta: meg kellett győződnie, hogy mind ez, bármi nagy mesének tessék is, a' leghidegebb valóság. Hogy annak, mi e' helyen még történendő vala, legalább főbb részleteit kitudhassa, az ellenoldalon a' templomnak egyik szögébe húzta magát; 's a' mint ő itt csöndesen figyelt, hallá, hogy belől a' zaj folyvást növekszik. Ugy tetszett, mintha ellenmondás és tüzes szóvita támadna; ő a' vőlegénynek zordon szavát vélé kiösmerni, ki a' zajgó tömegnek hallgatást parancsolt. Ekkor hosszú szünet következett. Azután egy lövés történt, 's reá asszonyi sikoltás hallatszott. Azután viszont csöndesség; ezt élénk áskálás, kaparás és munkás sürgődés váltá-fel, melly csaknem egy óranegyedig tartott. A' gyertyák végre eloltatának, a' zsibongás ujolag meg-

eredt; az egész nász-gyülekezet kirobbant a' templomajtón 's hangos zaj közt, sietve tért a' tengerfelé.

Most a' magára hagyatott öreg lelkész is utra kelt 's mint ereje engedé, sietett híveihez a' faluba vissza. Mihelyt megérkezett, tüstént fölkelté szomszédjait 's barátit, 's még félig irtózattól szállva beszélé-el nekik mindazon csudás és hihetlen dolgokat, mellyek ezen éjjel végbementek 's miknek ő személyes tanúja, sőt egyik szerepvivője is volt. De olly csendes és békés, az ősi szokással és köznapi élet' jelenésivel olly egyező vala minden, mi eddig ezen egyszerü embereknek mutatkozott, hogy őket e' rémes kaland' hallatára az irtózatnak egy egészen más neme kapá-meg. Ők azt hivék t. i., hogy valamelly szerencsétlen eset a' szeretett lelki pásztor' képzelőerejét megzavarta 's valóban e' jámbor ősznek nem kis fáradságába került, mig néhányat arra bírhata, hogy ásót 's egyéb vas eszközt vevén magokhoz, őt a' templomhoz kisérjék.

Az éji sötétség azalatt elenyészett; a' nap már fellövellé a' látkörön első sugárit, és midőn a' lelkész, kisérő társival a' templom' dombjára fölment, a' tengeren egy hadihajó tünt szemökbe, melly kifeszített vitorlákkal épen most távozott-el a' parttól 's éjszak felé irányult. Illy különös látvány e' magányos puszta vidéken már oszlatni kezdé a' kisérők' kétségét, de még inkább hajlottak hinni az ősz lelkész' szavait, midőn a' templom' mellékajtaját erőszakosan feltörve láták. Borzanattal vegyes ujság-ingerrel léptek-be a' templom' küszöbén. A' lelkész megmutatá most nekik azon sírt, mellyet ő mult éjjel nyitva szemlélt. Könnyü vala megismerni, hogy a' kőlap fel volt emelve 's ujolag oda fektetve. A' kisérők most vas eszközeik által viszont fölfeszíték azt 's a' megnyitott sirban egy uj 's pompás koporsóra akadtak. A' tisztes ősz férfi önmaga lépett-alá gyermeki ártatlansággal a' sirboltba, 's a' többi követé őt. A' födél levététek 's a' lelkész valósulva látá irtóztató sejtését. Koporsóban feküt Feodora, a' szerencsétlen menyasszony. A' ragyogó fejdísz eltünt aranyhajfürtiről. Balmellén irtóztató véres seb, egy gyilkos óngolyó szivén repült keresztül. A' mély bánat' sötét vonásai elenyésztek 's mennyei béke lebeg vala a' szép angyal-arczon. Hangos sirással omlott a' jámbor ősz a' koporsó mellett térdre, 's imádságot rebege az ártatlanul meggyilkoltnak lelkeért. Néma csudálkozás és irtózat hatá-meg a' kisérőket.

A' lelkész kötelességének tartá, hogy e' történetről a' seelandi püspököt, mint fő előjáróját, tüstént körülményesen tudósítsa, 's addig is, mig Copenhágából utasító választ venne, barátit eskü által kötelezé hallgatásra. A' sír ujra betakartaték és senki sem merészlett a' dologrul valamit szólani. Egyszerre megjelent a' fővárosból egy nagy-tekintetü férfi, körülményesen tudakozódott mindenről, megnyittatá a' sirt 's megtekinté a' koporsót és halottat; dicséré az eset' tanuinak eddigi hallgatását; parancsolá, hogy az folyvásti titok maradjon, legkeményebb büntetéssel fenyegetvén azt, ki ajakin csak egy szót is ez iránt kiejteni bátorkodnék.

Miután a' lelkész megholt, utódja az egyházkönyv mellett egy irományra akadt, mellyben ezen esemény föl vala jegyezve. Némellyek ugy vélekszenek, hogy e' borzasztó eset ama' gyors és erőszakos trónváltozásokkal, mellyek 1sö Péter orosz czár' és Katalin' halála után következtek, némi összefüggésben van. — Fog é ezen irtóztató titok valaha felvilágosulni, vagy soha? e' kérdést a' jövendő fejti-meg.

A' DUNÁNAK A' RAJNÁVAL EGYBEKÖTTETÉSÉRŐL.

A' müncheni politikai hirlap (Bajorországban) egyik hosszabb czikkelyében többek közt imezt mondja: „Mostani kilátásink szerint bizonyára nincs messze már azon idő, hogy a' Dunát, — Németországnak e' legnevezetesb folyamát, melly egészen az annyira termékeny keleti tartományokig vezetvén habjait, az e' tájakbeli népekkel közkereskedésre ajánlkozik — Németországra nézve olly használatlan 's csaknem egészen üres háttal, Ulmtól egész a' fekete tengerbe ömleni lássuk. — Az ausztriai korona most a' török porta', Milos herczeg', továbbá a' viddini 's orsovai basák' segedelmével ama' terv' bevégzésén dolgozik, melly szerint a' Duna' hátán, Bécstől a' fekete tengerig 's innen Konstantinápolyig, hajózhassanak gőzösei. Konstantinápoly, 1453dik évig, midőn t. i. a' törökök azt elfoglalák — a' világ' nagy vásárpiacza volt minden indiai termékre nézve; miket most különösen a' Német 's jelesül Bajorországgal rokon Görögország a' német szorgalmi készitvényekért szintolly bizonyosan kicserélhet. És ha amaz, Angliában szülemlett terv „Aegyptuson által t. i. Keletindiába egyenes közlekedési utat nyitni" létre jut, mit többé kétségbe sem hozhatni: akkor a' nélkül, hogy tulcsapongó reményekkel kecsegtetnők magunkat, könnyen elgondolhatni, milly gazdag jövedelmi források nyilandnak szükségkép a' német kereskedési egyesületnek is, ha a' Duna a' Rajnával Ménus folyó 's különösen egy csatorna által össze fog kapcsoltatni. Ebben a' növekedő nemzeti jóllétnek igen fontos csiráji rejteznek; azért minden törekvés oda irányul, hogy az öszves német hazán keresztül, örök időkre, egy fő kereskedési folyam-ut nyittassék. Utó-

dink még századok mulva is hálás tisztelettel emlékezendnek a' most élő, munkás kortársakra, hogy ezek olly tervet vivének-ki, mihez tizenöt század nem volt elég; egy tervet, mellyet még a' római császárok tüztek-ki 's utóbb nagy Károly császár vőn eszközletbe: a' Dunát t. i. összekapcsolni a' Rajnával. Ezen világtörténeti vállalat Lajosban, a' mi bölcs királyunkban, olly buzgó 's nagylelkü pártolóra talált, hogy ő annak végrehajtatását már helyben hagyni is méltóztatott, miután a' bajorországi rendek is ezen óriási tervnek létesitését részükről hathatósan elősegíték. Bármi politikai eset sem fogja ezután e' vállalat sikerét veszélyeztetni, vagy gátolhatni. E' csatorna mind háborús mind békeidőben egyaránt üdves és hasznos lesz. Németország – politikai középpontbul tekintve, mellyet már most is képez — az ő három legnagyobb folyamának a' Dunának a' Rajnával 's Ménussal összeköttetése által, még az atlanti és feketetenger közt, egy kereskedési vonal' középpontjává is válnék; mivel az angol, franczia, hollandi 's belgiumi, nemkülönben az ausztriai, magyar és görögországi, levantei, perzsiai 's aegyptusi termények 's áruknak ezen szállitói 's átviteli utja közös hazánkat fogná foglalatoskodtatni. A' mi valamennyi szövetséges státusban a' vasutak' jövendő folytatását illeti: hogy ezek szárazföldön egy fő egybeköttetési utat képezzenek, szükséges lesz azokat is mindíg csak a' hajózható folyókhoz vezetni 's a' nemesebb 's könnyü áruczikkelyek' sebesebb szállitatási végett — a' késedelmesb hegyi-utazást mellőzve — csak folyók' menttében épiteni. Azonban a' sóra, gabonára, épület-szerszám- 's tüzi-fára 's általában mind azon kereskedési czikkelyre nézve, mellyek csekély szállitási bérrel járnak — a' folyam- 's csatorna-ut folyvást megtartandja elsőbbségét.

Kovácsy.

GYÓGYCSEPP.

„Tudom, bámulták szép ruhádat — ugy é kedves?“ — monda lángoló kiváncsisággal egy édesanya évenként több ezer forintba kerülő leányának, ki gouvernante-jával csak iként érkezék-meg a' faluból, hova rokonit mene látogatni, vagy hívebben szólva: hogy előttük magát, ruháját 's ékszereit fitogtassa. — „Ah! hagyja-el édes anyám — felelt a' berzenkedő kisasszony — inkább ne bámulták volna, mintsem orrukat fintorgassák. Egy szó mint száz: én néniékhez nem megyek többé; hisz nálok mindenféle gyimgyom-ember megfordul; most is — uram bocsá! — egy professor volt ott, ki, nem tudom miért, de annyit fecsegett a' fényüzésről, hogy nem szántam volna szájon ütni. Ez többek közt azt mondá, hogy a' luxus vagy fényüzés sok családnál, kivált hol ész helyett szenvedély, hiúság 's vak utánzási düh tartják a' kormányt, olly ártalmas betegséggé szokott fajulni, hogy végre csak a' szükség és inség lehet orvoslója, és hogy az ezt tulságig imádók, gyermeki rövidlásásukért megérdemlenék a' gyámatyai felvigyázatot; mert azt gondolják, hogy tarkabarka piperéjök' álfénye majd szemet vakit, pedig milly nagyon csalódnak, folytatá; balgaság nem tudniok, hogy erőködésnek koránsincs azon fénye és hatása, mint a' nem-erőtetésnek; azt vélik, imígy szólt tovább 's ekkor leginkább rám nézett a' csúf, tán senki sem tudja, hogy a' hány ékszer, annyi adóslevél, meg hogy a' cselédpaszomántkák zálogos contractusokból kerültek? tudja biz' azt mindenki, főkép mai időben! Hallanák csak, mit beszélnek hátuk mögött az emberek; milly pontosan tudják vagyonuk' mennyiségét, hitelök 's erszényük' mintállását, sőt tudják még a' benignum sequestrum' határidejét is.“ — „Hagyd-el édes leányom! ne ismételd az idétlen csácsogónak szavait; valami durva, neveletlen ember lehet, ki irígyli, hogy nem teheti azt, mit más. Csak magára 's ne másra legyen gondja“ felelt szinváltva az édes mama. — 'S bár hogy titkolá is a' magára-értést, de azon nap nemcsak hogy nem evett, de nem is aludt szegényke; sőt más nap mingyárt bevételi 's kiadási jegyzőkönyvet készíttetett.

Lukács Pál.

MAGYARKÁK.

Egy igen fiatal 's tapasztalatlan menyecske, férjhez mente után harmadnapra férjére megbosszankodván, fejkötőjét lekapta fejéről 's földhez vágta, mondván: „Eb lesz asszony, haza megyek leánynak.“

„Tens asszony! — kiáltá a' gyomláló leány a' kert' kissé távulabb álló asszonyához 's egy gyökerestül kitépett drága virágot kezében felmutat neki — kérem alássan, szabad é ezt kigyomlálni?“

Egy katonatiszt bizonyos templomban, az apostolok' képeinek egyike alatt ezt olvasá „Jacobus Major“ 's kimenet mélyen gondolkozva kérdé a' plebánostól: valljon volt e Krisztus urunk' tanitványai közt főstrázsamester?

P — án egy házbirtokos kérdeztetvén: nem akarná-e házát tüzkár ellen biztosítani?; mire az méregre fortyanva válaszol, hogy ő semmiért sem fizet, mert ő — nemes ember.

P. Nagy Ignácz.

REJTETTSZÓ.

Benne leled szent férfi' nevét, megfosztva fejétől;
Szent Péter' székén ül vala egykor ez is.
Föld gyomrában akadsz mindíg a' hűves egészre;
Üzetik itt a' gond, — hozva borúra derűt!

Vörös. D. Győr.

A' 66dik számu rejtettszó: Vashámor.

Igazitás: A' Társalkodó' mult számában 263. lap. 1só szelet, 3dik sorban hadvezért helyett olv. hadvezér'; továbbá a' 264. lap. 2dik szel. alulról fölfelé 22dik sorban gazdaság helyett olv. gazdagság.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

68. és 69 szám — Pest, augusztus' 26kán. — 1835.

NÉHÁNY SZÓ A' DUNAHAJÓZÁS KÖRÜL.

(Folytatás. Lásd e' folyó évi Társalkodó 53. számát.)

XVI.

Pest, august. 15. 1835.

Pannonia, melly most heted nap helyett minden hatod nap uszik Pozsony és Buda-Pest közt fel 's alá, tegnap este itt hiába váratott. És ezen elmaradás nem csekély aggodalomra adott okott, valamint minden, mi a' képzelet munkálódásit szokotton tul ébreszti, ingerli. Gőzhajókkal annyi baj történt már, 's nem sokkal ez előtt még agg Britanniában is olly borzasztó eset adta magát elő, hogy lehetetlen egy kis kebelszorulást nem érezni, 's lehetetlen — habár a' bú 's fájdalom megelőzése a' legészellenibb előfogalom — mind azon balszerencsékkel, mellyek gőzhajókat már értek 's érhetnek, gondolatban nem foglalatoskodni, valahányszor illyesek időn tul maradnak el. Ma reggel 10 órakor azonban Pannonia több mint 300 utazóval szerencsésen megérkezett. Pozsonybul rendesen indult tegnap reggeli 5 órakor, 's 8 óra körül Vajka tájékán zátonyra került. A' telirakott hajó szinte 4 lábnyi mélyre sülyedt, Vajkánál pedig a' Duna medre most szinte 3 lábra homokult el; mibül e' kellemetlen esetnek szükségkép kelle következnie. Odébb-indulásra más mód nem vala, mint partra szállítni utazót, árút, 's nyerni időt, melly közben a' víz helyet mosna a' hajó alatt. Kirakatott ez okbul az egész élő és holt hajói teher a' vajkai szigetre. Mi lassan ment ez végbe, mindenki előtt természetesnek fog látszani, ki azon csolnakok kisdedségét ismeri, mellyeket Pannonia hord magával, 's nem felejti, hogy csak egy kissé nagyobb csolnakok, midőn efféle alkalmaknál ugyan nagy-hasznuak volnának, közönséges állapotban megint felette sok baj és hátramaradás okai lennének. Véletlenül oda került dereglyések segedelmével azonban ezen nem minden zavar nélküli munka elvégre sikerült, 's 8 óra 56 percz veszteség után "testestül lelkestül" uszott-uszott ismét Pannonia. De alkonyat után — 's csupán sötétség miatt, mert a' mederben elegendő víz vala — Gönyő és Komárom közt ismét zátonyt ért, mellyről csak $1\frac{1}{2}$ óra mulva szabadulhata meg, minden kirakodás's nagyobb baj nélkül egyébiránt; azontul pedig akadály nélkül haladott egész éjen át legszebb időben 's holdvilágnál.

Ez egyszer tehát minden baj, aránylag ahhoz, mi gőzhajón már sokszor történt 's ekkép megint történhetik, csak csekély 's türhető vala. 'S kinek azon alkalmatlanság, időveszt és 's bizonytalan állapot, mellyet ez alkalommal egyik utazónak ugy kelle mint a' másiknak szenvednie, fensőbb hatalom által éltének legélénkebb balszerencséi közé rovatik, 's kinek földi pályáján, hol minden kétes és tövisteli, nagyobb baja nem akad, azt valóban, mint a' nagy német költő mondja, "a' kegyes istenek már születése előtt kedvelték." — — —

Ebbül azonban éppen nem következik, hogy a' község utóbb is ki legyen téve illy alkalmatlanságoknak; de a' Társaság 's kivált az Igazgatóság legszentebb kötelessége, mindent elkövetni, mi a' községnek e' részbeni kellemeit csak nevelheti; 's ha ez hatalmában nincs, a' községet egész őszinteséggel legalább arrul tudósítni "milly kellemetlenségeknek és bajoknak teszi ki magát, ha gőzhajót kiván használni." Ennél a' vállalat Igazgatósága többet nem tehet. 'S mennyire fekszik becsület-érzésében, de legsürgetőbb érdekeiben is: a' község kivánatit teljesítni, 's tőle elhárítni mindent, mi alkalmatlanságot vagy csak kedvetlen benyomást is szülhetne, eléggé kitetszik azon intézetéből, melly szerint minden hajóján egy egy "Panaszkönyvet" tartat olly végre, hogy abba, ha kinek panasza van, beirhassa. E' mód által az Igazgatóság mindennek tudomására juthat, 's helyezetbe is jő: segíthetni, vagy őszintén kinyilatkoztatni, hogy segitni mások kára vagy technikai okok miatt nem lehet.

De Panaszkönyveink még felette üresek, jóllehet határtalan bajokkal kell küzdeni a' gőzhajónutazóknak. Mi némellyekben lomhaságra — indolentiára — mutat, de a' nagyobb részben tán azon igazságos köz-tapintatra, mellynél fogva ugy látják 's érzik sokan, mintha tán nem kellene minden engedékenység nélkül lenni olly vállalat iránt, melly annyi nehézség közt született—'s csak most; mellyrül néhány évvel ez előtt siker reményérül szinte senki nem álmodott; melly tenger munka 's gond után fejlődött csak annyira is, a' mennyiben van; 's melly korán sincs olly fényes állapotban, mint azt sokan hiszik, kik Pannonia keresményit veszik csak számba, de felejtik, mennyit ró le a' jövedelembül mind azon tisztség, ügyviselet 's a' t., melly illy vállalattal jár, 's mennyit kivált a' Moldova 's Gladova közti vonal, melly még korán sincs tisztában, 's Argo, és Maria Dorothea, melly utólsónak keresményei a' dögkór 's török veszteglések miatt felette csorbultak; kik felejtik, vagy soha meg

sem gondolták, hogy gőzhajó nem örökös alap, 's ekkép esztendei 10 de néha 20 percent is kell annak mindigi csorbátlan létére, azaz: a' hajónak 's gőzönynek mindigi helyesen tartására. Ezen köztapintat oka annak, hogy eddig-elé, ha pillanati kedvetlenség adta is magát elő 's némi keserűbb szócsere is hallatott, általányosan véve legnagyobb béketüréssel 's mondhatni, igazi philosophiával szenvedett a' község minden bajt 's kellemetlenséget; a' mi, személyesen állhatok elő bizonyságul, valóban nem kevés volt. Minden komolyabb észrevétel 's pattogás felszínes külföldiek szájából jött, midőn a' minden nap 's mindenütt hallott panaszok, mellyeket inkább észrevételeknek, figyelmeztetéseknek nevezhetni, részint pillanati untságbul fakadtak, részint azon nemes kutfőbül veszik eredetüket "Bár lépne szebb kifejlésre 's nagyobb tökélyre ezen hazai vállalat is.!"

'S ím ez okbul, 's mert tán senkinek sincs olly kényelmes alkalma, szünetlen panaszt hallani, 's pedig minden nagyságut 's minden színüt, a' gőzhajók ellen, mint nekem — itt néhányat a' legelébb kelő sérelmek közül felhozok.

A* "Nagy baj, hogy Pannonia csak három kocsit visz, 's néha — mint az Igazgatóságnak éppen eszébe jut — egyet sem. Illyes esetek az eléhbkelőket (kik t. i. rendszerint később kelnek mint mások) a' vállalat iránt egészen elhidegítik. Ebben az Igazgatóságnak rendelést kellene tenni." — B* "Milly kellemetlen nem hálhatni a' gőzhajón elindulta előtt, 's viszont nem érkezni biztosan olly helyre, hol vendégfogadó volna. Ez nagy anomalia. Itt valósággal az Igazgatóságnak..." — C* "Csak annyi árut ne vinnének; alig mozdulhatni; 's vége az lesz: senki sem fog gőzhajón utazni, 's az Igazgatóság ..." — D* "Mi megfoghatlan az, hogy bizonyos számra nem szorítatnak az utazók, mint például gyorskocsiban. Mert hogy helye ne legyen az embernek, ez már lehetetlen. 'S jó eleve kellene illyesekrül az Igazgatóságnak gondoskodnia" — E* "Miért megy Pannonia Pozsonyig és Pozsonybul, midőn olly kicsiny a' Duna, 's így a' fenakadás bizonyos; 's miért nem inkább Gönyőrül és Gönyőig? E' tekintetben az Igazgatóság nem cselekszik ugyesen, mert minden utazót elijeszt" — F* pedig bármilly alkalommál: "Hát miért nincsenek rendelések? miért nincs ez vagy amaz eltúlva? miért nem gondoskodott errül vagy amarrul az Igazgatóság?" 's a' t.

'S midőn az Igazgatóság illyeseket szivére vesz, 's irántuk éppen hathatós rendeléseket készül tenni, jőnek más részrül illy megjegyzések: a* "Igazi indiscretio, kivált vásár idejében, kocsit engedni hajóra, midőn annyi a' nép, hogy alig mozdulhatni. Bizony a' Directio nem érti saját hasznát!" — b* "Milly hathatós gyomor-felforgató szer, pöffesztő álomban és szennyes 'tisztában' dunyhák 's piszkos vánkosok közt látni hörtyogó alvókat, 's tiszta levegőrül lépni be az embergőztül teli cabinbe! Ki gőzhajón akar járni, ne legyen mások terhére, 's méltóztassék egy kissé korábban kelni. A' Directionak illyeseket valóban nem kellene tűrni" — c* "Sok ember azért kerüli a' gőzhajót, mert holmiit, bútorait 60 fonton tul nem veszik fel külön fizetés nélkül, 's mit felvesznek 's mit szemmel szeretne tartani az ember, elrakják, eldugják, hogy alig férhetni hozzá. Bizonyára ha illyesekben nem tesz változtatást a' Directio, akkor..." — 'S eddig, mint kézzel fogható, akármerre fordul is az Igazgatóság, mindig sért, 's akármit tegyen is, hihetőleg sokakat bosszant, midőn felette keveseknek kedvez. A' D* E* és F* alatti pontok iránt azonban minden vélemények 's szinek egyesulni látszanak, azokon kivül 1ször, kik a' Társaságnak általányos részvényesei, és szemuk előtt mindenek felett 's tán kirekesztőleg csak a' vállalat legközelebbi pénz-sikerét tartják; 2szor, kik illy vállalatok phasisait 's crisiseit gyökerestül ismervén, azoknak állandóbb alapot akarnak rakni, mint afféle theoriai combinatiok szappan-buboréki szoktak lenni.

"Meg legyen határozva az utazók száma?" Nézzük csak gyakorlatban mi lenne következése, 's vegyük Pannoniát például. Az Igazgatóság 's a' fő hivatal Bécsben van. Ott tehát bemenőt (billet d' entrée) lehet váltani; de lehet Pozsonyban is, mert onnan indul a' hajó. Mind ez általányosan véve ('s illy gondatlan a' nagy közönség!) csak utólsó pillanatban szokott történni; 's ha teszem, 100 volna azon szám, mellyet Pannoniának magára venni elhatározva lenne, többször esnék meg mint nem, hogy a' bemenőknek akármelly elosztásánál is a' most nevezett helyek egyikében néha igen is sok bemenő maradna fen, a' másikban pedig nem volna elég, 's viszont; mibül a' közönség kellemiben csorba támadna, mert kevesebben használnák e' könnyebb közösülési alkalmat, mint használhatnák; de mi több és sokkal fontosb, csorba támadna a' vállalat fentartó elemén, t. i. hasznán; 's a' közönség illyféle csorbák után ugy látná e' tárgynak is elbomoltát, valamint praxis hija és theoria feleslege miatt legtöbb hazai vállalatnak eltemettetését volt szerencséje tapasztalni, néhánynak sikerét pedig ez órában is várja 's ebben béketürését váltig gyakorolhatja.

Erre azonban még több világ kell. "Száz utazón tul ne vegyen fel Pannonia." De a' szám megvan, 's éjjel jő egy elekelő ur, ki sok részvénynyel bír. Bevegye é a' kapitány vagy sem? "Ne vegye, mert törvény-elleni." Ez szépen hangzik; de annyi privilegiumink közt, hol a' cselekvések fele tekintet, kedvezés és okosság (!) utáni, illy lycurgusi rendszabás valóban olly furcsán állana, mint a' sajtó szabadsága Törökországban. — "Vegyük tehát fel." De ha felveszi ezt az egyet a' kapitány, miért ne vegyen kettőt, hármat 's t.? 's miért ne minden rendűt 's minden szinűt?

Még ez sem állítja a' meghatározott szám kivihetlenségét tökéletes világba. Tegyünk fel más példát. Pannonia Győrnek irányában, 's később Gönyőnél, Komáromnál, Esztergamnál 's Vácznál megáll; 's Pozsonybul ezen helyekre is visz utazókat, valamint ezen helyeknél is vesz fel. Már ha Pozsonyban 95 utas ülne hajóra, és 100 volna a' meghatározott szám, mi történnék, ha 10 utas várná a' hajót Gönyőn, 10 utas ki Orsovára indul, hová már több hónap óta készül, 's melly uttételre előre összebeszélt. Mit tegyen a' kapitány? Egyet se vegyen be, és a' Társaság hasznát szalassza el? vagy tízbül ötöt válasszon ki a' legszebbiket, ötöt pedig taszítson vissza a' rútabbat? vagy áthágja e a' törvényt? — 'S ugyan ki fogja az utasok számát tisztában tartani? Lesz tán valami auditor, ki minduntalan névszerint felolvassa az utasokat, mint mustránál a' zsoldost? — 'S hát ha Konstantinápolyba, Smyrnába megy utazó, 's messze földrül fel órával ér előbb Pozsonyba vagy Pestre, mint mikor a' két gőzös indul, és ha teljes a' szám, ő is visszalökessék?

"De ne azért szabassék bizonyos szám" — így okoskodnak erre sokan — "hogy kényelmesebben legyenek az utazók, hanem mert, minél több az ember, annál inkább sülyed a' hajó, és így kis viznél kevesebb embert kellene vinni." Felette elfogadhatónak látszik, csak az benne a' felszinű theoria: nem vétetik tekintetbe, hogy a' víz magassága minden órában változhatik, 's kevés nap alatt nagyon árad 's apad is gyakran, a' víz medre pedig annyi homok közt, mennyivel honunk áldatott meg, még változékonyabb mint a' viz, és a' hajós kapitány — ki egyedül lehet végrehajtója az Igazgatóság rendszabásinak — valamint a' fentebbi esetben, úgy itt is, meg nem szünő dilemmában volna. 'S így továbbá azon kérdésnél is: meddig haladjon Pannonia, Gönyőig, Vajkáig, vagy tán próbálja Pozsonyt is? Mert, mint mondám, homokban felette könnyen változik a' víz medre, és kis víz — mivel ez mind együtt foly — nem ritkán mélyebb utat váj, mint nagy víz; mibül sokszor az következik, hogy kisebb viznél biztosabban evezhet Pannonia Pozsonyig, mint nagyobbnál, és ekkép sem a' pozsonyi, sem a' pesti vizmérő nem lehet mutatója annak, mennyire haladjon hajó 's mi terhet vegyen magára.

De hadd beszéljenek most a' részvényesek. "Az Igazgatóság által részvételre szólítatánk fel. Pénzünket bona fide adtuk 's koczkáztattuk. Hol a' nyereség, de hol csak a' rendes kamat is? és hol azon biztosság, mellynél fogva utóbb is lehessen számolni kamatra, és valaha a' tőke visszafizetésére is? Vagy veszélyeztetett pénzünk csak gyengén gyümölcsözzék 's végkép vesszen el? 's miért? hogy azok, kik egy garasukat sem koczkáztatták 's nyugottak, mig mi fáradozánk, hajóinkon kényelmesen sétálgassanak? Nem, nem; az Igazgatóság becsülete parancsolja, mindenek fölött azt tartani szem előtt, hogy haszon háramoljék a' vállalatbul, mert e' nélkül olly bizonyosan tönkre jut, mint $2 \times 2 = 4$."

'S mit mondhat erre az Igazgatóság? Azt, hogy részvényesei iránt sokkal nagyobb figyelemmel tartozik, mint azok iránt, kik semmit sem állítottak, se nem segítettek, de most, midőn félig-meddig ki van víva már a' csata, mindent sokkal jobb lábra 's nagyobb rendbe tudnának hozni, emelni.

Ott hol, mint teszem Liverpool és New-York közt, egyszer sem áll meg a' hajó, határzott szám inkább lehető. De hol négy, öt közhely van, mint Pozsony és Pest, Pest és Moldva közt, ott számot határozni lehetetlen. Vagy Győrt, Gönyőt 's a' t. Földvárt, Paksot, Baját 's a' t. kihagyja az Igazgatóság keresményi körébül? Ugyan nem nevetséges képtelenség volna e illy tanács?

"De valami számnak csak el kell határozva lenni" ezt ismételte valaki minap minden okoskodásom ellen, rendíthetlenül. Mire ezt lehet válaszolni: Valamint nem határozhatni el, egy családnak hány gyermeke legyen, pesti vásárra menyi embernek legyen szabad jőni, China és Muraköz népesedése mennyire szaporodjék 's a' t.; hanem illyes dolgok mindig egészen magukra hagyatnak, és noha sok alkalmatlansággal és gonddal, de végre valamikép csak elrendelkeznek: ugy folyam-gőzhajókon sem szabhatni számot, de a' dolog valami mód által csak rendbe helyzi magát. 'S ezt mutatja a' józan ész, ezt a' csalhatatlan szám és ezt — mi azokra nézve több, kik az elsővel nem birnak, a' másodikhoz pedig nem tudnak — mutatja a' Szövetséges országok, Britannia, Gal-

lia és Germania tapasztalma. — És ezen bajon senki jobban, sikeresebben nem segíthet, mint a' közönség maga, — 's azon egyszerü mód által, "hogy ne használja a' gőzhajókat." Minden régi helybül-mozdulási intézet megmaradt. A' gőzhajók nem alkotnak valami helyettezőt — substitutumot — olly kényelemért, mellyel a' közönség ez előtt birt 's mellynek a' gőzhajók miatt most hijával volna. Mert megvan a' posta, gyorskocsi, gyorsparaszt, áll a' diligence, landkocsis 's a't. 's kiki mint az előtt maga lován vagy lábán mozdulhat, szaporán, lassan tetszése szerint ezentúl is. Mibül az következik, hogy okos ember, ha több kellemet talál — tekintvén pénzt, fáradságot és időt — a' régi módban mint az ujban, nem ül gőzhajóra, de kaczag, ha ez ül.

Mi a' gőzhajózás tárgyában nálunk mutatkozik most, az némi kis különbséggel szintolly lépcsőkön fejlődött ki mult időkben másutt. Az, mi itt hallatik, hallatott már másutt is, és panaszkönyveink némi czikkjei mintha a' rajnai panaszkönyvekbül volnának lemásolva. Mindenütt vannak emberek — 's a' köz erőműnek tán ezek sem egészen hasztalan karikái vagy inkább 'lánczai' — kiknek semmi talentumuk alkotásra nincs, kik saját dolgaikat is nem hogy magasbra emelni de illő rendben tartani sem képesek, hanem még is mindenben hibát, és 'könnyen javíthatót' látnak; 's pedig, mert belátásuk mélyre nem hat, 's e' szerint a' tárgynak csak egy oldalát képesek felfogni, 's midőn valami baj 's hátramaradás hathatósan sérti figyelmüket, nincs elég velejük előre kiszámolni viszont mind azon bajt 's hátramaradást, mellynek a' kisebb 's tán egyedüli bajt kikerülni akarásbul okvetlen származnia kellene. Lehet, lehet, 's bizony van haszna illy félszeg számolóknak, mert figyelmet gerjesztők 's megfontolásra ingerlők; de lenne csak kezeikben a' kormány, elkerülnék biztosan a' Charybdist — nem kétlem, de bizony mondom, homlok-egyenest vinnék vállalatunkat Scyllának.

Ha én volnék alkotója ezen hazai vállalatnak — hazainak nevezem, mert csudálatosan fog hatni nemzeti kifejlődésünkre — nem irhatnék akkor érdeke körül olly elfogultlan, mint most tehetem. De én — mint többször érintém — csak Megtért vagyok 's éppen azon félszeg, egyoldalu, felszines előítéletek alatt nyomorogtam, mellyek közt mások sinylődnek ma 's mellyekbül kiszabadulhatni — bármi csekély tárgyak körül vessenek is békót — legnagyobb szerencse, 's ekkép éjjel-nappali munkásságunkat mindenek előtt érdemli; mert kinek lelke rab, annak az erkölcsi virágok egyike sem virul, 's izetlen örömei azt minden lépten állattá bélyegzik!

Az Igazgatóság — 's legyen a' becsület azé, kit igazságosan illet — nem alacsony fukar nézetekbül indítá meg a' kérdésben levő tárgyat, de pénzét a' közjó előmozdítása végett koczkáztatá, 's mi több és sokkal több, gondjait nevelte, idejét szentelte, gúnynak rágalomnak tette ki magát, midőn minden még kétes vala.

Hálát kiáltok tehát én — e' tekintetben részrehajlatlan — azon férfiakra, kik gond, ügyesség 's állhatatosság által annyira birták kevés idő alatt e' tárgyat, mint a' mikép szemléljük. 'S magamban — némi megelégedéssel, nem tagadom, hogy én is elősegitém azt itt ott egy kissé — illyféle beszédeket mondogatok, ha a' gőzhajókrul gondolkozom, vagy éppen uszni látom azokat valahol.

'Ej beh örülök, hogy nem bukott el a' vállalat, mint honunkban annyi egyéb, 's financzi álladalma, melly a' legfőbb tekintet, javulni kezd. A' mult év nagy csorbát ütött rajta, az idén, ha megint kifogy a' Duna, keresménye korán sem lesz olly fényes mint gondolók, 's mint felette kivánatos volna; pedig nem a' részvényesek nyeresége végett, mert ezeknek (de ezt senkinek nem mondanám) én nem adnék többet mint ötöt száztul, hanem, mert egyedül nagyobb haszon után lehet, a' vállalat koczkáztatása nélkül, a' hajókat 's általjában az egészet naprul napra a' közönség várakozásinak megfelelőbb kellemre 's tökélyre hozni. Hajóinkon most valóban igen igen sokat szenvednek sokan. De ugy látszik, még sem annyit, mint a' régi utazási módok szerint szárazon; mert bármi keservesen panaszkodjanak is némellyek, azért első alkalommal, tudja isten honnan, megint hajóinkon teremnek. Mit bizonyosan nem tennének, ha, mindent egybevetve, más módon mozogva még többet nem kellene szenvedniök. — A' hibák nagy része mintha magukban az utazókban venné eredetét; mert sok ellen panaszkodnak, minek nagy részint önmaguk okozói, mint például a' tisztátalanság. Szerencse és hála a' mindenható Gondviselésnek, hogy eddig-elé nagyobb baj — mint szinte mindenütt, hol gőzhajózás állitaték fel — nem adta elő magát; hogy három évvel ez előtt Iső Ferenczen az erőmüves borzasztó gondatlansága által majd csak nagyobb balszerencse nem esett, mikor a' már izzó katlanok ugyan csak szilárd próbára tétettek, mit szerencsére a' közönség észre sem vett; 's hogy legalább e' részben annyi biztosságra hozta az Igazgatóság nem csekély áldozatokkal a' dolgot, melly szerint, emberileg szólva, ezentul nagyobb veszélytül mentnek bátran hiheti minden utazó magát. — A' tárgynak még

csak fő vázai állnak, minden egyéb most teendő, mit valamint minden okos ember, ugy az Igazgatóság is tökéletesen átlát, kit sokra egyedül a' helybeli tapasztalás oktathat. És valamint az Igazgatóságnak 's a' vállalati tisztségnek sokat kell még tanulni's müvelni a' tárgy nagyobb tökélye és sikere végett, ugy a' nagy közönségnek is felette sokban kell oknia még, hogy maga maga ellen ne munkálódjék. Most száz ember közül rendszerint hátramarad öt, és bosszankodva nézi a' kelletinél tovább alvó, milly csendesen 's zavaratlanul úszik nélküle odébb a' pontosan távozott gőzös. Száz közt pedig szinte csak öt van, ki nem pök mindenüvé a' Dunát kivéve; 's fele sincs, ki tudna utazni; mi nem kisebb mesterség, mint minden egyéb, 's fővonatokban abbul áll: kevés költséggel 's rövid idő alatt sokat látni, sokat tapasztalni lehető legkényelmesebben 's másoknak terhére esés nélkül. — Sokat, sokat kell valóban még a közönségnek tanulnia, mielőtt rendesb mozgásba jöhessen a' tárgy. Mind ezt azonban az idő el fogja hozni; az idő, melly gőzhajóktul már nem üres, mert ha üres volna, e' tárgyban sem hozna semmit magával, valamint másban sem hozhat örökleg, ha üres. — Nyolcz hajó részint már kész, részint munkában van,'s nincs kétség: merüljön csak egy két nemzedék az emberiség tengertitkába, 's majd száz meg száz ünnepélyes árbocz diszesítendi szőke Duna partjait ott, hol ma csak náddal játszik a'szellő!.Zrinyi szinte kész már, de ha igy apad a' víz, az idén aligha látjuk, mert a'rosz partrul, hol készül, csak elegendő vízzel lehet utóbbi sorsának indítni. Ez, a' vállalatra uj csapás lenne, mert 3 — 4 hónapi keresmény helyett kamatlan heverne a' mintegy 140,000 pengő forint, mellybe kerül. De azért a' részvényesek minden percz ben a' szerencsétlen Igazgatóságot fogják említni, 's jaj, ha pontosan nem fizettetik a' kamat. Illy kis vízzel a' zátony-bajok is ujra előállnak, mellyekben taval untig részesültünk, 's mellyek nem egy fejér hajszált növesztének. Száz-ló erejü hajónknak is, melly nyakra-főre készül Triestben, megakadt építése, mert némi, Angliából küldendő építményi rajzok elvesztek, 's igy itt is 2 — 3 hónapi hátramaradás éri a' vállalatot. — M. Dorothea katlanai az erőmüves gondatlansága által meghibásodtak; ezek helyébe ujak kellenek. A' No. 7 és 8 hajó iránt pedig még nincs határozat, hol készüljenek, mert jó hely sincs, jó fa sincs, jó építő sincs, 's igen sok a' nincs. Mennyi baj, mennyi erkölcsi és homok-zátony, és mennyi szirt! Valljon a' panaszkodók, mindenben gáncsot találók, panaszkönyvekbe irka-firkálók tudnának e, magukra hagyva, mind ezen akadályon szerencsésen keresztül *vezni*, mellyeknek tized részét sem ismerik? Bizony, bizony kétlem —(igy gondolom, de nyilványosan mondani nem akarom). Ám tegyék, próbálják! Félek, félek, ismét be fog tán bizonyulni, hogy hibát találni könnyebb mint jót állitni elő, valamint gátlásra sem kell annyi erő és lélek, mint alkotásra.'

Igy okoskodom magamban; 's most a' gőzhajók használására nézve addig is, mig ismét alkalmam lesz e' tárgyról szólanom, e' két nagy titkot! ajánlom köz figyelemre: 'Ha felette kicsiny a' víz, akkor hihetőleg zátonyt ér a' hajó'. Mikor pedig pesti vásár ideje van, akkor hihetőleg telisdedteli lesz az'. 'Mibül kiki, hacsak gondolkozni akar és tud is, azon következményt huzhatja bátran: hogy csak nagyobb víznél és vásáridőn kivül lehet az Igazgatóság zátony nélküli haladásért és nagyobb kellemekért némileg kezes; apadt Dunán 's vásárkor pedig addig,míg nemzet 's kormány nem folytatja,'s nem végzi dicsően megkezdett vizi elrendeléseit 's nem parancsol legalább a' Dunának; mig az Igazgatóság számosb hajót nem épít, mihez idő kell; vagy a' kegyes isten néha néha egy derekas záporesővel 's kis felhőszakadással nem segít: — addig, ki az említett körülmények közt ül hajóinkra, készitse el magát egy kis fenakadásra, és egy kis sajtolás - szabadságra. Mi ha történik, meglepve nem lesz; ha pedig nem, annál jobb izűn fog esni a' nem várt jó szerencse. Illyes előre-látás a' közönségben, magára a' közönségre nézve több hasznot fog szülni, kivált ha az élet minden árnyéklatira terjesztetik, mint ha mindig csak 'igazgatói rendeléseket, ellátványokat, rendszabásokat' várna; minthogy gyakrabban, mint nem, a' határon tuli rendélésekbül 's a' t. több zavar 's baj támad, mint ha 'a' közönség legközelebb érdekei körül maga méltóztatnék egy kissé gondolkozni 's egy kissé combinálni?

(Folytatása következik)

Gr. *Széchenyi István.*

NÉHÁNY JEGYZÉS A' MARHADÖGRE NÉZVE.

(A' nm. m. k. Helytartó-tanácstól közlés végett küldve.)

A' mult évi, rendkivül forró és száraz nyár több vidéken igen nagy szükséget okozott a' marhatakarmányban, sőt hellyelközzel még fris vizben is. Ezen takarmány- és vízhijány a' szarvasmarhát elbágyasztá, 's a' huzamos nagy forróság igen kártékony befolyásu volt a' bőr', tüdők' 's emésztési műszerek' legfontosb életmunkálatira; mi által az állati erők, jelesül a' vér, hol nagyobb hol kisebb mértékben együltek-össze (entmischt) 's imígy a' marhában különféle nyavalyákra hajlomás foganszott. — Igy történt azután, hogy a' mult-évi őszi hónapokban Magyarország' külön tájékin mindenféle láznemü nyavalya, nemesebb belrészek' gyuladása, vérhas,

veszélyes tüdő-nyavalyák, idég- 's rothasztó-láz, lépfene 's a' t. kezdének a' szarvasmarháknál mutatkozni, mellyek itt ott gyorsan 's növekedő mértékben elhatalmaztak, sőt még jelenleg is, mint valóságos dögnyavalyák uralkodnak.

Ezen rosszaknak elejét vehetni, ha a' gazda oda fordítja gondját, hogy a' szarvasmarhának mindenkor kellő mennyiségben egészséges tápláléka, jó legelője 's tiszta, fris vize legyen; továbbá, ha a' marhát gyakrabban megusztatja, mosatja 's egész testét végig szárazan dörzsölteti 's vakartatja, egyátalában: ha a' marha iránt gondos ápolással viseltetik. Az istállókat folyvást tisztogatni kell és gyakran szellőztetni, ezenkivül az istállókat soha többség számu marhával meg nem tölteni; a' szarvasmarha, nagy hőségben, igen messzire ne hajtassék, 's gondja legyen a' gazdának, hogy marhája a' legelőkön enyhítő árnyékot, nemkülönben a' rosz idő 's hideg éjszaki szelek ellen ótalmat 's menedéket találjon. A' só-nyalatás, 's a' marhának mérséklett mennyiségben zöld eleséget, és holmi gömösnövényeket p. o. burgonyát, répát 's a' t. adni, továbbá korpát 's korpalisztet savanyús, keserü és fűszeres füvekkel keverve 's forró vizzel leöntve 's kissé megsózva: ezen táplálékok a' szarvasmarha' különféle nyavalyái ellen már régóta legjobb védszereknek vannak elismérve.

Különös figyelmet 's felügyelést érdemel a' bágyadt 's beteges marha; az illyent az imént nevezett könnyebb eledellel, 's egy, kissé megsózott korpás vagy korpalisztes itallal kell táplálni, gondosan ótalmazni a' rosz 's zordon idő' befolyása ellen, 's azt tökéletes nyugalomban hagyni. A' már valólag beteg szarvasmarha minden esetre különválasztassék az egészségestől, mivel a' beteg' állatok' kigőzölgése, nyála 's egyéb kivetései (Auswurfsstoffe) az egészségesekre kártékony befolyással birnak, 's mivel szarvasmarháknál a' láznemü nyavalyák könnyen gonosz természetüekké változnak 's nem ritkán ragadványosak lesznek. A' rothasztóláz, tüdősorvadás, lépfene, vérhas vagy gyomor-dögmirígy legtöbbször ragadvány által terjednek-el.

De a' szarvasmarha' nyavalyáji közt egy sem ragadványos, olly szörnyü mértékben, mint a' szárrétü-paczal-száradás (Löserdürre), melly a' ragadványos marhavészek' legfélelmesbike; ez, tapasztalás szerint, a' mi éghajlatunk alatt eredetileg magát sohasem fejti-ki, hanem mindenkor éjszaki tartományokból, hol tulajdonkép e' nyavalya ethonos, hozatik-be 's ragályosság által terjesztetik tovább. Ezen öldöklő gonosz, melly több század óta már számtalanszor az egész szarvasmarhafajt kivesztéssel fenyegeté, fájdalom! a' legszigorúbb politziai rendelések' daczára is, ujolag belopódzott 's a' haza' több vidékin még most is dühösködik 's pusztít. A' magas országhatóság legnyomosabb rendszabásokat hozott ugyan, hogy e' kegyetlen országcsapás' tovább terjedése gátoltassék 's minélelőbb nyomathassék-el; mind által még a' hatóságok' legélénkebb és szorosabb vigyázata is erőtlen, ezen egyszer behozott rosznak öldöklő hatalmát megtörni, hacsak minden egyes mezei gazda és szarvasmarhabirtokos, mind saját kárának mind pedig a' felszámíthatlan köz szerencsétlenségnek eltávoztatására szilárdul 's lélekismeretesen közre nem munkál. — Következő jegyzetek szolgáljanak tehát e' mezei és statusgazdaságot olly igen veszélyeztető, nagy fontosságu tárgyban, köztudományul:

1) Minden előtt, ne táplálja senki azon hiedelmet, hogy a' szárrétü-aszály (Löserdürre) ellen találkozzék valamelly mentőmód vagy ótalomszer. E' nyavalyának ragadványmérge szintolly hamar és könnyen megkapja az egészséges, erős és jóltartott marhát, valamint a' sínyledezőt, erőtlent és silányul táplálttat. Ezen, bármi utonmódon közletett állati méreg nem kimél sem nemet sem kort, a' marhát e' nyavalya ellen nem ótalmazhatni semminemü gondos ápolás, rendes bánásmód és jó tartás által. — 2) A' marhadög-nyavalya vagy szárrétü-aszály tehát egészen sajátszerü 's egyedül csak ragályanyag v. contagium által előidézett nyavalya. A' ragályozott marhákban e' ragály-anyag v. méreg a' bennök fogant betegség' lefolyása alatt ismét ujra születik, 's ha a' hatóságoktól kiadott elővigyázati rendelésekre nincs ülő figyelem, tovább terjesztetik. — 3) A' szárrétü-aszálynyavalyának anyagja az ezen nyavalyától megszállott állatok' vérében foganszik 's minden egyéb nedvvel, ugyszinte a' hussal is, a' kemény részekkel, a' marhának nyálával 's üredékivel közleti magát. Az elragályodás—mivel a' marhadögnyavalyának contagiuma a' tüdő és bőr' kigőzölgésével, a' beteg állatok' vérének, husának 's ganéjának, nem különben azok' dögtestének gőzével elszállíttatik (verflüchtigt wird)— megtörténhetik a' ragály-anyagtól mérgezett levegőnek beszívása által, különösen a' zárt helyeken 20 's több lépésnyi távulságra is. — A' dögméreg a' betegmarhának nemcsak minden folyó és kemény részén, nem csak annak üredékin 's dögtestén találkozik, hanem más testekkel is részint szállványos állapotban, részint mint fixa materia közleti magát 's az egészséges marha azt lehelés, szaglás, nyelvvel vagy orral-érintés által elkaphatja. — 4) A' marhadögragadványt szabad levegőn 4—5 nap alatt legyőzhetni 's ártalom nélkülivé tehetni; ellenben zárt helye-

ken, p. o. föld alatt, mérgesítő sajátságát, szomoru tapasztalásnál fogva, évekig is megtartja. Mivel a' marhadög illy gyakori 's különféle ragadványnak veszélyével jár, minden marhabirtokosnak kötelessége, a' felsőségtől rendelt elővigyázati szabályokat híven követni, 's továbbá a' következő pontokra ügyelni: — 5) Kemény bünhödésre méltó tett volna, ha valaki a' szarvasmarháji közt kiütött százrétü-aszályt eltitkolná, az illető helyhatósági személyeknek tüstént be nem jelentené, 's vétsége által e' nyavalya' továbbterjedését okozná. Még nagyobb büntetést érdemelne az, ki a' százrétü-aszály' uralkodása alatt, beteg szarvasmarhát vagy ollyat, melly dögmirígyes barmokkal állott érintésben, más helységekbe vinne, vagy még el is adna, 's a' dögmérget lélekismeretlenül, a' beteg marha vagy más ragályozott tárgyak által tovább terjesztené. — 6) Marhadög' idején távolabb helyeken is, a' marhát állandó felügyelés alatt 's az idegen szarvasmarhától elkülönítve szükséges tartani; nem kell megengedni, hogy idegen személyek a' marha-istállóba menjenek; még kevésbé vásároljon valaki marhát, abrakot vagy más egyéb takarmányt ismeretlen személyektől, ha ezek eléggé be nem tudják bizonyítani, hogy marhájok, lakhelyüken 's azon helységekben, mellyeken keresztül mentek, egészséges állapotban volt. — 7) Mindaddig, mig a' marhadög valamelly helyen vagy a' szomszéd helységekben uralkodik 's nincs egészen elenyésztve, minden darab marhát, mihelyt megbetegszik, ha istállóban van, ugyanott kell tartani, az egészséges pedig onnét tüstént eltávolítassék. Ugyanerre a' legelőkön is szorosan kell ügyelni, 's az elkülönzött szarvasmarhát csak akkor lehet a' többi közé ereszteni, ha egészen meggyógyult, 's ha az ember tökéletesen meg van győződve, hogy az nem százrétü-aszályban betegült-meg. — 8) Ha a' marhadög istállóban, vagy legelőn csak ugyan kiüt, akkor minden megparancsolt 's az illető helyhatóság által elintézendő rendszabályt a' legszorosabban szükség követni. A' már egyszer megragályozott istálló vagy legelő, a' megbetegült barom, 's az, mi vele érintésben állt, következőleg azon szarvasmarha is, melly annak közelében volt, ha szinte külsőleg egészséges is, mindezek a' dögméreg' veszélyes forrásai gyanánt tekintessenek 's velök a' szerint is kell bánni. Senkinek se engedtessék-meg, hogy ragályozott istállóba menjen, valamint a' beteg vagy gyanús marhával bánóknak se legyen szabad, mentes marha-istállóhoz járulni, vagy egészséges marhához közelíteni mindaddig, migcsak ruházatjokat nem változtatják 's magokat vizzel, mellybe egy kevés eczetet kell vegyíteni, egészen jól meg nem mossák. Szénát, szalmát 's t. effélét illy istállókbul tovább vinni tilalmas, a' szemetet 's ganéjt pedig messzire kell hordani 's mélyen elásni. Az elkülönzött, még egészségesnek tetsző marhát meg kell usztatni, vagy legalább hamvas vizzel jól megmosni, a' többi csordától külön tartani, 's reá pontosan ügyelni. Ha továbbá a' nyavalya más darab elkülönzött marhák közt is kiüt, akkor ezek a' többitől, mellyeket ujra meg kell tisztogatni, ismét különválasztassanak, 's a' megbetegült darabok legszorosb őrizet alatt tartassanak. — 9) Keményen büntetendő vétek volna, ha valaki dögmirigyes marhákat vágni 's azoknak husát az emberi egészség' ártalmára 's a' ragadvány' terjedésének legnagyobb veszélyére, árulni merné. — 10) A' százrétü-aszályban megdöglött marhát bőröstül, melly fris és nyers korában kigőzölgése 's a' hozzá tapadt nyálkás anyagok által ragadós, mélyen el kell ásni, valamint szarvait 's nyers faggyát is. — 11) A' beteg marhákat mindig tapasztalt baromorvos gyógyítsa, mivel a' százrétü-aszály, valamint a' szarvasmarhának minden egyéb betegsége is, a' megbetegült marhák' különféle természetéhez, külső befolyások' sokszerüségéhez 's légalkathoz képest a' nyavalyának különféle korszakaiban különféle gyógyszereket kiván. — 12) Miután a' marhadög megszünt, elnyomatott és semmivé tétetett, 's a' rendelt vesztegidő kitelt, azon istállókat 's helyeket, hol a' nyavalyás marha tartaték, gondosan ki kell takarítani; a' szemetet, szalmát, szénát 's a' t. pedig távul helyeken mind megégetni vagy mélyen elásni. A' padló-földet két lábnyi mélységre szükség kiásni 's uj, száraz földdel betölteni; a' falakat levakarni, ujolag megtapasztani 's bémeszelni. A' faeszközöket gyakran meg kell erős luggal mosni, az istállót pedig, hol megtörténhetik, az ajtókat 's ablakokat bezárván, chlormésszel vagy égő-kénnel néhányszor kifüstölni. Azon legelőre, mellyen dögmirigyes marha járt, nem szabad szarvasmarhát bocsátni, mielőtt minden csunyaság eltávolítva 's elenyésztve, a' netalán még találtató fű megégetve, a' föld hő esőzések által jól keresztül ázva 's megmosva nincs. Még tanácsosabb, a' marhát e'féle gyanus helyektől hosszu ideig, egész a' következő uj növényzetig, visszatartóztatni. Budán Augustus' 17kén 1835.

Lenhossék Mihály s. k.

m. k. helytartósági-tanácsnok 's az ország' főorvosa.

DIVATKÉP.

Tisztelt Szerkesztő ur! Az oktatva mulattató Társalkodót megelőző Jelentésben olvasám, hogy mindennemü értekezést elfogad, tehát a' remektelent is. Ollyannal tudok szolgálni, még pedig Divatkép rajzával, melly egy szertelen-divatú uracsot, természeti nagyságban abrázoljon. Igen, de kezdő létemre nem

tudom, hol kezdjem, — fejnél-e, vagy a' lábaknál? — A' fejnél kellene tán még is kezdenem; mert ha nem hibázom, a' fej első része a' testnek, ha pedig nem az, forditsa-meg kérem, úgy, hogy fejjel le, lábakkal pedig fölfelé álljon. — Most képzeljen magának egy gyönyörű-termetü fiatal embert, még gyönyörűbb arczczal ékesültet. Szeme ragyogó és vidor. Orra tetsző de burnótos, rajta hiúságos szemüveg. Természet-föstötte piros pofáin ijesztő barkók. Szája mosolygó; — felső-ajakát hosszú tömött bajúsz diszesítené, de az, egy felől lelóg, másfelől elpörzsölt. Az alsó-ajak előrenyuló, 's az orr' hegyével egyenlő arányban áll. — Alatta keskeny, majd köldökig nyuló kecskeszakál, mellyre órakulcs, látcsővel kötvék. Nyakkendő koczkás, hát-felé kötött hurokkal. Mellény bekecs-szabásu, zsinórozás nélkül, ökölnyi rézgombocskákra. Köntös rövid, lapoczkákig lehajtott bársonyhajtókával. Hón alatt a' kalap, melléje tűzött kakasfark. Nadrág térdig feszes, honnan bokáig növekedve bő, 's a' vendégbolhácskák' szállótányája. Lábfején csikos selyemharisnya, és feketebőrü czipe. — Imé készen áll divatficzkóm! De mit mondok? Hiszen koponya' hijával van! — haja nem levén még kipiperézve. Várjuk-meg hát a' fodrászt. Azután pedig, ha ezen, tán nem egészen kontár-ecsetü zsenge rajzolatomat lemásolásra méltónak itélendené, bocsássa közre, kinek tetszenék, használhatás végett. Vagyok tisztelettel Pesten, august 12kén 1835.

Külkey Vilmos.

JÓSLÁS.

Jessen János, ki honi történetiróink közé is tartozik, Csehektől a' zavarok' kiütése után 1618ban hazánkba következtében a' végett küldetvén, hogy a' Magyarokat a' Csehekkel frigykötésre birhassa; követségében eljárta után Bécsben elfogatott 's börtönbe záratott, de mellyből utóbb egy a' csehek által elfogott olasszal kicseréltetett. Mielőtt foghelyét odahagyná, Koenig', Joecher és Morer' tanutételök szerint, a' falra következő 5 betüt irt: I. M. M. M. M., mellyeket midőn sikeretlenül törekvének megfejteni, Ferdinand eltalálta értelmüket, igy magyarázván azokat: Imperator Matthias Mense Martio Morietur; de krétát vevén kezébe, illy értelmet is adott azoknak: Jesseni Mentiris Mala Morte Morieris. Hirül vevén ezt Jessen, felszólala: „Valamint én—ugymond—nem hazudtam, ugy Ferdinand is azon leend, hogy hazug próféta ne maradjon.“ 'S megtörtént mind a' kettő; Mátyás csakugyan martziusban halt-meg, Jessen pedig a' csehek' megveretésekor 1621ben ujra elfogatván, kivégeztetett.

Garády.

ANEKDOTÁK.

„Ugyan minek árkoltatja most öregségére minden birtokát körül, édes uram-bátyám?“ — kérdé egyik közbirtokos, az egyébiránt szüntelen foglalási-ösztönéről isméretes tisztes compossessor-atyafiát. — „Biz én csak azért, édes öcsém! — lőn a' felelet — hogy 1mo a' mi már enyim, azt többé tőlem semmi compossessorel ne vegye; 2do pedig, biz én megvallom, azért, hogy ismervén foglalnivágyó természetem', 's az innét eredő sok villongást, tehát ezen elárkolás által enmagamnak akarok határt húzni.“

Darásy.

Egy uracs, kinek hihetőleg magát szüntelen piperéző felesége nem kevés terhére volt, arra kért egy képirót, hogy midőn felesége' arczképét lerajzolná, annak félrevont szájat fessen — Ezt a' festő nagy jutalomért megis tette; — mit megpillantván a' gőgös hölgy, annyira meglepetett, hogy a' festőt dorgálás helyett gazdagon megjutalmazta, csak hogy arczképe'csuda-száját igazitaná meg, félvén, ne talán férje'gúnyainak örökös tárgya legyen, mellyre a' festő gúnykaczagva ezeket dünnyögé magában: „De már nálunk is lábra kapnak a' finomabb mesterségek, mert még a' hibáért is kétszeresen jutalmaztatik-meg a' müvész.“

B. ur a' kávéházban magának kávét parancsolt adatni, 's elunván várni, míg forró kávéja meghülne, a' „Spiegel“ czimü divatlapot kéré-elő a' kávés szolgától; — de nagy bosszuságára az őt nem értő szolga, sok idei fürkészés után, egy nagy tükröt czipelt elő, 's azt ügyetlenül elibe tartotta, hogy nézne belé.

Sz.... Dániel.

E** faluban a' zsemlyesütő' szolgálója jelenti a' szomszéd tens-asszonynak, hogy ura igen szépen tiszteli őt 's hogy levelet hozott neki a városból, ne sajnáljon tehát érte átküldeni. A' tens asszony megfelejtkezett a' zsemlyesütő' üzenetéről. Délután ismét átjő a' szolgáló. „Tens-asszony! — imigy szól — ha nincs ideje a' levélért átküldeni, áthozom ám én is.“

S* városban egy tanuló N* barátjánál levén, épen akkor érkezett-meg postáról a' Jelenkor ujság. A' vendég szokása szerint, csakhamar a' Társalkodóhoz kapott 's a' Rejtettszó' fejtegetésében törte fejét. „„Héj csak a' végét tudnám — szól izzadva a' pseudo-Oedipus — „Nagykunságba eredj 's ott az egészre találsz“ — Mi is ered Nagykunságban?““

Nagy E.* K-ból

VILHELMINÁHOZ.

Minna! arczodon tanyáznak
Bájos égi kellemek,
'S rajtok éddel tétováznak
Elmerülve a' szemek.

Szemeim is félve úsztak
Bájaidnak tengerén,
Ámde ők örvénybe húztak,
'S mélyen elmerültem én.

Két csillagként tűn elémbe
A' két barna égi szem,
'S felzajg a' kínvész szivembe,
Mert miattok vérezem.

De bár kínos aggodalmu
Elmém rajtok andalog,
Hajh! a' két varázshatalmu
Csillag nem nekem ragyog.

A' két arczon támadatnak
Leng piruló hajnala,
Ámde az nekem bánatnak,
Nem örömnek hajnala.

Mert bár kínos aggodalmu
Lelkem rajtok andalog,
A' két arcz—a' bájhatalmu—
Kínomon csak mosolyog.

Ajkadon a' szózat 's ének
Édesebb mint hárfahang:
Ámde érted szenvedőnek
Nékem az bús sírharang.

Mert szivem' kietlenébe
Nem zeng róla bíztató —
Nem, kábult agyom' ködébe
Boldogító, nyugtató.

Barna két szem! hajnal arczok!
Hárfa-hang! feleljetek:
Meddig tartnak még e' harczok —
'S üdv jövend-e tőletek?

Perlaky Gábor.

REJTETTSZÓK.

Első tagja ha volt, szüretedről értve: örülhetsz.
Másik húzva: vagyon védelmül adva vadaknak.
Harmadik, éktelenül: rokonod, de ha ujra vonottan
'S más két hosszu jegyét hozzá illesztve tekinted:
Népe hazánknak lessz. Az egész fölvéve: Magyarnak
Hajdú-városait nézzed, hogy fejtve lehessen.

Ércz neme vont három, Zala' várai közt nem utólsó
Volt az egész; most rom. — Szánd sorsát régi urának.

N. N.

A' 67dik számu rejtettszó: Pincze.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

70 szám — Pest, september 2kán — 1835.

UTAZÁS A' VASKAPU' KÖRNYÉKÉRE.

(Levél. Lugos, auguszt' 14. 1835.)

Kedves barátom! Sok szépet 's a' köz jóllétre érdekest hallék több izben említetni azon munkálatról, melly az alsó-Duna' szabályoztatása körül történik; a' sokszor figyelemmel hallgatott körülményes előadások végre arra birtak, hogy, kibontakozván némileg hivatalos foglalatosságimból, — ide járulván t. Vásárhelyi Pál urral mint ezen nevezetes munkának igazgatójával való ismeretségem is — időt 's alkalmat nyerek tudásvágyam' kielégitésére. Igy történt, hogy f. évi julius' 26ikán Lugosról, egy jó barátom' társaságában megindultam. — A' kedvező évszakasz és nyájas idő, továbbá Lugosról az oláh 's rácz véghelyeken keresztülvezető utnak tökéletes jó karbanléte, (mellyhez hasonló mindenütt, az egész Magyarhazában, kivánatos volna) még az nap estve félórakor nyolczra, a' régiségéről, orvosi erejéről 's a' természetnek egyaránt borzasztó és bübájos szépségéről — 's fekvéséről hires mehádiai fürdőkhöz, Lugosról 14 mérföldnyi távulságra, eljuttattak. Itt nem kevés aggodalmat szült bennünk azon körülmény, hogy a' szállások már vendégekkel teli voltak, melly miatt alig lehet vala fedél alá jutnunk; mig végre az ugy nevezett herculesi fürdőház' emeletében, melly a' rendes szállások' épületeitől egy kis sétányi távulra esik — helyet találhatánk. — Ide, ugy tapasztalók, a' vendégek nem annyira mulatság, mint gyógyulás végett gyülnek, minthogy lakjaikból csak ritkán mutatkoznak a' köz sétahelyeken; ugyan azért az éjjelnappal uralkodó néma csöndet a' szokásban levő naponkénti hangászaton (mellyre mindazáltal a' vendégeknek csak igen kis része szokott megjelenni) 's itt ott a' magas bérczekről leható rablómadarak' tompa károgásin kivül, egyedül a' Cserna pataknak, melly e' helyen végig hömpölyg — fülkábító zuhogása zavarja-meg. — Azonban, mind a' mellett is, hogy a' helybeli levegő a' szinte 300 ölnyi magas sziklatetők 's fenyvesek közt, majd rendkivüli melegre, madj ismét szinte olly mértékben hidegre változó, — a' helynek illy kevessé társas létét még abban is kereshetni, hogy a' vendégek mind idegen nyelvü 's nemzetü, kiváltkép pedig szomszéd oláhországi lakosakból állnak, kiknek szokásaik, 's a' rájok nézve idegen honban viszonos feszes viseletök magát társas szellemben semmi módon ki nem fejtheti. — Ezen, a' magyar haza' egyéb fürdőitől olly különböző állapot rám nézve annyival inkább meglepő volt, mert, a' mint oda érkeztünkkor — e csend' völgyében, azon hirt vettük, hogy a' szállások telvék, és üres egy sincs, a' katonai jó rendet nem ismérve, ez állitás' valóságát a' föntebbi ok miatt el sem hittem volna. Egyébiránt nem czélom e' fürdőhelynek hosszabb leirásába bocsátkozni, minthogy ennek mind történeti, mind pedig orvosi ritkasága az ezekkel ismérkedni kivánók' számára egy e' végre közrebocsájtott könyvben elég bőven 's körülményesen van előadva; itten toldalékul csak azt jegyzem-meg —, hogy a' vidék' több ritkasági közt, midőn a' nevezetes rablók' barlangját megszemléltük, abban igen sok emlék-iratra akadtunk, de, fájdalom! az édes hazai nyelvet azok közt fel nem találók; és mi valánk elsők, kik azt oda bevivők; más pedig, a' mi magára voná nem ohajtott figyelmünket, az volt, hogy szálló-szobáinkban a' falon két nagy skorpióra akadánk, mellyeket meg is öltünk; a' lakosak' mondása szerint, ez itt épen nem ujság, 's az olaszok' példájára gyógyszer gyanánt a' marások ellen skorpióolajat használnak; példát azonban nem tudni, hogy az itteni skorpiók' csipése halálosnak bizonyult volna.

Két egésznapi itt mulattunk után, ugyancsak jul. 29ikén, innét búcsut vevénk, 's Ó-orsován keresztül egészén Ogredina határfaluig szárazon folytatók utunkat. Itt a' ránk várakozó olasz ladikra, mellyet egy kormányos és hat evező-legény hajtott, felültünk, 's délután Plavisevicza véghelyi vagy határfaluba, hol a' szabályozó földmérő uraknak tanyáik és hivatal-szobáik találtatnak, szállottunk-ki. Ezen viz ellen v. fölfelé tett utunkban, ha a' valóság ellenkezőt nem bizonyitna, szinte hihetetlenné lett volna a' szemnek: mikép a' magyar és szerviai partokat képező nagy meredekségü magas kőszirtek, — mellyek benőtt zöld galyaikkal az iszonyu meredeket szelid zöld szinnel mintegy prémezni láttatnak — a' nagy Dunát csak 80 ölnyi, 's igy a' sz. Gellért-hegy alattihoz képest csak mint egy felényi széles árokba szorítják. — A' tiszta és csendes nap e' változó természeti jeleneteket hathatósan tűzte gondolkozó tehetségünkre, de egyszersmind a' hazára is, mellynek vég fonalán valánk, figyelmessé tevé azt, midőn e' szép természeti tünetben a' hazai hármas szinnel lobogó ladikra tekintett. Barátságosan fogadtatván a' szabályozást igazgató ur által, még

azon nap kisétálánk a' Kazán nevü sziklapartokhoz, hol a' parti ut most munka alatt van; feltaláltuk ott a' szép Tündét is, vasmellű angol kapitányával. — Miután némelly erőmüveket itt nekünk megmutogattak, lefelé egy séta-utat tevénk, nagyobb részint a' már féligmeddig kész parti-uton, melly olly szélesre van kimérve, hogy a' kocsi is bizton járhasson rajta, e' mellett márvány fejezetü karzattal olly ügyesen ellátva, hogy a' meredek folyampart miatt származható akármi szerencsétlenségtől tartani épen nem lehet; továbbá nem magasztalhatni eléggé az ügyes és szorgalmas szabályozóknak e' munka körül bizonyított gazdálkodását is, melly szerint az utnak kiszakasztott szikla-mészköveiből, az e' végre felállitott mészkemenczében legjobb mész égettetik, mellybül ismét kő-erősségü homokos mészkeverék készül; továbbá a' meredek tetőkrül ledomboruló, 's utban álló kövecshalmok egy már kész vasuton, a' munkába vett utnak, a' hol szükséges, feltöltésére igen czélirányosan használtatnak. Ezen munka annyival szembetünőbb, minthogy ezelőtt több századdal már Trajan romai császár' uralkodása alatt az átelleni serviai sziklák szinte partiutnak kitöretve lenni ösmérszenek; azonban ez utóbbinak csekélysége a' most munkába vetthez képest, igen szembe ötlő, noha meggondolván az akkori lőpor-hijányt, nem lehet eléggé nem csudálni a' romaiak' fáradhatlan iparját, melly szerint azon legszélső tartományban, illy vésetekkel — alig kivihető munkától vissza nem tartóztattak; ámbár további gondolkozás után az tetszik-ki, hogy ezen ut nem annyira kereskedés' előmozditása, mint katonai közösülés' tekintetéből hozatott létre. — Másnap is kellemes levén az idő, ismét kijöttünk e' helyre, 's kémlelgetők a' nap' heve által is kevesbé bágyadozó serény munkásokat; illy szemlélődések' közepett, mellyekben a' régi jelen 's jövendő létnek képei olly elevenen hatnak a' lelekre, csak a' testnek gyarlóbb alkotása érzi, hogy léte földi. Ugyan is testünkben, kivált lábainkra nézve derekasan elfáradva, érkeztünk-vissza a' serviai, Sterbecz nevü, 365 ölnyi magas, és mintegy vágott-meredekségü sziklának általellenébe, hol az ebéd már készen vára bennünket. — Evés közben a' videknek vadon kiességén nem győztünk eléggé gyönyörkedni, midőn helyeinkből a' vizen túl szemközt mutatkozó Sterbecznek magassága előlünk a' tova világot felmulhatlan bástyájával mintegy elzárni látszatott, 's ennek meredekén benyúló zöldjén a' komoly Dunának tompa moraja közt szintolly jóizűleg falatozánk, mint szemeinket legeltetők, ezüstszin forrás-vizével pedig szomjunkat oltogatók; míg végre a' pezsgőnek vidám erejétől lelkesülve, kellő erőt nyerénk a' még hatralevő ritkaságoknak is megszemlélésére. — Mivel pedig, bevett szokás szerint, naponként három izben szaggattatnak a' sziklák, megérkezett e' munkálatnak délutáni ideje is, és mi kiállottunk a' helyre, honnan oldalaslag remény 's némi kis aggódások közt vártuk a' következését; — 's milly nagy öröm szállá kebleinket, tapasztalván, mennyire felel-meg a' kitüzött czélnak a' siker, 's miként szórja a' bércz mintegy vulkán az előtte folyó Dunának mélyébe a' hatalmas erő által darabokra zuzódó, és századok alatt eggyé fort 's századokat együtt kitartott szikla-társait, rémitőleg viszhangoztatván e' vad robajt a' két ország' felnyuló hegyei.

Lecsilapodván a' sziklatörési munka, az egész társaság, vizmentében az ugynevezett Veterani barlanghoz sétált-le; ennek történeti fontosságát a' historia eléggé megjegyezte. — Belől megérkeztünk előtt tüz gyujtatván, azt az öblébenlevő kuttal együtt, egész kiterjedésben volt alkalmunk megtekinteni; tágas üregében, hova egykor a' törökök által 300 szerencsétlen fegyveres szoríttatván, itt megfuladt, — egy elsütött pisztolynak csattanása olly ijedelmet okoza bennünk, hogy állóhelyünkből kizavartatva, már vég veszedelmünket képzelők. — Kiérvén innen, az estnek hűs levegőjén visszatértünk Plaviseviczára, onnan másnap fölfelé, az ugy nevezett Duna-Izláshoz kocsizandók.

(Folytatása következik)

NÉHÁNY SZÓ A' NÉPDALOKRÓL.

Minden nemzet kedveli a' szépet 's jót, minden nemzet tökéletesülni kiván. Ezek olly maximák, mellyeket bizonyítgatni nem szükséges; bizonyítják azt a' nemzetek' előmenetéről 's csinosulásáról szóló történet-lapok, de bizonyitja a' mindenkinek keblében rejtező hatalmas ösztön is. És ha volt is nép, melly csecsemőskorának álmiban önként szunyadni látszott, nem aludt benne a' magasra serkentő lélek, hanem csak a' sors' mostoha karjai alatt rabigában nyögve, nem fűzhetett szárnyakat, de láttatlan küzdött még is, hogy azt szétszaggassa; mert nincs nemzet, mellyen a' csinosulás' nyomai, habár rengeteg vadonok' lakója legyen is, nem látszanának.

A' nemzet' csinosulásának főeszköze a' nyelv, 's egy nyelv' ferfi-korra jutott müveltsége, jele a' nemzet' magas fokon álló pallérozottságának. Már e' szempontból tekintve itt a' müvészetek sokkal hatalmasb ingerek a' tudománynál, mert a' tudományok már müvelt nyelvet kivánnak, a' müvészetek pedig magát a' nyelvet, 's igy vele nemcsak egyes sze-

mélyeket, hanem magát a' nemzetet is müvelik, minthogy amazokra csak egyesnek, imezekre pedig némileg mindenkinek van hivatása.— Ezek közül kettőt kivánok én itt czélomhoz képest említeni, mellyek a' többinek segédeszközül szolgálhatnak, 's mivel a' végczélt legközelebbrül érdeklik, a' többi felett talán elsőséget is érdemlenek: t.i.a'Költészetet, ésHangászatot, mellyek, valamint fő eszközei az emberi nem' előmenetének,minthogy a' szívet müvelik: ugy az iránt oki ösztön is serkentőbb levén az emberi lélekben,korábban jutának polczra.Összekötöm azokat,nem mintha elválaszthatlanok volnának, hanem mivel rokonok, nemcsak eredetükre 's czéljokra, hanem hatásukra 's egész miségükre nézve is; egymást barátilag pártolják, 's hol egyik uralkodik, kormánypálczát nyerhet a' másik is, de általjában soha sem gyülöltetik. Serkentőbb is az iránt ok való ösztön, mert ki pillanthatja bámulás nélkül azon lépcsőt, mellyre ez előtt sok századdal a' hangászat ugyan csak törekedett *), de a' költészet valóban el is jutott, p. o. a' zsidóknál, kiknél más müvészetek 's tudományok koránsem juthattak illy magas fokra. Hatásuk egyebekre sem szenved kétséget, ha meg tekintjük, mikor állott a' görög, müveltsége' főpontján, 's nemde Roma Virgil' éneke, Horácz' lantja mellett ünneplé arany századát?

A' még beszélni is alig tudó ártatlan csecsemő, midőn játékinak rakosgatásával foglalkozik, sokszor felnyitván gyönge ajakit, érzete titkos mozdultából 's czéltalan néhány természetes és érthetlen hangokat zeng-el, mert egy varázs-rugó feszíti keblét, mellynek kénytelen is engedni kell. Majd jobban erősülvén 's eszesedvén, egész szavakról sőt mondásokról kezd dalni. Majd ismét, ha másoktól valami jobbat tanulhat, ezt figyelemmel hallgatja 's utánozni kezdi, végre maga is hasonlókat kohol. Így volt ez az emberi nem' bölcsőjétől kezdve, mert az érzés zengeménnyé olvad, ez viszont érzelmeket szül 's a' rokonszenv rokonszenvre talál. — Az együgyüség továbbá ártatlan szinben adja-elő, a' mit tud, de szellemileg magasan nem jár, 's munkálatja, csekély tapasztalása 's jól ki sem fejlett érzése' körén vesz határpontot; — külebb emelkedni, melly tehetségin felül van, a' jelenben nem is álmodozik. Igy lett a' költészetnek, — ha szabad itt e' nevezettel élni, —rendes kutfeje a' történet, igy támadtak a' népdalok, mint ezt az ó sz. Irás' több töredékei, mellyek az őszkor' legrégibb maradványi, eléggé bizonyitják, 's a' mi nemzetünknél sem volt soha szokatlan, mit a' régi irókon kivül ama' nevezetes „emlékezzünk régiekről" valósít. Mert a' természeti ösztön a' nemzeti nemes büszkeséggel párulván, igy kivánta hajdan örökítni a' nagy tettek' 's dicső férfiak' becses emlékit. Ezeket népdaloknak nevezem, nem mintha lettek volna magasb szellemü költők, hanem mivel nép' szájában forgottak.

Már e' részben, valamint az emberi néptömeg csak egy testet képez: ugy az erkölcsi fővonalban is az csak egy marad, mert a' különböző körülmények egyedül a' természet' hatóságát, munkálatát, nem pedig magát a' természetet változtathatják-meg. Az ember ember marad, akár az éjszaki sark' jégbérczeit mássza, akár a' délszaki forróság miatt föld alatti üregekben keresse menedékét. De az is tagadhatlan, hogy minden nemzetnek megvan saját bélyege, melly azt azon egészben más részektől különböző pontra állítsa 's külön nemzetté alakítsa, mit a' hontól 's az ez által határozott életmódtól méltán következtethetni. Ezért, midőn a' hidegvérü britt hol jóllétét, együtt hazáját is fölleli;'s honját messzehagyva, kelet' vég tájira 's földtekénk' más felére bujdoklik: az érzékeny helveta honvágyban sínyli a' távol' súlyát, 's az édes hon' szüntelen előtte lebegő képe után eseng. Kedvesebb neki annak zordon havasin pásztorkodni, mint uralkodni a' külföldnek előtte érdektelen rózsa-lugasain. Innen van, hogy midőn az éjszaki durva scythák csak hazát 's harczokat énekelnek, kelet' myrthus-ligetein Hafizok pengetik követ-lelkesitő lantjaikat, más helyen ismét Anakreonok pajkoskodnak Bachus' láng-nedvével teli serlegei közt.

Ezekből nyilván következik, hogy a' népdalok' minemüsége, tárgya, szerkezete, a' nemzeti bélyegtől függ, 's azok viszont ennek világos ábrázolatai. Mi befolyása legyen a' népdaloknak a' nemzet' müveltségére, csak az nem érti, ki már a' régiektől regélt Orpheus' pokolhóditó lantjáról semmit sem hallott, vagy nem tudja a' költészet' czélját, 's által nem látja, hogy a' nyelv, melly főleg a' költészet által bővül 's csinosul, eszköze a' nemzet' müveltségének. Az együgyüség ugyan, mint említém, szellemileg magasan nem jár, 's munkálatja', csekély tapasztalása' 's jól kisem fejlett érzése' körén vesz nyugpontot: de minthogy mindenekben elszórvák a' tökéletesülés' magvai, sok gyakorlás' utján, ugyan e' csekély tapasztalás naggyá növekszik, az érzések mindinkább emelkednek, 's ha lassan lágyul a' durva szív, nemesebb formára könnyebben alakítható.

(Vége következik.)

*) A' hangászat' hajdani története nem eléggé világos, 's a' hangmüszerek, neveik' ösmérete után is, kétségesek. Némellyek már a' teremtés' első századiban találtattak fel, 's az énekléssel együtt, melly a' hangászatnak egy neme, eleitől fogva gyakorlatban voltak, mint a' sz. Irás és legrégibb irókból nyilván láthatni. A' közelebbi időkben az olaszok levének mesterei. Ma elsőséget a' hangászatban német szomszédinknak tulajdonítanak.

EGYHÁZI ÖZVEGY- 'S ÁRVA- INTÉZET NÓGRÁDBAN.

Gyászos és szánásra méltó azon özvegyek 's árvák' sorsa, kik, különben is csekély-jövedelmü protestans lelkészek 's iskolatanitóktól maradván,

sirukig keserves inségre bízton számolhatnak; 's gyér azon példa, hogy az egyház' valamelly szolgája holta után, örvendetes karban hagyná övéit, mert többnyire vagyon és hajlék nélkül keseregnek kidült gyámoluk után. E' szomoru helyzetüket szivökre vevén a' nógrádi ág. hitv. esperesség' egyházi tagjai, küldöttséget nevezének-ki, javaslandót: miként lehetne eszközölni, hogy illy özvegyek' 's árvák' jajai ne hassanak övéik' sirjába; melly küldöttség még 1828ki febr. 20kán 's folytatólag mart. 4kén összeülvén özvegy- 's árva-intézetet javaslott, mellynek pontjai az esperességnek még 1828ki jun. 18kán Losonczon tartatott közgyülésében ekép fogadtattak-el:

I. Az intézet' tőkéje 's ennek szaporitása.

1) Mindenkinek, ki az intézet' tagjává kiván lenni, szabad tetszésében álland, a' részvényt vagy egyszerre, lelkésznek ugyan 40, iskola-tanitónak pedig 20, vagy évenként lelkésznek 4, iskolatanitónak 2. pengő ftban tenni-le. — 2) Minden lelkésznek az esperesség' körén belől meghivó levele nem adatik-ki mindaddig, mig kötelezvényt nem ad, hogy ezen részvényt legfeljebb 5 év alatt egyenlő részekben lefizetendi. Azonkivül 3) az egyházak 3 osztályra osztatván, minden lelkész, hivatalba-léptekor első osztályu egyháztól 6, második osztályutól 4, harmadik osztályutól 2; ugy szintén minden iskola-tanitó, hivatalba-léptekor első osztályu egyháztól 3, második osztályutól 2, harmadik osztályutól 1 ftot pengőben, minden kivétel nélkül, fizetni köteleztetik. Nem különben 4) szegényebb egyházból jövedelmesebbe átmentekor első osztályutól lelkész 6, iskola-tanitó 3; — második osztályutól lelkész 4, iskolatanitó 2; — 's harmadik osztályba hivatásakor lelkész 2, iskola-tanitó 1 ftot pengőben fizetend. 5) Az átmenetel' vagy meghalálozás' esetében megürült egyház' jövedelmei, ha özvegyek 's árvák nem ápoltatandók, a' hivatal' uj betölteseig igazságosan felosztatván, miután az egyháznak, netalán szükséges, költségei lerovattak, az intézet' tőkéjének gyarapitására forditassanak. Illy jövedelem-osztályt, mellyet a' fő- vagy al-esperes számoland-ki, iskolai nyilványos vizsgálat' alkalmakor nyugtatvány mellett a'dékán szedendi-be, szinte nyugtatvány mellett esperességi pénztárnoknak átadatandót. 6) Minden lelkész 's iskolatanitó, hivatalba lépte után, nevének az esperességi jegyző-könyvbe irtakor amaz 2, emez 1 ftot pengőben fizetend az intézeti tőkéhez csatolandót. 7) A' lelkésznek hivatalába iktatásakor az egyház' részéről beiktatóknak adatni szokott tisztelet-dij a' tőkegyarapitásra forditassék. 8) Azon büntetések, mellyek már divatoznak, vagy utóbb az esperesség által szabatni fognak, 's eddig közpénztárába fizettettek, az intézet' pénzalapjához csatoltassanak. Ide tartozik példaul, hogy azon lelkész, ki az esperesség' köz-, vagy különösen felszólitatván, kisebb (particularis) gyülésében elégséges ok nélkül meg nem jelenik, kivevén azokat, kiket a' fő- vagy al-esperes a' többinek távolléte alatt, honn maradni parancsol, 1 pengő ftot fizessen. 9) Nőtelenek, korosb lelkészek 's iskola-tanítók, gyermektelen özvegyek, kiknek netalán nagyobb rész jutott a' világ' javaiból, a' világi rend 's minden rangu vagyonosbak illőleg szólitassanak fel, hogy e' szép czélu emberbaráti intézetet adományaikkal segitsék. 10) Az illyen rendszerü 's rendkivüli forrásokból gyült tőke állandó legyen és csak a' kamat fordittassék segedelmezésre.

II. A' pénzalap' kezelése.

1) Az intézetet igazgatja maga az esperesség. Azon özvegyek 's árvák tehát, kik segedelmet kérendenek, tartoznak az esperesség elibe esedező-levelet nyujtani azon, ahoz csatolt tanu-levéllel, melly amazoknak özvegységöket, imezeknek születéshelyöket tárgyazza, az illető lelkésztől kiadatandóval. 2) Ha ki rendszerü vagy rendkivüli részvénye' fizetéseiben késedelmes- vagy makacsnak találtatnék 's előlegesen megintetvén, arra mit sem hajtana, az esperességi ügyvéd által per inditatván ellene, kétszeres fizetésre szoritassék. 3.) Ha az esperességben nem lennének özvegyek 's árvák, a' kamatok a' tőkéhez csatoltassanak 's akkor is, ha a' jó karban hagyatott özvegy önkényesen mondana-le a' segedelemről. 4) Minden özvegy, kinek férje 's minden árva, kiknek atyjaik, mint tagok, egyenlően nevelék az intézet' tőkéjét, nem tekintvén az örökülést, egyenlően 's ugy részesittessenek a'segedelemben, hogy az özvegy kétszer annyit huzzon, mint az árva, magában értetvén az, hogy az iskola-tanitó' özvegye 's árváji csak felét huzandják annak, mit a' lelkészek' özvegyei 's árvái. 5) Az özvegyek 's árvák azon esetre is, ha a' férj 's atya részvényét csak egyszer fizette 's hirtelen meghalálozott, részesülnek a' jótéteményben, 's az özvegy halála' órájaig, ha csak másod izben nem megy férjhez. 6.) Az özvegy' halála után arányos részt vesznek a' segedelemben annak törvényszerü, mind két nemen levő magzatjai 18 éves korukig, ha a' leányok előbb nem menendenek férjhez; kivétetnek azonban mostoha és fogadott gyermekei. 7) Ki más esperességbe menvén-által, részvényeit pontosan fizetné, özvegye 's árváinak joguk leszen az intézet' segedelméhez; mi azonban önkényleg szünik-meg, ha a' részvény' rendes lefizetése két éven tul kimaradna. 8) Gondoskodik az esperesség, hogy a' tőke biztos helyre adassék kamatra. 9) A' tőke' kezelése, kivevén a' pénzbeli költséget, ingyen történik. A' pénztárnok, esperességi elnökség' felügyelésének rendeltetik alája 's ennel őriztetnek az eredeti kötelezvények, végrendeletek 's más iratok, hiteles másaik pedig az esperesség' levéltárában. Szükséges egyszersmind, hogy ezen iratok' lajstromával birjon a' pénztárnok. 10) Évenként küldöttség neveztetik ki a' számadásokat szorosan megvizsgálandó 's tudósitását az esperességnek beadandó. Segedelemosztás is évenként egyszer történik. 11) Ha valaki később lesz az intézet' tagjává, az az előbbi évek' részvényeit is kamatjaikkal együtt tartozik kiegészitni. 12) A' tagok e' szabályokat saját kezeikkel aláirni tartoznak jeléül annak, hogy azokat kötelező erejüeknek ismerik. *Garády.*

REJTETSZÓ.

Érezi véghármát, ki egészet kedveli. Nemde
Ez hoza annyi veszélyt ős-eleidre Magyar?
S. Ig. Zala V-ből.

A' 68 's 69dik számu rejtettszók: Böszörmény. Rezi.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

71. szám Pest, september 5kén 1835.

UTAZÁS A' VASKAPU' KÖRNYÉKÉRE.

(Folytatás.)

Julius' 31kén jókor fölkelénk 's kocsin az igazgató ur' társaságában elindulánk az Izlás-nevü viz-eséshez, hova délután kettedfélkor érkeztünk meg. Ezen utunkban figyelmes szemmel tartók a' kőbányákat, hol a' munkába vett parti-utra szükséges márvány- 's homokköveket nagy ügyességgel faragják; rá akadtunk Dunánknak azon sziklás helyeire is, honnan tavaly a' kövek, hajózhatási czélból, kiszaggattattak; mutatják ezt a' parthosszant elnyuló tömérdek kőhalmazok. Továbbá csaknem átellenben a' Milanovacz nevü serviai kis várossal – szemünkbe tünt a' dunaparton három, torony-alaku, épület, mellyek régiségükről ismeretesek. Ezeknek egyike épen a' Dunába nyuló kőszirten épült 's most őrtanyául szolgál; az épület önmagán hordozza a' régiség' bélyegét, mindazáltal története vastag homályba rejtezik. Mondják, hogy e' tornyok' egyikében bizonyos irományra akadtak Irene görög császárnétól, ámde sem az nem tudatik, mi volt ezen iromány' tartalma, sem, hogy találója azt hova tette-le. Ugyan itt a' közben-eső ut' jobb részén láthatni omladékit egy kisded — 's mennyire a' falakból kiösmerszik — maga idejében csinosan épült egyháznak. Az eddig ismeretlen vidék 's jelesen a' 800 ölnyi széles Dunába nyuló zöld hegység, különös igéző látvány vala szemeinknek. Midőn az Izláshoz közeledtünk, már messziről megpillantánk, a' Duna' közepéből kiálló sziklán, egy kettős vaskeresztet, melly a' Duna-szabályozás' alkalmakor tüzetett oda, óvásul a' felülről alásietö hajóknak, hogy t. i. ha nagyobb víz' idején a' szikla kevésbé volna látható, az e' miatt történhető veszélyt a' kormányos kikerülje 's látván a' keresztet, a' halálos Scylla elől menekhessék. Az Izlás' közellétét a' viz' hangos zugása hirdeti 's midőn az utazó itt viz' széltiben a' szirteket fog-sorként állni látja 's általok a' Dunát alakjából mintegy kivetköztetni, az egészet egy különös hatásu varázsjátéknak véli; ugy tetszik, mintha a' nagy 's roppant folyam egy könnyen csergedező széles patakká változnék által, mellynek kigyós csavargásai közepett több egyenetlen— majd kazal-majd boglya-, majd házformára emelkedő — szirthalmok zöld szinben pompáznak 's a' vizsgálónak szeme megtéved 's nem tudja merre f e l 's merre l e. — Miután néhány óraig e' vadregényes tájékot nézegettük, ladikra ülénk 's folyam' hátán visszafelé utaztunk; a' milly szép 's kedvező volt az idő, szintolly vigan sietett csolnakunk is lefelé, 's egyszer csak azt vevők észre, hogy ismét ugyanazon parton vagyunk, honnét reggel kiindultunk.

Visszaérkeztünkkor, ujabb édes remény vidítá szivünket. Megértők t. i., hogy M i l o s, Servia' herczege Konstantinápolyba intézett utját vizen teszi 's jövő nap partink mellett fog elhaladni. E' hir' valóságáról egészen meggyőződénk, hallván, hogy azalatt, míg mi Izlásnál mulattunk, a' török-orsovai basa, jeles kisérettel a' herczeg elibe megérkezett 's a' serviai partokon, a' Veterani barlang' átellenében kikötött; minthogy pedig Milos hg csak másnap reggel vala megérkezendő, Osman basa időt vőn magának, a' Veterani barlangot — tudván ennek a' törökökre nézve is fontosságát — megtekinteni; ezen alkalommal a' barlangnál tüz gyujtatván, egy mozsárálgyu sütteték-el. A' basa megnézte azután a' vasutat, kedveért rajta próba is tétetett; miután pedig az ott együttvolt szabályozó urakkal 's több asszonysággal, kik sétálás végett megjelentek, néhány nyájas szót váltott, tulparti tanyájára ismét visszaevezett. Másnap szintugy kellemes volt az idő, a' Dunának játszi habjai csöndes moraj közt lejtének-el, 's mi jókor lesiettünk a' Kazánhoz, ohajtván e' nap' reményének valósulását. Először is a' tulparton várakozó basának állását tapogatók-ki; ezt, két őrjétől körülvéve, földre települve láttuk, lábait törökmódra a' gyepen keresztbe vetve tartá 's olvasás közben hosszuszáru pipájából vastag bodorfüstöt eregetett; majd ismét helyéből felállott 's a' kellemes reggelen parthosszant fel 's alá sétálgata, míg többi, mintegy 30 főnyi kisérete részint a' parton, részint a' hajóban Osman basa' szolgálatjában foglalatoskodott. Reggeli 7 óra tájon, rendelés' következésében, hazai szinekkel ékeskedő csolnakunk megjelent 's hozá a' hirt, hogy Milos herczeg' hajója sebesen közelget. Mi sem késtünk tehát fel a' kazáni szirtekhez elibe sietni, honnan a' 30 ölnyi mély Dunának középtáján a' vizből 13 lábnyira kicsucsorodó Kálnik nevü kőszirtre kiszállottunk, hogy igy egyrészről a' közeledő herczeget 's annak kiséretét, más részről pedig a' sziklaszaggató lövéseket is, azzal szemközti irányban láthassuk. E' sziklán mintegy huszan valánk — férfi és asszony — 's valóban nem lehete untató vagy érdektelen az illy módon 's asszonyi pipere által tarkázott szigetkét a' partokról nézni. Igy valánk elhelyezve, midőn 8 órakor a' herczeg, 8 hajóval 's 2 csolnakkal elközelgett. Azon hajó, melly a' herczeget vivé, könnyen kiösmerszett, mert azt

megyszin-vörös lobogó díszesíté 's a' lobogón látszott Servia' czimere: egy fejér kereszt, több félholddal környezve. — A' herczeg mintegy két puskalövésnyi távulból két mozsár-álgyu durrogással köszönté hazai partinkat, t. Vásárhelyi Pál ur, a' feljebb nevezett dunaszabályozás' igazgatója pedig olly szerencsés időpontra rendelé a' szikla-szaggató lövéseket, hogy ezen alkalommal összesen mintegy nyolczvan, egyszerre több 's kevesebb, lövés történt — minden tekintetben igen czélirányosan. Mi álláspontunkból a' herczeget 's egész kiséretét igen jól láthattuk; a' herczeg maga keleti-szabásu megyszinvörös hosszú köntöst viselt arany-szegéllyel, e' köntösön egy csillag tündöklött, fejét pedig széles tányéralaku süveg födözé. Míg imígy kisded társaságunk, sziklazúzó durrogások közt, a' herczeget üdvözlé 's 's a' herczeg ezt, ültéből fölkelve, kétszeri süveg-levétellel 's többi közt egy érthetőleg mondott Zbogom-mal (Isten veletek-kel) nyájasan viszonozta, azalatt a' serviai parton magasan felnyuló, meredek, Sterbecz bércznek, melly a' mindent megemésztő idővel daczolni látszik, dörgő echója olly helyzetbe tevé a' vidéket, mintha a' két partnak e' százados őrje, magas állásától, iszonyú vizbezuhanta közt, vég bucsút kivánna venni; mert a' lőpor' hatalmas ereje hazai partinkról a' szemközt álló sziklákat az előttök hömpölygő 's országokat keresztülfolyó Dunába nem annyira szórta mint sujtotta-alá. — Alig távozott-el tőlünk' a' herczeg' hajója, társaságunk is rögtön csolnakra ült, hogy szemtanúja lehessen alább egy másik ünnepélyes jelenetnek, mint fogadja-el t. i. a'herczeget Osman basa. Megelőzték a' herczeg''s basa' hajóiról e' szertartást az egymástváltó mozsárlövések. Hangos durrogások közt elérkezvén Milos hg a' serviai részen levő népes parthoz, Osman basa vele volt kiséretestül a' hajó' végén megállapodott 's a' herczeget, mielőtt ez a' szárazra kilépett volna, rövid üdvezlő beszéddel fogadta, mellyre a' herczeg is szintugy röviden válaszolt. Ennek vége levén, a' herczeg partra kiszálltakor Osman basával kétszer ölelkezék, 's egy, polgárilag öltözött, idegen férfi' társaságában, ki Osman basával jött 's orosz vezérnek hirlették, egy kies parti helyen álló szép zöld dombra, török nemzeti szellemben letelepülvén mindhárman félóraig nyájasan beszélgettek; azután pedig Milos hg' hajójára léptek, mint Török-Orsovára menendők. Osman basának mind magatartása, mind messziről kitünő udvarisága, de főleg távulról a' halhatlan Zrínyi Miklóshoz hasonlító tekintete igen érdekletes volt. Szakálos arcza, magyarszabásu barna köntöse, széles arany-zsinóron függő görbe aczélkardja, fején a' magyar kalpaghoz hasonló süveg: magyarhonfinak bélyegzé e' 40 éves, középtermetü, 's vörös-szakálu sem kövér, sem sovány török hőst.

Míg a' három vendég, mint feljebb érintők, a' parti dombon letelepülve beszélgetett, azalatt mi előre-evezés közben a' serviai parton látott Traján' táblájánál megállapodánk, mellynek régiségén 's csinos alakján kis ideig andalogván, a' rajtalevő felirást foglalgattuk, melly, mind a' mellett, hogy a' serviai halászok' gyakori itt tüzelgetése miatt egészen bekormosult, imígyamugy olvasható volt. Midőn a' herczeg' hajója olly közel jöve hozzánk, hogy azt ismét jól láthatók, kettős iparral siettünk tovább evezni, hogy az Ó-Orsovával átellenben fekvő Tekie nevü serviai helység' ünnepélyes szertartásának is, mellyel a' herczeget fogadandja, szemtanúji lehessünk. A' helység' valamennyi férfi lakosa, a' növendédek az ő tanitójokkal, az asszonyok szokott öltözetben, hoszszú deli sorban állának; kivevén egy két, külsejökre nézve, papféle embert 's elékelő nadrágost, a' többi férfi mind egyszerü 's tiszta fejér ruhában, vörös sapkával 's vörös övvel diszeskedtenek. A' herczeg, viszonos mozsárálgyu durrogások közt haladott-el parthosszant mellettük.

(Vége következik.)

NÉHÁNY SZÓ A' NÉPDALOKRÓL.

(Vége.)

Nemzeti Népdalainkról kivánván szólani, ujra mondom, hogy alattok a' most nép' szájában közönségesen forgókat értem. *) De azokat is két osztályra különzöm: első osztályba az aljasbakat tevén, mellyek nagyobb részint a' köznépnél veszik eredetüket, 's gyakorlatban is csak nála vannak; másodikba pedig azokat, mellyek müvelt tollból folytak, 's együgyű lepleg alatt, mellyet a' nagyobb szellemü irók gyakran mesterkélve is szőnek, a' léleknek a' müveltebb részben is éleményül szolgálnak, holott amazoktól még gyakran unatkozik is. Az első osztálybeliek, mind tartalmukra, melly többnyire csekélységekkel bíbelődés, mind független szerkezetükre, melly sokszor nevetségig tulságos, (példaúl: „Három alma meg' egy fél, kérettelek nem jöttél, 's a' t.“) mind végre beszédök' minőségére, melly igen alant

*) Nem lesz ez, ugy hiszem, sem merész, sem botránkoztató kifejezés: mert nem a' szerző határozza-el a' népdalokat, különben tagadnunk kellene, hogy Kisfaludy K., Vörösmarty, Cz. urak 's más nyelvtudósink illyeket irtak; sem a' nyelv bárdolatlansága, helye levén a' szebb költői föstéseknek a' népdalokban is, mit nem csak a' nagy irók' kezéből kerültekben találunk, hanem azokban is, mellyeknek szerzőjit nem tudjuk, mint p.o. az 1833ikTárs. 97ik szám. — Nem ezek határozzák-el, mondom, mi legyen népdal, mi nem; hanem a' nép' geniusza. Ez pedig azokat tartja, mit tettleg 's gyakorlás által bizonyít.

mászkál, 's melegség nélkül parasztos, többnyire érdektelenek. Nemzetünk, hála az egeknek! ifjuságát nyelve' müveltségében rég' elérte 's férfi-korára, kivált a' mult század' utólja óta, óriási léptekkel törekszik. Azért nem csuda, ha a' délre menő szilárdabb kor már hidegen tekint azokra, mellyek az ifjuságot kecsegtetik. Való ugyan, hogy a' nyelv'férfikorában is van az emberi életnek 's így általa a' nyelvnek, ifjusága, de ez most személyes, 's nem századokig hanem csak néhány évig tart; azon kivül ezen ifjuság is sokban különbözik attól, melly a' nyelv' ifjuságához járul. Röviden: népdalaink' ezen osztálya figyelmet nem gerjeszt, 's ugy hiszem, a' haladó nemzeti müveltséggel elenyészik, vagy nagy változáson mégy-keresztül. Azonban teljes megvettetést nem érdemel, főkép ha az illy dal lelkes irótól veszi eredetét 's benne a' pórnépnek csak szólásformáji utánoztatnak.

Ezektől a' második osztálybeli egészen különbözik: szelleme nemzeti, nemes, néha szeszélyes; tartalma nincs távol a' legmüveltebbekétől. Könnyüsége 's benne a' nyelv' simasága fellengő érzést csak titkon rejt, 's ennyiben az érett müveltségü daloknál alantabb áll, de még is közép utat tartván ugy röpül, hogy a' magasat féken tartsa, 's az alantságot bátor léptekkel biztatva emelje; fokonként tart fölfelé, mig végre a' magasabb müveltség' körében elenyészik, vagy igazabban szólván, fellengőbb szellemüvé változik. A' nyelv' müveltségére ennél érdekesebb semmi sem lehet, minthogy a' nép' minden osztályához levén alkalmazva, mindenek előtt kedvelést talál, 's a' lépcsők, mellyeken följebb halad, csak nem érezhetlenek. Példa lehet erre dr. Földi és Vitéz, 's kivált ez utólsónak majd minden dala népszerüséget nyert, mi a' nemzetre nézve igen érdekes.

Sajnálhatni, hogy népdalaink, mellyekben nemzetünk valódilag soha sem szükölködött, már nagy részben elvesztek; csak a' közelebbi korszak szült illy gyüjteményeket, sőt ez sem tettleges iparból hanem inkább történetből, de mellyek közül a' S. Patakin kivül, melly más kiadást is ért, 's classicusink' darabjaival keverve van, alig lehet említésre méltó, többnyire „ebben az esztendőben" levén nyomtatva; ámbár ez is még sok javitást kiván, mert csekély számu dalai közt némellyik megcsonkítva, vagy pedig összezavarva 's elváltoztatva mutatkozik; a' mi nem is csuda, ha megvizsgáljuk, hány müveletlen' tollán megy-keresztül, kik közül mindenik a' maga nézetihez nyesegeti. Már ha illyes jut valamelly müveltebb' kezére, az a' darabosságot meg nem szenvedheti, henem kisimítni akarván, majd hasonló hibába esik. Az illy gyüjteményt nem néhánynak, hanem százaknak kell elősegítni, akár közvetlen, akár közvetve, hogy tökéletes legyen. De tapasztalhatni azt is, hogy gyakran az aljasok megmaradnak, a' nemesebbek pedig idővel feledésbe mennek; mert vannak honfiak, kiknek volna tehetségök többet is irni, de arra nincs kedvök, kivevén ha alkalom adja magát elő. Az illyeket szellemükre nézve jeles költőink' munkájiból kivett daraboknak könnyen tekinthetni, mert nem mindenkinek van alkalma, tehetsége és ideje mind azokkal megismérkedni; honnan a' legszenvedelmesb dalbarát is, miután közönségessé váltak, elvesztükkel nem sokat gondol. — Azonban az évek folyván, nemzetünk is mindinkább halad a' tökéletesülés' csendes pályáján. A' lélek' ébrültsége majd mások' példáján, majd öntapasztalásin jobbanjobban éled 's ha a' mult' csapásin nem segíthet, a' jeleniektől védni, a' jövőktől biztosítni kivánja magát. Népdalaink — 's kétség kivül azok is, mellyeket a' második osztályba tettem 's még nyomtatva nincsenek — nemzeti buzgóság által gyülnek 's köz örömül nemsokára megjelennek. Nem lehet ez senki előtt érdektelen, kiben hazafi lélek éledez. Az volna egyedül kivánatos, hogy, kiket e' dolog inkább érdekel, 's rá befolyásuk lehet, megbizás nélkül is benne munkálkódnának; mert kétségen tul van, hogy népdalaink minden megyében, sőt azonegy megyének külön részeiben is különfélék, számtalanok, 's a' szépnem' müveltségének is egyik fő ágát teszik.

A' mi a' népdalok' szellemét illeti, az többnyire komoly mint a' magyarnak egész lénye. Figyelmes olvasásuk, 's eddigi lelkesb dalköltőinknek szorosb vizsgálata is, elég ok annak állítására; ámbár találkoznak, kik vidorabb szeszéllyel is irtak, szüleményeikben azonban maga a' nyajas tréfa sok helyen csak azért áll, hogy rögtöni rohanásaik által a' komolyságra, annál inkább meglepjenek; vagy ha az bennök végig foly, korántsem hódítnak ugy, mint mellyek véreznek. Ugy hogy itt pontig való egy nagynevü költőnknek azon mondása: „*Sirva vígad a' Magyar.*" Lehet, hogy erre a' sok viszontagságnak is befolyása volt, de ezen kivül is a' magyar' minden munkálatiból, mellyeket a' történetek festenek, általában véve nemes komolyság tünik-elé. E' dalok' belső tartalmát már külszerkezetük jelöli: mert nem vesz gyászruhát magára, csak az, kinek valóban gyászolni kell. Innen van, hogy mind az első, mind kiváltkép a' második osztálybeliek, nem egyebek sohajtások, ohajtások, kesergések, csalódások 's epedéseknél, szomorú kimenetelü románczok, balladák 's regéknél.

Népdalaink közül az érdekesbeket nemcsak azon végből hasznos összeszedni, hogy igy az egész ha-

zában elterjedvén, a' müveltség általok jobban gyarapodhassék; hanem a' jövendőre nézve is. Örömmel fog arra csak egy század mulva is tekinteni az utókor, és magasztalni azon nemes férfiakat, kik a' nemzetiséget e' részben is pártolni 's fentartani ügyekeztek. Mert valamint mi édes keservvel pillantunk literaturánk' még gyenge csirájira is, és buzgóságra gerjedünk, midőn Zrínyi, Túri 's mások' még darabos hagyományiban tüzet látunk pislogni, 's eleven képét szemléljük a' vészes kor' mostoha századának: ugy utódink tanulhatni fognak népdalainkból sok szokást, mellyek hazánk' külön részeiben uralkodnak, de mellyek közönségesen még a' jelenkoriak előtt sem ismeretesek; fogják ösmerni tanulni nemzetünk' mostani szellemét, iparját, foglalatosságit, 's a' nemes példán buzdulva, létesíteni törekesznek azt, mit jelenkorunk vagy épen elmulasztott, vagy csak tenni iparkodott, de még sok akadállyal küzdve nem tehetett.

NÉPDALOK.

1. Nyalka Kurucz.

Hol csinálták nadrágodat,
Másfél arasz dolmánykádat,
Gyöngyházzal rakott puskádat,
Arannyal vert tarsolyodat?
Nyalka Kurucz!

Annyi a' Kurucz, mint csillag,
Csoporton jár mint a' galamb —
Németet lát, ugyan szalad
A' berekre, szintugy árad.
Nyalka Kurucz!

Szaladj Kurucz, jön a' Német —
Oh melly lompos kerget téged,
Drága véred r o h o n mehet,
Érdemed szerint megfizet
Nyalka Kurucz!

Ha nem említem is, hogy ezen dalt egy már őszülő ferfitól tanultam, ki, mint kérdésemre említé, azt még gyermekkorában 's mint már igen régit hallotta; meggyőz erről mindenkit magának a' dalnak is tartalma. Óságra mutat benne a' r o h o n is, melly ha nem tájszó, nyelvünkből szinte kiveszettnek látszik.

2. A' h a l d o k l ó Testvér.

Halok, testvér ne könnyezz!
Mindnyájunk' köz sorsa ez;
Ne sírj, ha tudtodra lesz —
Hogy engem sírhant fedez.

Két hete, hogy lankadok
Mint a' rózsa hervadok,
Érzi szivem: nincsen ír
Számomra más, csak a' sír.

Rám fú a' halál' szele,
Jég már húgod' kebele,
Bárcsak neked ajkamat
Nyujthatnám 's végcsókomat.

De ah! mellem már hörög,
Bús hangon harmadszor nyög
Lelkemért a' harangszó —
Ágyamnál a' koporsó.

Hív szüléim siratnak,
Testvéreim jajgatnak;
Csak te bátyám! nem tudod,
Hogy most haldoklik hugod.

Sírom' szélén vagyok már,
Melly sötét ölébe zár.
Elhervadtam mint a' tér.
Isten hozzád jó testvér!

Majdha egyszer erre térsz
'S honunk' határiba érsz,
Ne szánd fáradságodat,
Keresd-fel volt húgodat.

Itt a' holtak' mezején
Egy uj sírban nyugszom én;
Mellyik az én hantom itt,
Sírkeresztem megtanít:

Rózsa virít mellette,
Azt a' hűség ültette,
Szakassz egyet 's emlekezz'
Hogy élted' jelképe ez.

Mondd-meg az ifjuságnak:
Ne higyen a' világnak,
Csalfa volt az 's lenni fog.
Isten hozzád, légy boldog!

Ez utóbbi dal Szatmár' tájékán, 's talán egyéb helyütt hasonlólag, még a' köznép közt is ösmeretes. Szoros nyomozásom után se tudhatám-meg, valljon nem valamelly köztiszteletü irónak munkája e? *) Ér, ki literaturában jártas ferfiakat ritkán láthatok, közlöm minden esetre, hogy ha privát kutfőből ered, elne vesszen. Ifj. *Szabó József* Szatmárból.

A' HIVATÁS' EMBERE.

1783ban Portland herczeg lőn Angolország' főministerévé. Csahhamar ő és tudatlansága ellen több gúnyirat jelent-meg. Egynek ezek közül illy fölirása volt: „R ö v i d u t a s í t á s e g y e l n ö k m i n i s t e r' s z á m á r a." Benne többek közt következő helyek is találtatnak: „Mylord! Amerika nem Keletindiában fekszik. Madagaskarnál nem fognak tőkehalat. Connecticut nem sziget. A' canadai tavak nem várak. A' czukor nem Bengálban, a' spanyol gyapot nem Izlandban terem; 's a' minister nem fizet nemzeti adósságot, midőn pénzt kölcsönöz."

ANEKDOTÁK.

Bizonyos társaságban egy külön asztalnál némi ifju emberek a' M i m i k á r ó l beszélgettek 's egy a' többek közt erősen állította, hogy ő érthetőleg beszél mimikával. „Ej, ej uramöcsém, mit hallok! — szólt a' közelben álló, semmihez nem értő, de mindenbe kottyanó X* asszonyság — hát magának M i m i szeretője is van?"

Egy dohányzó urnak ismétlésére: „Komám uram! qui perdidit numerum incipiat iterum." — „Nem bánom — lőn a' válasz — ergo fumigemus mundum."

Egy más városból érkező, idegen uracs, bizonyos kereskedőnél megszállott, 's ennek kis fiját okossága végett rendkivül dicsérte „Csak az kár — folytatá sajnálkozólag — hogy az illy okos gyermekek zsönge korukban halnak-el mind." — „Az ur' születése' 's lakhelyén bizonyosan mind elhaltak?" Viszonza egy elméncz.

Stájerországban egy paraszt a' bíróhoz menvén, attól ügyében jó tanácsot kért. „Azt gondolják-e kendtek — felel a' sok dologgal terhelt biró, a' jó tanácsra várakozó pórhoz — hogy a' f e j t ö r é s olly csekély munka?" — „Oh! — felel a' paraszt — ha fejtörésről van a' szó; legjobban tudják azt ökreim, ha a' jármat fejökbe vetem." *Nagy E* K-ból.*

*) Ha jól értesíttetünk, Orosz Ádám egri megyebeli áldozópapé

a' Szerkesztőség.

REJTETTSZÓ.

Régi jeles város; hármas víz mossa falában.
Két feje van, vedd-el — 's védeni fogja fejed'.

Uj Barsról.

A' 70dik számu rejtettszó: P á r t.

Szerkeszti H e l m e c z y. — Nyomtatja B e i m e l.

TÁRSALKODÓ.

72. szám Pest, september 9kén 1835.

ÉLETRAJZ
GRÓF GYULAI ALBERTRŐL.

A' Gyulai grófok nemzetségéből régóta jöttek elé ágról ágra jeles hadiférjfiak, kik a' katonai méltóság főbb fokaira kitüntetett vitézségükkel emelkedtek 's királyt és hazát híven szolgálva, a' magyar nemzeti nevet bel és külföldön díszben tarták. Gróf Gyulai Albert is méltán említetik e' tekintetben; igen illő ennél fogva koszorús tetteit nemzetével közleni 's életéről némelly rajzot fentartani.

Marosnémeti és Nádaskai Gróf Gyulai Albert szül. Budán 1766b. sept. 12kén. Atyja volt gróf Gyulai Sámuel, cs. k. arany-kulcsos, altábornagy, Mária Therézia rendének vitéze, a' 32d. számu magyar gyalog ezered tulajdonosa *); anyja, KászoniBáró Bornemisza Anna, csillagkeresztes dáma. Az atyai katonaháznál hadi-életre neveltetett ő is, miként testvérbátyja gróf Gyulai Ignácz, ki, mint horvátországi bán 's főhaditanács elölülője 1831b. hala-meg Bécsben. Albert gróf, 1784b. május elsőjén leve a' Császár-huszároknál alhadnagy, tehát már 17d. évében. 1787b. october 19d. főhadnagynak tétetett által Báró Alvinczy József magyar gyalog-ezeredébe 's még ugyan azon esztendőben december 16d. másod-kapitányul a' székely huszárokhoz ment, kiknek ezrede a' két székely gyalogokéval együtt atyjának brigadáját tevé. Kemény volt e' huszárok viselete 1788b. a' török háború tüzeiben, 's 21 esztendős koru kapitányjok több csatázásban elől forgott közöttük. Nevesen augustus 26d. volt vivása vitézi, a' törcsvári szorosnál. A' császári és királyi seregnek itt a' valle muliere tájhoz helyezett állását a' törökség jóval számosabb erővel visszatolá már 's nagy rész, több álgyuval együtt, vala veszendőben. Kiszakaszt ő három csapat huszárt, bátran vág a' nyomók ellen, hátráltatja azokat 's ha jobb keze' két uja vérzik is bár, ha sebe köttetlen marada is, nem tágít késő éjjelig csapatja körében, míg a' cs. k. gyalogság mentő helyeztetésbe verekedik 's az álgyuk biztosítvák. Ujainak csonkulása, e' napra, végéig emlékezteté.

Midőn 1789b. Loudon tábornagy parancsnoksága alatt september 30d. Belgrád alvárosa ostromoltatott, ő vala legelső, akkor már, mint gránátos kapitány atyja gyalog ezeredében, ki a' palánkokra rohant. Példája, neki buzdítá a' 2dik oszlopserget, 's a' török futott. Ezzel, győztes a' négy egész oszlopsereg lőn. Mária-Therézia vitéz rendének kis keresztje diszíté ez óta most a' hőst 22d. évében, 's atyja, pajtását ölelé fijában.

Majd a' franczia háborúban mozgott. A' Nerwindennél 1793b. május 18d. nyert csata után, ismét még, említett ezeredbeli gránátos kapitány korában, azon javaslattal álla Benyovszky altábornagy eleibe, hogy az ellenséget Tirlemont városában éjjel kellene megrohanni. Benyovszky ezt elfogadá. Alája adatott tehát egy zászlóalj Wartenslebentől, egy gránátos osztály, két vadász-század, Ferdinand főhg huszárai közül egy szakasz, 's rohana ezekkel, magagondolta planum szerint Tirlemontra éjjel. A' város bé vala véve, ellenség több száz leve fogolylyá, letartóztatott álgyura számosra tevé kezét. Még a' mi több volt, Dumourier serege, kényszerítetett sebtében hátrálni, a' császáré és királyé pedig könnyen tolult elébb meg elébb. Ezért, ekkor, Coburg hg fővezér' ajánlására, O' Donell önkényteseihez tétetett őrnagygyá.

1793b. őrnagy létében, Valenciennes erőssége megszálltakor Báró Kray, és Quesnoisénak gróf Bellegarde vezérlete alatt, elősergek parancsnoka volt. Egymás után visszaveré a' kirohanttakat, minek, mindig előrehaladás lett következése.

1794b. Ferencz császár és király maga vezérelvén a' hadat, az vala czél, hogy Pichegru general Flandriába rekesztessék be. Az e' végett Cortrainél volt ütközetkor gróf Gyulai Albert őrnagy ismét parancsnokul, a' York hg angol serege elővédcsapatjához tétetett. Lanois, Roubuix és Mouveaux árkolással megerősített helyeket vette bé azzal május 18d. 's ez által az egész had elrendelése' jó előmenetelén nagyot segített, minél fogva York hg, különös figyelmébe is ajánlotta a' felségnek.

Említett évben brüsszeli születésü Wynants Jusztina gróf kisasszonyt vette hiteséül, ki mindenütt híven követé táborozásaiban.

1797b. aprilis 29d. atyjának gyalogainál 2d. alezeredes lett; 1798b. martius 18d. a' Császár-huszároknál 1ső alezeredes, 1798b. aprilis 5d. az ujonnan állított 48d. számu gyalogság ezeredese.

Az ezeredes elintézése, bajnoksága, szülé leginkább a' győzelmet Veronánál 1799b. martius 26kán. A' franczia meg akará venni e' várost, keményen csapott reá; a' 48d. ezered, vezetője példájára még ke-

*) Megholt ez, bervei jószágán Erdélyben, 1801b. 80dik évében. Élete folyamát magyarúl irva hagyta fenn maga után 's abban több philosophiai nézetei és rímes versei vannak.

ményebben vívott, így a' többiek 's Verona mentve állt. Táborban most vitézi híre szállongott; városban, emberséges bánásaé lakosaival, kiket egészen magáévá teve rendtartó szigorúságát szelídítve szívességgel.

Következett aprilis 5dikén, Isola della scala mellett az ütközetbe Kaim altábornagy elővédsergét vezette. Mert bevágni katonával 's előlmenni rettenhetlenségében, erre már mindig ő választatott. E' csatázás közt Magnano faluban halálos lövés éré, fején. És hevere ott mint a' többi elhullottak, holtnak gondoltatva úgy, hogy álgyukkal, hirtelen kivánván ezek mozdítatását a' parancs, rajta is már keresztül gázolni akarának. A' mint az első ló, lábával ruhája szélére hágott, akkor vette még élete jelenségét észre benne Kecskés őrnagyja, ez nyomban zablyaszáron kapja meg a' két első lovat 's félre huzza. *) Szekeren viteté hamar ezredesét az őrnagy Veronába, megmentetése végett, kisértetve közlegény huszárokkal. Menet köztt pillantá meg egyik, a' golyónak, fejében akadását 's onnan a' huszár, ujával vakará ki. Ez esete miatti ellankadtában is azonban lelke jelen volt; mivel, midőn a' város lakosai utczákon vitetése közben sajnálkozva tódultak hozzá, keresztül lőtt kalapját tartotta ki feléjek köszöntése jeléül. Mikor majd, koponyáját lékelni (trepanirozni) kelle, tükröt tétete maga elejébe, 's változatlanúl nézte sebésze működését. **)

Ezen időben nyujtotta neki a' Császár és Király, az Erzsébet-Theréziai alapítvány' keresztjét vitézsége különös megismeréseül, miről Báró Kray haditármester és Kaim altábornagy kitünő tanúiratokat adának be.

Verona külön akarta megtisztelni maga részéről, de tartott, annak talán el nem fogadásától. Értésére esik ez, 's nyilatkozék, hogy iránta lévő jó indúlatot szívesen viszonoz. A' tanács így veronai nemesnek kiáltá ki augustus 17d. 1799b., választási szokott mód és szavazás elmellőztével 's megküldé neki september 12kéről olasz levél mellett Budára a' felvett stylustól eltért külön-készült oklevelet latinul, *) melly őtet és maradékait, minden veronai kiváltsággal ruházta fel 's igéré, hogy ezekre, hivatal-adás végett kiváló gond fordítatik, ha valamellyike valaha Veronát választaná lakhelyéül.

E' polgári feldiszítés nyugalomban érte, mire szüksége volt. De siete majd megint a' harcz mezejére, mihelyt lehete sebkötővel is még fején, mellyet álló esztendeig kelle viselnie.

Igazán tettei emelék tehát 1800ban julius 17d. generalisságra 33dik évében. 'S dicsősége és neve ekkor, a' fegyverre költ Tiszántuli nemesség kerületi hadvezérévé is nevezteté.

Előtte ment oda szép hire. És midőn személyesen megjelent, 's látszott sebhelyén az arany pilis, (plateau), mivel béhegedését sokáig kelle fedeznie, a' vitéz magyar vezér, nemzete között, a' nemes sereg sietséges összeállitásában könnyen boldogula. Tudott is hazaisan bánni a' vármegyék tisztviselőivel 's ezek a' király és hon iránti törvényes kötelességet buzgón teljesíték. Egymás után sorozódtak össze a' sergek, 's hamar egybetanult hadat láta maga körül, melly vele Németujhely alá ment. Megelégedését nyeré ez által az ország nádori fővezérének. Német-ujhely síkján pedig, midőn ott a' 80,000 felkölt nemességet felállított három sorában, királya szemlélé meg, Ő felsége adta jeleit helybenhagyásának.

1808b. altábornagy lett augustus 15kén 's osztálynokul Gréczbe ment. 1809b. a' Fontana freddanál volt ütközetbe a' 8d. osztályserget vezette Chasteller marquis tábornagy helyett, ki Tyrolba vala küldve. Okos elintézése által az ellenfél hadának derekát szakasztotta ketté, 's az, vissza úgy veretett. 'S midőn ugyan ezen évben, a' miéink Villa-nuováig nyo-

*) Veszélye közül így véletlen kiszabadultának még egy példája van. Golyóeső köztt egyik csatában, köpönyege keresztül meg keresztül volt lőve, ő megmaradt; segédtiszte alig érkezett volt melléje, ennek fején mene keresztül a' golyóbis.

És egy más segédtisztét meg ő találá vesztének küldeni, noha épen menteni akarta. Nézé a' visszavert francziák futását egy hidon, hol még az utócsapat védelmezkedék. Jó hozzája segéde. „Menjen az ur, szállására — mondja ennek — nincs már rá szükség, ne tegye ki magát veszélyre.“ A' tiszt megy. Szállása csak néhány lépésnyire volt a' faluban. De kidugja fejét nézni a' kaliba kapuja ajtaján 's egy golyó repült reá, — 's megölé.

**) A' koponyából kiszedett csontocskákat aranyba foglaltatva tartotta. Fennmaradtak halála után is.

*) Mirum equidem, szól az oklevél egy helye, videri posset, hominem, qui in Budae civitate, nempe in divite ac percelebri hungarici regni metropoli ortum duxit ex progenie omnimodae ac praecipuae nobilitatis nitore conspicienda, quique avitis aeque honoribus et dignitatibus ac paternis fraternisque meritis ac virtutibus plurimum ac late fulgeat, Veronensis quoque nobilitatis accessione gaudere; nobis tamen haud mirandam censemus eximiam ac generosam animi tui indolem, quum probe scias te non indecoram hujus patriae nostrae nobilitatem adeptum nihil praestantissimi generis tui ornamentis subducere, et eam qua lubet nos et patriam nostram prosequi, benevolentiam cumulatius perspectam facere, quum illud pergratum habeas, de quo dubitari merito queat, num plus ipsi tribuere, quam ab ipsa accipere videaris. stb.

multak előre, a' franczia pedig Bastiánál hátba vételt látszott czélzani, a' francziáénál kisebb seregével tette nemcsak semmivé annak cselét, hanem belőle mind sokat elejtett, mind fogságába kerített.

Majd az austriai tábornak az olasz földről kénytelenített visszahuzásakor a' hátvédőrség parancsnoka volt, tehát illyenkor is ott, hol még küzdeni kelle. A' rohanva üldöző francziák ellen, vala is csatája Wolfsbachnál Stájerben, 's azokat részint ujra visszafutamtatta, részint fogollyá tette. Dicséretét ezért János főhg Tarvisi helyzetéről küldé meg neki majus 17d. 1809, egyéb rendelései mellett, midőn a' főhg idébb vonult. 'S a' tarvisi helyzeten Stájerben megint ő addig harczolt az ellenséggel, míg előle az ott volt élelemtárakat megmenteni lehetett, a' miért, ugyan János főhg St. Maglernből fejezte ki köszönetét más levelében hozzá, mellyben Laibachba rendeli, hogy ott, seregét, bátyjáéval, a' már horvátországi bánéval egyesitse.

1810b. feb. 7kén a' 21d. számu gyalog cseh-ezredet, melly elébb Rohan hg nevét viselé, kapta, mint tulajdonosa. Ugyan 1810ben Pozsonyban lett osztálynok és katonai parancsnok.

1811b. Pestre jött osztálynokul, és — nyugpénzre tétetett.

1813b. Kremsbe hivák a' tartalék-sereghez, hogy annak egy osztályát vezesse, 's ugyan ezen évben ismét nyugalomra bocsátatott.

Ezen esztendő óta kezdette Erzsébet-Thereziai 800 pengő forintnyi nyugpénzét ollyan házas négy katonatiszt között, kik szolgálatra alkalmatlanokká ellenség előtt levének, terhelvék pedig több gyermekkel, úgy felosztani, hogy férj halálával, özvegye is kapja, és midőn még ez is kimulnék, árváji addig huzzák, míg ő maga életben leend.

1815b. a' seregek hadba-készültökkor ujra mint osztályos generalis szólítatott fel szolgálatra, de majd 1816b. megint nyugpénzre lőn bocsátva. Ettől fogva, mindenkorra Pestre vette lakását. Személyes viszonyok, kedvezetlenül összejátszott körülállások, fejtik meg, honnan eredett, egyszer nyugpénzre bocsátatása, másszor elévétetése.

Visszavonultan már, legérzékenyebb gondjait fordítá gyermekei nevelésére. Jószágaira utazás által pedig, azok dolgait tartotta rendben. Midőn így, egyenesen csak édes övéinek szánt foglalatosságai között elékerült említett ezeredére behatása, igazságos kormányt vive tiszti kara változásakor, tetteire magas emlékezetekkel maradva mindig katonai érzésünek 's azon rend erényei részrehajlatlan pártolójának. Nevezetes jövedelmét okos gazdálkodás és nemes érzettel irányzott kiadások szerint osztván fel, mindig a' legcsinosabb uri házat tartá, hol régi haditársait barátsággal, az ifjabb tiszteket serkentő szívességgel, civilis renden lévő barátait, hazája fiait egyenes indulattal fogadta.

Egyenes indulat általjában főbélyege volt szivének. Mert a' miről meggyőződve volt, miben elsimitást látott, heve, a' mellett és ez ellen, már vére szerint zajogva tört ki. Azon időben, midőn feje sebén arany fedezőjét viselte, érzékenyített állapotja, néha keserűvé is tevé. És őszinteségének délczegségét, legföntebbvalói előtt is úgy követé, mint alattabblévőivel. Igy becsülte maga is viszont az egyenességet; megvetette, valamint maga kerülé, a' fondorkodást és férfiatlan gyávaságot. Legcsapdozóbb és néha sértő hevessége is azonban majd elszelidüléssé olvadott's ez távul tartá őt a' valakit-üldözéstől. Sőt szívessége, ügyefogyottak, szükségtől nyomattak, pénzzel segitésére ömle gyakran 's jótételeit osztá, mély elhallgatással.

Lelki müveltsége, hadi tanulmányokon kivül, historiai 's politikai, német és franczia munkák méltató ismeretét fogta körül. Illyeknek mindig folytatta olvasását. Beszélé még olaszul, latinul, és igen örömest magyarúl. Mert nemzete iránt soha nem tevék hanyaggá helyzetei, ha bár némellyet, mit külföldről visszatérései után elmaradásnak nézett, élesen említgete is. Figyelemmel kisérte azonban azon nemzeti kifejlésre törekedést, melly 10 év óta hatalmasabban mutatkozik. Egyébaránt meg nem vált a' régibb kor' nézeteitől. Nem jöve ki nevezetesebb magyar munka, mit el nem olvasott volna 's halála előtt három hónappal vala szándéka egy neki élettanúságosnak tetszett munkát magyarra fordítatni 's kiadatni költség én, miről e' rajzok feltevőjével szóla. *)

Hitvese 1824ikig kellemesítette már itthoni életét minden asszonyi nemes erényeivel. Azon évben martius 29d. vevé el azt tőle a' halál, mitől fogva komolyabbá lőn.

Betegeskedni 1826b. kezdett, ha egészsége közben-közben megint huzamosabban tartott is. 1830b. tüdő-gyuladás érte, felgyógyulta után meg, szélütés.

1830b. october 11d. nevezte ki a' felség Pozsonyban, országgyülése alatt valóságos belső titkos tanácsossá, régi időkben szerzett hadi érdemei megismeréseért. **)

*) A' pesti lóversenykönyv szerint (1828) az első hazafiúi díjt segítette alapítani 100 darab aranynyal. A' nemzeti casinónak részvényese volt elejétől fogva. Torontal vármegye gyüjtése között 1834b. a' m. t. társaság tőkepénzeihez 50 pengő forinttal áll, mennyinek tőkéjét akarta alapítani, ha közben ne jöjön halála.

**) Cs. kir. aranykulcsossá még régebben lett.

Ezekre emlékezteti januarius 7d. 1835b. ezerede mint 25dik évi napján azt nyerésének egy kellemes folyamu versezettel nyolczas rimekben, midőn azt Milanoban nyomtattatva, neki megküldé.*) Gyönyörködött a' már folyvást betegeskedő, e' megismerésben. Mutatja az, miként magasítja nagynevü vezér emlékezete a' katonai szellemet 's mint ragaszkodik ezerede ollyanhoz, ki azzal igazságosan bánik.

Meghala 1835b. aprilis 27d. este hatodfélkor, ingutaütésben. Temettetése 30dikán este hatodfélkor esett, katonai főrangja díszével. És e' mellett, Pest 's Buda lakosai, nyilatkoztaták becsültetését. Az uj épület körül lévő Ürményi házban volt lakhelyétől a' hídig tömve voltak az utczák nézővel alatt és ablakokban; rakva a' híd, ellepve a' nádori kert, elállva a' vizi város Budán az Erzsébet apáczákig, hová, fijai azért takarították, mivel egy, 1805b. megholt leánytestvérük és anyjuk is ott hamvad.

Három fija közül, Lajos az erdélyi kir. udv. Canczellariánál tanácsos és referendarius; Sámuel, őrnagy az 54d. számu gyalog 's most Károly-Ferdinand főhg nevét viselő ezeredben; Albert, tiszteleti titoknok a' m. kir. udv. kamaránál; Józéfa leánya férjnél volt Hallerkői gróf Haller Lászlónál, ki Küküllő vármegyei főispáni hivataláról 1835ben mondott le 's annak egyetlen gyermeke, Anna, maradott.

Döbrentei Gábor.

MESÉK.

A' legszebb orr. A' madarak közt tüzes vita folyt arról: mellyik a' legtetszetősb orr. „Csak legszebb a' horgas" mond önelégültséggel az ölyv. „Meg lehet, de még is szebb a' hosszú" folytatja a' gólya 's beszédére bizonyítólag inték a' daru és gém. Majd a' pulyka a' rövid, a' hattyú a' lapos orrt dicsérte, 's így a' többi is mindenik csak a' magáét. — Szép, eszes, pallérozott más is, de én még is felülmulom mindegyiket — így gondolkodik, igy itél sok szegény, maga felől nagyot képzelő fej.

A' Szarka és Varjú. Más madarak' itélgetésével foglalatoskodtak a' Szarka és Varjú. „Legjelesebb madár a' sas — csereg a' szolgalelkü szarka."—„Ugy van — viszonzá a' varjú — de utána mingyárt a' holló következik." 'S mért? mert ez a' varjunak közel rokona.

Kovács László.

APHORISMÁK 'S ELMESZIKRÁK.

Hol a' testvérek egymást gyülölik, ott ördög üzi játékát 's a' nyomorúság emel uralkodó széket.

Egy erdőben, hol oroszlánok 's tigrisek tanyáznak, embernek magát gyökérrel 's vizzel táplálni, a' hideg puszta földön alunni 's meztelenségét fakéreggel fedezni: koránsem olly rosz állapot, mint sem rokonok és barátok közt élni, vagyonának elvesztése után.

Óvakodjál ellenségedet megbántani; örülni fog ő, hogy alkalmat talált a' bosszuállásra, 's ki kezeskedik neked arról, meddig terjed gyülölségének határa? Inkább használj neki, a' hol csak lehet, dicsérd őt, védelmezd 's mutass iránta szolgálati készséget. Ha ő becsületes ember, ugy ki vagytok békülve. Ha pedig gonoszlelkü, ugy belsőkép dúlfúl, hogy neked nem árthat; mert ezt neki most — ha csak nem söpredéke a' társaságnak — maga az okosság tiltja.

„A' fejdelem' igazságszeretete a' timenedéktek, ha ártatlanok vagytok; az ő kegyessége, ha a' vétségre nézve vannak alapos mentő okok; 's az ő nagylelküsége, ha vétkesek vagytok." Ezt irá bizonyos minister egy hivatalbeli ember' kérelemlevelére, ki elkövetett vétség miatt börtönbe záratott.

Kinek kezében a' hatalom, azé az igazság. Ki mindenedtől megfoszthat, add annak oda, a' mit kiván tőled.

Ölj-meg egy embert, és gyilkos lész; ölj-meg száz ezeret, és halhatatlan hős vagy.

Az előtt nép-ünnepek voltak, most uri-ünnepek vannak. — Ha mi istent ugy félnők, mint félünk az emberektől: akkor angyalok volnánk 's a' világot mennyországgá tennők.

REJTETTSZÓ.

Négy elsőm kankó, vállán hordozza szegény tót:
Erdő termi egészt; megveszi, a' ki timár.

Sz. Ig. Zala V-ből.

A' 71dik számu rejtettszó: Győr.

*) Irta, Marsano, kapitány. A' két utólsó stanza így van:

Drum doppelt stolz auf Deines Namens Ehren
Warst Du uns Vorbild — und gedenkend Dein
Durchbrachen wir des Feindes Eisenwehren,
Und drangen tief ins Mark des Landes ein.
Durch Glied und Glied war laut der Ruf zu hören:
Wie wird sich unser Vater Gyulai freu'n!
Und jeder Sieg, den wir dem Feind entrungen,
Er ward ein Blatt in Deinen Kranz geschlungen.

So bist Du durch ein halbes Menschenleben
Ein Vater uns, ein Führer und ein Freund.
Nur unsre Wohlfahrt war Dein edles Streben,
Weil Mensch und Held so schön in Dir vereint:
Dem Kaiser Dank, dass Er Dich uns gegeben,
Dir unsern Dank, weil Du der Willkühr Feind
So möge Gott für Dein gerechtes Walten,
Dich segnen, Vater, und Dich lang erhalten!

Hasonlólag, versezettel tisztelte meg ezerede 1830ban nov. 1sőjén Olaszországból, midőn titkos tanácsossá nevezteteti.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

73. szám Pest, september 12kén 1835.

MULANDÓSÁG.

Vándor, ah! miért mosolygasz? A' rózsák, mellyek feselnek,
Míg a' föld' homályin bolygasz, Majd bús hervadásra kelnek
Itt örömlét nem tenyész: Tél' fagyán vagy nyár' hevén,
Ál-kegyelme bár ha csal ma — A' reményt kétség borítja —
Rózsa-szellőnek fuvalma, Föld az éggel ezt tanítja
Melly tovább száll 's szét enyész'. Mord idők' vad szellemén.

Lángkebel' hő érzeménye, Minden, a' mi bájos, édes,
Szebb valók' szelíd reménye, Egy fuvallat — egy negédes
Változékony képetek! Percz' ölén véget talál.
Illatos völgyek' patakja, 'S hajh! midőn mézét itatja
Berkek! édes kínom' lakja Egy vigasság' pillanatja:
Nem soká tart fényetek: Béköszönt a' bús halál.

A' JELENHEZ.

A' letünt bús századokra Szép a' multra visszanézni,
Honfi sírva mért tekintsz, Szent a' hajdan, — képe szent;
'S tékozolva, hült porokra Szép — szakát előidézni,
Könnyet ah! mi végre hintsz? Hogy vezesse a' jelent:
Gondod' adjad a' valóra, Ámde a' ki visszakéri,
Majd lejár a' biztos óra, Sok viszályit föl nem éri,
Mig csapongó képzeted' 'S nem tekinti — csak saját
Árnyin álmod' kergeted. Hánykolódó szívzaját.

Merre vágyaid vezetnek, Olly szelíd a' nap' sugára
Merre olly epedve szállsz, Mostan is, mint rég vala,
Tengerén a' képzeletnek Száll az élet' szép nyarára
Csak borús eget találsz. Égi béke' hajnala;
Sejtett illat-árnyu partot, Bokrain kies ligetnek
Mellybe szíved égve tartott — Enyhe szellők lejtegetnek,
Kétszeres kinos halál! A' mező most sem kopár —
Hogy ha sajkád nem talál. 'S minden ág virágra vár.

Áll szerelmed' égi tárgya,
Most is áll a' régi hon,
'S majd a' gyászt örömre váltja —
Győzve a' viszályokon:
Mert viszont föléledeznek,
A' kiket hantok fedeznek,
És kik érte égtenek —
A' letünt félistenek!

Ifj. Szabó József.

GÖRÖGORSZÁG' JELEN ÁLLAPOTJA *)

Athenai 1835. julius 20kán. „Szerkesztő ur! Minél többet utazom, annál több édes vonzodást érzek Hazám iránt. Ben van ez természetileg minden emberben, 's bennem is ez az, mi indít, e' néhány soraimat a' távolbul Hazámhoz intézni. Solon', Phidiasz', Periklesz', Epaminondasz' hajdan virágzó honját járom-be husz nap óta, örvendve a' természet' gyöngyörüségén 's ritka áldásán, de busúlva a' világ' legroppantabb dolgainak mulandóságán, illetődve Hellasz' mostani állapotján. Számüzettek Görögország' istenei; itt a' lyra' hangja már nem zengedez, Apollo' pindari hurja örökre elszakadt 's a' castali forrást szamárhajtók 's nem ritkán haramiák isszák. Emelkedni 's esni minden nemzetnek sorsa; esett Görögország, 's a' hajdani fénylő haza többé soha nem támadand-föl. Hasonlít az most egy bölcsőben fekvő izmos agghoz, kit száraz diplomatia' keze ringat, uj életet igérvén neki; de az izmos agg elbízva magát ősei' nagyságában, nem ismeri öngyengeségit 's utálja a' ringató kezeket; törekszik széttörni a' bölcsőt 's jármot látván a' tán tiszta szándékban is, visszaesni hajlik az aligmult anarchia' borzasztó jármaiba. Bajos föladás szegény kormánynak még szegényebb népet sanyaru állapotjából kihozni! De valljon ezt kevesebb enthusiasmus és több politikai tekintettel nem lehetett é látni előre? vagy olly kevés a' politikai suly, hogy a' képzelődés a' berohanó valóságon még most is tul emelkedik? Átaljában nehéz bölcsen uralkodni, de legnehezebb kivált heterogen hatalomnak egy görög népet kormányozni, melly a' nevelés' legalsó polczán, természeti szellemben, tüzes haza-szeretetben minden népet a' világon felül halad! Ide sok energia 's még több pénz kivántatik. Dicsően vívott e' szegény nemzet a' török iga ellen; de milly messze van még attól, hogy ön erejéből élhessen! — Nem mehettem át Delphibe, hős utonállók őrzik a' Parnasszust, de voltam Eleusisben, feleljen kiki, hogy akar, — én hallgatok. Soha ellenség országot nem pusztíta olly kegyetlenül, mint Ibrahim Görögországot. Az áldott Peloponesusban, Naupliát kivevén, minden város, majd minden falu el van hamvasztva, sok ezer ember ölettett-meg, sok ezer fogságba hurczoltatott, mig végre Navarin' habjaiba a' vad gyilkos' flottája eltemették. Uj nap derült-föl e' szép, ez elpusztult paradicsomon, ezer 's meg ezer remény támadt minden kebelben, de olvassuk a' görög hirlapot, végetlen messze sejthetjük még ott a' szép remény' valóságát. — Gordon generál julius' 12kén ment-el Rumeliába, mint az ugy czimzett haramiák ellen küldött katonaság' parancsnoka. Tiszteli a' görög ezen érdemes férfit, de ellenzéssel látszik venni, hogy külföldi a' vezér, ebben a' kormány' bizalmatlanságát tapasztalván.

Görög 's magyar physiognomia közt olly kevés a' különbség, mint görög és magyar dolmány közt. Magyar levén 's barátja, még csak azért is barátja

*) E' czikkely, töredék egy utazó hazánkfijának leveléből, mellyet Athenaeből magyar borítékczím alatt hozzánk intézett 's mi annak érdekes tartalmából közölni kivánjuk azt, a' mi közölhető.

A' Szerkesztőség.

Hellasznak, mert innét vevők minden tudományunkat, görög-szabásu világoskék dolmányt csináltaték fejér zsinórra 's Missolunghi ellenében spanyol szakálomat levettem, hogy necsak bátrabban hanem nagyobb kellemmel 's haszonnal is utazhassam olly országban, hol a' sok gens d' armes mellett is sok veszéllyel jár az utas! Uj városok, uj faluk kelnek-ki mindenütt az omladékokból, de milly gyönge épületek, mellyeket mintha már látnék ismét lángoktól emésztetni! A' falusi ember kő-barlangban tanyáz, a' városi fa-sátorokban dolgozik 's issza kávéját, a' residentiában már fejér házakat is sokat látni föstett ablakdeszkákkal 's a' király (kivel olly örömest beszélnék Eleusisről; de király!) egy szerény kertiházhoz hasonló épületben lakik. Országutak, valamint Siciliában, nincsenek, a' görög férfi valamint a' görögasszony lóháton vagy szamáron jár, 's ezeken, valamint tevéken is vitetnek a' portékák. Kocsin még csak Argosbul Naupliába, melly két óra-járás és Athenéből Piraeusba, közel a' tengerparthoz, lehet járni. Azon utat, melly Naupliából Korinthnak vezet Athenébe, országutnak nem mondhatni. Vendégfogadók nincsenek. Többnyire szabad ég alatt, melly a' lankasztó nap után legkellemesb terem, kelle hajtóm mellett tanyáznom, míg lovam eledelét a' mezőn kapargatá. Néha nomarchos, eparchos vagy dimarchos házaiknál háltam, kiknek ajánlva valék. A' nép megelégületlen, a' német katona megelégületlen, a' sok bajor szerencsevadász megelégületlen, 's a' kormány? ezt nem tudom; csak azt hallottam, hogy Armansperg' két leánya phanariota férjhez menendenek. — Görögország' legnevezetesb részét beutazván, Athenében hat napig (ha! milly sok ez az elhült phantasiának!) késvén, egy angol gőzhajóval fogok Smyrnán, Konstantinápolyon 's Odessán által hazámba visszatérni, 's mit hozok magammal? pénz helyett kéziratokat és ásványokat; — „ah! mi kevés" — mond valaki — de elég annak, ki tapasztaláson 's még egy kis más egyeben — kivül, semmit sem keresett.

Theon.

UTAZÁS A' VASKAPU' KÖRNYÉKÉRE.

(Vége.)

Mi Ó-Orsovánál kiszállánk ladikunkból. Minthogy az ottani tisztség is a' herczeg elibe indult, 's utóbb Török-Orsován volt nála tisztelkedni, szükséges őrökkel el nem láttathatánk 's így a' Vaskapu' megszemlélésére fölvett utunkat, kénytelenek voltunk délutánra halasztani. Azonban, hogy az időt addig is használhassuk, megnéztük a' veszteghelyet, 's nem tudók eléggé magasztalni azon tisztaságot 's rendet, melly a' tág épületnek mind kül- mint belosztályaiban mutatkozik. — Elközelgvén nemsokára a' délutáni idő, magunk mellé vettünk egy orvost 's egy kir. harminczadi tisztet 's elindulánk Török-Orsova felé. Alig utaztunk fél óraig 's már Török-Orsovának (Adakali) partján, e' török szigeten találók-fel magunkat. — Itt mi egyenest a' vár felé, a' basa' lakására indultunk; de minthogy ő Milos herczeggel, kit jó előre europai izlés szerint terített asztalnál megvendégelt, egész Kladováig (Fetiszlámig) ment, őt honn nem találtuk, körülnéztük azonban udvarát, 's mennyiben külről észre lehetett venni, düledékhez hasonló lakházát is. Midőn a' basa' udvarába értünk, ennek szálas török vitézei közül egyet vezetőül magunk mellé fogadván, a' város felé indultunk; menet láttuk a' kertet, mellynek igen egyszerü deszkás-kerületü belsejében a' basa' három kéjhölgye tartózkodik; innen keresztül egy sötét és szemetes kő-födözet alatt elértük a' várost. Itt azonnal szemünkbe tünt a' sok fabolt (bazár), honnan a' basa jövedelmeinek nagyobb részét húzza. Egy török kereskedő-boltba, — átellenben a' kávéházzal, melly hasonlólag bolt-alaku faépület, — beállottunk; itt török árusunknak látván irántunk udvarias bánásmódját, hinni sem akartuk, hogy török származásu legyen, pedig mint később megtudtuk, nemcsak hogy török, de épen a' basának atyafia volt; ki is, látván, hogy idegenek vagyunk, számunkra azonnal feketekávét hozatott, mellyhez jóságra hasonlót nálunk, eddigi tapasztalásom szerint, alig találhatni. — Egyébiránt ott-mulattunk alatt, az elénkbe 's felénk jövő izmos termetü, bajnok-tekintetü török férfiak közt láttuk a' basának titoknokát, 's egy török imánt (papot), ki egyszersmind ügyészi hivatalt szokott viselni.

Itt jártunkban 's keltünkben egyetlen egy törököt se látánk dolgozni. — A' kávéházban, mellynek alja végig gyékénnyel van behúzva, egyik dohányzik, másik schakkot játszik, némellyik pedig Mekka felé fordulva buzgón imádkozik. Adásvevés-közben tapasztalók, hogy egyéb nemzetbeli zsibárusféle kalmárnak mintegy elvül szolgál eladó portékáját eskü mellett magasztalni 's ajánlani; a' török ellenben nem sokat beszel, hanem portékájának utólsó árát muselmani kitére, mellynél nagyobb esküt nem ismér, szokta kimondani. Török felebarátunktól rövid pihenés után elváltunk, 's menénk a' török mecseteket megnézni, — 's azt, mellynek épülete hajdan a' Minorita szerzeteseké volt, mind kivül, mind belől elég tisztának 's csinosnak találtuk, ez pedig annál szembetünőbb itt, mivel sem a' várban, sem az utczákon nem láthatók a' csinosságnak 's rendnek nyomát. — A' török mecset hasonlít a' zsidó zsina-

gógához, azon különbséggel, hogy az Allah szent nevének háza is, szintugy mint más köz-helyek, p. o. kávéház, 's a' t. alant gyékénnyel van behúzva, hihetőleg, a' mindenütt buzgókodni szokott muselmanok' kedveért; egy bizonyos része a' mecsetnek a' karzat alatt elkeritve szemléltetik; az egész hely szék nélkül 's pusztán áll, középtájan egy üveg gyertyakorona (Luster) mintegy 16 gyertyatartóval ellátva csügg-alá; — találtatik széltében több gyertyatartó, mellyek közül az egyik nagyszemü török-olvasóval van körülfoglalva; van benne egy szószék is, hol a' muselmanoknak az alkorán magyarázzák. — A' falban délszak v. is Mekka felé látszik egy tojás-kerekdedre kivágott vak-ablak, török irásokkal telve, 's előtte széles pamlag huzódik-el, 's általellenben láthatni a' basának barlang-alaku imádkozóhelyét.

Miután az imént megirt dolgokról, mint szemtanúk, ismereteket gyüjténk, vidorkedvü török kisérőnktül bucsút véve, csolnakra szállottunk, 's lefelé eveztünk a' Vaskapuhoz (Demir-kapi), azon helyre, hol mintegy másfél ezer ölnyire, viz-hosszant, 's 700 ölnyire egész viz-szélességben a' kőszirtek gulyák' módjára a' folyamban legelni látszanak, 's mellyhez a' hajós ha közelit, haja torzad-fel a' messze hallatszó nagy zugás miatt; a' hajón minden embert különös szorongás száll-meg, 's az előre képzelni szokott veszély miatt mindenkit védangyala partra int; — hol a' kősziklák 's ezeknek csucsai mintegy gerebenből kiálló fogak, a' vizet folyvást olly viharos duzaszkodó erőben tartják, melly által ott a' viz' sebessége a' gőzhajóét azon arányban mulja fel, mint négy az egyet. E' helynek veszélyteljes léte onnan is megfogható, hogy azon alkalommal innen tett visszautaztunkban már jóval feljebb, hol minden veszélyen tul képzelők magunkat, csolnakunknak egy vizalatti kőszirthez történt ütközése miatt, honnan csak fél óra mulva menekheténk, halálos veszélyben forogtunk;— ez azon hely, hol midőn kisebb a' viz, a' szirtek' kilátszó sürü fokai miatt e' nagy viztömegen, ugyszólván, száraz lábbal lehet keresztülgázolni; — ez végre azon hely, melly hazánknak Keleten üzetendő kereskedését, — megszünvén már az idők' javultával a' nemcsak hazánkra, de Europára is sok veszélyt árasztott napkeleti háborúk, leginkább akadályozza, 's ez által hazánknak jobb létre jutását mind erkölcsi mind természeti értelemben gátolja. Mi itten a' hajózás' veszedelmességéről min szemeinkkel győződtünk-meg; mert egy hajó, melly az Argo gőzös' számára 1452 p. mérő kőszénnel vala terhelve, az értelmes kormányos' minden ügyessége 's igyekezete mellett is törést szenvedvén, a' kőszirtek közt látók zúzottan heverni, 's jóllehet odaérkeztünk előtt csak néhány nappal történt e' baj, mellyből az akkor hajónlevők csak nehezen valának képesek éltüket kimenteni, még is odaérkeztünkig egy halandónak sem juta eszébe ahoz közelíteni. Ugyan azért igen érdekes volna e' szerencsétlen hajónak további sorsáról tudósitást nyerni. — Itt lőn határa a' mi négy napig vizen szerzett tapasztalásinknak. Noha az oláh fejdelemségben a' szembeötlő szép kies vidék, 's a' három óránnyival alantabb találkozó Trajan-hidnak nyomai igen kivánatossá tevék a' további utazást, mindazáltal hivatalos kötelességünk a' további ittmulatástól visszainte, 's ennélfogva folyó hónap' (auguszt) 2kán Lugosra haza érkeztünk.

Alsó Dunánknál az egész munkálatot átaljában tekintve, mivel e' tárgynak avatottja nem vagyok 's róla tökéletes tudományom nincs, tehát azt megitélni competens biró sem lehetek; mindazáltal, mennyiben ez alkalommal a' dologrul látás és előadás után fogalmam van, azt kell állitanom, hogy a' vállalat nagyszerü, 's az eddigi munkálkodás is minden várakozásunkat tul haladja; de egyszersmind nyilván meg kell vallani azt is, hogy még sok van hátra, minek csak tökéletes bevégeztével fogják a' késő századok csudálhatni, nemzetünk' alkotó szorgalmát. — Azonban valamint ama' nagylelkü hazafiban gróf Széchenyi Istvánban, mint ki ezen óriási terv' eszközlője, úgy hasonlókép a' biztossága alatt levő ezen munkálat' fáradatlan igazgatójában 's többi szabályozó társaiban teljes bizodalmat helyezünk 's reménljük, hogy a' türedelem 's állhatatosság — e' hatalmas két erény — mindig vezércsillagul fog szolgálni, e' munkába vett fölséges nemzeti vállalat' kivitelében. Századok' lefolyta alatt ez lészen azon pont, honnan egykor örökös fény áradand 's a' czélra törekvő munkás férfiakat minden kőoszlopnál becsesb hálaemlék halhatlanítandja. Igaz barátod

Unghváry János.

A' HINDOSZTANI DERVIS BUDA-PESTEN.

Pest, aug. 30kán 1835.

Kedves barátom! Csak szép Buda-Pesten lakni; mert itt majd mindennap láthatni ollyas mit vagy hallhatni, mi az embert kisebb vagy nagyobb mértékben mulattatja; igy mulattatott engem a' nemzeti Casinóban — hol, ezen nemzeti hasznos és szép intézet lelkes alapitójai' 's müvelt részvényesei' kegyes engedelmével, szoktam többnyire üres időmet ifjui hálás érzelmek közt mint vendég olvasgatással tölteni — ma délután egy barát, barát? — barát ám, még pedig hindosztáni! Ugyan mi hozhatta szegényt olly iszonyu messzeségü földről hazánkba ugy-é? honnét hozzánk még

madár se jár! — Bizony nem egyéb, barátom, mint azon vallási buzgalom, melly szerint, a' budai szőlőhegyek közt örök nyugalomban szendergő „Ró'sák atyja" nevü török dervisnek sírjánál néhány imádságot elmondjon: ez az, mi őt egyedül — mint maga mondá — minden pénz nélkül 's gyalog, illy messzi utra indítá. Szent kötelessége szerint 8 éve, hogy vándorol, 's még nyolczig vándorland. Felette tetszik nekem az ifjú báro B..ynak ezen idegen iránti viselete, ki igen sokféle szíveskedéssel volt hozzá; ebédet a' Casinóban adata néki, levesen és gyümölcsön kivül mást nem evett, bort pedig a' világért sem ivott. Ebéd' végeztével, miután a' báró ur a' Casino' minden szobájit megmutogatá neki, hivata egy törökül igen jólbeszélő görögöt, kinek is tolmácslata által ezeket tudatá velünk: Ő Hindosztánnak Zarándi városából való, mohammedanus, 29 esztendős, Abulatif nevü dervis. Azon föld, honnét való, Ádámnak, az első embernek születési helye, mellyre, midőn az mondaték neki, hogy Ádám itt született nálunk, azt mondá, hogy meglehet, de mint hogy nagyot vétkezett, innét az isten által elüzetett, és csakugyan ott halt-meg.

Kérdeték továbbá, ha van-e pénze a' kényelmes utazásra? Mire ő: nincs — ugymond — de nem is szükséges, mert ő a' jelen élettel igen keveset, hanemcsak a' jövendővel gondol. Midőn fekete kávéval kináltaték, felelé, hogy azért nem iszik, mert elmult már ideje; mindazáltal a' fagylaltat elfogadá, 's mosolygva eddegélvén, mondá, hogy ollyat éltében most eszik először, 's neki az különösen tetszik. Az üres csészét koránsem adta a' szinte jelenvolt inasoknak a' félre-tevésre, hanem az uraknak, kiket is egy vagy más akaratja' kielégítésére csak ugy könnyeden szurkálgata pipaszárával, használni kivánván a' bennök gyanított szíves indulatot. Ő báró B...nyit (ki iránt különös bizodalommal levén, annak többnyire teljesíté lehető kivánatit) Agának nevezé, 's az ő kivánságára, — bár kissé vonogatá is elébb magát, 's jót nevete, hogy még ollyasmit is kivánnak tőle — énekelt is két, egymást szerető hindosztáni fiatal párról, kik öregséget érvén együtt, mikor a' férj nejét tudakozá, hogy igaz hivő é vagy hitetlen? Mire az: Ha ifju-korunkban eszedbe nem ötlék azt tudakozni, minek azt vén-korunkban feszegetni; 's igy abba maradt — pedig a' nő keresztyén volt. Éneklésiről csak annyit irhatok: az olly különös volt, hogy a' hallgatók közt egy sem vala, kit az nevetésre ne indított volna. Várj csak, majd egyszer, ha együtt leszünk 's jó kedvem duzzad, utánozni próbálom.

De tán fogy is béketürésed, hogy a' furcsa vendégről ennyit irok, 's még is, hogy millyen, azt csak nem is érintem? Képzelj hát magadnak barátom egy éhségtől elsoványitott, vékony, közép-termetü fekete-szakálu, alabastrom-fejér fogu, honunkbeli czigányt, tejesfazék-formáju hosszú veres csalmával, sárga-újas, sötétkék szövetü kabáttal, igen igen bő 's ránczos török nadrágban, sárga szakadozott papuccsal, öve mellett rézből csinált pisztoly-forma tinta 's toll-tartóval, vasból készült rövid mankó-forma gyilokkal, mellyet, mikor térdelve imádkozik, földbe szúr 's a' Koránt 's egy mécset rá illeszt. Pogyászkáját, minthogy csak egy abrakostarisznya nemü viaszos vászonbul áll, mellyben uti levelét, 's némelly papiros-darabkákra irt jegyzéseit tartja, zsebébe is elvihetné, ha volna, de mint hogy nincs, azt egy darab háló-forma szövetbe, melly egyszersmind orrkendőül szolgál neki, takargatja; abba takarta ő a' báró' tisztes nevét is, még két uréval, mint valami magyar honi ereklyét, hogy azt hazája' fejdelmének megmutathassa 's dicsekedhessék, hogy a' magyarok közt milly jó emberek találtatnak még ollyan emberhez is, mint ő. Vagyok barátod

L. P.

A' HINDUK KÖZÖTTI QUAKEREK.

Ezen vallásfelekezet' tagjai Sad nevet viselnek, 's ugy látszik, hogy Britt-indiában nem igen számosak, de évenként egyszer bizonyos meghatározott helyen össze szoktak gyülekezni. Csak egy istent imádnak, a' minden dolgok' teremtőjét; és nem bálványozók. Azt állítják: minden ember egyenlő; ők senkinek sem bókolnak, és semmiféle rangkülönbséget nem ismérnek-el. Nem katonáskodnak és soha sem is kötelesek fegyvert fogni. A' férfiak' öltözetének tiszta-fejérnek kell lenni. Az arany- és ezüstékességet illetlennek tartják, de az asszonynak mégis szabad némi drágaköveket és tarka-szövetből készült öltözeteket viselni. Mindkét nemnek keményen titalmaztatik a' részegség, dohányzás, és ollyas valamit megenni, a' mi valaha élt. A' Sadok nem esküsznek, 's a' törvényszék előtt megelégesznek az önkényti vallomással. Élelmét mindenik tisztességes és becsületes módon tartozik keresni 's megszerezni. Ha szerencsétlenség 's t. eff. által elszegényül, őt hitfelei táplálják. Egy Sadnak csak egy felesége, 's egy asszonynak is csak egy férje lehet; a' házassági hűség' megsértése keményen büntettetik. Halál után a' jók — mint ők, hiszik — örök boldogságba jutnak, a' gonoszok' lelkei pedig oktalan állatokba szállnak. Pokolról semmit sem látszanak tudni. Egy szent könyvük van, mellyről azt hiszik, hogy bizonyos megihletett férfitól, isten' parancsolatjából, kapták legyen.

REJTETTSZÓ.

F—el paripádat szoktam igazgatni,
L—el a' vizekben nagy télen vágatni.
K—val a' nefelejts büszkén dicsekedik;
Sz—el az elfáradt testnek kedveskedik.
Ny—el meglelsz Hont és Fejér-vármegyében.
P—vel német vagyok, találsz sok helységben.

Szűcs Péter. N. Kőrösön.

A' 72dik számu rejtettszó: Gubacs.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

74. szám — Pest, september 16kán — 1835.

Isten hozzád! *)

(Lord Byron' „Farewell"je után angolból.)

Isten hozzád! 's bár örökre
Számkivetsz, Isten veled!
Nem bocsátsz-meg; szűm ezekre
Még sem lázad ellened.

Vajha nyiltan állna mellem,
Hol pihent gyakran fejed,
Rád ha jött szunnyalmi kellem,
Melly kerűli most szemed'!

Vajha minden érzeményit
Keblem láttatná veled;
Tudnád, szánva dult reményit,
Kár volt azt ugy gyötrened.

A' világ ezért dicsére
'S káromon nevet talán;
Sértsen bár ez álnok' bére
Melly örvendez más baján!

Büntetést ha kell viselni,
Csak az egy kar ejthetett,—
Melly iként tudott ölelni, —
Nem gyógyulható sebet?

Megcsalódol! Szenvedelmi
Láng fokonként húny csak el;
Egy csapás két szív' szerelmi
Láncát nem bonthatja-fel.

A' tiéd fog élni, verni —
Az enyim, sebhedve bár;
'S szüntelen gondúl gyötörni:
„Nem jövünk mi össze már!"

Bánat rejlik e' szavakban,
Melly keservesb mint halál,
Minden hajnal árva lakban
Özvegyűlt ágyban talál!

Majdha lelked' vígasztalja
Gyermekünk' első szava,
Véle, ah! fülem nem hallja!
Mondassd akkor ezt: a p a!

'S majdha csókod' csókkal váltja
'S a' kicsinyke kéz szorít;
Emlegessd, ki élted' áldja,
Mint őt egykor érzetid!

És ha arcza emlekeztet
Rá, kit most kerül szemed,
Szűdben az tán rengedeztet
Egy hozzám még hű eret!

Számtalan hibám' ismerted,
Ah nem őrült lelkemet! —
Dult reményem, bár leverted,
Téged mindüvé követ.

Elbizásom véget ére;
Megtöréd negédemet,
Egy világgal melly fölére; —
Lelkem is elhagy veled!

Késő! Minden szó hiában
És hiúbb még, mert enyém,
De utat tört lángzatában
Búm, 's én nem fékezhetém.

Isten hozzád! — Elszakadva
Minden szentebb kötelék —
Szív-aszalva, elhagyatva! —
A' halál mit tudna még?

Lukács Mórica.

III. VALENTINIÁN ROMAI CSÁSZÁR' ÉS ATTILA HONG-ÁR VEZÉR - FEJDELEM' REJTVÉNYES LEVELEZÉSEIK.

(Atilla, Etele, Etel, Hongnu, Honn, Hunn, Hong-ár.)

A' maig szakadatlanul fenálló chinai roppant birodalom (mellynek kezdetkora — még a' legmagasb chinai történet-időkön is felülszárnyal) ámbár egyik hatalmas ujító császárja Chi-houang-ti ez előtt 3048 esztendővel tömérdek könyvet megégettetett, mind a' mellett is (mivel mindent, valami csak lángok által hamuvá lőn, elég okosak voltak a' chinai tudósok masunnan fölelevenithetni) már 4192 év előtt uralkodott Yao nevü fejdelmekori nevezetes polgári alkotmányáról 's a' t. képes emlékezni iszonyú gazdag könyvtáriban. Azon érdemesebb tudományos régi munkák közt, — mellyeknek 160,000 kötetre terjedő csinos ujra-nyomtatásához fogott a' chinai kormány ez előtt 62 évvel — csupán a' történeti munkák mintegy 22000 kötetnyire teltek már eddig; — olly halom kincsek! millyeket egyedül az ó-világba legmesszebb felható China torlaszthat iszonyú birodalma' közepében együvé.

A' kereskedést 's tudományokat gazdagon gyámolító — angol-keletindiai társaság' összeköttetése Chinával, 's a' franczia tudós akademiák' szorgalma, a' chinai nyelvet, irást, tudományokat 's a' t. megismérteték Európával: ezeknek köszönhetjük, különösen a' régibb történet- 's földirásból Magyart leginkább érdeklő hires „Hunnok' historiájának" idős és érett alakban lett ujjá-születését. Ezek által tudhatjuk már, hogy ama' hatalmas nép, melly a' chinaiaknál Hong-nu, a' romaiaknál pedig Hunnus néven isméretes, keleti Ázsiában, Chinának éjszaki szomszédságában, ez előtt 4 — 5 ezer esztendővel 's akkor lakott már, mikorra csak a' chinai történetirások emlékezhetnek. E' hatalmas néppel versenygének 's háborúskodtak legtöbbet a' chinaiak, e' nép ellen rakták birodalmuk' szélin hegyenvölgyön áthuzott ama' mintegy 400 mérföldnyi hosszu, 4—5 öl magas, $3\frac{1}{2}$ öl vastag, legalább is 2000 esztendő óta maig fenálló védfalat, jobbadán gránitkőbül (millyennel Europa még eddig nagyobb városiban csak az utczák' fölszinét is alig képes beültetni), olly kőfalat, mellynek tetején 5—6 lovag egymás-szélitben könnyen nyargalhatott, 's mellyen 100 ölnel kisebb nagyobb távolságokban 6—8 ölnyi magas, vaskos — mintegy 20,000 őr- vagy védtorony emelkedek, — 's ezeknek megerősítetéseül egy millió fegyveres — kevés volt! Rémitő vala azon erő, melly ellen illy iszonyu gátokat kelle rakni!? Hogy még is — nem annyira ezen kőfal, mint maga a' birodalom — a' hunnok' árjának sodrát végpusztulás nélkül kiállhatta, könnyen megfogható, ha tudjuk, hogy, a' hunn fejdelmek' családjában benső villongások dühöngtek, 's hogy ezek miatt végre a' hunnok' nagy országa kétfelé — éjszaki 's déli fejdelemségre vagy Tanju-ságra ('s tán főtanyára?) szakadt, az előtt

*) Költészünk ezen hires elegiáját 1816ban dallá, nagy szivét nem-értő szükkeblü nőjétől 's hazájától örökre elváltakor. A' társasági bevett szokásoknak minden egyéb szabadsága mellett szolgailag hódoló angolnép, a' tűzindulatú 's szabadelmű Byront, kit mint költőt imádott, mint embert kárhoztatá, 's ez szellemi hazáját csak utóbb lelé-föl a' vitéz Hellaszban, kinek szabadságáért meghalván, ön apotheosisét üllte. — A' ki tudja, milly nehéz Byront angolból magyarra, forma 's értelem szerint hiven forditani, a' fentebbi forditás' hijányait nem fogja igen szigorún megróni.

1783 évvel. A' déli hunnok idővel, mindenestül a' chinaiakkal olvadtak együvé 's tán a' régi Europa' szerencséjére, de annál nagyobb veszteségére a' Magyarnak, minél kevesebben dicsekhetnek ma már igazi Hong-ár eredetükkel. — Az éjszaki hunnok, 45 évvel bontakoztuk után, csakugyan kiszoríttattak hajdani tanyáikból,'s kiszoríttatásuk óta, miután előbb még a' persák' történetiben is hiresekké tevék magukat — vitéz fejedelmeik alatt ujra 's még jobban elhatalmasodva, 280 év tölt-el, midőn Európa' határit elérték, Kr. szül. után 374ben.

Itt már tudjuk, hogy akkor, midőn a' vitéz hunnok' árja a' Tiszát mosta, milly lábon állott Europa 's kivált a' hires romai birodalom? Hanyatlásnak indult már ez, több tartománya az igát eleinte nyakáról lerázni 's utóbb — nem ujat ugyan, hanem csak a' régi viselt igát — Roma' nyakára emelgetni kezdé 's már ekkor a' megromlott erkölcsü romai császárság, keblebéli zudulatok 's ne ki vadított europai népek ellen védé magát 's csorbult birodalmát, midőn más felől Németországon keresztül az Alpesekig 's Rajnáig tolult a' hunnok' árja, melly az europai háborgó népek egyaránt végromlással ijeszté. Eddig ugyan még csak a' keleti császárság' tartományit hóditák-meg a' hunnok, de Attila alatt iszonyu erőre kapva, Pannonián keresztül már Galliába is mélyen benyomultak; melly időben Attila egyszersmind a' chinaiakkal lépett szövetségre a' megzabolázlatandó Seu-sen-ek ellen, kik roppant birodalmának keleti végeit háborgaták — 's igy, közel Chinától a' fekete tengerig, innen pedig egészen Galliáig, részint elfoglalt tartományai, részint adófizető 's rendbeszedett népei valának Attilának. Illy iszonyu birodalom' nőtten növését, annyival inkább igazgatását, kül's bel nemzeti erő 's nagy tulajdonokkal biró kormány nélkül, gondolni csupa képtelenség! Illy magasról szállva magyar ivadéka, száll, száll, mig sastollát szálig nem vedleszti — 's akkor aztán pihen —

Az Attilával egy-időben élt utálatos III. Valentinián romai császár' uralkodása megromlott 's alattvalóitól is gyűlölt vala; katonái többnyire idegen 's bérlett szolgákból álltanak, kik a' hajdani hires legióknak koránsem haláltevő unokáji (Valentinián szerint) hanem — kivált hazafias vitézségre nézve — csak árnyékai voltak; illyen körülmények közt, Attila' hóditásait feltartóztatni lehetlen vala. Köz ohajtása volt ugyan Romának, a' többi europai népek közt leghatalmasb 's müveltebb hunn nemzettel — bármi föltételek alatt is — inkább szövetségre lépni, mintsem vagy az igából kitört europai vad népekkel cserélni-fel uraságát, vagy a' mi szintugy bizonyos volt, Attila' rémitő hadaitól erőhatalommal örvénybe sodortatni. A' jótékony béke, Valentinián' testvérhugának, Honoriának, Attilával leendő egybekelése által vala létre hozatandó; de, mivel Honoriával együtt a' nyugati birodalomnak csak fele lett volna menyasszonyi járandóság, ámbár Honoria jegy-gyűrüt is külde már Attilának, Valentinián megtagadta tőle hugát 's következő rejtvényes irásban adá azt tudtára Attilának „HONORIAMACCORADOMNECEDAMHONFIATHABEVESEDROMAMVRAMAGATMENTIATILLALEGIONECEMESTIRATAVALENTINIANVSIII." azaz: *Honoriam ac cor ad omne cedam Hon! fiat habeve sed Romam uram. Agat menti Atilla, legio necem est (edit) irata. Valentinianus III.* Vagy: *Honoriám' akkor adom neked — ám Honfi át (által), ha beveszed Romám'; ura magát menti. Atilla leg' (légy) jó nekem. Ezt iratá Valentinianus III.* Illyen levél ada okot Attilának, hogy, mielőtt utólsó csapást ejtene a' romai birodalmon, ő is hasonlóul 's némelly szavaiban még élesebb ironiával feleljen 's ollyakat is jókor tudtára adjon Valentiniánnak, miket — ha hallgat — kikerülhet vala: Attila' leveléről emlékezik ugyan a' „Magyar régiségek" könyve, de mivel belőle Valentiniáné egészen, sőt Attiláénak is eleje kimaradt, ezen hijányok miatt homályos az, mi vihette az egyeneslelkü Attilát arra, hogy illy olaszos keveréket adasson-be Valentiniánnak hunn-pohárból?! Mint válasz azonban érthetőbbé válik Attila' levele „HONGARTATARMAGAMISVELOCSACARMAVERECEDESLEGIENROMAATESTVEREHONORIAESVRGETINTENECABERESIDESVITESIDESTAMARIAITFELCELACASTANIVELAEDEDIVTIVSESTORVENSHAERENTIROMAESTATILLA." azaz: *Hong artat arma gamis velox ac arma, vere (v. verae) cedes legi, en Roma, at est vere Honoriae, surget in te, necabere, sides, vites, idest amari ait fel cela casta nive laede diutius esto ruens haerenti Romae stat illa.* Vagy: *Hong-ár, Tatár, magam is velök, 's akár ma verekedés legjen (legyen), Roma a' testvéré Honoriáé, sürget, intenek a' béresid és vitézid, ezt a' Marjait fel kel (kell) akasztani veled edjüt', jus és törvén sherént (szerint) irom ezt Atilla.* A' diákozatnak magyarositással egybefüggő leghelyesebb szószegedelésiben 's magyarra forditásában a' historia 's régi irásmód legjobb utmutató; — a' Marjai vagy Marianus, Marius rokonságabeli volt, 's vagy a' rejtvényes levéllel Attilához küldött követek közül egyik (kit Priscus jobban megnézhetett volna, kivált ha akkor is merte kisérgetni, szokása szerint, az Attila elibe járuló követeket) vagy hihetőbben ama' minister volt, ki nem különb tanácsokat ada Valentiniánnak, mint Arcadius és Honorius nyomorú császároknak Rufinus és Stilico szépnevü ministerek.

Ezen levelezésből ugy látszik, hogy Attila maga irt választ 's ennyire csakugyan érdemesnek tartá a' diák nyelvét, mint szinte az is — hogy Valentinián, ha beszélt is hunn (ha tetszik magyar) nyelven, ámde ő maga irni nem tudott; minden esetre szükségesebb 's nagyobb fontosságu volt a' romainak hunn nyelvet tanulni, mint a' mai magyarnak halottak' nyelvén készíteni magát — 's még se tudja, hová?! Annyi bizonyos, mint Alcyonius is L. II. de exilio irja, hogy Attila — bár, mint fejdelem' fija, tudományos czélból több nyelvre is tanítatott — nemcsak országaiban tiltotta-meg a' diák beszédet, sőt olasz országba tanítókat is rendelt nemzeti nyelve' virágoztatására.

Mi követte ezek után a' romai birodalmat? Valentinián csakugyan megöletek, 's Attila adá a' halálos csapást az egész birodalomnak, melly alatt — bár Valentinián' megöletése után emelgetheték is még császárok fejöket, de minthogy alig husz esztendő alatt is kilencz császár üzte 's ölte egymást a' császári széken, 's a' Valentinián korabeli Aëtius hadvezér, vala Romának legutólsó derekabb embere — összeomlott ama' nagy alkotmány, mellynek csekély omladékin már ma csak kórók 's dudvák mutatkoznak.

F. G.

FRANCZIA GALANTERIA.

(Lytton Bulwer után.)

A' párisi kisebb szinházak' egyikében jelenleg egy szindarab adatik, mellynek neve „Pourquoi.“ A' publicum igen kedveli azt; mindenki látni akarja 's mindenki felkiált: „milly igaz! milly természetes!“ Miféle szindarab lehet az valljon? Két házas barát él egymással ugyanazon házban. Az egyik jó barátnak hitvese charmant, ő mindig kész engedelmeskedni 's magát szivesnek mutatni; a' mit férje akar, az neki törvény; e' házas pár igen dicséretes életet folytat 's a' férjfi olly szerencsés, millyen egy férjfi mint férj ez ég alatt csak lehet.—És valljon a' másik pár? ezek közt a' perpatvarnak soha sincs vége; az asszony saját akaratot követel magának, csekélységekben szintugy mint fő dolgokban; zajog, lármáz, pattog, ha ellenmondást tapasztal, szóval: e' jó dáma az ő morgó de még is alázatos férjének annyi bajt szerez, mennyit csak szerezhet. Az ember a' szerencsét és szerencsétlenséget nem láthatja nagyobb contrasztban egymás mellett, mint e' két háztartásban. Ugyan miért olly ritka példája egyik a' szelidség 's engedelmességnek? miért olly utálatos czivakodó lidérez a' másik? Ihol a' Pourquoi. Azon nő, ki előtt az ember teljes joggal magára keresztet vet 's életét sldja, olly hív mint e' földön Éva' leányától csak kitelhetik; azon nő, ki nekünk szelid lénye miatt olly igen tetszik, egy cselszövényes asszonyállat. Halljátok tehát franczia férjek! távol legyen tőletek azon hiedelem, hogy nőitek szüzek, egyszersmind jámborúl neveltek lehessenek; ezek olly tulajdonok, mellyek egymással soha sem férnek-meg. Nektek vagy azt kell elszivelni, hogy szemeiteket karmolják ki, vagy azt, hogy megszarvazzák fejeteket. Ez azon Farce, melly olly nagy köz érdeket nyert, ez azon szép erkölcsi rajzolat, mellyet a' publicum olly igaznak, olly természetesnek talál. — Azt meg kell Angliáról vallanunk: hogy ha ott a' gyám- 's dajkaházak telvék is zabgyermekekkel; ha mingyárt a' főváros' utczái a' Grosvenor-square, St. James-square, Hill-street 's Charles-street hemzsegnek is olly asszonyszemélyektől, kiknek charakterét itt közelebbről nem rajzoljuk: még is az erkölcstelenséget 's elfajultságot a' köz vélemény alacsony 's büntetésre méltó véteknek tarja. Nem rég bizonyos szegény asszony bevádlott egy kéménytisztitót, mivel ez őt meggyalázta, azaz: megverte. 'S mit felelt a' kémény-tisztitó? tagadta-e tettét, vagy pedig igazolta? — Nem! ő kérdezi a' vádló asszonytól: ha nem él-e tilalmas összeköttetésben bizonyos foldozó vargával, 's mivel ez reá csak ugyan bebizonyult, a' kéménytisztitó rögtön diadalmi örömmel fordult a' bíróhoz 's monda: „No's, mit mond ehez uraságod?“ — Francziaországban illynemü vétségek se nem botránkoztatók se nem meggyalázók. Azon asszony — mond La Bruyère — kinek csak egy szeretője van, azt mondja, hogy ő nem coquette (kaczér), kinek pedig több van egynél, azt mondja, hogy ő csak coquette. Egy szeretővel bírni — ez egészen maga rendén van, és heves szenvedély épen nem szükséges, illy gyarlóság-mentegetésre. Ninon Lenclos, kinek nézetei a' most élő nemzedékre egész erejök-'s egyszerüségökben örökségül szállottak által, igy szól: „A' mi egy férjfihoz csatol vagy vonz bennünket, az nem mindig szerelem, hanem megegyezés nézetekben 's izlésben; bizonyos szokás, őt látni 's vele beszélni, bizonyos szükség, hogy az ember igy önmagát kikerülje — la nécessité d'avoir quelque galanterie.“ Galanteria, igy hangzik azon szó, mellynek jelentőségéről minden társasági kimüveltetésünk' daczára is még mindeddig tiszta fogalmunk nincs. A' Galanteria bizonyos neme a' ledér, meleg 's nemplátoi barátságnak, melly egészen megegyező a francziák' szeretetre méltó, csapodár (frivol) charakterével. Igaz szenvedély itt nem vegyül játékba 's ugyanazért balga tettekről sincsen szó. Száz asszony közül csak egy sem fogná azon férfiút, kit férjének nevez 's megcsal, azon kedvessel fölcserélni, kit ő soidisant imád. De mi a' férfiakat illeti, épen most egy történet jut eszembe. Bizonyos asszony, ki férjét jobban gyülölte, hogysem rend szerint férjet gyü-

lölni szokás 's szeretőjében nagyobb kedvet talált, hogysem rendszerint történni szokott, ezen utólsónak javaslá, hogy vele szökjék-meg. Midőn a' szerető férj olly meglepő 's különös javaslat feletti álmélatából föleszmélt, 's ezenfelül meggyőződött, hogy parancsnok-asszonya e' dolgot komolyan veszi, arczát sötét redőkbe gyüjté 's monda: „Ön tudja ma chére, hogy férje legjobb barátim' egyike. Én szeretni fogom Önt, valamig csak Önnek tetszik — férje' házában — ez a' barátságot nem sérti-meg, de hozzá illy rosz baráti szolgálatot bizonyítani 's Önnel megszökni, — már ezt, ma chére, nem tehetem!"

(Folytatása következik.)

A' TÖRÖK ASSZONYOK.

A' rabszolgavásár Konstantinápolyban az egyetlen egy, melly Europában létez. Ki azt meglátogatja, fájdalmas érzéstől fogódik-el; mellyet azonban kijelenteni nem szabad. Ha valaki szánakozását férfiak' jelenlétében akarná mutatni, ugy azzal igen megbántaná őket. Szivét otthon kell hagyni az embernek, midőn a' rabszolga-vásárra megy. Azonban ne képzelje senki ezen piaczot valamelly utálatos börtönnek, vagy vágószéknek, hol a' szerencsétlen áldozatok' fájdalmas kiáltásinál egyebet nem hallhatni. Koránsem; a' rabszolganők' érdeke azt hozza magával, hogy ezen kereskedésben bizonyos szelidség uralkodjék, mihez idővel hozzá is szoknak. A' török nem szokta a' szegényt keménységgel, az idegent gyanakodással magától elutasítani; hanem az elsőt örömest gyámolítja, az utólsót pedig szivesen látja 's barátságosan fogadja. A' rabszolganő' leánya törvényes nőjévé, 's a' rabszolga, örökbe-fogadás (adoptio) által, fijává lesz. A' boldogságra vivő ut egyik előtt sincs elzárva. Maga a' nagyur is rabszolganő' fija, 's a' török asszonyok nagyobbrészint vásárlott rabszolganők. A' török' fényüzése haremében áll. Feleségeinek számát azon tekintet határozza, mellyben áll, 's egy főrendü status-tisztviselőnek, ha hitelét el nem akarja veszteni, feleségeire sok költséget kell fordítnia; — ez pótoljaki a' mi udvarló szolgáinkat, tánczvigalminkat, vendégségeinket 's páholyainkat a' játékszinben.

A' VERÉS MINT JÓAKARAT'
ÉS SZERETET' JELE.

Müveletlen embernél a' természet is durva 's idomtalan módon mutatkozik. Mit a' müvelt ember csufosnak tart, azt a' müveletlen tisztességesnek tekinti. Sok bárdolatlan nép a' verést hajlandóság' ismertető-jelének tartja. Ha a' férj nőjét meg nem veri, akkor ez azt hiszi, hogy férje őt nem szereti. Ezen hiedelem több vad népnél uralkodik Amerikában, Ujhollandban 's a' t. Korábbi időkben az oroszok is igy gondolkodtak, ők a' megfenyitéseket nemcsak örömest türték, hanem azokat szeretet' jeleinek is tartották. Heberstein gyakran hallott orosz szolgákat arról panaszkodni, hogy uraiktól már régóta nem kaptak ütlegeket, vagy legalább nem elég jol verettek-meg. Ők ezen panaszokat azért tevék, mivel azt gondolák, hogy ütleget nem kapván, uraik nincsenek velök megelégedve, vagy legalább hidegséggel viseltetnek irántok. Ugyancsak Heberstein, egy Jordan nevü német kovácstól, ki orosznőt vett-el, hallá, mikép felesége gyakran panaszkodott, hogy szerelme iránta meghült, 's midőn férje ellenkezőt vítatott, nője felelé, hogy ő mégnem tapasztalta ennek semmi jelét. „Hát micsoda jelét kivánod?" — kérdé férje. „Te még engem soha sem vertél-meg!" — válaszolt az asszony. A' kovács beszélé, hogy azután nőjét jól meglazsnakolta 's hogy ettől fogva őt az sokkal jobban szerette, mint azelőtt. Ezért Oroszországban a' házasulandó férfi legelső dolga — uj korbácsot vásárolni.

ANEKDOTÁK.

Bizonyos gyümölcsárusné meg akara büntetni egy fiút, ki gyümölcseinek legszebb darabjait eltulajdonítgatá. „Halljad fiam! — szóla boszuját titkolva az árusné — jöszte csak ide, mondok valamit. „Az ifju észrevevén szándékát, válaszolá tovább-haladtában." Ej mentsen isten! ollyan kis fiúnak, mint én vagyok, nem kell mindent tudni.

Faluról pesti vásárra jött D* asszonyság, ide 's tova vezetgeté leányát, ki csak most lát vala előszer várost; 's ennek S* czukrász' boltja tünt leginkább szemébe. Leülének tehát a' vendégek' számára csinosan teritett asztalka mellé, 's adatván két portio fagylaltat — a' kisasszony mohón neki esék az övének, de alig izlelé-meg, már is mondá „oh jaj, be szörnyü hideg! ugyan melegittesse-meg egy kicsit mamikám!"

Külkey Vilmos.

APHORISMÁK 'S ELMESZIKRÁK.

Az ember soha sem elégszik-meg szerencséjével, de mindig megelégszik eszével és szivével.

Ki magával mindig meg van elégedve, az ritkán van másokkal, 's még ritkábban mások övele.

Ne higy a' külszinnek! A' dob legnagyobb zajt indít, de belől még is csak szél van. Melly kerek legrosszabb a' kocsiban, az csikorog legjobban.

REJTETTSZÓ.

Egészen szükséges abrak után lónak;
Három ha fillért kér, adj a' nyomorúnak.
Két végső m' használhadd hegyen is völgyen is;
Vég három visszásan jó nappal 's éjjel is.

Sz. Ig. Zala Vből.

A' 73dik számu rejtettszó: Fék.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

75. szám Pest, september' 19kén 1835.

PÁSZTOR-ÓRA.

Mosolygsz az énekes fölött
Szerencse' magzata!
Mosolygsz, ha lelkén bánat ül—
'S busongás — szózata?

Mosolygsz, ha vérző fájdalom
Fakasztja könnyeit —
Siratva a' gyöngy ifjukor'
Letünt reményeit?

Pályánkon, ah! fény nem dereng,
Nem földi üdvsugár,
Mellyen nyugalmas béke-lak
Szelíd örömre vár.

Pályánk kelettől nyúgatig
Tövíseken vezet,
Csak képzelet, csak lant miénk
Ezt nyujt a' Végezet.

Láng-képzelet, melly karjain
Fénykörbe ringat-ált,
Hol kéjmerengve láthatunk
Sok bájos ideált.

'S titkon borong's gyul érzetünk
Nem földi képekért,
Valót feledve és jelent
Egy pásztor-óraért.

Hol ajk remegve ajkon ég,
'S kéz kézben reszkedez —
Lélek hajol lélek felé —
Szív szívnek mennye lesz.

'S a' pásztor-óra—a' dicső —
Mint nyár' felhője fut,
'S az élet ujra a' való'
Zordon fagyára jut. —

'S igy istenűlés 's kéj-özön
Csak álom 's képzelet,
Még is szelíden tünteti
Képét emlékezet!

B—y Mihály.

RÓBERT.

Mozdulat nélkül borúl, márványszoborként, Róbert haldokló apja' tetemeire, végleheletét kivánván felfogni, az örökre elszállandót, mintha általa tulajdon szivének — melly elfásult és nem ver — akarna életet adni.

„Ébredj fiam, szól az örökre elváló ősz, erő kell az életre és bátorság, az ut mérhetetlen nagy, veszélyei számtalanok."

‚Merre forduljak, apám! miért hagysz-el engemet, vezetőm?'

„Kebledben vezetőd fiam, ne kövess mást; az nem fog vinni sötétnek; áldásom reád!"

Miként részesülnek a' halandók azokban, miket testi's lelki tulajdonoknak nevezünk?—Mindenütt fájdalommal küzd az ész. — — Az osztás nem egyenlő, a' részek nem egyértékűek. A' nagy tömegek, a' fajok, valamint az egyes tagok, kitünő jelét hordják a' határtalan különbözésnek. A' lélek' képezhetése a' fő hatalom' vég nélküli erejének bámulására vezet. Az egyenetlenség' okát az ész meg nem foghatja, de a' lélek nyugalmát leli abban, hogy az a' tökélyedésnek szükséges föltétele.

Róbert mély érzést, élénk képzelőerőt és gazdag elmét nyert. E' tehetségek okos vezetés által fejledeztek-ki, — mert a' nevelés vezető, vigyázó és védő, de soha nem teremtő — a' játszi gyermek reménnyel telt ifjuvá, az ifju cselekvő emberré vált.

Itt a' férfiúi kor; felnyilik előttünk a' világegyetem' kapuja, örömreszketve lépünk elibe a szentségnek. Tagjává váltunk az emberiségnek, részt-venni szomjazunk munkálkodásiban, oltárán örök esküt rebeg röpkedő lelkünk 's mint vagyunk, egészen áldozatúl ajánljuk lelkünket.

Haladunk. Melly tekintet, melly tömérdek keverék, mi tolongás! Mit hatalmas egésznek véltünk, osztályokra, csoportokra szakadt: az egyes osztályok ugyan annyi különös tagra, mennyiből állnak. Az egészet összetartó erő és lélek sehol; egyesség: mese; egyenlőség: hideglelési képzelgés; közjó iránti szeretet: gyávaság; szabadság: regényes álom. Az osztályok' tarka keveréke különféle ugy nevezett társasági helyzetekből áll. Kábító szövevény, alaptalan semmi. A' teremtmény nem bírja-meg a' halhatatlan lélek' komoly tekintetét, állati tulajdonai erőt vesznek rajta.

A' csoportokat ne nézd közelről, halandó! ne vizsgáld alkotó részeiket. Szédítő fényben ragyog a' dicsőség, a' hatalom, holott csak szemfényvesztés. Hányd-el a' tündöklő kövecseket, érczeket, czifra rongyokat, gyáva játékokat — 's olvashatod alattok a' nagyravágyást, büszkeséget, 's láthatod, hogy követik őket nyomban szülötteik: az irígység és gyűlölet. Kényelmes önelégüléssel forog számtalan álorczákban előtted a' haszonlesés. Körülforog, utánok csődül a' csorda, mint halsereg tátott szájjal a' hajót, morzsákat lesvén.

Erő zárja-e ki az erényeket, vagy ezek nem férnek-meg a' tömeggel? Tán egyik sem; de bizonyos, hogy erény, lélek és ész örökké magányosan volt.

Előtted az út: fény, hír, név, tekintet, tisztelet, szeretet; keress! Előtted a' dicsőség, halhatatlanság, függetlenség, szabadság; válassz! — Róbert választott, láng betükkel írva keblében: IGAZSÁG, EMBERISÉG; de külső jegy nem czégérezi. Szegény Róbert a' többi lángoló lelkek' utjára tért 's legnemesb érzelmei egymás után hajótörést szenvedtek a' társaság' szikláján. Forró szeretet, nagylelküség, barátság, jótétemény, bátorság 's minden, ezek' számába tartozó nemes indulatok egyenként elsülyedtek 's mintha alchymista' üstjeiben egybe olvasztattak volna, nem maradt a' fenéken arany helyett egyéb salaknál: a' fagyos tapasztalásnál, 's ha híven követve is belső vezetőjét, forró érzelmeit a' jó és nemes iránt megmentette, a' szenvedőnek, az elnyomottnak segédkart nyujta, hol lehetett, az igazság' ügyét támogatta, érzé még is az egyesnek parányi erejét.

Háladatlanság, kétszinüség, csalárdság, árulás szomoríták ugyan, de tovább nem kinzották, ah! ifjusága' igéreteitől vérző szívvel vett bucsút.

Júlia, gyenge kora óta szebb és jobb fele volt Róbertnek; egy testesült angyal, menedéke a' küzdőnek. Csak Júlia értette, érzette Róbertet; őrangyalaként lebegett körüle minden lépteinél. Ki e' két lényt együtt szemlélte, a' görög mythosz' gyöngyörű foganzatát sejdíté. Júlia és Róbert nem két testvérlélek, hanem egy volt két boritékban. Júlia Róbert vala, ennek tapasztalása nélkül, léte szeretetbe mártva, mellyet az egész teremtményre kiterjeszte, szent hite az örök lényben, ki maga is örök szeretet, erőt adott a' gyenge nőnek. Ha Róbert a' szünetleni lélekharczból megalázva tért vissza Júliához 's egy pillanat által közlé szíve' sajnos állapotját, Júlia' mosolygása, mozdíthatatlan hite új viadalra birták. Ha itt ott fáradozásai sikert látszottak érni, derült homloka már távulról értésére adá Júliának szerencséjét; illyenkor Júlia köszönettel veté szemeit az égre, tőle sok illy pillanatokat kérve Róbertjének. Bár mihez fogott Júlia, a' jó következés szinte bizonyos volt; kihez közelített, annak viszonszerelmét azonnal megnyerte. Mi ez? kérdé szomorodva Róbert; itt van e a' szív és ész közti különbség? itt van e a' boldogság' és boldogtalanság' határa? Mint az anyja' kebléből korán kicsalt virág, tavaszi dértől megfonnyasztva elhal, úgy hervadt, hanyatlott és halt-el Júlia. E' földi levegő éles vala a' gyengéd érzékeny lénynek 's elköltözött. Másod ízben lebbent fekete szárnyain a' halál Róbert' szemei elébe és mélyen elborult vala; eme' rettentő szó: magad megrázta lelkét. Enyhülés után eped az elhagyott; hová? merre? Az ó-világ ismeretes előtte; az emberiség' bölcsőjének pompás romladékai sajnos emléket nyujtanak; a' társaság' bajai, betegségei csak nevelik a' fájdalmat. Az uj-világba tehát! az emberiség' ifju reményeibe! e' gondolat feszíté lankadó erejét. Oda, hol a' természet' óriási karja kedvelt képzeményit is óriási mértékben adá; oda vonzák vágyai, mintha valamelly gyönyörű phantasiáját ott szándékoznék létre hozni 's már előre az emberiség' menedékhelyének szentelni.

Büszkén úszik a' kéjelmes készületü hajó, dicső munkája a' merész emberi elmének; készséggel veszi-fel az utazót, ki életét bízza reá. A' vitorlák kifeszülnek 's a' hajó hatalmasan szeldeli a' tornyosuló hullámokat. Róbert' szivén fájdalom van elborúlva; nem hagy ő hátra senkit, a' partról nem int utána semmi kéz; kedveseit hideg föld takarja. Utitársai élénk örömmel néznek nyugat felé 's a' szomorgóhoz nyájas barátsággal közelítnek; Róbert' komoly arczából fájdalmas mosolygást csal-ki szivességök.

A' hajó' vendégei egy nemzetséget képzenek; az együttlét, közös öröm 's közös veszély mind annyi kötelékei a' barátkozásnak; itt egy kis körben a' föld' majd minden országinak lakosai közül van egykét tag legalább 's a' Bábel' kisded másolatát mutatja. Eleintén csak az illedelem közelíti az idegeneket egymáshoz, de később az eszmék' és tapasztalások' közlése szorosb egybefüződéseket alkot.

Róbert' szive csöndesedett. A' végtelen tenger' tekintete, melly minden órában változó, a' helyezet' különössége, a' gyors haladás 's a' jövendő jóltevőleg hatának reá, 's megszólamlott.

Mi visz titeket az uj világba? kérdé uti-társainak egy részét 's válaszaikból érté, hogy az arany. Gyáva lelkek! gondolá 's nem szólva többé hozzájok, kerülte őket.

Mi titeket? kérdé másoktól; „atyánkfiai, barátink, kedveseink; nálok lelkünk, nálok hazánk," vevé a' választ 's könnyeket törle szemeiből.

„És mi titeket?" — ‚A' szabadság!' Ah! villámként lobbana-fel szíve és a' rég nem érző sebesen kezde dobogni; de csakhamar elborúla örömsugára és sohajtásba halt. „A' szabadság meglelhető otthon is, ha keresitek, de a' holtak vissza nem térnek," 's elmerült fájdalmiba. — Egyik napon rendkivüli mozgás és zaj híjja a' fedélre. Mi felséges látvány! Borúl a' nap, fekete felhők emelkednek a' tengerből, halványodva, de készülten várja a' hajónép a' dühös ellenséget. „Vihar!" suttogja egyik a' másiknak reszketve, de elszántan. Süvöltöz már a' szél, emeli a' habokat. Zúgnak azok rémítő rivadással ezer oroszlán-torokból 's hányják a' dióhajnyi építményt; egyes villám mutatja a' rettentő képet 's nyitva áll a' hullámsír. Ha még nem érzetted semmiségedet, ülj hajóra 's ha parányi életedhez ragaszkodol, meg fogod ismerni értékét. A' fő árboczot már elfútta a' szél, a' másikat villám gyujtotta-meg, víz borítja a' hajó' fenekét 's uj erővel zuhognak a' szelek. A' dühödő elemek közt egy kis darab fa lebeg 's rajta száz teremtmény emberi alakban,— csekély részecskéje a' végtelen egésznek. Róbert tökéletesen nyugodt, erős és bölcs. Dologhoz nyul mindenki; a' remény csak az élettel hal-meg: vizet húzni, tüzet oltani, köteleket szedni, csónakot ereszteni, a' haldoklón segíteni, a' gyengét menteni egyenlően kötelesség. Róbert mindenütt ember. Rohan a' zápor, mintha a' tengert akarná sülyeszteni 's a' szélvésznek vége. A' tüz elaludt, a' habok csilaposznak, az ég tisztul, fenn ragyog a' nap egész felségében. Örömsikoltások közt ismer egyik

társ a' másikra, öleli, kezét szorítja. — Valóságos feltámadás! — Egyik sem reménylé az életadó napot láthatni többé. Mindnyájan leborulnak, mély csend van a' hajón, a' test merevülten, élet nélkül áll, mert a' lélek teremtőjéhez röpült.

A' veszélyből menekedett nép, forró imádságát és háláit küldi egekbe, egy a' tenger' közepén lebegő félig törött 's égett 's félig elsülyedt hajón.Milly fenséges látvány! Elenyésztek a' vallások templomaikkal, de örök a' teremtő 's teremtménye.

„Föld!" kiált teli torokkal egy a'mégmegmaradott harmadik árboczra mászott hajós 's örömében a' vízbe zuhan. „Föld!" viszhangozza minden mell és gyors munkássággal méhként zúg és mozog mindenki. Bucsúznak egymástól az utazók; történet hozta és rokonitá őket össze 's most tán örökre elválandók.

Fejlődik a' láthatár és kiterül, a' kék tömeg életté vált. Egy nagy angolkert fekszik Róbert előtt, mellyben tenger-öblök,óriási folyók,szigetek,gyönyörű virágos dombok 's völgyekkel, 's a' continens 's az egyes részek. Fénylenek már a' csínos lakhelyek, számtalan hajó' vitorláji lebegnek, látszanak a' tornyok' csucsai 's a' roppant város.

A' szünetlen mozgás, ipar, az utczák' tisztasága és szép elrendelése, a' kedves izlésü épületek jótékony benyomást tesznek Róbertre. A' lakosok' szivessége, kész fogadása 's azon férfiak' szép tulajdonai, kikkel érintésbe 's közelebbi ismeretségbe jutott, legjobb előérzéseket gerjesztének keblében. Ezen felvilágosodott, értelmes, tapasztalt férfiaknak nyiltszívü közlése édesen hatott a' kesergőre 's enyhité fájdalmait.

A' szabadság' szent áldásai, a' serdülő emberiség' törekvései mindenütt észrevehetők. Almélkodva szemléli Róbert, 's nem hiszi a' mit lát; a' szokatlan nyugtalanná teszi és aggodalomba ejti keblét, valamint a' tiszta oxygen, atmosphaeránk' legbecsesb, legéltetőbb része, nehezíti a' lélekzetet. Most kezdi megfogni, miért nem érzi itt jól magát az elkényeztetett, a' balitéletekben megfeneklett, a' kiáltó különbözéseket, az uraságot és szolgai létet megszokott utazó; most érti a' mindenszinü iróknak elfacsart képzeteit, félszeg véleményeit 's itéleteit. Az egyik nem találta-meg minden kényelmeit, másiknak a' társaság nem elég fashionable, egy harmadiknak nem gyujtottak tömjént mint otthon, emezt nem nyomja senki, mint megszokta, amannak nem viszik elibe a' hivatalokat. Mi természetesb ezek szerint, mint hogy valamennyi elégületlen 's a' hibákat keresi, mert a' valót, hasznost, nemeset, jót, zavart veleje fel nem foghatja. Sok akaratja ellen is ír, mert megfizetik 's ugy ír miként fizetik. Szembetünő igazságtalansággal bánik Jonatánnal kivált János testvére, de tudjuk, hogy ennek okai alacsony kutfőkből erednek.

(Vége következik.)

II. JÓZSEF CSÁSZÁR, MINT ORVOS.

Egy szegény beteg asszony Bécsben, előszólitá fiacskáját 's monda neki: „Menj, és hijj nekem orvost, mert tovább már ki nem állhatom a' kinokat!" Most a' kis fiú szomoruan futkosott egyik orvostól a' másikhoz, de egyik sem akart eljőni; mert Bécsben az orvosnak, valahányszor beteghez megy, egy forintot kell adni, nekik pedig, a' szegényeknek, könnyeknél egyebük nem vala,— mellyeket a' jó isten ugyan számba vesz, de nem minden ember a' földön. Mikor már a' fiú a' harmadik orvoshoz utban volt, elibe jöve József császár. A' fiú őt gazdag urnak nézvén, igy szólitá-meg: „Nagyságos uram! kérem igen szépen, nem ajándékozna nekem egy forintot?" „Már ez csak ugyan keskeny feneket kerít a' dolognak — gondolá magában a' császár — ő azt tartja, ha a' forintot megkaphatom egyszerre, nem lesz szükség a' krajczárokért hatvanszor különkülön koldulnom. Hát fiam, negyven krajczár nem lenne elég?" kérdé a' császár. A' fiú „nem"- mel felelt, egyszersmind elbeszélte, mire kell neki most az egy forint. Ekkor a' császár megadta neki a' kivánt pénzt; egyszersmind pontosan megmondatta magának, kinek hijják édes anyját, hol lakik; és az alatt, — mig a' fiú a' harmadik orvoshoz siet, a' beteg asszony pedig honn imádkozik, hogy a' jó isten ne hagyja-el, — a' császár a' betegnek lakásához kocsiz, köpönyegével magát kevessé eltakarja, ugy hogy nem igen lehet vala rá ismerni. Midőn pedig a' beteg asszony' szobácskájába eljutott (melly üres és szomoru kis hajlék vala), a' szenvedő asszony őt orvosnak hivé, elbeszélte neki testi bajait, valamint azon nagy szegénységét is, melly miatt magát ápoltatni nem képes. Mire igy szólt József császár: „Majd hát irok, jó asszony! egy receptet, csak iróeszközt ide!" Ekkor megirá a' receptet, és megtanitá az asszonyt, mellyik gyógyszertárba kellessék azt küldeni, ha a' fiú haza jövend, — 's ezzel ott hagyá az iratot az asztalon. Alig ment-el a' császár, belépett az igazi orvos, kit a' fiú hivott. A' sinylő asszony nagyon csudálkozék, midőn hallotta, hogy ő is orvos volna, és mentekezett, hogy imént volt nála egy, és rendelt is neki valamit „amott fekszik édes ur még a' recept." Az orvos szemeit mereszté, midőn a' receptet kezébe vette, látni akarván, minemü italt vagy miféle lapdacsokat rendelt amaz neki. „Jámbor asszony! — ugymond erre az orvos — kelmed különös jó orvos' kezeibe esett; — az többet tud,

mint én; — az kelmednek 25 károly- aranyat, (a' mi több 250 forintnál) rendelt, mellyeket a' királyi fizető-hivatalnál kell fölvenni; alul ez van irva: József; — ismeri őt, jó asszonyom? Illy gyomor-tapaszt és erősitő csöppeket kelmednek én nem tudtam volna irni." „Mit? hogyan? a' császár a' mi szegény hajlékunkban volt!" mondá az asszony; és szemeit egekre emelvén, nem tudott egyebet mondani ennél: „áldassék isten!" — Az igazi orvos tehát most az asszonynak vegyüléket rendelt, melly egészségét csak hamar viszszahozá. És igy az orvos a' beteg asszonyt gyógyitá-meg, a' császár pedig a' szegény asszonyt.

A' BABONASÁG' ÁRTALMA.

Hogy a' babonaság nemcsak szégyen, hanem még veszedelmes is az emberekre nézve, azt többek közt bizonyitja e' következő esemény: Würtemberg tartományban egy földmivelő nem rég az ő szántóföldjén munkálkodott. Gyermeke, egy 4—5 esztendős leányka, meglátogatá őt; de ő a' gyermeket ismét haza parancsolá azon okbul, hogy dolgában hátráltatja. A' gyermek szót fogadott; az ut erdőn vive keresztül; és midőn estve maga az atya haza érkezett, a' gyermek még nem vala honn. A' nélkül, hogy valami szerencsétlenséget gyanitnának, abban állapodtak-meg a' szülék, hogy a' leányka bizonyosan, (mint már egyébkor is cselekvék) valamellyik szomszédnál maradott hálásra. Reggel mindenfelé tudakozódtak; de hijába. A' helyett hogy most hollétét tovább nyomoznák, egy kártyavetőnéhez folyamodtak tanács végett; és ez azon válasszal vigasztalá-meg őket, bogy gyermeküket bizonyos gazdag zsidó örökbe fogadta, 's neki ennél igen jól van dolga. Néhány nap mulva, egy utazó megtalálta a' gyermeket egy erdőben, egy fa' mellett térdelve, görcstől összehuzva 's kétségbeesés' kinjai közt csaknem megmerevülten. Torka rendkivül fel volt dagadva 's meggyuladva — hihetőleg a' szegény gyermeknek kiáltozásitól, mellyekkel magát szorultságában agyon erőtette.

SZÖLLING' TALÁLMÁNYA.

Szölling, bátor tengeri-hajós Norvégiában, a' hajósgazdák' és halászok' számára nem rég egy különös födeles ladikot talált-fel, mellyel a' tengersikra akármikor (még a' legdühöngőbb zivatarban is) bizvást és bátran bocsátkozhatnak. Igen nagy fontosságu találmány ez a' tenger-vidéki lakosokra nézve. E' ladikok' behozatása olly különös szerencsével sikerült, hogy a' háromszáz mérföldnyi hosszú norvégiai tengerparton, már is többre szaporodott a' készültek' száma ötszáznál. A' partvidékiek a' nemes Szöllingnek már életében emlék-oszlopot emeltek, Fahrsund' közelében. Ő, még Norvégiának Dániától lett elszakadása után is, esztendőnként több hónapot töltött az ottani partvidéki falukban, hogy ladikjainak behozatását közönségesen elterjessze és eszközölje. Meghalt Koppenhágában 1827.

APHORISMÁK 'S ELMESZIKRÁK.

Ki mindenkinek akar szolgálni, az legrosszabbúl jár. Ki mindent igér, az szavát meg nem tartja. Ki tizenöt mesterséget ért, utóbb koldusbotra szorul.

Mi fogna lassanként az embervilágból lenni, ha nem volnának mindig ifjak, kik az életet egészen más alapelvek szerint, mint az aggott öregek, ohajtják izlelni.

Szeretni kell azon ifjakat, kik tudják, hogy egykor meg kell öregedniök, és szeretni azon elaggott öregeket, kik meg nem felejtkeznek, hogy ők is egykor ifjak valának.

Mi által jött legtöbb átok és rosz e' világba? A' bányászat' áldása által. E' mellett a' tapasztalás bizonyítja, hogy legjózanobb emberi értelmet néha ott találhatni-fel, hol legkevesebb tudós van, valamint legtöbb kész pénzt ott, hol épen semmi bányák nincsenek.

Miért bérlettek a' régiek asszonyokat 's nem férfiakat, hogy siránkozzanak a' halottak mellett? Mivel csak az asszonyok sirhatnak, mikor akarnak.

Mellyik valljon e' földön a' legnagyobb 's legveszedelmesb gyávaság? — Meggörbedni az igaztalanság előtt.

Mellyik legfélénkebb valamennyi állat közt? A' házsártos (poltron) a' veszély' idején.

Mint hijják az emberi élet' utiköltségét? — Reménynek. — Mi neve azon kuruzslónak, ki az embereket örökké megcsalja? — Remény.

Három dolgot ismérhetni-meg három alkalomkor: A' vitézséget vagy is a' hőst háborúban; a' bölcset haragjában, 's a' barátot a' szükségben.

Három sok 's három kevés igen ártalmas az embereknek: 1. sokat beszélni 's keveset tudni; 2. sokat eltékozolni 's kevéssel bírni; 3. Magát soknak gondolni 's kevésuek tartatni.

Egy Religio sem isteni, melly üldöz. Az üldöző Religio öldöklő szeretet.

REJTETTSZÓ.

Kedveli fő tagomat mindenki; valódi barát volt
Hajdan egész. Visszán két végsőm lelki veszélyt hoz.

S. I.

A' 74dik számu rejtettszó: Vakaró.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

TÁRSALKODÓ.

76. szám | Pest, september' 23kán | 1835.

ETELKÁRA.

Etelka szép, Etelka jó,
De gyötrő érezet
Ő vélem szívet nem cserél —
Ő engem nem szeret.

Hijába zengik ajkaim
Forró szerelmemet,
Hijába zengi-vissza szirt,
Bércz, völgy keservemet.

Mint szikla hullámok között,
Jégkeble olly hideg!
Hideg? csupán csak nékem az, —
Más boldogért remeg.

Más boldogért, — kit messze hon
El messze tőle tart,
Csak képzetének álmain
Nyujthat szerelmi kart.

Míg itt! szerelme' szent hevén
E' lángszív megszakad,
'S nem verve már ölelni tér
O sír! nyugágyadat!

B—y Mihály.

AZ IFJU.

(Klopstock után.)

Látta szép Május, folyam-ár' ezüstjén
Hajnal-ég színű koszorúja' fényét
Lenge hajfürtin—'s szeliden magát benn
Nézve, mosolygott.

Zúgva rontott bús zivatar le bérczről —
A' fenyűt 's tölgyet letiporva tépte,
'S a' juhart sziklák remegő oromrul
Mélybe sodorták.

Csöndesen szunnyadt az ezüst haboknál
Május és nyugtát viharok nem üzték,
Bájvirágok közt nyugovék 's ocsúdott
Heszperi fénnyel.

Ifju! nem senyveszt nyomorú keserv még,
Most feléd bájló Chariták mosolygnak,
Bölcseséggel most jer övezd magad', mert
Hervad az élet.

Sz. J.

EPIGRAMMÁK.

AZ ELSZÁNT.

Vad zivatar követőm, villám-tűz éjjeli mécsem,
'S átkos nyomdokimon hervad a' gyönge virág....
Vesszek hát! így szól, 's kiragadja övéből a' gyilkot, —
A' kebelébe menőt, 's méri az él' erejét;
'S fm megvágja kezét, — a' vér fut, 's ő szidalom közt
Elveti a' gyilkot; — mert sebez, és nyomorít.

LÍZIHEZ.

Lízi! dicső bájid' minden rettegve csudálja.
Tündérnek vél, mert: fáj szive, 's nincs oka: mért. —
Véljen 's fusson, hogy ketten mi magunkra hagyatván,
Vérző kis nyilaid' zápora érje szivem'.

Mint a' nyári korány, mikoron nincs felleg az égen:
Ollyan volt kebelem, mig szemem őt kerülé;
Hogy megpillantám, tűz 's forró dél leve bennem, —
Nem csuda! — napfény Ő! szűm' közepébe verő.

„A' Szerelem tövises pályán jár" mondani szokták; —
Lábat még se' szur az, — csak kebel érzi hegyét!

Váczi Bencze.

HEGY-ROMOK.

Néha egy vagy más hegy apró darabokra mállik-el, 's töredékei vagy csak darabonként szakadoznak-le, vagy pedig egyszerre omlanak szélyel. Az illynemü hegy-omladékok épen nem ritkák. Jelesül 1714ben a' vallisi cantonban a' Diablerets nevü hegyeknek *) egy ágazatja egyszerre lerohanván, 55 pórkunyhót boríta-el. Finnlandban Abo és Wiburg közt is láthatni egy hajdani hegynek romjait. Maradványai néhol, mint valamelly torony-romok, vagy magas épület, emelkednek. Itt az utak mindenütt e' hegy' köveiből vevék eredetöket, belőlük van az azokon levő fövény és föld; mi elég bizonyságul szolgál, hogy ezen tartomány hajdan igen hegyes és sziklás volt. — Schweizban a' Canto-hegy 1618ban hasonlóan összeomolván, romjai közé temette Schilant, melly faluban 78 ház vala. Ezen kivül elborítá Plurs várost**) hol többek közt 130 pompás épület diszlék 's Bertuch szerint 2430 lakos lőn áldozatjává. Hager, hajdani jeles földiratában e' szerencsétlenek' számát 4000re teszi; 's ez még hihetőbb. Emlékezetes azon hegyszakadás is, melly a' savoyai havasok közt történt 1751ben. A' hires Vitaliano Donati ezt fölkeresvén, örülményesen leirta. — Ő ennek okául részint a' szomszédos három tónak, részint pedig a' megolvadott hónak vizét tulajdonítja, mellyek a' szikla' nyiladékin által annak fenekére hatottak 's ott a' sziklahegy' alapját kimosván, romlásnak inditák az egész hegyet.

Néha a' hegyek, csúcsaiktól fenekökig, ugy elnyilnak egymástól, hogy falaik közt széles utat lehetne rakni. Erdélyben közel Tordához van illy hegynyilás, melly közönségesen „Torda' hasadéka" néven isméretes. Franczia országban

*) Schweizban az említett canton' észak-nyugati részén elvonuló hegysor.

**) Plurs, latinul Pluretum, Graubündten cantonhoz tartozó hajdani kereskedő-város. Egy idevaló lakos a' veszélyt előző napon figyelmezteté lakostársait, hogy hagynák-el a' várost mindnyájan, mivel ő csalhatlan jeleit látta a' palás-rétegü Canto-hegy lerohanásának, de szavai siker nélkül hangzának-el — 's igy rajta kivül, ki magáról gondoskodék, a' város' többi lakosa mind sirját lelé a' hegy-romok alatt. Most Plurs ujra felépittetett.

2 mérföldre Falaise-tól *) is van illy hegynyilás, az ugy nevezett „la Breche au Diable," melly származását a' hegy' egyik részének lesülyedése által vette.

Egy rendkivül nagy vizáradáskor a' Beseucles nevü hegynek (a' sevennesi hegyes tartományokban) egyik magas csúcsa a' mély völgybe lezuhant, 's ugyan ezen alkalommal az említett hegynek oldalain számos nyilás esett, mellyek közt legkitünőbb az, melly a' hegy' legfelsőbb felén néhány mérföldre nyúlik-el hegyhosszant.

Kämpfer irja, hogy a' perzsiai Fars tartományban egy hegyet láta, mellynek függőleges, egyenes-esésü (perpendicularis) oldala őt azon gondolatra hozá, hogy az egy hegy lehetett, párositva egy másikkal's hogy valamelly nagy természeti revolutio szakasztá-el attól. Illy véleménnyel vizsgálván a' körülfekvő tájakat, mintegy 1000 lépésnyi távolságra egy, az előbbenihez hasonló alaku, nagyságu 's réteges-menetelü hegyre talált, csakhogy ez mintegy 20° szöglet alatt el volt hajolva, 's nyilván látszek, hogy ez az előbbivel hajdan azon egy lehetett. A' Coroszunta hegy alatt Perunak Guancavelica helytartoságában egy félmérföldre terjedő mély ut nyulik-el a' Chapellancas vize mellett. A' mély ut' oldalai 3—4 toisenyi **) magasok. Ezen mély ut annyira hasonló egy mereven sziklába bevágott uthoz, hogy az egyik oldalon ki's a' másikon beálló részek legtökéletesebben egyeznek, mellyeket ha egymáshoz lehetne taszítani, legpontosabban hatnának egymásba. Az illy változásokra hatalmasan folynak-be az erős földrázkodások. *Rákpataky.*

*) Éjszaki Francziaországban Calvados departement' egyik kerületének fő városa. Itt született Robert normandiai herczeg' fija, hóditó Vilmos „Arlotte" nevü falusi leánykától 1022-ben, kit a' nevezett herczeg, két törvényes fija' ellenéztére is, örököseül nevezett vala Arlotte iránti szerelmébül, kiknek, valamint a' franczia királynak is, ki maga sem akará, hogy Vilmos legyen Normandiának ura, ellenes incselkedésitől csak páratlan vitézsége 's bámulandó ész-tehetségei menthetének-meg. Edvard angol királyt, midőn trónjától a' dánok meg akarák fosztani, abban ő tartá-meg 's ezért Edvárd őt nevezé utódjaul. Azonban, mielőtt trónra ülhet vala, egy Harold nevü angol azt elfoglalá, mit csak egy igen tüzes ütközet után (Hastingnál, 1066-ban, oct. 14kén) szerezhetett-vissza. Ő épitteté a' Towert, hogy az angolokat féken tarthassa. Meghalt 1087ben. A' roueni érsek Caenbe viteté, hol az általa épittetett templom' kriptájában kőkoporsó várá, de kisebb, hogy sem az óriási test benne könnyüden elférhetett volna, 's midőn erővel bele akarák szoritani, gyomra kihasadott, mellynek kedvetlen szaga szélyeloszlatá a' jelenvoltakat.

**) Franczia öl. Hat párizsi lábot teszen. Az ujabb franczia tizedes (decimalis) rendszer által ma már el van törölve.

BELIZÁR ÉS GELIMÉR.

A' hatodik század' közepe táján élt Konstantinápolyban Jusztinián romai császár, ki a' selyemtenyésztést legelőször hozta valaEuropába; ő sok háborut viselt, és főleg ama' két hadvezérjérül, Belizárról és Narszesről nagyon elhiresült. Megtámadta hadával Gelimért is, a' vandalok' királyát Afrikában, és annak fővárosát Karthagót — Belizár meghóditá. Most a' szerencsétlen Gelimér Afrika' égető homokpusztáiban bolygott ide 's tova, 's a' legszükségesb élelmi dolgokban is fogyatkozást szenvedett. Belizár megkinálta őt kedvező föltételekkel, csak adná-meg magát. De Gelimér neki ezt irá vissza: „Én Jusztiniánt soha sem bántottam-meg, ő mégis reám küldé hadisergeit, ezek most már királyi székemtől megfosztottak, és végromlás' mélyibe döntöttek. Hiszen Jusztinián maga is fejdelem és ember: valljon nem fél-e ő is hasonló szerencse-változástól? Többet nem irhatok, a' fájdalom erőt vesz rajtam. Hanem küldj nekem, drága barátom, egy hárfát, egy szivacsot és kenyeret. A' kenyérrel éhségemet fogom oszlatni, a' szivacscsal könyüimet törleszteni, a' hárfával búmat elüzni, és elmémet megnyugosztalni." Kérése megadaték; de mégis elvitetett fogva a' császárhoz. Most a' császár a' vandalkirályságot kormánya alá vette; Gelimérnek pedig Kis-ázsiában mutatott ki lakhelyet. Idő' jártával Belizár rágalmazó nyelvek alá került, 's a' császártól hálátlansággal lőn jutalmazva, ugyhogy vénségében (midőn szerencsétlen helyzetét még szemvilágának elvesztése is sulyositá,) koldulni kellett járnia. Egykor késő estve, az őt vezető gyermekkel egy házhoz érkezett, melly valami csinos kertész- vagy paraszt-lakhoz hasonlíta. Éppen akkor lépett-be a' ház' ura is, kezében ásót tartva, 's kérdezé, ki legyen azon világtalan öreg ember? „Egy vén katona;" felele maga Belizár. „Egy vén katona é? — viszonza a' házi gazda — 's aztán nem vagy jobban megjutalmazva?; jőj-be idegen, akárki vagy, házam és asztalom készen áll szolgálatodra." Most a' nyájas házi gazda' kérelmeire beszélni kellett az öregnek az ő hadi szolgálatiról; honnét aztán kitetszett, hogy ő ama' hires hadvezérnek Belizárnak táborozásiban társ volt. A' házigazda mindig élénkebb figyelemmel hallgatá az elbeszélést, és a' nagy Belizárról ő is sokat beszélt, és felőle mindig tisztelettel emlékezett. Az öreg nyugottan hallgat vala mindent, 's utóbb kérdé gazdáját, honnét tudja ő olly pontosan mindazt, miket Belizár végbe vitt. „Oh (felelt a' hajlék' ura) ki Belizár miatt annyi kárt vallott, mint én, az bizony jól tudhatja, miket vitt végbe Belizár." „'S valljon mi sulyos

kért okozott néked Belizár? — kérdé amaz tovább; — és ki vagy te, ha ezt egyébiránt szabad tudnom?“ — „Én Gelimér vagyok, — felele az idegen, — Gelimár, a' vandálok' volt királya, kit Belizár megfoszta országától, kit ostrommal körülvett, éhséggel meggyőzött, rettentő nyomoruságra juttatott 's végre, — hirének dicsőittésére, — mint fogolykirályt Konstantinápolyba hurczolt.“ Belizár hallgatott egyideig, azután csudálkozását jelenté azon állhatatosságon, mellyel a' derék férfi a' sorsnak ennyi sanyarú csapását viselte, és azon megelégültségen, mellyben most mint szegény paraszt-gazda éldegel. — Ezután lenyugottak. Más nap reggel Belizár kezébe vevé botját, köszöné az embernek, hogy őt olly szivesen megvendégelte, és, — midőn már a' házajtó' küszöbén állott, imígy szólt hozzá: „Megérdemled, hogy tudd, mi sorsa lőn azon férfinak, ki, a' nélkül hogy akarta és kivánta volna, neked olly sokat ártott. Ő most olly sorsban van, mint ime! én. Nincs szeme' világa többé, nincs semmije, miből élhessen, vezetteti magát ide 's tova, hogy nőtársának 's gyermekeinek imitt amott valamit öszszekolduljon. Ez éjjel nálad hált, 's ezen kézszorittással hálálja neked az emberséges elfogadtatást.“ Gelimér nagyon megilletődött 's egész hévvel borult nyakába a' világtalan ősznek 's akará, hogy holtaiglan maradjon nála. De Belizár viszonzá, hogy reá otthon feleség és gyermekek várakoznak; 's magát a' derék embernek karjai közül csak nagy erőszakkal szakasztható-ki.

MEZZOFANTI, A' NYELVTUDÓS.

Egy a' legnagyobb nyelv-geniek közül, nemcsak mai időben, hanem általjában, Mezzofanti apát, a' keleti nyelvek' tanítója Bolognában, első őrje a' vatikáni könyvtárnak 's a' magyar tudós társaság' tagja. Ő ifjuságától fogva nyelvek' tanulásával foglalkozék, és igy a' természettől nyert rendkivüli emlékező-tehetség által annyira ment, hogy 60ik esztendejét tulhaladva, 37 nyelvet és több mint 72 dialectust igen jól ért, sőt azokon még tökéletesen beszél is; mire nézve még azt kell megjegyezni, hogy ő nagy igyekezettel az egyes beszédek' és szójárások' accentusait, hangjait, kimondását, sőt fordulatit, közmondásait 's példabeszédit is annyira sajátjává tette, hogy angol őt angolnak, spanyol, franczia, orosz, magyar 's a' t. földijének tarthatná, mint ezt egyes esetek be is bizonyítják. Egy francziának közlése szerint, ki Mezzofantival néhány év előtt Bolognában — anyavárosában — beszélt, neki minden europai nyelvek közt a' cseh dialectus' megtanulása legtöbb fáradságába került. És ezen nyelveket Mezzofanti mind tulajdon szobájában tanulta-meg; mivel Bolognát soha sem hagyta-el 's elhagyni nem is akarta, még akkor sem, midőn a' pápa őt Romába vatikáni könyvtárnokul hivá-meg. — Báró Zach következőt beszél róla: „Midőn először találkozánk, ő (Mezzofanti) engem magyar nyelven szólítameg, 's legjobb magyarsággal olly szépen köszöne, hogy én e'miatt szerfelett álmélkodám. Azután németül beszélt velem, először szász, aztán austriai 's végre sváb dialectuson, még pedig olly tisztán 's olly helyes kiejtéssel, melly bámulásomat legmagasb fokra emelé. Beszélt e' rendkivüli férfi szinte illy tisztán Smith kapitánnyal angolul, 's Wolkonsky herczeggel lengyelül és oroszul. Egykor a' kardinál' követénél Spinánál ebédelvén, mellette ülék. Miután itt vele több nyelvet próbálgattam, mellyeken ő sokkal jobban beszélt mint én, eszembe ötlött, hevenyében néhány oláh szót intézni hozzá. Mitsem gondolkodva, sőt, mint látszék, még észre sem véve, hogy illy idegenszerü nyelven szólítám-meg, tüstént ugyanazon nyelven felelt, és pedig olly sebes folyékonysággal, hogy kénytelen valék neki ezt mondani: „Lassan, lassan, apát ur! ne olly sebesen!“ — És hogyan beszéli ő mindezen nyelveket! — Wolkonsky herczeg az orosz nyelvre nézve imígy nyilatkozott előtte: „Ohajtanám, hogy fijam, ki mindig utazott, oroszul szintolly jól 's tisztán beszélne, mint Ön.“ Smith kapitány hasonlóképen ezt mondá: „A' Professor angolul tisztábban 's jobban beszél, mint én, mivel én e nyelvet a' tengeren, irlandiak, skótok és mindenféle külföldi közt elrontom; a' Professor pedig pontosan beszéli, sőt még ékesen is, miből kitetszik, hogy tanulta a' nyelvet.“ — Midőn egykor Zach őt néhány utazóhoz vezette, németül folyt köztök a' beszélgetés. A' professor mingyárt részt vőn a' mulatságban, 's a' báró imezt beszélé: Huzamos idő mulva engem Ulmensteinné asszony félre hiván, azt kérdé tőlem: miképen eshetik-meg az, hogy olasz universitásban német a' professor és könyvtárnok? 's a' t. Egy cseh, ki anyanyelvén beszélgetett Mezzofantival, azt állitá, hogy őt földijének tartotta volna. De csudálkozásunk még inkább növekszik, ha meggondoljuk, milly nehéz legyen épen olasznak, ki olly lágy nyelven beszél, kemény és darabos nyelveket minő p. o. az angol, lengyel 's részint az orosz, megtanulnia.

TÖRÖKÜL!

A' Korán „a' fegyverről“ szóló soraiban imezt mondja: „Ha a' hitetlenekkel összetalálkoztok, öljétek-meg őket, vágjátok-el fejöket, kötözzétek-meg őket, vessétek tüzbe, tegyétek rabszolgák-

ká, bánjatok velök a' fogságban szabad tetszéstek szerint, vagy engedjétek-meg nékik az önkiváltást; de mindennek előtte ne engedjetek nyugalmat nekik, és meg ne szünjetek őket üldözni, mig egészen meg nem hóditottátok őket.“ — Ez a' törökök' hadi története, és általjában a' vakbuzgóság' története. Csak az állatokra nézve könyörülő és szánakozó a' török; mert, mivel az állatok feltámadását hiszi, azt gondolja, hogy isten előtt azok fognak mellette bizonyságot tenni. Woutier látá 1822ben Athenében, hogy az Akropolisban ostromlott törökök, kiknek vizük nem volt, nagy óvakodással, köteleken eresztgették-le a' szamarakat, öszvéreket, lovakat's kutyákat, és inkább a' görögöknek engedték-által, mintsem magok megölték volna. Azt mondják, hogy egy kutya, melly valahány szor a' mucsinnak toronyból imádságra-hívását hallotta, mindég ordított 's ugatott, mivel az ő szavának hangja neki nem tetszett, a' babonás törököktől vallás-csufolónak tartatott; mindazáltal nem merték azt megölni, félvén, nehogy azzal istent sértsenek; hanem előbb a' kadihoz folyamodtak, hogy büntettesse-meg azt. Véghagyományok a' haldokló kutyák' eltartására náluk nem szokatlan dolog. Smyrnában, Konstantinápolyban 's több más helyen a' görögök közti gyakori gyilkosságok mellett, a' kutyák annyira megszokták az emberhust, hogy a' mellettök elmenőket megtámadák. Nagy tekintetben van a' babonás törököknél a' gólya is. Jaj azon vigyáztalan idegennek, ki ezen madarat történetből megöli. Természetes, hogy most minden gólya a' tüzveszélyek és sok lövöldezés miatt elhagyták ott fészkeiket, a' hol görögök laknak, 's olly vidékekre költöztek, hol török a' lakosság.

A' GYERMEK ÉS AZ IGAZ-MONDÁS.

(Elbeszélés Jákobstól.)

Egykor, mint orvos, bizonyos házba hivattatám, hol egy leányka beteg vala. „Édes leányom! fáj-e még a' torkod?“ kérdé az anya. „Nem, épen nem,“ lőn a' leány' felelete. Benéztem a' gyermek' szájába 's ugy találtam, hogy még minden nagy gyuladásban volt. A' gyermeknek rendkivüli fájdalmai lehettek. „Miért nem mondod-meg az igazat?“ kérdé az anya. „Ha az igazat megmondom, rút orvosságot kell bevennem,“ viszonzá a' gyermek. — „De ha orvosságot nem veszesz, nem gyógyulsz-meg.“ „Inkább beteg akarok lenni, mint sem bevenni,“ volt a' felelet. „De akkor sem kellene hazudnod, (mondá az anya) ennél rútabb nincs a' világon, és isten a' hazugot megbünteti.“ — Eddig, mint látja kiki, jól volt minden. — Következő napon (ugymond továbbá az iró) ismét eljöttem. A' gyermek jobban volt és minden kérdésre igazán megfelelt, mellyért is édes anyjától, ki a' tegnapi oktatásokat ismételte, megdicsértetett. E' közben szomszédasszonya is megjelent, ki a' gyermek' jólléte felől tudakozódott és (természet szerint) nyájasan fogadtatott. Ez ölébe vette a' kis beteget, czirógatta és kérdezte: „Szeretsz-é engem?“ — „Nem én!“ felelé a' gyermek. — „És miért nem?“ — „Mivel olly rút és ostoba vagy.“ Az asszony nevetett. „Honnét tudod azt—kérdezé—hogy én ostoba vagyok?“—„Édes anyám mondotta,“ volt a' felelet. Elgondolhatni, milly zavarba jött az anya, illy szembe mondott vádolásra. „Együgyű bohócska te! (kiálta ez) micsoda igaztalanságokat mondasz?“ — „Oh nem, — viszonzá a' gyermek — nem igaztalanságok ezek; hát nem tudod kedves mamám, mit mondottál minap, midőn a' szomszédasszony elment? „hála Istennek, hogy ezen ostoba asszonyt már egyszer nyakamról lerázhattam!“ — Tudnivaló, hogy a' szomszédasszony boszonkodva ment-el 's az édes anyától mentségül felhozott okokra mitsem adott. Az anya pedig, ki most (szokás szerint) a' helyett, hogy vigyáztalanságának bünét maga szenvedte volna, önhibáját magáról lerázni 's gyermekére tolni igyekezvén, azt szidalmazta, sőt haragjában még büntetéssel is fenyegette, ha még egyszer illy ostoba fogna lenni. — Igy!

ÁLOMBAN IRT MESE.

Lafontaine, a' hires franczia meseiró, álomjáró volt. Egykor két jó barát vacsorára hítta meg. Az idő elközelgett; de ő erről megfelejekezett 's lefeküdt. A' hivatalosak megjelentek, csevegtek egymás között; ők észrevették ugyan, hogy a' költész már régen ágyba ment, de azért még is megmaradtak 's jókedvvel hozzá láttak az evéshez. Kis-vártatva megnyilik a' szobának ajtaja; Lafontaine álomba merülten vonult-el az asztal mellett irószobájába, fél óraig ott késett, azután hálószobájába ismét visszatért. Kivánesilag sietett felesége a' vendégekkel együtt iró-asztalához, hol is azon szép meséjét „a' két galamb“ találák, türhetőleg egyenesen és tisztán irva és szorgalmasan beporozva. Lafontaine ezen meséjét álomban irta, — Haug ur, stuttgarti királyi könyvtárnok' bizonyitása szerint.

REJTETTSZÓ.

Minden ezüst, arany és gyémántnál többre becsüli
Négy betüim' fényét más' kárin okulva az ember.
Víz' neme a' négyet követő tag 's része Biharnak —
Három vissza felé bátor hőst képez előnkbe.
Hölgyi erény az egész 's kétszer négy jegyre van osztva.

B. G.

A' 75dik számu rejtettszó: Jonátás.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

77. szám Pest, september' 26kán 1835.

KÖTÉL-VERBUNG.

(Bohózat.)

„Fogdozás lesz!" már régóta hangzott a' kétkedő község' száján, a' birák ugyan tudták idejét 's óráját, de eléggé vigyázók voltak azt titkolni. A' növekedő hír' terjedtére, az éjeken kóborlani szokott suhanczok ángy', néne', keresztapa' és sogor' padlására vonultak — elkerülni az ármányos kötelet, 's fonó házakban a' dudák a' szívrepesztők, 's a' furulyák a' fülkeseritők — elnémultak, 's a' vig dalok helyett csak a' sok „ah! oh!" szomorú fohászok szállongtak-el a' pórlyánkák' bus ajakiról. Nemcsak a' helység' korcsmája volt most üres a' tivornyázó fiatalságtól, sőt még az isten' házát is mellőzé látogatni mind a' kétnemü ifjuság; — a' legénység? mert kötéltől félt; 's a' szüzek? mivel tudták, hogy nem váltogathatnak kaczér pillongásokat a' kedvessel.

Istók pajkos suhancz volt, fölkent vitéze a' korhelységnek, esküt barátja a' csapszéknek, hol ő vasárnap mindig bőven ada 's vön is hatalmas ütlegeket. Mi csuda hát, ha illyenkor a' helység' rendszerető jámbor biráját ez a' békebontó, rakonczátlan 's vakmerő ficzkó lábbal fel 's fővel alá hagyitá-ki a' csapszékből? Ez 's más hasonnemü csinjainak természetes következése méltán az lőn, hogy ott pihene-ki magát, hol szemeibe nap nem sütött, honnét időtelve huszonöt vonásforint utiköltség nélkül ritkán igazíttatott utjára. De Istóknak mind ez semmi vala; ő azért nem szünt meg ujat húzni a' birákkal, kiket néhanéha megkuszálni legfőbb gyönyörei közé tartozék 's csak falra hányt borsó vala, ha ezek rövid-száru csizmát igértek neki. — 'S ime az alkalom — Istókot megboszulniok — rövid időn megjelenik. Vigyazz Istók! Istók vigyázz magadra!

De ám vigyázott is magára Istók; mert csizmaszára öregkés, keze vasvilla vagy balta nélkül, egy idő óta, ritkán vagy soha sem maradt, 's föl is tevé magában, hogy halottá szurkálja azt, ki őt illetni bátorkodik, 's e' bősz-dühének az öregbirót feláldozni, leghőbb vágya vala.

Ez időben történt az, hogy a' megyehatóság kötél helyett sorshuzást rendelt. Már megjelent a' határnap, a' falubeli suhanczok is a' hely'szinére gyülnek, kihúzni kétes jövendőjük' sorsát. A' dolog a' helység' előljáróji előtt egy megyetiszt' fölügyelése alatt megy véghez, 's Istók azon szerencsések közül való, kik menttek lőnek a' katonaságtól!! Így most öröm-ittasan sorsjegyét — mint katonaság ellen biztositó szabadságlevelet — zsiros kalapjához pávatoll mellé tüzi, 's hatalmas rikkantások közt egyenest Jutkáját vigasztalni fut, kinek határtalan aggodalma végtelen örömmé derült. A' sietö kedves, több testes csókkal indul utnak mátkája' izmos karjai közül. Istók anyjához siet, ki keservesen siratja kedves egyetlen 's apátlan fiát. Siet Istók, de a' rosszúl tüzött sorsjegy sietvébb röpül a' csipős szél' sebes szárnyain. A' milly örömteljes epedéssel üzi gyermek a' hímes pillangót: ugy kergeti Istók is elröpült madarát szorongó kebellel, nagykarimáju kalapjával akarván azt lelepni, mig lábai elé nem vigyázván, véletlenül egy üres verembe pottyan. — Láttad e jámbor olvasó, a' meztelen verébfi minő eséssel hull-alá kemény földre? olly zuhanás volt ez. Istók a' verem' fenekén tespedve átkozza sorsát, végre feltollaszkodik 's erejét öszveszedvén egy harmadszori hatalmas szökkenés által szabadra jut. Merőn áll egy ideig néma gondolatokba merülten, de éjszak' fanyar szele hangos sohajokat kap-le ajakiról, azokkal döbörögve repülvén a' sorsjegy után. Szerte néz, 's hosszan törült szemeinek derülő sugári egy, a' közeli sövénynek tüskéin lengő papiroskán akadnak-meg. Sorsjegye volt ez. Istók most mind azon szerencsével bir, mit a' boldogság halandónak csak adhat vala; de nem tartja többé bátorságosnak a' levelkét ismét kalapja mellé helyezni, hanem összehajtogatva tarisznyájába teszi, melly — mint nagyapjáról maradt legbecsesb ősi hagyomány — soha sem szállott-le nyakából. Ebbe teszi mondom, mellyben a' só, bors, veres-és fokhagymán 's más morzsákon kivül néhány hájfalatkák 's avaska darabok is valának, — maradványai még a' bujdoklás közbeni élelemnek. —

Vigan fut a' hazaérkezőt elfogadni Kormos a' hű kutya, 's nyihogva szökdécsel jó gazdája' vállaira — szerencséjét tán ez is sejdítve; — de Istók felejti a' hizelgőnek kiüritni ez uttal a' tarisznyát. A' busongó anya' 's az annyira féltett fiú' öröme magasra hág. Istók, hogy ő nem katona, sorsjegyével is kivánja igazolni, e' végre iszákjába nyul 's a' mint kivenné, vigyázatlanul elejté azt. Mohón nyul utána, ám de a' hulladékokra ásitozó Kormos jelen van, azt gyorsabban elkapni. Oda Istók' szabadsága! a' kutya elkapta, 's a' hájtól és szalonnától zsirosat — le is nyelte. A' közös öröm ürömmé lőn. Halált evett szegény Kormos; mert Istók a' kétségbe esett felkonczolá őt, eltökélve: sorsjegyét a' kutya' vesztével is visszanyerni. A' véreng-

ző munka sikerrel ment végbe, 's Istóknak ismét előbbi jó kedve szottyant. De míg itthon szabadságának örül, az alatt a' faluházánál vermet ás alája a' biró, ki fekete de méltó szinekkel rajzolja őt a' tisztnek. A' többi esküttis röviden ugyan de elég érthetőleg oda nyilatkozék, hogy Istók megérdemli, hogy utószor hallja mint nem-katona a' kakukszót. A' tiszt ur ezeknél fogva jóvá hagyja Istóknak hálóba kerittetését, de már nem sorshuzás' utján, mert ennek tekintetét nem kivánja gyanussá tenni. A' kupaktanács tehát köz akarattal kötél-verbungot határoz ellene, még pedig holnap estvére. De Istóknak ügyes orra volt ezt megszagolni, azért is — isten tudja hova — félrevonult.

A' kitüzött nap már megjelent. Estve van. A' halovány telihold épen most bukik-föl Vértes' zordon bérczei mögül, 's fölebb-fölebb halad a' láthatáron, megvilágositni ezüst sugárival a' róna tért.— A' felhőtlen égen tiszta fényben merengnek rezgő csillagok; — nagy csend volna, de a' helység' pásztorai, divatozó szokás szerint, eléjőnek kürtökkel's ostorokkal, puskákkal és csörgősbunkósokkal, és riadás', pattogás', lődözés' és lánczcsörgés' hangjai kovályognak kavarogva a' láttér' tág üregében. Ezalatt pedig a' párta-unt Böske fülheggyel figyel, 's a' honnét először hall ebcsaholást, azon táj felé viszik nőül a' jövő farsangon; — az egész napon böjtölt Panni pedig, a' kontyra vágyó, egy nyalábfát helyez ágyába, azon édes reménytől lelkesülten, hogy az éjjel, lejendő férjét szinrül szinre fogja láthatni; — Peti a' pajkos gyerkőcz pedig még most farag utólsó éket a' luczaszékbe, mellyen majd éjfélkor a' keresztuton ülni fog, egy varázsvárba köritve. Peti óvakodjál! nehogy a' szép asszonyok megnyergeljenek, vagy a' rosz lelkek szélyel tépjenek. Az éjjeli őr most bukkan-ki a' csapszekből 's kilenczet kiált tág tüdőből, 's a' légtért megzavaró riadást a' kakasok' sok hangzatu kurrongatása követi. Üt az óra! 's im ezen érzéketlen alkottyu, ez a' csak emberi kezek által készült mű, meghazudtolja a' mindenható' kezeitől bölcsen formált, szabad és okos lélekkel fölruházott embert; meghazudtolja mondom, mert most kong a' toronyban tizet. Csend uralkodik már a' szabad ég alatt; de a' hajlékokban most is némi zajt hallhatni: mert ha bétekintek ama' sülyedt kunyhó' ablakán, látom és hallom, hogy buzgó éneklésekkel 's imádságokkal egyengetik és tisztogatják az urnak utját, míg ama' pompás teremben, egy fényes kör, kártyaasztal mellett hivalkodik 's a' zálogosdinak sem eleje sem vége, mig egy harmadik harangszó szét nem üzi a' nyájas társaságot. —

Épen most kondul-meg az első harangszó, összehíni a' születendő kisdednek örvendő hiveket, 's im egy csapat ember néma léptekkel halad előre. A' csapszékből jöttek ezek ki, hol nagy dolgokat müveltek a' falu'javára. Azt vélnéd jámbor olvasó! hogy ezek is a' kisded' bölcsőjéhez zarándokoskodnak, olly ájtatos arczczal lépdelnek. Valljon kik ezek? — a' mint távulrol kivehetni, az éjjeli őr jön első, lándzsával fölfegyverkezve, utána a' kisbirák vasvillákkal, 's a' tizedes kötéllel fölkészülten; ballag pedig ezek után az egész kupaktanács ünnepélyes illedelemmel. Úr isten! hova indultak ezek? kisérd csak jámbor olvasó szemeiddel, majd meg fogod látni, hogy egy udvaron ki, egyenest a' csűr felé tartanak. Már a' polyvaszin előtt állnak, 's az öregbiró ajtóhoz illesztett füllel figyel — „itt fekszik uraim! szuszogást hallok — szola lassú hangon — csak vigyázva, már kezünkben a' madár, majd megkoppasszuk" — Ott ott jámborok, jó helyen fürkészitek Istókot, mert alkonyattájon épen oda vonta magát. Gondos vigyázattal ajtót nyitnak, 's im a' hajlékba gyéren bevilágló hold egy alakot tüntet elé, melly kifordított bundában egy szögletben fekszik. „Ez az! — suttogák mindnyájan — most is holt részeg, csak neki!" — Oh csalóka fényü hold! te néma tanúja a' szomorú történendőnek, miért nem rejtéd-el sáppadt képedet valamelly föllegtest mögé, így tán a' tőrbe kerülendő ujoncz, a' homályban mentten maradt volna, — mentten a' mingyárt beállandó kinoztatásoktól? Némulj-el kobzom! mert éneked tárgya nem fogja a' kelő napot láthatni többé.

Most az öregbiró kikapja hirtelen önnyakából bundáját, 's a' mélyen hortyogóra teríti, 's maga is egész erővel rá hasalván — „meg van! meg van!" — teli torokkal kiáltozza. Enkeladosz óriásra, a' sárkánylábu szörnyre, csak kevéssel zuhanhatott több teher, midőn Zeüsz őt Sikélia sziget alá temette, mint a' mennyi most Istókra nehezült; merem mondani, mert most az egész helység' minden terhe ő rajta fekszik. Mi recseg ott, és az ismételt recsegéseket mi bús nyögések követik!? Ah! Istók' oldalbordái ropognak szintugy, mint recsegtek két év előtt azon oroszlánéi, mellyet ormánjával Martin ur' elefántja átkanyarított. — „Hijába rugódozol Istók, már katona vagy, jobb szép szerével magad' megadnod; mert különben ugy megkötöztetlek, hogy még nyálad' sem birod lenyelni — monda mély pathosszal a' diadalmas biró — rajta György! kötözze kend meg!" Tizedes áll készen teljesíteni a' parancsot, 's a' mint motoz a' bunda alatt, fegyvert sejdit — „vasvilla van nála, vigyázzunk uraim! nehogy valakiben kár essék — kiáltá — Istók add-meg magad'!" Istók nem ad választ.

A' kis biró is segít kötözni, de ez is — nem tudni még — mit sejdítve, félre áll 's imígy szól: „én kezem' sem teszem többé rá, ez nem katonának való.“ — „Nem! csak kötözzétek-meg, én parancsolom“ rivalt a' biró, ki még most is rajt fekszik vala, de a' szorongatott rekruta is hanghoz jutván „eleme! eleme!“ természeti hangon jelentgeti: hogy nem Istók fekszik ott kifordított bundában, hanem természeti bőrében egy kecske, melly éjenként itt szokott tanyázni. Ne félj jámbor gida, nem emelnek-el! Fejtve a' titok, most már megsughatom olvasóimnak, hogy a' tizedes, szarvait érinté a' kecskének, a' kisbiró pedig tölgyét.

A' hű hó nagy! — Zavartan és szótlan állnak birák-uraimék, végre becsületöket lekötve fogadják egymás előtt, hogy a' történtről koporsójukig hallgatni fognak; mintha bizony Istók, ki a' polyvaszínnek szalmával töltött padlásán főzte a' taplót, mindezeknek szem-'s fültanúja nem lett volna.

Istók időtelve csak ugyan kézre került. Nagy katona kerekedhetik a' kurázsis ficzkóból. De a' szegény gidának örökre lehunyának szemei, még mielőtt a' jóltevő nap, arany sugárait földgömbünkre lövelte volna.

Endreffy.

SZOKRATESZ' TÁNCZA.

Ámbár a' táncz nagy összeköttetésben áll a' musikával, úgy hogy a' tánczat nem helytelenül nevezhetni musika' szülöttjének: mindazáltal nagy a' különbség közöttük. A' musika majd örül az örülőkkel majd sir a' sirókkal. Itt egy lakodalmi társaságat mulattat, amott egy halotti gyülekezet' bánatiba vegyül. Majd a' szivnek titkos öröme nyilványul általa, majd a' busongó kebelnek panaszait jelenti; szóval: a' musika édes, de egyszersmind szomorú érzeményből eredhet. Nem így a' táncz. Ez mindig jó kedvnek 's vidámságnak jele. Nem volna é nevetséges, ha valaki szíve' fájdalmit lábaival 's tánczával igyekeznék kirakni? ezt még egy józan ember sem tevé; ha csak kelletlen musikájának nyirvesszőbül alkotott hurjai nem verék a' tactust, vagy mint medve, pénzért nem tánczolt. — 'S épen azon okból nevezetes Szokratesz' táncza, mivel ő azt nem vidáman 's jókedvtől ösztönöztetve, hanem komolyan, önmaga által szabott kötelességből tevé. Ezért nevette-ki, sőt eszelősnek is mondá Charmides barátja, ki őt egykor véletlenül táncz között lepé-meg; ezért hagyá azt emlékül Xenophon tanitványa nekünk, a' 2300 évvel utána élőknek. Röviden igy adatik elő: Szokratesz, néhány barátival Antisthenesnél levén, egy tánczoló gyermeket láta. „Im melly szép gyermek ez! — mond ő, — de még sokkal szebbnek látszik, midőn tagjait tánczolva mozgatja, mint mikor nyugszik.“ Mellyre Charmidesz mondja: „nekem úgy tetszik, hogy te a' tánczolás' mesterét dicséred.“ — „Igen is — válaszol a' görög bölcs — mert tapasztalom, hogy a' tánczolónak testében semmi sem hever.“ „Igen szeretném, mond amaz, ha tőled Syracuzane! a' táncz' mesterségét megtanulhatnám.“ — „Az meglehet — felel Szokratesz — im tánczolok!“ Mellyre mindnyájan hangos kaczajt indítának. Szokratesz azonban haragos tekintettel így szólamlék-meg: „Ti engem kinevettek! azért e, hogy ezen gyakorlás által jobb egészségben akarok lenni, jobb étvággyal vacsorálni, édesebben alunni? azért e, hogy nem kapok olly gyakorláson, minő a' pályafutoké, kiknek vastag száruk de vékony lábuk van; vagy minő a'bajnokoké, kiknek vállaik vastagok, száraik pedig vékonyak; hanem, kapok olly gyakorláson, melly egész testemet mozgatja? Azt kaczagjátok-e, hogy nincs szükségem se társra, se hogy illy vénkorban a' nép előtt levetkőzzem, — hanem egy olly szobával, mellyben két ágy elfér, megelégszem? Azt e, hogy télen szobában, nagy melegben pedig kün az árnyékon gyakorlom magamat? vagy pedig azt, hogy hasam kissé nagyobbacska levén, azt középszerüvé igyekszem tenni? Nem tudjátok e, hogy minap reggel Charmidesz engem tánczolva talált?“ „Ugy volt valóban — mond Charmidesz — 's én először bámultam 's őrültnek véltelek; de miután hallám az általad most is mondottakat, honn magam is a' szerint tevék.“ — Ekkor jelt ada Szokratesz a' siposnak, 's ő olly gyorsan tánczola, hogy egészen kihevülve 's elfáradva veté magát egy székbe, ezeket mondván: „Nagy jele oh férfiak, hogy a' táncz egész testem' mozgásba hozá, minthogy igen szomjazom; töltsön nekem a' szolga most egy nagy poharat!“ Mellyre Calliász: „nekünk is, mert a' nagy kaczagás minket is kiizzaszta!“

Azonban nincs okunk illy régi idő' példáját csudálni és kaczagni a' különös tánczoson. Mai napon is százanként mutatkoznak efféle szokrateszi tánczok. Az anya, ki férjhez menő leányánál jobb tánczos; az apa, ki fijának lakodalmában fáradtig tánczol, mik egyebek, mint gunykaczaj' tárgyai? Sőt mindazoknak tánczainál, kiknek fejök a' temető' fejérvirágival van felkoszorúzva; kiknek hivatalok hosszú fekete köntöst parancsol ölteni — nevető Charmideszeket látok, 's a' gúnyoló Horáczot hallom így szólani: „risum teneatis amici!“

Pusztay Márton.

MAJUS-ÜNNEP ÉS LAKODALOM PIEMONTBAN.

Neive nevü faluban, Alba' városához közel, május 1ső napján a' legszebb leányt május-királynéul választják. Ez fejér ruhába öltözve, virágokkal koszorúzva, 's egyik kezében kosarkát, masikban virító ágat tartva, az egész falut megkerüli, minden házba bemegy, egyszerü nyájas köszöntő-versezetet énekel, 's a' lakosok által neki nyujtott ajándékokat elveszi. Köszönete mindig ezzel végződik: „Ben venga Maggio, ben torni Maggio.“—Ugyanott egy más szokás is uralkodik, még pedig igen régóta, lakodalmi alkalomkor. A' jegyesek egy tányérról esznek, szoros egyesülésök' jeléül; a' lakoma' végével, egy virágokkal felkoszorúzott nagy tálban egy sült kanpulykát visznek-be víg hangászat' és válogatott legények 's leányok' kiséretében. Az asztalt vele háromszor megkerülik; a' legények pisztolyokat sütnek-el, ezen ismételt kiáltással: „Sokáig éljen a' menyasszony!“ Aztán a' sültet bántatlanul viszik-vissza a' konyhába 's itt tartják a' legközelebbi vasárnapig. E' napon jelenik-meg legelőször a' menyasszony' anyja a' völegény' házánál; mivel különben azon bánat, hogy leányától meg kell válnia, a' menyekzői ünnep' örömét megzavarná. Ekkor nem hínak vendéget, 's az anya egészen átengedheti magát érzelminek; a' pulyka pedig feltétetik az asztalra. — Ez valóban gyöngéd szokás; ámde az előidőnek durva szokásai közül, egy másik a' kormány' minden ellenerőködése mellett is, megmaradt, melly Saleroban 's a' körülte fekvő helyeken folyvást divatozik. Ott a' nőnek nem szabad férjével egyazon asztalhoz ülni; hanem a' szobának valamellyik szögében egy zsámolyon kell ebédjét vagy vacsoráját megennie, míg a' házi-ur egyedül, vagy vendégeivel, szegény nőjére nem is ügyelve, az asztalnál lakmározik.

A' PÁRISI ÉS LONDONI VENDÉGFOGADÓS.

A' párisi vendéglőben egészen máskép fogadják az embert, mint a' londoniban. Itt a' vendégfogadós kimegy az utas' elibe, ha ez t. i. tisztességes kocsiban ül, egész a' kapuig, sok szolgától környezve, szinte földig hajtja-meg magát, sebten és nagy lármával rendeli-meg mindazt, mit csak a' vendég kiván. Ámde Párisban, ha az ur általjában jelen van, mingyárt első pillanatra látja, mellyik szoba leend illendő, 's vagy valamellyik szolgának parancsolja, hogy vezesse belé az idegent, vagy maga kiséri oda; de más szobát nem kap az ember, ha szinte neki a' kimutatott nem is tetszenék, sőt ha a' vendég e' vagy ama' könnyen megtehető változtatást kivánná is, a' fogadós száraz hangon és válvonítva ezt feleli: „Már e' szoba ollyan, a' millyen. Uraságod maga tudhatja legjobban: alkalmas-e Önnek vagy nem.“ A' fogadósné ugyan nem épen olly kevély, azonban mosolyját inkább egy szép asszony' tetszeskedésinek, mintsem egy fogadósné' udvariságának köszönhetni. „Bizonyossá teszem Uraságodat — igy szól ő, haját a' tükör előtt rendezgetvén — igen meg fog elégedni e' szobával; egy angol lord, egy orosz herczeg, ez 's ez lovag-ezredes lakott benne; a' fogadó' tőszomszédságában derék vendéglő és olvasóterem van; egyébiránt Uraságod' dolga, meghatározni: akarja-e vagy sem.“

MESÉK.

A' Papagály és Fülmile. „Hogy tudsz annyira megfeledkezni méltóságodrul 's olly hitvány inczenpincz madárral, mint a' fülmile, barátságban élni?“ — imígy pirongatta társát egy papagály. — „Igaz, hogy tolla nem pompás — felelé ez — mint a' miénk, teste picziny, ereje csekély, de hangja ám kellemes és bájoló; 's azért megérdemli, hogy becsüljem és szeressem.“ — Jó papagály! kevés társad találkozik az emberek közt illy nemesen gondolkozó; de feddőd vajmi sok!“

Az udvarnok Medve. Ez egykor különös antipathiával viseltetett a' ravasz Róka iránt, cseleit mindig semmivé tette, az állatok' gyülésében alacsonylelküségről, csalárdságról vádolta 's szemére lobbantá igaztalanságát; szóval: a' Róka félhetett, hogy becsülete végkép tönkre jut. Azonban mi történik? Róka koma tiszteletére megy a' maczkónak, erejét 's eszét nagy udvariasággal dicséri. Most egyszerre legjobb barátokká lettek 's a' maczkó legszivesebb patronus. — A' legszilárdabb lelket, legfedhetlenebb szívet is megtántoritja a' hizelgés és ajándék.

REJTETTSZÓ.

Elsőmet hegy és völgy egyaránt termeszti,
Boldog, a' ki gyakran magába ereszti.
Második tagomnak hármas az értelme:
Helység, tested' része, 's hires férfi' neve.
Magam egy készségnek vagyok gyakorlója,
Mellynek fő fegyvere: kése és ollója;
'S bár a' diák mondás rám fog kevélységet,
Kenem, kötöm, vágom az egész Nyirséget.

Ipoly-táji.

A' 76dik számu rejtettszó: Szemérem.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

78. szám | Pest, september' 30kán | 1835.

A' KESERGŐ.

(Kisasszony hava' 13—16. napjain.)

Gyöngy ragyog, vagy rezgő harmat
Emlény! kelyheden?
Est' fuvalma nyög fölötted
Halkan, édesen.

Ah! nem emlény, benne nem gyöngy
Harmat' fénye ez,
És fölötte nem hizelgő
Szellet lengedez.

Szép szem, egykor üdv-mosolygó
Szép leány' szeme
Könnyez itt, 's a' lányka nyögdel
Mint sir' szelleme:

"Kedves Ősz! mi hosszan alszod
Csöndes álmodat,
Nem mosolygasz! nem viszonzod
Forró csókomat"

"Kelj! sötét e' lak' magánya —
Olly hideg! hideg!
Szél süvölt keresztül, álmod'
Majd zavarja-meg"

"De te nem kelsz! mélyen alszod
Hosszu álmodat,
Ajkad nem mosolyg, 's nem értesz
Engem lányodat" —

Hagyd-el a' sir' puszta táját
Hagyd-el bús leány!
Alszik ő, — de nincsen álma
Földi lét után.

A' sugár, melly éggel-rokon
Keblén lángola,
Honnan áradt, — szebb honába —
Visszaszárnyala!

'S ő szelid angyal közöttünk —
Most már angyal ott!
Mennyel váltva földet, ah! csak
Lakja változott. —

Z. Makóról. —

ZRINYINEK ELSŐ SÉTA-UTJA

September' 25kén 1835.

Buda és Pest' lakosai Fultonnak — 's általa az emberi észnek — ma ismét egy uj diadalát ünnepelék. Zrinyi, a' tegnapelőtt leérkezett legujabb (80 ló erejü!) nagy gőzhajó egy séta- vagy is próba-utat ajánlott az őt csudáló budapesti közönségnek — azon hozzátétellel, hogy Pozsonybul várt társának Pannoniának Dunakesziig elébe menend. Mintegy 500 személy, — erdélyiek, angolok 's keleti-öltözetüekkel vegyítve — gyülekezék-össze délutáni 2½ órára a' szép gőzös' fedezetén, melly óriási szilárd gépelyzetén kivül egy, tükrökkel körösleg kirakott, mindenkit meglepő vendéglőt 's egy, kényelmes pamlagokkal diszlő gyöngyörü dáma-szobácskát rejteget magában. Az utazó-társaság' kellemeit több főrendü asszonyság emelé jelenlétével; 's a' sok dáma-kalap' 's öltözet' tarka szinei ugy játszottak a' hajónak tömötten lepett födelén, mint játszik messziről a' kék buzavirág 's fejlő pipacs az érett kalászok közt. — A' hely a' gőzös' térén mindinkább szükebb lőn, 's a' csak hamar elkapott kis tábori- (összetehető) székekkel — mellyeket sok férfi kendő gyanánt vitt, hóna alá szorítva, szépe után — ott formálá kiki, régi őseink' felütött sátoraiként, társaságkörét, hol neki legkényelmesebbnek látszék.

Végre, a' tisztán sütő nap' fényénél 's egy fölvett muzsika-banda' folyvásti zengedezései közt — mint valamelly mozgó sziget — megindula a' méltóságos gőzös, és utját a' viruló nádori szigetek mellett Dunakeszi felé vette. — A' pesti rész' kopár 's untató síkja, mintegy magát szégyenelve látszék lelapulni a'vele szemközti folyvást regényes budai rész' mosolygó halmai 's hegyormai előtt. Zrinyi nem sokára Dunakeszinél termett, de Pannonia — mint valamelly rendez-vous-ját elmulasztó szerető — még nem mutatá magát: azért amaz még egy egész posta-státiót ment fölfelé, 's midőn már Vácz alá ért, ott látszék csak messziről Pannoniának gőzölgő kéménye. A'milly kivánesian rohanhattak Columbus' utitársai Amerika' legelső megpillantására: ugy tódult az itteni utazó-társaság is a' jeladásra a' hajó' orrába. — Pannonia csak ugyan jött, izzadtan ugyan már, mint valamelly nagy utat tett habos paripa, 's feketés füstfölleggel bélyegezve maga után futása' hosszu vonalát. Zrinyi egymás után két álgyu-lövéssel üdvezlé őt, de Pannonia — nem levén hihetőleg álgyuja — azt nem viszonozta, 's a' szerény pozsonyi utazók e' hijányt, mint látszék, legalább kettőztetett kalapcsóválások által ügyekeztek kipótolni.

Most a' legszivemelőbb jelenet következék! A' két gőzös — mindenike utasokkal tömötten megrakva — villámsebességgel 's zúgó robajjal suhantel egymás mellett. Igy vágtathat-el a' felsőbb lég' tiszta azurjában két egymással szemközt találkozó óriási sas!; — igy lejtnek-el égre emelt szemeink előtt égiháborúkor a' többfelől tóduló terhes föllegek!! — 's illy sebesen czikáznak egymással szemközt az azokból egymásra szórt villám-nyilak!!! Mind a' két hajó' társasága lelkesülve, elragadtatva 's mélyen ihletve, levett süveggel 's fenlóbált

kalapokkal üdvezlé egymást, — 's Pannonia' utasai is megpillantván Zrinyi' magas ormozatán a' kapitány mellett állni gróf Széchenyi István urat — ki olly benső nyugalommal állt ott, mint Neptun az általa igázott hullámok felett — erre mind a' két hajó' örömkiáltásai egyszerre imez egyhangu ismételt kiáltásra olvadtak-össze: „éljen gróf Széchenyi!"; melly valóban szivrázólag hatott itt a' Duna' hátán a' gőzösök' reptében az a' nélkül is lelkesedett közönségre.

E' találkozás után Zrinyi — merően, mint valamelly testét nem hajtható krokodil, 's halkan megfordult, 's utána iramodvan Pannoniának, azt utól érte, 's ismételt köszöngetések 's éljenek közt, előszer magával játszilag versenyfutásra nógatta ugyan, de azután csakugyan nem győzvén ez vele, azt hátrahagyta. Ez alatt az est bekövetkezék, 's mind a' két gőzös kettős lámpát tüzött-fel árbocza' csucsára, melly magas lámpák a' feltünt hold' félkarimájával 's a' két városnak messziről csilámló lámpájival, mintegy szerelmesek' módjára összekacsingatni (liebäugeln) látszának.

Végre Zrinyi, jól előresietve, a' nádori-szigetekhez ért, 's többszöri álgyulövéssel jelenté a' két városnak hazaérkeztét, 's a' tündér-lakként kivilágitott Börze előtt, hogy sebes erejét fogyassza, egy — nagyszerü menuettét tánczolt, azaz, egy álló helyében a' Duna' közepén kétszer egészen megfordult, 's igy futása meglassudván, a' számára kinyitott hid közt, kétfelől mintegy hóduló tiszteletül elibe tartott fáklyák' világánál 's a' hidatlepte népség' örömkiáltásai közt felséges méltósággal átsuhant, 's a' hid alatt ismét egyet kanyarodván, jövendő rendeltetése' álló-helyéhez simult; — mig az alatt Pannonia is a' pozsonyiakkal megérkezvén, szokott helyén a' Börze előtt utazóit szinte a' szárazra tette. *Szekrényesy.*

A' SCHACH-JÁTÉK' FELTALÁLTATÁSA.

Egy ó-aráb népmonda szerint, a' schach-játékot Indiában, 400 esztendővel Kriszt. születése után, valamelly Sissa-nevü bramin találta-fel, és pedig egy Schechram nevezetü ifju fejdelemnek mulatságaul. Ez aztán (igy adja hirül a' rege) a' feltalálónak egy kérést engede választani; mellyre Sissa olly kérést tőn: adatnék neki annyi buza, mennyire menne a' summa, ha ő a' schachtábla' 64 mezejének elsőjeért egy szemet, a' másodikaért kettőt, a' harmadikaért négyet, 's igy tovább minden következő mezőért kétszer annyi buzaszemeket kapna, mint az előttevalóért. A' király megparancsolá (mivel Sissa mást elvenni egyátaljában nem akart), hogy neki ezen szerény jutalom adassék-meg. De nem kis bámulására csak hamar azt látá a' kincs-mesterek' kiszámolásiból, hogy egész Indiának gabonája, sőt az egész világé, nem lenne elég Sissa' szerény kivánságának kielégítésére. Az aráb elbeszélő, (mint maga állitja) egy alexandriai mathematikus által kiszámoltatá magának, 's azon választ nyeré tőle, hogy illy mennyiségü gabonának befoglaltatására 16,384 város kivántatnék-meg, mellyek' mindegyikében 1,024 mag-tár lenne, mellyekből viszont minden egyegy 174,762 és $\frac{2}{3}$ rész ardubbát (aegyptusi mértéket) foglalna magában; — az ardubbát 12 aráb waibára, a' waibát 16 kádára és egy kádát 32,768 szemre számlálva. A' számolás (mond egy ujabb elbeszélő) mindenkép helyes, 's egy szemig kijő azon summa, melly közel 18 és $\frac{1}{2}$ trillió szemet tesz. Ezen számolás világos példa a' régi geometrák' vagy mérnökök' pontosságáról, kik számolásuknak resultatumát nemcsak száraz számjegyekkel, hanem népszerüen 's érzékileg is kifejezték. Europai mathematikus csak a' fennevezett számoknak öszveségét, vagy ezen számot 18‴000,000″000,000′000,000 nevezte volna meg. A' régi angol törvények szerint 240 buzaszem nyom 1 nehezéket, vagy 7,680 szem egy fontot és egy angol köböl 64 fontot nyom; 's igy 491,520 szem teszen egy köblöt, és a' Sissától kivánt gabona 37 és $\frac{1}{2}$ billió köbölre terjed. Minthogy tehát egy köböl valamivel többet tesz egy koczka-lábnál, 's egy koczka-mérföld közel 15 billió koczka-lábot, vagy mintegy $14\frac{1}{2}$ billió köblöt foglal magában: tehát a' Sissától kivánt buza harmadfél koczka-mérföldnél nagyobb tért boritana-el, mihez 2,200 négyszegü mérföldnél nagyobb olly tárház kivántatnék, mellyben a' gabona harmincz lábnyi magasan volna felhalmozva; — egy mag-tár, melly majd nem egész Olaszországnak határát befödné. Még megfoghatóbb a' következő előadás: az előbbi Francziaországban, melly az egész föld-szinnek mintegy kétszázad részét tevé, az esztendőnkénti aratás általján vevé 220 millió angol köbölre ment. Ha tehát a' földnek minden tartománya, épen illy jól munkálva 's szintolly termékeny lenne, mint Francziaország: tehát a' földnek egy egész esztendei aratása 44,003 millió köblöt tenne, melly a' kivánt summának csak 852dik része volna. Mivel pedig Francziaország a' földnek legjobban munkált részei közé tartozik, 's a' földnek nagyobb része terméketlen fövényből 's müveletlen pusztákból áll: bizvást állithatni, hogy minden gabona, melly Ádám' idejétől fogva az egész földön termett, alig lenne elég, a' bramin' kérelmét kielégiteni; — melly a' jámbor Schechramnak eleinte olly szerénynek látszott, hogy érte csak nem megneheztelt.

TÖREDÉKEK BONAPARTÉRÓL.

(Staël asszony' „Dix années d'exil" iratából.)

Bonapartenak, mint első consulnak, valamint ruházatában, ugy politikai helyzetében is — a' régi 's ujabb idő' vegyületét lehete észre venni. Egészen arannyal himzett ruhát és síma hajat viselt; termete kicsiny, feje nagy; alakja ügyetlen, mégis fönhéjazó; pillantása megvető, még is zavart vagy szorongó volt. Mosolygását mint kellőt magasztalák, de tudom bizonnyal, hogy az más senkiben nem tetszett volna. E' mosolygás, melly a' komolyságból azért villant-ki, hogy ismét komolyságba boruljon, ollyan volt, mintha erőmüvi rugó' nyomása által hozatott volna létre; és szemének mozdulata szájaéval soha sem egyezett-meg. De mivel mosolygása az őt környezők' szivét megkönnyité, e' megkönnyitést amabból származott igézetnek tarták. Emlékezem, hogy egy tagja a' nemzeti intézetnek (Institut national), egyszersmind kormánytanácsnok, nekem egész komolysággal ezt mondá: „Bonaparte' körmei tökéletes szépségüek." Egy másik pedig igy szóla: „Az első consulnak igen gyönyörű kezei vannak." „Ah! — felele egy magas születésü nemes ifju, ki még akkor nem vala kamarás — kérem, ne beszeljünk politikáról." Egy udvarnok, ki az első consulról egész gyöngédséggel beszéle, azt mondá: „Ő gyakran csupa gyermeki szelidséggel ejti szavait." — Legmeghittebb emberei' körében néha ártatlan játékokat üzött, lehetett őt generáljával tánczolni látni; sőt azt beszélik, hogy Münchenben a' bajor király' palotájában — ki ezen vigalmon kevessé megütközhetett — Vd. Károly császár' diszruháját vette magára, 's igy öltözve egy régi franczia tánczot — monaco nevüt — tánczolt volna 's a' t.

közli M-r-ny.

CHINAI ÉS KAMTSADALI BARÁTSÁG.

A' chinai barátság különös sajátsággal bir, mint a' következő anekdota elég világosan mutatja. — Egy orosz tisztviselő Irkutzkból (Sziberiában) bizonyos dolgai végett Kiachta nevü chinai határszéli városba utazott. Itt egy chinai kereskedőtül némi árukat vásárolt. Midőn az árukat válogatná, több izben igy szólitá-meg a' kalmárt: „Barátom!" 's azt vette észre, hogy a' chinai ember e' szóra mindig komor arczot mutatott. Elmentekor udvariasan kéré a' kereskedőt, hogy, ha valaha Irkutzkba menend, őt látogatná-meg. Ünnepélyes hangon felelé amaz: „Barátom, barátom, kedves barátom! jól van, meglesz!" — Fél esztendő mulva a' chinai, 12 személyből álló kiséretével, Irkutzkban az orosz tisztviselő' lakása előtt megálla, 's mivel dolgai voltak e' városban, mig azok tartának, barátjánál szállásolt. Ez elbámult a' látogatók' sokaságán; mindazáltal, noha nem vala gazdag, vendégét kitelhetőleg szívesen látta. A' chinai, elutazása' napján magát nemcsak uti-eleséggel, és pedig a' gazda' költségén, látta-el, hanem butorai közül is összeszedé 's magához vevé mind azt, mi neki megtetszett, u. m. órákat, puskákat, képeket 's t.; aztán az oroszнak kezét fogván, illy szavakkal: „élj boldogúl, kedves jó barátom!" elutazott. — Boszúsan nézett az orosz, drága vendége után. Bizonyos idő mulva az orosznak 3000 rubelre volt szüksége némi hosszú utra. Senki sem akart neki ennyit kölcsönözni. Ekkor eszébe juta az ő kiachtai kedves barátja. Késedelem nélkül utazott-el hozzá 's barátságosan fogadtaték. Ámde midőn azon kérelemmel állott-elő, hogy az neki 3000 rubelt kölcsönözne, a' gazda komor ábrázatot mutatott 's ezt mondá: „Kölcsön, kölcsön? Kedves barátom! itt van pénzes szekrényem' kulcsa; végy belőle, mennyire szükséged van. De ha még egyszer kölcsönzésről és visszaadásról szólasz, ugy vége barátságunknak." — Midőn az orosz a' pénzzel elutazott, a' chinai szives barátsággal szoritá-meg kezeit 's ezt mondá: „Élj boldogúl, édes kedves barátom!" — Már ez csak ugyan különös barátság.

RUHATÁRAK.

1) Erzsébet orosz czárné ruhatára olly gazdag volt, hogy csupán az akkori divat szerint készitett köntöseinek (mantille) száma 7000re terjedt. Halála után 15000 's néhány száz darab öltözet találtaték, mellyeket részint csak egyszer, részint pedig nem is hordozott; továbba két nagy láda, tömve teli a' legdrágább selyem harisnyákkal, 's két más láda a' legválogatottabb szalagokkal; néhány ezer pár czipe és papucs, 's néhány száz darab szebbnél-szebb franczia 's más külföldi ruhaszövet. Ruhatárának névjegyzéke egy vastag negyedrét kötetből állott. — 2) Portland hgasszony hagyott maga után 197 burnótszelenczét, többnyire igen nagybecsüeket. Midőn 1780ban az ő ruhatára árverési uton eladatott, a' kótyavetye 36 napig tartott. — 3) Brühl gróf' halála után találtak többek közt 1200 parókát, 800 bársonynadrágot, 300 pár csizmát 's a' t. — 4) Midőn doctor Moore angol tudós, IIdik Fridrik porosz király' ruhatárát megnézte, talált csupán két kékszinü kabátot vörös hajtókával (egyiknek bélése belől el volt szaggatva), két sárga mellényt, mellyeken elől vastagon feküt a' burnót, három sárga nadrágot, 's végre egy ezüsttel kivarrott kékbársony köntöst, melly ünnepélyes alkalomra szolgált.

IGAZSÁG-SZOLGÁLTATÁS.

I. Fridrik Vilmos poroszkirály, Appel bárótul egy jószágot vett-meg – olly föltétel alatt, hogy fijának stipendiumot is adand; mit ez aztán, midőn a' hallei egyetembe ment, meg is kapott 3 esztendőre, évenként 400 tallérjával. A' király az ifju Appelt, iskolai pályájának bevégezte után, hivatalba akará helyezni, de előbb tudni kivánó: valljon szerzett e magának elég tudományt. Magához hivatván tehát, ezt kérdé tőle: „Hát tanultál-e valamit?“ — Mire az ifju igy felelt: „Kellett tanulnom Fölséges ur! mivel mindig honn valék.“ Király: Miért? Appel: Mivel szegény vagyok, 's ezért minden csufolódást és bal-esetet el akarék kerülni. Király: Hát csakugyan nem volt senkivel bajod? Appel: Nem, Fölséges uram! de egyszer egy pár arczoncsapást kaptam. Király: Miért? Appel: Bizonyos Freiberg Hallében azt mondá nekem, hogy engem nem szenvedhet. Király: Nemesember volt? Appel: Igenis, Fölséges uram! — Azután huzamos idő mulva, a' király, Dietrich herczeg' ezredének szemléjén egy Freiberg nevü urfira talált, 's azonnal ezt kérdé tőle: „Tanultál-e Hallében?“ Freiberg: Igenis, Fölséges uram! Király: Ismertél-e ott egy Appel nevü bárot? Freiberg: Igenis. Király: Barátok voltatok? Freiberg: Nem. Király: 'S miért nem? Freiberg: Bajba keveredtem vele. Király (haragosan): Hát te azt bajnak nevezed, ha egy szegény embert arczon vágsz? Neked rosz szíved van! Hord-el magad'! Nem akarlak tovább szolgálatomban tartani, annál kevesbé pedig tisztségre léptetni.

FONTANELLE.

Egykor Fontanellenek valaki csudálkozását jelenté azon, hogy neki nincsenek ellenségei, 's ezt kérdé tőle: „Miképen eszközölheti Ön e' csudát?“ — „Két kis szólásmód által — felele Fontanelle — mellyeket én mindig szájamban hordozok 's mellyek igy hangzanak: „Minden lehetséges, és az egész világnak igaza van.“

HUS-ÉTEK' EREDETE A' GÖRÖGÖKNÉL.

Porphyrius jegyzé-fel emlékül, mikép kaptak a' görögök husevésre. „Történt egykor, ugymond, hogy áldozáskor az oltáron égő husnak egy része földre hullott, mellyet az áldozó-pap kezével vetett vissza a' szent helyre, de a' forró hús ujait megégetvén, rögtön szájába vivé azokat, 's úgy megtetszének neki a' zsiros ujak, hogy kiváncsi lőn a' hust is meg ízelni; mit miután jónak talált, másoknak is javaslott 's igy csak hamar divatba jött a' hus-étek.“ — Igen hihető is, hogy a' hus-étek csak özönviz után kezdődött az emberek között, mert korábban még a' sz. irás sem emlékezik arról, hogy valaki efféle étket evett volna. De a' világi történet-irók is említik, hogy a' régieknél a' hus-étek nem vala szokásban. Többek közt Ovid ezt mondja:

At vetus illa aetas, cui fecimus aurea nomen,
Foetibus arboreis, et quas humus educat, herbis
Fortunata fuit, nec polluit ora cruore.

Pusztay Márton.

POSZTÓ-DECATIROZÁS.

Sok vásárló kér a' boltban decatirozott posztót, a' nélkül hogy tudná, mi az. Ime itt nyujtatik annak magyarázatja. — A' decatirozás (ujdon franczia szó) abban áll, hogy a' posztó — miután tökéletesen elkészült, — erősen megsajtoltatik, és ugy aztán a' vizpárolgás' behatásának kitétetik. E' végett a' posztót, — felgyámolgatva és szabályszerü rétegekben rámába szorosan összefogva, — erősen befütött vaskályhára fektetik, mellynek vas lemeze van, és ez nedves durva posztóval borítva. A' kályhából felszálló párolgás a' posztót általjárja; mellyre aztán leveszik, erősen kirázzák (hogy a' gőzök enyésszenek-el) és megszáritják. Ez által a' posztó összemegy szinteugy, mint az eddigi vizes posztókkal történt, megnedvesítés által; de nem veszti-el annyira szinét, hanem kellemes szende fényt kap, melly esőben sem vész-el. Ezenfelül az igy elkészitett posztóba por és eső sem hat-bé egy könnyen; jobban lehet tisztogatni, és több ideig viselni; a' durvább posztó is finomnak látszik; a' fordított ruha ujnak. Ez által egyszersmind azon esetre, — ha a' gyármüvesek a' kereskedésbe mingyárt decatirozott posztót szállittanak, — elmellőztetik a' posztóknak olly ártalmas sajtolása; a' minek nincs semmi haszna, mivel a' posztó' fényét a' bevizezéssel ismét el kell venni.

A' decatirozás legelsőször Franciaországban jött divatba. Angliában még korábban próbálták a' posztót néhányszor forró vizpároknak kitenni, — miután azt tapasztalták, hogy azok a' posztót puhábbá teszik, nekik szendébb ragyogványt adnak, a' szövedéket megállapitják 's a' további összemenést széltében ugy mint hoszszában akadályozzák.

REJTETTSZÓ.

Első tagom fegyver, de nem hős' kezében,
Másodikom helység nemes Honth megyében.
Egészen test nélkül, test által születtem,
'S fény által halok-el, bár fénytől eredtem.

Lazánszky.

A' 77dik számu rejtettszó: Borbél.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

79. szám Pest, october' 3kán 1835.

VESZTESÉG.

Gyöngy tavasznak kellemén
Kéjledezve lengtem én.
Minden ág örömre intett,
Éledett a' láng-tekintet —
Nap ha égre fölkerenge,
Légben a' pacsirta zenge;
Nap ha szállott 's estve lett,
Kedv derült lakom felett.

'S ah! vihar vad éjjelén
Elborult a' játszi fény,
'S a' vidám kelet' sugára
Nem mosolygott alkonyára,
Lég' körén a' kis pacsirta
Minden énekét kisirta;
Himes völgyem elfagyott
'S szép reményem elhagyott.

Kín boritá érzetem'
Vesztve boldog életem',
Lángi a' kebel' hevének
Messze tájra röpkedének,
Hol kies mezők fakadnak
Báj-ölén a' vírulatnak,
'S hol talán a' végezet
Nyugalomra elvezet. —

'S múlik ím a' durva tél,
Zöld mezőm' virága kél.
Minden érző kedvre éled —
Csak szivem' nyugalma széled,
Könnyeim' hajh! keblem issza
Nem repült reménye vissza,
'S gyászlakomra bú havaz —
Nem derít a' gyöngy tavasz.

Sirva kérdem a' szelet,
Melly sziszerg fejem felett,
Hol reményem? 's bús szivemnek
Kedv' virági hol teremnek? —
'S ime zúgva megy felettem —
Zugva hajh! hogy árva lettem,
'S vissza többé nem kapom
Éjre fordult szép napom'.

Vihary Elek.

SELYEM-TENYÉSZTÉS MAGYARORSZÁGBAN.

Azon lángelmék között, mellyek valaha az emberiség' láthatárán tündöklének, bizonyára mint első fényességü, ragyogott József császár. Ezen halhatlan férfi, villám-eszével, átható pillanattal egyszerre felfogván az uralkodás' szétfolyó ágait, többek közt csak hamar általlátá azt is, hogy a' selyemtenyésztés nem csupán széles birtokinak kiáradó pénzét tartja-vissza, hanem módot is nyujt alattvalóinak az élelemkeresésre, 's ez által mind saját fönséges uralkodói tisztének egy szép részét teljesiti, mind pedig alattvalóit képesekké teszi az országos terhek' viselésére, 's igy tulajdon erejét ez által is nevelendi. Ezen kettős czélt életének vezér-fonaláúl kitüzvén, atyai szelidséggel kezdé hinteni a' jónak magvát, 's gyengéd ápolással még életében a' tökéletesség' szép fokára érlelgeté. Ennél fogvást, hol szép szó nem használt, hatalommal is megrendelte az eperfa--ültetést, megismérteté a' lakosokkal több nyelven az eperfanevelés', és selyembogártenyésztés' módját, rakhelyeket 's épületeket állittatván-fel, hol az összegyüjtött selyemgalandok (gubók) lemotóláztassanak; egyszersmind olly árt szabott a' termesztőknek, hogy kevés idei fáradságuknak tetemes jutalmát érezvén, az uj munkára keblökben ösztönt, zsebökben pedig segedelmet találtak.

Igy az atyai gondoskodás 's az épületekre kiadott tőkepénz szép sikerrel kamatozott. — Az egész foglalatosság 5—6 hétre terjed, a' munka gyöngéd kezekhez alkalmazott, 's a' gyermekkornak csak nem természetes játéka. Csődült ezért a' munkára a' fölösebb házinép, itt ott kész selyemszalag vagy selyemkendő volt édes jutalomdíja a' hiú kis leánynka' fáradozásának; a' virgoncz gyerkőcze kedveltebb öltözetét játék által szerzé-meg; a' komoly gazda pedig vele sokszor adózását egészen is lerótta, 's imígy a' sok kevés az egészre olly kedvezőleg hatott, hogy az uralkodás csendes alattvalókat nyervén, a' kimenő költségek' árját tetemesen mérsékelte.

A' megerősödött csemete a' nagy férfi' elhunyta után is gyümölcsözött. De idővel lankadván a' tüz a' törvényhatóságokban, lankadni kezdett az a' selyemtenyésztőkben is. Ezekben elolthatá ugyan az ösztönt a' selyemgalandok' árának ingatagsága; de legnagyobb csapás a' selyemtenyésztést akkor érte, midőn hibás számitásokból a' gubó-vagy galand-beszedést, 's a' raktárokul szolgáló épületek's készületeket zsidók nyerék haszonbérbe. — Ezek, mivel nyereségök annál nagyobb, minél olcsóbban vásárolhatják a' gubókat, annyira leszállitották ezeknek árát, hogy a' szegény ember nem látván sikerét fáradságának, a' selyembogártenyésztéssel maholnap végkép felhagyni kénytelen.

Meg kell ugyan a' kormány' dicséretére vallanom, hogy ezen önkénynek gátot vetni iparkodott. Azon szerződésben t. i., mellyet Hoffman és Goldsteinnal maj. 2dikán 1826 kötött, 's mellyet maj. 26kán a' határszélekre nézve az udvari Fő haditanács is megerősített, egyenesen ki van téve, hogy

a' galandok' árának zsinórmértéke a' majlandi folyó-ár (Preis-courant) legyen, ugy, t. i. hogy ha Majlandban egy font selyem 23 lirán kel, akkor Magyarországban az első jóságu galand' fontját 32 xral, a' másodikét 20 x. a' harmadikét 10 xral ezüstben tartozzanak fizetni, 's igy tovább. Sőt megrendelte azt is, hogy a' másod-jóságu galandokért, mellyekből 11 font galand, egy font tiszta selymet ad, minden font galandra jutalmúl 4 ezüst krajczárt a' szabott áron felül, 's igy fontjaért 24 x. köteleztessenek fizetni; ha pedig 12 font galandból egy font selymet gombolyíthatni-le,akkor illy galandnak minden fontjára, a' határozott áron felül még 2 xrt fizessenek; azon harmad-jóságu galandokért pedig, mellyekből 14 font ad egy font tiszta selymet, a' határozott áron felül még 7 xrt, 's igy fontjaért 17 xrt; ha végre 15 font galand megy-föl egy font selyemre, akkor fontját a' galandnak 15 xron kötelesek beváltani. — Minden esetre a' bérlőknek igen tág mező nyilik az álfogásokra, midőn a' galandokat fajok szerint osztályozzák. Azonban rövidségükre a' lakosok magok nyujtanak legjobb alkalmat, minthogy őket a' galand-elsorozásra illy szép jutalommal sem birhatni, 's igy a' vegyes galandokat kelletinél alább sorozni igen könnyű.

Igen czélirányos lenne az, ha a' kormány felszólitaná a' tehetősebb földesurakat a' selyemtenyésztésre 's olly társaságok' állitására, mint a' minőt hazánknak egy lelkes fia, Deyák József pesti volt nagykereskedő ns. Szerém vármegyében 1829ben alkotott.

Ha még ezenfelül a' kormány a' selyemtenyésztésnek egész mesterségét 's módját az ujabb tapasztalások szerint leiratná, a' könyvet a' tenyésztők közt ingyen osztatná-ki; végre, ha jutalmat rendelne azoknak, kik maguk' erejéből nagyobb mennyiségü selymet termesztenek: — ugy azon virágzásba jőne a' selyemtenyésztés, mellyet neki a' nagy Császár' belátó lelke adni törekedett. — Igy a' nagyobb tenyésztés több embernek ad élelmet, részint a' tenyésztésnél, részint a' gombolyitásnál 's a' többi gyárbeli felmunkálásnál; az által pedig nemcsak békes polgárokat nyerne, de egyszersmind a' status' belső erejét a' kimenő pénz' letartóztatásával tetemesen emelné. Hazám' 's embertársaim' sorsát mindenütt 's mindenkor szivemen hordozván, külföldi utazásimban a' selyemtenyésztést is figyelmem' tárgyaúl választám, 's a' mit Bajor, Würtemberg 's Franczia-ország 's a' bádeni nagy herczegség ebben jelesbet mutattak, ügyekeztem vagy megtekinteni, vagy legalább róla a' tudósitást megszerezni magamnak; de ime azon rágalmazók' legnagyobb zavarodására, kik a' külföldet mindenben előnkbe akarják tolni, itt Magyarországon és pedig Pesten, 's csak az idén találtam-fel a' legtökéletesbet.

Ezt hazánknak egy érdemes fia, Mellyes János ügyvéd ur (Mészáros utczában 692dik szám alatt) állitotta-fel az idén. Ő részint több olvasás, részint gondolkozás után oda vivé a' dolgot, hogy a' bogarat első kikeltétől fogva egész bekötéseig, ha milliókra megy is annak száma, soha egy ujjal sem érinti-meg. Igy azt, mihez eddig 20 kéz is szükséges volt, egy ember által tökéletesen végezheti. Ezen részben a' készület egészen az ő gondolatja, 's azon tökéletesség, mellyre ő azt felvinni tudta, csakugyan uj marad és meglepő. Itt a' selyembogarat semmi halálos ellensége, mint p. o. légy, pók vagy darázs, sőt a' legveszedelmesb hangya sem rongálhatja; a' hely világos, a' levegő szabadon járja minden oldalról, azért a' dög, gőz, rosz párolgás nem vesztegeti, egér, patkány hozzá soha sem férhet; de ám azon mód, hogyan vezérli a' bogarat a' befonásra, az, az ő gondolatjának fő érdeme, 's minden eddigi módtól különbözik 's azon tökélyre van hozva, hogy ezen felűl az emberi ész alig emelkedhetik valaha. Oda is vitte dolgát, hogy a' város' kellő közepén kevés fáradsággal az idén, (vállalatának első évében) több mint két mázsa tiszta selymet adandó galandokat képes volt egymaga tenyészteni.

Illy ügyekezet, méltó mind a' nemzet', mind a' kormány' figyelmére 's lelkes pártfogására; mit is én neki szivemből kivánok. Ezen pártfogásra pedig annál inkább teszi magát érdemessé, minthogy szép találmányából titkot nem teszen, hanem bizodalmas, nyájas szerénységgel 's kész magyar nyiltszivűséggel egész intézetét mindennek kitárja, kik az iránt őt megkeresik; sőt közjóra mindig kész hajlandóságától könnyen kinyertem azon igéretét, hogy azoknak, kik netalán őt akár bérmentes levelekben, akár személyesen felszólitanák, ő egész készületének tökéletes másával is kedveskedik.

Egyébiránt részint gondolkozásom, részint külföldön szerzett tapasztalásom után az egésznek tökéletesb eszközletére magam is tudnék az övéhez még némit toldani. Nevezetesen ugyanazon esztendőben a' bogárnak második 's tán harmadik kikelését 's befonását eszközölni; a' hernyónak két első hámlásaig vele még könnyebben tudnék bánni, a' levelet esős időben élelmül elkésziteni, a' galandokban a' pillangó-bábot könnyebben megölni, a' gombolyitást kevesebb kézzel, a' tüzelést kevesebb tüzelékkel végezni 's a' t.

Biztat is a' reménység, hogy kevés pártfogás mellett ezen ur az én tapasztalásimat is használván,

a' selyemtenyésztésben olly intézetet állitand-fel, melly a' külföldnek is példányul fog szolgálhatni, 's a' tökélynek darabos ösvényén elszánt önmegtagadásával is előhaladván, a' kormánynak szebb czéljait sikerre érleli-föl; — magát pedig ez áltnl a' Haza' hálájára naponként érdemesbé teendi. —

F-f. Farkas Ferencz
hites ügyvéd.

NÉPNEVELÉSÜNK' ÜGYÉBEN.

Iskoláink' feladása: hű alattvalókat, munkás polgárokat nevelni, 's igy az emberiség' dicső czélját megközelitvén, a' polgári társaság' közösen boldogitó törekvéseit egyesek' munkásságával rokon öszhangba hozni. Nemes feladás! 's alig képzelhetni nemesbet, mint az emberben szendergő isteni tulajdonokat tökélyre fejleszteni, őt a' jóllét' lehető magas fokára emelni; mindennemü tisztének pontos ismérete 's teljesítése által megelégüléssel párult szerencséhez juttatni; az egész egyetemre felvilágosodást árasztani. Innen van, hogy minden jól szerkezett országban, melly megismérte a' polgárisodás' jótékony malasztját, a' közigazgatás' egyik ága neveléssel foglalatos 's az iskolákra legfelsőbb felügyelés a' kormány' joga. Tanitóinkról 's fogyatkozásaikról többen értekezének, őket csak annyiban érintem, hogy ohajtható jövedelmesb fizettetésük 's a' jegyzői hivatalnak a' tanitóitól elválasztatása; de szólandok magukról iskoláinkról; 's mit más érdemesbek tettek, legyen szabad azt nekem is tennem: egy szerény javaslattal lépnem t. i. elő, melly ha jó, viszhang nélkül talán nem enyészik-el a' légüregben; ha pedig hasznot nem hozható, keblében viseli öszveromboltatása' magvát.

Előbb azonban vessünk hacsak futó pillanatot is falusi muzsasereginkre. Ősi szokás szerint leginkább novemb. eleje' táján gyülöng egyenként ujoncza Pallasznak nem ritkán félelmes zászlói alá; akkor, midőn minden betakaritva a' mezőrül (hol apját segités helyett foglalkozásában többnyire késleté, de még is, mint apja dicsekedve vallja, munkás méhként dolgozott) 's a' talán hóval fedett utczáról, hol többé nem üzheti pajzán csínyait, szobába szorulva, nagy reménnyel iskolába küldetik. Itteni viseletét, a' tanulmányokban előlépteit nem birálom' sdicséretére megengedem, hogy egész novemberben tanult. Ekkor majd a' hideg, majd a' csizma' 's más ruhadarab' nemléte hányat nem tartóztat honn? De megengedem ismét, hogy a' tanitónak, ki többnyire jegyző is, a' körlevelek 's más megyei parancsok által foglalkozásiban nem egyszeri gátoltatása mellett is, tanult az ifjuság egész január és februárban; de martzius' elején a' hóval el kezd olvadni száma is annyira, hogy közvizsgáltatás' alkalmával, mellyet martzius' vége felé szokás tartani, alig mutatja fele rész tanulása' sikerét. — Ha számba vesszük immár az időt, melly tanulásra eként fordittatott, bizvást állithatni, hogy az alig terjed három hónapra egészen, 's mit illy rövid idő alatt tanult, az az évnek többi hónapiban kirepül növendékünk' fejéből.

Illy helyzetében iskoláinknak mit kelljen tenni, hogy sulyosan érzett népnevelési hijányunkon segithessünk? Pórnépünket szóval nem beszélhetni rá, hogy hosszabb ideig jártassa gyermekeit iskolába, mert „eleink is, ugy mond, csak igy tanultak 's okosabbak 's vagyonosbak valának.“ Föntebbi elveimnél fogva oda terjed véleményem: venné szivére minden megye, körében a' népnevelést; sürgetné azt hathatósan, hogy minden gyermek, 7. éves korától 12d. esztendőjeig legalább oct. elejétől jun. elejéig pontosan járjon iskolába.

Röviden, e' lapok' terjedelméhez képest, érinték itt mindent azon czélból, hogy javaslatomat, ha jó, foltozgassák-ki a' dologhoz jobban értők, 's törvényhatóságink körülményeik szerint bölcs belátásuknál fogva tegyenek, mit a' czél megkiván.

— x —

SÁSKÁK' EREDETE MOHAMMED SZERINT.

Mohammed a' törökök' ezen nagy prófétája, azt vélé, mint Bochartus Hieroz., Damír nevü könyvükből irja, hogy a' sáskákat azon nemes földből alkotá isten, melly Ádám' testének formáltatásából fönmaradt. Ez okból ő a' sáskákat különös nagy becsben tartá 's törvény által megtiltotta, hogy azokat senki ne merje bántani! — Ugyan az emlitett könyvben van megirva, hogy egykor asztalánál ülvén Mohammed, olly sáskát láta elibe szállani, mellynek szárnyaira ez volt irva aráb betükkel: „én vagyok Isten! 's rajtam kivül a' sáskáknak más urok nincs; a' ki azokat táplálom, és mikor nekem tetszik, elküldöm, hogy szolgáljanak eledelül a' népeknek; mikor pedig tetszik, csapásul bocsátom azokat reájok.“ Máskor ismét olly sáska esett kezére, mellynek szárnyain ez vala olvasható: „mi vagyunk a' nagy isten' serege; nekünk kilenczvenkilencz tojásunk van, és ha száz lehetne, az egész világot megemésztenők.“ Az arábiai pusztákon 's Lybiában lakó emberekről irja Leo Africanus, hogy ezek ohajtva várják magukhoz a' sáska-hadakat, 's azokat vagy megfőzve, vagy napon megszáritva és lisztté törve költik el. Ez mondatik a' chinaiakról is. Aristophanes említi a' görögökről, hogy a' sáska nálok sem volt ismeretlen eledel. — Kár, hogy az idei iszonyú sáskasereggel, melly Vas megyénket a' szárazsággal együtt kíméletlen pusztitá, illy jó-gyomru nemzetek is

meg nem jelentek; tudom, nem ettek volna panaszosat!

Pusztay Márton.

BONAPARTE ÉS JUNOT.

Bonaparte következőképen ismérkedett-meg Junot-val: Neki egy olaszországi város' megszálltakor' valamelly távol pontra parancsot kelle küldenie, 's ő Ragois-t, gránátos-századbeli kapitányt előhivá, hogy neki majd a' parancsot toll alá mondja. De mivel Ragois az irásban járatlan volt, Junotot, a' század' szép-elméjü emberét, szólítá-ki a' sorból. Ez egyik lábával letérdelt, a' másikon pedig irá, mit neki Bonaparte toll alá mondott. A' mint bevégezné, közte 's a' general közt golyó repülvén-el, felvágta a' földet 's beporzá vele azon papirost, mellyet Junot még kezében tarta. Ez tüstént felállott, a' golyó felé fordult, meghajtá neki magát 's így szólott: „Csakugyan szép dolog mindenki iránt szivességgel viseltetni; azért Önnek is szép golyó! alázatosan köszönöm, hogy megkimélt a' beporozás' fáradságától."

GONDOLAT-HULLADÉKOK.

Öröm-könnyekről nem szólok, mert öröm-könnyek! mert kellemes érzet' szülöttei!; örömnek pedig ki ne adna helyet keblében! A' bú-és fájdalom-sajtolta könnyekről, ha férfi' szeméből gördülnek, azt mondhatni: sajnos részvétre inditnak, mert ritkán láthatók, mert hulltokkor mindig feltesszük, hogy okuk nyomos. De szövevényes és sok bajjal öszveszőtt a' szépnem' könnyeinek megitélhetése! mert majd mindennapiak 's ki tehet róla, hogy a' mindennapos valami veszt becséből. Nem csalatkozom, ha állitom, hogy az ingerlékeny szépnem' figyelmet alig érdemlő kivánatának nem sikerülte is kellemetlen érzéseket fejleszt keblében 's ekkor enyhet lel hiv barátnéjában, könnyeiben; nem csalatkozom akkor is, ha vallom, hogy könnyek ama' hatalmas fegyver, mellyel a' szépnem diadalmat vesz erősbnek nevezett, de a' testi erőt kivéve, talán gyengébbnek mondható férfinemünkön. Csak olly mindennapiak ne volnának 's csekélységekért is bőven harmatozók! Láttam szép szemeket könnyre fakadni, mert hullt az eső, elromlottak az utak 's a' szenvedélyes tánczosné honn kénytelenitteték maradni a' bálból. Láttam siránkozó szemeket, mert a' zsugori mama vagy papa nem hozott Pestről uj-divatu szövetet kellemadó ruhára. Láttam könyhullató szemeket egy kies vidék felé, mert az imádott, kiért hévvel dobogott a' kis kebel, udvarlatával a' meghatározott órán tul maradt-ki. Láttam könnyező hölgyet, mert a' daczos férj inkább küldé lovait gazdaság után, mint szive' felének megengedé, hogy a' szomszéd helységbe rándulhasson társas körbe. Láttam többet is, de kimondani már nem merem; látványim után azonban nem csudálom, hogy a' régiek nem férfiakat, hanem asszonyokat bérlettek-ki halottak mellett siránkozókul. 'S mi férfiak, kik nem mindenkor különböztethetjük-meg a' könnyek' elégséges okát a' csekélytől, érzéketlenségről vádoltatunk. Illy körülmények közt nem volna e jó, ha a' szépnem, hatalmában állván a' sirás, mikor neki tetszik, méltó fájdalma' keservében nagyobb könnycseppeket hullatna, mint akkor, midőn csekélységért fellázadt epécskéjét sirással csillapitja?

Tánczos és házas, vagy ha jobban tetszik, házas tánczos nem vagyok; azt azonban észrevettem, sok csintalan hölgyecske kivánja, lenne bár a' házas élet egy, igen hosszu cotillon-táncz, mellyben mindig uj figurák, jobban talán fiképek, fordulnának elő.

Az emberek' bizonyos neméről azt tartja a' latin közmondás: „cantores amant liquores." Purismus-korunkban nem jó volna e legalább felényire imígy magyarítani ezt: „kantából szeretik a' liqueur-t?

— x —

ANEKDOTÁK.

Pitt minister, nagy tisztelője a' helyes időnek, a' régi sztylnek 's a' józan értelemnek, egykor estveli tizórára ebédre hivatott. A' minister sajnálva válaszolt, hogy ez uttal nem lehet szerencséje udvarolni, mert ugyanaz nap esti kilencz órára, vacsorára hivatalos.

Lucius Mummius romai consul, midőn a' görög régiség' legjelesb emlékeit Romába hozatá, az e' dologra megbizott személyeket egész komolysággal intette, hogy az emlékeket gondosan ápolják, mert ha valamellyik azok közül eltörik, kénytelenek lesznek a' helyett ujat csinálatni.

Az, egy részrül szépsége, más részrül Törökország feletti elmés levelei által elhiresült Mary Montague, tisztaság' tekintetében nem leglélekismeretesb hölgy volt. Egykor kérdezé őt Noailles asszonyság: miért tartja puha kacsóit olly szennyesen? — „Szennyesek é? — válaszolt a' szép asszony, mig ujait a' legártatlanabb őszinteséggel (Naivität) kiterjeszté — ah madame! si vous voyiez mes pieds!"

S. F.

REJTETTSZÓ.

Három fő betűmet sokszor lőtték immár;
Négyem pedig sárban 's vizben csak gyalog jár. —
Három végsőm vig is bús is, a' mint kerül;
Idd egészem' nedvét, 's majd jó kedved derül.

Endreffy Kocsrul

A' 78dik számu rejtettszó: Árnyék.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

80. szám — Pest, october' 7kén — 1835.

LEVÉLTÖREDÉK
A' MAGYAR SZÍNHÁZ FELŐL 'S EGY FUTÓ PILLANAT NYELVÜNK' ÁLLAPOTJÁRA.

Pest sept. 26kán 1835.

Kedves Barátom! Kellemteli leveledben, melly olly gyönyörű élvezetet nyujta elmémnek, vágyva kérsz: tudósítanálak a' fővárosunkban létesülendő jelességek felől. Örömest teszem-meg, mivel haladásunk után sovárgó szived' örömérzésre gerjesztheted, 's illy közérdekü intézet' felállíttatásárul értesithetlek, melly fővárosunk' kebeleben édes magyar nyelvünknek szilárd gyökereztetését, terjedését 's csinosbuihatását hathatósan előmozditandja. Az pedig magyar színház! melly a' hatvani kapuval szemközt álland, 's épittetése még ezen öszszel september 28án kezdetik-meg. Létrejövetét egyedül tek. Pest vármégye' lelkes Karainak köszönhetjük, de főkép a' magyar szinészet iránt lángoló szívvel viseltető lelkes és közszeretetü másod Alispán urnak, ki a' tisztelve emlitett Rendek' egyesitett erejével Nemzetünknek e' rég kijelentett ohajtását valósitni törekszik; nem ügyelvén az előgördülendő tömérdek akadályra. E' nemes példát követi ugyan megyénkben még különféle szép ajánlat, ámde koránsem olly számmal, hogy az e' czélra gyült alaptőkéből a' színházat tökéletesen elkésziteni, azt butorozni, diszesitvényekkel, ruhatárral, és sok más egyébbel ellátni lehetnē. Mindezekre csak a' halasztgatás nélküli ajánlatok által tehetni szert. Erősen hiszem: nem lesz olly vagyonos hazafitársunk, ki e' nemzeti ügytől kezét elvonja, 's azt, mint haladásunk' egyik jelét 's főeszközét, mintegy tartozólag ne pártolná; kivált ha meggondolja hazafi-lélekkel, hogy csak a' nyelv teszen nemzetet nemzetté, 's minél több a' nyelvén beszélő individuum, annál erősebb a' nemzet. A' nyelv összetestvérit bennünket, sziveinket egybeforrasztja, 's a' valódi nemzetiség' bélyegét nyomja reánk. 'S mind ezt, a' soha eléggé nem ajánlhatót, a' szóba vett színház által gyönyörködtetve és igy erőködés nélkül nagyrészint elérhetni.

Ha a' népismértetésre 's a' nemzetek' bokros történeteire figyelve, azokat hideg ésszel keresztül futjuk, bebizonyulva találandjuk, hogy csak akkor juthatott valamelly nemzet a' virágzás' és dicsőség' fokára, ha egyesei összeértőleg ugy tekinték 's ápolák a' közjót, mint tulajdon sajátjokat. Hajdani Görögországot boldogitá efféle erkölcsi (moralis) erő az aranykorba lépte előtt. Támadtak is akkori időkörülményekhez alkalmazott közintézetek, mellyek csaknem az egész népnek hozzájárulta által nyerének gyámolt és gyarapulást. Gyümölcsei ezen áldozatoknak áldást hintők valának. Egyszerre keletkeztek nagy-elméjü tudósok, költészek, jelenleg is minden müvelt nemzet előtt megbecsülhetlenek. Nyomon követék őket a' felülmulhatlan müvészek, kiknek remekmüvei a' jelenkorban is álmélat' tárgyai. A' játékszín hasonlag görögök' szüleménye. Nyelvük annyira kiképeztetett, hogy az maiglan is minden felvilágosult 's müvelt nemzetnél a' főbb tudományokra nézve mellőzhetlen. Kaptájához simult az olly fölséges classicus romai. Az angolok és francziák a' görögöknek ezen soha eléggé nem magasztalható példáján indulva rögtön előteremtenek milliókat, valahányszor azok a' hasznos intézetek' elősegélésére megkivántatnak; míg nálunk, a' mindenben bővelkedőknél a' sok tehetség, a' sok kincs vasládákban, ezer lakat alá zárva, haszonvehetlenül hever 's penészlik.

Lásd tehát kedves barátom! mit szülnek a' czélirányos intézetek, ha azok szerencsések az illető néptömeg' hő gondjává válhatni. Oh! birnék csak annyi szónoki erővel, hogy e' részbeni érzelmimet ugy olthatnám minden hazafitársom' keblébe, a' mint azokat tökéletlen szavakkal nem vagyok kifejezni képes. Hogy Te, szivem barátom! velem egyiránt érzesz, nem kétlem, azért csak ez egyre kérlek: birálnád-meg itt a' szép hajlékonyságu 's csinosbulási forrásiban fogyhatlan nyelvünk' kiképeztethetését; — de a' nélkül, hogy helytelen panaszaikra ügyelnél a' nyelvészethez nem-értőknek; mivel szerintük simulásnak indult nyelvünk fakadásiban megfojtatnék, és azon képező lépcsőkön megakadna, mellyeken a' franczia, német meg más csinosult nyelvek kiképeztettek. Ide nem értem a' nyelvrontókat, sem a' kontár szófaragókat, kik ellen helyén a' vád.

Ne hidd azonban kedves barátom! hogy az összehasonlitások végett félbeszakasztott erkölcsi erő kirekesztőleg csak a' görögök' sajátja volt. Általszállott ez a' történet' szelleménél fogva egy időben a' romaiakra is, de némilig másitva (qualificálva). Ők abban lelék egyenként nemes büszkeségöket, hogy tagjai levének szeretett nemzetüknek! E' felett nemzetük' dicsőségét magukénak tartván, im így igen igen üdvösen bölcselkedtek: Valamint egyesek teszik az egészet, ugy az egyesek' dicsősége háramlik az egészre, 's viszont. Innét nagyon természetes: minél több illy széplelkü 's meggyőződésü egyese volt a' romai népnek, annál dicsőbb 's erősebb lehete az. És ime! ez vala egye-

dül azon erkölcsi rugótoll, melly a' kisded Romát roppant birodalommá, utóbb világ' hóditójává tette· — Ez szüle mondom Romának számithatlan hő keblü férjfiút, kik hazaszeretettől hevülten a' hazának javára 's diszére vetélkedve áldoztak. Ők vitták-ki Romának minden dicsőségét, eddig semmi nemzet által el nem érettet. — Míg ezen erő hive maradt a' romai népnek, addig fénye' teljében ragyogott a' romai birodalom. Mihelyt pedig ez szünni kezde, legott előállott az önzés (egoismus), a' közjóval nem törődés, az önhaszonlesés 's a' dicsővel páros nagynak megvetése, aljasodás, elpuhulás, idegen nyelvek' szerteágozása, 's az ebből eredt egyenetlenség, végre a' birodalom' végromlása. Nyelvök kihalt 's most, ha nagyszerü müvei' düledékeit kiveszed, minden emléküket csak a' molyrágta könyvekben létez.

A' mondottam-erő a' Magyarnak' is tulajdona, mit elődink, szinte híres hóditók levén, eléggé bebizonyitának. De, a' mi legszebb! bélyegöket, a' nyelvet, bármilly nagy viszályokon ment is az keresztül, maiglan fentarták. Hanem IV Béla alatt az elláthatlan sokaságu tatár - csordák' mérges nyilai által megtizedeltetvén — később a' mohácsi gyászütközetnél a' törökök által csaknem végpusztulásra juttatván 's szétüzetvén, az életben maradtak' nagy része az ország' határin kivül kerese biztos menedéket, és csak a' törökök' elvonulta után tértek kipusztult hazájokba vissza; a' honjokban megsokasult csehektől, oláhok 's másoktól lassanként követtetve, — kikkel többnyire az ország' puszta szélein települvén-le, idő' multával megcsehesültek, oláhosultak, 's a' t., e' szerint hitüket 's szokásikat is fölvették. Azok tehát, bár most idegen ajkuak, még is magyar eredetüek, 's csak mostoha körülmények miatt nem nyerhették az elvesztett kincset, t. i. nyelvöket vissza. Im! ezek sebejtő okai országunk' sok magyartalan részeinek. A' bevándorlottak, nálunk meghonosulván, örömest nevezetik magukat magyaroknak; nemzetünk, nyelvünk iránt pedig romaiakhoz egyiránt kitünő hajlandósággal viseltetnek, és igy könnyen magyarosodhatnának-meg lépcsőnként, 's bizonyosan nemzedékként (per generationes) mindnyájan; ha e' végre idejénkorán kivánt mennyiségben, czélszerü oktató intézetek alapittatnának. De ezekről, mint tárgyam' köréhez nem tartozókról talán máskor. Elég az hozzá: valamint a' magyar nyelv hozza egyedül létre a' magyar szinházat, ugy a' nyelv' terjedése jobb lábra helyezi azt, 's viszont. Elődbe tárom Édesem! befejezőleg e' rövid vázlatomat, rostálnád-meg érett itéleted szerint. A' játékszinek, meg a' történetek nemde tükrök, mellyekben láthatjuk, millyenek vagyunk, vagy millyeneknek kellene lennünk. Élj boldogúl! *Külkey Henrik.*

HAJÓZÁS A' DUNÁNAK „SULINA" NEVÜ TORKOLATJÁHOZ.

Galaczból egy levelező következőt közöl: „Utamból megérkezve mellyet az itteni ausztriai cs.k. consul Atanaskovich ur' kiséretében a' Duna' Sulina nevü torkolatja felé tettem, azt Önnek le akarom röviden rajzolni. Mi kedvező széllel egy kirlasz-nevü mintegy 50 tonnás fedett dunasajkán megindulánk, 's már 11¼ órai utunk után a' besszarábi Reny mezővároshoz a' Prúthnak Dunába ömlésénél jutánk. Itt láttuk az első orosz-parti őrt. Sajkánk Reny alatt a' nagy áradás 's a' szél' sebes fordulta miatt parthoz hajtatott. 'S tüstént megjelentek a' legközelebbi őrvonal-állomáson őrködő kozákok dzsidával 's fegyverrel felkészülten, hogy bennünket a' kikötéstül eltiltsanak. Az oroszok tudnillik, veszteg-rendszabásaik szerint, sem a' hajók' közeledését partjokhoz, sem ezek' hosszában azok' huzatását semmiképp,— még egészségi felvigyázás alatt — sem engedik meg. Másnap 10 órakor dél előtt Tulcsánál telepedtünk-meg. Mihelyt az ajan (török parancsnok) a' cs. k. consul' megérkeztérül tudósitatott, a' kikötés' helyén egy csinos csézában megjelenvén, sokáig beszélt a' consul urral. Később meglátogattuk az egykori Tulcsa vár' omladékit, mellyet, mint tudva van, a' drinápolyi békeszerződés' következményében le kelle rombolni 's többé felépitni nem szabad. Tulcsa e' szerint most nyilt mezőváros, mintegy 400 házzal. Fekvése igen bájoló 's egészséges; mi itt néhány hajót épület-'s tüzi fával, többnyire Odessa' számára megrakodni láttunk. Alig egy órányira Tulcsa fölött a' Duna két ágra szakad, mellynek balja Ismail mellett a' fekete tenger felé fut 's a' Kilia név alatt ismeretes kifolyást képezi. A' jobb ág Tulcsa alatt másfél órányira ismét két ágra oszlik, mellyek közül a' bal 's illetőleg a' középső, Sulina felé, a' jobbik vagy szélső pedig Szent György felé a' fekete tengerbe siet, 's igy ismét e' két más fő kifolyást képezi. Ugyan ezen második választó pontnál ujolag egy orosz partiőrre bukkanánk, ki bennünket megszólitván, utunk' czéljárul 's hajónk' terhéről kérdezett. Miután a' folyvást kedvező szelet használva, utunkat egész éjen által folytattuk 's hasonló módon még néhányszor a' két 's két órányi távulságban kiállított orosz parti - őrség által megszólittatánk, reggeli 9 órakor Sulinába értünk. Tudnivaló, hogy a' drinápolyi szerződés' értelme szerint Sulina 's a' Szent György közti vidéknek semlegesnek (neutral) kell tekintetni, 's az első kifolyástól két órányi távolságra semmi, bármilly nemü

megtelepedés sem engedtetik-meg. Mi tehát Sulina mellett a' parti őrnek (egy orosz hajóhadi őrnagynak) igen nyomorult, fából és sövénybül épült 's kákával födött lakásán kivül még csak néhány deszkasátorra találtunk, mellyekben a' hatvan főbül álló hajóslegényi vezérség tanyázott. A'vidék igen posványos, és gyakori áradásoknak van kitéve, 's a' szem messze 's tova nem lát egyebet homoknál, kákánál 's tengernél. Én a' Consul ur' társaságában több órányira lovaglék a' fekete tenger' partján, a' szent györgyi kifolyás' irányában 's a' határt mindenütt pusztának találók, csak itt ott láttuk nádkunyhóit a' halászoknak, kik liporaniaknak neveztetnek. A' szaporogi kozákok nem lakják többé az utólsó orosztörök háboru óta ezen szigetet. — Miután a' két más dunatorkolat Kilia és Szent-György az évenként növekedő fövény miatt minden nagyobb hajóra nézve járhatlanná vált, Sulina csak amaz egyetlen torkolat, mellyen még 300 tonnás tengeri hajók is átjöhetnek 's egész Galaczig 's Ibrailig felvitorlázhatnak.

Mivel azonban az 1829ik év, vagy az orosz elfoglalás óta semmi ujabb ásások vagy tisztogatások nem eszközöltetnek, 's mivel a' homoktorlás esztendőrül esztendőre növekszik, a' viz' mélysége pedig fogy: azért ezen körülmények közt a' szulinai torkolatra is ugyanazon sors várakozik, mellyben két testvére már részesült. Már most is a' hajóknak a' ki- és béevezésnél nagy veszélyekkel 's nehézségekkel kell küzdeni. Soknak illy alkalommal ki kell rakni terhét 's minden szükséges készület' hiányában ebből csak időveszteség 's tetemes, kényszerint fölemelt költségek származnak. Ez olly tárgy, melly a' legkomolyabb figyelmet érdemli-meg, és semmi tekintetből egykedvüleg nem nézhetjük, midőn a' Dunát, ezen fölséges és fontos folyamot, illy folyvást rosszabbuló állapotban lenni tudjuk, különösen pedig, ez által az orosz fekete-tengeri kikötőkkel erősen mérkező kivitelikereskedése a' két Fejdelemségnek igen károsodik.

Május 17ik reggelén mint kirendelt időben a' „nagy Péter" gőzösön Odessábul megérkezett ő excellentiája az orosz tartományok' uj fő-kormányzója Woronzoff gróf, 's kikötés után értekezett a' cs. kausztriai consullal. Ez iránti kedvezésbül megengedte, hogy kirlasz-hajónk „Nagy Pétertől" aladságkötélen vonassék, 's igy hagytuk-el 10 órakor Sulinát. Száz ló erejü felséges gőzös volt az. Jóllehet ellenkező széllel folyam ellen uszott, sőt a' nehéz kirlaszt is aladságon maga után húzta, még is egy óra alatt nyolcz mérföldet haladtunk. Napáldozta előtt még Tulcsánál voltunk, hol a' consul ur Woronzoff gróftul elbucsúzott, 's ez utját Ismailba tovább folytatta. 18kán Isakdsában voltunk, hol meglátogattuk az ottani—hasonlókép drinápolyi szerződés' következésiben már egészen elhordott, — erősség' omladékit; 's miután a' Consul ur az ajannal értekezett volna, visszautazásunkat Galaczba folytattuk, hová is 19kén érkeztünk-meg. Ezen ut reám nézve sok tekintetbül érdekes volt. Szüntelen igaz marad az: hogy a' legelevenebb bényomások mindig csak a' hely' szinén szoktak történni. Milly emlékezések a' multra, tekintetek a' jövendőbe 's elmélkedések a' veszélyteljes mostanságról! Némellyeket errül közelebbi levelemben."

közli Kovácsy.

DON QUIXOTTE' OKTATÁSAI.

(Cervantes után.)

A' szomorú alaku, vagy Oroszlán-vitéz La Manchai Don Quixotte, fegyvernökének Sancho Panzának ezen hasznos oktatásokat adá: — Mindennek előtte, édes fiam! féljed az istent; mert az isten' félelme legnagyobb bölcseség, és ha bölcs vagy, soha hibás lépést nem fogsz tenni. — Légy vigyázattal magadra, tanuld ismérni tenmagad', mert ezen tudomány mindenek fölött legnehezebb. — Ten-ismerésed' következése az lészen, hogy magad' felfúni nem fogod, mint azon béka, melly az ökör' nagyságát akará elérni: mert ha azt tennéd, ostobaságod' páva-farkát azonnal leereszteném, mihelyt csúf lábaid arra emlékeztetnének, hogy te szülő-faludban, sertéseket őrzöttél. — Dicsekedjél alacsony származásoddal, 's ne szégyeneld megvallani, hogy szüleid pór-származatuak voltak: mert mihelyest látják, hogy te nem szégyenled azt, senki sem fog igyekezni azzal megszégyeníteni, és neked az erkölcsiség, leereszkedés nagyobb becsületet szerzend, mint a' büszkeség és gőg. — Számtalan alacsony származásu jutott már pápai 's császári székre, 's ennek egész a' megunásig mondhatnám példájit. — Tudd, Sancho! ha te azzal dicsekhetel, hogy tetteidben az erkölcsöt nézed irány-zsinórul, úgy herczegeknek 's nagyoknak nem lehetsz irígye eldődeik' hosszu soráért, mert nemességet öröklés' utján is nyerhetni, de az erkölcs belbecsü önszerzemény, mellyel a' nemesség nem bir. — Ha valaki atyádfijai közül szigetedben meglátogat, ne tagadd 's ne vesd-meg, hanem fogadd-el és vendégeld-meg őt becsülettel 's barátsággal; illy tettek kedvesek az ég előtt, melly akarja, hogy teremtményei meg ne vettessenek, 's ekkép azon kötelességet teljesíted, melly a' természet' bölcs törvényein alapszik. — Vedd hitvesed' magadhoz, mert nem illik, hogy az, kinek kezében tartós kormány vagyon, hitvese nélkül sokáig éljen; oktasd őt, vedd-ki a' pallérozatlanságból, melly természeti tulajdona; mert

gyakran egy vad 's együgyü asszony elrontja, elhomályosítja azokat, miket egy okos kormányzó jól tesz. — Ha megözvegyülsz, milly könnyen megeshetik, hogy magadnak állapotodhoz képest följebb való hitvest veendesz. Vigyázz! ne végy ollyat, ki azt halász, mit talán elvenni magadnak sem szabad; mert bizonnyal, a' mit egy biró' hitvese el vesz, maga felel érte az itélet' nagy napján, 's miket ez életben számba sem vett, holta után többszeresen fogja megfizetni. — Ne itélj ten elméd szerint, ezt az olly értetlenek teszik, kik magokat bölcseknek tartják. — A'szegények' könnye tegyen szánakozóvá, de azért még se forditsd-el az igazságot a' gazdagok' kárára. — Igyekezzél fölfedezni az igazságot, ha bár' a' gazdagok' igéretei 's ajándékai, vagy szegények' könnyei 's könyörgései által palástoltatik is. — Ha mások' ártalma nélkül megeshetik, szerezz könnyebbitést, 's ne büntesd mindig a' vétkest a' törvény' legszorosabb értelme szerint; mert a' kemény biró nem nyer több hirt, mint a' kegyes. — Puszta gyanúból ne itélj-meg senkit; tanácsosb elbocsátani a' vétkest, mint büntetni az ártatlant. — Ha az igazság' serpenyüje v. mérlege sulyegyenben (aequilibrium) áll, akkor ne az ajándékok', hanem a' kegyesség' mértéke szerint mondd itéletedet. — Ha ellenséged' ügyét intézed, akkor feledd-el bántalmait 's nézz egyedül a' tárgy' igazságára. — Szenvedelmid által másnak dolgában ne hagyd magad' megvakíttatni, mert a' hibás lépés, melly szenvedelmek után tétetik, ritkán jobbítható, vagy ha igen, csak jó neved' vagy erszényed' csorbultával. — Ha szép asszony kér tőled igazság-kiszolgáltatást, forditsd-el könnyeitől szemedet, 's ne hagyd sohajtásait füledhez jutni, hanem fontold-meg kérelme' alapjait 's vigyázz, hogy elmédet könnyeivel ne áztassa-meg, és becsületed' sohajtásival ne fojtsa-el. — Ne élj sértő kifejezésekkel az iránt, kit büntetned kell, mert a' szerencsétlen kemény szavak' rá adalma nélkül is, a' reá mért büntetés által eléggé bünhöszik. — Ha vétkesre kell itéletet mondanod, szerencsétlennek nézd őt, 's ollyannak, ki hijányával van azon természetnek, mellyel te birsz; légy hozzá irgalmas és kegyes, mindazáltal vádlója' igazságát el ne nyomd, mert bátor isten' tulajdonságai nagyok és tökéletesek, még is mi emberek inkább tiszteljük őt irgalma- mint igazságaért.

Ha e' parancsokat és oktatásokat eszedbe veszed, Sancho, ugy hosszu életü leendesz, emléked megörökül, jutalmad nagy, boldogságod kimondhatlan lészen; gyermekeid és unokáid becsületedre fognak növekedni, minden emberrel békén és jó egyességben élendesz, 's a' halál örvendetes és késő öregségben lep-meg, unokáid' unokáji fogják-be szemedet gyöngéd kezeikkel. *Miskolczy István.*

AZ AEGYPTUSI PYRAMISOK.

Ezek közt legnagyobb, Cheopsé, melly Kairo' közelében, Dschischek mellett áll; egy négyszög ez, mellynek szélessége 746, magassága pedig 461 ölnyi. Niebuhr szerint ezen óriási kőtömeg' mindegyik oldala 716 lábnyi széles. Körzete tehát 2684 láb vagy 477 öl. Függőleges magasságát Niebuhr 480 láb vagy 80 ölnek mondja. Köveinek tömérdekségét ujabb számitások 6 millió tonnára teszik, 's ennyi kő — ugymond egy franczia mérnök — elég volna, hogy egész Franczicország körül egy 10 lábnyi magas és 1 lábnyi széles fal épittessék. (Dondorff az ő „találmányok' történeteiben" e' pyramis' körületét 2040, függőleges magasságát 500 lábra 's egész tömegét 313,590 köblábra teszi.) E' pyramisok' óriása egy mészkő-sziklára van épitve, melly 200 lábnyira emelkedik felül a' Nilus' viztükrén. A' pyramisok' négyszegkövei lágy mészkövek 's különös mesterséggel vannak összerakva. — Hogy milly erősek e' hajdankor' pyramisai, kiviláglik az itt következőkbül. A' 12dik század' végén 's a' 13diknak elején Osman bey Jussuf, Aegyptus' akkori kalifája minden pyramist le akart rontatni. A' legkisebb czöveken kezdeté-meg a' munkát. Nyolcz hónapig izzadva dolgozott ezer meg ezer munkás, hogy a' köveket vas sulykokkal 's faltörőkkel kiüssék 's feszítsék 's a' mélységbe döntsék-le. A' munka' következménye az lőn, hogy a' pénz elfogyott, mellyel a' munkásokat kelle fizetni 's a' pyramis még ma is áll. — **Az utóvilág tehát azt lerombolni sem képes, mit a' hajdankor épitett.**

APHORISMÁK.

Jót jóval fizetni: igy becsületes ember cselekszik. Rosszat rosszal fizetni: így a' kutya; jót rosszal fizetni: igy az ördög; rosszat pedig jóval fizetni: így a' teremtő.

Az emberi kivánatok' beteljesülte mindig olly magocska volt, mellyből uj kivánatok csiráztak.

REJTETTSZÓ.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8 9. Gazdasági intézetről
Hires hely a' hazában;
7. 2. 1. Élelmet keres a' földről;
5 2. 1. 7. Pór-játék kerekfában.
7. 8. 2. 1 Szép kereszt név férfiaknál,
1. 2. 6 7. 8. 9. Kelletlen, ha üresen áll,
2: 3. 5. 7. Éjszakát hoz keblében
3. 4. 2. 7. Egy falu Pest megyében.

D. G.

A' 79dik számu rejtettszó Bakator.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

81. szám — Pest, october' 10kén — 1835.

NÉHÁNY SZÓ A' DUNAHAJÓZÁS KÖRÜL.

(Folytatás. Lásd e' f. évi Társalkodó 68 és 69. számát.)

XVII.

Zrínyi-Miklós födözetén Apatin táján sept. 28. 1835. délelőtt.

Ez utólsó néhány nap alatt sok adta magát a' dunai gőzhajózás tárgyában elő, mi ezen vállalatra nézve nem egészen érdektelen; 's igen sokat valék kénytelen ismét 's ismét hallani 's tapasztalni ügye körül, mit a' közönségnek nem tudni, át nem gondolni 's végre fontolóra nem venni tán kár volna.

Az ujonan készült 80 loerejü gőzös 'Zrinyi Miklós' f. sept. 22kén indulván Bécsbül, Pozsonyban volt 3 óra mulva. Más nap minden teher nélkül folytatá utját, és nem egészen 13 óra alatt Pesten vala. Sem utazót sem árut magára nem vett, mert rendeltetése Pest és Moldava közti, 's ehezképest hossza közel 200 láb, mivel ezen kör rögtöni kanyaroktul ment; Pozsonytul szinte Gönyőig pedig annyi és olly rövid a' sok 'Jobbra és Balra', hogy kivált apadáskor illy hosszuságu test könnyen kelepczébe juthatna.

A' Duna éppen apadásban volt, 's így a' vállalati Igazgatóság – melly tehetsége szerint mindent elkövet, hogy általa senki semmi módon ne kelepczéztessék, reményiben ne csalassék – csak arra ügyelt 's figyelt "Minél előbb érkeznék pályakörébe Zrínyi"; 's ez szapora és üres érkeztének oka.

E' hónap 25kén Pannonia vala érkezendő Pozsonybul. Semmi természetesb, mint a' Pesten nyugvó Zrinyinek 'Elibe mente'; mert kiben igaz lovagi szellem él, az nem kevesbé hódol a' szep nemnek, éltünk' virághintőjinek, mint viadalban bajnok 's hódíthatlan.

Habár képzeletben 's csak holt utánzó alakban köszönté is Zrinyi Vácz táján a' felénk sietö Pannoniát — 's már rég hamvad a' tisztelt hős, midőn ez istenasszony csak szebb álmaink tárgya — még is köz lelkesedésre nyitott okot ezen még hazánkban ritkább sőt legelső gőzhajói 'Szemközt'. És Zrinyirül szinte 500, Pannoniárul több mint 200 emberi lélek küldé örömit az egekbe, 's tudom, sokan olly érzelemmel, mellyet magyarázni lehetlen, mellynek kutfeje azonban az ember legnagyobb becsét alkotja, 's minden szépnek 's mindennek, mi állati szagtul ment, legmélyebb forrása. Visegrád az alatt örök csendbe merülve látszott a' távolban, 's csak az alkonyodó nap sugárai fénylettek agg ormai körül. 'S így midőn a' Jelennek pillanati édesded örömbe ringaták a' két gőzössel evezőket, a' Multnak tükrében mintha egy szebb Jövendő mosolygott volna.

Zrinyi, miután köszöntésit és szemközt menetelét elvégzé, visszafordult, és csakhamar eléré 's elhagyá Pannoniát, 's a' budapesti hid felnyitott szük nyilásán keresztül, fáklyavilág közt, a' hidon alul kötött ki; Pannonia pedig csak egy kicsivel később érkezett szokott helyére, a' kereskedői épület átellenében.

Rám nézve ez valódi ünnep vala, mellyet így üllttünk 's nem mindennapi módon, minthogy aránylag felette sebes haladás közt üllttük; 's annyi részrül hárult rám érdemetlenre dicséret, mintha egyedül én voltam volna e' hazai uj kellemek szerzője; mi azonban engemet koránsem ringatott azon édes érzésbe, mellyet csak annak szabad ízlelni, kinek színei közt egy idegen toll sem fénylik, — hanem inkább arra buzdított 'Tenni ebben és más tárgyakban, mi közjavunkat illeti, inkább ezentul ha sokat nem is, legalább többet, 's minden esetre annyit, mennyi tőlem emberileg kitelik'.

Köszönetemet sokaknak szívességgel egekbe kiáltott 'Éljen-' ükért pedig addig is, mig többet tehetek, némi megjegyzésekkel akarom kezdeni, mellyek egyenességemre szolgáljanak bizonyságul, 's arra, hogy a' köz dicséret legédesb szédítései közt sem fogok soha a' közönségnek viszon-dicsérőjévé alacsonyodni ott, hol annak inkább igaz 's egyenes szóra van szüksége.

Uj hajónk tisztaságát kiki bámulta, de őszintén szólva: nézői közt ugyan hány volt, ki tisztán tartásához járulni is fog, 's hány viszont, ki mindent elkövetend annak minélelőbbi összepiszkolására! Szomorú valóban, 's engem mindenek felett busít, hogy e' részben közönségünk öt év lefolyta alatt, mióta t. i. gőzhajók léteznek a' Dunán, olly keveset okult, olly kevessé javitá magát.

Sok ember ezt nem érzi, mert mocsok közt neveltetett (!), mocsokban él, 's szinte nem gondolhatja magát otthon 's kényelmesen (commode), ha egy kissé nagyobb tisztaság közé iktatik; de a' jobb-ízlésü az élet akármilly kellemirül lemond inkább, mintsem hogy mind azon undokság közt örömest élne, mellyek gyarló emberi létünkhez kötve, szüntelen állatiságunkra, nyavalyáinkra 's csakhamar rothadásnak indulo testeinkre legfájdalmasabban emlékeztetnek, ha jobb neveléstül vagy már bennünk lakó finomabb tapintattul indítva illyeseket minden módon nem leplezünk. 'S hát ha még negéddel tesszük azt, mi vagy legoktalanabb szokás, vagy romlott gyomor jele, mit mondjon ehez előitelet nélküli ember? Kerülni,

becsmérelni fog, 's igaza van. Hogy pedig például a' kiköpés, ezen utálatos tett, nemcsak szokás, de nálunk sokaknál még pajkosság jele is, azt nem tagadhatni. Valódi szégyen 's legaljasabb gyöngeség; mert vagy szükség nincs rá,'s ekkép miért piszkolni be akármit is nyállal, minél émelygetőbb semmi nem lehet; vagy nem kerülhetjük el, 's akkor kerüljünk mi ki mindenkit, 's vigyük titkon végbe azt, mi testileg szólva valóban vétek; mert egészséges ember 's kiben balszokás nincs, soha maga körül nem pökdös.

Szegény Zrínyi! Ha tudná a' régi hős, mint pökdösték össze-vissza legelső alkalommal szent nevét viselő-hajóját, ugyan gondolná-e, hogy lesz még valami ezen agg de mindenben hátramaradt pangó nemzetbül? Tudja Isten! 'S ugy volt. Az 500 személynek legalább egyharmada — hogy többet ne mondjak — ezen első sétánál con amore (!?) pökött mindenüvé, csak a' Dunába nem; mi legbusítóbb, mert ha sok, mint igazi szabad ember, pökni már csakugyan akar, ám tegye; de Istenért miért nem a' Dunába, miért a' hajóra!

Dunán most négy hajónk létez. Zrínyi, noha többé nem szeplőtlen már, mert mindünnen mutatkozik rajta a' szép honi divat, kivert pipahamu, pök's a't. — még türhető állapotban van; mi elég csuda, hiszen nyolcz napos már, és egy kissé nagyobb iparral eddigelé 'szép piszkos lehetne'! — Argót nem láttam az idén, de — miután a' török, noha annyit pipázik mint akárki, nemcsak nem pök, hanem utálja azt ki pök, a' többi europai keleti nemzetségek pedig ebben még most is utánozzák a' törököt — hihetőleg e' részben legalább tisztább, mint ha köztünk maradt volna. Pannonia, mellyet kennek fennek, mosnak vésnek untiglan, elég szennyes már; 's I. Ferencz már annyira elaljasodott, hogy azon menni, kivált felfelé, szinte nem kevésb mint büntetés. Úgy, hogy minden kivétel nélkül bátran állíthatjuk: "Szennyesebb, tisztátlanabbul tartott gőzhajók sehol nincsenek, mint a' miéink." Milly kellemetlen, sértő, sőt borzasztó érzés, ebben is a' föld hátán, leg és legutólsó helyt állnunk!

Az olvasók nagy része, tudom, erre tüstént az Igazgatóságot, hajós-kapitányt 's hajós-népet fogja vádolni mind azért, mit e' tekintetben érinték. 'S természetes; mert a' nagyobb rész hiú vakságánál fogva mindig és mindig másban szokta keresni inkább a' hibát, mint magában, holott az szinte mindig legfőkép benne létez. Ugyanis, akárki mit mond, a' hajók tisztántartása koránsem függ annyira kapitánytul sem hajós-néptül, mint a' község nagyobb vagy kisebb tisztasági szellemétül. 'S ezt nemcsak tapasztalás mutatja, de oka is szemelőtti; mert miként győzné néhány ember, olly kis körben mint a' hajó, szünetlen elrendelni, tisztitni 's a't. azt, minek elmocskitására százan sőt ezeren mintha összeesküttek volna. Azért soha nem is látunk csak egy kis használat után tiszta hajót sehol, hol a' község szelleme nem tiszta, bármi kényes és finnyás hajósnép viselje is gondját; holott más részrül tiszta szellemü község közt piszkos kapitány 's hajósnép nem is létezhet, mert illyeseket senki nem tűr.

És ha nem kis fáradság's aggodalom után majd szorosb összeköttetésben leszünk földünk más népeivel, és seregesen fognak hatni hazánkon keresztül sokat látott külföldiek, milly szép hirre tarthatunk számot előre! Arra, hogy a' magyar gőzhajók mindenek közt a' legtiszkosabbak. Gyönyörű kilátás! 'S ne feljünk, el nem marad, bizonyosan nem, ha, míg idő van, ez iránt mi Magyarok frigyet nem kötünk, 's a' hajós-népet tisztitási erőködésiben nem pártoljuk, vagy azt, ha szükség volna, arra példánk 's szellemünk által nem kényszeritjük. Néhány száz ember néhány négyszeg ölre egybe aklozva, mint hajókon történik, már ez is baj, bármilly kellemes külsejü és bájos magaviseletü legyen is mindenki. Hát ha még szinte mindegyik pökdös, dinnye-héjtul kezdve mogyoró-héjig, dohányhamutul egész csontokig 's a' t. mindent a' padlatra hajít: akkor én legalább, ha nem kivánkozom is farkasverembe, medvebarlangba, vagy disznó-ólba, nem tudom magamat azon csalképbül kigondolni, mintha bennök ülnék.

Sokszor említém már e' csúfságot, 's mint emlékezem, tréfásan, enyelegve. Mi lett következése? Kik olvasták, nehezteltek vagy nevettek, de egyre pöktek mint azelőtt. Nehezteltek 's nevettek pedig éppen azon okbul, melly szerint, még most is, sok hazai madár 'az édes-ízü eledelt mint asszonyoknak t. i. gyengéknek, a' jó savanyút ellenben mint férfiaknak azaz: erőseknek valót képzeli', 's épen ezen bölcseség kútfejébül merítve egy kissé nagyobb tisztaságot, mint a' hazai, elpuhulásnak, affectationak, asszonyi gyengeségnek tart.

Mind ez, nem tagadhatni, felette zavart kútfőbül ered, hol t. i. csak a' kút mély de nem a' fő, 's ekkép bizonyosan a' való itt is, mint mindenütt hol nyomozzák, ki fogja vívni örök jogait; mi szerint okvetlenül kivilágosuland, hogy tisztasággal 's csinossággal a' civilisatio karöltve jár, 's hogy ennek magasb vagy alacsonyabb léte felől bátran itélhetni az elsők után, midőn ezek megint

az egészség, jobblét 's hosszabb életnek legbiztosb alapjai.

El fogja tehát az idő ránk is hozni a' nagyobb tisztaság szellemét, ez bizonyos ; 's a' kérdés itt csak az 'mikor?' Mire, ha öt évi ebbeli előmenetünk után tekintek a' jövendőbe, búsan azt vagyok felelni kénytelen: 'Európa minden nemzetei után'. És ez állításomat csak a' község jobb része czáfolhatja meg, mellyet im felszólítok magyar nyiltszívüséggel 'fogjon kezet velem, 's hasson példája, tanácsa, utmutatása által, hogy honunkban legalább gőzhajóinkkal legyünk tisztában!'

Érdemtelen személyemre, mint mondám, sok kiáltja némi alkalommal az 'Éljent'. És ez — ha utóbb kell is inkább érdemlenem — igen jól esik lelkemnek; mert általán véve nemcsak legédesb jutalmam, hanem annak is dicső jele, hogy a' magyar közönség elbirja az igaz szót, bármilly keserü, bármilly fájdalmas legyen is az, ha tiszta szándéku ajakrul foly; mert hiszen én nemzeti hizelgő — hála az Egek Urának — soha nem voltam; 's így ha a' gőzhajó ügye körül nem ritkán rám kiáltott 'Éljen' őszinte, 's ebbeli fáradozásimért jutalmul van szánva, 's azért harsogva, hogy emberileg szólva valósággal tovább éljek, akkor ím ez alázatos kérést vagyok bátor a' Magyar Közönség elibe terjeszteni:

'Többé éppen nem pökni' — legkisebb baj ebbül eredni nem fog, de sok jó — ; 'ha pedig pökni elkerülhetlen kell, azt úgy cselekedni, mint valami igen illetlent, 's szárazon minden embertül visszavonulva magányban vinni azt végbe, gőzhajóinkon pedig egyenest a' Dunába, 's reményleni akarom, nem sokára a' Tisza, Dráva, Szávába is, de csak Istenért 's a' szebb izlés kedveért ne a' hajópadlatra. Hiszen a' legszenvedelmesb pökőnek is untiglani pályakör Magyarország ezen négy vize!' — Ez azonban még nem elég 's kérésemnek csak fele; mert annak más része abbul áll: 'másokat is arra venni szép példa 's jó mód által, hogy ezentul pökéseiket szárazon egy kissé nagyobb formalitással 's cerimoniával vigyék végbe, hajóinkon pedig egyenest honunk négy czímeres vízeibe'.

Gőzhajói vállalatunknak ez valóban hasznosb leend, mint a' sok 'Éljen' habár egekig érő is, 's hasznosb mint akármi egyéb; mert egy ember élete semmi, egész nemzet több kevésb becsülete, nagyobb kisebb híre ellenben sok, 's alig van csúfabb, mint tisztátlansági szag, legyen az erkölcsi, legyen physikai. Mi pedig éltemet illeti, bizony mondom, semmi azt nem hosszabbítná biztosabban, mint honosim 'Tisztasága'; mert megvallom, nincs bennem sem elég poesis, sem elég erő: rosz szag, piszkosság 's nyál közé sülyesztve azon erkölcsi lépcsőre emelkednem, 's azon magamat fentartanom, mellyen kínos megtagadás közt hazafinak állni kell vajmi gyakran, ha valódilag használni akar! 's mellytül ha honi előítéletink penészei 's számtalan balszokásink undorai által visszatartatik, a' legerősb is elgyengül végre 's az erkölcsileg mint testileg poros és sáros hazának utálattal hátat fordít.

Vukováron alul, sept. 28. délután.

Tudom, sok előtt igen kellemetlen lesz ma reggeli közlésem, 's tán még a' velem egyetértők sem fogják egészen helybenhagyni, mikép cseveghetek éppen most annyit egy hajó elmocskitásárul, midőn Alsó-Dunára mentemben tán érdekesb tárgyak iránti tudósitást várhatott volna tőlem a' közönség. Igaz; 's nekem sem volt eszemben, e' gyülöletes tárgyat most melegítni ismét fel, mert azt minden oldalrul annak ídejében még jobban felvilágosítni vala szándékom, mit minden bizonnyal nem is fogok elmulasztani. De valami szerencsés (!) véletlen nyujtott arra alkalmat, 's nem állhatám meg, tövisteli visszás-érzésemnek némi jeleit minélelőbb a' közönség elibe nem terjesztnem.

'S most itéljen maga a' részrehajlatlan Olvasó. Félig meddigi 's üggyel-bajjal végzett Budapesti munkáim után, 's ezen 's némi más még érdekesb dolgaim végzete 's teljes befejezése előtt néhány napot leltem az Alsó-Dunai munkák megszemlélésire. 'S ekkép Zrínyin september 27ikén pontban reggeli 5 órakor leindulék. A' hajón néhány száz mázsa árún, öt kocsin 's némi bútoron kivül 34 utazó volt; 's ezek közt egy fő magyar asszonyság szeretetre-méltó leányával, négy angol, néhány ismeretlen és egy ugyancsak 'Magyar ember' — A' gyönyörű idő, hajó sebessége, 's a' kicsi de sok tekintetben igen érdekes társaság valódi örömünneppé alkotá rám nézve ez utat, 's általjában inkább a' jövendőbe helyezvén szebb reményimet, már régóta nem szíttam a' jelennek kellemit minden kesertül mentebben, mint ez alkalommal, vagy inkább ez alkalom kezdetén; mert minden örömimet elrontá 's tán sejdítlen az emlitett 's egyébiránt éppen nem kellemetlen tekintetü 's magatartásu honfi. A' födözeten valék, midőn az angolok egyike, ki uj vállalatunkat lelkes részvéttel fogá fel, hozzám így szólt: "Higye Ön, maga sem gondolja, de még nem is sejdítheti, milly kifejlésre képes a' dunai gőzhajózás, 's milly kiszámithatlan jó következésü leend, kivált Magyarországra nézve, ha egyszer is-

méretes, és az egész hajózási vonal Pozsonytul vagy Bécstül a' fekete tengerig 's Konstantinápolyig elrendelve lesz. De ha ugy fognak mindenüvé magok körül pökdösni az utazók, mint odalont a' legszebb 's most igen nagy-báju cabinben valami magas, nem tudom miféle ember szinte csak ezen szép mulatsággal látszik idejét tölteni, akkor higye el, minden báju ketté törik ez uj utnak; 's bármilly kicsinységnek lássék is mind ez, soha nagy vagy legalább 'szép' sikere ezen, egyébiránt olly felséges vállalatnak nem leend." 'S én tűsténi leszaladék, mert noha magam is köptem egykor mint akárki más, mig észre nem vettem, milly csúf társasági bűn ez, 's noha a' legelhatárzottabb pökéseknek mindennapi kínos tanuja vagyok szinte fel század óta, még sem hihettem, hogy a' még most igazán szép 's felette csinos Zrínyi már is benyálaztassék, tajtékoztassék olly felette bárdolatlanul, éppen a' legudvariasabban elkészült részénél, az első cabinnél kezdve. Betoppanok ide, 's ott lelem ülve 's mint mély andalgásba merülve az említettet. Meglátásomkor fölkele, mélyen meghajtá magát, mibül gyanítám, hogy ismer; de hozzá egy jót pökött, mibül megint az ellenkezőt sejdítém, vagy hogy legalább nem ismer jól; mert ha roszakarom, tán nem köszönt vala, ha pedig jóakaróm, legalább illy helyen nem pökött 's tudta volna, milly kést döf cselekedete által keblembe — kést valóban, 's a' legfájdalmasbat. Én viszont meghajtám magam, midőn ottlétének jelei a' még szeplőtlen angol-mázu padlaton fenylettek, 's ő mint nap sugárzott maga-alkotta csillagai közepett! Szolni hozzá hideg verrel nem tudtam, és igy inkább hallgatva ismét felmentem a' födözetre, szomorkodásnak, ezen nem ritka magyar időtöltésnek, eredvén.

Később az emlitett főasszonyság ment le leányostul, kiknek mindegyike igazi magyar a' szó legméltóbb értelmében, míg azalatt a' Pökösi, Pökösdi, Pökdösi — vagy hogy' is lehetne nevezni az illy émelygető nyavalyában sínylődőt — iráshoz fogott, de mind inkább 's inkább köpött, mig e' ket hölgyét hazánknak — 's bár volna sok illyen — a' cabinbül betüszerint 'kiköpdöste', 's ezentul a' beszélgetés de egyszersmind köz antipathia tárgyává lőn, mi közte és köztünk kellemetlen feszességnek volt szülője, 's részérül bizonyosan azon nem ritka keserüségnek, mellyel honosink nagy száma olly sokszor viseltetik a' jobb nevelésüek ellen; részérül mondom, mert mibennünk inkább csak fájdalmas kebel-szorultságnak volt oka, 's csak benne a' hiba, hogy szép külsejének, 's kétség' kivül nemesen érző belsejének daczára is kerülte őt mindenki, 's honja közepén egyedül állott!

'S valljon mit irt? Bizonyosan nem mondhatom, de mernék fogadni, azon hidegségrül, mellyel viselteténk iránta; a' Magyarnak, t. i. olly Magyaroknak, mint én és az érintett két szépnemü, inkább idegenekkel társalkodni szeretésérül, honosink becsmérlésérül, hátratételerül 's a' t.; vagy tán éppen arrul: "A' magyarságot mikép kellene terjeszteni, 's azt a' szép-nemmel megkedveltetni!' "Miért nem tették figyelmessé szegényt, miért nem tette azt ezen sorok irója maga, ha olly irtóztató vétket lát a' pökésben, 's illyesek körül hiszi a' gőzhajói vállalat sikerét forogni?" Illyest hallok most. 'S bizony tán jó lett volna; de más részrül, kedves Olvasó, illy tisztet halandó valóban nem bír el; mert ezerszer előbb kifogyna ereje, ha igy egyenként akarná honfitársinkat 'nevelgetni' mielőtt csak ezred-részét érinthetné mind annak, mit szép társasági tekintetben tenni 's viszont elhagyni kellene; egyébiránt senkitül nem kivánhatni illy szüntelen pedellusi tisztviselést. De hiszen azért irok enmegtagadással — mert illyesekrül az emberek szivesen nem hallanak — hogy senkit nem nevezve, személyesén nem erintve, fontolásra 's okulásra gerjesszem a' községet.

Ha Éjszak-amerikai volnék, hol mint mondják szintén nagy divatban van a' pökés — ott sem mulasztnám el honosimat e' csúf szokás elhagyására minden tőlem telhető módon nógatni, de annyi sulyt egy magában olly kicsi hiba közül nem helyeznék ott, a' mennyit itt. 'S pedig, mert Amerika nem Hunnia, és viszont, 's mert, mert, mert. Minek magyarázatát sokkal könnyebben eltalálhatja az olvasó, mint azokat kifejteni képes volna az iró.

Nemzetünk olly fejletlen, magyarságunk a' lét és nem lét közt annyira ingadoz még, hogy valóban nálunk egy nyolcz nap idejü hajónak legszebb helyére pökni nem szabad. 'S ki ezt teszi — kivevén ha Newtonhoz vagy illyfele 'Urasághoz' hasonló, vagy közelít talán, minthogy illy ritka lényekben valamit elnézni csak szabad — magyarságunk előmenetelének 's kifejtésének ellensége; vagy ha az nem, legügyetlenebb barátja, mi rosszabb 's nagyobb baj, mint a' legelhatárzottabb ellenség, mert "il n'y a pas de plus grand malheur que d'avoir un sot ami."

Hol élet és halál közt csak hajszál van, ott a' legártatlanabbnak látszó kicsinység is megsemmisíthet. Ne felejtsük ezt. Tekintsünk a' Multba; milly csudálatosan tartá fen századokon keresztül valamelly fensőbb hatalom magyar hazánkat, mellyet nem szüntünk taposni; emlekezzünk mind azon áldozatra, mellyeknek nemzetünk visszafordultát köszönhetjük a' koporsótul; 's jusson végre eszünkbe, hogy gyenge létünk közt minden még inkább el fogja idegeníteni magunktól a' világot, 's elhidegítni iránt unk 's szent ügyünk körül még ingadozó honosinkat is, csak a' valodi lelki 's testi 'Tisztaság' nem, mert csak ez vonz, ez hódít magához, minden egyéb visszalök, visszataszít.

(Folytatása következik.)

Gróf *Széchenyi István.*

REJTETTSZÓ.

Két elsö tagját kitehedd egy római jellel;
Harmadikát minden kivánja 's elérni törekszik.
A' negyedik barmok' számára terem. 'S az egésznek
Melly sok haszna legyen, két első tagja mutatja;
Ismeretes hát még a' nem-fűvészek előtt is

Uj Barsból P. S.

A' 80dik számu rejtettszó: Keszthely.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

82. szám Pest, october' 14kén 1835.

NÉHÁNY SZÓ A' DUNAHAJÓZÁS KÖRÜL.

(Folytatás.)

Zimony partján sept. 29. dél-tájban.

Eddigi utunkat, hacsak a' menés idejét veszszük számba, néhány perczczel több mint 31 óra alatt végeztük. Bajunk nem esett legkisebb is, de bezzeg eshetett volna ám! 'S ez alkalommal nem a' hajóssereg ügyességének hanem puszta szerencsének köszönhetjükZrínyinek minden tetemesb kártul menekedtét. Sept. 27kén, miután Baja átellenében kiszállítottuk az említett 's igen tisztelt főasszonyságot leányával, háznépével 's kocsijával együtt, holdvilágnál folytattuk utunkat. Világ elég volt, de olly csalárd fénynyel sugárzott a' felhőkön keresztül a' szelíd égi lámpa, 's olly különös árnyékot vetett, hogy legjobb 's bátrabb menet közt egyszerre csak azt vettük észre, mint megyünk partnak homlokegyenest. A' kalauz pesti, a' kapitány mainzi, az erőmüves birminghami — külön vallásaikat nem tudom — 's igy, mig az első 'partot' kiáltott, a' másik a' gőzöny megállítását és sebes fordulást parancsolt, a' harmadik pedig ezt végre elértette — minthogy ez nem tud németül, a' kapitány ellenben egy szót sem angolul — 's mig végre a' kormányrud akkori tartója e' fordulást eszközölhette volna, nagy erővel partra törtünk. Én iszonyúan megijedtem, mert bizonyosnak tartám legjobb esetben néhány napi ott veszteglésünket, még hihetőbbnek pedig, hogy a' hajó vázában nagy kár történt 's az idén többé nem használható, noha 'szárazra léptében' legkisebbet sem recsegett. Azonban nem sokára maga magától uszott Zrínyi megint, 's bebizonyította, hogy őt olly könynyen feltartóztatni nem lehet 's illy kicsiség neki nem árt. A' szerencse azonban az volt, hogy sem igen magas nem volt a' part, mi okbul Zrínyi tiszteletes képén legkisebb karcz sem történt, 's a' hajó födözete minden ütődéstül ment maradt — sem igen alacsony nem volt a' part, mi megint a' hajó szapora megszabadultát engedé. A' lehető legnagyobb szerencse pedig a' sem igen magas sem igen alacsony part puhaságában állott, melly 'jótékony sár és szelíd homok' vala — mit azelőtt soha semmi jóra valónak nem hittem! — és Zrínyit szinte két öl mélységre magába vette, és legkisebb 'Emlékezz'-rám' nélkül ismét odébb bocsátotta. Milly kellemesen töltöttük az éjt e' szerencsés menekvés után Mohács alatt, hová 8½ órakor érkezénk, elgondolhatni. Ez alkalommal, megvallom, Tomori érsekrül egészen elfelejtkeztem. Más nap reggel öt órakor akaránk indulni, de nyolcz lett belőle, mert kőszénre vala szükségünk, minek hajóra hordatása szokott hazai idővesztéssel történt. Azalatt számos pórság nézegeté kivülrül belülrül a' hajót, 's míg az egyik így szólt "Ej beh okos ember lehetett, ki illyest gondolt"; a' másik pedig "Ez megront minket" 's a' t. a' partrul így kiáltott fel hangosan egy derék tenyeres talpas magyar gazda "Juj, nézzétek csak, ez Zrínyi képe, ki 3000ed magával 6 hétig tartóztatta fel a' 300,000 főnyi török hadat" 's a' többi bámulta; mi mély megilletődéssel e' verseket juttatá eszembe: Hírkoszorú nélkül meddő telek a' rövid élet, 's e' kicsinyek, olvasni alig tudók által ismét bebizonyulva látám azt, hogy igazi érdemnek halála nincs.

Orsova, sept. 30kán.

E' nap nagy örömmel tekintém alsó-dunai munkáink jó sikerü folyamatját. Azok azonban mibül állnak, mi történt eddigelé, 's mint fog a' dolog valami egészre kifejleni, később érintendem, jelentendem. 'S pedig, mert ezen munkákrul, noha sokszor tevék említést róluk, most már egy kissé részletesebben kell szólnom, mihez sem időm sem papirosom. Hogy a' dolog azonban nem alszik, mint sokan gondolják, mivel szünetlen dobszó nem ébresztgeti őket, 's hogy igen sok, jó logikával halad, mig tán ők szunnyadoznak nem kevésb logikával, azt merem állítni, 's bizom a' jövendőnek igazlásában.

De e' dunai tárgy mint minden más körül is tulságokban szereti ringattatni magát a' község. "Lehetetlen meggyőzni mind azon akadályt, mellyek a' Duna hajózását felfüggesztik" így szól A. — „Nincs a' világon könnyebb mint a' Dunát reguláz-ni, minden bilincseitül megszabaditni" így mond megint B. "Mig a' Dunát használni lehet, lefoly addig fél század, 's illyeseket milliók 's milliók nélkül nem végezhetni" így oktat C., míg D. jót áll "adnák csak neki át — t. i. a' cassát, vagy mit is mondok, a' vállalati kormányt, 's egy, kettő, három 'puff' néhány ezerrel elvégezne mindent, 's akadály nem volna többé. Semmi, még a' pénzes láda sem utban.

Valamint a' boros, ugy itél, ugy halad nem ritkán a' közönség, az utbul majd jobbra majd bal-

ra, soha a' közepén. 'S ez természetes, mert egy ponttul a' másikhoz, vagy más szavakkal: valamelly vállalat megindulójától annak befejezéseig csak egy lehető legrövidebb út van, kerülő és soha oda nem érő ellenben milliárdnyi. Mikép lehetne tehát a' községtül várni olly tapintatot, mellynél fogva tüsténti ki tudná találni az egyedüli 'Való' ösvényét? Lehetetlen; illyes még a' legbölcsebbet is kijátsza, 's csupán időnek lehet munkája.

Pest oct. 4kén.

Visszajöttömben kettő foglalatoskodtatott legfőkép: "Testileg szólva — minthogy van lelki rokonság melly homok-buczkák közé is paradicsomot varázsol — mi kellemesb: Szegedtül kezdve Pestig nyugonni vagy mozogni e?" mit nem valék képes elhatározni, mert kellemes nyugváshoz kies tájék 's zöld szín szükséges elkerülhetlenül, kellemes mozgáshoz pedig út.

"Van é nemzet, melly kocsin jár 's annyi időtül fogva mint a' Magyar — ugy mondják a' mohácsi ütközethez is — 's jobb utra szert eddigelé nem tett volna?" Ebben sem tudtam magamban valami határozatra jutni, mert e' tárgyat eléggé nem fontoltam, 's csak azt tudom, hogy kocsi ut nélkül szinte csak annyi, mint nyelv nélkül nemzet, 's vagy lépve halad vagy megakad, csak e' kettő közt mozog. Ügygyel bajjal, roncsolt testtel 's belsőleg keseregve: miért nem köti vízcsatorna össze Szegedet Pesttel, ma reggel ismét itt valék nem egészen 7 napi távollétem után, 's szinte legelső hír, mi füleimet érte, ez vala:

"Pannonia Vajkánál 48 óráig zátonyon ült. Százezer a' panasz."

Mi legkeserübben szorítá össze keblemet. Miben 's kiben a' hiba, még nem tudom; de valamint a' közönségnek is oknia kell sokban: ugy a' hajósnépnek még többen. Kisded lábon áll az egész, most csak öt éves a' gyermek, 's azért 'Türödelmet türödelemért' Tán csak jóra fordul még is végre. 'S ha nem, 's összebomlik ismét a' vállalat, az sem halálos kár még. Úgy is azt mondják: Soha nem boldogulnak első vállalkozók semmiben. A' dunai gőzhajózást tekintve pedig, mi vállalatunk első — mert Bernárd igen is ügyes, és N. igen ügyetlen próbáit számitni nem akarom — 's így el is pusztulhat ismét; de fog hamvából jobb és sikeresb intézet emelkedni, reménylem. —'S adja Isten! minthogy itt nincs legmagasb szempontúl kitüzve az, hogy 'Báró Puthon, Benvenuti 's a' t. 's ha szabad magam nevét ide csatlanom' Széchenyi vállalata sikerüljön, mert ez csak második tekintet, hanem az a' fő, a' legfőbb, a' lehető legfőbb czél, hogy mindenben 's így e' tárgyban is virágozzék, boldoguljon Hunnia!

Mielőtt azonban el hagynók pusztulni, mit nem gyermeki negédből kezdénk, 's kitennők a' hont 'tán számosb esztendőkig ezen uj helybül-mozdulási kellemnek hijával lenni', — minthogy sokszor csak hosszabb idő folytával emelkednek szerencsésb vállalatok az elbomlottak romjain—férfiúlag 's zarándok elhatározottsággal meg fogunk vívni előbb zátonyok, izzó katlanok, bábeltornyu hajósnépek 's minden akadálylyal, sőt a' község selejtének rágalmival, sárral-dobásival is, és sem szárazság, sem balsors, de még maga Ármány egész seregestül sem fog kimozdítni türödelmünkbül, állhatatosságunkbul.

Gróf *Széchenyi István.*

BRUIX ÉS BONAPARTE A' BOULOGNEI TÁBORBAN.

Bruix admiral, legvitézebb 's ügyesebb franczia tengeri tisztek' egyike, az aegyptusi táborozás' korszakában, a' tengerügyi ministeriumhoz hivatott; ő nem tudá vagy nem akará a' főgeneral' seregéhez vezetni azon segéderőt, mellyet az tőle várt vala. Azonközben Bonaparte, visszatérte után, átadá neki azon, nyolcz lineahajóbul álló hajóhad' főparancsnokságát, mellynek Cairohoz kelle vitorláznia, 's később egy Angliában gyüjtött és Boulognenál kikötendő flotilla' vezérletét. A' császár egy reggel lóra ülvén, kinyilatkoztatá, hogy a' tengeri hadsereg fölött szemlét kiván tartani, 's parancsolá, hogy a' horgonyok előtti vonalban fekvő hajók állásaikat hagyják-el, mivel, ugymond, a' sík tengeren szándékozik azokat szemlélet alá venni. Ő szokása szerint Rustannal kilovagolt 's jelenté, hogy visszatértekor, mellynek óráját meghatározá, minden készen legyen. Mindenki tudta, hogy a' császár' ohajtása annyi mint komoly akarat, azaz parancs. Ezt a' császár' távollétében megvivék Bruix admiralnak, ki rettenhetlen hidegvérüséggel ezt felelé rá: „Nagyon sajnálom; de a' szemle ma nem fog megtörténni." Minek következésében egy hajó sem mozdult-ki helyéből. A' császár visszaérkezvén, kérdezé: valljon készen van-e minden? 's most közlek vele az admiral' feleletét. Ő ezt magának kétszer ismételteté, mert illy hanghoz nem vala szokva, 's bosszúsan toppantva lábával, hivatá az admiralt, ki csakhamar meg is jelent előtte. A' császár, az admiral' jövetelét nem tartván elég gyorsnak, vele sátorának felé utján találkozék-össze. A' főtisztikar követé a' főséget 's hallgatva állá-körül. A' nagy ember' szemei villámokat szórtak. „Admiral uram! — mond

a' császár, reszketeg hangon — miért nem teljesítteté parancsimat?" — „Sire! — felelt az admiral mély tisztelettel 's még is szilárdan — iszonyu szélvész közelget. Fölséged tulajdon szemeivel meggyőződhetik erről; olly sok derék vitéz' életét akarja e hasztalanul koczkáztatni?" 'S valóban a' nehéz fojtó levegő 's azon tompa moraj, melly távolrul hallatszék, nagyon is igazolá az admiral' aggodalmit. „Uram! — felele a' császár növekedő haraggal — én meghagytam; még egyszer kérdem: miért nem teljesítteté Ön parancsimat? A' következés egyedül engem illet. Ön engedelmeskedjék." — „Sire! nem fogok engedelmeskedni." — „Uram! Ön szemtelen ember!" 'S az ingerült császár, kinek még lovagkorbácsa kezében volt, fenyegető mozdulattal az admiral felé közelgett. Bruix admiral egy lépéssel hátrálván, kezét kardjára tevé 's elhalványulva ezt mondá: „Sire — vigyázzon magára!!" Minden jelenlévő kőszoborrá merevült ijedtében. A' császár egy ideig mozdulatlan maradt, fölemelt kézzel, szemeit az admiralra meresztve, ki részéről nyugton álla rettentő helyzetében. Végre a' császár korbácsát földre veté. Bruix ur is elvevé itt kezét a' kard' markolatjáról, 's födetlen fővel hallgatva várá a' jelenés' kimenetelét. Ekkor igy szólalt-meg a' esászár: „Contre-admiral Magon uram! Ön tüstént véghez fogja vitetni azon mozdulatot, mellyet parancsoltam." Azután Bruixhoz fordul: Ön pedig Boulognet 24 óra alatt hagyja-el 's vonuljon-vissza Hollandba. Távozzék!" 'S a' császár szemei szikráztak. A' flotta megtevé mozdulatát. Ámde alig kezdődtekel a' rendelések, a' tenger legott iszonyu alakot vált. A' fekete felhőkkel borított eget villámok hasíták, szüntelen mennydörgött, 's az erős szél mind megtöré a' vonalokat. Röviden szólva: megtörtént mind az, mit az admiral előre látott vala; egy szélvész — irtoztatóbb mint valaha — ugy szétszorta a' hajókat, hogy szabadulásuk' felől már szinte kétségbe kell vala esni. Ekkor a' császár aggódva 's lesütött fejjel járt a' parton fel 's alá, — midőn hirtelen rémítő zaj támadt. Több mint husz álgyusajka tömve katonával 's matrózzal csapódék a' parthoz, 's a' szerencsétlenek, hasztalanul küzdve a' hullámok' vad dühével, segélyért kiáltozának. A' császárt mélyen megilleté a' borzasztó látvány, 's szivét szaggatván panaszai a' töménytelen népnek, mellyet a' szélvész a' parton összegyüjte, példáját akará adni elszántságának 's minden visszatartóztatás' daczára egy bárkába ugrott. „Bocsássatok! — kiálta — bocsássatok, meg kell őket szabadítnom!" — Egy pillantás alatt megtelt a' bárka vizzel, a' habok rajta egymást csapkodák. Egy hullám a' császárt majd a' tengerbe sodrá, kalapja elkapaték. Ennyi bátorság által neki tüzeltetve, katonatisztek 's közlegények, hajósak és polgárok, némellyek úszva, mások sajkákon egymással vetélkedőleg siettek a' veszélyben forgók' segítségére. Ah! de csak keveset menthetének-meg azon szerencsétlenek közül, kikből az álgyu-sajkák' legénysége állott. Más nap reggel a' tenger több mint 200 holttestet vetett-ki partra, a' marengói győzőnek kalapjával együtt. Ezen szomorú reggel egész Boulognera sötét gyászt kozott. A' császár busúlt e' nagy szerencsétlenségen, — mellyet egyedül ön makacs kényének tulajdonitha-ta. Ügyviselők, pénzzel rakodva, járák-be parancsára a' várost és tábort, 's igy csilapíták-le a' mármár lázadásra fajuló békétlenséget.

TARÓDY MÁTYÁS' SIRJA.

Taródy Mátyásnak, Bethlen Gábor' vezérjének tetemei — Soprony vármegyének Ausztria felé eső nyugati hegyes részén, Esterházy hgség' birtokához tartozóLakombak(Lackenbach)várnak éjszaki irányában, a' várkert' falától mintegy 100 lépésnyire, egy dombos helyen vannak eltakarítva; melly hely sz. kir. Soprony várostól 2 mf. — a' Sopronytól Kőszegre vezető posta-uton fekvő Nyék (Neckenmarkt) mezővárostól pedig fél mérfnyi távolságra van. Ezen helyet, — mellyet a' magas fekvésü 's bájos kilátásu Lanzséri (Landsee) váromladék, ugy 2ik Zrínyi Miklós' elárultatásárul nevezetes gróf Kéry nemzetségnek egykori Kaboldi (Kobersdorf) vára környezve diszesítnek — egy másfél öl hosszuságu, fel öl szélességü, tetőben házfedél alakra épitett négyszögletü emlék jeleli, mellynek nyugati oldalába alkalmazott hosszúdad négyszegü faragott homokkőbe a' következők vannak vésve, 's mindeddig jól olvashatók:

Hic jacet dux Bellicus sepultus
In pugna ad Lakompak occisus
Principis Betlehem Primarius
Nomine Mathias Tarodius
Dum Nicolaus Esterasius
Ab obsidione libeatus (liberatus)
Fit Victor a Dampero adjutus
Anno M.DC.XXIII.

* * *

ZRÍNYI és PANNONIA GŐZÖSEK' ÖSSZETALÁLKOZÁSA.

Zrínyi. Üdvözlégy testvér-pajtás! Hát hogy folynak dolgaid a' szép magyar honban? — 'S mit tanácsolsz pályám' kezdetén?

Pannonia. Viszont üdvözlégy édes öcsém! Az én dolgaim meglehetősen folynak, 's hogy a' tiéid is ugy folyjanak, tanácslom: mindenek fölött állhatatos légy. A' reád szórt rágalom' durva csutkáit nyeldle hidegen szenes gyomrodba, 's ott megemésztvén, büszke mosollyal pöfékeld légbe, azok szégyenére, kiktől reád szórattak. Füleid mindennemü vádak' hallására rézsen legyenek, 's azokért ne haragudjál, sőt minél többre gyülnek azok, te annál inkább igyekezzél rendeltetésednek megfelelni; meglásd, könnyü lesz igy a' győzelem. Holmi piszkos mocskos aprólék-tapaszokat pedig föl se végy, hisz azokat akaratod' ellenére is lemossák szőke Dunánk' szerény habjai.

FURCSASÁGOK.

Nagy panasz. Egy helység' földesura, soha sem mulatá-el, hogy messze-vidéki jószágát legalább egyszer esztendőben, — nem annyira szokásból vagy mulatságból, mint atyai gondoskodásból hű jobbágyi iránt — meg ne látogatná. Illyenkor tehát faluja' vagyonosb és szegényebb lakosi közül néhányat mindig be szokott hívatni, hogy ha valami panaszuk volna, azokat maga személyesen hallhassa, 's az igazság' teljes mértéke szerint el is intézhesse. Többek között egy illyen kihallgatási alkalomkor, érzékeny panaszolkodással állának a' kegyes földes ur' színe előtt a' helység' tisztesb vénei, — kiknél a' hallás' érzékét aggságuk' sulya már gyengité. — „Halljam tehát méltó panasztokat jó öregek; fontosak azok bizonyosan, minthogy illy érdemesek a' panaszolkodók?" — szól hozzájok atyailag földes urok. „Ugy van, méltóságos és kegyelmes jóltevő urunk, fontos és méltó panaszunkkal járultunk kegyes színe elibe, egyszersmind csókoljuk kezit lábát mélységes alázatossággal, hogy előadhassuk azt, mi szomorodott szivünket mázsateherként nyomja — megszólal a' legöregebb. — Megtisztelem, megbecsülöm tehát az egész község' nevében Méltóságodat mint kegyes atyánkat, legmélyebb alázatos megindulással; egyszersmind könyörgök mindnyájunk' nevében, hogy ha a' mi különben nemzetes jó tiszttartó urunkat, ki a' mi egyik belső emberünkben érdemes eklézsiánkat, 's azáltal minket is nem átal olly tetemesen meg kisebbiteni 's megbecstelenítni, hogy — igen nagy engedelemmel legyen mondva — kutyáját Rectornak híja! — méltóztatnék kegyesen megfeddeni. Hiszen ha kutyáját ő kigyelme már annyira kivánja tisztelni, legalább elégednék-meg a' perecektori névvel, az még sem volna olly szembetünő, mint amaz." — „Ez valóban méltó panasz jó emberek — mond a' jó ur — 's illy botránkoztató cselekedetért tiszttartómat azonnal meg is feddem. Jöjön-be csak." — „Boldognak érzem magamat méltóságos uram, — felel a' szembe állitott tiszt — hogy ezen jó emberek ellenem nagyobb panaszra nem fakadhatnak; egyszerre eloszlik panaszuk, mihelyt nagy hangon értésükre adom, hogy én kutyámat koránsem Rectornak, de Hektornak hívom." —

„Ugyan szépen megkérném édes ur, nem tudja, mellyik épitőmester épitette ezt az igen okosan kigondolt takaros nagy házat?" — kérdé a' Déronházra bámészkodva egy falusi gazda, a' mellette elmenőtül — „Hát aztán mit akarna kend vele, ha megmondanám?" — felel neki ez. — „Szeretném megtudni tőle, hogy kell illy takarosan fedél nélkül házat épiteni; mert nem kis mesterség ám az uram, házat ugy épiteni, hogy fedele ne legyen, és még se ázzék-meg az ember alatta" — mond a' gazdálkodni akaró. „Azt elhiszem — már igy ha tudnám, se mondanám-meg" — válaszolt a' továbbmenő.

„Czimbora! nézd csak, ihun áll az a' franczia, ki 1000 pengő forintot olvas-le annak, ki őkelmét földhez vágja" — mond társának oldalba-lökéssel, a' zsibáros utczában egy rézmives' emberi-alaku czimere előtt, bizonyos zsiroshajú siheder. „Mellyik? ez az ijesztő? Dejszen bakkom a' rongyát, hányna-le csak magáról azt a' réz gúnyát, de biz ugy földhez sujtanám, hogy soha se ennék több magyar kenyeret" — mond amugy nyersen a' hegyke pórficzkó.

„Hallod-é czigány! mit gondolsz, keresztül mehetek e három lóval e' mocsáron itt?" kérdé egy utazó ur, a' mocsár' partján heverésző fekete borjupásztortól. — „Ha diákul tud az ur, bátran neki mehet." — kiált föl sem vevőleg a' heverésző. Neki hajtat az utas, de be is sülyedt 's mérgében ugyancsak szidalmazá a' tanácsadót. „Ne haragudjék az ur, hiszen én azt hallottam, hogy a' ki diákul tud, keresztül mehet az egész világon." Lőn a' czigány' válasza.

L. P.

MESÉK.

A' látogató Sólyom. A' sas' parancsára elindult a' Sólyom, meglátogatni ő felsége' több alattvalóját. Legelsőben is az ölyvhez tért-be; volt bezzeg mit hallani ettől ereje és bátorságáról. Azután a' pávához ment; ez minduntalan csak tolla' szépségéről szájongott. Továbbá a' szarkát látogatta-meg, ez ismét eszét 's tudományát fitogtatá előtte. Majd a' gólyával eredt beszédbe, ez meg nője iránti hű szeretetéről kelepelt. A' vércse épen ebédnel ült, midőn a' sólyom hozzá érkezett, 's unszolá őt, hozzá lerepülni; volt itt is mit hallania vendéglője' gazdagsága felől. Végre hálásra a' bagolyhoz ment; ez meg különös éleslátását dicséré előtte. Bő tanusággal tért másnap urához a' Sólyom haza. „No 's jó szolga! mit láttál, mit hallottál?" — kérdé a' sas az érkezőtül. — „Igen sokat láttam, de még többet hallottam, fölseges uram! — felele a' Sólyom — a' hová csak bementem, mindenki önmagáról fecsegett, a' maga nagy 's jeles tulajdonit árulgatta, sőt legnagyobb tüzzel dicsérte előttem, bár ha azokkal igen csekély mértékben birt, vagy ha birt, csak a' természet' önkéntes ajándékai voltak." — Én is igy jártam az emberekkel.

A' vak Szerencse. Saturnus' uralkodása alatt a' Szerencse csak a' kegyességnek volt barátja. De az öregur' megbuktával őt is szerencsétlenség érte, mert a' világ' igazgatásával keveset bajlódó Jupiter alatt a' nagyon elhatalmazott Istentelenség, Csalárdság 's több más czimboratársak egykor, kezökre kerítvén a' Szerencsét, mindkét szemétől megfosztották, hogy ne válogathasson a' barátokban 's igy őket se mellőzze-el. — Azóta vak a' szerencse 's mindenkire, kit uton utfelen előtalál, jóra, roszra, pazérolja szivességét.

A' Méh és Harangvirág. „Lásd, mint szeretlek — hizeleg a' méh a' teljes-keblü harangvirágnak — milly gyakran meglátogatlak, ugy szólván az egész napot körülted enyelgem-el" — „Szeretsz 's gyakran meglátogatsz, mert mézet sejtesz kelyhemben" — felel szomorún a' harangvirág. — Sok szeretetnek, sok szivességnek alapja a' mézsejtés.

Kovács László.

REJTETTSZÓ.

Hét kapuval híres hely voltam régi világban.
Kettős fôm' elejét vedd 's leszek isteni hölgy.
Elhervad 's elhull ifjúság' kelleme — rólad.
Rózsa hol illatozott — csak tövisekre találsz.

Uj Barsból.

A' 81dik számu rejtettszó: Ezerjófű.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

83. szám — Pest, october' 17kén — 1835.

UTAZÁSI LEVÉLTÖREDÉK.

Konstantinápoly 1835. sept. 15kén.

Mint a' nagy tengeren egy hullám a' másikat üzi, ugy tünik-el a' tárgyak' különfélesége az utazónak szemei előtt 's emlékezetben él az egésznek bájképe. Syra szigetével elhagyám Görögországot, átmenvén egy kalmárhajón Kis Ázsiába. — A' hellesponti ut Smyrnából Stambulba olly kellemes, és történeti tekintetben is olly érdeklő, hogy annak rövid rajzát kedves Hazámmal közleni méltónak tartom.

Sokan tudják Olvasóim közt, hogy Smyrnából Konstantinápolyba hetenként két gőzhajó van utban: az egyik angol, a' másik ausztriai, melly Maria-Dorothea czímet visel. Én ezen menék 's jónak gondolom, mielőtt a' tetemes kereskedési város' cziprессus-hegyeit elhagynók, előle egy kis vázlatot adni. Ezen szép hajó, melly a' legegyszerűbbek 's legtökéletesbekhez tartozik, Triestben R. Fowles ur által épittetett. Egész mélysége, mellyben az erőmüvek (machinák) dolgoznak, 5 és ½ angol lábot tesz. Hossza 130, szélessége 19 ½ lábnyi. A' machinák Britanniában Bulton Watt és társ. által készittettek; Beattie Péter, a' hajó' mostani fő ingenieurje hozá azokat Londonból Triestbe, hol szinte össze is szerkesztette. Beattie ur sajnálkozását jelenté-ki, hogy nem lehetett szerencséje gróf Széchenyi Istvánt, e' nemeslelkü magyar férfit, kihez levelekkel volt ellátva, személyesen tisztelni. — Az erőmüveken kivül van a' hajónak két árboczfája, öt vitorlája, 's szél nélkül közönségesen egy óra alatt 7 ½, szél ellen pedig 5 mérföldet hal. d. — Nagy baj hellesponti hajózásra nézve a' tartós szelek; tavaszkor éjszaki 's télben déli szelek szoktak itt fúni. A' hajók nem mehetnek lefelé olly időszakban, midőn a' szél Afrikából ered, s nem indulhatnak fölfelé, ha a' tramontana uralkodik, melly a' fekete tengerrül jő. Milly nagy áldás tehát itt a' gőzhajó! Maria-Dorothea' mostani kapitánya John Tora ur, két tisztje pedig Pietroni Augustus, és Clician Péter urak; első ingenieurje Beattie, a' második Johnson Tamás. Ezeken kivül van még négy kormányzó, egy főhajós, (nostromo) hat tüzelő, egy szakács és két inas. Fizetni az egyik gőzhajóban annyit kell, valamint a' másikban; az első helyért 20, a' másodikban 13 's fent a' padon 5 koronástallért. Az ételek tiszták 's jó izüek. Az első helyen fizet egy személy naponként egy tallért, a' második helyen az egész menetért, melly közönségesen negyven két óraig tart, tizenöt piasztert. Az első-helybeli szoba pompás butorokkal van ellátva; mindazáltal a' második rendü szobában is megelégedhetik minden uri utazó.

Török, angol, görög, örmény 's egy rakat szerecsenleány valának az utasok, kik velem Stambulba indultak. Egy hollandi hajórul, melly bizonyos ünnepe miatt különféle szinü selyemmel volt ékesítve, durrogtak a' mozsarak, midőn nyilsebességgel a' sok hajó közt mintegy kirepültünk. Smyrna' szép hegyei, tovább pedig Skio szigete varázslatképen tüntek-el szemeink elől, 's Troja, Tenedosz és Imbrosz' nevezetes helyei voltak azon tárgyak, mellyeket másnap reggel szemlélheténk. Az nap reggeli hét órakor az aegeumi tengerből a' csatornába menénk-be, mellynek vizei balfelől Europa', jobb kézről Azsia' bájoló hegyeit mossák. Ezen bémenetnél két nagy vár őrzi a' 2000 toisenyi széles tengerkaput, melly várat negyedik Mohammed épitteté a' velenczeiek ellen. Valamint az ázsiai part áldottabb és szebb a' szemközti europainál: ugy annak várfalai is, mellyek Hissar Sultani nevet viselnek, nagyobbak a' tulparton mutatkozó Seledbahr nevü várnál. Kilencz órakor a' hires Dardanellákhoz értünk. A' milly nyomoru állapotban vannak ezen várak a' török birtok alatt, olly elragadtatva szemléli az utazó, ki barátja a' szép természetnek, mindkét felől a' hegyeket 's dombokat, a' vörös fahazákat cypressus, platanus és gyümölcsfák' zöld ágboltozatjai közt, mellyekből a' mecsetek 's fejér minaretek' oszlopai szerényen emelkednek. Néhány nagy épület 's egy hosszú sor katonatábor, még nagyobb szemléleti kellemet ad az itteni ázsiai partnak. Közel a' dardanellákhoz is van két ujabb vár; de ezek is csak ollyanok, hogy ellenes seregnek, vagy hajóhadnak épen nem állhatnának ellen.

Itt e' vidéken valának hajdan Sestosz és Abydosz, mellyekről a' koszorús Schiller az ő „Hero és Leander“ czimű ballade-jában többek közt illy szépen ir:

Seht ihr dort die alten, grauen
Schlösser sich entgegenschauen
Leuchtend in der Sonne Gold?
Wo der Hellespont die Wellen
Brausend durch der Dardanellen
Hohe Felsenpforte rollt!
Hört ihr jene Brandung stürmen,
Die sich an den Felsen bricht?
Asien reisst sie von Europen,
Doch die Liebe trennt sie nicht.

De hogy hol van az elragadtatott költő által tán csak álomban látott hohe Felsenpforte, azt Isten tudja! Én legalább az ekkor hajón volt többi urral együtt ezen ugy szólván kertiföldből álló hegyekben kösziklákat nem vehettem észre. Tudjuk Herodotból, hogy Xerxes, itt seregét Görögországba akarván vezetni, egy hidat épittetett; de nevezetesek ezen helyek Hero és Leander' szerencsétlen szerelméről is, mellyről Muzeus' költeményét igen érdekletes olvasni. Az abydoszi ifju (Leander) egy téli éjszakán, szerelme' hevében a' hullámok' borzasztó dühét megvetvén, az egy mérföldnyi széles csatornát által akará uszni, de elnyelék őt a' hullámok. Más nap reggel keresi őt kedvese's ím holtan a'partra kivetve találja.— Kétségbeesvén Hero, ő is tengerben végzi életét. Lord Byron, a' kősziklákat 's förgeteget kedvelő lángész Ekenhead hadnagygyal Sestosz és Abydosz közt általúszta a' Hellespontot.

Egy órakor délután Gallipoli mellett az angol gőzhajó jött előnkbe. Mint kocsis a' hintót, olly hamar állíták-meg a' tüzelők a' két hajót. Míg a' két testvér-kapitány ujságát egymással közölte, én addig gyönyörködém Gallipoli városnak 's a' vele szemközt fekvő Lampsakus' szép természeti rajzán. Gallipoli, melly egy domb' végén europai partra van épitve, festett házaival és minaretjeivel, árnyékos fáival, valóban bübájos nézetet ad; de belseje, mellyben nagy a' kereskedési élet, csak ollyan, mint valamennyi török városé: nyomorú és piszkos. Midőn második Amurath magnesiai csendét elhagyta, hogy Hunyadi László ellen menjen, seregével Gallipoli előtt táborozott. — Lampsakus' virágát nem a' mostani, hanem a' régi korban — midőn kertjeivel diszlett — kell keresni.

Ázsia, az egész hegysoron keresztül bájra 's kellemre nézve, az ő elválasztott testvére, Europa mellett fentartja elsőségét; itt is Gallipoli ellenében, hol a' dombok szép rakatokban emelkednek, távolrul fellengző hegysorokkal van koszorúzva. Ezen tájékon tul is megtartják a' hegyek nyájas alakjokat, midőn a' sok learatott magas tér, váltva erdőkkel, a' nap' sugári által varázs-fátyolba borítva, olly sajátos bájképet mutatnak, mint ezt még Görögországban sem találjuk.

Midőn ebéd után a' födözetre fölmenvén néhány ur mellé állottam, kik a' nyolcz afrikai széppel tréfát üztek, ezek mellett kopott esernyő (parapluis) alá burkolva egy liliom-fejérségü asszonyt vevék észre. Ezen lény bő köpönyegbe — feredjébe — takarva — magas kosár mellett ült, 's engem annál inkább meglepett, mert hószínü kezében hosszu pipaszárt tartván, ezt néha fejér fátyol alatt elrejtett szájához emelte. Csak hamar eszembe jutott, hogy a' török asszonyok a' tsibukot épen nem gyülölik, 's igy könnyen következtethetém, hogy ő valóban törökasszony; de nem láthattam, ha sárga papucsa van-e, 's igy örmény nő is lehetett, kinek ugyan török öltözetet, de csak vörös papucsot szabad viselni. Annyira terjed az osmanli' durva törvénye, hogy kóbor kutyákat 's macskákat ótalmazván, nem ritkán embert csekély hibáért füleinél ajtóhoz szögez 's asszonyi lábnak formát szab.

Estve felé a' Coutoli és Marmara nevü szigeteket láttuk. Itt Europa' partján egy hegysor van, mellyen legmagasb tetőig szántó-földek terjednekel, midőn alját nagy olajfaerdö keríti; — hegysor, millyent, kivált keleti világitásában, még életemben soha sem láttam. Kertek' ölében Heraklicza nevü falut látni, mellynek fekvése szintugy kimondhatatlan bájoló. Ezen hegy sz. György nevü cappal (fokheggyel) végződik. Marmara szigete is jobb felől, vagy is Ázsia' részén, mintegy magához ragadja szemünket, melly alig képes bontakozni azon csalódásból, hogy az egész sziget barnabársonynyal van beborítva. Itt szemünk előtt, a' messze látkör alatt, majd minden föld eltávozik, végetlenre terjed a' Marmora tenger, habjaival a' mennyet ölelvén. Sok, szél' szükében leszegzett hajó mellett sebesen elmenvén, a' török gőzhajót hátra hagytuk, melly nem vala képes Maria-Dorothea gyors és diszes hajónkat léptében követni. Ah! milly estve, milly éjszaka! A' képzelődés elragadtatva, e' köz világon tul látszik evedzeni. Nincs olly szó, nincs olly szín, melly ezen keleti világitást, ezen árnyékozatot és szürkületet, ezen sugár-fátyolt, mellyből szegény földünk idealizálva kitünik, utánozhassa. Soha sem felejtem-el ezen utat, 's majd ha Stambul és Galacz közt is gőzhajó fog menni, különösen ezen utazást hazámfiainak előre javaslom. Haj! milly keserü: nem gőzhajón a' fekete tengeren, vagy lóháton Magyarországból Byzanczba menni! — Siamo vicino! — monda másod reggel Domenigo, midőn a' theát nyujtá ágyamhoz. Hogy Stambult értett, könnyü kitalálni. Ki nem hallott, ki nem olvasott ezen osmani colossus' varázsló fekvéséről, ki nem sietne, közel levén hozzá, ama' festett faházak' sokaságát, azon régi falakat, azon cypressusok közt emelkedő mecseteket fejér minaret-oszlopaikkal, előtte kiterjedve látni!? Szép, valóban szép 's felséges látvány! de melly csak hamar elenyészik, ha földre szállván belsejét vizsgáljuk. Három hete, hogy keresztül kasul járom ezen három testvérvárost, t. i. Stambult, Perát és Galathát; de mondhatom, sohajtva várom az órát, mellyben Schwarzenberg Fridrik

ő herczegségétől hallom indulásunkat, ő herczegségétől, ki valódi barátja hazánknak, 's kivel nekem mint védangyallal honomba viszatérni szerencsém van. *Theon.*

TÖREDÉK A' KISDEDEK' NEVELÉSÉRŐL.

Ép lélek ép tesben, a' földi boldogságnak rövid, de teljes leirása; — hogy gyöngéd növendékinknek e' kettőt megadjuk, ebben áll minden józan nevelés' czélja. Nagynak, erősnek, bölcsnek senki sem születik, azzá csak nevelés által lesz. Ha vannak is közbenközben olly erős lelkü 's erős test-alkatu emberek, az alkotó természetnek olly kegyenczei, hogy mások' segedelmire vagy épen nem, vagy csak kevés részben szorulnak, hanem természeti nemtőjük' erejével bölcsőjük óta a' nagy 's nemes felé ragadtatnak, és szerencsés alkotásuknál fogva azt elérni is képesek: de illy példák annyira ritkák, hogy azon embereknek, kiket jobbra balra látunk, legalább kilencz tized része nevelés által lőn azzá, a' mi. A' nevelés az, mi az embereket annyira különbözteti egymástól, hogy ugyan azon neme közt az állatországnak, mellyet embernek hivunk, láthatni Herakleszeket és törpéket, láthatni Caesarokat és Sancho Pansákat, Rousseaukat 's falusi agarász-uracsokat, kiknek tudáskörük nem terjed tovább, mint pipájok' bodor füstje. — Azon kicsiny, szinte észrevehetlen benyomások, mellyeket egy gyönge kebel magába fogad, legfontosabb, legtartósabb következmények' kutforrásai. — A' gyönge fiatal fát könnyü hajtani, mint czéljaink kivánják, de egy megderekasodott tölgy daczol akaratunkkal, 's törik vagy helyén marad; — a' patakot, míg keskeny és erőtlen, kény szerint vezethetjük csatornákra 's használhatjuk kertjeink' diszére, földjeink' termékenyitésére a' jobbra balra vezetettet; de változtasd meg egy Duna', egy Orinoko' folyását, 's tartóztasd a' Rajnát, midőn lezúg Schaffhausennél, 's érezni fogod a' lehetlenséget, vagy óriási munkák' szükségét. — Ezek szerint a' nálunk uralkodó nevelés fő hibáját bizvást ott kereshetjük, hogy a' gyermeki akaratot akkor nem szoktatjuk fenyiték alá, akkor nem hajtjuk okosság' törvénye iránt engedelmességre, midőn még az könnyen szokik, könnyen hajlik. Ez a' szülék' mérsékletlen 's oktalan nyájasságának következése, mellyet igen méltán hasonlithatni a' nőmajom' fojtogató szeretetéhez. — A' szülei szeretet szép nemes virága az emberi természetnek, de könnyen veszélyes 's a' társaságnak végtelenül káros indulatra fajulható. — A' kis gyermek' ártatlan lénye nem is fogékony nagy és büntetést érdemlő bünökre, — gondolják a' szülek 's azon kis csintalanságok, miket a' fiúcska elkövet, csak nevelik gyermeki kellemét és szeretetre-méltóságát. A' fiúcska gúnyneveket osztogat, 's a' mosolygó apa csudálja fejledő elmésségét kedvenczének, a' fiúcska kénye szerint veri és szidja a' cselédet, 's Bélteky Matyi katonai talentomot akar észrevenni benne. A' kedvencz kiván 's parancsol inkább mint kér, 's jaj annak, ki kivánságinak ellenszegül. Igy a' szülék, kora kedvezés és nyájaskodás által elrontják kisdedeikben azt, mit Isten jónak teremtett, 's később csudálkoznak és sírnak, hogy mérget kell meritniök azon kutból, mellyet ők magok mérgeztek meg, 's izes gyümölcsöt nem szedhetnek azon fáról, mellybe magok oltották a' fanyar termés' magvait. — Felnő a' kellemes kis gyermek, gyönge arczait előbb pelyhek, majd kemény szőr borítják, mint kifejlett férfiusága' bélyegi, 's a' kedves csintalanság, a' szeretetre méltó vadság, melly a' kiskoruban kicsiny volt, most korlátlan szilajság, dühös gonoszság' alakjában kezd mutatkozni, 's az anya remeg az előtt, kit méhében hordozott, az ősz apa átkozza azt, kit ölén ringatott. Szeretné most kitépni a' gyökeret, mellyet maga ültetett, de mélyen fogódzik az 's polypusi karokkal. — És hogy is várhatá a' nyomorult csalatkozott, hogy az, kinek, szoknyás korában, minden kivánságit teljesité, nadrágos korában hasonlót nem fog kicsikarni? — akaratjának minden ember engedett, mielőtt szólni 's járni tudott volna, szüleinek parancsolt, mielőtt képes' vala parancsait elrebegni: 's most, midőn nagy és erős és okosabb, miért korlátozza magát, miért ne engedjen kényeinek? miért hagyja veszni erőre serdült ifju korában azon privilegiumot, mellyet emlőn csüggve nyert szüléitől? — ha gyermekkorában bizonyosan kapott szőlőt vagy czukrot, vagy uj ruhát, mihelyt ajkait mozdította: miért ne elégítse-ki vágyait 's kivánatit most, midőn lángindulatai borhoz 's örömleányhoz ragadják? — Ezek ifjui bősz vágyainak olly saját tárgyai, mint ártatlan gyermekkorában a' czukor vagy uj ruha. —

Igy többnyire azok hibázzák-el leginkább a' nevelés' czélját, kik legjobban látszanak szeretni gyermekeiket; 's ha figyelmesen vizsgáljuk a' szülék' bánásmódját gyermekeikkel: még csudálnunk kell, hogy több rosz embert, több szerencsétlen szülét nem látunk. — Ők legvétkesebb vigyázatlansággal tanitják azokat bünre, mihelyt lehet, mintha épen ez volna kitüzött czéljok. Nem csupán a' rosz példákat értem, p. o. ha a' tekintetes papa kis fia' jelenlétében botozza tetétől talpig a' szolgát, annak jelenlétében vágat huszonötöt a' jobbágyon, ki kedves vadász-ebét megütötte, vagy annak jelenlétében

csípi-meg a' szakácsné' piros pozsgás arczait; vagy ha a' nagyságos mama a' növekedő kisasszony' szemei előtt tanulja-be tükrénél a' hiuság' és tetszelgés' undok mesterségét 's a' t. 's így a' gyönge kebelbe kegyetlenség, bosszuvágy's kaczérság' magvai hintetnek. Tudok atyákat, kik alig rebegő kis fijaikat játszva káromkodni tanitják, 's dicsérik az élénk, tüzről pattant kis Gyulát, ha szegény paraszt Jancsit az udvarból kiostorozza, 's a' szobalány' lábikráját bámulatos könnyedséggel megcsípi. — Vérzik az emberbarát' keble, midőn hasonlókat lát. De jobb-akaratu 's józanabb szülek is, kik tisztelik az erkölcsiséget, 's gyermekeiket teljes szivből akarnák jól nevelni: noha kevesbé kárhozatos, de szint olly rosz következésü módon engedik fölcsirázni gyermekeikben a' mérges, veszélyes élet-elveket. — Igy p. o. a' kisleány uj ruhába van öltözve; örül magának a' kis hiu 's kellemesen forgolódik szüléji körül. És hol azon anya, ki a' kis angyalt ölébe ne ragadná, csókokkal ne hintené, gyönyörüségének, aranyos kis babájának ne nevezné? — Igy tanul a' kisded, hiú lenni, büszkélkedni ruháiban 's tetszelegni azokkal. Az anya nem tanitá ugyan erre egyenesen, de vétkes anyai szeretete hasonló müveletet okozott, mintha leczkéket adott volna neki hiuságban 's tetszelgésben. — Apró csinos fillentéseket, kétértelmüségeket rak apa, anya 's cseléd a' növendék' szájába, vagy legalább szenvedi ott azokat. — Csinyt tett a' kis gyermek, büntetést vár, szorongása kifejti elmésségét, 's maga mentségére csinos-kereket hazudik; — 's papa' kezéből kiesik a' fölemelt pálczika, elmosolyodik, karjai közé veszi a' kis elmést és megcsókolja a' hazug ajkakat. — Hát még az evésivás, kivált magyar kanaánunkban — nálunk ez olly fő foglalatosság, hogy szülési gondtalansággal vádolná magát azon ember, ki gyermekét jó korán reá nem szoktatná az ősi napirendre. Kávé várja a' még alvó gyermeket; — mosdó asztalán hatféle gyümölcs és sütemény áll készen, ha felöltözött, hideg pecsenyével kinálják. Ebédnél ujra kezdi; papa' példája után egy kis pezsgőt is hörpölget, 's gyakran papán is kitesz a' kis lator. — Egy kis baja van a' kedvesnek, már akár való akár képzelt; 's a' nyájas anyának első kérdése: mit kiván, mit ennék? — és egész háznép azon töri fejét, hogy egy kedvencz-ételt hozzon létre a' szegény betegnek, melly hijányzó étvágyát csakugyan evésre ingerelje. — És így testre 's lélekre nézve eltörpíti, elsilányitja az emberiség' reménybimbóit, részint a' rosz példa részint a' szülei majomszeretet; úgyhogy szerencsésnek kellene mondanunk épen azon elhagyott gyermeket, kit a' világ szegény szerencsétlennek nevez, ki önerejére hagyatva mint ég' vándormadara, mint bérczek' ép, erős jegenyéje, ápolás és pólya nélkül, természetes állapotban nő 's virágzik-fel. — Inkább semmi nevelés, mint rosz nevelés. Amaz szül néha Trelawneyket, Merinókat, vad ugyan de nagy és föllengző lelkeket; ez csak Caligulákat,, és ollyszerü emberdarabokat idomithat, mint igen igen sok uraes fonák müveltségü világunkban. —

T. L.

MULATTATÓK.

Két magyar ömber. Sötét babona-enthusiasmusra gyuladtan, nézte két tolnai paraszt, milly mohó étvágygyal eszi két, pesti vásárra jött szakálos szerb a' sörtéshust 's miután az elkárhozás egész szörnyüségében megfordult agyukban, ezt sohajtá a' gyávábbik: „Istenem! a' mi zsidaink még is csak jobb keresztyének."

Uj szó. B* tiszttartóhoz beszálltunkkor kecses leánykája fogadott bennünket, 's miután mondá, hogy atyja nincs honn, az irász felől kérdezősködtünk. „Irászunk nincs — így felelt — hanem atyám' megjötteig tessék ide az iró-diákhoz menni."

Tisztelkedés' mestersége. „Hány éves kegyed?" igy szólitá-meg egy jól elhizott fiatal (ő az alföld' fija) L.* kisasszonyt, ki több müveltséggel, mint rózsákkal birt; mire a' másik gavallér pathosszal pattant-fel, mondván: „Kegyed aligha olvasta a' Tisztelkedés' mesterségét magyarul, különben tudná, hogy nem illő a' huszonnégy éves hölgyektől kérdezni: milly koruak." — „Uram (szóla egyikhez a' leányzó) kegyed vad, (mindkettőhöz) 's félek, hogy vadak maradnak mindig kegyetek."

Hidegh Mihály.

A' nyájas párbeszéd. Egy érzelékeny fiatal ember eljegyzé magát egy kisvárosi fűszerárus' leányával, ki igen kevésbeszédü volt 's minden inkább, mint érzékeny. — „Szivem' szerelme! — szóla egy szép holdvilágos estvén sétaközben az ifju vőlegény hozzá — hadd halljak csak egyetlenegy édes szót rózsa-ajakidról!" — Egy mély fohászszal pillanta rá ekkor a' mennyasszony 's mondá nyájasan: „Nádméz!"

REJTETTSZÓ.

Régi hires város magyarok' honjában egészem.
Főtagom azt hajdan sokszor epeszti vala.

Sz. Ig. Zaln V-ből.

A' 82dik számu rejtettszó: Thébe.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

84. szám — Pest, october' 21kén — 1835.

A' FELSŐ-AUSZTRIAI SÓHEGYEKRŐL.

Ama' hegyláncznak egy része, melly Stajerországot Ausztriától elválasztja, Ausztriába is benyulik 's ennek, Salzburggal együtt, nagy részét teszi. Az anyáskodó természet e' vidéket sóval 's fenyüvel bőven áldotta-meg, de a' bort csak hir után ismerik a' lakosok, a' gabonának több nemét pedig — mint p. o. a' pohánkát, törökbuzát, rizst — soha még teremmi sem láttak. Külön-nemü alakban domborodnak-fel a' bérczes hegyek, üstökeikben éves havak 's jegek tanyáznak, a' ború' fellegivel. Zordon itt a' kikelet 's csipős leheletére a' szikla' hideg keblében elbágyad a' virág-csemete, 's a' nyár nem örülhet illatozásinak; csak a' szük völgyekben virágzik a' gyümölcsfa, 's ha a' tél, szokása ellen néha elkésik, ad gyümölcsöt is, de izre nézve a' mi gyümölcsünkhöz nem is hasonlíthatót. A' hallstadti lelkész' kertjében láttam ugyan két cseréphe ültetett fügefát, mellyeket minden árvaságuk mellett is kincs gyanánt tartogatott, 's apró dinnyeket, de meleg ágyban, 's csak a' dél' hevében nyitjameg födelezetjüket; mindazáltal gyakran megesik, hogy az illy növények éretlenül hervadnak-el. A' hallstadti pórember' nyomorú asztalán esztendőtszaka csak a' véres veritékkel szerzett kenyér az egyedüli eledel. Láttam Somogyban az együgyű paraszt viskókban a' rongyos nyomoruságot; láttam Tolnában a' négy telkes, tizenhat ökrös parasztot csak nem éhenhalással küzdeni, de illy testi 's lelkiképen szegényeket soha sem. Hallstadt egy rengeteg hegy' tövében fekszik 's mellette a' csendes tó, melly a' sziklákról leömlő vizekből növekszik, elzárja minden közlekedéstől, úgy, hogy e' városkába szárazon kocsival bémenni lehetlen, sőt gyalog is alkalmatlan. Nem terem itt egy szem buza is, sőt még zab sem, csak néhol láthaték kaposztát, és september' végén is még éretlen 's alig kékelő szilvát. Hallstadtól délre esik a' vadszépségü völgy, hová telen két hónapig a' nap soha sem hat, hanem a' sziklák mögött vonul-el. Alig ér az ember e' völgy' végéhez, midőn már hallja a' zuhatagnak — (neve: Valdbachstrub) haragos lerohanását, melly a' hegyek' echojival többszörösen elharsog a' hegyek' öblein. Megnéztem ezt, és sajtomat, kenyeremet elővevén, a' nyugszéken, melly fölött „Gróf Kolowrát padja" volt irva, jó étvággyal ebédelék. A' viz' felszökő páráiban gyönyörü szivárvány alakult, melly sovány ebédem alatt mulata. Felindulék aztán a' Rudolf-toronyhoz, melly a' sóhegy' egyik vállán épült; igen fáradalmas azon ut, mellyen a' sóhegyben dolgozók naponként följárnak. A' sanyarult munkások' lelki ösztönére az ut' felén a' Megváltó van festve, mint viszi ellankadt vállain a' keresztet, e' fölirással: „ki részesem akar lenni, vegye keresztjét 's kövessen engem." Egy hosszu, bajteljes óra után fön valék végre az ugy nevezett Rudolf-toronynál, melly egy gyönyörü kis kastélyka, hol egy sós-tiszt lakik. Ezen belül egy tágos öböl terül-el, mellynek egyik sarkából zuhogva rohan-le egy folyam 's a' torony mellett mintegy tizenkét öles esést képezve, tajtékká törötten fut-le a' tóba. Másik sarkán pedig egy tágas ház, hol a' munkások' málháji tartatnak. Itt egy félszázados névkönyvre — Fremdebuch — találtam, hol mindenféle nemzetbeliek számosan valának beirva; — de a' magyar nevek itt ritka cometák. Azonban ne essék valaki kétségbe, hogy a' magyarok nem utaznak, mert a' vendéglőben, kivált Bécsben, a' vendégkönyvek' minden lapján találkoznak magyarok, pedig istenem! ha már enni akarunk, ne menjünk szinte Bajorországba (mert ott is láttam gondos kézzel fölirt magyar neveket a' vendégkönyvben, de bezzeg ugyanazokat a' Bibliothecában nem!) hanem költsük itthon pénzünket; hisz nálunk jobban, legalább zsirosabban főznek, de drágábban is, 's a' világ' tónja azt tartja, hogy nem is nobel valami, hacsak nem drága. Milly előre vagyunk itt! — Felöltém a' hosszu, bő vászonköntöst, mellyet vezetőm kezembe adott, föltevém a' széles kalapot is, 's ezen, ugyszólván, apostoli öltözetben követém vezetőmet a' sóaknákba. A' torkolat' eleje a' dülékeny kő miatt mintegy husz ölig fatámaszokkal van megerősítve, hol már kemény kő kezdődik, de mintegy száz öl kemény kő után ismét porhanyú, 's igy váltogatva egész az aknákig, jobbra 's balra több betérést hagyánk-el, míg végre vezetőm' szava szerint egy órai járásunk után mintegy öt száz ölnyire valánk a' havas' gyomrában. Előttem állott egy hatvan ezer akós öböl, mellyet a' szomszéd részint még használható, részint már elhasznált kisebb, nagyobb öblöktől csak egykét ölnyi vastag sziklafal választ-el. Az alpesek' csúcsaiból lecsurgó édes-víz illyféle öblökbe vezettetik csatornákon, melly az üreg' falaiból és fölületérül a' földes kő között rétegesen termett savat magába szíjja, mellyre legfeljebb husz nap szükséges, aztán pedig ismét részint Ischlibe hat óra, részint Ebenseere nyolcz óra járá nyira folyik fenyü-

csatornákon. Nehogy pedig a' viz természeti leülepedése miatt az öböl' felületétül elváljék 's igy savát meg ne nyerje, csordultig megtelte után is szünteen foly bele vékony csatornácskán a' viz, melly az apadást kipótolja. A' megsavasult viz a' fözö házakba vezettetik, mint mondám Ischlibe, Ebenséere és Gmundenbe, hol nagy katlanokban kifözetik, a' viz t. i. elpárolog, a' só pedig ott marad; az ischlii és hallstadti sóvizek összekevertetnek, mert amaz igen finom, ez pedig igen durva savat ad; közönségesen két rész hallstadti 's egy rész ischlii viz szükséges a' jó, összeálló sónak elkészitésére. A' kifött sót poligonum-alaku csöbrökre merik, lemuszkolják, és száritásra kiteszik, melly megszáradván, hajón a' sebes Traunon Austria' beljébe szállittatik, honnét — mint Vels városnal látám — nagy része vasuton vitetik Linzbe. A' velebánás tiszta és gyors, annyira, hogy naponként több száz mázsát kifoznek. Még itt egykét aknába menénk; aztán pedig haza siettem. Másnap az ischlii sóhegyet nézém-meg. A' torkolat' ajtaja mellett két kúp-alaku oszlop áll; jobrul e' fölirás olvasható: „Franciscus primus Austriae imperator, augustus, pius, benignus, et Ludovica augusta parens visitaverunt universali applausu salis fodinas.“ Balrul pedig többen a' császári családból, kik 1814ben látogatták-meg a' sóaknákat. Hasonlóan öltözve mint tegnap, együgyü vezetöm után indulék; a' keskeny és nedves uton, melly hasonló volt a' tegnapihoz, ismét több betérés maradt-el jobbra, balra ugyan kisebb 's nagyobb öblökhez vezetök, de mi egyenesen a' legnagyobbhoz, t. i. a' nyolczvan ezer akó vizet befogadható aknához tipegtünk; tipegtünk mondom, mert azonkivül hogy utunk egy fenyü-csatorna' födelzetén vitt, melly a' sziklák' oldalából rá csurgó viz miatt igen sikos volt, vezetöm azon lények' egyike vala, kikben minden természeti müszer (organon) hibás, kik Stajerországban 's Ausztriának e' vidékén igen gyakoriak, és szokott nevük Trotl —; összegörnyedve botorkált elöttem, gelyvája csudahangon sipolt, de pipája erösen füstölt; megálltunk végre, mécsét megigazitá, melly versenyt szortyogott pipájával, majd néhány lépcsön alámenénk. „E korcsolya-fát akkor csinálták — ugymond, — midön a' császár itt volt,“ és egy husz ölnyi fenyüre ült; én némi irtózással ültem háta mögé, 's vállaiba kapaszkodám. Hóna alá fogá a' fenyü mellett lefutó kötelet 's ereszkedek. Alig valánk felén nyargalásunknak, midön kifordul kezéből a' mécs, és csirimpelve a' mélység' fenekére esik. En megrettenek 's tán ő is, mert hirtelen tett kérdésemre nem adott feleletet; azonban leértünk és szerencsénkre a' szurok még nem alutt-el egészen, mellyet fölvevén, mécsét ismét megcsinálá. Egy tág teremben valánk, itt ott leszakadt sósföld-darabok mint egyegy tiz akós hordó hevertek, mellyeknek egyikén vezetöm ismét keresztülesett, 's majd végkép sötétben maradánk. A' terem közepén egy quasikút volt, ebben cső állott, mellyen a' savas viz alább vitetik; oldala körül fenyüágak közt látszék colossalis betükkel németül „Éljen Helena herczegné“ az orosz nagyherczegnének tiszteletére, ki Ischlibe utazván a' sóbányákba is váratott, de nem ment-el. Helyenként piramisok állottak piros, zöld, sárga 's a' t. szinekre kristályosult só-nemekkel fölékesitve, mellyek a' kivilágitásnál tündéri fényt fogtak volna adni. Vezetöm szabad tetszésemre hagyá, válogatni azokból. Az öböl' oldaliból 's fölületérül csapként állottak ki a' só 's a' sóval kevert földgöröngyök; hol földből a' viz egészen kiszítta a' savat, ott katlanok vágattak, hogy a' viz ezekből szijja savát. A' sókezelés (manipulatio) itt szinte az, mint Hallstadtban, 's a' viz tökéletes sósságát csak akkor birja, ha 100 font viz $26\frac{1}{3}$ font összeálló sót ad. Lépcsökön fölmenénk egy puszta öbölbe, melly már nem használható, innét pedig ki a' szabadba. Vezetöm szerint hét száz ölnyire valánk ben 's mi ezt oda és vissza négy óra-folyásig jártuk meg. E' sóhegyek' használatának eredete fölmegy a' nemzetek' vad korába, és már a' celták használák a' sós forrásokat. A' bajorok, salzburgi érsekek, 's ausztriaiak sok véres hadat viseltek e' sóhegyek miatt, és még most is ásatnak-ki páncélok, kardvasak és sisakok Rudolf-tornya körül; mi annál feltünöbb, mert ide az ut gyalog embernek is rendkivül fáradságos.

Hidegh Mihály.

CHARITE.

Lucius Apulejus után. *)

Thessaliában, egy magas hegy' kösziklás oldalán, van egy barlang, melly hajdan haramiák' ta-

*) Lucii Apuleji Metamorphoseon sive de asino aureo libri XI. — E' könyv, mellyet rosz deáksága miatt ritkán olvas valaki, még is érdekes tartalmára, 's elmés, szeszélyes és költöi előadására nézve a' legjobb franczia románokhoz hasonlítható. Ajánlatául elég legyen azt mondani, hogy Psyche és Amor' szerelme, 's amannak istenülése mint episodium találtatik benne, 's felülmulhatlan gyöngédséggel 's bájjal előadva. Egyébiránt nem lehet ugyan mindent, mi e' nagy regényes egészbe szövödött, mostani finomított erkölcsi eszméink szerint megitélni, annál kevesbé pedig deákul tanulni belőle; mert a' szerző önmaga mondja, hogy csak férfikorában „Quiritium indigenum sermonem, aerumnabili labore“ tanulta-meg, azért gyakran nyelvbeli hibákat ejt; de egyszersmind meglátszik munkáján, hogy lángesze a' nyelven szabad kénye szerint

nyája volt. Előtte egy náddal fedett kis kunyhó álla, mellyben ők, nyílhuzás szerint egymást felváltva, éjjel őrt állottak. Több csoportra oszolva, be szokták Thessaliát 's a' szomszéd tartományokat-járni és zsákmányukat a' barlangba hordani-össze. Egyébiránt egy vén asszony' hűségére bizák magukat, ki egyszersmind konyhájokra ügyelt.

Egyszer egy illy csoport hazatért, 's nem hozott ugyan terhet, sőt legkisebb posztódarabkát sem, de hozott ennél drágább kincset: egy ritka szépségü szüzet, ki, gazdag öltözetérül itélve, fő házból származott, 's viseletében a' legnagyobb kétségbeesésnek adá jeleit. — A' vezér bévezetteté a' barlangba 's illy szókkal bátorítá őt: „Ne féltsd, gyönyörü lányka, sem életedet, sem becsületedet, csak rövid türelemmel légy irántunk, kiket a' kemény szükség e' durva életmódra kényszerített. Szüléid kétség' kivül nem késendnek sokáig, hogy roppant kincseiknek némi részét, szeretett magzatjok' kiváltására áldozzák."

Azalatt a' leány, térdei közé szorítván fejét, keservesen sírt. Az aggnő, ki maga maradott csak körülte, hasztalan igyekezett őt nyájas beszédivel vigasztalni. „Mint gondolhatod, — így felelt a' szép hajadon — hogy én, rablók' boldogtalan martaléka 's rabja, fényes házamból, drága szüléim' karjai közül, az élet' minden kényelmiből, mellyben születém 's neveltetém, kiragadtatva, 's rabként e' kőbörtönbe zárva, hol e' vérszomjas nép között mindíg szemem előtt a' halál, — mint gondolhatod, hogy e' rémitő helyen könnyeim valaha megszünjenek, vagy csak élhessek is?" Így panaszkodott sokáig, míg utóljára, lelke' fájdalmától 's a' terhes úttól bágyasztva, elszunnyadott.

De nem sokáig fedé szemeit a' jótékony álom; egyszerre fölrettent, 's kezeit tördelve még keservesebben kezde sírni. Az aggnő kérdezé megujult fájdalmának okát, 's ő mély sohajtással így felelt: „Most, most végkép elvesztem, most minden remény elhagyott. Most már boldogtalan napjaimat végeznem kell, 's e' kőszikla' tetejérül leugorva, keresnem az ohajtott halált." Az aggnő megháborodék, 's komoly arczczal kezdé dorgálni: „Talán bizony, — ugymond, önkéntes haláloddal akarod a' tolvajokat megfosztani visszaváltásod' díjától? Ezt ne remélld, mert e' barlangból ki nem mehetsz, 's ha szándekodban megátalkodol, könnyeiddel, mellyeket ők rég tanultak megvetni, azt nyered, hogy elevenen meg fogsz égettetni. Így szoktak ők bánni a' makacs rabokkal."

Megnémult ennek hallatára a' szerencsétlen leányzó, 's a' vén asszony' kezeit csókolván „Bocsáss-meg — ugymond, — jó anyám, és sanyaru sorsomon könyörülj. Közel állsz a' koporsóhoz, e' tisztes ősz haj alatt tán ki nem aszott még kebledben az irgalom. Nézzd-meg, kérlek, boldogtalanságom' szinhelyét. Egy szép ifju, — főháznak ivadéka, kit egész hazája szeret — kis korától fogva, mint különben is atyámfija, velem nevelkedék-föl; a' kölcsönös szeretet és szüléink' akaratja, férjemül szánták őt. Már megtétettek összekelésünkre a' készületek; már összegyülekeztek a' vőlegény' számos rokoni, 's ő azoknak kiséretében megjárta az istenek' templomit, 's megtevé a' szokott áldozatokat. Egész házunk babér-füzérekkel vala ékesítve, égtek a' menyekzői szövétnekek, mindenünnen víg énekek visszhangzának. Engem édes jó anyám öleben tartott, csokjait hinté ajakimra, 's gyönyörködött menyasszonyi ruhába öltöztetésemben; — midőn hirtelen, házunkat körülrendíte a' haramiák' vad zajongása, kik se gyilkolásra, se tolvajságra nem ügyelve, csoportostul rohantak szobámba, 's a' remegő szolgák közül, kik nem mertek ellenállani, engem felholtan kiragadtak szerencsétlen anyám' öleből. Illy vége volt lakodalmi készületünknek! — De még csak most ért a' legnagyobb szerencsétlenség; mert álmomban láttam, mikép hurczoltak-ki atyai házamból, szobámból, nyoszolyámból, egy ut nélküli puszta vidéken keresztül; — mikép kiáltozám szegény férjem' nevét, ő pedig, még vőlegényi koszorúval fején, utánam sietett, 's mint tébolyodott felszólította a' népet segedelmemre; — 's mikép egy tolvaj, az alkalmatlan üldözésnek véget vetendő, nagy kővel széljelzúzta a' szegény ifjunak fejét. — E' látvány feldöbbente álmomból." —

Itt a' zokogás elfojtá szavait. — Az asszony holmi enyelgő beszédekkel akará őt felvidámitani, 's vele elhitetni, hogy az álmok sokszor épen ellenkezőt jelentenek, hogy sirni, megveretni, agyonüttetni, többnyire szerencsét 's nyereséget jósol; — holott nevetni, csemegézni, szsrelmeskedni, vesztéséget jövendöl és halált.

Illy beszédek 's holmi mulattató elbeszélések köztt folyt-el néhány nap, 's a' leány lassanként kezde mély fájdalmának örvényéből jobb reményre éledni, sőt szabadulása' megpróbálására is lelkesülni. Az aggnő pedig több szabadságot engede néki, 's szabad volt mindennap egy két óraig a' barlang előtt sétálgatnia.

Egykor a' haramiák mindnyájan eltávoztak undok foglalatosságukat üzendők 's a' leányzó csak maga maradt a' barlangnál az aggnővel. Az imént emlitett kunyhóban állott egy öszvér *), mellyet a'

uralkodott, 's ugy képezé azt, mint reá szüksége volt. E' szempont az értelmes olvasó előtt uj érdeket ad a' csudálatos műnek. Azonban meglehet, hogy Apulejus' időszakában 's lakhelyén, (Hadrian alatt született Afrikában) már a' nép így beszélt deákul, 's azon időkor' jobb iróji már nem az akkor divatozott nyelven irtak, hanem a' régibb irókat utánzák.

*) Apulejusban szamár, mely tulajdonkép hőse a' regénynek; mert a' szerző azt költi, hogy maga változott szamárrá varázserő által. Ezen átváltozás bő kutfeje számtalan furcsa történetnek és szeszélyes elmeszikrának mit azonban, megfoghatólag, itt forditani lehetlen volt.

kalózok teherhordásra használtak. A' bátor szüz ártatlan enyelgés' alakjával közeleg hozzá, a' mitsem gyanitó aggnő' szemei előtt kis ideig simogatja azt, játszik vele, vesszőcskével ütögeti, eloldja kötelét, — 's hirtelen, villámsebességgel, felpattan hátára, 's a' bámészkodó, utána hasztalan sikoltozó boszorkány' szemei elől eltünik.

Útközben leáldozott a' nap, 's midőn a' leányzó holdvilágnál mindenkép sietteti a' különben is rest 's rosszul táplált állat' futását, ím az erdőben egyszerre a' visszatérő haramiák' seregére bukkan. „Mi jót keressz itt szüzecske! — szólt hozzá gunyhangon 's öszvére' zaboláját megkapva az őt megesmérő galádok' egyike — mi jót keressz itt ez éjjeli órában? Tán bizony vőlegény felé megy az ut? Csak tessék visszafordulni, mert az éjjeli harmat szépségednek árthatna.“ — Imígy csufolódva, vad kurjongatások közt vezették-vissza szegényt a' barlanghoz, 's ott tüstent tanakodni kezdének, mint büntessék őt, annyival inkább, mivel a' vén asszonyt egy fán függve találák, ki félvén a' galád kalózok' bosszujától, illőleg lakolt gondatlanságáért. —

Az irtóztató birák, kiknek elvadúlt szivökben rég kihalt minden emberi érzés, zajgó lárma közt mulák-felül egymást a' kegyetlen javaslatokban. Az egyik elevenen akarta megégetni a' szerencsétlen fogolyleányt, kinek kiváltásáról, ennyi nap' lefolyta után, ugy is már kétkedni kezdének; a' második őt fenevadaknak akará martalékul adni; — a' harmadik, az aggnő mellé a' fára felakasztani; — egy negyedik pedig sokféle kinok közt kivégezni. Mindnyájan csak ez egyben egyeztek-meg, hogy meg kell halnia.

Végre csakugyan megszünt a' zaj, 's egy haramia, a' többinél nagyobb tekintetü, igy szólamlék-meg: „A' rosz öszvért, melly szinte haszonvehetlen, úgy is már rég agyon akartuk ütni, tehát ölessék-meg most, bőrébe elevenen zárassék a' leány, 's igy egy kőszikla' tetején tétessék-ki a' nap' tüzes sugárinak. Igy egyszerre mindnyájatok' akaratja be fog teljesülni, mert a' nap' forró heve tüzként gyötrendi a' leányt, ki élve holt állat' testét fogja lakni, egyszersmind dögleletes bűztől 's éhségtől kinoztatni, utóljára pedig fenevadaktól elszaggattatni, 's még csak azon vigasztalása sem lesz, hogy tulajdon kezeivel siettethetné nyomorú életének végét.“ — A' szörnyek egy szívvel 's lélekkel reá állottak e' borzasztó javaslatra, 's végrehajtását reggelre halasztják.

De még hajnal' hasadta előtt elérkezett a' szép társaságnak egy másik osztálya, 's ujonczot hozott magával, egy széptermetü, erős, bátorszívü ifjút, egész fejjel magasbat a' többinél, ámbár még alig pelyhesedő álla igen ifjukorra mutatott. Teste rosz rongyokkal vala födözve, 's a' tolvajok' körébe lépvén, igy szólott:

„Fogadjatok, vitéz bajtársak, társaságtokba egy embert, ki nem annyira az aranyt szereti, mintsem megveti s' veszedelmet, a' sebeket, sőt a' halált, mellytől mások rettegnek. Ne ócsároljatok szegény öltözetem miatt, 's lelki tulajdonim ne becsüljétek ruhám szerint. Nem most üzöm legelőször mesterségteket; én egy hatalmas sereg' vezére valék 's egész Macedóniát pusztitottam. Én vagyok Haemus, ama' hires thrácziai zsivány, kinek nevétől tartományok reszketnek. Apám volt Théró, hasonló hires tolvaj; én embervérrel tápláltatám, atyám' czimboráji közt neveltetém, mint vitézségének örököse 's vetélkedő társa. De számos társimat, kinceimmel együtt, egyetlen egy szerencsétlen eset által mind elvesztettem. Volt tudniillik a' császárnak egy igen kedves embere, kit mindazáltal elleneinek irígysége addig üldözött, mig a' császár őt számkiveté. Nője Plotina, ritka-erenyü 's hüségü asszony, tiz gyermek' anyja, lemondott a' városi élet' minden kényelmiről, 's férfi-ruhában, mellyben drágaköveit elrejté, követte a' számüzöttet, minden veszelyében osztozott, érette mindig ébren volt, 's minden fáradságot 's bajt férfi-lélekkel türt-el. Már az ut' bajain, a' tenger' veszélyin átestek, már közeledtek Zacynthus' szigetéhez, melly számüzetésök' helyéül vala kijelölve, 's kiszállának az actiumi parton, hol én akkor, Macedoniából leszállva, czimboráimmal kóborlék. Eljött az éj, 's ők egy kis vendégfogadóban háltak, közel hajójokhoz. Akkor mi megtámadók őket, 's elrablók mindenüket, de haj, ez vesztünkre vált! Mert az asszony, az első zörgés' hallatára, kiáltásival felzudíta a' szomszédságot, a' katonákat, 's szolgájit; — 's ámbár, hála légyen gyávaságuknak, mert mindenik csak magát féltette, akkor büntetlenül menekvénk-meg, megadtuk mindazáltal később árrát. A' nagylelkü hölgy, — mivel az igazat meg kell vallanom, — folyamodást küldött a' császárhoz, 's megnyerte mind férje' visszahivatását, mind megbüntettetésünket. Elég az, a' császár nem akart Haemus' tiszttársa lenni, 's Haemus elveszett. Ennyit tehet egy nagy fejdelem' akaratja. Társaim az üldöző katonaságtól mind felkonczoltattak, én magam nagy ügygyelbajjal, mint pokol'torkából, csakugyan megszabadultam. Asszonyi ruhában, fejkötőt fejemen, fejér czipőt lábomon, egy szamár' hátán ülve keresztülmentem a' katonák' csoportin; ők engem, gyönge fiatal korom, szakáltalan állam miatt, szamárhajtó asszonynak tartottak. Azonban még azóta sem korcsosodtam-el atyám' dicsőségétől 's envitézségemtől; álruhám alatt annál bátrabban támadám-meg a' gazdagok' lakhelyeit, 's némi uti pénzecskét is szereztem.“ Ezt mondván, rongyos ruhája' redőiből kihuilatott két ezer aranyat. „Ezt, — ugymond — nektek ajánlom jegypénzül, magam pedig kész vagyok vezértek lenni, ha különben annak akartok megismérni, mert rajtatok áll. Ha megteszitek, reménylem kis idő alatt e' kőházatokat aranyházzá változtatom.“

A' haramiák minden tétovázás nélkül őt vezérjöknek kiálták-ki, 's rongyos pokrócza helyett gazdag köntöst adának reá. Igy átruházva, mindnyájokat összecsókolá, díszes vánkosra ült, 's parancsolt ebédet 's poharakat hozatni.

(Vége következik.)

REJTETTSZÓ.

Öt jelem elrejt; négy végsőm gyászolja szüléit.
Szivemet irtsd: ekkor fejtse-meg Aetna, Vezúv.

P. S. Uj Bacsról.

A' 83dik számu rejtettszó: Buda.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

85. szám Pest, october' 24kén 1835.

MÉRTÉKLETESSÉGI EGYESÜLETEK.

Hatalmasb, egyszersmind kártékonyabb ellensége nincs az emberi nemnek, mint az iszákosság. Szegénység, házi nyomoruság, vétkek, nyavalyák, őrültség, halál: — ezek közönséges kisérőji, ugy hogy méltán mondhatni: ‚hol ezen vétek megjelenik, ott sír az emberiség, eltünik az erény, elhal a' vallásosság. Borzad az ember, ha ezen ocsmány indulat' következéseit figyelmes szemmel álttekinti. — Hazánkról nincsenek bizonyos adatink, de hogy itt is naprul napra terjed e' gonosz, minden lépten szomorún tapasztalhatjuk, látván mikép köznépünk (nem mondom hogy számosan a' neveltebbek közül is nem) gyönyörét szinte csak ittasságban keresi, 's legboldogabbnak akkor véli magát, midőn egészen megszünt ember lenni. — Az amerikaiak 's angolok látván, hogy ez hazájuknak többet árt, mintsem háboru, éhség vagy döghalál, figyelmesbekké lettek, czáfolhatlan adatokat gyüjtöttek, hogy a' szerencsétlenségnek annál könnyebben elejét vehessék. Tapasztalásuk' kincseiből szándékom itt néhány adatot közleni.

Hogy milly hirtelen növekszik 's terjed ezen vétek, arra csak ezt hozom-fel: Angliában 1831ben 12,000,000; 1826ban 24,000,000; 1830ban 27,790,999 gallon (1 gallon = 4 angol quart, vagy = 191 francz. kub. hüvelyk) égett italokért, fizettetek hon-emésztési adó; Scotziában 1822ben 2,077,000; 1829ben már 6,777,000 gallon mennyiségü, égett italok fogyasztatának-el. — Londonban 's környékén mintegy 5,000 házban árulnak égett italokat, 's ezek közül 4,000-ben csekély mennyiségben, pohárszámra is mérnek. Ezen 4,000 korcsma' egyikében naponként csak fenyümagpálinka (gin, Wachholderbranntwein) 14,616 pohár körül kél-el, 's ez még nem a' leglátogatottabb. — — Az 1830ki évben, mint láttuk, azon égett italok' mennyisége, mellyektől hon-emésztési adó fizettetett, 27,790,999 gallonra ment, mellynek értéke 16,736,712 font sterl., 10 sh. és 8 d. tőn. Ezen összeségbe még nincs számítva a' hamisitás, a' szárazföldrül bécsempezett szerfölötti mennyiség, sem az Irland és Scotiában törvényellen destillált több millió gallon; ugy hogy az egyesült királyságban, csupán a' munkásnép által fogyasztott égett-italok' árát 18 milliof. st.-nél jóval többre becsülhetjük, 's hihető, azoknak van igazuk, kik azt évenként 20 millió font sterlingre (200 millió pengő forint) teszik.

Ezen, annyi milliót elnyelő részegeskedés legbővebb forrása az angol köznép' szegénységének, annyira, hogy számokra alapított vélemények azt tartják: a' szegény-adó' két-harmada, sőt némellyek szerint három-negyede, egyenesen az iszákosság' következése. *) A' gyármunkások közt leginkább, 's annyira gyökeret vert e' vétek, hogy gépelyek nélkül, mellyek magukat soha le nem isszák, számos gyárnok már régen tönkre jutott volna. Vannak gyármunkások, kik hetenként 4 — 6 shillinget fizetnek korcsmába **). Az iszákosság továbbá, várt öröm helyett feldulja áldozatainak házi boldogságát, 's megfosztja minden lehető reménytől, szorgalom 's mértékletesség által becsületes függetlenségre emelkedhetni.

Az iszákosság a' bünnek kiapadhatlan forrása. „Az egyesült statusokban tett felszámítások — mond Edgar professor — bizonyítják, hogy azon országban a' vétkek' két-harmad részét az égett italokkali élésnek tulajdoníthatni. Az egyesült királyság' börtöniben lévő valamennyi férfi-rab között, tiz közül nyolczan az égett italokkal-élés által csábíttattak vétekre 's rögzöttek-meg abban, 's hihető, hog Scotziában a' börtönlakóknak kilencz tizedrésze romlását az égett italoknak tulajdoníthatja.“ — 1830ban Anglia 's Walesből 95 ezer gonosztevő hurczoltatott börtönbe, 's vizsgálatok tétetvén azon kerületekben, hol illyeket tenni lehetett, az sült-ki, hogy négy-ötöde az elkövetett vétkeknek, az iszákosságból veszi eredetét. Az egészségre szerfölött ártalmas befolyása van az égett italoknak. Az orvosok közönségesen megegyeznek abban, hogy az égett italokban nincs semmi tápláló, — 's hogy ezek bármi csekély mennyiségben, rendesen ital gyanánt használtatva, mindíg ártalmasok; arról Anglia és Scotziában több száz orvos nyilványos nyilatkozatát adá. — De megfosztja az iszákosság az embert az isteni szikrától, eszétől is. „Meg vagyok győződve — mond dr. Crawford — hogy azon 286 beteg közül,

*) A' szegény-taxa évenként 60 sőt 80 millio peng. forintra terjed.

**) Orosz József ur, a' Fillértár' idei 2ik számában, az angol gyármunkások' nyomoruságát a' 'gyártás-dühnek' tulajdonitja; nem kereshetjük-e annak okát inkább az iszákosságban? Legalább ugy látszik, hogy ki hetenként 2, 3 pengő forintot égett-italokra kiadhat, nincs oka kereset-hijány ellen panaszkodnia.

kik a' dublini Richmond-nevü örültekházában vannak, legalább fele, az égett italokkali viszaélés által őrültmeg," 's ugyan ezt állítja Irland' többi bolondházaiban lévő szerencsétlenekről is. — A' liverpooli őrültekházába négy év alatt befogadott 495 beteg közül, 257 okozta szerencsétlenségét ivás által. — Nagybritanniában növekedvén az égett italok' fogyasztása, az utólsó 20 évben az őrültek' száma is két-harmaddal szaporodott, 's most Angliában a' többi népességhez ugy áll, mint 1:1000, — Scotziában, hol még nagyobb a' mértéktelenség, mint 1:574. —

Végső 's kimaradhatlan következése az égett-italokkali élésnek a' kora halál, sokszor pedig a' rögtöni halál. Hivatalos felszámítások bizonyítják, hogy Amerikában évenként 30 sőt 40 ezer személy lesz kora halál' áldozatjává, a' destillált italokkal élés' szerencsétlen indulatja' következésiben; 's William Brown azt állítja: „Ha az égett-italokkali mértékletes és mértéktelen élésből származott időelőtti halál' eseteit Anglia, Scotzia és Irlandban 100 ezerre tennők évenként, hihetőleg még sokkal alul maradnánk a' valóságon."

(Vége következik.)

CHARITE.

(Folytatása.)

Akkor eléfordult a' szüz' megszöktérül 's a' neki szánt irtóztató halálról a' szó. Az uj vezér kérdezé, hol legyen ő? magát hozzá vezetteté, őt a' bilincscsel terheltet megnézé, 's orrát fintorgatva elment. „Nem vagyok én ugyan, — ugymond, — olly tökfejü, sem olly vakmerő, hogy szándéktokat meggátoljam, de vétenék ellenetek, 's entudalmam kárhoztatna, ha ki nem mondanám, a' mi nekem jónak látszik. Higyétek-el mindenek előtt, hogy csupán javatokra czélzok; azután, ha nektek javaslatom nem fog tetszeni, nem bánom, térjetek-vissza az öszvérhez. Én részemről ugy tartom, hogy az igazi tolvajnak, ha okos, önhasznát mindennél feljebb kell becsülnie, feljebb még a' bosszuállásnál is, melly úgy is sokszor káros szokott lenni. Már ha a' leányt az öszvér' bőrében ölitek-meg, akkor egyebet nem tesztek, csak haragtokat elégítitek-ki, minden más haszon vagy nyereség nélkül. Gondolnám, jobb volna őt valamelly városba vinni 's ott eladni. Illy fiatal leányka nem kis pénzért fog eladathatni, egyszersmind, ha szabadságát örökre elveszti, elég bünhödés lesz megbántatástokért. Én igy vélekszem, azonban cselekedjetek ugy, mint jobbnak gondoljátok."

A' becsületes emberek sokáig tanakodtak e' javaslat felett, de utóljára csak ugyan reá állottak, 's a' szüzet a' bilincstől feloldották.

Más nap a' vezér igy szólott hozzájok: „Nosza készitsünk Marsnak egy áldozatot. De mint látom, sem áldozatra marhátok, sem italra borotok már nincsen. Adjatok nekem tíz legényt, hogy a' legközelebbi vár' urát meglátogassam, 's ennivalót 's más szükségest is szerezzek.

Elment; a' hátramaradottak pedig nagy tüzet rakának, 's Marsnak oltárt állítottak. Kis idő mulva amazok jöttek-vissza, sok borral terhelten, 's egy egész nyájat hajtván maguk előtt. Egy nagy kiválasztott bakot áldoznak Marsnak, 's egy gazdag lakoma készül. „Nemcsak veszedelmes vállalkozásitokban, — ugymond a' jövevény — kivánok vezértek, nemcsak zsákmányitokban kivánok részes társotok lenni; hanem gyönyörködéstek' elrendelésében is derék vezért ismérjetek énbennem." 'S különös nyájassággal 's ügyességgel mindent elkészít, tisztogat, seper, terít, főz, tálal; fökép pedig sok 's nagy serlegekkel tisztelkedik mindenkinek. Néhanéha, ételhozás' ürügye alatt, eltér a' leányhoz a' kunyhóba, 's a' legjobb falatkákat, a' legédesb italokat orozva viszi hozzá. Ez pedig nemcsak szívesen fogadja-el, hanem néhanéha titkos csókkal is jutalmazza az adónak szívességét. — —

Mert az adó — nem Haemus, a' thrácziai rabló volt, — hanem Charite' völegénye, Lepolemus. —

„Vidám légy, édes Charitém! — ezt suttogá fülébe — ocsmány hóhérid mingyárt hatalmunkban lesznek."

Ezzel hozzájok sietett vissza 's az ugy is már jóformán megittasultaknak több meg több erős bort töltögetett, míg egymás után földre dültek, mint halottak. Akkor őket rendre megkötözte, a' szép szüzet ezer meg ezer csók között ülteté öszvérre, 's utnak indult haza felé.

Közelgetése' hirére, az egész város elibe tódult. Atyafiak, sógorok, barátok, szomszédok, szolgák, könnyes szemekkel szoríták kezeit; minden nemü, rendü 's koru lakosok részt akarának venni az örömben. Lepolemus, édes anyja' karjai közt hagyta megszabadított mátkáját, maga pedig nagyszámu kisérőkkel tüstént visszatért a' haramiák' barlangjához, kiket még ugy talált, mint elhagyta volt őket, inkább a' bor' szeszétől, mint bilincstől lekötve. Előkeresteté 's elviteté a' barlangban összehalmozott kincseket, a' rablók pedig a' megbőszült ifjaktól mind kardra hányattak.

Igy tért Lepolemus haza, Charite lőn boldog nője, és karjai közt csakhamar elfeledé mult szenvedéseit.

A' szomszédvárosban élt egy másik ifju, ki nemcsak nemzetsége' fényérül vala isméretes, hanem elég gazdag is, de egyszersmind feslett-erkölcsü, 's rosz társaságban gyönyörködő, annyira, hogy többször már embervérrel is undokítá kezeit. Neve Thrasyllus. Ez mingyárt akkor, midőn Charite a' gyermekkorból kilépett, és szépsége bimbójából kezde fejledezni, legfőbb kérőjinek egyike volt, 's szerelmét megnyerni vágyott. De szüléji inkább néztek erkölcseire, mint nemzetségére vagy gazdagságára, 's a' leány' kezét tőle megtagadták, mit ő soha el nem tudott felejteni. Midőn pedig a' nemes és virágzó hölgy Lepolemus' nejévé lőn, a' régi szerelem 's a' bosszuállás' kettős tüzétől lángolva, véres szándékot érlelt szivében, 's annak végrehajthatására alkalmat keresett. Charite' megszabadultakor, házának örvendező baráti közé vegyült, 's legőszintébb részvét' jeleit adá; szóval: pokolszülte szándékát gondosan titkolván, a' leghívebb barát' szerepét játszotta. Gyakran volt a' boldog házaspár' vendége, 's a' szüntelen társalkodás által mindkettő előtt folyvást drágább lőn, maga pedig a' titkos és tilos szerelem' örvényébe mindig mélyebben merült-el, melly, mint tudva van, eleinte kellemes melegével gyönyörködtet, utóbb pedig égető kinná fajzik. Így Thrasyllus is, ámbár sem titkos beszélgetésre alkalmat nem talált, sem pedig módot ki nem gondolhatott, hogy az uj házasok' szerelmi kötelét felbonthassa, még is a' lehetlen czél felé szüntelen ösztönzé rosz szelleme, 's a' mi elébb lehetlennek látszott, azt a' naponként erősbedő szerelem végtére könnyünek találta.

Lepolemus egyszer, Thrasyllus' társaságában vadászni ment, de csak ártatlan őzeket kergettek, mert Charite soha sem engedé-meg, hogy foggal vagy szarvakkal fegyverzett vadakat üldözzön. Kieresztetnek a' kopók, 's ugatásikat a' hegyekről hangoztatják-vissza. De sem őz, sem félénk dámvad, sem szelíd nőszarvas nem mutatkozik; hanem egy szörnyü nagyságu vadkan ront-elő a' sürüből, a' bátrabb kopókat megsebesíti, 's a' hálókat átlyukasztván futásnak indul. A' szolgák, egyébbiránt is csak veszélytelen vadászathoz szokva, csalit és fa-gallyak alatt keresnek menedéket. De Thrasyllus, az alkalmat használni akaró, álnokul így szólítja meg barátját: „Tehát mi is, gyáva szolgáink' módjára, itt bámészkodjunk, 's a' kövér martalékot kieresszük kezünkből? Vegyük láncsáinkat 's üljünk lóra.“ — A' vadkan, természeti vadságától ingerelletve, visszafordul, 's véres lángoló szemekkel nézkörül, kit támadjon-meg legelőször. De Lepolemus megelőzi, 's láncsájával a' dühült vadállaton sebet vág. Thrasyllus ellenben nem ügyel a' vadra, hanem Leopolemus' lovának térdeit láncsájával ketté vágja. Hanyatt esik az állat 's bár nem akarva, urát is földre rántja; a' vadkan elébb ruhájit, majd magát is, a' felkelni hasztalanul törekvőt, agyarával kegyetlenül szaggatja.

Még akkor sem indult a' jó barát szánakozásra, még akkor sem volt dühös bosszuvágya kielégitve. Mély sebeit ruhájával takarni kivánó 's szívrepesztő hangon segítségért rimánykodó barátját, még maga is meg támadja, 's jobb czombját átdöfi láncsájával. Midőn halva látta vérében fetrengni, nem nagy fáradságában került, a' vad kant is meg ölni. —

A' viadal' végén egymás után előjöttek az elbujdosott szolgák 's eltölték az erdőt jajongásikkal. A' gyilkos, szinlett szomorusággal fedezé ördögi örömét, a' holttestet forrón ölelé, 's elég ámitólag utánozta a' valóban gyászolók' bánatját. Csak szemeit nem vala képes könnyezésre bírni.

(Vége következik.)

STATISKTIKAI JEGYZET A' ZSIDÓKRUL.

Külföldi hirlapok a' zsidók' mostani számárul olly adatokat közölnek, mellyek' bizonyosságit nehéz támogatni. A' zsidó nemzetet e' világ' minden részeibe elszórva találjuk, de sehol mint önállásu nemzetet, még ugy sem, mint egyedüli lakosit valamelly helységnek, kivevén némelly orosz 's aráb falukat. Számuk azon idő óta, hogy országuk Dávid és Salamon királyok alatt virágzott, nem igen változott-meg. Akkor 4 millió volt 's most 3,260,000-re számittatnak; és pedig különféle országokban számuk következő: Bajorországban 53,402; Würtembergi királyságban 9,068; Szászországban 1,300; Bádeni nagyherczegségben 16,930; Hannoverában 6,100; Hesszeni nagyherczegségben 14,982; Hesszeni herczegségben 5,170; A' többi szövetséges statusban 18,248; majnai Frankfurt városában 5,200; Lübeck városban 600; Hamburgban 8,000; Ausztriai birodalomban 453,545; Magyarországban 67,900; Poroszországban 134,980; az orosz birodalomban 426,908; Lengyelországhan 232,000; Nagybritanniában 12,000; Franciaországban 60,000; Hollandiában 80,000; Amsterdam városban 20,000; Svéczióban 450; Dániában 6,000; Helvetziában 1,970; Olaszországban 36,900; A' jóniai szigeteken 7,000; Krakó városában 7,400; europai Törökországban 321,000; Ázsiában (az ázsiai törökbirtokban egyedül 300,000) 738,000; Afrikában (egyedül Fesz

ésMarokko tartományokban 300, 000)—504,000; Amerikában 5,700; Aus ztráliában 150. Összeleg 3 millió 235,603. lélek.

Spanyolországban 's Portugáliában régente csak eltürettek, most épen nem találtathatók. Norvegiában még egy zsidó sem létezett. Svéczia a' jóltevő kereskedés' tekéntetéből ujabb időkben fogadta-fel. Az ausztriai birodalomban különféle jogokkal birnak. Nagybritanniában a' status' vallásától különböző felekezetek' jogaival élnek, — előbb nyomattak. Oroszországban kemény ellenőrség mellett türetnek. — A' német szövetséges statusokban, Francziaországban, a' Németalföldön 's Poroszországban minden polgári jogokkal élnek — de köz hivatalokra nem emeltetnek.

Püspöky Mihály.

A' MINDENNAPI KENYÉR.

Ha én magamnak a' minden reggel fejdelmi thronján ülö örök Gondviselést képzelem, mint tart kezében egy szörnyű czipót, és kegyes türelemmel vár, míg minden ember jő és esedezik: „add-meg nekünk ma a' mi mindennapi kenyerünket!", akkor rendszerint nagy félelem száll-meg, azon tünödvén — 's méltán — hogy' elégít-ki majd minket a' kegyes Gondviselés! — mert hisz' azon kért kenyér mellett rendszerint ollyanokat ért az esedező, mellyekkel akkor bizonyosan nincs ellátva az örök Gondviselés. — Igy jön p. o. egy dús nyalkafi vagy is piperkőcz 's esedezik: „add-meg nekünk ma a' mi mindennapi kenyerünket" 's ő ezen mindennapi kenyér alatt ért: 10 lovat, 8 inast, 20 vadászebet 6 palaszk tokajit, 5 fáczánt, 12 tajtékpipát sallangos-zacskóstul. — Itt pedig jő egy szelid dáma, ki minden 14 nap' lefolyta alatt egyszer ereszkedvén puha térdeire, esedezik: „add-meg minekünk ma a' mi mindennapi kenyerünket" — Uraim! ezen szelid dáma, mindennapi kenyere alatt ért: 4 pár aranykarkötőt és árnyalót (régi magyarság szerint: ombrelle) 6pár jaconet, pellerin tüll, atlacz, tafota, fouland, és caschemir (mind Ázsiából hozták apáink) 's az ég tudja, még micsoda ruhát, 8 kalapot, 4 szoba-lányt, 1 mopskutyát, és 1 páholyt a' pesti szinházban. — Itt ismét egy kökényszemü ártatlan leányka térdecskéire omolván, esedezik: „add-meg nekünk ma a' mi mindennapi kenyerünket." 'S ezen mindennapi kenyér áll: 2 pár boából, 6 pár caschemir ruhából selyembe redőzött capote-val — 4 keringőbül (a' régi magyarok Volga vizenél deutscholtak) és egy tuczet kesztyüből és czipéből. — Ugyan mint tudhassa azt a' kegyes Gondviselés, hogy mindezek mindennapi kenyérhez tartoznak?! — Itt esedezik egy ügyvéd a' "mindennapi kenyérért" vagy a' mi mindegy: 40 pörért, 2 házasságbomlásért, 5 emberölésért. Hát a' Gondviselés illy "mindennapi„ kenyeret is osztogasson? — Az orvos szinte esedezik a' „mindennapi kenyérért" azaz: 8 forró, 8 hideg-lázban sinylődőkért, egy nyakszegésért, és 24, hurutban fuladozókért. Már ez csakugyan szép „mindennapi" kenyér. — Végre jő egy költő 's esedezik mindennapi kenyérért, 's ő ez alatt nem egyebet ért, mint két fekete, 's két kék szemet, egy regényes völgyet, mellynek illatos virágai közt nagy csöndesen kanyarodik a' méltóságos Duna; egy holdat szépen körülövedzve ragyogó csillagokkal (most a' Halley-üstökös is ott pompázik), egy lánycsábitást 4erdélyi csikón, egy megbékülést csillogó könnyel. — — Egyedül a' müvészség, melly kenyér után indult, sohajthat-föl tiszta szivéből: „add-meg minekünk ma a' mi mindennapi kenyerünket."

H. sz. gh. Zólyomból.

MAGYARKÁK.

S* városban egy tanuló magyar Társaság szebkönyvet akara kiadni előhaladása' jeléül. Miután e' nagy terv minden egyes tagnak helybenhagyását megnyerte már, igy szólt a' pseudo-titoknok: „Most csak azt határozza-meg tehát a' Társaság, ha az Aurorából vagy a' Nefelejtsből szedjünk-e össze munkákat?"

Ugyan azon városban néhány iskolás ifjoncz közül egyik panaszkodék, hogy tyúkszemei olly gyakorta fájnak. Egy másik közülök, ki hihetőleg mély andalgásiban e' beszédből szemfájásróli panaszkodást vélt hallani „az enyimek is — ugymond — néha annyira kápráznak, hogy alig látok rajtok."

„Hány esztendős vagy?" kérdé Somogyban Gy* faluban az iskolamester egy gyónni készülő 's még igen gyöngének látszó gyermektől. „Nem tudom biz én, mest' uram; nézze-meg a' fogaimat, már egyet váltottam" felelé száját feltátva a' bukfejes.

Pusztay Sándor.

REJTETTSZÓ.

Szép egészem bármi boldog,
'S bármilly kincs a' fejkötő —
Mint lakóji fő tagomnak,
Olly boldog nem lehet ő.
Elérte, mit rég ohajtott,
Két végsőmmé hogy változott;
Bár utóbb megbánja is.

A' 84dik számu rejtettszó: Lárva.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

86. szám Pest, october' 28kán 1835.

CHARITE.

(Vége.)

A' gyilkosság alighogy megtörtént, már hire végigfutá a' várost, 's legelőszer is a' szerencsétlen nő' fülébe hatott-el, ki magán kivül, dühös fájdalomtól kinzatva, a' népes utczákon 's mezőkön keresztül sietett a' szomorú eset' színhelyére. Összecsoportoznak a' város' lakosai 's részvevő indulattal sietnek utána a' szánakozásra méltó hölgynek; a' város csaknem kiürül, mert mindenki látni vágyik az irtóztató esetet. Charite az erdőbe érkezvén, Lepolemus' hideg tetemire borul 's egészen neki eredve iszonyú fájdalmának attól el sem akar válni. De a' barátnék' kezei erővel is elvonják tőle, 's megtartják életét.

A' temetés alatt, melly az egész nép' kiséretében történt-meg, senki sem jajgatott ugy, mint Thrasyllus; most titkos örömében könnyet is hullatott, mellyet az első fájdalom szeméből elő nem indézhetett; — ő a' halottat barátjának, tanulótársának, testvérének nevezgeté; — de egyszersmind Charite' égő kínjait vigasztaló szavakkal igyekezett csilapítani, 's valahányszor az illedelem megengedte, kezét kezei közé szoritá, imígy táplálván érzékeny barátság' 's könyör' leple alatt, vetkes szerelmének vad lángját.

Temetés után, az özvegynek csupán egy gondja volt: mikép követhesse szeretett férjét minél hamarébb sírba. Rendre fontolgatta az oda vezető utakat, 's végre abban állapodott-meg: erőszak 's fegyner nélkül, néma csendben határt vetni szenvedésinek, 's a' ház' legtitkosabb rejtekébe vonulva, éhség által idézni-elő a' halált. De Thrasyllus, mind saját kérésivel, mind baráti' 's Charite' szüléji' segedelmével, néhány nap mulva csakugyan arra birta őt, hogy mármár enyészetnek indult testét ujolag étellel 's fürdővel erősítse. Ő, ki szüléit mindenkor tisztelé, a' magzati kötelességnek engedve, annyira erőt vett magán, hogy bár nem vidám, de még is némileg derültebb arczczal járt házi foglalatossági után, midőn a' legdulóbb fájdalmat táplálta szíve' legbensőbb rejtekében, 's egész napokat 's éjjeleket töltött imádott férjének képe előtt.

Azalatt Thrasyllus, szilaj, vakmerő indulatjától elkapatva, nem tudta elvárni azon időpontot, mellyben a' szép hölgy' bánatja lassanként lecsilapult. Charite még mindennap siratta férjét 's már ő uj házasság iránt meré őt megszólítani, 's ebbéli szemtelensége által szíve' titkait 's álnokságát felfödözni. Charite eleinte annyira megborzadt ennek hallatára, hogy földre rogyott, mintha mennykő sujtotta volna, 's lelkét sürü köd vonta-bé. Midőn magához tert, félvén Thrasyllus' gonoszságától, időt kért magának, kérelme' megfontolására.

Eljött az éj 's álmában megjelent a' szomorgó hölgynek Lepolemus' halvány árnyéka, mély sebeit véres ruhájival fedve. „Ha melledben még él emlékezetem, — igy szólott hozzá, — most, miután keserves halálom ketté vágta szerelmünk' kötelekit, légy boldog akármelly más férj' karjai közt, csak Thrasyllus' szentségtörő kezeit kerüld, sőt ne is beszélj vele, hanem fuss vadlelkü gyilkosom' elől. Tudd meg, — sebeimet, mellyeket könnyeiddel áztattal, nem mind fenevad' foga ejté rajtam; Thrasyllus' láncsája tőn téged özvegygyé.“ Az árnyék monda még többet is, 's felvilágitá előtte a' rút vétek' egész folyamatját.

Itt fölrettent az alvó Charite, 's forró könnyeivel áztatta ágyát. Az uj felfödözés által, bánatjának súlya türhetlenségig öregbült, 's szelid ártatlan lelkét véres bosszu' gondolatja futá-el. Nem közlötte senkivel az éjjeli látványt, hanem titkos szándékot érlelt lelkében, azt t. i., mikép büntesse-meg a' gyilkost, 's maga is az élet' gyülöletes terhétől mint szabadúlhasson.

Egy két nap mulva Thrasyllust vétkes szerelme ismét unszolá, hogy Charite előtt házasságról beszéljen. Charite sokkal nyájasabban felelt, mint máskor. „Barátodnak — ugymond — az én szeretett férjemnek dicső képe még mindig szemem előtt áll; még emlékezete folyvást él mellemben. Bocsáss-meg tehát, ha a' legszerencsétlenebb asszony arra kér, engedned bánatjának a' szükséges időt, míg legalább a' gyász-esztendő elmulik. Ezt kivánja mind saját becsületem, mind ten boldogságod; mert félek, hogy különben férjem' lelkét ellened bosszúra ingerelnők.“

De Thrasyllus, kit büntető nemtője ellenállhatlanul ragadott veszte felé, még ez által sem józanult-meg, hanem sebző nyelvének suttogásival minduntalan fárasztá Charite' türelmét; míg ez utoljára azon szín alatt, mintha már hajladó volna kivánságát teljesíteni, órát 's helyet rendelt titkos összeszólalkozásra.

Eljött az óra, 's Thrassyllust egy meghitt komorna bévezette Charite' szobájába. Ő maga nem vala honn, de a' komorna azon okát adta, hogy beteg anyjánál mulat, 's a' vendég' unalmát eloszla-

tandó, többféle csemegét csínos tányérokon hozott elő, főkép pedig jó borokat. Thrasyllus mohón hajtott-fel néhány serleget, 's fél óra mulva mély álomba merült, mert a' borba altató szer volt elegyítve.

Akkor behíjja asszonyát a' komorna, 's Charite komoly tüztől lángoló szemekkel megáll az alvó orgyilkos előtt. „Imhol — ugymond, — Lepolemus' hű kisérője, a' derék vadász, kedvelt kérőm! Im ez azon kéz, melly szívem' vérét öntötte; e' kebelben származott az iszonyú tett, melly életem' boldogságát eltemeté; — e' szemeknek, fájdalom! megtetszett az én termetem, — e' szemeknek, mellyek most alva előre izlik a' jövendő homályt. Alugyál bátorságban, boldog alvó! nem köszörülök rád gyilkot, nem kardot; távol legyen, hogy férjemmel hasonló halálban osztozzál. Életedben haljanak-meg szemeid, 's ne lass semmit, ha csak alva nem; — végh hez viszem, hogy boldogabbnak tartsd ellenséged' halálát, mint magad' életét. Nem látsz többé sem napot, sem engem; nem éldelve a' halál' csendét, még sem fogsz örülni az élet' szépségének. Tántorgó vázként tévelyegj a' pokol 's a' napvilág között; hijába keresd a' kezet, melly szemed' világától megfosztott, 's a' nyomor' legmagasb fokára juss az által, hogy soha meg se tudd, ki ellen kell panaszkodnod. Én pedig Lepolemusom' sírjának szemeid' vérével fogok áldozni; ezzel engesztelem-meg szent árnyékát. De mit halasztom én büntetésed'? Miért engedek néked időt, hogy tán most épen öleléseimről álmodjál? Hagyd-el az álom' homályát, ébredj-fel más örök sötétségre. Emeld-föl világtalan arczodat, 's vess számot bajaid' nagyságárul. Igy tetszettek-meg erényes asszonynak a' te szemeid, így világosították a' menyekzői szövetnékek nyoszolyádat; — a' baráttalan magány 's tentudalmad' fulánkja kisérjen örömtelen élteden keresztül!"

Így maga magát felbőszítvén, néma komorsággal egy hajtűt kiveszen fürtjeiből, 's azzal egy pillantás alatt Thrasyllus' mindkét szemét szúrja-ki. Az éles fajdalom őt hirtelen feldöbbenti álmából, Charite pedig Lepolemus' legkedveltebb kardját rántja, 's a' meztelen vassal az utczákon keresztül siet Lepolemus' sírja felé; utána siet a' lakosok' egy része, egymást unszolva, hogy a' gyilkos vasat kezéből kicsikarják. De Charite megállott férje' sirján, 's a' kardot feje körül forgatva eltávolítá a' közelgőket, kik szó nélkül, de könnyezve és zokogva állották-körül; ő pedig csendes méltósággal így szóla hozzájok: „Hagyjátok-el e' gyáva könnyezést, mondjatok-le a' gyászról, melly erényemhez nem illik. Bosszut állottam kedves férjem' gyilkosán, megbüntetém házi boldogságom' rablóját, most ideje e' kard által Lepolemusom' karjai közé sietnem."— 'S miután elbeszélte a' hallgatók előtt az éjjeli tünemény' intését, 's mikép történt annak végrehajtása, mellébe döfte a' vasat 's hős-asszonyi lelkét kiadta. Rokoni gondosan mosogatták szép testét, 's férje' mellé temették-el.

Eljött a' szomoru hír Thrasyllushoz is, ki lelke' gyógyíthatlan sebének e' földön irt nem találván, egy nap elvezetteté magát Lepolemus' és Charite' sírjához, 's „Imhol, — ugymond, — ellenséges lelkek! önkéntes martaléktok!" Ezzel a' sírbolt' fedelét magára záratá, 's éhség által kiadta öntudalmától kárhoztatott lelkét.

Fabriczy Sámuel.

MÉRTÉKLETESSÉGI EGYESÜLETEK.

(Vége.)

Ezen 's több illy tagadhatlan adatoktól az emberileg érző férfiak elborzadva, gondolkodni kezdének: mint lehetne a' gonosznak gátokat vetni? — A' **mértékletesség'** elvére alapítva, már a' mult században létesültek Angol 's Németországban Egyesületek, hogy elejét vegyék a' mind inkább elterjedő ragadványnak; — de sikeretlenek valának faradozásaik. Amerikának vala fentartva e' jótékony feltalálás' dicsősége. Dr. **Beecher** Amerikában volt első, ki azon elvet állítá-fel: 'hogy épen a' mértékletes ivók legfőbb előmozdítóji az iszákosságnak, épen azok, kik leginkább beszélnek 's legtöbbet fohászkodnak a' mértekletlenség ellen, 's hogy az égett italokkali **átalányos nem-elés** segithet, ha még van segitség.' Tanját győző okokkal támogatta; és felszólalása nem volt a' pusztában kiáltónak sikeretlenül elhangzó szava.

Destillált italokkal átalányos nem-élés, más szeszesekkel csak mértékletes élés' elvére alapitva, Egyesület létesült, melly Bostonben a' massachussettsi statusban tartá 1826-ban február' 13kán első nyilványos gyülését. Az egyesült statusokban csak hamar segéd-egyesületek keletkeztek; a' büszke Anglia most nem volt kevély, mostoha bánás miatt elpártolt gyermekének példáját követni, 's hasonló egyesületeket képezett; — sőt elterjedtek ezek már Afrikában is. — Ezen Egyesületek' munkálkodásának tárgya: eltörleni az égett italokkal-élést, 's akadályozni a' mértékletlenség' okait 's gyakorlatát; czéljuk: javítni az emberek' állapotját, előmozdítni boldogságukat; egyszerü elvük: átalányos nem-élés égett szeszekkel italgyanánt; jelszavuk: „ne kóstold (izleld?), ne nyulj hozzá, ne foglalatoskodjál vele." — Nehéz feladás; mert az emberek' megrögzött társas szokásiba ütközik; de az Egyesület' tagjai vissza nem ijedve az

akadályoktól, el nem csüggedve a' nehézségek' sulya alatt, azt társalkodási beszélgetésekben, szónokszékekről, sajtó által, de leginkább példa által igyekeznek eszközleni. —

Ezen Egyesületek főelveikben megegyezvén, legyen szabad itt az angolnak szerkezetét röviden előadni. Ez magát 'angol 's külhoni Mértékletességi Egyesület'nek nevezi. Főelvei ezek: 1.) A' destillált italokkal éléshez való szerencsétlen hajlandóság egyik főoka e' királyságban a' szegénységnek, nyavalyának 's véteknek. 2.) A' mértékletlenség' elnyomására tett eddigi igyekezeteket a' tapasztalás elégteleneknek bizonyitotta. 3.) Mivel a' mértékletlen szokásoknak gyógyítása, ha már egyszer megrögzöttek, ámbár nem egészen reménynélküli, de mindíg rendkivül nehéznek találtatott: ezen Egyesület' czélja csak olly módok által érethetik-el, mellyek a' mértékletlen ivási szokás' keletkezhetésének megelőzésére vannak számítva. 4.) Minélfogvást ezen Egyesület olly személyekből fog állani, kik aláirják a' következő Nyilatkozatot: „Alulirtak megegyezünk abban, hogy nem élünk destillált szeszekkel, kivevén orvosi czélokra, és hogy gátolni fogjuk a' mértékletlenség'okait és gyakorlatát.“ 5.) Ezen Egyesület' tagjai előmozdítandják azon iratok' circulatióját, mellyek a' Választottság' jóvá hagyását megnyerendik, 's mellyek olly oktatások' elterjesztésére szorítvák, mik által a' forrott (fermented) italokkali élésben mértékletességre, a' destillált szeszekkel átalányos nem-élésre — kivéve orvosi czélokra — határozhatni-el az olvasót. 6.) Az alaptőkéhez-adózás nem fog szükségesnek találtatni a' taggá lehetésre; ámbár mindenkinek hathatósan ajánltatik, mozdítaná ezen Egyesület' sikerét jótéteményei által elő. A' Segéd-Egyesületekre nézve, még két pont adatott az előbbiekhez, t. i. 7) Az angol 's külhoni Mértekletességi Egyesület' segítségére most felállitott egyesület „—i Segéd Mértékletességi Egyesület“nek fog neveztetni 's (5 vagy 6 tag neve) megkéretnek, hogy mint Választottság annak dolgait kormányozzák; a' nevezett Egyesület' végzései, a' titoknok 's pénztárnok' neveivel küldessenek-be az angol 's külhoni Mértékletességi Egyesület' titoknokaihoz. 8.) Tekintetbe vétetvén a' folyvásti 's kiterjedő fáradozások, mik az angol 's külhoni Mértékletességi Egyesülettől megkivántatnak, 's az azoktól elválaszthatlan terhes költségek: minden,ezen Egyesület' kiadásinak födözése után felmaradandó alaptőkék az anya-intézet' elrendelése alá fognak adatni.

Ezeken felül az anya-intézet' Választottsága, a' Segéd-Egyesületek' számára, a' következő szabályokat adta-ki: 1.) Minden Segéd-Egyesület' munkálkodási köre, kerületekre osztassék-el. 2.) Minden kerület' számára felügyelők (visitors) neveztessenek, kik vagy tagjai a' választottságnak, vagy egy illy tag' kormánya alatt állnak. 3.) Minden felügyelő aláirási-könyvecskével láttassék-el; kötelessége lesz értekezéseket kölcsön kiosztogatni, aláirásokat szerezni 's a' Választottság' használatára érdekes adatokat gyüjteni. 4.) A' Választottság rendesen legalább egyszer gyül-össze havonként, hogy az illető főfelügyelőktől az alfelügyelők' tudosításait elfogadja; — a' benyujtott adatokból szerkezeteket (minutes) készitsen; — a' nyilványos gyülések' tartására időt és helyet határozzon; — 's olly rendeleket fogadjon-el, mik szerint az alaptőkék' beszedetésére mindig figyelem legyen. 5.) Általányosan rendeletek tétessenek, minden megjegyzést érdemlő esetek és minden nyilványos gyülésekben elhatározott dolgok' történeti fentartására. 6.) A' titoknok legkésőbben minden hónap' 20kán az anya-egyesületnek a' tagok' számáról tudosítást, 's minden az Egyesület' hasznoslétét bizonyitó adatokról rövid értesitést küldjön-be. —

Ez, az 'Angol 's Külhoni Mértékletességi Egyesület'nek szerkezete, mellyhez, a' hely' körülményeihez alkalmazott csekély változásokkal, a' többi országokéi is hasonlók. Berekesztésül legyen még szabad, néhány adatot ezen Egyesületek' sikeréről felhoznom.

Az American Journal of Commerce szerint, az Egyesült Statusokba külföldi égett-szeszek illy mennyiségben hozattak: 1824ben 5,286,047 gallon; 1825-ben 4,114,046 gallon; 1826ban 3,422,380 gal.; 1827ben 3,465,302 gal.; 1828ban 4,446,698 gallon. Ezen időben a' Mértékletességi Egyesület hatalmas és kiterjedő befolyást kezdett gyakorlani, mellynek következménye lett, hogy 1829ben csak 2,462,303 és 1830ban csak 1,095,488 gallon hozatott-be külföldrül, „'s ezt — megjegyzi az amerikai journalista — nem kell a' honi szeszgyárok' növekedtének tulajdonítani, mert az utólsó négy évben ezek is csökkentek.“ — Más, 1831ki tudósitások szerint, Amerikában mintegy 3,000 Egyesületben több van 300 ezer aláirónál; több mint 3,000 égett-szesszel kereskedő felhagyott ezen foglalatossággal. Mintegy 1,000 destillálógyár végkép megszünt. Bizonyos városban, hol 16 illy gyár volt, most 3 van, 's ezek is kevesbet készítenek, mint mikor még mind a' 16 dolgozott; 's a' mi még csudálatosbnak tetszhetik, 100 korcsmánál több van, mellyekből birtokosaik az égett-italokat egészen számüzték.

Az 1832ik év' elején Amerikából az angol Egyesülethez érkezett tudósitások szerint, az ottani Mér-

tékletességi Egyesületek' tagjainak száma akkor már 500 ezerre szaporodott, kik erőködéseik 's befolyásuk által az égett-szeszek' fogyasztását több mint egy-harmaddal kevesbíték az Egyesült Statusok' egyetemében. (Mert néhol ezen fogyasztás felényire leszállt, p. o. New-Englandban; sőt voltak egyes helységek, hol csak egy-tizedrésze fogyott-el annak, mi a' Mértékletességi Egyesületek' felállta előtt megkivántatott.)

A' belfasti adózás-kerületben a' pálinka-fogyasztás, az 1831ki év' julius 5kével végződő félévben 45,000 gallonnal volt kevesebb, mint az 1830ki év' ugyan azon 6 hónapjában, 's így több mint egy-harmadával kevesbült. Egész Irlandban ugyanekkor 721,564 gallonnal volt kevesebb a' fogyasztás, mint az 1830ik év' ugyan azon 6 havában. — Scotziában 1831ben a' julius' 5kén végződött fel évben 513,697 gallonnal volt kevesebb a' fogyasztás, mint ugyanazon 6 hónap alatt 1830ban.

Az 1832ki majus' 22kén, a' londoni püspök' elnöksége alatt tartott angol 's külhoni Mért. Egyesület' nyilványos gyülése' alkalmával beadott tudótítások szerint, az Egyesületnek 90 ezer angol tagja volt, 's hivatalos tudósitásokból az sült-ki: hogy az országnak szesz-adóból járó jövedelme, az 1832iki april 5kével végződött évnegyedben 255,000 font sterlinggel volt kevesebb, mint a' mult év' ugyanazon három havában.

Ez volt a' Mértékletességi Egyesületek' sikere 1832ik év' tavaszáig, melly eléggé bizonyítja, hogy egyesületi erő és korszellem végre a' lehetlennek látszón is diadalmaskodik. *Kli Ls.*

CHARAKTERVONÁSOK.

Morus Tamás. A' tisztviselőnek kötelessége, minden megvesztegetést magától eltávolítni, de annál szebb az, ha bölcs kiméléssel történik. Igy cselekvék egykor Morus Tamás, Angolország' jeles kanczellárja. Egy elékelő ur neki két, igen szép ezüst palaczkot külde ajándékul, hogy ez által őt, mint birót, némi peres dologban magához hódíthassa. Morus, a' nélkül, hogy sokat gondolkozzék, vagy reá legkisebb megjegyzést is tegyen, tüstént parancsolá kulcsárjának, hogy a' palaczkokat legjobb borából töltse-meg, 's aztán olly üzenettel küldé azt vissza az említett urnak, hogy: csak parancsoljon, egész pinczéje szolgálatjára áll."

Crillon herczeg. Rouen' ostrománál (1562) Crillon herczeget egy protestans meg akará gyilkolni; de szándéka felfödöztetvén, a' poroszlók megragadák, 's a' herczeg' elibe vivék őt. „Ki készte téged e' gyalázatos tettre?" — kérdé tőle a' herczeg, ki talán Colignyra gyanakodott. — „Senki, — lőn a' felelet — én vallásom' legkegyetlenebb ellenségét akarám csak megölni." — „Ha a' te vallásod — mond a' herczeg — azt parancsolja, hogy azt, ki téged soha meg nem bántott, életétől foszd-meg, ugy az enyim azt parancsolja, hogy a' tiédet meghagyjam 's neked megbocsássak. Már most itélj, mellyik jobb a' két vallás közül?"

A' PATAKHOZ.

(Németből.)

Halk patak, mellynek hulláma
Zsönge bokrok közt letart,
Vajha éltem' képe lennél,
Melly gyakor bús és zavart; —
Hogy fövényed drága gyöngyöt
És arany port nem nevelt,
Semmi! mert szivem tebenned
Még nagyobb áldásra lelt.

Partjaid ha keskenyülnek,
Lelsz te ollyan szép utat,
Melly kigyódzó lépteidben
Mindenütt virányt mutat.
Nem zavarva csörgedez-le
Mint ezüst olly szép vized —
Tiszta volt forrása, tisztán
A' tengerbe is viszed.

Ifju Szabó József
Szatmárból.

APHORISMÁK 'S ELMESZIKRÁK.

A' lángész vagy genie hasonló egy daczos és büszke lóhoz, melly csak akkor engedelmeskedik urának, ha kezével szelíden símogatja; mindazáltal, ha az erőszak' legkisebb jelét veszi észre, ágaskodik, 's urát leveti.

Tanitóvá azt kell választani, ki valamit legjobban ért, nem pedig, ki legtöbbet tud. Nem a' menny i, hanem a' hogyan és mire határozza el az életre minden tudásnak becsét.

Az embert köntöse után szokás elfogadni, de értelme után követni.

A' Luxus vagy fényüzés azon dőre istenség, mellynek a' szükségest feláldozzuk, hogy a' szükségtelent megszerezhessük. Szükség és fényüzés nem ritkán házastársak.

Ki egy év alatt dúsgazdag akar lenni, az fél év alatt felakasztatja magát. —

Hív szolgálatok nem mindíg követelnek jutalmat. Azon férfiút, ki nekem hálával tartozik, jobban szeretem, mint azt, ki engem lekötelez. — Ki hálátlanságról panaszkodik, az hálára soha sem volt méltó.

REJTETTSZÓ.

Azt ne csudáld, ha lövell ifjakba szerelmet egészem.
Csak fő hármának rút, ha kinozza szivét.

S. Ig. Zala V-ből.

A' 85dik számu rejtettszó: Menyasszony.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

87. szám Pest, october' 31kén 1835.

NÉHÁNY SZÓ A' MAGYAR JÁTÉKSZIN KÖRÜL.

Pozsony octob. 24ikén 1835.

Magyar közönségünk azon része, melly honunk nagyobb vagy kisebb jólétét egyesekre áradó materialis hasznok és kellemek után birálja — igen igen sok közt — azt se tudta elérteni eddig elé soha, 's most sem foghatja fel, mi nagy jót keres a' közönség más felekezete "Magyar Játékszin megalapitásában, Szinház építésében." 'S igy midőn kényelmes páholyban a' német 's francz Játékszinnek fejlettebb darabival 's remekivel éldegél, vagy az olasz hangzat báj zengelmi közt édesdeden álmadoz, e' választását a' honi 's idegen Játékszin közt egyenesen 's bona fide (!) saját jobb izlésének, nagyobb 'élnitudásának' — savoir vivre — szóval kifejlettebb 's magasb erkölcsi tehetségének tulajdonítja; azokat ellenben nem ritkán con amore (!) kikaczagja, kik honi Játékszin után sovárognak, esengnek, miben semmi egyebet nem lát, mint aljas utáni irányzatot, rossz izlést, vagy bohó nyargalást a' felhőkben olly czél után, mellynek semmi rationabilis, vagy szótára szerint "semmi materialis" haszna nincs, — 's ön megelégedéssel (!) azt hiszi: a' más felekezetnek, vagy miért ne mondjam, felekezetünknek se szeme se füle, se esze, se lelke: a' szebbet a' kevesbé széptül, a' fejlettebbet a' hátramaradtabbtul megkülönböztetni; 's bennünk csak annyi sybarit tehetséget sem tesz fel, melly szerint tán mi is megadhatnók magunknak sok tekintetben a' külföldi nagyobb kellemeket — ha akarnók!

Az első (!) osztályhoz ez alkalommal nem szólok; mert tántoríthatatlan hűsége a' materiához — agyaghoz, néhány ujsági sor által — tudom — meg nem rendülend, 's több kell, mint egy kis ujság tehetne, lábairul mind azon Ónt lerángatni, mellynek súlyával még sasnak se lehetne a' földtül emelkedni. A' másik osztály viszont, mellyhez rokon vér 's szent sympathia oldhatlan köt, 's melly lelki örömek közt találja inkább valódi honát, ugy is megért, 's tudja mi nagy, mi dicső gyökerezik mind abban, mi a' nemzetiség kifejlését, nemesültét, virágzását eszközli. 'S ekkép minden szószaporítás nélkül egyenesen a' Játékszíni tárgynak ujabbi történetirül 's mostani álladalmárul kivánok néhány szót közleni, mellyek után, reméllem, eléggé kiviláguland "Milly kedvező körülmények közt létez az most, 's milly szép és biztos kifejlést igér, ha együttmunkálás 's őszinte 's állhatatos hazafiság által biztosítjuk is azt."

Több év előtt (igen meghatárzott chronologiát nem tarthatok, mert nincsenek minden adatok kezeimben, — egyébiránt hiszem, ez alkalommal elég tudni 'mi történt', ha nem érintetik is igen pontosan 'mikor történt') — több év előtt mondom, tetemesb tőke gördült egybe Játékszini czélra. Ez azonban nem volt elég hely-vásárlásra, építésre 's egyéb elrendelésre, — 's igy azon teleknek, mellyen mostan nm. gr. Cziráky Antal országbiró ur palotája áll, megvétele vala következménye, mint építéshez valóságos conditio sine qua non. Házhely azonban nem kamatol, 's ha becsében nagyon és szaporán nem emelkedik, igenleg és nemleg — positive és negative — mindig ró a' vagyonbul; igenleg: mert házhelytül adót 's a' t. kell fizetni, nemleg pedig: mert tőke, ha nem olvadoz 's rendesen kamatol — kamatot kamatra vervén — 100tul 6tal több kevesebb, 12 év lefolyta alatt, kettőzi magát.

"Nem kellett volna tehát házhelyet vásárlani, s most hármozott sőt négyezett tőkével is birnánk." Igy szólnak erre sokan. 'S igaz, most igy látszik a' dolog; de legyünk igazságosak: valljon mikép mutatkozott az akkor? —"Nagy lángokban égett a' szinház iránti szép tűz, 's tudván, ez honunkban milly mulékony, a' tárgy jóakarói sietteték némi lábra juttatni ezt, még a' tüznek hamuvá parázslotta előtt. De, fájdalom, kiégett a' hazai láng sebesebben, mintsem hogy tűze mellett csak egy kis téglát is lehetett volna égetni valami szinházacska építésére; mi okbul magyar Thalia szinházakba még nem léphete, de jobbadán csak szinekben nyomorgott, — a' rideg telket pedig zápor verte, hó dúlta, 's mi több 'valódi becsén az évenkénti elmulhatlan adó szünetlen rágódott.' 'S a' hevült érzelmek olly fagyra fordulának, 's olly kevés részvét vala honunkban a' tárgy iránt, hogy az maga magát megemészti, ha a' fenn érintett telek jó eleve ismét el nem adatik. Beszélhetne csak Kulcsár István — kinek hamvai nyugodjanak édesdeden — tudom igazolná szavaim'. 'S igy azért, mert az akkori fáradozók többet biztak a' Magyar közönségben, azt magasbra állíták, 's több állhatatosságot tettek benne fel, mintsem "hideg számolás után" tán tenniek kellett volna, — ez okbul neheztelést valóban nem érdemlenek; valamint a' későbbiek sem, hogy a' szinház vagyonát, melly maga magát semmisítette volna meg, ismét gyümölcsöző alakba ruházták — t. i. a' többször említett háztelket eladták.

Következik most hosszasb álom, mellybe merülve a' magyar Játékszin kedvelői 'az e' tárgyban nyert borostyáninkon (!)' boldogan szendergének. Mély csend uralkodék, csak itt ott mutatkozott honunk távulabb ereiben némi "Szinészi" élet; de mindig egyeztető kapocs, 's eldiribolt ereinknek egy főpontba vonata híjával. Minden fáradozás, minden, valóban ugy lehet mondani "e' tárgy körülti erőködés" divergens volt. Az ügy azonban meg nem halt, 's a' rokon Erdély, ns. Borsod, Fejér, Abauj, Zala vármegyék, B. Berzeviczy Vincze, Kisfaludy Sándor, és még több hatóságok 's lelkes hazafiak az ország külön részeiben ugy védték "Olvadozó Nemzetiségünk ezen egyik nevezetesb palladiumát" — mint Spártának hajdan hősei Thermopyle szorosit. Örök hálánk sajátuk is; mert valóban Nemzetünk egykori kifejlésére többet tettek, mintsem könnyü volna előreláthatni, minthogy az, mi a' nemzetek sajátságát fentartja, elkorcsulta ellen gátot vet, és saját szűz törzsökéből fejledez, — taposhatja bár kaján indulat 's éjbe döntheti balsors, — felvirul egykor teljes ifjusági erőben mulhatlan, minden jónak örömére, az egész emberi nem diszére!

De egyesület, együttmunkálás mindig hibázott, 's ns. Pest vármegye Rendeinek és Tisztikarának marad fenn azon dicsőség, azon édes kötelesség teljesítése: ujra 's állandóbb tüzre gyujtni meg a' hon közepén Melpomene Isten-lakjának szövétnekét. — A' tárgy ujra születik, áldozat áldozatra hevít, 's vajmi sok már elhidegült kebel melegen érez ismét a' körül, mi nemzetünk létében egy olly szép virágot fűzne. Noha azonban középponti a' tárgy 's egyesülésre van alapitva, csak kisebb körben mozog, elég részvételt nem szül, 's felette keservesen ismét arra emlékeztetik a' szegény Magyar, mint vajmi sok körülményeiben, hogy 'több a' lelke mint a' pénze.'

Ekkor én is megbecsültetem ns. Pest vármegye által, és az e' tárgy iránti tanácskozásokban mint ollyas részt venni engedtetem, kinek némellykor gondolatai vannak — mit Istennek köszönök — de kinek néha néha egy kis pénzecskéje is van — mit megint közvetlen atyám után nyertem.

Egybegyülünk, tanácskozunk; 's mire szólítattam fel, mire kényszeríttettem ugy szólván — mennyire t. i. erkölcsileg kényszerítni lehet —? Arra: hogy én irnék javaslatot, melly szerint hazailag 's hathatósan ujonan indulna meg az ügy. 'S ez nagy hiba volt; mert erszényem tán nagyobb hasznot hajtott vala mint értekezésem, melly e' czim alatt "Magyar Játékszinrül" jelent meg, — 's igy inkább az elsőt kellett volna ostrom alá venni, tanácsot pedig okosabbnál keresni. Ez nagy hiba volt.

Valamint egyébiránt nem magam választám e' tanácslói tisztet — mit ki csak a' dolog tudtában van, bizonyítni köteles — 's az említett értekezést ezernyi munka közt, egészen kedvem ellen firkáltam: ugy most azon igazat gondolom tulajdoníthatni magamnak, melly szerint bátor leendek itt néhány sort mentésemre hozni elő "mi okbul, mi czélbul, 's mit várva irtam az érintett munkácskát, annyi keserrel teli, olly fagyasztólag 's a' legszebb reményeket gázolva?"

Legelsőször telisded-teli voltam azon időben még "Hitelemmel," 's csüggő fejjel és kifáradva tapasztaltam: mennyi igazat mondtam benne; mert akkor még rajtam feküt a' pesti Casino, pesti verseny 's a' t. pénzeknek incassatiója — mi egészen megrontotta véremet, 's azon mulatságos kelepczében tartott engesztelhetlen "Bomlani engedni a' kezdetteket ismét, vagy bomlani magam a' legizetlenebb munka közt éjjel nappal." 'S igy akkor igen igen kemény voltam a' rossz fizetők ellen. Most már édesebben tudnék irni; 's pedig nem azért, mintha honosink a' fentebb említett és egyéb pénztárokba most már pontosabban fizetnének, — korántsem; hanem, mert azóta Barátim, Jóakaróim köre szaporodott, 's igy most másokon a' sor "kérni, nógatni, haragunni, imádkozni, káro — gatni, — szóval a' tatár rendetlenséggel küzködni, bajlódni."

'S aztán, mert ha jól emlékezem, éppen azon napokban tette az akkor még szép (!) erőben diszlő Jancsári sereg az illetlenség leghiúbb koronáját fejére, 's egy külföldi Szinészné iránt — ki bizony mondom Törökök közt is több megbecsülést, vagy ha azt nem is, több 'kiméletet' talált volna — valóban mint kappan viselte magát; mert a' férfiu a' szép nemnek mindenkori paizsa; nemde még az oktalan állat is kíméli a' nőt.

Azon indignatio, melly ereimben forrott 's véremet fejembe hajtá, dictálta Játékszini munkámat, 's nem nyerhettem magamon hatalmat pénzbeli 's viseleti rutságát némi rendbontóinknak ismét 's ismét napvilág elibe nem tenni, kik ha a' nagyobb 's emberségesebb szám őket nem zablázza, nemcsak el nem keserítik a' rend- és siker-szeretők minden óráit, hanem minden vállalatnak elpusztultát is okozzák okvetlen.*

Némi kis igazam és okom ezen kellemetlen ismétlésekre tehát még is volt, — 's czélomat egészen el nem hibáztam. Irásom visszahatást — reactiót — szült; nem olly nagyot ugyan mint reméllettem, de visszahatást azért szült. Már nyilványost is jelentém, 's jelentem ismét: 'A' pesti közönség, mi illetlenségi czikkemet illeti, formaliter megha-

zudtolt.' Tartása a' budai színházban példás, mindenütt férfias, 's még Dupuis sem tudta kivenni illendő magatartásából, — min igen igen örültem, mert lelki erő több, sokkal több mint testi erő; mi után biztosan várom a' világ minden színészeit, 's tudom előre, hogy ezentul, kivált az olly csinosaknak mint az érintett színészné volt, bár mennyivel és kivel nyargaljon is, foghagyma-koszorút csak nem dobnak lábaihoz többé, vagy ha azt tenné valaki, őt legott a' koszoru után bocsátják. Szép, valami nagyon szép olly közönség közt élni, melly közt a' rendbontónak, a' selejtesnek rossz a' dolga!

Bár pénz dolgában is annyira meghazudtolt volna a' magyar nagy közönség, 's engem megalázva, az építendő magyar szinházbul kitiltva, néhány száz ezer pengő forint czáfolna meg!

Nem mondom egyébiránt: 'értekezésem helyes volt.' Magam is, mint érintém, nagyobb visszahatást vártam, 's meglehet, sőt bihető: többé nem irom, ha 1832be ismét visszaállítatom. Mit nyilványost meg is vallottam, 's tiszta szándékomat az által bizonyítám bé, mert tüstént a' Pest vármegyei zászlók alá szegődtem, midőn elismerni valék kénytelen, hogy azok után előbb nyerendünk diadalt.

Ugyan is, mig én irka-firkáltam, theoriázgattam, gőzhajókon pipázgattam, henyéltem, addig ns. Pest vármegye Tisztikara munkált és cselekedett. Fm. herczeg Grassalkovich Antal pedig, ki a' Haza díszét előmozdítni mindig kész, szinházi czélra olly telekkel ajándékozá meg a' hazát, mellynek bősége ellen senkinek a' tágas világon nem lehet kifogása, de még fekvése ellen sem, kivéve tán annak, ki még helyesbet szerezhet.

Komolyabb tekintetet nyer most az egész; mert hiszen telek is van, pénzecske is van, 's olly férfiak' vezérlése alatt 's olly kezek közt a' tárgy, — mi a' két elsőnél sokkal több — kik lelkesedéssel pártolják azt, 's kikben bízik a' közönség. Az ármány azonban nem nyugszik; 's mi különös, éppen engem választ, legjobb akaratom 's legőszintébb szándékom daczára "másod izben megakasztni az ügyet." Augusztt 26án t. i. 1834 Pest megye közgyülést tart, 's javaslatim után, mellyeknek veleje az "Jó a' jó de jobb a' jobb," és "Sat cito si sat bene" — a' szinház épitése 1836nak tavaszára tétetik, de olly kikötéssel, hátra, hogy akkoron okvetetlen a' herczeg Grassalkovich telkén szinháznak épülni kell, ha addig alkalmasb hely nem találtatik.

Ez idő közben a' sors negédje agg Buda hegyére viszi a' magyar Színészet középpontját, 's különös látni, mint találkoznak és surlódnak est-tájban a' két város lakosi a' hidon, 's mint ügyekszik Buda a' pesti szinházba, midőn Pestnek nagy része valódi patriotismussal viszont a' budai hegyet mássza. Tisztelet, becsület, 's Buda Tanácsa valóban nemzetileg, fővárosilag viseltetik a' magyar színészség iránt, de ott is több a' jóakarat, több a' tiszta szándék mint a' tehetség, és minden egyéb van inkább mint pénz. Nincs természeti állásban a' dolog; pang is azért, 's noha tartunk páholyokat tettleg és képzeletileg; jóllehet máskép is járulunk hozzá, tanáccsal, pénzzel; habár Terpsichore is megjelenik Bécsből Dlle W. személyében, felsegítni a' magyar színészi Muzákat, még is minden a' meginti elbomlásnak viseli szinét, terjeszti szagát; és minden áldozatok egybevonata csak azt eszközli, hogy él még a' központi ügy. Ez azonban sok, felette sok, lehet mondani, 'Minden', — mert ki időt nyer, életet nyer, 's az idő végkép elhoz mindent.

Elhoz az idő mindent, igaz; de sokszor egészség helyett koraibb halált, ha bölcseség nem fogja az időnek fonalát fel akkor, mikor annak irányt kellene, irányt lehetne adni.

Én nem szóltam, de nem is szólhattam, más dolgoktul nem kissé valék elfoglalva; mi természetesb tehát, mint azon hiedelem "Jobb telek mint a' hg Grassalkoviché 1836 tavaszáig alig lesz; — ám de elbomlik addig minden bizonnyal a' 'középponti ügy', színészeink oszlani, kedvünk lankadni fog, 's majdmajd ott leszünk megint, hol a' 18ik században tespedtünk." 'S mi természetesb e' szerint megint, mint az, hogy ns. Pest vármegye — bizván Pest városa ajánlásának őszinteségében, mellyel ez a' magyar Játékszín dolgot sajátjának venni ajánlkozik — addig is, mig ez elsül, a' dolog elpusztultát minden módon gátolni törekedik. Valóban semmi sem természetesb, de egyszersmind semmi sem lehet köszönetünkre, háladatunkra érdemesb is.

Ez évi Auguszt 26ki Pest megyei közgyülés azt végzi "hogy a' vármegye fundusán egy interimális olly alkotásu theatrum épitessék, mellyet a' nagyobb szinház felállása idejére valami szinészeti használásra lehessen kevés változtatással fordítani 's a' t. 's a' t."

Időhalasztás nélkül átveszi ns Pest vármegye a' herczeg Grassalkovich ajándékozta telket, — mi által a' szinházi ügy hathatósan megerősítetett, 's tökéletes kifejléséhez sokkal közelebb áll, mert akár ki mit mond, itt is csak igaz marad 'Beati possidentes', 's nem kevésbé igaz, 'hogy azt, mit bizonyos perczben elszalasztunk, sokszor egész örökét se hozza többé vissza.' Ez igen bölcsen történt, 's ismét 's ismét legnagyobb mértékben érdemli meg ns. Pest vármegye iránti hálánkat, köszönetünket.

Az emberi természetben azonban megvan, hogy habár tán sejdítlen is, mindig a' tökéletesb felé vonzódik, — az iránt pedig hidegséget érez, mi a' középszerüség, félig meddigi 's mulékonyságnak viseli czimerét. Mi okbul Pest megyének azon vágya is 'az emlitett helyre, habár időközit, még is valami ollyast állítni, mi nem egészen aljas,' természetesnél természetesb. Fel is emelte ezen előre-

haladási szép szellem — ha nem csalatkozom — az utólsó határzat utáni költségvetést 43,000 váltó forintrul szinte 120,000re, 's kérdem, ott megáll? 'L'appétit vient en mangeant' 's a' Magyarnak majd majd olly interimalis szinháza lesz, mellyen egy perennalis sem foghat ki.

Az egészben uj élet mozog; ki fát, ki követ, ki téglát, ki pénzt ád, 's ki nem ád, igér legalább, — 's olly lelkesedéssel üzetik a' tárgy, hogy se rossz idő, se a' kapu előtti tel annak kifejlését nem gátolhatja többé, 's már már ásatik fundamentum, már emelkedik fal, 's a' község előre szíja a' magyar szinház rögtön sikerének örömit.

De nem; — 's ismét valami uj incidens parancsolja, vagy legalább hathatósan tanácsolja, az időközi szinház építésével ha nem is felhagyni, felfüggeszteni a' tárgyat legalább addig, mig arrul ujra tanácskozni lehessen "valljon nem volna e czélirányosb tüstént Pest városa legszebb 's legalkalmasb helyére olly szinházat emelni, melly az időközit szükségtelenné tenné, 's melly mind a' czélnak, mind a' Nemzet várakozásinak, mind a' 19ik század fejlettebb szellemének megfelelne."

Illy dilemmában vagyunk, 's bár a' Magyar 's Hunnia ennél szomorúbba, keservesebbe soha ne jutna; 's helyzetünket, melly igazi embarras de richesse, mélyen tisztelt Nádorunknak köszönhetjük, ki megint 's megint bebizonyitá: mennyire kész segédkezet nyujtani nemzeti kifejlésünkre ott, hol az mások csorbítása nélkül, az igazság és természet körei közt történhetik.

Ő Fensége a' kereskedői épületnek átellenében fekvő 's a' most végzett Ullmann-ház előtti telket magyar szinház épitésére szenteli; 's e' fenséges uri szándékát csekély személyemmel kegyeskedik e' folyó hónap 15én hozzám bocsátott tisztelt sorai által közleni.

A' hg Grassalkovichi telek csak egy oldalán szabad, 's a' városnak olly részében van, mellyet — ha Budát is számba akarjuk venni — középpontinak nevezni nem lehet. Azonban azt sem mondhatni 'rossz' mert 'jó', ha kivált e' mostani pillanatot tekintjük, mivel hiszen szinjáték inkább csak télen divatoz, — télen pedig sokszor most még igen messze van Buda Pesttül, 's mostanság, valljuk meg, a' hatvani utsza körül lakik a' legtöbb Magyar.

A' fenséges Nádori telek ellenben három oldalrul szabad, t. i. a' dunai, kereskedő-épületi 's az Ullmann-ház szemközti részeirül. Éjszak-nyugoti oldalához épület állíttatandik; feljebb pedig majd majd diszes harminczad épülend. Mi által hátat fordit az éjszaki viharok düheinek, nyugot ellen oltalmat nyer, 's egy magasabban fekvő harminczad által rögtön megszünik a' város határszélén lenni; idővel pedig, ha egyet 's mást, mi el van vetve, tán csirára hajt a' nap, mind inkább a' két város közepébe jut. 'S egykor ha a' külföldi sürübben látogatja meg a' Magyart, és nemcsak egy két gőzös uszkál szerényen a' Dunán, maga is megtalálja a' vándor a' magyar szinházat, és néki arra sem lámpa sem kalauz nem kell, mert a' két város legszebb helyén lelendi azt, 's Magyarok közt magyar városban miért is keresné egyebütt?

A' kérdés most tehát az: mi tanácsosb, mi józanabb "Erőnket eloszlatni vagy egyesíteni; időközileg tenni vagy végkép cselekedni; a' mostani pillanatot vetni csak a' mérőserpenyőbe, vagy a' Jövendőt is venni számba."

Ha a' hg Grassalkovich telkén szinház épül, azt bár milly elhatározottan nevezzük is 'Időközinek,' bizonyosan legalább is — hogy többet ne mondjak — félszázadra teszi hátra a' fenséges Nádor telkén emelendő 'Állandó' szinházat. Félszázadig pedig ezen telek bizonyosan üresen nem fog maradni, és ekkép okvetetlen ismét másra fordítatni, ha nem kell 's most másutt épül szinház; holott a' Grassalkovich-telek, ha nem csalatkozom — a' lelkes Herczeg átadó levele szerint — a' Játékszinnek minden czéljaira fordítható, 's egy ott felépítendő diszes Conservatorium, mind a' tisztelt Herczegnek hazafiui tettérül szolgálna emlékül örökleg, mind a' városnak hatvani részét diszesítné, mind pedig a' magyar szinészet gyökeres megalapításárul 's kellő kifejtésérül kezeskednék.

A' dolog iránt transigálni kellene; mert vajmi nevetséges, — de nem, mert legszomorubb volna, ha most szenvedne az ügy hajótörést; most midőn már biztos kikötőben van, minekutána azt honszeretet 's nemzeti hűség, olly számos lassu évek lefolyta, annyi szirtek és vészek közt megmenteni tudta.

A' dolog, itéletem szerint, most olly helyzetben van, hogy azt ezentul semmi nem ronthatja többé meg, mint tul hév kifejtésében, 's hideg részvét a' hozzá járulásban.

Az első veszély elkerülése iránt kezeskedik ns. Pest vármegye Rendeinek 's Tisztikarának bölcsesége, 's kiknek már annyit köszönünk, azoknak az ügy tökéletes befejezését is fogjuk köszönhetni; mi pedig a' közönség meleg hozzájárulását hazafiui ügyünkhez illeti, kérdem: kevesebbet fog é Magyar tenni nemzetiségének kifejtésére — mellyből minden ered — mint sok más nemzet tett; 's még néhány tallérral sem segítni elő azon tárgyat, melly most biztos lábon áll, 's melly eddigelé leg és legfőkép azért nem mozdult helyéből, mert a' siker bizonytalan, 's a' legnagyobb áldozatnak haszna is kétséges vala?

Nem hihetem; nem tudom hinni.

Itt van hely áldozatra, 's szeretem felhíni Hazámfiait egykor már olly tárgyra is, melly minden gőztül ment, 's mellyre nézve a' hideg számolás — valamint ama gőzösfélékben józan dolog és kötelesség — ugy itt szük-keblü 's szomoru bün. Ne nézze e' szerint szomszédját senki, csak tulajdon keblébe nyuljon; ne akarja idegen vállra tolni a' terhet, de viselje maga, 's versengve mutassa kiki, hogy a' Magyar a' hazafiságnak szép tetteit nemcsak dicsérni 's pártolni, de maga is végbe tudja vinni akkor, mikor áldozatinak sikerét, tiszta szándéku cselekedetinek gyümölcsözését honának körei közt józanul reménlheti is! — Gróf *Széchenyi István.*

REJTETTSZÓ.

Bő aratásod volt? Leszen ugy bőséged egészben.
A' gyermek mindig kedveli négyes utóm'.

S. Ig. Zala V-ből.

A' 86dik számu rejtettszó: Vénus.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

88. szám Pest, november' 4kén 1835.

VÁNDORPÁLYÁM.

(M. Gy. Barátomhoz, Pétervárad jun. 12kén 1835.)

Rablánczok a' földi szenvedések,
Mellyeket csak a' halál szakaszt;
Rózsaszálak a' gyönyörüségek,
Mellyeket egy őszi szél hervaszt.
Berzsenyi.

Gabriélám elhunyt. El vele a' legszebb életörőm. Te tudod: csak érte 's a' hazáért éltem én, 's így akkor megosztva, most egyedül hazámért. Kedvem szeszéllyé kezde változni már, 's a' férjfias elhatározás érzelgéssé; előttem, utánam 's körültem gyors villanattal látám ellobbanni a' sok szalmalángot, 's a' jámbor ohajtásokat, nem ritkán, tulságos ábrándok' gőzködében lebbenni-el. Szemeimet, — mellyek a' kedves' sírhalmán függének — fölriaszták az életsurlódások. Láttam lángkörben díszelgeni a' korszellemet, hallám dicsőittetni a' külföld' érdektenyésztő müveit, láttam hátramaradt honunkra szóratni a' gúny' villámait. Némellyek' fonák következtetései tanítának-meg arra: hogy a' külföldet sem teljesen, de hazánkat épen nem ismerjük.

"Előbb a' hont 's azután az idegen éghajlatokat" e' gondolat villant gyásznapjaimon keresztül; 's a' regényes felhon' tündértájai, mellyek virágkorom' szép álmaiba most is édesen ringatnak-vissza, megérlelék bennem az eltökélést: vándorbotom után nyulni. O.....y kir. ügyész, egy különben is széplelkü férfi, osztá-meg igen tisztelt társaságát velem; 's minthogy a' hazában utazánk, egyik ciceronénk Karacs' derék földképe lőn. Vastag homály födé még a' csöndes természetet, midőn a' tiszai töltések által áldássá változtatott nagybecskereki rétségeken haladánk, 's úgy látszott: minden virágkebel hálát mosolyga ama' nagy embernek*), ki a' torontáli megyében szertebüzhödött mocsárokból, több százezer holdnyi tért elyziummá varázsolt, 's lehetségig becsuká ama' sűrü sírhalmokat, hol nem rég az enyészet, most már alig ismert nyavalyák' álorczájában, dúlt 's pusztított az emberi életen. A' szürkület' halvány fényénél pillantók-meg Tótaradáczot, ezen, jelleméri uradalomhoz tartozó, 's mintegy 413 év előtt Aradi név alatt ismért helységet, jámbor 's munkás tót lakosival; 's csak hamar szemünkbe ötlének az óriási töltések, 's a' Tiszának szélingatta hullámzó tükre, mint torontáli nyugati határpont; 's hátunk mögött, a' reggeli gőzködben, az ujjá születő, a' sokat szenvedett ősz Becskereknek cserépfödelei 's felnyuló tornyai sötétlének.

Zsablyai révnek nevezik az általjárást. Jobbra, első lángjaival bíborozá a' nap lengedező fűzeit ama' szigetnek, mellyet itt a' Tisza' két ága képez. Itt akart 1698ban várat építtetni Eugén, 's eltöltetni ama' mocsárt, melly akkor Zsablya 's Becskerek közt hináros tenger-alakban terült-el, 's hol jelenleg mosolygó virány illatozik 's buja kalászok lengenek. Most a' sajkáshatárnokok' kerületébe léptünk, 's csínos fasorok közt, a' végvidékiek' tanyáji közül kihaladva, nem sokára Zsablya szerb helység álla előttünk, szép sztilben épült roppant egytornyu templomával és szabályozott utczájival, mellyek rend re's jóllétre mutatának. Zsibonga a' nép leszálltomkor a' nagy vendégfogadóban, 's dőzsölő tombolás 's pipafüst tolonga-ki, a' korány' első sugári után csakhamar, a' palaczkok közt izzadozott néptömeg közül; 's fájlalám édesem! hogy ezen különben ügyes nép, még a' templomi tisztelkedések előtt, hiú örömeit, a' botlások' e' barlangjában élvezi. Lelkem' szörnyen hatá-meg itt a' honi nevelés' hijánya 's én sohajtek. Majd a' hajdani romai nagy sánczokon keresztül, Bácsmegyébe vezete ösvényem; és szemeimnek milly fölséges panoráma nyilt-meg! jobbra a' bácsi végtelen síkság terült-el, szem közt mutatkoztak a' Duna' folytával együtt haladó pétervárádi 's karloviczi magas és kékelő hegylánczok, mellyek alatt az azurszínü távol' ködéből, a' pétervárádi bástyák' fölséges csúcsai 's Ujvidék' ragyogó tornyai 's kúpjai tündöklének-ki; míg balrul a' hegyek' lábainál, a' Duna 's Tisza-közti lapály, csöndes faluival, az elláthatlan tavak' 's nádasok' öléből mintegy kibájoltatva, tündéri alakban kékült felém. A' két fasor közt, csak hamar Ujvidékre jutánk.

Német utcza-fölirásai alig engedék hinnünk, hogy Bácsmegye' magyar kebelében utazunk. A' bolti 's müvészi szerb- 's németfölirásu czímerek 's czégérek közt, nemzeti nyelvüt hasztalan keresénk, 's fájlalók, hogy a' magyarodás' hajnalsugári még ide olly gyéren hathatának. Te jutál eszünkbe, te nemzetileg serkenő Temesvár! te koszorúja alföldünknek, hol a' nemzeti ohajtások, tendíszedül 's méltó példaul, a' roppant paloták' árnyékos hüsében sem fagyhatának-meg! Az 1751 óta sz. kir. várossá lett Ujvidéket szerbek, németek, egy két magyar 's

á) Ez Hertelendy Ignácz, torontáli első alispán. Engedjen-meg neve' említéséért ismert szerénysége. Ezzel a' jelennek 's jövőnek tartozánk.

örmény 'sa't. lakja. Lakhelye a' bácsi g.n.e. püspöknek, népszáma 21 ezer lélek; 's a' cath. gymnasium 's a' g. n. e. tud. intézete, só-harminczadhivatalok 's nagy zsidóiskola, diszére szolgálnak. A' cath. örmények itt nemzeti nyelvükön tartják az isteni szolgálatot. Kereskedése élénk, emeltetve a' dunai hajózás, 's a' magyar gőzhajók' létrehozatala által, 's ez időről időre magasabb díszt kezd adni a' váras utczájinak, mellyek közül egy kettő, csinos márványkutjaival 's díszes szentek-szobraival, valóban most is figyelmet érdemel.

Délben a' „zöld koszorú" vendéglőház Tivolijába szólita-le a' pinczér. Egy, tornáczból alkalmazott keskeny terem, egy pár czitromcsemetével 's virágcseréppel piperézve, volt az említettem Tivoli. Édes Gyurim! minden inkább volt ez, mint Tivoli; és ez épen ugy nem: mint sok hazai casinónk nem az, hol közönségesen, mint majd minden hazai intézetünkben, el van vétve a' főczél. Campagna di Roma' illatos égalja! ha hallod ezt, csöndesülj; fölséges díszedre, a' zöld koszorúi —árnyékot nem vonhat. Ah mikor leszünk már eredetibbek!? Derék hangászkar élénkité az ebédlő társaságot, hol, valamint az egész városban, csak igen gyéren zenge a' nemzeti hang. Ah milly andalítólag enyelgének a' magyarhangok gyászvidor szférái a' hangszerek' üres kebleiből, mintha a' végzet e' bús hangokat azért hagyta volna meg a' magyarnak, hogy százados álmaiból is, szelíd kézzel ébressze uj életre. Bízzunk 's tegyünk! Ujvidéken derék fürdőket láttam a' Dunán, láttam a' polgárok' csinos lövészházát, 's a' lőczélok között néhány nemzeti irással díszlőket is csudáltam. Több külföldi ujságlevél között mohón nyultam az egyetlenegy magyar 'Hazai Tudósítások' után, de e' lap, utólsó száma volt az elenyészett fél évnek. Itt akadt kezembe először a' görög-ujságlap, görög- és német textussal 's Athenében nyomatva.

A' hajóhidon átsétálék az Ujvidékkel szemközt fekvő Pétervárádra. Sötétzöld, kiálló 's itt ott fejér mész-erekkel fölváltott magas bazalt-kőszirteken nyugszik a' felső erősség, 's ennek lábánál az alsó, három zsinór-egyenes utczával, felig körülölelve a' Duna' szőke habjaival, 's három rendbeli kemény sánczczal biztosítva, a' Duna' jobb partján, mintegy 4000 lakossal. Szédülve pillanték-le a' vár' egyik szegletéről, a' hajókkal megrakott ősz Dunára, a' kameniczai szép kertre, futaki kastélyra, a' magasabb szerémi hegyekre, az alattam elterülő termékeny rónaságra; bámultam az emberi elmének e' remekmüvét, díszes fegyvertárát, föld-alatti titkos mínájit, 's a' tábori szereket, mellyek a' haza' védelmeül ide halmoztatának. Itt volt tehát édes Gyurim! a' mint hiszik, Acumincum romai gyarmat, melly a' népek' vándorlásakor lerontaték ugyan, de a' magyarok által ujra fölépíttetett. Gondolhatod: mint doboga itt szívem. Mohács' bús térei felé pillanték épen a' magasról, 's eszembe juta, hogy épen az 1526ik év vert Pétervárádra is török-rablánczokat, mellyek csak az osmanok' eltüntével, 1687ben hullának-le. Sohajtva emlékeztem-vissza e' sokat szenvedett haza' viszályira, 's nem feledém a' visszavonásokat, mellyek egykor átok gyanánt terhelék hazánk' vérgőzben borongó vidékeit. Szemeim előtt lebege az 1716ki év. Mintha láttam volna, Eugen' 60 ezer főnyi tábora mint rohanja-meg az ujvidéki síkrul Haly törökvezér' 150 ezerét, 's vérben fagyban mint hagyja azt Pétervárad' kivívott véres falai alatt. Itt esék-el — gondolám — a' hős Haly, elborítva halálos sebekkel; ott vonaglék Mehemet a' jancsárok' híres agája 6000 kontyossal; amott vonczolák — képzelém — miéink a' 164 álgyut, mellyek Eugen' seregéből, 4000 hőst terítének a' gyásztérre. Pétervárad, a' magyar birodalom' első osztályu erőssége, a' hasonnevü katonai végvidéken fekszik, 's a' nevét viselő ezered-fő, a' tótországi hadi kormányszék', katonai kormányozó', hadi biztosság', éléstár', hadi pénztár', postahivatal', 's nem rég még a' katonai följebbvitel' törvényszékének is helye. A' kivánczsiság, sok föld-alatti lépcsőn vezete-le a' vár' némelly üregibe. A' várnak födött lépcsőjü utján lehaladva, visszajövet, a' hídmelléki lugasban állapodám-meg, hol a' pétervárádi katonai hangászkar lepett-meg gyönyörű hangászatával. Pétervárad' 's Ujvidék' feselő virágait itt egy tömegben látni: a' szemnek szép diadala. A' müvelt világ' illy csínos külsejü csoportozatira visszaemlékezni, édes ohajtozás nélkül nem lehet, 's ujabb adat arra: hogy még is csak szép az élet.

A' sok járáskelés teljesen eltikkasztott. Holnap Slavonia felé szándékozom, 's onnan — meglehet — Belgrád felé. Akkor többet. Addig is Istenhozzád! *Bárány Ágoston.*

(Folytatása következik.)

AZ ÜSTÖKÖS, HAZÁNKBAN.

Honosink közül sokan rettegve várák a' Halley nevü szép üstököscsillagot, midőn az, october eleje' egyik estvéjén, honunk' szélén, egy csendes falucska' zsúpos végháza' piczi ablakán, illy szókkal pillantabé: „Kukk kukk! él-e még az öreg gazda?" — „Jaj apjok! valami sápadt ábrázat kiáltoz-be az ablakon 's kérdi, ha él-e még keed, csak szaporán ki elibe, 's mondja neki, hogy már nem él keed, meg

hogy senki sincs itthon; az istenfijáért, be ne bocsássa keed" — mond a' megrettent gazdáné, az ő 76 évet rég tulélt kifelé biczegő férjének — ki épen akkor beszélé-el háznépének azon szomorú jóslatot, mi szerint a' közelgető üstökös a' sáros világot szándékoznék egykicsit megfürészteni. „Jőj-be istennek áldott küldöttje! mit állasz itt kün, vagy tán elfelejtetted már, hogy a' magyar kilincs záratlan a' becsületes vendég előtt?" — rebegé a' szíves agg, magas vendégének; — 's egyszerü, de annál szívesb vendégszereteti nyájassággal alacsony hajlékába bévezetvén, asztalához ülteté, 's míg Sára, a' magához tért anyóka, kövér csirkéit vacsorára elkészíté, egy kulacs tavalyi bor mellett, — kenyér, tej, vaj sőt méz is levén az asztalon — vigan kollátziózgatának, következő dialogust folytatva:

Üstökös. De ugyan mondd-meg nekem édes öregem, hogy ösmerél mingyárt rám, 's mint tudtadmeg, hogy én vagyok, mikor olly rég nem látók egymást?

Gazda. Oh! édes, nemzetes, magas Üstökös uram! azon egy cseppet se csudálkozzék kigyelmed, hiszen rég hirdetik már a' magyar ujságok eljövetelét, még pedig egészen erre az időre; azért tudtam én mingyárt, mihelyt szemébe néztem, hogy ki legyen kigyelmed. Hanem az igaz, hogy ezután már jobban is hiszek ám az ujságoknak; mert mi tagadás benne, biz én ekkorig csak ollyan kalendáriomos porófétáknak tartám ő kemeket, de már látom hogy korónikásoknak is be illenek; mert ha nem egyszer, de másszor csak beüt, a' mit jóslanak, vagy jövendölnek.

Üstökös. Magyar ujságok! hát már több is van egynél? ezt ugyan soha sem gondoltam volna! És még falutokban is lehet ujságot látni?

Gazda. Micsoda? Lehet bizony, nem csak látni, de olvasni is, pedig hármat egyszerre. Van nekünk igen derék papunk, annak jár egy, Tiszttartó uraméknak másik, feleségének a' harmadik; ezen kivül meg a' fölséges ur isten olly jó földesurral áldottmeg bennünket, hogy a' mellett, hogy minden esztendőben, mikor iskola-mesterünk examentumot tart, gyermekeink közül a' jobbaknak, kinek könyvet, kalapot, kinek szűrőcskét, vagy csizmácskát, kinek meg pénzecskét osztogat személyesen maga; még községünknek holmi hasznos könyveket is küld majd minden esztendőben; héj! pedig ennek van ám még igazi haszna, mert már most a' vasárnapi délutánt koránsem töltjük ám a' kocsmában, hanem otthon olvasgatunk háznépünk előtt; e' felett én meg, mióta az esküttséget erővel rám tolták, hébe hóba, csak befordulok tisztelendő, meg tiszttartó uramékhoz egyegy kis ujságtudakozódás végett; azután csak hall az ember holmi egyetmást, meg egy kis tudálékosság is csak ragad az emberre, a' mint tán meg is tetszik rajtam egy keveset. Hanem költsük előbb el, a' mit jó feleségem sebtibe kotyvasztott, 's ugy beszélgessünk tovább.

El is költék a' jóizű vacsorát, melly főtt és sült csirkéből álla, és szájukat szépen megtörülve, a' kulacskát egymás' egészségeért meg-meghúzva, tovább folytaták beszélgetésiket:

Gazda. Megtisztelem becsülöm édes csavargó zarándok uram! de meg ne nehezteljen, mondaná meg nekem, miért van most ollyan sovány és halovány állapotban? minden bizonnyal sovány országoknak kell azoknak lenni, a' merre kalandozott kigyelmed, úgy-é?

Üstökös. Az országok csak maradhatnának, hanem a' nagy és sebes utazás okozza kellemetlen színemet; mert látod édes öregem, az én utam olly sok millió meg millió mérföldre terjed, hogy én azt teneked könyvnélkül ki se tudnám mondani, és ezen hihetlen nagy utat, sokkal sebesebben kell megtennem, mint hazátokban bármellyik megye' forsponthajtó hajduja; 's azért sokszor enni sincs időm. ——— Ámde jó öreg, egy sötét felhő épen most huzódik-el mellettem, fényemet elfogja 's többé nem enged beszélnem veled. Tehát most Isten hozzád, élj tovább is azon egyszerü, de boldog megelégedésben, mellyben találtalak!

Illy szovakkal bucsúzék-el meleg kézszoritásával alacsony gazdájától a' magas vendég 's másnap utját egyenesen honunk' szivébe, Budapestre folytatá. *L. Pál.*

A' SAINT-JUSTI KOLOSTOR.

Közel Plancentiához, Estremadura tartományban, emelkedik-föl a' saint-justi kolostor, külalakja nyomorú. A' puszta épület' fejér falai azon lejtős ligetektől, mellyek környezik, akként különböznek, mint sötét-színü posztótul a' fejér halotti-lépel. E' kolostor egy kis várhoz vagy olly börtönhez hasonló, mellynek közeléből minden emberi lak számüzetve látszik lenni, 's már csak megláttára is szorong a' kebel 's a' szív' verése elakad. A' fáknak, mellyeken szél suhog keresztül, egyhangú moraja még inkább neveli e' bús magány' komorságát. Érzi a' halandó, hogy itt csak ugy választhatna lakást, ha mind azon kötelék, melly őt a' világhoz kapcsolta, már megszakadt, 's minden remény és hit, melly az életet könnyüvé 's édessé teszi, elenyészett.

Egy estve, három vagy négy komoly és sötét arczu személy' kiséretében egy férfi érkezék ide. Teste nem annyira öregség', mint fáradság' 's bajok' terhétől látszék roskadtnak. A' pompa 's fénynélküli

kisded kiséret, senkitől észre nem vétetve, jött Burgoson keresztül; alig lépett csak egy polgár is hajléka' küszöbére, hogy e' vándorokat elmenni láthassa. — A' férfi elhagyá gyaloghintóját, kopogott a' kapun 's beboesáttatni kivánt. Azután titokteljesen megsugá nevét a' kapusbarátnak, 's ez a' nehéz 's alacsony kapu' csikorgó sarkait azonnal mozgásba hozta. — A' magas termetü idegennek a' keskeny bolthajtás alatt meg kelle félkopasz fejét hajtania, mellyről fönséges nagyság' vonalmai sugárzának-elő. A' szemközt jövő apát áldását adá az ujdon-érkezett baráttársra; ez pedig olly alázat-teljesen hajtá-meg magát, mint a' legutólsó növendék; megcsókolá a' földet 's imigy szóla: „Meztelen jöttem anyám' méhéből, 's meztelen fogok hozzád minden embernek közanyja! visszatérni.“ — Ezután elfoglalá kisded teremét, 's az ebédlőben, asztalnál, a' legutólsó helyre települt, mikép legifjabb ujonczhoz illik. — Másnap reggel, végzett imádság után, a' kertbe ment, hol napi munkája ki vala jelölve, ugymint: hogy ásóval bizonyos darab földet müveljen; 's ő hallgatva, engedelmesen 's egyedül fogott a' munkához.

E' szerzetes-társ fölött, kolostori eskütétele után egy évvel, ünneplék a' halotti szertartást, fekete posztóba burkolván őt 's hamura fektetvén, mint ez Spanyolországban hasonló esetekben maig is divatoz. — Két évvel kolostorba-lépte 's néhány nappal eskütétele után sept. 21kén 1558 megholt ezen ismeretlen barát, töredelmes bünbánással és hamun feküve. — Ezen férfi, míg a' nagy világban élt, Vdik Károly császár nevet viselt.

GYÓGYCSEPPEK.

Barátom! főbe lövöm magam', ha hugod' kezét el nem nyerhetem — szól hevesen egy kicsapongó gazdag nőszülendő uracs egyik jobb barátjához. „Azt ugyan dőreség volna tenned barátom — válaszola ez — hanem, ha olly jó lélek' elnyerhetéseért, valami jelest akarsz tenni, lövöldözd-le inkább hibáidat, 's így hamarébb reméllheted kivánságod' teljesülését.“ — Mit? hibáim' lövöldözzem-le? — micsoda fonák gondolat ez! Hát van énbennem hiba? vagy ha van, nem fedi azt születésem, gazdagságom? nem pótolják-ki jelességim? — „Megengedj, nyiltan kell szólanom, mert barátod vagyok. — Bátyám előtt némelly hibáji a' fiatal embernek nem hibák: ellenben némellyek nemcsak hibák, de hibáknál is nagyobbak, 's az, kit illyenek terhelnek, akármilly gazdag legyen, vője ugyan nem lehet. Nem hinnéd barátom, mennyire ismer ő minket fiatalokat; — csak hallottad volna minap, milly érzékenyen festé-le előttem a' mai ifjuságot, 's ennek hibáit rendrül rendre mint tudja! Azt mondá többek közt: ő úgy tapasztalja, hogy az ifjukor' három legfőbb czímere, u. m. a' vallás-iránti melegség, a' szemérmesség, e' viruló korunk' szép koronája — 's a' munkásság bucsuzó félben van, elannyira, hogy azon számos ifju között, kik házát látogatják, alig talál egy-kettőt, kiket e' három szerencsés tulajdon ékesitne. Hej, pedig vajmi sok rosznak szülőanyja e' háromnak hijánya.“ — Ej! minek a' hosszú predikátori leczke? — ifjukorában bizony bátyád sem volt jobb a' diákné' vásznánál; — mond fölsemvevő tettetéssel az elszomorodott. De azért a' legközelebbi tisztujitószék' alkalmával hivatalt vállalt, 's kicsapongásait szerénységgel-váltá-fel, sőt még ahitatoskodást is gyakorla.

„Hát te semmiházi, hol ógyelegsz, miért nem tartod körültem orrodat? — kurholta Ákos urfi, mátkája előtt inasát. — „Hisz itt vagyok én tens uram mindig, csak a' házi inassal beszélgettem egyrül másról, — felele nyiltan az alföld' fija. „'S valljon szabad é tudni, miről folyt a' beszéd?“ — kérdé gyengéd mosollyal a' hölgyecske — „No, csak szaporán, ki vele, ő nagysága parancsolja“ — szól völegényi tekintettel a' nőszülendő ur, tétovázo inasához. „Hát a' többi közt tudakozám Ferencztől: miért szokta a' nagyságos asszony, valahányszor ide érkezünk 's mikor uram már bement, az udvaron ezt kiáltozni: K l a p c z i! d o l i b e r i u. Azért, — mondá Ferencz — mert ők formaruhát csak akkor öltenek, ha vendég érkezik, 's addig ki fát vág, ki kályhát fűt, ki meg a' marha körül van; 's ezen jelszó annyit tesz, hogy 'le a' szűrkankót, fel a' paszomántos frakkot.“

Az úrfi nemcsak csudálá e' fényüzési különös gazdálkodást, hanem további lépése iránt gondolkozóbbá lőn. 'S hát még a' szegény kisasszony, milly nagy fejfájást szinlett, csakhogy zavarodását titkolhassa! *Lukács Pál.*

APHORISMA.

Az emberek mindnyájan egoisták vagy is önszeretők, egyik kisebb, másik nagyobb mértékben; az egyik pőrén jártatja önszeretetét, a' másik palástkát akaszt reá.

REJTETTSZÓ.

Öt betü: illik pipára,
Illik helység' tanácsára.
Végső nélkül mérték' neme.
Az egészet visszafele
Ha fordítjuk: udvarinkat
Zárják és nagy városinkat.

Uj Bazsról P. S.

A' 87dik számu rejtettszó: Szalma.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

89. szám Pest, november' 7kén 1835

ÁLMAK.

„Édes alunni, de igen nehéz ébren lenni!"

Ez való, sőt még hozzá tehetni azt is, hogy könnyü az alvás, — az ébrenlét pedig néha kellemetlen.

Könnyü az alvás, mert egyébbe nem is kerül, mint lefekvésbe, 's érdemei: a' jól elkészitett ágy, mellyre a' világon ezer készület van, ugy hogy akár a' fél emberiség elaltassék, — 's a' gondtalanság, melly a' jó alvókat természeténél fogva hiven követi. De nehéz az ébrenlét, mert ekkor az embernek néznie is kell, pedig a' néző nem mindig a' legkedvesebb tárgyakat látja; hallania kell, pedig a' halló nem csupa örvendetest hall, és mozdulnia kell, pedig a' mozgás — kivált az alunni szeretőknél, valóságos kín. — Itt van némikép az ok, miért szeretnek az emberek annyira álmadozni. Kevés van, ki a' valóság' komoly képétül vissza ne borzadna, ki azt kedvese gyanánt ölelné, ki benne gyönyörét találja. — A' valóság igen meztelenül mutatja az életet, göröngyeivel, hijányival, szegénységével nyomoraival; 's az életnek ellenében mutatja a' neméletet, az elhamvadást, midőn az agybul kihalt az öntudás, midőn a' kebel érzései kienyésztek.

A' gyönge ember megretten e' képektül; a' félénk nem mer ellenharczolni. — Göröngyökre akad pályáján 's nyugott szivvel hagyja magát zökkentetni, — sima pályárul álmadozva, mellyen valaha majd haladhat. — Hijányokat lát itt is ott is, magában és kivüle, közel és távol, multban és jelenben, — 's álomlepelt bocsát szemeire, hogy ezek be nem érkező jövendőt teremtsenek-elő, hijánytalant, noha hijány nélküliség nem mulékony időnk' dolga. — Szegénynek találja a' nemet kebelnyugalomban, észhaladásban, erőkifejlésben, szegénynek mindenben, a' mi után vágyik 's a' mit rendesen el sem tud érni; — és álmot javasol, egy olly korra álmadást, midőn minden szegénységnek vége szakad. — A' merre néz, nyomort is vesz észre, sokat magánál, nem kevesebbet egyebeknél. Az ott szüléji, ez itt önhibáji miatt sinylik; azt a' természet' csapásai, ezt az emberi társaság veri; — az, melly előtt mindenki' boldogságának szentnek kellene lenni. És ő szemeit behunyja 's álmodik ollyan helyet és időt, hol a' nyomor messze ismeretlen. — Mikor pedig az élet' ellentélére gondol 's az elhamvadás' azon állapotjára, hol az érzékek' erői kihaltak 's az agyban nincs többé felfogó 's összehasonlító hatalom, — akkor megszörnyedve temetkezik-be álmaiba 's lázhevében érzékfölötti dolgokrul beszél, mellyeket azonban egyig érzékei által szedett-föl.

Ah! ezen tehetetlen emberi faj, ugy látszik, csupa álmokra termett, hogy a' valót ölelni ne tudja soha 's csak a' mult és jövendő árnyékképeivel bajlódjék. Mi épen nem vagyunk a' jelen' fijai; a' multakat ezerszer fölhányjuk 's belőlök okosbak még is alig leszünk; a' jövendőben mindent végre hajtunk, azon egy hiba mellett, hogy holnapunk mára soha sem változik.

És ha utóbb kérdeztetünk: mi az élet? — kénytelenek vagyunk felelni: „álom, mellynek képei az utólsó szívütéssel szétlebbennek!" — „Éltem! — igy szólhatsz agy-erőd' elzsibbadtával, — 's keresém az igazság' napját, de nem találtam. Kutatám a' dolgok' belsejét, 's azon idomzó erőt, melly minőségök' bélyegét rájok nyomja, de csak a' kéreg' tüneményeinek látásával kelle beérnem. — Akartam örülni embertársimmal: de poharamba mindig üröm vegyült. — A' barátságnak tiszta tömjént gyujték: de tiszta illatot soha nem kaphattam. — Érzék szerelmet is leány, haza 's emberiség iránt, de vele a' leányt hamuvá égetém, érte a' hazától kicsúfoltatám, vele az emberiség' javát elő nem mozdítottam. — Teremték magamnak erényképet, boldogságforrást, örök mennyországot, de erényképem' mások kinevették, üdv-forrásombul ezer baj szivárgott 's örök mennyországom kerész-szárnyon épült. Nyáron tavaszrul 's őszrül okoskodtam, őszszel munkáim' gyümölcsét akarám szedni: de okoskodásomat megszégyenité a' gyümölcs-hijány. — Ah! az utólsó pohárhoz akarék most nyulni, de belőle buborékgolyó emelkedett. — Erre ülök-föl! Jó éjszakát föld, én meszsze, meszsze utra indulok!

Nem szép álmak é ezek, 's nem ugy vagyunk é velök, mint az éjjelünkbeliekkel? Ha szépek, örvendünk emlékjükön; ha rútak, valótlanságukon tapsolunk. — És eldődeink e' részben is előjáróink voltak: bő példát mutattak az álmadozásra. Melly szépek lehettek Sanchuniaton' álmai, 's szerinte melly szépeket álmodhatának milliók!? Kár, hogy egészitőül szolgálandók a' többiekéhez. — Ki nem ösmeri a' kedves Zoroasztert, a' szeliden álmadót, — álmadót, hogy napunk azon istenség, mellytül termékenyitő erejét kapta a' föld, hogy füveket és állatokat teremjen, az emberrel megnézesse a' szép világot, és imádságokat csaljon-ki keblébül, melegen emelkedőket a' csillagos ég felé! — De ki nem tudja, hogy állitásai csak álmok?

Görögh'on' égaljával kiösmeretlen? Ki nem látá Zeüsz' oltárán égni az áldozatot? Pallás-Athene' ajakirul ki nem halla bölcseséget ömleni, Apollo' idegzengésére ki nem hallgatott, melly Deukalion' magzatait egyesíté az olymposziakkal? Küpris-cytherea' kebelén ki nem látá játszani Eroszt, pajkosan nevetőt Aphroditére, kinek kebeljegéről tompán hullottak-le nyilai? — De ezek is csak álmok, csalékony álmok, az idő' szürkültével elreppenők! — És ki nem kutatkoznék tovább Görögország' szép ege alatt? Virágokkal gazdag hon az, 's minden kő, minden szikla, dicső emlékek' maradványi benne!

Itt zendültek-meg Homerosz' énekei, — Olymposz' minden lakosinak tiszteletül. Itt istenité-meg a' halandóság' gyermekeit Pindarosz; Sophoklesz' lantja itt teremte magának szinvilágot, gyönyörködtetőt hatalmas erényekkel, megrázót a' nyomoruságban, elijesztőt a' vétkekben. Respublicáját itt álmodá Plato, 's hajh! szép álmaiert itt halt-meg Szokratesz. — De ki számlálná mind elő azon álmakat, mellyek Görögország' fijait erényekre tüzelék. Ki mondaná-el azon nagy tetteket, mellyeknek tanúja volt Hellasz? — Eltüntek ezek könnyü reggeli álmakként, 's mi álmadók búsan gondolunk reájok.

És kerdezzük magunkban: miért olly gyarló az ember, kezeinek minden munkájival együtt? miért jár az idő, melly halhatlanságunk' épitvényeit leporhasztja? — Ugy volt ez mindig 's ugy marad mindenha. Kezeink' teremtvényei elenyésznek; álmainkat az utókor kineveti, mellyekben az egeret elefántnak néztük, az egyet sokszoroztuk, és szemeinket fejünkből tagadók-ki.

És bár az álom mind ártatlan volna! Bár tündérképeiért az ember csatákra ne kelne-ki 's ne ontana vért, melly nem a' föld' festésére adaték az erekbe, hanem hogy ott az életnek forrása legyen, 's az élet által minden boldogság' anyjává.

De az ember árnyat üzve, embertársait is üldözi. Nem elég, hogy a' mindennapiért örök küzdésben van a' világgal, hanem véleményeket is állítföl, be nem bizonyíthatókat, mint mellyeknek az érzékek nem szolgálhatnak tanujial, 's ezeket vassal tolja másokra, hiendőket és vallandókat, minden legkisebb átlátás nélkül. — Az illy hadak álomként hangzottak-el a' multban: Görögországéi a' lenyomó Roma ellen, Brutus és Cassius' vértusája Octaviussal. A' keresztes háború szörnyű dolgokat mozgata; viszsza akará Istennek szerezni fija' szent földét, Jeruzalem' falainál ezrei' vérét ontatá-ki — 's a' szent álmok teljesületlenül repültek-el. Sion' teteje mór (Maur) uralkodásnak hódola.

És Salamon' templomán ma is a' félhold uralkodik, vérengző álmaknak szörnyü tanúja. Egy ember — neve Mohammed — földi füleivel égi hangokat vélt hallani, testi szemeivel lélek-alakot, Gábriel arkangyalt, vélt látni, — és kiindult, hogy állításait az egész világgal elhitesse. — A' nyomorú és csalárd! — Szörnyü épületét millió leöltek' csonthalmira alkotá, a' váltig embercsontokkal foltozandót 's vérrel és könyűkkel festendőt be, melly azonban roskatag alapjárul előbb-utóbb ledülend, ezereket temetve magával sirba.

Vajha minél kevesebben lennének közel romlásánál. — Mert a' nagy tömegek, álltokban ugy mint hulltokban veszedelmesek! A' kunyhó 's a' sátor senkit nem ver agyon. Lebontja a' szél, eldönti a' földrengés: lakóji sértetlenül nevetnek. 'S könnyen ujra rakható. —

Azért jobb is kicsinyt álmadni, mint nagyot: apró szerelmeket, kis játékszíni reményt, nyelv-előmenetelt, ész és jogfejlést!.. Ah ezekben lassan kell menni, — a' nagy remény igen ártalmas; tünő alakja után vágykórság és czélszenv maradhatna hátra.

Mert a' végső végnél, midőn a' sír koszorúz mindent, mozditványt, tüzet, erényt, nagyra törekvést, hűséget 's önfeláldozást, és magát az életet; mikor látjuk, hogy mi porszem akaránk iránylökést adni a' földgolyónak, de kaczaj követe bennünket, 's a' pillanat' emberei jobb részt választottak: akkor mindegy, akármit álmodánk, nagyot vagy kicsinyt, mára vagy örök évre szántat; — mindegyike nyugalomra fekszik velünk. *Vajda*

VÁNDORPÁLYÁM.

(Folytatása.)

(M. Gy. Barátomhoz, — Zimony jul. 15kén 1835.)

A' viranat' első lángjaival indulánk-ki Ujvidékről. A' pétervaradi alsó váron 's a' lajosvölgyi külvárason keresztülhaladva, kocsink a' regényes hegyoldalon, 's jól müvelt szőlők mellett zörgött-el. — A' szőlők között a' várkormányozó Siegenthal-féle, elhalmoztatva mindennel, mit az ipar 's müvészet alkotni képes, mint a' legszebb olasz villa, pompázott. Egy rövid óra' multával, a' hegyek' lábainál, a' dunaparton völgyben feküvő Karloviez tünék szemünkbe, a' roppant g. n. e. érseki, 's egy más cath. templommal, 's a' karloviczi frigykötés' emlékével. Mintegy 6000, többnyire g. n. e. lélek lakja ezen, a' pétervaradi katonai kerületben fekvő várast. Az elhagyatott alacsony, majd nem kerittetlen érsekilak ezélirányosabbra vár. A' város

hegyen, völgyön, hegyoldalon elszórtan hever. Épületei 's utczáji nem érdekesek. A' görög seminarium 's gymnasium 's fiókposta említést érdemlők, vörös bora pedig, 's kivált jó ürmöse, ismeretes a' hazában. Itt kötteték köztünk 's Orosz-,Lengyel-, Törökország 's Velencze között 1699. jan. 26kán béke, angol 's hollandi közbenjárás által.

Most nyilt-meg szemeimnek egy szép világ. Karlovicz mellett a' szerémi meredek hegylánczolatokon vitt-keresztűl utam, hol a' határnokok épen a' szilárd töltések' készítésével foglalkozának. Visszatekinték még egyszer a' hegygerinczekről hátrahagyott ösvényemre, 's ezer változatban tündérkedek előttem a' szép természet. Lent a' teknő-alaku 's szőlőtővel hímzett hegyoldalok, az elzárt 's most kellemöktárt kies gyümölcsös karloviczi völgyek, csörgő patakcsájikkal, alább szőke Dunánk' tekervényes tükre, gyönyörű szigeteivel, megaranyoztatva a' kelő nap' sugáritól; oldalt Péterváradnak a' korány' bíborszinében mosolygó ormai, szemközt a' sajkások' életdús kerűlete, föl-föltünő tornyaival 's falvaival festői kellemet varázslának a' szem' elibe, 's a' távolban, mintegy sivatagban, Torontálmegyének áldott telkei, a' korány' ragyogványival küzdő gőzkörben, varázspárásatok közt sötétlének.

Így haladék tovább, a' régi Pannonia' kebelében, 's átlépve a' hegyek' csúcsain, árnyékos völgyek, lejtők 's a' tájnak örökös változási közt, Krusedol helység nyitá-meg szerémmegyei pályámat. A' különben heves nyári nappalokat hűs etéziák, 's ama' szép lugasok enyhíték, mellyek itt egész megyében, az országutak' két oldalán díszlenek, 's mellyek, az egyébként is angolkert-alakú megyét, még kiesebbé bájolják. Krusedol maga is egy g. n. e. monostor' birtoka. Halmok, völgyek 's egymást váltó lejtők között kigyódzik innen az ut Szerémmegye' szivébe, 's a' még itt többnyire rozszsal vetett földek', 's mosolygó gyümölcsösek', 's illatos völgyi réteknek ezen évet kitüntető gazdag áldásai közt, a' róna felé vonúl mindinkább az ut, míg jobbról Szerémmegye' aranygerézdü bérczei, hosszu füzérben nyúlnak-el a' tekintet előtt. Valóban édes barátom! e' hegysorokat ama' szebb tájak közé számlálom, mellyeket eltemben valaha láttam. Probus és Traján 's a' t. császárok, a' mint tudod, többnyire e' tájakon élék-le vidorabb gondjaikat, azon időszakokban, midőn a' hires Acumincum', Syrmium, Siscia', Singidunum', Bassiana', 's több pannoniai város' palotáji, magas díszben tündöklének még. Most ezeknek omladékit is, többnyire hijába keresnéd. De ama' gyémántgerézdek, mellyek a' szerémi hegyek' szőlőveszszőjiről csüggenek, feledhetlenekké tevék egykori uraikat. Ama' hegyek' lábainál ezek helyett, valódi regényes alakban 's egymástól kellő idomzati távolságban pillognak-ki, a' ligetek' gyönyörű öléből a' g. n. e. mintegy 12. monostor' csillogó vörös tornyai, czélszerü épületei, jámbor lakosokkal biró helységei, mellyek közül a' gergetegi közöttük a' legdúsabbik — figyelmet érdemel. Ezen szép hegykoszorú' közepe' táján, Verdnik helység fölött áll még most is egy magas rom. Ugy áll az ott, mint gyöngypártája a' sziklának; de ugy is áll az ott: mint egy varázsvesszejű tündér, melly a' tetőrül a' hatalom' szózatit dörgi-le a' mélységbe. A' népmonda ezt Traján' mulató kastélyának tartja, 's Ravaniczának nevezi.

Az Odeschalchi herczegek' birtoka álla majd előttünk, Ireg nevü város, a' völgy' emelkedettebb részén, templomokkal, kaszárnyával, 's inkább vendégtolójával mint fogadójával. Szép sükerrel divatozván e' megyében a' selyemtenyésztés, itt áll a' megyének selyemgombolyító, tágas és emeletes épülete is. A' tenyésztés' ezen ága szerzi meg a' szerémi pórnép adóját. Vajha ezen haladás is több sükerrel járna a' honban, vajha ne tartoznék ez is ajtatos ohajtásink' legiói közé. Midőn ezeket fontolgatom, elnémulok 's káros egyedárosságink jutnak eszembe.

Illy gondolatok között, 's még egy pár apróbb lejtő 's helység után, Nagy-Radinczét értük-el. Itt már Szerémmegye áldott rónává alakul; 's most kivált tenyészet' gazdag áldásai virúlnak rajta. Vidám hangok zengének füleimbe minden felől, a' szép kalászrendek között, 's Szerém' hajadoninak népdalai szinte életet látszának önteni a' munkásokba. Többnyire ugy nevezett móbában dolgozának, segitve t. i. egyik a' másiknak. A' fejér 's égszínü örömlobogók, még távolról ábrázolák az egyesülés' szép munkáját, 's az egyetértését, melly csudákat képes müvelni. Gondolatimban általfutám itt a' mult századok' viszonyait, által hazám' gyászképeit, hol többnyire csak vérlobogókat láték, de az egyesülés szelid zászlóját ugy szólván sehol. Elmerültömből egy tábla riaszta-föl, melly tudtunkra adá: hogy ismét a' pétervaradi végvidéken utazunk. Kevés idő alatt, Mitrovitz előtt állánk.

Most ennyit. A' hátralévőt Becskerekről veszed. Légy boldog!

(Folytatása következik.)

NEVEZETES UJ ORGONA.

Hazánkban a' jelesb orgonákhoz, mellyekről egy izben már bőven értekezett Társalkodónk, méltó mel-

lékletül tüzhetünk egy legujabbat Budán a' tabáni kath. templombelit, mellynek fölavatása augusztus 30kán tartatott, igen gyönyörü hangászati kiséretel; a' közelebb lefolyt october' 29ikén pedig délután egy ismétlett próbajáték, melly igen méltán megérdemlé az „orgona hangverseny" nevet, intéztetett rajta nagyszámu hallgatóság' jelenlétében. Illető műbirák' összehangzó általányos itélete szerint ezen orgonamű a' legjelesb mind azok közt, mellyek a' testvér két fővárosban Budán és Pesten találtatnak. Már külső alakja is messze felülhaladja az eddig megszokottakét 's a' rajta feltünő architektonikai szépség magas diszt nyujt az egyháznak. Hangzatosztály száma 25, mellyek közt némellyek igen kitünö kellemüek 's a' mondott hangverseny' alkalmakor avatatlan fülek is kiveheték: mi uj 's mennyi báj rejtezik ezen orgona' hangjaiban. Gyönyörü sikerrel járul vele az Aelodicon, 's a' pedaleban az utánzott bombardon. Mi leginkább feltünő minden bel- és külföldi eféle műértő és mükészitő előtt, az egyetlenegy fuvó, melly az egész roppant készületnek életet ad és szavat. Ezen egy fuvóval készitésmód egészen uj találmány, 's mi némileg hizeleghet is hazai önérzésünknek, magyar uj találmány. Focht Ferencz ur Pécsett (atyja Focht Károlynak, azon ifju müvésznek, ki az itt szóban forgó budai orgonát remekképen készitette) vala legelső, ki e' megbecsülhetlen könnyitést az orgona-készitésben fölfedezé, 's azóta fijai, atyjok' jeles nyomdokihoz hívek, folyvást e' mód szerint dolgoznak. E' derék müvész-család Magyarország' egész alsó részét, Tótés Horvátországot ellátja orgonamüveivel, 's mult ősszel nevezetesen egy 16 lábnyi nagyszerü orgonát készitett 40 hangzatra, melly legnagyobb dicséretet 's hirt halmoz érdemes készitőire. Illy roppant orgonamű már rég nem készült az ausztriai birodalomban. Focht Károly ur, a' budai orgona' készitője, szinte atyja mellett szerzé e' műágbeli jeles ismereteit, de egyszersmind tetemesen öregbité azokat külföldön tett jeles utazásival. Ő egyszersmind fortepiano-készitő, 's a' birodalomban legelső hangszeri machinista. (Lakik Pesten Leopodvárosban Marczibányiházban, 9 szám alatt, az első emeleten.)

A' MAGYAR NEM OLLY VENDÉGSZERETÓ MÁR, MINT HAJDAN VOLT.

1828ban boldogult jó atyámmal Arad vármegyéből a' szalárdi savanyúvizre utaztam. N... faluba érvén, atyám imigy szólt: „Fiam! itt lakik N. N. ur, egy régi jó barátom; ő 18 év előtt környékünkön utazván-keresztül, házamhoz szállott 's nálam vendégszerető magyarnál mint idegen utas 10 napig mulatott; eltávoztakor meg kellett igérnem, hogy, ha a' szerencse valaha engem lakföldjére vezérlend, házát el nem kerülöm. Vendégfogadók erre ugy sincsenek, igen nagy jó tétemény lesz tehát, e' jó barátomnál az éjszakát eltöltenünk." — Bemenénk tehát az agg 's feleségtelen baráthoz, de már az utczaajtón kivül hallók, mint szóla kétségbeesés' hangján gazdaasszonyához: Vendég jő Elona asszony! az isten pusztítsa-el; már mindenemből kiélnek. Elona: De nem elég az ahoz; majd kigazitom én, ha az ur ki nem ad rajta (titoknok volt az öregurnál e' házi mobilia); — hisz nem csapszék ez! Gazda: Az istenre kérem kendet, csak hallgasson! Ott van egy font bikahus, főzze-meg kend bő-lére eczettel, hagymával. Igy van az! mikor az ember egy kis jót akarna enni, a' vendég kikapja szájából!" — Mi azonban csak mentünk a' tornácz felé, 's az öreggazda tárt karokkal jöve, atyámat elfogadni, forró csókokkal üdvezlé őt, mondván: „Isten hozta, Isten hozta! nem is vártam! Oh mert annyi vendégem jár, hogy--! — de — de még is megférünk; vigan legyünk, — ó be örülök! Elona! rakasson kend jó tüzet, szivesen lássuk a' vendéget. Jerünk-ki addig a' cselédházba pipázni (mert erdőháton volt); hoztak-é egy kis jó aradvármegyei dohányt?" — Igen is, mondám én, 's az öreg ur megtölté pipáját, mint gyapjus-zsákot szokás. — Atyám nem szokott vacsorálni, — de én mint akkori ifjoncz bevivém uti eleségünket (mert a' tüz csak szüzen égett) 's az uton szenvedett rázás után vacsorálni kezdék. Kinálám a' szigorú öreget: Nem tetszik velem ezen libasültből, fris sajtból N. uram?, mondék Ő felele: Nem ehetem lelkem, egy morzsikát sem. már engem csak olly gyönge ételek táplálnak, mint p. o. a' pirított kenyér, sült szalonnával, 's a' hajdukása 's a' jó veres hagymás paszuly; — mert ugy megfőzi ez az én Elonám, hogy a' szolgabiró is megehetné! — De még is, no, no! eszem barátság' kedviért; mindig hallottam: ki utasokkal eszik, az áldozik." — Egy pipaszó után Hágár ágyat vete 's mi lefeküvénk; de atyámat fölébreszté a' házi gazdának e' harsány szava az udvaron: „Te Pista! te kocsis! a' boglyák közé fekügy, — ezek a' jöttmentek valahogy meg ne dézmálják a' szénát!" — Azonban az utazók a' ház' mostani lakosiban Philemonra 's Baucisra találnak. *Közli Sz.*

REJTETTSZÓ.

Szántóföldeiden, mint áldást, nézed örömmel.
Bár a' fejetlen egész, mint epe, olly keserű.

E.-y. Kocsrul.

A' 88dik számu rejtettszó: Kupak.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

90. szám — Pest, november' 11kén — 1835.

BARÁTI SZÓZAT
A' NEMZETI JÁTÉKSZIN' ÜGYÉBEN.
(Levéltöredék.)

Hazánk' erdélyi széleiről e' fővárosba érkezvén vissza, hogy a' megkedvelt utazás' élveit képzeletemben folytassam, szünóráimban néhány érdekesb utazási rajzolat' áttekintését választám mulatságomul. 'S épen Istria' 's Dalmatia' gyönyörü tájain merengve, csudálám az ó világ' építvényremekeit: Spalatroban Diokletian' roppant palotáját 's a' polai amphitheatrum' nagyszerü romjait, midőn a' szomszéd olvasó-szobában az ujságlevelek' 's hirlapok' érkezte esék tudtomra. Félbenhagyám tehát előbbi élvezetem', mert magyar ujságban valamit nemzeti haladásunkról olvashatni — rám nézve — mindennél édesebb. 'S mit olvasok vala a' Regélőben?: ns Pest vármegye' abbeli határozatát, hogy a' herczeg Grassalkovich ajándékozta telken egy ideigleni nemzeti színház még ezen évben födél alá jutand. Milly érzelem fogta-el keblemet: leirni nem akarom; de talán nem is egykönnyen tudnám elhatározni: örültem-é, avagy busultam; miután a' fönséges Nádor' kegyelmes jóváhagyása leérkezett volna az iránt, hogy a' pesti rakpiaczon csakugyan épülhet nemzeti színház. De csak kimondom: haboztam. — Mit is tehettem volna egyebet, midőn egy részről a' polai amphitheatrum' képétől elfogulva, Nemzetemnek hason-diszű színházat szerényen nem kivánhaték; más részről ideiglenit hosszabb időre keveslék. Miután pedig a' Regélőnek 88ik számához csatolt színház-képet megláttam, búval kevert habozásom tán szünni is kezdett; mert ez, ideigleni színháznak épen nem rút, 's conservatoriumnak eléggé csinos-külsejű. Vigasztalt azonfelül az építés-körüli munkások' 's napszámosok' száma, az időnek olly hosszu szárazság után hirtelen megváltozta, 's a' remény, a' gyakran csaló — édes remény. Vigasztalásom azonban vajmi rövid vala, 's a' remény könnyühitüségemet csakugyan megcsalá; mert az idő esőzés után ismét derűre borult, 's mit kelle a' 87ik számu Társalkodóból értenem: hogy a' föns. nádori telken épülhet ugyan örök-idejű nemzeti színház, de már a' hg. Grassalkovich' telkén munkába vett ideiglenit, kettőzött erővel folytatják; és igy Conservatoriumnak tán hely sem fog jutni, melly nélkül nemzeti maradandó színházat nem reméllhetünk.

Látjátok Barátim! mit szül a' kivánesiság, az utazás, a' sokat-látás. Bezzeg meglakoltam én a' polai amphitheatrum' képének nézdelésiért. Minek is szeretem én a' külföldről annyira tudni, mi diszlik ottan? 's minek azt Hazám' körülményivel olly szívesen összehasonlítgatni? Miért ohajtom annyira hirlapokban olvasni a' nemzeti haladást? és miért ragaszkodom olly gyermekileg e' kis Hazához? Miért születtem e' Haza' keblében, hogy azt annyira szeressem, holott tenni érette 's javára mit sem tudok, mit sem bírok?! —

Azt fogjátok talán mind erre felelni: „hagyjakfel érzetimmel, tegyem meg hideg vérrel mások' példája szerint a' rám-méretteket; azokra bízván a' közügyet, kik annak elősegítésére erővel, tudománnyal 's értékkel is bírnak."

És talán igazat mondotok. Mert ha csekélységemet minden oldalról körültekintgetem, valóban majd nem csigaként vonulok-vissza szűk hajlékomba, csüggedni, 's fájlalni, hogy a' sors egyedül szívet adott, — erő 's hatalom nélkül. — Szólni a' köz ügy mellett, ha tudnék is, köntös hijányzik, melly a' szerény szavaknak füleket nyisson. A' szónoki tehetséget már a' természet is megtagadta tőlem, de ha volna is, körülményim nem engedik vala olly fokra müvelnem azt, 's annak olly tekintetet szereznem, hogy mint fénytelen szónok aranyos hallgatóimat kivánatom szerint bánatra, vagy tettre serkenthetném. Különben is mennyi nyomos szó hangzék-el pusztán századok óta már Hazánkban, a' nélkül, hogy a' hallgatók édes álmaikból ébredeznének! — Tollal pótolnám szónoki hijányomat, de a' ki szólni nem tud 's nem mer, — az tollat se fogjon kezébe. Mert az Iró, ha hízelegve akar czéljára lövelni, a' gyalázatnak undok vétkében részesül; ha okokkal, vagy feddőleg nógatja olvasó közönségét: nevetségnek leszen martalékjává; ha gúnyol: megtámadtatik, sőt üldöztetésétől csak sírja mentheti. — Költészettel serkenteni a' közönséget szint'olly czéliránytalan; mert nagy része a' Lant' hallgatóinak profanum vulgus, 's fájdalom, elmult Horácznak arany kora; most „— ifju nem érez, a' lányka nem ért „— 's hozzá gondolhatnók Vörösmartynak „Magyar költő" czímü remekéhez:

„A' férfi nem indul, az őszt te ne kérd,
Elhamvada rég szivök a' — magyarért."

És így azon csekély részen kivül, melly a' költővel előrehalad, a' többi csak érzéketlen szírtdarab 's a' Muza' szavára viszhangot nem ad. Tekintsetek hosszu sorára ama' tömérdek, részint tudományos és rendszeres, részint költői müveknek, mellyek hazai nyelvünkön csak néhány évtized óta jövének világra; 's hasonlítsátok-össze a' sikerrel, mellyet hatásuk eddig szült vala; bizonyára sajnálni fogjátok munkás szerzőiket és az áldozatot, melly értük 's általok történt — majd nem hasztalan. — Végre példával buzdítanám tettre a' gyöngébbeket, de magam is gyenge erőtelen, csak az erősbekhez ragaszkodom; hatásköröm olly igen szük 's olly igen parányi, hogy benne valakit lekötelezni még csak igérettel sem tudnék, — annál kevésbé pénz-vagy szolgálatbeli adományokkal. — Nem levén ekként sem szónoki, sem költői tehetségem, nem kérkedhetvén tudománnyal vagy ékes tollal, sem kincscsel áldozatokra: mivel munkálkodhatnám szeretettHazám' boldogítására; 's ha munkálkodnám is, mi lenne jutalma, és mi most jutalma iránta ápolt szenvedélyemnek: csüggedés, önérzet, — és a' ti barátságtok, kikkel őszintén cserélhetem-ki rokon érzelmimet.

Hozzátok szólok tehát a' nemzeti színház' veszendő ügyében. 'S hallgatván a' felett: mi haszna leszen a' központi magyar játékszínnek, mi történt eddig érette 's ellene, — miután mind ezt egyebütt bővebben olvastátok, — egyedül azt ohajtám felfödözni Előttetek: milly veszélybe sülyedt a' nemzeti közkivánatnak olly régi tárgya — a' pesti magyar színház. Ti elfogultság nélkül olvasandjátok e' lapokat, jól tudván, hogy én csak a' ti levelezőtök vagyok, a' tiétek, kik nem ragaszkodtok csupán anyagi érdekhez, 's velem együtt érzelgés nélkül tudjátok felfogni, érezni a' szellemi szépet. Hinni is fogtok szavamnak, mint rokon feletekének, ki sokat irtam ugyan levelezési szenvedélyből, de többnyire csak zárt levelkékben, 's egy betüt sem azért, hogy valaha hivatalosan bimbózhassam, vagy levelezhessek. Ezeken felül ösmeritek helyzetem', mellyben engyőződésem' ellenére soha párthoz nem esküvém, hogy tőle akár ideigleni, akár maradandó jutalmat karczoljak magamnak; — mert a' mint mondám, kötelességim' teljesítése után érzelmimért egyedül bennetek lelem a' jutalmat. Elfogultsággal sem vádolhattok, mióta szajkó lenni megszüntem; mert a' tettek' irányát czélostul sejteni veletek megtanultam. Hirvágyat bennem ne gyanítsatok, illy értéktelen megszólamlásért; mert én is eleget láttam: mint tépetnek-össze sajtárusoknál nyomtatványokon a' koszorús nevek; utaztomban pedig a' Haza' különféle vidékein annyi romfalat kérdezék műteremtőjök felől, 's a' dicső hősek iránt, kiktől védetének: és legfölebb elzárt könyv- 's levéltárakba utasíttatám. — Reménylem tehát, hogy hinni fogtok nemcsak ti, hanem mások is általatok. De ne higyetek, tudjatok inkább, és ébredjetek. Ne szalmaláng gyuljon melletekben, ne ideigleni hanem maradandó. A' dolog' állása ez: Budán a' magyar szinjáték folyton tart ugyan, de szinészink' nagy része már költözik; mert télen által nem reméll annyi jövedelmet, melly maradását biztosítaná. Pesten a' városi szinházat vagyonos müértő bérlette-ki hat esztendőre, ki a' szinészeket nemcsak igen megválasztja, hanem azok közül a' jobbakat külföldrül nagyobbított fizetésekkel édesgeti. Magyar szinház kettő is akar épülni: egyik nemes Pest vármegye által hg. Grassalkovich' telkén ideigleniként; 's ez nemcsak emelkedik már, hanem pártoltatik is, különösen a' város által, melly e' napokban 6000 pengő ftot ajánlott elősegítésére olly kivánatból, hogy a' csinosodás a' József-külvárosiakra is terjedjen. A' másik még csak javaslatban van, mellyre, mint a' 87ik számu Társalkodóban érintetik, a' rakpiaczon, a' kereskedő-ház' ellenében ő cs. kir. Főherczegsége Országunk' Nádora a' szépitő-biztosság' utján, mint értesítve vagyunk, olly nagyságu telket, a' millyen szükségesnek találtatik, ajánlott, azon czélból, hogy ez a' nemzeti méltósághoz illő 's maradandó legyen. Kérdés tehát: mellyik épüljön inkább fel a' kettő közül, tekintvén a' lehetségnek minden oldalait, 's a' következéseket, mellyek ebből vagy amabból folyhatnak?

Ha az ideigleni színház a' maradandónak elmellőztével létesülend, minthogy ez nemcsak az eddig begyült 49 vagy 50 ezer forintnyi alaptőkepénzt tökéletesen el fogja nyelni, hanem azonfelül a' terv szerint még legalább 70 ezer forintot kiván: attól félek, hogy kifáradván lassanként a' nemzeti adakozás, a' szinház-épités is majd megszünik; és így még csak ideigleni szinházunk sem lesz. Mert annyi bizonyos, hogy az ideigleni szinházat valamint eddig sokan ellenzék, ugy ezután is nemcsak ellenzeni fogják, hanem arra vagy keveset, vagy mitsem áldozandnak. De ha teszem, tökéletesen föl is épül: hol van még a' szinész-fizetéseknek biztosítéki alaptőkéje? hol van a' Conservatoriumé? ezek olly tetemes summákat kivánnak, hogy, ha csak most rögtön nem gyül-be elég pénz, később hasztalan lesz minden nógatás. És így állni fog az ideigleni magyar szinház, benne olly személyek kontárkodandók, kik Conservatoriumot soha sem láttak; mert valódi müvész csekély dijért 's bizony-

talan fizetésért föl nem lép egykönnyen, maroknyi publicum előtt. 'S ki fog majd járni ezen ideigleni színházba? elején sokan, később igen kevesen, utóljára senki. Míg az öröm-elragadtatás el nem gőzölög, addig majd csak távolabb részekről is átgázolandják müveltebb nézőink a' sarat, de azután, főkép ősszel 's télen, csak a' szomszéd 's néhány magyar lakos veend részt benne, nagy része pedig a' müvelt publicumnak a' városi szinházhoz pártolánd-vissza, mellyben egyébiránt is külföldi híres müvészek fognak játszani, 's melly az alatt mind extrinsece, mind intrinsece terjedend, a' maradandó magyar szinháznak ajánlott telek pedig egyideig hasztalan heverend, azután el fog adatni, és ha eladatott, nincs többé alkalmas telkünk, hanem az ideigleni szinházat leszünk kénytelenek maradandónak átkeresztelni.

Azt fogjátok tán ezekre megjegyezni: hogy az ideigleni fölépül a' jövő nyáron (?); addig gyülhet pénz a' maradandóra, 's azután az ideigleniből Conservatorium alakulhat; tehát csak rajta, épüljön az ideigleni." — Igaz, hogy ezt megtehetné a' nemzet, mert habár az ideigleni 120 ezer ftba kerülvén, tökéletesen elkészül is, azon néhány ezeret, melly ujontai elbontatására, átalakitására kivántatik, nem érzi-meg. De kérdem: minek a' divergentia? főkép hol a' pénzgyüjtés olly bajos, 's az önkéntes aldozás olly ritka szokott lenni; 's minek nélkülezzünk Conservatoriumot annyi ideig, holott az mingyárt a' jövő tavaszon felállhatna, 's addig is, mig a' maradandó nagy szinház födél alá jutand, alkalmas szinészeket idomithatna belé? És minek engedünk a' versenyfutó városi szinháznak szándékosan előhaladást, hogy utól ne érhessük a' nemzetivel? — Én ujolag is azt merem állítani: hogy, ha a' maradandó szinház' épitéséhez jövő tavaszig nem kezdünk, azon tul sem maradandó, sem ideigleni perennans szinházat okkal nem reméllhetünk. Csak úgy juthatunk czélhoz, ha pártolandjuk, mihez a' nagyobb rész ragaszkodik. — Azt már ugy sem reméllhetjük, hogy a' czélba vett ideigleni szinház ez ősszel födél alá jusson; a' budai magyar szinészeknek maradéka télen által csak előbbi helyén fog tengeni, jövő tavasszal pedig sőt nyáron is szinte Budára várhat nézőséget: tehát mi következik egyéb annál, hogy az ideigleni szinház' építtetésével felhagyván, ennek telkén, mihelyt a' föld' fagya kiolvad, Conservatorium-építéshez kezdjünk; egyszersmind a' fhg. nádori telken a' maradandó' alapjainak ásatásához fogjunk. Vajmi szép lenne 1837iki tavasszal a' magyar szinház és börse közötti fasorok alatt sétálgatni.

Mindezért nem veendítek rosz néven, 's kivületek mások sem neheztelhetnek rám, hogy annyira pártolom tervemet; mert noha Hazám $\frac{1}{52}$ ed részének csak egy kétszázezred részecskéje vagyok, de mint némelly tekintetben kisebb törtszámu részecskéje is jogot tartok ahoz szólhatni, mit éldelni is akarok, áldozattal is kész vagyok környületimhez mérve elősegíteni. Áldozatom magában véve homokszemnyi ugyan a' megkivántató egészhez, de ha Ti is, kikhez egyedül szólok, mindnyájan követni fogtok 's ha azok, kik nálunk ezerekkel többet birnak, szinte körükhöz mérendő arányban áldozandnak, a' maradandó nemzeti szinházban 1837ikén örömrészvéttel láthatjuk viszont egymást. Hogy pedig figyelmeteket tovább ne fárasszam, imhol nézetim, tervem' legkönnyebb kivihetésére:

Valamint minden közintézet, sőt maga a' magy. tud. Társaság is három fő alapon nyugszik, ugy a' kérdésben levő maradandó szinháznak fölépittethetésére is három praemissa szükséges: az 1ső pénz, a' 2ik pénz, és a' 3ik pénz. — Pénz tehát, pénz — és pedig háromszor pénz — bizony sok pénz. „Ehez nagy birtokuak járulhatnak csak, — igy hallok okoskodni egyet közületek, — mi szegényebbek, kikhez a' 87ik Társalkodó tán nem is szól, csak néha mondhatjuk: „van egy kis pénzecském, de a' mire minden nap szükségünk is van." — Még is megtörténik ugy-é, hogy ezen pénzecskéből naponként néhány kis pénzt külön rakosgatunk, 's miután a' kicsi kevéssé nagyobbacska mennyiséggé növekszik, rajta egy két kellemes órát szerzünk magunknak a' munka után. Nem jó volna é tehát, ha mindnyájan, kikhez e' levél szól, velem együtt p. o. egy pörsölyt csinálnánk, és pedig hogy sokba ne kerüljön, csak ragaszpapirosból, 's naponként egy-egy krajczárt (hamingyárt pengőt is) eresztenénk belé a' nemzeti maradandó szinháznak elősegítésére, 's a' röstség felőli vádnak elkerüléseül mingyárt holnaptól kezdve? majd tavaszkor nyissuk-fel, 's körülbelől 120 pengő krajczárt fogunk összeolvashatni, a' mi ugy tetszik 2 pengő vagy is 5 váltó forint. — „Igen bizony — igy fog valaki mosolygva szólni közületek — de mi ezen csekélység 200 ezer pengő forinthoz? még a' nagy világ fillergazdálkodással gúnyolna bennünket." —

Barátim! ne gondoljatok vele, tudjátok-e, hogy Schiller' emlékoszlopára garasonként gyült-össze 20 ezer forint? hányan vagytok összesen tiszta-érzésü magyar ifjak hazánkban? én legalább 50 ezerre becsülöm számotokat, kik ha fejenként jövő tavaszig 2 pengő forintot ajánlanának, már ebből 100 ezer p. forintnyi somma jőne-össze, fele az egésznek, mellynek más felét majd könnyen beszednék koro-

sabbaktól 's gazdagabbaktól. Tavaszkor, vagy nyáron ismét fejenként 2 forintjával áldozva elkészitenők a' Conservatoriumot; ősszel pedig a' szinészfizetési biztosító tőkepénzt rakosgatnók-össze. Én tehát, mint nálatok öregebb, hogy jó példával lépjek előtökbe, megerőtetem magamat, 's előttetek, sőt az egész Haza előtt lekötelezés gyanánt ünnepélyesen igérem: hogy a' pesti dunaparton javaslatba hozott nemzeti szinháznak épittetésére jövő 1836ik esztendei január' 1ső napján az e' végre alakulandó Biztosságnak pénztárába csekély jövedelmemhez mérve 2 pengő forintot, ugyan azon esztendei május' elején 4 p. forintot, 's september' elején 6 p. forintot fizetendek, 's szivemből ohajtom, hogy szerény áldozatom minden hazafi-érzelmü magyart követésre bírván, az érintett szinház a' Conservatoriummal együtt minél rövidebb idő alatt felépüljön. Költ Pesten november' 1sőjén 1835. *Kacskovics Lajos.*

A' PHILOSOPHUS A' CSATAMEZŐN.

Egy philosophus a' harczmező' közepén egy kövön ült. Körötte csak véres, csonkított embertetemek, lovak' dögtestei, hadi podgyász, törött társzekerek, puskák 's kardvasak hevertek; itt ott szétrombolt faluk' fekete falai tüntek-elő, honnan a' füst még ég felé gomolyga. A' philosophus pedig gondolá magában, a' mi történt, az megtörtént, 's értekezést ir vala az örök békéről. Most két sötét-arczú haramia érkezék a' sircsendü gyászmezőre, 's hiúz szemekkel jártak a' halottak' halmai közt, hogy azokat fosztogassák. Egy halottnak ujján arany gyürű csillogott. Mind a' két haramia egyszerre rohant a' megszemlélt zsákmányra. Mindegyik felkiálta: enyim a' gyürű, én láttam azt első meg. És ők itt czivakodni kezdének, 's a' vad harcz addig folyt, mig a' gyöngébbik, vérrel borítva, földön maradt. E' nézőjáték megzavará a' philosophust elmélkedése' folyamában. Lábainál egy pókhalót pillanta-meg; egy légy ütközött belé, a' pók sokáig küzdött a' fogoly-léggyel 's végre megölé azt. Az elmélkedő philosophus letette maga mellé óntollát. — Fekete felhők vihar' szárnyain nyomultak éjszakról, a' vad szélvész ordítva dúlt 's szaggatott, porfelhők örvényezve forogtak, törött ágak 's levelek föld felé sodrattak az elemek' szilaj harczában, az ég dörgött 's a' sürü villámtüzek czikázva hasíták a' levegőt, — a' mennykő vad csattanással egy terepély tölgyfa' törzsökébe sujt 's szét hasítja azt. Egy saskeselyü nyilsebesen csap-le, körmeivel megragad egy patkányt, melly holt testeken rágódék. Ekkor a' philosophus szellyeltépi jegyzékét, mondván: az ember ollyan mint a' természet, 's a' természet ollyan mint az ember. Bolond, ki e' földön örök békéről álmodozik, más világon keressétek azt. 'S im véletlenül a' szakadozott felhők közül előtünék a' leáldozó nap, 's olly szeliden 's olly vigasztalólag mosolygott a' gyász-vidékre, hogy az elmélőnek szempilláin csöndes bánat' könnye reszketett.

KÜLÖNFÉLÉK' TÁRA.

A' **ritkaság.** I. György angol király többszer utazván Hollandián keresztül, valahányszor egy vendégfogadóban megszállt, mindíg irgalmatlanul meghúzták. Végre eltökélé, hogy egy hollandi vendégfogadóban sem száll-meg. Midőn egy napon Alkmárba jött, a' „bárányhoz" czimzett vendégfogadó előtt megállapodott 's mig hintója elibe uj lovak fogattak, három fris tojást parancsolt magának adatni. Alig evé-meg ezeket, kérdezte, mivel tartozik? „Két száz forinttal" válaszolt a' fogadós. „Hogyan? — kiálta-fel álmélkodva György — két száz forinttal! Alkmárban a' tojás igen nagy ritkaság lehet." — „Épen nem — lőn a' felelet — a' tojás nem ritkaság, hanem a' királyok."

A' **bölcsnek felelete.** Kérdezé valaki Thalestől, a' hét görög bölcs' egyikétől: Mi **legszebb**? 's ő felelt „A' mindenség" — Továbbá: Mi **legnagyobb**? „A' tér, melly mindent magában foglal." — Mi **legerősb**? „A' szükség, mert ez mindent meggyőz." — Mi **legnehezebb**? „Az önisméret." — Mi **legritkább**? — „Egy zsarnok, ha megöregszik." — Mi vigasztalhat bennünket a' szerencsétlenségben? „Egy szerencsétlenebb ellenségnek látása." (?) — Mi kivántatik a' feddhetetlen élethez? „Elkerülése annak, mit másokban gáncsolunk." — Mi szükséges ahhoz, hogy szerencsések legyünk? — „Egészséges test, mérséklett vagyon 's felvilágosult értelem."

APHORISMÁK.

Ha e' világon a' dolgok legbonyolodottabbak, a' kifejlés mindíg legközelebb van. Hol a' szükség legnagyobb, ott legközelebb a' segítség.

Köz szokás e' világon: az embereket gazdagság és rangfok szerint becsülni. Miért nem veszünk paripát is, nyereg és zabola után?

REJTETTSZÓ.

Város egész; könnyen föllelheted a' Duna mellett.
Ámde ha veszti fejét: térj haza, meglep az est.

Sz. Ig. Zala V-ből.

A' 89dik számu rejtettszó: Kepe.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

91. szám Pest, november' 14kén 1835.

ORVOSI TANÁCS-ADÁS.

A', MAGYARORSZÁGBAN MINDENFELÉ TERJEDEZŐ MARHADÖGBEN.

Ezen betegség — kevés kivétellel — mindenütt egyforma jelekkel mutatkozik. Hogy némellyek több helyütt külön-természetünek találák 's hirdeték ezen dögöt, oka az, mivel a' mellékes kórjegyeket vették lényegeseknek, 's tán magára a' fő kórjelre figyelmesek sem voltak; vagy csak a' pásztorok' tökéletlen előadásira 's egykét, futólog megtekintett dögbonczolásra épitették itéletöket, sőt hivatalos tudósításikat is. — A' helyett tehát, hogy azt többféle apró módositásival rajzolgatnám, miután bizonyos, hogy az apró 's mellékes jelek' eltávozásai az egész betegséget különbözővé nem teszik, 's így a' betegség könnyen kiösmerhető: csak orvoslásáról kivánok több olvasásim, próbáim 's tapasztalásim után tanácsot adni. — De hogy e' tanácsom' természetessége kitessék, előbb a' betegség' ösméretérül szólok, azután természetéről, 's végre orvoslatáról.

I., Jelei a' betegségnek.

A' beteg marha megszünik enni, többnyire sokat vagy sokszor iszik, néha csak inni akar. Átaljában nem kérődzik, hasa megy, néha keményet ganéjol, vagy serformát, vagy véreset 's a't. — Szájában, alsó vagy felső inyén, nyelve alatt, ajakán, vagy zabján 's a' t. kölesszem nagysággal, tüzesség nélkül, vagy néha csekély veres foltokkal kezdődő, 's 10–20 óra alatt mélyre terjedő, 's érett-sajt formáju fekélyek mutatkoznak, — 's a' betegség' foka legtöbbször ezen fekélyek' nagyságától és sokaságától függ. Szemük' fejére vörös, véres, tüzes, könnyező, — az orr' közepe száraz, az orrlyukak taknyosak, a' lélekzet nehéz, ziháló, utóljára nyögő, — a' barom' állása előrehajló; lábait széllyel terpeszti; menése tántorgó 's a' t. szívverése nem érzik. — Ezen jelekből a' kedvetlenség, szemvörösség, szív' nem érezhetése, már elégségesek a' betegséget kimutatni. — A' dögben néha a' tüdők megtüzesedvék 's fenésedvék. Egyéb benső részeik igen természetes és egészséges állapotban vannak, — mert az epe' nagysága semmi különös nagy bajra nem mutat. De a' mi itt fő dolog, minden kivétel nélkül minden dögben, a' 3dik azaz százrétü, és főkép a' negyedik, azaz oltó gyomornak belső taknyos hártyája vagy egészen vagy foltonként, levelenként vörös, tüzes, vagy kékes fenés, holott ez egészséges állapotban fejéres volna. — És ez a' betegség fészke!

II. Természete a' betegségnek.

Ez gyúladásos. Mutatja ezt a' szív' verésének nem érezhetése, a' vörös, könnyező szemek, rövid lélekzés, vízután-sovárgás, 's a't. és a' dögben talált többféle helybeli gyúladások, mellyek mivel nagy mértékben vannak, a' gyúladás az egész vérre kihat. Innen a' forró-láz. Ezen gyúladás, ha nagy, hamar átmegy fenésedésbe, vagy néha (mikor a' betegség' természete rothasztós) rothadásba. Ha pedig ezen gyúladás nem nagy, vagy ha megkisebbittetett helyes orvoslással: akkor a' betegség kidolgozza magát, vagy is megfordúl.

III. A' betegség' orvoslása.

Ez, a' betegség' természetéhez képest történik. Tudnillik: Kétségtelenül forró-láz levén a' baj' kezdete, minél előbb sietni kell a' tüzességet csilapítni. Ez történik először érvágás által, még pedig elégséges mértékben mindaddig, mig a' nagy tüzesség eléggé le nem csilapszik. És így először egy icze vért, 's ha 3 óra mulva semmit nem csilapszik, ismét egy jó messzelynyit, 's ha mégsem csilapodnék, többször is eret kell nyitni, mindaddig, míg a' szem' tüzessége 's vörössége nem oszlik, nem fejérül, lélekzete vagy is zihálása nem könnyül, szívdobogása nem érezhetőbb. — Azon gyáva, 's fösvénységből származott félelem, hogy „majd megsoványul 's erőtlenedik a' barom", mellynél fogvást a' véreresztéssel késkednek, takarékoskodnak, oka több izben a' dögleletességnek! Már itt megvalósul, hogy a' fösvény többet költ. — Mellyre nézve igaz lélekből származott tanácsom minden betegmarháju honfi gazdához, hogy — midőn már minden órán akolba, vagy istálóba, szem elibe kerülnek marháji, a' betegség' kezdetén, azaz: mihelyt az gornyadoz, és addig, mig a' vér vagy a' gyomor' hártyája fenésedésbe nem ment, a' vér-eresztést megtegye, 's ha szükség, ismételje. Mert ha már az érvágással úgy elkésett, hogy akár egy része a' testnek, akár az egész vér el kezdett fenésedni: akkor alkalmasint vége minden segedelemnek! — Másik csilapító szer a' hashajtó só, kinek hogyan tetszik, de 2—3 latnál kevesebbet nem, és ha szükség (azaz: ha nem dolgozott még) napjában kétszer is adva, 's azt, mint a' betegség' gyulasztó természete tart, néhány nap is folytatva. Jó ehez 10—20 gran Calomelt is minden adaghoz tenni, és ha lehet, nyálkás szerrel vegyitve 's lágymelegen adni. — Harmadik csilapító szer, a' köldök és mellcsont közt nyitott folyós seb, melly

egkönnyebben megeshetik, ha, mikor az érvágás végett a' marhát lefogják, a' bőrt a' mondott helyen fölvágják, egy kevessé fölfejtik, kőrösbogár-porral megtömik, hogy minélelébb dolgozzék, és ha tetszik, egy hüvelyknyi hosszú hunyor (helleborus) gyökeret is feszítni a' bőr alá, — melly által a' gyomrokban levő maradék tüzesség elhuzódik, 's a' gyomorgyúladás megszünik lassanként, 's a' marha meggyógyul.

Ezen három szer, meggyőződésem szerint, annak idejében, a' betegség' természetéhez képest használva, mindig végrehajtja a' gyógyulást, 's kevesebb vagy gyengébb szerekkel az illy irtóztató gyuladást meggyógyitni nem lehet.

Próbáltam az ujságok' tanácsára: 1., az ammonia pura liquidát hátukba bedörgölni. Kárt nem tesz. Sőt, a' mennyiben a' gőzölgést elősegíti, 's a' bőr által egy kis revulsiót csinál, egy keveset használhat is: de mód nélkül kevesebbé 's lassabban dolgozhatik, mint az illy peremtorius esetben szükséges volna. Mellyre nézve, a' fölebb mondottakkal összecsatolva lehet használni, — de egy magában ne bizzunk! — 2., Az 1834ki Társalkodóban Tisza-Nánáról ajánlott igen stimulans (ingerlő) és antisepticus (pos-ellenes), 's egy kevéssé solvens szer nálunk a' nagy dicséretnek meg nem felelt, sőt tapasztalás után szólva, a' betegség' gyuladási szadiuma alatt veszedelmesnek tapasztaltatott. Minthogy azonban ezen szerek mellett csakugyan hiszem, hogy Tisza-Nána körül gyógyúlhattak-meg beteg marhák, sőt a' mi környékünkön is valóban gyógyultak: oka a' gyógyulásnak nem a' mondott szer, hanem a' mellette végbevitt vér-eresztés volt. — Jót azonban ha tehet, csak ott tehet, hol én már a' gyógyulásról kételkedem — a' rothadás' állapotjában. — A' lovakkal együtt legeltetést 's istállóban-tartást én rationabilis praeservativának hiszem. De orvosságul használni nem elégnek tapasztaltam. A' lóistállót a' birkaakol is (talán) pótolhatja. — Étele a' marhának, orvoslás alatt, 's néhány napig utána igen kevés legyen, és csak gyenge zöldségből, vagy kevés dara-moslékból álljon az. — Kún-Szent-Miklóson nov. 5. 1835.

Dr. *Balogh József* m. k.
Kerületi rendes Physikus.

VÁNDORPÁLYÁM.

(M. Gy. barátomhoz. Nagy-Becskerek, julius' 19kén, 1835.)
Folytatása.

Mitrovicz, máskép Demitrovicz, a' magyar birodalom' határpontján áll. A' sebes folyamu Száva' habjai mossák e' katona-várost, 's délről Bosznia' táhari is, csak egy postaállásnyira vonulnak-el innen. Szemközt a' várossal, Szervia' síkjai nyulnakel rengeteg erdőjikkel, hol az emberi kéznek 's iparnak csak gyéren mutatkoznak némi nyomai. A' Száva' tulsó partján távulabbról Notyán nevezetü helység, átellenében pedig Mitrovicznak, Án nevü szerviai falu hever szétszórtan a' százados tölgyek között; 's itt a' szerviai mostani herczeg, Obrenovich Milos, által építtetett cserépfödelü emeletes derék vendégfogadó lepett-meg, a' Száva' partján, melly alatt néhány igen keskeny 's különös-alakú törökhajó állott horgonyon. A' Szávafolyam szinte csordultig hullámzék most tágas partjai között, 's szélessége a' zimonymelléki Dunáéval vetélkedett, 's néhány sarkantyú védé a' törökpartokat, mellyek' hatását azonban, a' mitroviczi oldalon fölállított 's szinte toronymagasságu óriási öt sarkantyú, alkalmasint meghiúsítandja. Maga Mitrovicz csinos katonai város. Rendezett 's kikövezett egy pár szép utczája, katonai épületei 's templomi emelik a' hely' becsét. Helye a' katonai végvidéki kormánynak, hadi biztosságnak; van itt só-, harminczad-'s katonai fiókpostahivatal, kisebb iskolák, vásárok 's egy, selyemgombolyításra emelt tág épület, mellyben ottlétemkor élénk munka mutatkozék. Lakosai szerbek 's németek, számra ötezeren felül. Sokan állítják: hogy Mitrovicz a' régi Syrmium' romladékin épült; azonban Bombárdi Bassiana hajdani pannoniai várost helyezi ide, 's Syrmiumot a' Száva- és Boszúth-vizek' összeömlésénél keresi.

Andalogva sétáltam édes Gyurim! a' Tiszánál testesebb Száva' partján, 's a' haldokló nap' sugáriban ragyogó Szervia' vadonira függesztém szemeim'. Villámgyorsan futám-keresztül e' rabigában olly sokáig sorvadozott tartománynak, anyatermészetre hagyott telkeit, termékeny rónájit; de csak ujabb tanújiul állának előttem annak: hogy csupán a' szabadság' ölében virulhat elysiummá a' vadon. Az önkény' hatalma, jégkezét csak imént vonó-vissza e' népvirágról, 's már is nyiladoznak hervatag szárain a' bimbók, mellyek aligha korábban nem hoznak gyümölcsöket, mint ama' talán boldogabb tájakon, hol a' szelid kormány' tavaszmelege hinteget áldást a' mezőkre, de a' nemzet' szalmalángjai a' boldog tenyészetet is elpörzsölik.

Midőn így elmélkedém: hirtelen zaj támad, 's az innenső partot sokaság lepé-el. A' mint oda értem: épen akkor szálla-ki két szerb-pap török köntösben a' nagy dereglyéből, 's utána több szerviai kalmár 's lakos Án helységből, 's a' parti sorompónál váltának szót, elkorlátoztatva, a' miéinkkel. A' dereglyét az élénk-szinü köntösek, gyönyörüvé bájolák, 's míg az ünnepiesen öltözött férfiak a'

vásárlás' gondjait folytaták, addig Szervia' vadoninak szépei, mondhatni, erőteljes szépei, törökviseletben, egymás mellett ülve, mosolygának határink felé. Boldog Isten!, gondolám magamban, milly emberalacsonyító sors juta nektek, midőn szerencsétlen csillagzatotok, az embertársitokhoz közeledést tiltja, 's milly kínos gondolat, a' pusztító ragadvány által emelt sírhalmokat látni, de csak gyéren segíthetni a' veszélyen! Azonban a' korszellem behozá már itt is, imitt amott a' vesztegintézeteket. Egy óranegyed mulva, nyílsebesen röpült-vissza az árúkkal megrakott dereglye, 's vidám szerbdalok ingaták az örvényes Száva' hullámait. Most a' vesztegintézetet tekintém-meg, hol néhány törökszerb férfi, 's néhány a' szerviai földön tartózkodásba-únt's haza vágyott magyarbirodalombeli leány ült, 's számlálta a' napot, órát, az unalmait majdan enyhítendőt.—Később a' város' szélén levő út mellett, egy igen nagy kőválu ötlék szemembe, mellyen a' metszések a' régiség' szinét viselék. Érintésre finom üvegcsengést árul-el az, 's egyik oldalán egy bőköntösü lovag, a' másikán egy ló, halfarkkal, 's a' harmadikán két saskeselyű, körmeik között tartott halakkal, tették ezen a' romaiak' idejébe visszavarázsló müvészet' hyerogliphjeit. Egy ittlakó vagyonos pór, társától egy tehénen cserélé-ki a' hajdan időknek e' becses maradványát, hihetőleg: gémes-kutjához alkalmaztatandót, melly azonban bármilly ragyogó palota' csatornáji között is, méltó joggal pompázhatna.

Bíborlánggal hímzé már az esthajnal az égboltot, midőn szállásomra sieték. Utközben egy harangocska' igen rendetlen kongása tőn figyelmessé, 's vágyva okát tudni, a' g. n. e. egyh. külvárosi kápolnája felé tarték. Betekinték a' czinterembe. Idomtalan hang hasogatá füleimet, 's egy dőzsölő embercsoport' lármája zajlék felém a' sírhalmok közül, mit néhány kecskeduda-nyikogás hasztalan törekvék elnyomni. — Terített asztalok mellett pohárcsengések riaszták-föl az alkony' csendét. A' történet' okát ki nem tudhatám. Istenem! fölkiálta bennem a' lélek, hát a' halandó kebelből még a' holtak' gyászhalmai fölött is kitörhet az öröm, 's a' vad-szokás' hatalma még ma is levíhatja a' gyöngéded érzelmeket? Megborzadtam, 's úgy állék ott, mintha a' halottak' végbucsúztató 'requiscant in pace'-je síri tört hangon nyugalmért esdekelve zendült volna lelkemen keresztül.

Szép nyári éjszakán hagyánk oda Mitroviczot, 's fal gyanánt felnyuló fasorok között, csakhamar ismét a' szerémmegyei Vogány helységbe 's innen hajnal' hasadtakor Ruma városba érénk, hol épen az innen Ireg felé vezetendő kemény töltések' munkájában fáradozott a' megye. Rumát a' Pejachevich grófi család' birtokát, két templom, kisebb iskola, posta, néhány szép épülete, egyenes utcáji, katonai laktanya 's a' város' szélén levő mulatókert ékesítik. Lakosinak száma több hatezernél. Jelesek a' városon kivül emelt gazdasági épületek, figyelemre méltók a' határban itt ott legelő gulyák, ménesek 's nyájak; 's a' gazdasági iparnak élénk csoportozatokban szembeötlő nyomai, e' birtokot valóban Szerém' kanaánjává varázsolják. Innen Putinczén tulhaladva, ismét a' pétervaradi végvidék' kerülete álla előttünk. Ösvényünk egy keresztutra vezérle, hol a' katonai inkább utkutató mint utmutató-tábla, elkopott irása után, talán hamarébb eligazitna Jeruzalembe, mint az igazi utra. És e' hijányt több helyen is tapasztalám. Vajkán ebédelénk. A' fogadásné', egy különben is kellemes szerb teremtés' megelőző nyájassága pótlá-ki, ha mit nélkülöznünk kellett vala is. Egy szegletben szövőszékére mutatott, mellyen remekszövetét mármár bevégezé. „Szokott-e szőni hitesed?" igy szólita-meg a' jámbor lélek, 's édes barátom! itt egyszerre mintha egy hideg kéz markolta volna meg szívemet, elnémulék, 's akadozva vallám-meg neki magányos rideg éltemet, 's ugy tetszék: mintha a' föld' minden terhe, keblemre nehezült volna. Andalgásim közt bánatosan érzém koszorúsunk' ezen sorainak igazságát:

„Hajh a' nőtelennek, tünemény világa,
A' hol ő bujdosik, csak egy vadon homok;
Mellyből a' nyomorúlt mihelyest kihága:
Enyészten enyésznek ösvényén a' nyomok"

Fölserkentem. De ismét a' nőnem' fonák neveltetése bántá szívemet. Érzém, mint tévesztetik itt többnyire czéllá az eszköz, 's mint hiúsítja-meg a' következés, csaknem mindenkor, a' hölgy' pártakori álmait, törekvéseit; 's e' szépnemen, mellyet a' természet, a' világnak megannyi koszorújiúl alkota, megesék szívem. Örök istenhozzádot mondva vendéglőnénknek, tovább haladánk. — A' pétervaradi katonai kerület' helységei tiszták, nagyok, népesek és szabályzottak. Százados eperfák' ágai terjeszkednek a' csinos pórlakokra, 's az egész vidék, a' selyemtenyésztés miatt, mármár egy epreskertté alakul. Illy árnyékkal fogada-el délután Battainicza helység is, honnan villámlás, égdörgés és förgeteg között hajtatánk Zimonyba.

Midőn ezeket irom, hivatalszobámban tarka bocskorban hajlong előmbe egy szegény pór, 's bune sare-jával üdvözli bennem embertársát. Megengedj édesem! tollam' le kell tennem; mert az

istenadta ő is azon emberosztály közé tartozik, melly véres verítékkel szolgál a' hazának, 's érdemli, hogy hivatalos kérelme tüstént teljesítve legyen. Élj boldogúl!

(Folytatása következik.)

A' SZÓRAKOZOTT-ELMÉJÜ.

Igen sok anekdotát beszélnek az öreg Thorntonról, kinek elméje mindig szórakozott vala. Igy, utazás közben, tiszta ümögeit egymásra szokta volt ölteni, de a' szennyeseket elfelejté levetni. Ha borotválkozott, gyakran ment-el ollyankor, midőn még nem vala készen, és sokszor megtörtént, hogy ábrázatjának egyik fele meg volt borotválva, a' másikat pedig még szappanhab borítá. Igen gyakran huzá-fel egy lábára mindkét harisnyáját, 's aztán nem győzött csudálkozni, hová lett a' másik lábra való harisnya. Egykor elibe egy hordócska portert tevének-föl asztalra; e' hordócska alul csappal volt ellátva, mellyet ki lehete huzni. Ő abból egyszer megtölté poharát, aztán — a' hordócska szándékosan egy edényre volt helyezve—valaki belőle a' dugaszt kihuzá. Thornton néhány órapercz mulva poharát ismét meg akará tölteni 's a' hordócskát üresnek találá; egy pillanatig késve, csöngetett 's uj portert parancsolt magának. Midőn ebből két pohárral megivott, a' tréfát ismételék; ő a' hordócskát másodszor is üresnek találván, meghúzta orrát és szemeit dörzsölé, mintha kétkednék felőle: valljon alutt-e, vagy sem. Harmadik hordócskát parancsolt 's háromért fizetett, mivel nem tudta bizonyosan: kiitta-é azokat. — Nője 1800ban Francziaországba utazott, ő pedig Doverben maradt, 's néhány nap mulva a' postára ment, megkérdeni: érkeztek-e számára levelek? „Mi neve Önnek?“ — kérdék tőle. — „Mi nevem, édes ur? bizony sokféle foglalatosságim miatt e' pillanatban nem jut eszembe. Tüstént jövök.“ Az utczán egy ismerősével találkozott, ki hozzá imígy szólt: „Ah mint örülök, hogy viszont láthatom kedves Thornton ur.“ — „„Igazság! köszönöm, Sir; épen erre volt szükségem.““ 'S most visszafordulván, nevét a' postatisztnek megmondá.

NAGY MERÉSZSÉG A' FARKAS-IRTÁSBAN.

Mintegy husz esztendeje, Pál Péter tardonai fi (Borsodban) társával a' bükk-erdős hegyek közt kóválygott; 's egy jókora üregü lyukat pillantott-meg egy kőszirt' oldalán. Megállnak, 's néznek hiúz szemmel a' lyuk' belsejébe, de semmit sem láthattak; azért is Pál letevén szűrét 's baltáját, meg görnyedve mászik a' lyukon befelé, mintegy nyolcz lépésnyire keze valamelly szőrösállat' hátát illeti, megfogja azt 's visszacsúszik, 's íme! egy farkaskölyök volt. Ébresztvén őt a' farkasfejekre tett jutalom, elhatározza magát, hogy mind megfogja, a' mennyit csak lelend, 's bár harmadszori bebúttakor észrevette a' kölykök mellett alvó nőstényt is, de azért merészen mind a' nyolcz kölyköt nehéz csuszással kihordotta, 's társával megkötözte. Már a' nagy farkasra jött a' sor, mellyet is onnét ki nem húzhatott, elevenen pedig ott hagyni nem akart: azért egy jó hosszú galyat megnyesvén, azzal kezdé szúrdalni a' farkas' hátulját, hogy kijövetre ingerelje. Csak hamar mérgesen morogva jött ez kifelé, 's a' mint a' lyuk' ürege engedé, egyszerre megfordult 's Pálnak ugrott: de ez ügyesen megkapá két fülét, 's mindaddig el sem ereszté, míg társa baltájával szét nem zúzta fejét. Bemutaták mind a' kilencz farkast az akkori alispán urnak is, kinek ezen kérdésére „hogy vetemülhettek illy merészségre?“ azt felelék: „Hogy egy kis keresetünk legyen.“

JELES KIS EB.

A' vérengző hosszas belga háboruban Vilmos orániai herczeg, hadával fel akará az erős ostrom alatt álló Monsot szabadítani, de utjában a' mindenfelé szaguldozó spanyol csapatoktól igen háborgattatott, azért is egy éjjel a' Rajna mögé vonta magát, nagyobb bátorság' okáért. De itt is egy 200 gyalog-és 700 lovasból álló ellen-sereg miatt csaknem vég veszélyre jutott hada; mert őrszemei távol leöletvén, az éji homálytól is segítve, már szinte a' herczeg' sátoraig nyomultak a' spanyolok. Vilmos mély álomtól levén elnyomatva, mitsem tudhatott a' már szinte sarkában levő veszélyről; de egy őt mindenüvé követni szokott 's most ágya felé ugató kis eb fölébreszté, melly is a' tompa morajú zörgést észrevévén, eleinte ugatott; de ennek nem levén sikere, az alvónak arczát addig körmölte, mig fel nem költ, 's ekkor a' herczeg seregeit felköltetvén, a' szagúldó sereget egy főig lekonczoltatta. *Csanády T. P.*

APHORISMA.

Az ifjúnak létele kivánat és reményekből áll, az elaggott öregé pedig szokásból. Kivánatokat 's reményeket az ifjú változtathat és cserélhet; de az öreg csak szokásihoz tapad, mint egy ausztriga az ő héjához; ha tőle elválasztod, — meghal.

TALÁNY.

Jóban nem foglalkozik ez soha: még is örökké
Első a' szentnél, valamint a' roszban utólsó.
Ő kezd szólni, de ketté vágja akárki' beszédét.
Szívet, szájt, szemet ez nyit-meg. Lángelme, találd-ki!

Uj Barsról P. S.

A' 90dik számu rejtettszó: Pest.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

92. szám Pest, november' 18kán 1835.

QUIN' GŐZHAJÓ-UTJA A' DUNÁN.

„Gőzhajó-utazás a' Dunán! (igy kiált-föl a' Westminster-Rewiew) Milly nyereséges reményekʼ kincse fekszik e' szavakban Europára nézve; a' durvaság, pallérozatlanság, szegénység, szenny, tudatlanság, bátortalanság' gonoszlelkei eltünnek előtte, 's helyökbe jóllét, kényelem, bátorság, művészetek 's tudományok fejlődnek-ki" —Valóban minden tekintet az angol hir-, heti-, havi-'s a't. lapokban nyilván mutatja, minő buzgalommal adja magát a' britt közönség a' nagy keleti kérdés' ezen tettleges részére, melly olly sok kérdést foglal magában az Industól a' Dardanellákig, a' fekete-tengertől az ulmi szerény partokig, hol szinte dunai gőzhajózási társaságot jelentenek. A' gőzerőnek hajózásra alkalmazását az Angliában uralkodó nézet szerint, először Hulls Jonathán fedezé-föl, kinek kis irata 1737 évszámot visel. De akkor ugy nézték e' dolgot, mint álmodozást vagy igen költséges próba-tételűt. — Később néhány csekélyebb próbát tett bold. Stanhope lord, mellyeknek az amerikai Fulton nagy hasznukat vevé, míg tervét ön hazájában teljes létre érlelheté. — Közvetlenül Fulton' első gőzutjai után, vagy épen azokkal egyidőben, a' gőzhajózás sikerrel hozatott-be Angliába, 's 20 év mulva gőzhajók usztak az indus-tengeren 's hasították az atlanti oczeánt, mig Fulton, azok' feltalálója, kevés évvel azelőtt adósságaitól földre nyomatva halt-el, miután csaknem minden szabadéklevelét eladni kénytelenitteték, hogy a' legvégső szükséget kikerülje. Egyszerre eszökbe jutott az angoloknak, hogy előttük a' Duna, melly a' müvelt Europa' közepén 's tovább félig ugarban pihenő gazdag áldásu földeken ömledez, csaknem olly isméretlen maradt, mint a' Niger. Mig a' gőzhajók' füstoszlopi a' föld' legnagyobb folyóin az uj elem' uraságát hirdeték, melly jótékonyabban használ, mint az eke, 's hatalmasabban, mint a' lőpor; míg az amerikai utazó, ki talán kevés héttel előbb 1400 órányi messzeségre a' Mississippin és Missurin járt, egyazon erőtül hordatva a' Rajna' dicső partjai' hosszában London felé röpült, mellynek épitő-mühelyeiben Eufrát, Ganges, és Indus' számára látott gőzhajókat épülni, mig mások a' vendéggyülölő Pontus Euxinust barázdálják 's a' Bosporus' fordulásival barátkoznak, lehet é csudálni, ha ezen erő Europa' középponti vizére, 's fő üterére is ki akarja terjeszteni uraságát? Az ausztriai birodalom szivén keresztül folyva, 's azt minden irányban hasítva, a' Duna azon nagy viztartó' csatornáját képezi, mellyet a' nyugati, éjszaki és keleti Karpátok környeznek 's azon déli hegyláncz, melly a' fekete-tenger' partjain kezdődik 's különféle név alatt az ádriai tengerig elágozik. A' birodalomnak nagy és fontos része, Magyarország, kiváltkép öntözve van a' Duna 's azon számos folyó által, mellyek a' szélrózsa minden irányiban ömlenek. Ezek közül igen sok lenne gőzhajóval járható, a' mi idővel azon nyomorú sajkák' helyére lépend, mellyek most ezeken mászkálnak, annyival inkább, mivel Magyarország különféle részeiben kőszénrakhelyek találtatnak. — Ugy látszik, hogy Quin ur, —egy igen érdekes spanyolországi utazás' szerzője, — féligmeddig hivatalos sajátságban utazta-be a' dunai környékeket, az angol kormányt némelly kérdésekre nézve fölvilágitandó, 's utazás-leirása által a' britt közönség' figyelmét oda irányzandó. E' munka Londonban jelent-meg következő czim alatt: A Steam Voyage down the Danube, with Sketches of Hungary, Wallachia, Servia and Turkey. By Michael J. Quin, author of „A visit to Spain" 2 vols London 1835. — Kövessük őt utazásában.

1834ben sept. 24én (ugymond ő) éjfél után egy vagy két órával, ragyogó holdvilágnál érkezém Pestre, hol hajóra ülni szándékoztam. Utközben mindenféle sötét hireket hallottam, majd hogy a' gőzhajó önmozgonya által romlott-szét, majd hogy sziklákon összetörött, vagy vízhijány miatt a' folyó' homokos ágyán fenakadt; azért nem csekély örömmel látám a' keresett hajót a' Pestet 's Budát mai napig is összekötő hajóhid' árnyékában nyugalmasan pihenni horgonyain. Mivel a' fogadók éjen át zárva voltak, kénytelen valék egyenesen a' gőzhajó' hátára menni egy rakás kocsi, podgyász 's mindennemü zsibáru közt, melly a' parton összevissza feküt, a' gőzhajó által több dunaparti városba vitetendő. — A' hajó' őrjei mindnyájan olly fölrázhatlan álomba valának merülve, hogy senkit sem találhaték, ki a' szobában helyet mutatott volna. Mivel 24 óra óta mitsem aluttam, magam sem valék idegen azon érdemes őrök' példáját követni, kivált midőn végre a' szobáig nyomulván, azt utasoktól csaknem egészen elfoglalva találtam, kik padokon kinyújtozva hevertek, teljes élvezetében ugyanazon "édes feledékenységnek" láda, fiók, köpönyeg, kendő, kosár, kalap-tok, szék-és pad-halmazok közt, minden a' legszeretetreméltóbb rendetlenségben. — A' tetőrül függő lámpa' pislogó világánál végre egy üres helyet kerestem-ki 's köpönyegembe burkolva egy pár

székvánkosra heveredtem, elhatározottan, legmélyebb nyugalom' karjaiba szállani. De alig szunnyadtamel kevéssé, szörnyü nyelvzivatar és kaczajzendülés csapta-meg füleim', 's teljesen meggyőződtem, hogy itt nem lehet álomról csak álmodni is, hanem a' dunagőzhajón éjjel nappal vígság és mulatság tanyáz. Anekdota anekdotára következett, kérdés, felelet, ismét kérdés, ismét válasz, háromszor négyszer ismétezve, lassu suttogás hol egy hol más szögletben, kaczaj, majd ismét általányos nevetés; igy a' lárma fáradhatlanúl gyorsan forgott ezen tarka congressusban, míg teljes napfény köszöntött-be az ablakokon 's elüzött minden reményt a' nyugalomra, de egyszersmind nekem egy egész sor nőarczot, 's ezek közt néhány igen szép magyar dámát fedezett-föl." —

Ezen első tekintet után egy duna-gőzhajó' eleven podgyászára, csak naggyából számláljuk-elő foglalatját. Először is a' fedélen volt egy tiroli csoport, mindössze közel 100 főnyi, kik egy orvos' fölvigyázása alatt Erdélybe mentek, hogy ott letelepüljenek 's az osztrák kormány bánya-aknáiban dolgozzanak. A' szobában egy rakás magyar nemes, szép tekintetü, nemes-alaku emberek, asztal körül ülve 's kártyázva. — Mellettök ült egy öregecske nő 's egy rendkivül szép grófné, kit férje, miután Pesten játék által tönkre szegényült, anyjához küldött-vissza, egy franczia femme de chambretől (komornától) kisértetve, egyetlen fenmaradt töredékétül előbbi fényének, a' hárfát kivevén, mellyet a' romok közül charakteres lelkesüléssel ragadott-ki. Lehete ott látni még egy pár triesti kalmárt és számos apró kalandort. Egy szögletben két vidám leányka susogott, míg a' nőszobából azon kaczagó hangok szálldalának ki, mellyek utazónk' álmát elölték. Elvonulva a' tetőn szétterjengett néptömeg közül, csak néhanéha jelent-meg egy igentisztes külsejü zsidó 's leánya, egy halvány, kicsiny, érdekes báb, török köntösben. Az atya spanyolul köszönté az utazót, 's csakhamar jó barátok lettek. A' leány egy mandolint hordozott, mellyen több már és szerb dalt játszott. — „Általjában — igy ír az utazó — én igen megelégült valék uj barátim közt, ők egymás iránt 's irántam is annyi jóságot mutattak, olly nyiltak valának beszédükben, olly' nyájasok 's részvevők, olly elbeszéléssel 's történetkékkel gazdagok, olly nevetésre hajlók, mellybe egész gyermekded szivességgel törtek-ki, hogy legelénkebben voltam érdekelve, a' népek' könyvének ezen uj oldalába pillanthatás által. Ha a' nyelvet, mellyen mulatának, nem értém is, mégis megértheték mindent, a' mit gondoltak, hangból, tekintetből 's élénk tagmozgatásból.

(Folytatása következik.)

FARKAS-BÓR.

(Bohózat.)

Az ige már testté lőn, 's ennek áldott emlékét másodnapon ünnepelék a' hívek, midőn az öregbíró néhány eskütt-társát, szent János' poharát inni, pincze-szerre csődíti. Részt vőn e' lakomában Kortyándy úr, a' helybeli sokérdemü jegyző, ki egyszersmind iskolamester vala 's e' mellett harangozni is köteles. Ő hivatala' mindegyik ágának emberül megfelelt; mert, a' mi jegyzőségét illeti: a' falu' szükségeit pontosan összeadta, a' költséget a' falu' pénztárából kivonta és sokszorozta, a' jövedelmet pedig híven elosztotta, de ezen utóbbit mindenkor egyenetlen szabály szerint cselekvé, — a' fractiót vagy is számtördelést remekül értette. Könyörgőleveleivel a' sziklákat is írósvajjá lágyitotta, ügyesen szővén azok közé diák sententiákat; mert ő azokra igen sokat tartott. Iskolamester a' legjobbik volt; mert ő ritkán láttatá magát tanitványival, kivált mióta a' járásbeli szolgabiró megintette, hogy a' jegyzőséget pontosabban folytassa 's az iskolamesterségnél elsőbbnek tekintse — 's még is növendékei a' közönséges próbatételeken borostyánt arattak. Minő kántor volt? a' legdicsőbb! mert őt a' jótékony természet tág tüdővel 's arasznyi gégével ajándékozá-meg elannyira, hogy a' legnagyobb czinkotait is egy szusszal kibírá hörpenteni; — ama' diák közmondást: „in vino est veritas" — melly neki legkedvenczebb példabeszéde vala — mindig legjobb szempontból nézte: ugyan azért vizet soha sem ivott, nehogy a' balvéleményü világ őt hazugnak tartsa. És még is, o tempora! o mores! mindennyi erényes tulajdon mellett is — mik egy mai jegyzőben 's iskolamesterben egyszersmind mulhatlanul megkivántatnak — a' gonosz világ vízeszűnek kürtölte. Koránsem az! mert ő mély belátással szokott tekinteni az öblös kancsóba, szintugy a' szűkszáju csikóbőrösnek szellemét is állhatatosan képes fölfogni.

A' sós vakarcs és töpörtűs pogácsa, a' kiborsolt sunka és kövesztett sódar borvágyat szülnek, 's a' szüntelen égető szomjat oltani gyakran 's hosszan van dolga a' kulacsnak. Különféle beszédtárgyak jőnek-elé. A' királyi adó 's urbéri dolgok — panaszkodtak ezek ellen mindnyájan. Most a' jegyző a' csikóbőröst nyakánál megragadja. Tán valami torkán akadt, 's azt letolni kap olly mohón a' kulacshoz! Nem úgy! homlokára vonult mély redők 's bibircsós arczvonalmai eléggé mutatják, mi nagy gondolat fog ellebbenni ajakiról. Egy hangosat köhent — Halljuk!

Először is a' jelen ünnep' szentségéről 's áldott hasznairól fontos értekezést szavalt-el, 's tudós mon-

datit mint megannyi szentirási helyekre hivatkozva, kivánta igazolni. Heves szóváltás keletkezik exegetáink között, 's mármár tusára kelnek, ha Kortyándy úr következő hangos szavaival közbe nem vág: „Szenttel szentül kell bánni, procul este profani!“ — Igaza van mester úrnak; „mert ez ollyan aranyperecz, mit minden orra nem tehetsz“ pedig Ön is — engedelemmel légyen mondva — ugyan mélyen turkál ám több esküttt-társival a' boros kancsóban, szint úgy, mint az életes kosárban. A' csend lassanként helyre áll; mert a' bőbeszédü Ennius ipse pater a' békességet, 's ennek áldott gyümölcseit ékes ajakkal rajzolgatja: „concordia nutrit amorem“, 's hason-értelmü erkölcsi latin mondásokkal támogatván okoskodását. Most az öregbiróra, mint jelen tiszteletük' tárgyára, fordítja beszédét, — elköszönti azt hosszan és mélyen. Egy nagy és hosszu lélekzetet szí most magába, visszafúni azt a' szük-nyilásu kulacsba, hogy annak lelkét, könnyebben 's bővebben fölfoghassa — hörpent, de hosszabban is, mélyebben is, mint köszöntött; de ne csudáld jámbor Olvasó! hogy illy hosszan iszik, mert a' kulacs ajakihoz ragadt, 's olly apró redőkre szedé azokat, mint pusztai béres szokta ránczolni gyolcs gatyáját. Ah! de a' szíves ömledezéseknek csak nem áldozatjává lőn; mert a' mint könyűkbe lábbadt szemeit égfelé szegzi — igazolni akarván így is forró kivánságit — sulyegyent vesztve, a' háta mögött nyiltan álló pinczébe hanyatlik. Énekemtől elbájolt olvasó! láttad-é a' fityegő szikladarabot százados társától elváltan legördülni Gellérthegyéről? így hengerültle hősünk is 12 lépcsőn egészen a' pincze' torkáig, elsepervén mindent, mi utjában vala. Hirtelen valamelly alkalmi diák mondás sem jutott volna eszébe, hanem ha észrevevé azt, hogy a' csikóbőrös, mellyet még most is erősen markolva tart vala, szint úgy összezúzódott, mint önmaga. Elkeseredve kiáltott ekkor imigy fel „nulla calamitas sola.“ Nyugalmat ohajtott, — a' tizedes most pőre szánon haza vitte, de társai még itt maradtak. A' tizedes ismét visszajött.

Isznak mint hamusruha 's eláztak mint szapult hamu, 's már a' rogyáson is túlittak, midőn a' csordultig töltteknek éjfél után eszökbe ötlék hazamenni. Így a' tizedes — a' többinél nagyobb borkulacs, most jóval józanabb — a' magukkal tehetleneket ügyelbajjal szánra rakja, 's mindegyiknek egyegy rakonczát ad tartalékul kezébe. „Jól megfogják kigyelmetek!“ ezt rikkantja most a' szilaj kedvre hevült kocsis; ezt egy „hajtsunk no György komám“ váltja föl; már hegyen 's halmon tul termett a' szán fél-eleven terhével, 's folyvást sárkányként ragadják az öregbiró' elcsöppentével megkönyebbült, vigan csuszó, pőre szánt a' jó lovak. Már honn vannak. A' tizedes kocsis ismét — mint lisztes zsákokat lerakja a' falu' háznál levő fészer alá; de mi nagy vala álmélkodása, midőn az öregbírónak csak hült helyét látja, — „aha az Isten-adta! elpottyant biz az, de hiszen ha a' szél kifúja fejéből a' gőzt, majd csak haza botorkál; ha pedig nem, tehát hajnalkor befogok 's elhajtok értte“ — így gondolkodék magában. Most mindent helybenhagyva, haza megy ő is, és távol minden vésztől, átteszi magát a' reggeliekre. De nem így a' szegény biró! mert jó hajnalban egy kalandozó hímfarkas bukkan a' zsiros bundában bonyolodott mélyen alvóra, 's néhányszor körüljárván, ismételve végig szagolgatja, de minthogy csak imént töltheté-meg bendőjét: étvágya semmikép sem jöhete a' falu' zsírján kövérre hizott zsákmányhoz. Most a' farkas távozni akarván, bucsuzó fejében megnyalogatja a' gömbölyegre zsugorultnak ábrázatját. De mi permetez langy eső' képében tisztes alakjára? Találd-ki leleményes olvasó! 'S im a' meleg csöppek olly varázs-erővel hatának, hogy a' mámorosnak egyik keze tüstént légben hadarássza, 's a' vadnak történetből markába akadt hosszú bozontos farkát erősen megragadván: „hajtsunk no György komám“ folyvást kiáltozá, azt vélvén szegény, hogy most is a' rakoncza van kezében. A' folyvásti kiáltozásra a' vadállat bőszülve inal a' farkába csimpaszkodott kullanccsal, de ha elfáradva megtalált állni, a' „hajtsunk no“ szózat híven nógatá futásra. Igy világos viradtig farsangola biró uram ő kigyelme tüskén bokron, keresztül kosul. Ki azon érczkeblü, ki borzadás nélkül olvassa: miképen a' bőszdühü Achilles, szekeréhez kötve hurczolta Hektor' lelketlen testét Trója' falai alatt! E' farsangolás elevenen képezi előnkbe az emlitett szomorú eseményt. Kivánjunk nyájas Olvasó száz „szerencsés utat“ a' hájas-talpu szánnak, mert tudja Isten, mi és hol viradhat szerencsétlen kocsisára. Ugyan is:

A' tizedes fölébredvén jó hajnalban, bekiált a' biró' ablakán napi parancsokért, de a' biró nem ad választ, hanem zsémbes nője kérdi pattogva, hol hagyták férjét? Csak most eszmél Györgyünk is az éji dolgokra, de se „bűt se bát“ nem szólva, lovait tüstént befogja, utnak indúl, 's visszairamlik a' pinczéig, de semmit sem talál. Most különféle szomorú gondolatok ötlenek ködös eszébe; „jaj! ha a' farkas meg találta enni szegény komámat, igy talán nem is üdvezül!“ — Majd neki vidámult, ha elgondolta, hogy igy a' bíróság reá kerül, 's e' pillanatban föl is tevé magában, hogy a' helybeli urodalmi

tisztnek negyedfű csikóját oda ajándékozza, mert már tavaly is kérte tőle pénzért; „mert hijában — igy gondolkodott magában — egyik kéz a' másikat mossa; aztán meg a' kerék sem csikorog, ha nem hájazzák.“ Ezekhöz hasonló habozások közt visszafelé halad, 's már többé nem az öregbirót magát, hanem csak fekvését keresi, 's a' mint szorgosabban kémli, csak ugyan akad egy heverésre, 's körötte néhány farkasnyomra. Most már minden kétségen tul állítá, hogy farkas' zsákmányává lőn szegény komája, 's mint pulykatojás, akkora könyűkkel siratá jámbor tiszti társa' gyászos elhunytát; de az még is sehogy sem tért fejébe: hogy zsiros bundáját, saruját 's más ruhaneműit ízről ízre felfalatozhatá a' vad. Mig illy gondolatokban mereng, a' hajnal' pirját reggeli szürkület váltja-fel, — 's im álmélkodva lát ugyanazon helyről el, egy borona-nagyságu csapást, de semmi farkasnyomot. Most még nagyobb a' sopánykodás. — „Isten bocsásd bünöm', hisz a' rosz lelkek csak nem vittékel szegényt“ 's önszájára csapván, föltette egyszersmind magában, hogy bár meddig vezeti a' boronacsapás, követni fogja azt. Szomoruságában szegény tizedes nem is tudott oda gondolni, hogy a' farkas' nyomait a' zsiros bunda boronálta simára. Már több dülő-földet hagya maga után, midőn a' zúzos láthatáron egy rémitő farkast pillant-meg, 's annak faránál egy emberi alakot — a' mint kiveheté — földön fekünni. Minden vér megfagyott ereiben, de kül testén árként foly az izzadság, hökkenve meg-megáll, de tova ballag ismét a' csapástól kalauzoltatva, 's eltökéli magában, hogy törik szakad, de oda rugtat, 's vagy élet, vagy halál! lovait neki vagdalván „Uram segíts!“ kiáltás után „hajhót“! rikkant. E' kiáltásra a' különben is rémült farkas egész erejéből fut a' farkába ragadt teherrel, de alig 30 lépésnyire földre terül az inaszakadt vad, 's vég vonaglási közt vérzésig simítgatja a' biró' kezeit. De ezen czirógatásra sem ébredt fel, sőt erősebben megragadván a' rakonczát, folyvást lármázá: „hajtsunk no György komám!“ de már nem fogadá többé szavát a' kidült paripa. Ez alatt György oda érkezik, 's nagy munkával eszére hozza a' mámoros birót, és szint olly ügyel bajjal, mint mult estve, szánra teszi a' döglött farkassal együtt, 's vigan haza hajt. A' ki józanult bíró megtudja öneseményét, 's törvényesen követeli a' farkasbőrt, de György protestál, a' biró pedig appellál, 's igy az uriszék' forumára kerülnek. Többet a' dologrul nem tudok, hanem mondhatok annyit, hogy midőn tavaly azon falun, hol ez történt, keresztül utaztam, Györgyöt látám a' falu' korcsmájából kibukkanni, 's fejér nyakkendője 's mogyorófa-pálczája azt sejdítéték velem, hogy ő az öregbiró. — Ugyan ekkor láttam azt is, hogy a' felügyelő urodalmi tiszt, egy szépen nőtt 's jól kitanult seregélyszürke paripán lovagolt a' szakmányosok után, 's nyeregbundája — farkas-bőr vala. *Endreffy.*

JEGYZÉKEK AZ ÉLET' KÖNYVÉBŐL.

Nemesség és bölcseség: ártani tudni de nem akarni; nemtelenség 's ostobaság: nem tudni 's mégis akarni.

A' jótétemény, mellyet nemes lélek osztogat, nem indít zajt; mert önmagában leli legedesb jutalmát.

A' tudatlan kétféleképen árulja-el magát: hallgat, a' hol szólani, — 's fecseg, a' hol hallgatni kellene.

Melly nagy hiba nevelésben a' keménység! — az erény nem tür erőszakot, 's habár durván elvetett magvai növénnyé válnak is, bizonyosan elfajulnak; kimélve kell bánni az ültetvényekkel, sértetlen kell azokat földbe rakni, ha akarjuk, hogy onnan felnőve virágozzanak 's gyümölcsözzenek.

Nem kis szégyenére válik az emberiségnek, hogy teremtőjétől szabad akarattal 's nagyraható észszel levén megáldatva, a' gyáva sors' kényének hiszi magát alávetve lenni; — vaksorsnak nevezi gondatlan tettei' következményit, mellyeknek egybefüggését nem láthatja; ide járul sok előitélet is, mellyekkel — az eszközöket mellőzve — ha czélt nem ér, az isteni végzés' rovására számítja.

Az ifjuság — bájos álom, mellyel a' gyönyörüség' istennéje leplezi szemeinket, 's a' képzelődés tarka képeivel olly édesen játszadoztat bennünket, — mig a' valóság' hideg pálczájától érintve, szempilláink megnyilnak: röppen az álom, 's kilépve az élet' piaczára, enyészve látjuk ezer meg ezer vágyainknak, mármár valósulva vélt báj-alakjait, — 's ah! mégis marad-fen valami, melly a' lepletlen élet' rideg körébe vissza-visszacsillog: — az édes emlékezet!

Matics Imre.

ANEKDOTÁK.

Közönséges helyen jövendőt mondott az őt kérdőknek egy jósló, midőn hirül viszik neki, hogy sáját házát a' rablók feltörték 's elégették. E' hirnek hallatára megrettenvén, kiugrik székéből, házát ótalmazni futandó. „Hallod-é! — igy szólítá-meg valaki — midőn másoknak jót 's rosszat jövendöltél, mért nem jóslottad-meg ten szerencsétlenséged' is?“

Megkérdeztetvén orvosától egy beteg: mikép tölté el az éjszakát? ő felelé, hogy: nagyon izzadott. „Ez igen jó“ — mondá az orvos. Másnap hasonló kérdést intéze a' beteghez, — 's ez válaszolá, hogy rémszörnyekkel almadozott; — „ah! ez is igen jó.“ Harmadikban tapasztalá az orvos, hogy a' szerfölötti sok izzadás halálos lankadságig gyöngité a' szenvedőt, de még ezt is jó jelnek magyarázta. Az orvos' eltávozta után egy barátja érkezik 's kérdi mintléte. „Legjobban vagyok, mert mindenkép csak a' sok jónak bőségében halok-el“ — pihegé a' beteg, és többé soha sem szólt. — *Kocsrul Endreffy.*

REJTETT SZÓ.

Bird az egészt bőven, boldognak még se nevezlek,
Miglen az ékes négy' lángja hevíti szivedet!

Sz. Ig. Zala V-ből.

A' 91dik számu Talány: Sz betü.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

93. szám Pest, november' 21kén 1835.

LEVÉL-TÖREDÉK.

Kedves Barátom! Van Játékszin Pesten, vagy Buda-pesten, vagy Pest-budán, a' hogy inkább szereted, Nemzeti Középponti Játékszin, — örülj; kivánataink' legforróbbika teljesül.

Az egyik hely a' kerepesi uton létez — 's Grassalkovich herczegtől szép hazafisággal ajándékoztatott, nem egyedül Játékszin-épitésre, de átaljában a' magyar szinészet' fölsegélésére; a' hely kissé távul esik ugyan, de nem olly távol, hogy hazafi — hazai nyelven adott darabokat ott igen távoliaknak tarthatna. A' második hely a' szép pompás Duna' szélén van, 600 □ öl, a' Nemzeti Casinóval szemközt, 's minden tekintetben a' legszebb, legczélirányosabb, mellyet választani lehete. Az elsőn ezen két hely közül ns Pest-megye' felügyelése alatt egy ideigleni — 's mint a' közlött terv' külső alakjából látni, csinos Játékszin-épitéshez már hozzá is fogtak. Mind ez, ugy hiszem, nem ujság előtted. — De talán ujság az: hogy ezen érdekes nagyhatásu köz ügy' tekintetében a' vélemények, mint mindenütt történni szokott, pártokra szakadtak: 's ezeknek nézeteit veled közleni jelen levelem' czélja. A' két pártot Péter és Pálban személyesitem.

Péter azt állitja 's nem alaptalanul, hogy a' bizonyos, jobb a' bizonytalannál. — Pál erre ament mond. — Péter azt mondja tovább, hogy a' kerepesi uton biztosabb az épités, mivel, minthogy 40000 forint készpénz már együtt van, mivel a' telek már kéznél létez, 's mivel végre az épitéshez hozzá is fogtak. A' másik hely pedig már meg van ajánlva ugyan, de erre olly pompás épület illik csak, millyent a' szükségesek' hijánya miatt még most felépithetni kevés remény van, 's ezen szükségesek közt első helyen említi a' nervus rerum gerendarum-ot. Az igaz, hogy szó volt arról, hogy 400,000 ezüst forint ajánlás inditványba hozassék; 's az is mondatik, hogy egy kineveztetendő küldöttség mindezekről a' jövő országgyüléshez adja-be véleményét. Péter ezt igen későnek, 's némileg bizonytalannak tartja: ergo a' kerepesi uton épüljön a' Játékszin. — Pál az emlitett 400000 forintban 's minden említettekben nem lát nagy biztositást. — Péter erre azt jegyzi-meg, hogy itt a' halasztásra is kell tekinteni; ha igy napról napra elhuzódik, jó reménység' fejében, a' Játékszin-épitésnek megkezdese, mit csinál addig a' szegény vándor nemzeti Thalia, 's annak fejledező miveltségü árva papjai 's papnéi. Ns. Pestmegyének egy év alatt majd nem 15000 forintjába került ezeknek felsegíttetésök, 's mennyibe kerülend még, ha a' Játékszin' fölépittetése továbbra is halad. — Pál erre azt veszi észre, hogy a' 15000 évenkénti költség igy is alkalmasint fenmarad, mert az ideigleni Játékszin-épitésre szükséges költség' felszámitása 100000, azaz: százezer forintra megy. Tudjuk pedig, hogy az épületek többnyire csaknem kétszer annyiba kerülnek, mint az előre felszámitott költség. Ehez járul a' butorozás, és sok egyéb apróság, mellyek megkivántatnak addig, mig valamiről azt lehet állitani, hogy készen van, 's igy gyanithatólag az uj ideigleni Játékszin nem sokkal fog kevesebbe kerülni 200000 forintnál, mellyeknek kamatja 12,000 forint; ha a' Játékszin elkészül is, nehezen fog ott társaság megmaradhatni némi kis segedelem nélkül, mellyet ha évenként csak 3000 fra teszünk is, megvan a' ft. 15000 évenkénti költség. — Péter az illy kereskedői számitásokba nem ereszkedvén, azt állitja tovább, hogy olly pompás épületbe, a' millyen egykor a' duna-melletti Játékszin leend, a' szin' nagyságos létének megfelelő társaság is kell: 's azért, ha az létesül is egykor, jónak látja, hogy ezen társaság az ideigleni Játékszinben érlelődjék az állandóhoz megkivántató tökélyre. — Pál egy kissé kétkedvén azon, hogy a' magyar Thalia a' müveltség' vég gyaluvonatját a' kerepesi uton fogná megnyerni, azt hiszi, hogy jelenben is szemes válogatás' utján az itt ott vándorló szinészek közt is akadnak alkalmas személyek, 's a' t. Egyébiránt Pál tovább is megy 's azt mondja, hogy a' Játékszint ő legkevesebbé tekinti mulattató oldaláról; ő szereti azt nemes oldaláról is tekinteni, példaul: mint eszközt a' hazai nyelv-müvelésre, terjesztésre, annak Hazánk' nagyaival és nagynéival megkedveltetésre, 's mint erkölcsiség' oskoláját (tanhelyét). — Azt állitja továbbá, hogy ezen nemesebb, 's lélek-, ész- 's értelemre hatóbb szempontból a' Játékszint a' müveltebb rész szokta felfogni, 's azért illy terv' létesitésekor szükség főkép a' müveltebb részre figyelemmel lenni: 's ebből azon következtetést húzza, hogy mivel a' szebbhez, jobbhoz, talán több kényelemhez is szokott müveltebb rész két létező Játékszin közül bizonyosan a' jobbat, szebbet 's kényelmesebbet fogná többször, legalább szivesebben meglátogatni: tehát jobb egyszerre egy illy szép, jó, állandó 's e' mellett diszes helyen álló Játékszint épiteni. — Péter ezen észrevételét Pálnak nagyon rosz neven veszi, 's ebből azt huzza-ki;

hogy Pál a' Kerepesiut' közelében lakóktól minden müveltséget megtagad, továbbá az erkölcsre hatást nem a' helyben, hanem az adatandó darabok' minőségében látja, mellyeknek választatásuk bizonyosan az erkölcsiség' szempontjából fog történni.

Pál szabadkozik, azt állitván, hogy ujjal sem illette a' kerepesi ut körüli erkölcsiség' mibenlétét, annál kevésbé, mivel városunk' azon részének lakóival isméretlen, 's az erkölcsi hatásról is csak annyit mondott, hogy ezen nemesebb szempontból nem kiki szokta a' Játékszint felfogni. Pál egyébiránt jósló nem akar lenni, kezet fogván azokkal, kik hiszik, hogy a' régi jó Jóslók meghaltak; de még is szinte fogadni merne rá, hogy az ideigleni Játékszin' látogatóji az épület' nagyságához idomzatban, csak ollyszerü arányban lesznek a' német Játékszin' látogatóihoz, mint mikor a' Beleznay kertben tengett ideiglen a' zaklatott magyar Thalia.— Péter erre azt mondja, hogy Pál nagyon csalatkozik, azzal végzi a' hosszas vitatkozást: hogy ám legyen ideigleni Játékszin; de Péter ne vegye rosz neven, ha Pál egyátaljában meg nem szokhatja azon képzetet: hogy a' magyar haza' szivében a' pompás, naponként szépülő Pesten, nemzeti Játékszin mindig csak másodrendü legyen, 's ennyi terv, ennyi készület után még is csak a' második szerepet játsza a' magyar Játékszin magyar városban, 's ha az valóban hiba Pálban, legalább a' forrás, mellyből ered, tiszta 's nemes, tehát menthető 's a' t. Mondd-meg Barátom,— kinek van igaza? — Isten veled.

B. Jósika Miklós.

QUIN' GŐZHAJÓ-UTJA.

Folytatás.

Cozier kapitány, egy angol, volt a' gőzhajó' ura. De, mint hire van, ő kevéssé ismerős a' hajózási tudományok' különféle ágaival, 's a' Duna' topographiájáról, a' homoktorlások' (zátonyok) szeszélyeiről nem tud többet, mint a' sárga-tenger'(öböl Pekingnél) fenekéről. Az utazókkal nevetséges fenhéjazással bánt. — Erősen látszék hinni, ugymond Quin, hogy egyedül csak angol lehet méltó vele egyazon levegőt színi. — Quin iránt tehát, ki angol vagy talán inkább irlandi, eléggé nyájas volt. A' chief engineer (fő-mozgonymester) Pearce nevü, egy ügyes, munkás, barátságos fiatal ember volt Birminghamból, 's a' sokaság közt észre lehete venni még egy angolt is egy kecses ifju német nővel, kit épen akkor hozott Bécsből, mint hitvesét. Ő Tolnába utazott, hol néhány év óta F. grófnál, egy magyar nemesnél élt, ki, mint egyéb rangtársai, angol szolgát tartott ménese mellett. Illy utitárs, mint ezen értelmes fiatal ember, annál kedvesebb lehete utazónknak, mivel Quin magyarul nem tudott, az utazó nemesek pedig csak diákul (hihetőleg németül is?) tudtak. Még a' szép ifju grófné sem beszélt sem olaszúl, sem francziául, de annyi igaz, hogy igen beszédes fekete szempárral birt. — Kevéssel hat óra után érkeztek Tolnába, hol a' kapitány szükségesnek állitotta egész éjjel egy helyen maradni, a' zátonyok miatt; — szörnyü szó, mellynek hallására ő mindig fejét csóválta. Utazoink előtt ez annál megfoghatlanabb volt, mivel a' hold rövid idő mulva feltünt a' láthatáron. A' hajó, mint látszott, napközben többször a' folyó' természeti fenekéhez surlódott, Cozier kapitány' nagy bámulására és zavarodására; de a' min ő meg nem ütközhetett, ha igaz, hogy a' viz még a' legmélyebb helyeken is, csak hat-hét lábnyi. Quin ur arra számolt, hogy a' nehézségek inkább a' folyam' veszedelmes gyorsasága' elkerülésében fognak állani; képzelő ereje ugy rajzolá lelke elibe a' Dunát, mint egy pompás méltóságos tengert, melly zúgva hömpölyög a' Pontus Euxinusba, mig itt azt partjai közé szorulva 's gyakran olly rest-folyásunak találta, hogy sokszor inkább egy tónak, mint Europa' fő folyamjának tetszék előtte. Ezen megállapodása a' gőzhajónak annál unalmasabb volt, mert a' parton nem vala található semminemü kényelem, 's az éj ragyogó szép lőn. — 25én korán reggel elhagyák Tolnát, miután néhány uszó malmot félremozdítottak, mellyeknek Pesten alul nagy bősége van, 's mellyek, hajókra épülve 's a' városok' közelébe állittatva, a' folyón-hajózást akadályozzák. — Napközben számos elhintett faluk mellett mentek el, mellyek, mint látszék, mind szép szőlőhegyekkel voltak határosak; de noha a' szőlőfürtök, mellyeket azokból kaptak, igen jók valának, Quin mindazáltal a' magyar borokat általjában kiállhatlanoknak írja-le. Rosz minőségöket azon módnak tulajdonítja, mi szerint a' borral bánnak. Az igazság az, hogy Quin ur személyes tapasztalásában szerencsétlen lehetett, de a' magyar borok általjában igen jók, 's néhány közülök a' legjobb spanyol borokkal egyazon hirben van, a' tokaji pedig a' világ' minden borait felülhaladja. — A' gőzhajó kilencz óra felé megállott Mohácsnál, fát és szenet veendő fel. Ez utóbbit a' folyótul csekély távolságra találhatni; kicsiny és köves ugyan, de fával keverten erős tüzet ad. A' part ellepve volt jó külsejü lakosok' csoportival, kik leginkább a' gőzhajó' csodáját bámulni csődültek oda; a' férfiak könnyeden öltözve bő ingben, mellényben, gatyában (Pumphosen) vastag vászonból, bocskorral lábaikon, lábtyu nélkül, míg az asszonyok se lábtyut se lábbelit nem viseltek,

hanem csak fejeiken egy kék, az álluk alatt megkötött zsebkendőt, és szoknyát közönséges német cziczből. Mintegy húsz fiatal nő, üveg-vagy koralfüzérrel nyakaik körül, gyümölcsöt árult — olasz dió, gyönyörü szőlő és alma, rendkivül szép dinnye és szilvával tölt kosarakat. Más nők kevésbé kellemes munkával foglalkoztak. A' fát és szenet jó számu izmos, dolgos leányok hordották a' hajóba taligákon, míg több száz férjfi teljes henyélésben őgyelge köröttük. A' szegény leányokat három órányi munkájokért mintegy hat krajczárnyi értékü lennel fizettek-ki. Három órakor ismét elindult a' hajó Mohácstól. — Most már a' folyó mintegy angol mérföldnyi széles volt, de mind a' két part alacsony és homokos, 's a' vidék' tekintete érdektelen. Jobbrul a' távolban egy czukorsüveg alaku hegy magasodott egyéb dombok fölött, 's míg Quin félig-éber álomban arra gondolt, mennyi ujat látand még, egy rögtön de nem nagyon erős lökés arra emlékezteté az utazókat, hogy fenakadtak. A' nap' hátralevő része gyümölcstelen fáradozásban tölteték a' hajó' elszabadítására, 's az utazók kénytelenítve láták magokat egész éjen át mozdulatlanul egy helyen fekünni, csak a' tyroliak' vidám nemzeti énekeik által vigasztaltatva, mellyek mellé a' férfiak' és asszonyok' egész tömege kar-éneket dalolt. 26 án reggel egy hosszu lapostetejü hajó jött a' gőzöshöz, hogy abból minden terhet átvegyen, mi is a' hajót úgy megkönnyité, hogy az ismét elindulhatott 's mélyebb vizekre vezettethetett; azután a' terhet ismét fölvette, 's délután 1 órakor tovább folyt az utazás. Negyedik napon láták Vukovár és Kamenicz városokat. Midőn Pétervárадhoz közelgettek, minden tárgy termékenyebb, népesebb és müveltebb részét jelenté Magyarországnak, mint az utazók Pestről eltávoztuk óta láttak. — De a' szerző azt írja a' környék' földmivelő néposztálya felől: Könnyü észre venni, hogy nálok a' leleményességnek minden ingere, a' rendkivüli munkásságnak minden ösztöne hijányzik. Egy paraszt sem megy a' müveltségben 's az elet' mesterségeiben tovább, mint szomszédja. Ha egyet láttunk, mindnyáját láttuk. Ugyanazon kicsiny, olajba itatott sapka alul ugyanazon hosszu, fekete haj gondatlanul fonva vagy csomókba kötve, 's egyazon szennyes mellény és gatya fölött egyazon durva posztóbul vagy bárányborbül készült köpönyeg függ, mellyen még rajta a' gyapju (suba). — Legyen bár tél vagy nyár, köznap vagy vasárnap, sohasem teszi-le ezen vidék' lakosa köpönyegét, sohasem láttatik máskép, mint nehéz csizmákban". — E' környéken (hozzá teszi a' Quarterly Review) Esterházy hg. több mint húsz falut bír, mellyek közül néhány nem kevesebb mint kétszáz illyféle családot számlál. Kérdezni lehetne itt: ki lenne a' nyertes ha ezen parasztok' sok tekintetben igen kényelmes életét összehasonlítanók az irlandi nép' leirhatlan nyomoruságával?

OLVASÓ-INTÉZETEK ANGLIÁBAN.

Az egyesült angol birodalomban az olvasó intézetek' száma 7500-at meghalad. Ezek' közül 260 állandó, 's az évenként vásárlott uj könyvek által szüntelen gyarapul. Más 600 intézetben pedig keringnek a' könyvek a' részvényeseknél, 's ezeknek nagy része minden esztendőben eladatik, a' begyült pénz az intézet' tőkéjéhez tétetik, mellynek kamatjából ismét uj könyveket szereznek. Ezen intézetektől a' nyilványos könyvtárok egészen elválasztvák. Az angolok nem tartják ezeket a' köz ismeretek' terjesztésire nézve olly hasznosaknak, mint amazokat; mivel ezek egyes olvasónak különös szükségit nem egészen elégithetik-ki. Ugy tartják, hogy ama' 260 állandó könyvtár 8000 családot lát-el szükséges könyvekkel; a' keringő 600 pedig 14,000 családot. Létez ezen kivül 150 folyóirási-társaság, mellyekben 900 családnál több veszen részt. Miből azt hozhatni-ki, hogy Angliában 30,000-ret jóval felülmul az olvasás által okult családok' száma. Egy részvény ezen intézetekben fél guineetől (egy guinee 9 forint 38 kr. pengőben) kettőig megy. Mind ezen intézet a' részvényesek' igazgatása alatt áll, és a' nyilványos kölcsönkönyvtároktól egészen különböző. Kölcsön-könyvtárok' száma fölmegy 1500-ra, mellyek általjában 100,000 olvasót elégitnek-ki könyvekkel; azonban e' szám véletlen olvasók által kettőztetik is. Ezeken kivül találtatik minden mezővárosban, faluban, kis folyóirási társaság, mellyek' számát 5000-re, az olvasókét pedig 50,000-re teszik, nem számitván ide a' plébániák', iskolák', egyházak, ajtatos, vagy politikai társaságok' könyvtárait, mellyeknek többnyire csak egy meghatározott czéljok van. Még ezen felül 150 különtársaság állott-össze a' természeti tudományok' müvelésére, mellyek magokat szükséges könyvekkel és műszerekkel ellátják. Igy a' britt birodalom' 20 millió lakosiból ezen intézetekre körülbelől 300,000 részvényes esnék, 's ha minden családra négy lelket számítunk, ugy igen bőkezüleg még a' bölcsőben fekvő gyermeknek is könyvet kell adnunk kezébe. — Hazánkban is alakultak néhány év óta olvasó társaságok, de — csak en miniature. Örömmel tapasztaljuk azonban ezeknek is reánk jótékony hatását. *M.*

GUILLOTINE — (NYAK-TILÓ.)

E' mozgony, melly Franciaországba 1791ben történt behozatala által valami borzasztó fogalmat terjesztett-el bennünk, Angliában már ez előtt Szűz nevezet alatt régen ismérteték. Irtózatosb hatásu másféle kivégző-szerek is hajdan így neveztettek. Mint bizonyost hírlik — alaposan-é, vagy nem? hogy a' hét esztendős háboru után a' drezdai és prágai kasemattákban is találtattak illy szörnyü műszerek, kétség kivűl némelly más helyeken is. Legutóján a' madridi inquisitio' börtönében akadtak hasonló pokolműszerre. Hajdan Angolországban a' hardwikei erdőben Yorkshireben létezett illy műszer, mellyel közönségesen Halifaxban történtek kivégzések. Ez Erzsébet' uralkodása alatt huszonöt elitéltnek vevé-el életét. Korábbi tudósitványok hijányoznak felőle. 1623 és 1650 közt még más tizenkettő végezteték-ki azzal; de később, ugy látszik, kiment a' szokásból. E' vesztőszer most el van rontva. Még egy ehez hasonló tartatik Edinburgban a' parliamentházban, mellyel Morton alkirály — Stuart Mária' temészetes, vagy házasságkivüli testvére — fejezteték-le. Illynemü vesztőszerek' rajzolatját több régi 's különféle nyelven irt könyvekben láthatni, vissza felé egész 1510 évig, de leirás nélkül. Egy illyen a' Hollinshed kronikájában szemlélhető. A' halifaxit láthatni a' yorkshirei régi charta' szélein egész 1720ig.

ERDÉLYI CSEPPEK.

N. N. bárónénál több asszonyság az ebéd utáni időt beszélgetéssel tölté-el, melly alatt gyakran hol egyik, hol másik jelen nem volt ismerőseiket amugy derekasan nyelv' élire vették. Oszolván a' gyöngéd társaság, A. és B. asszonyság együttmentökben a' nap' eltöltésérül beszélgetvén: „Látod — szól hirtelen B. — itt mi egy szálig asszonyok voltunk, 's mégis be ártatlanul töltők-el az időt.“

„Ó be szeretném T. városát látni“ — szóla egy kiváncsi asszony N. urhoz — „Szivesen szolgálok“ monda szerény nyájassággal N. úr, 's elvezeti vendégét egy épülőfélben álló templom melletti állásra — „No látja az asszony? szól ekkor N. ur — ha ezen hegy nem ellenzené, könnyen megláthatná T. városát.“

E. városbul haza érkezett tanuló egy hirtelen halállal kimult ifjunak pompás temettetését beszelé-el, mint ujságot. „'S ugyan miben halt-meg?“ kérdék tőle — „Hát bizony a' nadrágjában“ felelé hirtelen a' kérdeztetett.

Egy falusi embernek tiz éves egyetlen fiát temeték-el. Midőn a' vég göröngyök hullottak koporsója fölibe, a' fájdalomtól elfogódott atya vég bucsúját igy zokogá: „No — már — édes — kicsi — Jóskacskám! — adjon — az — Isten — neked — itt — jó — egészséget!“

Egy urfinak hizelkedő inasa több jelenlevő előtt igy dicséré-meg urát: „Mondták nekem, hogy az urfi diákkorában mindig első volt, mikor templomba mentek.“

Egy ur csengetyűt vásárlott „Mire való ez“? kérdé zsémbes nője. „Azért — felelé a' kurholtatott — hogy midőn föl kell ébrednem, legyen mivel csendítsek.“

„Jancsi te! micsodás idő van?“ kérdé egy ur a' szobába jött legénytől. „Bizony nem — tudom — én tens uram! mert ugy esik, hogy föl sem nézhetek“ felele Jancsi.

N. N.

APHORISMÁK.

Ki jól választani és szükségeit megszritani képes, az kevés könyvvel, kevés gyógyszerrel, kevés ételekkel 's kevés baráttal megelégszik.

A' boldog élethez elégséges: egy kis öröklött birtok; világos tüzhely; termékeny szántóföld 's hozzá semmi pör; egy megelégült szív; jó természet, ép test, nemesszivűség, egyenlő barátok, mesterkétlén ételek de jók; ittasság-nélküli de vidám estve; nem-öröm nélküli szüz ágy, 's egy álom, melly az éjeket rövidebbekké teszi; örömest az lenni akarni, a' mi az ember valóban; 's nem rettegni az utólsó naptól 's azt nem is kivánni.

Mindenki él még holta után is. A' szorgalmas ember az ő bevégzett munkáiban, 's az ostoba azon férgekben, mellyek zsirjából táplálkoznak.

Jót jóval fizetni: igy becsületes ember cselekszik. Rosszat rosszal fizetni: így a' kutya; jót rosszal fizetni: igy az ördög; rosszat pedig jóval fizetni: így a' teremtő.

REJTETTSZÓ

Mátyás' arany idejében
Hires vitéz volt egész,
Ellenével bármi vészben
Szembeszállni 's víni kész.
Őt nem gyötré három elsőm,
Vére hogyha fakadott;
Gyötré, hogyha hős kezéből
Vészt 's halált nem szórhatott

S. I.

A' 92dik számu rejtettszó: Vagyon.

☞ A' Társalkodónk' 74dik számában megkezdett „Franczia Galanteria“ ugyszinte a' 75dik számban megkezdett „Róbert“ czikkelynek folytatása bizonyos okbul nem adathatik. — Ennyit feleletül több tisztelt Előfizetőnk' hozzánk intézett levelére. A' Szerkesztőség.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

94. szám Pest, november' 25kén 1835.

TANÁCS A' MARHADÖGBEN.

A' közjó iránti legbuzgóbb szándékból sietek, a' Haza' tisztelt olvasó közönségét ezennel tudósitani: hogy, miután a' csaknem országszerte már elterjedt, 's a' Statusnak, főkép pedig az adózó népnek legfőbb gazdasági kincsét rémitőleg pusztitó Marhadög csendes Bodrogközünknek, melly a' másutt létező folytonos járáskelési közösüléstől különben is félre fekszik, egyébiránt rétközi, de épen ezért a' mult 's folyó évben uralkodott rendkivüli szárazságban, mind legelőre, mind takarmány-termésre nézve inkább bővelkedő mint szorult, azonban az itatókutakban sem szükölködő L u k a i határán egyenlőn jól nyaralt 's telelt gulyámban is — a' veszedelmes nyavalyának Zemplényben immár egy évi kiütésétől fogva, a' szokatlanúl forró tavaszi 's nyári hónapokban szakadatlanul használt ovószereknek: mint, a' salitrommal bővebb sózás, gáliczkő- (vitriol) olaj és sósavannyal-itatás, — hunyorhuzás 's több e'féle' ellenére is, mult hónapban véletlenül kiütött. Azonban a' szilaj marhával lehetségig gyakorlott csaknem minden, leginkább ajánlott orvosi próbatételnek — de mellyek' folytában egypár hét alatt 41 darabot veszték-el, — foganatlanságát tapasztaltam, több elesett marhának felbonczoltatása után pedig azokban átaljánfogva hol az egész testre terjedt, hol annak egy vagy több belső tetemére ülepedett (deponált) legrothasztóbb gyuladási vér-nyavalyának mirigyes jeleit 's csaknem egyenlő charakterét — a' százrétü-paczalban alig néhány darabban 's azokban is csupán a' fris eledelnek el nem emészthetését, ahoz értő Barom-orvosoknak jelenlétében, személyesen kiláttam 's tapasztaltam volna a' hasonló nyavalya-esetben, — birkáimnak, az ugy nevezett vérben, — a' m. 1830ban szinte igen is pusztitólag elhatalmazott hullását, akkor t. t. Balásházy János urnak most is hálás emlékezetemben levő jótékony javaslatából egyszerre megszüntető chlor-mészszel próbált orvoslásnak legkivánatosb sikerrel tett tulajdon tapasztalásom, — azonban a' legdicsőbb elszánásig merész emberbarát Dr. Parisetnek az aegyptusi Pestis' ragályosságára nézve, ugyancsak a' chlorral tett 's a' hirlapok által is közhirül adott bámulásig csudaerejü próbatételei után indulván, 's okoskodván, a' felett a' részt, megyénknek egyik legjelesb orvosival t. Brezovay István urral tett bizodalmas értekezésem, 's a' javaslott próbatételnek általa is kijelentett jóváhagyatása, 's a' használható adagnak (dosis) minden megállapodott koru darabra egyegy kevés kanálban, — a' fiatalabbakra nézve korukhoz képest r e g g e l és e s t v e azonnal, a' mint a' betegség kezdődik, 's a' mig tart, egyegy meszely vizben tett meghatározása' folytában is, a' mint nemcsak a' külön tartott betegekkel folyvást, de a' még egészséges többi marhámmal is, a' chlor-meszet az azoknak tetsző savanyuságig vizzel föleresztve, 's jól fölkeverve, a' szokott válukból, ovószerként minden harmadnap szabadon, de rendesen itatni kezdém, 's azt maiglan folytattatom, a' nyavalya azóta, — 's állithatom, azonnal gyengülni 's mérgéből veszteni kezdvén, — immár harmad hétre kerülve, végképen meg is szünt, a' mellett, hogy az a' határon, a' szegény lakosoknak, kik minden orvosszertől iszonyodnak, marháit, fájdalom! folyvást és halomra sujtja. —

Szomszéd Barátimmal, 's általok más többel is közöltetvén ezen gyógyitásmód, annak, főkép az istállós, kezes marháknál, mellyekbe a' megirt adag rendesen töltethetik, — csaknem átaljánfogva jótékony, — némellyeknél a' bámulásig rögtön foganatos erejével, többen, névszerint B. Sennyey János barátom, ki azzal különösen 13 darab beteg közül, tizenkettőt szerencsésen megmentett, — dicsekszenek.

Én a' megirt itatási rend mellett jármos ökreimnek, 's fejős teheneimnek, hátok 's kereszt-csontjait végig — 's orruk szájok' táját is naponként chlormeszes vizzel jól megdörzsöltetvén, azokat eddig minden nyavalyától megóni szerencsés valék. — Vajha ezen jótékony foganatú szer, általam ezennel közhirré tétetvén, 's más többek által is további próba alá vétetvén, átaljánfogva annyira sikeresnek találtatnék, — a' mint azt tapasztalni szerencsés, — azonban másoknak 's az öszves Hazának is tiszta szivéből ohajtja a' zemplényi Bodrogközbül oct. havában

B. Vécsey Pál.

MAGYAR LEVÉLTÖREDÉKEK.

Zs—a Gy—hez Parisban.

London maj 27. 1835.

Kedves Barátom, melly napon 's melly idő-tájban érkeztünk Calaisba, tudja Kegyed; de nem tudja, hogy meglehetősen lassan haladtunk, 's épen 10 percczel később jártunk-be Calaisba, mint kellett volna, hogy a' reggeli gőzössel tovább mehessünk. Bevárók tehát a' franczia kormány' postagőzösét, a' Courriert, melly vagy 11 órakor kimenvén a' kikötőbül — nehogy a' tökéletes apály ott érje 's kievezését gátolja — ott állánk csaknem egy óraig, — ámbár a' tenger alvó csendünek lát

szanék, erősen hintázva és ringatva — míg a' posta-táska behozatott. Ezen ringatás átkozott dolog; az ember se állni se járni nem tud, sőt ülni is alig képes, azután meg a' gyomra émelyeg, 's könnyen meg is indul fölfelé. Néhány asszony a' negyedik ötödik perczben már dolgozott, sőt egynek látása engem is majd elcsábított: mindazáltal K... és magam sértetlenül maradánk, H... pedig vagy három derék lökéssel vigasztaltaték-meg.

Doverben kevéssel három óra után, kelénk partra. Itt éreztük mingyárt az első pillanatban az angol drágaságot. Az apály' csekély vize miatt kénytelenek levén hajónkkal vagy egy puskalövésnyire a' parttól megállani, az angol csolnak mindegyikünkön három shillinget vőn-meg. Annyi pénzért minálunk három mérföldnyire viszik az embert. De a' Hage coache *) már valami felséges. Olly négy lóval a' continensen csak igen gazdag emberek járnak, 's olly sebességgel egyedül a' kurirok.

Legnagyobb baj Angolországban az utasra 's különösen az idegenre nézve, a' megérkezés. Mert azon pillanatban, midőn a' szárazra lép, vagy a' kocsiról leszáll, egy sereg szemtelen ember rohan reá, olly szemtelen, millyent előre képzelni sem lehet. Akármerre forduljon, ők mindig elibe kerülnek, 's nemcsak követik, hanem egyenesen utját állják. Hallgatsz, beszélsz, haragszol nem haragszol, egészen mindegy; ők csak krákognak, tolakosznak, kiki maga szolgálatját dicséri, ajánlja; 's mihelyt az ember megmondta, hová száll, azonnal összevesznek, más utasra rohannak, 's folyvást veszekedve, egyik a' más' fogadóját gyalázva, az utast csábítva, mint a' féle bolondok' gyülekezete, míg csak lehet, együtt maradnak és dühösködnek annyira, hogy legalább én a' legmélyebb utálattal utáltam-meg őket.

Angolország' földje szép, kivált most, midőn csupa zöld és virág minden; hanem levegője hideg, 's ege csunya. Köd és eső, hideg szél és sár, mindennap több izben kinálkoznak, sőt valósággal nyakon is rójják az embert. — Tudja az angol, miért vesz meztelen testére gyapju kötés-ruhát, 's miért van olly vastag szövetből az ő nyári nadrágja: de én is tudom ám, és azt is, hogy nincsen nevetségesebb utánozás, sőt valóban majmolás, mint mikor a' franczia és magyar is olly darócz-vastagságu nyári pantalont visel. Nálunk igazi tavasz, igazi nyár van: azért a' legvékonyabb 's legkönnyebb öltözet illik ránk; Angliában ellenben az évszak is tettetés, a' nyári ruha is tettetés. Mi alkuszunk a' nap' hőségével; itten pedig a' nap és az ember lóvá teszik egymást. Emlékezik Kegyed Schenk doctornak fejér pamutbőr-pantalonjára? hogy izzadt a' szegény törpe benne! lóháton is alig birta, 's még is csak nyomorgott vele, mert lord Bembridge' szájából hallá, hogy Angliában ez a' legfőbb divat.

A' megérkezésünk utáni nap — vasárnap vala; a' legunalmasb, legszomorúbb dolog Londonban sőt egész Angliában. Régsült kenyér, sétálás, kocsizás, ser és unalom minden mulatság. Legfőbb 's különösen reám nézve legocsmányabb az volt, hogy az ember e' napon senkit sem kap irószobájában, az adressekönyvben pedig, kinek irószobája van, lakását soha sem olvastatja. Igy kerestem én F....t egész délelőtt, hogy általa barátink' lakását megtudjam, de hijába; sem őt, sem J.....kot, sem mást nem találhatván-meg, gyalázatosan untam magamat, annyival inkább, mivel mi történetből olly disztelen szobákba estünk, hogy csupán alunni lehetett bennök, ülni, mozogni alig, irni pedig épen nem, különben legalább Kegyednek irva mulattam volna magamat.

Tegnap csunya esőben egész napestig mászkáltunk, 's még sem kaphattunk szállást egy hétre öt guineen alul. Még pedig ez sem valami különös. Nincsen nagyobb hazugság, mint mikor az angol azzal kérkedik, hogy Londonban az ember legconfortablebben lakik. Soha se higye Kegyed. A' puszta kivételeken kivül itten ugyan nem igen van ház, mellynek háromnál több ablaka nézne utczára. Minden emeletben van egy siting-room, egy bed-room, egy drawing-room *); az első igazi szoba, a' másik setét szük szoba, a' harmadik lyuk. Imitt amott akad még egy negyedik szug is, de igazán csak szug, melly vagy a' házhely' ferdeségének, vagy az épitő' ügyetlenségének köszöni nyomoru létét. Family residence természet szerint nagyobb, t. i. egy siting-room- és különféle bedroomok első, második, harmadik emeletekben. De ha két ember egyszerre levelet akar irni, nem tudom mit csinálnak, hacsak egyik a' másik' hátán nem ír, azonban ha ők tudják is, én mindazáltal még is csak azt mondom, kedves barátom, legjobb dolgunk lesz nekünk Pesten.

Ellenben külsőképen London hasonlithatlanu szebb, mint Páris. Tére számos, utczáji szélesek, házai nem magasok, gyalogköve széles és gyönyörü lapos; mindenek felett pedig jeles benne az a' sok

*) Hosszabb utra járó bérkocsi, mellynek belsejében 4, kivül pedig 14 ülés vagyon a' kocsis' és ór' helyén kivül.

*) Siting-room jelent ülőszobát; bed-room hálószobát, drawing-room előszobát.

square és park, melly a' városban mindenfelé találkozik. Itt ugyan, ha Maraisról nem is szólok, még olly piszkot, sarat és büdösséget sem talál sehol, mint a' Rue St. Honoré, des petits Champs, St-Augustin 's a' t. párisi főutczákban; rue de la paix-t és boulevart-t ellenben számtalanszor. Az étel is jó, de az ital silány; a' dohány felette drága. A' vendéglőkben, mint pompás ló, külön páholyban, egy jó nagyocska asztal körül, és pedig mint a' zsidók, lóczán ülnek az emberek. — Van itt egy Aranyi nevü vén huszár, bajuszos magyar legény, kinek csak az a' baja, hogy magyar bibliája nincs; ellenben ismer egy urat, ki egy szót sem tudván magyarul, még is gyüjtöget magyar könyveket is, 's Aranyinknak olvasás végett kölcsön ad. — Egyébiránt mindeddig igen keveset, vagy inkább semmit sem tapasztaltam: az szembeszökő, hogy angolra nézve irtóztatóbb ijesztő nem lehet, mintha szegénynek tartják. Nem bánja, ha nincs pénze, csak gazdagnak lássék. Meglátja Kegyed, millyen nyomorult parányiságokra és nevetséges előitéletekre vetemednek, sőt inkább azoknak rabjaivá lesznek azon pénzalkotta hiuság miatt. Csak iparkodjék Kegyed minélelőbb ide jőni; de jól gazdálkodjék, hogy teli táskával jőön; mert itten az arany nem sokkal nehezebbet kong ám, mint nálunk az ezüst. Azok a' sovereignek ugy mennek mint az ö-d-g. Hát még a' borravaló! a' legcsekélyebb nálunk egy szép gyenge malacz' ára. Kevesebbet 6 pence-nél nem is adhat az ember, többnyire 2—3 shillinget. Isten Kegyeddel! *P— —cs Fridr.*

JETTIM JÓZSEF' ALAPITVÁNYA.

Jettim József, ki ázsiai fő nemes nemzetségből származott, 's Torontal vármegyében kebledző Tisza-Sz. Miklósi uradalomnak, 1809ben november' 14kén költ királyi adomány-levél által birtokába jutott, — 1811dik évben magtalanul meghalván, egész vagyonát 1809 's 1811ben tett végrendelete szerint kegyes czélokra, 's csupán hazafiak' fölsegélésire áldozta, jelesül: a' hagyományoktól elmaradt vagyonának ¾ részét diák iskolákban járó ifjak', — ¼ részét szegény elhagyatott árvák', — ¼ részét pedig a' Budán, Pesten és Szegeden tartózkodó, korosabb háziszegények' számára hagyta.

Az alapitványtőke jelenleg mintegy kétszáz negyvenhárom ezer váltó forintból áll, melly felsőbb Rendelések által megkivántató óvások mellett biztos helyeken kamatokra van kiadva. — A' tőkepénzek csupán a' Főigazgatótól (Administrator) nyert engedelem-irás mellett, adatnak-ki; ezen engedelem-irás a' kötelezőkhez, mellyek tűz ellen bátorságositott helyen tartatnak, mellékeltetik; — a' tőkepénzt is csak a' Főigazgató mondhatja-fel irás által az illető adósoknak, kik, ha a' tőkepénzt tovább megtartani nem akarják, szinte neki tartoznak azt felmondani; a' tőke-mennyiség' lefizetésekor az eredeti kötelező tüstént visszaadatik. — Az ezen alapitványtőkéből pénzt kölcsönözni kivánók, vagyonukról szóló hiteles összeirat' (Conscriptio) és intabulationalis kivonat' előmutatása mellett a' Főigazgatóhoz folyamodnak; az alapitványtőkét, mellyre nézve a' felelet' terhe a' Főigazgatót illeti, soha más czélra, mint a' feljebb előadottra, fordítani nem szabad.

Jettim József' alapitványának Főigazgatója most Szigethi Szerencsy István, királyi személynök' Itélőmestere, — ki terhes hivatala mellett is, szüntelen szivén hordozza, hogy a' gondviselésére bizott alapitvány, melly egész Magyarországot érdekli, örökösen fentartassék, 's az alapitvány-tőkék' kamatjai az Alapitó' által kitüzött czélokra fordittassanak. — Van mellette még három segédigazgató, Buda, Pest és Szeged szab. kir. városok' választott polgáriból. Főigazgató, ha t. i. ez vagy hivatalárul lemond, vagy meghal, az aligazgatók által választatik, 's ezen választás, helybenhagyás végett, a' nmélt. magy. kir. Helytartótanács' utján, legfensőbb Helyre terjesztetik; — tartoznak mindazáltal a' segédigazgatók mindig egyeneslelkü 's feddhetetlen charakterü Főigazgatót választani. Ha aligazgató hijányzik, azt a' Főigazgató, a' többi segédigazgatóval közértelmüleg, az illető városnak jelesb, tehetősb, müveltebb, egyszersmind becsületes, emberszerető, haszonkeresetlen, szóval: egyenes, jó lelkükről általányosan ismert választott polgári közül választja. Van az alapitványnak pénztárnoka is, ki a' tőkék' kamatjait bészedi, a' rendes, vagy a' Főigazgató által assignált rendkivüli költségeket utasitása szerint fizeti; esztendő' végén számadásait a' Főigazgatónak átadja, ki azt, miután átnézte, a' nmélt. magy. kir. Helytartótanács' elibe terjeszti a' számvevőhivatal által történendő megvizsgáltatás végett. A' pénztárnok eddig egyszersmind segéd-igazgató volt, de ez mihelyt a' Főigazgató czélirányosbnak találja, egymástól elválasztható. A' pénztárnok, hogy a' massa soha ne koczkáztassék, vagyonában elégséges biztositékot köteles előmutatni. Van még ezen kivül egy levéltárnok és ügyvéd, kiket csak maga a' Főigazgató (kinek helybenhagyása 's megegyezése nélkül különben is az Alapitványnál mi sem történhetik) választ-meg. — Levéltárnok jelenleg: Czinege Ferencz, kir. fiskális. Ügyvéd: Kléh Pál, kir. táblai ügyvéd. — Segédigazgatók: Szegeden Kolb József tanácsbeli, Pesten Stand Ignácz asztalosmester, Budán Rodiczky Ferencz kefekötőmester.

A' Főigazgatónak esztendei tiszteletdíja 300 ft. — a' három segédigazgatóé egyenként 100 ft.; a' pénztárnoké 300 ft.; a' levéltárnoké 200 ft.; az ügyvédé 100 ft. — mind váltóban.

A' díjpénzek (stipendiumok) kétfélék, ugymint: iskolai és árvákat illető. Iskolai díjpénzekből részesülnek tizen, évenként 180 ftjával; ezek közt egynek az Alapító' akaratja szerint tiszaszentmiklósi születésünek kell lenni; — tizen 150 ftjával 's heten 100 ftjával. — Hogy valaki az iskolai dijpénzesek (stipendiatusok) közé felvétethessék, megkivántatik, hogy keresztyén és szegény legyen, vallásra és állapotra tekintet nélkül; — továbbá hogy a' nemzeti vagy normális iskolákat elvégezze, — hogy minden tanulmánybul eminentiát nyerjen, 's erről és szegénységéről eredeti, iskolai, 's valamelly törvényhatóságtól vagy lelkésztül nyert hiteles bizonyitványokat mutasson-elő. — Melly ifju a' stipendiumot elnyerte, szükséges, hogy szorgalmas tanulás és jóviselet által magát megkülönböztesse, mert ha tanulásában hátramarad, kétszeri megintés után, dijpénzét elveszti. Ezen dijpénzek folynak, mig a' dijpénzes az ő rendes iskolai pályáját be nem végzi, sőt az orvostudomány-hallgatók még az öt-évi cursus' elvégezte után is, egy évre, midőn rigorosumokra készülnek, díjpénzeiket megtartják.

Árva dijpénzesekre nézve szükséges, hogy szegény, 's keresztyén szüléktől származott árvák legyenek, — vallás- állapot- 's nem- különbség nélkül; hogy szegénységüket hiteles, leginkább az illető lelkészek' bizonyitványival mutassák-be, és folyamodásikhoz eredeti keresztelő-leveleket is csatoljanak. — 18 árva kap évenként különkülön 100 forintot, tiz pedig 80 ftot. — Fimagzatok a' normalis iskolákat elvégezhetik, azután, ha valamellyik különösen magát a' tanulásban megkülönbözteti, az iskolai dijpénzesek' sorába tétethetik-által, a' többi árvának dijpénzei, ha diák iskolába lépnek, végképen megszünnek; a' 3ik normalis iskolát járóknak (melly főkép mesterségre készülő ifjak' számára létesült) ha, vagy gyönge testalkotásuk, vagy igen fiatal korok miatt mesterségre még nem alkalmasok, folyamodás mellett a' nmélt. magy. kir. Helytartótanács meg szokta engedni, hogy a' 3ik normális osztályt, több évig is, dijpénzeik' megtartása mellett járhassák; — kik azonban mesterségre adják magukat, ha felszabadulnak, segedelemkép 60. váltó for. nyernek. — Árva leányok tizennyolcz éves korukig huzzák dijpénzeiket, 's ha becsületes, szorgalmas és értelmes mesteremberhez mennek férjhez, 180 v. forintot huznak végjutalmul.

Ezen kétrendbe li, t. i. iskolai 's árva-dijpénzekr a' praesenta, Főigazgató által, (kinél, vagy a' le véltárnoknál a' folyamodásokat september' első napjáig be kell nyujtani) minden évben september hónap' végén valamennyi, ez ideig kezéhez jött folyamodással együtt, a' nm. magyar kir. Helytartótanács elibe 's innét legfelsőbb Helyre terjesz tetik.

Az iskolai 's árva-dijpénzesek, martzius' és augustus' első napjaiban, midőn tudnillik, az iskolai fél-esztendőt bevégezték, dijpénzeiket Pesten az Alapitvány' (Fundatio) pénztáránál fölvehetik; szükséges azonban, hogy az iskolába járó dijpénzesek vagy eredeti iskolai bizonyitványt, azaz testimoniumot, vagy nyugtatványt, mellyen a' nyert calculusok, az illető iskolai director által följegyezve, 's hiteles pecséttel megerősítve legyen, mutassanak elő. — Az árva leányok pedig, ha iskolába járnak, szinte a' fen kitett módon előmenetelükről bizonyitványokat előmutatni kötelesek; — ha pedig anyjok, vagy gyámatyjok mellett nevelkednek, megkivántatik, hogy az illető helybeli plébános, a' nyugtatványon, életben-létüket 's erkölcsös neveltetésüket elösmérje. — Az Alapítvány' levéltárnoka vagy az iskolai testimoniumra, vagy a' fen érintett módon készült nyugtatványra, láttam-ját (vidi) előbb oda tevén, a' pénztárnok a' járandó mennyiséget kifüzeti.

Tisza-Szent-Miklós városa' szegény zsellérjei közt évenként 100. ft. váltóban osztatik-ki. — Pest városában tartózkodó 51 házi-szegény közt évenként 1235 f. — Buda-városbeli 25 házi-szegény közt 820 f. — Szeged városában lakó 38 házi szegény közt 820 f. osztatik-ki váltóban. — Ezen fizetések az illető segédigazgatók által történnek háromszor egy évben, ugymint: Husvét' heteben, — junius hónapban — és Karácson' hetében, nyomtatott nyugtatványok mellett, mellyekre az illető lelkész a' segedelemben részesülő szegények' életbenlétét rá irja. Ezen házi-szegények, ügyefogyott állapotjukról szóló hiteles bizonyitványok' előmutatása mellett az alapitványi ülésben vétetnek-bé. — Valamelly házi-szegényt akármi okbul, segedelmétül megfosztani csak ugy lehet, ha a' Főigazgató azt jóváhagyja. — A' házi-szegények' bevételéről a' Főigazgató és levéltárnok által aláirt 's Fundatio' pecsétjével megerősitett bizonyitványt Budán 's Pesten a' levéltárnok személyesen adja-által.

A' Bécs városában levő közkórháznak, az Alapító' rendelése szerint évenként 300 váltó for. küldetik. — József-napkor Pesten és Szegeden az Alapitóért tartott halottas-miséért (requiem) 60 váltó for. fizettetik. *Közli Czinege Ferencz.*

REJTETTSZÓ.

Három előjegyeim nélkül lehetetlen elélni;
A' negyedikkel négy fejedelmek jutnak eszünkbe,
A' kik alatt magyarok bel 's kül csatavészeket értek.
Fej 's láb nélkül egész nem volt soha képe halálnak.
'S ez ha van elmédnek, szóm' titkát fejteni könnyű.

B. G.

A' 93dik számu rejtettszó: Kinisi.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

95. szám Pest, november' 28kán 1835.

VÁNDOR-PÁLYÁM.

(Folytatása.)

(M. Gy. Barátomhoz. Nagybecskerek julius' 22kén 1835.)

Sűrű fölleghomály borítá Szervia' hegyeit, midőn a' zimonyi meredekről a' kikövezett 's éji lámpákkal diszesitett csinos katonai városba haladánk. Élénken csoportosult itt az utczákon a' nép föl 's alá, 's a' különböző nemzeti nyelvek 's öltözetek' csudás vegyülete, első tekintettel is kereskedői helyre mutattak. A' part-alatti város' emeletes épületei 's egyenes utczáji, nem adnak kellemetlen színt az egésznek, 's a' kath. és g. n. e. parochialis, a' kapisztránprovinciabeli Ferencz-atyák' templomai 's klastroma, a' zsidó-zsinagóga 's katonai laktanyák, magához vonszó külsővel látják-el a' szinte tizezer lélekszámra növekedett Zimonyt. Belgrád felé a' tisztek' lakásai, séta-tér, vesztegintézet, az ugy nevezett parlatorium (szócsere-korlát) 's a' szerviai határok felé szegzett 6 ágyu állanak, 's a' város magas falakkal kerítve 's kapukkal ellátva, a' pétervároradi katonai kerületben, a' fölséges Duna' jobb partján fekszik, melly itt két ágra szakadván, széles szigetet képez. Harminczad-, só-, posta- 's hadi éléstári hivataloknak, 's kath. és görög kisebb iskolai intézeteknek helye ez.

Zimony, Bombardiként, a' romaiaknál Taurunum vagy Taururum, az ősz korban sokat szenvedett. Belgrád jó 's bal sorsában egyiránt osztozott, csak 1717ben vivá-ki azt a' töröktől Eugen' fegyvere. A' város-fölötti parton egy nagy temető, egy régi kastély 's egy kerekded torony' romfalai ma is láthatók. Egy kolozsvári születésü magyar pattantyús lőn vezetőm oda. Szent borzanattal léptem-föl a' meredek hágónak csucsára. A' vízmosta agyag-oldalokból kiálló ezer meg ezer csont, a' hegyi erősség' egykori bajnokira emlekeztetének. Ájtatos ihletés szálla-meg a' partcsúcsi kastely' romladéki között. Te jutál eszembe hazánk' nagy hőse, Hunyadi János! ki e' falak' hajdani pompáji között, megtartva a' hazának Nándorfejérvárt, 1456. sept. 10én adádvissza Istennek azt, a' mi hathatatlan vala benned. Elgondolhatod, kedves Barátom, mit érzék! — Hunyadi László' méltatlan 's idő előtti hervadta, Mátyás' aranyszázada villantak-át lelkemen, 's megvallom: Stambul' ragyogó tornyai felé is küldék fölizgatott szívem' villámiból egy két szikrát, a' hajdani dúlásokért; utáltam a' kaján lelket Ulrikban, virágkorú Hunyadi Lászlónkra gondolva, 's andalodásimat Várna' vérnapjára, rút visszavonásink' 's eskütörésünk' ezen fenyítékére, a' lábaim alatt hömpölygő Duna' hullámai ragadák-el ama' sötét hon felé-

Most a' kikötőt néztem-meg. Élénk mozgás mutatkozék a' parti részeken, 's több hajóárbocz emelkedék a' Duna' hullámi fölött. Egy fekete cső sötétlék a' többi közül felém. Ez Ferencz-gőzhajó vala, melly épen gyapjuval 's más áruczikkekkel terhelteték. Barátom! úgy álla ez a' többi közt, mint királynéja a' folyónak, körülvétetve testőreitől; 's ha e' vándorpályám alatt örömérzés fogá-el mellem', hazám' e' részbeni előhaladásának most valóban teljes lelekből örvendék. A' gőzös' födelén állva, titokban áldást sohajték ama' szép lelkekre, kiknek e' tárgybeli áldozatit 's csüggedetlen küzdelmeit, nem képes a' haza megfizetni. Midőn a' dunaparton föl 's alá járnék, a' bámuló embertömeg közé vegyültem magam is, melly egy négyszegü érczműre szegzé szemeit. A' buvárharang volt az, letétetve ideig óráig ide, a' dunai nagyszerü munkához készittetve. Tetején egy gömbölyü nyilást lehete látni, mellybe a' viz alul felnyuló cső rovatik majd, 's e' lyukat tíz igen vastag 's erős, kerekded metszett üvegablak vevé-körül. E' tárgyaknak illy véletlen látása — hidd-el — kiemelt magamból, 's feledve jámbor ohajtatink' seregeit, sok bujdosó csillagzatunkat, hazám' arany jövendője a' távolból tündéri alakban csilloga felém. Többi időmet a' városban magányosaknál 's a' boltokban töltém. Néhány angol család volt szállva velem egy vendégfogadóban, kik Szerviában selyem-, posztó- 's több e' f. gyár' állitása iránt szándékoznak szerződésre lépni az illető kormánnyal. Íme! milly tova édesgeti a' külföldit honából a' viradó hitel 's a' czélszerü törvények! Szervia, a' még csak reményben élő, de benső erőben már is virulni kezdő Szervia, ebben ismét tanú.

Szállásomra tértem, mellynek ablaka a' szerviai partokra szolgált. Ritkán lepe ugy meg valami édes barátom! mint ekkor. A' kiderült égen már tisztán ragyogott az alkonyuló nap, 's végsugárjai a' régi, inkább Singidunum mint Taurunum-nevü, mai Belgrád' mecsetein villogának-vissza. Zimony 's Belgrád közt, csak a' Duna' egyik odakigyódzó ága nyulik-el, 's a' vár mellett fogadja keblébe a' zuhogó Szávát, 's ez még jó távulságra is, ösmérhetőleg hömpölyg a' Duna' testében. Azur-színben kékelék előttem a' szerviai hegykoszorú, 's a' változékony alakú szirtgerinczek; 's egy alacsonyabb sziklabércz, a' többitől mintegy elválva, tartja csúcsain a' pompás tekintetű belgrádi várat, kormos

bástyájival, avult palotájival 's egy szép törökmecsetével. A' távolban itt ott hullámzó arany kalásszal dús hegyoldalok ékeskedtek, Szervia' rengeteg erdőji sötétlének a' mindinkább zordonuló bérczek között. A' dunaparton kellő idomban tüntek-föl a' határnokok' magas faoszlopokon álló őrházai; 's egy egy árbocz csúcsosodék, a' két folyam' messze-tükrén, a' tekintet' elibe. Nándorfejérvár, — a' mint tudod, — hajdan Thrácziának covini kerületében feküt, 's akkor rontaték-le először a' Magyarok által, midőn érette a' görögökkel, thrácziaiakkal, bolgárokkal olly gyakran küzdének. Később a' boszniai király 's thrácziai despota Nemania István bán, 1sö Lajos' ipa által helyreállíttatott, Zsigmond király pedig a' táj 's hely' fekte és kelleme által édesgettetve, György despotától, Nemania' utódjától, széles pannóniai birtokkal cserélé-ki, 's a' magyarhonhoz csatolá. Nebojsza 's Miliaria nevü tornyai hajdan jelesek voltak. Most a' várat háromsoros silány kőhalomsáncz keríti. Széke a' szemendriai basának, ki egy régi épületben lakik. Legmagasabb tornyának neve Benoviza, 's áll a' vár' közepén. Itt láthatni egy szép mecsetet 's mély kutat is, mellynek víztükréhez 300 lépcső vezet. Az alsó vagy víziárosban a' görögérsek lakik, 's 14 mecsete, vámháza, fegyvertára, kaszárnyáji, öt kapuja és sok kézmüvese van. A' ráczváros a' Szávaig nyulik; 10 mecset, 's 10 fürdőjével, Milos herczeg' testvére' jeles palotájával 's a' többinél jobb épületekkel. Palánka, a' keleti 's déli oldalt fedi. Belgrádvárának épületei avultak, puszták, de nem haszonvehetlenek. A' vártért magas fü lepi ugyan 's kert; de Nándorfejérvár, bár kikövezve nincs, egészben véve korántsem olly csinatlan 's tisztátalan, mint sokan hírlelék. Őrkatonája ez előtt 6000 volt, most számát nem tudom; 's álgyuji szétszórva hevernek a' homokhalmu sánczokon, fa-ládákra helyezve. Az egészet 30,000 lélek lakja.

Nándorfejérvár' bástyájit édes barátom! sokszor áztatá magyar vér. Midőn avatag ormaira pillanték, fájt szivemnek ama' hü magyarok' elhunyta, kiket árulás temetett, 1521. august. 29en a' bástyasírokba, midőn t. i. legelőször vívá-meg azt a' török. Visszaküzdé ugyan a' nemzet 1688ban; de 1690ben ismét meg kelle tőle válnia. Mintha látnám a' hős Eugent 1717ben a' csonka falak alatt, negyvenezrével viaskodni a' 150,000 török ellen, 's bevenni a' sziklavárat, hol 1739ben a' viszaengedtetés után, már ozmán lobogó lengett. Ki ne ismerne Laudon' fényes diadalait, mellyeknek koszorúja 1789ben Belgrád' megvétele lőn! Vérlobogóit ekkor voná-össze utóljára a' török, 's e' századokig zaklatott haza felé, 1791ben, üdvhozva mosolygának a' béke' olajágai. Belgrádot ezen év adá-vissza volt bitorlójinak; de a' fölzendült Cserny György és szerb-párthívei, 1807ben bevevék, 1813ban fölvették; 's elhamvaszták a' most már elevenülő külvárosait.

Minden elhallgatott. Ezüstfényben rezge a' szép hold, 's én még egyszer tekinték-át ablakomról Belgrád' roppant ormaira, 's ott, hol a' paloták' 's csarnokok' pompáji közt hajdan a' Hunyadiak, Szilágyiak, Eugenek 's Laudonok' ezer szövétneke tündöklék, hol a' hősek' őrtüzei lobogtak, most csak egyetlenegy mécsvilág pilloga felém, 's az ozmán vár-őrök' éji kiáltozásait döbörgé csak a' völgyön keresztül vissza, Zimony' tornyai közül a' viszhang. Igy mulik a' földön minden. Derék az, ki nevét nemesen víhatá-ki a' feledéstől. A' nemzet is csak akkor dicső, ha örök eltüntét imígy küzdé-ki. — Istenveled!

(Vége következik.)

„OTHELLO", A' TITKOS-EREJÜ OPERA.

(Novella. — Hauff után Hideg Mihály.)

A' szinház tömve vala nézőkkel, egy ujonan fogadott dalszinész Don Juant adá. A' földszin hullámzott mint nyugtalan tenger, 's a' dámák' tollai 's fátyolai, mint csillogó halak, merültek-ki a' homályos tömegből. Az elsőrendü páholyok most telvébbek valának, mint máskor, mert a' téli évszak' kezdetén beállott udvari gyász megszünvén, ma mutatkoztak először ismét a' nép' szemeinek a' gazdag turbánok', lobogó bokréták' 's tarka shawlok' csillogó színei. Ámde bármi szép 's gazdag volt is a' dámákból alkotott füzér, melly az amphitheatrum körül fonódott, még is e' füzérnek legékesb virága azon fölséges és kellemes alak látszék lenni, ki a' herczegi páholyból olly nyájas és szerény bájjal nézdelé a' maga körül hullámzó szinház-világot. Az emberben csaknem azon kivánat ébredt: vajha e' szép gyermek ne volna olly magas-születésü; mert ezen vidor arcz-szín, derült homlok 's gyermekded-tiszta, szelid szem, ez igéző ajak, szerelemre — nem feszes nagyvilági életre vala teremtve. És csudálatos, mintha Sophie herczegasszony e' vakmerő gondolatot sejtette volna, még öltözete is megfelelt alakja' egyszerü, természetes kellemének, ő minden mesterkélt piperét a' kevélyebb dáma-körnek látszék átengedni. —

„Nézze csak Ön, milly vidor, milly derült ő — szóla egy idegen ur a' főbb páholyok' egyikében a' követhez, ki melette álla, 's a' herczegnét lorgnettejével vizsgálgatá; — ha mosolyog, ha szemeit kissé lesüti, 's ismét leirhatlan bájjal fölveti, ha szép kis ke-

zeivel még hozzá mímel is — azt hinné az ember, hogy illy távulból is megérti elmés szavait 's kérdéseit.“ — „Valóban álmélásra gerjeszt.“ — felelé a' követ. — „És még is ezen örömek' mosolygó ege nem volna más, mint tettetés? Hogyan? Nagyságos asszonyom! e' szép alak, mint mondani méltóztatik, szeret, szerencsétlenül szeret, 's arcza és termete még is olly vidor és virágzó? — szólt az idegen, a' követ' nőjéhez fordulva – csak vallja-meg Nagyséd, hogy szándéka velem enyelgeni, mivel ezen angyal iránt némi érdékkel viseltetem.“ — „Mon Dieu! Báró — mondá ez fejcsóválva — tehát még most sem hiszi? Becsületemre mondom, ugy van, a' mint hallá tőlem; ő szeret, csekélyebb születésü 's rangu férfit szeret; én egy dámától tudom ezt, kinek figyelmét illyféle dolgok ki nem kerülik. És hogyan? azt gondolja-e Ön: egy herczegasszony járatlan azon mesterségben, hogy illy helytelen viszonyt a' világ' szemei elől rejtegessen?“ — „Meg nem foghatom — suttogá most az idegen, midőn ismét tünekedve a' szép alak felé nézett — meg nem foghatom; e' vidámság, e' csaknem kaczér enyelgés, — és még is néma, szerencsétlen szerelem?; Nagyságos asszony, ezt meg nem foghatom!“ — „Ej báró! és ugyan miért ne legyen vidám? hisz ő nem sejti, hogy valaki az ő illetlen viseletét tudja. Adonisza közel van hozzá.“ — „Közel van? o kérem Madame, mutassa-meg nekem azon boldogot; mellyik az?“ — „Barátom, ebből semmi sem lesz! ez minden discretio ellen volna, mellyel a' főudvarmesterné iránt tartozom. Ön elmondhatja ugyan W....ben, a' mit itt látott és hallott; de megnevezni? illy dologban valakit megnevezni? ez igen illetlen volna; férjem illyesmit nem szenvedhet.“

Az ouverture már közelge végéhez; a' hangok erősebben harsantak-fel az orchestrumból, a' nézők' szemei merően valának a' kárpitra függesztve, hogy az uj Don-Juant láthassák; de az idegen siket vala Mozart' büvös hangjaira, őt az opera nem érdeklé, szemei a' kedves szép angyalra tapadtak, ki most annál érdekesb lőn előtte, mivel szép szemei 's édes nyájas ajkai, mint hallá, a' titkos szerelmet ismerék. Körötte a' társaság — némelly fiatal 's éltesebb dámák — beszélni megszüntek 's a' muzsikát hallgaták; Sophie' szemei a' nagy néptömegen végig futottak 's valamit nyomozni 's keresni látszának. „Valljon nem a' kedvest keresik-é szemei? — gondolá az idegen — valljon nem azért néz-e maga körül, hogy őt megláthassa 's egy titkos mosollyal, egy gyönge fejhajtással köszöntse, eggyel azon ezer meg ezer jel közül, mellyeket a' titkos szerelem föltalál, hogy kegyelteit velök boldogítsa, megbájolja?“ — Gyengéd pirosság villant most Sophie' arczára, a' széket kissé oldalvást tolta 's néhányszor páholyának ajtaja felé tekintett. Az ajtó fölnyilt, egy magas-termetü szép fiatal ember lépett-be, 's az éltesebb dámák' egyikéhez közeledék, ki Sophie' anyja volt. Sophie egykedvüleg játszott a' kezében levő szemüveggel, de az idegen elég jártas vala szeméből kiolvashatni, hogy ez és nem más — a' boldogított. Orczáját még nem láthatá, de az ifju férfi' termete 's mozdulatai némileg isméretesek valának előtte. A' herczegné beszédbe vonó leányát; ez nyájasan tekinte-föl 's valami elméset látszék válaszolni, mert anyja mosolygott, a' fiatal ember pedig megfordult. „Egek! gróf Cz*! — kiálta-fel itt az idegen, olly hangosan 's aggságteljesen, hogy a' követ oldala mellett megijedt, nője pedig görcsösen ragadá kézen az idegent 's melléje a' székre vonta-le. — „Az istenért, milly botránkoztatás! — mondá a' haragos dáma — a' nép jobbrul balrul felénk néz; ki hallott valaha illy szörnyü kiáltást? szerencse, hogy olly zajos az orchestrum, különben minden ember meghallotta volna az Önnek száján kizajdult Cz* nevet. Mi dolga Önnek e' gróffal? hisz csak tudja talán, hogy mi nem akarjuk őt ismerni!“ — „Bocsánatot! én erről egy szót sem tudok! — viszonzá az idegen — hogyan is tudnám, kit ismernek Önök 's kit nem, midőn még csak három órája, hogy e' városban vagyok? miért nem akarnak Önök vele megismérkedni?“ — „No's az ő viszonyai kormányunkhoz csak nem lesznek Ön előtt isméretlenek? — szólt a' követ — ő számüzve van, 's nekem elég bajomra szolgál az, hogy ő mindig, de mindig csak itt akar lenni. Ő elég szemtelen volt magát az udvarnál bemutatni, 's igy minden lépten nyomon találkozom vele, 's a' körülmények még is azt kivánják, hogy őt ne ismérjem. Ezenkivül e' fatalis ember nekem még más bajt is szerez; a' felsőség kivánná tudni, miből él 's pedig olly fényesen él, holott javai elkoboztattak; 's én még mitsem tudhaték mindeddig kinyomozni. — A' báró tehát ismeri őt?“

Az idegen e' beszédet csak félig hallotta, szemei folyvást csak a' herczegi páholyon függtek: ő látta, mint beszélgete Cz* a' herczegnével 's a' többi dámával, mint szegültek néhanéha lángszemei Sophie herczegasszonyra, 's ez milly élénk vággyal fogá-fel 's adá ismét vissza a' szemnek e' villanó sugárit; — a' kárpit fölrepült, a' gróf visszalépett 's a' páholyból eltünt. Leporello elkezdé panaszait. — „A' báró ismeri őt? — kérdé a' követ susogva. — Adhat Ön nekem bővebb felvilágosítást az ő körülményiről?“ — „Én a' lengyel dzsidások közt szolgál-

tam vele.“ — „Igaz bizony; ő a' frenczia hadseregnél szolgált; látták Önök többször is egymást? tudja Ön, hogy miből él?“ — „Én őt csak akkor láttam — viszonzá könnyeden a' kérdeztetett — ha a' szolgálat megkivánta; én róla mitsem tudok, kivevén azt, hogy derék katona 's igen ügyes tiszt.“ — A' követ itt elhallgatott, vagy azért, mivel hitt e' szavaknak, vagy azon gondos elővigyázatból, hogy további kérdezősködés által vendége iránt bizodalmatlanságot ne áruljon-el. De az idegen sem mutatott a' beszéd' folytatására kedvet; ő egész figyelmét a' daljátékra látszék fordítani. És még is egészen más tárgy volt az, melly lelkét elfoglalá. — „Tehát e' helyre hozott téged boldogtalan sorsod, szegény Cz*! — monda magában. — Mig ifju valál, a' fegyverek' dicsősége 's a' sasok' becsülete, mellyeket követél, lángiták kebled'; ezeknek vége van. Szived' a' szerelemtől olly soká megőrzéd, 's ím! ennek hatalma férfikorodban száll-meg, 's az imádott — olly szörnyü magasan áll fölötted, hogy róla vagy lemondanod, vagy elveszned kell.“

Barátjának sorsa, mert az vala Cz* gróf, az idegent elkomorítá; ő azon sötét merengésbe süllyedt, melly a' világot 's a' világ' minden viszonyit feledi; 's miután az opera' első szakasza végződött, a' követnek kelle őt különféle kérdések által mély tünődésiből fölverni, mellyet még a' parterre' hangos tapsai 's „bravo“ kiáltásai sem szakasztának-meg. „A' herczegné kérdezősködött Ön felől — mondá a' követ — ő azt mondja, hogy Önnek családját ismeri; jöjön, üzze szét homlokárul e' bús komolyságot és sötét melancholiát, én Önt elvezetem a' páholyba 's bemutatom.“

Az idegen elpirult. Szive hangosan vert, 's maga sem tudta, miért, midőn a' corridoron végig ment a' követtel. A' herczegi páholyhoz közeledvén, érzé, hogy öröm az, mi vérét mozgásba hozta, öröm tudnillik, hogy közel van azon kedves szelid angyalhoz, kinek néma szerelme őt annyira érdekli.

(Folytatása következik.)

MAGYARKÁK.

Egy magyar pórt bizonyos csiny miatt a' főszolgabiró, magához idéztete; ő kalappal kezében lép vala nagy alázatossággal a' szolgabiró' teremébe. „Tegye kend félre a' kalapot“ — szóla hozzá az őt kérdésre vonandó. A' pór hallgat és vonakszik. „Tegye kend félre kalapját, mondom“ szól ismét, de nyersebben a' főbiró. A' paraszt pedig habozik 's borju-ábrazattal felel: „Meg tisztelem becsülöm, tekintetes, nagyságos uram, ez illetlen volna.“ — „Micsoda? Mennykőrázta! félre tegye kend mingyárt kalapját, különben...“ szól béketürelmét vesztve a' főbiró. A' paraszt pedig ijedten hajol a' parancsnak 's kalapját félreteszi, azaz: fölteszi fejére, hogy az ferdén áll vala, mint pisai torony. —

Nem rég több fiatal összejövén, eddigi szokás ellen tudományos tárgyba vágtak 's mint költészi viruló korban levők, a' költészetről vitatkozának 's hogy annál inkább kitünjék ennek jelessége, igen természetesen szóba kelle jőni a' csuszó prosának is. E' szó' hallatára tüzesen pattan fel veszteghelyéről egyik, — avatottságának jelét adandó: „Prosa? — ugymond — ismerem én ezt az étket, Pápa körül kukoricza-lisztből készítik.“

APHORISMÁK.

Ki mindennap adósságot csinál, az bizonyosan nem gondolja, hogy valakinek adós. Senki sem igér hamarébb, mint az, kinek nincs mit adnia.

Takarékosság a' független és szabad élet' szülő anyja. Meztelen lábon minden sarú tipródik.

A' szerencse egy asszony, ledér és változó-kedvü; gyermekeknek és pulyáknak osztja mosolygásit, a' valódi érdemet pedig mélységbe taszítja.

A' szerencse hasonlít a' nagy urakhoz, kik rendszerint inkább ajándékokat osztogatnak, mint sem adósságukat fizetnék.

Ha egy szerencsést látsz, tehát kérdezd: valljon miben szenved ez hijányt? 's te sorsát kevésbé fogod irígyleni. — Mindenki legjobban tudja — a' maga bibéjét.

A' szerencse gyakran hasonló egy akaratos gyermekhez; a' mit egy pillanatban ajándékoz, a' másikban ismét visszakivánja. — A' legvagyonosb ember ezen évben, talán legszegényebb koldus a' jövőben.

A' testnek szépsége hasonlít egy keresztülutazó, a' lélek' szépsége pedig egy helyben maradó baráthoz.

Az ember elérte tökéletességét, ha örömeit kötelességiben találja-fel.

Az öröm az emberiségnek tőkepénzül adatott, de fájdalom! vajmi sokszor nem egyéb, alamizsnánál. Ezerszer boldog, ki magának abból egy független takarékfillért gyüjthet.

A' boldog pillanatok mindenkor csak igen rövidek. — Szerencsétlen nap az, mellyen az ember nem nevetett.

REJTETTSZÓ.

Mint tövis árt végsőmnek 's a' sebet ujra kinyitja:
Békét bont az egész 's házi nyugalmat elöl.

Sz. Ig. Zala V-ből.

A' 94dik számu rejtettszó: Béla.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

96. szám Pest, december' 2kán 1835.

„OTHELLO", A' TITKOS-EREJÜ OPERA.

(Folytatása.)

A' herczegné az idegent kitünő jósággal fogadá. Ő maga mutatá-be őt Sophie hgkisasszonynak, ki előtt, mint látszék, a' Larun név már nem vala ismeretlen. Sophie' arczát gyengéd pirosság futá-el 's monda: „Ha nem csalódom, valaki azt mondá nekem, hogy Ön korábban a' franczia hadseregnél szolgált." — A' báró most meggyőződött, hogy Sophienek ezt senki más nem mondhatta, mint Cz*, — annál bizonyosbnak tartá pedig ezt, mivel Sophie' szemei rajta némi részvéttel nyugovának. — „Ön idegen itt — monda a' herczegné — még egy napig sincs e' városban 's így még senki sem vesztegetheté-meg; én tehát Önt birónak választom. Mondjameg: nincs a' természetben bizonyos titkos erő, melly — melly, — miként fejezzem csak ki magam' — melly, ha vakmerőn előidézzük, veszélyt hozhat?" — „Anyám! Ön részrehajló — közbe szól élénken a' szép herczegkisasszony — Ön már az által is, a' mint e' kérdést tevé, megvesztegette a' bárót. Ugyan szóljon Ön nyiltan, ha számos év' folytában egy háztetőrül időnként hat cserépzsindely leesnék 's néhány embert agyonütne, nem fogna-e többé azon ház előtt elmenni?" — „Miért ne? hacsak azon cserépzsindelyekben nem rejteznék a' titkos erő, melly — —" — „Milly botránkoztató beszéd! — közbe szól a' herczegné — Ön engem ki akar játszani, de lassan csak! Azon hasonlatosság, mellyet Sophie felhozott, nem egészen alkalmazható." — „No's, mingyárt meglátjuk tehát, kinek részére nyilatkozik a' báró — monda Sophie; — a' dolog' tartalma ez: Nekünk itt egy igen csinos operaházunk van, mellyben különféle régi és uj operák adatnak, csupán egy nem adatik soha, ez pedig a' legszebb, legfölségesb opera, mellyet ismerek; külföldön kelle azt először látnom. Mihelyt idejövék, első kérelmem az volt, adatnék ezen opera itt is, de kivánságom soha sem teljesül! pedig nem azért, mivel hozzá nincsenek alkalmas személyek, — koránsem! — oka tulajdonkép nevetséges." — „És mellyik opera ez?" kérdé az idegen. — „O t h e l l o!" valászolá Sophie. — „Othello? valóban a' legszebb mesterművek' egyike; ritkán tetszhetik nekem valamelly muzsika ugy, mint ezen opera, mondhatom, hogy több napig mintegy istenítve érzem magam', ha Desdemona' hattyudalát hárfa mellett hallhatom." — „Hallja anyám, hallja? a' báró Pétervárból, Varsóbul, Berlinből, vagy istentudja, honnan jő; — én a' bárót soha sem láttam, és még is olly nagyra becsüli Othellót. Nekünk látni kell ujra ezen daljátékot. És ugyan miért is ne adassék? Egy monda végett, mellyet ma már senki sem hisz." — „Ez vakmerő szó! — monda a' herczegné — én eseteket tudok, mellyekre ha csak gondolok is, elborzad lelkem. Ámde hadd szóljak rejtvényben. Képzelje csak a' Báró, nem volna é valami irtóztató, ha, valahányszor Othello adatik, tüz támadna?" — „Ah! ismét hasonlatosság — közbe szóla Sophie — de még sokkal bohósabb maga a' hiresztelt esemény!" — Nem, hadd égjen egyszer — folytatá a' herczeganya; — Othello, — most annak ötven esztendeje — mint Shakspeare' dramája adaték e' szinpadon először; azon rege jár, hogy — nem tudni honnan 's miért — valahányszor Othello adaték, mindig bizonyos szerencsétlen eset követé azt, azaz: Othello után mindig tűz támadt. Ezen oknál fogva Othello sok ideig számüzve volt a' szinpadról. Később egy jeles classicus forditás jelenik-meg; Othello ismét szinpadra kerül 's utána ismét tűz! — Elevenül emlékezem, mintha csak ma történt volna, midőn Othello operává alakult 's legelőször adaték; már jó előre nevettünk, hogy a' szerencsétlen szerencsent megfosztók áldozatjától, minthogy most hangásszá lőn. — Desdemona meghalt 's reá kevés nap mulva a' szerencsen még egy más áldozatot is nyert. Ezen eset azután még egyszer megujult, 's Othello e' miatt többé aztán nem adaték. Balga esemény, de igaz. Most szóljon őszintén a' Báró, mit itél e' dologrul?" „Herczegségednek teljes igaza van, — válaszolt Larun, félig komoly 's félig szeszélyes hangon — ha megengedni méltóztatik, saját életemből hozok-fel egy példát, melly Herczegséged' állitását igazlandja. Volt nekem egy hajadon nagynéném, — egy zsémbes mysticus személy; mi gyermekek őt közönségesen csak tollas-nénikének neveztük, mivel kalapján szörnyü nagy tollakat szokott viselni. Valamint Herczegséged' Othellojánál, ugy a' mi családunkban is bizonyos rege szárnyalt, t. i. valahányszor e' tollas-nénike hozzánk látogatóba jőtt, közülünk mindig egyik vagy másik megbetegedett. Ez sok tréfára 's nevetségre adott alkalmat, mindazáltal a' betegség mindig rendesen beállott, és mi e' kisértetes tüneményt már annyira megszoktuk, hogy, mihelyt tollasnénénk' kocsija zörögve bejött a' kapun, azonnal az érkezendő betegségre nézve minden előkészület megtörtént, sőt még az orvos is előre elhivatott." — „Valóban Ön' kalaptollas nagynénje csudálatos alak lehetett — szólt a' hgkis-

asszony nevetve — képzelem, midőn fejét a' kocsiból kidugta, mint futottak a' gyermekek, mint pestis elől, mert egyik sem akart beteg lenni; mint vágtatott lóhalálban a' szolga orvosért. Hisz ez a' báró' családjában egy valóságos fejér-asszony volt!" — „Egy szót sem illy dolgokról! — közbe szólt a' herczegné komolyan 's csaknem neheztelve — kár illy könnyelmüleg beszélni olly dolgokról, mellyeket nem tagadhatni 's mellyek' természetét emberi ész ki nem nyomozhatja. Illyes valami az én Othellóm is — szóla nyájasan — 's a' báró a' mi szinpadunkon azt adatni nem látja, iparkodjék tehát abban másutt gyönyörködni" — „És Ön mégis látni fogja azt — mondá susogva Sophie — nekem hallanom kell még egyszer Desdemona-dalomat, látnom és hallanom, és pedig a' mi szinpadunkon, ha mingyárt magam esném is áldozatul" — „Hogyan? a' herczegkisasszony maga? — kérdé az idegen megütközve; — hisz azt hallám, hogy a' kisértetes szerecsen csak gyujtogat, de nem öl?" — „Ah, hisz az csak anyám' hasonlatossága volt! — susogá Sophie még halkabban — a' rémtünet még sokkal borzasztóbb, sokkal veszélyesebb." —

A' karmester jelt ada 's a' második fölvonáshoz a' bévezetés elkezdődött, az idegen fölkele, a' herczegi páholyt elhagyandó. A' herczegné kegyesen bocsátá-el magától; de az idegen' szemei hasztalan keresék a' követet, ki már régen vissza-tért páholyába; határozatlanul állott a' corridorban, nem tudván, jobbra vagy balra kelljen-é mennie, midőn hirtelen egy meleg kéz megfogá kezét; ő felpillantott, és Cz* gróf álla előtte.

„Tehát még is jól láttak szemeim? — megszólalt a' gróf — mint éled-föl minden ismét emlékezetemben! én elfelejtem most a' tizenhárom boldogtalan évet 's megint a' régi vígkedvü dzsidás vagyok. — Ön szótalan néz reám — folytatá rövid hallgatás után — mintha a' régi időket arczvonalmimban akarná fölkeresni? hasztalan fáradság! azóta sok megváltozott, 's miért ne változzék-meg sorsával az ember is?" — „Én Önt nem látom igen megváltozva — felele az idegen — én Önt első pillanatra megismerém. Csak egyet nem találok-fel többé, e' szemekből eltünt azon bizodalom, melly engem máskor boldogíta. Cz* Sándor többé nem látszik bízni bennem. És mégis — folytatá mosolygva — és még is lelkem mindig nála volt, én még gondolatit, sőt szíve' legmélyebb titkait is tudom." — „Az én szegény szivem' titkait-e! — viszonzá a' gróf fájdalmasan — én már alig tudnám, hogy szivem van, ha csak néha a' nyugtalanság nem késztené dobogni azt! mit nyomozhatott-fel bennem Ön, hacsak nem a' változhatlan barátság' érzelmét Ön iránt? ne vádolja szemeimet, hogy azok nem vidámak többé; én enmagamba vonultam vissza, én bizodalmamat jobbomba helyezém; kezem' hő szoritása szolgáljon bizonyságul, hogy még folyvást a' régi jó barát vagyok." — „Köszönöm; de hogyan? én Önnek szive' gondolatit ne érteném? Ön azt mondja, hogy az csak nyugtalanság miatt dobog; valljon mit cselekvék bizonyos herczegház' szép magzatja, hogy Ön' szive olly igen nyugtalanul dobog?"

A' gróf elhalványult; görcsösen szorongatá az idegennek kezét. „Az isten szerelmeért! halgasson; egy szót se többé e' tárgyról! én tudom, értem, hogy Ön mit akar ezzel mondani, sőt azt is megengedem, hogy Ön jól látta, a' mit látott; Önnek ördögi szeme van. De ugyan miért kérjek én olly becsületes férfit, mint Ön, hallgatásra? a' nyolczadik ezredből még senki sem árulta-el bajtársát." — „Igaza van Önnek, 's azért erről egy szót se többé; csupán ez egyet még: a' nyolczadik ezredből senki sem árulja-el bajtársát, de valljon a' jó bajtárs nem árulja-é el önmagát?" — „Jöjön velem Ön, jöjön e' lépcsőzetre — szólt a' gróf suttogva, — mert több személy közelget; — szent isten! tud e más valaki is e' viszonyról?" — „Ha Ön bizodalmat bizodalommal jutalmaz, ugy őszinte kivánok lenni." — „O ne gyötörjön engem Ön, mindent megvallok később, csak azon egyet mondja-meg most, tud-e, sejt-e még más is valamit — —."

Larun őrnagy elbeszélé most, hogy csak ma érkezett e' városba, hogy hivatalos leveleit csak hamar kézhez adá a' követnek, hogy ez meghivá őt az operába, 's midőn itt a' herczegkisasszonyt távulról elragadtatva nézdelné, a' követ' nője azt mondá neki, hogy Sophie némi szövetségben áll egy alsóbb-rendü férfival. Ön belépett nem sokára a' herczegi páholyba; egy pillanat meggyőzött engem, hogy e' férfi senki más, mint Ön!" — „És a' követ' nője?" — szólt a' gróf reszketeg hangon. — „Ő igennel válaszolt. Ha nem csalatkozom, egy főudvarmesternéről is beszélt, mint kitől ezt hallotta."

A' gróf néhány pillanatig hallgatott, szemeit mereven földre szegzé; küzdeni látszott magával, néhányszor félénken tekinte oldalvást az idegenre — — „Larun! — monda végre tompa hangon — kölcsönözhet Ön nekem száz napoleondort?" Az őrnagy meglepeték e' kérdés által; ő azt hivé, hogy a' gróf, mint illy esetekben szokás, mostoha világi helyzetéről fog panaszkodni; őt tehát e' kérdés némileg megzavarta, 's a' grófra álmélkodva tekintett.

„Én szökevény vagyok — folytatá a' gróf — azt hivém, hogy végre csöndes nyugtanyára akadtam, hol kissé megpihenhetek, 's íme! a' sors ugy akará, hogy szeressek, hogy viszont szerettessem, és pedig a' szív' legforróbb hevével!“ — Könnyek rezgének itt a' gróf' szemeiben, de ő erőt veve magán és szilárdabb hangon imígy folytatá beszédét: „Ez különös kérés, nemde, olly hosszú találkozás után? azonban én nem pirulok Öntől kérni. Bajtárs! emlékezik még az utólsó dicsőséges napra éjszakon? emlékezik a' mosaiski napra?“ — „Emlékezem! — monda Larun 's szemei ragyogtak 's arczát biborszin borítá. — „Emlékezik? — susogá a' gróf fájdalommal; — jól van! most is egy bajtárst kell a' veszélyből megszabadításra; — akarod őt megszabadítni, bajtárs?“ — „Akarom!“ felelé Larun, és Cz* gróf megölelé barátját, indulathévvel szorítá őt melléhez 's most a' dalház' csarnokán végig menve — eltávozott.

„Jó, hogy találkozom Önnel — kiálta Cz* gróf, midőn másnap reggel Larunnal az utczán összejött — épen Önhez indulék, egy kis baráti szivességre megkérni.“ — „Mellyet én már tegnap megigértem — válaszolt imez — tessék elkisérni engem szállásomra; a' kivánt summa már készen van.“ — „Az istenért, most semmit pénzről! — közbe szólt a' gróf — Ön megöl engem e' silány prosával; nekem most isteni kedvem van, most boldogabbnak érzem magam' minden halandónál. O barátom, én megvallám az angyalnak, hogy az emberek sejtik viszonyinkat, én megmondám neki, hogy távozni fogok, mert hozzá közel lennem 's vele nem beszélnem, őt nem imádnom — lehetetlen.“ — „'S szabad tudnom, mit válaszolt?“ — „Az ő szive nyugott; ő sokkal nemesebben érez, hogysem a' gonosz nyelvekkel törődnék. Mi rosz fekszik a' mi társalkodásunkban? imigy szólt hozzám; lélekisméretem tiszta, 's ha mingyárt viszonyinkat megtudnák is, örömest tűröm-el a' feddést e' lépésemért; hol van ember e' földön, ki illy lépést éltében nem teve?“ — „Ez igen józan philosophia! — viszonzá Larun — az ember nem gondolkozhatik okosabban illy viszonyokrul; mert épen azok csalódnak legjobban, kik azt hiszik, hogy minden embert megvakithatnak. De szabad még egy kérdést tennem? Ön, mint sejtem, négy szem közt is értekezik szive' asszonyával? mert a' mit Ön nekem most mondott, az nehezen volt a' tegnapi don Juanban elvégezve.“ — „Ugy van, mi magányosan látjuk egymást — suttogá Cz* — mi látjuk egymást, de hogy hol, azt nem mondhatom-meg, 's valaminthogy élek, azt rágalmazóink' hiúz szemei se födözzék-fel soha; de sokáig — ezt magam is általlátom — sokáig már nem tarthat igy. Azért bajtárs, minden pillanatban készen vagyok — az Istenhozzára; Önnek szives barátsága segítsen rajtam, hahogy pénzben szükölködném. Még lehet, élem a' jelennap' futó kedveit, mert a' holnap, igen, a' holnap bizonytalan.“ — „És miben szolgálhatok Önnek? — kérdé Larun — ha nem csalatkozom, Ön engem fel akart keresni.“ — „Igen, ugyan ezért akarék Önhez menni — válaszolá Cz*, rövid tünődés után. Sophie tudja, hogy Ön az én barátom; én már azelőtt beszéltem neki holmit Önrül, különösen elbeszéltem a' bereczinahid' történetét, hol engem Ön megszabadított, 's lovára vett-föl. Ő tegnap beszélt Önnel és pedig Othellórul, nem de? A' herczegné nem akarja megengedni, hogy ezen opera adassék, bizonyos regés esemény miatt, mellyről én már nem emlékezem.“ — „Ők igen rejtélyesen beszéltek e' dologrul — közbe szólt barátja — 's ugy látszik, a' herczegné nem is fogja az opera' adatását megengedni.“ — „És én még is egy szavam által legyőztem őt. A' hgkisasszony könyörgött, rimánykodott, ezt pedig nem nézhetem, a' nélkül hogy segedelmére legyek; én tehát némileg komoly tekintettel mondám: Valóban különös! ha illyes mi a' nép között elterjed, mint sebes szél repül a' követek' szállásira — 's ha egyszer a' dolog ennyire jött, nem akadályozhatni, hogy nyolcz nap mulva minden udvarnál mint chronique scandaleuse lépjen-föl. A' herczegné igazlá szavaim'; 's végre, ámbár aggságteljes arczczal, csak ugyan megegyezett, hogy a' daljáték adassék; azonban, midőn eltávozott, még egyszer mondá: hogy a' diadal még nem miénk, mert akkor is, midőn Othello már a' czédulán hirdetve lesz, ő Desdemonát betegnek teendi.“ — „Helyesen! — mondá Larun nevetve — tehát a' chronique scandaleuse' félelme legyőzte a' kisértet' félelmét 's le a' természet' titkaitól borzadást is?“ — — „Igen, Sophie magán kivül van azon örömében, hogy ohajtása egyszer beteljesül. Én épen az operaház' regisseurjéhöz indulok; négyszáz tallért viszek neki, hogy Othello' adatása pénzbeli tekintetben se szenvedjen legkisebb akadályt; kérem, kövessen Ön engem hozzá.“ — „De nem fog é szemet szurni, ha Ön e' pénzt a' hgkisasszony' nevében adandja-által?“ — „Erről eleve gondoskodtunk, mi ezt ugy visszük neki, mint néhány müvészet-kedvelőtül gyüjtött segélyt. A' regisseur egy vén, becsületes ficzkó, kit könnyü lesz megnyernünk. Csak játsza Ön is most egy dilettans' vagy enthusiasta' szerepét. — Ide az utczasarok felé forduljunk barátom; látja Ön amaz erkélyes kis zöld házat?“

(Folytatása következik.)

QUIN' GŐZHAJÓ-UTJA.

(Folytatása és vége.)

Az utazó sept. 28án (1834ben) látta-meg Zimony' tornyait, 's nem sokára a' Száva és Duna' egyesülésénél fekvő Belgrádot. Vasárnap levén, harangok zengtek Zimony' valamennyi tornyárul, 's a' zöldséggel és gyümölcsecsel gazdagon ellátott piacz tömve volt magyarral, göröggel, törökkel és örménynyel, kiki ünnepi ruhájában. Mivel Zimony, végvárosa az ausztriai birodalomnak az innenső parton, itt minden, Serviából vagy Törökország' belsejéből jövő utazónak tizennégy napi veszteglést kell kiállani. Ezért a' gőzhajó, midőn Zimonyt elhagyá, mennyire csak lehet, a' Duna' magyar partjához közel tartózkodott. — Belgrád, azt mondja az utazó, mecseteivel, karcsu, fejér minaretjeivel, csarnokival, kertjeivel, cziprusival és árnyékos ligetivel szép tekintetet nyujt. Az erős fellegvár magas dombon fekszik, mellyről a' várost minden oldalról áttekinthetni. A' basa' háreme és csarnoka nagy helyet foglal 's méltóságos tekintetü. A' Duna nagyszerü viztükröt képez itt, csak hogy rajta néhány apró csolnakon kivül, mellyekben egy két szennyes török ült, kik a' nap' fényén álmosan halásztak, alig lehetett az életnek némi nyomaira találni, 's maga Belgrád is messziről holt városnak tetszik. — 29én Uj-Palánkára érkeztek, honnét Moldova felé két sor, tetőig erdővel fedett, hegy közt halad a' folyam, 's itt ott völgyekbe 's mélységekbe jut, mikben csinos fejér házacskák feküttek elhintve, 's juhászok legelteték nyájaikat. — Kukoriczaföldek, esőtől mélyen barázdáltak, részint mesterséges váraknak látszó, részint a' legképzetdusabb puszta bérczfalakat mutató hegyek; templomos és harangos faluk egyik, minaretek a' másik oldalon; jobbrul szerbek dióhéjnyi sajkákon halászva, balrul sertésnyájakat őrző magyarok; a' távolban tornyos hegyek, váltogatva vonák magokra figyelmét, míg Moldovába ért. — A' Duna' feneke erre durva sziklákbul áll, mellyek majd nagy tömegekben tünnek-elő a' viz' tükrén, majd egész falat alkotnak, melly egyik parttól a' másikig ér. Ezekhez szünet nélkül korlódott azon kis hajó, melly utazónkat Moldova és Orsova közt hátán vivé (mivel a' gőzhajó Moldovától visszatért). A' partok' regényes charaktere azonban folyvásti feszültségben tartá az utazónak képzelő erejét. A' jobbra fekvő, csaknem függőlegesen emelkedő sziklafalon — ugymond Quin — nevezetes természet' játéka vala óriási mértékben látható, t. i. egy kővé változott vizi-malom' teljes alakja a' hozzá tartozó molnárházzal, könnyen nyomatva egy tömérdek szikladarabtól, melly magasb hegyekről rohant oda. A' rajta fekvő kőtömegnek kiálló része egy szónokszékből papoló barátot képeze, 's csak legenda kellett volna a' babonások' elhitetésére, mi szerint a' molnár és emberei bünösek valának 's eljöve a' barát inteni őket, de ők megátalkodának büneikben, 's igy lőn, hogy minden kővé változott. — Az átmenetel e' szoros sziklaszoroson igen regényes és képzelet-hevítő. Nem messze a' kővé vált malmon túl, a' szemközt eső parton, egy óriási nyugvó oroszlán' vázlata látszott; feje, szemei, szájnyilása, körmei a' leghelyesb arányban valának a' meztelen kőre rajzolva, mintha ügyes művész' keze ábrázolta volna azokat oda. Egy sziklacsoport, nem messze innét, tornyos cathedrale' romjaihoz hasonlitott, csipkés falaival, goth-ablakival 's ajtajival. A' hatás csudásan festői volt, mivel ezen úgy tetsző templom rom egy csoport bokorból emelkedett-ki, melly a' szikla' alsó részeit elrejtette." — E' nagyszerü hegycsoportulat a' dunavölgy' mindkét partján egész Orsováig tartott, 's utazónk' lelkesülése mind inkább növekedett. Orsovában találta gr. Széchenyit, az intézet' sajátképeni szerzőjét, ki őt rendkivül nyájasan fogadta. Ekkor a' gróf Bukarestbe készült, hogy a' hospodár' megegyezését azon javitásokra megszerezze, mellyek a' folyó' fenekén 's partjain, ennek birtoka' határain belől, munkába vétettek. A' gróf elvitte őt magával kocsijában Gladováig, hol Argo gőzhajót találták. Mit mondtak volna Jason 's argonautáji egy Argo gőzhajóhoz? — szinte megvalósultak Virgil profetai szavai:

Alter erit tum Tiphys, et altera quae vehat Argo
Delectos heroas. —

(A. Z. után.)

GONDOLAT-TÖREDÉKEK.

Isten, a' mindenható, csak egy világot teremte; a' szerelmes naponként százat teremt azon különbséggel, hogy amaz, ki tudja, mióta 's meddig áll, imezek azonnal semmiségbe süllyednek, vagy ha tartósbak, csak addig ringatják néha boldog álomban, mig Hymen' oltárához lép.

Őrizkedjél azoktól, kik sokat fecsegnek szivök' érzékenységéről.

Teli fris pletykával e' világ 's a' gonosz nyelvek' rágalma csak a' leányserget veszi czélul. Szegény leánykák! már csak elmondom, mi költetek reátok, hogy t. i. 20. éves korig az „Uj énekes könyv"-ből mindenitek ezt énekli naponként: „Atyám! add meg énnekem, a' mire szükségem van" (nehéz volna kitalálni e' szükséget?); ezután 30-ik évig: „Óh istenem! sulyos kő nyom" 's 30on tul megzendül a' hattyúdal: „Elég immár! vidd el az én lelkem' mennyei Sionba!"

REJTETTSZÓ.

Egészen orvosság, — barom is szereti;
Fő tagomat kiki étvággyal eheti.
Ha czigánynak uja végsőmet illeti,
Betyár a' parlagi lányt jól megpörgeti.

N.

A' 95dik számu rejtettszó: Patvar.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

97. szám Pest, december' 5kén 1835.

VÁNDOR-PÁLYÁM.

(M. Gy. Barátomhoz. Nagybecskerek, jul. 26kán, 1835.)

(Vége).

Halványan pislogának már a' szürkületben Zimony' utczalámpáji, midőn a' várost elhagytam. Az evedzőlegényekre várakozva, villant-el mellettem a' Ferencz-gőzhajó, Szalankamen felé hasitván a' hullámokat. Bennünket is csak hamar átröpíte a' keskeny kompon négy katonahajós; 's a' németbánsági végvidékbe jutva, ujra üdvezelhetém a' haza' határait. Csöndes volt körültünk a' természet. Belgrád, a' viradás' szürke fátyoliban pompázott hátunk mögött, 's mellettünk egy két kaszapengés költé-föl a' szunnyadó réti szárnyasokat. Csaknem élet' 's ló'vesztével gázolánk-át a' nagyon megapadt vízereken, 's még néhányszor kelle a' hidasokat használnunk. Ó-borcsa 's Ovcsa végvidéki falukon túlhaladva, a' szép árnyékos városi erdőbe jutánk 's a' Temesfolyón komp' segédjével átsietve, Pancsován fogatánk-ki.

Pancsova, a' németbánsági végvidéknek fővárosa, a' Temes' partján fekszik, ennek a' Dunába-folyásához közel. Helye e' végvidék' katonai kormányának, hadi biztosságnak, posta-, só- és harminczadhivataloknak, 's lakja egy osztályos hadvezérnek. Itt áll a' minoriták' temploma és klastroma, 's ezek birnak itt a' parochiai jogokkal. Van benne g. n. e. egyház is, 's cath. és g. n. e. kisebb oskolák. Vásárai jelesek, 's a' népszám mintegy 10,000. Lakosai szerbek, németek, zsidók 's igen kevés magyar. — Szép négyszegü két piacza lepett-meg első tekintettel. Itt az épületek díszesek, az utczák mindenütt egyenesek 's tiszták; 's midőn a' szögletházakon a' német-'s szerb-utczafölirásokat láttam, fölébredt bennem, megvallom, azon ohajtat: vajha nemzeti nyelven is föl lennének jegyezve! Egy melegebb érzés környékezé azonban szívemet, midőn a' város' végén a' kórházat megpillantám. Tapasztalásom után, sok nemes kebelre találtam ott mindenütt, hol kórházak épülének. A' szenvedő emberiségnek ennél nemesebb valamit nem nyujthat az élet. A' pancsovai kórház roppant emeletes épület, 's 1831ben épült. Homlokfödele valóságos terrasse-alakban tünik-föl 's mellé egy kert van csatolva. Benn a' piaczon, épen most készült-el a' katonai község' háza, szinte emeletre, egy épület, melly akár építészi csínra, akár belső fölosztására 's roppant létére, bárhol is méltó joggal pompázhat. A' csinos gipsz-ábrázolatok 's az oszlopok' elrendeltetése, széles lépcsők, emelik becsét. Az oszlopok, — ugy tetszik — a' toskánai rendhez tartoznának; azonban mintha az eurhythmia' törvényei nem követtettek volna egészen híven; mert az oszlopszék, oszlopszál, gerendázat 's több részei, a' kellő 's müvészet-határozta idomra nézve, egymásnak nemcsak meg nem felelnek, hanem az egészből, némelly megkivántató részek teljesen hijányoznak is. Homlokfalán imez irást viseli: Iustitia regnorum fundamentum. MDCCCXXXIII. Itt a' kereskedés középszerünek látszék, noha az itt már hajózható Temes' partjain, több hajót láték kikötve. Figyelmemet még egy derék régi magtár, 's a' határban levő szélmalmok nyerék-meg.

Vándorpályám végére siet, édes jó barátom! bocsáss-meg, ha rajzolatim' árnyékával untatálak. Ez csak töredék. Jó lelked ezt tőlem, hivatali tengergonddal küzdőtől, reménylem szívesen veendi addig is, míg a' biztosabb élőszó, a' hijányt bővebben kifejtheti. Pancsovát elhagyva, még egy pillanatot veték a' távolban sötétlő belgrádi hegyekre, 's áldást pihegve családom' azon tagjainak hamvaira, kik ott a' bástyák alatt feledtetve szenderegnek, a' németbánsági végvidéken keresztül, Czrepája szerbajakú helység felé ügeték, 's Debelácson állapodám meg. Ref. magyarok e' helység' lakosi, számra majd harmadfélezeren. Épen gyermekeikbe oltaták a' jótékony tehénhimlőt az anyák, 's ez sok mulatságra is ada alkalmat. Megtekintém a' most épülő egyházat is. Falai már szinte a' párkányig állnak 's az egész olly nagy, hogy mostani utazásom alatt, ennél roppantabb tömegü templomot alig láték. Vendégfogadója kicsiny de csínos. Czégérén egy magyaröltözetü személy áll 's alatta ezen irás „A' Rákóczy Vezérhez.“ Határában, mint az egész végvidéken mindenütt, a' szorgalom' 's ipar' szembetünő nyomai virulnak, 's az égnek olly áldása, melly az idei évet, bizonyosan emlékezetessé teendi. Majd Idvoron — szerbfalu — vitt keresztül utam; 's bár a' nap nyugvóban volt, ingerle a' vágy, — még az éjjel haza térni. Vacsoránkat itt végezve, fölkerekedénk ismét 's a' sötétben nem sokára a' Temesen átkompozva, a' ragyogó csillagfénynél, késő éjjel értük-el Német-'s Oláh-Écskát, Torontálmegye' szélső helységeit a' Lázár-család' elsőszülöttség-jogú birtokát, 's épen egyet üte a' nagybecskereki piaczi toronyban éjfél után azór a, midőn a' megye' nem igen nagy, de csínos palotája előtt terménk.

Ménes' hegykoszorújiról, a' solymosi várról 's a' radnai valóban regényes vidékről, később tudósítlak rövideden. Örömmel emlékezem ezen utaimra vissza, de egyszer'smind megdöbbenve. Szeretett Berzsenyink' lélekteljes soraiban látom kivonatban az élet' egy vonását 's meg nem állhatom, hogy ide ne iktassam:

„Ó gyakran a' szívnek édes ösztöneit
'S tárgyaihoz vonzó rózsaköteleit
Egy tündérkép elvágja.
A' szilaj vágyások' gígászi harczait,
E' bujdosó csillag' ezer orkánjait
Bevont szemünk nem látja.
Hiv szívünk' csendesebb intésit nem halljuk,
Az előttünk nyíló rózsát letapodjuk,
Messzebb járnak szemeink.
Bámulva kergetjük álmunk' tarka képét,
Örökre elvesztjük gyakran éltünk' szépét —
'S későn hullnak könnyeink.

Légy boldog, 's ne feledj!

Bárány Ágoston

„OTHELLO", A' TITKOS-EREJÜ OPERA.
(Folytatása.)

A' regisseur vagy opera-igazgató egy száraz kis ember volt, valaha hires énekes, most agg korában szerzett borostyán-koszoruin pihent. Ő Cz* grófot és barátját bizonyos müvészi fönséggel fogadá, mellyel azonban a' különös öltözet némi contrasztban állott; fejét t. i. fekete florenczi sipka fedé, mellyet csak akkor tön-le, midőn tiszte a' házból kiszólítván, parókát huzott a' meztelen kaponyára; egy legujabb divatu feszes frak 's egy-sok redőjü bő nadrág vala többi ruhája; mind ez bizonyitá, hogy regisseur uram a' hatvan év' daczára is még türhetőleg játsza a' világfi' szerepét. Lábain szélesre nyomott, éktelen botas-czipét viselt, mellyeken ritka ügyességgel csuszkált a' szobában ide 's tova; a' két barátnak ugy tetszék, mintha jégen koreselyázna.

„Már értesitve vagyok a' legfensőbb akaratról — szólt a' regisseur, midőn jövetének okát a' gróf elmondá, — tudom már a' dolgot, rajtam nem fog mulni; legbuzgóbb törekvésem vala mindenkor, a' legkegyelmesb herczegi ház' füleit gyönyörködtetni; de — de mégis bátorkodom egyket észrevételt legmélyebb alázatossággal előterjeszteni." — „Hogyhogy? Ön nem akarja talán Othellót adni" — kérdé a' gróf. — „Isten őrizzen, hogy adjam; hisz ez nyilványos gyilkos-merénylet volna a' fenséges család' életére! nem! nem! ha szavam e' tárgyban még valamit nyom, ugy Othello soha, de soha szinpadra nem kerül." — „Nem hittem volna — viszonzá a' gróf — hogy olly férfi mint Ön, pórbabonák' rabja legyen. Messze országokban álmélkodva említik Ön' dicső nevét, Önt a' dalmüvészek' koronájának tartják 's az én legtüzesb ohajtásim' egyike az volt: vajha éltemben egyszer e' férfit meglátnám! Kérem, ne alacsonyitsa-le szép érdemeit most fonák előitélet által."

Az öreg hízni látszék e' hizelgés' mézétől, tetszkedő mosoly vonult-el fonnyadt arczán, zsebébe dugá kezeit 's néhányszor a' szobában föl alá járdalt szőrcsuszkáin. — „Különös megtiszteltetés részemről!" — monda — igen, igen! fiatalabb koromban volt egy kis érdemem, én hatalmas tenorista valék! de természet szerint ennek vége már! Babonás előitéletről méltóztatik engem vádolni; szégyenleném, ha illyes minek rabja volnék; de hol tettdolgok vannak, ott babonaságról nem lehet szó." — „Tett dolgok"? kérdé a' két barát egyhangulag. — „Ugy van, igen tisztelt uraim, tettdolgok. Önök, mint látszik, nem e' városból, vagy vidékről valók, különben tudnák azt." — „Vagy igen, én hallottam valamit e' meséről — monda Larun — 's ha nem csalódom, jelesül azt, hogy valahányszor Othello adatik, utána mindig tüz támad és — ". — „Tüz?" isten bocsássa-meg bünöm'! vajha mind annyiszor inkább tüz támadna! a' tüzet legalább el lehet oltani, vannak tüzkármentő intézetek; illy tüzkárt valahogy csak eltürhetni még, de halál? már ez uraim sokkal irtóztatóbb casus!" — „Mit mond Ön, halál? 's kinek kell meghalnia?" — „No 's hisz ez nem titok — viszonzá a' regisseur — valahányszor Othello szinpadra kerül, nyolcz nap mulva mindig meg kell egynek a' fönséges herczegi családból halni."

A' két barát feldöbbent székéről, mert azon prophetai mély hangban, mellyel az öreg ezt mondá, valami borzasztó volt; de rögtön leülének ismét 's vig kaczajra fakadtak saját ijedésükön. E' kaczaj az öreget nem zavarhatá-meg. — „Nevetni méltoztatnak? — imígy szólt — nem tehetek róla; ha parancsolni tetszik, megmutatom a' játékszini kronikát, mellynek tollvivője száz husz év óta mindig a' szinház' sugója volt." — „Lássuk tehát e' kronikát, érdemes öreg!" — szólt a' gróf, ki az egészet tréfának gondolá.

'S a' regisseur rendkivüli gyorsasággal csoszogott a' mellék terembe, onnan egy rézkapoccsal ellátott, bőrtáblás foliantot hozván-elő. Most egy csontba foglalt szemüveget fölteve orrára 's a' könyvben ide 's tova forgatott „Tessék figyelmezni! — monda — legelőbb is itt áll: anno 1740 dec. 8kán az itteni szinházban megfuladt Fandauer Karolina szinészné, midőn Shakspeare' szomorujátéka: Othello, a' velenczei szerecsen' adaték." — „Hogyan? — közbe szólt Larun hirtelen — 1740ben adták volna már itt Shak.

speare' Othellojáť? hiszen ha nem hibázom, Schröder volt az, ki Shakspearenek legelső darabját Németországban szinpadra hozá, ez pedig jóval később történt?" — „Engedelmet kérek — felelt a' regisseur — a' herczeg Angliánutazván-keresztül, Othellót Londonban látta adatni, 's mivel a' játék neki rendkivül megtetszett, átfordíttatá 's itt több izben adatá is. Kronikám pedig igy folytatja: az emlitett Fandauer Karolina játszá Desdemónát, 's a' paplannal, melly alatt neki a' játék' tartalma szerint meg kelle fuladnia, egy szinésztől valóban megfojtatott." — A' gróf elborzadt „'s ez igaz volna?" kiálta-fel. — „És nyolcz nap mulva meghalt F..... herczeg, egy tizenkét esztendős ifju'."

„Vakeset" monda Larun. — „Tessék bizvást annak nevezni — válaszolt az öreg 's tovább forgatott a' könyvben — de halljuk tovább! Othello aztán két évig nem adatott, mert a' herczeg a' gyilkos tett' emléke miatt, e' szomorú játékot nem szenvedheté. Hanem két év mulva ismét adták. Imhol áll: 1742 sept. 28kán Othello a' velenczei szerecsen. 'S itt a' könyv' szélén ez van megjegyezve: Csudálatos! october 5kén megholt Auguszta herczegasszony, Othello után épen nyolczadik napra, valamint két év előtt az istenben boldogult Fridrik herczeg. Tehát vakeset ez, nagyérdemü uraim, mit?" — „Igen igen, vakeset!" mondának ezek. — „Menjünk tovább! '1748, febr. 6kán Othello a' velenczei szerecsen.' Lászuk, bételjesül-e ismét? Tessék csak nézni uraim; ezt a' sugó irta ide, ugyan azon kéz, mellytől itt a' könyv'szélén e' jegyzet áll: szörnyüség! Fandauerné ismét kisért; Sándor herczeg 14kén hirtelen halállal mult-ki, nyolcz napra Othello után." — Az öreg itt elhallgatott, kérdőleg nézett vendégire, ezek szótalan állottak. Ő a' könyvben tovább forgata és imezt olvasá: '1775, január 16kán Koller leányasszony' jutalmául adatott: Othello a' velenczei szerecsen.' Ime ujabb szerencsétlenség, szegény Erzsébet herczegasszony, neked kelle olly korán meghalnod! elhunyt jan. 24k. 1775."

„Bolondság! — szavába esék Larun — megengedem, hogy ugy van, megengedem, hogy az akaratos vakeset néhányszor ezt valóban ugy hozá magával, ámde mutasson nekem Ön csak egyetlenegy józan alapot az ok és okozat között, ha azt allitja, hogy e' dicsőültek mint Othello' áldozati estek-el." — „Uram! — felelt az öreg mély komolysággal — azt nem tehetem; de emlékeztetem Önt ama' nagy Szellem' szavaira, ki a' szerencsétlen Othellót is teremté: Vannak, ugymond, dolgok az ég és föld között, mellyekről a' világ' bölcsei nem is álmodnak!" — „Én ismerem Shakspeare' ezen szavait — mondá a' gróf — de fogadom, hogy azokat soha sem mondotta volna, ha előre tudhatá: milly sok nevetséges szülemlik általok." — „Meglehet — viszonzá a' vén dalmüvész — de halljuk uraim tovább, most egy valamivel ujabbkori példára jövök, mellyről még magam is emlékezem, t. i. a' herczegre magára. — Othello mintegy husz évig számüzve volt az itteni szinpadról; ekkor — 's ezt ugy tudom, mintha ma történt volna — több idegen főuraság jöve látogatására a' herczegnek. Az általunk adatott szindarabok tetszést nyerének 's egyik az idegen herczegasszonyok közül különösen Othellót ohajtá látni. A' herczeg nem akara semmit a' dámától megtagadni, másrészrül pedig a' nép előtt is átallá gyöngeségét elárulni, 's igy nyakrafőre bé kellett a' szindarabot tanulni 's a' meghatározott napon adni mulató-palotájában. — Tessék olvasni, kedves urak! imhol áll: Othello, oct. 16kán 1793 a' h..i mulatópalotában."

„No's öreg! mi lett a' következés? szaporán csak!" kérdék a' barátok, nyugtalanúl. — „Nyolcz nap mulva, oct. 24. 1793. meghalt a' herczeg." — „Lehetetlen! — monda Larun rövid hallgatás után — mutassa kronikáját, hol áll itt valami a' herczegről, hisz a' könyv'szélén nincs semmi jegyzés!" — „Nincs — mondá az öreg 's két könyvet hozott-elő — hanem ihol van életirása, 's ihol az elhunytnak tetemei fölött tartott gyászbeszéd, méltóztatnak áttekinteni?"

A' gróf egy kis fekete könyvet vőn kezébe 's olvasá: „Leirása a' gyászünnepnek, melly a' dicsőült Herczeg' tetemei fölött 1793 oct. 24én 's...." Bolondság! — mondá 's felugrott — ez még őrültté tehetne. Vakeset! vakeset! és nem más! No's — tud még Ön illy történetkét?" — „Még hozhatnék-elő egy kettőt — válaszola nyugodtan az öreg — de mivel untatja Önöket e' csudálatos mulatság, tehát még csak egyet említek a' legujabb időkből. Rossini az ő felséges „Othello" czimü operáját irá 's megmutatta, miről eddig kételkedtek, hogy ő az emberi szív' mélyebb tragikai hurjait is képes megpendíteni. A' herczegiház ezen operát nem ohajtá látni, 's igy a' játékszinre azt nem is tanulók-be. De a' hangászkar betanulá ez operát maga számára, néhány jelenés adaték hangversenyeken, 's ezen egykét próbamutatvány annyira lelkesité a' publicumot, hogy a' hirlapokban, vendégházakban 's a' t. egyedül csak Othellót emlegeték, Othellót kivánák. Szóba sem jött azon borzasztó eset, melly Othello szindarabot szokta követni, 's ugy látszott, mintha az „Othello" czimü opera alatt egészen más Othellót értenének. Végre az akkori regisseur (én még a' játékszinen valék 'z Othellót éneklém) az akkori regisseur mondom, utasitást vőn az udvarból, hogy az operát adassa. A'

szinház fuladásig tömve volt nézőkkel; udvar és nemesség megjelent, az orchestrum csaknem emberi erőn felül munkált, aa énekesnék pedig a' legmerészebb várakozásnak is megfeleltek; de nem tudom — mindnyájunkat egy rémletes szellem szálla-meg, midőn Desdemona hárfája mellett énekelt, midőn alvásra készült, midőn gyilkosa, az ocsmány szerecsen, feléje közelgett. Ugyanazon ház, szinpad és jelenés vala, mint akkor, midőn egy kedves teremtés ugyan e' szerepben olly borzasztólag életét veszté. Meg kell vallanom, hogy ördögi Othello-természetem' daczára is némi gyönge reszketést érzék, midőn a' gyilkosság megtörtént, szorongva tekinték a' herczegi páholy felé, honnan olly sok egészséges, virágzó alak figyelt játékunkra. „Meg fogsz é engeszteltetni azon hangok által mellyek halálodat kisérik, megöletettnek vérengző árnyéka!“ — gondolám. — Ugy volt; öt, hat napig a' várban semmi betegség sem történt, nevették már, hogy a' szellem' megcsalására csak operává kelle változtatni a' darabot; nyugottan folyt-le a' hetedik nap is, 's a' nyolczadikon, — Ferdinand herczeg agyon lövetett a' vadászaton.“ — „Erről magam is hallottam — mondá az őrnagy — hanem ez is csak vakeset volt, vadásztársának elsült puskája, és — “. — „Hát azt mondom-e, hogy a' rémszellem maga öli-meg a' szerencsétlen áldozatokat 's hogy saját kezével fojtogatja-meg őket? én csak egy megfoghatlan titokteljes összefüggésről szólottam.“ — „És nem mondott-e végre mégis Ön babonás mesét; hol van megirva, hogy nyolcz nappal a' vadászat előtt Othello adaték?“ — „Itt“ válaszolt hidegvérrel a' regisseur, 's kronikájában egy helyre mutatott. — A' gróf olvasá: „Othello daljáték Rossinitől, mart. 12kén — és a' könyv'szélén háromszor aláhuzva: 20kán Ferdinand hg elesett a' vadászaton.“

Némán tekinte egymásra néhány pillanatig a' két jó barát; ugy látszék hogy nevetni akartak, de az öregnek komolysága 's e' borzasztó események' csudálatos összetalálkozása mélyebben hatá őket, mint gondolák. Larun a' kronikát fütyörészve forgatta, a' gróf valamiről tünekedni látszék 's homlokát és szemeit tenyerébe hajtá. Végre fölugrott „'s mind ez nem tehet fordulást a' dolgon — mondá — az operának adatnia kell. Az udvar 's a' külkövetek tudják már; az ember feddést érdemelne, ha illy vak események által magát megzavartatni hagyná. Itt van, uram, négyszáz tallér, ezt némelly müvészetkedvelők adják Önnek, hogy Othellót annál fényesebben léptethesse-föl. Fordítsa e' pénzt, a' mire hasznosnak gondolja, — hozasson — imezt tevé nevetve hozzá — kisértetkergetőket, vegyen egész boszorkánykészületet; szóval: valami csak szükséges, a' kisértet-elüzésre, — mi bármi áldozatot sem kimélünk, csak Othellót láthassuk.“ — „Uraim — felelt az öreg — meglehet, hogy ifjuságomban én is nevettem 's enyelegtem volna illy dolgokon, de az éltesebb kor engem nyugottabbá tett; megtanultam, hogy vannak dolgok, mellyeket könnyelmüleg kárhoztatni nem szabad. Köszönöm ez ajándékot, én illő módon igyekszem használni azt; de azért Othellót csak a' legkeményebb parancs' következésében fogom adatni. Boldog isten!—szóla panaszos hangon—ha uj szerencsétlenség történnék; ha p. o. Sophie, a' szép 's ártatlan hgkisasszony az ördögnek esnék áldozatul!“ — „Hallgasson az ur! — kiálta elsápultan a' gróf — Önnek őrjöngős történetei ragadványosak; az ember világos nappal is félhetne! Adieu! ne felejtse, hogy Othello minden esetre adatni fog. Ne éljen semmi álfogással, ne akadályoztassa a' játékot, mint játékszineken szokás, véletlen hurut, láz, vagy más betegség 's közbejött akadály' örve alatt. Ha Ön Desdemonát nem állít szinpadunkra, fölidézem a' megfojtottnak rémlelkét, hogy ő maga lépjen-fel vendégszerepben.“ —

Az örag keresztet hányt magára, 's nyngtalanul tipegett föl 's alá a' teremben. „Milly vakmerőség! — imígy jajveszékelt; — ha majd megjelennék az mint márvány-vendég? Ne beszéljen Ön, kérem illy botránkoztatólag; ki tudja, milly közel van kinekkinek saját veszedelme!“ — Nevetve sietett most a' gróf és barátja a' lépcsőzeten alá 's a' florenczi sipkás' és szőrczipés vén regisseur még soká szolgált vidor elmecsapongásiknak játékul.

(Folytatása következik.)

ANEKDOTA.

Egy férj, ki legjobb ember vala e' világon, nem rég elveszté hitvesét, 's mivel őt igen szerette, halálán csaknem kétségbe esett. A' temetés' napján sok munkába került barátinak enyhíteni a' férj' fájdalmit 's elcsüggedt lelkét vigasztalásaik által felbátorítani.—Miután a'temetőbül őt ismét hazavezeték, leült 's néma merengésbe süllyedt; baráti óvakodtak őt ebben megzavarni, mindazáltal barátinak egyike bátor vala szives részvéttel kérdezni tőle, hogy, mint érzi magát? „kissé jobban — felelt a' szomoru férj, gyönge hangon — e' kis séta-ut némi könnyebbségemre szolgált.“

REJTETTSZÓ.

Nem kerülöd mindig szomorú végsőmet el, ámbár
Orvosi szert nyujtott tenneneidnek egész.

Sz. Ig. Zala V-ből.

A' 96dik számu rejtettszó: Tikhúr.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

98. szám Pest, december' 9kén 1835.

A' KIRÁLYI KINCS.

Keleti rege. Hrabovszky Zsigmondtól.)

Egy ifju fejdelem tatár-hazában,
Hogy atyja' fénye 's széke rá maradt,
Az ősz vezérrel a' kincstárba ment
Megnézni, a' mit ötven éven át
Titokban atyja összehalmozott.
„Egek! — kiált az ifju fejdelem,
Midőn az ércz rejtekkapun belép —
Egek, mi fényözön, mi kincshalom!
Atyám talán e' földnek kincseit
Mind e' sötét üregbe halmozá?" —
'S midőn magához tért eszméletéből,
Örömsugáros arcczal így sohajt:
„Nagy istenek! nyujtsátok éltemet,
Hogy üdv lehessen e' kincs népemen,
Árvát 's bus özvegyet vigasztaló;
Hogy a' levert szegénynek támasza,
Hogy a' szükölködőnek enyhsugár;
Nagy istenek! nyujtsátok életem',
Mig elfogyasztom így e' kincsözönt." —
'S a' mint beszélne szent hevében így,
Mosolygni látja a' már ősz vezért.
„Vezér! talán e' vágy, ez érzelem
Alázza egy igaz király' szivét?" —
„Nem oh uram! segéljen úgy az ég,
Mikép nemes heved nyilatkozott;
De megbocsáss! a' mult idők' korából
Eszembe villant most a' pillanat,
Midőn atyáddal e' terembe léptem.
Csekély arany lepé a' padlatot,
Atyád boszúra gerjedett 's kiálta:
'Mit? egy királyi főnek ennyi kincs!?
Nagy istenek! nyujtsátok éltemet,
Miglen királyimód' betölthetem
Ez ősi kincs' helyét — e' disztelent!' —
Folyának évek és halomra gyült
A' nép' aranyja, szorgalomgyümölcse,
Gyakorta rezge hála ajkain,
Hogy egyidőn, utódja kincsözönt
Talál a' rejtek-kőfalak között.
De ifju fejdelem; megengedendsz, —
Atyád im a' sötét tulhonba kelt —
De népe áldva nem siratta őt!
A' köny szeméből már kiszáradott,
Mert köny között sanyarga szüntelen;
Midőn müvelni ment sovány telekjét,
Vad hajdu jött 's előle barmait
Adóul elvevé atyád' nevében;
Édes reménnyel ment aratni el,
'S a' hajdu szét dulá vetéseit.
Busongva tér a' rosz kunyhóba meg,
Éhes családja sirva környezi,
Felosztni kész közöttük végfalatját —
'S a' hajdu jő 's kezéből elragadja.
A' téli förgeteg közelg felé,
Csak rongy takarja őt a' fagy között,
De nincs adója megfizetve még:
A' hajdu jő 's letépi rongyait,
Viskója' rosz falán a' szél süvölt-be,
'S leszedni kell szegénynek a' tetőt:
Hajdú' lovának alma hogy legyen —
Uram! megengedsz, most ha felhozám
A' mult napoknak hosszu gyászsorát.
Gyakorta vádolám a' sors' kezét,
Az istenekre vádszavam fakadt,
Hogy megtevék atyád' kivánatit; —
Hogy ősz fejére adtak éveket,
A' rejtező kincstárt betölteni.
És íme mostan ötven év után
E' kincs között utódja esdekel:
Hogy nyujtsa földön életét az ég,
A' könnyezők' szemét letörleni,
Míg elfogyasztja így e' kincsözönt.
Az istenek hatalmasok; ki mer
Fölérni rejtett titkaik közé? —
Királyom! áldva lesznek éveid!!.

Közli Bustavi.

MAGYAR LEVÉLTÖREDÉKEK.

II.

Zs—a Gy—hez Párisba.

London jun. 3. 1835.

Kedves barátom, levelemet, reménylem, eddig már vette, 's hogy rajta jó izüt nevetett, hiszem. Magam is folyvást nevethetnék; jőjön csak Kegyed minél előbb utánunk, majd mindketten nevetünk. De mi is volna furcsább, mint látni, hogy zavarja ezen rémítő drága város, és a' sok dőre előitélettel jól lakott ugynevezett nagy világ, a' nagy fényre vágyó fiatal emberek' számát és terveit? Semmitől sem irtózván annyira, mint attól, hogy szegénynek vagy pénz-kimélőnek lássék a' bolond angol, vagy ennek szinét utánzó idegen, soha más utasitást nem ad az embernek, mint ollyant, melly a' lehető legnagyobb költségre vezet. Parisban a' leggazdagabb ember is a' legolcsóbbat mutatja 's a' legkényelmesbet, jól tudván, hogy kinek több költeni valója van, az a' pénz-kivetésnek tanács nélkül is módját ejtheti; maga pedig él, a' mint neki tetszik. Itt, ha kérdi Kegyed, hol lakjék? mindjárt oda utasítják, hol Devonshire herczeg és Chandos marquis lakik; 's ha kocsit akar fogadni, ollyant mutatnak, mellynek egy hajtásért is egy egész napi bért, azaz 25 shillinget kell adni. És miért így? mert azt akarják Kegyeddel elhitetni, hogy ők is ugy szoktak, 's mint igazi gentleman-ek egyedül gentlemanlike tanácsot adhatnak. Sok continensi if-

ju illyen emberek közé vervén magát, derekasan költ, de nem is keveset busúl és szepeg ám, mikor meggondolja, milly könnyen járhat pénzének végére, 's milly rövid fog lehetni Angolországban mulatása. — — — — — — —

Igy tehát, ha itt akar Kegyed bennünket érni, mit részemről igazán szeretnék, készüljön mentül elébb. De ne gondolja, hogy Kegyednek is olly méreg-pénzbe kerülendne ittléte, mint nekünk; sőt inkább még kevesebbe is, mint J... barátunknak, mert ő kegyelme is bővecskén költöget. Ha pedig nem jöhetne Kegyed, irja-meg, de bizonyosan; mert, mivel itt majdnem minden jelesség' megnézéséért fizetni kell, 's több helyen akár egy akár több egyen a' néző, mindig ugyanazon taksát: én most igen kevés, elzárt nevezetességet megyek szemlélni, gondolván, Kegyedre nézve is jobb lesz, ha felesen költünk. — Tegnap e' világon a' legnagyobb serfőzésben voltunk. Már ez igazán óriási intézet. Két roppant épületből áll; az egyikben porter, a' másikban ale-sert főznek. Három árpa- és három komló-malom dolgozik; háromfelé készítik és szárítják a' malátát; három szörnyü üstben főznek; három felé hűtenek; naponként 3300 hordó sert készítnek-el; 's iszonyu nagyságu kádakban 300,000 akó ser áll készen. Az egészet két gőzös, egyik 45, másik 35 ló erejü, hajtja. Hány ember foglalatoskodik benne, nem tudom; de tudom, hogy 140 ló egész nap dolgozik, azaz: a' szükséges holmit be, a' sok sert pedig a' városba széllyelhordja. Az egyik épületben 40,000 font sterling áru komlót láttam. Az egész intézetet nyolcz millió fontra becsülik közönségesen. De már ezt Kegyednek is látnia kell; leirni hiven csak az tudná, ki gyakran vizsgálta. — Tegnapelőtt a' britt muzeumban valék. Ez ám valami felséges! Soha annyi ritka és drága jelességet egy rakáson, ki Londonban nem járt, még csak nem is gondolhat. Csak az a' baj, hogy épen most tisztogatják, 's tehát a' munkás látogatók' számára nem áll nyitva. Megnyilik ismét a' jövő hétfőn. Nekem Sir Henry Ellis főkönyvtárnok ada engedelmet külön látogatásra, 's egy uttal hat hónapi szabadságot az olvasó-szobához. Hétfőig tehát nemcsak hevernem kell, de, mi sokkal kedvetlenebb, öldöklő unalmat szenvednem. — Mult vasárnap Clark hires hidépítővel, ki a' budapesti hidat is felvállalta, 's mult octoberben Pesten volt, beszéltem. Azt mondá, hogy soha sem látott olly kis várost annyi szép és pompás izlésü épülettel: ő neki Pest igen igen tetszett. Ezt Kegyednek különös öröm és hizás végett. Éljen boldogul.

III.

Zs—a Gy—hez Baden-Badenbe.

Manchester jul. 13. 1835.

Kedves barátom, ha azt hiszi, hogy mi ugy utaztunk, mint Kegyednek Londonban 's Windsorban mondottuk, igen nagyon csalatkozik: mi azt csak Oxfordig tettük. Itt L.. hallá, hogy Cheltenham-hoz közel vagyunk, 's hogy Cheltenham hires népes fürdő. Ő tehát tudja isten mi kellemes mulatást képzelvén, oda menénk, 's találánk uj, csinos, eleven várost, 's benne több fürdő-házat à la bains chinois et similia, számos vendéget, de elbúva kitkit, igazi angol módon magának vagy ismerősei' csekély körében élve. Szóval: hijábavalóbb utat soha sem tettünk. Bajunkra még vasárnap is jött közbe, midőn azon quakeres fészekből egyetlen egy kocsi mene, az is Oxfordnak Londonba. Tehát ismét Oxfordba 's onnét másnap Cambridgebe utazánk, az ottani egyetem' kanczellárjának, marquis of Cambdennek beigtatását szemlélendők. Megérkezénk Cambridgeben f. h. 7kén estve. Láttam tehát Angolországnak hires két főoskoláját. Ha eddigi utazásom' vonalát képzeletben végig futja Kegyed, könnyen felszámlálhatja, hány és milly különböző 's nagyhirü egyetemet láthattam; 's még sincs köztük egy is az angolországiakhoz fogható. Prága 's Bécsnek ó kora, Jenának fényes emlékezete, Göttingának bámult tudománya 's gazdagsága, Berlinnek virágzó érdeme 's roppant népessége, a' tisztességes tudományok' országában örökké maradandó jót tettek 's tehetnek is; de Oxford' és Cambridge' tudományos intézeteiben mégis van valami nagy, valami magas, valami lelket buzdító, melly nekik különös tulajdonuk. És ezen valami az ő függetlenségök, 's hathatós moralis befolyásuk a' nemzetre. Talpkövük különös régi állapítványukban; függetlenségök a' sajátsági jogban, melly Angolországban szent; erejök végre az egyes collegiumokban gyökeredzik. A' collegium olly állapitvány, mellynek tetemes vagyona, tágas épülete, kápolnája, könyvtára, egy mestere, és különböző számu társa vagyon. Társai vagy tanitók, azaz magistri artium, vagy tanulók, azaz baccalaurei és diákok; szorosb értelemben pedig csupán a' mester és a' collegium' költségin élő magisterek a' társak avagy fellows. A' mesternek és minden fellownak van a' collegiumban lakása, asztala, és többi szükségeire bizonyos summa pénz. A' tanulók, kényök szerint akármellyik collegiumba iratják-be magokat, 's ott tanulnak, graduáltatnak és fellowságra léphetnek. Ha a' régibb collegiumok (14, 15dik századbeliek) inkább nagy monostorokhoz hasonlítanak: az ujabbak valóságos pompás kastélyok,

szép és gazdagon ékesített palotákkal 's gyönyörü kertekkel. Illyen collegium van Oxfordban huszonegy, Cambridgeben tizenkettő. Oxfordnak szebb fele a' fő iskolához tartozik, Cambridgeben pedig nem csak a' városnak nagyobb része, hanem mind, a' mi benne nagy és szép, az egyetem' épületeiből áll. Mi már ezen intézetek' moralis befolyását illeti: annak megitélését, a' mondottakhoz képest, Kegyed' belátására hagyom, egyedül azt jegyezvén még meg, hogy Angolországban a' doctori czim nagy becsben tartatik, a' tagsági összeköttetés nemcsak őriztetik, hanem ohajtva kerestetik is; hogy az egyetemi ünnepeken és örömnapokon nem csak az iskolás nép, hanem az egész nemzet, 's néhány év ota egyátaljan (mi az előtt csak némelly alkalommal történt) az asszonyok is részesülnek. Látta volna csak Kegyed Oxfordban, jul. 1jén, mint az egyetem' felállítatása' napján, az universitas' közgyülési palotájában, a' városból és vidékéről összegyült számos közönséget, 's kivált azon tömérdek sok szépet; továbbá Cambridgeben jul. 6 és köv. napjain, a' kanczelláron 's az egyetemi tanítókon kivül még duke of Wellington, duke of Northumberland, lord Fitz William, lord Lyndhurst, comte Pozzo di Borgo, 's egyéb nagy neveket doctori ruhában diszleni; megint duke of Cumberland, lord Canterbury, lord Londonderry, canterbury-i érsek, londoni, exeteri, carlislei 's a' t. püspök és egyéb urakat az egyetemi tagsággal dicsekedni; továbbá a' dijt nyert fiatal tanulókat olly közönség, annyi asszony, anya, testvér, szerető, jövendő feleség előtt, 's szeme keze által buzdítatva nyilvánosan olvastatni munkáikat, 's kábító tapssal tiszteltetni: oh ha mind ezt látta volna Kegyed, bizonyosan jobban érezné ezen intézetek' erkölcsi hatását, mint az én magyarázatomból. Vegye még azt is hozzá, hogy saját vagyonra levén alapítva, függetlenség, 's mint független testben politikai suly egy fő tulajdonuk az angol fő iskoláknak: megvallja Kegyed, hogy hozzájok fogható egyetem a' világon nincsen. Mi jó 's mi nem legjobb illy állapotjokban, most nem vitathatom. Igaz, hogy el ne felejtsem, a' cambridgei ünnep hétfőn, azaz jul. 6kán kezdődött, kedden történt a' beigtatás; este a' Trinity College nagy lakomával vendégeltemeg a' községet (minket is), mellynek végén a' főemberek toastokat mondottak; a' következett napok pedig péntekig muzsika, evés, táncz és társaságban teltek-el. — Mikor olly kis városban, mint Cambridge, annyi nép csődül-össze, mint most történt, mindenütt nyuzni szokták az embert; és hol tudnak ehez jobban, mint Angliában! Soha életemben olly nyomorult padlás-kamrában nem laktam, mint Cambridgeben, 's mégis fél guinee volt az ára.

Tegnap Liverpoolban voltunk. Ez ám a' kereskedő város! Londonnak kereskedése roppant, hanem a' tömérdek kézi szorgalom 's az udvar' és kormány' fényes lármája közt nem tünik annyira szembe. Liverpool ellenben csupa kereskedés, 's nem egyéb mint kereskedés. Ki soha életében nem bámult, jöjön ide, nézze a' számtalan hajót, melly hajóudvaraiban (docks) áll; nézze azon óriási munkát és költséget, mellyel Liverpool partját 4 angol mérföldnyire, csupa tengeren hozott vágott kővel, mintegy 20, tágas, biztos és kényelmes hajóudvarrá változtatta; számitsa-fel körül belől, mennyi pénz fordulhat-meg itt, hol egy nap 200 hajó, a' világnak minden részéből 's mindennemü kincseivel érkezik-meg. Ha mind ezt le akarnám Kegyednek csak ugy irni, mint a' cambridgei igtatást: még holnap is itt ülnék, 's levelem nagyobbra nőne még J... barátunk' vízmentő köpönyegénél is. Hagyjuk ezt boldogabb időkre.

Ma reggel 7 ½ órakor Liverpoolból a' vasuton Manchesterbe futottunk által. Futottunk, mert 30 ang. mfdet két óra alatt haladánk. De ez nem a' legnagyobb sebesség. Azon sor (mert 18 vagy még több szörnyü machina-szekeret nem lehet kocsinak mondani), melly előttünk egy negyed órával indultel, 1 óra 's 20 percz alatt tevé-meg utját. Ez t. i. csak egyszer áll-meg futtában, vizet és szenet, ha szükség, bevenni; mi ellenben annyiszor állánk-meg, hányszor valaki vagy felülni vagy leszállni akart. Igy megy ez napjában négyszer. Tudván egyébiránt, hogy Kegyed már igen sokat olvasott ezen vasutról..... De ésszel és nyolcz száz ezer font sterlinggel sokat bír az ember. Az ut hol föld alatt, hol 70 lábnyi mélységre vájt árokban, hol 30 — 40 lábnyi magasságu töltésen megy, nem egészen víziránylag ugyan, de csak igen igen csekély lejtőn. A' sebességet leginkább akkor érzi az ember, mikor a' szemközt jövő sor mellett elsuhan; mert akár a' szekerek' számát, akár a' rajtok levők' minemüségét fölkapni teljes lehetetlenség. Az ut, egész hosszában fal, sorompó, vagy árok által őriztetik a' barmok ellen, mellyek a' füstölgő szörnyeteg' sebessége és zörgése által megzavartatván, nem tudják merre szökjenek, 's ijedtökben gyakran szörnyet halnak. — Vannak helyek, hol mellék-utakról 4—5 szekér is egymás mellett fut, 's ollyankor még emberek is a' legnagyobb veszélynek teszik-ki magokat, nem birván a' szokatlan mozgonyok' utját kimérni, 's épen oda szökvén kitérőleg, merre a' so

rohan. Igy veszett-el a' nagyérdemü Huskisson is. Isten' engedelmével ezekről is másszor bővebben. — Csavargó utam által, 's mivel Kegyetek' utja sem volt bizonyos kalendáriomra határozva, annyira kieém a' calculusból, hogy már nem is tudom, hová szerencséltessem ezen levelemet. Az én hozzávételemhez képest Kegyetek ma már Mainz körül járnak, hol bizonyosan kellemesb az utazás, mint ezen hideg és esős országban. Baden-Badent csak nem kerülik-el, már csak J... kedveért is, tehát az ottani postát sem; 's így adja isten, jó egészségben, vig kedvben és szerencsés utakon találja Kegyeteket barátságos üdvözlésem.

P.....ch F—k.

EGYVELEG.

A' nadályok' vagy pióczák' eltartására *Cavaillon* állati szénport ajánl a' viz közé vegyíttetni; ezen próba neki mintegy 12 nadállyal igen jól sikerült; mert az így tartott nadályok, többszöri használtatás után is, ha a' vér belőlük só által kiüríttetek, az edénybe visszatétetvén, néhány nap mulva ismét szintolly ügyesen szoptak, mint mellyek csak először. *Cavaillon* ezen szert a' halaknál is jó sikerrel használá 's azt hiszi, hogy az a' vizi állatok' messzeszállittatásukkor czélszerü lehetne.

Dr. *Speranza* egy 30 évü, máskép egészséges ember' kéz-szárából holmi kedvesillatu kigőzölgést tapasztalt, hasonlót a' perui balzam' vagy benzoe gőzéhez, melly minden kigondolható ok nélkül támadván, semmi szertől nem akart elmulni. E' kigőzölgés 2 hónapig tartott, midőn a' személy egyszerre lázba esvén e' szag kezeszárából is azonnal eltünt 's többé vissza sem tért, jóllehet a' láz igen hamar elenyészett.

Hogy Platina (fejérarany) Francziaországban is találkozik, erről d'Argy ur már 1833ki novemberben tudósitá az Academie des Sciences-t vagy párisi t. akademiát; t. i. a' charentei megyének két bányáiból ásatott ón-érczben, melly azon ur' számítása szerint 100 font ónban 57,9 platinát tart, valami ezüstön kivül.

GONDOLAT-RONGYOK.

Ifjabbá lenni — soha még bölcs nem kivánt.

Hihetni-é, hogy jó tanácsot fogadjon el, ki az intést is megveti?

Bár mint mondja a' költő, halhatlanná senkit sem tesz, de csupán önmagát; csudáljuk 's tiszteljük Homért és Virgilt, de nem Achillest meg Aeneast. A' történetiró ellenkezőül áll, tárgya őt felejteti.

Kiki sokáig kiván élni, de vénülni senki.

Némellyek az előitélet-irtás' szine alatt az erényt, a' vallást, a' becsület-érzést is kitépnék.

A' szép 's jószivü Venus a' szerelem' istennéje és Juno a' czivódó zsémbely a' házasságé, mindenkor halálos ellenségek voltak.

Ismértem ollyanokat, kik másokra nézve igen becses tulajdonokkal birtak, de magok semmi hasznukat venni nem tudták. Igy mutatja a' napóra nem házigazdájának, de szomszédinak az időt.

Apollo az orvoslás' istene egyszersmind a' betegségek' kiosztója. Mint egykor volt, ugy van most is.

A' stoikusok azt javasolják, hogy szükséginken, kivánatink' kiirtása által segéljünk. Ki lábait elvágja, bizonyosan nem fog csizmára költeni.

Mi oka, hogy olly ritka a' boldog házasság? Hogy a' lyánkák idejöket hálókötésben vesztegetik, a' helyett, hogy kalitkát faragnának.

Ki az uteán figyelemmel jár, a' legvidámabb arczokat a' gyászkocsikban fogja észrevenni.

Istvf.

ANEKDOTÁK.

Cholera' idején egy kerületi physikus következő tudósitást külde az illető hatósághoz: „Áldassék Isten! a' moralitas (mortalitas helyett) kerületemben naprul napra szünik 's a' t.“

Egy fogorvos, szállása fölé nagy czimert függesztetett, mellyen neve 's többek közt e' szavak valának olvashatók: „Cs. k. priv. Dentista“ — „Ugyan mit jelent ezen szó: Dentista, kérdé valaki egy furfangos elméncztől. „Ez uram, — lőn a' felelet — olly férfi, ki más embernek fogait rántja ki, hogy övéinek legyen mit rágnia.“

„Most jegyezzétek-meg jól — szólt pattogva cselédihez egy asszonyság, ki haragjában sokszor megereszté nyelvecskéjét, a' nélkül hogy gondolkozzék — ha kétszer csengetek, jöjön az inas, ha egyszer csöngetek, jöjön a' szobaleány, ha pedig nem csöngetek, jöjön a' szakácsné.“

Egy vendéglő mondá: hogy kenyere valóban savanyú kenyér. „Elhiszem — válaszolt egy vendég — de még sokkal savanyúbb volna, ha borába mártogatná az ur.“

REJTETTSZÓ.

Négy elsőm' hordója örül, ha betoppan egészem:
Édes nedvre tekint — 's hogy fáradt, nem jut eszébe.
Vont végsőm' terméke kicsiny, nagy; hasznos avagy rosz;
Szép 's rút légyen bár: dül, aszik. — Te is ember! imígy jársz.

Sz. Ig.

A' 97dik számu rejtettszó: Gyógyász.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

99. szám Pest, december' 12kén 1835.

ÁZSIA.

Ázsia az emberi nemzet' bölcsője, a' vallások, státusok, nyelvek, tudományok és mesterségek' szülőanyja, a' legrégibb történettudomány' mezeje. Nem lesz talán érdektelen, Ázsiának Európa mint egész, mint világrész iránti viszonyiról elmélkedni, 's kifejtegetni: miben különbözik az ázsiai müveltség europai müveltségünktől, mik ezen különbözés' okai, 's mi alapoknál fogvást hihető, hogy a' müveltség Európából, folyvást nyugati irányban, Amerikán által, ázsiai kutforrásába ömlend vissza.

Európa, Ázsia leánya; 's ázsiai gyarmat, ugy mint Amerika europai. Mint itt New England, úgy ott Görögország az átlépti-pont. — Ha tudni akarjuk, mi vezette Ázsia' népeit Európába, csak azt kell keresnünk, mi vezeti az europai nemzeteket Amerikába. Nem csupa történet, nem szeszély, hanem szükség, tápla-hijány, elégületlenség előbbi állapotjokkal, rendkivüli történetek és szorongások, itt ott neha vállalkozó szellem, és vétek is, de még inkább bizonyos az emberiségben lakozó ösztön: szerencséjét nyugaton keresni. Már a' legrégibb népek egy boldogabb országot, egy paradicsomot, nyugaton kerestek, 's hasonló képzelődést boldogabb nyugati lakokról még a' legnyugatibb indus-fajoknál is találhatni. — Ha tudni akarjuk, mi emelé az europai emberiséget olly magasan az ázsiai fölibe, csak azt kell keresnünk, mi emelte a' görög müveltséget annyira az aegyptusi fölött. — A' régi Görögország általjában Európát ollyannak mutatja kicsinyben, millyen az, vagy minő lesz még. Görögországba küldözték a' régi világ' minden vidékei kalandorikat, elégületleniket, koldusaikat 's gyakran geniejiket is. Azon országok' előitéletinek 's müvelődés-gátinak nagy részét, mellyekből származtak, lerázzák magokról, 's az uj földből szebb, izesebb és egészen uj-nemü virágok és gyümölcsek növekesznek. A' kasztokra-osztás, az emberi müveltség' korábbi szakában hihetőleg hatalmas eszköze volt a' müvelődésnek, a' régi világ' czéh-alkotmánya, most pedig a' leghatalmasb müvelődési gát, minthogy a' közügy' fogalma létesitésének ellenszegül 's igy hátramarad, mint caput mortuum. Kalandorok közt, kik tengereken járnak kelnek, uj földeket foglalnak 's csak kölcsönös védelem által állhatnak-ellen az ellenök torzadó veszélyeknek, kaszt-osztályok nem létezhetnek, 's a' születés' különbsége, kivévén a' legfeltünőbb személyességeket, elenyészik, sőt ezek is egyedül népszerüség által tarthatják-fen tekintetöket; itt egyenlőségnek, következőleg a' közügy' fogalmának, kell uralkodnia, 's kitündöklő testi vagy lelki erőnek a' megrögzött előitéletek' daczára is becsben maradnia. A helyzet' ujsága 's a' szükség ébresztnek 's erősítnek minden testi és lelki tehetséget. — Munkálataik' elismerése vetélkedést gyujt, ezen hatalmas elősegitőjét a' haladásnak és fejlésnek. Ide járul a' népek' és fajok' vegyülete. — Egy, több másból összeolvadt nép hasonlitgatásokra vezettetik, mi jobb, mi szebb, mi okosabb ennél vagy amannál elődei közül. Az okosság diadalt nyer a' szokás és állati enyeg (phlegma, fölött; a' társas viszonyok' birálata tekintetre emelkedik, hatalmat gyakorol, 's nem bün többé az ót lerázni, az ujat elfogadni. Sőt ugy látszik, hogy az emberi nem is hasonló természeti törvény által igazgattatik, mint a' növény, melly uj földbe tétel által, 's a' gyümölcs, melly oltás által, nemesül. A' fajkeringés' ezen hatalmas müveletét három nagy nép saját példájával bizonyithatja; a' görög a' hajdankorból, angol a' középből, Éjszak-amerika az ujból. Némelly vad és durva népet természeti ösztön vagy tapasztalás látszik helyes uton vezetni, mellyek csak külföldi népfajok' származékival engedik összeházasodni gyermekeiket. Az átültetés vagy gyarmatositás, és fajkeringés' következéseihez járula még a' görögöknél a' szigeti fekvés, könnyü közösülés, és számos önálló de nemzeti szellem által egy egésszé összesitett köztársaságok' vetélkedése. Minden megnemesült itt az ázsiai világ' ellenében; családélet, erény és haza, szabadság és igazság' fogalmai, mesterségek, tudományok, kézmü és szántásvetés, míg az ó világ' nézetei mind inkább megkövesültek. —

Ázsiában született az emberiség, Európában neveltetett; ott gyermek volt 's a' gyermekség' állapotjából a' gyermekességébe ment által, itt férjfi az, vagy még csak ifju, 's talán még kiforratlan. Ázsiából származik majd minden mag, lelki mint testi. Ott vadon találtaték a' veteménynek minden neme, 's azután müveltetett, mint napjainkban az abrakfüvek Európában. A' szőlő, a' legtöbb gyümölcs- és konyhavetemény-fajok Görögországon 's Italián keresztül jöttek Európába, sokan a' keresztes had' idejében csak. Igy a' háziállatok is. De az állati erő csak Európában jött teljes alkalmazásba; Ázsiában szinte egyedül a' tevék' hordozó erejét 's a' lovakat használják lovaglásra. Az első selyembogarat görög barátok hozták Chinából, még pedig, mivel a' kiszállitás legrégibb idő óta tiltva volt, kivájt botokban Konstantinápolyba. Csak a' föld-

müvelésben 's kézi mesterségekben tevének némelly népek, mint a' chinaiak, japánok és indusok kitünő haladást, de ezekben is bizonyos lépcsőn állva maradtak, mivel a' lelki és társas müvelődés a' kézmesterségivel nem tartott egyenlépést. Minél tovább halad az emberiség a' müveltségben, annál többet él mozgonyokkal, hogy azok által magának élet-kellemeket 's szükséges dolgokat szerezzen, annál inkább holt természeti vagy állati erőt fordít munkára rabszolgák helyett, vagy, ha akarjuk, megforditva is. Ázsiában önkény és rabszolgaság gátolák e' találmányok' alkalmazását, 's vannak egész országok, mint Perzsia ,hol csak egy kocsit sem lehet látni. Másokban még a' gabonát is emberi kezek őrlik lisztté, mint Mózes' idejében.

(Folytatása következik).

„OTHELLO" A' TITKOS-EREJÜ OPERA.

(Folytatása.)

Valának órák, mellyekben Larun őrnagy előtt a' gróf, ezen régi fegyveres bajtársa, valóságos mesének tetszett. Ő, ki különben derült-kedvű vala, vidor szeszélyivel, elmés anekdotáival 's élte' elbeszélésivel egész társaságot mulattató; ki különben minden embert, még a' legalantabb állót is, maga iránt elmés és finom módon lekötelezni tudott, ugy hogy mindenki szeretné, sokan pedig csudálnák őt: némelly pillanatban egészen megváltozottnak mutatkozott. Száraz és szótalan kezde lenni, szemeit földre sütötte, ajakit összehúzta; arcza lassanlassan elkomorult, ujaival játszék, felelete fanyar lőn és zordon. Az őrnagy már tudta, hogy ez azon időpont, mellyben őt a' társaságból eltávoztatni kell, mert most csak kevés pillanat hijányzott még, hogy minden ártatlan szó által magát megsértettnek képzelve, felforrni 's czivakodni kezdett.

Az őrnagy sokat társalkodott vele, neki még a' korábbi időkből bizonyos hatalma volt rajta, mellyet most használt, hogy társas körben e' szenvedélyes kitörésektől visszatartóztassa őt, de annál vadabb erővel törtek azok ki saját szállásán; ő dühöngött, minden nyelven káromkodott, átkozta magát és sírt. „Nem vagyok-e én egy nyomorú, hitvány ember? — szóla egykor illy szenvedélyes órában — lábbal tapodom szent kötelességim', a' leghivebb szerelmet visszataszítom magamtól, egy szivet halálosan kinzok, melly a' vonzódás' legforróbb hevével csügg rajtam! könnyelmüen csapongok a' világon szerte, elkoczkáztatám szerencsém', mert bolondul azt hittem, hogy Kosciusko vagyok; — 's íme, nem vagyok más mint egy ábrándos, fél-őrült ember. Ennyi szerelmet, illy áldozatot, illy hüséget igy jutalmazni!" Az őrnagy mindenkép vigasztalni ügyekezett barátját. „Hisz Ön maga mondja,hogy Sophie volt első, ki Önt megszerette; várhatott-e Öntől más szerelmet, más hüséget, mint minőt a' viszonyok engednek?" — „Hah!, mire emlékeztet Ön engem! — kiálta-fel a' szerencsétlen — mint vádolnak engem Ön' mentegetései! Ő is, ő is meg van csalva! Milly gyermekileg ártatlan volt ő, midőn én vakmerő csábító eljövék, midőn megláttam az ártatlanság' mosolygó kellemében őt! Ekkor viszont könnyelmü kezdék lenni; én minden jó szándékot 's föltételt felejték, elfelejtém, kihez csatolt oldhatlanul sorsom; a' gyönyörkények' örvényébe vetém magam' 's lélekisméretem elnémult!" — Itt sírni kezde; a' visszaemlékezésben dühe szelidülni látszék. „És elhagyhatám-e — imezt rebegé — elhagyhatám-e olly könnyeden őt? Én érzém, minden mozdulatjából látám, én olvasám szemeiből, hogy engem szeret; futhattam-é, midőn látám a' szerelem' hajnalbiborát serkenni arczain; midőn látám a' vonzalom' első fénysugarát lövelni szemeiből 's lövelni reám, 's engem mintegy felidézni, hogy visszonozzam azt?" — „Sajnálom Önt — mondá Larun 's megszoritá barátja' kezét — hol azon férfi, ki illy édes kisértéseknek ellenállott volna?" — „És midőn végre megmondhatám neki, milly szent tárgya ő az én tiszteletemnek; midőn nekem büszke örömmel vallá-meg szerelmét irántam; midőn a' szerelemnek azon bizodalmas, boldog játéka kezdődék, mellyben egy pillanat, a' kéznek egy gyöngéd szoritása többet mond, mint sem szavak kifejezhetnek; midőn a' szív több napiglan csak egy est', egy ora', egy magányos perczenet' édes reményében élt; midőn a' szív e' boldog pillanat' emlékezetében csapongott; az estve ismét megjelent; mig én az ő szép szemeinek részegítő kelyhéből ujra felejtést ittam: milly gazdagon tudott ő akkor jutalmazni, mennyi szerelmet tudott ő egy szóban, egy pillanatban nyujtani! 's én őt elhagytam volna?" — „És ki akarja ezt? — mondá Larun érzékenyülten — kegyetlenség lett volna illy szép szerelmet, melly minden viszonyt feláldoza, megvetni. Csak nagyobb vigyázatot ohajtottam volna; én ugy hiszem, még nincs minden elveszve."

A' gróf erre nem látszott hallgatni; szemeiben nehéz könnyek reszkettek, képzelődése a' multakon merengett. „És midőn szerény pirulással megmondá, mint találkozhatom vele, midőn herczegi homlokát megcsókolnom engedé, midőn azon édes ajak, mellynek kivánatit a' nép parancsnak tekinté, enyim vala, 's egy herczegi hölgynek fönsége a' szerelem' bizodalmas rebegésiben leáldozott: — ekkor, ekkor hagytam volna őt el?" — „Milly szerencsés Ön! épen e'

viszonynak titkában rejtezik bizonyos saját báj; és miért kázhoztatja Ön olly igen e' szerelmet? — térjen magához barátom! tekintse egykedvüleg a' világ' véleményét, ha boldog; mert e' viszony csak ugyan nem olly vétkes és kárhoztató, mint Ön azt képzeli!" — A' gróf figyelt Larun' szavaira; szemei vadul forogtak, arczát sötétebb szín boritá, fogait csikorgatta. „Ön ne olly szeliden itéljen engem — szólt a' gróf, tompa hangon — én azt nem érdemlem-meg. Én rosz ember vagyok, kitől Önnek visszaborzadni kell. — Vajha pénzen vásárolhatnék felejtést! vajha éveket törülhetnék emlékezetemből! — Én felejteni akarok, felejtenem kell; én megtébolyodom, ha nem felejtek. — Teremtsen most bort elő, barátom, én szomjazom, szilaj láng csapkod belsőmben: én emlékezőerőmet, vétkem' érzelmét borba akarom fojtani."

Az őrnagy türhetős nyugalommal tekinté a' bánat's önvádolásnak ezen vad kitöréseit. „Ő könnyelmü ember — gondolá magában — én mindig illyennek ismértem őt; illy emberek hamar esnek egy tulságból másikba. Ő most nagy vétket talál szerelmében, mivel ez kedvesének, viszonyiban árthat, 's a' legközelebb pillanatban ismét az emlékezet' gyönyörétől részegszik meg." — Bor hozaték asztalra, Larun megtölté a' poharakat, a' gróf vad hévvel hajtott-fel néhány poharat egymás után, gyors léptekkel 's némán járt a' teremben fel 's alá, megállapodott barátja előtt, ivott 's ujra folytatá járását. Larun nem akará barátját néma tünődésiben zavarni, néhanéha mértékletesen ivott 's a' poháron által figyelemmel vizsgálta barátja' arczvonalmit 's mozdulatit." — „Larun! — megszólalt végre a' gróf 's egy székre veté magát — miféle érzést tart Ön legirtóztatóbbnak?" — Larun vigyázva szörpölgeté borát, gondolkozni látszott 's monda: „Kétségkivül az, melly a' legédesb érzelmet adja, lesz egyszersmind legborzasztóbbá — t. i. a' becsület, a' megsértett becsület." — A' gróf dühösen nevetett. „Bajtárs! adassa magának azon tallérokat vissza, mellyeket egy rosz psychognak, oktatás' fejében fizetett. Megsértett becsület! Tehát Ön' tudománya nem hat mélyebben a' lélekbe? A' megsértett becsület legalább érzi még magát, a' megsértettnek keblében legalább él még egy érzés, melly a' szenvedett sérelmen őt felülemeli; ő e' csorbát kifenheti a' megsértőn; neki még tehetségiben áll becsületét tisztára 's hófejérré mosni; — de — gondolkozzék csak még, bajtárs! — szóla 's az őrnagy' kezét görcsösen szoritá, — gondolkozzék; micsoda érzés még irtóztatóbb?" — „Hallottam egyről — válaszolt Larun — de mellyet férfiak, mint mi, nem ismérnek, neve: önmegvetés." — A' gróf elsápult 's reszketett, némán fölkelt 's hosszan néz vala barátjára. „Emberül, bajtárs! — monda — ez a' lélekben még mélyebben ül. Férfiak, mint mi, ezt nem szokták ismerni, neve: önmegvetés. Hanem az ördög vajmi mesterségesen veti tőreit a' földön, mielőtt az ember jól körültekint, már fogva van. Ismeri az ingatagság' kinjait, Őrnagy?" — „Áldassék isten, még azt soha nem tapasztalám; utam mindig egyenes irányban vitt czélomhoz!" — „Egyenes irányban? ha mindenki olly boldog lehetne! Ön valóban boldog. O az ördög nagy mester! ő vajmi finomul intézi dolgát; ő érezni hagy bennünket 's boldogokká lenni, 's amott még édesebb gyönyört, még nagyobb szerencsét tükrözget előnkbe!" — „Meglehet, de a' férfinak van ereje, hogy hív maradjon ahoz, a' mit választott." — „Ez az — kiálta-fel a' gróf, mintegy földhez sujtva ezen egy szó által — ez az, 's ebből — az önmegvetés; és miért láttassam jobbnak, mint sem vagyok? Bajtárs! Ön becsületes ember; fusson tőlem, mint döghaláltól, én becsületvesztett ember vagyok; Ön szilárd férfi; utáljon engem, én enmagamat utálom. — Értse-meg tehát, én....."

„Lassan! egy szót sem! — hirtelen közbe szólt barátja — kopogtat valaki; — szabad!" — —

„Sajnálom, véghetlenül sajnálom — szólt az operaház' regisseurje 's mély bókolatok közt becsuszkált a' terembe — talán háborgatom Nagyságtokat?" — „Mi jót hoz nekünk Ön? — válaszolt az őrnagy, ki gyorsabban tért eszméletre, mint szerencsétlen barátja; — tessék leülni, ne vesse-meg borunkat; 's mi vezérli Önt hozzánk?" — „Azon szomorú bizonyosság, hogy Othello csak ugyan adatni fog. Hasztalan minden kérés. Már mi tagadás benne, csak megvallom őszintén, én az operát betanultatám; azonban kézalatt primadonnánkat ellenkezőre bírtam, ő ünnepélyesen megigérte, hogy az opera' napján rekedt leend; 's ime a' sátán tegnap estve Fanutti énekesnét a' városba hozza; ő a'...i szinháztól jő, a' legfensőbb szinház-igazgatásnál vendégszerepekért esedezik, és — képzeljék csak nagyságtok, és jövő vasárnap Othelloban mint Desdemona lép-föl. Én csaknem sirtam, midőn ez tudtomra adaték; most már isten sem könyörül, és még is irtóztató előérzelmim vannak!"

„Öreg ur! — szólt a' gróf, ki azalatt időt nyert a' föleszmélésre — mondjon már le egyszer babonás hitéről; én bizonyossá teszem, hogy a' fönséges herczegi házból senkinek csak egy hajszálnyi baja sem lesz; én kimegyek a' temetőbe, magamnak megmutattatom a' megfojtott Desdemona' sirját, udvarlásomat teszem nála 's kérni fogom, hogy most egyszer hunyja-be egyik szemét 's fojtson-meg engem. Igaz, hogy igy csak egy grófot, nem pedig herczegi vért nyer áldozatul; mindazáltal egy az én eldődeim közül is viselt már koronát!" — „Ne

szóljon Nagyság olly szörnyen gúnyolódva — válaszolt az öreg — milly könnyen ugy lehetne! Illy dolgokkal nem tanácsos tréfálni. Különben is mult éjjel álmomban egy nagy halotti kiséretet láttam fáklyákkal, a' gyászmenet szörnyü pompás volt, mint mikor herczegeket szokás temetni." — „Borzasztó álomlátás, jó ur! — szólt nevetve az őrnagy. Mi természetesebb, mint hogy Ön illyesmit álmodik? hisz az egész napot halálgondolatokban tölti!" — Az öreg nem hagyá magát komolyságából kiemelni. „Épen Nagyságnak kár illyesről gúnyolodva szólni — monda. — Én Önt soha sem láttam, kivevén, midőn a' gróf urral házamnál megkeresni tetszett, és még is mi ketten együtt menénk mult éjjel a' koporsó után; Ön keservesen sírt." — „Mindig szebb! milly eleven Önnek álma; nekem azért kellett e' városba most először jönnöm, hogy Önnel jó barátom, álomban sétáljak." — „Hagyjuk-el — viszonza emez — minek jóni kell, eljő, 's mi talán sokat adnánk érte, ha minden csak álom volna. — Én főleg azért jelentem-meg Nagyságtoknál, hogy meghíjam a' próbára. Önök olly nagylelküeknek mutatkoztak irántunk, hogy örömemnek tartom Önöknek dalművészinket 's jelesül az uj énekesnét bemutatni." —

A' barátok örömmel fogadák-el a' meghivást. A' gróf, mint mindenkor, bánni kezdé hevességét 's ezen elszórakozás neki ohajtott alkalom volt; Larunra az önvádolásnak ama' kitörései sulyosan hatának, ő is tehát köszönettel fogadta ezen utat, mellyen barátja' világosb nyilatkozási elől, mikre nézve inkább félt mint örvendett, kitérhete.

(Folytatása következik).

ARTÉZI-KUT DÖBLINGBEN.

Bécs' környékén, hol az ugynevezett artézi kutak már több mint harmincz év óta divatoznak, ezek' száma mult tavaszon ismét szaporodott egygyel, melly vizbősége 's gazdag forrása által az előbbieket jóval, sőt azok' leggazdagabbjait is majdnem háromszor mulja-felül. Az artézi kutak' nagy haszna főkép szárazság' idején bizonyul-be, mivel a' különben gazdag források' látható apadtakor sem lehet az artézi kutak' vizének legkisebb fogyását is észrevenni. — E' szökőforrást a' szokott egyszerü bánásmod szerint Schöga építőmester készíté Felsődöblingben, 's az Westhauser, döblingi volt postamester ur' sajátja. A' kutnak egész melysége 120 lábnyi, mellyek közül 30 láb ásva, 90 pedig furva van. A' termő- és kavicsföld (Schotter) után mingyárt téglaföld (Tögel) következett, 's ez folyvást furaték, miglen a' forrást, — annak észrevehető megkeményülése, vagy is az ugynevezett pálakőtábla-áttörés nélkül — elértek 's az, iszonyú erővel lövelle-föl. A' közönséges vízcsőbül, melly $5\frac{1}{2}$ lábnyira van fölemelve a' föld' színe felett, minden óraperczben közel 3, vagy igazabban 24 óra alatt 4225 akó víz folyki, melly igen jó 's könnyü italu. — Ezen víz' merséke változatlanul 90° $\frac{1}{2}$ R., tehát 1° $\frac{1}{2}$ R. fokkal magasb, mint a' közép légmersék Bécsben. Illy vizgazdag kutnál a' vizmérséket, melly t.i. a' kut' mélyében van, a' földkérgével hasonlítha ni-össze 's ebből kiszámítható, hogy 120 lábnyi mélységben olly mérsék uralkodik, melly 1° $\frac{1}{2}$ fokkal haladja-felül a' földfelületi közép mérséket, 's ebből az következik, hogy a' melegség kivülről befelé 80 lábnyi mélységben 1° R. fokkal növekszik. Nevezetes, hogy Bécsben valamennyi bővizü kut ugyanezen következményt adja, sőt a' Franczia-, Angol-'s Oroszországban tett legnyomosabb vizsgálatok is ugyanazon nagyságot mutatják. Ennélfogvást 960 ölnyi mélységben a' víz már 80° R. foknyi hévmérsékkel bir, 's ott a' hus-megfőzésre többé mesterséges forralás nem kivántatnék. 7000 ölnyi melységben már erős izzóhőségnek kell uralkodni.

UJ TERMÉSZETI TÜNEMÉNY.

Egy naumburgi rendőr, kit bátor 's igazságszerető embernek ismernek, következő nevezetes eseményt közöl az „Allg. Anzeiger" nevü ujságlapban: „Folyó évi septemb. 23kán — ugymond — estve 10 órakor a' szomszedfalukra indultam őrt járni. Az ég igen tiszta és csillagos volt, a' levegő kedves, langymeleg. Általánfogva a' természet mély álomban látszek merültnek, egyetlenegy levél sem rezgett a' fákon. Igy menék faluról falura 's pontban 1 órakor erkeztem Sp...ba, itt az éjjeli őrt helyén találám, a' fogadóban csöndesség. Most tovább akarám kémle-utamat folytatni, hanem igen szomjas valek 's a' falu' kutjából nem volt kedvem inni, mivel a' lakosok a' kuthoz közellevő tóban kendert áztattak 's ez által a' faluban igen kellemetlen szag terjedt-el; azon gondolatra jövek tehát, hogy a' falu' végén álló temetőnek gyümölcsfáiról néhány szilvát szakasszak-le. Míg a' faluból oda tértem, néhányszor olly meleg szellő csapott-meg, hogy csaknem lelekzetem' elfojtá. A' temetőbe érvén, megállapodtam egy szilvafa alatt. Még itt azt kell előbb megjegyeznem, hogy tökéletesen fel valék fegyverkezve, a' kard oldalomon függött 's a' puska, vadászok' módjára, szíjjal balvállamra akasztva. Midőn imígy arczczal a' falu felé fordulva, erősen állok 's ezen helyzetben bal kezemmel egy ágat fogok-meg, jobbommal pedig szilva után nyulok, körülöttem szi-szegés (Zischen) támad 's testem' alrészét villámgyorsan egy tüzes abroncs — valami egy lábnyi széles, — veszi-körül, melly olly világos fényt áraszta magából, hogy az előttem fekvő faluban minden tárgyat tisztán kiösmérheték. Ez néhány másodperczig tartott. A' tüzes tömeg azután egy csákónagyságu gombolyagba huzódott össze 's egyenesen puskám' csőlyukára szállt. Itt ismét néhány másodperczig tisztán égett; azután hasonló gyorsasággal és szi-szegéssel, mint támadott, enyészett-el. Míg ez történt, a' faágot bal kezemmel, a' gyümölcset pedig jobbomnal tartva, mozdulatlan állék helyemben 's olly hőséget érzék, hogy az izzadság formaruhámon ütött keresztül; a' tüzes abroncs testem körül szörnyen égetett, pörzsölé ruhán által bőrömet, 's en semmit sem tarték bizonyosbnak, mint hogy ruhámat elégve fogom találni; ebben mindazáltal legkisebb kár sem történt. Én mintegy electrizált valek; magamat rendkivül könnyünek 's megerősültnek tapasztalám.

REJTETTSZÓ.

Kormányszék az egész külföldön. Válva fejétől
Eneke erdőkön hangzott rég jámbor ajakról.
Sz. Ig. Zala V-ből.

A' 98dik számu rejtettszó: Szüret.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

100. szám Pest, december' 16kán 1835.

ÁZSIA.

(Folytatása.)

A' keresztyén vallás, mellynek az emberi müveltség olly sokat köszön, Ázsiában csak születhetett, de Európa neveli azt naggyá. Az egynősség, (monogamia) ezen alapos föltéte a' familiai életnek 's az emberiség' egész család-sorokon általi fentartatásának 's jobban jobban kiképeztetésének, tehát a' nevelésnek, erénynek, iparnak, háziságnak, polgári rendnek 's haladásnak, Európában már vad és polgárisult népek közt régóta szokássá vált, midőn Ázsiában az vallási törvényül kijelentetett, a' nélkül, hogy azért szokássá vált volna; mivel a' vallás, melly azt parancsolá, a' soknősséget megengedő vallások felett nem győzhetett. Annak Európában, ennek Ázsiában valának éghajlat 's társas körülmények kedvezőbbek. Forró égöv alatt a' természeti ösztön hevesebb, mint mérséklett alatt, ott a' képzelő erő győz az okosságon, ha nevelés által nem tanul ez azon uralkodni. Ehez járul, hogy forró 's önkény-igazgatta tartományokban az uralkodó néposztálynak több ideje 's alkalma van indulatinak áldozni, 's ezek élelmi gond, testi munka vagy lelki erőködés által nem szelidítetnek. Mérséklett vagy hideg tartományokban, kivált ha csak most kezdődnek polgárosulni, kemény munka, élelmi gond 's minden egyéb viszony állanak a' soknősség' ellenébe. Az egynősség ellenben szükségkép a' nőnem-becsülésre vezet, 's annak a' férjfinemmel egyenlő magasságra emeltetésére, az asszonyok' nemesülése ismét hatalmasan segíti a' jövő nemzedék' neveltetését.

Az ázsiai uralkodás még jobban különbözik az európaitól. Európában az egyedül-uralkodás erkölcsök, nevelés, tudományok és mesterségek, vallás és történet, az aristokratiák' érdekei 's a' státustisztek' tudományos müveltsége, a' közvélemény' ereje, a' törvénystatusok' példája, 's az uralkodó házak' saját érdeke által olly módon van szabályozva és korlátozva, hogy a' társas állapot' külszine a' legszabadabb státusokéitól lényegesen nem különbözik. Ellenben egész Ázsián át csak a' szenvedély, a' magányos érdek, az uralkodó' meztelen önkénye dúl. A' tulajdonnak sok országban, kivált a' mohammedanusokban 's Ázsia' belső részeiben, olly csekély óltalma van, hogy a' birtokos csak gazdagsága' elrejtése által mentheti-meg azt az erősbek' ragadozásitól, 's hogy félnek romladozott házaikat kijavítani, attól tartva, ne talán majd dusgazdagoknak gondolják őket. A' jobbágyok' élete is csak ugy tekintetik, mint ur' birtoka, mellyet ez szabad kénye szerint elvehet. Itt még a' törvényhozás és törvényszolgáltatás vallással és uri erőszakkal, a' gyógytan bübájjal, a' chemia alchymiával, astronomia astrologiával, történettudomány mesével van vegyítve; vallás és erkölcsiség, parancs és igazság, tudomány és tudákosság, házasság és tisztelet, hatalom és müveltség, munka és jóllét, kereskedés és bátorság nyilványos ellenkezésben élnek. Ázsia' állapotjának Europaéval összehasonlittatása azon meggyőződésre vezet, hogy minél erősb alapon áll a' törvényes lét, minél fölvilágultabb, müveltebb 's erkölcsösb a' nép, minél bizonyosabb a' munkát illető dij és tisztelet 's a' t., annál gazdagabb a' nép, hatalmasb a' status, annál biztosabb, hatalmasb, gazdagabb 's tiszteltebb az uralkodó 's annak háza. — Ázsiában alig történhetik valamelly kormányváltozás háboru nélkül; Európában csak ünnepélyességek által jelöltetik. Itt az uralkodóház' rokoninak apanage rendeltetik, ott szemeik tolatnak-ki. Itt a' nép önkénytesen százszor annyit ad, mint ott a' legnagyobb kegyetlenséggel kicsikarhatni.

Némellyek azon nézetet akarják terjeszteni, hogy a' müveltség Európából Amerikába vonul, 's Európa, mint hajdan Ázsia, vadságba süllyed, 's ennek bizonyságaul a' történetre hivatkoznak. De a' történettudomány nem tanítja, hogy a' müveltség körded (kreisförmig) utat tart, hanem hogy spirál-alakban, t. i. középpontjából kiindulva 's mindig nagyobb-nagyobb köröket alkotva terjed. De ha a' történetek' folyamát a' tudományok' fényével fölvilágítjuk, látható lesz, hogy ezen hasonlatosság is sántikál; meggyőződünk, hogy a' müveltségnek ismét kezdetpontjába kell visszatérnie, 's nagy mértékben hihetlennek találjuk, hogy az európai müveltség visszamenjen vagy olly pangó természetet öltsön magára, mint az ázsiai. A' görögök és romaiak' müveltsége nem veszett-el, hanem egy rakás fris természeti erőtől borítatott el, de ezen, még szebben és erősebben hajtott keresztül 's ismét napfényre bútt. Még is folyvást megtartja charakterének azon lényeges vonását, melly őt az ázsiaitól olly igen megkülönbözteti, t. i. a' haladást; és ezen bélyege sohasem mutatkozott tisztább fényben, mint a' mult század' folyamában. — Ezen időszakban az európai müveltség olly biztositásokat nyert, mellyekkel a' görög vagy épen nem, vagy legalább hasonló kiterjedésben nem bírt. —

A' haladás' bélyegéből, melly az európai müveltség' sajátja, három fő müvelet származik, melly

az előtt, ki a' fák' jövő gyümölcseit már hajtásaikból megismérni tudja, kezességül szolgál, hogy az európai müveltségnek egész földtekén el kell terjednie, t. i. 1) az életjavak' folyvást szaporodó termesztése, mozgonyok, bánásmódok és uj találmányok által; 2) tőkepénzek' növekedése; 3) a' népesség' folyvásti növekedése. Ezen müveletek közül egyiket sem látjuk Ázsiában, hol a' termesztés sajáti bátorság' 's néptömegi müveltség' hijánya miatt inkább hátra mint előre megy, kivevén olly országokat, hol az európai müveltség valamennyire lábra kapott. Hol a' tőkepénzt el kell rejteni, hogy el ne rabolják, ott nem lehet annak növekedni; hol pedig termesztés és tőkepénz nem szaporodik, lehetlen ott a' lakosok' számának is öregbedni.

Ellenben vannak elég jeleink, hogy ezen szaporodás Európában folyvást nagyobb mértékben haladand, legalább a' mult husz év' folytában hasonlitást sem szenvedő viszonyban ment előre, mint azelőtt hasonló nagyságu időszak alatt. Ennek oka nem egyedül a' néptömegek' mindinkább terjedező fölvilágulásában 's a' tudományokbani haladásban, hanem a' kormányok' gondosságában is fekszik, mellyek önérdekök 's fentartásuk által ösztönöztetnek, hogy az ipart gyámolitsák, annak gátjait elmozditsák, 's ez által önjövedelmeiket 's hatalmokat neveljék, 's főkép béke-állapotban, mellynek nemes áldásival a' müvelt világ ez időszakban élt, 's melly a' termesztő erők' kifejtésének, 's a' pénztőkék' és lakosok' szaporodásának egyiránt kedvező.

Valamint egy részről épen nem hihetni, hogy ezen béke már most örökös legyen, ugy más részről lehetetlen a' mondott jelek' józan megvizsgálása mellett kételkedni, hogy a' háboruk mindinkább-inkább ritkulnak, 's ha néha kitörnek is, de mind inkább rövidebbek 's emberibbek leendenek. Már most is multnak lehet nevezni azon háborúk' időszakát, mellyek egyedül az uralkodók' személyes érdekében vagy szenvedélyiben alapultak. Háborut ma már csak nagy 's fontos népérdekek miatt folytathatni. — De minél inkább elterjednek a' tudományok, minél inkább megismerik egymást kölcsönösen a' népek, minél jobban egyesülnek 's összeölelkeznek érdekeik 's érzelmeik, kereskedési összeköttetés, közös eszmék 's törekvések által, annál kevesbé lesznek hajladók egymást kölcsönösen a la grosso öldösni 's jóllétük' gyökereit kölcsönösen összeszaggatni. Ők ezen kiegyenlitési utat mind két részről igen drágának fogják találni, 's a' birói elhatározás' utját többre becsülni. Ide járul, hogy a' hadimesterség 's hadi műszerek' tökéletesbitése a' hadak' eltörlesztését már magok is segítik, 's már meg van mutatva, hogy egész vasut-rendszerek az azokkal ellátott országokba rohanást lehetlenné teszik. A' gőznek, gáznak, szorult levegőnek 's a' t. óriási ereje, melly már eddig is olly bámulatos szolgálatokat tesz a' kézmüvekben és kereskedési czikkekben, későbben majd óriási-nagyságu dúló mozgonyok' készitésére is fog fordíttatni, 's igy ugyanazon leleményes elme, melly már egyszer a' lőszer-feltalálás által a' háborúk' charakterét az emberi müvelődés' hasznára úgy elváltoztatá, meg is fogja azt valahára semmíteni.

(Folytatása következik).

„OTHELLO" A' TITKOS-EREJÜ OPERA.

(Folytatása.)

És a' Gróf amaz órától fogva nem látszék többé e' húrt illetni akarni; ő el-elkomorult ugyan, a' mély bánat' pillanatai meg-megtértek, de nem többé azon vallomás, mellyet ajaki akkor bizonyos nagy vétekről mármár teendők valának; ő titkolódzóbb leve, mint egyébkor. Az őrnagy néhány napig nem is látta őt, hivatalos dolgai, mellyek Larunt e' városba hivák, csak kevés üres órát engedének mulatozásra, 's épen ezen órákat szoká a' gróf a' játékszinben tölteni; mert akár a' szindarab iránti szenvedélyből, akár azért, hogy kedvesének kedvencz operáját minél tökéletesb fényben léptesse-fel, ő minden próbán jelen volt; az ő tiszta fogalma, utazási széles ismeretei, finomult izlése sok ollyast észrevétlenül megjavitának, mi még a' regisseurnek, ezen olly szigorú kritikusnak figyelmét is elkerülte volna, 's az ősz ember gyakran több óraig megfeledkezett ama' sötét előérzelmekről, mellyek lelkét gyötrék, annyira tudta Cz* gróf a' darab iránt érdekét felkölteni. — Igy hozaték Othello a' lehető legnagyobb tökélyre; az opera azon különös körülményeknél fogvást, mellyek adatását eddig gátolák, nemcsak a' publicumnak, de még magoknak a' dalszinészeknek is uj vala; nem csuda tehát, ha mindent elkövettek, hogy a' köz várakozást kielégitsék; nem csuda, hogy a' publicum édes nyugtalansággal várá azon nap' erkezését, mellyen a' velenczei szerecsen szinpadra kerül. — Ezen felül a' közönség' érdekét még két más ok is ébreszté. Fanutti mint énekesné nagy hirben állott, a' közönség tehát kivánesi volt őt Desdemonában láthatni, egy szerepben, melly a' szép éneklésen kivül, még fensőbb tragikai játékot is kiván. Ehez járult még azon különös események' halk hire, mellyek mindig Othellót követni szokták; az éltesb emberek meséltek róla, a' fiatalabbak utánok mondák, kétlek, nagyíták, ugy, hogy végre a' publicum' nagy része azt hivé, az ördög maga vállal-fel vendég-szerepet Othelloban.

Larun őrnagy több helyen hallott e' dolgokrul beszélni; legfeltünőbb vala neki, hogy az udvarnál, hol még néhány estvét töltendő vala, Othellót többé egy szóval sem emliték; csupán Sophie hgkisasszony szólt egykor futólag 's mosolygva hozzá: „Tehát Othellót csakugyan kivíttuk magunknak; ezt főleg Ön' betegséghozó nagynénjének 's a' gróf' diplomatiai fenyegetésinek köszönhetjük. Mint örülök én a' jövő vasárnapnak, mellyen Desdemona-dalomat fogom hallhatni; valóban, ha egyszer meghalok, ez legyen az én hattyudalom.“ — Vannak-é elő érzelmek, vannak-é sejtések? — gondolá az őrnagy e' futólag ejtett szavaknál, mellyek füleiben nem akarva is nyomosan és sokat jelentőleg hangzának — a' kisértetes Desdemonáról szállangó rege, az ősz regisseur' felelme, — halotti kiséretről való álmai — és ezen hattyudal! — Ő utána nézett a' szerény, kedves alaknak, a' mint ez vigan és nyájasan a' termeken végig lejtett, 's a' távolnak hölgye gyanánt mindenkinek egy szép adományt, egy mosolygást, vagy egy nyájas szócskat nyujtott. — „Ha a' véletlen eset ismét ugy hozná magával — gondolá — 's ő meghalna!“ — Ő erővel iparkodott e' nevetséget tünetképes emlékezetéből kinyomni, — de hasztalan! e' gondolat megmegujult, a' legkülönbözőbb beszédek 's tárgyak közepett is meglepé 's folyvást ezen édes gyöngéd szózatot vélé hallani: „ha meghalok — ez legyen hattyudalom.“

Vasárnap eljött 's vele egy különös esemény. Larun délután a' gróffal 's több katonatisztel kilovaglott. Visszatértükkor nagy eső támadt 's ők egészen keresztülázva jöttek a' városba. A' gróf' lakása legközelebb feküt a' kapuhoz; ő kéré tehát Larunt, térjen-be hozzá 's váltson ruhát. Az őrnagy, fejére nyomván tehát a' grofnak egyik kalapját 's egy felsőköntösét magára vevén, kilépett a' házból, hogy saját szállására siessen. Már néhány utczán végig haladt 's ugy tetszék neki, mintha valaki minden nyomon követné őt. Larun visszanézett 's ím háta mögött egy szálas-termetü sovány férfi állott ócska ruhában. „Uram! ez Önnek szól“ — monda tompa hangon 's átható pillanattal az idegen, s' erre, egy levelkét nyom az őrnagy' kezébe 's a' legközelebbi utczasarkon befordul. Larun meg nem foghatá, kitől jöhet e' titokteljes levél, holott ő a' városban senkit sem ismer. Ő a' levelkét minden oldalrul megtekinté, az egy finom fényes papiros volt, mesterségesen összehajtogatva 's egy szép caméeval lepöcsételve. Semmi boritékirás. „Talán valaki játszani akar velem.“ — gondolá 's egykedvüleg nyitá-fel utközben azt; ő olvasá 's figyelmes lőn, 's a' mint tovább olvas, elsápul; az irást azután zsebébe rejti 's ezzel szállására siet. Mivel már est-szürkület vala, Larun azt gondolá, hogy rosszul olvasott; mihelyt szobájába érkezett, tüstént gyertyáért kiálta; de a' gyertyavilágnál is ugyanazon boldogtalan szavak meredtek fenyegetőzve felé. „Nyomorult! — imezt olvasá — te nődet, 's kis férgeidet sanyarú inség közt hagyod elepedni, mig magad a' világ előtt fényben 's pompában lépsz-föl. Mit akarsz te e' városban? egy érdemteljes herczegi házat akarsz é meggyalázni 's leányát olly szerencsétlenné tenni, mint saját nődet tevéd? Fuss! azon órában, mellyben ezt olvasod, Sph hgkny előtt is tudva lesz csábitásod' förtelmes titka.“

Az őrnagy egy pillanatig sem kétkedett, hogy e' levél a' grófhoz van intézve 's hogy tévedésből, mivel t. i. barátja' ruhájában ment az utczán, került kezébe. Most egyszerre felvilágosult, mi okozta a' grófnál a' kétségbeesés' kitöréseit; az bánat és önmegvetés volt, mellyek egyes pillanatokban a' fényes hüvelyt keresztültörék, mellyel csalfa játékát födözgeté. Larun még folyvást kezében tartá a' levelet; ezen betük: Sph. hgkny mást nem tárgyazhattak, mint nevét ama' szelid 's most olly boldogtalan lénynek, kit a' gonoszlelkü csábító, hálójába keritett. Az őrnagy, ki hideg 's józanfontolásu, szilárd charakterü 's következetes férfi volt, e' pillanatban minden mérsékletét elveszté; harag, bosszú és megvetés küzdött felváltva lelkében. Ő igyekezett magán erőt venni, a' dolgot kedvezőbb szempontból tekinteni, a' grófot az ő ingatag charaktere 's határtalan könnyelmüsége által mentegetni; de a' gondolat Sophiere 's a' nyomorultnak „nőjére 's szegény kis férgeire“ minden szelidebb eszméletet elfojtott 's mint halálos vihar zúgott lelkén keresztül; valának pillanatok, midőn keze görcsösen huzódott a' fal felé, hogy a' pisztolyokat onnan lerántsa 's a' galád emberen legott bosszut álljon. Mindazáltal, mire őt keble' szelidebb érzelmei nem birhaták, azt kieszközlé a' megvetés. „Neki távoznia kell, még ezen órában; — imígy szólt — a' szerencsétlen hgi hajadon, kerüljön bár mibe, ne tudja-meg soha, milly nyomorú embert jutalmazott-meg első szerelmével. Sirassa 's felejtse őt; de a' megvetés' kénytelensége megölhetné.' Ő ezen gondolatit sietve papirosra tevé, tetemes summa pénzt, többet mint sem nélkülezhetett, összegyüjtött hamarjában, hozzá mellékelé a' szerencsétlen levelet 's mind ezt szolgája által a' grófnak kezéhez küldötte.

Már itt volt az operába-menetel' órája. Mint szeretett volna az őrnagy, ma többé emberrel nem találkozni, és még is kötelességnek tartá, a' hgkisasszonyt a' kárhozatos tudósitástól megóni. Ő sokáig eszmélt, tünődött, mikép eszközölhetné ezt

nem maradt egyéb mód, mint a' hgkisasszonyt mindenre, a' mi szent, megkérni, hogy idegen kezektől levelet ne fogadjon-el. Hirtelen nyakába veté köpönyegét, 's épen szobájából kilépni készült, midőn szolgája visszatért, a' grófhoz vitt levéllel együtt. „Ő excellentiája csak imént utazott-el", monda 's a' pakétát letevé az asztalra. — „Elutazott? — kiáltafől az őrnagy; — lehetetlen!" — „Kün az ajtó előtt áll vadásza — felelt a' szolga — ő levelet hoz Nagysádnak, bevezessem őt?" — Az őrnagy intett 's a' szolga bevezeté a' vadászt, ki sirva nyujtott-által egy levelet. — Larun felszakítá azt „Éljen boldogul örökre! Azon levél, melly, mint épen most hallom, egy óra előtt Önnek kezeibe juta, ki fogja sans adieu történt elutaztomat menteni. Lesz é olly szíves az én derék hadi bajtársom 's megkimél egy szeretett dámát azon fájdalomtól, hogy nevemet minden hirlapban gyalázattal emlittetni olvassa? fogja é az én jó bajtársom leróni azon egy két csekély adósságot, mellyeket én le nem fizethetek? — " — „Mikor utazott-el urad?" kérdé Larun a' vadásztól. — „Mintegy óranegyed előtt, Őrnagy ur!" — „'S tudtál te valamit utazási szándékáról?" — „Nem, Őrnagy ur! — Ugy gondolom, ma délután ő excellentiája erről még maga sem tudott semmit, mert ő ma estve még szinházba kivánt menni. A gróf ur öt órakor gyalog kisétált 's nekem parancsolá, hogy kövessem. Ekkor a' protestansok' templománál egy magas, száraz férfival találkozott, ki, midőn a' grófot megpillantá, igen megijedt. Ő kérdezte: valljon ő e Cz* gróf? uram igenlé; erre tudakozá tőle az idegen, ha kapott-e egy óranegyed előtt bizonyos levelet? Uram tagadólag felelt. Most az idegen férfi egy ideig titkosan beszélt urammal; ő, kétlem, hogy jó hireket mondott, mert a' gróf elhalványult 's reszketett; ő legott szállására tért-vissza, a' kocsist postalovakért küldé, nekem legnagyobb sietséggel két bőrládát kelle megtölteni; az utazókocsi a' ház előtt termett. A' gróf ur a' számadásokkal 's mindennel, Nagysádhoz utasított 's ezzel kocsiba ült 's a' déli kapun tova robbant. — Ő előbb még bucsút veve tőlem, 's ugy gondolom — örökre!"

Larun némán hallgatá a' vadász' szavait; parancsolá neki, hogy másnap reggel viszont jőjön hozzá, — 's most az operaházba ment.

(Vége következik).

CSALÓDÁS KŐVÉ-VÁLT TESTEKKEL.

Egy würzburgi professor, szenvedélyes mineralog lévén, nem rég olly szokást tartott, hogy naprul napra, a' délesti alvás után, egy közel fövénygödörhez vándorlott-ki, 's valahányszor ment, mindannyiszor több-több kővé-vált testeit találá ott bizonyos halak-, madarak-, kigyók-, csigák-, békák 's más efféléknek. Ő nagy örömmel mind azokat honn tüstént lerajzolta 's rézre kimetszette. Már az ezekből 's hozzájok mellékelt textusból készült nagy ivnyi könyv pompás külsejével diszesité a' könyvtárokat, midőn kisült, hogy azon petrefactumokat bizonyos dévaj ifjak magok készitették, 's a' természetbuvárnak megtalálás végett oda hányták. Ha e' felfödezés nem történik, a' professor' vizsgálódásai majd (hihető) különfele mesékre szolgáltattak volna alkalmat.

A' NEVETÉS' MAGYARÁZATJA.

Az álnevü Prosper Adorisiusnak a' nevetésről itt értekezésében többek közt im ezek találkoznak: „Nevetvén, a' nyiltszivü és szabadelmü ember, leginkább az önhangzásu *a* betüt hallatja, a' phlegmatikus az *e* és *i* hangokat. *A*, *o*-val párosultan vakmerész és bőkezü embert jelent. *E*, *u*-val összekötve, a' fösvényt, képmutatót és gúnyolót ismérteti velünk. Két személy, kiknek egyike *a*-t és *o*-t, másika *e*-t és *i*-t hallat nevetésközben: egymással sympathizál és belőlük jó házaspár válhatnék. Kövér emberek többet 's hahotásabban nevetnek, mint a' soványak. A' nem-nevető elől ki kell térni. Belső nevetés belső gonoszságra mutat. A' butaság' nevetése semmi világos betü-hangot nem nyilatkoztat."

GONDOLAT-RONGYOK.

Ha ki büszkeségből távozik tőlem, az vigasztal, hogy annyira vagyok hozzá, mint ő énhozzám.

A' nagyravágyó ollykor másoknak a' leg alacsonyabb szolgálatokat teszi a' kapaszkodás és a' csuszásmászás egyenlően görbítik a' testet.

Melly helyes! melly dicső! felkiáltok, ha azt olvasom, mit én is gondoltam; de ha az iró' véleményével nem egyezem, sajnálom, miként csalatkozik a' jámbor.

Miért gyülöljük leginkább azon hibákat másokban, mellyek min tulajdonaink? Csak mit jól ismerünk, tudjuk megitélni 's méltatni. *Istvf.*

REJTETTSZÓ.

Lábam öt, a' derekam pedig egy, ezer a' fejem. Ámor
Él vele fegyverként többnyire, fejtelenül.

Uj-Barsról P. G.

A' 99dik számu rejtettszó: Diván.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

TÁRSALKODÓ.

101 szám. Pest, december' 19kén 1835.

NÉHÁNY SZÓ
A' PESTI JÓLTEVŐ ASSZONYEGYESÜLET' ÜGYÉBEN.

Büszke örömérzéssel telik-el minden igaz hazafi' keble, midőn azon ügyekezeteket látja, mellyek kezeskednek arról, hogy az elehaladás az ő nemzetétől sem maradt-el; hogy egy eleven nemzeti érzés gerjedett, melly mind inkább terjedez, 's az elméket nagyszerü 's közjót előmozdító vállalatokra mindig készebbekké 's fogékonyabbakká teszi. — A' mi ezelőtt 15 — 20 évvel legföljebb mint néma kivánat egyes hazafiak' kebleben szendergett, a' teljesülésre minden kilátás nélkül, az most részint készen áll előttünk, részint születéséhez vagy teljesüléséhez közelit. Meggyőződések 's elvek, mellyek kevés idő előtt csak félénken, mint pusztában kiáltónak szózata, lebbentek-ki, ezer szívben meggyökeresültek; javaslatok 's üdves vállalatok, mellyeken a' néptömeg mint soha nem valósulandó álomképeken 's ideális terveken kaczagott, most a' lassanként erősülő közvéleményben biztos alapra 's erős támaszra találnak. — Mellyik józan érzésü Magyar, — hogy csak a' legujabbakat emlitsük — nézheti örömteljes részvét nélkül, miképa' Duna, — ezen még olly kevéssé használt kincse hazájának, — mindinkább szabályoztatik, 's gőzhajók által eleveníttetik; miképa' budapesti állandó hidat, ugy szinte a' nemzeti játékszint tárgyazó, régóta elkeszült terv, minden akadály' 's gáncs' daczára, kiviteléhez mindinkább közelget, 's miképmind ez csak kezdete számtalan más hasonló vállalatnak, mellyekre hazánkban még olly tágas mező, valamint számolhatlan nyereségre kilátás találtatik?

De, — ezt kérdezzük tovább, — mindezen 's egyéb hasonló vállalatoknál, csupán csak az anyagi nyereségre 's haszonra kilátás e az, min örömünk alapul, vagy — alapuljon? Igaz ugyan, hogy, valamig a' világ ollyan marad, a' millyen most, a' haszonvágy lesz mindig a' vállalatok' többségének főösztöne, mind nagyban mind kicsinyben. Ezt nem másithatjuk, sőt némelly, különösen országgazdálkodási, tekintetben másitni nem is szükséges. Mert az egészre 's a' közönségre nézve, már nagy a' nyereség, ha haszonvágy okos belátástól vezéreltetni hagyja magát, ha, vagy tudatlanság vagy akaratosságból, valódi hasznára nézve, nem csalatkozik, 's nem ott keresi, a' hol épen nem található. Ennélfogva tehát az emlitett és más hasonló vállalatoknál, az igaz haszonvágynak, azaz: annak, melly némi ideigleni áldozatok' 's veszteségek' külszine által, a' maga valódi 's tartós hasznára nézve el nem csábittatik, szükséges és hathatós befolyása megmaradhat. De mennél inkább növekszik e' valódi haszonvágy' belátása, annál kevesbé kerülhetni-el, hogy álláspontját önként ne magasbitsa 's a' pengő haszon mellett, az erkölcsit is, melly amazt gyakorta felülhaladja, ne vegye tekintetbe; melly utóbbi, az emberi akaratra 's munkásságra hathatós befolyásánál 's ösztönénél fogvást, idővel pengő haszonra is változik.

Azonban más részről nem akarjuk elhallgatni: hogy a' haszonvágy okos számolásinál még valami magasb 's nemesb is van e' világon. Mindegyik, kinek erről világos tudása 's fogalma van, minden bizonnyal boldoggá lőn általa, mihelyt elég bátorsága és ereje volt, azt sérthetlen méltóságában megismerni. Ezen magasb 's fönségesb: a' minden haszonvágytól ment lelkesedés, minden igaz, jó és szép iránt, önmagáért, akárhol 's akárhogyan jelenik-meg; ez azon igazi hazaszeretet, melly a' saját nemzet' dolgában minden buzgalma mellett, még sem egyoldalulag csak abban fogódik-el, hanem a' vallás és erkölcsiség' álláspontjáról nézve, az emberiségnek még mindig sokkal szentebb jogait 's érdekeit tartja szemmel. Ezen szent lángot nem mi, hanem az isten maga élesztékeblünkben, 's igen jól érezzük, hogy az által sokkal inkább közeledünk az istenséghez, mintsem azon sulyos földi kapocs által, melly egészen a' földi haszonnyereséghez csatol, és csupán csak ügyes számoló mesterekké alkot bennünket. Ezen magasbnak 's isteninek eleven érzelme nélkül hazafiaink' keblében, közöttünk is sok nemes és közhasznu vállalat nem valósult volna meg, mellyek' ajánlatára még más ösztönök is kivántattak, mint a' számoló haszonvágyé. Hogy pedig illy vállalatok valóban létre jövének köztünk, mint ugyan annyi tanubizonysága egy nemes, nagyszivü indulatnak, melly egy előhaladó időkor' szelleméhez képest, nemzetünkben mind inkább utat tör magának: — ez legalább szintolly büszkeséggel 's örömmel töltheti-el az igazi hazafi' keblét, mint a' nemzeti ipar' 's külső müvelődés' eléhaladásai, ámbár ezek szembetünőbbek 's ismeretesbek. Ez pedig még nagyobb mértékben történik-meg, ha átlátja, mikép még olly intézeteknek is, mellyek természetükhez képest inkább tiszta emberszeretőt, mint valamelly más érdeknek köszönhetik eredetöket, távolabb következésiben szintugy a' nemzet'

külső hasznára 's nyereségére, mint annak szellemi 's erkölcsi haladására legjóltevőbb befolyásuk van; mintha az isten maga minden arra szánt áldozatot tizszeres földi jutalommal akarna visszatéríteni.

Az eddig mondottakat egy bizonyos esetre alkalmazván, honunknak közhasznu jóltevő intézetei közt alig találandunk egyet, melly legszívesebb részvétünket annyira gerjeszthetné, mint a' Pesti jóltevő Asszony-egyesület. Mindazáltal ezen részvét a' nemzet' részéről mindeddig sokkal kisebb mértékben juta neki, mintsem érdemelné, nemcsak a' szenvedő emberiség', hanem különösen a' saját haza' dolgában is.

Befolyásának 's foganatjának ezen utólsó oldala mindeddig igen ritkán véteték tekintetbe. Ezen okból én — minden hivatalos vagy személyes késztés nélkül — csupán csak emberszerető szív' 's erős meggyőződés' ösztönének engedek, ha kevés szóval, nemcsak fővárosunk' lakosit, kiket e' dolog legközelebbről érdekel, hanem minden jó indulatu hazafit arra figyelmeztetek.

Teljességgel nem lehet szándékom, olly intézet' hosszas dicséretébe ereszkedni, melly már 18 év óta fön-áll, és mind czéljára, eszközeire 's tetteinek sikerére, mind munkásságának módjára, terjedelmére 's következésire nézve, eléggé ajánlja magát, 's igy gyenge tollam' dicséretére nem szorult. A' mi ezen intézet' nemesszívü Alapitónéját sok esztendőn által olly fáradhatlan buzgalomra 's olly példátlan áldozatokra, — a' mi munkájának 's fáradozásának társait az önként elfogadott, sulyos és fájdalom! olly sok külső megalázással egybekötött díszes asszonyi hivatal' teljesitésében olly dicséretes versenykedésre lelkesité, a' mi mindnyájoknak, kik e' munkáját a' legtisztább szeretetnek, tettel és szóval elősegíték, az idő 's erő' minden vesztét gazdagon kipótlá: — ez bizonnyal nem a' világ' dicsérete 's bámulása, hanem valami más, a' mit ugyan nem fog-meg mindenki, mivel semmi számolókönyvben nem találtatható. —

Könnyen találhatunk más országokban olly intézeteket, mellyek nagyszerüségök- 's hathatósságukra nézve, minden nemzeti iparkodásinkat ezerszer mulják-fölül 's bámulásra késztenek: de nehezen fogunk egy intézetet találni, melly nagyobb tiszteletre 's csudálkozásra gerjeszthetne, ha munkásságuknak közelebbi körülményit tekintjük, mint, az isten' látható gondviselése alatt, csendesen nagyot eszközlő, jóltevő asszonyok' egyesülete, melly fájdalom! saját hazánkban még olly kevéssé ismeretes.

Valóban mindenik, ki a' pesti Asszony-egyesülettől alapított jóltevő intézetekről, ezelőtt 2 évvel megjelent számadást, azoknak elintézését 's fönállását (1817ki martziustól fogva egészen 1835ki september' végeig *) figyelmes vizsgálatra méltatja, az ott említett adatok' valóságárul eléggé meg fog győződni, 's hacsak érző szív ver keblében, hálás megilletődést 's nemes hazafiui büszkeséget érzend.

De annál nagyobb lesz szomorusága, ha megtudja: hogy, hacsak különös kedvező körülmények magokat elé nem adják, ezen jóltevő 's ország' díszére szolgáló intézet, legalább mostani kiterjedésében, soká már nem állhat-fön. Valóban nem foghatni-meg: mikép lehessen azon tetemes pénzpótlékokat, mellyek, különösen az utczakoldulásnak 1830ban a' városi hatósággal egyesülten eszközlött megszüntetése óta, az utóbbitól adattak, ezentul is megszerezni, kivált, ha a' közönségnek inkább fogyó mintsem növekedő részvétét jövendőben is tanusítná a' szomoru tapasztalás, melly szerint önkent elfogadott lekötelezések vagy épen nem, vagy csak részenként, vagy igen barátságtalan es sértő módon teljesíttetnek.

(Vége következik).

„OTHELLO" A' TITKOS-EREJÜ OPERA.

(Vége).

Az ouvertura már elkezdődött, midőn páholyába lépett Larun; ő leveté magát egy székre, honnan a' herczegi páholyba nézhetett. Természeti szépsége' hódító kellemében ült anyja mellett Sophie. Szemei örömtül csillogtak, homlokán derült nyugalom ült 's a' kisded ajak körül bájos mosoly lebeg vala, mert hiszen most ohajtása beteljesült, Othello volt az, melly a' dalház' nagy teremét 's páholyait ma megtölté. Most szeméhez tartá lorgnettejét 's valamint minap, ugy most is a' teremben élénken látszott valakit keresni. Ártatlan szép angyal! hasztalan ver szived a' kedves után, szerelmes pillanatid őt nem találják-meg többé; hasztalan figyelsz, valljon hallik-e lépte a' tornáczon, hasztalan hajtod-vissza szép nyakad', az ajtó nem nyilik-meg, a' magas, parancsoló férfitermet nem fog többé közeledni hozzád. — A' herczegi hajadon lebocsátá szemüvegét; a' megcsalt várakozásnak és szomornak egy könnyü felhője mutatkozott most a' szőke hajfürtök alatt, a' szemöldök' szép hajlásai összehuzódtak 's a' kedvetlenségnek egy alig észrevehető jelét láttaták. A' finom, selyem szemhéjak, mint átlatszó függöny, bocsátkoztak-le; ő tünekedni

*) Mellyre, a' tér' szüke miatt, Olvasóinkat utasítjuk.

látszék, 's a' lorgnette-el a' páholy' kartámaszára holmit rajzolgata, — meglehet, talán ugyanazon név' jegyeit, melly lelkében, mint legkedvesebb, viszhangozik 's mellyet nem sokára talán megátkozni fog! A' látvány nem akarva is könnyeket csalt az őrnagy' szemébe. „Még nem sejti, a' mi várakozik rá — gondolá — de soha, soha ne tudja-meg, milly nyomorú ember volt az, kit ő szerelmével jutalmazott.“ Most Cz* gróf ujúlt-meg emlékezetében; szemeit behunyta 's megátkozá az emberi könnyelmüséget 's gyarlóságot, melly által egy fönséges lélek 's egy vitéz férfi, becsületről felejtkezett álnok csábitóvá fajulhat.

Az őrnagy gyakran megvallá később, hogy élte' legirtóztatóbb pillanatinak egyike az volt, midőn az első felvonás közti szünidő alatt a' herczegi páholyba lépett. Elviselhetlen gondolat vala lelkének: a' herczegi hajadont gyanutlan elmével 's boldog reménytől ringattatva látni maga előtt 's még is tudni, milly szörnyü szerencsétlenség várja őt. Larun belépett; Sophie' pillanati azonnal az övéivel találkoztak. Heves nyugtalansággal mellőzött-el egy herczeget 's két generált, kik hozzá közeledni akartak, 's az őrnagyot magához inté. „Végre tehát láthatjuk Othellónkat! — imígy szólt, — ugyan nem örvend Ön? nem feszíti figyelmét a' dolog' kifejlése? — de egyik Othello szövetségesünket nem látom — susogá halkan 's gyöngéd pirosság vonult arczára — a' gróf bizonyosan a' szinfalak közt van, hogy elrendelései által az előadást remekké tegye 's így minél melegebb hálánkra tarthasson' számot?“ — „Bocsásson-meg Fönséged! — válaszolt az őrnagy 's legyőzni iparkodott a' zordon vihart keblében — a' gróf általam engedelmet kér, Ő néhány napra véletlen elutazott.“ — Sophie elhalványult. „Elutazott? tehát nincs az operaházban jelen? 'S hova szólithaták dolgai őt illy hirtelen? O ez bizonyosan trefa csak — folytatá Sophie — azt gondolja-é Ön, hogy a' gróf csak ugy egyszerre, minden bucsuvét nélkül fog eltávozni? Nem, nem — ezt nehéz velem elhitetni; de minden esetre igen elmés tréfa. Most tudom már, honnan jött kezemhez bizonyos levélke.“ — Az őrnagy megrettent, ugy hogy a' legközelebbi székbe kelle fogódzkodnia. „Egy levélke!“ — kérdé reszketeg hangon 's lelkét irtóztató sejtés szállá-meg. — „Igen, igen, egy csinos levélke — monda Sophie 's enyelgőleg tüntete-elő a' széles bracelet alul, melly hófejer karját övedzé, egy papiros' szélét — egy levélke, mellyet nagyon titkosan játszottak kezemhez. Szemeből látom, hogy Ön is e' tréfának avatottja. Még nem volt alkalmam a' levelet felnyitni, de mihelyt szobámba térek....“ — „Az istenre kérem Fönséged', adja nekem e' levelet által — szólt az őrnagy irtóztató aggodalmaktól kinzatva — hisz e' levél nem is Fönségedhez szól, az egészen más valakihez van intézve.“ — „Ugy-é? — felelt a' hgkisasszony — annál jobb; most az egész világért sem adnám-ki kezemből, ez nekem világítsa-fel bizonyos emberek' titkait! a' levél tehát csakugyan nőszemélyhez vala intézve; valóban nagy köszönet a' sorsnak, hogy az irást épen az én kezeimbe játszotta.“ Az őrnagy még egyszer akará kérelmét megujitani, de az ifju herczeg közükbe tolá fejét, a' két generál pedig kérdés- és ujság-özönnel történtett a' páholyajtón be. Larunnak tehát hátra kellett vonulnia. Irtóztató érzelmektől kinzatva tért ő páholyába vissza, tenycrébe süllyeszté itt szemeit, hogy a' szerencsétlent ne lássa, de ujra ismét oda kellett néznie, ujra az aggodalom' kinjait, a' közelgő szerencsétlenség' bizonyosságát pillanati által felfogni.

Desdemona elkezdé hárfa-játékát, szomor-édes akkordjai halk rezgéssel hangzának a' dalházban végig; most ajaki megnyiltak 's ő éneklé — hattyudalát. Milly csuda-erővel, milly tündéri bájjal hatának-meg minden szivet e' bús-komoly hangok! olly egyszerü, olly gyermeki ezen dal, és még is olly mély tragikai hatással bír. A' hallónak keble szorong 's aggódik, a' lélek sejti, milly borzasztó sors várja Desdemonát! az ember mintegy hallani gondolja a' távulban kullogó vad gyilkos' lépteit, érzi a' változhatlan végzést mindig közelebb 's közelebb huzódni — 's az körül suhogja őt, mint enyészet' szárnyai. A' hölgy nem sejti azt; szelid 's gyanútlan szívvel, mint gondtalan szép gyermek, ül a' hárfa mellett, csak az ábrándos érzelem reszket lágy hangokban kebléből — e' meleg-szerelmü kebelből, mellybe az öldöklő aczél mármár merülni készül. Ő szerelmi köszöntéseket rebeg a' távolba ugyan ahoz, ki őt megölni fogja; szivének vágya karjai közé látszik őt híni, ő eljövend — megölni őt. Desdemona imádkozik 's megáldja azt, ki neki átkot hoz.

Larun az énekesné és Sophie között osztá-meg pillanatit. A' herczegi hajadon csöndes fájdalomba merülten hallgatá kedvencz-dalát, egy köny reszkete szempillájin; ő a' nélkül, hogy tudná, tulajdon sorsa fölött sírt; a' hárfa' akkordjai ellebbentek. Sophie mint álmodozó nézett maga elébe. „Ha egyszer meghalok, ez legyen hattyúdalom!“ viszhangozék Larun' lelkében. — „Valóban! ő igazat monda — imígy szólt magához — ez szerencséjének hattyúdala volt.“ — Othello föllépett. Sophie' figyelme most többé nem az operán függött; ő karpereczére nézett-alá, keze annak gyémánt-kapocsával

átszott; derült mosoly váltá-fel busongását, pillanati az őrnagy' páholyára szegültek, ez viszont aggó lélekkel jártatá szemeit a' szép herczeghölgyön. — Egek! Sophie a' vészteljes papirost karperecze alul most kihúzza, — elrejti zsebkendőjébe, — most, most, ugy látszik, a' pöcsétet feltöri; — kétségbeesve rohan-ki páholyából az őrnagy 's fut a' corridoron végig. Ő nem tudja miért, de láthatlan erővel húzza valami a' herczegi páholy felé; már csak néhány lépésnyire van hozzá — 's ím! tompa zajongás hat füléhöz, a' herczegi páholyból jőnek, udvarló szolgák 's komornaasszonyok aggó sietséggel haladnak-el mellette; egy iszonyú sejtés már előre megmondja neki, hogy e' zavar mit jelent; ő kérdést tesz 's rá e' választ veszi: Sophie hgasszony elájult!"

A' herczegi palotában mindenkit csak a' szép herczeghajadon' hirtelen megbetegülése foglalt-el. Az udvarnál és városban többnyire meghűtésnek gondolák azt; voltak olly babonás emberek is, kik az Othello czímü operának tulajdoniták e' szerencsétlen következést. Azonban a' főudvarmesterné 's néhány udvari ember vajmi jól ismérte a' bajnak forrását. Ők sejték a' Sophie és Cz* gróf közti szerelmes viszonyt, nyomozgaták azt, végre bebizonyult; ők a' rangellenes szövetséget megsemmíteni törekedtek, kifürkészték a' gróf' körülményeit, őt a' városbul elrezzenték, 's hogy a' szerencsétlen dáma is minél hamarébb felgyógyuljon szerelméből, tudaták vele a' grófnak titkait, azaz: levelet játszottak Sophie' kezéhez, mellynek tartalma imez volt: „Cz* gróf házas ember; nője Avignonban él, három neveletlen gyermek siránkozik atyja után. Lehetetlen egy herczegasszonynak olly kevés becsületérzést és szánakozást tulajdonítani, hogy ezeket olvasván, egy férjet nőjétől, egy atyát gyermekitől még tovább is elszakasszon." —

És Sophie, a' herczegi ház' legékesebb virága, mint éjszaki szél' jeges leheletétől, sebesen kezde hervadni.

Midőn a' városban minden harang megkondult, midőn a' gyász-musika 's a' fáklyavivők' hosszu sorai hirdeték, hogy Sophie, őseinek sirboltjába fog vitetni, ekkor hagyá-el Larun őrnagy legelőször ismét szállását 's csatlá magát a' halotti kisérethez. A' magas születés' czimjelei levétetének a' koporsórul 's a' szép halott örök nyugalomhelyére tétetek. A' nép eloszlott, a' kisérők elolták fáklyáikat 's kimentek a' sirteremből. Az őrnagy még egy fájdalomteljes pillanatot vete a' koporsóra vissza 's távozott. — Előtte ingatag léptekkel egy öreg férfiu ment, ez az opeház' regisseurje volt. „Kedves Báró ur! — imigy szóla könnyes szemekkel, midőn Larun mellette elhaladt — mint szeretnők, ha mind az, a' mit most láttunk, csak álom volna!" — „Mit juttat Ön eszembe! — szólt irtózással az őrnagy — istenemre mondom, ugy van, mikép Ön álmodta; ő el van temetve 's mi mindketten együtt jövünk sirjától." — „Az ember tehát a' sorssal ne tréfáljon soha — viszonzá az öreg, sötét komolysággal — nem ma é tizenegyedik napja, hogy Othellót adtuk? — nyolczadikon meghalt." — „Vakeset! vakeset! — kiálta Larun — meg most sem hagy-fel Ön babonás hiedelmével? én csak nagyon is jól tudom, mi okozta a' szerencsétlen herczegasszony' halálát. Való, hogy valamint Desdemona' keblét, ugy az ő lelkét is tőr üté-által; egy förtelmes galád ember, feketébb, mint Ön' Othellója, repeszté-meg szivét; de mind e' mellett is babonás hiedelem 's balga előitelet, ha Ön e' halál-esetet az Othello-operával összefüggőnek állitja!" — „A' mi szóvitánk a' fönséges halottat többé nem hozza életre — válaszolt az öreg szomorúan — ajánlom magamat, mert lakásom itt van; egyébiránt higyen Nagyságod, a' mit tetszik — imezt tevé hozzá, megszoritván egyszersmind az őrnagy' hideg kezét — Opera-kronikámban ugy lesz följegyezve, a' mint történt, t. i. Sophie hgkisasszony meghalt nyolczadnapra, Othello után."

MAGYARKÁK.

Egy főiskolában a' tanitói-kar — híven azon közmondáshoz: de mortuis aut male, aut nihil — szavak' többségével jónak látta megtiltani az ifjuságnak az elhunyt érdemesek iránti tiszteletet; kérdé valaki: miért?—„Félnek—felelt egy másik — hogy nekik majd nem jut." Ugyan ekkor a' háladatosság is megtiltatott; de midőn ezen szép indulatnak némellyek még is pártjára kelnének, a' végzés ide másittatott: háladatosnak lenni szabad, csak mutatni nem szabad. *N.*

Bizonyos pórember egy diákot vive kocsiján, véletlen hátra tekint 's meglátván, hogy a' muzák' fijának csizmája elszakadt, imigy hizelkedék: „Ifj' uram, ki tetszett szakadni a' csizmája."

Egy R-közi ember az országuton ballagván, kukoricza-nadrágja tágan vala testén; egy diák, pajkosságból igy szóla hozzá: „Bátyám uram, leesik nadrágja." — „Nem nadrág ez" felel a' paraszt. „Hát micsoda?" kerdi a' diák. „Csak hogy van" felel ez viszont.

Éhesen faldosá egy czigány az uraság' konyhájában nyert gombóczot 's azt elköltvén, igy szólt a' konyhában forgolódó cselédséghez: „No csak derek ember volt, ki ezt a' gombóczot fundálta."

Egy mértékletlen borivó, végre föltevé magában, hogy többé korcsmába nem megy. Hivatalos járasa levén, ugyan akkor korcsma előtt vivé-el utja; nagy állhatatossággal haladt-el az első mellett, a' másodiknál szinte, a' harmadiknál már nem állhatván-meg, igy szóla: „Mivel már kétszer mentem-el korcsma előtt, a' nélkül hogy bementem volna, most annak jutalmául harmadszor betérek."

S*faluban két idegen a' templomba ment, hol a' predikátor szivrehato beszédet tartván, mindenki sirva fakadt; csak az idegenek hallgaták a' beszédet egykedvüleg. Egy mellettök-ülő boszúsan tudakozá részvétlen hidegségük' okát. „Hja barátom — szól az egyik — mi más Eklezsiából valók vagyunk." *N. E. — K ból.*

REJTETTSZÓ.

Hogyha szivedbe szökött az egész: vég hárma sem adhat
Nyugtot; bár közepén fölleli azt a' madár.

Sz. Ig. Zala V-ből.

A' 100dik számu rejtettszó: MIV.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

102 szám. Pest, december' 23kán 1835.

JELES ORGONAMÜVÉSZ SZEGEDEN.

Nemzeti előhaladásunkat kitüntető küljelek közé tartozván a' szép müvészetekbeni előlépésünk is, azon polgártársinkat, kik azokban tett szembetünő előhaladásuk által, Hazánk' diszét emelik, a' közönséggel megismértetni, hazafi kötelesség. A' szépmüvészeti körbe tartoznak pedig a' hangászi műszerek is. Ezek közül az Orgona már a' 14ik század' elején közkedvességet nyert elannyira, hogy a' legfőbb Lény' külső tisztelete végett szentegyházi czélra is alkalmaztatik maiglan, 's így hazánkban is csaknem minden egyházban használtatván, hazai orgonamüvészekre szükségünk vagyon, csak azért is: hogy jeles orgonakészitőért ne kelljen külföldre szorulnunk. —

Az orgonakészitésben szerzett szép tudományának közelebb jeles példáját adá Kováts István, szegedi orgonamüvész, sz. kir. Szeged városa Rókusi külvárosi templomunkba készitett uj orgonamüvében. Ezen férfinak müvészi tehetségeire már 1827ben a' magyar 's német hirlapok a' H. M. Vásárhelyen általa alkotott orgona' elkészültekor, 1830ban továbbá ns Heves megyébe keblezett Csányi Közönség részire készitett orgonának megvizsgáltakor, figyelmeztették a' hazát, 's valamint az közmegelégülést nyert: ugy ezt is, az 1830ban „Seeman József budai nyilványos hangász-oktató, szoros vizsgálat után tökéletes műnek" bizonyitá.

A' szegedi orgona részrehajlatlan megvizsgáltatása végett városi Tanácsunk, Arnold György urat, sz. kir. Szabadka városa' hangászkar-igazgatóját 's a' pozsonyi hangász egyetem' tagját, (kinek a' müvészet ez ágábani értelmessége köz ismeretességü, 's ki hangászi szerzeményiről is országszerte isméretes) hivánmeg, ezen műbirónak, az itteni hangászkar' hozzájárultával, számosak' jelenlétében, történt vizsgálatáról, irásba foglalt itéletét, a' nevezett müvész' ismértetése tekintetéből, itt hiven közleni azon okból is érdekes, mivel ez, azon 17 változatu orgonamű' részletes jóságát világosan tüntetvén elő, készitője' tudományát is igazolja.

„Kováts István ur (igy szól többek közt Arnold) nevének hiresztésére, saját becsülete' fentartására egy olly müvet állitott-fel, a' min tul, mind alkotását, mind belsejét tekintve, semmit sem kivánhatni. Ugyan is, a' tárgyalt orgonának olly szép korinthi izlésü külső idomot adott, hogy az minden vidékit meg fog lepni, 's valóban külső tekintetre nézve mint remek minden székes-egyházban helyt foghat. A' mi belsőjét illeti: minden részeit megvizsgálván mást nem szólhatok, mint hogy minden csinosan, tökéletesen 's különös műszerrel (mechanika), a' mi mind a' nevezett müvésznek saját találmánya, vagyon elkészitve. Lélekismérete távul volt attól, hogy czin helyett ónt, vagy keveréket adjon, 's valóban illy sipokat orgonában ritkán láthatni 's majd azt mondhatni felőlök, hogy ezüstből vagynak; azért is mind a' czin, mind pedig a' fa-sipok, — ez utóbbiak kemény fából — tiszta 's kellemes hanguak. A' játszás claviaturáján kellemes; a' registerek (változások) különös szerkezetüek, a' lábantyú (pedale) csinos rézbéleletű 's az úgy nevezett Bordun-Bass, mellynek hangoztatása (intonatioja) ritka jóságu, egyik legjelesb része a' műnek. A' hullám-deszkát (Wellenbrett), az abstractákat, nem a' régi mód szerint egy darab deszkához, hanem selyem szalaghoz ('s még is tartós!) hasonlithatni. A' kormány (Regierung) különös figyelemmel, a' fuvók nagy vigyázattal 's egyenlő széllel vagynak elkészitve; a' Copula (egész munkának egybeköttetése) uj izlés szerint egyszerű, de igen jó. Mi pedig Kováts urat igen ajánlja, az: hogy az orgonához száraz fát adott, 's eként azt törzsökös hibáktól örökre megmentette. A' festés 's aranyozás is czélszerű és diszes."

A' munka' tettleges jósága legvalódibb tanúja levén készitője' értelmességének, örömtelve nyilatkoznak az orgonaműhöz alaposabban értők ennek ritka jóságáról, 's mindenki becsüli a' szóban forgó müvész' ama' szép ügyekezetét, mellynél fogva e' müvészetbeli ügyességének tökélesbitése végett illy nagy haszonnal külső országokban hosszabb ideig tartózkodott. Meg van ezen művel, mellynek hangjaiban valami különös báj rejtezik, elégülve az ezt készittette városi tanács és közönség 's e' méltó megelégedés közben, csak azon egy hazafiúi érzelem is kecsegtető: hogy e' részben sem vagyunk immár egészen hátra, 's a' müvészet' jelen ágában jó munkát ohajtó Magyar, nem kénytelen pénzét, nem-magyar müvésznek honunkból, tán örökös kivitelre adni.

E' jeles müvésznek tehát, kinek ügyességét a' kecskeméti 's félegyházi orgonák' megigazitása is tanúsitja, 's ki a' fortepianokészitésben is hasonlag jeleskedik, nem lehet szivből nem kivánnunk: hogy őt a' testvér két Haza, tudománya' további kitüntethetésire alkalmat nyujtva, érdemlett pártfogására méltassa; mit azért is ohajtva reménylünk: mivel szép tudományához szép erkölcsöket, 's tartós jóságu munkájához, mellyért kezeskedik, jutalmasságot is párosit. *Tary Pál.*

A' PESTI JÓLTEVŐ ASSZONYEGYESÜLET' ÜGYÉBEN.

(Vége).

Nem tagadhatni ugyan, hogy mind Pest város' közönsége, mind egyes nagy-érdemü jóltevők' adakozása már sokat tőn, és sok dicséretes áldozatot hozott. Azon kivül még a' mai időben mindkettőnek adakozása és jóltevősége olly gyakran és sok felől szólíttatik-föl, hogy épen nem csudálhatni, ha egyik vagy másik már sokalja, 's ekkép nem legbarátságosabb szemmel néz arra, ki az annyiszor használt mondást: „adni boldogabb mint venni!" ujra eléhozni készül.

De hát valóban csak P e s t' l a k o s i r a terjedjen-é ezen közhasznu intézet' föntartásának terhe? 's nem lehetne semmiképen azon jótékony adományokat, mellyeket az egyesület egyes emberbarátok' jóltevőségének, 's nagyméltóságu 's fönségü Ótalmazók' kegyének köszönhet, másfelől is szaporítani? — Igaz ugyan, hogy szegényei' czélirányos gyámitásának 's eltartásának hasznos következésiben l e g i n k á b b Pest városa részesül, 's minden esetre az ő kötelessége azokrul gondoskodni. De Pest nem legnépesebb városa é Magyarországnak? és nem mind az, mi annak virágzását valólag elémozdítja, többé vagy kevesbé az egész országra is jótékony befolyásu e? És továbbá, Pest városa egész esztendőtszaka nem számtalan vidékinek, 's az ország' minden részeiből jövőknek gyülhelye é? 's nem ér-e sokat azon körülmény, hagy ott tartózkodásuk' ideje alatt, szemtelen koldusok' tolakodásitól menttek lehetnek? De a' mi mind ezen külső ösztönnél több: valljon egy igaz hazafi nyugottan nézheti-é, ha egy intézet, melly eddig olly nagy áldozatokkal tartatott-fen, mellynek befolyása a' főváros' alsóbb-rendü néposztályinak szellemére 's erkölcsi nevelésére számolhatlan jót eszközlött 's jövendőben is eszközleni igér, mellynek jeles elintézése 's rendezése követendő szép mintául szolgál az ország' minden egyéb főhelyének, egyszersmind annak legszebb díszei közé tartozik, — ha ezen intézetnek, melly különösen a' fönséges ótalomban részesül, 's a' külföld által is méltatik 's becsültetik, — e l é g s e g í t s é g' h i j á n y á b ó l, vagy egészen megszünnék, vagy szép magasságárul leszállana, mellyen eddig, minden jó érzelmünek örömére, fentartá magát?

Tudom, sokan azt fogják mondani: „Ez ugyan mind szép és jó, de egy régi közmondás azt állítja: „Húzd-össze magad', ha másként nem boldogulsz!" — „Ha Pest városa elő nem teremtheti a' megkivántató költségeket, hogy szegényeinek az asszonyok' egyesülete által olly hathatós, de egyszersmind költséges módon gondját viseltesse, olcsóbb módot kell próbálni, a' mint t. i. 's mennyire lehet. Ezen jótétben részesülendők' számát korlátok közé kell szorítani, 's azok, kiknek semmit sem adhatni, isten' nevében hadd kolduljanak. Azon gondoskodó-, dolgozó-és tanuló intézetek (a' nagy számu igazgató-személyiségével) helyett, az öregeket 's a' gyermekeket egyenként szegény emberekhez csekély asztalpénzért kellene adni, a' nélkül, hogy az egyesület tovább gondjokat viselné. A' városi hatóság tanulja meg más bel 's külföldi városok' példáján, hogyan kell szegényeiről gondoskodni. Ez az ő dolga, a' közönség ugyis elégszer szólíttatik-föl segítségre... 's a' t."

Illy 's ehez hasonló nyilatkozásokat igen gyakran hallhatni; de jóllehet magok czáfolják meg magokat, még is nehéz ezen megczáfolásokat azoknak értésökre adni, kiknek ez szükséges volna. Mert ezek mind emberek, szítók a' fönemlített h a m i s h a s z o n v á g y h o z, kik saját hasznukat még nem foghatják-meg, vagy nem akarják megfogni, és csak igen lassan 's nehezen okulhatók a' jobban, 's még kevesbé foghatják-meg illy emberek: mi jogunk lehessen, nem tekintvén ama' külső, nem tagadható, hasznokat, a' szenvedő emberiség' 's haszonkeresetlen hazafiság' érdekében, teli erszényeikre számot tartani.

Azért ugyan hasztalan fáradság volna nekik okos, czélirányos, a' szegények' mind testi mind lelki szükségeit egyiránt tekintő segitségnek végetlen elsőségét megmagyarázgatni, melly az alsóbb rendü néposztályoknak nemcsak külső, de főleg belső e r k ö l c s i nyomoruságát gátolni ügyekszik. Szint olly nehezen fogandják-meg azt is, hogy olly országot, mellyben saját alkotmányánál fogva mindennemü közrendtartási felvigyázat még igen csekély vagy némelly tekintetben nem is lehetséges, semmiképen nem lehet másokkal egybehasonlítani, hol illy ügyek mind az illető hatóságtól igazgattatnak 's vitetnek végbe, 's hogy ekkép nem lehet olly különbözőt e g y szempontból megitélni.

Mi pedig a' gyámitás' elégtelenségét illeti, világosan kitetszik, hogy valaminek kell történni, mi által azon szükség, melly épen most, előre nem látott körülményeknél fogva, igen növekedett, elháríttassék. De m i történjék tehát? ez a' kérdés.

Az emberi szíveket jóltevőségre ösztönzeni szokott eszközök már mind használtattak. Akármilly buzgalommal foglalkoznak a' nyomorgó szegénység' gyámitóji annak helyében 's kedveért koldulással, nem mennek semmire: sem nemes czéljok, sem kecsegtető személyességök, sem nemök, sem diszes é

tisztes hivataljok' méltósága nem bir jelenleg már olly hathatósággal, mint ez előtt. Itt is, valamint egyébben, a' gyakor ismétlés legveszélyesb ellensége a' jó sikernek. Az adományok, az emberséges bánással egyetemben alább szállottak. Sőt a' tánczmulatságok, hangversenyek 's a' t. általi kereset sem sikerül már ugy, mint az előtt; mert olly emberek, kik p. o. Lanner', Strauss' 's eff lábinditó hangászatira mitsem sokalnak költeni, egyszerre minden kedvet elvesztenek, ha az kivántatik tőlök, hogy élvezetjökkel valaha nemes közhasznu czélt kapcsoljanak össze. Ezen részről tehát nem várhatni valami tetemest.

Ha kivánjuk, hogy a' pesti Asszonyegyesület eddigi kiterjedésében ezentul is megmaradjon, vagy közhasznu hathatósságát lehetőkép még nagyobbitsa: akkor azt ugy kell tekinteni, mint nemcsak Pest városának, hanem az egész országnak diszére 's üdvére szolgáló intézetet, 's e' szerint szükséges, hogy vagyonos hazafiaktól szabad akaratu adományok, hagyományok 's a' t. által gyámolíttassék. De mivel a' kész-pénz hazánkban ritkaságok közé tartozik, e' helyett a' segedelmezés realitások vagy termesztmények által történhetnek, mellyekben, áldassék isten! mi soha sem szenvedtünk hijányt.

Különösen kivánatos, hogy nemes szívü asszonyok, a' jóltevő egyesület' kezdetét e'dologban, magok közt, az egyesületen kivül is, hathatósan segitsék-elő, a' mint 's mennyire csak lehet. Nekik van mindenek előtt e' szép hivatás kitüzve, 's ők nagyobb mértékben is birnak a' segités' tehetségével, csak akaratjok legyen! A' legkisebb adomány is, ha több oldalrul jő-össze, az egésznek kiszámíthatlan hasznot hajt.

Csudálatos valóban, hogy, kivált a' hagyományokra nézve, itt lakó vagyonos és örökösek nélkül elholtaktól mind eddig olly kevés történt. — Más nemes és közhasznu intézetek, mint p. o. a' vakok' intézete, a' magyar tudós társaság 's a' t. igen gyakran nagyobb vagy kisebb értékü hagyományokban osztoznak 's részesülnek, az olly csekély eszközökre szoritott 's még is olly sokfelé munkálkodó Asszonyegyesület pedig majd mindig mellőztetik, gyakran csak azért, mivel igen kevéssé ismeretes, vagy mivel ugy tekintetik, mint csak helybeli érdeknek szolgáló egyes vállalat, melly bistosságára 's tartósságára nézve, nem kezeskedhetik eléggé. Ezen utólsó tekintetnek pedig annálinkább enyészni kellene, mennél buzgóbban lenne kész az itteni városhatóság az Asszony-egyesület' ügyét magáévá tenni, annak intézeteit a' többi városi intézettel mind inkább egybekapcsolni 's ekkép tekintete által neki hitelt szerezni 's azt megállapitani.

Legyen szabad az irónak itt még azon eszközre figyelmeztetni, melly által tetemes áldozatok nélkül, sőt néha még némi tekintetben igen kivánatos nyereséggel, az Asszonyegyesület igen gazdagon segittethetnék, 's ekkép a' saját haszon egy nemes czél előmozditásával igen jól kapcsoltathatnék össze.

Gyakran történt már, hogy igen vagyonos de örökösek nélkül elholtak, — mennyire a' fiscus' jogainak megsértetése nélkül lehetett, — a' törvény szerinti, de az örök-hagyótól nem kedvelt rokonokra maradandó vagyonukat, végintézetökben, a' legönkénytesebb 's legkülönösb rendelések által, nyilványosan fogyasztották, és csupán csak személyes tekintetből azon nem kivánt örökösekre nézve, a' nélkül mégis, hogy ezeknek ivadékit, vagy magát a' nemzetséget annak élvezetéből kirekeszthették volna.

Mi lehetne illy esetekben, mellyeknek gyakori létezését a' tapasztalás bizonyitja, czélirányosabb 's biztosabb, mint valamelly meghatározott tőkepénz' törvényes általadása a' közhasznu, biztos hitelü és készpénzben olly igen szükölködő Asszonyegyesületnek, mellynek használata bizonyos számu évekre általengedtetnék, 's melly idő' lefolyta után, a' tőkepénz ismét az örökhagyó' nemzetségére, tőle határozott föltételek alatt, visszaeshetnék. Ekkép mindkét félnek kivána ai és szükségei találhatnának kielégitést, 's a' mellett még a' nyomorgó emberiségnek, valamint a' haza' legtetemesb érdekeinek fontos szolgálat tétethetnék. Egy közhasznu cselekedet' boldogító öntudalma, minden jó indulatuak' helybenhagyása, és a' gyámolt nyert szegénység' áldásai lennének következései illy okos és hazafiúi rendelésnek. Legfőbb nyereség pedig ezeken fölül még az lenne: hogy illy példa másokat is követésre buzditna, 's ez által a' köz szellem ezen tekintetben is fölserkentetnék, és dicséretes ügyekezeteinek egy mindeddig kevéssé meltatott, gazdag áldást igérő mező nyittatnék.

Ez alkalommal azon gondolat is jelentethetik, noha csak mint előleges és további visgálatra késztő intés: valljon nem volna é lehetséges és hasznos, ha a' czéhek' részéről, mellyek a' nyomorgó emberiségért nemes buzgalmokat már annyiszor tettleg kitüntették, azon rendelés hozatnék, hogy mindenik egy külön dolgozó szobát alapitna, 's ezt egy kevéssé vagy épen nem foglalkozott mester' fölvigyázata alá adná, mellyekben aránylag néhány szegény gyermek dolgozhatnék?

Mindazáltal reméllhető, hogy illy javaslatok czélirányos rendelésekre nem fognak elmaradni, mihelyt buzgalom és szeretet ébred a' dologhoz 's részvét serken a' szivekben. — E' czél' elérését segiteni, bármilly kevéssé is: az, 's nem valami más, szándéka a' jelen értekezésnek. — Valóban igen gyakran 's hathatósan mutatkozott már köztünk a' hazafiui 's nemzeti szellem, 's igy nem lehet nem reménylenünk, hogy olly intézet, mint a' jóltevő asszonyok' egyesülete, ezentul is nemcsak megmaradni, hanem mindinkább növekedni 's díszleni fog, mihely Magyarország' Nagyai és Nemzete azt mint egy a' haza' lelki 's testi érdekeit előmozditó vállalatot megismerik, 's mint egy, igazi humanitas' szellemétől ihlett időkornak szép gyümölcsét, saját ótalmuk alá veszik. *Steinacker.*

ÁZSIA.

(Folytatása és Vége.)

Ha a' mondott előrebocsátvány (praemissa) igaz, ugy jövendőben hosszu békekorok' befolyása alatt

a' termesztő erők, a' tőkepénzek 's népesség még inkább fognak szaporodni, mint eddig, 's minel jobban megszaporodnak ezek olly tartományban, hol termesztettek, annál többet vesztenek relativ értékökben, 's a' dolgok' természeténél fogva annálinkább tódulnak kifelé 's különösen olly helyekre, hol többet érnek, mint szülőföldükön. Azon tőkepénzek, mellyek Európában az itt uralkodó bőség miatt már kettőt sem hoznak százától, Ázsiába fognak vándorlani, hogy ott négy, öt annyit nyerjenek. Azon áruföösleg, melly a' most Európával kereskedést üző világban vevőkre nem talál, ismeretlen vidékeken fog vevőket keresni. — Kalmárok, kézművesek's mezei gazdák, kik itthon magokat eltartani nem tudják, kénytelenek lesznek künn keresni szerencséjöket 's a' megjavitott szálitó mozgonyok' (locomotive) segedelmével könnyen's olcsón a' világ' legtávolabb részeibe jutandnak. Igy tették-le már európai termesztő erők, tőkepénzek's kalandorok sokkal kevésbé kedvező körülmények közt, éjszaki Amerikában egy uj világ' alapjait, melly a' benne lakozó iparösztön 's erő által egy század mulva mind lakosai' számára, mind termesztőereje 's tőkepenze' mennyiségére nézve felülmulandja Európát. Igy szállít Anglia keves költekezéssel, 's nagyobb részint népessége' salakjából, egy legujabb világot Australiába, melly szintugy diszlik 's nagy reményekkel biztat, valamint az amerikai. — Nem tiszta emberiség, nem tudományok iránti szeretet, nem philosophia'sphilanthropia fogják fölészteni Ázsia' elhalt müveltségét, hanem azok magoktól következnek, miután magányos érdek és physikai szükség utat nyitottak.

Hasonló inditó okok, a' mellyek egykor Európát Ázsia' gyarmatává tették, idő' jártával azon visszahatással leendenek, hogy Ázsiát Európából ujra teremtsék. A' népvándorlás 's ezzel egybekötött föléledése az ázsiai népeknek elkövetkezendik, mint azt Európa már egy izben tapasztalá, midőn az elbágyadt romai világ germániai törzsököktül elborittatott, csak azon különséggel, hogy mostan fiatal 's erőteljes müveltség költi fel az elszunnyadt barbarismust.

Ezen ujjászületés' munkája már folyamatban van. Anglia a' Ganges' partjain egy 83 millió emberből álló országot alapitott, melly évenként terjed 's növekszik. Kereskedési terjesztése 's gazdagságai' szaporitása valának első czéljai. A' kereskedés' kiséretében most már európai müvészetek és tudományok, erkölcsek és szokások, európai iskolák 's akademiák, katonai fenyiték, európai fogalmak a' rendről és igazról, 's mindenfele európai intézvény és intézkedés honosul ott. Az angol nyelv, ezen durva nyelve a' szabadságnak az ép emberértelemmel, terjed a' főbb osztályok 's a' katonaság közt, 's lassankent a' legalsóbb néposztályokig hat-el. Lassanként eltünnek a' vadabb szokások. A' néptömeg boldogabbnak érzi magát, mint régi zsarnoki alatt, 's hol még az angol uralkodó pálczának nem hódoltak, ohajtják 's önként hiják azt magokhoz. Idő mulva az angolok és benszülöttek' vegyült maradékiból egy a' két nép közt álló müvelt benszülöttek' osztálya fejlik-ki, melly ugy látszik, arra van rendeltetve, hogy idő jártával, miután a' polgárisulás már kivánt fokra emelkedett, az angolokat kelet-indiai kormány-gondjaiktól szabadítsa-meg.

A' mi keleti Azsia' polgárisulását illeti, ha Európa talán ezen munkát igen nehéznek tartaná, annál bizonyosabban benyomul oda az európai müveltség másfelől. Az éjszakamerikai egyesült statusok, hol a' termesztő erők, a' tőkék és népesség' szaporodása meg sokkal nagyobb viszonyban halad előre, mint Európában, 's hol már eddig is néhány fecske' megjelenése a' tudományok', 's egy még az európait is minden tekintetben felülmuló müveltség' közelgető tavaszát jelenti; azon természeti törvenyek szerint, mellyek ez uj világban már egy század óta csalhatlanoknak mutatkoztak, 150 év mulva 300 millió lakost számlálandnak, népességök' fölöslegével a' spanyol és portugál-eredetü amerikai népek' pangó müveltségét ez idő' lefolyta alatt ujra fölébresztik 's angolosítják, 's magokkal ragadják, a' gőzhajózás 's végtelen vasutjaik' segedelmével a' világrész egész nyugati partjait Cap-Hatterytól kezdve Cap Hornig sok millió szorgalmas, szabad, tehetős, vállalkozó emberrel megnépesitik, kiknek, mivel a' chinaiak legközelebb szomszédi leendnek, 's a' mostani angolt végtelenül felülmuló tengeri erővel birandnak, a' chinai és japáni tengervárosok' elfoglalása 's igy a' két ország' meghódittatása könnyü munka leend. Valóban igen hihető, hogy e' változás az éjszakamerikaiak' kereskedesi érdekei 's a' japániak és chinaiak' nyakassága által siettetve, nem sokára megtörténik.

SPANYOL SZOKÁS KARÁCSON' ÜNNEPÉN.

Általjában egész Spanyolországban olly szokás divatoz, hogy Karácson' ünnepén atyafiak 's jó barátok egymást csemegékkel 's egyéb czukorsütemények megajándékozzák, az orvosak pedig tehetősebb hiveiktől (a' szokott évi-pénz mellett,) még rendszerint egy hizott pulykát is kapnak. Nagytekintetben álló orvosoknal tehát, kik nagy kiterjedésü praxist üznek, — illyenkor olly nagyszámu effele kövér pecsenyék jőnek-össze, hogy miattok házaiknál valóságos vásárt kell tartaniok. Az e' nemü szárnyasállatok' bevásárlása tulajdon kézi-mesterséget tesz 's ez valami egészen különös és saját módon gyakoroltatik is. Kizárólag vén-anyókák' kezeiben van. Ezek a' kan-'s jércze-pulykákat — mikor még egészen fiatalok 's csupán kis fiókpipék — leginkább ó Castiliában a' parasztoktól 's haszonbérlőktül összevásárolják, 's őket megindítva Salamancából (melly mintegy rakhelye ezen áruczikknek,) nagy seregekben Madridba hajtják. Ez mintegy 80 német mérföldnyi ut, mellyen közel hat hetet töltenek-el; — ugyhogy, rövidke ut-tétel és gazdag étetés mellett, az állatok ugy szólván meghizottan érkeznek Madridba-meg — — és számolhatni rá bizonyosan, hogy a' karácsoni ünnepekben minden háznál egyegy kanpulykát találhatni asztalon.

REJTETTSZÓ.

Minél jobban siet hátra,
Annál előbbre halad,
Szeretem, ha megforditva
Tőlem mindig elmarad.

Uj-Barsról P. G.

A' 101dik számu rejtettszó: Vágy.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

TÁRSALKODÓ.

103 — 104 szám. Pest, december' 30kán 1835.

HELMECZY MIHÁLY URNAK.

Drága kedves nagyontisztelt Szerkesztő Úr!

Még a' nem sokára lefolyó év' kezdetén pendült-meg a' Jelenkor' kül-formájáról egy kérdés, mellyet Gróf Szechenyi István szokott elmésségével érdekesíte. Kegyed a' lesiető év' bevégzete, valamint a' ránk szakadónak kezdete előtt, azon kérdés' eldöntését azért sürgeti, mivel a' felszólalt többség ohajtása szerint, vagy eddigi negyed-, vagy a' külföld' több hirlapjai' példájára másodrétben kivánja 1836 ban Jelenkorát a' Haza elibe bocsátani.

Nem vevén tekintetbe: fog é a' Kegyed' ujságát olvasó többségnek kivánsága a' felszólalok' kevesebbsége, többsége által kitudathatni, miután bármelly kérdést többektől 's igy több oldalrul fejtegettetni szeretek: előadandom azon csere-beszédet, melly még február' vége körül e' tárgy felett *A.* és *B.* urak, meg' közttem folyt.

B. egy tüzteljes fiatal ember, kinek minden, mi uj, lelkében még szikrát vet, 's a' ki hálátlanságában az eltünt iránt, már csak azért is ezt megveti, mert nincs többé, rokonlelkü egykorúival pedig a' holnapot és holnaputánt folyvást mind teremteni, mind utól élni remelli, egyik nappalon belépe hozzám látogatóban, 's merevenen tartván derekát, hosszu széles két garabonczás sarkantyúját összeütve, egyszer'smind egy fris bókot (compliment) hajtva fejével, mihelyt nekem kezét szorításra nyujtotta, 's a' tükör előtt (nem mint hajdan kanyarú, henem lapos) fűsücskéjével göndör szöghajait halántéki körül megfűsülgette 's megigazitotta volna, pipa-gyujtás közben kandallómnál azt kérdé örömteljes arccal tőlem: értesitve van é már a' Gróf az uj tervről? hála legyen az egeknek! ujolag egy uj javitmánnyal áll-be az uj év, nagyul már nálunk is még hátramaradottaknál nemileg a' korszellem, nagyulni fog, két annyi lesz mint eddig, mind hosszára, mind szélére, az ezentúl három oszlopban nyomatandó pesti Jelenkorunk.

Ekkor benyitja az ajtót Báró *A*, egy korosabb férfi. Ez, mivel tovább elt, 's mindig igyekezve soha sem henyélve, nem keveset érzett, látott, hallott, olvasott 's még többet gondolkodott életében. Nem vala elmétlen; de csaknem mindíg a' maga helyén 's illendő mértékkel, — nem gyujtogatá őt a' láng 's nem usztatá a' viz-ész, a' kettő' lebegtetései, a' két korszellem, t. i. a' mult 's jelen közt szilárdul álla, — sem amazt a' jelenben egészen megóni, sem ezt a' jövendő' veszélyével nagyon siettetni ohajtván. Szerette a' szép czafrangot; de csak szép, és nem tesztéhöz nőtt legyezőjétől megfosztott kurtafarku lovon, mellyen gyülölé a' poroszkálást, valamint a' nyargalást; hanem az ügetést kedvelte, 's midőn több ut vitt valahová, mindenkor a' biztosabbat 's rövidebbet választá. Kassárol soha sem utazott Vizsolynak, hanem Forrónak Pestre. Szívesen láta, csinosan teritett asztalon, szép porczelán-tálban, czukros sütemányü tokban foglalt fagylaltat, ez a' csinosság ebédek' vége felé ujra ingerlé étvágyát; de azért a' fagylaltat szedé ki elébb édes tokjából, 's csak ugy látott aztán a' czukros süteményhez, midőn már az édes hideget megemésztette.

Helyet foglalván a' melegítő kandalló mellett, beszélgetni kezdénk *A. B.* urak és én, kit ez uttal *C*-nek kereszteljünk, 's ime a' következő ábécze került-ki, mellyet szórul szóra azért közölhetek Szerkesztő urral, mert látogatóim' eloszlása után azt magamnak nyomban feljegyzém.

C: Tekintetes uramöcsém *B.* a' Jelenkor czimü hirlapunk' külső formája' változásáról szólott az imént, mit gondol ezen változásról a' méltóságos Báró ur?

A: Én, kivált a' formabeli változásoknak egyedül akkor vagyok barátja, mikor szükségesek.

C: Forma dat esse rei.

A: Quandoque et rem perimit, mint sok pereveszett ur tudja is, érzi is.

B: Mit beszélünk latinul, mikor pesti magyar Jelenkorrul foly a' szó? Ugyan mit árthat az valamelly hirlapnak, ha két annyi hosszaságban és szélességben, mint eddig, létezend és divatozand?

C: Nem gondolom, hogy a' javaslat két annyi szélességre czélozzon, elég baj lesz két kéz között tartani a' két annyi hosszuságu lekonyúló horihorgost is.

B: Asztalra kell kiterjengetni 's ugy olvasni. —

A: De akkor ülni kell hozzá, mint valamelly ebédhez, vagy inkább fejet lesütni, mint az országgyülési jegyzőkönyvek mellett.

B: Koránsem, össze lehet azt hajtogatni 's ülve, járva, lóháton, sőt kocsiban is olvasni.

C: Nem olvas kocsiban, bármilly formában legyen kinyomatva valamelly irat, ki nemcsak a' maga, hanem más' szemeit is szereti, 's holnaputánra, melly szintúgy a' holnapi nap' lefolyta után Ma lesend, valamint a' tegnapelőtti most már azzá vált, gondolkozik.

B: En még a' tejes-tintáju és bolhabetüjü hirleveleket is szemem' megerőtetése nélkül olvasom utközben.

A: Örvendek Uramöcsémnek a' jelenben; de sajnálomKegyedet jövendőbeli látásaért; — én részemről kissé szokási állat vagyok, sokat olvasám fiatal koromban külföldön a' Morning-Chroniclet, melly akkor ellenféli ujság vala, azóta ministeri lőn; de mikor Romában a' medicei már elgazosult kertben, közel szállásomhoz, az ugy nevezett spanyol piaczon jókor reggelenként sétalva gyakorta olvasnám, az összehajtogatás előtt nem egyszer kelle déli széllel küzdenem, mint a' gyermekeknek, midőn papirossárkányt ereszteni készülnek. Igaz, megóttam mindig utoljára 's győztes levék; de midőn aztán minden három hónap' elteltével a' lapokat kötetekbe füzetém, a' hajtogatás' nyomai látszottak, ollykor a' betük is el valának koptatva, pedig igen nagyon megérdemlé azon hirlap, hogy könyvvé válhassék.

B: Valóban meg nem fogom a' Báró' nehézségeit az óriási hirlapok ellen, mellyek mind Angol-mind Franciaországban most már mindenütt divatoznak; hát a' bécsi udvari ujság? A' chinaiak még látogató-kártyákat is gigászi alakban hagynak tiszteletük' jelentéseül; inasoknak kell azokat utánok hordozni, mint valamelly terhet; Angliában pedig a' számos névvel megrakott kérelmek, olly egyes-egyes tömegekben mutatkoznak ollykor, hogy a' parliamentben, csaknem az egész asztalt elboritják 's összetörni fenyegetik, szekereken taligákon hurczoltatnak oda az efféle kérelmek, 's mikor mintegy kiöntetnek és kiömlenek az asztalra, zuhanás, recsegés támad, csaknem az egész ház a' bölcs és szónokos képviselőséggel együtt megrendül.

A: Ezek ha igy vannak, talán szintolly nevetséges szokások, mint kártékony némelly nemzeteknél a' cserebogarak' vagy sáskák' evésének gyakorlata, mellynek aztán, mint némelly utazók beszélik, következése az, hogy bogarkák búnak-ki az evők' bőrén; mikor pedig kérdezi valaki ezen nemzeteknél: miért mivelnek illy ártalmas dolgot? a' felelet ez: „szokás nálunk.“ —

C: (mosolyogva) Bizony sok egyéb, talán elébbvaló, dolgokat lehetne a' hirlapokra nézve a' külföldiektől kölcsönzeni. — Amerikában p. o. 's Angliában sok drága, de igen sok felette olcsó ujság is divatoz. Nagybritanniában, hol még az ujságlevelekben is minden jelesebb tett, történet, intézvény, alapitvány, okoskodásoktól, mint valamelly vagy világtól vagy árnyéktól kisértetik, minden nevezetesb, kivált népkedvenczi hirlapnak, kelete töménytelen, az olcsóbbak, még a' bélyeg-díj alul is ki tudnak menekedni. Sok sok ezerre mennek egyegy kedves előadásu kedvelt ujságlevélnek hordatóji. A' kinyomatás' gyorsabbsága miatt választák ők tehát a' nagy lapformát. Sokkal több, t. i. két három annyi férvén p. o. nagy lapra, mint kisebbre, ritkábban kell szétszedni a' lenyomatandó táblák' betüjit, ez időnyerés, melly sietteti az ideák' közlését. Egy másik idő megkimélés, melly a' nagy lapformákat kíséri, az egybehajtott levelek' fölmetszése 's felhasítása' szükségtelen létéből ered. Angliában ugy megrögzött az igazsággal párosult szabadság' szeretete, hogy ottt nem tart senki az ideák' kiőrlése, 's ismeretek' minélelőbbi, minél messzebbi elterjesztésétől. Igy vélekesznek t. i: mindenütt a' világon nem az eszmebéli felfogatok, hanem a' jelen időkori 's jelen körülmények szerinti kivánatok nemzik, egy vagy más időben, egyik vagy másik országban a' gyakorolható politikai tettleges igazságokat, azért különböztek 's különböznek ezek mindenkor a' körülmények szerint ugyanazon időben különkülön tartományokban "hic segetes, illic veniunt felicius uvae"; de azért bizonyos és állandó törvények szerint zsengedeznek, nőnek, virágoznak, gyümölcsöznek és vesznek a' plánták; — azonban a' nap, a' lég vagy levég, a' föld, a' müvelés 's helyzet szüli a' különbségeket.

B: Ne kövessük hát, ne majmoljuk a' szépet, jót a' külföldieknél, nálunk a' müveltségben elébbállóknál? 's mindenha kicséplett szalmánknál maradjunk?

C: A' kicsépelt szalmában is marad ollykor jó mag.

B: De azzal marhát teleltetünk.

A: A' jót, a' szépet nem kell majmolni, hanem teremtve követni 's alkalmazni. Angliában p. o. akármelly londoni egyazon hirlaptól szinteannyi Londonban a' postapénz, mint akár Edinburghban, akár Manchesterben, vagy akárhol másutt a' szigeten. Az angolok nem tartják igazságosnak, hogy p. o. a' londoni Times-t kevesebb költséggel olvashassa londoni, mint liverpooli polgár.

C: Ha nem állna-ellen a' kinyomatás' nehézbülése, én tizenketted-rétben szeretném ujságimat, mint Horáczomat, kit zsebembe dughatok, és valahányszor dugom, több ész van ruhámban, mint egész fejemben.

A: Azt nem javaslanám, mert a' némellykor jó formán éles hazugságok, mellyekkel a' hirlapok' szerzői szolgálnak a' közönségnek, még a' zsebet is kilyuggathatnák.

C: Az olvasótul függ, mit akar vagy tud elhinni vagy sem, 's valamint a' pesti Jelenkort e-

gyik hellyelközzel nem érti vagy nem ügyekszik érteni, egy másik pedig mindenütt érti: szintúgy a' hirlapok' olvasóji tetszésök szerint ujságolvasás közben vagy megcsalódhatnak, vagy sem; a' világ, valamint a' játékszínen, nem mindenha legcsekélyebb örömet szül az, quod pectus inaniter angit. Előttem azért olly kedves a' híres Allgemeine Zeitung, mert ollykor mind jobbról, mind balról mesélgetve részrehajlatok' színét viselvén, a' végső szélsőségek 's tulságok közt, legjobban számittatja-ki velem hozzávetve a' történt dolgok' okait, 's a' kétségeseknek kisebb vagy nagyobb valódiságát, vagy legalább valószinüség-'s hihetőségét.

A: De még sem ártana talán, hahogy a' Jelenkor maga részéről is inkább ügyekeznék magát mindenütt 's mindenkitől könnyen értetni, minthogy a' könnyen érthető irónak több hatást engedünk magunkra 's magunkban. A' hirlapoknak különösen, hogy nagyobb hatást okozzanak 's tetemes sikert szüljenek, nagyon népszerüen kellene irva lenniök. Az előadásnak talán sehol sem kellene, hahogy fenszóval is olvasná valaki, a' született magyar' nyelvét fárasztani, vagy pedig fülét szomorítani, — ujdonan új szavakkal csak ott lenne jó élni, hol ezek elkerülhetlenek vagy nyilván szebbek, alkalmasabbak, kimerítőbbek a' régieknél. Még könyvekben sem szeretem a' „javaslat" helyett a' „tervet" — „pilulák" helyett „labdacsokat." Ha nem tetszenek a' magyar pilulák, nevezzük azokat gömbölyegeknek, így legalább egy piczi szebb kép által valamiben enyhíthetjük a' pilulák' keserűjét. Nem vagyok a' szükséges uj szavak' ellensége; de a' lapta vagy laptács helyett, nem szeretem a' labdát vagy labdacsot, - és a' pilula helyett már azért se fogném labdacsot, vagy labdácskát irni, mert a' pilulát minden érti, még az is, ki nem szeret vele élni; pilula azon kivül nemcsak szebb szó, mint labdacs, de kivevén gömbölyüségét, már abban is különbözik a' laptácstól, mivel a' laptácsot, azaz: a' kis laptát fölfelé szoktuk hajítani, vagy földhez vágjuk, hogy emelkedjék, a' pilulát pedig mindenha lebocsátjuk gyomrunkba. Hasonlólag, miután annyi *nak — nek* találtatik nyelvünkben, kár ezeket elegendő ok nélkül szaporítani, a' *nok — nuk — nök — nükkel*. Én nem hiszem ellenkezésben állani a' nyelv' akár gazdagodását, akár rendezését, szépítésével. — Azért nem irok p. o. mindig, hanem mindég, mivel eldődink, ha nem csinosabb ajku, de bizonyosan csinosabb fülü példájára, a' Gróffal tartok, 's valahányszor a' származtatás összeütközik a' jobbhangzással 's a' gondolat vagy érzés hang-képet nem kiván, mindenkor az eufoniának hódolok, 's ezt engedem, valamint minden csinosult nemzetek tevének, a' származáson diadalmas kodni. Neki indulván az észrevételeknek, meg kell jegyzenem a' fordított hirlapi czikkekre nézve (mert czik-article, czikkely pedig paragraphe) mint nem kellene talán sehol a' született magyar olvasónak mondhatni „ezen szófogatok németül irvák magyar szavakkal, — vagy úgy magyar nem beszél, még az sem, ki ezt fordítá." Minden irat' neme, ha nem csalatkozom, bizonyos népszerüséget kiván. Még az ódában se szabad a' fellengősnek dagályosan emelkedni, hasonlóképen a' hirlapokban az utféliség, és beszédi keresettség közt közép utat kellene tartani. — A' Jelenkor bizonyosan nagyon bővíté 's a' mellett még több izben takarékosabbá is tevé nyelvünket; de nem mindég és nem mindenütt vagy dúsitotta vagy szépitette azt, és a' takaros, csinos 's valódi magyar nyelv' pályáján, még a' hirlapokban is, sok a' teendő. Külföldisedés nélkül remekülhet ön méhéből nyelvünk akár a' beszéd', akár az irományok' bármelly nemében, a' régi 's ujabb nemzeti literaturák' remekeinek ösztönzése után. Meg kellene talán minden nyelvnek hagyni a' maga nemzeti bélyegét, 's tán nem annyira tudni, mint érzeni kellene minden esetben, mi? miért ellenkezik azzal? A' kifejlés nem vak követés, hanem most teremtés, máskor vigyázó utánzás, és a' hol szükséges, ott szebb kitételek' és fordulatok' szerencsével alkalmazott másolata.

B: E' sanyar 's bosszantó kritikára csak az a' rövid felelet, hogy a' Jelenkornak olvasóji évről évre szaporodnak.

C: Ezen nagyon örülök, és bizonyosan ugy mint eddigelé vagy magam, vagy valamellyik fiam által mindég ezután is bármilly formában hordatni fogom a' Jelenkort. Azonban nem fekszenek-é az említett szaporodás' okai talán a' Jelenkorhoz csatolt Társalkodóban? a' politikai ujságok' időszerinti érdekében? Én azt gondolom, hogy a' Jelenkornak divatja még növekednék, hahogy a' méltóságos Báró, nem kétlem legjobb szándékból, és nem rontási hanem javítási czélból, eléhordott észrevételei tekintetbe vétetnének csak idő' jártával javulhat minden, állandó jó szándék mellett. A' pezsgés' tartóssága nemcsak a' jó borban szükséges, de következni kell a' tisztulás' 's megszállás' idejének is, hogy mászlásból nektár válhassék. A' mit tekintetes Uramöcsém a' kritikai bosszantásról mond, azt nem reméllettük mi két idősebbek hallani az uj iskola' egyik jeles tanítványától. A' Báró nem bántani, hanem figyelmeztetni akart, szerény észrevételei nem személyt, hanem dolgot illettek; ő, mint ismérem, sohasem támad-meg személyt, 's még ön személye' szuratásait is csak

ollykori finom visszacsipésekkel szokta bosszulni. Még a' dorongosaknak is megbocsát, ha egyébként nagy-érdemüek; de mikor csak a' vakmerőségben nagyok, lecsépeli őket, nem ereje' gyakorlata végett, hanem hogy érezzék, mint tudna példájok után más is hadrászni, — hogy szerényüljenek, hogy puhuljanak, mint a' szalma, mellyből nemcsak a' könnyen hulló, hanem még a' belé-sült magvak is jó nyomtatók alatt a' keresztekből kijőjenek a' szérűre.

B: De mi hát a' sok beszédnek vége? (letevén második pipáját 's a' vas-piszkával félig unalmában, felig haraggal az alunni kezdő tüzet ösztökélven, és lángolásra lobbantván) mit kivánnak hát a' Gróf és Báró a' Jelenkor' szerkesztőjétől?

A: A' honi dolgokról több, bővebb, érdekesebb tudósításokat. Csak igen kevés olvasó kivánja p. o. tudni: ki lett ekkor 's ekkor járulnok (accessista), 's egyéb illyféléket.

C: Én nem búsulok, akár vitorlához, akár lepedőhez, akár ernyőhez, akár kifeszült denevérhez hasonlítson a' Jelenkor' külformája, csak hogy ne legyen irrongy a' papiros, 's elég nagyok legyenek a' betük, mert mi idősebbek is szeretünk ujságot olvasni. Kell okának lenni, miért hogy a' Jelenkort kisérő Társalkodó jobb *) papiroson 's tisztábban van nyomatva magánál a' Jelenkornál; ez épen ollyan, mint mikor az inas kitünőbb ruhát visel uránál; mi ollykor, valamint az igen nagy úgy az igen kis uraknál szokás; de én ezen tüneményben valamelly jövedelmezési okot gyanítok lappangni, talán többe kerülne a' Jelenkor, ha úgy lenne nyomatva, mint a' Társalkodó; így hát természetes kimélni az ugy is szegény magyar közönséget; de ha a' Bárónak fenemlitett észrevételei figyelmet gerjesztenek a' Jelenkor' irójánál, úgy meglátja, több tehetős ember fogja tartani hirlapját, 's akkor könnyű lesz utóbb rugtatni árát valamennyire, és az urat egészen komornyékjához illeszteni.

B: Rút szó az a' komornyék, és nem magyar, ha' tót.

A: Meglehet; de értjük országszerte 's már eleink vették-be, végzete magyar, kár lenne kiküszöbölni, 's mást, tán kevésbé érthetőt, helyébe tenni, és más mindenfélére is szükséges emlékező tehetségünket ismét egy uj szóval terhelni. Én részemről még egyet kivánnék a' Jelenkortul, és szivesen fizetnék valamivel több év-díjt, ha hogy nem kellene bibelődnem az érkező lapok' felvágásával. Várton várva szoktam várni a' postát; elhozza Eperjesről szabadosom, kikapom kezéből, felbontom a' boritékot, tudni akarom minélelőbb, mi történik a' Duna, Themse és Szajna' partjain? — hát! felvágó kést kell venni elébb kezembe, vagy ha hamarébb akarok czélomhoz jutni, ollót; — ha pedig még frisebben, kezem' élével szaggatom a' lapokat, ollykor sietés közben betükre is hozok szakadékot. Előttem tehát az európai fő helyektől távolievőnek legfőbb, kés vagy olló, vagy ujjak' segedelme nélkül rögtön a' mint érkezik, olvashatni ujságot; — ha ezt kisebb lapformában érhetem el, jobb szeretem a' kis-lapu ujságleveleket, különben a' nagy-lapuakat választom. A lap' formája másod-rendü tekintet előttem, mellynek az első-rendüt, ugymint: a' hirlap' tartalmát, a' jó papirost, olvasható betüket 's könnyen érthető előadást elibe teszem, elébbvalónak tartom. Minden előmenetben, mind siettetése, mind sikerülete miatt, felette sokat hajtok a' sorozatra, tantum series juncturaque pollet. Sok év óta a' hirlapok' országa Anglia; de a' nagy lapformák' kelete 's divatja még ott sem igen idős. Ha még arra szert tehetnék, hogy minden czik' tartalmát igen rövid 's tömött kivonatban „mindenkor ennek kezdete' homlokán olvashassam, ugy a' hirlapokra nézve minden kivánatim alkalmasint ki lennének meritve. — — Ehez egy kis sárga tubákat szippantott 's engem is megkinált vele örömében.

B: (elnevetve magát 's fejét csóválva) Bizony soha se gondolom vala, hogy korosabb létére Ön olly mohón kapjon ujságokon, mint én ollykor egy rózsajakról függő csókon; de...

Nem végezheté, minthogy Y. ur toppant szobámba, 's egy két nem ügyetlen fogással, könnyü átmenettel, tréfás kitéréssel az erdélyi lovakra 's azon tul a' tegnapelőtti bálra fordítám a' beszédet, igy csak hamar meglankadt az elevenebb szóváltás, és két bejáratosim Y. urral együtt nemsokára búcsut vevének tőlem. Most pedig ugy mint akkor, akár kisebb, akár nagyobb, akár kék, akár fekete lapokon jelenjen-meg a' Jelenkor (csak ne tisztátalan és kis betükkel, hamuszínü papiroson és nehezebben érthető eléadással) nem tiz, hanem százezer előfizetőt kivánván Kegyednek — szerencsés ünnepek' és még szerencsésebb uj év' ohajtása mellett, szokott tisztelettel szünet nélkül maradok drága kedves Szerkesztő urnak, Kassán decemb' er' 18kán 1835 igaz szivü szolgája.

Gr. *Desewffy József.*

*) A' Társalkodó' papirosa egy a' Jelenkoréval, esakhogy talán válogatottabb, 's mivel papirosgyáraink jobbadán sem chlormeszü, sem egyéb fejéritőjök nincsen, többnyire a' téli hideg' irgalmára bizzák a' papirosfejéritést, 's igy midőn hideg tél van, a' papiros is fejérebb. A' Red.

REJTETTSZÓ.

1 2 3 4 5 6 7 8	Szép 's jeles madár külföldön.
2 3 4	Ettől vetted létedet;
1 2 3	Üdvösség' utjára vezet,
3 6 7	Miként ez nemzeteket;
6 5	Nyugtát leli madár ezen,
7 4 3	Növényt rontja dér illy helyen,
4 7 2 1	Ház nélküle össz' omlik;
6 5 8	Ember rajta nyugoszik.

Sz. Ig. Zala V-ből.

A' 102dik számu rejtettszó: R á k.

Szerkeszti Helmeczy. — Nyomtatja Beimel.

(Vége az 1835ki folyamatnak.)

Az 1835dik évi Társalkodónak tartalma,

betü-rendben.

ELSŐ FÉL-ÉV.

	Lap
Ábrándozás	105
Aesop' renyhe embere	68
Álomjáró ifjú, Debreczenben	27
Amerikának Europa' számára küldött viszon-ajándéka	208
Anekdoták	40. 84. 200
Angliának választási statistikája	56
Aphorismák 's gondolatpillangók	56
Aprságok	68. 144. 164
Aracs	96
Atyai intés, álom és valóság (igaz történet)	35
Az álom' élete (Bulwer' románjából)	33. 38
Az én virágom	133
Az ...i ligethez	65
Barátság a' veszélyben	192
Bécs	185
Beduinek és nőjik	140
Benareszi utczák	8
Berlini hársfák	110
Betegség, különös	19
Bihari Casino és magyar táncz	107
Borsodból a' tornai cseppekhöz	88
Bölény (természethistóriai adat)	39
Bucsú az estmagányban	9
Bulwer (Eduárd Lytton) mint iró	57. 61. 65
China' népességéről	99
Csempészet (Contrabbando)	69
Csipetek	14. 44
Dalnok' örökléte	145
Darázs és méh (mese)	168
Debreczenben az álomjáró ifjú	28
Divatvilag, magyar	123
Dohányzó növendékek	191
Dunagőzhajózási társaság' közgyülése 1835diki februar' 27kén	117
Dunagőzhajózás körül még néhány szó	162
Egyveleg Irlandról	18
Egy szamár megborotváltatik	150
Éjszaki Europa, erkölcsi és társas viszonyiban	105. 141
Elbeszélések Saditól és róla	83
Életképek Párisból	23
Életszabályok	40
Elillant tolvaj	100
Elmeszikrák	148
Élni siess!	28
Első Ferencz' emléke	136
Emberi test' némelly részei	51
Epigrammák	84. 168. 208
Eredeti mesék	168
Fanni' sírhalma	153
Farsang	36
Fáy-cseppek	12. 32. 36. 52
Fejér Rózsák (igaz történet)	97. 101
Felfödözött ártatlanság	55
Felsülés	204
Figyelmeztetés	188
Földrengések Hazánkban	17
Földrengésekről vélemény	58. 62
Földrengésről	73. 77
Franczia hiuság	151
Franczia levelek (Marquise de Pompadour' leveleiből)	29
Furcsaságok	76. 152
Füzér a' magyar törvénytudományból	29. 127
Gondolatpillangók	59
Gondolattöredékek	40. 100. 140. 160 200. 207
Gőzhajózás Smyrna és Konstantinápoly közt	174
Gőzkocsi	25
Gőzpöf	172
Gunárkajánság és barátság	20
Gyapju	46
Gyapjukereskedés	161
Harkály és szalonka (mese)	168
Három az igazság (Bohózat)	9
Hasonlatosság	176
Hazafiúi jelentés	164
Helvétziai utamból egy jelenés	201
Hirlapszerkesztők Londonban	109. 125
Hogy kell a' Hazairánti vonszódást tekinteni, 's miért kell a' végett buzgóságot ébreszteni?	53
Homoeopathiai adagok az élet' oczeánjából	14
Hölgy, a' vitézi	52
Ifjú magyar müvész	94
Irlandi pórnép	28
Irlandi tagok az angol alsóházban	18
Irlandról egyveleg	18
James Cook', föld körül tett első utazásából töredékek	191
Jelek, kétértelmüek	188
Jelenkor czímü magyar politikai hirlap' formája iránt	1
Jeles allegoriai kép	132
Jó fiú	200
Katonák, a' dühöngők	208

Lap

Károlyfürdő (Carlsbad) 137
Keletföldi példabeszédek 76
Kereskedésről és csatornákról, mint nemzeti szorgalom' segéd-eszközéről 189. 195. 197
Kincskeresők 156
Kivétel 164
Konstantinápoly 138. 142
Könyörgő ének 149
Középszerűség 192
Közlések és észrevételek a' Februárban Budán járt török követségről . . . 70
Külföldi anekdoták 40
Különfelék' tára 8. 32. 36
Különös párviadal 27
Lábszár (elbeszélés Zschokke után) . . 165
Lamartine és ladi Stanhope 145. 149. 153. 157
Ligethez 65
Londoni hirlapszerkesztők . . 109. 125
London' költői leirása 71
Magas korú ember 8
Magyar divatvilág 123
Magyarkák . 52. 60. 112. 116. 136. 168. 188
Magyar levél Grifswaldából . . . 132
Magyarnak három szentszava . . . 53
Magyar Mars és Thália karöltve . . 112
Magyar szóval festett képek 102. 135. 167. 171. 198
Malta 66
Marhadög és orvoslásmód . . . 13
Medve és tüskésborz (mese) . . . 168
Mennyei könyv 84
Méregkeverők 115
Minna' emlékkönyvébe 185
Mohács 208
Mulattatók 208
Neger sebesfutók 176
Néhány szó a' dunahajózás körül 41. 113. 129. 133. 169. 193
Nemtelen béke roszabb a' czivódásnál . 192
Népdal 81
Nevelés és nemzeti művelődés . . 45. 49
Nyilványos irász 23
Nyugalom 201
O'Connell' jövedelme 18
Otahaitii rendőrség 191
Otahaitii rögtönészek 191
Ötlet 56
Páris 44
Párisi életképek 23
Párisi katakombák 203
Párviadal, különös 27
Példabeszédek 76

Lap

Phantasia (eredeti elbeszélés) . . 81. 85. 90
Pozsonyi cseppek 64. 69
Quodlibet, Levélben 205
Rándulás a' Bányavárasokba . . . 21
Rengések' föltehető haszna . . . 108
Salzman' beszéde az édesanyákhoz . . 148
Serkentésül a' nemzeti ipar' tárgyában . 104
Sír' dicsősége 137
Soprony város tisztbeli polgárjává nevezi gróf Széchenyi Istvánt 105
Sóspereczkék 208
Spanyolok' (mai) lelkületi sajátságiról . 54
Statistikája, (választási) Angliának . . 56
Szabadságlevél, nyilványos henyeségre . 31
Szalmatűz, magyar közmondás . . 107
Szép szavak 11. 34. 87
Szerelem 's házas-élet' szókönyvéből . . 152
Színeszek' jutalmaztatása a' régi 's ujabb időkben 173. 179 183
Talleyrand 152
Tengeri 's kereskedési törvényfüzérbe . 69
Természethistóriai adatok 140
Tévedések 88
Toldalék a' nevelés és nemzeti művelődéshez 89. 93
Tornai csepp 64
Török igazság 8
Történeti eszméletek 105. 141
Tréfaforgács 28
Tudomány mint szükségfillér . . . 187
Uj-évi kesergés 8
Vadászdal 125
Vakság, mint szerencse 163
Vásári csepp 184
Vas-szeg (napkeleti novella) . . 42. 47. 56
Vasut a' suezi földszoroson . . . 63
Vehabiták' származása 156
Vélemény az 1834ki földrengésről . . 58. 62
Véletlen találkozás 147
Vidámság' philosophiája 67
Vigasztalás 57
Vizsla és juhászkutya (mese) . . . 168
Wynne Tamás 128
Zumalacarreguy, don Carlos' főhadvezére . 206

REJTETTSZÓK és TALÁNYOK:

Bajor 128. Baranya 8. Beszéd 204. Borkő 92. Borz 44. Buborék 36. Csizmadia 60, Csóka 56, Czinkos 96, Érték 72. Fagyalfa 124. Fal 112. Fűr 16. Fürész 148. Hajó 52. Hangya 88, Igaz 108. Jámbor 24, 76. Jezabel 144. Kalap 136. Kardszag 168. Kény 132. Köröm 104, 176. Kőszeg 116. Marha 40. Mérték 192. Monostor 172. Mura 164. Nőtelen 48. Ovénus 184. Pálinka 200, Pálma 20. Rákos 208. Robot 160. Sír 100, Somló 32. Süveg 156. Szikra 80. Szurok 68. Szűz 180. Társaság 196. Teve 140. Tóbiás 28. Tok 176. Torkos 84. Torok 152. Tór 12. Török 140. Tűzfal 188. Vadász 64.

MÁSODIK FÉL-ÉV.

	Lap
Aegyptusi pyramisok	320
Ahmet Fethi-Ferik basa, Bécsbe ment ottomani követ' Pesten létéről 's a' t.	245
A' Jelenhez	289
Álmok	353
Álomban irt mese	304
A' Magyar nem olly vendégszerető már	356
Anekdoták 236. 248. 264. 276. 284. 296. 316. 368. 388.	392
Aphorismák 's elmeszikrák 224. 240. 288. 296. 300. 320. 344. 352. 360. 364. 372.	380
Apotheosis	237
Artézi-kut Döblingben	396
Az ifjú	301
Az ifjuság	213
Ázsia	393. 397. 407
Babonaság' ártalma	300
Baráti szózat a' nemzeti játékszin' ügyében	357
Bekvölgyi sirvers	326
Belizár és Gelimer	302
Boldog idők'	236
Bonaparte és Junot	316
Bonapartéról töredékek	310
Bölcsnek felelete	360
Bruix és Bonaparte a' boulognei táborban	326
Budai színésztársasághoz néhány szó	229
Charaktervonások	344
Charité (L. Apulejus után elbeszélés) 334. 338.	341
Chinai és kamtsadali barátság	311
Crilion herczeg	344
Családás kövé-vált testekkel	400
Csász. könyvtár Bécsben	243
Czigányokról	253. 262
Debreczeni L nt' buc-úja	261
Divatkép	275
Don Quixotte' oktatásai	319
Egyházi özvegy-'s árva-intézet Nógrádban	279
Egyveleg	392
Epigrammák	216. 252. 301
Erdelyi cseppek	372
Esketés (Novella)	261. 265
Etelkára	301
Farkasbőr (bohózat)	366
Farkas-irtásban nagy merészség	364
Fáy-cseppek	256
Felső-ausztriai sóhegyekről	333
Férj, a' vad	233
Fontanelle	312
Franczia Galanteria	295
Furcsaságok	328
Füzér a' magyar Törvénytudományból	238
Gazdagság' növekedése Angliában	224
Gondolatrongyok	392. 400
Gondolattöredékek	248. 384
Gosselin	231
Görögország' jelen állapotja	290
Grangéféle eke, megjobbitott	213
Guillotine	372
Gyermek és igazmondás	304
Gyógycseppek	268. 352
Gyöngyös	225
Gyulay Albert gróf' életrajza	285
Hajózás a' Duna' „Sulina" nevü torkolatjához	318
Halálom	241
Harangokat ki találta-fel?	235
Három óriási asszony Rheimsban	224
Hegyromok	301
Hideg sír	245
Hindostáni dervis Budapesten	291
Hivatás' embere	284
Hus-ételek' eredete a' Görögöknél	312
Igazság-szolgáltatás	312
Irus (Luciani elbeszélés)	220
Istenhozzád! (L. Byron után)	293
Jankához	229
Jegyzékek az élet' könyvéből	368
Jelenés lord Byron 's egy barát közt Görögországban	222
Jelenkor ujság' formája iránt levél	409
Jeles kis eb	364
Jettim József' alapítványa	375
Jóslás	276
József (IIdik) császár, mint orvos	299
Kenyér, mindennapi	340
Képiró' díja	236
Keserves élet' példája	235
Királyi kincs	389
Kisdedek' neveléséről töredék	321
Ki találta fel a' harangokat?	235
Kötélverbung (bohózat)	305
Különfélék' tára	236. 360
Látogató sólyom (mese)	328
Legszebb orr	288
Levéltöredék a' magy. szinház felől	317
Levéltöredék a' Pesten felállitandó magyar szinházakról	369
Magyarkák 252. 268. 340. 380	404
Magyar levéltöredékek a' külföldrül	373. 389

Május ünnep és lakodalom Piemontban . 308
Marhadögben tanács 373
Marhadög, és gyógyitásmódja . . . 257
Marhadögre nézve néhány jegyzés . . 273
Máshoz-hasonlítás' veszelye . . . 228
Megtérő vándor 253
Megutálása az egykori kedvesnek . . 249
Mértékletességi egyesületek . . 337. 342
Mesék . . 240. 252. 264. 288. 308. 328
Mezzofanti, a' nyelvtudós 303
Miben áll egy nemzet' gazdagsága? . . 240
Morus Tamás 344
Mulandóság 289
Mulattató egyveleg 256. 332
Muselman' kulcsa 252
Mutatványok, Bajza' verseiből . . . 237
Nadályokat vagy piczákat eltartani . . 392
Nagy tavak, Magyarországban . . 214. 216
Néhány szó a' budai színésztársasághoz . 229
Néhány szó a' Dunahajózás körül 212. 269. 321. 325
Néhány szó a' magyar Játékszin körül . 345
Néhány szó a' népdalokról . . 278. 282
Néhány szó a' pesti Asszony-egyesület' ügyében 401. 406
Népnevelésünk' ügyében 315
Nevetés' magyarázatja 400
Nyájas párbeszéd 332
Olvasó intézetek, Angliában . . . 371
Orgonákról 's orgonajátszásról Hazánkban 233. 238
Orgonamüvész Szegeden 405
Orgona, uj, nevezetes 355
Orvosi tanácsadás a' terjedező marhadögben 361
„Othello" a' titkos-erejü opera 378. 381. 386. 394. 398 402
Pánczélos vitéz 225
Papagály és Fülmile 308
Parányi ember 236
Pásztor-óra 297
Patagonok 218
Patakhoz 344
Philosophiai elaltathatásmód . . . 235
Philosophus a' csatamezőn . . . 360
Pinczedal 221
Pisztolyok, uj szerkezetücк . . . 224
Polytechnia 224
Posztó-decatirozás 312
Quakerek a' Hinduk közt . . . 292
Quin' gőzhajó utja a' Dunán . 365. 370. 384
Rejtvényes levelezések IIIdik Valentinián császár és Atilla közt 293
Ritkaság 360
Róbert 297
Robinzon Kruzoe, uj 223
Ruhatárok 311
Saintjusti kolostor 351
Siskak eredete Mohammed szerint . . 315
Schachjátek feltaláltatása . . . 310
Selyemtenyesztés Magyarországban . . 313
Sohajtás 237
Sonettek 249
Spanyolszokás karácson' ünnepén . . 408
Szarka és Varju 288
Szechenyi István grófhoz . . . 265
Szó a' nemzeti neveles' ügyében . . 222
Szokratesz' tánczra 307
Szórakozott elmejü 364
Szölling' találmánya 303
Táncza Szokratesnek 307
Tarody Mátyás' sírja 329
Természeti ritkaság, magyar . . . 219
Tiszteletes' mestersége 332
Török asszonyok 296
Törökül! 303
Udvarnok medve (mese) 308
Uj Robinson-Kruzoe 223
Uj, természeti tünemény 396
Unalom és barátjai 264
Utazási levéltöredek 330
Utazás Polába . . . 241. 249. 254. 259
Utazás Vaskapu' környékére . 277. 281. 289
Utmérő 224
Üstökös csillag Hazánkban . . . 350
Vad férj 233
Vakszerencse 328
Vándorpályám . . 349. 354. 362. 377. 385
Védintézetek' ügyében 215
Vendégfogadós, párisi és londoni . . 308
Verés mint szeretet' jele 296
Veszteség 313
Vilhelminához 276
Viszhang 251
Zrínyi első sétautja 309
Zrínyi és Pannonia gőzösei' összetalálkozása 327
Zsidokrul statistikai jegyzet . . . 339

REJTETTSZÓK és TALÁNYOK:

Árnyék 312. Bakator 316. Balaton 220. Becsület 248. Béla 376. Borbély 308. Borostyán 256. Böszörmény 276. Buda 332. Diván 396. Ezerjófü 324. Fék 292. Gubacs 288. Gyertyánfa 252. Gyógyász 388. Győr 284. Harang 236. Jonatás 300. Kepe 356. Keszthely 320. Kinisi 372. Kömén 260. Könyv 216. Köröm 244. Kupak 352. Lárva 336. Menyasszony 340. Minerva 232. Mív 400. Nyelv 212. Papagály 412. Part 280. Patvar 380. Pest 360. Pincze 268. Rabló 240. Rák 408. Rezi 276. Seregély 228. Szalma 348. Sz. betü 364. Szemérem 304. Szüret 392. Thébe 328. Tikhúr 384. Vágy 404. Vagyon 368. Vakaró 296. Vashámor 264. Vénus 344. Veszprém 224.

RAJZOLATOK

A' TÁRSASÉLET

ÉS

DIVATVILÁGBÓL.

DIVATUJSÁG

HETENKINT

EGY DIVATKÉPPEL

ÉS

NEMZETI-KÉPTÁRRAL.

Midőn divatujságunk' jövő 1836-dik esztendei folyamatjára a' testvér két hazát ujra figyelmeztetjük, 's lelkes flait és leányait e' nemzeti vállolatunk' további szives pártfogására ismét felszólitjuk, első évi sáfárságunkról számot adva csak annyit mondhatunk: lehet, hogy a' nemzeti haladás' nagy épületéhöz nehány kövecskét mi is gördítettünk, de tán hordhatánk hozzá homokot is, melly szelek' szárnyára kapatva nyom nélkül sodratott-el. — Tettünk, hazafi buzgósággal, hol teheténk ‚*mindent a' hazáért*' 's hol nem épitheténk, legalább nem rontottunk.

Második esztendei pályánkat, ha igyekezetünk a' két hazában elég gyámolást nyerend, azzal szándékozzuk megkezdeni, hogy eddigi lapjainkat *minden héten fél ivvel szaporitsuk;* de nem levén szándékunk lapjaink árát fölemelni, vagy a' *divatképek és nemzeti-képtár* számait kevesbitni, ez ohajtásunk csak ugy létesülhet, ha a' haza segédkezeket nyujt hozzá. Hogy pedig illy módon szaporitandó lapjaink által, divatujságunk' érdeke is nevekednék, az leendene mindenkori igyekezetünk.

Ha azonban e' czélunkat a' „Rajzolatok" jövő esztendei bővitendő kiadásában, tán eddig kevéssé gerjesztett közérdek miatt jelenleg nem fognók is elérhetni, csüggedni nem hagyand azon férfias állhatatosság, mellyel eddig is kicsinyben 's kevésben, annyit tenni mennyit erőnk 's körülményink szabadon engedének, munkálatinknak nem csak kitűzött czélja vala, hanem mit czélunk elérhetésére a' haza adott, azt vissza is adtuk a' hazának; 's hogy tán sok, tán minden kivánatot nem teljesitheténk, emberi gyarlóságokból, részint bennünk, részint a' kivánókban rejtezhettekből származhaték.

Divatujságunk főczikkei lesznek a' legválogattottabb 's kiszemeltebb eredeti 's külföldi elbeszélések, életleirások, különösen a' magyarokból, a' leirandók' arczképeivel. — Általjan véve az eredeti czikkelyeken 's mindazon közleményeken kivül, mellyek a' hazát, politikailag nem értve, akármi más tekintetben érdeklik, divatujságunkban a' külföld legjelesebb munkáiból, havi vagy heti irataiból, journaljaiból mindig azokat fogjuk közölni, mellyek ránk alkal-

mazhatók, hasznosak, szépek, mulattatók vagy oktatók, 's olvasóinknak divatujságunk' járatásával azon nem megvetendő hasznuk is lesz, hogy a' külföldi költséges lapok hordatását elmellőzhetve, lapjaink által, minden azokban találtató bár mi tekintetben nevezetes vagy érdekes czikkelyek birtokába fognak jutni.

Divatujságunk eddigi negyedrét alakjában fog jövendőre is hetenkint kétszer, szerdán és szombaton megjelenni, még csinosabban elrendelve, uj öntetü betükkel, a' legszebb angolvelinen 's ha előfizetőink száma engedi folyvást egy egy iven.

Lapjainkkal hetenkint járandó divatképek, ezentúl is jobbadán *eredetiek*, a' külföldiekből pedig mindenkor a' *legszebbek* lesznek.

Divatképeinken kivül lapjaink nevezetesebb czikkelyeit érdeklő képekkel is vagy rajzolatokkal kedveskedni el nem mulasztandjuk, sőt azon fogunk igyekezni, hogy a' „Rajzolatok" valódi fösteményei légyenek a' szellemi 's földi világnak, szóval: ugy fogunk rajzolni, hogy az ecsetünk alól kikerülendő „Rajzolatokban" a' tisztavilágos vakok is gyönyörködhessenek.

Divatujságunkkal járó „nemzeti-képtár," hónaponkint legkevesebb egy arczképpel, jövő 1836-dik esztendőre kirekesztőleg rézmetszetü lészen, 's bár e' részben lapjaink kiadási költségei tetemesen szaporodni fognak, minden erőnket arra forditandjuk, hogy jövendőre becses előfizetőinknek aczélmetszetekkel is kedveskedhessünk.

Ki megfontolja, hogy divatujságunk a' legköltségesebb kiadásban, esztendő alatt 90—100 ivnyi legfinomabb papirosra, negyedrétü 70—80 divat- és arczképpel, a' legszebb franczia és svaiczi papiroson, csak nehány krajczárba kerül, alig lehet csekélyebb áron, ennyi külső csinnal elrendelt lapokat kivánnia, 's noha szándékunk kiadásunkat bőviteni, de divatujságunk dija jövendőre is, az eddigi marad.

Első évi pályánkon törekedtünk elérhetni azt, hogy hazánkban az elmék eredeti szüleményeiknek lapjaink mintegy gyülpontul szolgáljanak, nem hiszük hogy a' haza ez igyekezetünket méltánylani nem tudá, vagy hogy jövendőre is gyámolitani nem fogna e' részben olly igyekezetben, melly a' közértelem kifejlésére jóltevőleg munkálkodik.

Nem csüggedhető 's még kevésbé tántoritható erővel fogjuk jövő 1836-dikra, második évi pályánkon, mindig a' haladás' ösvényét követni 's legszebb jutalmunk az lesz, ha a' két haza buzgó törekvéseinkben gyámolitani fog.

A' „Rajzolatokra" félévre 5 p. f., egészre 10 pengő forinttal, előfizethetni: minden cs. kir. Postahivatalnál, helyben pedig félévre 4 p. f., egészre 8 pengő frttal, Dorottya-utczában 11-dik sz. a., t. Czigler ur' házában, a' szerkesztőségnél.

Pesten, november' 25-d. 1835.

A' Rajzolatok
szerkesztő hivatala.

A' Székes-Fejérvári

HOLDKÓRSÁGOS.

Az égi testeknek emberekre való befolyását, bár a' többség vagy alig sejti, vagy megrögzött balitélete miatt, hibásan fogja-fel, nem tagadhatni, mert nemdenem ezek határozzák meg mindenek felett az éghajlatot (Clima), mellynek a' lakosok' testén, lelkén indulatján való uralkodását nem egy könnyen hozza bárki is kétségbe? Van azonban több egyes (noha ritka) eset, mellyben az ember és a' csillagzatok, nevezetesen a' hold közötti kölcsönhatás szembetünő módon áll-elő, mellyben az ember eszmélésétől, önkényétől megfosztatva, bizonyos ideig a' csillagzati erők' hatalmába kerül; mellyben a' teremtés' uraságával nagyratartó ember, távol eső, de reá, noha észrevehetlenül ható erők' bábjává leszen; mellyben lelkének őrjei — a' kül érzékek — szenderegnek, 's fölötte még is mentő Geniusa intézkedik. Eleitől fogva bámulásba hozták a' sokaságot az illyes esetek, de mivel nem mindenkor hiven beszélték-el, gyakran formájából kivetköztették, néha nagyitották, számtalan léhaságra adtak alkalmat, 's a' fölöttek hozott itéleteken vagy makacs kételkedésnek, vagy hijábavaló hiedékenységnek bélyegei látszattak.

Minthogy nekem alkalmam volt, a' mit régen ohajtottam — egy illyes, még pedig kitetsző példát — tudniillik egy *tökéletes holdkórságost* — itt Székesfejérvárott láthatnom, vizsgálhatnom, — azért kötelességemnek tartom, az előforduló tetteket, és csupán ezeket — minden mulólag levegőbül meritett hypothesisek nélkül — hiven, tökéletesen, illő rendben elbeszélni.

Vizsgálódásim' tárgya *Bóka Anna* vala, — ki Bodajki tek. Fejér-vármegyei születés, 16 esztendős, kinek sem teste, sem lelke még nem fejlett-ki, olvashatatlan arczu, semmit sem mondó tekintetü, alacsony testállásu, *kire mindeddig nemének felserdüléskori tulajdon munkálódásai még nem érkeztek el.* Egyébiránt a' mennyire emlékezhetett, mindenkor egészséges, most itt Székesfejérvárott szolgálatban volt.

Ezen semmire számot nem tartó szegény szolgálóleány — nem sokára mint Városunk' legnagyobb nevezetessége, szóba jött — az éjjeli őr észrevette, hogy ő egy holdvilágos éjjel, azon háznak, mellyben szolgált, nádtetején járkált, 's különféle furcsaságokat üzött. Ez iránt a' Leányt kérdezték, faggatták, sőt gyötrötték — de ezen állapotjáról, mellyről épen nem emlékezett, semmi világositást nem tudott adni.

Már julius hónapban 1835ben szemmel tartatott, de bővebb vizsgálat alá került ugyanezen eszt. augustus hónapban, nevezetesen aug. 6ik 's 7ike közötti éjjel. Nemcsak magam, de több más orvos, és nagy számu kivánesi volt ezen borzasztó dramán jelen, igyekeztem minden kicsinységet följegyezni, 's kötelesnek tartom magamat, Tisztitársamnak, Városunk' rendes Physikusának, dr Say Ferencz urnak, ki tökéletes

vizsgálódásimra barátságos szivességgel nyujtott alkalmat, 's szinte Városunk' érdemes mostani kapitányának Háder Pál urnak, ki megelőző jó indulattal viseltetett, nyilván kijelenteni köszönetemet.

A' Leánynak hálóhelye a' ház' eresze alatt volt, 's miután már a' hónap' elején nappali foglalatosságai között sokszor hallották, hogy a' holdhoz több (valóban maga által szerzett) nótákat danolgatott, első járását augustus' 4 's 5ike közti éjjel vitte végbe; — de ekkor engem későn hivának oda, 's minden környülállást nem tekinthetek-meg. Mivel már julius hónap óta tudva volt, hogy járását ha elkezdi, azt 3—4 napig folytatja, — tehát august' 5kén estve számtalan ember gyült-össze a' ház körül. Később, midőn Bóka Anna lefeküttt, mi bé-ereszteténk az udvarba, 's láttuk, hogy nyugtalanúl alszik, 's ábrázatján görcsös mozgások látszanak; többször fel-felnyögdécselt. Hijába leskődtünk egész éjfélig — 's akkor többé már nem juthattak a' hold' sugárai fekvőhelyéhez. A' házbeliek azt álliták, hogy a' leány az összetódult sok embert észrevette, 's már ezért sem akart lenyugonni, *holott máskor holdvilágnál, bármint erőteté is magát, valami ellenállhatlan bűbájos álom vett erőt rajta.* Azonban hihető: járása azért maradt-el, mivel ez éjjel a' hold nem elég világosan tünt-fel, 's Bóka Anna is véletlenül úgy feküttt, hogy feje szüntelen árnyékba esett.

Ezen megcsalatott várakozásunk helyett következő estve gazdagon megjutalmaztatánk. Augustus' 6án a' hold már jókor teljes fényben tetszett-föl a' láthatáron — Bóka Anna már esti 9 óra előtt lenyugodott, 's kevéssel utána fekvéséhez járultunk. Talán fél óraig alhatott nem igen nyugtalanúl, arczával a' fényesen ragyogó hold felé fordulva. Kilencz óra után 15 perczkor fektébül fölemelkedett, 's mintegy 4—5 perczig aluva ült, 's fejével olly erősen bólinta, hogy többször hallhatólag a' házfalához ütődött, de a' mi őt sem alvásában nem gátlá, sem neki, mint látszék, legkisebb fájdalmat nem okozott. — Ekkor öltözködni kezdett, szoknyáját, nyakkendőjét folyvást, ébrenti szokott mozdulatival rendesen fölvette, most feje' békötésére került a' sor — a' hajbavaló fésü hijányzott, 's a' legbizodalmasabban nyult háta mögé, — felfogta az ott feküttt fésűt, azzal haját rendbe szedte, nappali szokása szerint fejét bekötötte, 's kevés ideig alvó állapotban ülve maradt, fekvő helyéről azután csöndesen fölkelt — dülöngve lépett egyet előre, háttal a' házfalnak támaszkodott, testének előrészével egyenesen a' holddal szemközt. Különben is hosszukás arcza még hosszabbnak látszott 's holthalványnak, ajkai ólomszinüek, szeme erősen lezárva, szája félig nyiltan; a' fal mellett állva, fejével 's egész testével olly annyira hajlongott, hogy minden pillanatban várhatók: most omlik-össze, 's hátra-hátra hajolva több izben 's igen súlyosan ütött a' falra. Tán egy perczig veszteglett ezen ingatag állásban, — 's ekkor ő, ki ugy látszott, hogy már itt is alig áll — olly villám-gyorsan futott az innen 32 lábnyi hosszu udvaron keresztül, hogy csak nagy bajjal valánk képesek utána nyomulni 's észrevenni, mikép egy 9 lábnyi magas sertés-ólhoz jutván, két kezével egy keresztgerendát megfogott, egyik lábát falnak vetette, 's egy pillanatban az ól' nádtetejére felpattant, hol összerogyott. — Ugy tetszett, hogy, miként a' lesujtott Antaeus a' földtől, ő is a' hold' világától uj erőt nyert — felállott — néhányszor mélyen-alva bókolt, 's folytatta kisérteti utját. Közelitett a' háznak — végső szélénél 6 lábbal magasb — nádtetejéhez, azt néhányszor mintegy vizsgálva megtapogatta, azután két kezével egy nádszorító léczbe fogódzott, imígy felhágott a' tetőre, 's minden kéz'segedelme nélkül rögtön, a' földtől 20 láb magasságu háztető' szegélyeig futott, innét viszont minden késlekedés nélkül a' 20 lábnyi távolságu kéményig ment, hol ismét lerogyott. Kevés percz mulva felállott és sebes léptekkel ment a' födélnek külső végeig, rendesen mindegyik kémény mellett a' le-lerogyást ismételve. Igy ért-el az első épület' második 's mintegy 4 lábbal magasb tetejéhez, erre kis pihenés után, valamint az elsőbbre, felhágott — 's most igen nagy és minden nézőt szorongató gyorsasággal futott a' ház' tűzfala felett fekvő legvégső torombáig — az utcza felé, hol egészen annak szélén, leggyorsabb futásában csudahirtelen megállott, kezeivel egy ottani kéve-nádhoz nyúlt, ott leült 's alva ugy bókolt, hogy teste nem egyszer borzasztóan függött-ki az utczára. Mintegy 20 percz mulva felállott 's a' hold felől csendesen visz-

szaindult, különféle változtatott néma jelekkel; — miután tudnillik mintegy óra negyedet a' ház' csucsán (torombán) alva eltöltött volna, bátor léptekkel ment a' ház' szegélyén a' legközelső kéményig, háttal ahoz támaszkodott, 's már itt nyilván észre lehetett venni valódi hold-szerelmesi (sclenoganicum) nyilatkozásit, — egyenesen a' holdnak szem közt fordulva, több izben felé nyulongott, epedő arcz-vonalmakkal felé integetett; úgy tetszett, hogy, miként Ixion a' felhőt, ő is a' puszta hold' fényét hevesen szorította melléhez, 's mintha haragosan néhányszor magától valamit eltaszított volna, sőt több izben kitépett nádal, 's kéményről lefeszitett vakolatdarabokkal hajigált a' hold felé 's maga körül. Most csendes kimért lépéseit gyors futással váltotta-fel, 's mind kettejét gyakori le-lerogytával szakasztotta félbe, holott teste, mint a' süldisznóé, gombolyagba tekeredett, különben pedig hanyatt terülve feküdt; — gyakran hallatszott hangos hortyogása is. A' tető magasabb végéhez érvén, ott leült, 's gyors ügyességgel keze lába' segitségével lecsuszott, rendesen, minden csuszó mozdulatja után felgyürődött ruhájit lesimítván. Itt a' magasb tetőrül az alacsonyabbra kellett általmennie; a' magasabb tető' legvégső szélén ülve maradt, lábával több mozdulatot tőn, 's hirtelen a' másik épület' födelére ugrott, szokás szerint itt is rendesen kevés ideig összerogyván. — Felmagasztalt belső érzéke által látta-é a' mélységet? vagy miképa' vakoknál itt ott tapasztaltatik, a' levegő' területének érzett nyomása által mérte-meg a' különböző távolságot? — elég az, ő csak egyszer sem ugrott olly helyre, hol a' magasság miatt veszély fenyegette volna. Az alacsonyabb tetőn szintugy történt a' vándorlás, mint a' magasbikon, ugy csuszottle itt is, épen ugy ugrott-le a' már fentebb emlitett 6 lábbal alacsonyabb sertés-ól' födelére. Itt sokáig pihent, azután felállott 's ismételve a' fénycsen ragyogó hold felé olly kellemes mozgásokkal integetett, hogy illyekre ébren a' világ' mindentánczmestere sem taníthatta volna, 's velünk is egészen elfelejteték a' szenderültnek nem igen aesthetikai állóhelyét. A' végső szélen ismét leült, 's olly igen bókolt, hogy minden pillanatban attól lehete tartani, hogy aláesik; azután egy szalmazsákra ugrottle, mellyet a' kisértéseihez már értő háznép elibe aláteritett. Itt sokáig pihent árnyékban, többször fel akart kelni, egy ideig térdelt, kezeit mintegy imádkozva összekulcsolta, azután hajlongva néhány lépésig előrebotorkázott, igy a' hold' fényére jutván, gyorsan mint szélvész a' két felől felhalmozott tüzfaközt a' szomszédház' deszkakeritéséhez ért, ezen által egy 9 láb magas faszín'fedelén, erről minden késedelem nélkül ugyanazon szomszédház' tetején termett. Csak nem mindenben hasonló módon ment az utcza felé előre, kis ideig alutt a' toromba' csucsán levő nád-kötésen, onnét ismét visszament, mi közben néhányszor lerogyott, 's hangosan hortyogott; azután menttében szökdécselt, 's valami, textus nélküli, melodiát danolt. — Lefelé ugy jött, mint már fentebb emlitém, csupán azon különbséggel, hogy a' faszinről egy, azon udvarban (hol alutt) — álló, 5 lábnyira távul-eső kis ólra ugrott biztos bátorsággal, ezen ólon sokáig ülve maradt, 's immel ámmal ugorván, végre a' földre leereszkedett, 's itt meglehetős ideig mélyen aludt. — Azelőtt illy járások után a' paroxismusnak vége volt, 's ágyára visszatért; — ma azonban máskép lőn, mert kevés idő mulva erejét összeszedvén ismét elindúlt, de már koránsem olly sebesen, 's ment az elsőszer emlitett sertés-ólhoz, felhágott arra 's azon ház'tetejére, mellyben lakott, lassabban ugyan's észrevehetőleg csökkent természeti erővel, de szintazon módon, mint feljebb elmondottam; most is a' torombán aluva vesztegelt, visszamenetét is azon módon, minden kitetsző változtatás nélkül vitte véghez; — hanem midőn viszamentében a' sertés-ól' tetejére leugrott, itt elébb állva, később ülve, egy óranegyednél tovább mulatott, 's a' hold után epedő néma tagmozdulatit nagyobb mértékben 's különféle módon űzte. Az ól' fölébresztett sertéslakóinak hallható röfögése sem háboritá az álomba merültet, noha eleintén egyszer (szerencsére, épen midőn alacsony fedélen mulatott) gazdája által nevén szólítatva, azonnal összerogyott. Az annyiszor emlitett ól' tetejéről végre félig ugorva lebocsátkozott, 's az elibe terítetett szalmazsákon ismét 5 perczig késett, azután fölkelt 's mint legelőször, futva helyére sietett, hol, mintha villám sodorta volna le, összerogyott, 3 vagy 4 perczig pihent — azután legnagyobb rendben öltözetét lerakta, — hogy igy teljes nyugalmába (melly ezen éjjel többé félbe sem szakadt) juthasson. Utána való reggel bágyadt volt ugyan, de a' történtekről

egy szót sem tudott 's (a' mi különös) a' fején szenvedett ütéseknek legkisebb nyoma sem látszott, sem ő maga fájdalomról nem panaszkodott.

Több kegyes ajándék 's adakozásnál fogva ezen szánásraméltó árva mentve van ugyan a' szükségtől; 's minthogy tek. Fejérvármegye ótalma alá szándékozik venni, ezentúl igen könnyü lesz őt a' veszélytől megmenteni, vándorlásait szükséges vigyázat által megszüntetni, 's pontosan megvizsgálni, hova és mennyire fognak paroxismusai indulni? 's valljon csupán maga az idő, vagy a' nemi élet határ-évnek (anni climaterici) változásai lassanként a' rendirányra visszavihetik-é, ezen alsóbb idegrendszernek bitangló felsőbbségét? — Próbát tehetni az iránt is, valljon nem lehetne é itt, vagy czélirányos mágnesi kezelés, vagy napfonathoz intézett beszéd által, a' szenvedő' javára ezen betegségi paroxysmusait szerencsésen megszüntetni. Mindezekről, valamint mindenről mit Bóka Annára nézve jövendőben észreveszek, avagy figyelemre méltó lesz, későbbi tudósitásomat még egyszer magamnak fentartom. — Székes-Fejérvárott augustus' 30kán 1835.

Stáhly György m. k.

Ts. ns. Fejérvármegye' rendes Főorvosa.

VÉLEMÉNY

a' magyar Játékszin körűl tett néhány szóra,

Társalkodónk 87dik számában.

Ha megfontoljuk, hogy a' hazafiúságnak nem igen szokott más jutalma lenni, mint az, hogy a' nemes lélek örömét 's nyugalmát jótékony tetteiben leli; valóban mély illetődést gerjeszt, valahányszor előtte akadályokat látunk. —

Ki legyen az? kinek lelkes iratai nagy közrehatást, hathatós munkáji versenyt, casinókat, akademiát, gőzhajókat 's még más tömérdek hasznosokat hozának létre: — 's kinek csüggedhetlen elszánása ezer akadályon vergődve keresztűl úgy folyik nagyobb czéljaihoz, mint a' csermely, mellynek habjai minden lépten szirtekbe törve tisztán omlanak szét — nem szükség nevét a' köz tiszteletből felmutatni. — Ez az Érdemes, ki ha tetemes áldozatai még nem sokak volnának, életet is tud a' köz jón emészteni — Ez, midőn köz ügyben szólal fel, varázs erővel rázkodtatja meg olvasóit a' nagyra, a' szépre, a' nemesre.

Erővel, hazafiúsággal, 's illedelemmel töltött néhány szavát a' Magyar Játékszin körűl olvasván; de tervei' nagyságát is hozzá gondolván, egész tisztelettel 's meggyőződéssel járulék föltételéhez: 's pártolám, de forrón — azon feladása elfogadását: „Valljon nem czélirányosb volna e tüstént Pest városa legszebb 's legalkalmasb helyén olly szinházat emelni? melly az időközit szükségtelenné tenné, melly mind a' czélnak, mind a' Nemzet várakozásának, mind a' 19dik század fejlettebb szellemének megfelelne. — 'S eképen felfüggeszteni az épitést ujabb tanácskozásig: kivált midőn tagadhatatlan" Sat cito, si bene. Jó a' jó, de jobb a' jobb" — Azonban körűl valék azonnal véve ellenpártiakkal; kiknek okoskodásaikat legyőzni csekély erőm nem vala képes; noha más részről hiszem, hogy az, kiben ama' hazafiúi dicső tervek kelének, talán könnyüleg is kielégithette volna az ellenvetéseket. — Mivel egyébiránt ezek, azon rész által tétettek, mellynek hazafiúi szándéka 's törekedései, annyi hosszas semmi után, valót teremtenek; nem látom érdektelennek ennek e' tárgyi észrevételeit, úgy a' mint hallám 's érthetém, a' közönség itélete elibe terjeszteni.

A' feladás tehát ez: „Nem volna-e jobb és czélirányosb az épülő szinház további épittetését felfüggeszteni, 's azon tanácskozni, miképen kelljen egyesitett erővel most mindjárt Pest városa legszebb, legalkalmasb részében olly szinházat emelni, melly a' czélnak, a' nemzet' várakozásinak, és a' 19dik század fejlettebb szellemének megfeleljen"

Ki volna az? „mond az ellenpárt" kinek lelke ne lángolna jobbnál jobbat, dicsőbbnél dicsőbbet választani Nemzete javára; 's ki volna az? kit ön hiúsága pártolt tervéhez ragasztana, — ha bizonyos, de bizonyos! lenne abban, hogy az egyesitett erő a' feladáshoz és czélhoz képest különbet, hathatósabbat, 's igy hasznosabbat állit a' köz jóra. Itt a' kezem! „ugymond" sietek minden áldozattal. — De — !

Engedd meg előbb gondolatimat köz itéletre bocsátni. — Engedd meg a' méltatlanúl vádlott hazafiak' panaszát kiönteni; 's akkor tanuld a' dolgot azon szempontból is nézni, mellyben annak jánusi arcza nem csak előre; de hátra is néz — Igen is! hátra is néz. —

Úgy látszik, hogy Nemzetünk' jó Geniusza mindig beteg: a' rosz pedig, erősebb a' vasnál, 's ez az oka, hogy bár mindig tipegünk tapogunk, előre még sem mehetünk. — Ez az, a' mi, a' köz jóra intézett igyekezetinket előbb agyon szokta ütni, mintsem tetté válhatnának. 'S talán ez az az iszonyatos titkos erő, melly belénk azon axiomát szülte, kérgesitette, és edzette „Ha akarunk valami Nemzetit tenni, tegyünk ollyat, melly a' Nemzet méltóságához illik"

Mi rettenetes szép! micsoda szörnyű varázs erő vonz ehez bennünket! ellenben mi irtóztató alkalmas palást ez azoknak, kik igy a' lehetlenséget előre látván, a' hazafiúi áldozat alul, általa kibúttaknak érzik és értik magokat. Mondjunk igazat! Micsoda ez más szókkal? mint, keritsünk egy roppant feneket! Tanácskozzunk rajta 40 esztendeig! 's ha nem lesz belőle semmi, hagyjuk abban. —

Aspice quid valeant humeri? ne pondere pressus
Succumbat labor; et frustra tentata relinquas. —

Úgy látszik valóban, hogy a' nemzeti érzésnek ezen Nagyságos axiomája munkált akkor is, midőn Pest vármegye egy központi nemzeti szinház épitésére ez előtt néhány évvel felszólitá a' hazát: de valj mi szomorúan tapasztalá, hogy néhány nemes lelkű megyét kivevén, a' többi, a' nagyobb rész, siketen, némán 's jéghidegséggel vonula félre azon tárgytól, mellynek homlokára, a' nemzeti együtt munkáló erő nagysága 's hatalma lett volna metszendő. — Mit volt hát mást mit tenni a' csekély adakozással e' tárgyhoz képest? mint ujra ébreszteni a' hazafiakat. — Megtörtént ez is, mint emlékezem 1816 körül — minő sikerrel! — mutatja a' számadás. De már ekkor némelly nagy szájú 's kis lelkű hazafiak, kik áldozat nélkül szokták a' fényes hazafi nevet bitangolni, hogy a' nemadakozás gyalázatjából kimenekedjenek, azon hirt terjeszték, mintha Pest vármegye az országnak addig kezére bizott minden kincsét elpazarlotta volna; — 's mintha egyedül Pest vármegye volna az oka, hogy a' nemzeti Nagysághoz — Illő — nem epülhetett: — 's néhány ezer forintocskán milliós épület nem állittathatott. Melly országos füstnek, 's méltatlanúl gyalázó költeménynek, mi lett legyen a' tüze? — nyilván kitetszik az e' végre készült számadásból.

Látván tehát Pest vármegye, hogy a' nemzet' együtt munkáló ereje mit nem tehessen? Látván hogy ott, hol 46 ezer forint is csak kamatok és kötelezvények segitségével vergődhetik nagy nehezen öszve, millióra sőt többre számolni, — meg nem fogható; látván hogy mivel a' természetben ugrás nincs, a' kezdetben egyszerre roppantat nem akarhat; látván hogy termeiben 's egyebütt e' tárgyra nézve 40 esztendő óta elhangzott tanácskozásoknak semmi resultatuma nem volt; látván hogy az idő veszve és vesztve vesz; látván hogy nincs kire támaszkodni: — de megfontolván egyszer már nem csak azt „Sat cito si bene" — 's Jó a' jó, de jobb a' jobb — hanem azt is „Sat tarde, si nunquam" — 's jó a' jó; de rosz a' semmi. — Mi vala természetesb, kivánatosb sőt nemesebb? mint az eddigleni áldozatokhoz ön erejét öszveszedni; 's csupán csak erre támaszkodva, valahára! — egyszer már! az annyiszor pengetett, 's eltanácskozott sok semmi helyett, valót állitani elő. Felhagyván az egésznek, a' nemzetnek azon dicsőséget, hogy ő a' maga Nagyságos Ideálját — az ő hozzá méltót — ön tetszése szerént rendelhesse 's készittethesse: — ellenben fentartván magának azon becsületet, hogy ha azon Nagy, a' tanácskozások alul szerencsés resultatummal kikerűlend, annak idejében minden telhetővel elősegélni azt is igyekezzék. —

Illy helyhezetben, midőn uj tanácskozásra — a' valónak a' már épülőnek felfuggesztésére szólíttatik fel, ugyan mi természetesb még pedig teljes jussal, mint azt kérdeni: „Hol a' pénz, de elegendő kész pénz? a' mellyből — Hol a' terv? a' melly szerint — hol az épitőmester, a' ki által — Hol a' meghatározott nap? a' mellyen ama' Nemzeti Nagy a' század fejlettebb szelleméhez képest nem épülni fog — hanem a' lehetőséghez képest azonnal épül? — Mert

Az építéssel ezek nélkül felhagyni, — tovább is azon boldog Ideál után esengni, melly régtől fogva a' küszöbön áll, de be nem léphet; — a' közönség pénzét félben hagyott fundamentomokra kiszórni! valóban több volna, mint a' közönség 's hazafiúság bizodalmát tönkre zúzni — 's talán — két szék közt a' pad alatt maradni! — — —

De ugyan mi szörnyű következése lehetne ennek, ama' Nagyra leendő adakozásban is! — Valljon nem szúrna é ennek emlékezete a' hazafi mellében kétségbeesést? hogy valamint itt a' tanácskozás, úgy amott a' nagy fenékkerítés fundamentomra 's csak fundamentomra fecsérlette e hazafiúságát, mellyet nem tudhatott betetőzni. — Itt látjuk, mit nyerünk: itt valót kellene veszteni azért, hogy az Ideált megnyerjük; — ott csak azt látjuk, mit nem vesztünk. —

Itt azonban meg nem áll még az ellenpárt; hanem általmegy a' most épülő szinház helyének 's mivoltának fejtegetésibe; 's ama' Nagy nemzeti szinház iránt való nézetei előadására.

Szem előtt kell tartani „úgymond" a' jelent és jövendőt: a' tőkepénzt, mellyből a' szinjátszók tartatni fognak; 's az állapotot, mellyből az kikerűlend. — Szem előtt kell tartani, hogy a' természetben nincs ugrás: 's előbb kell valaminek állíttatni, hogy arról magasra léphessünk.

Tegyük fel, hogy a' Magyarnak több a' lelke, mint a' pénze: 's igy — hogy minél előbb öszvejön a' Nagyra kivántató summa: 's a' városnak egyik igen szép helyén fel is épülend, a' Szinház. — Kérdés: Valljon tanácsos e az alkalmas létet illy kezdetben a' szépségért feláldozni? — vagy is: Mellyik hely a' Játékszín állására e' mostani jelen szükséghez, nem pénz dolgából — hanem a' nemzeti miveltetésre leendő hatás tekintetéből czélirányosb?

Tudva van, hogy a' jelenkorra nézve a' kijelelt szebb hely a' városnak csak nem felső szélén esik; de ha igen sokkal beljebb is, az még is igaz, hogy a' kecskeméti kapuhoz, az Egyetem épületéhez, 's a' belváros délkeleti nagy részéhez, csak nem 1000 ölre, vagy is több-kevesebb $\frac{1}{4}$ mérföld távolságra. Pedig azonban a' magyarság egy nagy része e' körűl lakik: a' tömérdek vendégfogadók, mellyekben vásári 's egyéb alkalmatosságkor, az ország magyarainak nagyobb része szokott szállani, többnyire e' tájon van: ellenben ama' dunaparti hely vidéken el van áradva az idegen nyelvű nép.

Ha tehát a' nagy Szinház most itt épülne fel; vagy tőkepénznek, de nagynak kell készen állni, mellynek kamatjából a' szinészi szemelység fentartassek; vagy azt kell föltenni, hogy a' most élő ma-

gyarság nagyobb része egy fertály mérföldre fogja magát estvenként csigázni azért, hogy a' színészek számára napi bért hordjon. Mert fájdalom! nem egy két, nagy lelkeket hordó batár fogja a' szinház publicumát tenni; hanem az a' közép ('s nálunk úgy szólván többnyire gyalogjáró) közönség, mellynek hatása és segelye a' színház fentartására elkerülhetetlenül szükséges. — Ez utóbbit sem kivánni, sem reményleni nem lehet; következésképen kamatokból elesre szorul. De

Tegyük fel, hogy a' magyarnak pénze is lesz: lelke is van, 's igy lesz elegendő tőke a' kamatozásra. Kérdés: mi végre épült hát ezen roppant Szinház? — ha ahhoz a' most élő magyar csak kinos fáradozással fér, mint most Budához: ha abban több lesz a' játszó mint a' néző: ha az, a' nemzeti miveltetésre azonnal nem hat: ha arra a' külföldi mint dicsőre — egyszerre rá akad, 's viszi a' hírét; a' hazafi azonban mint szükségest — nem tudja 's tán nem is ér reá feltalálni: — ha végre ez, csak a' Jövendőnek lesz épitve; holott a' jelenkor' szüksége már nem kopogtat, hanem rázza az ajtót. — Illy szempontokból nézve, nem tudja elhitetni magával az ellenpárt, hogy a' dunaparti igen szép hely, a' jelenkor' szükségeinek megfelelhetne: vagy is — hogy az a' mostanhoz és mostanban alkalmas e czéliránvos volna.

Mert ezen roppant épületek' talpra állitásaig, mellyek iránt mintegy hazafiúi szent ihletés ragad minden jót, ide szinházat egyedűlállót — magányosat — emelhetni, — talán a' legczéliránytalanabb lenne. Ha pedig azt be kell várni, mig ezt azok közé épithetni, sok ellenpártos méltán felkialt: „Boldog Isten! — Hát még addig nem lesz Theátrom! hát még addig kell várni és várni.“

Igen, de a' szinház' epitésében nem csak a' jelenre, hanem jövendőre is kell nézni: 's bölcseség, egyiknek hasznát a' másikéval összekötni.

Megisméri ennek igazságát az ellenfél, 's azon véleményben él, hogy az ő terve szerint lehet csak öszvezni a' kettő hasznát, 's hogy épen ezt akarja ő a' lehetőséghez közeliteni.

Föl kell „úgymond“ tenni, hogy minekutána Pest városa 30 év alatt még egyszer annyira sőt nagyobbra növekedett, mint akkor volt; még másik 30 év alatt, mint kereskedő város még egyszer annyira szaporodik mint most. — 'S akkor 150—160 ezerre megy népesedése. Továbbá: Föl kell venni azt is, hogy a' pesti idegen nyelvű polgárok, látván hogy a' Felséges Thrón, és Haza annál erősbek, minél inkább egyesittetik a' nemzeti erő, gyermekeiket, a' kiktől csak telik, mind taníttatják magyarul. — Föl kell tehát tenni, hogy a' magyarság illy kedvező helyzetben, mellyet a' most épülő Szinház sokkal terjedőbbé fog munkálni, 30 esztendő mulva sokkal nagyobb arányban és közeledésben leszen a' 160 ezerhez, mint most van a' 79 —80 ezerhez. Melly természetes dolog ha áll, akkor az is áll, hogy egy színház olly roppant városban nem lesz elegendő, annyival kevésbé, minthogy akkor kell már előre is számolni a' város növekedésére 's jövendőjére, de kivált a' magyarság' még nagyobb terjedésére.

Kell tehát egy másik szinházról is jó előre gondoskodni.

Már ezen szinházak csak úgy fognak alkalmas helyeiken lenni, ha egymástól olly távolságra esnek, mellyben mind egyiknek elegendő publicuma jut. 'S eképen valóban nem lehet ismét és ismét buzgó hálát, 's mély köszönetet nem érzeni ama' Nemes Hazafi iránt, ki már erről is jó eleve gondoskodott, még pedig úgy, hogy eképen mind a' bel mind a' külváros legalkalmasb helyeiken fogják szinházaikat birhatni 's használhatni.

Mi tehát most tanácsosb? mi szükségesb? — Nem! — Mi legelkerülhetetlenebb? — Mint: az erőhöz mérséklett, a' szükséghez alkalmazott, a' jelenkornak megfelelő alkalmas és diszes szinházat rögtön állitani elő. 'S az egészre, a' jövendőkre hagyni azon érdemet, hogy ők, minekutána meg van már téve az első lépés mint szükséges: — a' nélkül hogy a' természetben ugrást tennének, tegyenek másik lépést a' nagyra, a' nemzethez illőre —

De nem! —

Miért kellene csak egy órát is e' végre mulasztani? miért nem lehetne a' Nemzetet tüstént felszólitani, 's a' bejövendő pénzeket franklini számolás szerint addig kamatoztatni? 's akkor midőn a' Harminczad a' több oda szánt épületekkel, és a' kőhid állani fognak: — akkor midőn a' kijelelt hely kevés év alatt valóban a' város közepére esik: akkor midőn a' szinház' publicuma a' Leopold városból 's a' belváros felső részéből a' tolongásig kitelik, az ohajtott nagy szinházat felépíteni? — Hiszen illy tömérdek épitményekhez készület — de nagy kell, 's bizony idő kell, — bizony számos esztendők kellenek. Mert valj mi tömérdek akadály gördülhet elő minden perczen, ki érti és érzi azt inkább? mint ama' dicső hazafi, kinek lelki ereje, mellynek hazánk annyit! — de annyi szépet, nagyot 's dicsőt köszön, eddig még azokon diadalmaskodott. Valóban elragadja a' becsületes hazafit utjából az álmélkodás Széchenyi' tettein! — Ezeknél megállani, ezeknél elmélkedni, 's rajtok pihenni boldog órákat, — legboldogabb órák! —

Valj! miért kell ismét visszatérnem?! — valj miért kell ismét kérdenem: valljon a' kijelelt hely nem fog-e másra fordittatni? 's mondanom, hogy a' mit most egyesült erővel létesítni lehetne, az létesíthetlen lesz, mert vannak időpontok, vannak kedvező körülmények, mellyeket többé fel nem találhatni.

Kevés bizodalom „mond az ellenfél“ — E' szerint úgy látszik, mintha azon nemzet, mellyhez a' középszerű nem — csak a' dicső illik, Pest vár-

megye nélkül nem tudna nevéhez illőt emelni, — 's mintha mintegy Pest vármegyétől kivánná azon köteleztetést, hogy ez, a' mit most lehetetlennek ítél, annak lehetővé tételére fogjon kezet: 's igy ismét méltatlan rágalomnak tegye ki magát. — Vagy talán Pest városától reménylhető ama' feltett segély? —

Ezt vagy megszállja a' hazafiúság' lelke, vagy nem. — Ha nem akar adni: hijában a' várakozás — 's ha akar adni, — Mi tartóztatja vissza a' várost? — hogy ezen tartozott segély' megadása által, a' hazafiúság' szent érdemét mind inkább megnyer hesse.

De akármint legyen a' dolog; akárhonnan legyen az eldöntő segély reménye, nem hitetheti el magával az ellenfél, hogy Pest vármegye most épülő szinházával utjában állana. Mert holmi aprólékos adakozás, mellyet ne talán ezen szinházra adand a' város, ha hazafiúságát egészen kimeritené; akkor valóban nem érdemes, hogy segélyébe nagy bizodalom helyheztessék. De —

Elhoz az idő mindent. — Elhozza az idő azt is. — Nem!!! — El kell az időnek hozni azt is, midőn Pest városa szükségben látandja magát, ama' nagyobb szinház előállitására, és ha megtörténend, — e' mostani kedvező körülmény a' maga idejében feltaláltatható lészen. Igenis! „mond az ellenfél" Neki több bizodalma van ama' nagy lelkű Nádorában, mintsem kegyességétől reményleni ne bátorkodnék; 's Pest városa hazafiúságától meg ne várhatná 's ne kivánhatná a' Nemzet, hogy a' Dunaparton kijelelt hely, azon néhány esztendőig e' végre fentartassék. Kivált ott, hol az a' rakpiaczhoz kapcsolva addig, a' városnak semmi dísztelenséget nem okozand, hasznot pedig hajtand.

Illy szempontok azok, mellyeket az ellenfél forgat; 's talán illy szempontok azok is, mellyek szerint Pest vármegye változhatlan 's rendűlhetlen szándékkal törekszik, a' czélba vett szinház nagy részben felhozott falait, az idő mivoltához és lehetőségéhez képest, minélelőbb kiépittetni, 's kivánt rendeltetésének általadni.

Mind ez az ellenfél' köz véleménye. 'S engem' a' hazának, nem tudom, jó vagy rosz Geniusza a' közre bocsátásnak csak eszközévé teve. Eszköz lettem. Mert a' köz véleményt, ha hibás volna, köz helyen kell felvilágosittatni: 's nem tehetem fel ama' Hazafinak igazságos lelkéről, hogy ezt nekem vétkül tulajdonitaná: mert hogy ez által ama' koszorús tervek' létesítésébe konkolyt hinteni, nem hibának de bűnnek tartanám; kezeskedjék bennem azon mély tisztelet, melly ezen valóban Nagy Hazánkfiát nemzetünk örök hálájához emeli.

De mi különös ellenkezésben látszatom lenni! Én ellenfélképen beszélek, 's jó formán még sem tudom, Ki ellen? beszélek. Talán Századunk' szebb lelkű Fia ellen? — Nem! — mert hiszen ő *ideigleni* szinház' épitéséről gondolkodott, 's irt akkor, mikor annak épitését további tanácskozásig felfüggeszteni, czélirányos feladásba tette. — 'S kérdés. Ha ő tudta volna azt, hogy az *ideigleni* szó, azon közben, mig ő távol vala, *maradandó* sorsra is jutandhat: valljon tette volna-é ezen feladást? — 'S valljon nem ezen előadott véleményben lett volna-e? — itt szivem 's szóm felakad. — Költ Pesten november 15. 1835.

Balla Károly.

PESTEN,

Esztergami k. Beimel József betűivel.

FÖLDMÉRÉSI

Legujabb Rend- 's Műszer-Fölfedezés

és

AJÁNLKOZÁS

tökéletes Mérés és örökös Térképek iránt.

Jelen korszakunk csaknem minden' tudomány', isméret 's müvészet' dolgában előhalad; — ujabb 's ujabb fölfedezéseket teszen. Gőzhajók, artézi kutak, vasutak, lánczhidak, csappantyús-puskák, császárliszt- őrlő malmok, jobb ekék, merinos-gyapju, serényebb, erősebb 's jobbvérü lovak, jobb, erősebb és szebb hintók, szebb 's alkalmasb épületek, finomabb posztó-, damask- 's pamut- szövetek, tisztább vaskészületek, szebb 's nemesebb férjfi-öltözet, fényes csizmakenőcs, butor-máz, gázvilágitás, meissner-fűtés, gőzsajtók 's kocsik; pakfong- 's wegewood-edények, Homoeopathia, gyorsgyáratu viz- 's pálinka, eczet, száraz élesztő, szeszmérő, váltó- 's tanya-gazdaság, erdőszet, banktudomány, nemes-ércz' kénesőveli amalgamatiója, harmonika, léghajózás, fejérités, salitromfőzés, telegraph, jobb papiros, congreve-rakéta, perkinpuska 's álgyu, Babbage' számoló mozgonya, argandilámpa, aczélmetszés 's a' t.; szóval: a' tudományok' 's mesterségek' csaknem minden ágában 30 — 40 év lefolyta alatt nevezetes fölfedezések 's javitások tétettek; csak a' földméréstudomány 's ennek alkalmazása az, melly régi — mintegy 219 éves — milétében tespedez.

Igaz, hogy *Kraft*, bécsi mechanicus, vagy inkább Winkler marienbrunni erdősz professor által, az 1616ban feltalált praetoriusi mérőasztal megjobbitatott 1830ban, 's az egymástmetszős (intersectio) iránylineákkal való mérésre annyira foghatóbbá lett, hogy ezzel, lehető tökéletességét — hihetőleg végkép — elérte; de még is csak fábul van az, és más — mingyárt előadatandó — hijányosságoknak annyira alávetve, hogy az, a'mérésben tökéletlen 's idomtalan képnél egyebet sohasem állithat-elő. Ugyanis:

1) Ha kajla vagy görbe a' mérőasztal' lapja; a' dioptra ferdén áll, 's ekkor — kivált hegyre-irányzásban — minden szöglet hibás.

2) Ha a' mérés tavasszal kezdődik, midőn t. i. még a' levegő hüvesb 's nedvesebb, és meleg nyári napokon is folytatik: az asztaltábla összehuzódik a' papirossal együtt, 's igy az egymástmetsző vonalok (lineák) a' szegzett (fixum) pontokrul, $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{2}$, sőt néha 1 egész késfoknyival is (linea) kelletinél rövidebbek.

3) A' pontra-állitás, mérőasztalnál, igen fáradságos levén, sokan 1 — 2 hüvelyknyit — mint csekélységet — elmellőznek, melly miatt a' vett szögletek hibásak; ha pedig a' linea még rövid is, épen rosszak.

4. Hegyre fölfelé irányzásban, ha vagy görbült a' mérőasztal, vagy tökéletes vizszin-irányban (horizon) nincs, vagy a' papiros belől vagy szélein gyűrött (göcsörtös), vagy ha a' dioptra' tetőlapja csak bármi kevessé hibás, vagy alhidja kivásott: a' szöglet mindenkor nagyon hibás. Az egymástmetsző lineák' innen eredt hibájit elég csak észrevenni, igazitni (reducere) pedig — annál inkább eloszlatni — lehetetlen; de, ha az illyes hiba több pontra közlethető vagy elaprózható is (mint ez, a' magnestűveli mérések körül lehető 's megengedhetőbb), lehet é azt nyereségnek tar-

tani? holott így is, a' hiba csak szem elől dugva, 's ez által a' jobb pontok is hamisítva vesztegelnek.

5) A' tűnek — melly a' földmérőtül közönségesen használtatik — vastagsága parallaxist ad a' lineák' huzásiban, különbséget a' pontszurásban, és igy hibát a' mérésben.

6) Hogy az egymástmetszőkkel (intersectio) való mérésben, a' metszés néha éles szöglet alatt ne történjék, elkerülhetlen; ez pedig jó pontot sohasem adhat.

7) *Mayer*, *Winkler* 's több derék 's gyakorlott mérnök' tapasztalási után, a' mérőasztal' eddig leirt tökéletlensége, a' legjobb felvigyázás mellett is, egyegy szögletben 5 minuta hibát adhat, melly is 1000 ölnél $1\frac{1}{2}$ ölet tesz.

8) Hát ha még a' papiros, ködös idő miatt, feldagad 's meg'leszárad, mi lehessen a' hiba? számba sem vehetni. —

9) A' réz-scala vagy mérték, a' czirkalom' hegyét elkoptatja 's a' bökésben aztán nagy lyukak esnek, — a' fa-lineára huzott scala pedig igen ritkán jó; e' mellett a' fa még meleg által hosszában is összehuzódik, hideg által pedig kinyúlik. Végre aztán

10) A' térkép (Mappa) levágatik a' táblárol, akkor az ismét összeugrik, még pedig a' legjobb papiros 1000 ölre $1\frac{1}{2}$ sőt 2. öllel is. A' térkép' jósága ugyan — ha mindenütt egyaránt huzódnék-össze a' papiros — mitsem szenvedne, mivel a' scala is szerinte huzódnék-össze; de a' papiros a' tábla-erek' mentében többet, széltiben pedig kevesebbet, ugrik-össze — a' fa' természete szerint.

11) Ha pedig a' mérőasztallal készült meglehetős térkép, vászonra húzott papirosra másoltatik, annál helytelenebbül ha utóbb ragasztatik vászonra; akkor az végkép el van rontva, mellyet többé nem is lehet másra mint áttekintésre használni; de rajta urbéri uj osztásokat tenni, vagy a' birtokos atyának örököseit megosztoztatni — 's igy ujabb távulságokat levenni, térségeket kiszámitni 's a' t. egyik vagy másik fél' kárositása nélkül lehetetlen.

Mind ezekhez jövén még a' láncczal-mérésnek elkerülhetlen hibájai 's a' mágnestűnek (ha mérésre használtatik) bizonytalan változásai; — valóban illy terhes természeti körülmények között lehetetlen, hogy a' mérőasztallal készült térképek jók legyenek, annyira, hogy 3 — 4000 holdat tevő vidék' asztallal fölmért térképe, a' természettől vagy valóságtól 5, 6, 7 — sőt 10 öllel is különbözik hellyelközzel, a' nélkül, hogy a' mérnök annak oka — 's legbuzgóbb igyekezete, vigyázata 's legnyomosabb tudománya által is ezen hibákat elkerülhette volna. Ezért, a' mérést hitelesítő vármegyei 's királyi mérnökök a' topographiai térképek' hitelesitése' alkalmával, többszáz öles próbalineákat megmérvén, néhány öl különbséggel nem gondolnak, 's a' munkát jó lélekkel hitelesítik, tudván azt, hogy az asztallal-mérés hiba nélkül meg nem történhetik. Kár azonban, hogy itt az önkénynek és ármányoknak tágas rézs hagyatik, — meghatározva nem levén, hogy a' szenvedhető hiba, p. o. 1000 ölben, mennyi légyen? Mennyire az alulirtnak tapasztalása — négy ns. vármegyéből — kiterjed, a' mérés-mesterségnek mai kiképeztetése szerint 1000 öles hosszban 3 — $3\frac{1}{2}$ öl különbséget nem sokalnak. Dicső emlékezetü József császár' idejében pedig a' commiss. mérés alatt, ha 4000 ölben 20 — 25 ölnyi különbség találtatott, a' hitelesitő mérnökök rá ezt irák „annehmbar" (elfogadható); de mai időben nehezen találkoznék olly vármegyei mérnök, ki annyi hibáért a' térképet megigazitás végett, vissza ne utasitaná.

Igaz, hogy a' mérés' jósága — mint ezt a' tapasztalás is bizonyitja — a' szemnek alkotásától is függ, holott egyik a' tárgyat egy, másik ugyanazt két percz alatt látja-meg; ezen okbul, hacsak különösen az angyalok' 's éles-szemü hiúzok' seregéből nem választhatunk mérnököket, kényteleníttetünk a' topographiai mérésekben bizonyos hibát elnézni. De mennyi hát azon hiba, mellyet *elfogadni 's jóváhagyni köteles* a' munkát hitelesitő mérnök? Megtanitnak erre minket legnagyobb mestereink a' Mayerek, kik mindketten nemcsak legjobb theoreticusok, de legjobb practicusok közé is számithatók, illy czimü munkájokban: „Gründlicher und ausführlicher Unterricht zur practischen Geometrie. Göttingen 1802" holott az egyik, II Theil §. 208. Nro. VII. — az astrolabiummal való mérés' pontosságáról *azon legjobb esetben is*, ha a' háromszögnek szögletei körülbelől 60 fokot (gradus) tesznek — igy szól: „Da man nun in Ansmessung der Winkel, mittelst eines Astrolabii von gewöhnlicher Grösse, bei allen nöthigen Sorgfall, für einen Winkel von 2 Minu-

ten nicht gutstehen kann: so erhellet, daß — — auch bei den vortheilhaftesten Umständen die Seite eines Dreyeckes, auf dem Felde, nicht genauer als etwa bis auf $\frac{1}{1000}$ ihrer Länge sicher gefunden werden könne. Um wie viel geringer würde also die Zuverlässigkeit ausfallen, wenn die Standlinien gegen die beiden Seiten des Dreyeckes eine minder vortheilhafte Lage hätten"? Vagy is, a' mi mindegy: *Astrolabiummal mérve* 1000 *öl hosszuságban a' lehető legkisebb hiba* 1 *öl, ha az egymást metsző* (intersectio) *iránylineák* 60° *foknál* (gradus) *nem kisebb szögletet képeznek.*

De, hogy 1000 ölben csak 1 öl különbség legyen, azt maga Mayer is csupán vak történetek közé számlálja; mivel X szám alatt igy szól: „Da es nicht allemal in des Feldmessers Gewalt steht, die vortheilhaftesten Umstände einer Standlinie auf dem Felde auszuwählen: so werde ich — wenn anders die Umstände nicht allzu mißlich sind — die möglichste Zuverlässigkeit etwa auf $\frac{1}{400}$ ihrer Länge setzen — Einen Fehler von dieser Größe kann man einen Feldmesser wohl verzeihen; da im Durchschnitt genommen, diese Genauigkeit immer noch erträglich ist, — und wohl schwerlich bei einem Winkelmesser — der nur bis auf 2 Minuten genau misset — zu vermeiden ist; ja ich zweifle sehr, ob — in meisten gewöhnlichen Messungen — noch diese Genauigkeit statt findet? Beim Gebrauch des Meßtisches wird begreiflich die Zuverlässigkeit noch geringer seyn; da, bey diesem Werkzeuge, die unvermeidlichen Fehler noch größer sind, als beim Astrolabio. In den meisten Fällen kann man immer setzen, daß, beim Gebrauch des Meßtisches, in Bestimmung zwei Seiten eines Dreyeckes, aus einer Standlinie, die Genauigkeit derselben wohl schwerlich auf $\frac{1}{200}$ ihrer Länge erstrecken wird" azaz: *közönséges astrolabiummal mérve*, 1000 *ölben az elnézhető hiba* $2\frac{1}{2}$ *öl*, *mérőasztallal mérve pedig csaknem* 5 *öl.* — Azonban 1802ik évtől, és igy 33 esztendő alatt, a' gyakorlati földmérés' előhaladása által, nem hihető, hogy jelenleg akármelly mérnök is magának 1000 ölben 5 öl hibát elnézetni kivánna; — sőt reménlhető, hogy a' leggyengébb is 3 öllel megelégszik; és ha volna olly mérnök, ki intersectioját 1000 ölre 5 öl hiba nélkül megtenni nem tudná, az illyennek jobb volna a' gyakorlati földméréstől végkép bucsút venni.

De mit mondjunkvégre a' többféle szakaszok (sectio) összetételéről, 's a' generalis vagy is fő-térkép' készitéséről? Ezen munka jelenleg valóságos mérnöki kinlódás (martyrium); — ugyan azon pontok két különböző asztal-lapról többé össze nem illenek, — már most egyiket vagy másikat meg kell rontani, hogy egy térkép legyen belőlük; de mellyik szakasz jobb hát 's mellyik hibásabb? Ha a' szakaszokat külön mérnökök mérték, mindenik harczol a' magáé mellett. A' hibát valahol keresni? kedvetlen, sokszor kényes, többnyire oldozhatlan feladás! Ezen okbul némellyek, valamellyik térkép' széleit megnedvesítik, melly azután kinyúlik vagy összevonúl, 's a' pontok összeilleszthetőkké válnak; de hát jó e igy az egész térkép? épen nem. — Gyengébb tapasztalásuak ugy vélik, hogy ezen hibának elejét vehetni az előrebocsátott trigonometriai szögzésekkel (triangulatio); de csalatkoznak: mert azon kivül, hogy a' háromszögmérési pontok a' nagy és markolható hibákat akadályozzák, a' különszakaszok' pontjai — sőt *maguk a' szögzett vagy kitüzött* (fixum) *pontok sem illenek-össze;* és miért? azért, mivel az asztallapra felrakott szögpontok is — az asztallapnak meleg 's hideg miatti játszása által viszonyaikban egymáshoz megváltozván, — a' fölmérésben hibát vonnak maguk után. — Hányszor tapasztalá minden gyakorlott mérnök, hogy az asztallapra tavasszal felrakott szögpontok (1″ = 100° scala után) már augustus hónap felé (kivált ha a' pontok az asztallap' széleire estek) 5, 6, 8 — sőt 10 öllel is közelebb valának egymáshoz, mint eredetében?! és igy, hogy egyik szakasz' határszélei a' másiknak ugyan azon széleivel tökéletesen összeegyezzenek, természetileg ellenkezik.

A' mérőasztal' hibáji már a' régiek közül sokat arra kényszeritének, hogy a' mérőasztalt — mint tökéletlen műszert félre vetvén, astrolabiummal kezdenének dolgozni; de, hogy ezzel sem nagy a' boldogulás, az alulirt — ki 5 évig folyvást astrolabiummal mért — eléggé bizonyithatja. A' közönséges nonius-os astrolabium, minden szögletnél 2 — 3 minutát hibáztat, a' nélkül, hogy azt elkerülni lehetne, részint a' tányér-osztás' hibáji, részint a' tetőcső' ferdesége — részint a' tányér' vizszinirányba (horizon) vételének lehetetlensége, részint pedig az excentricitas —'s a' t. miatt. Az éles vagy szűk szöglet alatt történt átmetszések pedig itt is szintolly rosszak, úgy hogy nagyobb vidékek' fölmérésében az 5 — 6 ölnyi hibát elkerülni nem lehet, de a' mérés is astrolabiummal igen hosszadalmas.

Miként kéll hát mérni, hogy jó térkép készüljön?; Geodolittal? de ki képes ezen drága műszert Angliából megszerezni, 's ki

fogná a' vele-mérés' költségeit megfizetni?! mikor csak egyetlen egy szöglet' méréséhez is 2 — 3 nap kivántatik, minthogy ezzel se reggel se estve felé, se ködös, se nedves, se felhős, se homályos időben mérni nem szabad, hanem a' legszebb tiszta napokban reggeli 10 órától délutáni 2 óráig; 's elvégre még is hát csak a' Praetorius' asztalára szorulunk.

A' mérés' most leirt nehézségei's fogyatkozásai, számos évig fáraszták az alulirt' béketürését, mig végre olly műszert találafel, mellyben minden szöglet csaknem egészen hibátlan — ugy annyira, hogy 20, 30 *különböző szögletben is alig van* 2′ *vagy* 3′ *minuta hiba, még pedig azon egyszerü okbul, minthogy műszere a' tökéletességre nézve épen azon szolgálatot teszi, mellyet csak* 200 *valóságos ölnyi átmérőjü* (diameter) *tökéletes felosztásu Astrolabium tehetne. És igy, ezen műszerreli mérés által, a' térképekben csak azon hibák történhetők, mellyek a' hosszuság-mérésben elkerülhetlenek.*

Ha a' hosszak rudakkal, függönnyel, vizmértékkel, hévmérővel 's a' t. méretnek, a' térképek annyiban lesznek tökéletesek, mennyiben a' tett hosszmérések hibátlanok. De ki győzné az illy, ruddal eszközlött, földmérés' végét bevárni, kivált ha igen sok alaplinea (basis) volna méretendő, 's ki akarja azt megis fizetni, mikor csak 1000 öl' megméretése is több napig tart?!

Ezen okbul, topographiai méréseknél, csupán jó mérőlánczot kell használnunk, mellyet napszámosak húznak, kik azt egyszer jobban megfeszitik, máskor ismét tágabbra eresztik, 's igy mindig van valami kevés hiba, 's a' t. A' gyakorlók jól tudják, hogy a' láncznak különféle tartásából 's feszitéséből, 1000 ölnél minden vigyázat mellett is, 3 — 4 talpnyi hiba eshetik, vagy is: 1000 ölet néha 2 talppal kelletinél többre, néha 2 talppal kevesbre mérnek a' lánczhuzók. Minthogy pedig gyakran egyik hiba a' másikat eltörli, végre a' hibák' különbsége marad-fen, vagy is: ha a' lánczhuzók mindig ugyan azok, 's a' mérőlánczminden két hétben legalább egyszer igazittatik, minden 1000 ölnél 2′ talpnyi hibát *mint elkerülhetlent* kell fölvennünk: változtatott lánczhuzókkal pedig ezen különbséget átalában 4′ talpnyira tehetjük.

Valamelly fölméretendő vidék' körülete p. o. 10000 öl levén, *ha minden szöglet a' fölfedezett műszerrel méretik és igy hibátlan is:* még is mindaddig, migcsak valaki váshatlan, nyujthatlan, szóval: változhatlan határozottsággal önmagától — (idő 's költség-vesztegetés nélkül! emberi kezektől távol!) — mérni tudó lánczot vagy más akármit fel nem talál (a' mi ugyan még most a' többi, valaha alig teljesülendő pium desideriumok közé tartozik) mindaddig, mondom, ama' 10000 öl kerületü tér' bezártával, állandó lánczhuzók mellett ugyan $\frac{2}{3}^{0}$ *talp* (3° öl, 2′ talp), — változkodók mellett pedig csaknem kétannyi hibát elnézni kénytelenittetünk. Ennél fogvást

Valóban figyelemre méltó tökéletesség! ha, mint feljebb emlitők, az *astrolabiummal való legjobb mérés által* is valahány ezer — annyi 1 öl — és igy az itt fölvett példában a' 10000 ölnyi térségnél 10. *öl hibának kell lenni.* Ha tehát a' tökéletesülés' utjában itt is láncz nem volna; a' feltalált műszerrel való mérést olly magas tökélyre lehetne vinni az eddig ösméretes mérések felett, mint a' millyen bizonyos az, hogy ezen uj műszer' egyszerü de hatalmas és csalhatlan előleges igazitása (rectificatio) után vett szögletek, a' tapasztalás' határin belől, egészen tökéletesek: legtökéletesb mérés, legigazabb mértékü térkép tehát mineddig az, melly a' feltalált műszer 's mód által érhet ohajtott sikert.

Nem ok nélkül gyanithatni ugyan, hogy gyakorlott mérnökök a' tökéletes szögletet csak persa regének fogják nyilatkoztatni, mivel illyen még eddig ösmeretlen volt; de, ki a' feljebb emlitett 200 ölnyi átmérőjü astrolabiumot 's illyennek lehető tökéletességet csak képzelni is tudja, melly ezen uj műszer' igazitás- (rectificatio) módja körül legfelfoghatóbb; meggyőződhetik a' felől, hogy az alulirt azon mérésekből, mellyeket uj mérési rendszere által majd minden várakozást felülhaladó pontossággal végzett, 's az ez után is a' szerint méretendőkből tettleg is könnyen bebizonyithatja.

Azonban, a' catoptricában jártas mérnökök fogják sejditni annak lehetőségét, ha megtudandják, hogy *a' feltaláló — félretevén a' mérőasztalt, Zollman' tányérját, félre az astrolabiumot 's minden más, tányér-osztásu, műszert — apró, tenyérnyihosszú tükrökkel dolgozik, mellyeket mellény-zsebében hordoz.* Ennélfogva ő térképet

hely-szinen nem készit, hanem csak alaplineákat (basis) mér, trianguláz és szögleteket vesz, ezeket felirja 's térképeit honn szobájában készíti, hol, a' papiros és tábla az idő' viszontagságinak kitéve nem levén, se fáradságát nem neveli, se becsületét nem koczkáztatja; 's e' mellett a' térképek egyszerre — a' mint kivántatik — kisebb vagy nagyobb idomzatban készitetnek, sőt jegyzőkönyvét is olly érthetőleg 's világosan vezeti, hogy az alaplineákból és szögletekből csupán a' feltalált műszerhez való trigono- és polygonometriai felszámolások — abscissák 's ordinaták — által meghatározott pontokat mindenki, *még* 1000 *év mulva is*, felrakhatja, a' térképet elkészítheti 's örökítheti, és — bár az egyszer felrakott és összeállitott térkép idővel megrongyollik, avagy, vászonra huzatván, mérnöki tekintetből haszonvehetlenné válik is, az irt jegyzőkönyvből ismét más tökéletes térképet állithatnielő. —

A' tükrök' használása régi találmány, azokkal már régen élnek tengereken (hol 'a hajónak sokféle ingása miatt stativum haszontalan volna) a' nap' és hold' magasság-mérésiben, az idő' pontos meghatározása 's ezzel a' hajó' holléte' megtudhatásának tekintetéből — isméretesek a' tükör-quadrans és sextansok, Hadley', Ramsden' és Mayer' tükör - sextansai 's quadransai, Bougue' octansai, Zach, Bode, Adams, Bonenberg 's mások által említett tükörműszerek; hanem ezen, tubussal 's tányérral (limbus divisus) ellátott, astronomiai műszerek (bár használásuk ugyanazon elveken épül is, és — máskor előadatandó okok miatt — földméréshez nem is használhatók) ezek, mondom, az alulirtnak műszereitől 's mérésmódjától különböznek. Brander készitett ugyan Augsburgban földméréshez egy tükör - sextanst 1774ben, de, hogy ezzel vagy illyessel topographiai mérések tétettek volna, róla a' tudósak hallgatnak.

Mivel pedig az alulirt nemcsak hamarébb de kevesebb testi fáradsággal is dolgozik uj rendszerével, mint a' mérőasztalos vagy astrolabiumos mérnök, mert ő alaplineáinak pontjain kényelmesen leül, 's azokrul mérésfolytában metszi-át a' természet' pontjait, még pedig sohasem kisebb mint 45°, és soha nem nagyobb, mint 90° foknyi szöglet alatt: azért munkáját, illő alkalmaztatás mellett, olcsóbbért is teheti. De

Minthogy találmánya még ismeretlen vagy is titok, 's az is fog maradni mindaddig, migcsak hosszas fáradozásinak 's költségeinek jutalmát nem veendi: ennél fogva nevezetes következésü hasznos találmányát — mint ujabb Geometriáját — tudós, azaz: theoretikai birálgatás alá bocsátani nem igen hajlandó még most; mivel különben is a' tudós megvizsgálás' rögtönös léte a' gyakorlást 's ezzel a' nézésbeli ügyességet kirekesztvén, a' tudóskar balitéletet hozhatna. Ha azonban a' tudós birálók a' fölfedezővel 5, 6 napi gyakorlás után fogandanak ez ujabb tudomány' alapjainak megvizsgálásához: akkor a' szükségeseket elejökbe adni kész, — egyébiránt pedig, ujabb Geometriájának nemcsak helyes, de az eddig ösméretes topographica Geometriánál sokkal tökéletesb létét, tettlegesen bebizonyitatni leghajladóbb.

Ezen okokbul alulirt — addig is, mig ujmérési tudományát közzé tehetné — a' közjónak használni 's találmánya iránt még nagyobb figyelmet gerjeszthetni 's erre érdemesithetni kivánván, minthogy hatáskörénél fogva — az alább előadatandó föltételekhez képest — bármilly nagy mérési munkákat is felvállalni, azokat minden szükségessel ellátni, 's uj mérési rendszere által hasonlithatlan tökéletességgel elvégezni — nyilatkozik: méltóztassanak tehát a' méretni kivánó t. czimz. Uraságok az ajánlkozót bérmentes leveleik által megkeresni 's a' helyszinének megvizsgálhatására és szándékjok' megtudhatására módot szolgáltatni.

A' vállalkozó, az ő kész munkáját, hitelesítés' utján fogja általadni, holott a' próbamérésekben minden 1000 ölnél 1 ölet elnézetni kiván, azon többször érintett okból, mivel a' hosszak' vagy alaplineák' láncczalmérésében némelly csekély különbségnek kell lenni, 's megeshetik, hogy 5, 6 hosszban is a' különbség mindig +, vagy mindig — 's igy az elkerülhetlen hiba együvé tolakodik 's a' t.; ha pedig a' birtokos Uraság még nagyobb — *'s az asztallal való méréseknél eddig nem létező, astrolabiummal pedig majd alig elérhető* — pontosságot is kiván, több fizetésért azt is kész megtenni, a' feljebb irt 1000 öltől egészen 4 talp különbségig. —

A' próbaméréseket, hitelesités' alkalmakor vármegyei mérnök' jelenlétében, kiigazított láncczal az ajánlkozó maga fogja tétetni.

Mind ezekhez képest elgondolhatni, hogy a' feltalálónak földmérési uj rendszere — a' mint csaknem minden nevezetes találmány eleinte járni szokott — bár okos és értelmes ember a' maga itélettételével nem hirtelenkedik, még is nevetség' 's gúny' tárgyaul — sőt némelly gyakorlott földmérők között botlaskövül is — szolgálhat; az irt ajánlkozás miatt pedig károkat is reméllvén magukra háramlani, minthogy ők hasonló jutalomért — maguk' kárositása nélkül — a' munkát, szokott módjok szerint, meg nem lábolhatják, ezen ujabb practica Geometriának összevetett vállu ellenei lesznek?! De, hátra van még azon figyelmeztetést 's nyilatkozást tennem, hogy

a) A' feltalálónak mérés-rendszere körüli minden kivánatja igen mérseklett, — 's igy amaz idő, mellyben találmányát közzé teszi, 's ujabb Geometriája' tudományát — az eddig tett 's ezután is teendő tapasztalásokkal gazdagítva, mérésbeli fogások, rövidítések 's könyebbitésekkel — kiadandja, nem messze lehet. — Ekkor az irt fölfedezés közjó leend, és a' mérnök a' helyett, hogy térképe' készitésében tovább is győzhetlen elemekkel végnélkül küzködnék, 's idő' jártával szemei a' napfényverte (reverberans) fejér papiros' gyakori nézésével, lábai az állásban 's több járáskelésben, idő előtt haszonvehetlenekké válnának 's a' t., ollykor kényelmesen üldögelve, máskor sétálva, a' külső munkával kevesebb — otthon nagyobb commoditással több — időt használva, haragtól, bosszuságtól jobban mentve, teste 's lelki ereje jobban kiméltetnek 's megtartatnak. A' hajlott kor, melly már szemüvegre szorult, sem a' scalát sem az apró pontokat nem látván tisztán a' mérő-tablán, azonkivül, hogy a' fáradságot nem birja, igen hibás munkával is szolgálhat megbizóinak: ellenben a' most fölfedezett Geometriában soha meg nem fáradván, szemüvegét is csak irás közben használván, az ifjakkal versenyt futhat, — honn pedig a' térkép- készitést vagy fiatalokra bizza, vagy szemüvegét föltevén, kényelmesen illesztheti térképeit 's a' t. — Különösen pedig:

b) Nevezetesb munkák' esetében, az alulirt, a' mellette dolgozó segédeket 's gyakorlókat ezen ujabb Geometriára nemcsak megtanitja, sőt az ehez szükséges műszerekkel is megajándékozza, a' mellyek mellett se mérő-asztalra, se astrolabiumra többé szükségök nem leend.

Több tudomány, 's elmetehetség kivántatik ugyan ezen ujabb földméréshez, mint mennyi a' Praetorius' asztalához szükséges; de legalább mentes lesz a' mérnökség attól, hogy czéhes vadászlegények, kőmüves pallérok, kertész-szolgák, épitő mesterek 's a' t. földmérés' dolgában kontárkodjanak, mint eddig, 's a' mérnöki becsületen — mellyet a' József-császári commis. mérés különben is annyira lealacsonyitott — hova tovább kézzel lábbal tipródjanak, — még pedig a' nélkül, hogy hitvány munkáikkal, a' birtokos Uraságok valaha jó véget érhettek volna! — Ha az emelkedett tudomány 's értelem, könnyebb 's jobb munkát olcsóbbért képes véghez vinni, akkor a' birtokos ur, avatatlan bitanglókra nem egy könnyen fog szorulni, kiket eddig — talán olcsóbb 's könnyebben kapható munka' tekintetéből 's a' t. — használt. Hogy azonban az avatatlanok ezen ujabb mérés' tudományát felfoghassák, attól tartani nem kell; sőt félő, hogy a' szokásban levő tanulmányok fölött ezen — mind a' plana mind sphaerica trigonometriát, mind catoptricat 's perspectivát megkivánó — Geometria (mellynek gyakorlásában még a' nézés- vagy látásnak uj rendszerével is meg kell ismérkedni) szóbeli tanitás, mezőn való mutatás és gyakorlás nélkül, némellyekre nézve igen sanyaru, másoknak pedig talán legyőzhetlen nehézség leend. —

c) Azt is mondhatnák sokan, hogy: ha a' mérés könnyíttetik, jóval többet végezhetni, 's akkor annyi munka sem lesz mint most, sőt a' fizetés is kevesebb lesz 's a' t. Több millió holdnyi föld van még Hazánkban méretlen, 's a' birtokos eddig nem ok nélkül félt a' méretés' költségitől, minthogy azok magasoknak látszanak, sőt igen bizonytalanok is. — Nagy számu holdak már ugyan fölmérvék, de térképeik elavultak, rongyosak, vászonra vannak huzva, 's igy csaknem haszontalanok levén, ujabb mérésre várnak; és ha a' fölmérés' költségei kisebbek leendnek, nagyobb részint ujolag fognak fölméretni, annyival inkább, mivel a' régibb, legszebb térképek is, a' mai izléssel készültek mellett megszé-

gyenülnek; többnyire pedig durvák; huzásaik mintha seprű-kórókkal volnának téve; föstékeik szennyes, nem világos, eleven-színüek; az irás rajtok esetlen, hánytvetett, vagy erőtetett nyomorék betüzés' kezdete; papirosaik megivódott kóczos mocskositék (maculatura); ékesitvényeik csufos mázolás; hegyvölgyeik (situatio) vagy épen képezve nincsenek 's a' föld mint egy sodródeszka egyenlőnek mutatkozik, vagy ha némelly, hegyet, képező rángatások látszanak is, azok inkább szembeszökő elektelenítések, mintsem hű követése a' szép természetnek. Az irás' és képezés' mestersége 30—40 év lefolyta alatt az angolok' szorgalma 's nemesült izlése által annyira tisztult 's javult, nagyobb birtokosink' izlése is emelkedett, hogy sokan ószerü térképeikben többé nem gyönyörködnek, sőt ugy vélekszenek, hogy, a' millyen idomtalanok azok, szintolly rosszaknak is kell lenniök, mivel a' tudománynak és szorgalomnak semmi nyoma rajtuk nem látható; — pedig *ki szobában kedvére dolgozva, munkája' tisztaságára 's diszére nem ügyel, nem igen hihető, hogy a' mezőn sokkal terhesb foglalatosságokra elég figyelme lett volna.* Végre

Midőn ezen uj mérési-rendszer örökös térképeket biztosít, bár nagy idővel valamellyik a' használásban elrongyollanék 's vászonra-huzásban megromolna is; de, ha a' kész jegyzőkönyvbül minden időben ujat készithetni: *hihető, hogy sokan (kik eddig hibás és piszkos térképeikkel levéltáraik' szökrényeit csak beszemetezték) jobb, szebb 's örökös térképekre — mint birtokaiknak igaz 's helyes mértékére — kivánandnak szert tenni.*

Jegyzés. Minthogy az alulirt, följebb emlitett ebbeli ajánlásának — hogy felvállalandó munkáit, az eddig szokott, akár triangulatióval, akár csak mérő-asztallal való mérési jutalomnál, olcsóbbért megteheti, ámbár mérései az eddig ösméreteseknél sokkal tökéletesbek leendnek is — ezen ajánlásnak, mondom, megfelelni kiván; de, azon nehézség miatt, hogy még eddig többnyire mindegyik Vármegyében különbözők a' mérés-költségek, azonban a' mérés és méretés' eszközei, föltételei 's a' t. változók, bizonyos tökéletes és mindenütt 's mindenre egyaránt alkalmazható árjegyzéket ezennel közölni lehetetlen: azért, az itt következők csak a' szerint vannak mérsékelve, a' mint azon áron, vagy olcsóbbért, régi mód szerint is, csak köszepszerü mérést sem tehet senki, önmaga' tetemes kárositása nélkül.

Földmérési árjegyzék

1200 □ öles — kilás vagy 2 pozs. mérős — holdtól, 1″ = 100° scalás térképhez.

			Egyenes száraz.	Ligetes posványos	Dombos	Hegy-völgyes	Bérezes
			Puszta térkép.		Situatiós térkép.		
			Pengő krajczár.				
Nyilt térben	Kerületéből	triangulatio nélkül	3	4	5	6	7
	detto	triangulatioval	4	5	6	7	8
	Dülőszámra (diverticular)	triangulatio nélkül	6	7	8	9	11
	detto	triangulatioval	7	8	9	10	12
	Egyesleg (individual) szabályszerü 's dülőutas földekben	triangulatio nélkül	11	12	13	14	16
	detto	triangulatioval	12	13	14	15	18
	Egyesleg, zavarék, dülőtlen föld.	triangulatio nélkül	22	24	26	28	32
	detto detto detto	triangulatioval	24	26	28	30	36
Akadékos térben	Egészen beépült városi lakhelyek		90	—	100	115	—
	Kevésbé beépült detto		50	—	60	70	—
	Falusi lakhelyek		36	40	45	50	—
	Szőlők, gyümölcsösök, kerületből		5	—	6	7	—
	detto detto egyesleg		20	—	22	24	—
	Erdők, kerületből		6	7	8	10	12
	detto fanemek, vá gások, utakkal 's a' t.		12	14	16	20	24

Kétszeres (1″ = 50°) Scalára minden hold $\frac{1}{2}$ krajczárral, — négyszeres (1″ = 25°) Scalára pedig holdja 1 $\frac{1}{4}$ krajczárral — több; alkalmaztatás és napszámosak nélkül mintegy kétannyi, mint mennyit az árjegyzék mutat.

Jól megjegyezvén azt is, hogy ezen árjegyzékbeli mennyiségek csak azon esetben értődnek, ha a' kitett többféle minemüségü földből valamellyik csupán külön 's csak magányosan méretik: ellenben, ha mérés alá egy egész — 's ollyan vidék jöne, mellyben ámbár mindenféle föld előfordulna is, bizonyos tekintetből még olcsóbb is lehetne.

Egyébiránt bővebb utasitást 's értesitést vehetni akár Tatán magamtól, akár Pesten is Fábián Gedeon Urtól Hatvani utczában, a' „fekete elefánt"-nál 2ik emeletben.

Költ Tata mezővárosban ns. Komárom vármegyében
Julius' 15én 1835.

Gáty István,
Ingenieur.

AKADÉMIAI KÖNYVTÁR

Nyomt. Beimel József Pesten.